# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०१

श्रीकृष्ण-माहात्म्य वर्णनम्

ॐ नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ।
देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥ १ ॥
शरद्विकचपङ्कजश्रियमतीवविद्वेषकं
    मिलिन्दमुनिसेवितं कुलिशकंजचिह्नावृतम् ।
स्फुरत्कनकनूपुरं दलितभक्ततापत्रयं
    चलद्द्युतिपदद्वयं हृदि दधामि राधापतेः ॥ २ ॥
वदनकमलनिर्यद्यस्य पीयूषमाद्यं
    पिबति जनवरो यं पातु सोऽयं गिरं मे ।
बदरवनविहारः सत्यवत्याः कुमारः
    प्रणतदुरितहारः शार्ङ्गधन्वावतारः ॥ ३ ॥
कदाचिन्नैमिषारण्ये श्रीगर्गो ज्ञानिनां वरः ।
आययौ शौनकं द्रष्टुं तेजस्वी योगभास्करः ॥ ४ ॥
तं दृष्ट्वा सहसोत्थाय शौनको मुनिभिः सह ।
पूजयामास पाद्याद्यैरुपचारैर्विधानतः ॥ ५ ॥
श्रीशौनक उवाच -
सतां पर्यटनं धन्यं गृहिणां शान्तये स्मृतम् ।
नृणामन्तस्तमोहारी साधुरेव न भास्करः ॥ ६ ॥
तस्मान्मे हृदि सम्भूतं संदेहं नाशय प्रभो ।
कतिधा श्रीहरेर्विष्णोरवतारो भवत्यलम् ॥ ७ ॥
श्रीगर्ग उवाच -
साधु पृष्टं त्वया ब्रह्मन् भगवद्गुणवर्णनम् ।
शृण्वतां गदतां यद्वै पृच्छतां वितनोति शम् ॥ ८ ॥
अत्रैवोदाहरन्तीममितिहासं पुरातनम् ।
यस्य श्रवणमात्रेण महादोषः प्रशाम्यति ॥ ९ ॥
मिथिलानगरे पूर्वं बहुलाश्वः प्रतापवान् ।
श्रीकृष्णभक्तः शान्तात्मा बभूव निरहङ्कृतिः ॥ १० ॥

अम्बरादागतं दृष्ट्वा नारदं मुनिसत्तमम् ।
सम्पूज्य चासने स्थाप्य कृताञ्जलिरभाषत ॥ ११ ॥
श्री-बहुलाश्व उवाच -
योऽनादिरात्मा पुरुषो भगवान्प्रकृतेः परः ।
कस्मात्तनुं समाधत्ते तन्मे ब्रूहि महामते ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच -
गोसाधुदेवताविप्रदेवानां रक्षणाय वै ।
तनुं धत्ते हरिः साक्षाद्भगवानात्मलीलया ॥ १३ ॥
यथा नटः स्वलीलायां मोहितो न परस्तथा ।
अन्ये दृष्ट्वा च तन्मायां मुमुहुस्ते न संशयः ॥ १४ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
कतिधा श्रीहरेर्विष्णोरवतारो भवत्यलम् ।
साधूनां रक्षणार्थं हि कृपया वद मां प्रभो ॥ १५ ॥
श्रीनारद उवाच -
अंशांशोंऽशस्तथावेशः कलापूर्णः प्रकथ्यते ।
व्यासाद्यैश्च स्मृतः षष्ठः परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ १६ ॥
अंशांशस्तु मरीच्यादिरंशा ब्रह्मादयस्तथा ।
कलाः कपिलकूर्माद्या आवेशा भार्गवादयः ॥ १७ ॥
पूर्णो नृसिंहो रामश्च श्वेतद्वीपाधिपो हरिः ।
वैकुण्ठोऽपि तथा यज्ञो नरनारायणः स्मृतः ॥ १८ ॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ।
असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोके धाम्नि राजते ॥ १९ ॥
कार्याधिकारं कुर्वन्तः सदंशास्ते प्रकिर्तिताः ।
तत्कार्यभारं कुर्वन्तस्तेंऽशांशा विदिताः प्रभोः ॥ २० ॥
येषामन्तर्गतो विष्णुः कार्यं कृत्वा विनिर्गतः ।
नानाऽऽवेषावतारांश्च विद्धि राजन्महामते ॥ २१ ॥
धर्मं विज्ञाय कृत्वा यः पुनरन्तरधीयत ।
युगे युगे वर्तमानः सोऽवतारः कला हरेः ॥ २२ ॥

चतुर्व्यूहो भवेद्यत्र दृश्यन्ते च रसा नव ।
अतः परं च वीर्याणि स तु पूर्णः प्रकथ्यते ॥ २३ ॥
यस्मिन्सर्वाणि तेजांसि विलीयन्ते स्वतेजसि ।
तं वदन्ति परे साक्षात्परिपूर्णतमं स्वयम् ॥ २४ ॥
पूर्णस्य लक्षणं यत्र तं पश्यन्ति पृथक् पृथक् ।
भावेनापि जनाः सोऽयं परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ २५ ॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो नान्य एव हि ।
एककार्यार्थमागत्य कोटिकार्यं चकार ह ॥ २६ ॥
पूर्णः पुराणः पुरुषोत्तमोत्तमः
  परात्परो यः पुरुषः परेश्वरः ।
स्वयं सदाऽऽनन्दमयं कृपाकरं
  गुणाकरं तं शरणं व्रजाम्यहम् ॥ २७ ॥
श्रीगर्ग उवाच -
तच्छ्रुत्वा हर्षितो राजा रोमाञ्ची प्रेमविह्वलः ।
प्रमृश्य नेत्रेऽश्रुपूर्णे नारदं वाक्यमब्रवीत् ॥ २८ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो केन हेतुना ।
आगतो भारते खण्डे द्वारवत्यां विराजते ॥ २९ ॥
तस्य गोलोकनाथस्य गोलोकं धाम सुन्दरम् ।
कर्माण्यपरिमेयानि ब्रूहि ब्रह्मन् बृहन्मुने ॥ ३० ॥
यदा तीर्थाटनं कुर्वञ्छतजन्मतपःपरम् ।
तदा सत्सङ्गमेत्याशु श्रीकृष्णं प्राप्नुयान्नरः ॥ ३१ ॥
श्रीकृष्णदासस्य च दासदासः
  कदा भवेयं मनसाऽऽर्द्रचित्तः ।
यो दुर्लभो देववरैः परात्मा
  स मे कथं गोचर आदिदेवः ॥ ३२ ॥
धन्यस्त्वं राजशार्दूल श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ।

तुभ्यं च दर्शनं दातुं भक्तेशोऽत्रागमिष्यति ॥ ३३ ॥

त्वं नृपं श्रुतदेवं च द्विजदेवो जनार्दनः ।

स्मरत्यलं द्वारकायामहो भाग्यं सतामिह ॥ ३४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कृष्णमाहात्म्यवर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०२

https://sa.wikisource.org/s/qul

जिह्वां लब्ध्वापि यः कृष्णं कीर्तनीयं न कीर्तयेत् ।
लब्ध्वापि मोक्षनिःश्रेणिं स नारोहति दुर्मतिः ॥ १ ॥
अथ ते संप्रवक्ष्यामि श्रीकृष्णागमनं भुवि ।
अस्मिन्वाराह कल्पे वै यद्भूतं तच्छृणु प्रभो ॥ २ ॥
पुरा दानवदैत्यानां नराणां खलु भूभुजाम् ।
भूरिभारसमाक्रांता पृथ्वी गोरूपधारिणी ॥ ३ ॥
अनाथवद्रुदन्तीव वेदयन्ती निजव्यथाम् ।
कम्पयन्ती निजं गात्रं ब्रह्माणं शरणं गता ॥ ४ ॥
ब्रह्माथाश्वास्य तां सद्यः सर्वदेवगणैर्वृतः ।
शङ्करेण समं प्रागाद्वैकुण्ठं मंदिरं हरेः ॥ ५ ॥
नत्वा चतुर्भुजं विष्णुं स्वाभिप्रायं जगाद ह ।
अथोद्विग्नं देवगणं श्रीनाथः प्राह तं विधिम् ॥ ६ ॥
श्रीभगवानुवाच -
कृष्णं स्वयं विगणिताण्डपतिं परेशं
    साक्षादखण्डमतिदेवमतीवलीलम् ।
कार्यं कदापि न भविष्यति यं विना हि
    गच्छाशु तस्य विशदं पदमव्ययं त्वम् ॥ ७ ॥
श्रीब्रह्मोवाच -
त्वत्तः परं न जानामि परिपूर्णतमं स्वयम् ।
यदि योन्यस्तस्य साक्षाल्लोकं दर्शय नः प्रभो ॥ ८ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्तोऽपि हरिः पूर्णः सर्वैर्देवगणैः सह ।
पदवीं दर्शयामास ब्रह्माण्डशिखरोपरि ॥ ९ ॥
वामपादाङ्गुष्ठनखभिन्नब्रह्माण्डमस्तके ।
श्रीवामनस्य विवरे ब्रह्म द्रवसमाकुले ॥ १० ॥
जलयानेन मार्गेण बहिस्ते निर्ययुः सुराः ।

कलिङ्गबिम्बवच्चेदं ब्रह्माण्डं ददृशुस्त्वधः ॥ ११ ॥

इन्द्रायनफलानीव लुठन्त्यन्यानि वै जले ।

विलोक्य विस्मिताः सर्वे बभुवुश्चकिता इव ॥ १२ ॥

कोटिशो योजनोर्ध्वं वै पुराणामष्टकं गताः ।

दिव्यप्राकाररत्नादि द्रुमवृन्दमनोहरम् ॥ १३ ॥

तदूर्ध्वं ददृशुर्देवा विरजायास्तटं शुभम् ।

तरंगितं क्षौम शुभ्रं सोपानैर्भास्करं परम् ॥ १४ ॥

तं दृष्ट्वा प्रचलन्तस्ते तत्पुरं जग्मुरुत्तमम् ।

असंख्यकोटिमार्तण्ड ज्योतिषां मण्डलं महत् ॥ १५ ॥

दृष्ट्वा प्रताडिताक्षास्ते तेजसा धर्षिताः स्थिताः ।

नमस्कृत्वाऽथ तत्तेजो दध्यौ विष्ण्वाज्ञया विधिः ॥ १६ ॥

तज्ज्योतिर्मण्डलेऽपश्यत्साकारं धाम शान्तिमत् ।

तस्मिन्महाद्भुतं दीर्घं मृणालधवलं परम् ।

सहस्रवदनं शेषं दृष्ट्वा नेमुः सुरास्ततः ॥ १७ ॥

तस्योत्संगे महालोको गोलोको लोकवन्दितः ।

यत्र कालः कलयतामीश्वरो धाममानिनाम् ॥ १८ ॥

राजन्न प्रभवेन्माया मनश्चित्तं मतिर्ह्यहम् ।

न विकारो विशत्येव न महांश्च गुणाः कुतः ॥ १९ ॥

तत्र कन्दर्पलावण्याः श्यामसुन्दरविग्रहाः ।

द्वारि गंतुं चाभ्युदिता न्यषेधन्कृष्णपार्षदाः ॥ २० ॥

श्रीदेवा ऊचुः -

लोकपाला वयं सर्वे ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ।

श्रीकृष्णदर्शनार्थाय शक्राद्या आगता इह ॥ २१ ॥

श्रीनारद उवाच -

तच्छ्रुत्वा तदभिप्रायं श्रीकृष्णाय सखीजनाः ।

ऊचुर्देवप्रतीहारा गत्वा चान्तःपुरं परम् ॥ २२ ॥

तदा विनिर्गता काचिच्छतचन्द्रानना सखी ।

पीतांबरा वेत्रहस्ता सापृच्छद्वाञ्छितं सुरान् ॥ २३ ॥

श्रीशतचन्द्राननोवाच -

कस्याण्डस्याधिपा देवा यूयं सर्वे समागताः ।

वदताशु गमिष्यामि तस्मै भगवते ह्यहम् ॥ २४ ॥

श्रीदेवा ऊचुः -

अहो अण्डान्युतान्यानि नास्माभिर्दर्शितानि च ।

एकमण्डं प्रजानीमोऽथोऽपरं नास्ति नः शुभे ॥ २५ ॥

श्रीशतचन्द्राननोवाच -

ब्रह्मदेव लुठन्तीह कोटिशो ह्यण्डराशयः ।

तेषां यूयं यथा देवास्तथाण्डेऽण्डे पृथक् पृथक् ॥ २६ ॥

नामग्रामं न जानीथ कदा नात्र समागताः ।

जडबुद्ध्या प्रहृष्यध्वे गृहान्नापि विनिर्गताः ॥ २७ ॥

ब्रह्माण्डमेकं जानन्ति यत्र जातास्तथा जनाः ।

मशका च यथान्तःस्था औदुंबरफलेषु वै ॥ २८ ॥

श्रीनारद उवाच -

उपहास्यं गता देवा इत्थं तूष्णीं स्थिताः पुनः ।

चकितानिव तान् दृष्ट्वा विष्णुर्वचनमब्रवीत् ॥ २९ ॥

श्रीविष्णुरुवाच -

यस्मिन्नण्डे पृश्निगर्भोऽवतारोऽभूत्सनातन ।

त्रिविक्रमनखोद्भिन्ने तस्मिन्नण्डे स्थिता वयम् ॥ ३० ॥

श्रीनारद उवाच -

तच्छ्रुत्वा तं च संश्लाघ्य शीघ्रमन्तःपुरं गता

पुनरागत्य देवेभ्योऽप्याज्ञां दत्त्वा गताः पुरम् ॥ ३१ ॥

अथ देवगणाः सर्वे गोलोकं ददृशुः परम् ।

तत्र गोवर्धनो नाम गिरिराजो विराजते ॥ ३२ ॥

वसन्तमानिनीभिश्च गोपीभिर्गोगणैर्वृतः ।

कल्पवृक्षलतासङ्घै रासमण्डलमण्डितः ॥ ३३ ॥

यत्र कृष्णानदी श्यामा तोलिकाकोटिमण्डिता ।

वैदूर्यकृत सोपाना स्वच्छन्दगतिरुत्तमा ॥ ३४ ॥

वृन्दावनं भ्राजमानं दिव्यद्रुमलताकुलम् ।
चित्रपक्षिमधुव्रतैर्वंशीवटविराजितम् ॥ ३५ ॥
पुलिने शीतले वायुर्मन्दगामी वहत्यलम् ।
सहस्रदलपद्मानां रजो विक्षेपयन्मुहुः ॥ ३६ ॥
मध्ये निजनिकुञ्जोऽस्ति द्वात्रिंशद्वनसंयुतः ।
प्राकारपरिखायुक्तोऽरुणाक्षयवटाजिरः ॥ ३७ ॥
सप्तधा पद्मरागाग्राजिरकुड्यविभूषितः ।
कोटीन्दुमण्डलाकारैर्वितानैर्गुलिकाद्युतिः ॥ ३८ ॥
पतत्पताकैर्दिव्याभैः पुष्पमन्दिरवर्त्मभिः ।
जातभ्रमरसङ्गीतो मत्तबर्हिपिकस्वनः ॥ ३९ ॥
बालार्ककुण्डलधराः शतचन्द्रप्रभाः स्त्रियः ।
स्वच्छन्दगतयो रत्नैः पश्यन्त्यः सुन्दरं मुखम् ॥ ४० ॥
रत्नाजिरेषु धावंत्यो हारकेयूरभूषिताः ।
क्वणन्नूपुरकिङ्किण्यश्चूडामणिविराजिताः ॥ ४१ ॥
कोटिशः कोटिशो गावो द्वारि द्वारि मनोहराः ।
श्वेतपर्वतसङ्काशा दिव्यभूषणभूषिताः ॥ ४२ ॥
पयस्विन्यस्तरुण्यश्च शीलरूपगुणैर्युताः ।
सवत्साः पीतपुच्छाश्च व्रजंत्यो भव्यमूर्तिकाः ॥ ४३ ॥
घण्टामंजीरसंरावाः किंकिणीजालमण्डिताः ।
हेमशृङ्ग्यो हेमतुल्यहारमालास्फुरत्प्रभाः ॥ ४४ ॥
पाटला हरितास्ताम्राः पीताः श्यामा विचित्रिताः ।
धूम्राः कोकिलवर्णाश्च यत्र गावस्त्वनेकधा ॥ ४५ ॥
समुद्रवद्दुग्धदाश्च तरुणीकरचिह्निताः ।
कुरंगवद्विलङ्घद्भिर्गोवत्सैर्मण्डिताः शुभाः ॥ ४६ ॥
इतस्ततश्चलन्तश्च गोगणेषु महावृषाः ।
दीर्घकन्धरशृङ्गाढ्या यत्र धर्मधुरंधराः ॥ ४७ ॥
गोपाला वेत्रहस्ताश्च श्यामा वंशीधराः पराः ।
कृष्णलीलां प्रगायन्तो रागैर्मदनमोहनैः ॥ ४८ ॥

इत्थं निजनिकुञ्जं तं नत्वा मध्ये गताः सुराः ।

ज्योतिषां मण्डलं पद्मं सहस्रदलशोभितम् ॥ ४९ ॥

तदूर्ध्वं षोडशदलं ततोऽष्टदलपङ्कजम् ।

तस्योपरि स्फुरद्दीर्घं सोपानत्रयमण्डितम् ॥ ५० ॥

सिंहासनं परं दिव्यं कौस्तुभैः खचितं शुभैः ।

ददृशुर्देवताः सर्वाः श्रीकृष्णं राधया युतम् ॥ ५१ ॥

दिव्यैरष्टसखीसङ्घैर्मोहिन्यादिभिरन्वितम् ।

श्रीदामाद्यैः सेव्यमानमष्टगोपालसेवितैः ॥ ५२ ॥

हंसाभैर्व्यजनान्दोलचामरैर्वज्रमुष्टिभिः ।

कोटिचन्द्रप्रतीकाशैः सेवितं छत्रकोटिभिः ॥ ५३ ॥

श्री राधिकालङ्कृतवामबाहुं

स्वच्छन्दवक्री- कृतदक्षिणाङ्घ्रिम् ।

वंशीधरं सुन्दरमन्दहासं

भ्रूमण्डलामोहितकामराशिम् ॥ ५४ ॥

घनप्रभं पद्मदलायुतेक्षणं

प्रलम्बबाहुं बहुपीतवाससम् ।

वृन्दावनोन्मत्तमिलिन्दशब्दै-

र्विराजितं श्रीवनमालया हरिम् ॥ ५५ ॥

काञ्जीकलाकङ्कणनूपुरद्युतिं

लसन्मनोहारि महोज्ज्वलस्मितम् ।

श्रीवत्सरत्नोत्तम कुन्तलश्रियं

किरीटहाराङ्गदकुण्डलत्विषम् ॥ ५६ ॥

दृष्ट्वा तमानन्दसमुद्रमग्नव-

त्प्रहर्षिताश्चाश्रु- कलाकुलेक्षणाः ।

ततः सुराः प्राञ्जलयो नतानना

नेमुर्मुरारिं पुरुषं परायणम् ॥ ५७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीगोलोकधामवर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०३



आगमनोद्योग वर्णनम्

मुने देवा महात्मानं कृष्णं दृष्ट्वा परात्परम् ।

अग्रे किं चक्रिरे तत्र तन्मे ब्रूहि कृपां कुरु ॥ १ ॥

नारद उवाच -

सर्वेषां पश्यतां तेषां वैकुंठोऽपि हरिस्ततः ।

उत्थायाष्टभुजः साक्षाल्लीनोऽभूत्कृष्णविग्रहे ॥ २ ॥

तदैव चागतः पूर्णो नृसिंहश्चण्डविक्रमः ।

कोटिसूर्यप्रतीकाशो लीनोऽभूत्कृष्णतेजसि ॥ ३ ॥

रथे लक्षहये शुभ्रे स्थितश्चागतवांस्ततः ।

श्वेतद्वीपाधिपो भूमा सहस्रभुजमंडितः ॥ ४ ॥

श्रिया युक्तः स्वायुधाढ्यः पार्षदैः परिसेवितः ।

संप्रलीनो बभूवाशु सोऽपि श्रीकृष्णविग्रहे ॥ ५ ॥

तदैव चागतः साक्षाद्रामो राजीवलोचनः ।

धनुर्बाणधरः सीताशोभितो भ्रातृभिर्वृतः ॥ ६ ॥

दशकोट्यर्कसंकाशे चामरैर्दोलिते रथे ।

असंख्यवानरेंद्राढ्ये लक्षचक्रघनस्वने ॥ ७ ॥

लक्षध्वजे लक्षहये शातकौंभे स्थितस्ततः ।

श्रीकृष्णविग्रहे पूर्णः संप्रलीनो बभूव ह ॥ ८ ॥

तदैव चागतः साक्षाद्यज्ञो नारायणो हरिः ।

प्रस्फुरत्प्रलयाटोपज्वलदग्निशिखोपमः ॥ ९ ॥

रथे ज्योतिर्मये दृश्यो दक्षिणाढ्यः सुरेश्वरः ।

सोऽपि लीनो बभूवाशु श्रीकृष्णे श्यामविग्रहे ॥ १० ॥

तदा चागतवान् साक्षान्नरनारायणः प्रभुः ।

चतुर्भुजो विशालाक्षो मुनिवेषो घनद्युतिः ॥ ११ ॥

तडित्कोटिजटाजूटः प्रस्फुरद्दीप्तिमंडलः ।
मुनीन्द्रमण्डलैर्दिव्यैर्मण्डितोऽखण्डितव्रतः ॥ १२ ॥
सर्वेषां पश्यतां तेषामाश्चर्यं मनसा नृप ।
सोऽपि लीनो बभूवाशु श्रीकृष्णे श्यामसुंदरे ॥ १३ ॥
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं च स्वयं प्रभुम् ।
ज्ञात्वा देवाः स्तुतिं चक्रुः परं विस्मयमागताः ॥ १४ ॥
देवा ऊचुः -
कृष्णाय पूर्णपुरुषाय परात्पराय
    यज्ञेश्वराय परकारणकारणाय ।
राधावराय परिपूर्णतमाय साक्षा-
    द्गोलोकधाम धिषणाय नमः परस्मै ॥ १५ ॥
योगेश्वराः किल वदन्ति महः परं त्वां
    तत्रैव सात्वतमनाः कृतविग्रहं च ।
अस्माभिरद्य विदितं यददोऽद्वयं ते
    तस्मै नमोऽस्तु महसां पतये परस्मै ॥ १६ ॥
व्यङ्गेन वा न न हि लक्षणया कदापि
    स्फोटेन यच्च कवयो न विशंति मुख्याः ।
निर्देश्यभावरहितः प्रकृतेः परं च
    त्वां ब्रह्म निर्गुणमलं शरणं व्रजामः ॥ १७ ॥
त्वां ब्रह्म केचिदवयंति परे च कालं
    केचित्प्रशांतमपरे भुवि कर्मरूपम् ।
पूर्वे च योगमपरे किल कर्तृभाव-
    मन्योक्तिभिर्न विदितं शरणं गताः स्मः ॥ १८ ॥
श्रेयस्करीं भगवतस्तवपादसेवां
    हित्वाथ तीर्थयजनादि तपश्चरन्ति ।
ज्ञानेन ये च विदिता बहुविघ्नसङ्घैः
    सन्ताडिताः किमु भवन्ति न ते कृतार्थाः ॥ १९ ॥
विज्ञाप्यमद्य किमु देव अशेषसाक्षी

यः सर्वभूतहृदयेषु विराजमानः ।
देवैर्नमद्भिरमलाशयमुक्त देहै-
स्तस्मै नमो भगवते पुरुषोत्तमाय ॥ २० ॥
यो राधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहारः
श्रीगोपिकानयनजीवनमूलहारः ।
गोलोकधामधिषणध्वज आदिदेवः
स त्वं विपत्सु विबुधान् परिपाहि पाहि ॥ २१ ॥
वृन्दावनेश गिरिराजपते व्रजेश
गोपालवेषकृतनित्यविहारलील ।
राधापते श्रुतिधराधिपते धरां त्वं
गोवर्द्धनोद्धरण उद्धर धर्मधाराम् ॥ २२ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्तो भवान् साक्षाच्छ्रीकृष्णो गोकुलेश्वरः ।
प्रत्याह प्रणतान्देवान्मेघगंभीरया गिरा ॥ २३ ॥
श्रीभगवानुवाच -
हे सुरज्येष्ठ हे शंभो देवाः शृणुत मद्वचः ।
यादवेषु च जन्यध्वमंशैः स्त्रीभिर्मदाज्ञया ॥ २४ ॥
अहं च अवतरिष्यामि हरिष्यामि भुवो भरम् ।
करिष्यामि च वः कार्यं भविष्यामि यदोः कुले ॥ २५ ॥
वेदा मे वचनं विप्रा मुखं गावस्तनुर्मम ।
अंगानि देवता यूयं साधवो ह्यसवो हृदि ॥ २६ ॥
युगे युगे च बाध्येत यदा पाखंडिभिर्जनैः ।
धर्मः क्रतुर्दया साक्षात्तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥ २७ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्तवन्तं जगदीश्वरं हरिं
राधा पतिप्राणवियोगविह्वला ।
दावाग्निना दुःखलतेव मूर्छिता-
श्रुकंपरोमांचितभावसंवृता ॥ २८ ॥

श्रीराधोवाच -

भुवो भरं हर्तुमलं व्रजेर्भुवं

कृतं परं मे शपथं शृणोत्वतः ।

गते त्वयि प्राणपते च विग्रहं

कदाचिदत्रैव न धारयाम्यहम् ॥ २९ ॥

यदा त्वमेवं शपथं न मन्यसे

द्वितीयवारं प्रददामि वाक्पथम् ।

प्राणोऽधरे गन्तुमतीव विह्वलः

कर्पूरधूमः कणवद्गमिष्यति ॥ ३० ॥

श्रीभगवानुवाच -

त्वया सह गमिष्यामि मा शोकं कुरु राधिके ।

हरिष्यामि भुवो भारं करिष्यामि वचस्तव ॥ ३१ ॥

श्रीराधिकोवाच -

यत्र वृन्दावनं नास्ति यत्र नो यमुना नदी ।

यत्र गोवर्द्धनो नास्ति तत्र मे न मनःसुखम् ॥ ३२ ॥

श्रीनारद उवाच -

वेदनागक्रोशभूमिं स्वधाम्नः श्रीहरिः स्वयम् ।

गोवर्धनं च यमुनां प्रेषयामास भूपरि ॥ ३३ ॥

तदा ब्रह्मा देवगणैर्नत्वा नत्वा पुनः पुनः ।

परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं समुवाच ह ॥ ३४ ॥

श्रीब्रह्मोवाच -

अहं कुत्र भविष्यामि कुत्र त्वं च भविष्यसि ।

एते कुत्र भविष्यन्ति कैर्गृहैः कैश्च नामभिः ॥ ३५ ॥

श्रीभगवानुवाच -

वसुदेवस्य देवक्यां भविष्यामि परः स्वयम् ।

रोहिण्यां मत्कला शेषो भविष्यति न संशयः ॥ ३६ ॥

श्री साक्षाद्रुक्मिणी भैष्मी शिवा जांबवती तथा ।

सत्या च तुलसी भूमौ सत्यभामा वसुंधरा ॥ ३७ ॥

दक्षिणा लक्ष्मणा चैव कालिन्दी विरजा तथा ।

भद्रा ह्रीर्मित्रविन्दा च जाह्नवी पापनाशिनी ॥ ३८ ॥

रुक्मिण्यां कामदेवश्च प्रद्युम्न इति विश्रुतः ।

भविष्यति न सन्देहस्तस्य त्वं च भविषसि ॥ ३९ ॥

नंदो द्रोणो वसुः साक्षाद्यशोदा सा धरा स्मृता ।

वृषभानुः सुचन्द्रश्च तस्य भार्या कलावती ॥ ४० ॥

भूमौ कीर्तिरिति ख्याता तस्या राधा भविष्यति ।

सदा रासं करिष्यामि गोपीभिर्व्रजमण्डले ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे आगमनोद्योगवर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०४

https://sa.wikisource.org/s/u9u
< गर्गसंहिता | खण्डः १ (गोलोकखण्डः)

नन्द, गोपी परिचय

नन्दोपनन्दभवने श्रीदामा सुबलः सखा ।

स्तोककृष्णोऽर्जुनोंऽशश्च नवनन्दगृहे विधे ॥ १ ॥

विशालार्षभतेजस्वी देवप्रस्थवरूथपाः ।

भविष्यन्ति सखायो मे व्रजे षड् वृषभानुषु ॥ २ ॥

श्रीब्रह्मोवाच -

कस्य वै नन्दपदवी कस्य वै वृषभानुता ।

वद देवपते साक्षादुपनन्दस्य लक्षणम् ॥ ३ ॥

श्रीभगवानुवाच -

गाः पालयन्ति घोषेषु सदा गोवृत्तयोऽनिशम् ।

ते गोपाला मया प्रोक्तास्तेषां त्वं लक्षणं श्रृणु ॥ ४ ॥

नन्दःप्रोक्तः सगोपालैर्नवलक्षगवां पतिः ।

उपनन्दश्च कथितः पंचलक्षगवां पतिः ॥ ५ ॥

वृषभानुः स उक्तो यो दशलक्षगवां पतिः ।

गवां कोटिर्गृहे यस्य नन्दराजः स एवहि ॥ ६ ॥

कोट्यर्धं च गवां यस्य वृषभानुवरस्तु सः ।

एतादृशौ व्रजे द्वौ तु सुचन्द्रो द्रोण एवहि ॥ ७ ॥

सर्वलक्षणलक्ष्याढ्यौ गोपराजौ भविष्यतः ।

शतचन्द्राननानां च सुन्दरीणां सुवाससाम् ।

गोपीनां मद्व्रजे रम्ये शतयूथो भविष्यति ॥ ८ ॥

श्रीब्रह्मोवाच -

हे दीनबंधो हे देव जगत्कारणकारण ।

यूथस्य लक्षणं सर्वं तन्मे ब्रूहि परेश्वर ॥ ९ ॥

श्रीभगवानुवाच -

अर्बुदं दशकोटीनां मुनिभिः कथितं विधे ।
दशार्बुदं यत्र भवेत्सोऽपि यूथः प्रकथ्यते ॥ १० ॥
गोलोकवासिन्यः काश्चित्काश्चिद्वै द्वारपालिकाः ।
शृङ्गारप्रकराः काश्चित्काश्चिच्छस्योपकारकाः ॥ ११ ॥
पार्षदाख्यास्तथा काश्चिच्छ्रीवृन्दावनपालिकाः ।
गोवर्धननिवासिन्यः काश्चित्कुञ्जविधायिकाः ॥ १२ ॥
मे निकुञ्जनिवासिन्यो भविष्यन्ति व्रजे मम ।
एवं च यमुनायूथो जाह्नवीयूथ एव च ॥ १३ ॥
रमाया मधुमाधव्या विरजायास्तथैव च ।
ललिताया विशाखाया मायायूथो भविष्यति ॥ १४ ॥
एवं हृष्टसखीनां च सखीनां किल षोडश ।
द्वात्रिंशच्च सखीनां च यूथा भाव्या व्रजे विधे ॥ १५ ॥
श्रुतरूपा ऋषिरूपा मैथिलाः कोशलास्तथा ।
अयोध्यापुरवासिन्यो यत्र सीतापुलिन्दकाः ॥ १६ ॥
यासां मया बरो दत्तो पूर्वे पुर्वे युगे युगे ।
तासां यूथा भविष्यन्ति गोपीनां मद्व्रजे शुभे ॥ १७ ॥
श्रीब्रह्मोवाच -
एताः कथं व्रजे भाव्याः केन पुण्येन कैर्वरैः ।
दुर्लभं हि पदं तासां योगिभिः पुरुषोत्तम ॥ १८ ॥
श्रीभगवानुवाच -
श्वेतद्वीपे च भूमानं श्रुतयस्तुष्टुवुः परम् ।
उशतीभिर्गिराभिश्च प्रसन्नोऽभूत्सहस्रपात् ॥ १९ ॥
श्रीहरिरुवाच -
वरं वृणीत यूयं वै यन्मनोवाञ्छितं महत् ।
येषां प्रसन्नोऽहं साक्षात्तेषां किं दुर्लभं हि तत् ॥ २० ॥
श्रुतय ऊचुः -
वाङ्मनोगोचरातीतं ततो न ज्ञायते तु तत् ।
आनन्दमात्रमिति यद्वदंतीह पुराविदः ॥ २१ ॥

तद्रूपं दर्शयास्माकं यदि देयो वरो हि नः ।
श्रुत्वैतद्दर्शयामास स्वं लोकं प्रकृतेः परम् ॥ २२ ॥
केवलानुभवानन्दमात्रमक्षरमव्ययम् ।
यत्र वृंदावनं नाम वनं कामदुघैर्द्रुमैः ॥ २३ ॥
मनोरमनिकुञ्जाढ्यं सर्वर्तुसुखसंयुतम् ।
यत्र गोवर्धनो नाम सुनिर्झरदरीयुतः ॥ २४ ॥
रत्नधातुमयः श्रीमान् सुपक्षिगणसंवृतः ।
यत्र निर्मलपानीया कालिन्दी सरितां वरा ।
रत्नबद्धोभयतटी हंसपद्मादिसंकुला ॥ २५ ॥
नानारासरसोन्मत्तं यत्र गोपीकदंबकम् ।
तत्कदंबकमध्यस्थः किशोराकृतिरच्युतः ॥ २६ ॥
दर्शयित्वा च ताः प्राह ब्रूत किं करवाणि वः ।
दृष्टो मदीयो लोकोऽयं यतो नास्ति परं वरम् ॥ २७ ॥
श्रीश्रुतय ऊचुः -
कन्दर्पकोटिलावण्ये त्वयि दृष्टे मनांसि नः ।
कामिनीभावमासाद्य स्मरक्षिप्तान्यसंशयम् ॥ २८ ॥
यया त्वल्लोकवासिन्यः कामतत्त्वेन गोपिकाः ।
भजन्ति रमणं मत्वा चिकीर्षाजनिनस्तथा ॥ २९ ॥
श्रीहरिरुवाच -
दुर्लभो दुर्घटश्चैव युष्माकं तु मनोरथः ।
मयानुमोदितः सम्यक् सत्यो भवितुमर्हति ॥ ३० ॥
आगामिनि विरिंचौ तु जाते सृष्ट्यर्थमुद्यते ।
कल्पे सारस्वतेऽतीते व्रजे गोप्यो भविष्यथ ॥ ३१ ॥
पृथिव्यां भारते क्षेत्रे माथुरे मम मण्डले ।
वृन्दावने भविष्यामि प्रेयान्वो रासमण्डले ॥ ३२ ॥
जारधर्मेण सुस्नेहं सुदृढं सर्वतोऽधिकम् ।
मयि संप्राप्य सर्वा हि कृतकृत्या भविष्यथ ॥ ३३ ॥
श्रीभगवानुवाच -

ताश्च गोप्यो भविष्यन्ति पूर्वकल्पवरान्मम ।
अन्यासां चैव गोपीनां लक्षणं शृणु तद्विधे ॥ ३४ ॥
सुराणां रक्षणार्थाय राक्षसानां वधाय च ।
त्रेतायां रामचंद्रोऽभूद्वीरो दशरथात्मजः ॥ ३५ ॥
सीतास्वयंवरं गत्वा धनुर्भङ्गं चकार सः ।
उवाह जानकीं सीतां रामो राजीवलोचनः ॥ ३६ ॥
तं दृष्ट्वा मैथिलाः सर्वाः पुरन्ध्र्यो मुमुहुर्विधे ।
रहस्यूचुर्महात्मानं भर्ता नो भव हे प्रभो ॥ ३७ ॥
तामाह राघवेन्द्रस्तु मा शोकं कुरुत स्त्रियः ।
द्वापरान्ते करिष्यामि भवतीनां मनोरथम् ॥ ३८ ॥
तीर्थं दानं तपः शौचं समाचरत तत्त्वतः ।
श्रद्धया परया भक्त्या व्रजे गोप्यो भविष्यथ ॥ ३९ ॥
इति ताभ्यो वरं दत्त्वा श्रीरामः करुणानिधिः ।
कोसलान् प्रययौ धन्वी तेजसा जितभार्गवः ॥ ४० ॥
मार्गे च कौसला नार्यो रामं दृष्ट्वातिसुंदरम् ।
मनसा वव्रिरे तं वै पतिं कन्दर्पमोहनम् ॥ ४१ ॥
मनसापि वरं रामो ददौ ताभ्यो ह्यशेषवित् ।
मनोरथं करिष्यामि व्रजे गोप्यो भविष्यथ ॥ ४२ ॥
आगतं सीतया सार्धं सैनिकैः सहितं रघुम् ।
अयोध्यापुरवासिन्यः श्रुत्वा द्रष्टुं समाययुः ॥ ४३ ॥
वीक्ष्य तं मोहमापन्ना मूर्छिताः प्रेमविह्वलाः ।
तेपुस्तपस्ताः सरयूतीरे रामधृतव्रताः ॥ ४४ ॥
आकाशवागभूत्तासां द्वापरान्ते मनोरथः ।
भविष्यति न संदेहः कालिंदीतीरजे वने ॥ ४५ ॥
पितुर्वाक्याद्यदा रामो दंडकाख्यं वनं गतः ।
चचार सीतया सार्धं लक्ष्मणेन धनुष्मता ॥ ४६ ॥
गोपालकोपासकाः सर्वे दंडकारण्यवासिनः ।
ध्यायन्तः सततं मां वै रासार्थं ध्यानतत्पराः ॥ ४७ ॥

येषामाश्रममासाद्य धनुर्बाणधरो युवा ।
तेषां ध्याने गतो रामो जटामुकुटमंडितः ॥ ४८ ॥
अन्याकृतिं ते तं वीक्ष्य परं विस्मितमानसाः ।
ध्यानादुत्थाय ददृशुः कोटिकन्दर्पसन्निभम् ॥ ४९ ॥
ऊचुस्तेऽयं तु गोपालो वंशीवेत्रे विना प्रभुः ।
इत्थं विचार्य मनसा नेमुश्चक्रुः स्तुतिं पराम् ॥ ५० ॥
वरं वृणीत मुनयः श्रीरामस्तानुवाच ह ।
यथा सीता तथा सर्वे भूयाःस्म इति वादिनः ॥ ५१ ॥
श्रीराम उवाच -
यथा हि लक्ष्मणो भ्राता तथा प्राथ्र्यो वरो यदि ।
अद्यैव सफलो भाव्यो भवद्भिर्मत्प्रसंगतः ॥ ५२ ॥
सीतोपमेयवाक्येन दुर्घटो दुर्लभो वरः ।
एकपत्नीव्रतोऽहं वै मर्यादापुरुषोत्तमः ॥ ५३ ॥
तस्मात्तु मद्वरेणापि द्वापरान्ते भविष्यथ ।
मनोरथं करिष्यामि भवतां वाञ्छितं परम् ॥ ५४ ॥
इति दत्वा वरं रामस्ततः पंचवटीं गतः ।
पर्णशाला समासाद्य वनवासं चकार ह ॥ ५५ ॥
तद्दर्शनस्मररुजः पुलिन्ध्यः प्रेमविह्वलाः ।
श्रीमत्पादरजो धृत्वा प्राणांस्त्यक्तुं समुद्युताः ॥ ५६ ॥
ब्रह्मचारीवपुर्भूत्वा रामस्तत्र समागतः ।
उवाच प्राणसंत्यागं मा कुरुत स्त्रियो वृथा ॥ ५७ ॥
वृन्दावने द्वापरान्ते भविता वो मनोरथः ।
इत्युक्त्वा ब्रह्मचारी तु तत्रैवान्तरधीयत ॥ ५८ ॥
अथ रामो वानरेन्द्रै रावणादीन्निशाचरान् ।
जित्वा लङ्कामेत्य सीता पुष्पकेण पुरीं ययौ ॥ ५९ ॥
सीतां तत्याज राजेन्द्रो वने लोकापवादतः ।
अहो सतामपि भुवि भवनं भूरि दुःखदम् ॥ ६० ॥
यदा यदाकरोद्यज्ञं रामो राजीवलोचनः ।

तदा तदा स्वर्णमयीं सीतां कृत्वा विधानतः ॥ ६१ ॥
यज्ञसीतासमूहोऽभून्मन्दिरे राघवस्य च ।
ताश्चैतन्यघना भूत्वा रन्तुं रामं समागताः ॥ ६२ ॥
ता आह राघवेशेन्द्रो नाहं गृह्णामि हे प्रियाः ।
तदोचुस्ताः प्रेमपरा रामं दशरथात्मजम् ॥ ६३ ॥
कथं चास्मान्न गृह्णासि भजन्तीर्मैथिलीः सतीः ।
अर्धाङ्गीर्यज्ञकालेषु सततं कार्यसाधनीः ॥ ६४ ॥
धर्मिष्ठस्त्वं श्रुतिधरोऽधर्मवद्भाषसे कथम् ।
करं गृहीत्वा त्यजसि ततः पापमवाप्स्यसि ॥ ६५ ॥
श्रीराम उवाच -
समीचीनं वचस्सत्यो युष्माभिर्गदितं च मे ।
एकपत्नीव्रतोऽहं हि राजर्षिः सीतयैकया ॥ ६६ ॥
तस्माद्यूयं द्वापरान्ते पुण्ये वृन्दावने वने ।
भविष्यथ करिष्यामि युष्माकं तु मनोरथम् ॥ ६७ ॥
श्रीभगवान् उवाच -
ता व्रजेऽपि भविष्यन्ति यज्ञसीताश्च गोपिकाः ।
अन्यासां चैव गोपीनां लक्षणं शृणु तद्विधे ॥ ६८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे भगवद्ब्रह्म संवादे उद्योगप्रश्नवर्णनं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०५

https://sa.wikisource.org/s/u9v



विविधगोपीजन्मकथा

रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः ।

ऊर्ध्वं वैकुण्ठवासिन्यस्तथाजितपदाश्रिताः ॥ १ ॥

श्रीलोकाचलवासिन्यः श्रीसख्योऽपि समुद्रजाः ।

ता गोप्योऽभिभविष्यन्ति लक्ष्मीपतिवराद्व्रजे ॥ २ ॥

काश्चिद्दिव्या अदिव्याश्च तथा त्रिगुणवृत्तयः ।

भूमिगोप्यो भविष्यन्ति पुण्यैर्नानाविधैः कृतैः ॥ ३ ॥

यज्ञावतारं रुचिरं रुचिपुत्रं दिवस्पतिम् ।

मोहिताः प्रीतिभावेन वीक्ष्य देवजनस्त्रियः ॥ ४ ॥

ताश्च देवलवाक्येन तपस्तेपुर्हिमाचले ।

भक्त्या परमया ता मे गोप्यो भाव्या व्रजे विधे ॥ ५ ॥

अन्तर्हिते भगवति देवे धन्वन्तरौ भुवि ।

ओषध्यो दुःखमापन्ना निष्फला भारतेऽभवन् ॥ ६ ॥

सिद्ध्यर्थं तास्तपस्तेपुः स्त्रियो भूत्वा मनोहराः ।

चतुर्युगे व्यतीते तु प्रसन्नोऽभूद्धरिः परम् ॥ ७ ॥

वरं वृणीत चेत्युक्तं श्रुत्वा नार्यो महावने ।

तं दृष्ट्वा मोहमापन्ना ऊचुर्भर्ता भवात्र नः ॥ ८ ॥

वृन्दावने द्वापरान्ते लता भूत्वा मनोहराः ।

भविष्यथ स्त्रियो रासे करिष्यामि वचश्च वः ॥ ९ ॥

श्रीभगवानुवाच -

भक्तिभावसमायुक्ता भूरिभाग्या वरांगनाः ।

लतागोप्यो भविष्यन्ति वृन्दारण्ये पितामह ॥ १० ॥

जालन्धर्य्यश्च या नार्यो वीक्ष्य वृन्दापतिं हरिम् ।

ऊचुर्वायं हरिः साक्षादस्माकं तु वरो भवेत् ॥ ११ ॥

आकाशवागभूत्तासां भजताशु रमापतिम् ।
यथा वृन्दा तथा यूयं वृन्दारण्ये भविष्यथ ॥ १२ ॥
समुद्रकन्याः श्रीमत्स्यं हरिं दृष्ट्वा च मोहिताः ।
ता हि गोप्यो भविष्यन्ति श्रीमत्स्यस्य वराद्व्रजे ॥ १३ ॥
आसीद्राजा पृथुः साक्षान्ममांशश्चण्डविक्रमः ।
जित्वा शत्रून्नृपश्रेष्ठो धरां कामान्दुदोह ह ॥ १४ ॥
बर्हिष्मतीभवास्तत्र पृथुं दृष्ट्वा पुरस्त्रियः ।
अत्रेः समीपमागत्य ता ऊचुर्मोहविह्वलाः ॥ १५ ॥
अयं तु राजराजेन्द्रः पृथुः पृथुलविक्रमः ।
कथं वरो भवेन्नो वै तद्वद त्वं महामुने ॥ १६ ॥
अत्रिरुवाच -
गोदोहं कुरुताश्वद्य पृथ्वीयं धारणामयी ।
सर्वं दास्यति वो दुर्गं मनोरथमहार्णवम् ॥ १७ ॥
मनोरथं प्रदुदुहुर्मनःपात्रेण ताश्च गाम् ।
तस्माद्गोप्यो भविष्यन्ति वृन्दारण्ये पितामह ॥ १८ ॥
कामसेनामोहनार्थं दिव्या अप्सरसो वराः ।
नारायणस्य सहसा बभूवुर्गन्धमादने ॥ १९ ॥
भर्तुकामाश्च ता आह सिद्धो नारायणो मुनिः ।
मनोरथो वो भविता व्रजोगोप्यो भविष्यथ ॥ २० ॥
स्त्रियः सुतलवासिन्यो वामनं वीक्ष्य मोहिताः ।
तपस्तप्ता भविष्यन्ति गोप्यो वृन्दावने विधे ॥ २१ ॥
नागेन्द्रकन्या याः शेषं भेजुर्भक्त्या वरेच्छया ।
संकर्षणस्य रासार्थं भविष्यंति व्रजे च ताः ॥ २२ ॥
कश्यपो वसुदेवश्च देवकी चादितिः परा ।
शूरः प्राणो ध्रुवः सोऽपि देवकोऽवतरिष्यति ॥ २३ ॥
वसुश्चैवोद्धवः साक्षाद्दक्षोऽक्रूरो दयापरः ।
हृदीको धनदश्चैव कृतवर्मा त्वपांपतिः ॥ २४ ॥
गदः प्राचीनबर्हिश्च मरुतो ह्युग्रसेन उत् ।

तस्य रक्षां करिष्यामि राज्यं दत्त्वा विधानतः ॥ २५ ॥

युयुधानश्चाम्बरीषः प्रह्लादः सात्यकिस्तथा ।

क्षीराब्धिः शन्तनुः साक्षाद्भीष्मो द्रोणो वसूत्तमः ॥ २६ ॥

शलश्चैव दिवोदासो धृतराष्ट्रो भगो रविः ।

पाण्डुः पूषा सतां श्रेष्ठो धर्मो राजा युधिष्ठिरः ॥ २७ ॥

भीमो वायुर्बलिष्ठश्च मनुः स्वायंभुवोऽर्जुनः ।

शतरूपा सुभद्रा च सविता कर्ण एव हि ॥ २८ ॥

नकुलः सहदेवश्च स्मृतौ द्वावश्विनीसुतौ ।

धाता बाह्लीकवीरश्च वह्निर्द्रोणः प्रतापवान् ॥ २९ ॥

दुर्योधनः कलेरंशोऽभिमन्युः सोम एव च ।

द्रौणिः साक्षाच्छिवस्यापि रूपं भूमौ भविष्यति ॥ ३० ॥

इत्थं यदोः कौरवाणामन्येषां भूभुजां नृणाम् ।

कुले कुले च भवतः स्वांशैः स्त्रीभिर्मदाज्ञया ॥ ३१ ॥

ये येऽवतारा मे पूर्वं तेषां राज्यो रमांशकाः ।

भविष्या राजराज्ञीषु सहस्राणि च षोडश ॥ ३२ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा श्रीहरिस्तत्र ब्रह्माणं कमलासनम् ।

दिव्यरूपां भगवतीं योगमायामुवाच ह ॥ ३३ ॥

देवक्याः सप्तमं गर्भं संनिकृष्य महामते ।

वसुदेवस्य भार्यायां कंसत्रासभयात्पुनः ॥ ३४ ॥

नन्दव्रजे स्थितायां च रोहिण्यां सन्निवेशय ।

नंदपत्न्यां भव त्वं वै कृत्वेदं कर्म चाद्भुतम् ॥ ३५ ॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा ब्रह्मा देवगणैर्नत्वा कृष्णं परात्पराम् ।

भूमिमाश्वास्य वाणीभिः स्वधाम च समाययौ ॥ ३६ ॥

परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं विद्धि मैथिल ।

कंसादीनां वधार्थाय प्राप्तोयं भूमिमण्डले ॥ ३७ ॥

रोममात्रतनौ जिव्हा भवंत्वित्थं यदा नृप ।

तदापि श्रीहरेस्तस्य वर्ण्यते न गुणो महान् ॥ ३८ ॥
नभः पतन्ति विहगा यथा ह्यात्मसमं नृप ।
तथा कृष्णगतिं दिव्यां वदन्तीह विपश्चितः ॥ ३९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे अवतारव्यवस्था नाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०६

https://sa.wikisource.org/s/u9w



कंस-जन्मादिवर्णनं तथा दिग्विजवर्णनम्

श्रीबहुलाश्व उवाच -

कंसः कोऽयं दैत्यो महाबलपराक्रमः ।

तस्य जन्मानि कर्माणि ब्रूहि देवर्षिसत्तम ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

समुद्रमथने पूर्वं कालनेमिर्महासुरः ।

युयुधे विष्णुना सार्द्धं युद्धे तेन हतो बलात् ॥ २ ॥

शुक्रेण जीवितस्तत्र संजीविन्या च विद्यया ।

पुनर्विष्णुं योद्धुकाम उद्योगं मनसाकरोत् ॥ ३ ॥

तपस्तेपे तदा दैत्यो मन्दराचलसन्निधौ ।

नित्यं दूर्वारसं पीत्वा भजन्देवं पितामहम् ॥ ४ ॥

दिव्येषु शतवर्षेषु व्यतीतेषु पितामहः ।

अस्थिशेषं सवल्मीकं वरं ब्रूहीत्युवाच तम् ॥ ५ ॥

ब्रह्माण्डे ये स्थिता देवा विष्णुमूला महाबलाः ।

तेषां हस्तैर्न मे मृत्युः पूर्णानामपि मा भवेत् ॥ ६ ॥

ब्रह्मोवाच -

दुर्लभोऽयं वरो दैत्य यस्त्वया प्रार्थितः परः ।

कालान्तरे ते प्राप्तः स्यान्मद्वाक्यं न मृषा भवेत् ॥ ७ ॥

श्रीनारद उवाच -

कौमारेऽपि महामल्लैः सततं स युयोध ह ।

उग्रसेनस्य पत्न्यां कौ जन्म लेभेऽसुरः पुनः ॥ ८ ॥

जरासंधो मगधेंद्रो दिग्जयाय विनिर्गतः ।

यमुनानिकटे तस्य शिबिरोऽभूदितस्ततः ॥ ९ ॥

द्विपः कुवलयापीडः सहस्रद्विपसत्त्वभूत् ।

बभञ्ज श्रृङ्खलासङ्घं दुद्राव शिबिरान्मदी ॥ १० ॥
निपातयन्स शिबिरान्गृहांश्च भूभृतस्तटान् ।
रंगभूम्यामाजगाम यत्र कंसोऽप्ययुध्यत ॥ ११ ॥
पलायितेषु मल्लेषु कंसस्तं तु समागतम् ।
शुण्डाशुण्डे सङ्गृहीत्वा पातयामास भूतले ॥ १२ ॥
पुनर्गृहीत्वा हस्ताभ्यां भ्रामयित्वोग्रसेनजः ।
जरासन्धस्य सेनायां चिक्षेप शतयोजनम् ॥ १३ ॥
तदद्भुतं बलं दृष्ट्वा प्रसन्नो मगधेश्वरः ।
अस्तिप्राप्ती ददौ कन्ये तस्मै कंसाय शंसिते ॥ १४ ॥
अश्वार्बुदं हस्तिलक्षं रथानां च त्रिलक्षकम् ।
अयुतं चैव दासीनां पारिबर्हं जरासुतः ॥ १५ ॥
द्वंद्वयोधी ततः कंसो भुजवीर्यमदोद्धतः ।
माहिष्मतीं ययौ वीरोऽथैकाकी चण्डविक्रमः ॥ १६ ॥
चाणूरो मुष्टिकः कूटः शलस्तोशलकस्तथा ।
माहिष्मतीपतेः पुत्रा मल्ला युद्धजयैषिणः ॥ १७ ॥
कंसस्तानाह साम्नापि दीयध्वं रंगमेव हे ।
अहं दासो भवेयं वो भवंतो जयिनो यदि ॥ १८ ॥
अहं जयी चेद्भवतो दासान्सर्वान्करोम्यहम् ।
सर्वेषां पश्यतां तेषां नागराणां महात्मनाम् ॥ १९ ॥
इति प्रतिज्ञां कृत्वाथ युयुधे तैर्जयैषिभिः ।
यदागतं स चाणूरं गृहीत्वा यादवेश्वरः ॥ २० ॥
भूपृष्ठे पोथयामास शब्दमुच्चैः समुच्चरन् ।
तदाऽऽयान्तं मुष्टिकाख्यं मुष्टिभिर्युधि निर्गतम् ॥ २१ ॥
एकेन मुष्टिना तं वै पातयामास भूतले ।
कूटं समागतं कंसो गृहीत्वा पादयोश्च तम् ॥ २२ ॥
भुजमास्फोट्य धावन्तं शलं नीत्वा भुजेन सः ।
पातयित्वा पुनर्नीत्वा भूमिं तं विचकर्ष ह ॥ २३ ॥
अथ तोशलकं कंसो गृहीत्वा भुजयोर्बलात् ।

निपात्य भूमावुत्थाप्य चिक्षेप दशयोजनम् ॥ २४ ॥
दासभावे च तान्कृत्वा तैः सार्द्धं यादवेश्वरः ।
मद्वाक्येन ययावाशु प्रवर्षणगिरिं वरम् ॥ २५ ॥
तस्मै निवेद्याभिप्रायं युयुधे वानरेण सः ।
द्विविदेनापि विंशत्या दिनैः कंसो ह्यविश्रमम् ॥ २६ ॥
द्विविदो गिरिमुत्पाट्य चिक्षेप तस्य मूर्द्धनि ।
कंसो गिरिं गृहीत्वा च तस्योपरि समाक्षिपत् ॥ २७ ॥
द्विविदो मुष्टिना कंसं घातयित्वा नभो गतः ।
धावन्कंसश्च तं नीत्वा पातयामास भूतले ॥ २८ ॥
मूर्छितस्तत्प्रहारेण परं कल्मषमाययौ ।
क्षीणसत्त्वश्चूर्णितोऽस्थिदासभावं गतस्तदा ॥ २९ ॥
तेनैवाथ गतः कंसः ऋष्यमूकवनं ततः ।
तत्र केशी महादैत्यो हयरूपो घनस्वनः ॥ ३० ॥
मुष्टिभिस्ताडयित्वा तं वशीकृत्यारुरोह तम् ।
इत्थं कंसो महावीर्यो महेंद्राख्यं गिरिं ययौ ॥ ३१ ॥
शतवारं चोज्जहार गिरिमुत्पाट्य दैत्यराट् ।
पुनस्तत्र स्थितं रामं क्रोधसंरक्तलोचनम् ॥ ३२ ॥
प्रलयार्कप्रभं दृष्ट्वा ननाम शिरसा मुनिम् ।
पुनः प्रदक्षिणीकृत्य तदंघ्र्योर्निपपात ह ॥ ३३ ॥
ततः शान्तो भार्गवोऽपि कंसं प्राह महोग्रदृक् ।
हे कीटमर्कटीडिंभ तुच्छोऽसि मशको यथा ॥ ३४ ॥
अद्यैव त्वां हन्मि दुष्ट क्षत्रियं वीर्यमानिनम् ।
मत्समीपे धनुरिदं लक्षभारसमं महत् ॥ ३५ ॥
इदं च विष्णुना दत्तं शंभवे त्रैपुरे युधि ।
शंभोः करादिह प्राप्तं क्षत्रियाणां वधाय च ॥ ३६ ॥
यदि चेदं तनोषि त्वं तदा च कुशलं भवेत् ।
चेदस्य कर्षणं न स्याद्घातयिष्यामि ते बलम् ॥ ३७ ॥
श्रुत्वा वचस्तदा दैत्यः कोदण्डं सप्ततालकम् ।

गृहीत्वा पश्यतस्तस्य सज्जं कृत्वाथ लीलया ॥ ३८ ॥
आकृष्य कर्णपर्यंतं शतवारं ततान ह ।
प्रत्यञ्चास्फोटनेनैव टङ्कारोऽभूत्तडित्स्वनः ॥ ३९ ॥
ननाद तेन ब्रह्माण्डं सप्त लोकैर्बिलैः सह ।
विचेलुर्दिग्गजास्तारा ह्यपतन् भूमिमंडले ॥ ४० ॥
धनुः संस्थाप्य तत्कंसो नत्वा नत्वाह भार्गवम् ।
हे देव क्षत्रियो नास्मि दैत्योऽहं ते च किंकरः ॥ ४१ ॥
तव दासस्य दासोऽहं पाहि मां पुरुषोत्तम ।
श्रुत्वा प्रसन्नः श्रीरामस्तस्मै प्रादाद्धनुश्च तत् ॥ ४२ ॥
श्रीजामदग्न्य उवाच -
यत्कोदण्डं वैष्णवं तद्येन भंगीभविष्यति ।
परिपूर्णतमो नात्र सोऽपि त्वां घातयिष्यति ॥ ४३ ॥
श्रीनारद उवाच -
अथ नत्वा मुनिं कंसो विचरन्स मदोन्मदः ।
न केऽपि युयुधुस्तेन राजानश्च बलिं ददुः ॥ ४४ ॥
समुद्रस्य तटे कंसो दैत्यं नाम्ना ह्यघासुरम् ।
सर्पाकारं च फीत्कारैर्लेलिहानं ददर्श ह ॥ ४५ ॥
आगच्छन्तं दशन्तं च गृहीत्वा तं निपात्य सः ।
चकार स्वगले हारं निर्भयो दैत्यराड् बली ॥ ४६ ॥
प्राच्यां तु बंगदेशेषु दैत्योऽरिष्टो महावृषः ।
तेन सार्द्धं स युयुधे गजेनापि गजो यथा ॥ ४७ ॥
शृङ्गाभ्यां पर्वतानुच्चांश्चिक्षेप कंसमूर्द्धनि ।
कंसो गिरिं संगृहीत्वा चाक्षिपत्तस्य मस्तके ॥ ४८ ॥
जघान मुष्टिनारिष्टं कंसो वै दैत्यपुंगवः ।
मूर्च्छितं तं विनिर्जित्य तेनोदीचीं दिशं गतः ॥ ४९ ॥
प्राग्ज्योतिषेश्वरं भौमं नरकाख्यं महाबलम् ।
उवाच कंसो युद्धार्थी युद्धं मे देहि दैत्यराट् ॥ ५० ॥
अहं दासो भवेयं वो भवन्तो जयिनो यदि ।

अहं जयो चेद्भवतो दासान्सर्वान्करोम्यहम् ॥ ५१ ॥

श्रीनारद उवाच -

पूर्वं प्रलंबो युयुधे कंसेनापि महाबलः ।

मृगेन्द्रेण मृगेन्द्रोऽद्रावुद्भटेन यथोद्भटः ॥ ५२ ॥

मल्लयुद्धे गृहीत्वा तं कंसो भूमौ निपात्य च ।

पुनर्गृहीत्वा चिक्षेप प्राग्ज्योतिषपुरं प्रति ॥ ५३ ॥

आगतो धेनुको नाम्ना कंसं जग्राह रोषतः ।

नोदयामास दूरेण बलं कृत्वाऽथ दारुणम् ॥ ५४ ॥

कंसस्तं नोदयामास धेनुकं शतयोजनम् ।

निपात्य चूर्णयामास तदङ्गं मुष्टिभिर्दृढैः ॥ ५५ ॥

तृणावर्तो भौमवाक्यात्कंसं नीत्वा नभो गतः ।

तत्रैव युयुधे दैत्य ऊर्ध्वं वै लक्षयोजनम् ॥ ५६ ॥

कंसोऽनन्तबलं कृत्वा दैत्यं नीत्वा तदाम्बरात् ।

भूमौ स पातयामास बमन्तं रुधिरं मुखात् ॥ ५७ ॥

तुण्डेनाथ ग्रसन्तं च बकं दैत्यं महाबलम् ।

कंसो निपातयामास मुष्टिना वज्रघातिना ॥ ५८ ॥

उत्थाय दैत्यो बलवान् सितपक्षो घनस्वनः ।

क्रोधयुक्तः समुत्पत्य तीक्ष्णतुण्डोऽग्रसच्च तम् ॥ ५९ ॥

निगीर्णोऽपि स वज्राङ्गो तद्गले रोधकृच्च यः ।

सद्यश्चच्छर्द तं कंसं क्षतकण्ठो महाबकः ॥ ६० ॥

कंसो बकं संगृहीत्वा पातयित्वा महीतले ।

कराभ्यां भ्रामयित्वा च युद्धे तं विचकर्ष ह ॥ ६१ ॥

तत्स्वसारं पूतनाख्यां योद्धुकमामवस्थिताम् ।

तामाह कंसः प्रहसन्वाक्यं मे शृणु पूतने ॥ ६२ ॥

स्त्रिया सार्धमहं युद्धं न करोमि कदाचन ।

बकासुरः स्यान्मे भ्राता त्वं च मे भगिनी भव ॥ ६३ ॥

ततोऽनन्तबलं कंसं वीक्ष्य भौमोऽपि धर्षितः ।

चकार सौहृदं कंसे साहाय्यार्थं सुरान्प्रति ॥ ६४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कंसबलवर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०७



कंस-जन्मादिवर्णनं तथा दिग्विजय वर्णनम्

अथ कंसः प्रलंबाद्यैरन्यैः पूर्वं जितैश्च तैः ।

शंबरस्य पुरं प्रागात्स्वाभिप्रायं न्यवेदयत् ॥ १ ॥

शंबरो ह्यतिवीर्योऽपि न युयोध स तेन वै ।

चकार सौहृदं कंसे सर्वैरतिबलैः सह ॥ २ ॥

त्रिशृङ्गशिखरे शेते व्योमो नामाऽसुरो बली ।

कंसपादप्रबुद्धोऽभूत्क्रोधसंरक्तलोचनः ॥ ३ ॥

कंसं जघान चोत्थाय प्रबलैर्दृढमुष्टिभिः ।

तयोर्युद्धमभूद्घोरमितरेतरमुष्टिभिः ॥ ४ ॥

कंसस्य मुष्टिभिः सोऽपि निःसत्त्वोऽभूद्भ्रमातुरः ।

भृत्यं कृत्वाथ तं कसः प्राप्तं मां प्रणनाम ह ॥ ५ ॥

हे देव युद्धकांक्षोऽस्मि क्व यामि त्वं वदाशु मे ।

प्रोवाच तं तदा गच्छ दैत्य बाणं महाबलम् ॥ ६ ॥

प्रेरितश्चेति कंसाख्यो मया युद्धदिदृक्षुणा ।

भुजवीर्यमदोन्नद्धः शोणिताख्यं पुरं ययौ ॥ ७ ॥

बाणासुरस्तत्प्रतिज्ञां श्रुत्वा क्रुद्धो ह्यभून्महान् ।

तताड लत्तां भूमध्ये जगर्ज घनवद्बली ॥ ८ ॥

आजानुभूमिगां लत्तां पातालांतमुपागताम् ।

कृत्वा तमाह बाणस्तु पूर्वं चैनां समुद्धर ॥ ९ ॥

श्रुत्वा वचः कराभ्यां तामुज्जहार मदोत्कटः ।

प्रचंडविक्रमः कंसः खरदण्डं गजौ यथा ॥ १० ॥

तया चोद्धृतयोत्खाता लोकाः सप्ततला दृढाः ।

निपेतुर्गिरयोऽनेका विचेलुर्दृढदिग्गजाः ॥ ११ ॥

योद्धुं तमुद्यतं बाणं दृष्ट्वाऽऽगत्य वृषध्वजः ।

सर्वान्संबोधयामास प्रोवाच बलिनन्दनम् ॥ १२ ॥
कृष्णं विनापरं चैनं भूमौ कोऽपि न जेष्यति ।
भार्गवेण वरं दत्तं धनुरस्मै च वैष्णवम् ॥ १३ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा सौहृदं हृद्यं सद्यो वै कंसबाणयोः ।
चकार परया शान्त्या शिवः साक्षान्महेश्वरः ॥ १४ ॥
अथ कंसो दिक्प्रतीच्यां श्रुत्वा वत्सं महासुरम् ।
तेन सार्द्धं स युयुधे वत्सरूपेण दैत्यराट् ॥ १५ ॥
पुच्छे गृहीत्वा तं वत्सं पोथयामास भूतले ।
वशे कृत्वाथ तं शैलं म्लेच्छदेशांस्ततो ययौ ॥ १६ ॥
मन्मुखात्कालयवनः श्रुत्वा दैत्यं महाबलम् ।
निर्ययौ संमुखे योद्धुं रक्तश्मश्रुर्गदाधरः ॥ १७ ॥
कंसो गदां गृहीत्वा स्वां लक्षभारविनिर्मिताम् ।
प्राक्षिपद्यवनेन्द्राय सिंहनादमथाकरोत् ॥ १८ ॥
गदायुद्धमभूद्घोरं तदा हि कंसकालयोः ।
विस्फुलिंगान् क्षरंत्यौ द्वे गदे चूर्णीबभूवतुः ॥ १९ ॥
कंसः कालं संगृहीत्वा पातयामास भूतले ।
पुनर्गृहीत्वा निष्पात्य मृततुल्यं चकार ह ॥ २० ॥
बाणवर्षं प्रकुर्वन्तीं सेनां तां यवनस्य च ।
गदया पोथयामास कंसो दैत्याधिपो बली ॥ २१ ॥
गजांस्तुरगान्सुरथान्वीरान् भूमौ निपात्य च ।
जगर्ज घनवद्वीरो गदायुद्धे मृधाङ्गणे ॥ २२ ॥
ततश्च दुद्रुवुर्म्लेच्छास्त्यक्त्वा स्वं स्वं रणं परम् ।
भीतान् पलायितान् म्लेच्छान्न जघानाथ नीतिमान् ॥ २३ ॥
उच्चपादो दीर्घजानुः स्तंभोरुर्लघिमा कटिः ।
कपाटवक्षाः पीनांसः पुष्टः प्रांशुर्बृहद्भुजः ॥ २४ ॥
पद्मनेत्रो बृहत्केशोऽरुणवर्णोऽसिताम्बरः ।
किरीटी कुंडली हारी पद्ममाली लयार्करुक् ॥ २५ ॥

खड्गी निषंगी कवची मुद्गराढ्यो धनुर्धरः ।
मदोत्कटो ययौ जेतुं देवान्कंसोऽमरावतीम् ॥ २६ ॥
चाणूरमुष्टिकारिष्टशलतोशलकेशिभिः ।
प्रलंबेन बकेनापि द्विविदेन समावृतः ॥ २७ ॥
तृणावर्त्ताघकूटैश्च भौमबाणाख्यशंबरैः ।
व्योमधेनुकवत्सैश्च रुरुधे सोऽमरावतीम् ॥ २८ ॥
कंसादीनागतान्दृष्ट्वा शक्रो देवाधिपः स्वराट् ।
सर्वैर्देवगणैः सार्द्धं योद्धुं कृद्धो विनिर्ययौ ॥ २९ ॥
तयोर्युद्धमभूद्घोरं तुमुलं रोमहर्षणम् ।
दिव्यैश्च शस्त्रसंघातैर्बाणैस्तीक्ष्णैः स्फुरत्प्रभैः ॥ ३० ॥
शस्त्रान्धकारे संजाते रथारूढो महेश्वरः ।
चिक्षेप वज्रं कंसाय शतधारं तडिद्द्युति ॥ ३१ ॥
मुद्गरेणापि तद्वज्रं तताडाशु महासुरः ।
पपात कुलिशं युद्धे छिन्नधारं बभूव ह ॥ ३२ ॥
त्यक्त्वा वज्रं तदा वज्री खड्गं जग्राह रोषतः ।
कंसं मूर्ध्नि तताडाशु नादं कृत्वाऽथ भैरवम् ॥ ३३ ॥
स क्षतो नाभवत्कंसो मालाहत इव द्विपः ।
गृहीत्वा स गदां गुर्वीमष्टधातुमयीं दृढाम् ॥ ३४ ॥
लक्षभारसमां कंसश्चिक्षेपेन्द्राय दैत्यराट् ।
तां समापततीं वीक्ष्य जग्राहाशु पुरंदरः ॥ ३५ ॥
ततश्चिक्षेप दैत्याय वीरो नमुचिसूदनः ।
चचार युद्धे विदलन्नरीन्मातलिसारथिः ॥ ३६ ॥
कंसो गृहीत्वा परिघं तताडांसेऽसुरद्विषः ।
तत्प्रहारेण देवेन्द्रः क्षणं मूर्च्छामवाप सः ॥ ३७ ॥
कंसं मरुद्गणाः सर्वे गृध्रपक्षैः स्फुरत्प्रभैः ।
बाणौघैश्छादयामासुर्वर्षासूर्यमिवांबुदः ॥ ३८ ॥
दोःसहस्रयुतो वीरश्चापं टंकारयन्मुहुः ।
तदा तान्कालयामास बाणैर्बाणासुरो बली ॥ ३९ ॥

बाणं च वसवो रुद्रा आदित्या ऋभवः सुराः ।
जघ्नुर्नानाविधैः शस्त्रैः सर्वतोऽद्रिं समागताः ॥ ४० ॥
ततो भौमासुरः प्राप्तः प्रलंबाद्यसुरैर्नदन् ।
तेन नादेन देवास्ते निपेतुर्मूर्छिता रणे ॥ ४१ ॥
उत्थायाशु तदा शक्रो जगामारुह्य तत्त्वदृक् ।
नोदयामास कंसाय मत्तमैरावतं गजम् ॥ ४२ ॥
अंकुशास्फालनात् क्रुद्धं पातयन्तं पदैर्द्विषः ।
शुण्डादण्डस्य फूत्कारैर्मर्दयन्तमितस्ततः ॥ ४३ ॥
स्रवन्मदं चतुर्दन्तं हिमाद्रिमिव दुर्गमम् ।
नदन्तं शृङ्खलां शुण्डां चालयन्तं मुहुर्मुहुः ॥ ४४ ॥
घटाढ्यं किंकिणीजालरत्नकंबलमण्डितम् ।
गोमूत्रचयसिन्दूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ॥ ४५ ॥
दृढेन मुष्टिना कंसस्तं तताड महागजम् ।
द्वितीयमुष्टिना शक्रं स जघान रणाङ्गणे ॥ ४६ ॥
तस्य मुष्टिप्रहारेण दूरे शक्रः पपात ह ।
जानुभ्यां धरणीं स्पृष्ट्वा गजोऽपि विह्वलोऽभवत् ॥ ४७ ॥
पुनरुत्थाय नागेन्द्रो दन्तैश्चाहत्य दैत्यपम् ।
शुण्डादण्डेन चोद्धृत्य चिक्षेप लक्षयोजनम् ॥ ४८ ॥
पतितोऽपि स वज्रांगः किंचिद्व्याकुलमानसः ।
स्फुरदोष्ठोऽतिरुष्टाङ्गो युद्धभूमिं समाययौ ॥ ४९ ॥
कंसो गृहीत्वा नागेन्द्रं संनिपात्य रणांगणे ।
निष्पीड्य शूण्डां तस्यापि दन्तांश्चूर्णीचकार ह ॥ ५० ॥
अथ चैरावतो नागो दुद्रावाशु रणाङ्गणात् ।
निपातयन्महावीरान् देवधानीं पुरीं गतः ॥ ५१ ॥
गृहीत्वा वैष्णवं चापं सज्जं कृत्वाथ दैत्यराट् ।
देवान्विद्रायामास बाणौघैश्च धनुःस्वनैः ॥ ५२ ॥
ततः सुरास्तेन निहन्यमाना
विदुद्रुवुर्लीनधियो दिशान्ते ।

केचिद्रणे मुक्तशिखा बभूवु-

भींताः स्म इत्थं युधि वादिनस्ते ॥ ५३ ॥

केचित्तथा प्रांजलयोऽतिदीनव-

त्संन्यस्तशस्त्रा युधि मुक्तकच्छाः ।

स्थातुं रणे कंसनृदेवसंमुखे

गतेप्सिताः केचिदतीव विह्वलाः ॥ ५४ ॥

इत्थं स देवान्प्रगतान्निरीक्ष्य तान्

नीत्वा च सिंहासनमातपत्रवत् ।

सर्वैस्तदा दैत्यगणैर्जनाधिपः

स्वराजधानीं मथुरां समाययौ ॥ ५५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कंसदिग्विजयवर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०८



श्रीराधिकाजन्मवर्णनं

श्रुत्वा तदा शौनक भक्तियुक्तः
श्रीमैथिलो ज्ञानभृतां वरिष्ठः ।
नत्वा पुनः प्राह मुनिं महाद्‌भुतं
देवर्षिवर्यं हरिभक्तिनिष्ठः ॥ १ ॥
बहुलाश्व उवाच -
त्वया कुलं कौ विशदीकृतं मे
स्वानंददोर्यद्यशसामलेन ।
श्रीकृष्णभक्तक्षणसंगमेन
जनोऽपि सत्स्याद्‌बहुना कुमुस्वित् ॥ २ ॥
श्रीराधया पूर्णतमस्तु साक्षा-
द्‌गत्वा व्रजे किं चरितं चकार ।
तद्‌ब्रूहि मे देवऋषे ऋषीश
त्रितापदुःखात्परिपाहि मां त्वम् ॥ ३ ॥
श्रीनारद उवाच -
धन्यं कुलं यन्निमिना नृपेण
श्रीकृष्णभक्तेन परात्परेण ।
पूर्णीकृतं यत्र भवान्प्रजातो
शुक्तौ हि मुक्ताभवनं न चित्रम् ॥ ४ ॥
अथ प्रभोस्तस्य पवित्रलीलां
सुमङ्गलां संशृणुतां परस्य ।
अभूत्सतां यो भुवि रक्षणार्थं
न केवलं कंसवधाय कृष्णः ॥ ५ ॥
अथैव राधां वृषभानुपत्न्या-

मावेश्य रूपं महसः पराख्यम् ।
कलिन्दजाकूलनिकुञ्जदेशे
सुमन्दिरे सावततार राजन् ॥ ६ ॥
घनावृते व्योम्नि दिनस्य मध्ये
भाद्रे सिते नागतिथौ च सोमे ।
अवाकिरन्देवगणाः स्फुरद्भि-
स्तन्मन्दिरे नन्दनजैः प्रसूनैः ॥ ७ ॥
राधावतारेण तदा बभूवु-
र्नद्योऽमलाभाश्च दिशः प्रसेदुः ।
ववुश्च वाता अरविन्दरागैः
सुशीतलाः सुन्दरमन्दयानाः ॥ ८ ॥
सुतां शरच्चन्द्रशताभिरामां
दृष्ट्वाऽथ कीर्तिर्मुदमाप गोपी ।
शुभं विधायाशु ददौ द्विजेभ्यो द्विलक्षमानन्दकरं गवां च ॥ ९ ॥
प्रेङ्खे खचिद्रत्नमयूखपूर्णे
सुवर्णयुक्ते कृतचन्दनाङ्गे ।
आन्दोलिता सा ववृधे सखीजनै-
र्दिने दिने चंद्रकलेव भाभिः ॥ १० ॥
यद्दर्शनं देववरैः सुदुर्लभं
यज्ञैरवाप्तं जनजन्मकोटिभिः ।
सविग्रहां तां वृषभानुमन्दिरे
ललन्ति लोका ललनाप्रलालनैः ॥ ११ ॥
श्रीरासरङ्गस्य विकासचन्द्रिका
दीपावलीभिर्वृषभानुमन्दिरे ।
गोलोकचूडामणिकण्ठभूषणां
ध्यात्वा परां तां भुवि पर्यटाम्यहम् ॥ १२ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
वृषभानोरहो भाग्यं यस्य राधा सुताभवत् ।

कलावत्या सुचन्द्रेण किं कृतं पूर्वजन्मनि ॥ १३ ॥

श्रीनारद उवाच -

नृगपुत्रो महाभाग सुचन्द्रो नृपतीश्वरः ।

चक्रवर्ती हरेरंशो बभूवातीव सुन्दरः ॥ १४ ॥

पितॄणां मानसी कन्यास्तिस्रोऽभूवन्मनोहराः ।

कलावती रत्नमाला मेनका नाम नामतः ॥ १५ ॥

कलावतीं सुचन्द्राय हरेरंशाय धीमते ।

वैदेहाय रत्नमालां मेनकां च हिमाद्रये ।

पारिबर्हेण विधिना स्वेच्छाभिः पितरो ददुः ॥ १६ ॥

सीताभूद्रत्नमालायां मेनकायां च पार्वती ।

द्वयोश्चरित्रं विदितं पुराणेषु महामते ॥ १७ ॥

सुचन्द्रोऽथ कलावत्या गोमतीतीरजे वने ।

दिव्यैर्द्वादशभिर्वर्षैस्तताप ब्रह्मणस्तपः ॥ १८ ॥

अथ विधिस्तमागत्य वरं ब्रूहीत्युवाच ह ।

श्रुत्वा वल्मीकदेशाच्च निर्ययौ दिव्यरूपधृक् ॥ १९ ॥

तं नत्वोवाच मे भूयाद्दिव्यं मोक्षं परात्परम् ।

तच्छ्रुत्वा दुःखिता साध्वी विधिं प्राह कलावती ॥ २० ॥

पतिरेव हि नारीणां दैवतं परमं स्मृतम् ।

यदि मोक्षमसौ याति तदा मे का गतिर्भवेत् ॥ २१ ॥

एनं विना न जीवामि यदि मोक्षं प्रदास्यसि ।

तुभ्यं शापं प्रदास्यामि पतिविक्षेपविह्वला ॥ २२ ॥

श्रीब्रह्मोवाच -

त्वच्छापाद्भयभीतोऽहं मे वरोऽपि मृषा न हि ।

तस्मात्त्वं प्राणपतिना सार्धं गच्छ त्रिविष्टपम् ॥ २३ ॥

भुक्त्वा सुखानि कालेन युवां भूमौ भविष्यथः ।

गंगायमुनयोर्मध्ये द्वापरान्ते च भारते ॥ २४ ॥

युवयो राधिका साक्षात्परिपूर्णतमप्रिया ।

भविष्यति यदा पुत्री तदा मोक्षं गमिष्यथः ॥ २५ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं ब्रह्मवरेणाथ दिव्येनामोघरूपिणा ।

कलावतीसुचन्द्रौ च भूमौ तौ द्वौ बभूवतुः ॥ २६ ॥

कलावती कान्यकुब्जे भलन्दननृपस्य च ।

जातिस्मरा ह्यभूद्दिव्या यज्ञकुण्डसमुद्भवा ॥ २७ ॥

सुचन्द्रो वृषभान्वाख्यः सुरभानुगृहेऽभवत् ।

जातिस्मरो गोपवरः कामदेव इवापरः ॥ २८ ॥

सम्बन्धं योजयामास नन्दराजो महामतिः ।

तयोश्च जातिस्मरयोरिच्छतोरिच्छया द्वयोः ॥ २९ ॥

वृषभानोः कलावत्या आख्यानं शृणुते नरः ।

सर्वपापविनिर्मुक्तः कृष्णसायुज्यमाप्नुयात् ॥ ३० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीराधिकाजन्मवर्णनं नाम अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ०९



वसुदेव-देवकी विवाहवर्णनम्

तत्रैकदा श्रीमथुरापुरे वरे

पुरोहितः सर्वयदूत्तमैः कृतः ।

शूरेच्छया गर्ग इति प्रमाणिकः

समाययौ सुन्दरराजमन्दिरम् ॥ १ ॥

हीराखचिद्धेमलसत्कपाटकं

द्विपेन्द्रकर्णाहतभृङ्गनादितम् ।

इभस्रवन्निर्झरगण्डधारया

समावृतं मण्डपखण्डमण्डितम् ॥ २ ॥

महोद्भटैर्धीरजनैः सकञ्चुकै-

र्धनुर्धरैश्चर्म कृपाणपाणिभिः ।

रथद्विपाश्वध्वजिनीबलादिभिः

सुरक्षितं मण्डलमण्डलीभिः ॥ ३ ॥

ददर्श गर्गो नृपदेवमाहुकं

श्वाफल्किना देवककंससेवितम् ।

श्रीशक्रसिंहासन उन्नते परे

स्थितं वृतं छत्रवितानचामरैः ॥ ४ ॥

दृष्ट्वा मुनिं तं सहसाऽऽसनाश्रया-

दुत्थाय राजा प्रणनाम यादवैः ।

संस्थाप्य सम्पूज्य सुभद्रपीठके

स्तुत्वा परिक्रम्य नतः स्थितोऽभवत् ॥ ५ ॥

दत्त्वाऽऽशिषं गर्गमुनिर्नृपाय वै

पप्रच्छ सर्वं कुशलं नृपादिषु ।

श्रीदेवकं प्राह महामना ऋषि-

र्महौजसं नीतिविदं यदूत्तमम् ॥ ६ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

शौरीं विना भुवि नृपेषु वरस्तु नास्ति

चिन्त्यो मया बहुदिनैः किल यत्र तत्र ।

तस्मान्नृदेव वसुदेववराय देहि

श्रीदेवकीं निजसुतां विधिनोद्वहस्व ॥ ७ ॥

श्रीनारद उवाच -

कृत्वा तदैव पुरि निश्चयनागवल्लीं

श्रीदेवकं सकलधर्मभृतां वरिष्ठः ।

गर्गेच्छया तु वसुदेववराय पुत्रीं

कृत्वाथ मङ्गलमलं प्रददौ विवाहे ॥ ८ ॥

कृतोद्वहः शौरिरतीव सुन्दरं

रथं प्रयाणे समलङ्कृतं हयैः ।

सार्द्धं तया देवकराजकन्यया

समारुहत्कांचनरत्नशोभया ॥ ९ ॥

स्वसुः प्रियं कर्तुमतीव कंसो

जग्राह रश्मींश्चलतां हयानाम् ।

उवाह वाहांश्चतुरंगिणीभि-

र्वृतः कृपास्नेहपरोऽथ शौरौ ॥ १० ॥

दासीसहस्रं त्वयुतं गजानां

सत्पारिबर्हं नियुतं हयानाम् ।

लक्षं रथानां च गवां द्विलक्षं

प्रादाद्दुहित्रे नृप देवको वै ॥ ११ ॥

भेरीमृदंगोद्धरगोमुखानां

धुन्धुर्यवीणानकवेणुकानाम् ।

महत्स्वनोऽभूच्चलतां यदुनां

प्रयाणकाले पथि मङ्गलं च ॥ १२ ॥

आकाशवागाह तदैव कंसं

त्वामष्टमो हि प्रसवोऽञ्जसास्याः ।
हन्ता न जानासि च यां रथस्थां
रश्मीन् गृहीत्वा वहसेऽबुधस्त्वम् ॥ १३ ॥
कुसंगनिष्ठोऽतिखलो हि कंसो
हंतुं स्वसारं धिषणां चकार ।
कचे गृहीत्वा शितखड्गपाणि-
र्गतत्रपो निर्दय उग्रकर्मा ॥ १४ ॥
वादित्रकारा रहिता बभूवु-
रग्रे स्थिताः स्युश्चकिता हि पश्चात् ।
सर्वेषु वा श्वेतमुखेषु सत्सु
शौरिस्तमाहाऽऽशु सतां वरिष्ठः ॥ १५ ॥
श्रीवसुदेव उवाच -
भोजेन्द्र भोजकुलकीर्तिकरस्त्वमेव
भौमादिमागधबकासुरवत्सबाणैः ।
श्लाघ्या गुणास्तव युधि प्रतियोद्धुकामैः
स त्वं कथं तु भगिनीमसिनात्र हन्याः ॥ १६ ॥
ज्ञात्वा स्त्रियं किल बकीं प्रतियोद्धुकामां
युद्धं कृतं न भवता नृपनीतिवृत्त्या ।
सा तु त्वयापि भगिनीव कृता प्रशांत्यै
साक्षादियं तु भगिनी किमु ते विचारात् ॥ १७ ॥
उद्वाहपर्वणि गता च तवानुजा च
बाला सुतेव कृपणा शुभदा सदैषा ।
योग्योऽसि नात्र मथुराधिप हंतुमेनां
त्वं दीनदुःखहरणे कृतचित्तवृत्तिः ॥ १८ ॥
श्रीनारद उवाच -
नामन्यतेत्थं प्रतिबोधितोऽपि
कुसङ्गनिष्ठोऽतिखलो हि कंसः ।
तदा हरेः कालगतिं विचार्य

शौरिः प्रपन्नं पुनराह कंसम् ॥ १९ ॥

श्रीवसुदेव उवाच -

नास्यास्तु ते देव भयं कदाचि-

यद्देववाण्या कथितं च तच्छृणु ।

पुत्रान् ददामीति यतो भयं स्या-

न्मा ते व्यथाऽस्याः प्रसवप्रजातात् ॥ २० ॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा स निश्चित्य वचोऽथ शौरेः

कंसः प्रशंस्याऽऽशु गृहं गतोऽभूत् ।

शौरिस्तदा देवकराजपुत्र्या

भयावृतः सन् गृहमाजगाम ॥ २१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे वसुदेवविवाहवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १०

https://sa.wikisource.org/s/uao


बलभद्रजन्मवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

भीतः पलायते नायं योद्धारः कंसनोदिताः ।

अयुतं शस्त्रसंयुक्ता रुरुधुः शौरिमंदिरम् ॥ १ ॥

शौरिः कालेन देवक्यामष्टौ पुत्रानजीजनत् ।

अनुवर्षं चाथ कन्यामेकां मायां सनातनीम् ॥ २ ॥

कीर्तिमन्तं सुतं ह्यादौ जातमानकदुन्दुभिः ।

नीत्वा कंसं समभ्येत्य ददौ तस्मै परार्थवित् ॥ ३ ॥

सत्यवाक्यस्थितं शौरिं कंसो घृणी ह्यभूत् ।

दुःखं साधुर्न सहते सत्ये कस्य क्षमा न हि ॥ ४ ॥

कंस उवाच -

एष बालो यातु गृहमेतस्मान्न हि मे भयम् ।

युवयोरष्टमं गर्भं हनिष्यामि न संशयः ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्तो वसुदेवस्तु सपुत्रो गृहमागतः ।

सत्यं नामन्यत मनाग्वाक्यं तस्य दुरात्मनः ॥ ६ ॥

तदाम्बरादागतं मां नत्वा पूज्योग्रसेनजः ।

प्रपच्छ देवाभिप्रायं प्रावोचं तं निबोध मे ॥ ७ ॥

नंदाद्या वसवः सर्वे वृषभान्वादयः सुराः ।

गोप्यो वेदऋचाद्याश्च संति भूमौ नृपेश्वर ॥ ८ ॥

वसुदेवादयो देवा मथुरायां च वृष्णयः ।

देवक्याद्याः स्त्रियः सर्वा देवताः सन्ति निश्चयः ॥ ९ ॥

सप्तवारप्रसंख्यानादष्टमाः सर्व एव हि ।

ते हन्तुः संख्ययाऽयं वा देवानां वामतो गतिः ॥ १० ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा तं मयि गते कृतदैत्यवधोद्यमे ।

कंसः कोपावृतः सद्यो यदून् हंतुं मनो दधे ॥ ११ ॥

वसुदेवं देवकीं च बद्ध्वाऽथ निगडैर्दृढैः ।

ममर्द तं शिलापृष्ठे देवकीगर्भजं शिशुम् ॥ १२ ॥

जातिस्मरो विष्णुभयाज्जातं जातं जघान ह ।

इति दुष्टविभावाच्च भूमौ भूतं ह्यसंशयम् ॥ १३ ॥

उग्रसेनस्तदा क्रुद्धो यादवेन्द्रो नृपेश्वरः ।

वारयामास कंसाख्यं वसुदेवसहायकृत् ॥ १४ ॥

कंसस्य दुरभिप्रायं दृष्ट्वोत्तस्थुर्महाभटाः ।

उग्रसेनानुगा रक्षां चक्रुस्ते खड्गपाणयः ॥ १५ ॥

उग्रसेनानुगान्दृष्ट्वा कंसवीराः समुत्थिताः ।

तैः सार्द्धमभवद्युद्धं सभामंडपमध्यतः ॥ १६ ॥

द्वारदेशेऽपि वीराणां युद्धं जातं परस्परम् ।

खड्गप्रहारैरयुतं जनानां निधनं गतम् ॥ १७ ॥

कंसो गृहीत्वाथ गदां पितुः सेनां ममर्द ह ।

कंसस्य गदया स्पृष्ट्वा केचिच्छिन्नललाटकाः ॥ १८ ॥

भिन्नपादा भिन्नमुखाश्छिन्नाशाश्छिन्नबाहवः ।

अधोमुखा ऊर्ध्वमुखाः सशस्त्राः पतिताः क्षणात् ॥ १९ ॥

वमन्तो रुधिरं वीरा मूर्छिता निधनं गताः ।

सभामंडपमारक्तं दृश्यते क्षतजस्रवात् ॥ २० ॥

इत्थं मदोत्कटः कंसः संनिपात्योद्भटान् रिपून् ।

क्रोधाढ्यो राजराजेन्द्रं जग्राह पितरं खलः ॥ २१ ॥

नृपासनात्संगृहीत्वा बद्ध्वा पाशैश्च तं खलः ।

तन्मित्रैश्च नृपैः सार्द्धं कारागारे रुरोध ह ॥ २२ ॥

मधूनां शूरसेनानां देशानां सर्वसंपदाम् ।

सिंहासने चोपविश्य स्वयं राज्यं चकार ह ॥ २३ ॥

पीडिता यादवाः सर्वे संबंधस्य मिषैस्त्वरम् ।

चतुर्दिशान्तरं देशान् विविशुः कालवेदिनः ॥ २४ ॥

देवक्याः सप्तमे गर्भे हर्षशोकविवर्द्धने ।

व्रजं प्रणीते रोहिण्यामनन्ते योगमायया ॥ २५ ॥

अहो गर्भः क्व विगत इत्यूचुर्माथुरा जनाः ॥ २६ ॥

अथ व्रजे पंचदिनेषु भाद्रे
    स्वातौ च षष्ठ्यां च सिते बुधे च ।
उच्चैर्गृहैः पंचभिरावृते च
    लग्ने तुलाऽऽख्ये दिनमध्यदेशे ॥ २७ ॥

सुरेषु वर्षत्सु सुपुष्पवर्षं
    घनेषु मुंचत्सु च वारिबिन्दून् ।
बभूव देवो वसुदेवपत्न्यां
    विभासयन्नन्दगृहं स्वभासा ॥ २८ ॥

नंदोऽपि कुर्वन् शिशुजातकर्म
    ददौ द्विजेभ्यो नियुतं गवां च ।
गोपान् समाहूय सुगायकानां
    रावैर्महामंगलमातनोति ॥ २९ ॥

द्वैपायनो देवलदेवरात-
    वसिष्ठवाचस्पतिभिर्मया च ।
आगत्य तत्रैव समास्थितोऽभू-
    त्पाद्यादिभिर्नन्दकृतैः प्रसन्नः ॥ ३० ॥

नंदराज उवाच -

सुंदरो बालकः कोऽयं न दृश्यो यत्समः क्वचित् ।

कथं पंचदिनाज्जातस्तन्मे ब्रूहि महामुने ॥ ३१ ॥

श्रीव्यास उवाच -

अहोभाग्यं तु ते नंद शिशुः शेषः सनातनः ।

देवक्यां वसुदेवस्य जातोऽयं मथुरापुरे ॥ ३२ ॥

कृष्णेच्छया तदुदरात्प्रणीतो रोहिणीं शुभाम् ।

नंदराज त्वया दृश्यो दुर्लभो योगिनामपि ॥ ३३ ॥

तद्दर्शनार्थं प्राप्तोऽहं वेदव्यासो महामुनिः ।
तस्मात्त्वं दर्शयास्माकं शिशुरूपं परात्परम् ॥ ३४ ॥

श्रीनारद उवाच -

अथ नंदः शिशुं शेषं दर्शयामास विस्मितः ।
दृष्ट्वा प्रेंखस्थितं प्राह नत्वा सत्यवतीसुतः ॥ ३५ ॥

श्रीव्यास उवाच -

देवाधिदेव भगवन्कामपाल नमोऽस्तु ते ।
नमोऽनन्ताय शेषाय साक्षाद्रामाय ते नमः ॥ ३६ ॥
धराधराय पूर्णाय स्वधाम्ने सीरपाणये ।
सहस्रशिरसे नित्यं नमः संकर्षणाय ते ॥ ३७ ॥
रेवतीरमण त्वं वै बलदेवोऽच्युताग्रजः ।
हलायुधः प्रलंबघ्नः पाहि मां पुरुषोत्तम ॥ ३८ ॥
बलाय बलभद्राय तालांकाय नमो नमः ।
नीलांबराय गौराय रौहिणेयाय ते नमः ॥ ३९ ॥
धेनुकारिर्मुष्टिकारिः कुम्भाण्डारिस्त्वमेव हि ।
रुक्म्यरिः कूपकर्णारिः कूटारिर्बल्वलान्तकः ॥ ४० ॥
कालिन्दीभेदनोऽसि त्वं हस्तिनापुरकर्षकः ।
द्विविदारिर्यादवेन्द्रो व्रजमण्डलमंडनः ॥ ४१ ॥
कंसभ्रातृप्रहन्ताऽसि तीर्थयात्राकरः प्रभुः ।
दुर्योधनगुरुः साक्षात्पाहि पाहि जगत्प्रभो ॥ ४२ ॥
जयजयाच्युत देव परात्पर
    स्वयमनन्त दिगन्तगतश्रुत ।
सुरमुनीन्द्रफणीन्द्रवराय ते
    मुसलिने बलिने हलिने नमः ॥ ४३ ॥
इह पठेत्सततं स्तवनं तु यः
    स तु हरेः परमं पदमाव्रजेत् ।
जगति सर्वबलं त्वरिमर्दनं
    भवति तस्य जयः स्वधनं धनम् ॥ ४४ ॥

श्रीनारद उवाच -

बलं परिक्रम्य शतं प्रणम्य

तैर्द्वैपायनो देव पराशरात्मजः ।

विशालबुद्धिर्मुनिबादरायणः

सरस्वतीं सत्यवतीसुतो ययौ ॥ ४५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे बलभद्रजन्मवर्णनं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः ११

https://sa.wikisource.org/s/ua2
< गर्गसंहिता | खण्डः १ (गोलोकखण्डः)

कृष्णचन्द्रजन्मवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ।

विवेश वसुदेवस्य मनः पूर्वं परात्परः ॥ १ ॥

सूर्येन्दुवह्निसंकाशो वसुदेवो महामनाः ।

बभूवात्यन्तमहसा साक्षाद्यज्ञ इवापरः ॥ २ ॥

देवक्यामागते कृष्णे सर्वेषामभयंकरे ।

रराज तेन सा गेहे घने सौदामिनी यथा ॥ ३ ॥

तेजोवतीं च तां वीक्ष्य कंसः प्राह भयातुरः ।

प्राप्तोऽयं प्राणहन्ता मे पूर्वमेषा न चेदृशी ॥ ४ ॥

जातमात्रं हनिष्यामीत्युक्त्वाऽऽस्ते भयविह्वलः ।

पश्यन्सर्वत्र च हरिं पूर्वशत्रुं विचिन्तयन् ॥ ५ ॥

अहो वैरानुबन्धेन साक्षात्कृष्णोऽपि दृश्यते ।

तस्माद्वैरं प्रकुर्वन्ति कृष्णप्राप्त्यर्थमासुराः ॥ ६ ॥

अथ ब्रह्मादयो देवा मुनीन्द्रैरस्मदादिभिः ।

शौरिगेहोपरि प्राप्ताः स्तवं चक्रुः प्रणम्य तम् ॥ ७ ॥

देवा ऊचुः -

यज्जागरादिषु भवेषु परं ह्यहेतु-

हेतुः स्विदस्य विचरन्ति गुणाश्रयेण ।

नैतद्विशन्ति महदिन्द्रियदेवसंघा-

स्तस्मै नमोऽग्निमिव विस्तृतविस्फुलिंगाः ॥ ८ ॥

नैवेशितुं प्रभुरयं बलिनां बलीयान्

माया न शब्द उत नो विषयीकरोति ।

तद्ब्रह्म पूर्णममृतं परमं प्रशान्तं

शुद्धं परात्परतरं शरणं गताः स्मः ॥ ९ ॥
अंशांशकांशककलाद्यवतारवृन्दै-
रावेशपूर्णसहितैश्च परस्य यस्य ।
सर्गादयः किल भवन्ति तमेव कृष्णं
पूर्णात्परं तु परिपूर्णतमं नताः स्मः ॥ १० ॥
मन्वन्तरेषु च युगेषु गतागतेषु
कल्पेषु चांशकलया स्ववपुर्बिभर्षि ।
अद्यैव धाम परिपूर्णतमं तनोषि
धर्मं विधाय भुवि मंगलमातनोषि ॥ ११ ॥
यद्दुर्लभं विशदयोगिभिरप्यगम्यं
गम्यं द्रवद्भिरमलाशयभक्तियोगैः ।
आनंदकंद चरतस्तव मन्दयानं
पादारविन्दमकरन्दरजो दधामः ॥ १२ ॥
पूर्वं तथात्र कमनीयवपुष्मयं त्वां
कंदर्पकोटिशतमोहनमद्भुतं च ।
गोलोकधामधिषणद्युतिमादधानं
राधापतिं धरणिधुर्यधनं दधामः ॥ १३ ॥
श्रीनारद उवाच -
नत्वा हरिं तदा देवा ब्रह्माद्या मुनिभिः सह ।
गायन्तस्तं प्रशंसन्तः स्वधामानि ययुर्मुदा ॥ १४ ॥
अथ मैथिलराजेन्द्र जन्मकाले हरेः सति ।
अंबरं निर्मलं भूतं निर्मलाश्च दिशो दश ॥ १५ ॥
उज्ज्वलास्तारका जाताः प्रसन्नं भूमिमंडलम् ।
नदा नद्यः समुद्राश्च प्रसन्नापः सरोवराः ॥ १६ ॥
सहस्रदलपद्मानि शतपत्राणि सर्वतः ।
विचकानि मरुत्स्पर्शैः पतद्गन्धिरजांसि च ॥ १७ ॥
तेषु नेदुर्मधुकरा नदन्तश्चित्रपक्षिणः ।
शीतला मन्दयानाश्च गंधाक्ता वायवो ववुः ॥ १८ ॥

ऋद्धा जनपदा ग्रामा नगरा मंगलायनाः ।
देवा विप्रा नगा गावो बभूवुः सुखसंवृताः ॥ १९ ॥
देवदुन्दुभयो नेदुर्जयध्वनिसमाकुलाः ।
यत्र तत्र महाराज सर्वेषां मंगलं परम् ॥ २० ॥
विद्याधराश्च गंधर्वाः सिद्धकिन्नरचारणाः ।
जगुः सुनायका देवास्तुष्टुवुः स्तुतिभिः परम् ॥ २१ ॥
ननृतुर्दिवि गन्धर्वा विद्याधर्य्यो मुदान्विताः ।
पारिजातकमन्दारमालतीसुमनांसि च ॥ २२ ॥
मुमुचुर्देवमुख्याश्च गर्जन्तश्च घना जले ।
भाद्रे बुधे कृष्णपक्षे धात्रर्क्षे हर्षणे वृषे ।
कर्णेऽष्टम्यामर्द्धरात्रे नक्षत्रेशमहोदये ॥ २३ ॥
अन्धकारावृते काले देवक्यां शौरिमन्दिरे ।
आविरासीद्धरिः साक्षादरण्यामध्वरेऽग्निवत् ॥ २४ ॥
स्फुरदक्षविचित्रहारिणं
    विलसत्कौस्तुभरत्नधारिणम् ।
परिधिद्युतिनूपुरांगदं
    धृतबालार्ककिरीटकुंडलम् ॥ २५ ॥
चलदद्भुतवन्हिकंकणं
    तडिदूर्जितगुणमेखलाञ्चितम् ।
मधुभृद्ध्वनिपद्ममालिनं
    नवजांबूनददिव्यवाससम् ॥ २६ ॥
सतडित्घनदिव्यसौभगं
    चलनीलालकवृन्दभृन्मुखम् ।
चलदंशु तमोहरं परं
    शुभदं सुन्दरमंबुजेक्षणम् ॥ २७ ॥
कृतपत्रविचित्रमंडनं
    सततं कोटिमनोजमोहनम् ।
परिपूर्णतमं परात्परं

कलवेणुध्वनिवाद्यतत्परम् ॥ २८ ॥

तमवेक्ष्य सुतं यदूत्तमो

हरिजन्मोत्सवफुल्ललोचनः ।

अथ विप्रजनेषु चाशु वै

नियुतं सन्मनसा गवां ददौ ॥ २९ ॥

हरिमानकदुंदुभिः स्तवैः

स्तवनं तं प्रणिपत्य विस्मितः ।

अकरोदुदितप्रभूदयो

गतभीः सूतिगृहे कृतांजलिः ॥ ३० ॥

श्रीवसुदेव उवाच -

एको यः प्रकृतिगुणैरनेकधासि

हर्ता त्वं जनक उतास्य पालकस्त्वम् ।

निर्लिप्तः स्फटिक इवाद्य देहवर्णै-

स्तस्मै श्रीभुवनपते नमामि तुभ्यम् ॥ ३१ ॥

एधःसु त्वनल इवात्र वर्तमानो

योऽन्तस्थो बहिरपि चाम्बरं यथा हि ।

आधारो धरणिरिवास्य सर्वसाक्षी

तस्मै ते नम इव सर्वगो नभस्वान् ॥ ३२ ॥

भूभारोद्भटहरणार्थमेव जातो

गोदेवद्विजनिजवत्सपालकोऽसि ।

गेहे मे भुवि पुरुषोत्तमोत्तमस्त्वं

कंसान्मां भुवनपते प्रपाहि पापात् ॥ ३३ ॥

श्रीनारद उवाच -

परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं श्यामसुन्दरम् ।

ज्ञात्वा नत्वाथ तं प्राह देवकी सर्वदेवता ॥ ३४ ॥

श्रीदेवक्युवाच -

हे कृष्ण हे विगणिताण्डपते परेश

गोलोकधामधिषणध्वज आदिदेव ।

पूर्णेश पूर्ण परिपूर्णतम प्रभो मां
    त्वं पाहि परमेश्वर कंसपापात् ॥ ३५ ॥
श्रीनारद उवाच -
तच्छ्रुत्वा भगवान्कृष्णः परिपूर्णतमः स्वयम् ।
सस्मितो देवकीं शौरिं प्राह स वृजिनार्दनः ॥ ३६ ॥
श्रीभगवानुवाच -
इयं च पृश्निः पतिदेवता च
    त्वं पूर्वसर्गे सुतपा प्रजार्थी ।
ब्रह्माज्ञया दिव्यतपो युवाभ्यां
    कृतं परं निर्जलभोजनाभ्याम् ॥ ३७ ॥
कालेषु मन्वन्तरके व्यतीते
    तपः परं तत्तपसः प्रजार्थी ।
तदा प्रसन्नो युवयोरभूवं
    वरं परं ब्रूत मया तदोक्तम् ॥ ३८ ॥
श्रुत्वा युवाभ्यां कथितं तदैव
    भूयात्सुतस्त्वत्सदृशः किलावयोः ।
तथास्तु चोक्त्वाथ गते मयि प्रजा-
    पती ह्यभूत स्वकृतेन दम्पती ॥ ३९॥
न मत्समः कोऽपि सुतो जगत्यलं
    विचार्य तद्वामभवं परेश्वरः ।
श्रीपृश्निगर्भो भुवि विश्रुतः पुन-
    र्द्वितीयकालेऽहमुपेन्द्रवामनः ॥ ४० ॥
तथाऽभवं ह्यद्यतमे परात्परो
    नीत्वाऽथ मां प्रापय नन्दमन्दिरम्
अतो न भूयाद्भयमौग्रसेनतः
    सुतां समादाय सुखी भविष्यथः ॥ ४१ ॥
श्रीनारद उवाच -
तूष्णीं भूत्वा हरिस्तत्र तद्भूयः पश्यतोस्तयोः ।

दृश्यं ह्यप्रकटं कृत्वा बालोऽभूत्कौ यथा नटः ॥ ४२ ॥
प्रेंखे धृत्वाऽथ तं शौरिर्यावद्गन्तुं समुद्यतः ।
तवाद्व्रजे नन्दपत्न्यां योगमायाऽजनि स्वतः ॥ ४३ ॥
तया शयाने विश्वस्मिन् रक्षकेषु स्वपत्सु च ।
द्वार उद्घाटिताः सर्वाः प्रस्फुटच्छृङ्खलार्गलाः ॥ ४४ ॥
निर्गते वसुदेवे च मूर्ध्नि श्रीकृष्णशोभिते ।
सूर्योदये यथा सद्यस्तमोनाशोऽभवत्स्वतः ॥ ४५ ॥
घनेषु व्योम्नि वर्षत्सु सहस्रवदनः स्वराट् ।
निवारयन्दीर्घफणैरासारं शौरिमन्वगात् ॥ ४६ ॥
ऊर्म्यावर्ताकुलावेगैः सिंहसर्पादिवाहिनी ।
सद्यो मार्गं ददौ तस्मै कालिन्दी सरितां वरा ॥ ४७ ॥
नन्दव्रजं समेत्यासौ प्रसुप्तं सर्वतः परम् ।
शिशुं यशोदाशयने निधायाशु ददर्श ताम् ॥ ४८ ॥
तत्सुतां समुपादाय पुनर्गेहाज्जगाम सः ।
तीर्त्वा श्रीयमुनां शौरिः स्वागारे पूर्ववत्स्थितः ॥ ४९ ॥
सुतं सुतां वा जातं चाज्ञात्वा गोपी यशोमती ।
परिश्रान्ता स्वशयने सुष्वापानन्दनिद्रया ॥ ५० ॥
अथ बालध्वनिं श्रुत्वा रक्षकाः समुपस्थिताः ।
ऊचुः कंसाय वीराय गत्वा तद्राजमन्दिरम् ॥ ५१ ॥
सूतीगृहं त्वरं प्रागात्कंसो वै भयकातरः ।
स्वसाथ भ्रातरं प्राह रुदती दीनवत्सती ॥ ५२ ॥
श्रीदेवक्युवाच -
सुतामेकां देहि मे त्वं पुत्रेषु प्रमृतेषु च ।
स्त्रियं हन्तुं न योग्योऽसि भ्रातस्त्वं दीनवत्सलः ॥ ५३ ॥
तेऽनुजाहं हतसुता कारागारे निपातिता ।
दातुमर्हसि कल्याण कल्याणीं तनुजां च मे ॥ ५४ ॥
श्रीनारद उवाच -
अश्रुमुख्या मोहितया समाच्छाद्यात्मजां बहु ।

प्रार्थितोऽङ्काद्विनिर्भत्स्र्य तां स आचिच्छिदे खलः ॥ ५५ ॥
कुसङ्गनिरतः पापः खलो यदुकुलाधमः ।
स्वसुः सुतां शिलापृष्ठे गृहीत्वांघ्र्योर्न्यपातयत् ॥ ५६ ॥
कंसहस्तात्समुत्पत्य त्वरं सा चांबरे गता ।
शतपत्रे रथे दिव्ये सहस्रहयसेविते ॥ ५७ ॥
चामरांदोलिते शुभ्रे स्थितादृश्यत दिव्यदृक् ।
सायुधाष्टभुजा माया पार्षदैः परिसेविता ।
शतसूर्यप्रतीकाशा कंसमाह घनस्वना ॥ ५८ ॥
श्रीयोगमायोवाच -
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ।
जातः क्व वा तु ते हन्ता वृथा दीनां दुनोषि वै ॥ ५९ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा तं ततो देवी गता विन्ध्याचले गिरौ ।
योगमाया भगवती बहुनामा बभूव ह ॥ ६० ॥
अथ कंसो विस्मितोऽभूच्छ्रुत्वा मायावचः परम् ।
देवकीं वसुदेवं च मोचयामास बन्धनात् ॥ ६१ ॥
कंस उवाच -
पापोऽहं पापकर्माहं खलो यदुकुलाधमः ।
युष्मत्पुत्रप्रहन्तारं क्षमध्वं मे कृतं भुवि ॥ ६२ ॥
हे स्वसः शृणु मे शौरे मन्ये कालकृतं त्विदम् ।
येन निश्चाल्यमानो वा वायुनेव घनावलेः ॥ ६३ ॥
विश्वस्तोऽहं देववाक्ये देवास्तेऽपि मृषागिरः ।
न जानामि क्व मे शत्रुर्जातः कौ कथितोऽनया ॥ ६४ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्थं कंसस्तदंघ्र्योश्च पतितोऽश्रुमुखो रुदन् ।
चकार सेवां परमां सौहृदं दर्शयंस्तयोः ॥ ६५ ॥
अहो श्रीकृष्णचन्द्रस्य परिपूर्णतमप्रभोः ।
दानदक्षैः कटाक्षैश्च किन्न स्याद्भूमिमंडले ॥ ६६ ॥

प्रातःकाले तदा कंसः प्रलंबादीन्महासुरान् ।
समाहूय खलस्तेभ्योऽवददुक्तं च मायया ॥ ६७ ॥
कंस उवाच -
जातो मे ह्यंतकृतद्भूमौ कथितो योगमायया ।
अनिर्दशान्निर्दशांश्च शिशून्यूयं हनिष्यथ ॥ ६८ ॥
दैत्या ऊचुः -
सज्जस्य धनुषो युद्धे भवता द्वंद्वयोधिना ।
टंकारेणोद्गता देवा मन्यसे तैः कथं भयम् ॥ ६९ ॥
गोविप्रसाधुश्रुतयो देवा धर्मादयः परे ।
विष्णोश्च तनवो ह्येषां नाशे दैत्यबलं स्मृतम् ॥ ७० ॥
जातो यदि महाविष्णुस्ते शत्रुर्यो महीतले ।
अयं चैतद्वधोपायो गवादीनां विहिंसनम् ॥ ७१ ॥
इत्थं महोद्भटा दुष्टा दैतेयाः कंसनोदिताः ।
दुद्रुवुः खं गवादिभ्यो जघ्नुर्जातांश्च बालकान् ॥ ७२ ॥
आसमुद्राद्भूमितले विशंतश्च गृहे गृहे ।
कामरूपधरा दैत्याश्चेरुः सर्पा इवाभवन् ॥ ७३ ॥
उत्पथा उद्भटा दैत्यास्तत्रापि कंसनोदिताः ।
कपिः सुरापोऽलिहतो भूतग्रस्त इवाभवन् ॥ ७४ ॥
वैदेह मैथिल नरेन्द्र उपेन्द्रभक्त
    धर्मिष्ठमुख्य सुतपो जनक प्रतापिन् ।
एतत्सतां च भुवि हेलनमंग राजन्
    सर्वं छिनत्ति बहुलाश्व चतुष्पदार्थान् ॥ ७५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीकृष्णचन्द्रजन्मवर्णनं नाम एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/qwa


श्रीनंदमहोत्सववर्णनं

श्रीनारद उवाच -

अथ पुत्रोत्सवं जातं श्रुत्वा नन्द उषःक्षणे ।

ब्राह्मणांश्च समाहूय कारयामास मंगलम् ॥ १ ॥

सविधिं जातकं कृत्वा नन्दराजो महामनाः ।

विप्रेभ्यो दक्षिणाभिश्च मुदा लक्षं गवां ददौ ॥ २ ॥

क्रोशमात्रं रत्नसानून्सुवर्णखिखरान् गिरीन् ।

सरसान्सप्तधान्यानां ददौ विप्रेभ्य आनतः ॥ ३ ॥

मृदंगवीणाशंखाद्या नेदुर्दुंदुभयो मुहुः ।

गायकाश्च जगुर्द्वारे ननृतुर्वारयोषितः ॥ ४ ॥

पताकैर्हेमकलशैर्वितानैस्तोरणैः शुभैः ।

अनेकवर्णैश्चित्रैश्च बभौ श्रीनन्दमन्दिरम् ॥ ५ ॥

रथ्या वीथ्यश्च देहल्यो भित्तिप्रांगणवेदिकाः ।

तोलिकामंडपसभा रेजुर्गन्धिजलांबरैः ॥ ६ ॥

गावः सुवर्णशृङ्ग्यश्च हेममालालसद्गलाः ।

घंटामंजीरझंकारा रक्तकंबलमंडिताः ॥ ७ ॥

पीतपुच्छाः सवत्साश्च तरुणीकरचिह्निताः ।

हरिद्राकुंकुमैर्युक्ताः चित्रधातुविचित्रिताः ॥ ८ ॥

बर्हिपुच्छैर्गन्धजलैर्वृषा धर्मदुरंधराः ।

इतस्ततो विरेजुः श्रीनन्दद्वारि मनोहराः ॥ ९ ॥

गोवत्सा हेममालाढ्या मुक्ताहारविराजिताः ।

इतस्ततो विलंघन्तो मंजीरचरणां सिताः ॥ १० ॥

श्रुत्वा पुत्रोत्सवं तस्य वृषभानुवरस्तथा ।

कलावत्या गजारूढो नन्दमंदिरमाययौ ॥ ११ ॥

नन्दा नवोपनन्दाश्च तथा षड्वृषभानवः ।
नानोपायनसंयुक्ताः सर्वे तेऽपि समाययुः ॥ १२ ॥
उष्णीषोपरि मालाढ्याः पीतकंचुकशोभिताः ।
बर्हगुंजाबद्धकेशा वनमालाविभूषणाः ॥ १३ ॥
वंशीधरा वेत्रहस्ताः सुपत्रतिलकार्चिताः ।
बद्धवर्णाः परिकरा गोपास्तेऽपि समाययुः ॥ १४ ॥
नृत्यन्तः परिगायंतो धुन्वंतो वसनानि च ।
नानोपायनसंयुक्ताः श्मश्रुलाः शिशवः परे ॥ १५ ॥
हैयंगवीनदुग्धानां दध्याज्यानां बलीन्बहून् ।
नीत्वा वृद्धा यष्टिहस्ता नन्दमंदिरमाययुः ॥ १६ ॥
पुत्रोत्सवं व्रजेशस्य कथयन्तः परस्परम् ।
प्रेमविह्वलभावैः स्वैरानन्दाश्रुसमाकुलाः ॥ १७ ॥
जाते पुत्रोत्सवे नन्दः स्वानंदाश्रुकुलेक्षणः ।
पूजयामास तान् सर्वांस्तिलकाद्यैर्विधानतः ॥ १८ ॥
गोपा ऊचुः -
हे व्रजेश्वर हे नन्द जातः पुत्रोत्सवस्तथा ।
अनपत्यस्येच्छतोऽलमतः किं मंगलं परम् ॥ १९ ॥
दैवेन दर्शितं चेदं दिनं वो बहुभिर्दिनैः ।
कृतकृत्याश्च भूताः स्मो दृष्ट्वा श्रीनन्दनन्दनम् ॥ २० ॥
हे मोहनेति दुरात्तमंकं नीत्व गदिष्यसि ।
यदा लालनभावेब भविता नस्तदा सुखम् ॥ २१ ॥
श्रीनन्द उवाच -
भवतामाशिषः पुण्याज्जातं सौख्यमिदं शुभम् ।
आज्ञावर्ती ह्यहं गोपा गोपानां व्रजवासिनाम् ॥ २२ ॥
श्रीनन्दराजसुतसंभवमद्भुतं च
  श्रुत्वा विसृज्य गृहकर्म तदैव गोप्यः ।
तूर्णं ययुः सबलयो व्रजराजगेहा-
  नुद्यत्प्रमोदपरिपूरितहृन्महोऽङ्गाः ॥ २३ ॥

आनन्दमंदिरपुरात्स्वगृहोन् व्रजन्त्यः
सर्वा इतस्तत उत त्वरमाव्रजन्त्यः ।
यानश्लथद्वसनभूषणकेशबन्धा
रेजुर्नरेन्द्र पथि भूपरिमुक्तमुक्ताः ॥ २४ ॥
झंकारनूपुरनवांगदहेमचीर-
मञ्जीरहारमणिकुंडलमेखलाभिः ।
श्रीकंठसूत्रभुजकंकणबिंदुकाभिः
पूर्णेन्दुमंडलनवद्युतिभिर्विरेजुः ॥ २५ ॥
श्रीराजिकालवणरात्रिविशेषचूर्णै-
र्गोधूमसर्षपयवैः करलालनैश्च ।
उत्तार्य बालकमुखोपरि चाशिषस्ताः
सर्वा ददुर्नृप जगुर्जगदुर्यशोदाम् ॥ २६ ॥
गोप्य ऊचुः -
साधु साधु यशोदे ते दिष्ट्या दिष्ट्या व्रजेश्वरि ।
धन्या धन्या परा कुक्षिर्ययाऽयं जनितः सुतः ॥ २७ ॥
इच्छा युक्तं कृतं ते वै देवेन बहुकालतः ।
रक्ष बालं पद्मनेत्रं सुस्मितं श्यामसुन्दरम् ॥ २८ ॥
श्रीयशोदा उवाच -
भवदीयदयाशीर्भिर्जातः सौख्यं परं च मे ।
भवतीनामपि परं दिष्ट्या भूयादतः परम् ॥ २९ ॥
हे रोहिणि महाबुद्धे पूजनं तु व्रजौकसाम् ।
आगतानां सत्कुलानां यथेष्टं हीप्सितं कुरु ॥ ३० ॥
श्रीनारद उवाच -
रोहिणी राजकन्याऽपि तत्करौ दानशीलिनौ ।
तत्रापि नोदिता दाने ददावतिमहामनाः ॥ ३१ ॥
गौरवर्णा दिव्यवासा रत्नाभरणभूषिता ।
व्यचरद्रोहिणी साक्षात्पूजयंती व्रजौकसः ॥ ३२ ॥
परिपूर्णतमे साक्षाच्छ्रीकृष्णे व्रजमागते ।

नदत्सु नरतूर्येषु जयध्वनिरभून्महान् ॥ ३३ ॥

दधिक्षीरघृतैर्गोपा गोप्यो हैयंगवैर्नवैः ।

सिषिचुर्हर्षितास्तत्र जगुरुच्चैः परस्परम् ॥ ३४ ॥

बहिरन्तपुरेः जाते सर्वतो दधिकर्दमे ।

वृद्धाश्च स्थूलदेहाश्च पेतुर्हास्यं कृतं परैः ॥ ३५ ॥

सूताः पौराणिकाः प्रोक्ता मागधा वंशशंसकाः ।

वन्दिनस्त्वमलप्रज्ञाः प्रस्तावसदृशोक्तयः ॥ ३६ ॥

तेभ्यो नंदो महाराजः सहस्रं गाः पृथक् पृथक् ।

वासोऽलंकाररत्नानि हयेभानखिलान्ददौ ॥ ३७ ॥

वन्दिभ्यो मागधेभ्यश्च सर्वेभ्यो बहुलं धनम् ।

ववर्ष घनवद्गोपो नंदराजो व्रजेश्वरः ॥ ३८ ॥

निधिः सिद्धिश्च वृद्धिश्च भुक्तिर्मुक्तिर्गृहे गृहे ।

वीथ्यां वीथ्यां लुठन्तीव तदिच्छा कस्यचिन्न हि ॥ ३९ ॥

सनत्कुमारः कपिलः शुकव्यासादिभिः सह ।

हंसदत्तपुलस्त्याद्यैर्मया ब्रह्मा जगाम ह ॥ ४० ॥

हंसारूढो हेमवर्णो मुकुटी कुण्डली स्फुरन् ।

चतुर्मुखो वेदकर्ता द्योतयन्मंडलं दिशाम् ॥ ४१ ॥

तथा तमनु भुताढ्यो वृषारूढो महेश्वरः ।

रथारूढो रविः साक्षात्गजारूढः पुरंदरः ॥ ४२ ॥

वायुश्च खंजनारूढो यमो महिषवाहनः ।

धनदः पुष्पकारूढो मृगारूढः क्षपेश्वरः ॥ ४३ ॥

अजारूढो वीतिहोत्रो वरुणो मकरस्थितः ।

मयूरस्थः कार्तिकेयो भारती हंसवाहिनी ॥ ४४ ॥

लक्ष्मी च गरुडारूढा दुर्गाख्या सिंहवाहिनी ।

गोरूपधारिणी पृथ्वी विमानस्था समाययौ ॥ ४५ ॥

दोलारूढा दिव्यवर्णा मुख्याः षोडशमातृकाः ।

षष्ठी च शिबिकारूढा खड्गिनी यष्टिधारिणी ॥ ४६ ॥

मंगलो वानरारूढो भासारूढो बुधः स्मृतः ।

गीष्पतिः कृष्णसारस्थः शुक्रो गवयवाहनः ॥ ४७ ॥

शनिश्च मकरारूढ उष्ट्रस्थः सिंहिकासुतः ।

कोटिबालार्कसंकाश आययौ नन्दमन्दिरम् ॥ ४८ ॥

कोलाहलसमायुक्तं गोपगोपीगणाकुलम् ।

नन्दमन्दिरमभ्येत्य क्षणं स्थित्वा ययुः सुराः ॥ ४९ ॥

परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं बालरूपिणम् ।

नत्वा दृष्ट्वा तदा देवाश्चक्रुस्तस्य स्तुतिं पराम् ॥ ५० ॥

वीक्ष्य कृष्णं तदा देवा ब्रह्माद्या ऋषिभिः सह ।

स्वधामानि ययुः सर्वे हर्षिताः प्रेमविह्वलाः ॥ ५१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीनंदमहोत्सववर्णनं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १३

https://sa.wikisource.org/s/ua3
< गर्गसंहिता | खण्डः १ (गोलोकखण्डः)

पूतनाउद्धारणम्

शौर्यनामयपृच्छार्थं करं दातुं नृपस्य च ।

पुत्रोत्सवं कथयितुं नंदे श्रीमथुरां गते ॥ १ ॥

कंसेन प्रेषिता दुष्टा पूतना घातकारिणी ।

पुरेषु ग्रामघोषेषु चरंती घर्घरस्वना ॥ २ ॥

अथ गोकुलमासाद्य गोपगोपीगणाकुलम् ।

रूपं दधार सा दिव्यं वपुः षोडशवार्षिकम् ॥ ३ ॥

न केऽपि रुरुधुर्गोपाः सुंदरीं तां च गोपिकाः ।

शचीं वाणीं रमां रंभां रतिं च क्षिपतीमिव ॥ ४ ॥

रोहिण्यां च यशोदायां धर्षितायां स्फुरत्कुचा ।

अंकमादाय तं बालं लालयंती पुनः पुनः ॥ ५ ॥

ददौ शिशोर्महाघोरा कालकूटावृतं स्तनम् ।

प्राणैः सार्द्धं पपौ दुग्धं कटुं रोषावृतो हरिः ॥ ६ ॥

मुंच मुंच वदंतीत्थं धावन्ती पीडितस्तना ।

नीत्वा बहिर्गता तं वै गतमाया बभूव ह ॥ ७ ॥

पतन्नेत्रा श्वेतगात्रा रुदन्ती पतिता भुवि ।

ननाद तेन ब्रह्माण्डं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥ ८ ॥

चचाल वसुधा द्वीपैः तदद्भुतमिवाभवत् ।

षट्क्रोशं सा दृढान् दीर्घान् वृक्षान् पृष्ठतले गतान् ॥ ९ ॥

चूर्णीचकार वपुषा वज्रांगेण नृपेश्वर ।

वदन्तस्ते गोपगणा वीक्ष्य घोरं वपुर्महत् ॥ १० ॥

अस्या अङ्गुलिगो बालो न जीवति कदाचन ।

तस्या उरसि सानन्दं क्रीडन्तं सुस्मितं शिशुम् ॥ ११ ॥

दुग्धं पीत्वा जृंभमाणं तं दृष्ट्वा जगृहुः स्त्रियः ।

यशोदया च रोहिण्या निधायोरसि विस्मिताः ॥ १२ ॥
सर्वतो बालकं नीत्वा रक्षां चक्रुर्विधानतः ।
कालिंदीपुण्यमृत्तोयैर्गोपुच्छभ्रमणादिभिः ॥ १३ ॥
गोमूत्रगोरजोभिश्च स्नापयित्वा त्विदं जगुः ॥ १४ ॥
गोप्य ऊचुः -
श्रीकृष्णस्ते शिरः पातु वैकुण्ठः कण्ठमेव हि ।
श्वेतद्वीपपतिः कर्णौ नासिकां यज्ञरूपधृक् ॥ १५ ॥
नृसिंहो नेत्रयुग्मं च जिह्वां दशरथात्मजः ।
अधरावववतां ते तु नरनाराणावृषी ॥ १६ ॥
कपोलौ पातु ते साक्षात्सनकाद्याः कला हरेः ।
भालं ते श्वेतवाराहो नारदो भ्रूलतेऽवतु ॥ १७ ॥
चिबुकं कपिलः पातु दत्तात्रेय उरोऽवतु ।
स्कंधौ द्वावृषभः पातु करौ मत्स्यः प्रपातु ते ॥ १८ ॥
दोर्दण्डं सततं रक्षेत्पृथुः पृथुलविक्रमः ।
उदरं कमठः पातु नाभिं धन्वन्तरिश्च ते ॥ १९ ॥
मोहिनी गुह्यदेशं च कटिं ते वामनोऽवतु ।
पृष्ठं परशुरामश्च तवोरू बादरायणः ॥ २० ॥
बलो जानुद्वयं पातु जंघे बुद्धः प्रपातु ते ।
पादौ पातु सगुल्फौ च कल्किर्धर्मपतिः प्रभुः ॥ २१ ॥
सर्वरक्षाकरं दिव्यं श्रीकृष्णकवचं परम् ।
इदं भगवता दत्तं ब्रह्मणे नाभिपंकजे ॥ २२ ॥
ब्रह्मणा शंभवे दत्तं शंभुर्दुर्वाससे ददौ ।
दुर्वासाः श्रीयशोमत्यै प्रादाच्छ्रीनन्दमन्दिरे ॥ २३ ॥
अनेन रक्षां कृत्वास्य गोपीभिः श्रीयशोमती ।
पाययित्वा स्तनं दानं विप्रेभ्यः प्रददौ महत् ॥ २४ ॥
तदा नंदादयो गोपा आगता मथुरापुरात् ।
दृष्ट्वा घोरां पूतनाख्यां बभूवुर्भयविह्वलाः ॥ २५ ॥
छित्वा कुठारैस्तद्देहं गोपाः श्रीयमुनातटे ।

अनेकाश्च चिताः कृत्वा दाहयामासुरेव ताम् ॥ २६ ॥

एलालवंगश्रीखंडतगरागरुगंधिभृत् ।

धूमो दग्धस्य देहस्य पवित्रस्य समुत्थितः ॥ २७ ॥

अहो कृष्णमृते कं वा व्रजाम शरणं त्विह ।

पूतनायै मोक्षगतिं ददौ पतितपावनः ॥ २८ ॥

श्रीबहुलाश्व उवाच -

केयं वा राक्षसी पूर्वं पूतना बालघातिनी ।

विषस्तना दुष्टभावा परं मोक्षं कथं गता ॥ २९ ॥

श्रीनारद उवाच -

बलियज्ञे वामनस्य दृष्ट्वा रूपमतः परम् ।

बलिकन्या रत्नमाला पुत्रस्नेहं चकार ह ॥ ३० ॥

एतादृशो यदि भवेद्बालस्तं हि शुचिस्मितम् ।

पाययामि स्तनं तेन प्रसन्नं मे मनस्तदा ॥ ३१ ॥

बलेः परमभक्तस्य सुतायै वामनो हरिः ।

मनोरथस्तु ते भूयान् मनस्यपि वरं ददौ ॥ ३२ ॥

यः पूतनामोक्षमिमं शृणोति

  कृष्णस्य देवस्य परात्परस्य ।

भक्तिर्भवेत्प्रेमयुतापि तस्य

  त्रिवर्गशुद्धिः किमु मैथिलेंद्र ॥ ३४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे पूतनामोक्षो नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १४

https://sa.wikisource.org/s/qo8


शकटासुर-तृणावर्त उद्धारः

इत्येवं कथितं दिव्यं श्रीकृष्णचरितं वरम् ।

यं शृणोति नतो भक्त्या स कृतार्थो न संशयः ॥ १ ॥

श्रीशौनक उवाच -

सुधाखंडात्परं मिष्टं श्रीकृष्णचरितं शुभम् ।

श्रुत्वा त्वन्मुखतः साक्षात्कृतार्थाः स्मो वयं मुने ॥ २ ॥

श्रीकृष्णभक्तः शांतात्मा बहुलाश्वः सतां वरः ।

अथो मुनिं किं पप्रच्छ तन्मे ब्रूहि तपोधन ॥ ३ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

अथ राजा मैथिलेंद्रो हर्षितः प्रेमविह्वलः ।

नारदं प्राह धर्मात्मा परिपूर्णतमं स्मरन् ॥ ४ ॥

श्रीबहुलाश्व उवाच -

धन्योऽहं च कृतार्थोऽहं भवता भूरिकर्मणा ।

संगो भगवदीयानां दुर्लभो दुर्घटोऽस्ति हि ॥ ५ ॥

श्रीकृष्णस्त्वर्भकः साक्षाददद्भुतो भक्तवत्सलः ।

अग्रे चकार किं चित्रं चरित्रं वद मे मुने ॥ ६ ॥

श्रीनारद उवाच -

साधु पृष्टं त्वया राजन् भवता कृष्णधर्मिणा ।

संगमः खलु साधूनां सर्वेषां वितनोति शम् ॥ ७ ॥

एकदा कृष्णजन्मर्क्षे यशोदा नंदगेहिनी ।

गोपीगोपान्समाहूय मंगलं चाकरोद्द्विजैः ॥ ८ ॥

रक्तांबरं कनकभूषणभूषिताङ्गं

बालं प्रगृह्य कलितांजनपद्मनेत्रम् ।

श्यामं स्फुरद्धरिनखावृतचंद्रहारं

देवान् प्रणम्य सुधनं प्रददौ द्विजेभ्यः ॥ ९ ॥
प्रेंखे निधाय निजमात्मजमाशु गोपी
संपूज्य मंगलदिने प्रतिगोपिकास्ताः ।
नैवाशृणोत्सुरुदितस्य सुतस्य शब्दं
गोपेषु मंगलगृहेषु गतागतेषु ॥ १० ॥
तत्रैव कंसखलनोदित उत्कचाख्यो
दैत्यः प्रभंजनतनुः शकटं स एत्य ।
बालस्य मूर्ध्नि परिपातयितुं प्रवृत्तः
कृष्णोऽपि तं किल तताड पदारुणेन ॥ ११ ॥
चूर्ण गतेथ शकटे पतिते च दैत्ये
त्यक्त्वा प्रभंजनतनुं विमलो बभूव ।
नत्वा हरिं शतहयेन रथेन युक्तो
गोलोकधाम निजलोकमलं जगाम ॥ १२ ॥
नंदादयो व्रजजना व्रजगोपिकाश्च
सर्वे समेत्य युगपत्पृथुकान् तदाहुः ।
एष स्वयं च पतितः शकटः कथं हि
जानीथ हे व्रजसुताः सुगताश्च यूयम् ॥ १३ ॥
बाला ऊचुः -
प्रेंखस्थोऽयं क्षिपन्पादौ रुदन्दुग्धार्थमेव हि ।
तताड पादं शकटे तेनेदं पतितं खलु ॥ १४ ॥
श्रद्धां न चक्रुर्बालोक्ते गोपा गोप्यश्च विस्मिताः ।
त्रैमासिकः क्व बालोऽयं क्व चैतद्भारभृत्त्वनः ॥ १५ ॥
बालमंके सा गृहित्वा यशोदा ग्रहशंकिता ।
कारयामास विधिवद्यज्ञं विप्रैः सुतर्पितैः ॥ १६ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
कोऽयं पूर्वं तु कुशली दैत्य उत्कचनामभाक् ।
अहो कृष्णपदस्पर्शाद्गतो मोक्षं महामुने ॥ १७ ॥
श्रीनारद उवाच -

हिरण्याक्षसुतो दैत्य उत्कचो नाम मैथिल ।
लोमशस्याश्रमे गच्छन् वृक्षांश्चूर्णीचकार ह ॥ १८ ॥
तं दृष्ट्वा स्थूलदेहाढ्यमुत्कचाख्यं महाबलम् ।
शशाप रोषयुग्विप्रो विदेहो भव दुर्मते ॥ १९ ॥
सर्पकंचुकवद्देहोऽपतत्कर्मविपाकतः ।
सद्यस्तच्चरणोपांते पतित्वा प्राह दैत्यराट् ॥ २० ॥
उत्कच उवाच -
हे मुने हे कृपासिंधो कृपां कुरु ममोपरि ।
ते प्रभावं न जानामि देहं मे देहि हे प्रभो ॥ २१ ॥
श्रीनारद उवाच -
तदा प्रसन्नः स मुनिर्दृष्टं नयशतं विधेः ।
सतां रोषोऽपि वरदो वरो मोक्षार्थदः किमु ॥ २२ ॥
श्रीलोमश उवाच -
वातदेहस्तु ते भूयातद्व्यतीते चाक्षुषांतरे ।
वैवस्वतांतरे मुक्तिः भविता च पदा हरेः ॥ २३ ॥
श्रीनारद उवाच -
तस्मादुत्कदैत्यस्तु मुक्तो लोमशतेजसा ।
सद्भ्यो नमोऽस्तु ये नूनं समर्था वरशापयोः ॥ २४ ॥
उत्संगे क्रीडितं बालं लालयंत्येकदा नृप ।
गिरिभारं न सेहे सा वोढुं श्रीनंदगेहिनी ॥ २५ ॥
अहो गिरिसमो बालः कथं स्यादिति विस्मिता ।
भूमौ निधाय तं सद्यो नेदं कस्मै जगाद ह ॥ २६ ॥
कंसप्रणोदितो दैत्यस्तृणावर्तो महाबलः ।
जहार बालं क्रीडन्तं वातावर्तेन सुंदरम् ॥ २७ ॥
रजोऽन्धकारोऽभूत्तत्र घोरशब्दश्च गोकुले ।
रजस्वलानि चक्षूंषि बभूवुर्घटिकाद्वयम् ॥ २८ ॥
ततो यशोदा नापश्यत्पुत्रं तं मंदिराजिरे ।
मोहिता रुदती घोरान् पश्यंती गृहशेखरान् ॥ २९ ॥

अदृष्टे च यदा पुत्रे पतिता भुवि मूर्छिता ।

उच्चै रुरोद करुणं मृतवत्सा यथा हि गौः ॥ ३० ॥

रुरुदुश्च तदा गोप्यः प्रेमस्नेहसमाकुलाः ।

अश्रुमुख्यो नंदसूनुं पश्यंत्यस्ता इतस्ततः ॥ ३१ ॥

तृणावर्तो नभः प्राप्त ऊर्ध्वं वै लक्षयोजनम् ।

स्कंधे सुमेरुवद्बालं मन्यमानः प्रपीडितः ॥ ३२ ॥

अथ कृष्णं पातयितुं दैत्यस्तत्र समुद्यतः ।

गलं जग्राह तस्यापि परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ ३३ ॥

मुंच मुंचेति गदिते दैत्ये कृष्णोऽद्भुतोऽर्भकः ।

गलग्राहेण महता व्यसुं दैत्यं चकार ह ॥ ३४ ॥

तज्ज्योतिः श्रीघनश्यामे लीनं सौदामिनी यथा ।

दैत्योऽम्बरान्निपतितः शिलायां शिशुना सह ॥ ३५ ॥

विशीर्णावयवस्यापि पतितस्य स्वनेन वै ।

विनेदुश्च दिशः सर्वाः कंपितं भूमिमंडलम् ॥ ३६ ॥

तत्पृष्ठस्थं शिशुं तूष्णीं रुदंत्यो गोपिकास्ततः ।

ददृशुर्युगपत्सर्वा नीत्वा मात्रे ददुर्जगुः ॥ ३७ ॥

गोप्य ऊचुः -

न योग्यासि यशोदे त्वं बालं लालयितुं मनाक् ।

न घृणा ते क्वचिद्दृष्टा क्रुद्धासि कथितेन वै ॥ ३८ ॥

प्राप्तेऽन्धकारे स्वारोहात्कोऽपि बालं जहाति हि ।

त्वया निर्घृणया भूमौ धृतो बालो महाभये ॥ ३९ ॥

श्रीयशोदोवाच -

न जानामि कथं बालो भारभूतो गिरींद्रवत् ।

तस्मान्मया कृतो भूमौ चक्रवाते महाभये ॥ ४० ॥

गोप्य ऊचुः -

मा मृषा वद कल्याणि हे यशोदे गतव्यथे ।

अयं दुग्धमुखो बालो लघुं कुसुमतूलवत् ॥ ४१ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदा गोप्योऽथ गोपाश्च नंदाद्या आगते शिशौ ।
अतीव मोदं संप्रापुर्वदन्तः कुशलं जनैः ॥ ४२ ॥
यशोदा बालकं नीत्वा पाययित्वा स्तनं मुहुः ।
आघ्रायोरसि वस्त्रेण रोहिणीं प्राह मोहिता ॥ ४३ ॥
श्रीयशोदोवाच -
एको दैवेन दत्तोऽयं न पुत्रा बहवश्च मे ।
तस्यापि बहवोऽरिष्टा आगच्छन्ति क्षणेन वै ॥ ४४ ॥
अद्य मृत्युमुखान्मुक्तो भविष्यत्किमतः परम् ।
किं करोमि क्व गच्छामि कुत्र वासो भवेदतः ॥ ४५ ॥
वज्रसाराश्च ये दैत्या निर्दया घोरदर्शनाः ।
वैरं कुर्वन्ति मे बाले दैव दैव कुतः सुखम् ॥ ४६ ॥
धनं देहो गृहं सौधो रत्नानि विविधानि च ।
सर्वेषां तु ह्यवशं वै भूयान्मे कुशली शिशुः ॥ ४७ ॥
हरेरर्चा दानमिष्टं पूर्तं देवालयं शतम् ।
करिष्यामि तदा बालोऽरिष्टेभ्यो विजयी यदा ॥ ४८ ॥
एकबालेन मे सौख्यमन्धयष्टिरिव प्रिये ।
बालं नीत्वा गमिष्यामि देशे रोहिणि निर्भये ॥ ४९ ॥
श्रीनारद उवाच -
तदैव विप्रा विद्वांस आगता नंदमंदिरम् ।
यशोदया च नंदेन पूजिता आसनस्थिताः ॥ ५० ॥
ब्राह्मणा ऊचुः -
मा शोचं कुरु हे नंद हे यशोदे व्रजेश्वरी ।
करिष्यामः शिशो रक्षां चिरंजीवी भवेदयम् ॥ ५१ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा द्विजमुख्यास्ते कुशाग्रैर्नवपल्लवैः ।
पवित्रकलशैस्तोयैर्ऋग्यजुःसामजैः स्तवैः ॥ ५२ ॥
परैः स्वस्त्ययनैर्यज्ञं कारयित्वा विधानतः ।
अग्निं सम्पूज्यविधिवद्रक्षां विदधिरे शिशोः ॥ ५३ ॥

ब्राह्मणा ऊचुः -

दामोदरः पातु पादौ जानुनी विष्टरश्रवाः ।

ऊरू पातु हरिर्नाभिः परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ ५४ ॥

कटिं राधापतिः पातु पीतवासास्तवोदरम् ।

हृदयं पद्मनाभश्च भुजौ गोवर्द्धनोद्धरः ॥ ५५ ॥

मुखं च मथुरानाथो द्वारकेशः शिरोऽवतु ।

पृष्ठं पात्वसुरध्वंसी सर्वतो भगवान्स्वयम् ॥ ५६ ॥

श्लोकत्रयमिदं स्तोत्रं यः पठेन्मानवः सदा ।

महासौख्यं भवेत्तस्य न भयं विद्यते क्वचित् ॥ ५७ ॥

श्रीनारद उवाच -

नंदस्तेभ्यो गवां लक्षं सुवर्णं दशलक्षकम् ।

सहस्रं नवरत्नानां वस्त्रलक्षं ददौ परम् ॥ ५८ ॥

गतेषु द्विजमुख्येषु नंदो गोपान्नियम्य च ।

भोजयामास संपूज्य वस्त्रैर्भूषैर्मनोहरैः ॥ ५९ ॥

श्रीबहुलाश्व उवाच -

तृणावर्तः पूर्वकाले कोऽयं सुकृतकृन्नरः ।

परिपूर्णतमे साक्षाच्छ्रीकृष्णे लीनतां गतः ॥ ६० ॥

श्रीनारद उवाच - पाण्डुदेशोद्भवो राजा सहस्राक्षः प्रतापवान् ।

हरिभक्तो धर्मनिष्ठो यज्ञकृद्दानतत्परः ॥ ६१ ॥

रेवातटे महादिव्ये लतावेत्रसमाकुले ।

नारीणां च सहस्रेण रममाणो चचार ह ॥ ६२ ॥

दुर्वाससं मुनिं साक्षादागतं न ननाम ह ।

तदा मुनिर्ददौ शापं राक्षसो भव दुर्मते ॥ ६३ ॥

पुनस्तदंघ्र्योः पतितं नृपं प्रादाद्वरं मुनिः ।

श्रीकृष्णविग्रहस्पर्शात्परं मोक्षमवाप ह ॥ ६५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे शकटासुरतृणावर्तमोक्षो नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १५



नंदपत्न्या विश्वरूपदर्शनं श्रीकृष्णनामकरणम्

प्रेंखे हरिं कनकरत्नमये शयानं

श्यामं शिशुं जनमनोहरमन्दहासम् ।

दृष्ट्यार्तिहारि मषिबिंदुधरं यशोदा

स्वांके चकार धृतकज्जलपद्मनेत्रम् ॥ १ ॥

पादं पिबंतमतिचंचलमद्भुतांगं

वक्त्रैर्विनीलनवकोमलकेशबंधैः ।

श्रीमन्नृकेशरिनखस्फुरदरर्द्धचन्द्रं

तं लालयन्त्यतिघृणा मुदमाप गोपी ॥ २ ॥

बालस्य पीतपयसो नृप जृम्भितस्य

तत्वानि चास्य वदने सकलेऽविराजन् ।

माता सुराधिपमुखैः प्रयुतं च सर्वं

दृष्ट्वा परं भयमवाप निमीलिताक्षी ॥ ३ ॥

राजन्परस्य परिपूर्णतमस्य साक्षा-

त्कृष्णस्य विश्वमखिलं कपटेन सा हि ।

नष्टस्मृतिः पुनरभूत्स्वसुते घृणार्ता

किं वर्णयामि सुतपो बहु नंदपत्न्याः ॥ ४ ॥

श्रीबहुलाश्व उवाच -

नंदो यशोदया सार्द्धं किं चकार तपो महत् ।

येन श्रीकृष्णचन्द्रोऽपि पुत्रीभूतो बभूव ह ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

अष्टानां वै वसूनां च द्रोणो मुख्यो धरापतिः ।

अनपत्यो विष्णुभक्तो देवराज्यं चकार ह ॥ ६ ॥

एकदा पुत्रकांक्षी च ब्रह्मणा नोदितो नृप ।

मंदराद्रिं गतस्तप्तुं धरया भार्यया सह ॥ ७ ॥
कंदमूलफलाहारौ ततः पर्णाशनौ ततः ।
जलभक्षौ ततस्तौ तु निर्जलौ निर्जने स्थितौ ॥ ८ ॥
वर्षाणामर्बुदे याते तपस्तत्तपतोर्द्वयोः ।
ब्रह्मा प्रसन्नस्तावेत्य वरं ब्रूहीत्युवाच ह ॥ ९ ॥
वल्मीकान्निर्गतो द्रोणो धरया भर्यया सह ।
नत्वा विधिं च संपूज्य हर्षितः प्राह तं प्रभुम् ॥ १० ॥
श्रीद्रोण उवाच -
परिपूर्णतमे कृष्णे पुत्रीभूते जनार्दने ।
भक्तिः स्यादावयोर्ब्रह्मन्सततं प्रेमलक्षणा ॥ ११ ॥
ययाञ्जसा तरंतीह दुस्तरं भवसागरम् ।
नान्यं वरं वांछितं स्यादावयोस्तपतोर्विधे ॥ १२ ॥
श्रीब्रह्मोवाच -
युवाभ्यं याचितं यन्मे दुर्घटं दुर्लभं वरम् ।
तथापि भूयात्सफलं युवयोरन्यजन्मनि ॥ १३ ॥
श्रीनारद उवाच -
द्रोणो नंदोऽभवद्भूमौ यशोदा सा धरा स्मृता ।
कृष्णो ब्रह्मवचः कर्तुं प्राप्तो घोषे पितुः पुरात् ॥ १४ ॥
सुधाखंडात्परं मिष्टं श्रीकृष्णचरितं शुभम् ।
गंधमादनशृङ्गे वै नारायणमुखाच्छ्रुतम् ॥ १५ ॥
कृपया च कृतार्थोऽहं नरनारायणस्य च ।
मया तुभ्यं च कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १६ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
नंदगेहे हरिः साक्षाच्छिशुरूपः सनातनः ।
किं चकार बलेनापि तन्मे ब्रूहि महामुने ॥ १७ ॥
श्रीनारद उवाच -
एकदा शिष्यसहोतो गर्गाचार्यो महामुनिः ।
शौरिणा नोदितः साक्षादाययौ नंदमंदिरम् ॥ १८ ॥

नंदः संपूज्य विधिवत्पाद्याद्यैर्मुनिसत्तमम् ।

ततः प्रदक्षिणीकृत्य साष्टांगं प्रणनाम ह ॥ १९ ॥

श्रीनन्द उवाच -

अद्य नः पितरो देवाः संतुष्टा अग्नयश्च नः ।

पवित्रं मंदिरं जातं युष्मच्चरणरेणुभिः ॥ २० ॥

मत्पुत्रनामकरणं कुरु द्विज महामुने ।

पुण्यैस्तीर्थैश्च दुष्प्राप्यं भवदागमनं प्रभो ॥ २१ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

ते पुत्रनामकरणं करिष्यामि न संशयः ।

पूर्ववार्तां गदिष्यामि गच्छ नंद रहःस्थलम् ॥ २२ ॥

श्रीनारद उवाच -

उत्थाप्य गर्गो नन्देन बालाभ्यां च यशोदया ।

एकांते गोव्रजे गत्वा तयोर्नाम चकार ह ।

संपूज्य गणनाथादीन् ग्रहान्संशोध्य यत्नतः ।

नंदं प्राह प्रसन्नांगो गर्गाचार्यो महामुनिः ॥ २४ ॥

रोहिणीनंदनस्यास्य नामोच्चारं शृणुष्व च ।

रमन्ते योगिनो ह्यस्मिन्सर्वत्र रमतीति वा ॥ २५ ॥

गुणैश्च रमयन् भक्ताण्स्तेन रामं विदुः परे ।

गर्भसंकर्षणादस्य संकर्षण इति स्मृतः ॥ २६ ॥

सर्वावशेषाद्यं शेषं बलाधिक्याद्बलं विदुः ।

स्वपुत्रस्यापि नामानि शृणु नंद ह्यतन्द्रितः ॥ २७ ॥

सद्यः प्राणिपवित्राणि जगतां मंगलानि च ।

ककारः कमलाकांत ऋकारो राम इत्यपि ॥ २८ ॥

षकारः षड्गुणपतिः श्वेतद्वीपनिवासकृत् ।

णकारो नारसिंहोऽयमकारो ह्यक्षरोऽग्निभुक् ॥ २९ ॥

विसर्गौ च तथा ह्येतौ नरनारायणावृषी ।

संप्रलीनाश्च षट् पूर्णा यस्मिञ्छुद्धे महात्मनि ॥ ३० ॥

परिपूर्णतमे साक्षात्तेन कृष्णः प्रकीर्तितः ।

शुक्लो रक्तस्तथा पीतो वर्णोऽस्यानुयुगं धृतः ॥ ३१ ॥
द्वापरान्ते कलेरादौ बालोऽयं कृष्णतां गतः ।
तस्मात्कृष्ण इति ख्यातो नाम्नायं नंदनंदनः ॥ ३२ ॥
वसवश्चेंद्रियाणीति तद्देवश्चित्तमेव हि ।
तस्मिन्यश्चेष्टते सोऽपि वासुदेव इति स्मृतः ॥ ३३ ॥
वृषभानुसुता राधा या जाता कीर्तिमंदिरे ।
तस्याः पतिरयं साक्षात्तेन राधापतिः स्मृतः ॥ ३४ ॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।
असंख्यब्रह्माण्डपतिः गोलोके धाम्नि राजते ॥ ३५ ॥
सोऽयं तव शिशुर्जातो भारावतरणाय च ।
कंसादीनां वधार्थाय भक्तानां रक्षणाय च ॥ ३६ ॥
अनंतान्यस्य नामानि वेदगुह्यानि भारत ।
लीलाभिश्च भविष्यंति तत्कर्मसु न विस्मयः ॥ ३७ ॥
अहोभाग्यं तु ते नंद साक्षाच्छ्रीपुरुषोत्तमः ।
त्वद्गृहे वर्तमानोऽयं शिशुरूपः परात्परः ॥ ३८ ॥
इत्युक्त्वाथ गते गर्गे स्वात्मानं पूर्णमाशिषाम् ।
मेने प्रमुदितः पत्न्या नंदराजो महामतिः ॥ ३९ ॥
अर्थ गर्गो ज्ञानिवरो ज्ञानदो मुनिसत्तमः ।
कालिंदीतीरशोभाढ्यां वृषभानुपुरं गतः ॥ ४० ॥
छत्रेण शोभितं विप्रं द्वितीयमिव वासवम् ।
दंडेन राजितं साक्षाद्धर्मराजमिव स्थितम् ॥ ४१ ॥
तेजसा द्योतितदिशं साक्षात्सूर्यमिवापरम् ।
पुस्तकीमेखलायुक्तं द्वितीयमिव पद्मजम् ॥ ४२ ॥
शोभितं शुक्लवासोभिर्देवं विष्णुमिव स्थितम् ।
तं दृष्ट्वा मुनिशार्दूलं सहसोत्थाय सादरम् ॥ ४३ ॥
प्रणम्य शिरसा सद्यः संमुखोऽभूत् कृतांजलिः ।
मुनिं च पीठके स्थाप्य पाद्याद्यैरुपचारवित् ॥ ४४ ॥
पूजयामास विधिवच्छ्रीगर्गं ज्ञानिनां वरम् ।

ततः प्रदक्षिणीकृत्य वृषभानुवरो महान् ॥ ४५ ॥

श्रीवृषभानुरुवाच -

सतां पर्यटनं शांतं गृहिणां शांतये स्मृतम् ।

नृणामंतस्तमोहारी साधुरेव न भास्करः ॥ ४६ ॥

तीर्थीभूता वयं गोपा जातास्त्वद्दर्शनात्प्रभो ।

तीर्थानि तीर्थीकुर्वंति त्वादृशाः साधवः क्षितौ ॥ ४७ ॥

हे मुने राधिकानाम कन्या मे मंगलायना ।

कस्मै वराय दातव्या वद त्वं मे सुनिश्चितम् ॥ ४८ ॥

त्वं पर्यटन्नर्क इव त्रिलोकीं दिव्यदर्शनः ।

वरोऽनया समो यो वै तस्मै दास्यामि कन्यकाम् ॥ ४९ ॥

श्रीनारद उवाच -

हस्तं गृहीत्वा श्रीगर्गो वृषभानोर्महामुनिः ।

जगाम यमुनातीरं निर्जनं सुंदरस्थलम् ॥ ५० ॥

कालिन्दीजलकल्लोककोलाहलसमाकुलम् ।

तत्रोपवेश्य गोपेशं मुनींद्रः प्राह धर्मवित् ॥ ५१ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

हे गोप गुप्तमाख्यानं कथनीयं न च त्वया ।

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥ ५२ ॥

असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेशः परात्परः ।

तस्मात्परो वरो नास्ति जातो नंदगृहे पतिः ॥ ५३ ॥

श्रीवृषभानुरुवाच -

अहोभाग्यमहोभाग्यं नंदस्यापि महामुने ।

श्रीकृष्णस्यावतारस्य सर्वं त्वं वद कारणम् ॥ ५४ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

भुवो भारावताराय कंसादीनां वधाय च ।

ब्रह्मणा प्राथितः कृष्णो बभूव जगतीतले ॥ ५५ ॥

श्रीकृष्णपट्टराज्ञी या गोलोके राधिकाभिधा ।

त्वद्गृहे सापि संजाता त्वं न जानासि तां पराम् ॥ ५६ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदा प्रहर्षितो गोपो वृषभानुः सुविस्मितः ।

कलावतीं समाहूय तया सार्द्धं विचार्य च ॥ ५७ ॥

राधाकृष्णानुभावं च ज्ञात्वा गोपवरः परः ।

आनंदाश्रुकलां मुंचन्पुनराह महामुनिम् ॥ ५८ ॥

श्रीवृषभानुरुवाच -

तस्मै दास्यामि हे ब्रह्मन् कन्यां कमललोचनाम् ।

त्वया पंथा दर्शितो मे त्वया कार्योऽयमुद्वहः ॥ ५९ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

अहं न कारयिष्यामि विवाहमनयोर्नृप ।

तयोर्विवाहो भविता भांडीरे यमुनातटे ॥ ६० ॥

वृंदावनसमीपे च निर्जने सुंदरस्थले ।

परमेष्ठी समागत्य विवाहं कारयिष्यति ॥ ६१ ॥

तस्माद्राधां गोपवर विद्ध्यर्धांगीं वरस्य च ।

लोके चूडामणिः साक्षाद्राज्ञीं गोलोकमंदिरे ॥ ६२ ॥

यूयं सर्वेऽपि गोपाला गोलोकादागता भुवि ।

तथा गोपीगणा गोपा गोलोके राधिकेच्छया ॥ ६३ ॥

यद्दर्शनं दुर्लभमेव दुर्घटं

देवैश्च यज्ञैर्न च जन्मभिः किमु ।

सविग्रहां तां तव मंदिराजिरे

लक्ष्यंति गुप्तां बहुगोपगोपिकाः ॥ ६४ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदा च विस्मितौ राजन् दंपती हर्षितौ परम् ।

राधाकृष्णप्रभावं च श्रुत्वा श्रीगर्गमूचतुः ॥ ६५ ॥

दंपती ऊचतुः -

राधाशब्दस्य हे ब्रह्मन् व्याख्यानं वद तत्त्वतः ।

त्वत्तो न संशयच्छेत्ता कोऽपि भूमौ महामुने ॥ ६६ ॥

श्रीगर्ग उवाच -

सामवेदस्य भावार्थं गंधमादनपर्वते ।

शिष्येणापि मया तत्र नारायणमुखाच्छ्रुतम् ॥ ६७ ॥

रमया तु रकारः स्यादाकारस्त्वादिगोपिका ।

धकारो धरया हि स्यादाकारो विरजा नदी ॥ ६८ ॥

श्रीकृष्णस्य परस्यापि चतुर्द्धा तेजसोऽभवत् ।

लीलाभूः श्रीश्च विरजा चतस्रः पत्न्य एव हि ॥ ६९ ॥

संप्रलीनाश्च ताः सर्वा राधायां कुंजमंदिरे ।

परिपूर्णतमां राधां तस्मादाहुर्मनिषिणः ॥ ७० ॥

श्रीनारद उवाच -

राधाकृष्णेति हे गोप ये जपंति पुनः पुनः ।

चतुष्पदार्थं किं तेषां साक्षात्कृष्णोऽपि लभ्यते ॥ ७१ ॥

तदातिविस्मितो राजन् वृषभानुः प्रियायुतः ।

राधाकृष्णप्रभावं तं ज्ञात्वाऽऽनंदमयो ह्यभूत् ॥ ७२ ॥

इत्थं गर्गो ज्ञानिवरः पूजितो वृषभानुना ।

जगाम स्वगृहं साक्षान्मुनीन्द्रः सर्ववित्कविः ॥ ७३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे नंदपत्न्याः विश्वरूपदर्शनं श्रीकृष्णनामकरणं नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १६




श्रीकृष्ण-राधिका विवाहवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

गाश्चारयन् नन्दनमङ्कदेशे

संलालयन् दूरतमं सकाशात् ।

कलिंदजातीरसमीरकंपितं

नंदोऽपि भांडीरवनं जगाम ॥ १ ॥

कृष्णेच्छया वेगतरोऽथ वातो

घनैरभून्मेदुरमंबरं च ।

तमालनीपद्रुमपल्लवैश्च

पतद्भिरेजद्भिरतीव भाः कौ ॥ २ ॥

तदांधकारे महति प्रजाते

बाले रुदत्यंकगतेऽतिभीते ।

नंदो भयं प्राप शिशुं स बिभ्र-

द्धरिं परेशं शरणं जगाम ॥ ३ ॥

तदैव कोट्यर्कसमूहदीप्ति-

रागच्छतीवाचलती दिशासु ।

बभूव तस्यां वृषभानुपुत्रीं

ददर्श राधां नवनंदराजः ॥ ४ ॥

कोटींदुबिंबद्युतिमादधानां

नीलांबरां सुंदरमादिवर्णाम् ।

मंजीरधीरध्वनिनूपुराणा-

माबिभ्रतीं शब्दमतीव मंजुम् ॥ ५ ॥

कांचीकलाकंकणशब्दमिश्रां

हारांगुलीयांगदविस्फुरंतीम् ।

श्रीनासिकामौक्तिकहंसिकीभिः

श्रीकंठचूडामणिकुंडलाढ्याम् ॥ ६ ॥

तत्तेजसा धर्षित आशु नंदो

नत्वाथ तामाह कृतांजलिः सन् ।

अयं तु साक्षात्पुरुषोत्तमस्त्वं

प्रियास्य मुख्यासि सदैव राधे ॥ ७ ॥

गुप्तं त्विदं गर्गमुखेन वेद्मि

गृहाण राधे निजनाथमंकात् ।

एनं गृहं प्रापय मेघभीतं

वदामि चेत्थं प्रकृतेर्गुणाढ्यम् ॥ ८ ॥

नमामि तुभ्यं भुवि रक्ष मां त्वं

यथेप्सितं सर्वजनैर्दुरापम् ।

श्रीराधोवाव -

अहं प्रसन्ना तव भक्तिभवा-

न्मद्दर्शनं दुर्लभमेव नंद ॥ ९ ॥

श्रीनंद उवाच -

यदि प्रसन्नासि तदा भवेन्मे

भक्तिर्दृढा कौ युवयोः पदाब्जे ।

सतां च भक्तिस्तव भक्तिभाजां

संगः सदा मेऽथ युगे युगे च ॥ १० ॥

श्रीनारद उवाच -

तथास्तु चोक्त्वाथ हरिं कराभ्यां

जग्राह राधा निजनाथमंकात् ।

गतेऽथ नंदे प्रणते व्रजेशे

तदा हि भांडीरवनं जगाम ॥ ११ ॥

गोलोकलोकाच्च पुरा समागता

भूमिर्निजं स्वं वपुरादधाना ।

या पद्मरागादिखचित्सुवर्णा

बभूव सा तत्क्षणमेव सर्वा ॥ १२ ॥
वृंदावनं दिव्यवपुर्दधानं
वृक्षैर्वरैः कामदुघैः सहैव ।
कलिंदपुत्री च सुवर्णसौधैः
श्रीरत्नसोपानमयी बभूव ॥ १३ ॥
गोवर्धनो रत्नशिलामयोऽभू-
त्सुवर्णशृङ्गैः परितः स्फुरद्भिः ।
मत्तालिभिर्निर्झरसुंदरीभि-
र्दरीभिरुच्चांगकरीव राजन् ॥ १४ ॥
तदा निकुंजोऽपि निजं वपुर्दध-
त्सभायुतं प्रांगणदिव्यमंडपम् ।
वसंतमाधुर्यधरं मधुव्रतै-
र्मयूरपारावतकोकिलध्वनिम् ॥ १५ ॥
सुवर्णरत्नादिखचित्पटैर्वृतं
पतत्पताकावलिभिर्विराजितम् ।
सरः स्फुरद्भिर्भ्रमरावलीढितै-
र्विचर्चितं कांचनचारुपंकजैः ॥ १६ ॥
तदैव साक्षात्पुरुषोत्तमोत्तमो
बभूव कैशोरवपुर्घनप्रभः ।
पीतांबरः कौस्तुभरत्नभूषणो
वंशीधरो मन्मथराशिमोहनः ॥ १७ ॥
भुजेन संगृह्य हसन्प्रियां हरि-
र्जगाम मध्ये सुविवाहमंडपम् ।
विवाहसंभारयुतः समेखलं
सदर्भमृद्वारिघटादिमंडितम् ॥ १८ ॥
तत्रैव सिंहासन उद्गते वरे
परस्परं संमिलितौ विरेजतुः ।
परं ब्रुवंतौ मधुरं च दंपती

स्फुरत्प्रभौ खे च तडिद्घनाविव ॥ १९ ॥
तदांबराद्देववरो विधिः प्रभुः
समागतस्तस्य परस्य संमुखे ।
नत्वा तदंघ्री ह्युशती गिराभिः
कृताञ्जलिश्चारु चतुर्मुखो जगौ ॥ २० ॥
श्रीब्रह्मोवाच -
अनादिमाद्यं पुरुषोत्तमोत्तमं
श्रीकृष्णचन्द्रं निजभक्तवत्सलम् ।
स्वयं त्वसंख्यांडपतिं परात्परं
राधापतिं त्वां शरणं व्रजाम्यहम् ॥ २१ ॥
गोलोकनाथस्त्वमतीव लीलो
लीलावतीयं निजलोकलीला ।
वैकुंठनाथोऽसि यदा त्वमेव
लक्ष्मीस्तदेयं वृषभानुजा हि ॥ २२ ॥
त्वं रामचंद्रो जनकात्मजेयं
भूमौ हरिस्त्वं कमलालयेयम् ।
यज्ञावतारोऽसि यदा तदेयं
श्रीदक्षिणा स्त्री प्रतिपत्निमुख्या ॥ २३ ॥
त्वं नारसिंहोऽसि रमा तदेयं
नारायणस्त्वं च नरेण युक्तः ।
तदा त्वियं शांतिरतीव साक्षा-
च्छायेव याता च तवानुरूपा ॥ २४ ॥
त्वं ब्रह्म चेयं प्रकृतिस्तटस्था
कालो यदेमां च विदुः प्रधानाम् ।
महान्यदा त्वं जगदंकुरोऽसि
राधा तदेयं सगुणा च माया ॥ २५ ॥
यदांतरात्मा विदितश्चतुर्भि-
स्तदा त्वियं लक्षणरूपवृत्तिः ।

यदा विराड्देहधरस्त्वमेव
    तदाखिलं वा भुवि धारणेयम् ॥ २६ ॥
श्यामं च गौरं विदितं द्विधा मह-
    स्तवैव साक्षात्पुरुषोत्तमोत्तम ।
गोलोकधामाधिपतिं परेशं
    परात्परं त्वां शरणं व्रजाम्यहम् ॥ २७ ॥
सदा पठेद्यो युगलस्तवं परं
    गोलोकधामप्रवरं प्रयाति सः ।
इहैव सौंदर्यसमृद्धिसिद्धयो
    भवंति तस्यापि निसर्गतः पुनः ॥ २८ ॥
यदा युवां प्रीतियुतौ च दंपती
    परात्परौ तावनुरूपरूपितौ ।
तथापि लोकव्यवहारसङ्ग्रहा-
    द्विधिं विवाहस्य तु कारयाम्यहम् ॥ २९ ॥
श्रीनारद उवाच -
तदा स उत्थाय विधिर्हुताशनं
    प्रज्वाल्य कुंडे स्थितयोस्तयोः पुरः ।
श्रुतेः करग्राहविधिं विधानतो
    विधाय धाता समवस्थितोऽभवत् ॥ ३० ॥
स वाहयामास हरिं च राधिकां
    प्रदक्षिणं सप्तहिरण्यरेतसः ।
ततश्च तौ तं प्रणमय्य वेदवि-
    त्तौ पाठयामास च सप्तमंत्रकम् ॥ ३१ ॥
ततो हरेर्वक्षसि राधिकायाः
    करं च संस्थाप्य हरेः करं पुनः ।
श्रीराधिकायाः किल पृष्ठदेशके
    संस्थाप्य मंत्रांश्च विधिः प्रपाठयन् ॥ ३२ ॥
राधा कराभ्यां प्रददौ च मालिकां

किंजल्किनीं कृष्णगलेऽलिनादिनीम् ।
हरेः कराभ्यां वृषभानुजा गले ।
ततश्च वह्निं प्रणमय्य वेदवित् ॥ ३३ ॥
संवासयामास सुपीठयोश्च तौ
कृतांजली मौनयुतौ पितामहः ।
तौ पाठयामास तु पंचमंत्रकं
समर्प्य राधां च पितेव कन्यकाम् ॥ ३४ ॥
पुष्पाणि देवा ववृषुस्तदा नृप
विद्याधरीभिर्ननृतुः सुरांगनाः ।
गंधर्वविद्याधरचारणाः कलं
सकिन्नराः कृष्णसुमंगलं जगुः ॥ ३५ ॥
मृदंगवीणामुरुयष्टिवेणवः
शंखानका दुंदुभयः सतालकाः ।
नेदुर्मुहुर्देववरैर्दिवि स्थितै-
र्जयेत्यभून्मङ्गलशब्दमुच्चकैः ॥ ३६ ॥
उवाच तत्रैव विधिं हरिः स्वयं
यथेप्सितं त्वं वद विप्र दक्षिणाम् ।
तदा हरिं प्राह विधिः प्रभो मे
देहि त्वदंघ्र्योर्निजभक्तिदक्षिणाम् ॥ ३७ ॥
तथास्तु वाक्यं वदतो विधिर्हरेः
श्रीराधिकायाश्च पदद्वयं शुभम् ।
नत्वा कराभ्यां शिरसा पुनः पुन-
र्जगाम गेहं प्रणतः प्रहर्षितः ॥ ३८ ॥
ततो निकुंजेषु चतुर्विधान्नं
दिव्यं मनोज्ञं प्रियया प्रदत्तम् ।
जघास कृष्णः प्रहसन्परात्मा
कृष्णेन दत्तं क्रमुकं च राधा ॥ ३९ ॥
ततः करेणापि करं प्रियाया

हरिर्गृहीत्वा प्रचचाल कुंजे ।
जगाम जल्पन्मधुरं प्रपश्यन्
वृंदावनं श्रीयमुनां लताश्च ॥ ४० ॥
श्रीमल्लताकुंजनिकुंजमध्ये
निलीयमानं प्रहसंतमेव ।
विलोक्य शाखांतरितं च राधा
जग्राह पीतांबरमाव्रजंती ॥ ४१ ॥
दुद्राव राधा हरिहस्तपद्मा
झंकारमंघ्र्योः प्रतिकुर्वती कौ ।
निलीयमाना यमुनानिकुंजे
पुनर्व्रजंती हरिहस्तमात्रात् ॥ ४२ ॥
यथा तमालः कलधौतवल्ल्या
घनो यथा चंचलया चकास्ति ।
नीलोऽद्रिराजो निकषाश्मखन्या
श्रीराधयाऽऽद्यस्तु तया रमण्या ॥ ४३ ॥
श्रीरासरंगे जनवर्जिते परे
रेमे हरी रासरसेन राधया ।
वृंदावने भृङ्गमयूरकूज-
ल्लते चरत्येव रतीश्वरः परः ॥ ४४ ॥
श्रीराधया कृष्णहरिः परात्मा
ननर्त गोवर्द्धनकंदरासु ।
मत्तालिषु प्रस्रवणैः सरोभि-
र्विराजितासु द्युतिमल्लतासु ॥ ४५ ॥
चकार कृष्णो यमुनां समेत्य
वरं विहारं वृषभानुपुत्र्या ।
राधाकराल्लक्षदलं सपद्मं
धावन्गृहीत्वा यमुनाजलेषु ॥ ४६ ॥
राधा हरेः पीतपटं च वंशीं

वेत्रं गृहीत्वा सहसा हसंती ।
देहीति वंशीं वदतो हरेश्च
जगाद राधा कमलं नु देहि ॥ ४७ ॥
तस्यै ददौ देववरोऽथ पद्मं
राधा ददौ पीततटं च वंशीम् ।
वेत्रं च तस्मै हरये तयोः पुन-
र्बभूव लीला यमुनातटेषु ॥ ४८ ॥
ततश्च भांडीरवने प्रियाया-
श्चकार शृङ्गारमलं मनोज्ञम् ।
पत्रावलीयावककज्जलाद्यैः
पुष्पैः सुरत्नैर्व्रजगोपरत्नः ॥ ४९ ॥
हरेश्च शृङ्गारमलं प्रकर्तुं
समुद्यता तत्र यदा हि राधा ।
तदैव कृष्णस्तु बभूव बालो
विहाय कैशोरवपुः स्वयं हि ॥ ५० ॥
नंदेन दत्तं शिशुमेव यादृशं
भूमौ लुठंतं प्ररुदंतमाययौ ।
हरिं विलोक्याशु रुरोद राधिका
तनोषि मायां नु कथं हरे मयि ॥ ५१ ॥
इत्थं रुदंतीं सहसा विषण्णा-
माकाशवागाह तदैव राधाम् ।
शोचं नु राधे इह मा कुरु त्वं
मनोरथस्ते भविया हि पश्चात् ॥ ५२ ॥
श्रुत्वाथ राधा हि हरिं गृहीत्वा
गताऽऽशु गेहे व्रजराजपत्न्याः ।
दत्त्वा च बालं किल नंदपत्न्या
उवाच दत्तः पथि ते च भर्त्रा ॥ ५३ ॥
उवाच राधां नृप नंदगेहिनी

धन्याऽसि राधे वृषभानुकन्यके ।
त्वया शिशुर्मे परिरक्षितो भया-
न्मेघावृते व्योम्नि भयातुरो वने ॥ ५४ ॥
संपूजिता श्लाघितसद्गुणा सा
सुनंदिता श्रीवृषभानुपुत्री ।
तदा ह्यनुज्ञाप्य यशोमतीं सा
शनैः स्वगेहं हि जगाम राधा ॥ ५५ ॥
इत्थं हरेर्गुप्तकथा च वर्णिता
राधाविवाहस्य सुमंगलावृता ।
श्रुत्वा च यैर्वा पठिता च पाठिता
तान्पापवृन्दा न कदा स्पृशंति ॥ ५६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीराधिकाविवाहवर्णनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १७



दधिस्तेयवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

अथ बालौ कृष्णरामौ गौरश्यामौ मनोहरौ ।

लीलया चक्रतुरलं सुंदरं नंदमंदिरम् ॥ १ ॥

रिंगमाणौ च जानुभ्यां पाणिभ्यां सह मैथिल ।

व्रजताल्पेन कालेन ब्रुवंतौ मधुरं व्रजे ॥ २ ॥

यशोदया च रोहिण्या लालितौ पोषितौ शिशू ।

कदा विनिर्गतावङ्कात्क्वचिदङ्कं समास्थितौ ॥ ३ ॥

मंजीरकिंकिणीरावं कुर्वंतौ तावितस्ततः ।

त्रिलोकीं मोहयंतौ द्वौ मायाबालकविग्रहौ ॥ ४ ॥

क्रीडन्तमादाय शिशुं यशोदा-

जिरे लुठंतं व्रजबालकैश्च ।

तद्धूलिलेपावृतधूसरांगं

चक्रे ह्यलं प्रोक्षणमादरेण ॥ ५ ॥

जानुद्वयाभ्यां च समं कराभ्यां

पुनर्व्रजन्प्रांगणमेत्य कृष्णः ।

मात्रंकदेशे पुनराव्रजन्सन्

बभौ व्रजे केसरिबाललीलः ।

तं सर्वतो हैमनचित्रयुक्तं

पीतांबरं कंचुकमादधानम् ।

स्फुरत्प्रभं रत्नमयं च मौलिं

दृष्ट्वा सुतं प्राप मुदं यशोदा ॥ ७ ॥

बालं मुकुंदमतिसुंदरबालकेलिं

दृष्ट्वा परं मुदमवापुरतीव गोप्यः ।

श्रीनंदराजव्रजमेत्य गृहं विहाय
    सर्वास्तु विस्मृतगृहाः सुखविग्रहास्ताः ॥ ८ ॥
श्रीनंदराजगृहकृत्रिमसिंहरूपं
    दृष्ट्वा व्रजन्प्रतिरवन्नृप भीरुवद्यः ।
नीत्वा च तं निजसुतं गृहमाव्रजंतीं
    गोप्यो व्रजे सघृणया ह्यवदन् यशोदाम् ॥ ९ ॥
गोप्य ऊचुः -
क्रीडार्थं चपलं ह्येनं मा बहिः कारयांगणात् ।
बालकेलिं दुग्धमुखं काकपक्षधरं शुभे ॥ १० ॥
ऊर्ध्वदंतद्वयं जातं पूर्वं मातुलदोषदम् ।
अस्यापि मातुलो नास्ति ते सुतस्य यशोमति ॥ ११ ॥
तस्माद्दानं तु कर्तव्यं विघ्नानां नाशहेतवे ।
गोविप्रसुरसाधूनां छंदसां पूजनं तथा ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच -
तदा यशोदारोहिण्यौ सुतकल्याणहेतवे ।
वस्त्ररत्ननवान्नानां दानं नित्यं च चक्रतुः ॥ १३ ॥
अथ व्रजे रामकृष्णौ बालसिंहावलोकनौ ।
पद्भ्यां चलंतौ घोषेषु वर्धमानौ बभूवतुः ॥ १४ ॥
श्रीदामसुबलाद्यैश्च वयस्यैर्व्रजबालकैः ।
यमुनासिकते शुभ्रे लुठंतौ सकुतूहलौ ॥ १५ ॥
कालिंद्युपवने श्यामैस्तमालैः सघनैर्वृते ।
कदंबकुंजशोभाढ्ये चेरतू रामकेशवौ ॥ १६ ॥
जनयन् गोपगोपीनामानन्दं बाललीलया ।
वयस्यैश्चोरयामास नवनीतं घृतं हरिः ॥ १७ ॥
एकदा ह्युपनंदस्य पत्नी नाम्ना प्रभावती ।
श्रीनन्दमन्दिरं प्राप्ता यशोदां प्राह गोपिका ॥ १८ ॥
प्रभावत्युवाच -
नवनीतं घृतं दुग्धं दधि तक्रं यशोमति ।

आवयोर्भेदरहितः त्वत्प्रसादाच्च मेऽभवत् ॥ १९ ॥
नाहं वदामि चानेन स्तेयं कुत्रापि शिक्षितम् ।
शिक्षां करोषि न सुते नवनीतमुषि स्वतः ॥ २० ॥
यदा मया कृता शिक्षा तदा धृष्टस्तवांगजः ।
गालिप्रदानं दत्त्वायं द्रवति प्रांगणान्मम ॥ २१ ॥
व्रजाधीशस्य पुत्रोऽयं भूत्वा स्तेयं समाचरेत् ।
न मया कथितं किंचिद्यशोदे तव गौरवात् ॥ २२ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा प्रभावतीवाक्यं यशोदा नंदगेहिनी ।
बालं निर्भत्स्र्य तामाह साम्ना प्रेमपरायणा ॥ २३ ॥
श्रीयशोदा उवाच -
गवां कोटिर्गृहे मेऽस्ति गोरसैरार्द्रिताचला ।
न जाने दधिमुड् बालो नात्ति सोऽत्र कदाचन ॥ २४ ॥
अनेन मुषितं गव्यं तत्समं त्वं गृहाण मे ।
ते शिशौ मे शिशौ भेदो नास्ति किंचित्प्रभावति ॥ २५ ॥
नवनीतमुखं चैनमत्र त्वं ह्यानयिष्यसि ।
तदा शिक्षां करिष्यामि भर्त्सनं बंधनं तथा ॥ २६ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा वाक्यं तदा गोपी प्रसन्ना गृहमागता ।
एकदा दधिचौर्यार्थं कृष्णस्तस्या गृहं गतः ॥ २७ ॥
वयस्यैर्बालकैः सार्द्धं पार्श्वकुड्ये गृहस्य च ।
हस्ताद्धस्तं संगृहीत्वा शनैः कृष्णो विवेश ह ॥ २८ ॥
शिक्यस्थं गोरसं दृष्ट्वा हस्ताग्राह्यं हरिः स्वयम् ।
उलूखले पीठके च गोपान्स्थाप्यारुरोह तम् ॥ २९ ॥
तदपि प्रांशुना लभ्यं गोरसं शिक्यसंस्थितम् ।
श्रीदाम्ना सुबलेनापि दंडेनापि तताड च ॥ ३० ॥
भग्नभाण्डात्सर्वगव्यं बृहद्भूमौ मनोहरम् ।
जगास सबलो मर्कैर्बालकैः सह माधवः ॥ ३१ ॥

भग्नभांडस्वनं श्रुत्वा प्राप्ता गोपी प्रभावती ।
पलायितेषु बालेषु जग्राह श्रीकरं हरेः ॥ ३२ ॥
नीत्वा मृषाश्रुं भीरुं च गच्छन्ती नन्दमंदिरम् ।
अग्रे नन्दं स्थितं दृष्ट्वा मुखे वस्त्रं चकार ह ॥ ३३ ॥
हरिर्विचिंतयन्नित्थं माता दंडं प्रदास्यति ।
दधार तद्बालरूपं स्वच्छन्दगतिरीश्वरः ॥ २४ ॥
सा यशोदां समेत्याशु प्राह गोपी रुषान्विता ।
भांडं भग्नीकृतं सर्वं मुषितं दध्यनेन वै ॥ ३५ ॥
यशोदा तत्सुतं वीक्ष्य हसंती प्राह गोपिकाम् ।
वस्त्रांतं च मुखाद्गोपी दूरीकृत्य वदांहसः ॥ ३६ ॥
अपवादो यदा देयो निर्वासं कुरु मे परात् ।
युष्मत्पुत्रकृतं चौर्यमस्मत्पुत्रकृतं भवेत् ॥ ३७ ॥
जनलज्जासमायुक्ता दूरीकृत्य मुखांबरम् ।
सापि प्राह निजं बालं वीक्ष्य विस्मितमानसा ॥ ३८ ॥
निष्पदस्त्वं कुतः प्राप्तो व्रजसारोऽस्ति मे करे ।
वदन्तीत्थं च तं नीत्वा निर्गता नन्दमंदिरात् ॥ ३९ ॥
यशोदा रोहिणी नंदो रामो गोपाश्च गोपिकाः ।
जहसुः कथयंतस्ते दृष्टोऽन्यायो व्रजे महान् ॥ ४० ॥
भगवांस्तु बहिर्वीथ्यां भूत्वा श्रीनन्दनन्दनः ।
प्रहसन् गोपिकां प्राह धृष्टांगश्चंचलेक्षणः ॥ ४१ ॥
श्रीभगवान् उवाच -
पुनर्मां यदि गृह्णासि कदाचित्त्वं हि गोपिके ।
ते भर्तृरूपस्तु तदा भविष्यामि न संशयः ॥ ४२ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा सा विस्मिता गोपी गता गेहेऽथ मैथिल ।
तदा सर्वगृहे गोप्यो न गृह्णन्ति हरिं ह्रिया ॥ ४३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे दधिस्तेयवर्णनं नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १८



ब्रह्मांडदर्शनम्

श्रीनारद उवाच -

गोपीगृहेषु विचरन् नवनीचौरः

श्यामो मनोहरवपुर्नवकंजनेत्रः ।

श्रीबालचंद्र इव वृद्धिगतो नराणां

चित्तं हरन्निव चकार व्रजे च शोभाम् ॥ १ ॥

श्रीनंदनंदनमतीव चलं गृहीत्वा

गेहं निधाय मुमुहुर्नवनंदगोपाः ।

सत्कंदुकैश्च सततं परिपालयंते

गायंत ऊर्जितसुखा न जगत्स्मरन्तः ॥ २ ॥

राजोवाच -

नवोपनंदनामानि वद देवऋषे मम ।

अहोभाग्यं तु येषां वै ते पूर्वं क इहागताः ॥ ३ ॥

तथा षड्वृषभानूनां कर्माणि मंगलानि च ।

श्रीनारद उवाच -

गयश्च विमलः श्रीशः श्रीधरो मंगलायनः ॥ ४ ॥

मंगलो रंगवल्लीशो रङ्गोजिर्देवनायकः ।

नवनंदाश्च कथिता बभूवुर्गोकुले व्रजे ॥ ५ ॥

वीतिहोत्रोऽग्निभुक् साम्बः श्रीकरो गोपतिः श्रुतः ।

व्रजेशः पावनः शांत उपनंदाः प्रकीर्तिताः ॥ ६ ॥

नीतिविन्मार्गदः शुक्लः पतंगो दिव्यवाहनः ।

गोपेष्टश्च व्रजे राजञ्जाताः षड्वृषभानवः ॥ ७ ॥

गोलोके कृष्णचंद्रस्य निकुंजद्वारमाश्रिताः ।

वेत्रहस्ताः श्यामलांगा नवनंदाश्च ते स्मृताः ॥ ८ ॥

निकुंजे कोटिशो गावस्तासां पालनतत्पराः ।

वंशीमयूरपक्षाढ्या उपनंदाश्च ते स्मृताः ॥ ९ ॥

निकुंजदुर्गरक्षायां दंडपाशधराः स्थिताः ।

षड्द्वारमास्थिताः षड् वै कथिता वृषभानवः ॥ १० ॥

श्रीकृष्णस्येच्छया सर्वे गोलोकादागता भुवि ।

तेषां प्रभावं वक्तुं हि न समर्थश्चतुर्मुखः ॥ ११ ॥

अहं किमु वदिष्यामि तेषां भाग्यं महोदयम् ।

येषामारोहमास्थाय बालकेलिर्बभौ हरिः ॥ १२ ॥

एकदा यमुनातीरे मृत्कृष्णेनावलीढिता ।

यशोदां बालकाः प्राहुरत्ति बालो मृदं तव ॥ १३ ॥

बलभद्रे च वदति तदा सा नंदगेहिनी ।

करे गृहीत्वा स्वसुतं भीरुनेत्रमुवाच ह ॥ १४ ॥

श्रीयशोदा उवाच -

कस्मान्मृदं भक्षितवान् महाज्ञ

भवान्वयस्याश्च वदंति साक्षात् ।

ज्यायान्बलोऽयं वदति प्रसिद्धं

मा एवमर्थं न जहाति नेष्टम् ॥ १५ ॥

श्रीभगवानुवाच -

सर्वे मृषावादरथा व्रजार्भका

मातर्मया क्वापि न मृत्प्रभक्षिता ।

यदा समीचीनमनेन वाक्पथं

तदा मुखं पश्य मदीयमंजसा ॥ १६ ॥

श्रीनारद उवाच -

अथ गोपी बालकस्य पश्यंती सुंदरं मुखम् ।

प्रसारितं च ददृशे ब्रह्मांडं रचितं गुणैः ॥ १७ ॥

सप्तद्वीपान्सप्त सिंधून्सखंडान्सगिरीन्दृढान् ।

आब्रह्मलोकाँल्लोकाँस्त्रीन्स्वात्मभिः सव्रजैः सह ॥ १८ ॥

दृष्ट्वा निमीलिताक्षी सा भूत्वा श्रीयमुनातटे ।

बालोऽयं मे हरिः साक्षादिति ज्ञानमयी ह्यभूत् ॥ १९ ॥

तदा जहास श्रीकृष्णो मोहयन्निव मायया ।

यशोदा वैभवं दृष्टं न सस्मार गतस्मृतिः ॥ २० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे ब्रह्मांडदर्शनं नाम अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः १९



यमलार्जुनभंग

श्रीनारद उवाच -

एकदा गोकुले गोप्यो ममंथुर्दधि सर्वतः ।

गृहे गृहे प्रगायन्त्यो गोपालचरितं परम् ॥ १ ॥

यशोदापि समुत्थाय प्रातः श्रीनंदमंदिरे ।

भांडे रायं विनिक्षिप्य ममंथ दधि सुंदरी ॥ २ ॥

मंजीररावं संकुर्वन्बालः श्रीनंदनंदनः ।

ननर्त्त नवनीतार्थं रायःशब्दकुतूहलात् ॥ ३ ॥

बालकेलिर्बभौ नृत्यन्मातुः पार्श्वमनुभ्रमन् ।

सुनादिकिंकिणीसंघ झंकारं कारयन्मुहुः ॥ ४ ॥

हैयंगवीनं सततं नवीनं

याचन्स मातुर्मधुरं ब्रुवन्सः ।

आदाय हस्तेऽश्मसुतं रुषा सुधी-

र्बिभेद कृष्णो दधिमंथपात्रम् ॥ ५ ॥

पलायमानं स्वसुतं यशोदा

प्रभावती प्राप न हस्तमात्रात् ।

योगीश्वराणामपि यो दुरापः

कथं स मातुर्ग्रहणे प्रयाति ॥ ६ ॥

तथापि भक्तेषु च भक्तवश्यता

प्रदर्शिता श्रीहरिणा नृपेश्वर ।

बालं गृहीत्वा स्वसुतं यशोमती

बबंध रज्ज्वाथ रुषा ह्युलूखले ॥ ७ ॥

आदाय यद्यद्बहुदाम तत्त-

त्स्वल्पं प्रभूतं स्वसुते यशोदा ।

गुणैर्न बद्धः प्रकृतेः परो यः
    कथं स बद्धो भवतीह दाम्ना ॥ ८ ॥
यदा यशोदा गतबन्धनेच्छा
    खिन्ना निषण्णा नृप खिन्नमानसा ।
आसीत्तदायं कृपया स्वबंधे
    स्वच्छंदयानः स्ववशोऽपि कृष्णः ॥ ९ ॥
एष प्रसादो न हि वीरकर्मणां
    न ज्ञानिनां कर्मधियां कुतः पुनः ।
मातुर्यथाऽभून्नृप एषु तस्मा-
    न्मुक्तिं व्यधाद्भक्तिमलं न माधवः ॥ १० ॥
तदैव गोप्यस्तु समागतास्त्वरं
    दृष्ट्वाथ भग्नं दधिमंथभाजनम् ।
उलूखले बद्धमतीव दामभि-
    र्भीतं शिशुं वीक्ष्य जगुर्घृणातुराः ॥ ११ ॥
गोप्य ऊचुः -
अस्मद्गृहेषु पात्राणि भिनत्ति सततं शिशुः ।
तदप्येनं नो वदामः कारुण्यान्नंदगेहिनि ॥ १२ ॥
गतव्यथे ह्यकरुणे यशोदे हे व्रजेश्वरि ।
यष्ट्या निर्भर्त्सितो बालस्त्वया बद्धो घटक्षयात् ॥ १३ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्तायां यशोदायां व्यग्रायां गृहकर्मसु ।
कर्षन्नुलूखलं कृष्णो बालैः श्रीयमुनां ययौ ॥ १४ ॥
तत्तटे च महावृक्षौ पुराणौ यमलार्जुनौ ।
तयोर्मध्ये गतः कृष्णो हसन् दामोदरः प्रभुः ॥ १५ ॥
चकर्ष सहसा कृष्णस्तिर्यग्गतमुलूखलम् ।
कर्षणेन समूलौ द्वौ पेततुर्भूमिमंडले ॥ १६ ॥
पातनेनापि शब्दोऽभूत्प्रचंडो वज्रपातवत् ।
विनिर्गतौ च वृक्षाभ्यां देवौ द्वावेधसोऽग्निवत् ॥ १७ ॥

दामोदरं परिक्रम्य पादौ स्पृष्टौ स्वमौलिना ।
कृतांजली हरिं नत्वा तौ तु तत्संमुखे स्थितौ ॥ १८ ॥
देवावूचतुः -
आवां मुक्तौ ब्रह्मदण्डात्सद्यस्तेऽच्युत दर्शनात् ।
माभूते निजभक्तानां हेलनं ह्यावयोर्हरे ॥ १९ ॥
करुणानिधये तुभ्यं जगन्मंगलशीलिने ।
दामोदराय कृष्णाय गोविंदाय नमो नमः ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
इति नत्वा हरिं तौ द्वावुदीचीं च दिशं गतौ ।
तदैव ह्यागताः सर्वे नंदाद्या भयकातराः ॥ २१ ॥
कथं वृक्षौ प्रपतितौ विना वातं व्रजार्भकाः ।
वदताशु तदा बाला ऊचुः सर्वे व्रजौकसः ॥ २२ ॥
बाला ऊचुः
अनेन पातितौ वृक्षौ ताभ्यां द्वौ पुरुषौ स्थितौ ।
एनं नत्वा गतावद्य तावुदीच्यां स्फुरत्प्रभौ ॥ २३ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा वचस्तेषां न ते श्रद्दधिरे ततः ।
मुमोच नंदः स्वं बालं दाम्ना बद्धमुलूखले ॥ २४ ॥
संलालयन्स्वांकदेशे समाघ्राय शिशुं नृप ।
निर्भर्त्स्य भामिनीं नंदो विप्रेभ्यो गोशतं ददौ ॥ २५ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
काविमौ पुरुषौ दिव्यौ वद देवर्षिसत्तम ।
केन दोषेण वृक्षत्वं प्रापितौ यमलार्जुनौ ॥ २६ ॥
श्रीनारद उवाच -
नलकूबरमणिग्रीवौ राजराजसुतौ परौ ।
जग्मतुर्नंदनवनं मंदाकिन्यास्तटे स्थितौ ॥ २७ ॥
अप्सरोभिर्गीयमानौ चेरतुर्गतवाससौ ।
वारुणीमदिरामत्तौ युवानौ द्रव्यदर्पितौ ॥ २८ ॥

कदाचिद्देवलो नाम मुनींद्रो वेदपारगः ।

नग्नौ दृष्ट्वा च तावाह दुष्टशीलौ गतस्मृती ॥ २९ ॥

देवल उवाच -

युवां वृक्षसमौ दृष्टौ निर्लज्जौ द्रव्यदर्पितौ ।

तस्माद्वृक्षौ तु भूयास्तां वर्षाणां शतकं भुवि ॥ ३० ॥

द्वापरांते भारते च माथुरे व्रजमंडले ।

कलिंदनंदिनीतीरे महावनसमीपतः ॥ ३१ ॥

परिपूर्णतमं साक्षात्कृष्णं दामोदरं हरिम् ।

गोलोकनाथं तं दृष्ट्वा पूर्वरूपौ भविष्यथः ॥ ३२ ॥

इत्थं देवलशापेन वृक्षत्वं प्रापितौ नृप ।

नलकूबरमणिग्रीवौ श्रीकृष्णेन विमोचितौ ॥ ३३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे यमलार्जुनभंगो नाम एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १ (गोलोकखण्डः)/अध्यायः २०



भगवज्जन्मवर्णनं दुर्वाससो मायादर्शनं श्रीनंदनंदनस्तोत्रवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

एकदा कृष्णचंद्रस्य दर्शनार्थं परस्य च ।

दुर्वासा मुनिशार्दूलो व्रजमंडलमाययौ ॥ १ ॥

कालिंदीनिकटे पुण्ये सैकते रमणस्थले ।

महावनसमीपे च कृष्णमाराद्ददर्श ह ॥ २ ॥

श्रीमन्मदनगोपालं लुठंतं बालकैः सह ।

परस्परं प्रयुद्ध्यंतं बालकेलिं मनोहरम् ॥ ३ ॥

धूलिधूसरसर्वांगं वक्रकेशं दिगंबरम् ।

धावंतं बालकैः सार्द्धं हरिं वीक्ष्य स विस्मितः ॥ ४ ॥

श्रीमुनिरुवाच -

स ईश्वरोऽयं भगवान्कथं बालैर्लुठन् भुवि ।

अयं तु नंदपुत्रोऽस्ति न श्रीकृष्णः परात्परः ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं मोहं गते तत्र दुर्वाससि महामुनौ ।

क्रीडन्कृष्णस्तत्समीपे तदंके ह्यागतः स्वयम् ॥ ६ ॥

पुनर्विनिर्गतो ह्यंकाद्बालसिंहावलोकनः ।

हसन्कलं ब्रुवन्कृष्णः संमुखः पुनरागतः ॥ ७ ॥

हसतस्तस्य च मुखे प्रविष्टः श्वसनैर्मुनिः ।

ददर्शान्यं महालोकं सारण्यं जनवर्जितम् ॥ ८ ॥

अरण्येषु भ्रमंस्तत्र कुतः प्राप्त इति ब्रुवन् ।

तदैवाजगरेणापि निगीर्णोऽभून्महामुनिः ॥ ९ ॥

ब्रह्मांडं तत्र ददृशे सलोकं सबिलं परम् ।

भ्रमन्द्वीपेषु स मुनिः स्थितोऽभूत्पर्वते सिते ॥ १० ॥

तपस्तताप वर्षाणां शतकोटीः प्रभुं भजन् ।
नैमित्तिकाख्ये प्रलये प्राप्ते विश्वभयंकरे ॥ ११ ॥
आगच्छंतः समुद्रास्ते प्लावयंतो धरातलम् ।
वहंस्तेषु च दुर्वासा न प्रापांतं जलस्य च ॥ १२ ॥
व्यतीते युगसाहस्त्रे मग्नोऽभूद्विगतस्मृतिः ।
पुनर्जलेषु विचरन्नंडमन्यं ददर्श ह ॥ १३ ॥
तच्छिद्रे च प्रविष्टोऽसौ दिव्यां सृष्टिं गतस्ततः ।
तडंडमूर्ध्नि लोकेषु विधेरायुःसमं चरन् ॥ १४ ॥
एवं छिद्रं तत्र वीक्ष्य प्राविशत्स हरिं स्मरन् ।
बहिर्विनिर्गतो ह्यंडाद्ददर्शाशु महाजलम् ॥ १५ ॥
तस्मिन् जले तु लक्ष्यंते कोटिशो ह्यंडराशयः ।
ततो मुनिर्जलं पश्यन् ददर्श विरजां नदीम् ॥ १६ ॥
तत्पारं प्रगतः साक्षाद्गोलोकं प्राविशन्मुनिः ।
वृंदावनं गोवर्द्धनं यमुनापुलिनं शुभम् ॥ १७ ॥
दृष्ट्वा प्रसन्नः स मुनिर्निकुंजं प्राविशत्तदा ।
गोपगोपीगणवृतं गवां कोटिभिरन्वितम् ॥ १८ ॥
असंख्यकोटिमार्तंड ज्योतिषां मंडले ततः ।
दिव्ये लक्षदले पद्मे स्थितं राधापतिं हरिम् ॥ १९ ॥
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं पुरुषोत्तमम् ।
असंख्यब्रह्मांडपतिं गोलोकं स्वं ददर्श ह ॥ २० ॥
श्रीकृष्णास्यापि हसतः प्रविष्टस्तन्मुखे मुनिः ।
पुनर्विनिर्गतोऽपश्यद्बालं श्रीनंदनंदनम् ॥ २१ ॥
कालिंदीनिकटे पुण्ये सैकते रमणस्थले ।
बालकैः सहितं कृष्णं विचरंतं महावने ॥ २२ ॥
तदा मुनिश्च दुर्वासा ज्ञात्वा कृष्णं परात्परम् ।
श्रीनंदनंदनं नत्वा नत्वा प्राह कृतांजलिः ॥ २३ ॥
मुनिरुवाच -
बालं नवीनशतपत्रविशालनेत्रं

बिंबाधरं सजलमेघरुचिं मनोज्ञम् ।
मंदस्मितं मधुरसुंदरमंदयानं
श्रीनंदनंदनमहं मनसा नमामि ॥ २४ ॥
मंजीरनूपुररणन्नवरत्नकांची
श्रीहारकेसरिनखप्रतियंत्रसंघम् ।
दृष्ट्याऽऽर्तिहारिमषिबिन्दुविराजमानं
वंदे कलिंदतनुजातटबालकेलिम् ॥ २५ ॥
पूर्णेन्दुसुंदरमुखोपरि कुंचिताग्राः
केशा नवीनघननीलनिभाः स्फुरंति ।
राजंत आनतशिरःकुमुदस्य यस्य
नंदात्मजाय सबलाय नमो नमस्ते ॥ २६ ॥
श्रीनंदनंदनस्तोत्रं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ।
तन्नेत्रगोचरो याति सानंदं नंदनंदनः ॥ २७ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति प्रणम्य श्रीकृष्णं दुर्वासा मुनिसत्तमः ।
तं ध्यायन्प्रजपन्प्रागाद्बदर्याश्रममुत्तमम् ॥ २८ ॥
इत्थं देवर्षिवर्येण नारदेन महात्मना ।
कथितं कृष्नचरितं बहुलाश्वाय धीमते ॥ २९ ॥
मया थे कथितं ब्रह्मन् यशः कलिमलापहम् ।
चतुष्पदार्थदं दिव्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३० ॥
श्री शौनक उवाच -
बहुलाश्वो मैथिलेंद्रः किं पप्रच्छ महामुनिम् ।
नारदं ज्ञानदं शांतं तन्मे ब्रूहि तपोधन ॥ ३१ ॥
श्रीगर्ग उवाच -
नारदं ज्ञानदं नत्वा मानदो मैथिलो नृपः ।
पुनः पप्रच्छ कृष्णस्य चरितं मंगलायनम् ॥ ३२ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
श्रीकृष्णो भगवान्साक्षात्परमानंदविग्रहं ।

परं चकार किं चित्रं चरित्रं वद मे प्रभो ॥ ३३ ॥

पूर्वावतारैश्चरितं कृतं वै मंगलायनम् ।

अपरं किं तु कृष्णस्य पवित्रं चरितं परम् ॥ ३४ ॥

श्रीनारद उवाच -

साधु साधु त्वया पृष्टं चरित्रं मंगलं हरेः ।

तत्तेऽहं संप्रवक्ष्यामि वृंदारण्ये च यद्यशः ॥ ३५ ॥

इदं गोलोकखंडं च गुह्यं परममद्भुतं ।

श्रीकृष्णेन प्रकथितं गोलोके रासमंडले ॥ ३६ ॥

निकुंजे राधिकायै च राधा मह्यं ददाविदम् ।

मया तुभ्यं श्रावितं च दत्तं सर्वार्थदं परम् ॥ ३७ ॥

इदं पठित्वा विप्रस्तु सर्वशास्त्रार्थगो भवेत् ।

श्रुत्वेदं चक्रवर्ती स्यात् क्षत्रियश्चंडविक्रमः ॥ ३८ ॥

वैश्यो निधिपतिर्भूयाच्छूद्रो मुच्येत बंधनात् ।

निष्कामो योऽपि जगति जीवन्मुक्तः स जायते ॥ ३९ ॥

यो नित्यं पठते सम्यग्भक्तिभावसमन्वितः ।

स गच्छेत्कृष्णचंद्रस्य गोलोकं प्रकृतेः परम् ॥ ४० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गोलोकखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे भगवज्जन्मवर्णनं दुर्वाससो मायादर्शनं श्रीनंदनंदनस्तोत्रवर्णनं नाम विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०१




वृन्दावनागमनोद्योगवर्णनम् -

कृष्णातीरे कोकिलाकेलिकीरे

गुंजापुंजे देवपुष्पादिकुंजे ।

कंबुग्रीवौ क्षिप्तबाहू चलन्तौ

राधाकृष्णौ मंगलं मे भवेताम् ॥ १ ॥

अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानांजनशलाकया ।

चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरुवे नमः ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

एकदोपद्रवं वीक्ष्य नंदो नन्दान्सहायकान् ।

वृषभानूपनंदांश्च वृषभानुवरांस्तथा ॥ ३ ॥

समाहूय परान्वृद्धान् सभायां तानुवाच ह ।

नंद उवाच -

किं कर्तव्यं तु वदतोत्पाताः सन्ति महावने ॥ ४ ॥

श्रीनारद उवाच -

तेषां श्रुत्वाथ सन्नन्दो गोपो वृद्धोतिमंत्रवित् ।

अंके नीत्वा रामकृष्णौ नंदराजमुवाच ह ॥ ५ ॥

सन्नन्द उवाच -

उत्थातव्यमितोऽस्माभिः सर्वैः परिकरैः सह ।

गंतव्यं चान्यदेशेषु यत्रोत्पाता न संति हि ॥ ६ ॥

बालस्ते प्राणवत्कृष्णो जीवनं व्रजवासिनाम् ।

व्रजे धनं कुले दीपो मोहनो बाललीलया ॥ ७ ॥

हा बक्या शकटेनापि तृणावर्तेन बालकः ।

मुक्तोऽयं द्रुमपातेन ह्युत्पातं किमतः परम् ॥ ८ ॥

तस्माद्वृंदावनं सर्वैः गंतव्यं बालकैः सह ।

उत्पातेषु व्यतीतेषु पुनराग्मनं कुरु ॥ ९ ॥

नन्द उवाच -

कतिक्रोशैर्विस्तृतम् तद्वनं वृंदावनं व्रहात् ।

तल्लक्षणं तत्सुखं च वद बुद्धिमतां वर ॥ १० ॥

सन्नन्द उवाच -

प्रागुदीच्यां बर्हिषदो दक्षिणस्यां यदोः पुरात् ।

पश्चिमायां शोणितपुरान् माथुरं मंडलं विदुः ॥ ११ ॥

विंशद्योजनविस्तीर्णं सार्धं यद्योजनेन वै

माथुरं मंडलं दिव्यं व्रजमाहुर्मनीषिणः ॥ १२ ॥

मथुरायां शौरिगृहे गर्गाचार्यमुखाच्छ्रुतम् ।

माथुरं मंडलं दिव्यं तीर्थराजेन पूजितम् ॥ १३ ॥

वनेभ्यस्तत्र सर्वेभ्यो वनं वृंदावनं वरम् ।

परिपूर्णतमस्यापि लीलाक्रीडं मनोहरम् ॥ १४ ॥

वैकुंठान्नापरो लोको न भूतो न भविष्यति ।

एकं वृंदावनं नाम वैकुंठाच्च परात्परम् ॥ १५ ॥

यत्र गोवर्धनो नाम गिरिराजो विराजते ।

कालिन्दीनिकटे यत्र पुलिनं मंगलायनम् ॥ १६ ॥

बृहत्सानुर्गिरिर्यत्र यत्र नन्दीश्वरो गिरिः ।

क्रोशानां च चतुर्विंशद्विस्तृतैः काननैर्वृतम् ॥ १७ ॥

पशव्यं गोपगोपीनां गवां सेव्यं मनोहरम् ।

लताकुंजावृतं तद्वै वनं वृंदावनं स्मृतम् ॥ १८ ॥

नंद उवाच -

कदा व्रजोऽयं सन्नंद तीर्थराजेन पूजितः ।

एतद्वेदितुमिच्छामि परं कौतुहलं हि मे ॥ १९ ॥

सन्नंद उवाच -

शंखासुरो महादैत्यः पुरा नैमित्तिके लये ।

स्वपतो ब्रह्मणः सोऽपि वेदध्रुग्दैत्यपुंगवः ॥ २० ॥

जित्वा देवान् ब्रह्मलोकाद्धृत्वा वेदान् गतोऽर्णवे ।

गतेषु तेषु वेदेषु देवानां च गतं बलम् ॥ २१ ॥
तदा साक्षाद्धरिः पूर्णो धृत्वा मात्स्यं वपुः पुरम् ।
नैमित्तिकलयांभोधौ युयुधे तेन यज्ञराट् ॥ २२ ॥
शूलं चिक्षेप हरये शंखो दैत्यो महाबलः ।
स्वचक्रेण हरिः साक्षात्तच्छूलं शतधाकरोत् ॥ २३ ॥
हरिं तताड शिरसा शंखो विष्णुमुरःस्थले ।
तस्य मूर्द्धप्रहारेण न चचाल परात्परः ॥ २४ ॥
तदा गदां समादाय मत्स्यरूपधरो हरिः ।
पृष्ठे जघान तं दैत्यं शंखरूपं महाबलम् ॥ २५ ॥
गदाप्रहारव्यथितः किंचिद्व्याकुलमानसः ।
पुनरुत्थाय सर्वेशं मुष्टिना स तताड ह ॥ २६ ॥
तदा विष्णुः स्वचक्रेण सशृङ्गं तच्छिरो दृढम् ।
जहार कुपितः साक्षाद्भगवान् कमलेक्षणः ॥ २७ ॥
जित्वा शंखं देववरैः सार्धं विष्णुर्व्रजेश्वर ।
प्रयागमेत्य स हरिर्वेदान् तान् ब्रह्मणे ददौ ॥ २८ ॥
यज्ञं चकार विधिवत्सर्वदेवगणैः सह ।
प्रयागं च समाहूय तीर्थराजं चकार ह ॥ २९ ॥
तत्साक्षादक्षयवटः कृतो लीलातपत्रवत् ।
मुनिभानुसुतेऽथोर्मिचामरैस्तं विरेजतुः ॥ ३० ॥
तदैव सर्वतीर्थानि जंबूद्वीपस्थितानि च ।
नीत्वा बलिं समाजग्मुस्तीर्थराजाय धीमते ॥ ३१ ॥
तीर्थराजं च संपूज्य नत्वा तीर्थानि सर्वतः ।
स्वधामानि ययुर्नन्द हरौ देवैर्गते सति ॥ ३२ ॥
तदैव नारदः प्राप्तो मुनीन्द्रः कलहप्रियः ।
सिंहासने भ्राजमानं तीर्थराजमुवाच ह ॥ ३३ ॥
श्रीनारद उवाच -
तीर्थैः प्रपूजितस्त्वं वै तीर्थराज महातपः ।
तुभ्यं च सर्वतीर्थानि मुख्यानीह बलिं ददुः ॥ ३४ ॥

व्रजाद्वृंदावनादीनि नागतानीह ते पुरः ।
तीर्थानां राजराजस्त्वं प्रमत्तैस्तैस्तिरस्कृतः ॥ ३५ ॥
इति प्रभाष्य तं साक्षाद्गते देवर्षिसत्तमे ।
तीर्थराजस्तदा क्रुद्धो हरिलोकं जगाम ह ॥ ३६ ॥
नत्वा हरिं परिक्रम्य पुरः स्थित्वा कृतांजलिः ।
सर्वतीर्थैः परिवृतः श्रीनाथं प्राह तीर्थराट् ॥ ३७ ॥
तीर्थराज उवाच -
हे देवदेव प्राप्तोऽहं तीर्थराजस्त्वया कृतः ।
बलिं ददुर्मे तीर्थानि मथुरामंडलं विना ॥ ३८ ॥
प्रमत्तैर्व्रजतीर्थैश्च तैरहं तु तिरस्कृतः ।
तस्मात्तुभ्यं च कथितं प्राप्तोऽहं तव मंदिरे ॥ ३९ ॥
श्रीभगवानुवाच -
धरायां सर्वतीर्थानां त्वं कृतस्तीर्थराण्मया ।
किंतु स्वस्य गृहस्यापि न कृतो राट् त्वमेव हि ॥ ४० ॥
किं त्वं मे मंदिरं लिप्सुः मत्तवद्भाषसे वचः ।
तीर्थराज गृहं गच्छ शृणु वाक्यं शुभं च मे ॥ ४१ ॥
मथुरामंडलं साक्षान्मंदिरं मे परात्परम् ।
लोकत्रयात्परं दिव्यं प्रलयेऽपि न संहृतम् ॥ ४२ ॥
सन्नन्द उवाच -
इति श्रुत्वा तीर्थराजो विस्मितोऽभूद्गतस्मयः ।
आगत्य नत्वा संपूज्य माथुरं व्रजमंडलम् ॥ ४३ ॥
ततः प्रदक्षिणीकृत्य स्वधाम गतवान् पुनः ।
धराया मानभंगार्थं पूर्वमेतत्प्रदर्शितम् ।
मया तवाग्रे कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ४४ ॥
नंद उवाच -
धराया मानभङ्गार्थं केन पूर्वं प्रदर्शितम् ।
एतन्मे वद गोपेश माथुरं व्रजमंडलम् ॥ ४५ ॥
सन्नन्द उवाच -

आदौ वाराहकल्पेऽस्मिन् हरिर्वाराहरूपधृक् ।
रसातलात्समुद्धृत्य गां बभौ दंष्ट्रया प्रभुः ॥ ४६ ॥
गच्छन्तं वारिवृन्देषु भगवन्तं रमेश्वरम् ।
दंष्ट्राग्रे शोभिता पृथ्वी प्राह देवं जनार्दनम् ॥ ४७ ॥
धरोवाच -
देव कुत्र स्थले त्वं वै स्थापनां मे करिष्यसि ।
जलपूर्णं जगत्सर्वं दृश्यते वद हे प्रभो ॥ ४८ ॥
वाराह उवाच -
यदा वृक्षाः प्रदृष्टा हि भवन्त्युद्वेगता जले ।
तदा ते स्थापना भूयात्पश्यन्ती गच्छ भूरुहान् ॥ ४९ ॥
धरोवाच -
स्थावराणां तु रचना ममोपरि समास्थिता ।
अन्यास्ति किं वा धरणी त्वहं हि धारणामयी ॥ ५० ॥
सन्नन्द उवाच -
वदन्तीत्थं ददर्शाग्रे जले वृक्षान् मनोहरान् ।
वीक्ष्य पृथ्वी हरिं प्राह सर्वतो विगतविस्मया ॥ ५१ ॥
धरोवाच -
देव कस्मिंस्थले वृक्षाः सन्ति ह्येते सपल्लवाः ।
इदं मनसि मे चित्रं वद यज्ञपते प्रभो ॥ ५२ ॥
वाराह उवाच -
माथुरं मंडलं दिव्यं दृश्यतेऽग्रे नितम्बिनि ।
गोलोकभूमिसंयुक्तं प्रलयेऽपि न संहृतम् ॥ ५३ ॥
सन्नन्द उवाच -
तच्छ्रुत्वा विस्मिता पृथ्वी गतमाना बभूव ह ।
तस्मान्नन्द महाबाहो व्रजोऽयं सर्वतोऽधिकः ॥ ५४ ॥
श्रुत्वेदं व्रजमाहात्म्यं जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ।
तीर्थराजात्परं विद्धि माथुरं व्रजमंडलम् ॥ ५५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे नारदबहुलाश्व संवादे वृन्दावन आगमनोद्योगवर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०२

गिरिराजोत्पत्तिकथनम् -

नन्द उवाच -

हे सन्नन्द महाप्राज्ञ सर्वज्ञोऽसि बहुश्रुतः ।

व्रजमंदलमाहात्म्यं वदतस्ते मुखाच्छ्रुतम् ॥ १ ॥

गिरिर्गोवर्धनो नाम तस्योत्पत्तिंच मे वद ।

कस्मादेनं गिरिवरं गिरिराजं वदन्ति हि ॥ २ ॥

यमुनेयं नदी साक्षात्कस्मात्लोकात्समागताः ।

तन्माहात्म्यं च वद मे त्वमसि ज्ञानिनां वरः ॥ ३ ॥

सन्नन्द उवाच -

एकदा हस्तिनपुरे भीष्मं धर्मभृतां वरम् ।

पप्रच्छ पाण्डुरित्थं तं जनानां चानुशृण्वताम् ॥ ४ ॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ।

असंख्यब्रह्मांडपतिः गोलोकाधिपतिः प्रभुः ॥ ५ ॥

भुवो भारावताराय गच्छन् देवो जनार्दनः ।

राधां प्राह प्रिये भीरु गच्छ त्वमपि भूतले ॥ ६ ॥

राधोवाच -

यत्र वृंदावनं नास्ति न यत्र यमुना नदी ।

यत्र गोवर्धनो नास्ति तत्र मे न मनःसुखम् ॥ ७ ॥

सन्नन्द उवाच -

वेदनागक्रोशभूमिं स्वधाम्नः श्रीहरिः स्वयम् ।

गोवर्धनं च यमुनां प्रेषयामास भूपरि ॥ ८ ॥

वेदनागक्रोशभूमिः सापि चात्र समागता ।

चतुर्विंशद्वनैर्युक्ता सर्वलोकैश्च वन्दिता ॥ ९ ॥

भारतात्पश्चिमदिशि शाल्मलीद्वीपमध्यतः ।

गोवर्धनो जन्म लेभे पत्न्यां द्रोणाचलस्य च ॥ १० ॥

गोवर्धनोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ।

हिमालयसुमेर्वाद्याः शैलाः सर्वे समागताः ॥ ११ ॥

नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य पूजां कृत्वा विधानतः ।

गोवर्धनस्य परमां स्तुतिं चक्रुर्महाद्रयः ॥ १२ ॥

शैला ऊचुः -

त्वं साक्षात्कृष्णचंद्रस्य परिपूर्णतमस्य च ।

गोलोके गोगणैर्युक्ते गोपीगोपालसंयुते ॥ १३ ॥

त्वं हि गोवर्धनो नाम वृंदारण्ये विराजसे ।

त्वन्नो गिरीणां सर्वेषां गिरिराजोऽसि सांप्रतम् ॥ १४ ॥

नमो वृंदावनाङ्काय तुभ्यं गोलोकमौलिने ।

पूर्णब्रह्मातपत्राय नमो गोवर्धनाय च ॥ १५ ॥

सन्नन्द उवाच -

इति स्तुत्वाथ गिरयो जग्मुः स्वं स्वं गृहं ततः ।

शैलो गिरिवरः साक्षाद्गिरिराज इति स्मृतः ॥ १६ ॥

एकदा तीर्थयायी च पुलस्त्यो मुनिसत्तमः ।

द्रोणाचलसुतं श्यामं गिरिं गोवर्धनं वरम् ॥ १७ ॥

माधवीलतिकापुष्पं पलभारसमन्वितम् ।

निर्झरैर्नादितं शान्तं कंदरामंगलायनम् ॥ १८ ॥

तपोयोग्यं रत्नमयं शतशृङ्गं मनोहरम् ।

चित्रधातुविचित्रांगं सटंकं पक्षिसंकुलम् ॥ १९ ॥

मृगैः शाखामृगैर्व्याप्तं मयूरध्वनिमंडितम् ।

मुक्तिप्रदं मुमुक्षूणां तं ददर्श महामुनिः ॥ २० ॥

तल्लिप्सुर्मुनिशार्दूलो द्रोणपार्श्वं समागतः ।

पूजितो द्रोणगिरिणा पुलस्त्यः प्राह तं गिरिम् ॥ २१ ॥

पुलस्त्य उवाच -

हे द्रोण त्वं गिरिन्द्रोऽसि सर्वदेवैश्च पूजितः ।

दिव्यौषधिसमायुक्तः सदा जीवनदो नृणाम् ॥ २२ ॥

अर्थी तवांतिके प्राप्तः काशीस्थोऽहं महामुनिः ।

गोवर्धनं सुतं देहि नान्यैर्मेऽत्र प्रयोजनम् ॥ २३ ॥

विश्वेश्वरस्य देवस्य काशीनाम्ना महापुरी ।

यत्र पापी मृतः सद्यः परं मोक्षं प्रयाति हि ॥ २४ ॥

यत्र गंगाऽऽगता साक्षाद्विश्वनाथोऽपि यत्र वै ।

तत्रैव स्थापयिष्यामि जातोऽयं मे मनोरथः ॥ २६ ॥

सन्नन्द उवाच -

पुलस्त्यवचनं श्रुत्वा स्वसुतस्नेहविह्वलः ।

अश्रुपूर्णो द्रोणगिरिस्तं मुनिं वाक्यमब्रवीत् ॥ २७ ॥

द्रोण उवाच -

पुत्रस्नेहाकुलोऽहं वै पुत्रो मेऽयमतिप्रियः ।

ते शापभयभीतोऽहं वदाम्येनं महामुने ॥ २८ ॥

हे पुत्र गच्छ मुनिना भारते कर्मके शुभे ।

त्रैवर्ग्यं लभ्यते यत्र नृभिर्मोक्षमपि क्षणात् ॥ २९ ॥

गोवर्धन उवाच -

मुने कथं मां नयसि लंबितं योजनाष्टकम् ।

योजनद्वयमुच्चांगं पंचयोजनविस्तृतम् ॥ ३० ॥

पुलस्त्य उवाच -

उपविश्य करे मे त्वं गच्छ पुत्र यथासुखम् ।

वाहयामि करे त्वां वै यावत्काशीं समागतः ॥ ३१ ॥

गोवर्धन उवाच -

मुने यत्र स्थले भूम्यां स्थापनां मे करिष्यसि ।

करिष्यामि न चोत्थानं तद्भूम्याः शपथो मम ॥ ३२ ॥

पुलस्त्य उवाच -

अहमाशाल्मलिद्वीपान् मर्यादीकृत्य कौसलम् ।

न स्थापनां करिष्यामि शपथस्तेऽपि मे पथि ॥ ३३ ॥

सन्नन्द उवाच -

मुनेः करतले तस्मिन्नारुरोह महाचलः ।

प्रणम्य पितरं द्रोणमश्रुपूर्णाकुलेक्षणः ॥ ३४ ॥

मुनिस्तं दक्षिणकरे धृत्वा गच्छन् शनैः शनैः ।

स्वतेजो दर्शयन् नृणां प्राप्तोऽभूद्व्रजमंडले ॥ ३५ ॥

जातिस्मरो गिरिस्तत्र प्राहेदं पथि चिंतयन् ।
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ॥ ३६ ॥
अखंडब्रह्माण्डपतिर्व्रजेऽत्रावतरिष्यति ।
बाललीलां च कैशोरीं चेष्टां गोपालबालकैः ॥ ३७ ॥
दानलीलां मानलीलां हरिरत्र करिष्यति ।
तस्मान्मया न गन्तव्यं भूमिश्चेयं कलिन्दजा ॥ ३८ ॥
गोलोकाद्राधया सार्धं श्रीकृष्णोऽत्रागमिष्यति ।
कृतकृत्यो भविष्यामि कृत्वा तद्दर्शनं परम् ॥ ३९ ॥
एवं विचार्य मनसा भूरि भारं ददौ करे ।
तदा मुनिश्च श्रांतोऽभूद्भूतपूर्वं गतस्मृतिः ॥ ४० ॥
करादुत्तार्य तं शैलं निधाय व्रजमंडले ।
लघुशंकाजयार्थं हि गतोऽभूद्भारपीडितः ॥ ४१ ॥
कृत्वा शौचं जले स्नात्वा पुलस्त्यो मुनिसत्तमः ।
उत्तिष्ठेति मुनिः प्राह गिरिं गोवर्धनं परम् ॥ ४२ ॥
नोत्थितं भूरिभाराढ्यं कराभ्यां तं महामुनिः ।
स्वतेजसा बलेनापि गृहीतुमुपचक्रमे ॥ ४३ ॥
मुनिना संगृहीतोऽपि गिरिराजो गिराऽऽर्द्रया ।
न चलालांगुलिं किंचित् तदपि द्रोणनन्दनः ॥ ४४ ॥
सन्नन्द उवाच -
गच्छ गच्छ गिरिश्रेष्ठ भारं मा कुरु मा कुरु ।
मया ज्ञातोऽसि रुष्टस्त्वमभिप्रायं वदाशु मे ॥ ४५ ॥
गोवर्धन उवाच -
मुनेऽत्र मे न दोषोऽस्ति त्वया मे स्थापना कृता ।
करिष्यामि न चोत्थानं पूर्वं मे शपथः कृतः ॥ ४६ ॥
सन्नन्द उवाच -
पुलस्त्यो मुनिशार्दूलः क्रोधात् प्रचलितेन्द्रियः ।
स्फुरदोष्ठो द्रोणपुत्रं शशाप विगतोद्यमः ॥ ४७ ॥
सन्नन्द उवाच -

गिरे त्वयातिधृष्टेन न कृतो मे मनोरथः ।

तस्मात्तु तिलमात्रं हि नित्यं त्वं क्षीणतां व्रज ॥ ४८ ॥

सन्नन्द उवाच -

काशीं गते पुलस्त्यर्षावयं गोवर्धनो गिरिः ।

नित्यं संक्षीयते नन्द तिलमात्रं दिने दिने ॥ ४९ ॥

यावद्भागीरथी गंगा यावद्गोवर्धनो गिरिः ।

तावत्कलेः प्रभावस्तु भविष्यति न कर्हिचित् ॥ ५० ॥

गोवर्धनस्य प्रकटं चरित्रं

नृणां महापापहरं पवित्रम् ।

मया तवाग्रे कथितं विचित्रं

सुमुक्तिदं कौ रुचिरं न चित्रम् ॥ ५१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजोत्पत्तिकथनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०३



गिरिराजोत्पत्तिकथनम् -

सन्नन्द उवाच -

गोलोके हरिणाऽऽज्ञप्ता कालिन्दी सरितां वरा ।

कृष्णं प्रदक्षिणीकृत्य गन्तुमभ्युद्यताभवत् ॥ १ ॥

तदैव विरजा साक्षाद्गङ्गा ब्रह्मद्रवोद्भवा ।

द्वे नद्यौ यमुनायां तु संप्रलीने बभूवतुः ॥ २ ॥

परिपूर्णतमां कृष्णां तस्मात् कृष्णस्य नन्दराट् ।

परिपूर्णतमस्यापि पट्टराज्ञीं विदुर्जनाः ॥ ३ ॥

ततो वेगेन महता कालिन्दी सरितां वरा ।

बिभेद विरजावेगं निकुंजद्वारनिर्गता ॥ ४ ॥

असंख्यब्रह्मांडचयं स्पृष्ट्वा ब्रह्मद्रवं गता ।

भिन्दन्ती तज्जलं दीर्घं स्ववेगेन महानदी ॥ ५ ॥

वामपादांगुष्ठनखभिन्नब्रह्मांडमस्तके ।

श्रीवामनस्य विवरे ब्रह्मद्रवसमाकुले ॥ ६ ॥

तस्मिन् श्रीगंगया सार्धं प्रविष्टाऽभूत्सरिद्वरा ।

वैकुंठं चाजितपदं संप्राप्य ध्रुवमंडले ॥ ७ ॥

ब्रह्मलोकमभिव्याप्य पतन्ती ब्रह्ममंडलात् ।

ततः सुराणां शतशो लोकाल्लोकं जगाम ह ॥ ८ ॥

ततः पपात वेगेन सुमेरुगिरिमूर्धनि ।

गिरिकूटानतिक्रम्य भित्त्वा गंडशिलातटान् ॥ ९ ॥

सुमेरोर्दक्षिणदिशं गन्तुमभ्युदिताभवत् ।

ततः श्रीयमुना साक्षाच्छ्रीगंगायां विनिर्गता ॥ १० ॥

गंगा तु प्रययौ शैलं हिमवन्तं महानदी ।

कृष्णा तु प्रययौ शैलं कलिन्दं प्राप्य सा तदा ॥ ११ ॥

कालिंदीति समाख्याता कालिंदप्रभवा यदा ।
कलिंदगिरिसानूनां गंडशैलतटान् दृढान् ॥ १२ ॥
भित्त्वा लुठन्ती भूखंडे कृष्णा वेगवती सती ।
देशान्पुनन्ती कालिन्दी प्राप्तवान् खांडवे वने ॥ १३ ॥
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं वरमिच्छती ।
धृत्वा वपुः परं दिव्यं तपस्तेपे कलिन्दजा ॥ १४ ॥
पित्रा विनिर्मिते गेहे जलेऽद्यापि समाश्रिता ।
ततो वेगेन कालिन्दी प्राप्ताभूद्व्रजमंडले ॥ १५ ॥
वृन्दावनसमीपे च मथुरानिकटे शुभे ।
श्रीमहावनपार्श्वे च सैकते रमणस्थले ॥ १६ ॥
श्रीगोकुले च यमुना यूथीभूत्वातिसुंदरी ।
श्रीकृष्णचंद्रासार्थं निजवासं चकार ह ॥ १७ ॥
अथो व्रजाद्व्रजंती सा व्रजविक्षेपविह्वला ।
प्रेमानन्दाश्रुसंयुक्ता भूत्वा पश्चिमवाहिनी ॥ १८ ॥
ततस्त्रिवारं वेगेन नत्वाथो व्रजमंडले ।
देशान् पुनन्ती प्रययौ प्रयागं तीर्थसत्तमम् ॥ १९ ॥
पुनः श्रीगंगया सार्धं क्षीराब्धिं सा जगाम ह ।
देवाः सुवर्षं पुष्पाणां चक्रुर्दिवि जयध्वनिम् ॥ २० ॥
कृष्णा श्रीयमुना साक्षात् कालिन्दी सरितां वरा ।
समुद्रमेत्य श्रीगंगां प्राह गद्गदया गिरा ॥ २१ ॥
यमुनोवाच -
हे गंगे त्वं तु धन्याऽसि सर्वब्रह्माण्डपावनी ।
कृष्णपादाब्जसंभूता सर्वलोकैकवन्दिता ॥ २२ ॥
ऊर्ध्वं यामि हरेर्लोकं गच्छ त्वमपि हे शुभे ।
त्वत्समानं हि दिव्यं च न भूतं न भविष्यति ॥ २३ ॥
गंगोवाच -
सर्वतीर्थमयी गंगा तस्मात्त्वां प्रणमाम्यहम् ।
यत्किंचिद्वा प्रकथितं तत्क्षमस्व सुमंगले ॥ २४ ॥

हे कृष्णे त्वं तु धन्याऽसि सर्वब्रह्माण्डपावनी ।
कृष्णवामांससंभूता परमानन्दरूपिणी ॥ २५ ॥
परिपूर्णतमा साक्षात्सर्वलोकैकवन्दिता ।
परिपूर्णतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ २६ ॥
पट्टराज्ञीं परां कृष्णे कृष्णां त्वां प्रणमाम्यहम् ।
तीर्थैर्देवैर्दुर्लभा त्वं गोलोकेऽपि च दुर्घटा ॥ २७ ॥
अहं यास्यामि पातालं श्रीकृष्णस्याज्ञया शुभे ।
त्वद्वियोगातुराऽहं वै पानं कर्तुं न च क्षमा ॥ २८ ॥
यूथीभूत्वा भविष्यामि श्रीव्रजे रासमंडले ।
यत्किंचिन्मे प्रकथितं तत्क्षमस्व हरिप्रिये ॥ २९ ॥
इत्थं परस्परं नत्वा द्वे नद्यौ ययतुर्द्रुतम् ।
लोकान् पवित्रीकुर्वन्ती पाताले स्वःसरिद्गता ॥ ३० ॥
सापि भोगवतीनाम्ना बभौ भोगवतीवने ।
यज्जलं सत्रिनयनः शेषो मूर्ध्ना बिभर्ति हि ॥ ३१ ॥
अथ कृष्णा सवेगेन भित्त्वा सप्ताधिमंडलम् ।
सप्तद्वीपमहीपृष्ठे लुठन्ती वेगवत्तरा ॥ ३२ ॥
गत्वा स्वर्णमयीं भूमिं लोकालोकाचलं गता ।
तत्सानुगण्डशैलानां तटं भित्त्वा कलिन्दजा ॥ ३३ ॥
तन्मूर्ध्नि चोत्पपाताशु स्फारवज्जलधारया ।
उद्गच्छन्ती तदूर्ध्वं सा ययौ स्वर्गं तु नाकिनाम् ॥ ३४ ॥
आब्रह्मलोकं लोकांस्तानभिव्याप्य हरेः पदम् ।
ब्रह्माडरंध्रं श्रीब्रह्म द्रवयुक्तं समेत्य सा ॥ ३५ ॥
पुष्पवर्षं प्रवर्षत्सु देवेषु प्रणतेषु च ।
पुनः श्रीकृष्णगोलोकमारुरोह सरिद्वरा ॥ ३६ ॥
कलिन्दगिरिनन्दिनीनवचरित्रमेतत् शुभं
श्रुतं च यदि पाठितं भुवि तनोति सन्मंगलम् ।

जनोऽपि यदि धारयेत्किल पठेच्च यो नित्यशः

स याति परमं पदं निजनिकुंजलीलावृतम् ॥ ३७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे नंदसन्नन्दसंवादे कालिन्द्यागमनवर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०४



वत्सासुरमोक्षः

सन्नन्दस्य वचः श्रुत्वा गन्तुं नन्दः समुद्यतः ।

सर्वैर्गोपगणैः सार्धं मुदितोऽभून्महामनाः ॥ १ ॥

यशोदया च रोहिण्या सर्वगोपीगणैः सह ।

अश्वै रथैर्वीरजनैर्मण्डितो विप्रमंडलैः ॥ २ ॥

गोभिश्च शकटैर्युक्तो वृद्धैर्बालैस्तथानुगैः ।

गायकैर्गीयमानश्च शंखदुंदुभिनिःस्वनैः ॥ ३ ॥

पुत्राभ्यां रामकृष्णाभ्यां नन्दराजो महामतिः ।

रथमारुह्य हे राजन् वनं वृंदावनं ययौ ॥ ४ ॥

वृषभानुवरो गोपो गजमारुह्य भार्यया ।

अंके नीत्वा सुतां राधां गीयमानश्च गायकैः ॥ ५ ॥

मृदंगतालवीणानां वेणूनां कलनिःस्वनैः ।

गोपालगोगणैः सार्धं वृन्दारण्यं जगाम ह ॥ ६ ॥

उपनन्दास्तथा नन्दाः तथा षड् वृषभानवः ।

सर्वैः परिकरैः सार्धं जग्मुर्वृन्दावनं वनम् ॥ ७ ॥

वृंदावने संप्रविश्य गोपाः सर्वे सहानुगाः ।

घोषान् विधाय वसतीर्वासं चक्रुरितस्ततः ॥ ८ ॥

सभामण्डपसंयुक्तं सदुर्गं परिखायुतम् ।

चतुर्योजनविस्तीर्णं ससद्वारसमन्वितम् ॥ ९ ॥

सरोवरैः परिवृतं राजमार्गं मनोहरम् ।

सहस्रकुञ्जं च पुरं वृषभानुरचीक्लृपत् ॥ १० ॥

श्रीकृष्णो नन्दनगरे वृषभानुपुरेऽर्भकैः ।

चचार क्रीडनपरो गोपीनां प्रीतिमावहन् ॥ ११ ॥

अथ वृन्दावने राजन् सर्वगोपालसम्मतौ ।

बभूवतुर्वत्सपालौ रामकृष्णौ मनोहरौ ॥ १२ ॥
चारयामासतुर्वत्सान् ग्रामसीम्न्यर्भकैः सह ।
कालिन्दीनिकटे पुण्ये पुलिने रामकेशवौ ॥ १३ ॥
निकुञ्जेषु च कुञ्जेषु सम्प्रलीनावितस्ततः ।
रिङ्गमाणौ च कुत्रापि नन्दंतौ चेरतुर्वने ॥ १४ ॥
किंकिणीजालसंयुक्तौ सिञ्चन्मञ्जीरनूपुरौ ।
नीलपीताम्बरधरौ हारकेयूरभूषितौ ॥ १५ ॥
क्षेपणैः क्षिपतौ बालैर्वंशीवादनतत्परौ ।
मुखेन किंकिणीशब्दं कुर्वद्भिर्बालकैश्च तौ ॥ १६ ॥
धावन्तौ पक्षिभिश्छायां रेजतू रामकेशवौ ।
मयूरपक्षसंयुक्तौ पुष्पपल्लवभूषितौ ॥ १७ ॥
एकदा वत्सवृन्देषु प्राप्तं वत्सासुरं नृप ।
कंसप्रणोदितं ज्ञात्वा शनैस्तत्र जगाम ह ॥ १८ ॥
धावन् गोपेषु सर्वत्र लांगूलं चालयन्मुहुः ।
दैत्यः पश्चिमपादाभ्यां हरिमंसे तताड ह ॥ १९ ॥
पलायितेषु बालेषु कृष्णस्तं पादयोर्द्वयोः ।
गृहीत्वा भ्रामयित्वाश्च पातयामास भूतले ॥ २० ॥
पुनर्नीत्वा कराभ्यां तं कपित्थे प्राहिणोद् हरिः ।
तदा मृत्युं गते दैत्ये कपित्थोऽपि महाद्रुमः ॥ २१ ॥
कपित्थान् पातयामास तदद्भुतमिवाभवत् ।
विस्मितेषु च बालेषु साधु साध्विति वादिषु ॥ २२ ॥
दिवि देवा जयारावैः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ।
तद्दैत्यस्य महज्ज्योतिः कृष्णे लीनं बभूव ह ॥ २३ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
अहो पूर्वं सुकृतकृत्कोऽयं वत्सासुरो मुने ।
श्रीकृष्णे लीनतां प्राप्तः श्रीप्रपूर्णे परात्परे ॥ २४ ॥
श्रीनारद उवाच -
मुरुपुत्रो महादैत्यः प्रमीलो नाम देवजित् ।

वसिष्ठस्याश्रमे प्राप्तो नन्दिनीं गां ददर्श ह ॥ २५ ॥

तल्लिप्सुर्ब्राह्मणो भूत्वा ययाचे गां मनोहराम् ।

तूष्णीं स्थिते गौरुवाच वसिष्ठे दिव्यदर्शने ॥ २६ ॥

नन्दिनी उवाच -

मुनीनां गां समाहर्तुं भूत्वा विप्रः समागतः ।

दैत्योऽसि मुरुजस्तस्माद्‌गोवत्सो भव दुर्मते ॥ २७ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदैव वत्सरूपोऽभून्मुरुपुत्रो महासुरः ।

वसिष्ठं गां परिक्रम्य नत्वा त्राहीत्युवाच ह ॥ २८ ॥

गौरुवाच -

द्वापरान्ते महादैत्य वृंदारण्ये यदा तव ।

गोवत्सेषु गतस्यापि तदा मुक्तिर्भविष्यति ॥ २९ ॥

श्रीनारद उवाच -

परिपूर्णतमे साक्षाच्छ्रीकृष्णे पतितपावने ।

तस्मात् वत्सासुरो दैत्यो लीनोऽभूत् न हि विस्मयः ॥ ३० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे वत्सासुरमोक्षो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०५

https://sa.wikisource.org/s/uae
< गर्गसंहिता | खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)

बकासुरमोक्षः -

एकदा चारयन् वत्सान् सरामो बालकैर्हरिः ।

यमुनानिकटे प्राप्तं बकं दैत्यं ददर्श ह ॥ १ ॥

श्वेतपर्वतसंकाशो बृहत्पादो घनध्वनिः ।

पलायितेषु बालेषु वज्रतुंडोऽग्रसद्धरिम् ॥ २ ॥

रुदन्तो बालकाः सर्वे गतप्राणा इवाभवन् ।

हाहाकारं तदा कृत्वा देवाः सर्वे समागताः ॥ ३ ॥

इंद्रो वज्रं तदा नीत्वा तं तताड महाबलम् ।

तेन घातेन पतितो न ममार समुत्थितः ॥ ४ ॥

ब्रह्मापि ब्रह्मदंडेन तं तताड महाबकम् ।

तेन घातेन पतितो मूर्छितो घटिकाद्वयम् ॥ ५ ॥

विधुन्वन् स्वतनुं वेगातज्जृम्भितः पुनरुत्थितः ।

न ममार तदा दैत्यो जगर्ज घनवद्‌बली ॥ ६ ॥

त्रिलोचनस्त्रिशूलेन तं जघान महासुरम् ।

छिन्नैकपक्षो दैत्योऽपि न मृतोऽतिभयंकरः ॥ ७ ॥

वायव्यास्त्रेण वायुस्तं संजघान बकमतः ।

उच्चचाल बकस्तेन पुनस्तत्र स्थितोऽभवत् ॥ ८ ॥

यमस्तं यमदण्डेन ताडयामास चाग्रतः ।

तेन दण्डेन न मृतो बको वै चण्डविक्रमः ॥ ९ ॥

दण्डोऽपि भग्नतां प्रागात् स क्षतो नाभवद् बकः ।

तदैव चाग्रतः प्राप्तश्चण्डांशुश्चण्डविक्रमः ॥ १० ॥

शतबाणैर्बकं दैत्यं संजघान धनुर्धरः ।

तीक्ष्णैः पक्षगतैर्बाणैर्न ममार बकस्ततः ॥ ११ ॥

धनदस्तं च खड्गेन सुतीक्ष्णेन जघान ह ।

छिन्नद्वितीयपक्षोऽभूतन्न मृतो दैत्यपुंगवः ॥ १२ ॥
नीहारास्त्रेण तं सोमः संजघान महाबकम् ।
शीतार्त्तो मूर्छितो दैत्यो न मृतः पुनरुत्थितः ॥ १३ ॥
आग्नेयास्त्रेण तं ह्यग्निः सन्तताड महाबकम् ।
भस्मरोमाभवद्दैत्यो न ममार महाखलः ॥ १४ ॥
अपां पतिस्तं पाशेन बद्ध्वा कौ विचकर्ष ह ।
कर्षणात्स महापापः छिन्नोऽभूतन्न मृतश्च वै ॥ १५ ॥
तताड गदया तं वै भद्रकाली तरस्विनी ।
मूर्छितस्तत् प्रहारेण परं कश्मलतां ययौ ॥ १६ ॥
क्षतमूर्धा समुत्थाय विधुन्वन् स्वतनुं पुनः ।
जगर्ज घनवद्वीरो बको दैत्यो महाखलः ॥ १७ ॥
तदा शक्तिधरः शक्तिं तस्मै चिक्षेप सत्वरः ।
तयैकपादो भग्नोऽभून्न मृतः पक्षिणां वरः ॥ १८ ॥
तदा क्रोधेन सहसा धावन् दैत्यस्तडित्स्वनः ।
देवान् विद्रावयामास स्वचंच्वा तीक्ष्णतुण्डया ॥ १९ ॥
अग्रे पलायितान् देवानन्वधावद्बकोऽम्बरे ।
पुनस्तत्र गतो दैत्यो नादयन्मंडलं दिशाम् ॥ २० ॥
तदा देवर्षयः सर्वे सर्वे ब्रह्मर्षयो द्विजाः ।
श्रीनन्दनन्दनायाशु सफलां चाशिषं ददुः ॥ २१ ॥
तदैव कृष्णस्तन्मध्ये ततान वपुरुज्ज्वलम् ।
चच्छर्द कृष्णं सहसा क्षतकंठो महाबकः ॥ २२ ॥
पुनः कृष्णं समाहर्तुं तीक्ष्णया तुंडयाऽगतम् ।
पुच्छे गृहीत्वा तं कृष्णः पोथयामास भूतले ॥ २३ ॥
पुनरुत्थाय तुण्डं स्वं प्रसार्य्यावस्थितं बकम् ।
ददार तुंडे हस्ताभ्यां कृष्णः शाखां गजो यथा ॥ २४ ॥
तदा मृतस्य दैतस्य ज्योतिः कृष्णे समाविशत् ।
देवता ववृषुः पुष्पैः जयारावैः समन्विताः ॥ २५ ॥
गोपाला विस्मिताः सर्वे कृष्णं संश्लिष्य सर्वतः ।

ऊचुस्त्वं कुशलीभूतो मुक्तो मृत्युमुखात्सखे ॥ २६ ॥

एवं कृष्णो बकं हत्वा सबलो बालकैः सह ।

गोवत्सैर्हर्षितो गायन्नाययौ राजमंदिरे ॥ २७ ॥

परिपूर्णतमस्यास्य श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।

जगुर्गृहे गता बालाः श्रुत्वेदं तेऽतिविस्मिताः ॥ २८ ॥

श्रीबहुलाश्व उवाच -

कोऽयं दैत्यः पूर्वकाले कस्मात्केन बकोऽभवत् ।

पूर्णब्रह्मणि सर्वेशे श्रीकृष्णे लीनतां गतः ॥ २९ ॥

श्रीनारद उवाच -

हयग्रीवसुतो दैत्य उत्कलो नाम हे नृप ।

रणेऽमरान् विनिर्जित्य शक्रछत्रं जहार ह ॥ ३० ॥

तथा नृणां नृपाणां च राज्यं हृत्वा महाबलः ।

चकार वर्षाणि शतं राज्यं सर्वविभूतिमत् ॥ ३१ ॥

एकदा विचरन् दैत्यः सिंधुसागरसंगमे ।

जाजलेर्मुनिसिद्धस्य पर्णशालासमीपतः ॥ ३२ ॥

जले निक्षिप्य बडिशं मीनानाकर्षयन् मुहुः ।

निषेधितोऽपि मुनिना नामन्यत स दुर्मतिः ॥ ३३ ॥

तस्मै शापं ददौ सिद्धो जाजलिर्मुनिसत्तमः ।

बकवत्त्वं झषानत्सि त्वं बको भव दुर्मते ॥ ३४ ॥

तत्क्षणाद्बकरूपोऽभूद्भ्रष्टतेजा गतस्मयः ।

पतितः पादयोस्तस्य नत्वा प्राह कृतांजलिः ॥ ३५ ॥

उत्कल उवाच -

न जाने ते तपश्चंडं मुने मां पाहि जाजले ।

साधुनां भवतां संगं मोक्षद्वारं परं विदुः ॥ ३६ ॥

मित्रे शत्रौ समा मानेऽपमाने हेमलोष्टयोः ।

सुखे दुःखसमा ये वै त्वादृशाः साधवश्च ते ॥ ३७ ॥

किं किं न जातं महतां दर्शनात्कौ मुने नृणाम् ।

पारमेष्ठ्यं च साम्राज्यमैन्द्रयोगपदं लभेत् ॥ ३८ ॥

जाजले मुनिशार्दूल त्रैवर्ग्यं किमभूज्जनैः ।

साधूनां कृपया साक्षात्पूर्णं ब्रह्मापि लभ्यते ॥ ३९ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदा प्रसन्नः स मुनिर्जाजलिस्तमुवाच ह ।

वर्षषष्टिसहस्राणि तपस्तप्तं च येन वै ॥ ४० ॥

वैवस्वतान्तरे प्राप्ते ह्यष्टाविंशतिमे युगे ।

द्वापरान्ते भारतेऽपि माथुरे व्रजमंडले ॥ ४१ ॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ।

वृंदावने गवां वत्सान् चारयन् विचरिष्यति ॥ ४२ ॥

तदा तन्मयतां कृष्णे यास्यसि त्वं न संशयः

हिरण्याक्षादयो दैत्या वैरेणापि परं गताः ॥ ४३ ॥

इत्थं बकासुरो दैत्य उत्कलो जाजलेर्वरात् ।

श्रीकृष्णे लीनतां प्राप्तः सत्सम्गात्किं न जायते ॥ ४४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे बकासुरमोक्षो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०६



अघासुरस्य पूर्वजन्मवृत्तः तथा मोक्षः -

एकदा बालकैः साकं गोवत्सांश्चारयन् हरिः ।

कालिन्दीनिकटे रम्ये बालक्रीडां चकार ह ॥ १ ॥

अघासुरो नाम महान् दैत्यस्तत्र स्थितोऽभवत् ।

क्रोशदीर्घं वपुः कृत्वा प्रसार्य मुखमंडलम् ॥ २ ॥

दूराद्यं पर्वताकारं वीक्ष्य वृन्दावने वने ।

गोपा जग्मुर्मुखे तस्य वत्सैः कृत्वांजलिध्वनिम् ॥ ३ ॥

तद्रक्षार्थं च सबलः तन्मुखे प्राविशद्धरिः ।

निगीर्णेषु सवत्सेषु बालेषु त्वहिरूपिणा ॥ ४ ॥

हाशब्दोऽभूत्सुराणां तु दैत्यानां हर्ष एव हि ।

कृष्णो वपुः स्वं वैराजं ततानाघोदरे ततः ॥ ५ ॥

तस्य संरोधगाः प्राणाः शिरोप् भित्वा विनिर्गताः ।

तन्मुखान्निर्गतः कृष्णो बालैर्वत्सैश्च मैथिल ॥ ६ ॥

सवत्सकान् शिशून् दृष्ट्वा जीवयामास माधवः ।

तज्ज्योतिः श्रीघनश्यामे लीनं जातं तडिद्यथा ॥ ७ ॥

तदैव ववृषुर्देवा पुष्पवर्षाणि पार्थिव ।

एवं श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं मैथिलो वाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥

कोऽयं दैत्यः पूर्वकाले श्रीकृष्णे लीनतां गतः ।

अहो वैरानुबन्धेन शीघ्रं दैत्यो हरिं गतः ॥ ९ ॥

श्रीनारद उवाच -

शंखासुरसुतो राजन् अघो नाम महाबलः ।

युवातिसुन्दरः साक्षात् कामदेव इवापरः ॥ १० ॥

अष्टावक्रं मुनिं यान्तं विरूपं मलयाचले ।

दृष्ट्वा जहास तमघः कुरूपोऽयमिति ब्रुवन् ॥ ११ ॥

तं शशाप महादुष्टं त्वं सर्पो भव दुर्मते ।
कुरूपो वक्रगा जातिः सर्पाणां भूमिमंडले ॥ १२ ॥
तत्पादयोर्निपतितं दैत्यं दीनं गतस्मयम् ।
दृष्ट्वा प्रसन्नः स मुनिर्वरं तस्मै ददौ पुनः ॥ १३ ॥
अष्टावक्र उवाच -
कोटिकन्दर्पलावण्यः श्रीकृष्णस्तु तवोदरे ।
यदाऽऽगच्छेत्सर्परूपात्तदा मुक्तिर्भविष्यति ॥ १४ ॥
श्रीनारद उवाच -
अष्टावक्रस्य शापेन सर्पो भूत्वा ह्यघासुरः ।
तद्वरात्परमं मोक्षं गतो देवैश्च दुर्लभम् ॥ १५ ॥
वत्साद्बकमुखान्मुक्तं ततो मुक्तं ह्यघासुरात् ।
श्रुत्वा कतिदिनैः कृष्णं यशोदाऽभूद्भयातुरा ॥ १६ ॥
कलावतीं रोहिणीं च गोपीगोपान् वयोऽधिकान् ।
वृषभानुवरं गोपं नन्दराजं व्रजेश्वरम् ॥ १७ ॥
नवोपनन्दान्नन्दाश्च वृषभानून् प्रजेश्वरान् ।
समाहूय तदग्रे च वचः प्राह यशोमती ॥ १८ ॥
यशोदोवाच -
किं करोमि क्व गच्छामि कल्याणं मे कथं भवेत् ।
मत्सुते बहवोऽरिष्टा आगच्छन्ति क्षणे क्षणे ॥ १९ ॥
पूर्वं महावनं त्यक्त्वा वृन्दारण्ये गता वयम् ।
एतत्त्यक्त्वा क्व यास्यामो देशे वदत निर्भये ॥ २० ॥
चंचलोऽयं बालको मे क्रीडन्दूरे प्रयाति हि ।
बालकाश्चंचलाः सर्वे न मन्यन्ते वचो मम ॥ २१ ॥
बकासुरश्च मे बालं तीक्ष्णतुंडोऽग्रसद्बली ।
तस्मान्मुक्तन्तु जग्राहार्भकैर्दीनमघासुरः ॥ २२ ॥
वत्सासुरस्तज्जिघांसुः सोऽपि दैवेन मारितः ।
वत्सार्थं स्वगृहाद्बालं न बहिः कारयाम्यहम् ॥ २३ ॥
श्रीनारद उवाच -

इत्थं वदन्तीं सततं रुदन्तीं

यशोमतीं वीक्ष्य जगाद नन्दः ।

आश्वासयामासस्गर्गवाक्यैः

धर्मार्थविद्धर्मभृतां वरिष्ठः ॥ २४ ॥

नन्दराज उवाच -

गर्गवाक्यं त्वया सर्वं विस्मृतं हे यशोमति ।

ब्राह्मणानां वचः सत्यं नासत्यं भवति क्वचित् ॥ २५ ॥

तस्माद्दानं प्रकर्तव्यं सर्वारिष्टनिवारणम् ।

दानात्परं तु कल्याणं न भूतं न भविष्यति ॥ २६ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदा यशोदा विप्रेभ्यो नवरत्नं महाधनम् ।

स्वालंकारांश्च बालस्य सबलस्य ददौ नृप ॥ २७ ॥

अयुतं वृषभानां च गवां लक्षं मनोहरम् ।

द्विलक्षमन्नभाराणां नन्दो दानं ददौ ततः ॥ २८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे अघासुरमोक्षो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०७



ब्रह्मणाकृतं वत्सवत्सपालहरणम् -

अथान्यच्छृणु राजेन्द्र श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।

कौमारे क्रीडनश्चेदं पौगण्डे कीर्तनं यथा ॥ १ ॥

श्रीकृष्णोऽघमुखान्मृत्यो रक्षित्वा वत्सवत्सपान् ।

यमुनापुलिनं गत्वा प्राहेदं हर्षवर्धनम् ॥ २ ॥

अहोऽतिरम्यं पुलिनं प्रियं कोमलवालुकम् ।

शरत्प्रफुल्लपद्मानां परागैः परिपूरितम् ॥ ३ ॥

वायुना त्रिविधाख्येन सुगन्धेन सुगन्धितम् ।

मधुपध्वनिसंयुक्तं कुंजद्रुमलताकुलम् ॥ ४ ॥

अत्रोपविश्य गोपाला दिनैकप्रहरे गते ।

भोजनस्यापि समयं तस्मात्कुरुत भोजनम् ॥ ५ ॥

अत्र भोजनयोग्या भूर्दृश्यते मृदुवालुका ।

वत्सकाः सलिलं पीत्वा ते चरिष्यन्ति शाद्वलम् ॥ ६ ॥

इति कृष्णवचः श्रुत्वा तथेत्याहुश्च बालकाः ।

प्रकर्तुं भोजनं सर्वे ह्युपविष्टाः सरित्तटे ॥ ७ ॥

अथ केचित्बालकाश्च येषां पार्श्वे न भोजनम् ।

ते तु कृष्णस्य कर्णान्तेजगदुर्दीनया गिरा ॥ ८ ॥

वयं तु किं करिष्यामोऽस्मत्पार्श्वे न तु भोजनम् ।

नन्दग्रामन्तु दूरं हि गच्छामो वत्सकैर्वयम् ॥ ९ ॥

इति श्रुत्वा हरिः प्राह मा शोकं कुरुत प्रियाः ।

अहं दास्यामि सर्वेषां प्रयत्नेनापि भोजनम् ॥ १० ॥

तस्मान्मद्वाक्यनिरताः सर्वे भवत बालकाः ।

इति कृष्णस्य वचनात्कृष्णपार्श्वे च ते स्थिताः ।

मुक्त्वा शिक्यानि सर्वेऽन्ये बुभुजुः कृष्णसंयुताः ॥ ११ ॥

चकार कृष्णः किल राजमंडलीं

गोपालबालैः पुरतः प्रपूरितैः ।

अनेकवर्णैर्वसनैः प्रकल्पितै-

र्मध्ये स्थितो पीतपटेन भूषितं ॥ १२ ॥

रेजे ततः सो वरगोपदारकै-

र्यथामरेशो ह्यमरैश्च सर्वतः ।

पुनर्यथाम्भोरुहकोमलै-

र्मध्ये तु वैदेह सुवर्णकर्णिका ॥ १३ ॥

कुसुमैरङ्कुरैः केचित्पल्लवैश्च दलैः फलैः ।

कृष्णस्तु कवलं भुक्त्वा सर्वान् पश्यन्निदं जगौ ॥ १५ ॥

अन्यान्निदर्शयन् स्वादु नाहं जानामि वै सखे ।

तथेत्युक्त्वा स बालश्च नीत्वाऽन्यान् कवलान् ददौ ॥ १६ ॥

भुक्त्वा ते कथयामासुः प्रहसन्तः परस्परम् ।

पुनस्तत्रापि सुबलो हरये कवलं ददौ ॥ १७ ॥

कृष्णस्तु कवलं किंचिद्भुक्त्वा तत्र जहास ह ।

ये भुक्तकवला बालास्ते सर्वे जहसुः स्फुटम् ॥ १८ ॥

बाला ऊचुः -

यस्य मातामहा मूढा शृणु नन्दकुमारक ।

न ज्ञानं भोजने तस्य तस्मात्स्वादु न विद्यते ॥ १९ ॥

ततो ददौ च कवलं श्रीदामा माधवाय च ।

अन्यान् सर्वान् बहुश्रेष्ठं जगुः सर्वे व्रजार्भकाः ॥ २० ॥

पुनः कृष्णाय प्रददौ कवलं च वरूथपः ।

अन्यान् बालान् तथा सर्वान् किंचित्किंचित्प्रयत्नतः ।

भुक्त्वा तु जहसुः सर्वे श्रीकृष्णाद्या व्रजार्भकाः ॥ २१ ॥

बालाः ऊचुः -

तादृशं भोजनञ्चास्य यादृशं सुबलस्य वै ॥ २२ ॥

भुक्त्वात्युद्विग्नमनसः सर्वे वयमतः किल ।

एतं पृथक्पृथक् सर्वे दर्शयन्तः स्वभोजनम् ॥ २३ ॥

हासयन्तो हसन्तश्च चक्रुः क्रीडां परस्परम् ।
जठरस्य पटे वेणुं वेत्रं शृङ्गश्च कक्षके ॥ २४ ॥
वामे पाणौ च कवलं ह्यंगुलीषु फलानि च ।
शिरसा मुकुटं बिभ्रत्स्कन्धे पीतपटं तथा ॥ २५ ॥
हृदये वनमालाश्च कटौ काञ्चीं तथैव च ।
पादयोर्नूपुरौ बिभ्रच्छ्रीवत्सं कौस्तुभं हृदि ॥ २६ ॥
तिष्ठन् मध्ये गोपगोष्ठ्यां हासयन्नर्मभिः स्वकैः ।
स्वर्गे लोके च मिषति बुभुजे यज्ञभुग्हरिः ॥ २७ ॥
एवं कृष्णात्मनाथेषु भुंजानेष्वर्भकेषु च ।
विविशुर्गह्वरे दूरं तृणलोभेन वत्सकाः ॥ २८ ॥
विलोक्य तान् भयत्रस्तान् गोपान् कृष्ण उवाच ह ।
यूयं गच्छन्तु माहं तु ह्यानेष्ये वत्सकानिह ॥ २९ ॥
इत्युक्त्वा कृष्ण उत्थाय गृहीत्वा कवलं करे ।
विचिकाय दरीकुञ्जगह्वरे वत्सकान् स्वकान् ॥ ३० ॥
तदैव चाम्भोजभवः समागतो
विलोक्य मुक्तिं ह्यघराक्षसस्य च ।
ददर्श कृष्णं मनसा यथारुचि
भुंजानमन्नं व्रजबालकैः सह ॥ ३१ ॥
दृष्ट्वा च कृष्णं मनसा स ऊचे
त्वयं हि गोपो न हि देवदेवः ।
हरिर्यदि स्याद्बहुकुत्सितान्ने
कथं रतो वा व्रजगोपबालैः ॥ ३२ ॥
इत्युक्त्वा मोहितो ब्रह्मा मायया परमात्मनः ।
द्रष्टुं मञ्जु महत्त्वं तु मनश्चक्रे ह्यहो नृप ॥ ३३ ॥
सर्वान् वत्सानितो गोपान्नीत्वा खेऽवस्थितः पुरा ।
अन्तर्दधे विस्मितोऽजो दृष्ट्वाघासुरमोक्षणम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे वत्सवत्सपालहरणं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०८



श्रीनारदउवाच ।।
एकदा सबलः कृष्णश्चारयन्गा मनोहराः ।।
गोपालैः सहितः सर्वैर्ययौ तालवनं नवम् ।। १ ।।
धेनुकस्य भयाद्गोपा न गतास्ते वनान्तरम् ।।
कृष्णोपि न गतस्तत्र बल एको विवेश ह ।।२।।
नीलांबरं कटौ बद्ध्वा बलदेवो महाबलः ।।
परिपक्वफलार्थं हि तद्वने विचचार ह।।३।।
बाहुभ्यां कंपयंस्तालान्फलसंघं निपातयन् ।।
गर्जंश्च निर्भयः साक्षादनन्तोनन्तविक्रमः।।४।।
फलानां पततां शब्दं श्रुत्वा क्रोधावृतः खरः ।।
मध्याह्ने स्वापकृद्दुष्टो भीमः कंससखो बली ।।५।।
आययौ संमुखे योद्धुं बलदेवस्य धेनुकः ।।
बलं पश्चिम पादाभ्यां निहत्योरसि सत्वरम् ।।६।।
चकार खरशब्दं स्वं परिधावन्मुहुर्मुहुः ।।
गृहीत्वा धेनुकं शीघ्रं बलः पश्चिमपादयोः ।।७।।
चिक्षेप तालवृक्षे च ह- स्तेनैकेनलीलया ।।
तेन भग्नश्च तालोपि तालान्पार्श्वस्थितान्बहून् ।।८।।
पातयामास राजेन्द्र तदद्भुतमिवाभवत् ।।
पुनरुत्थाय दैत्येंद्रो बलं जग्राह रोषतः ।। ९ ।।
योजनं नोदयामास गजं प्रति गजो यथा ।।
गृहीत्वा तं बलः सद्यो भ्रामयित्वाथ धेनुकम् ।। 2.8.१० ।।
भूपृष्ठे पोथयामास मूर्च्छितो भग्नमस्तकः ।।
क्षणेन पुनरुत्थाय क्रोधसंयुक्तविग्रहः ।।११।।
मूर्ध्नि कृत्वा चतुःशृंगं धृत्वा रूपं भयंकरम् ।।
गोपान्विद्रावयामास शृंगैस्तीक्ष्णैर्भयंकरैः ।।१२।।
अग्रे पलायितान्गोपान्दुद्रावाशु मदोत्कटः ।।
श्रीदामा तं च दंडेन सुबलो मुष्टिना तथा ।।१३।।

स्तोकः पाशेन तं दैत्यं संतताड महाबलम् ।।
क्षेपणेनार्जुनोंशुश्च दैत्यं लत्तिकया खरम् ।।१४।।
विशालर्षभ एत्याशु पादेन स्वबलेन च ।।
तेजस्वी ह्यर्द्धचन्द्रेण देवप्रस्थ श्च पेटकैः ।।१५।।
वरूथपः कंदुकेन संतताड महाखरम् ।।
अथ कृष्णोपि तं नीत्वा हस्ताभ्यां धेनुकासुरम् ।।१६।।
भ्रामयित्वाशु चिक्षेप गिरिगोवर्द्ध- नोपरि ।।
श्रीकृष्णस्य प्रहारेण मूर्च्छितो घटिकाद्वयम् ।। १७ ।।
पुनरुत्थाय स्वतनुं विधुन्वन्दारयन्मुखम् ।।
शृङ्गाभ्यां श्रीहरिं नीत्वा धावन्दैत्यो न भोगतः ।।१८।।
चचार तेन खे युद्धमूर्ध्वं वै लक्षयोजनम् ।।
गृहीत्वा धेनुकं दैत्यं श्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।। १९ ।।
चिक्षेपाधो भूमिमध्ये चूर्णितास्थिः स मूर्च्छितः ।।
पुनरुत्थाय शृङ्गाभ्यां नादं कृत्वातिभैरवम् ।।2.8.२०।।
गोवर्धनं समुत्पाट्य श्रीकृष्णे प्राहिणोत्खरः ।।
गिरिं गृहीत्वा श्रीकृष्णः णाक्षिपत्त स्य मस्तके ।।२१।।
दैत्यो गिरिं गृहीत्वाथ श्रीकृष्णे प्राहिणोद्बली।।
कृष्णो गोवर्धनं नीत्वा पूर्वस्थाने समाक्षिपत् ।।२२।।
पुनर्धावन्महादैत्यः शृङ्गाभ्यां । दारयन्भुवम्।।
बलं पश्चिमपादाभ्यां ताडयित्वा जगर्ज ह।२३।
ननाद तेन ब्रह्मांडं प्रैजद्भूखण्डमण्डलम्।।
हस्ताभ्यां संगृहीत्वा तं बलदेवो महाबलः।।२४।।
भूपृष्ठे पोथयामास मूर्च्छितं भग्नमस्तकम् ।।
पुनस्तताड तं दैत्यं मुष्टिना ह्यच्युताग्रजः ।।२५।।
तेन मुष्टिप्रहारेण सद्यो वै निधनं गतः ।।
तदैव ववृषुर्देवाः पुष्पैर्नन्दनसंभवैः ।। २६ ।।
देहाद्विनिर्गतः सोऽपि श्यामसुन्दरविग्रहः ।।
स्रग्वी पीतांबरो देवो वनमालाविभूषितः ।।२७।।
लक्षपार्षदसंयुक्तः सहस्र ध्वजशोभितः ।।
सहस्रचक्रध्वनिभृद्धयायुतसमन्वितः ।। २८ ।।
लक्षचामरशोभाढ्योऽरुणवर्णोऽतिरत्नभृत् ।।
दिव्ययोजनविस्तीर्णो मनोयायी मनोहरः ।।२९।।

किंकिणीजालसंयुक्तो घटामंजीरसंयुतः ।।
हरिं प्रदक्षिणीकृत्य सबलं दिव्यरूपधृक् ।। २.८.३० ।।
दिव्यं रथं समारुह्य द्योतयन्मंडलन्दिशाम् ।।
जगाम दैत्यो हे राजन्गोलोकं प्रकृतेः परम् ।। ३१ ।।
श्रीकृष्णो धेनुकं हत्वा सबलो बालकैः सह ।।
तद्यशस्तु प्रगायद्भिर्बभौ गोकुलगोगणैः ।। ३२ ।।
राजोवाच ।।
मुने मुक्तिं कथं प्राप्तः पूर्वं को धेनुकासुरः ।।
कथं खरत्वमापन्न एतन्मे ब्रूहि तत्त्वतः ।। ३३ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
वैरोचनेर्बलेः पुत्रो नाम्ना साहसिको बली ।।
नारीणां दशसाहस्रै रेमे वै गन्धमादने।।३४।।
वादित्राणां नूपुराणां शब्दोभूत्तद्वने महान्।।
गुहायामास्थितस्यापि श्रीकृष्णं स्मरतो मुनेः ।। ३५ ।।
दुर्वाससोऽथ तेनापि ध्यानभंगो बभूव ह ।।
निर्गतः पादुकारूढो दुर्वासाः कृशविग्रहः ।। ३६ ।।
दीर्घश्मश्रुर्यष्टि धरः क्रोधपुंजोनलद्युतिः ।।
यस्य शापाद्विश्वमिदं कंपते स जगाद ह ।। ३७ ।।
दुर्वासा उवाच ।।
उत्तिष्ठ गर्दभाकार गर्दभो भव दुर्मते ।।
वर्षाणां तु चतुर्लक्षं व्यतीते भारते पुनः ।। ३८ ।।
माधुरे मंडले दिव्ये पुण्ये तालवने वने ।।
बलदेवस्य हस्तेन मुक्तिस्ते भविताऽसुर ।। ३९ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
तस्माद्बलस्य हस्तेन श्रीकृष्णस्तं जघान ह ।।
प्रह्लादाय वरो दत्तो न वध्यो मे तवान्वयः ।। २.८.४० ।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे धेनुकासुरमोक्षो नामाष्टमोऽध्यायः।।८।।

---

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ०९



ब्रह्मणः कृष्णस्तुतिः -

ब्रह्मोवाच -

कृष्णाय मेघवपुषे चपलाम्बराय
पियूषमिष्टवचनाय परात्पराय ।
वंशीधराय शिखिचंद्रिकयान्विताय
देवाय भ्रातृसहिताय नमोऽस्तु तस्मै ॥ १ ॥
कृष्णस्तु साक्षात्पुरुषोतमः स्वयं
पूर्णः परेशः प्रकृतेः परो हरिः ।
यस्यावतारांशकला वयं सुरा
सृजाम विश्वं क्रमतोऽस्य शक्तिभिः ॥ २ ॥
स त्वं साक्षात्कृष्णचन्द्रावतारो
नन्दस्यापि पुत्रतामागतः कौ ।
वृन्दारण्ये गोपवेशेन वत्सान्
गोपैर्मुख्यैश्चारयन् भ्राजसे वै ॥ ३ ॥
हरिं कोटिकन्दर्पलीलाभिरामं
स्फुरत्कौस्तुभं श्यामलं पीतवस्त्रम् ।
व्रजेशं तु वंशीधरं राधिकेशं
परं सुन्दरं तं निकुंजे नमामि ॥ ४ ॥
तं कृष्णं भज हरिमादिदेवमस्मिन्
क्षेत्रज्ञं कमिव विलिप्तमेघमेव ।
स्वच्छाङ्गं परमधियाज्ञचैत्यरूपं
भक्त्याद्यैर्विशदविरागभावसंघैः ॥ ५ ॥
यावन्मनश्च रजसा प्रबलेन विद्वन्
संकल्प एव तु विकल्पक एव तावत् ।

ताभ्यां भवेन्मनसिजस्त्वभिमानयोग-

स्तेनापि बुद्धिविकृतिं क्रमतः प्रयान्ति ॥ ६ ॥

विद्युद्द्युतिस्त्वृतुगुणो जलमध्यरेखा

भूतोल्मुकः कपटपान्थरतिर्यथा च ।

इत्थं तथाऽस्य जगतस्तु सुखं मृषेति

दुःखावृतं विषयघूर्णमलातचक्रम् ॥ ७ ॥

वृक्षा जलेन चलतापि चला इवात्र

नेत्रेण भूरिचलितेन चलेव भूश्च ।

एवं गुणः प्रकृतिजैर्भ्रमतो जनस्थं

सत्यं वदेद्गुणसुखादिदमेव कृष्ण ॥ ८ ॥

दुःखं सुखञ्च मनसा प्रभवञ्च सुप्ते

मिथ्या भवेत्पुनरहो भुवि जागरेऽस्य ।

इत्थं विवेकघटितस्य जनस्य सर्वं

स्वप्नभ्रमादृतजगत्सततं भवेद्धि ॥ ९ ॥

ज्ञानी विसृज्य ममतामभिमानयोगं

वैराग्यभावरसिकः सततं निरीहः ।

दीपेन दीपकशतञ्च यथा प्रजातं

पश्येत् तथाऽऽत्मविभवं भुवि चैकतत्त्वम् ॥ १० ॥

भक्तो भजेदजपतिं हृदि वासुदेवं

निर्धूमवह्निरिव मुक्तगुणस्वभावः ।

पश्यन् घटेषु सजलेषु यथेन्दुमेकं

एतादृशः परमहंसवरः कृतार्थः ॥ ११ ॥

स्तुवन्ति वेदाः सततञ्च यं सदा

हरेर्महिम्नः किल षोडशीं कलाम् ।

कदापि जानन्ति न ते त्रिलोके

वक्तुं गुणांस्तस्य जनोऽस्ति कः परः ॥ १२ ॥

वक्त्रैश्चतुर्भिस्त्वहमेव देवः

श्रीपञ्चवक्त्रः किल पञ्चवक्त्रैः ।

सहस्रशीर्षास्तु सहस्रवक्त्रैः
    य स्तौति सेवां कुरुते च तस्य ॥ १३ ॥
विष्णुश्च वैकुण्ठनिवासकृच्च
    क्षिरोदवासी हरिरेव साक्षात् ।
नारायणो धर्मसुतस्तथापि
    गोलोकनाथं भजते भवन्तम् ॥ १४ ॥
अहोऽतिधन्यो महिमा मुरारे-
    र्जानन्ति भूमौ मुनयो न मानवाः ।
सुरासुरा वा मनवो बुधाः पुनः
    स्वप्नेऽपि पश्यन्ति न तत्पदद्वयम् ॥ १५ ॥
वरं हरिं गुणाकरं सुमुक्तिदं परात्परम् ।
रमेश्वरं गुणेश्वरं व्रजेश्वरं नमाम्यहम् ॥ १६ ॥
ताम्बूलसुन्दरमुखं मधुरं ब्रुवन्तं
    बिम्बाधरं स्मितयुतं सितकुन्ददन्तम् ।
नीलालकावृतकपोलमनोहराभं
    वन्दे चलत्कनककुण्डलमण्डनार्हम् ॥ १७ ॥
सुन्दरं तु तव रूपमेव हि
    मन्मथस्य मनसो हरं परम्
आविरस्तु मम नेत्रयोः सदा
    श्यामलं मकरकुण्डलावृतम् ॥ १८ ॥
वैकुण्ठलीलाप्रवरं मनोहरं
    नमस्कृतं देवगणैः परं वरम् ।
गोपाललीलाभियुतं भजाम्यहं
    गोलोकनाथं शिरसा नमाम्यहम् ॥ १९ ॥
युक्तं वसन्तकलकण्ठविहंगमैश्च
    सौगन्धिकं त्वरणपल्लवशाखिसंगम् ।
वृन्दावनं सुधितधीरसमीरलीलं
    गच्छन् हरिर्जयति पातु सदैव भक्तान् ॥ २० ॥

हरति कमलमानं लोलमुक्ताभिमानं
    धरणिरसिकदानं कामदेवस्य बाणम् ।
श्रवणविदितयानं नेत्रयुग्मप्रयाणं
    भज यदुत समक्षं दानदक्षं कटाक्षम् ॥ २१ ॥
शरच्चन्द्राकारं नखमणिसमूहं सुखकरं
    सुरक्तं हृत्पूर्णं प्रकटिततमःखण्डनकरम् ।
भजेऽहं ब्रह्माण्डेसकलनरपापाभिदलनं
    हरेर्विष्णोर्देवैर्दिवि भरतखण्डे स्तुतमलम् ॥ २२ ॥
महापद्मे किं वा परिधिरिव चाभाति सततं
    कदादित्यस्फूर्जद्रथचरण इत्थं ध्वनिधरः ।
यथा न्यस्तं चक्रं शतकिरणयुक्तं तु हरिणा
    स्फुरच्छ्रीमञ्जीरं हरिचरणपद्मे त्वधिगतम् ॥ २३ ॥
कट्यां पीताम्बरं दिव्यं क्षुद्रघण्टिकयाऽन्वितम् ।
भजाम्यहं चित्तहरं कृष्णस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ २४ ॥
भजे कृष्णक्रोडे भृगुमुनिपदं श्रीगृहमलं
    तथा श्रीवत्साङ्कं निकषरुचियुक्तं द्युतिपरम् ।
गले हीराहारान् कनकमणिमुक्तावलिधरान्
    स्फुरत् ताराकारान् भ्रमरवलिभारान् ध्वनिकरान् ॥ २५ ॥
वंशीविभूषितमलं द्विजदानशीलं
    सिंदूरवर्णमतिकीचकरावलीलम् ।
हेमांगुलीयनिकरं नखचंद्रयुक्तं
    हस्तद्वयं स्मर कदम्बसुगन्धपृक्तम् ॥ २६ ॥
शनैश्चलन् मानसराजहंस-
    ग्रीवाकृतौ कन्धर उच्चदेशे ।
कादम्बिनीमानहरौ करौ च
    भजामि नित्यं हरिकाकपक्षौ ॥ २७ ॥
कलदर्पणवद्विशदं सुखदं
    नवयौवनरूपधरं नृपतिम् ।

मणिकुण्डलकुन्तलशालिरतिं
    भज गण्डयुगं रविचन्द्ररुचिम् ॥ २८ ॥
खचितकनकमुक्ता रक्तवैदूर्यवासं
    मदनवदनलीला सर्वसौन्दर्यरासम् ।
अरुणविधुसकाशं कोटिसूर्यप्रकाशं
    घटितशिखिसुवीटं नौमि विष्णोः किरीटम् ॥ २९ ॥
यद्द्वारिदेशे न गतिर्गुहेन्द्र
    गणेशतारीरेशदिवाकराणाम् ।
आज्ञां विना यान्ति न कुञ्जमण्डलं
    तं कृष्णचन्द्रं जगदीश्वरं भजे ॥ ३० ॥

(अनुष्टुप्)

इति कृत्वा स्तुतिं ब्रह्मा श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।
पुनः कृताञ्जलिर्भूत्वा स्वविज्ञप्तिं चकार ह ॥ ३१ ॥
अपराधं तु पुत्रस्य मातृवत्त्वं क्षमस्व च ।
अहं त्वन्नाभिकमलात्सम्भवोऽहं जगत्पते ॥ ३२ ॥
काहं लोकपतिः क्व त्वं कोटिब्रह्माण्डनायकः ।
तस्माद्व्रजपते देव रक्ष मां मधुसूदन ॥ ३३ ॥
मायया यस्य मुह्यन्ति देवदैत्यनरादयः ।
स्वमायया तन्मोहाय मूर्खोऽहं ह्युद्यतोऽभवम् ॥ ३४ ॥
नारायणस्त्वं गोविन्द नाहं नारायणो हरे ।
ब्रह्माण्डं त्वं विनिर्माय शेषे नारायणः पुरा ॥ ३५ ॥
यस्य श्रीब्रह्मणि धाम्नि प्राणं त्यक्त्वा तु योगिनः ।
यत्र यास्यन्ति तस्मिंस्तु सकुला पूतना गता ॥ ३६ ॥
वत्सानां वत्सपानाञ्च कृत्वा रूपाणि माधव ।
विचचार वने त्वं तु ह्यपराधान्मम प्रभो ॥ ३७ ॥
तस्मात्क्षमस्व गोविन्द प्रसीद त्वं ममोपरि ।
अगणय्यापराधं मे सुतोपरि पिता यथा ॥ ३८ ॥
त्वदभक्ता रता ज्ञाने तेषां क्लेशो विशिष्यते ।

परिश्रमात्कर्षकाणां यथा क्षेत्रे तुषार्थिनाम् ॥ ३९ ॥

त्वद्भक्तिभावे निरता बहवस्त्वद्गतिं गताः ।

योगिनो मुनयश्चैव तथा ये व्रजवासिनः ॥ ४० ॥

द्विधा रतिर्भवेद्वरा श्रुताच्च दर्शनाच्च वा ।

अहो हरे तु मायया बभूव नैव मे रतिः ॥ ४१ ॥

इत्युक्त्वाऽश्रुमुखो भूत्वा नत्वा तत्पादपंकजौ ।

पुनराह विधिः कृष्णं भक्त्या सर्वं क्षमापयन् ॥ ४२ ॥

घोषेषु वासिनामेषां भूत्वाऽहं त्वत्पदाम्बुजम् ।

यदा भजेयं सुगतिस्तदा भूयान्न चान्यथा ॥ ४३ ॥

वयं तु गोपदेहेषु संस्थिताश्च शिवादयः ।

सकृत्कृष्णं तु पश्यन्तस्तस्माद्धन्याश्च भारते ॥ ४४ ॥

अहोभाग्यं तु कृष्णस्य मातापित्रोस्तव प्रभो ।

तथा च गोपगोपीनां पूर्णस्त्वं दृश्यसे व्रजे ॥ ४५ ॥

मुक्ताहारः सर्वविश्वोपकारः

सर्वाधारः पातु मां विश्वकारः ।

लीलागारं सूरिकन्याविहारः

क्रीडापारः कृष्णचन्द्रावतारः ॥ ४६ ॥

श्रीकृष्ण वृष्णिकुलपुष्कर नन्दपुत्र

राधापते मदनमोहन देवदेव ।

संमोहितं व्रजपते भुवि तेऽजया मां

गोविन्द गोकुलपते परिपाहि पाहि ॥ ४७ ॥

करोति यः कृष्णहरेः प्रदक्षिणां

भवेज्ज्गत्तीर्थफलं च तस्य तु ।

ते कृष्णलोकं सुखदं परात्परं

गोलोकलोकं प्रवरं गमिष्यति ॥ ४८ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्यभिष्टूय गोविन्दं श्रीमद्वृन्दावनेश्वरम् ।

नत्वा त्रिवारं लोकेशश्चकार तु प्रदक्षिणम् ॥ ४९ ॥

तत्र चालक्षितो भूत्वा नेत्रेणाज्ञां ददौ हरिः ।
पुनः प्रणम्य स्वं लोकमात्मभूः प्रत्यपद्यत ॥ ५१ ॥
अथ कृष्णो वनाच्छीघ्रमानयामास वत्सकान् ।
यत्रापि पुलिने राजन् गोपानां राजमंडली ॥ ५२ ॥
गोपार्भकाश्च श्रीकृष्णं वत्सैः सार्धं समागतम् ।
क्षणार्धं मेनिरे वीक्ष्य कृष्णमायाविमोहिताः ॥ ५३ ॥
त ऊचुर्वत्सकैः कृष्ण त्वरं त्वं तु समागतः ।
कुरुष्व भोजनं चात्र केनापि न कृतं प्रभो ॥ ५४ ॥
ततश्च विहसन् कृष्णोऽभ्यवहृत्यार्भकैः सह ।
दर्शयामास सर्वेभ्यश्चर्माजगरमेव च ॥ ५५ ॥
सायंकाले सरामस्तु कृष्णो गोपैः परावृतः ।
अग्रे कृत्वा वत्सवृन्दं ह्याजगाम शनैर्व्रजम् ॥ ५६ ॥
गोवत्सकैः सितसितासितपीतवर्णै
    रक्तादिधूम्रहरितैर्बहुशीलरूपैः ।
गोपालमण्डलगतं व्रजपालपुत्रं
    वन्दे वनात् सुखदगोष्ठकमाव्रजन्तम् ॥ ५७ ॥
आनन्दो गोपिकानां तु ह्यासीत्कृष्णस्य दर्शने ।
यासां येन विना राजन् क्षणो युगसमोऽभवत् ॥ ५८ ॥
कृत्वा गोष्ठे पृथग्वत्सान् बालाः स्वं स्वं गृहं गताः ।
जगुश्चाघासुरवधमात्मनो रक्षणं हरे ॥ ५९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे ब्रह्मस्तुतिः नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १०


< गर्गसंहिता | खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)

श्रीकृष्ण गोचारणवर्णनम् -

श्रीनारद उवाच -

गोपेच्छया रामकृष्णौ गोपालौ तौ बभूवतुः ।

गाश्चारयन्तौ गोपालैः वयस्यैश्चेरतुर्वने ॥ १ ॥

अग्रे पृष्ठे तदा गावः चरन्त्यः पार्श्वयोर्द्वयोः ।

श्रीकृष्णस्य बलस्यापि पश्यन्त्यः सुंदरं मुखम् ॥ २ ॥

घंटामंजीरझंकारं कुर्वन्त्यस्ता इतस्ततः ।

किंकिणीजालसंयुक्ता हेममालालसद्गलाः ॥ ३ ॥

मुक्तागुच्छैर्बर्हिपिच्छैः लसत्पुच्छाच्छकेसराः ।

स्फुरतां नवरत्नानां मालाजालैर्विराजिताः ॥ ४ ॥

शृङ्गयोरन्तरे राजन् शिरोमणिमनोहराः ।

हेमरश्मिप्रभास्फूर्ज्जत् शृङ्गपार्श्वप्रवेष्टनाः ॥ ५ ॥

आरक्ततिलकाः काश्चित्पीतपुच्छारुणांघ्रयः ।

कैलासगिरिसंकाशाः शीलरूपमहागुणाः ॥ ६ ॥

सवत्सा मन्दगामिन्य ऊधोभारेण मैथिल ।

कुंडोध्न्यः पाटलाः काश्चित् लक्षन्त्यो भव्यमूर्तयः ॥ ७ ॥

काश्चित्पीता विचित्राश्च श्यामाश्च हरितास्तथा ।

ताम्रा धूम्रा घनश्यामा घनश्यामे गतेक्षणाः ॥ ८ ॥

लघुशृङ्ग्यो दीर्घशृङ्ग्य उच्चशृङ्ग्यो वृषैः सह ।

मृगशृङ्ग्यो वक्रशृङ्ग्यः कपिला मंगलायनाः ॥ ९ ॥

शाद्वलं कोमलं कान्तं वीक्षन्त्योऽपि वने वने ।

कोटिशः कोटिशो गावश्चरन्त्यः कृष्णपार्श्वयोः ॥ १० ॥

पुण्यं श्रीयमुनातीरं तमालैः श्यामलैर्वनम् ।

नीपैर्निम्बैः कदम्बैश्च प्रवालैः पनसैर्द्रुमैः ॥ ११ ॥

कदलीकोविदाराम्रैः जम्बुबिल्वैर्मनोहरैः ।
अश्वत्थैश्च कपित्थैश्च माधवीभिश्च मंडितम् ॥ १२ ॥
बभौ वृन्दावनं दिव्यं वसन्तर्तुमनोहरम् ।
नन्दनं सर्वतोभद्रं क्षिपच्चैत्ररथं वनम् ॥ १३ ॥
यत्र गोवर्धनो नाम सुनिर्झरदरीयुतः ।
रत्नधातुमयः श्रीमान् मन्दारवनसंकुलः ॥ १४ ॥
श्रीखंडबदरीरंभा देवदारुवटैर्वृतः ।
पलाशप्लक्षाशोकैश्चारिष्टार्जुनकदम्बकैः ॥ १५ ॥
पारिजातैः पाटलैश्च चंपकैः परिशोभितः ।
करंजजालकुञ्जाढ्यः श्यामैरिन्द्रयवैर्वृतः ॥ १६ ॥
कलकंठैः कोकिलैश्च पुंस्कोकिलमयूरभृत् ।
गाश्चारयन् तत्र कृष्णो विचचार वने वने ॥ १७ ॥
वृन्दावने मधुवने पार्श्वे तालवनस्य च ।
कुमुद्वने बाहुले च दिव्यकामवने परे ॥ १८ ॥
बृहत्सानुगिरेः पार्श्वे गिरेर्नन्दीश्वरस्य च ।
सुंदरे कोकिलवने कोकिलध्वनिसंकुले ॥ १९ ॥
रम्ये कुशवने सौम्ये लताजालसमन्विते ।
महापुण्ये भद्रवने भांडीरोपवने नृप ॥ २० ॥
लोहार्गले च यमुनातीरे तीरे वने वने ।
पीतवासःपरिकरो नटवेषो मनोहरः ॥ २१ ॥
वेत्रभृद्वादयन्वंशीं गोपीनां प्रीतिमावहन् ।
मयूरपिच्छभृन्मौली स्रग्वी कृष्णो बभौ नृप ॥ २२ ॥
अग्रे कृत्वा गवां वृन्दं सायंकाले हरिः स्वयम् ।
रागैः समीरयन्वंशीं श्रीनन्दव्रजमाविशत् ॥ २३ ॥
वेणुवंशीध्वनिं श्रुत्वा श्रीवंशीवटमार्गतः ।
गोरजोभिर्नभो व्याप्तं वीक्ष्य गेहाद्विनिर्गताः ॥ २४ ॥
दूरीकर्तुं ह्याधिबाधामाहर्तुं सुखमुत्तमम् ।
विस्मर्तुं न समर्थास्तं द्रष्टुं गोप्यः समाययुः ॥ २५ ॥

संकोचवीथीषु न संगृहीतः
    शनैश्चलन् गोगणसंकुलासु ।
सिंहावलोको गजबाललीलै-
    र्वधूजनैः पंकजपत्रनेत्रः ॥ २६ ॥
सुमंडितं मैथिलगोरजोभि-
    र्नीलं परं कुन्तलमादधानः
हेमाङ्गदी मौलिविराजमान
    आकर्णवक्रीकृतदृष्टिबाणः ॥ २७ ॥
गोधूलिभिर्मंडितकुन्दहारः
    कर्णोपरि स्फूर्जितकर्णिकारः ।
पीतांबरो वेणुनिनादकारः
    पातु प्रभुर्वो हृतभूरिभारः ॥ २८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे श्रीकृष्ण गोचारणवर्णनं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः ११

https://sa.wikisource.org/s/wf2


धेनुकासुरमोक्षः -

श्रीनारद उवाच -

एकदा सबलः कृष्णश्चारयन् गा मनोहराः ।

गोपालैः सहितः सर्वैर्ययौ तालवनं नवम् ॥ १ ॥

धेनुकस्य भयाद्‌गोपा न गतास्ते वनान्तरम् ।

कृष्णोऽपि न गतस्तत्र बल एको विवेश ह ॥ २ ॥

नीलांबरं कटौ बद्‌ध्वा बलदेवो महाबलः ।

परिपक्वफलार्थं हि तद्वने विचचार ह ॥ ३ ॥

बाहुभ्यां कंपयन् तालान् फलसंघं निपातयन् ।

गर्जंश्च निर्भयः साक्षादनन्तोऽनन्तविक्रमः ॥ ४ ॥

फलानां पततां शब्दं श्रुत्वा क्रोधावृतः खरः ।

मध्याह्ने स्वापकृद्दुष्टो भीमः कंससखो बली ॥ ५ ॥

आययौ संमुखे योद्धुं बलदेवस्य धेनुकः ।

बलं पश्चिमपादाभ्यां निहत्योरसि सत्वरम् ॥ ६ ॥

चकार खरशब्दं स्वं परिधावन् मुहुर्मुहुः ।

गृहीत्वा धेनुकं शीघ्रं बलः पश्चिमपादयोः ॥ ७ ॥

चिक्षेप तालवृक्षे च हस्तेनैकेन लीलया ।

तेन भग्नश्च तालोऽपि तालान्पार्श्वस्थितान् बहून् ॥ ८ ॥

पातयामास राजेन्द्र तदद्‌भुतमिवाभवत् ।

पुनरुत्थाय दैत्येंद्रो बलं जग्राह रोषतः ॥ ९ ॥

योजनं नोदयामास गजं प्रति गजो यथा ।

गृहीत्वा तं बलः सद्यो भ्रामयित्त्वाऽथ धेनुकम् ॥ १० ॥

भूपृष्ठे पोथयामास मूर्छितो भग्नमस्तकः ।

क्षणेन पुनरुत्थाय क्रोधसंयुक्तविग्रहः ॥ ११ ॥

मूर्ध्नि कृत्वा चतुःशृङ्गं धृत्वा रूपं भयंकरम् ।
गोपान् विद्रावयामास शृङ्गैस्तीक्ष्णैर्भयङ्करैः ॥ १२ ॥
अग्रे पलायितान् गोपान् दुद्रावाशु मदोत्कटः ।
श्रीदामा तं च दंडेन सुबलो मुष्टिना तथा ॥ १३ ॥
स्तोकः पाशेन तं दैत्यं स तताड महाबलम् ।
क्षेपणेनार्जुनोऽशुश्च दैत्यं लत्तिकया खरम् ॥ १४ ॥
विशालर्षभ एत्याशु पादेन स्वबलेन च ।
तेजस्वी ह्यर्धचंद्रेण देवप्रस्थश्चपेटकैः ॥ १५ ॥
वरूथपः कंदुकेन संतताड महाखरम् ।
अथ कृष्णोऽपि तं नीत्वा हस्ताभ्यां धेनुकासुरम् ॥ १६ ॥
भ्रामयित्वाऽऽशु चोक्षेप गिरिगोवर्धनोपरि ।
श्रीकृष्णस्य प्रहारेण मूर्छितो घटिकाद्वयम् ॥ १७ ॥
पुनरुत्थाय स्वतुनुं विधुन्वन् दारयन्मुखम् ।
शृङ्गाभ्यां श्रीहरिं नीत्वा धावन्दैत्यो नभोगतः ॥ १८ ॥
चकार तेन खे युद्धमूर्ध्वं वै लक्षयोजनम् ।
गृहीत्वा धेनुकं दैत्यं श्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥ १९ ॥
चिक्षेपाधो भूमिमध्ये चूर्णितास्थिः स मूर्च्छितः ।
पुनरुत्थाय शृङ्गाभ्यां नादं कृत्वातिभैरवम् ॥ २० ॥
गोवर्धनं समुत्पाट्य श्रीकृष्णे प्राणितोत्खरः ।
गिरिं गृहीत्वा श्रीकृष्णः प्राक्षिपत्तस्य मस्तके ॥ २१ ॥
देत्यो गिरिं गृहीत्वाऽथ श्रीकृष्णे प्राहिणोद्बली ।
कृष्णो गोवर्धनं नीत्वा पूर्वस्थाने समाक्षिपत् ॥ २२ ॥
पुनर्धावन् महादैत्यः शृङ्गाभ्यां दारयन्भुवम् ।
बलं पश्चिमपादाभ्यां ताडयित्वा जगर्ज ह ॥ २३ ॥
ननाद तेन ब्रह्मांडं प्रैजद्भूखंडमंडलम् ।
हस्ताभ्यां संगृहीत्वा तं बलदेवो महाबलः ॥ २४ ॥
भूपृष्ठे पोथयामास मूर्च्छितं भग्नमस्तकम् ।
पुनस्तताड तं दैत्यं मुष्टिना ह्यचुताग्रजः ॥ २५ ॥

तेन मुष्टिप्रहारेण सद्यो वै निधनं गतः ।

तदेव ववृषुर्देवाः पुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ २६ ॥

देहाद्विनिर्गतः सोऽपि श्यामसुन्दरविग्रहः ।

स्रग्वी पीतांबरो देवो वनमालाविभूषितः ॥ २७ ॥

लक्षपार्षदसंयुक्तः सहस्रध्वजशोभितः ।

सहस्रचक्रध्वनिभृद्धयायुतसमन्वितः ॥ २८ ॥

लक्षचामरशोभाढ्योऽरुणवर्णोऽतिरत्नभृत् ।

दिव्ययोजनविस्तीर्णो मनोयायी मनोहरः ॥ २९ ॥

किंकिणीजालसंयुक्तो घण्टामंजीरसंयुतः ।

हरिं प्रदक्षिणीकृत्य सबलं दिव्यरूपधृक् ॥ ३० ॥

दिव्यं रथं समारुह्य द्योतयन्मंडलं दिशाम् ।

जगाम दैत्यो हे राजन् गोलोकं कंप्रकृतेः परम् ॥ ३१ ॥

श्रीकृष्णो धेनुकं हत्वा सबलो बालकैः सह ।

तद्यशस्तु प्रगायद्भिर्बभौ गोकुलगोगणैः ॥ ३२ ॥

राजोवाच -

मुने मुक्तिं कथं प्राप्तः पूर्वं को धेनुकासुरः ।

कथं खरत्वमापन्न एतन्मे ब्रूहि तत्त्वतः ॥ ३३ ॥

श्रीनारद उवाच वैरोचनेर्बलेः पुत्रो नाम्ना साहसिको बली ।

नारीणां दशसाहस्रै रेमे वै गन्धमादने ॥ ३४ ॥

वादित्राणां नूपुराणां शब्दोऽभूत्तद्वने महान् ।

गुहायामास्थितस्यापि श्रीकृष्णं स्मरतो मुनेः ॥ ३५ ॥

दुर्वाससोऽथ तेनापि ध्यानभङ्गो बभूव ह ।

निर्गतः पादुकाऽऽरूढो दुर्वासाः कृशविग्रहः ॥ ३६ ॥

दीर्घश्मश्रुर्यष्टिधरः क्रोधपुंजानलद्युतिः ।

यस्य शापाद्विश्वमिदं कंपते स जगाद ह ॥ ३७ ॥

दुर्वासा उवाच -

उत्तिष्ठ गर्दभाकार गर्दभो भव दुर्मते ।

वर्षाणां तु चतुर्लक्षं व्यतीते भारते पुनः ॥ ३८ ॥

माथुरे मंडले दिव्ये पुण्ये तालवने वने ।

बलदेवस्य हस्तेन मुक्तिस्ते भविताऽसुर ॥ ३९ ॥

नारद उवाच -

तस्माद्बलस्य हस्तेन श्रीकृष्णस्तं जघान ह ।

प्रह्लादाय वरो दत्तो न वध्यो मे तवान्वयः ॥ ४० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे धेनुकासुरमोक्षो नाम एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/wfk



कालियमर्दनं तथा दावाग्निपानम् -

बलं विनाथ गोपालैश् चारयन् गा हरिः स्वयम् ।

कालिन्दीकूलमागत्य ययौ वारिविषावृतम् ॥ १ ॥

कालियेन फणीन्द्रेण जलं यत्र विदूषितम् ।

पीत्वा निपेतुर्वसवो गावो गोपा जलान्तिके ॥ २ ॥

तदा तान् जीवयामास दृष्ट्या पीयूषपूर्णया ।

आर्द्रचित्तो हरिः साक्षाद्भगवान् वृजिनार्दनः ॥ ३ ॥

कटौ पीतपटं बद्ध्वा नीपमारुह्य माधवः ।

पपातोत्तुंगविटपात्तत्तोये विषदूषिते ॥ ४ ॥

उच्चचाल जलं दुष्टं कृष्णसंघातघूर्णितम् ।

तत्सर्पमन्दिरे नद्यां भृंगीभूतं बभूव ह ॥ ५ ॥

तदैव कालियः क्रुद्धः फणी फणशतावृतः ।

दशन्दन्तैश्च भुजया चच्छाद नृप माधवम् ॥ ६ ॥

कृष्णो दीर्घं वपुः कृत्वा बन्धनान्निर्गतश्च तम् ।

पुच्छे गृहीत्वा सर्पेद्रं भ्रामयित्वा त्वितस्ततः ॥ ७ ॥

जलेनिपात्य हस्ताभ्यां चिक्षेपाशु धनुःशतम् ।

पुनरुत्थाय सर्पेन्द्रो लेलिहानो भयंकरः ॥ ८ ॥

वामहस्ते हरिं सर्पो रुषा जग्राह माधवम् ।

हरिर्दक्षिणहस्तेन गृहीत्वा तं महाखलम् ॥ ९ ॥

तज्जले पोथयामास सुपर्ण इव पन्नगम् ।

सर्पो मुखशतं दीर्घं प्रसार्य पुनरागतः ॥ १० ॥

पुच्छे गृहीत्वा तं कृष्णः चकर्षाशु धनुःशतम् ।

कृष्णहस्ताद्विनिष्क्रम्य सर्पस्तं व्यदशत्पुनः ॥ ११ ॥

तताड मुष्टिना सर्पं त्रैलोक्यबलधारकः ।

कृष्णमुष्टिप्रहारेण मूर्च्छितो विगतस्मृतिः ॥ १२ ॥
नतं कृत्वाऽऽननशतं स्थितोऽभूत् कृष्णसंमुखे ।
आरुह्य तत्फणिशतं मणिवृन्दमनोहरम् ॥ १३ ॥
ननर्त नटवत्कृष्णो नटवेषो मनोहरः ।
गायन् सप्तस्वरै रागं संगीतं च सतालकम् ॥ १४ ॥
पुष्पैर्देवेषु वर्षत्सु तांडवे नटराजवत् ।
वादयन् स मुदा वीणाऽऽनकदुन्दुभिवेणुकान् ॥ १५ ॥
सतालं पदविन्यासैस्तत्फणां सोज्ज्वलान् बहून् ।
बभंज श्वसतः कृष्णः कालियस्य महात्मनः ॥ १६ ॥
तदैव नागपत्न्यस्ता आगता भयविह्वलाः ।
नत्वा कृष्णपदं देवमूचुर्गद्गदया गिरा ॥ १७ ॥
नागपत्न्य ऊचुः -
नमः श्रीकृष्णचंद्रय गोलोकपतये नमः ।
असंख्यांडाधिपते परिपूर्णतमाय ते ॥ १८ ॥
श्रीराधापतये तुभ्यं व्रजाधीशाय ते नमः ।
नमः श्रीनंदपुत्राय यशोदानंदनाय ते ॥ १९ ॥
पाहि पाहि परदेव पन्नगं
 त्वत्परं न शरणं जगत्त्रये ।
त्वम् पदात्परतरो हरिः स्वयं
 लीलया किल तनोषि विग्रहम् ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
नागपत्नीस्तुतः कृष्णः कालियं विगतस्मयम् ।
विससर्ज हरिः साक्षात्परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ २१ ॥
पाहीति प्रवदंतं तं कालियं भगवान् हरिः ।
प्रणतं संमुखे प्राप्तं प्राह देवो जनार्दनः ॥ २२ ॥
श्रीभगवानुवाच -
द्वीपं रमणकं गच्छ सकलत्रसुहृद्वृतः ।
सुपर्णोद्यतनात्त्वां वै नाद्यान् मत्पादलांछितम् ॥ २३ ॥

श्रीनारद उवाच -

सर्पः कृष्णं तु संपूज्य परिक्रम्य प्रणम्य तम् ।

कलत्रपुत्रसहितो द्वीपं रमणकं ययौ ॥ २४ ॥

अथ श्रुत्वा कालियेन संग्रस्तं नंदनंदनम् ।

तत्राजग्मुर्गोपगणा नंदाद्याः सकला जनाः ॥ २५ ॥

जलाद्विनिर्गतं कृष्णं दृष्ट्वा मुमुदिरे जनाः ।

आश्लिष्य स्वसुतं नंदः परां मुदमवाप ह ॥ २६ ॥

सुतं लब्ध्वा यशोदा सा सुतकल्याणहेतवे ।

ददौ दानं द्विजातिभ्यः स्नेहस्नुतपयोधरा ॥ २७ ॥

तत्रैव शयनं चक्रुर्गोपाः सर्वे परिश्रमात् ।

कालिंदीनिकटे राजन् गोपीगोपगणैः सह ॥ २८ ॥

वेणुसंघर्षणोद्भूतो दावाग्निः प्रलयाग्निवत् ।

निशीथे सर्वतो गोपान् दग्धुमागतवान् स्फुरन् ॥ २९ ॥

गोपा वयस्याः श्रीकृष्णं सबलं शरणं गताः ।

नत्वा कृतांजलिं कृत्वा तमूचुर्भयकातराः ॥ ३० ॥

गोपा ऊचुः -

कृष्ण कृष्ण महाबाहो शरणागतवत्सल ।

पाहि पाहि वने कष्टाद्दावाग्नेः स्वजनान् प्रभो ॥ ३१ ॥

श्रीनारद उवाच -

स्वलोचनानि माभैष्ट न्यमीलयत माधवः ।

इत्युक्त्वा वह्निमपिबद्देवो योगेश्वरेश्वरः ॥ ३२ ॥

प्रातर्गोपगणैः सार्द्धं विस्मितैर्नंदनंदनः ।

गोगणैः सहितः श्रीमद्व्रजमंडलमाययौ ॥ ३३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे कालियदमनं दावाग्निपानं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १३



शेषोपाख्यानवर्णनम् -

वैदेह उवाच -

यद्‌रजो दुर्लभं लोके योगिनां बहुजन्मभिः ।

तत्पादाब्जं हरेः साक्षाद्‌बभौ कालियमूर्द्धसु ॥ १ ॥

कोऽयं पूर्वं कुशलकृत्कालियो फणिनां वरः ।

एनं वेदितुमिच्छामि ब्रूहि देवर्षिसत्तम ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

स्वायंभुवान्तरे पूर्वं नाम्ना वेदशिरा मुनिः ।

विंध्याचले तपोऽकार्षीद्‌भृगुवंशसमुद्‌भवः ॥ ३ ॥

तदाश्रमे तपः कर्तुं प्राप्तो ह्यश्वशिरा मुनिः ।

तं वीक्ष्य रक्तनयनः प्राह वेदशिरा रुषा ॥ ४ ॥

वेदशिरा उवाच -

ममाश्रमे तपो विप्र मा कुर्याः सुखदं न हि ।

अन्यत्र ते तपोयोग्या भूमिर्नास्ति तपोधन ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वाऽथ वेदशिरसो वाक्यं ह्यश्वशिरा मुनिः ।

क्रोधयुक्तो रक्तनेत्रः प्राह तं मुनिपुंगवम् ॥ ६ ॥

अश्वशिरा उवाच -

महाविष्णोरियं भूमिः न ते मे मुनिसत्तम ।

कतिभिर्मुनिभिश्चात्र न कृतं तप उत्तमम् ॥ ७ ॥

श्वसन् सर्प इव त्वं भो वृथा क्रोधं करोषि हि ।

तदा सर्पो भव त्वं हि भूयात्ते गरुडाद्‌भयम् ॥ ८ ॥

वेदशिरा उवाच -

त्वं महादुरभिप्रायो लघुद्रोहे महोद्यमः ।

कार्यार्थी काम इव कौ त्वं काको भव दुर्मते ॥ ९ ॥
आविरासीत्ततो विष्णुरित्थं च शपतोस्तयोः ।
स्वस्वशापाद्दुःखितयोः सांत्वयामास तौ गिरा ॥ १० ॥
श्रीभगवानुवाच -
युवां तु मे समौ भक्तौ भुजाविव तनौ मुनी ।
स्ववाक्यं तु मृषा कर्तुं समर्थोऽहं मुनीश्वरौ ॥ ११ ॥
भक्तवाक्यं मृषा कर्तुं नेच्छामि शपथो मम ।
ते मूर्ध्नि हे वेदशिरः चरणौ मे भविष्यतः ॥ १२ ॥
तदा ते गरुडाद्भीतिः न भविष्यति कर्हिचित् ।
शृणु मेऽश्वशिरो वाक्यं शोचं मा कुरु मा कुरु ॥ १३ ॥
काकरूपेऽपि सुज्ञानं ते भविष्यति निश्चितम् ।
परं त्रैकालिकं ज्ञानं संयुतं योगसिद्धिभिः ॥ १४ ॥
श्रीनारद उवाच -
उत्युक्त्वाथ गते विष्णौ मुनिरश्वशिरा नृप ।
साक्षात्काकभुषंडोऽभूद्योगींद्रो नीलपर्वते ॥ १५ ॥
रामभक्तो महातेजाः सर्वशास्त्रार्थदीपकः ।
रामायणं जगौ यो वै गरुडाय महात्मने ॥ १६ ॥
चाक्षुषे ह्यन्तरे प्राप्ते दक्षः प्राचेतसो नृप ।
कश्यपाय ददौ कन्या एकादश मनोहराः ॥ १७ ॥
तासां कद्रूश्च या श्रेष्ठा साऽद्यैव रोहिणी स्मृता ।
वसुदेवप्रिया यस्यां बलदेवोऽभवत्सुतः ॥ १८ ॥
सा कद्रूश्च महासर्पान् जनयामास कोटिशः ।
महोद्भटान् विषबलानुग्रान् पंचशताननान् ॥ १९ ॥
महाफणिधरान् कांश्चिद्दुःसहांश्च शताननान् ।
तेषां वेदशिरा नाम कालियोऽभून्महाफणी ॥ २० ॥
तेषामादौ फणीन्द्रोऽभूच्छेषोऽनन्तः परात्परः ।
सोऽद्यैव बलदेवोऽस्ति रामोऽनन्तोऽच्युताग्रजः ॥ २१ ॥
एकदा श्रीहरिः साक्षाद्भगवान् प्रकृतेः परः ।

शेषं प्राह प्रसन्नात्मा मेघगंभीरया गिरा ॥ २२ ॥

श्रीभगवानुवाच - भूमंडलं समाधातुं सामर्थ्यं कस्यचिन्न हि ।

तस्मादेनं महीगोलं मूर्ध्नि तं हि समुद्धर ॥ २३ ॥

अनंतविक्रमस्त्वं वै यतोऽनन्त इति स्मृतः ।

इदं कार्यं प्रकर्तव्यं जनकल्याणहेतवे ॥ २४ ॥

शेष उवाच -

अवधिं कुरु यावत्त्वं धरोद्धारस्य मे प्रभो ।

भूभारं धारयिष्यामि तावत्ते वचनादिह ॥ २५ ॥

श्रीभगवानुवाच -

नित्यं सहस्रवदनैरुच्चारं च पृथक् पृथक् ।

मद्‌गुणस्फुरतां नाम्नां कुरु सर्पेंद्र सर्वतः ॥ २६ ॥

मन्नामानि च दिव्यानि यदा यांत्यवसानताम् ।

तदा भूभारमुत्तार्य फणिस्त्वं सुसुखी भव ॥ २७ ॥

शेष उवाच -

आधारोऽहं भविष्यामि मदाधारश्च को भवेत् ।

निराधारः कथं तोये तिष्ठामि कथय प्रभो ॥ २८ ॥

श्रीभगवानुवाच -

अहं च कमठो भूत्वा धारयिष्यामि ते तनुम् ।

महाभारमयीं दीर्घां मा शोचं क्रु मत्सखे ॥ २९ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदा शेषः समुत्थाय नत्वा श्रीगरुडध्वजम् ।

जगाम नृप पातालादधो वै लक्षयोजनम् ॥ ३० ॥

गृहीत्वा स्वकरेणेदं गरिष्ठं भूमिमंडलम् ।

दधार स्वफणे शेषोऽप्येकस्मिंश्चंडविक्रमः ॥ ३१ ॥

संकर्षणेऽथ पाताले गतेऽनन्तपरात्परे ।

अन्ये फणीन्द्रास्तमनु विविशुर्ब्रह्मणोदिताः ॥ ३२ ॥

अतले वितले केचित्सुतले च महातले ।

तलातले तथा केचित्संप्राप्तास्ते रसातले ॥ ३३ ॥

तेभ्यस्तु ब्रह्मणा दत्तं द्वीपं रमणकं भुवि ।
कालियप्रमुखास्तस्मिन् अवसन्सुखसंवृताः ॥ ३४ ॥

इति ते कथितं राजन् कालियस्य कथानकम् ।
भुक्तिदं मुक्तिदं सारं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे शेषोपाख्यानवर्णनं नाम त्रयोशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १४



कालियोपाख्यान वर्णनम् -

वैदेह उवाच -

राजोवाच -

द्वीपे रमणके ब्रह्मन् सर्पान् अन्यान्विना कथम् ।

एतन्मे ब्रूहि सकलं कालियस्याभवद्‌भयम् ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

तत्र नागान्तको नित्यं नागसंघं जघान ह ।

गतक्षोभं चैकदा ते तार्क्ष्यं प्राहुर्भयातुराः ॥ २ ॥

नागाः ऊचुः -

हे गरुत्मन् नमस्तुभ्यं त्वं साक्षाद्‌विष्णुवाहनः ।

अस्मानत्सि यदा सर्पान् कथं नो जीवनं भवेत् ॥ ३ ॥

तस्माद्‌बलिं गृहाणाशु मासे मासे गृहात्पृथक् ।

वनस्पतिसुधान्नानां उपचारैर्विधानतः ॥ ४ ॥

गरुड उवाच -

एकः सर्पस्तु मे देयोभवद्‌भिर्वा गृहात्पृथक् ।

कथं पचामि तमृते बलिं वीटकवत्परम् ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

तथास्तु चोक्तास्ते सर्वे गरुडाय महात्मने ।

गोपीथायात्मजो राजन् नित्यं दिव्यं बलिं ददुः ॥ ६ ॥

कालियस्य गृहस्यापि समयोऽभूद्‌यदा नृप ।

तदा तार्क्ष्यबलिं सर्वं बुभुजे कालियो बलात् ॥ ७ ॥

तदाऽऽगतः प्रकुपितो वेगतः कालियोपरि ।

चकार पादविक्षेपं गरुडश्चंडविक्रमः ॥ ८ ॥

गरुडांघ्रिप्रहारेण कालियो मूर्छितोऽभवत् ।

पुनरुत्थाय जिह्वाभिः प्रावलीढन् मुखं श्वसन् ॥ ९ ॥
प्रसार्य स्वं फणशतं कालियः फणिनां वरः ।
व्यदशद्गरुडं वेगाद्दद्भिर्विषमयैर्बली ॥ १० ॥
गृहीत्वा तं च तुंडेन गरुडो दिव्यवाहनः ।
भूपृष्ठे पोथयामास पक्षाभ्यां ताडयन्मुहुः ॥ ११ ॥
तुण्डाद्विनिर्गतः सर्पः तत्पक्षान्विचकर्ष ह ।
तत्पादौ वेष्टयंस्तुद्यन् फूत्कारं व्यदधन्मुहुः ॥ १२ ॥
तेषां तु दर्शनं पुण्यं सर्वकामफलप्रदम् ।
शुक्लपक्षे मैथिलेंद्र दशम्यामाश्विनस्य तत् ॥ १३ ॥
कुपितो गरुडस्तं वै नीत्वा तुंडेन कालियम् ।
निपात्य भूम्यां सहसा तत्तनुं विचकर्ष ह ॥ १४ ॥
तदा दुद्राव तत्तुंडात् कालियो भयविह्वलः ।
तमन्वधावत् सहसा पक्षिराट् चंडविक्रमः ॥ १५ ॥
सप्त द्वीपान् सप्तखंडान् सप्तसिंधूंस्ततः फणी ।
यत्र यत्र गतस्ताक्ष्र्यं तत्र तत्र ददर्श ह ॥ १६ ॥
भूर्लोकं च भुवर्लोकं स्वर्लोकं प्रगतः फणी ।
महर्लोकं ततो धावन् जनलोकं जगाम ह ॥ १७ ॥
यत्रैव गरुडे प्राप्तेऽ धोऽधो लोकं पुनर्गतः ।
श्रीकृष्णस्य भयात्केऽपि रक्षां तस्य न संदधुः ॥ १८ ॥
कुत्रापि न सुखे जाते कालियोऽपि भयातुरः ।
जगाम देवदेवस्य शेषस्य चरणांतिके ॥ १९ ॥
नत्वा प्रणम्य तं शेषं परिक्रम्य कृतांजलिः ।
दीनो भयातुरः प्राह दीर्घपृष्ठ प्रकंपितः ॥ २० ॥
कालिय उवाच -
हेभूमिभर्तर्भुवनेश भूमन्
भूभारहृत्त्वं ह्यसि भूरिलीलः ।
मां पाहि पाहि प्रभविष्णुपूर्णः
परात्परस्त्वं पुरुषः पुराणः ॥ २१ ॥

श्रीनारद उवाच -

दीनं भयातुरं दृष्ट्वा कालियं श्रीफणीश्वरः ।

वाचा मधुरया प्रीणन् प्राह देवोजनार्दनः ॥ २२ ॥

शेष उवाच -

हे कालिय महाबुद्धे श्रृणु मे परमं वचः ।

कुत्रापि न हि ते रक्षा भविष्यति न संशयः ॥ २३ ॥

आसीत्पुरा मुनिः सिद्धः सौभरिर्नाम नामतः ।

वृन्दारण्ये तपस्तप्तो वर्षाणामयुतं जले ॥ २४ ॥

मीनराजविहारं यो वीक्ष्य गेहस्पृहोऽभवत् ।

स उवाह महाबुद्धिः मांधातुस्तनुजाशतम् ॥ २५ ॥

तस्मै ददौ हरिः साक्षात् परां भागवतीं श्रियम् ।

वीक्ष्य तां नृप मांधाता विस्मितोऽभूद्गतस्मयः ॥ २६ ॥

यमुनांतर्जले दीर्घं सौभरेस्तपतस्तपः ।

पश्यतस्तस्य गरुडो मीनराजं जघान ह ॥ २७ ॥

मीनान्सुदुःखितान् दृष्ट्वा दुःसहा दीनवत्सलः ।

तस्मिन् शापौ ददौ क्रुद्धः सौभरिर्मुनिसत्तमः ॥ २८ ॥

सौभरिरुवाच -

मीनानद्यतनाद् अत्र यद्यत्सि त्वं बलाद्विराट् ।

तदैव र्पाणनाशस्ते भूयान्मे शापतस्त्वरम् ॥ २९ ॥

शेष उवाच -

तद्दिनात्तत्र नायाति गरुडः शापविह्वलः ।

तस्मात् कालिय गच्छाशु वृंदारण्ये हरेर्वने ॥ ३० ॥

कालिंद्यां च निजं वासं कुरु मद्वाक्यनोदितः ।

निर्भयस्ते भयं तार्क्ष्यान् न भविष्यति कर्हिचित् ॥ ३१ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्तः कालियो भीतः सकलत्रः सपुत्रकः ।

कालिंद्यां वासकृद् राजन् श्रीकृष्णेन विवासितः ॥ ३२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे कालियोपाख्यान वर्णनं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १५

https://sa.wikisource.org/s/weo
< गर्गसंहिता | खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)

राधाकृष्णप्रेमोद्योगवर्णनम् -

श्रीनारद उवाच -

इदं मया ते कथितं कालियस्यापि मर्दनम् ।

श्रीकृष्णचरितं पुण्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १ ॥

बहुलाश्व उवाच -

श्रीकृष्णस्य कथां श्रुत्वा भक्तस्तृप्तिं न याति हि ।

यथाऽमरः सुधां पीत्वा यथालिः पद्मकर्णिकाम् ॥ २ ॥

रासं कर्तुं हरौ जाते शिशुरूपे महात्मनि ।

भांडीरे देववागाह श्रीराधां खिन्नमानसाम् ॥ ३ ॥

शोचं मा कुरु कल्याणि वृंदारण्ये मनोहरे ।

मनोरथस्ते भविता श्रीकृष्णेन महात्मनि ॥ ४ ॥

इत्थं देवगिरा प्रोक्तो मनोरथमहार्णवः ।

कथं बभूव भगवान् वृंदारन्ये मनोहरे ॥ ५ ॥

कथं श्रीराधया सार्धं रासक्रीडां मनोहराम् ।

चकार वृन्दकारण्ये परिपूर्णतमः स्वयम् ॥ ६ ॥

श्रीनारद उवाच -

साधु पृष्टं त्वया राजन् भगवच्चरितं शुभम् ।

गुप्तं वदामि देवैश्च लीलाख्यानं मनोहरम् ॥ ७ ॥

एकदा मुख्यसख्यौ द्वे विशाखाललिते शुभे ।

वृषभानोर्गृहं प्राप्य तां राधां जग्मतू रहः ॥ ८ ॥

सख्यावूचतुः -

यं चिन्तयसि राधे त्वं यद्गुणं वदसि स्वतः ।

सोऽपि नित्यं समायाति वृषभानुपुरेऽर्भकैः ॥ ९ ॥

प्रेक्षणीयस्त्वया राधे दर्शनीयोऽतिसुन्दरः ।

पश्चिमायां निशीथिन्यां गोचारणविनिर्गतः ॥ १० ॥

राधोवाच -

लिखित्वा तस्य चित्रं हि दर्शयाशु मनोहरम् ।

तर्हि तत्प्रेक्षणं पश्चात्करिष्यामि न संशयः ॥ ११ ॥

श्रीनारद उवाच -

अथ सख्यौ व्यलिखतां चित्रं नंदशिशोः शुभम् ।

नवयौवनमाधुर्यं राधायै ददतुस्त्वरम् ॥ १२ ॥

तद्दृष्ट्वा हर्षिता राधा कृष्णदर्शनलालसा ।

चित्रं करे प्रपश्यन्ती सुष्वापानंदसंकुला ॥ १३ ॥

ददर्श कृष्णं भवने शयाना

  नृत्यन्तमाराद्वृषभानुपुत्री ॥ १४ ॥

तदैव राधा शयनात्समुत्थिता

  परस्य कृष्णस्य वियोगविह्वला ।

संचिन्तयन्ती कमनीयरूपिणं

  मेने त्रिलोकीं तृणवद्विदेहराट् ॥ १५ ॥

तर्ह्यावव्रजन्तं स्ववनाद्व्रजेश्वरं

  संकोचवीथ्यां वृषाभानुपत्तने ।

गवाक्षमेत्याशु सखीप्रदर्शितं

  दृष्ट्वा तु मूर्च्छां समवाप सुंदरी ॥ १६ ॥

कृष्णोऽपि दृष्ट्वा वृषभानुनन्दिनीं

  सुरूपकौशल्ययुतां गुणाश्रयाम् ।

कुर्वन्मनो रन्तुमतीव माधवो

  लीलातनुः स प्रययौ स्वमन्दिरम् ॥ १७ ॥

एवं ततः कृष्णवियोगविह्वलां

  प्रभूतकामज्वरखिन्नमानसाम् ।

संवीक्ष्य राधां वृषभानुनन्दिनीं

  उवाच वाचं ललिता सखी वरा ॥ १८ ॥

ललितोवाच -

कथं त्वं विह्वला राधे मूर्च्छिताऽतिव्यथां गता ।

यदीच्छसि हरिं सुभ्रु तस्मिन् स्नेहं दृढं कुरु ॥ १९ ॥

लोकस्यापि सुखं सर्वमधिकृत्यास्ति सांप्रतम् ।

दुःखाग्निहृत्प्रदहति कुंभकाराग्निवत् शुभे ॥ २० ॥

श्रीनारद उवाच -

ललितायाश्च ललितं वचं श्रुत्वा व्रजेश्वरी ।

नेत्रे उन्मील्य ललितां प्राह गद्गदया गिरा ॥ २१ ॥

राधोवाच -

व्रजालंकारचरणौ न प्राप्तौ यदि मे किल ।

कदचिद्विग्रहं तर्हि न हि स्वं धारयाम्यहम् ॥ २२ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा वचस्तस्या ललिता भयविह्वला ।

श्रीकृष्णपार्श्वं प्रययौ कृष्णातीरे मनोहरे ॥ २३ ॥

माधवीजालसंयुक्ते मधुरध्वनिसंकुले ।

कदम्बमूले रहसि प्राह चैकाकिनं हरिम् ॥ २४ ॥

ललितोवाच -

यस्मिन् दिने च ते रूपं राधया दृष्टमद्भुतम् ।

तद्दीनात्स्तंभतां प्राप्ता पुत्रिकेव न वक्ति किम् ॥ २५ ॥

अलंकारस्त्वर्चिरिव वस्त्रं भर्जरजो यथा ।

सुगंधि कटुवद्यस्या मन्दिरं निर्जनं वनम् ॥ २६ ॥

पुष्पं बाणं चंद्रबिंबं विषकंदमवेहि भोः ।

तस्यै संदर्शनं देहि राधायै दुःखनाशनम् ॥ २७ ॥

ते साक्षिणं किं विदितं न भूतले

सृजस्यलं पासि हरस्यथो जगत् ।

यदा समानोऽसि जनेषु सर्वतः

तथापि भक्तान् भजसे परेश्वर ॥ २८ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा हरिः साक्षाल्ललितं ललितावचः ।

उवाच भगवान् देवो मेघगंभीरया गिरा ॥ २९ ॥

श्रीभगवानुवाच -

सर्वं हि भावं मनसः परस्परं

नह्येकतो भामिनि जायते तअतः ।

प्रेमैव कर्तव्यमतो मयि स्वतः

प्रेम्णा समानं भुवि नास्ति किंचित् ॥ ३० ॥

यथा हि भाण्डीरवने मनोरथो

बभूव तस्या हि तथा भविष्यति ।

अहैतुकं प्रेम च सद्भिराश्रितं

तच्चापि सन्तः किल निर्गुणं विदुः ॥ ३१ ॥

ये राधिकायां मयि केशवे मनाक्

भेदं न पश्यन्ति हि दुग्धशौक्लवत् ।

त एव मे ब्रह्मपदं प्रयान्ति

तदहैतुकस्फूर्जितभक्तिलक्षणाः ॥ ३२ ॥

ये राधिकायां मयि केशवे हरौ

कुर्वन्ति भेदं कुधियो जना भुवि ।

ते कालसूत्रं प्रपतन्ति दुःखिता

रम्भोरु यावत्किल चंद्रभास्करौ ॥ ३३ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं श्रुत्वा वचः कृत्स्नं नत्वा तं ललिता सखी ।

राधां समेत्य रहसि प्राह प्रहसितानना ॥ ३४ ॥

ललितोवाच -

त्वमिच्छसि यथा कृष्णं तथा त्वां मधुसूदनः ।

युवयोर्भेदरहितं तेजस्त्वैकं द्विधा जनैः ॥ ३५ ॥

तथापि देवि कृष्णाय कर्म निष्कारणं कुरु ।

येन ते वांछितं भूयाद्भक्त्या परमया सति ॥ ३६ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा सखीवाक्यं राधा रासेश्वरी नृप ।

चंद्राननां प्राह सखीं सर्वधर्मविदां वराम् ॥ ३७ ॥

श्रीकृष्णस्य प्रसन्नार्थं परं सौभाग्यवर्धनम् ।

महापुण्यं वांछितदं पूजनं वद कस्यचित् ॥ ३८ ॥

त्वया भद्रे धर्मशास्त्रं गर्गाचार्यमुखाच्छ्रुतम् ।

तस्माद्व्रतं पूजनं वा ब्रूहि मह्यं महामते ॥ ३९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे राधाकृष्णप्रेमोद्योगवर्णनं नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १६

https://sa.wikisource.org/s/wef



तुलसीपूजनम् -

श्रीनारद उवाच -

राधावाक्यं ततः श्रुत्वा राज सर्वसखीवरा ।

चन्द्रानना प्रत्युवाच संविचार्य क्षणं हृदि ॥ १ ॥

चन्द्राननोवाच -

परं सौभाग्यदं राधे महापुण्यं वरप्रदम् ।

श्रीकृष्णस्यापि लब्ध्यर्थं तुलसीसेवनं मतम् ॥ २ ॥

दृष्ट्वा स्पृष्ट्वाऽथवा ध्याता कीर्तिता नमिता स्तुता ।

रोपिता सिंचिता नित्यं पूजिता तुलसीष्टदा ॥ ३ ॥

नवधा तुलसीभक्तिं ये कुर्वन्ति दिने दिने ।

युगकोटिसहस्राणि ते यांति सुकृतं शुभे ॥ ४ ॥

यावच्छाखाप्रशाखाभिर्बीजपुष्पदलैः शुभैः ।

रोपिता तुलसी मर्त्यैः वर्धते वसुधातले ॥ ५ ॥

तेषां वंशेषु ये जाता ये भविष्यंति ये गताः ।

आकल्पयुगसाहस्रं तेषां वासो हरेर्गृहे ॥ ६ ॥

यत्फलं सर्वपत्रेषु सर्वपुष्पेषु राधिके ।

तुलसीदलेन चैकेन सर्वदा प्राप्यते तु तत् ॥ ७ ॥

तुलसीप्रभवैः पत्रैर्यो नरः पूजयेत् हरिम् ।

लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥ ८ ॥

सुवर्णभारशतकं रजतं यच्चतुर्गुणम् ।

तत्फलं समवाप्नोति तुलसीवनपालनात् ॥ ९ ॥

तुलसीकाननं राधे गृहे यस्यावतिष्ठति ।

तद्गृहं तीर्थरूपं हि न यांति यमकिंकराः ॥ १० ॥

सर्वपापहरं पुण्यं कामदं तुलसीवनम् ।

रोपयंति नराः श्रेष्ठास्ते न पश्यंति भास्करिम् ॥ ११ ॥
रोपणात्पालनात्सेकाद्दर्शनात्स्पर्शनान्नृणाम् ।
तुलसी दहते पापं वाङ्मनःकायसंचितम् ॥ १२ ॥
पुष्कराद्यानि तीर्थानि गंगाद्याः सरितस्तथा ।
वासुदेवादयो देवा वसन्ति तुलसीदले ॥ १३ ॥
तुलसीमंजरीयुक्तो यस्तु प्राणान्विमुंचति ।
यमोऽपि नेक्षितुं शक्तो युक्तं पापशतैरपि ॥ १४ ॥
तुलसीकाष्ठजं यस्तु चंदनं धारयेन्नरः ।
तद्देहं न स्पृशेत्पापं क्रियमाणमपीह यत् ॥ १५ ॥
तुलसीविपिनच्छाया यत्र यत्र भवेच्छुभे ।
तत्र श्राद्धं प्रकर्तव्यं पितॄणां दत्तमक्षयम् ॥ १६ ॥
तुलस्याः सखि माहात्म्यं आदिदेवश्चतुर्मुखः ।
न समर्थो भवेद्वक्तुं यथा देवस्य शार्ङ्गिणः ॥ १७ ॥
श्रीकृष्णचंद्रचरणे तुलसीं चन्दनैर्युताम् ।
यो ददाति पुमान् स्त्री वा यथोक्तं फलमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
तुलसीसेवनं नित्यं कुरु त्वं गोपकन्यके ।
श्रीकृष्णो वश्यतां याति येन वा सर्वदैव हि ॥ १९ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्थं चंद्राननावाक्यं श्रुत्वा रासेश्वरी नृप ।
तुलसीसेवनं साक्षादारेभे हरितोषणम् ॥ २० ॥
केतकीवनमध्ये च शतहस्तं सुवर्तुलम् ।
उच्चैर्हेमखचिद्भित्ति पद्मरागतटं शुभम् ॥ २१ ॥
हरिद्धीरकमुक्तानां प्राकारेण महोल्लसत् ।
सर्वतस्तोलिकायुक्तं चिंतामणिसुमंडितम् ॥ २२ ॥
हेमध्वजसमायुक्तं उत्तोरणविराजितम् ।
हैमैर्वितानैः परितो वैजयन्तमिव स्फुरत् ॥ २३ ॥
एतादृशं श्रीतुलसीमन्दिरं सुमनोहरम् ।
तन्मध्ये तुलसीं स्थाप्य हरित्पल्लवशोभितम् ॥ २४ ॥

अभिजिन्नमनक्षत्रे तत्सेवां सा चकार ह ।
समाहूतेन गर्गेण दिष्टेन विधिना सती ॥ २५ ॥
श्रीकृष्णतोषणार्थाय भक्त्या परमया सती ।
इषुपूर्णां समारभ्य चैत्रपूर्णावधि व्रतम् ॥ २६ ॥
पंचामृतेन तुलसीं मासे मासे पृथक् पृथक् ।
उद्यापनसमारंभं वैशाखप्रतिपद्दिने ॥ २८ ॥
गर्गदिष्टेन विधिना वृषभानुसुता नृप ।
षट्पंचाशत्तमैर्भोगैः ब्राह्मणानां द्विलक्षकम् ॥ २९ ॥
संतर्प्य वस्त्रभूषाद्यैः दक्षिणां राधिका ददौ ।
दिव्यानां स्थूलमुक्तानां लक्षभारं विदेहराट् ॥ ३० ॥
कोटिभारं सुवर्णानां गर्गाचार्याय सा ददौ ।
शतभारं सुवर्णानां मुक्तानाञ्च तथैव हि ॥ ३१ ॥
भक्त्या परमया राधा ब्राह्मणे ब्राह्मणे ददौ ।
देवदुन्दुभयो नेदुः ननृतुश्चाप्सरोगणाः ।
तन्मन्दिरोपरि सुरा पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥ ३२ ॥
तदाऽऽविरासीत् तुलसी हरिप्रिया
सुवर्णपीठोपरि शोभितासना ।
चतुर्भुजा पद्मपलाशवीक्षणा
श्यामा फुरद्धेमकिरीटकुण्डला ॥ ३३ ॥
पीतांबराच्छादितसर्पवेणीं
स्रजं दधानां नववैजयन्तीम् ।
खगात्समुत्तीर्य च रंगवल्ली
चुचुम्ब राधां परिरभ्य बाहुभिः ॥ ३४ ॥
तुलस्युवाच -
अहं प्रसनाऽस्मि कलावतीसुते
तद्भक्तिभावेन जिता निरन्तरम् ।
कृतं च लोकव्यवहारसंग्रहा-
त्वया व्रतं भामिनि सर्वतोमुखम् ॥ ३५ ॥

मनोरथस्ते सफलोऽत्र भूयाद्

बुद्धीन्द्रियैश्चित्तमनोभिरग्रतः ।

सदानुकूलत्वमलं पतेः परं

सौभाग्यमेवं परिकीर्तनीयम् ॥ ३६ ॥

एवं वदन्तीं तुलसीं हरिप्रियां

नत्वाऽथ राधा वृषभानुनन्दिनी ।

प्रत्याह गोविन्दपदारविन्दयोः

भक्तिर्भवेन्मे विदिता ह्यहैतुकी ॥ ३७ ॥

तथाऽस्तु चोक्ता तुलसी हरिप्रिया

ऽथान्तर्दधे मैथिल राजसत्तम ।

तदैव राधा वृषभानुनन्दिनी

प्रसन्नचित्ता स्वपुरे बभुव ह ॥ ३८ ॥

श्रीराधिकाख्यानमिदं विचित्रं

शृणोति यो भक्तिपरः पृथिव्याम् ।

त्रैवर्ग्यभावं मनसा समेत्य राजन्

ततो याति नरः कृतार्थाम् ॥ ३९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे तुलसीपूजनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १७



राधाकृष्णसंगमः -

श्रीबहुलाश्व उवाच -

राधाकृष्णस्य चरितं शृण्वतो मे मनो मुने ।

न तृप्तिं याति शरदः पंकजे भ्रमरो यथा ॥ १ ॥

रासेश्वर्या कृष्णपत्न्या तुलसीसेवने कृते ।

यद्‌बभूव ततो ब्रह्मन् तन्मे ब्रूहि तपोधन ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

राधिकायाश्च विज्ञाय तुलसीसेवने तपः ।

प्रीतिं परीक्षन् श्रीकृष्णो वृषभानुपुरं ययौ ॥ ३ ॥

अद्‌भुतं गोपिकारूपं चलज्झंकारनूपुरम् ।

किंकिणीघण्टिकाशब्दमंगुलीयकभूषितम् ॥ ४ ॥

रत्नकंकणकेयूर मुक्ताहारविराजितम् ।

बालार्कताटंकलसत्कबरीपाशकौशलम् ॥ ५ ॥

नासामौक्तिकदिव्याभं श्यामकुन्तलसंकुलम् ।

धृत्वाऽसौ वृषभानोश्च मन्दिरं सन्ददर्श ह ॥ ६ ॥

प्राकारपरिखायुक्तं चतुर्द्वारसमन्वितम् ।

करीन्द्रैः कंजलाकारैर्द्वारि द्वारि मनोहरम् ॥ ७ ॥

वायुवेगैर्मनोवेगैश्चित्रवर्णैस्तुरंगमैः ।

हारचामरसंयुक्तं प्रोल्लसन्मण्डपाजिरम् ॥ ८ ॥

गवां गणैः सवत्सैश्च वृषैर्धर्मधुरन्धरैः ।

गोपाला यत्र गायन्ते वंशीवेत्रधरा नृप ॥ ९ ॥

वृषभानुवरस्यैवं पश्यन् मन्दिरकौशलम् ।

मायायुवतिवेषोऽसौ ततो ह्यन्तःपुरं ययौ ॥ १० ॥

यत्र कोटिरविस्फूर्जत्कपाटस्तम्भपंक्तयः ।

रत्नाजिरेषु शोभन्ते ललनारत्नसंयुताः ॥ ११ ॥
वीणातालमृदंगादीन् वादयन्त्यो मनोहराः ।
पुष्पयष्टिसमायुक्ता गायन्त्यो राधिकागुणम् ॥ १२ ॥
तस्मिन्नन्तःपुरे दिव्यं भ्राजच्चोपवनं महत् ।
दाडिमीकुन्दमन्दारनिंबून्नतद्रुमावृतम् ॥ १३ ॥
केतकीमालतीवृंदैः माधवीभिः विराजितम् ।
तत्र राधानिकुंजोऽस्ति कल्पवृक्षसुगन्धिभृत् ॥ १४ ॥
पतन्ति यत्र भ्रमरा मधुमत्ता नृपेश्वर ।
गन्धाक्तः शीतलो वायुर्मन्दगामी वहत्यलम् ॥ १५ ॥
सहस्रदलपद्मानां रजो विक्षेपयन्मुहुः ।
पुंस्कोकिला कोकिलाश्च मयूराः सारसाः शुकाः ॥ १६ ॥
कूजन्ते मधुरं नादं निकुंजशिखरेषु च ।
पुष्पशय्यासहस्राणि जलकुल्याः सहस्रशः ॥ १७ ॥
प्रोच्छलन्ति स्फुरत्स्फारा यत्र वै मेघमन्दिरे ।
बालार्ककुण्डलधराः चित्रवस्त्राम्बराननाः ॥ १८ ॥
वर्तन्ते कोटिशो यत्र सख्यस्तत्कर्मकौशलाः ।
तन्मध्ये राधिका राज्ञी भ्रमन्ती मन्दिराजिरे ॥ १९ ॥
काश्मीरपंकसंयुक्ते सूक्ष्मवस्त्रविराजिते ।
शिरीषपुष्पक्षितिजदलैरागुल्फपूरके ॥ २० ॥
मालतीमकरन्दानां क्षरद्भिर्बिन्दुभिर्वृते ।
कोटिचंद्रप्रतीकाशा तन्वी कोमलविग्रहा ।
शनैः शनैः पादपद्मं चालयन्ती च कोमलम् ॥ २१ ॥
समागतां तां मणिमन्दिराजिरे
    ददर्श राधा वृषभानुनन्दिनी ।
यत्तेजसा तल्ललनाहृतत्विषो
    जातास्त्वरं चंद्रमसेव तारकाः ॥ २२ ॥
विज्ञाय तद्गौरवमुत्तमं मह-
    दुत्थाय दोर्भ्यां परिरभ्य राधिका ।

दिव्यासने स्थाप्य सुलोकरीत्या

जलादिकं चार्हणमारभच्छुभम् ॥ २३ ॥

राधोवाच -

स्वागतं ते सखि शुभे नामधेयं वदाशु मे ।

भूरिभाग्यं ममैवाद्य भवत्याऽऽगतया स्वतः ॥ २४ ॥

त्वत्समानं दिव्यरूपं दृश्यते न हि भूतले ।

यत्र त्वं वर्तसे सुभ्रु पत्तनं धन्यमेव तत् ॥ २५ ॥

वद देवि सविस्तारं हेतुमागमनस्य च ।

मम योग्यं च यत्कार्यं वक्तव्यं तत्त्वया खलु ॥ २६ ॥

कटाक्षेण सुदीप्त्या च वचसा सुस्मितेन वै ।

गत्या कृत्या श्रीपतिवद्दृश्यते सांप्रतं मया ॥ २७ ॥

नित्यं शुभे मे मिलनार्थमाव्रज

न चेत् स्वसंकेतमलं विधेहि ।

येनैव संगो विधिना भवेद्धि

विधिर्भवत्या स सदा विधेयः ॥ २८ ॥

अयि त्वदात्माऽतिपरं प्रियो मे

त्वदाकृतिः श्रीव्रजराजनन्दनः ।

येनैव मे देवि हृतं तु चेत-

स्त्वय ननान्देव वधूर्दधामि तम् ॥ २९ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं राधावचः श्रुत्वा मायायुवतिवेषधृक् ।

उवाच भगवान् कृष्णो राधां कमललोचनाम् ॥ ३० ॥

श्रीभगवानुवाच -

रम्भोरु नन्दनगरे नन्दगेहस्य चोत्तरे ।

गोकुले वसतिर्मेऽस्ति नाम्नाऽहं गोपदेवता ॥ ३१ ॥

त्वद्रूपगुणमाधुर्यं श्रुतं मे ललितामुखात् ।

तद्द्रष्टुं चंचलापाङ्गि त्वद्गृहेऽहं समागता ॥ ३२ ॥

श्रीमल्लवंगलतिकास्फुटमोदिनीनां

गुञ्जानिकुञ्जमधुप- ध्वनिकुञ्जपुञ्जम् ।

दृष्टं श्रुतं नवनवं तव कंजनेत्रे

दिव्यं पुरंदरपुरेऽपि न यत्समानम् ॥ ३३ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं तयोर्मेलनं तद्बभूव मिथिलेश्वर ।

प्रीतिं परस्परं कृत्वा वने तत्र विरेजतुः ॥ ३४ ॥

हसन्त्यौ ते च गायन्त्यौ पुष्पकन्दुकलीलया ।

पश्यन्त्यौ वनवृक्षांश्च चेरतुर्मैथिलेश्वर ॥ ३५ ॥

कलाकौशल संपन्नां राधां कमललोचनाम् ।

गिरा मधुरया राजन् प्राहेदं गोपदेवता ॥ ३६ ॥

गोपदेवतोवाच -

दूरे वै नन्दनगरं सन्ध्या जाता व्रजेश्वरि ।

प्रभाते चागमिष्यामि त्वत्सकाशं न संशयः ॥ ३७ ॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा वचस्तस्य तु तद्व्रजेश्वरीं

निक्षिप्य सद्यो नयनांबुसन्ततिम् ।

रोमांचहर्षोद्गमभावसंवृता

रंभेव भूमौ पतिता मरुद्धता ॥ ३८ ॥

शंकागतास्तत्र सखीगणास्त्वरं

सुवीजयन्त्यो व्यजनैर्व्यवस्थिताः ।

श्रीखण्डपुष्प द्रवचर्चितांऽशुकां

जगाद राधां नृप गोपदेवता ॥ ३९ ॥

गोपदेवतोवाच -

प्रभाते आगमिष्यामि मा शोकं कुरु राधिके ।

गोश्च भ्रातुर्गोरसस्य शपथो मे न चेदिदम् ॥ ४० ॥

श्रीनारद उवाच -

एवमुक्त्वा हरी राधां समाश्वास्य नृपेश्वर ।
मायायुवतिवेषोऽसौ ययौ श्रीनन्दगोकुलम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे राधाकृष्णसंगमो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १८

https://sa.wikisource.org/s/wfa


श्रीकृष्णचन्द्रदर्शनम् -

श्रीनारद उवाच -

अथ रात्र्यां व्यतीतायां मायायोषिद्वपुर्हरिः ।

राधादुःखप्रशान्त्यर्थं वृषभानोर्गृहं ययौ ॥ १ ॥

राधा तमागतं वीक्ष्य समुत्थायातिहर्षिता ।

दत्तासुना विधानेन पूजयामास मैथिल ॥ २ ॥

श्रीराधोवाच -

त्वया विनाऽहं निशि दुःखिताऽऽसं

    त्वय्यागतायां सखि लब्धवस्तुवत् ।

पूर्वं ह्यपथ्यस्य सुखं यथा ततो

    दुःखं तथा भामिनि मत्प्रसंगतः ॥ ३ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वाऽथ तद्वाक्यं विमना गोपदेवता ।

न किंचिदूचे श्रीराधां दुःखितेव व्यवस्थिता ॥ ४ ॥

विज्ञाय खेदसंपन्नां राधिकां गोपदेवताम् ।

सखीभिः संविचार्याथ जगाद स्नेहतत्परा ॥ ५ ॥

राधोवाच -

विमनास्त्वं कथं भद्रे वद मां गोपदेवते ।

मात्रा भर्त्रा ननांद्रा वा श्वश्र्वा क्रोधेन भर्त्सिता ॥ ६ ॥

सपत्नीकृतदोषेण स्वभर्तुर्विरहेण वा ।

अन्यत्र लग्नचित्तेन विमनाः किं मनोहरे ॥ ७ ॥

मार्गखेदेन वा कच्चिद्विह्वलाऽभूद्रुजाऽथवा ।

शीघ्रं वद महाभागे स्वस्य दुःखस्य कारणम् ॥ ८ ॥

कृष्णभक्तमृते विप्रं येन केनापि कुत्सितम् ।

कथितं तेऽथ रंभोरु तच्चिकित्सां करोम्यहम् ॥ ९ ॥
गजाश्वादीनि रत्नानि वस्त्राणि च धनानि च ।
मन्दिराणि विचित्राणि गृहाण त्वं यदीच्छसि ॥ १० ॥
धनं दत्त्वा तनुं रक्षेत्तनुं दत्त्वा त्रपां व्यधात् ।
धनं तनुं त्रपां दद्यान्मित्रकार्यार्थमेव हि ।
धनं दत्त्वा च सततं रक्षेत्प्राणान्निरन्तरम् ॥ ११ ॥
यो मित्रतां निष्कपटं करोति
    निष्कारणमं धन्यतमं स एव ।
विधाय मैत्रीं कपटं विदध्या-
    त्तं लंपटं हेतुपटं नटं धिक् ॥ १२ ॥
तस्याः प्रेमवचः श्रुत्वा भगवान् गोपदेवता ।
प्रहसन्नाह राजेन्द्र श्रीराधां कीर्तिनन्दिनीम् ॥ १३ ॥
गोपदेवतोवाच -
राधे व्रजन्सानुगिरेस्तटीषु
    संकोचवीथीषु मनोहरासु ।
यान्तीं स्वतो मां दधिविक्रयार्थं
    रुरोध मार्गे नवनन्दपुत्रः ॥ १४ ॥
वंशीधरो वेत्रकरः करे मां
    त्वरं गृहीत्वा प्रसहन्विलज्जः ।
मह्यं करादानधनाय दानं
    देहीति जल्पन्विपिने रसज्ञः ॥ १५ ॥
तुभ्यं न दास्यामि कदापि दानं
    स्वयंभुवे गोरसलंपटाय ।
एवं मयोक्ते वचनेऽथ भाण्डं
    नीत्वा विशीर्णीकृतवान् स दध्नः ॥ १६ ॥
भाण्डं स भित्त्वा दधि किं च पीत्वा
    नीत्वोत्तरीयं मम चेदुरीयम् ।
नन्दीश्वराद्रेर्विदिशं जगाम

तेनाहमाराद्विमनाः स्म जाता ॥ १७ ॥
जात्या स गोपः किल कृष्णवर्णो
ऽधनी न वीरो न हि शीलरूपः ।
यस्मिंस्त्वया प्रेम कृतं सुशीले
त्यजाशु निर्मोहनमद्य कृष्णम् ॥ १८ ॥
इत्थं सवैरं परुषं वचस्तत्
श्रुत्वा च राधा वृषभानुनन्दिनी ।
सुविस्मिता वाक्यपदे सरस्वती
पदं स्मयन्ती निजगाद तां प्रति ॥ १९ ॥
राधोवाच -
यत्प्राप्तये विधिहरप्रमुखास्तपन्ति
वह्नौ तपः परमया निजयोगरीत्या ।
दत्तः शुकः कपिल आसुरिरंगिरा
यत्पादारविन्दमकरन्दरजः स्पृशन्ति ॥ २० ॥
तं कृष्णमादिपुरुषम् परिपूर्णदेवम्
लीलावतारमजमार्तिहरं जनानाम् ।
भूभूरिभारहरणाय सतां शुभाय
जातं विनिन्दसि कथं सखि दुर्विनीते ॥ २१ ॥
गाःपालयन्ति सततं रजसो गवां च
गंगां स्पृशन्ति च जपंति गवां सुनाम्नाम् ।
प्रेक्षन्त्यहर्निशमलं सुमुखं गवां च
जातिः परा न विदिता भुवि गोपजातेः ॥ २२ ॥
तत्कृष्णवर्णविलसत्सुकलां समीक्ष्य
तस्मिन्विलग्नमनसा सुसुखं विहाय ।
उन्मत्तवद्व्रजति धावति नीलकण्ठो
बिभ्रत्कपर्दविषभस्मकपालसर्पान् ॥ २३ ॥
स्वर्लोकसिद्धमुनियक्ष मरुद्गणानां
पालाः समस्तनरकिन्नरनागनाथाः ।

यत्पादपद्ममनिशं प्रणिपत्य भक्त्या
    लब्धश्रियः किल बलिं प्रददुः स्म तस्मै ॥ २४ ॥
वत्साघकालियबकार्जुनधेनुकाना-
    माचक्रवातशकटासुरपूतनानाम् ।
एषां वधः किमुत तस्य यशो मुरारे-
    र्यः कोटिशोऽण्डनिचयोद्भवनाशहेतुः ॥ २५ ॥
भक्तात्प्रियो न विदितः पुरुषोत्तमस्य
    शंभुर्व्हिधिर्न च रमा न च रौहिणेयः ।
भक्ताननुव्रजति भक्ति निबद्ध चित्तः
    चुडामणिः सकललोकजनस्य कृष्णः ॥ २६ ॥
गच्छन्निजं जनमनुप्रपुनाति लोका-
    नावेदयन् हरिजने स्वरुचिं महात्मा ।
तस्मादतीव भजतां भगवान् मुकुन्दो
    मुक्तिं ददाति न कदापि सुभक्तियोगम् ॥ २७ ॥
गोपदेवतावाच -
राधे त्वदीयधिषणा धिषणं हसन्ती
    वाणीं श्रुतिं प्रकुशलेन विडंबयन्ती ।
अत्रागमिष्यति यदाथ हरिः परेशः
    सत्यं ददाति वचनं तव देवि मन्ये ॥ २८ ॥
राधोवाच -
यथाऽऽगमिष्यति यदाऽद्य हरिः परेशः
    किं कारयामि भवतीं वद तर्हि सुभ्रु ।
चेदागमो न हि भवेद्वनमालिनः स्वं
    सर्वं धनं च भवनं च ददामि तुभ्यम् ॥ २९ ॥
श्रीनारद उवाच -
अथ राधा समुत्थाय नत्वा श्रीनन्दनन्दनम् ।
उपविश्यासने दध्यौ ध्यानस्तिमितलोचना ॥ ३० ॥
उत्कंठितां स्वेदयुक्तां बाष्पकंठीं प्रियां हरिः ।

अश्रुपूर्णमुखीं वीक्ष्य बिभ्रत्स्वां पौरुषीं तनुम् ॥ ३१ ॥
पश्यन्तीनां सखीनां च सहसा भक्तवत्सलः ।
राधां प्राह प्रसन्नात्मा मेघगंभीरया गिरा ॥ ३२ ॥
श्रीकृष्ण उवाच -
रंभोरु चन्द्रवदने व्रजसुन्दरीशे
राधे प्रिये नवलयौवनमानशीले ।
उमील्य नेत्रमपि पश्य समागतं मां
तूर्णं त्वया मधुरया च गिरोपहूतम् ॥ ३३ ॥
आगच्छ कृष्ण इति वाक्यमतः श्रुतं मे
सद्यो विसृज्य निजगोकुलगोपवृन्दम् ।
वंशीवटाच्च यमुनानिकटात्प्रधावन्
त्वत्प्रीतयेऽथ ललनेत्र समागतोऽस्मि ॥ ३४ ॥
मय्यागते सति गता सखिरूपिणी का यक्ष्यासुरीसुरवधू किल किन्नरी वा । मायावती छलयितुं भवतीं च तस्मा-
द्विश्वास एव न विधेय उरंगपत्न्याम् ॥ ३५ ॥
श्रीनारद उवाच -
अथ राधा हरिं दृष्ट्वा नत्वा तत्पादपंकजम् ।
मुदमाप परं राजन् सद्यः पूर्णमनोरथा ॥ ३६ ॥
एवं श्रीकृष्णचन्द्रस्य चरितान्यद्भुतानि च ।
यः शृणोति नरो भक्त्या स कृतार्थो भवेन्नरः ॥ ३७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे श्रीकृष्णचंद्रदर्शनम् नाम अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः १९

https://sa.wikisource.org/s/wfh


रासक्रीडा वर्णनम् -

बहुलाश्व उवाच -

राधायै दर्शनं दत्त्वा कृत्वा प्रेमपरीक्षणम् ।

अग्रे चकार कां लीलां भगवानात्मलीलया ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

माधवो माधवे मासि माधवीभिः समाकुले ।

वृंदावने समारेभे रासं रासेश्वरः स्वयम् ॥ २ ॥

वैशाखमासि पंचम्यां जाते चन्द्रोदये शुभे ।

यमुनोपवने रेमे रासेश्वर्या मनोहरः ॥ ३ ॥

पुरा मैथिल गोलोकाद् भूमिर्या कौ समागता ।

सर्वा बभूव सौवर्णपद्मरागमयी त्वरम् ॥ ४ ॥

वृन्दावनं दिव्यवपुः दधत् कामदुघैर्द्रुमैः ।

माधवीभिर्लताभिश्च प्राक्षिपन्नन्दनन्दनम् ।

रत्नसोपानसंपन्ना स्फुरत्सौवर्णतोलिका ।

रराज यमुना राजन् हंसपद्मादिसंकुला ॥ ६ ॥

रत्नधातुमयः श्रीमद्रत्नशृङ्गस्फुरद्द्युतिः ।

सपक्षिगणसंयुक्तो लतापुष्पमनोहरः ॥ ७ ॥

निर्झरैः सुन्दरीभिश्च दरीभिर्भ्रमरीवृतः ।

रेजे गोवर्धनो नाम गिरिराजः करीन्द्रवत् ॥ ८ ॥

सर्वे निकुंजाः परितो रेजुर्दिव्यवपुर्धराः ।

सभामण्डपवीथीभिः प्रांगणस्तंभपंक्तिभिः ॥ ९ ॥

पतत्पताकैर्दिव्याभैः सौवर्णैः कलशैर्नृप ।

स्वेतारुणैः पुष्पदलैः पुष्पमन्दिरवर्तिभिः ॥ १० ॥

वसन्तमाधुर्यधराः कूजत्कोकिलसारसाः ।

पारावतैर्मयूरैश्च यत्र तत्र निकूजिताः ॥ ११ ॥
राधाकृष्णकथां पुण्यां गायमानैर्मधुव्रतैः ।
पतद्भिर्मधुमत्तैश्च कुंजाः सर्वे विराजिताः ॥ १२ ॥
पुलिने शीतलो वायुः मन्दगामी वहत्यलम् ।
सहस्रदलपद्मानां रजो विक्षेपयन्मुहुः ॥ १३ ॥
काश्चिद्गोलोकवासिन्यः काश्चिच्छय्योपकारिकाः ।
शृङ्गारप्रकराः काश्चित्काश्चित्वै द्वारपालिकाः ॥ १४ ॥
पार्षदाख्याः सखिजनाः छत्रचामरपाणयः ।
पुष्पाभरणकारिण्यः श्रीवृन्दावनपालिकाः ॥ १५ ॥
गोवर्धननिवासिन्यः काश्चित्कुंजविधायिकाः ।
तन्निकुंजनिवासिन्यो नर्तक्यो वाद्यतत्पराः ॥ १६ ॥
सर्वा वै चन्द्रवदनाः किशोरवयसा नृप ।
आसां द्वादशयूथाश्चा जग्मुः श्रीकृष्णसन्निधिम् ॥ १७ ॥
तथैव यमुना साक्षाद्यूथीभूत्वा समाययौ ।
श्वेताम्बरा श्वेतवर्णा मुक्ताभरणभूषिता ॥ १८ ॥
तथाऽऽययौ कृष्णपत्नी नाम्ना या मधुमाधवी ।
पद्मवर्णा पुष्पभूषा यूथीभूत्वा शुभांबरा ॥ २१ ॥
तथैव विरजा साक्षाद्यूथीभूत्वा समाययौ ।
हरिद्वस्त्रा गौरवर्णा रत्नालंकारभूषिता ॥ २२ ॥
ललिताया विशाखाया मायायूथः समाययौ ।
एवं स्वष्टसखीनां च सखीनां किल षोडश ॥ २३ ॥
द्वात्रिंशच्च सखीनां च यूथा सर्वे समाययुः ।
रराज भगवान् राजन् स्त्रीगणै रासमण्डले ॥ २४ ॥
वृन्दावने यथाऽऽकाशे चंद्रस्तारागणैर्यथा ।
पीतवासःपरिकरो नटवेषो मनोहरः ॥ २५ ॥
वेत्रभूद्वादयन् वंशीं गोपीनां प्रीतिमावहन् ।
मयूरपक्षभृन्मौली स्रग्वी कुण्डलमण्डितः ॥ २६ ॥
राधया शुशुभे रासे यथा रत्या रतीश्वरः ।

एवं गायन् हरिः साक्षात्सुन्दरीगणसंवृतः ॥ २७ ॥
यमुनापुलिनं पुण्यमाययौ राधया युतः ।
गृहीत्वा हस्तपादेन पद्माभं स्वप्रियाकरम् ॥ २८ ॥
निषसाद हरिः कृष्णातीरे नीरमनोहरे ।
पुनर्जल्पन् सुमधुरं पश्यन् वृन्दावनं प्रियम् ॥ २९ ॥
चलन् हसन् राधिकया कुंजं कुंजं चचार ह ।
कुंजे निलीयमानं तं त्वरं त्यक्त्वा प्रियाकरम् ॥ ३० ॥
विलोक्य शाखान्तरितं राधा जग्राह माधवम् ।
राधा दुद्राव तद्धस्ताज्झंकारं कुर्वती पदे ॥ ३१ ॥
निलीयमाना कुंजेषु पश्यतो माधवस्य च ।
धावन् हरिर्गतो यावत्तावद्राधा ततो गता ॥ ३२ ॥
वृक्षपार्श्वे हस्तमात्रादितश्चेतश्च धावती ।
तमालो हेमवल्ल्येव घनश्चंचलया यथा ॥ ३३ ॥
हेमखन्येव नीलाद्री रेजे राधिकया हरिः ।
राधया विश्वमोहिन्या बभौ मदनमोहनः ॥ ३४ ॥
वृन्दावने रासरंगे रत्येव मदनो यथा ।
धृत्वा रूपाणि तावन्ति यावन्ति व्रजयोषितः ॥ ३५ ॥
ननर्त रासरंगेऽसौ रंगभूम्यां नटो यथा ।
गायन्त्यश्चापि नृत्यन्त्यः सर्वा गोप्यो मनोहराः ॥ ३६ ॥
विरेजुः कृष्णचन्द्रैश्च यथा शक्रैः सुरांगनाः ।
वारां विहारं कृष्णायां चकार मधुसूदनः ॥ ३७ ॥
सर्वैर्गोपीगणैः सार्धं यक्षीभिर्यक्षराडिव ।
कबरीकेशपाशाभ्यां प्रसूनैः प्रच्युतैः शुभैः ।
चित्रवर्णैर्बभौ कृष्णो यथोष्णिङ्मुद्रिता तथा ॥ ३८ ॥
मृदंगतालैर्मधुरध्वनिस्वनै-
    र्जगुर्यशस्ता मधुसूदनस्य ।
प्रापुर्मुदं पूर्णमनोरथाश्चल-
    त्प्रसूनहारा हरिणा गतव्यथाः ॥ ३९ ॥

श्रीहस्तसंताडितवारिबिंदुभिः

स्फारासमस्फूर्जितशीकरद्युभिः ।

वृन्दावनेशो व्रजसुंदरीभी

रेजे गजीभिर्गजराडिव स्वयम् ॥ ४० ॥

विद्याधर्यो देवगंधर्वपत्न्यः

पश्यन्त्यस्ता रासरंगं दिविस्थाः ।

देवैः सार्धं चक्रिरे पुष्पवर्षं

मोहं प्राप्ताः प्रश्लथद्वस्त्रनीव्यः ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडावर्णनं नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २०



रासक्रीडा वर्णनम् -

अथ कृष्णो हरिर्वारि लीलां कृत्वा मनोहरः ।

सर्वैर्गोपीगणैः सार्धं गिरिं गोवर्धनं ययौ ॥ १ ॥

गोवर्धने कन्दरायां रत्नभूम्यां हरिः स्वयम् ।

रासं च राधया सार्धं रासेश्वर्या चकार ह ॥ २ ॥

तत्र सिंहासने रम्ये तस्थतुः पुष्पसंकुले ।

तडिद्घनाविव गिरौ राधाकृष्णौ विरेजतुः ॥ ३ ॥

स्वामिन्यास्तत्र शृङ्गारं चक्रुः सख्यो मुदान्विताः ।

श्रीखण्डकुंकुमाद्यैश्च यावकागुरुकज्जलैः ॥ ४ ॥

मकरन्दैः कीर्तिसुतां समभ्यर्च्य विधानतः ।

ददौ श्रीयमुना साक्षाद्राधायै नूपुराण्यलम् ॥ ५ ॥

मंजीरभूषणं दिव्यं श्रीगंगा जह्नुनन्दिनी ।

श्रीरमा किंकिणीजालं हारं श्रीमधुमाधवी ॥ ६ ॥

चंद्रहारं च विरजा कोटिचंद्रामलं शुभम् ।

ललिता कंचुकमणिं विशाखा कण्ठभूषणम् ॥ ७ ॥

अङ्गुलीयकरत्नानि ददौ चंद्रानना तदा ।

एकादशी राधिकायै रत्नाढ्यं कंकणद्वयम् ॥ ८ ॥

भुजकंकणरत्नानि शतचंद्रानना ददौ ।

तस्यै मधुमती साक्षात् स्फुरद्रत्नांगदद्वयम् ॥ ९ ॥

ताटंकयुगलं बन्दी कुंडले सुखदायिनी ।

आनंदी या सखी मुख्या राधायै भालतोरणम् ॥ १० ॥

पद्मा सद्भालतिलकं बिन्दुं चंद्रकला ददौ ।

नासामौक्तिकमालोलं ददौ पद्मावती सती ॥ ११ ॥

बालार्कद्युतिसंयुक्तं भालपुष्पं मनोहरम् ।

श्रीराधायै ददौ राजन् चंद्रकांता सखी शुभा ॥ १२ ॥

शिरोमणिं सुंदरी च रत्नवेणीं प्रहर्षिणी ।

भूषणे चन्द्रसूर्याख्ये विद्युत्कोटिसमप्रभे ॥ १३ ॥

राधिकायै ददौ देवी वृन्दा वृन्दावनेश्वरी ।

एवं शृङ्गारसंस्फूर्जद्रूपया राधया हरिः ॥ १४ ॥

गिरिराजे बभौ राजन् यज्ञो दक्षिणया यथा ।

यत्र वै राधया रासे शृङ्गारोऽकारि मैथिल ॥ १५ ॥

तत्र गोवर्धने जातं स्थलं शृङ्गारमंडलम् ।

अथ कृष्णः स्वप्रियाभिर्ययौ चन्द्रसरोवरम् ॥ १६ ॥

चकार तज्जले क्रीडां गजीभिर्गजराडिव ।

तत्र चंद्रः समागत्य चंद्रकान्तौ मणी शुभौ ॥ १७ ॥

सहस्रदलपद्मे द्वे स्वामिन्यै हरये ददौ ।

अथ कृष्णो हरिः साक्षात् पश्यन् वृंदावनश्रियम् ॥ १८ ॥

प्रययौ बाहुलवनं लताजालसमन्वितम् ।

तत्र स्वेदसमायुक्तं वीक्ष्य सर्वं सखीजनम् ॥ १९ ॥

रागं तु मेघमल्लारं जगौ वंशीधरः स्वयम् ।

सद्यस्तत्रैव ववृषुर्मेधा अंबुकणांस्तथा ॥ २० ॥

तदैव शीतलो वायुर्ववौ गंधमनोहरः ।

तेन गोपीगणाः सर्वे सुखं प्राप्ता विदेहराट् ॥ २१ ॥

जगुर्यशः श्रीमुरारेरुच्चैस्तत्र समन्विताः ।

तस्मात्तालवनं प्रागाच्छ्रीकृष्णो राधिकापतिः ॥ २२ ॥

रासमंडलमारेभे गायन् व्रजवधूवृतः ।

तत्र गोपीगणाः सर्वे स्वेदयुक्तास्तृषातुराः ॥ २३ ॥

गोप्य ऊचुः -

ऊचू रासेश्वरं रासे कृतांजलिपुटाः शनैः ।

दूरं वै यमुना देव तृषा जाता परं हि नः ॥ २४ ॥

कर्तव्यं भवताऽत्रैव रासे दिव्यं मनोहरम् ।

वारां विहारं पानं च करिष्यामो हरे वयम् ॥ २५ ॥

श्रीनारद उवाच -

जगत्कर्ता पालकस्त्वं संहारस्यापि नायकः ।

तच्छ्रुत्वा वेत्रदण्डेन कृष्णो भूमिं तताड ह ॥ २६ ॥

तदैव निर्गतः स्रोतो वेत्रगंगेति कथ्यते ।

यज्जलस्पर्शमात्रेण ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ॥ २७ ॥

तत्र स्नात्वा नरः कोऽपि गोलोकं याति मैथिल ।

गोपीभी राधया सार्धं श्रीकृष्णो भगवान् हरिः ॥ २८ ॥

वारां विहारं कृतवान् देवो मदनमोहनः ।

ततः कुमुद्वनं प्राप्तो लतावृन्दं मनोहरम् ॥ २९ ॥

भ्रमरध्वनिसंयुक्तं चक्रे रासं सखीजनैः ।

राधा तत्रैव शृङ्गारं श्रीकृष्णस्य चकार ह ॥ ३० ॥

पुष्पैर्नानाविधैर्द्रव्यैः पश्यन्तीनां व्रजौकसाम् ।

चम्पकोद्यत्परिकरः स्वर्णयूथीभुजांगदः ॥ ३१ ॥

सहस्रदलराजीव कर्णिकाविलसच्छ्रुतिः ।

मोहिनीमालिनीकुन्दकेतकीहारभृद्धरिः ॥ ३२ ॥

कदम्बपुष्पविलसत्किरीटकटकोज्ज्वलः ।

मंदारपुष्पोत्तरीयपद्मयष्टिधरः प्रभुः ॥ ३३ ॥

तुलसीमंजरीयुक्तवनमालाविभूषितः ।

एवं शृङ्गारतां प्राप्तः श्रीकृष्णः प्रियया स्वया ॥ ३४ ॥

बभौ कुमुद्वने राजन् वसन्तो हर्षितो यथा

मृदंगवीणावशीभिर्मुरुयष्टिसुकांस्यकैः ॥ ३५ ॥

तालशेषैस्तलैर्युक्ता जगुर्गोप्यो मनोहरम् ।

भैरवं मेघमल्लारं दीपकं मालकोशकम् ॥ ३६ ॥

श्रीरागं चापि हिन्दोलं रागमेवं पृथक् पृथक् ।

अष्टतालैस्त्रिभिर्ग्रामैः स्वरैः सप्तभिरग्रतः ॥ ३७ ॥

नृत्यैर्नानाविधै रम्यैः हावभावसमन्वितैः ।

तोषयन्त्यो हरिं राहदां कटाक्षैर्व्रजगोपिकाः ॥ ३८ ॥

गायन्मधुवनं प्रागात्सुंदरीगणसंवृतः ।

रासेश्वर्या रासलीलां चक्रे रासेश्वरः स्वयम् ॥ ३९ ॥

वैशाखचंद्रकौमुद्या मालतीगंधवायुना ।

स्फुरत्सुगंधकह्लार पतद्रेणूत्करेण वै ॥ ४० ॥

विकचन् माधवीवृंदैः शोभिते निर्जने वने ।

रेमे गोपीगणैः कृष्णो नन्दने वृत्रहा यथा ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडावर्णनं नाम विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २१




रासक्रीडा वर्णनम् -

श्रीनारद उवाच -

इत्थं कुंदवने रम्ये मालतीनां वने शुभे ।

आम्राणां नागरंगाणां निंबूनां सघने वने ॥ १ ॥

दाडिमीनां च द्राक्षाणां बदामानां वने नृप ।

कदम्बानां श्रीफलानां कुटजानां तथैव च ॥ २ ॥

वटानां पनसानां च पिप्पलानां वने शुभे ।

तुलसीकोविदाराणां केतकीकदलीवने ॥ ३ ॥

करिल्लकुञ्जबकुलमन्दाराणां वने हरिः ।

चरन्कामवनं प्रागाद्राजन् व्रजवधूवृतः ॥ ४ ॥

तत्रैव पर्वते कृष्णो ननाद मुरली कलम् ।

मूर्च्छिता विह्वला जातास्तन्नादेन व्रजांगनाः ॥ ५ ॥

मनोजबाणभिन्नांगाः श्लथन्नीव्यः सुरैः सह ।

कश्मलं प्रययू राजन् विमानेष्वमरांगनाः ॥ ६ ॥

चतुर्विधा जीवसंघाः स्थावरैर्मोहमास्थिताः ।

नद्यो नदाः स्थिरीभूताः पर्वता द्रवतां गताः ॥ ७ ॥

तत्पादचिह्नसंयुक्तो गिरिः कामवनेऽभवत् ।

तस्य दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ॥ ८ ॥

अथ गोपीगणैः साकं श्रीकृष्णो राधिकापतिः ।

नंदीश्वरबृहत्सानुतटे रासं चकार ह ।

तत्र गोप्योऽतिमानिन्यो बभूवुर्मैथिलेश्वर ।

तास्त्यक्त्वा राधया सार्धं तत्रैवान्तर्दधे हरिः ॥ १० ॥

गोप्यश्च सर्वा विरहातुरा भृशं

कृष्णं विना मैथिल निर्जने वने ।

ता बभ्रमुश्चाश्रुकलाकुलाक्ष्यो
    यथा हरिण्यश्चकिता इतस्ततः ॥ ११ ॥
कृष्णं ह्यपश्यन्त्य इति व्यथां गता
    यथा करिण्यः करिणं वने वने ।
यथा कुरर्यः कुररं व्रजांगनाः
    सर्वा रुदन्त्यो विरहातुरा भृशम् ॥ १२ ॥
उन्मत्तवद्वृक्षलताकदम्बकं
    सर्वा मिलित्वा च पृथग्वने वने ।
पप्रच्छुरारान्नृप नंदनंदनं
    कुत्र स्थितं तं वदताशु भूरुहाः ॥ १३ ॥
श्रीकृष्ण कृष्णेति गिरा वदन्त्यः
    श्रीकृष्णपादांबुजलग्नमानसाः ।
श्रीकृष्णरूपास्तु बभूवुरंगनाः
    चित्रं न पेशस्कृतमेत्य कीटवत् ॥ १४ ॥
श्रीपादुकाधःस्थलगोपिगोप्यः
    श्रीपादुकाब्जं शरनं प्रपन्नाः ॥ १५ ॥
ततस्तु तत्प्रसादेन तत्पदार्चनदर्शनात् ।
ददृशुर्गां तदा गोप्यो भगवत्पाद चिह्निताम् ॥ १६ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
राधेशो राधया सार्धं संकेतवटमाविशत् ।
प्रियायाः कबरीपुष्परचनां स चकार ह ॥ १७ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रीकृष्णो राधया सार्धं संकेतवटमाविशत् ।
चित्रपत्रावलीः कृष्ण पूर्णेन्दुमुखमंडले ॥ १९ ॥
एवं कृष्णो भद्रवनं खदिराणां वनं महत् ।
बिल्वानां च वनं पश्यन् कोकिलाख्यं वनं गतः ॥ २० ॥
गोप्यः कृष्णं विचिन्वन्त्यो ददृशुस्तत्पदानि च ।
यवचक्रध्वजच्छत्रैः स्वस्तिकाङ्कुशबिन्दुभिः ॥ २१ ॥

अष्टकोणेन वज्रेण पद्मेनाभियुतानि च ।
नीलशङ्खघटैर्मत्स्यत्रिकोणेषूर्ध्वधारकैः ॥ २२ ॥
धनुर्गोखुरचन्द्रार्द्धशोभितानि महात्मनः ।
तत्पदान्यनुसारेण व्रजन्त्यो गोपिकास्ततः ॥ २३ ॥
तद्रजः सततं नीत्वा धृत्वा मूर्ध्नि व्रजांगनाः ।
पदान्यन्यानि ददृशुरन्यचिह्नान्वितानि च ॥ २४ ॥
केतुपद्मातपत्रैश्च यवेनाथोर्ध्वरेखया ।
चक्रचंद्रार्धांकुशकैर्बिंदुभिः शोभितानि च ॥ २५ ॥
लवंगलतिकाभिश्च विचित्राणि विदेहराट् ।
गदापाठीनशंखैश्च गिरिराजेन शक्तिभिः ॥ २६ ॥
सिंहासनरथाभ्यां च बिंदुद्वययुतानि च ।
वीक्ष्य प्राहू राधिकया गतोऽसौ नंदनंदनः ॥ २७ ॥
पश्यत्यस्तत्पादपद्मं कोकिलाख्यं वनं गताः ।
गोपीकोलाहलं श्रुत्वा राधिकां प्राह माधवः ॥ २८ ॥
कोटिचंद्रप्रतीकाशे राधे सर्प त्वरं प्रिये ।
आगता गोपिकाः सर्वास्त्वां नेष्यन्ति हि सर्वतः ॥ २९ ॥
तदा मानवती राधा भूत्वा प्राह रमापतिम् ।
रूपयौवनकौशल्यशीलगर्वसमन्विता ॥ ३० ॥
राधोवाच -
चलितुं न समर्थाऽहं मन्दिरान्ना विनिर्गता ।
सुकुमारी स्वेदयुक्ता कथं मां नयसि प्रिय ॥ ३१ ॥
नारच उवाच -
इति वाक्यं ततः श्रुत्वा श्रीकृष्णो राधिकेश्वरः ।
पीतांबरेण दिव्येन वायुं तस्यै चकार ह ॥ ३२ ॥
हस्तं गृहीत्वा तामाह गच्छ राधे यथासुखम् ।
कृष्णेनापि तदा प्रोक्ता न ययौ तेन वै पुनः ॥ ३३ ॥
पृष्ठं दत्त्वाऽथ हरये तूष्णींभूता स्थिता पुनः ।
प्रियां मानवतीं राधां प्राह कृष्णः सतां प्रियः ॥ ३४ ॥

श्रीभगवानुवाच -

विहाय गोपीरिह कामयाना

भजाम्यहं मानिनि चेतसा त्वाम् ।

यत्ते प्रियं तत्प्रकरोमि राधे

मे स्कंधमारुह्य सुखं व्रजाशु ॥ ३५ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं प्रियां प्रियतमः स्कंधयानेप्सितां नृप ।

विहायान्तर्दधे कृष्णो स्वच्छन्दगतिरीश्वरः ॥ ३६ ॥

गतमाना कीर्तिसुता भगवद्‌विरहातुरा ।

उच्चै रुरोद राजेन्द्र कोकिलाख्ये वने परे ॥ ३७ ॥

तदैव यूथाः संप्राप्ता गोपीनां मैथिलेश्वर ।

तद् रोदनं दुःखतरं श्रुत्वा जग्मुस्त्रपातुराः ॥ ३८ ॥

काश्चित्तां मकरंदैश्च स्नापयांचक्रुरीश्वरीम् ।

चंदनागुरु कस्तूरी कुङ्कुमद्रवसीकरैः ॥ ३९ ॥

वायुं चक्रुस्तदंगेषु व्यजनान्दोलचामरैः ।

आश्वास्य वाग्भिः परमां नानाऽनुनयकोविदैः ॥ ४० ॥

तन्मुखान्मानिनो मानं श्रुत्वा कृष्णस्य गोपिकाः ।

मानवंत्यो मैथिलेन्द्र विस्मयं परमं ययुः ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडावर्णनं नामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २२



रासक्रीडा वर्णनम् -

२.२२(२.१९)

श्रीनारद उवाच -

अथ कृष्णगुणान् रम्यान् समेताः सर्वयोषितः ।

जगुस्तालस्वरैः रम्यैः कृष्णागमनहेतवे ॥ १ ॥

गोप्य ऊचुः -

लोकाभिराम जनभूषण विश्वदीप

कंदर्पमोहन जगद्वृजिनार्तिहारिन् ।

आनंदकंद यदुनंदन नंदसूनो

स्वच्छन्दपद्ममकरंद नमो नमस्ते ॥ २ ॥

गोविप्रसाधुविजयध्वज देववंद्य

कंसादिदैत्यवधहेतुकृतावतार ।

श्रीनंदराजकुलपद्मदिनेश देव

देवादिमुक्तजनदर्पण ते जयोऽस्तु ॥ ३ ॥

गोपालसिंधुपरमौक्तिक रूपधारिन्

गोपालवंशगिरिनीलमणे परात्मन् ।

गोपालमंडलसरोवरकञ्जमूर्ते

गोपालचन्दनवने कलहंसमुख्य ॥ ४ ॥

श्रीराधिकावदनपंकज षट्पदस्त्वं

श्रीराधिकावदनचंद्रचकोररूपः ।

श्रीराधिकाहृदयसुन्दरचन्द्रहार

श्रीराधिकामधुलताकुसुमाकरोऽसि ॥ ५ ॥

यो रासरंगनिजवैभवभूरिलीला

यो गोपिकानयनजीवनमूलहारः ।

मानं चकार रहसा किल मानवत्यां
 सोऽयं हरिर्भवतु नो नयनाग्रगामी ॥ ६ ॥
यो गोपिकासकलयूथमलंचकार
 वृंदावनं च निजपादरजोभिरद्रिम् ।
यः सर्वलोकविभवाय बभूव भूमौ
 तं भूरिलीलमुरगेंद्रभुजं भजामः ॥ ७ ॥
चंद्रं प्रतप्तकिरणज्वलनं प्रसन्नं
 सर्वं वनांतमसिपत्रवनप्रवेशम् ।
बाणं प्रभंजनमतीव सुमन्दयानं
 मन्यामहे किल भवन्तमृते व्यथार्ताः ॥ ८ ॥
सौदासराजमहिषीविरहादतीव
 जातं सहस्रगुणितं नलपट्टराज्ञ्याः ।
तस्मात्तु कोटिगुणितं जनकात्मजायाः
 तस्मादनंतमतिदुःखमलं हरे नः ॥ ९ ॥
श्रीउद्धवः सकलभक्तशिरोमणीशः
 त्वत्पादपद्मवरमुख्यधिकारकारी ।
तस्माद्वयं च चरणौ शरणं गताः स्मः
 श्रीमन् कृपां क्रु शण्यपदे शरण्ये ॥ १० ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्थं राज रुदन्तीनां गोपीनां कमलेक्षणः ।
आविर्बभूव सहसा स्वयमर्थमिवात्मनः ॥ ११ ॥
स्फुरत्किरीटकेयूर कुंडलांगदभूषणम् ।
स्निग्धामलसुगन्धाढ्यनीलकुंचितकुंतलम् ॥ १२ ॥
आगतं वीक्ष्य युगपत् समुत्तस्थुर्व्रजांगनाः ।
तन्मात्राणि च यं दृष्ट्वा यथा ज्ञानेंद्रियाणि च ॥ १३ ॥
हरिर्ननर्त तन्मध्ये वंशीवादनतत्परः ।
राधया सहितो राजन् यथा रत्या रतीश्वरः ॥ १४ ॥
यावतीर्गोपिकाः सर्वास्तावद्रूपधरो हरिः ।

गच्छन् ताभिर्व्रजे रेमे स्वावस्थाभिर्मनो यथा ॥ १५ ॥
वनोद्देशे स्थितं कृष्णं गतदुःखा व्रजांगनाः ।
कृतांजलिपुटा ऊचुर्गिरा गद्‌गदया हरिम् ॥ १६ ॥
गोप्य ऊचुः -
क्व गतस्त्वं वद हरे त्यक्त्वा गोपीगणो महान् ।
सर्वं जगत्तृणीकृत्य त्वत्पादे प्राप्तमानसम् ॥ १७ ॥
श्रीभगवानुवाच - हे गोप्यः पुष्करद्वीपे हंसो नाम महामुनिः ।
समुद्रे दधिमंडोदे ततापान्तर्गतस्तपः ॥ १८ ॥
चकाराहैतुकीं भक्तिं मम ध्यानपरायणः ।
व्यतीतं तस्य तपतो गोप्यो मन्वन्तरद्वयम् ॥ १९ ॥
तमद्यैवाग्रसन्मत्स्यो योजनार्धवपुर्धरः ।
तन्निर्जगार पौंड्रस्तु मत्स्यरूपधरोऽसुरः ॥ २० ॥
एवं संप्राप्तकष्टस्य हंसस्यापि मुरेरहम् ।
गत्वाऽथ शीघ्रेण तयोः शिरश्छित्वाऽरिणा मुनिम् ॥ २१ ॥
मोचयित्वाऽथ गतवान् श्वेतद्वीपे व्रजांगनाः ।
क्षीराब्धौ शेषपर्यंके शयनं तु मया कृतम् ॥ २२ ॥
दुःखिता भवतीर्ज्ञात्वा निद्रां त्यक्त्वा ततः प्रियाः ।
सहसा भक्तवश्योऽहं पुनरागतवानिह ॥ २३ ॥
जानन्ति सन्तः समदर्शोनि ये
दान्ता महान्तः किल नैरपेक्ष्याः ।
ते नैरपेक्ष्यं परमं सुखं मे
ज्ञानेन्द्रियादीनि यथा रसादीन् ॥ २४ ॥
गोप्य ऊचुः -
क्षीराब्दौ शेषपर्यंके यद्‌रूपं च त्वया धृतम् ।
तद्‌रूपदर्शनं देहि यदि प्रीतोऽसि माधव ॥ २५ ॥
श्रीनारद उवाच -
तथाऽस्तु चोक्त्वा भगवान् गोपीव्यूहस्य पश्यतः ।
दधाराष्टभुजं रूपं श्रीराधारूपमेव च ॥ २६ ॥

तत्र क्षीरसमुद्रोऽभूल्लोलकल्लोलमण्डितः ।
दिव्यानि रत्नसौधानि बभूवुर्मंगलानि च ॥ २७ ॥
तत्र शेषो बिसश्वेतः कुण्डलीभूतसंस्थितः ।
बालार्कमौलिसाहस्रफणाच्छत्रविराजितः ॥ २८ ॥
तस्मिन् वै शेषपर्यङ्के सुखं सुष्वाप माधवः ।
तस्य श्रीरूपिणी राधा पादसेवां चकार ह ॥ २९ ॥
तद्रूपं सुंदरं दृष्ट्वा कोटिमार्तण्डसन्निभम् ।
नत्वा गोपीगणाः सर्वे विस्मयं परमं गताः ॥ ३० ॥
गोपीभ्यो दर्शनं दत्तं यत्र कृष्णेन मैथिल ।
तत्र क्षेत्रं महापुण्यं जातं पापप्रणाशनम् ॥ ३१ ॥
अथ गोपीगणैः सार्धं यमुनामेत्य माधवः ।
कालिन्दीजलवेगेषु जलकेलिं चकार ह ॥ ३२ ॥
राधाकराल्लक्षदलं पद्मं पीताम्बरं तथा ।
धावन् जलेषु गतवान् प्रहसन् माधवः स्वयम् ॥ ३३ ॥
राधा हरेः पीतपटं वशीवेत्रस्फुरत्प्रभम् ।
गृहीत्वा प्रसहन्ती सा गच्छन्ती यमुनाजले ॥ ३४ ॥
वंशीं देहीति वदतः श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।
राधा जगाद कमलं वासो देहीति माधव ॥ ३५ ॥
कृष्णो ददौ राधिकायै पद्ममंबरमेव च ।
राधा ददौ पीतपटं वेत्रं वंशीं महात्मने ॥ ३६ ॥
अथ कृष्णः कलं गायन् मालामाजानुलंबिताम् ।
वैजन्तीमादधानः श्रीभाण्डीरं गजाम ह ॥ ३७ ॥
प्रियायास्तत्र शृङ्गारं चकार कुशलेश्वरः ।
पत्रावलीयावकाग्रैः पुष्पैः कंजलकुंकुमैः ॥ ३८ ॥
चंदनागुरुकस्तूरी केसराद्यैर्हरेर्मुखे ।
पत्रं चकार शृङ्गारे मनोज्ञं कीर्तिनन्दिनी ॥ ३९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडावर्णनं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २३



रासक्रीडायां शंखचूडवधः -

श्रीनारद उवाच -

अथ कृष्णो गोपिकाभिः लोकजंघवनं ययौ ।

वसन्तमाधवीभिश्च लताभिः संकुलं नृप ॥ १ ॥

तत्पुष्पदामनिचयैः स्फुरत्सौगंधिशालिभिः ।

सर्वासां हरिणा तत्र कबर्यो गुंफितास्ततः ॥ २ ॥

भ्रमरध्वनिसंयुक्ते सुगंधानिलवासिते ।

कालिन्दीनिकटे कृष्णो विचचार प्रियान्वितः ॥ ३ ॥

करिल्लैः पीलुभिः श्यामैः तमालैः संकुलद्रुमैः ।

महापुण्यवनं कृष्णो ययौ रासेश्वरो हरिः ॥ ४ ॥

तत्र रासं समारेभे रासेश्वर्या समन्वितः ।

गीयमानश्च गोपीभिरप्सरोभिः स्वराडिव ॥ ५ ॥

तत्र चित्रमभूद्राजन् शृणु त्वं तन्मुखान्मम ।

शंखचूडो मान यक्षो धनदानुचरो बली ॥ ६ ॥

भूतले तत्समो नास्ति गदायुद्धविशारदः ।

मन्मुकादौग्रसेनेश्च बलं श्रुत्वा महोत्कटम् ॥ ७ ॥

लक्षभारमयीं गुर्वीं गदामादाय यक्षराट् ।

स्वसकाशान्मधुपुरीमाययौ चण्डविक्रमः ॥ ८ ॥

सभायामास्थितं प्राह कंसं नत्वा मदोद्धतः ।

गदायुद्धं देहि मह्यं त्रैलोक्यविजयी भवान् ॥ ९ ॥

अहं दासो भवेयं वै भवांश्च विजयी यदि ।

अहं जयी चेद्भवन्तं दासं शीघ्रं करोम्यहम् ॥ १० ॥

तथास्तु चोक्त्वा कंसस्तु गृहीत्वा महतीं गदाम् ।

शंखचूडेन युयुधे रंगभूमौ विदेहराट् ॥ ११ ॥

तयोश्च गदया युद्धं घोररूपं बभूव ह ।
ताडनाच्चट्चटाशब्दं कालमेघतडिद्ध्वनि ॥ १२ ॥
शुशुभाते रंगमध्ये मल्लौ नाट्ये नटाविव ।
इभेन्द्राविव दीर्घांगौ मृगेन्द्राविव चोद्भटौ ॥ १३ ॥
द्वयोश्च युध्यतो राजन् परस्परजिगीषया ।
विस्फुलिंगान् क्षरन्त्यौ द्वे गदे चूर्णीबभूवतुः ॥ १४ ॥
कंसः प्रकुपितं यक्षं मुष्टिनाभिजघान ह ।
शंखचूडोऽपि तं कंसं मुष्टिना तं तताड च ॥ १५ ॥
मुष्टामुष्टि तयोरासीद्दिनानां सप्तविंशतिः ।
द्वयोरक्षीणबलयोर्विस्मयं गतयोस्ततः ॥ १६ ॥
शंखचूडं संगृहीत्वा कंसो दैत्याधिपो बली ।
बलाच्चिक्षेप सहसा व्योम्नि तं शतयोजनम् ॥ १७ ॥
शंखचूडः प्रपतितः किंचिद्व्याकुलमानसः ।
कंसं गृहीत्वा नभसि चिक्षेपायुतयोजनम् ॥ १८ ॥
आकाशात्पतितः कंसः किंचिद्व्याकुलमानसः ।
यक्षं गृहीत्वा सहसा पातयामास भूतले ॥ १९ ॥
शंखचूडस्तं गृहीत्वा पोथयामास भूतले ।
एवं युद्धे संप्रवृत्ते चकंपे भूमिमंडलम् ॥ २० ॥
मुनीन्द्रः सर्ववित्साक्षाद्गर्गाचार्यः समागतः ।
रंगेषु वन्दितस्ताभ्यां कंसं प्राहोर्जया गिरा ॥ २१ ॥
श्रीगर्ग उवाच -
युद्धं मा कुरु राजेंद्र विफलोऽयं रणोऽत्र वै ।
त्वत्समानो ह्ययं वीरः शङ्खचूडो महाबलः ॥ २२ ॥
तव मुष्टिप्रहारेण भृशमैरावतो गजः ।
जानुभ्यां धरणीं स्पृष्ट्वा कश्मलं परमं ययौ ॥ २३ ॥
अन्येऽपि बलिनो दैत्या मुष्टिना ते मृतिं गताः ।
शंखचूडो न पतितः संदेहो नास्ति तच्छृणु ॥ २४ ॥
परिपूर्णतमो यो वै सोऽपि त्वां घातयिष्यति ।

तथैनं शंखचूडाख्यं शिवस्यापि वरोर्जितम् ॥ २५ ॥

तस्मात्प्रेम प्रकर्तव्यं शंखचूडे यदूद्वह ।

यक्षराट् च त्वया कंसे कर्तव्यं प्रेम निश्चितम् ॥ २६ ॥

श्रीनारद उवाच -

गर्गेणोक्तौ तदा तौ द्वौ मिलित्वाऽथ परस्परम् ।

परमां चक्रतुः प्रीतिं शंखचूडयदूद्वहौ ॥ २७ ॥

अथ कंसं सनुज्ञाप्य गृहं गन्तुं समुद्यतः ।

गच्छन् मार्गेऽशृणोद्रात्रौ रासगानं मनोहरम् ॥ २८ ॥

तालशब्दानुसारेण संप्राप्तो रासमंडले ।

रासेश्वर्या समं रासेऽपश्यद्रासेश्वरं हरिम् ॥ २९ ॥

श्रीराधयाऽलंकृतवामबाहुं

    स्वच्छंदवक्रीकृतदक्षिणांघ्रिम् ।

वंशीधरं सुंदरमंदहासं

    भ्रूमंडलैर्मोहितकामराशिम् ॥ ३० ॥

व्रजांगनायूथपतिं व्रजेश्वरं

    सुसेवितं चामरछत्रकोटिभिः ।

विज्ञाय कृष्णं ह्यतिकोमलं शिशुं

    गोपीं समाहर्तुमलं मनोऽकरोत् ॥ ३१ ॥

बहुलाश्व उवाच -

किं बभूव ततो रासे शंखचूडे समागते ।

एतन्मे भ्रूहि विप्रेंद्र त्वं परावरवित्तमः ॥ ३२ ॥

श्रीरानद उवाच -

व्याघ्राननं कृष्णवर्णं तालवृक्षदशोच्छ्रितम् ।

भयंकरं ललज्जिह्वं दृष्ट्वा गोप्योऽतितत्रसुः ॥ ३३ ॥

दुद्रुवुः सर्वतो गोप्यो महान् कोलाहलोऽभवत् ।

हाहाकारस्तदैवासीद् शंखचूडे समागते ॥ ३४ ॥

शतचंद्राननां गोपीं गृहीत्वा यक्षराट् खलः ।

दुद्रावाशूत्तरामाशां निःशंकः कामपीडितः ॥ ३५ ॥

रुदन्तीं कृष्ण कृष्णेति क्रोशन्तीं भयविह्वलाम् ।
तमन्वधावच्छ्रीकृष्णः शालहस्तो रुषा भृशम् ॥ ३६ ॥
यक्षो वीक्ष्य तमायान्तं कृतान्तमिव दुर्जयम् ।
गोपीं त्यक्त्वा जीवितेच्छुः प्राद्रवद्भयविह्वहः ॥ ३७ ॥
यत्र यत्र गतो धावन् शंखचूडो महाखलः ।
तत्र तत्र गतः कृष्णः शालहस्तो भृशं रुषा ॥ ३८ ॥
हिमाचलतटं प्राप्तः शालमुद्यम्य यक्षराट् ।
तस्थौ तत्संमुखे राजन् युद्धकामो विशेषतः ॥ ३९ ॥
तस्मै चिक्षेप भगवान् शालवृक्षं भुजौजसा ।
तेन घातेनन पतितो वृक्षो वातहतो यथा ॥ ४० ॥
पुनरुत्थाय वैकुंठं मुष्टिना तं जघान ह ।
जगर्ज सहसा दुष्टो नादयम् मंडलं दिशाम् ॥ ४१ ॥
गृहीत्वा तं हरिर्दोर्भ्यां भ्रामयित्वा भुजौजसा ।
पातयामास भूपृष्ठे वातः पद्ममिवोद्धृतम् ॥ ४२ ॥
शंखचूडस्तं गृहीत्वा पोथयामास भूतले ।
एवं युद्धे संप्रवृत्ते चकंपे भूमिमण्डलम् ॥ ४३ ॥
मुष्टिना तच्छिरश्छित्वा तस्माच्चूडामणिं हरिः ।
जग्राह माधवः साक्षात्सुकृती शेवधिं यथा ॥ ४४ ॥
तज्ज्योतिर्निर्गतं दीर्घं द्योतयन्मण्डलं दिशाम् ।
श्रीदाम्नि श्रीकृष्णसखे लीनं जातं व्रजे नृप ॥ ४५ ॥
एवं हत्वा शंखचूडं भगवान् मधुसूदनः ।
मणिपाणिः पुनः शीघ्रमाययौ रासमंडलम् ॥ ४६ ॥
चंद्राननायै च मणिं दत्त्वा तं दीनवत्सलः ।
पुनर्गोपीनणैः सार्धं रासं चक्रे हरिः स्वयम् ॥ ४७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडायां शंखचूडवधोनाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २४

https://sa.wikisource.org/s/wev
< गर्गसंहिता | खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)

रासक्रीडायां आसुरि उपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

अथ गोपीगणैः सार्धं पश्यन् श्रीयमुनातटम् ।

विहर्तुमामयौ कृष्णो वृंदारण्यं मनोहरम् ॥ १ ॥

वृंदावने चौषधयो लीना जाता हरेर्वरात् ।

ताः सर्वाश्चांगना भूतवा यूथीभूत्वा समाययुः ॥ २ ॥

लतागोपीसमूहेन चित्रवर्णेन मैथिल ।

रेमे वृंदावने राजन् हरिर्वृंदावनेश्वरः ॥ ३ ॥

कालिन्दनन्दिनीतीरे कदंबाच्छादिते शुभे ।

त्रिविधेन समीरेण सर्वतः सुरभीकृते ॥ ४ ॥

विलसत्पुलिने रम्ये वंशीवटविराजिते ।

स्थितोऽभूद्राधया सार्धं रासश्रमसमन्वितः ॥ ५ ॥

वीणातालमृदंगादि मुरुयष्टियुतानि च ।

वादितत्राण्यंबरे नेदुः सुरैर्गोपीगणौः सह ॥ ६ ॥

देवेषु पुष्पं वर्षत्सु जयध्वनियुतेषु च ।

तोषयन्त्यो हरिं गोप्यो जगुस्तद्यश उत्तमम् ॥ ७ ॥

काश्चिद्वै मेघमल्लारं दीपकं च तथापराः ।

मालकोशं भैरवं च श्रीरागं च तथैव च ॥ ८ ॥

हिंदोलं च जगुः काश्चित् राजन् सप्तस्वरैः सह ।

काश्चित्तासां प्रमुग्धाश्च काश्चिन्मुग्धाः स्त्रियो नृप ॥ ९ ॥

काश्चित् प्रौढा प्रेमपराः श्रीकृष्णे लग्नमानसाः ।

जारधर्मेण गोविंदं काश्चिद्गोप्यो भजन्ति हि ॥ १० ॥

काश्चिच्छ्रीकृष्णसहिताः कन्दुकक्रीडने रताः ।

काश्चित् पुष्पैश्च हरिणा क्रीडां चक्रुः परस्परम् ॥ ११ ॥

काश्चिल्लतासु धावन्त्यः क्वणन् नूपुरमेखलाः ।
काश्चित् पिबंति सततं बलात्कृष्णाधरामृतम् ॥ १२ ॥
काचिद्भुजाभ्यां श्रीकृष्णं योगिनामपि दुर्लभम् ।
संगृहीत्वा प्रहस्याराच्चक्रुरालिंगनं महत् ॥ १३ ॥
मनोज्ञो यदुराजा च गोपीनां भगवान् हरिः ।
काश्मीरमुद्रितो रेमे वने वृंदावनेश्वरः ॥ १४ ॥
काश्चिद्वीणां वादयन्त्यः समं वंशीधरेण वै ।
काश्चित् मृदंगं वादयन्त्यो गायन्त्यो भगवद्गुणम् ॥ १५ ॥
काश्चिद्वै मधुरं तालं ताडयन्त्यो हरेः पुरः ।
मुरयष्टिं संगृहीत्वा हरिणा माधवीतले ॥ १६ ॥
गायन्त्यः सुस्थिरा भूमौ विस्मृत्य जगतः सुखम् ।
काश्चिल्लतासु श्रीकृष्णं भुजे बाहुं निधाय च ॥ १७ ॥
वृन्दावनस्य पश्यन्त्यो शोभां राजन्नितस्ततः ।
लताजालैः संवलितं गोपीनां हारसंचयम् ॥ १८ ॥
पृथक्चकार गोविंदः स्पृष्ट्वा तासामुरःस्थलम् ।
गोपीनां नासिकामुक्तावलिं तत्कुंतलं स्वयम् ॥ १९ ॥
शनैः शनैः शोभनं तच्चक्रे श्रीनंदनंदनः ।
तांबूलं चर्वितं ह्यर्धं नीत्वा सद्योऽथ गोपिकाः ॥ २० ॥
चर्वयन्त्यः सुगंधाढ्य महो तासां तपो महत् ।
काश्चिच्छामकपोलेषु द्व्यंगुलेन शनैः शनैः ॥ २१ ॥
हसन्त्यस्ताडयन्त्यस्ताः कदंबेषु बलात्पृथक् ।
पुंवेषनायकाः काश्चिन्मौलिकुंडलमंडिताः ॥ २२ ॥
नृत्यन्तः कृष्णपुरतः श्रीकृष्ण इव मैथिल ।
राधावेषधरा गोप्यः शतचंद्राननप्रभाः ॥ २३ ॥
तोषयन्त्यश्च राधां तां तथा राधापतिं जगुः ।
काश्चित्ताः सात्त्विकैर्भावैः संयुक्ता प्रेमविह्वलाः ॥ २४ ॥
योगीव चास्थिता भूमौ परमानंदसंप्लुताः ।
काश्चिल्लतासु वृक्षेषु भूम्यां वै विदिशासु च ॥ २५ ॥

पश्यन्त्यः श्रीपतिं देवं स्वस्मिन् वा मौनमास्थिताः ।
एवं रासे गोपवध्वः सर्वाः पूर्णमनोरथाः ॥ २६ ॥
बभूवुरेत्य गोविंदं सर्वेशं भक्तवत्सलम् ।
यत्प्रसादस्तु गोपीनां प्राप्तो राजन् महामते ॥ २७ ॥
ज्ञानिनामपि नास्त्येवं कर्मिणां तु कुतश्च सः ।
एवं श्रीकृष्णचंद्रस्य हरे राधापतेः प्रभोः ॥ २८ ॥
रासे चित्रं यद्बभूव तच्छृणुष्व महामते ।
मुनीन्द्र आसुरिर्नाम श्रीकृष्णेष्टो महातपाः ॥ २९ ॥
नारदाद्रौ तपस्तेपे हरौ ध्यानपरायणः ।
हृत्पुंडरीके श्रीकृष्णं ज्योतिर्मंडलमास्थितम् ॥ ३० ॥
मनोज्ञं राधया सार्धं नित्यं ध्याने ददर्श ह ।
एकदा ध्यानमध्ये तु रात्रौ कृष्णो न चागतः ॥ ३१ ॥
वारं वारं कृतं ध्यानं खिन्नो जातो महामुनिः ।
ध्यानादुत्थाय स मुनिः कृष्णदर्शनलालसः ॥ ३२ ॥
नारायणाश्रमं प्रागाद्बदरीखण्डमंडितम् ।
न ददर्श हरिं देवं नरनारायणं मुनिः ॥ ३३ ॥
तदातिविस्मितो विप्रो लोकालोकगिरिं ययौ ।
सहस्रशिरसं देवं न ददर्श स तत्र वै ॥ ३४ ॥
पप्रच्छ पार्षदान् तत्र क्व गतो भगवानितः ।
न विद्मो भो वयं चोक्तो मुनिः खिन्नमनास्तदा ॥ ३५ ॥
श्वेतद्वीपं ययौ दिव्यं क्षीरसागरशोभितम् ।
तत्रापि शेषपर्यंके न ददर्श हरिं पुनः ॥ ३६ ॥
तदा मुनिः खिन्नमनाः प्रेम्णा पुलकिताननः ।
पप्रच्छ पार्षदांस्तत्र क्व गतो भगवानितः ॥ ३७ ॥
न विद्मो भो वयं चोक्तो मुनिश्चिन्तापरायणः ।
किं करोमि क्व गच्छामि दर्शनं तत्कथं भवेत् ॥ ३८ ॥
एवं ब्रुवन्मनोयायी वैकुंठं प्राप्तवांस्ततः ।
नापश्यत्तत्र देवेशं रमां वैकुंठवासिनीम् ॥ ३९ ॥

न दृष्टस्तत्र भक्तेषु मुनिनाऽसुरिणा नृप ।
ततो मुनीन्द्रो योगीन्द्रो गोलोकं स जगाम ह ॥ ४० ॥
वृंदावने निकुंजेऽपि न ददर्श परात्परम् ।
तदा मुनिः खिन्नमनाः श्रीकृष्णविरहातुरः ॥ ४१ ॥
पप्रच्छ पार्षदांस्तत्र क्व गतो भगवानितः ।
ऊचुस्तं पार्षदा गोपा वामनाण्डे मनोहरे ॥ ४२ ॥
पृश्निगर्भो यत्र जातः तत्रैव भगवान् स्वयम् ।
इत्युक्त आसुरिस्तस्मादस्मिन्नण्डे समागतः ॥ ४३ ॥
हरिं ह्यपश्यन्प्रचलन् कैलासं प्राप्तवान्मुनिः ।
तत्र स्थितं महादेव कृष्णध्यानपरायणम् ॥ ४४ ॥
नत्वा पप्रच्छ तद्रात्रौ खिन्नचेता महामुनिः ।
आसुरिरुवाच -
भगवन् सर्व ब्रह्माण्डं मया दृष्टमितस्ततः ॥ ४५ ॥
आवैकुण्ठाश्च गोलोकाद्भ्रमता तद्दिदृक्षुणा ।
कुत्रापि देवदेवस्य दर्शनं न बभूव मे ॥ ४६ ॥
श्रीमहादेव उवाच -
धन्यस्त्वमासुरे ब्रह्मन् कृष्णभक्तोऽस्यहैतुकः ।
दिदृक्षुणा त्वयाऽऽयासं कृत्वं वेद्मि महामुने ॥ ४७ ॥
कर्मेन्द्रियाणीह यथा रसादीन्
    तथा सकामा मुनयः सुखं यत् ।
मनाङ्न जानन्ति जनैरपेक्ष्यं
    गूढं परं निर्गुणलक्षणं तत् ॥ ४८ ॥
हंसं मुनिं दुःखगतं महोदधौ
    यः सर्वतो मोचयितुं गतस्त्वरम् ।
सोऽद्यैव वृंदाविपिने सखीजनैः
    करोति रासं रसिकेश्वरः स्वयम् ॥ ४९ ॥
षाण्मासिकी चाद्य कृता निशीथिनी
    स्वमायया देववरेण भो मुने ।

अहं गमिष्यामि तदेव द्रष्टुं
त्वमेव गच्छाशु मनोरथं यथा ॥ ५० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडायां आसुर्युपाख्यानं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २५



रासक्रीडायां शिव तथा आसुरि स्तवनम् -

श्रीनारद उवाच -

एवं विचिन्त्य मनसा शिवो वाऽऽसुरिणा सह ।

तौ कृष्णदर्शनार्थाय जग्मतुर्व्रजमण्डलम् ॥ १ ॥

दिव्यद्रुमलताकुञ्जतोलिकापुंजशोभिताम् ।

पश्यन्तौ तौ दिव्यभूमिं कालिन्दीनिकटे गतौ ॥ २ ॥

गोलोकवासिन्यो नार्यो वेत्रहस्ता महाबलाः ।

चक्रुर्बलात्तन्निषेधं मार्गस्था द्वारपालिकाः ॥ ३ ॥

तावूचतुश्चागतौ स्वः कृष्णदर्शनलालसौ ।

तावाहुर्नृपशार्दूल मार्गस्था द्वारपालिकाः ॥ ४ ॥

द्वारपालिका ऊचुः -

सर्वतो वृंदकारिण्यं कोटिशः कोटिशो वयम् ।

रासरक्षां सदा कुर्मो न्यस्ता कृष्णेन भो द्विजौ ॥ ५ ॥

एकोऽस्ति पुरुषः कृष्णो निर्जने रासमण्डले ।

अन्यो न याति रहसि गोपीयूथं विना क्वचित् ॥ ६ ॥

चेद्दिदृक्षू युवां तस्य स्नानं मानसरोवरे ।

कुरुतं तत्र गोपीत्वं प्राप्याशु व्रजतं मुनी ॥ ७ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्तौ तौ मुनिशिवौ स्नात्वा मानसरोवरे ।

गोपीत्वं प्राप्य सहसा जग्मतू रासमण्डले ॥ ८ ॥

सौवर्णप्रखचित्पद्मरागभूमि मनोहरे ।

माधवीलतिकावृन्दकदंबाच्छादिते शुभे ॥ ९ ॥

वसंतचंद्रकौमुद्या प्रदीप्ते सर्वकौशले ।

यमुनारत्नसोपानतोलिकाभिर्विराजिते ॥ १० ॥

मयूरहंसदात्यूहकोकिलैः कूजिते परे ।
यमुनानिलनीलैजत्तरुपल्लवशोभिते ॥ ११ ॥
सभामण्डपवीथीभिः प्रांगणस्तम्भपंक्तिभिः ।
पतत्पताकैर्दिव्याभैः सौवर्णैः कलशैर्वृते ॥ १२ ॥
श्वेतारुणैः पुष्पसंघैः पुष्पमंदिरवर्त्मभिः ।
अलिकोलाहलैर्व्याप्ते वादित्रमधुरध्वनौ ॥ १३ ॥
सहस्रदलपद्मानां वायुना मंदगामिना ।
शीतलेन सुपुण्येन सर्वतः सुरभीकृते ॥ १४ ॥
तस्मिन्निकुंजे श्रीकृष्णं कोटिचंद्रप्रकाशया ।
पद्मिन्या हंसगामिन्या राधया समलंकृतम् ॥ १५ ॥
स्त्रीरत्नैरावृतं शश्वद्रासमण्डलमध्यगम् ।
कोटिमन्मथलावण्यं श्यामसुंदरविग्रहम् ॥ १६ ॥
वंशीधरं पीतपटं वेत्रपाणिं मनोहरम् ।
श्रीवत्सांकं कौस्तुभिनं वनमालाविराजितम् ॥ १७ ॥
क्वणन्नूपुरमंजीर कांचिकेयूरभूषितम् ।
हारकंकण बालार्क कुंडलद्वयमंडितम् ॥ १८ ॥
कोटिचंद्रप्रतीकाशमौलिनं नंदनंदनम् ।
दानदक्षैः कटाक्षैश्च हरन्तं योषितां मनः ॥ १९ ॥
दूरादपश्यतां राजन् आसुरीशौ कृतांजली ।
गोपीजनानां सर्वेषां पश्यतां नृपसत्तम ॥ २० ॥
नत्वा श्रीकृष्णपादाब्जमूचतुर्हर्षविह्वलौ ।
द्वावूचतुः -
कृष्ण कृष्ण महायोगिन् देवदेव जगत्पते ॥ २१ ॥
पुण्डरीकाक्ष गोविंद गरुडध्वज ते नमः ।
जनार्दन जगन्नाथ पद्मनाभ त्रिविक्रम ।
दामोदर हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते ॥ २२ ॥
अद्यैव देव परिपूर्णतमस्तु साक्षा-
    द्भूभूरिभारहरणाय सतां शुभाय ।

प्राप्तोऽसि नंदभवने परतः परस्त्वं
    कृत्वा हि सर्वनिजलोकमशेषशून्यम् ॥ २३ ॥
अंशांशकांशकलयाभिरुताभिराम-
    मावेशपूर्णनिचयाभिरतीव युक्तः ।
विश्वं बिभर्षि रसरासमलंकरोषि
    वृंदावनं च परिपूर्णतमः स्वयं त्वम् ॥ २४ ॥
गोलोकनाथ गिरिराजपते परेश
    वृंदावनेश कृतनित्यविहारलील ।
राधापते व्रजवधूजनगीतकीर्ते
    गोविंद गोकुलपते किल ते जयोऽस्तु ॥ २५ ॥
श्रीमन्निकुंजलतिका कुसुमाकरस्त्वं
    श्रीराधिकाहृदयकंठ विभूषणस्त्वम् ।
श्रीरासमंडलपतिर्व्रजमंडलेशो
    ब्रह्मांडमंडलमहीपरिपालकोऽसि ॥ २६ ॥
श्रीनारद उवाच -
तदा प्रसन्नो भगवान् राधया सहोतो हरिः ।
मन्दस्मितो मुनिं प्राह मेघगंभीरया गिरा ॥ २७ ॥
षष्टिवर्षसहस्राणि युवयोस्तपतोस्तपः ।
मद्दर्शनं तेन जातं सर्वतो नैरपेक्षयोः ॥ २८ ॥
निष्किंचनो यः शान्तश्चाजातशत्रुः स मत्सखा ।
तस्माद्युवाभ्यां मनसा व्रियतामीप्सितो वरः ॥ २९ ॥
शिवासुरी ऊचतुः -
नमोऽस्तु भूमन्युवयोः पदाब्जे
    सदैव वृंदावनमध्यवास ।
न रोचते नोऽन्यमतस्त्वदंघ्रे-
    र्नमो युवाभ्यां हरिराधिकाभ्याम् ॥ ३० ॥
श्रीनारद उवाच -
तथाऽस्तु चोक्त्वा भगवान् वृंदारण्ये मनोहरे ।

कालिंदीनिकटे राजन् रासमंडलमंडिते ॥ ३१ ॥

निकुञ्जपार्श्वे पुलिने वंशीवटसमीपतः ।

शिवोऽपि चासुरिमुनिर्नित्यं वासं चकार ह ॥ ३२ ॥

अथ कृष्णो रासलीलां चक्रे पद्माकरे वने ।

पतत्सुगंधिरजसि गोपीभिर्भ्रमराकुले ॥ ३३ ॥

एवं षाण्मासिकी रात्रिः

कृता कृष्णेन मैथिल ।

गोपीनां रासलीलायां

व्यतीता क्षणवत्सुखैः ॥ ३४ ॥

अरुणोदयवेलायां स्वगृहान् व्रजयोषितः ।

यूथीभूत्वा ययू राजन् सर्वाः पूर्णमनोरथाः ॥ ३५ ॥

श्रीनंदमंदिरं साक्षात्प्रययौ नंदनंदनः ।

वृषभानुपुरं प्रागाद्वृषभानुसुता त्वरम् ॥ ३६ ॥

एवं श्रीकृष्णचंद्रस्य रासाख्यानं मनोहरम् ।

सर्वपापहरं पुण्यं कामदं मंगलायनम् ॥ ३७ ॥

त्रिवर्ग्यदं जनानां तु

मुमुक्षुणां सुमुक्तिदम् ।

मया तवाग्रे कथितं

किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे रासक्रीडायां शिव तथा आसुरि स्तवनं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २६

https://sa.wikisource.org/s/ukj

# गर्गसंहिता/खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)/अध्यायः २६

https://sa.wikisource.org/s/ukj

< गर्गसंहिता | खण्डः २ (वृन्दावनखण्डः)



शंखचूडोपाख्यानम् -

<poem> श्रीबहुलाश्व उवाच -

अघासुरादिदैत्यानां ज्योतिः कृष्णे समाविशत् ।

श्रीदाम्नि शंखचूडस्य कस्माल्लीनं बभूव ह ॥ १ ॥

एतद्वद महाबुद्धे त्वं परावरवित्तम ।

अहो श्रीकृष्णचंद्रस्य चरितं परमाद्भुतम् ॥ २ ॥

पुरा गोलोकवृत्तान्तं नारायणमुखाच्छ्रुतम् ।

सर्वपापहरं पुण्यं शृणु राजन् महामते ॥ ३ ॥

राधा श्रीर्विरजा भूश्च तिस्रः पत्न्योऽभवन्हरेः ।

तासां राधा प्रियाऽतीव श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ ४ ॥

राधिकासमया राजन् कोटिचंद्रप्रकाशया ।

कुंजे विरजया रेमे एकान्ते चैकदा प्रभुः ॥ ५ ॥

सपत्नीसहितं कृष्णं राधा श्रुत्वा सखीमुखात् ।

अतीव विमना जाता सपत्नीसौख्यदुःखिता ॥ ६ ॥

शतयोजनविस्तारं शतयोजनमूर्ध्वगम् ।

कोट्यश्विनीसमायुक्तं कोटिसूर्यसमप्रभम् ॥ ७ ॥

विचित्रवर्णसौवर्णमुक्तादामविलंबितम् ।

पताकाहेमकलशैः कोटिभिर्मंडितं रथम् ॥ ८ ॥

समारुह्य सखीनां सा वेत्रहस्तैर्दशार्बुदैः ।

हरिं द्रष्टुं जगामाशु श्रीराधा भगवत्प्रिया ॥ ९ ॥

तन्निकुंजे द्वारपालं श्रीदामानं महाबलम् ।

हरिन्यस्तं समालोक्य तं निर्भत्स्र्य सखीजनैः ॥ १० ॥
वेत्रैः सन्ताड्य सहसा द्वारि गन्तुं समुद्यता ।
सखीकोलाहलं श्रुत्वा हरिरंतरधीयत ॥ ११ ॥
राधाभयाच्च विरजा नदी भूत्वाऽवहत्तदा ।
कोटियोजनमायामं गोलोकं सहसा नदी ॥ १२ ॥
सहसा कुण्डलीकृत्वा शुशुभेऽब्धिरिवावनिम् ।
रत्नपुष्पैर्विचित्रांगा यथोष्णिङ्मुद्रिता तथा ॥ १३ ॥
हरिं गतं तं विज्ञाय नदीभूतां च तां तथा ।
आलोक्य तन्निकुञ्जं च स्वकुञ्जं राधिका ययौ ॥ १४ ॥
अथ कृष्णो नदीभूतां विरजां विरजांबराम् ।
सविग्रहां चकाराशु स्ववरेण नृपेश्वर ॥ १५ ॥
पुनर्विरजया सार्धं विरजातीरजे वने ।
निकुंजवृंदकारण्ये चक्रे रासं हरिः स्वयम् ॥ १६ ॥
विरजायां सप्त सुता बभूवुः कृष्णतेजसा ।
निकुंजं ते ह्यलंचक्रुः शिशवो बाललीलया ॥ १७ ॥
एकदा तैः कलिरभूल्लघुर्ज्येष्ठश्च ताडितः ।
पलायमानो भयभृन्मातुः क्रोडे जगाम ह ॥ १८ ॥
तल्लालनं समारेभे समाश्वास्य सुतं सती ।
तदा वै भगवान् साक्षात्तत्रैवान्तरधीयत ॥ १९ ॥
रुषा सुतं शशापेयं श्रीकृष्णविरहातुरा ।
त्वं जलं भव दुर्बुद्धे कृष्णविच्छेदकारकः ॥ २० ॥
कदापि त्वं जलं मर्त्या न पिबंतु कदाचन ।
ज्येष्ठान् शशाप व्रजत मेदिनीं कलिकारकाः ॥ २१ ॥
जलरूपा पृथग्याना न समेता भविष्यथ ।
नैमित्तिकं च भवतां मेलनं स्यात्सदा लये ॥ २२ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्थं ते मातृशापेन धरणीं वै समागताः ।
प्रियव्रतरथांगानां परिखासु समास्थिताः ॥ २३ ॥

लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलार्णवाः ।
बभूवुः सप्त ते राजन्नक्षोभ्याश्च दुरत्ययाः ॥ २४ ॥
दुर्विगाह्याश्च गंभीरा आयामं लक्षयोजनात् ।
द्विगुणं द्विगुणं जातं द्वीपे द्वीपे पृथक् पृथक ॥ २५ ॥
अथ पुत्रेषु यातेषु पुत्रस्नेहातिविह्वला ।
स्वप्रियां तां विरहिणीमेत्य कृष्णो वरं ददौ ॥ २६ ॥
कदा न ते मे विच्छेदो मयि भीरु भविष्यति ।
स्वतेजसा स्वपुत्राणां सदा रक्षां करिष्यसि ॥ २७ ॥
अथ राधां विरहिणीं ज्ञात्वा कृष्णो हरिः स्वयम् ।
श्रीदाम्ना सह वैदेह तन्निकुंजं समाययौ ॥ २८ ॥
निकुञ्जद्वारि संप्राप्तं ससखं प्राणवल्लभम् ।
वीक्ष्य मानवती भूत्वा राधा प्राह हरिं वचः ॥ २९ ॥
तत्रैव गच्छ यत्राभूत्स्नेहस्ते नूतनो हरे ।
नदीभूता हि विरजा नदो भवितुमर्हसि ॥ ३० ॥
कुरु वासं तन्निकुंजे मया ते किं प्रयोजनम् ।
श्रीनारद उवाच -
इति श्त्वाऽथ भगवान् तन्निकुंजं जगाम ह ॥ ३१ ॥
श्रीकृष्ण मित्रं श्रीदामा राधां प्राह रुषा वचः ।
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयम् ॥ ३२ ॥
असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेषु विराजते ।
त्वादृशीः कोटिशः शक्तीः कर्तुं शक्तः परात्परः ॥ ३३ ॥
तं विनिंदसि राधे त्वं
मानं मा कुरु मा कुरु ।
राधोवाच -
हे मूढ पितरं स्तुत्वा
मातरं मां विनिन्दसि ॥ ३४ ॥
राक्षसो भव दुर्बुद्धे गोलोकाच्च बहिर्भव ।
श्रीदामोवाच -

अनुकूलेन कृष्णेन जातं मानं शुभे तव ॥ ३५ ॥
तस्माद्भुवि परात्कृष्णात् परिपूर्णतमात्प्रभो ।
शतवर्षं ते वियोगो भविष्यति न संशयः ॥ ३६ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं परस्परं शापात् स्वकृताद्भयभीतयोः ।
अतीव चिन्तां गतयोराविरासीत्स्वयं प्रभुः ॥ ३७ ॥
श्रीभगवानुवाच -
वचनं वै स्वनिगमं दूरीकृर्तुं क्षमोऽस्म्यहम् ।
भक्तानां वचनं राधे दूरीकर्तुं न च क्षमः ॥ ३८ ॥
मा शोचं कुरु कल्याणि वरं मे शृणु राधिके ।
मासं मासं वियोगांते दर्शनं मे भविष्यति ॥ ३९ ॥
भुवो भारावताराय कल्पे वाराहसंज्ञके ।
भक्तानां दर्शनं दातुं गमिष्यामि त्वया सह ॥ ४० ॥

श्रीदमन् शृणु मे वाक्यमंशेन त्वसुरो भव ।
वैवस्वतान्तरे रासे हेलनं मे करिष्यसि ॥ ४१ ॥
मद्धस्तेन च ते मृत्युर्भविष्यति न संशयः ।
पुनः स्वविरहं पूर्वं प्राप्स्यसि त्वं वरान्मम ॥ ४२ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं शापेन श्रीदामा पुरा पुण्यजनालये ।
सुधनस्य गृहे जन्म लेभे राजन् महातपाः ॥ ४३ ॥
शंखचूड इति ख्यातो धनदानुचरोऽभवत् ।
तस्माच्छ्रीदाम्नि तज्ज्योतिः लीनं जातं विदेहराट् ॥ ४४ ॥
स्वात्मारमो लीलया सर्वकार्यं
स्वस्मिन् धाम्नि ह्यद्वितीयः करोति ।
यः सर्वेशः सर्वरूपो महात्मा
चित्रं नेदं नौमि कृष्णाय तस्मै ॥ ४५ ॥
इदं मया ते कथितं मनोहरं

वैदेह वृंदावनखंडमग्रतः ।
श्रृणोति चैतच्चरितं नरो वरः
परंपदं पुण्यतमं प्रयाति सः ॥ ४६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां वृन्दावनखण्डे शंखचूडोपाख्यानं नाम षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ समाप्तोऽयं वृंदावनखण्डः

</poem>

---

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०१



< गर्गसंहिता | खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)

श्रीगिरिराजपूजाविधिवर्णनम् -

बहुलाश्व उवाच -

कथं दधार भगवान् गिरिं गोवर्धनं वरम् ।

उच्छिलींध्रं यथा बालो हस्तेनैकेन लीलया ॥ १ ॥

परिपूर्णतमस्यास्य श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।

वदैतच्चरितं दिव्यमद्भुतं मुनिसत्तम ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

वार्षिकं हि करं राज्ञे यथा शक्राय वै तथा ।

बलिं ददुः प्रावृडन्ते गोपाः सर्वे कृषीवलाः ॥ ३ ॥

महेन्द्रयागसंभारचयं दृष्ट्वैकदा हरिः ।

नन्दं पप्रच्छ सदसि वल्लभानां च शृण्वताम् ॥ ४ ॥

श्रीभगवानुवाच -

शक्रस्य पूजनं ह्येतत्किं फलं चास्य विद्यते ।

लौकिकं वा वदन्त्येतदथवा पारलौकिकम् ॥ ५ ॥

श्रीनन्द उवाच -

शक्रस्य पूजनं ह्येतद्भुक्तिमुक्तिकरं परम् ।

एतद्विना नरो भूमौ जायते न सुखी क्वचित् ॥ ६ ॥

श्रीभगवानुवाच -

शक्रादयो देवगणाश्च सर्वतो

भुंजन्ति ये स्वर्गसुखं स्वकर्मभिः ।

विशन्ति ते मर्त्यपदं शुभक्षये

तत्सेवनं विद्धि न मुक्तिकारणम् ॥ ७ ॥

भयं भवेद्वै परमेष्ठिने यतो

वार्ता तु का कौ किल तत्कृतात्मनाम् ।

तस्मात्परं कालमनंतमेव हि

सर्वं बलिष्ठं सुबुधा विदुः परे ॥ ८ ॥

ततस्तमाश्रित्य सुकर्मभिः परं
भजेद्धरिं यज्ञपतिं सुरेश्वरम् ।
विसृज्य सर्वं मनसा कृतेः फलं
व्रजेत्परं मोक्षमसौ न चान्यथा ॥ ९ ॥
गोविप्रसाध्वग्निसुराः श्रुतिस्तथा
धर्मश्च यज्ञाधिपतेर्विभूतयः ।
धिष्ण्येषु चैतेषु हरिं भजन्ति ये
सदा त्विहामुत्र सुखं व्रजन्ति ते ॥ १० ॥
समुत्थितोऽसौ हरिवक्षसो गिरि-
र्गोवर्धनो नाम गिरीन्द्रराजराट् ।
समागतो ह्यत्र पुलस्त्यतेजसा
यद्दर्शनाज्जन्म पुनर्न विद्यते ॥ ११ ॥
सम्पूज्य गोविप्रसुरान्महाद्रये
दातव्यमद्यैव परं ह्युपायनम् ।
एष प्रियो मे मखराज एव हि
न चेद्यथेच्छास्ति तथा कुरु व्रज ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच -
तेषां मध्येऽथ सन्नन्दो गोपो वृद्धोऽतिनीतिवित् ।
अतिप्रसन्नः श्रीकृष्णमाह नन्दस्य शृण्वतः ॥ १३ ॥
सनंद उवाच -
हे नन्दसूनो हे तात त्वं साक्षाज्ज्ञानशेवधिः ।
कर्तव्या केन विधिना पूजाऽद्रेर्वद तत्त्वतः ॥ १४ ॥
श्रीभगवानुवाच -
आलिप्य गोमयेनापि गिरिराजभुवं ह्यधः ।
धृत्वाऽथ सर्वसम्भारं भक्तियुक्तो जितेन्द्रियः ॥ १५ ॥
सहस्रशीर्षामंत्रेणाद्रये स्नानं च कारयेत् ।
गंगाजलेन यमुनाजलेनापि द्विजैः सह ॥ १६ ॥
शुक्लगोदुग्धधाराभिस्ततः पञ्चामृतैर्गिरिम् ।

स्नापयित्वा गन्धपुष्पैः पुनः कृष्णाजलेन वै ॥ १७ ॥
वस्त्रं दिव्यं च नैवेद्यमासनं सर्वतोऽधिकम् ।
मालालंकारनिचयं दत्त्वा दीपावलिं पराम् ॥ १८ ॥
ततः प्रदक्षिणां कुर्यान्नमस्कुर्यात्ततः परम् ।
कृतांजलिपुटो भूत्वा त्विदमेतदुदीरयेत् ॥ १९ ॥
नमो वृन्दावनाङ्काय तुभ्यं गोलोकमौलिने ।
पूर्णब्रह्मातपत्राय नमो गोवर्धनाय च ॥ २० ॥
पुष्पांजलिं ततः कुर्यान्नीराजनमतः परम् ।
घण्टकांस्यमृदङ्गाद्यैर्वादित्रैर्मधुरस्वनैः ॥ २१ ॥
वेदाहमेतं मंत्रेण वर्षलाजैः समाचरेत् ।
तत्समीपे चान्नकूटं कुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ २२ ॥
कचोलानां चतुःषष्टिपञ्चपंक्तिसमन्वितम् ।
तुलसीदलमिश्रैश्च श्रीगंगायमुनाजलैः ॥ २३ ॥
षट्पञ्चाशत्तमैर्भागैः कुर्यात्सेवां समाहितः ।
ततोऽग्नीन् ब्राह्मणान्पूज्य गाः सुरान् गन्धपुष्पकैः ॥ २४ ॥
भोजयित्वा द्विजवरान् सौगंधैर्मिष्टभोजनैः ।
अन्येभ्यश्चाश्वपाकेभ्यो दद्याद्भोजनमुत्तमम् ॥ २५ ॥
गोपीगोपालवृन्दैश्च गवां नृत्यं च कारयेत् ।
मंगलैर्जयशब्दैश्च कुर्याद्गोवर्द्धनोत्सवम् ॥ २६ ॥
यत्र गोवर्धनाभावस्तत्र पूजाविधिं शृणु ।
गोमयैर्वर्द्धनं कुर्यात्तदाकारं परोन्नतम् ॥ २७ ॥
पुष्पव्यूहैर्लताजालैरिषिकाभिः समन्वितः ।
पूजनीयः सदा मर्त्यैर्गिरिर्गोवर्धनो भुवि ॥ २८ ॥
शिलासमानं पुरटं क्षिप्त्वाऽद्रौ तच्छिलां नयेत् ।
गृह्णीयाद्यो विना स्वर्णं स महारौरवं व्रजेत् ॥ २९ ॥
शालग्रामस्य देवस्य सेवनं कारयेत्सदा ।
पातकं न स्पृशेत्तं वै पद्मपत्रं यथा जलम् ॥ ३० ॥
गिरिराजशिलासेवां यः करोति द्विजोत्तमः ।

सप्तद्वीपमहीतीर्थावगाहफलमेति सः ॥ ३१ ॥

गिरिराजमहापूजां वर्षे वर्षे करोति यः ।

इह सर्वसुखं भुक्त्वाऽमुत्र मोक्षं प्रयाति सः ॥ ३२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे श्रीगिरिराजपूजाविधिवर्णनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०२

https://sa.wikisource.org/s/w5n

गिरिराजखण्ड - द्वितीयोऽध्यायः

गिरिराजमहोत्सववर्णनम् -

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा वचो नन्दसुतस्य साक्षा-

च्छ्रीनन्दसन्नन्दवरा व्रजेशाः ।

सुविस्मिताः पूर्वकृतं विहाय

प्रचक्रिरे श्रीगिरिराजपूजाम् ॥ १ ॥

नीत्वा बलीन्मैथिल नन्दराजः

सुतौ समानीय च रामकृष्णौ ।

यशोदया श्रीगिरिपूजनार्थं

समुत्सको गर्गयुतः प्रसन्नः ॥ २ ॥

त्वरं समारुह्य महोन्नतं गजं

विचित्रवर्णं धृतहेमशृङ्खलम् ।

गोवर्धनान्तं प्रययौ गवां गणैः

शरद्घनैः शक्र इव प्रियायुतः ॥ ३ ॥

नन्दोपनन्दा वृषभानवश्च

पुत्रैश्च पौत्रैश्च सहांगनाभिः ।

समाययुः श्रीगिरिराजपार्श्वं

सर्वं समानीय च यज्ञभारम् ॥ ४ ॥

सहस्रबालार्कपरिस्फुरद्द्युति-

मारुह्य राधा शिबिकां सखीगणैः ।

शचीव दिव्याम्बररत्नभूषणा

बभौ चकोरीभ्रमरीसमाकुला ॥ ५ ॥

समागते पार्श्वगते स्वलंकृते

राजन्सखीकोटिसमावृते परे ।

सख्यौ विभाते ललिताविशाखे

चन्द्रानने चालितचारुचामरे ॥ ६ ॥

एवं रमा वै विरजा च माधवी
   माया च कृष्णा नृप जह्नुनंदिनी ।
द्वात्रिंशदष्टौ च तथा हि षोडश
   सख्यश्च तासां किल यूथ आगतः ॥ ७ ॥
श्रीमैथिलानां किल कोसलानां
   तथा श्रुतीनां ऋषिरूपकाणाम् ।
तथा त्वयोध्यापुरवासिनीनां
   श्रीयज्ञसीतावनवासिनीनाम् ॥ ८ ॥
रमादिवैकुण्ठनिवासिनीनां
   तथोर्ध्ववैकुण्ठनिवासिनीनाम् ।
महोज्ज्वलद्वीपनिवासिनीनां
   ध्रुवादिलोकाचलवासिनीनाम् ॥ ९ ॥
समुद्रजादिव्यगुणत्रयाणा-
   मदिव्यवैमानिकजौषधीनाम् ।
जालंधरीणां च समुद्रकन्या-
   बर्हिष्मतीजासुतलस्थितानाम् ॥ १० ॥
तथाप्सरःसर्वफणीन्द्रजाना-
   मासां च यूथाव्रजवासिनीनाम् ।
समाययुः श्रीगिरिराजपार्श्वं
   स्वलंकृताः पाणिबलिप्रदीपाः ॥ ११ ॥
गोपाश्च वृद्धाः शिशवो युवानः
   पीताम्बरोष्णीषकबर्हमंडिताः ।
श्रीहारगुंजावनमालिकाभी
   रेजुः समेता नवयष्टिवेणुभिः ॥ १२ ॥
श्रुत्वोत्सवं शैलवरस्य मन्मुखा-
   द्गङ्गाधरो बद्धकपर्दमंडलः।
कपालभृन्नस्थिजभस्मरूषितः
   सर्पालिमालावलयैर्विभूषितः ॥ १३ ॥

धत्तूरभंगाविषपानविह्वलो

हिमाद्रिपुत्रीसहितो गणावृतः ।

आरुह्य नन्दीश्वरमादिवाहनं

समाययौ श्रीगिरिराजमण्डलम् ॥ १४ ॥

राजर्षिविप्रर्षिसुरर्षयश्च

सिद्धेशयोगेश्वरहंसमुख्याः ।

आजग्मुराराद्गिरिदर्शनार्थं

सहस्रशो विप्रगणा समेताः ॥ १५ ॥

गोवर्धनो रत्नशिलामयोऽभू-

त्सुवर्णशृङ्गैः परितः स्फुरद्भिः ।

मत्तालिभिर्निर्झरसुन्दरीभि-

र्दरीभिरुच्चांगकरीव राजन् ॥ १६ ॥

तदैव शैलाः किल मूर्तिमंतः

सोपायना मेरुहिमाचलाद्याः ।

नेमुर्गिरिं मंगलपाणयस्तं

गोवर्धनं रूपधरं गिरीन्द्राः ॥ १७ ॥

द्विजैश्च गोवर्धनदेवपूजनं

कृत्वाऽच्युतोक्तं द्विजवह्निगोधनम् ।

सम्पूज्य धृत्वा सुधनं महाधनं

बलिं ददौ श्रीगिरये व्रजेश्वरः ॥ १८ ॥

नन्दोपनन्दैर्वृषभानुभिश्च

गोपीगणैर्गोपगणैः प्रहर्षितः ।

गायद्भिरानर्तनवाद्यतत्परै-

श्चकार कृष्णोऽद्रिवरप्रदक्षिणाम् ॥ १९ ॥

देवेषु वर्षत्सु च पुष्पवर्षं

जनेषु वर्षत्सु च लाजसङ्घम् ।

रेजे महाराज इवाध्वरे जनै-

र्गोवर्धनो नाम गिरीन्द्रराजराट् ॥ २० ॥

कृष्णोऽपि साक्षाद्व्रजशैलमध्या-

द्धृत्वाऽतिदीर्घं किल चान्यरूपम् ।

शैलोऽस्मि लोकानिति भाषयन्सन्

जघास सर्वं कृतमन्नकूटम् ॥ २१ ॥

गोपालगोपीगणवृन्दमुख्या

ऊचुः स्वयं वीक्ष्य गिरेः प्रभावम् ।

दातुं वरं तत्र समुद्यतं तं

सुविस्मिता हर्षितमानसास्ते ॥ २२ ॥

ज्ञातोऽसि गोपैर्गिरिराजदेवः

प्रदर्शितो नन्दसुतेन साक्षात् ।

नो गोधनं वा किल बन्धुवर्यो

वृद्धिं समायातु दिने दिने कौ ॥ २३ ॥

तथाऽस्तु चोक्त्वा गिरिराजराजो

गोवर्धनो दिव्यवपुर्दधानः ।

किरीटकेयूरमनोहराङ्गः

क्षणेन तत्रान्तरधीयतारात् ॥ २४ ॥

नन्दोपनन्दा वृषभानवश्च

बलः सुचन्द्रो वृषभानुराजः ।

श्रीनन्दराजश्च हरिश्च गोपा

गोप्यश्च सर्वा निजगोधनैश्च ॥ २५ ॥

द्विजाश्च योगेश्वरसिद्धसङ्घाः

शिवादयश्चान्यजनाश्च सर्वे ।

नत्वाऽथ सम्पूज्य गिरिं प्रसन्नाः

स्वं स्वं गृहं जग्मुरनिच्छया च ॥ २६ ॥

श्रीकृष्णचन्द्रस्य परं चरित्रं

गिरीन्द्रराजस्य महोत्सवं च ।

मया तवाग्रे कथितं विचित्रं

नृणां महापापहरं पवित्रम् ॥ २७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजमहोत्सववर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०३

https://sa.wikisource.org/s/w64

गिरिराजखण्ड - तृतीयोऽध्यायः

इन्द्रयज्ञभङ्गं तथा गोवर्धनधारणम् -

श्रीनारद उवाच -

अथ मन्मुखतः श्रुत्वा स्वात्मयागस्य नाशनम् ।
गोवर्धनोत्सवं जातं कोपं चक्रे पुरन्दरः ॥ १ ॥
सांवर्तकं नाम गणं प्रलये मुक्तबंधनम् ।
इन्द्रो व्रजविनाशाय प्रेषयामास सत्वरम् ॥ २ ॥
अथ मेघगणाः क्रुद्धा ध्वनंतश्चित्रवर्णिनः ।
कृष्णाभाः पीतभाः केचित्केचिच्च हरितप्रभाः ॥ ३ ॥
इन्द्रगोपनिभाः केचित्केचित्कर्पूरवत्प्रभाः ।
नानाविधाश्च ये मेघा नीलपंकजसुप्रभाः ॥ ४ ॥
हस्तितुल्यान्वारिबिन्दून् ववृषुस्ते मदोद्धताः ।
हस्तिशुंडासमाभिश्च धाराभिश्चंचलाश्च ये ॥ ५ ॥
निपेतुः कोटिशश्चाद्रिकूटतुल्योपला भृशम् ।
वाता ववुः प्रचण्डाश्च क्षेपयन्तस्तरून् गृहान् ॥ ६ ॥
प्रचण्डा वज्रपातानां मेघानामन्तकारिणाम् ।
महाशब्दोऽभवद्भूमौ मैथिलेन्द्र भयंकरः ॥ ७ ॥
ननाद तेन ब्रह्माण्डं सप्तलोकैर्बिलैः सह ।
विचेलुर्दिग्गजास्तारा ह्यपतन्भूमिमण्डलम् ॥ ८ ॥
भयभीता गोपमुख्याः सकुटुम्बा जिगीषवः ।
शिशुन्स्वान्स्वान्पुरस्कृत्य नन्दमन्दिरमाययुः ॥ ९ ॥
श्रीनन्दनन्दनं नत्वा सबलं परमेश्वरम् ।
उचुर्व्रजौकसः सर्वे भयार्ताः शरणं गताः ॥ १० ॥

गोपा उचुः -

राम राम महाबाहो कृष्ण कृष्ण व्रजेश्वर ।
पाहि पाहि महाकष्टादिन्द्रदत्तान्निजान्जनान् ॥ ११ ॥
हित्वेन्द्रयागं त्वद्वाक्यात्कृतो गोवर्धनोत्सवः ।

अद्य शक्रे प्रकुपिते कर्तव्यं किं वदाशु नः ॥ १२ ॥

श्रीनारद उवाच -

व्याकुलं गोकुलं वीक्ष्य गोपीगोपालसंकुलम् ।

सवत्सकं गोकुलं च गोपानाह निराकुलः ॥ १३ ॥

श्रीभगवानुवाच -

मा भैष्ट यातादि्रतटं सर्वैः परिकरैः सह ।

वः पूजा प्रहृता येन स रक्षां संविधास्यति ॥ १४ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा स्वजनैः सार्द्धमेत्य गोवर्धनं हरिः ।

समुत्पाट्य दधारादि्रं हस्तेनैकेन लीलया ॥ १५ ॥

यथोच्छिलींध्रं शिशुरश्रमो गजः

स्वपुष्करेणैव च पुष्करं गिरिम् ।

धृत्वा बभौ श्रीव्रजराजनन्दनः

कृपाकरोऽसौ करुणामयः प्रभुः ॥ १६ ॥

अथाह गोपान्विशतादि्रगर्तं

हे तात मातर्व्रजवल्लभेशाः ।

सोपस्करैः सर्वधनैश्च गोभि-

रत्रैव शक्रस्य भयं न किंचित् ॥ १७ ॥

इत्थं हरेर्वचः श्रुत्वा गोपा गोधनसंयुताः ।

सकुटुम्बोपस्करैश्च विविशुः श्रीगिरेस्तलम् ॥ १८ ॥

वयस्या बालकाः सर्वे कृष्णोक्ताः सबला नृप ।

स्वान्स्वांश्च लगुडानद्रेरवष्टंभान्प्रचक्रिरे ॥ १९ ॥

जलौघमागतं वीक्ष्य भगवांस्तद्गिरेरधः ।

सुदर्शनं तथा शेषं मनसाऽऽज्ञां चकार ह ॥ २० ॥

कोटिसूर्यप्रभं चाद्रेरूर्ध्वं चक्रं सुदर्शनम् ।

धारासंपातमपिबदगस्त्य इव मैथिल ॥ २१ ॥

अधोऽधस्तं गिरेः शेषः कुण्डलीभूत आस्थितः ।

रुरोध तज्जलं दीर्घं यथा वेला महोदधिम् ॥ २२ ॥

सप्ताहं सुस्थिरस्तस्थौ गोवर्धनधरो हरिः ।
श्रीकृष्णचंद्रं पश्यंतश्चकोरा इव ते स्थिताः ॥ २३ ॥
मत्तमैरावतं नागं समारुह्य पुरन्दरः ।
ससैन्यः क्रोधसंयुक्तो व्रजमण्डलमाययौ ॥ २४ ॥
दूराच्चिक्षेप वज्रं स्वं नंदगोष्ठजिघांसया ।
स्तंभयामास शक्रस्य सवज्रं माधवो भुजम् ॥ २५ ॥
भयभीतस्तदा शक्रः सांवर्तकगणैः सह ।
दुद्राव सहसा देवैर्यथेभः सिंहताडितः ॥ २६ ॥
तदैवार्कोदयो जातो गता मेघा इतस्ततः ।
वाता उपरताः सद्यो नद्यः स्वल्पजला नृप ॥ २७ ॥
विपंकं भूतलं जातं निर्मलं खं बभूव ह ।
चतुष्पदाः पक्षिणश्च सुखमापुस्ततस्ततः ॥ २८ ॥
हरिणोक्तास्तदा गोपा निर्ययुर्गिरिगर्ततः ।
स्वं स्वं धनं गोधनं च समादाय शनैः शनैः ॥ २९ ॥
निर्यातेति वयस्यांश्च प्राह गोवर्धनोद्धरः ।
ते तमाहुश्च निर्गच्छ धारयामोऽद्रिमोजसा ॥ ३० ॥
इति वादपरान् गोपान् गोवर्धनधरो हरिः ।
तदर्द्धं च गिरेर्भारं प्रादात्तेभ्यो महामनाः ॥ ३१ ॥
पतितास्तेन भारेण गोपबालाश्च निर्बलाः ॥ ३२ ॥
करेण तान् समुत्थाप्य स्वस्थाने पूर्ववद्गिरिम् ।
सर्वेषां पश्यतां कृष्णः स्थापयामास लीलया ॥ ३३ ॥
तदैव गोपीगणगोपमुख्याः
सम्पूज्य कृष्णं नृप नन्दसूनुम् ।
गन्धाक्षताद्यैर्दधिदुग्धभोगै-
र्ज्ञात्वा परं नेमुरतीव सर्वे ॥ ३४ ॥
नन्दो यशोदा नृप रोहिणी च
बलश्च सन्नन्दमुखाश्च वृद्धाः।
आलिंग्य कृष्णं प्रददुर्धनानि

शुभाशिषा संयुयुजुर्घृणार्ताः ॥ ३५ ॥
संश्लाघ्य तं गायनवाद्यतत्परा
नृत्यन्त आरान्नृप नन्दनन्दनम् ।
आजग्मुरेव स्वगृहान्व्रजौकसो
हरिं पुरस्कृत्य मनोरथं गताः ॥ ३६ ॥
तदैव देवा ववृषुः प्रहर्षिताः
पुष्पैः शुभैः सुन्दरनन्दनोद्भवैः ।
जगुर्यशः श्रीगिरिराजधारिणो
गन्धर्वमुख्या दिवि सिद्धसङ्घाः ॥ ३७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीगिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गोवर्धनोद्धरणं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०४

https://sa.wikisource.org/s/w4v

सुरभिकृतं कृष्णाभिषेकम् -

श्रीनारद उवाच -

अथ देवगणैः सार्द्धं शक्रस्तत्र समागतः ।

गतमानो गिरौ कृष्णं रहसि प्रणनाम ह ॥ १ ॥

इन्द्र उवाच -

त्वं देवदेवः परमेश्वरः प्रभुः

पूर्णः पुराणः पुरुषोत्तमोत्तमः ।

परात्परस्त्वं प्रकृतेः परो हरि-

र्मां पाहि पाहि द्युपते जगत्पते ॥ २ ॥

दशावतारो भगवांस्त्वमेव

रिरक्षया धर्मगवां श्रुतेश्च ।

अद्यैव जातः परिपूर्णदेवः

कंसादि दैत्येन्द्रविनाशनाय ॥ ३ ॥

त्वन्मायया मोहितचित्तवृत्तिं

मदोद्धतं हेलनभाजनं माम् ।

पितेव पुत्रं द्युपते क्षमस्व

प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ४ ॥

ॐनमो गोवर्धनोद्धरणाय गोविन्दाय गोकुलनिवासाय

गोपालाय गोपालपतये गोपीजनभर्त्रे गिरिगजोद्धर्त्रे

करुणानिधये जगद्विधये जगन्मङ्गलाय जगन्निवासाय

जगन्मोहनाय कोटिमन्मथमन्मथाय वृषभानुसुतावराय

श्रीनन्दराजकुलप्रदीपाय श्रीकृष्णाय परिपूर्णतमाय

तेऽसंख्यब्रह्माण्डपतये गोलोकधामधिषणाधिपतये

स्वयम्भगवते सबलाय नमस्ते नमस्ते ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति शक्रकृतं स्तोत्रं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ।

सर्वा सिद्धिर्भवेत्तस्य संकटान्न भयं भवेत् ॥ ६ ॥

इतिस्तुत्वा हरिं देवं सर्वैर्देवगणैः सह ।

कृताञ्जलिपुटो भूत्वा प्रणनाम पुरन्दरः ॥ ७ ॥

अथ गोवर्धने रम्ये सुरभिर्गौः समुद्रजा ।

स्नापयामास गोपेशं दुग्धधाराभिरात्मनः ॥ ८ ॥

शुंडादण्डैश्चतुर्भिश्च द्युगंगाजलपूरितैः ।

श्रीकृष्णं स्नापयामास मत्त ऐरावतो गजः ॥ ९ ॥

ऋषिभिः श्रुतिभिः सर्वैर्देवगन्धर्वकिन्नराः ।

तुष्टुवुस्ते हरिं राजन् हर्षिताः पुष्पवर्षिणः ॥ १० ॥

कृष्णाभिषेके संजाते गिरिर्गोवर्धनो महान् ।

द्रवीभूतोऽवहद्राजन् हर्षानन्दादितस्ततः ॥ ११ ॥

प्रसन्नो भगवांस्तस्मिन्कृतवान्हस्तपंकजम् ।

तद्धस्तचिह्नमद्यापि दृश्यते तद्गिरौ नृप ॥ १२ ॥

तत्तीर्थं च परं भूतं नराणां पापनाशनम् ।

तदेव पादचिह्नं स्यात्तत्तीर्थं विद्धि मैथिल ॥ १३ ॥

एतावत्तस्य तत्रैव पादचिह्नं बभूव ह ।

सुरभेः पादचिह्नानि बभूवुस्तत्र मैथिल ॥ १४ ॥

द्युगङ्गाजलपातेन कृष्णस्नानेन मैथिल ।

तत्र वै मानसी गङ्गा गिरौ जाताऽघनाशिनी ॥ १५ ॥

सुरभेर्दुग्धधाराभिर्गोविन्दस्नानतो नृप ।

जातो गोविन्दकुण्डोऽद्रौ महापापहरः परः ॥ १६ ॥

कदाचित्तस्मिन्दुग्धस्य स्वादुत्वं प्रतिपद्यते ।

तत्र स्नात्वा नरः साक्षाद्गोविन्दपदमाप्नुयात् ॥ १७ ॥

प्रदक्षिणीकृत्य हरिं प्रणम्य वै

दत्त्वा बलींस्तत्र पुरन्दरादयः ।

जयध्वनिं कृत्य सुपुष्पवर्षिणो

ययुः सुराः सौख्ययुतास्त्रिविष्टपम् ॥ १८ ॥

कृष्णाभिषेकस्य कथां शृणोति यो

दशाश्वमेधावभृथाधिकं फलम् ।
प्राप्नोति राजेन्द्र स एव भूयसः
परं पदं याति परस्य वेधसः ॥ १९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
श्रीकृष्णाभिषेको नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०५

https://sa.wikisource.org/s/w50

< गर्गसंहिता | खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)

गिरिराजखण्ड - पञ्चमोऽध्यायः

कृष्णस्य वर्णदर्शने गोपगणानां सन्देहः विवादश्च -

श्रीनारद उवाच -

एकदा सर्वगोपाला गोप्यो नन्दसुतस्य तत् ।

अद्भुतं चरितं दृष्ट्वा नन्दमाहुर्यशोमतीम् ॥ १ ॥

गोपा ऊचुः -

हे गोपराज त्वद्वंशे कोऽपि जातो न चाद्रिधृक् ।

न क्षमस्त्वं शिलां धर्त्तुं सप्ताहं हे यशोमति ॥ २ ॥

क्व सप्तहायनो बालः क्वाद्रिराजस्य धारणम् ।

तेन नो जायते शंका तव पुत्रे महाबले ॥ ३ ॥

अयं बिभ्रद्गिरिवरं कमलं गजराडिव ।

उच्छिलींध्रं यथा बालो हस्तेनैकेन लीलया ॥ ४ ॥

गौरवर्णा यशोदे त्वं नन्द त्वं गौरवर्णधृक् ।

अयं जातः कृष्णवर्ण एतत्कुलविलक्षणम् ॥ ५ ॥

यद्वाऽस्तु क्षत्रियाणां तु बाल एतादृशो यथा ।

बलभद्रे न दोषः स्याच्चन्द्रवंशसमुद्भवे ॥ ६ ॥

ज्ञातेस्त्यागं करिष्यामो यदि सत्यं न भाषसे ।

गोपेषु चास्य वोत्पत्तिं वद चेन्न कलिर्भवेत् ॥ ७ ॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा गोपालवचनं यशोदा भयविह्वला ।

नन्दराजस्तदा प्राह गोपान् क्रोधप्रपूरितान् ॥ ८ ॥

श्रीनंद उवाच -

गर्गस्य वाक्यं हे गोपा वदिष्यामि समाहितः ।

येन गोपगणा यूयं भवताशु गतव्यथाः ॥ ९ ॥

ककारः कमलाकान्तो ऋकारो राम इत्यपि ।

षकारः षड्गुणपतिः श्वेतद्वीपनिवासकृत् ॥ १० ॥

णकारो नारसिंहोऽयमकारो ह्यक्षरोऽग्निभुक् ।

विसर्गौ च तथा ह्येतौ नरनारायणावृषी ॥ ११ ॥
संप्रलीनाश्च षट् पूर्णा यस्मिञ्छब्दे महात्मनि ।
परिपूर्णतमे साक्षात्तेन कृष्णः प्रकीर्तितः ॥ १२ ॥
शुक्लो रक्तस्तथा पीतो वर्णोऽस्यानुयुगं धृतः ।
द्वापरांते कलेरादौ बालोऽयं कृष्णतां गतः ॥ १३ ॥
तस्मात्कृष्ण इति ख्यातो नाम्नायं नन्दनन्दनः ।
वसवश्चेन्द्रियाणीति तद्देवश्चित्त एव हि ॥ १४ ॥
तस्मिन्यश्चेष्टते सोऽपि वासुदेव इति स्मृतः ॥ १५ ॥
वृषभानुसुता राधा या जाता कीर्तिमन्दिरे ।
तस्याः पतिरयं साक्षात्तेन राधापतिः स्मृतः ॥ १६ ॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।
असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोके धाम्नि राजते ॥ १७ ॥
सोऽयं तव शिशुर्जातो भारावतरणाय च ।
कंसादीनां वधार्थाय भक्तानां पालनाय च ॥ १८ ॥
अनन्तान्यस्य नामानि वेदगुह्यानि भारत ।
लीलाभिश्च भविष्यन्ति तत्कर्मसु न विस्मयः ॥ १९ ॥
इति श्रुत्वाऽऽत्मजे गोपाः सन्देहं न करोम्यहम् ।
वेदवाक्यं ब्रह्मवचः प्रमाणं हि महीतले ॥ २० ॥
गोपा ऊचुः -
यद्यागतस्तव गृहे गर्गाचार्यो महामुनिः ।
तत्क्षणे नामकरणे नाहूता ज्ञातयस्त्वया ॥ २१ ॥
स्वगृहे नामकरणं भवता च कृतं शिशोः ।
तव चैतादृशी रीतिर्गुप्तं सर्वं गृहेऽपि यत् ॥ २२ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं वदंतस्ते गोपा निर्गता नन्दमन्दिरात् ।
वृषभानुवरं जग्मुः क्रोधपूरितविग्रहाः ॥ २३ ॥
वृषभानुवरं साक्षान्नन्दराजसहायकम् ।
प्राहुर्गोपगणाः सर्वे ज्ञातेर्मदसमन्विताः ॥ २४ ॥

गोपा ऊचुः -

वृषभानुवर त्वं वै ज्ञातिमुख्यो महामनाः ।

नन्दराजं त्यज ज्ञातेर्हे गोपेश्वर भूपते ॥ २५ ॥

श्रीवृषभानुवर उवाच -

को दोषो नन्दराजस्य ज्ञातेस्तं सन्त्यजाम्यहम् ।

गोपेष्टो ज्ञातिमुकुटो नन्दराजो मम प्रियः ॥ २६ ॥

गोपा ऊचुः -

न चेत्त्यजसि तं राजंस्त्यजामस्त्वां व्रजौकसः ।

त्वद्गृहे वर्धिता कन्योद्वाहयोग्या महामुने ॥ २७ ॥

भवता ज्ञातिमुख्येन संपदुन्मदशालिना ।

न दत्ता वरमुख्याय कलुषं तव विद्यते ॥ २८ ॥

अद्य त्वां ज्ञातिसंभ्रष्टं पृथङ्मन्यामहे नृप ।

न चेच्छीघ्रं नन्दराजं त्यज त्यज महामते ॥ २९ ॥

श्रीवृषभानुवर उवाच -

गर्गस्य वाक्यं हे गोप वदिष्यामि समाहितः ।

येन गोपगणा यूयं भवताशु गतव्यथाः ॥ ३० ॥

असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशः परात्परः ।

तस्मात्परो वरो नास्ति जातो नन्दगृहे शिशुः ॥ ३१ ॥

भुवो भारावताराय कंसादिनां वधाय च ।

ब्रह्मणा प्रार्थितः कृष्णो बभूव जगतीतले ॥ ३२ ॥

श्रीकृष्णपट्टराज्ञी या गोलोके राधिकाऽभिधा ।

त्वद्गेहे साऽपि संजाता त्वं न जानासी तां पराम् ॥ ३३ ॥

अहं न कारयिष्यामि विवाहमनयोनृप ।

तयोर्विवाहो भविता भाण्डीरे यमुनातटे ॥ ३४ ॥

वृन्दावनसमीपे च निर्जने सुन्दरे स्थले ।

परमेष्ठी समागत्य विवाहं कारयिष्यति ॥ ३५ ॥

तस्माद्राधां गोपवर विद्ध्यर्द्धाङ्गीं परस्य च ।

लोकचूडामणेः साक्षाद्राज्ञीं गोलोकमन्दिरे ॥ ३६ ॥

यूयं सर्वेऽपि गोपाला गोलोकादागता भुवि ।

तथा गोपीगणा गावो गोकुले राधिकेच्छया ॥ ३७ ॥

एवमुक्त्वा गते साक्षाद्गर्गाचार्ये महामुनौ ।

तद्दिनादथ राधायां सन्देहं न करोम्यहम् ॥ ३८ ॥

वेदवाक्यं ब्रह्मवचः प्रमाणं हि महीतले ।

इति वः कथितं गोपाः किं भूयः श्रोतुमिच्छथ ॥ ३९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे

गोपविवादो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०६

https://sa.wikisource.org/s/w4r

गिरिराजखण्ड - षष्ठोऽध्यायः

गोपकृत कृष्णविभूतिपरीक्षा -

श्रीनारद उवाच -

वृषभानुवरस्येदं वचःश्रुत्वा व्रजौकसः।

ऊचुः पुनः शान्तिगता विस्मिता मुक्तसंशयाः ॥ १ ॥

गोपा ऊचुः -

समीचीनं वरो राजन् राधेयं तु हरिप्रिया ।

तत्प्रभावेण ते दीर्घं वैभवं दृश्यते भुवि ॥ २ ॥

सहस्रशो गजा मत्ताः कोटिशोऽश्वाश्च चंचलाः ।

रथाश्च देवधिष्ण्याभाः शिबिकाः कोटिशः शुभाः ॥ ३ ॥

कोटिशः कोटिशो गावो हेमरत्नमनोहराः ।

मन्दिराणी विचित्राणि रत्नानि विविधानि च ॥ ४ ॥

सर्वं सौख्यं भोजनादि दृश्यते साम्प्रतं तव ।

कंसोऽपि धर्षितो जातो दृष्ट्वा ते बलमद्भुतम् ॥ ५ ॥

कान्यकुब्जपतेः साक्षाद्भलन्दननृपस्य च ।

जामाता त्वं महावीर कुबेर इव कोशवान् ॥ ६ ॥

त्वत्समं वैभवं नास्ति नन्दराजगृहे क्वचित् ।

कृषीवलो नन्दराजो गोपतिर्दीनमानसः ॥ ७ ॥

यदि नन्दसुतः साक्षात्परिपूर्णतमो हरिः ।

सर्वेषां पश्यतां नस्तत्परिक्षां कारय प्रभो ॥ ८ ॥

श्रीनारद उवाच -

तेषां वाक्यं ततः श्रुत्वा वृषभानुवरो महान् ।

चकार नन्दराजस्य वैभवस्य परीक्षणम् ॥ ९ ॥

कोटिदामानि मुक्तानां स्थूलानां मैथिलेश्वर ।

एकैका येषु मुक्ताश्च कोटिमौल्याः स्फुरत्प्रभाः ॥ १० ॥

निधाय तानि पात्रेषु वृणानैः कुशलैर्जनैः ।

प्रेषयामास नन्दाय सर्वेषां पश्यतां नृप ॥ ११ ॥

नन्दराजसभां गत्वा वृणानाः कुशला भृशम् ।
निधाय दामपात्राणि नन्दमाहुः प्रणम्य तम् ॥ १२ ॥
वृणाना ऊचुः -
विवाहयोग्यां नवकंजनेत्रां
कोटीन्दुबिम्बद्युतिमादधानाम् ।
विज्ञाय राधां वृषभानुमुख्य-
श्चक्रे विचारं सुवरं विचिन्वन् ॥ १३ ॥
तवांगजं दिव्यमनंगमोहनं
गोवर्द्धनोद्धारणदोःसामुद्भटम् ।
संवीक्ष्य चास्मान्वृषभानुवंदितः
संप्रेषयामास विशाम्पते प्रभो ॥ १४ ॥
वरस्य चांके भरणाय पूर्वं
मुक्ताफलानां निचयं गृहाण ।
इतश्च कन्यार्थमलं प्रदेहि
सैषा हि चास्मत्कुलजा प्रसिद्धिः ॥ १५ ॥
श्रीनारद उवाच -
दृष्ट्वा द्रव्यं परो नन्दो विस्मितोऽपि विचारयन् ।
प्रष्टुं यशोदां तत्तुल्यं नीत्वा चान्तःपुरं ययौ ॥ १६ ॥
चिरं दध्यौ तदा नन्दो यशोदा च यशस्विनी ।
एतन्मुक्तासमानं तु द्रव्यं नास्ति गृहे मम ॥ १७ ॥
लोके लज्जा गता सर्वा हासः स्याच्चेद्धनोद्धृतम् ।
किं कर्तव्यं तत्प्रति यच्छ्रीकृष्णोद्वाहकर्मणि ॥ १८ ॥
ततोऽयोग्यं तद्ग्रहणं पश्चात्कार्यं धनागमे ।
एवं चिन्तयतस्तस्य नन्दस्यैव यशोदया ॥ १९ ॥
अलक्ष्य आगतस्तत्र भगवान्वृजिनार्दनः ।
नीत्वा दामशतं तेषु बहिःक्षेत्रेषु सर्वतः ॥ २० ॥
मुक्ताफलानि चैकैकम्प्राक्षिपत्स्वकरेण वै ।
यथा बीजानि चान्नानां स्वक्षेत्रेषु कृषीवलः ॥ २१ ॥

अथ नन्दोऽपि गणयन् कलिकानिचयं पुनः ।
शतं न्यूनं च तद्दृष्ट्वा सन्देहं स जगाम ह ॥ २२ ॥
श्रीनन्द उवाच -
नास्ति पूर्वं यत्समानं तत्रापि न्यूनतां गतम् ।
अहो कलंको भविता ज्ञातिषु स्वेषु सर्वतः ॥ २३ ॥
अथवा क्रीडनार्थं हि कृष्णो यदि गृहीतवान् ।
बलदेवोऽथवा बालस्तौ पृच्छे दीनमानसः ॥ २४ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्थं विचार्य नन्दोऽपि कृष्णं पप्रच्छ सादरम् ।
प्रहसन् भगवान्नन्दं प्राह गोवर्धनोद्धरः ॥ २५ ॥
श्रीभगवानुवाच -
कृषीवला वयं गोपाः सर्वबीजप्ररोहकाः ।
क्षेत्रे मुक्ताप्रबीजानि विकीर्णीकृतवाहनम् ॥ २६ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वाथ स्वात्मजेनोक्तं तं निर्भर्त्स्य व्रजेश्वरः ।
तानि नेतुं तत्सहितस्तत्क्षेत्राणि जगाम ह ॥ २७ ॥
तत्र मुक्ताफलानां तु शाखिनः शतशः शुभाः ।
दृश्यन्ते दीर्घवपुषो हरित्पल्लवशोभिताः ॥ २८ ॥
मुक्तानां स्तबकानां तु कोटिशः कोटिशो नृप ।
संघा विलंबिता रेजुर्ज्योतींषीव नभःस्थले ॥ २९ ॥
तदाऽतिहर्षितो नन्दो ज्ञात्वा कृष्णं परेश्वरम् ।
मुक्ताफलानि दिव्यानि पूर्वस्थूलसमानि च ॥ ३० ॥
तेषां तु कोटिभाराणि निधाय शकटेषु च ।
ददौ तेभ्यो वृणानेभ्यो नन्दराजो व्रजेश्वरः ॥ ३१ ॥
ते गृहीत्वाऽथ तत्सर्वं वृषभानुवरं गताः ।
सर्वेषां शृण्वतां नन्दवैभवं प्रजगुर्नृप ॥ ३२ ॥
तदाऽतिविस्मिताः सर्वे ज्ञात्वा नन्दसुतं हरिम् ।
वृषभानुवरं नेमुर्निःसन्देहा व्रजौकसः ॥ ३३ ॥

राधा हरेः प्रिया ज्ञाता राधायाश्च प्रियो हरिः ।

ज्ञातो व्रजजनैः सर्वैस्तद्दिनान्मैथिलेश्वर ॥ ३४ ॥

मुक्ताक्षेपः कृतो यत्र हरिणा नन्दसूनुना ।

मुक्तासरोवरस्तत्र जातो मैथिल तीर्थराट् ॥ ३५ ॥

एकं मुक्ताफलस्यापि दानं तत्र करोति यः ।

लक्षमुक्तादानफलं समाप्नोति न संशयः ॥ ३६ ॥

एवं ते कथितो राजन् गिरिराजमहोत्सवः ।

भुक्तिमुक्तिप्रदो नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे हरिपरीक्षणं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०७

https://sa.wikisource.org/s/w4n
< गर्गसंहिता | खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)

गिरिराजखण्ड - सप्तमोऽध्यायः

गोवर्धनस्य अङ्गीभूततीर्थवर्णनम् -

श्रीबहुलाश्व उवाच -

कति मुख्यानि तीर्थानि गिरिराजे महात्मनि ।

एतद्ब्रूहि महायोगिन् साक्षात्त्वं दिव्यदर्शनः ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

राजन् गोवर्धनः सर्वः सर्वतीर्थवरः स्मृतः ।

वृन्दावनं च गोलोकमुकुटोऽद्रिः प्रपूजितः ॥ २ ॥

गोपगोपीगवां रक्षाप्रदः कृष्णप्रियो महान् ।

पूर्णब्रह्मातपत्रो यः यस्मात्तीर्थवरस्तु कः ॥ ३ ॥

इन्द्रयागं विनिर्भर्त्स्य सर्वैर्निजजनैः सह ।

यत्पूजनं समारेभे भगवान् भुवनेश्वरः ॥ ४ ॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।

असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशः परात्परः ॥ ५ ॥

यस्मिन्स्थितः सदा क्रीडामर्भकैः सह मैथिल ।

करोति तस्य माहात्म्यं वक्तुं नालं चतुर्मुखः ॥ ६ ॥

यत्र वै मानसी गंगा महापापौघनाशिनी ।

गोविन्दकुण्डं विशदं शुभं चन्द्रसरोवरम् ॥ ७ ॥

राधाकुण्डः कृष्णकुण्डो ललिताकुण्ड एव च ।

गोपालकुंडस्तत्रैव कुसुमाकर एव च ॥ ८ ॥

श्रीकृष्णमौलिसंस्पर्शान्मौलिचिह्ना शिलाऽभवत् ।

तस्या दर्शनमात्रेण देवमौलिर्भवेज्जनः ॥ ९ ॥

यस्यां शिलायां कृष्णेन चित्राणि लिखितानि च ।

अद्यापि चित्रिता पुण्या नाम्ना चित्रशिला गिरौ ॥ १० ॥

यां शिलामर्भकैः कृष्णो वादयन् क्रीडने रतः ।

वादनी सा शिला जाता महापापौघनाशिनी ॥ ११ ॥

यत्र श्रीकृष्णचन्द्रेण गोपालैः सह मैथिल ।

कृता वै कंदुकक्रीडा तत्क्षेत्रं कंदुकं स्मृतम् ॥ १२ ॥

दृष्ट्वा शक्रपदं याति नत्वा ब्रह्मपदं च तत् ।

विलुंठन् यस्य रजसा साक्षाद्विष्णुपदं व्रजेत् ॥ १३ ॥

गोपानामुष्णिषाण्यत्र चोरयामास माधवः ।

औष्णिषं नाम तत्तीर्थं महापापहरं गिरौ ॥ १४ ॥

तत्रैकदा वै दधिविक्रयार्थं

विनिर्गतो गोपवधूसमूहः ।

श्रुत्वा क्वणन्नूपुरशब्दमारा-

द्रुरोध तन्मार्गमनंगमोही ॥ १५ ॥

वंशीधरो वेत्रवरेण गोपैः

पुरश्च तासां विनिधाय पादम् ।

मह्यं करादानधनाय दानं

देहीति गोपीर्निजगाद मार्गे ॥ १६ ॥

गोप्य ऊचुः -

वक्रस्त्वमेवासि समास्थितः पथि

गोपार्भकैर्गोरसलम्पटो भृशम् ।

मात्रा च पित्रा सह कारयामो

बलाद्भवन्तं किल कंसबन्धने ॥ १७ ॥

श्रीभगवानुवाच -

कंसं हनिष्यामि महोग्रदण्डं

सबांधवं मे शपथो गवां च ।

एवं करिष्यामि यदोः पुरे बला-

न्नेष्ये सदाहं गिरिराजभूमेः ॥ १८ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा दधिपात्राणि बालैर्नीत्वा पृथक् पृथक् ।

भूपृष्ठे पोथयामास सानन्दं नन्दनन्दनः ॥ १९ ॥

अहो एष परं धृष्टो निर्भयो नन्दनन्दनः ।

निरंकुशो भाषणीयो वने वीरः पुरेऽबलः ॥ २० ॥

ब्रुवामहे यशोदायै नन्दाय च किलाद्य वै ।
एवं वदन्त्यस्ता गोप्यः सस्मिताः प्रययुर्गृहान् ॥ २१ ॥
नीपपालाशपत्राणां कृत्वा द्रोणानि माधवः ।
जघास बालकैः सार्द्धं पिच्छलानि दधीनि च ॥ २२ ॥
द्रोणाकाराणि पत्राणि बभूवुः शाखिनां तदा ।
तत्क्षेत्रं च महापुण्यं द्रोणं नाम नृपेश्वर ॥ २३ ॥
दधिदानं तत्र कृत्वा पीत्वा पत्रधृतं दधि ।
नमस्कुर्यान्नरस्तस्य गोलोकान्न च्युतिर्भवेत् ॥ २४ ॥
नेत्रे त्वाच्छाद्य यत्रैव लीनोऽभून्माधवोऽर्भकैः ।
तत्र तीर्थं लौकिकं च जातं पापप्रणाशनम् ॥ २५ ॥
कदम्बखण्डतीर्थं च लीलायुक्तं हरेः सदा ।
तस्य दर्शनमात्रेण नरो नारायणो भवेत् ॥ २६ ॥
यत्र वै राधया रासे शृङ्गारोऽकारि मैथिल ।
तत्र गोवर्धने जातं स्थले शृङ्गारमण्डलम् ॥ २७ ॥
येन रूपेण कृष्णेन धृतो गोवर्धनो गिरिः ।
तद्रूपं विद्यते तत्र नृप शृङ्गारमण्डलम् ॥ २८ ॥
अब्दाश्चतुःसहस्राणि तथा चाष्टौ शतानि च ।
गतास्तत्र कलेरादौ क्षेत्रे शृङ्गारमण्डले ॥ २९ ॥
गिरिराजगुहामध्यात्सर्वेषां पश्यतां नृप ।
स्वतः सिद्धं च तद्रूपं हरेः प्रादुर्भविष्यति ॥ ३० ॥
श्रीनाथं देवदमनं तं वदिष्यन्ति सज्जनाः ।
गोवर्धने गिरौ राजन् सदा लीलां करोति यः ॥ ३१ ॥
ये करिष्यन्ति नेत्राभ्यां तस्य रूपस्य दर्शनम् ।
ते कृतार्था भविष्यन्ति मैथिलेन्द्र कलौ जनाः ॥ ३२ ॥
जगन्नाथो रंगनाथो द्वारकानाथ एव च ।
बद्रीनाथश्चतुष्कोणे भारतस्यापि पर्वते ॥ ३३ ॥
मध्ये गोवर्धनस्यापि नाथोऽयं वर्तते नृप ।
पवित्रे भारते वर्षे पंच नाथाः सुरेश्वराः ॥ ३४ ॥

सद्धर्ममण्डपस्तम्बा आर्तत्राणपरायणाः ।

तेषां तु दर्शनं कृत्वा नरो नारायणो भवेत् ॥ ३५ ॥

चतुर्णां भुवि नाथानां कृत्वा यात्रां नरः सुधीः ।

न पश्येद्देवदमनं स न यात्राफलं लभेत् ॥ ३६ ॥

श्रीनाथं देवदमनं पश्येद्गोवर्धने गिरौ ।

चतुर्णां भुवि नाथानां यात्रायाः फलमाप्नुयात् ॥ ३७ ॥

ऐरावतस्य सुरभेः पादचिह्नानि यत्र वै ।

तत्र नत्वा नरः पापी वैकुण्ठं याति मैथिल ॥ ३८ ॥

हस्तचिह्नं पादचिह्नं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।

दृष्ट्वा नत्वा नरः कश्चित्साक्षात्कृष्णपदं व्रजेत् ॥ ३९ ॥

एतानि नृप तीर्थानि कुंडाद्यायतनानि च ।

अंगानि गिरिराजस्य किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ४० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे

गिरिराजतीर्थवर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०८

https://sa.wikisource.org/s/w65

गिरिराजखण्ड - अष्टमोऽध्यायः

गिरिराजविभूतिवर्णनम् -

श्रीबहुलाश्व उवाच -

केषु केषु तदङ्गेषु किं किं तीर्थं समाश्रितम् ॥

वद देव महादेव त्वं परावरवित्तमः ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

यत्र यस्य प्रसिद्धिः स्यात्तदंगं परमं विदुः ॥

क्रमतो नास्त्यंगचयो गिरिराजस्य मैथिल ॥२॥

यथा सर्वगतं ब्रह्म सर्वांगानि च तस्य वै ॥

विभूतेर्भावतः शश्वत्तथा वक्ष्यामि मानद ॥३॥

शृङ्गारमण्डलस्याधो मुखं गोवर्धनस्य च ॥

यत्रान्नकूटं कृतवान् भगवान् व्रजवासिभिः ॥४॥

नेत्रे वै मानसी गंगा नासा चन्द्रसरोवरः ॥

गोविन्दकुण्डो ह्यधरश्चिबुकं कृष्णकुण्डकः ॥५॥

राधाकुण्डं तस्य जिह्वा कपोलौ ललितासरः ॥

गोपालकुण्डः कर्णश्च कर्णान्तः कुसुमाकरः ॥६॥

मौलिचिह्ना शीला तस्य ललाटं विद्धि मैथिल ॥

शिरश्चित्रशिला तस्य ग्रीवा वै वादनी शिला ॥७॥

कांदुकं पार्श्वदेशञ्च औष्णिषं कटिरुच्यते ॥

द्रोणतीर्थं पृष्ठदेशे लौकिकं चोदरे स्मृतम् ॥८॥

कदम्बखण्डमुरसि जीवः शृङ्गारमण्डलम् ॥

श्रीकृष्णपादचिह्नं तु मनस्तस्य महात्मनः ॥९॥

हस्तचिह्नं तथा बुद्धिरैरावतपदं पदम् ॥

सुरभेः पादचिह्नेषु पक्षौ तस्य महात्मनः ॥१०॥

पुच्छकुण्डे तथा पुच्छं वत्सकुंडे बलं स्मृतम् ॥

रुद्रकुण्डे तथा क्रोधं कामं शक्रसरोवरे ॥११॥

कुबेरतीर्थे चोद्योगं ब्रह्मतीर्थे प्रसन्नताम् ॥

यमतीर्थे ह्यहंकारं वदन्तीत्थं पुराविदः ॥१२॥

एवमंगानि सर्वत्र गिरिराजस्य मैथिल ॥

कथितानि मया तुभ्यं सर्वपापहराणि च ॥१३॥

गिरिराजविभूतिं च यः शृणोति नरोत्तमः ॥

स गच्छेद्धाम परमं गोलोकं योगिदुर्लभम् ॥१४॥

समुत्थितोऽसौ हरिवक्षसो गिरि-

गोवर्धनो नाम गिरीन्द्रराजराट् ॥

समागतो ह्यत्र पुलस्त्यतेजसा

यद्दर्शनाज्जन्म पुनर्न विद्यते ॥१५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजविभूतीवर्णनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ०९

https://sa.wikisource.org/s/w4q

< गर्गसंहिता | खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)

गिरिराजखण्ड - नवमोऽध्यायः

वृन्दावने गोवर्धनावतारकथा -

श्रीबहुलाश्व उवाच -

अहो गोवर्धनः साक्षाद्गिरिराजो हरिप्रियः ।

तत्समानं न तीर्थं हि विद्यते भूतले दिवी ॥ १ ॥

कदा बभूव श्रीकृष्णवक्षसोऽयं गिरीश्वरः ।

एतद्वद महाबुद्धे त्वं साक्षाद्धरिमानसः ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

गोलोकोत्पत्तिवृत्तान्तं शृणु राजन् महामते ।

चतुष्पदार्थदं नृणामाद्यलीलासमन्वितम् ॥ ३ ॥

अनादिरात्मा पुरुषो निर्गुणः प्रकृतेः परः ।

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्प्रभुः ॥ ४ ॥

प्रत्यग्धामा स्वयंज्योती रममाणो निरन्तरम् ।

यत्र कालः कलयतामीश्वरो धाममानिनाम् ॥ ५ ॥

राजन्न प्रभवेन्माया न महांश्च गुणः कुतः ।

न विशन्ति क्वचिद्राजन् मनश्चितो मतिर्ह्यहम् ॥ ६ ॥

स्वधाम्नि ब्रह्म साकारमिच्छया व्यरचीकरत् ।

प्रथमं चाभवच्छेषो बिसश्वेतो बृहद्वपुः ॥ ७ ॥

तदुत्संगे महालोको गोलोको लोकवन्दितः ।

यं प्राप्य भक्तिसंयुक्तः पुनरावर्तते न हि ॥ ८ ॥

असंख्यब्रह्माण्डपतेर्गोलोकाधिपतेः प्रभोः ।

पुनः पादाब्जसंभूता गंगा त्रिपथगामिनी ॥ ९ ॥

पुनर्वामांसतस्तस्य कृष्णाऽभूत्सरितां वरा ।

रेजे शृङ्गारकुसुमैर्यथोष्णिङ्मुद्रिता नृप ॥ १० ॥

श्रीरासमण्डलं दिव्यं हेमरत्नसमन्वितम् ।

नानाशृङ्गारपटलं गुल्फाभ्यां श्रीहरेः प्रभोः ॥ ११ ॥

सभाप्रांगणवीथीभिर्मण्डपैः परिवेष्टितः ।

वसन्तमाधुर्यधरः कूजत्कोकिलसंकुलः ॥ १२ ॥
मयूरैः षट्पदैर्व्याप्तः सरोभिः परिसेवितः ।
जातो निकुंजो जंघाभ्यां श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ १३ ॥
वृदावनं च जानुभ्यां राजन् सर्ववनोत्तमम् ।
लीलासरोवरः साक्षादूरुभ्यां परमात्मनः ॥ १४ ॥
कटिदेशात्स्वर्णभूमिर्दिव्यरत्नखचित्प्रभा ।
उदरे रोमराजिश्च माधव्यो विस्तृता लताः ॥ १५ ॥
नानापक्षिगणैर्व्याप्ता ध्वनद्भ्रमरभूषिताः ।
सुपुष्पफलभारैश्च नताः सत्कुलजा इव ॥ १६ ॥
श्रीनाभिपंकजात्तस्य पंकजानि सहस्रशः ।
सरःसु हरिलोकस्य तानि रेजुरितस्ततः ॥ १७ ॥
त्रिबलिप्रांततो वायुर्मन्दगाम्यतिशीतलः ।
जत्रुदेशाच्छुभा जाता मथुरा द्वारकापुरी ॥ १८ ॥
भुजाभ्यां श्रीहरेर्जाताः श्रीदामाद्यष्ट पार्षदाः ।
नन्दाश्च मणिबंधाभ्यामुपनन्दाः कराग्रतः ॥ १९ ॥
श्रीकृष्णबाहुमूलाभ्यां सर्वे वै वृषभानवः ।
कृष्णरोमसमुद्भूताः सर्वे गोपगणा नृप ॥ २० ॥
श्रीकृष्णमनसो गावो वृषा धर्मधुरन्धराः ।
बुद्धेर्यवसगुल्मानि बभूवुर्मैथिलेश्वर ॥ २१ ॥
तद्वामांसात्समुद्भूतं गौरं तेजः स्फुरत्प्रभम् ।
लीला श्रीर्भूश्च विरजा तस्माज्जाता हरेः प्रियाः ॥ २२ ॥
लीलावती प्रिया तस्य तां राधां तु विदुः परे ।
श्रीराधाया भुजाभ्यां तु विशाखा ललिता सखी ॥ २३ ॥
सहचर्यस्तथा गोप्यो राधारोमोद्भवा नृप ।
एवं गोलोकरचनां चकार मधुसूदनः ॥ २४ ॥
विधाय सर्वं निजलोकमित्थं
 श्रीराधया तत्र रराज राजन् ।
असंख्यलोकाण्डपतिः परात्मा

परः परेशः परिपूर्णदेवः ॥ २५ ॥
तत्रैकदा सुन्दररासमण्डले
स्फुरत्क्वणन्नूपुरशब्दसंकुले ।
सुच्छत्रमुक्ताफलदामजावृत-
स्रवद्बृहद्बिन्दुविराजितांगणे ॥ २६ ॥
श्रीमालतीनां सुवितानजालतः
स्वतः स्रवत्सन्मकरन्दगन्धिते ।
मृदङ्गतालध्वनिवेणुनादिते
सुकण्ठगीतादिमनोहरे परे ॥ २७ ॥
श्रीसुन्दरीरासरसे मनोरमे
मध्यस्थितं कोटिमनोजमोहनम् ।
जगाद राधापतिमूर्जया गिरा
कृत्वा कटाक्षं रसदानकौशलम् ॥ २८ ॥
राधोवाच -
यदि रासे प्रसन्नोऽसि मम प्रेम्णा जगत्पते ।
तदाहं प्रार्थनां त्वां तु करोमि मनसि स्थिताम् ॥ २९ ॥
श्रीभगवानुवाच -
इच्छां वरय वामोरु या ते मनसि वर्त्तते ।
न देयं यदि यद्वस्तु प्रेम्णा दास्यामि तत्प्रिये ॥ ३० ॥
राधोवाच -
वृन्दावने दिव्यनिकुंजपार्श्वे
कृष्णातटे रासरसाय योग्यम् ।
रहःस्थलं त्वं कुरुतान्मनोज्ञं
मनोरथोऽयं मम देवदेव ॥ ३१ ॥
श्रीनारद उवाच -
तथाऽस्तु चोक्त्वा भगवान् रहोयोग्यं विचिन्तयन् ।
स्वनेत्रपंकजाभ्यां तु हृदयं संददर्श ह ॥ ३२ ॥
तदैव कृष्णहृदयाद्गोपीव्यूहस्य पश्यतः ।

निर्गतं सजलं तेजोऽनुरागस्येव चांकुरम् ॥ ३३ ॥
पतितं रासभूमौ तद्ववृधे पर्वताकृति ।
रत्नधातुमयं दिव्यं सुनिर्झरदरीवृतम् ॥ ३४ ॥
कदंबबकुलाशोकलताजालमनोहरम् ।
मन्दारकुन्दवृन्दाढ्यं सुपक्षिगणसंकुलम् ॥ ३५ ॥
क्षणमात्रेण वैदेह लक्षयोजनविस्तृतम् ।
शतकोटिर्योजनानां लंबितं शेषवत्पुनः ॥ ३६ ॥
ऊर्ध्वं समुन्नतं जातं पञ्चाशत्कोटियोजनम् ।
करीन्द्रवत्स्थितं शश्वत्पञ्चाशत्कोटिविस्तृतम् ॥ ३७ ॥
कोटियोजनदीर्घांगैः शृङ्गानां शतकैः स्फुरत् ।
उच्चकैः स्वर्णकलशैः प्रासादमिव मैथिल ॥ ३८ ॥
गोवर्धनाख्यं तच्चाहुः शतशृङ्गं तथापरे ।
एवंभूतं तु तदपि वर्द्धितं मनसोत्सुकम् ॥ ३९ ॥
कोलाहले तदा जाते गोलोके भयविह्वले ।
वीक्ष्योत्थाय हरिः साक्षाद्धस्तेनाशु तताड तम् ॥ ४० ॥
किं वर्द्धसे भो प्रच्छिन्नं लोकमाच्छाद्य तिष्ठसि ।
किं वा न चैते वसितुं तच्छान्तिमकरोद्धरिः ॥ ४१ ॥
संवीक्ष्य तं गिरिवरं प्रसन्ना भगवत्प्रिया ।
तस्मिन् रहःस्थले राजन् रराज हरिणा सह ॥ ४२ ॥
सोऽयं गिरिवरः साक्षाच्छ्रीकृष्णेन प्रणोदितः ।
सर्वतीर्थमयः श्यामो घनश्यामः सुरप्रियः ॥ ४३ ॥
भारतात्पश्चिमदिशि शाल्मलीद्वीपमध्यतः ।
गोवर्धनो जन्म लेभे पत्न्यां द्रोणाचलस्य च ॥ ४४ ॥
पुलस्त्येन समानीतो भारते व्रजमण्डले ।
वैदेह तस्यागमनं मया तुभ्यं पुरोदितम् ॥ ४५ ॥
यथा पुरा वर्द्धितुमुत्सुकोऽयं
तथा पिधानं भविता भुवो वा ।
विचिन्त्य शापं मुनिना परेशो

द्रोणात्मजायेति ददौ क्षयार्थम् ॥ ४६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
गिरिराजोत्पत्तिवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः १०


< गर्गसंहिता | खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)

गिरिराजखण्ड - दशमोऽध्यायः

गोवर्धनशिलामाहात्म्यम् -

श्रीनारद उवाच -

अत्रैवोदाहरन्तीममितिहासं पुरातनम् ।

यस्य श्रवणमात्रेण महापापं प्रणश्यति ॥ १ ॥

विजयो ब्राह्मणः कश्चिद्गौतमीतीरवासकृत् ।

आययौ स्वमृणं नेतुं मथुरां पापनाशिनीम् ॥ २ ॥

कृत्वा कार्यं गृहं गच्छन् गोवर्धनतटीं गतः ।

वर्तुलं तत्र पाषाणं चैकं जग्राह मैथिल ॥ ३ ॥

शनैः शनैर्वनोद्देशे निर्गतो व्रजमंडलात् ।

अग्रे ददर्श चायान्तं राक्षसं घोररूपिणम् ॥ ४ ॥

हृदये च मुखं यस्य त्रयः पादा भुजाश्च षट् ।

हस्तत्रयं च स्थूलोष्ठो नासा हस्तसमुन्नता ॥ ५ ॥

सप्तहस्ता ललज्जिहवा कंटकाभास्तनूरुहाः ।

अरुणे अक्षिणी दीर्घे दंता वक्रा भयंकराः ॥ ६ ॥

राक्षसो घुर्घुरं शब्दं कृत्वा चापि बुभुक्षितः ।

आययौ संमुखे राजन् ब्राहमणस्य स्थितस्य च ॥ ७ ॥

गिरिराजोद्भवेनासौ पाषाणेन जघान तम् ।

गिरिराजशिलास्पर्शात्त्यक्त्वाऽसौ राक्षसीं तनुम् ॥ ८ ॥

पद्मपत्रविशालाक्षः श्यामसुन्दरविग्रहः ।

वनमाली पीतवासा मुकुटी कुंडलान्वितः ॥ ९ ॥

वंशीधरो वेत्रहस्तः कामदेव इवापरः ।

भूत्वा कृतांजलिर्विप्रं प्रणनाम मुहुर्मुहुः ॥ १० ॥

सिद्ध उवाच -

धन्यस्त्वं ब्राहमणश्रेष्ठ परत्राणपरायणः ।

त्वया विमोचितोऽहं वै राक्षसत्वान्महामते ॥ ११ ॥

पाषाणस्पर्शमात्रेण कल्याणं मे बभूव ह ।

न कोऽपि मां मोचयितुं समर्थो हि त्वया विना ॥ १२ ॥

श्रीब्राह्मण उवाच -

विस्मितस्तव वाक्येऽहं न त्वां मोचयितुं क्षमः ।

पाषाणस्पर्शनफलं न जाने वद सुव्रत ॥ १३ ॥

सिद्ध उवाच -

गिरिराजो हरे रूपं श्रीमान् गोवर्धनो गिरिः ।

तस्य दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ॥ १४ ॥

गन्धमादनयात्रायां यत्फलं लभते नरः ।

तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं गिरिराजस्य दर्शने ॥ १५ ॥

पंचवर्षसहस्राणि केदारे यत्तपःफलम् ।

तच्च गोवर्धने विप्र क्षणेन लभते नरः ॥ १६ ॥

मलयाद्रौ स्वर्णभारदानस्यापि च यत्फलम् ।

तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं गिरिराजे हि मासिकम् ॥ १७ ॥

पर्वते मंगलप्रस्थे यो दद्याद्धेमदक्षिणाम् ।

स याति विष्णुसारूप्यं युक्तः पापशतैरपि ॥ १८ ॥

तत्पदं हि नरो याति गिरिराजस्य दर्शनात् ।

गिरिराजसमं पुण्यमन्यत्तीर्थं न विद्यते ॥ १९ ॥

ऋषभाद्रौ कूटकाद्रौ कोलकाद्रौ तथा नरः ।

सुवर्णशृङ्गयुक्तानां गवां कोटीर्ददाति यः ॥ २० ॥

महापुण्यं लभेत्सोऽपि विप्रान्संपूज्य यत्नतः ।

तस्माल्लक्षगुणं पुण्यं गिरौ गोवर्धने द्विज ॥ २१ ॥

ऋष्यमूकस्य सह्यस्य तथा देवगिरेः पुनः ।

यात्रायां लभते पुण्यं समस्ताया भुवः फलम् ॥ २२ ॥

गिरिराजस्य यात्रायां तस्मात्कोटिगुणं फलम् ।

गिरिराजसमं तीर्थं न भूतं न भविष्यति ॥ २३ ॥

श्रीशैले दश वर्षाणि कुण्डे विद्याधरे नरः ।

स्नानं करोति सुकृती शतयज्ञफलं लभेत् ॥ २४ ॥

गोवर्धने पुच्छकुण्डे दिनैकं स्नानकृन्नरः ।

कोटियज्ञफलं साक्षात्पुण्यमेति न संशयः ॥ २५ ॥
वेंकटाद्रौ वारिधारे महेन्द्रे विन्ध्यपर्वते ।
यज्ञं कृत्वा ह्यश्वमेधं नरो नाकपतिर्भवेत् ॥ २६ ॥
गोवर्धनेऽस्मिन्यो यज्ञं कृत्वा दत्वा सुदक्षिणाम् ।
नाके पदं संविधाय स विष्णोः पदमाव्रजेत् ॥ २७ ॥
चित्रकूटे पयस्विन्यां श्रीरामनवमीदिने ।
पारियात्रे तृतीयायां वैशाखस्य द्विजोत्तम ॥ २८ ॥
कुकुराद्रौ च पूर्णायां नीलाद्रौ द्वादशीदिने ।
इन्द्रकीले च सप्तम्यां स्नानं दानं तपःक्रियाः ॥ २९ ॥
तत्सर्वं कोटिगुणितं भवतीत्थं हि भारते ।
गोवर्धने तु तत्सर्वमनन्तं जायते द्विज ॥ ३० ॥
गोदावर्यां गुरौ सिंहे मायापुर्यां तु कुंभगे ।
पुष्करे पुष्यनक्षत्रे कुरुक्षेत्रे रविग्रहे ॥ ३१ ॥
चन्द्रग्रहे तु काश्यां वै फाल्गुने नैमिषे तथा ।
एकादश्यां शूकरे च कार्तिक्यां गणमुक्तिदे ॥ ३२ ॥
जन्माष्टम्यां मधोः पुर्यां खाण्डवे द्वादशीदिने ।
कार्तिक्यां पूर्णिमायां तु वटेश्वरमहावटे ॥ ३३ ॥
मकरार्के प्रयागे तु बर्हिष्मत्यां हि वैधृतौ ।
अयोध्यासरयूतीरे श्रीरामनवमीदिने ॥ ३४ ॥
एवं शिवचतुर्दश्यां वैजनाथशुभे वने ।
तथा दर्शे सोमवारे गंगासागरसंगमे ॥ ३५ ॥
दशम्यां सेतुबन्धे च श्रीरङ्गे सप्तमीदिने ।
एषु दानं तपः स्नानं जपो देवद्विजार्चनम् ॥ ३६ ॥
तत्सर्वं कोटिगुणितं भवतीह द्विजोत्तम ।
तत्तुल्यं पुण्यमाप्नोति गिरौ गोवर्धने वरे ॥ ३७ ॥
गोविन्दकुण्डे विशदे यः स्नाति कृष्णमानसः ।
प्राप्नोति कृष्णसारूप्यं मैथिलेन्द्र न संशयः ॥ ३८ ॥
अश्वमेधसहस्राणि राजसूयशतानि च ।

मानसीगङ्गया तुल्यं न भवंत्यत्र नो गिरौ ॥ ३९ ॥
त्वया विप्र कृतं साक्षाद्गिरिराजस्य दर्शनम् ।
स्पर्शनं च ततः स्नानं न त्वत्तोऽप्यधिको भुवि ॥ ४० ॥
न मन्यसे चेन्मां पश्य महापातकिनं परम् ।
गोवर्धनशीलास्पर्शात्कृष्णसारूप्यतां गतम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
गिरिराजमाहात्म्यं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ३ (गिरिराजखण्डः)/अध्यायः ११

https://sa.wikisource.org/s/w4h

गिरिराजखण्ड - एकादशोऽध्यायः

गिरिराजप्रभाववर्णने सिद्धमोक्षवर्णनम् -

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा सिद्धवाक्यं ब्राह्मणो विस्मयं गतः।

पुनः पप्रच्छ तं राजन् गिरिराजप्रभाववित् ॥ १ ॥

ब्राह्मण उवाच -

पुरा जन्मनि कस्त्वं भोस्त्वया किं कलुषं कृतम् ।

सर्वं वद महाभाग त्वं साक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥ २ ॥

सिद्ध उवाच -

पुरा जन्मनि वैश्योऽहं धनी वैश्यसुतो महान् ।

आबाल्याद्द्युतनिरतो विटगोष्ठीविशारदः ॥ ३ ॥

वेश्यारतः कुमार्गोऽहं मदिरामदविह्वलः ।

मात्रा पित्रा भार्ययापि भर्त्सितोऽहं सदा द्विज ॥ ४ ॥

एकदा तु मया विप्र पितरौ गरदानतः ।

मारितौ च तथा भार्या खड्गेन पथि मारिता ॥ ५ ॥

गृहीत्वा तद्धनं सर्वं वेश्यया सहितः खलः ।

दक्षिणाशां च गतवान् दस्युकर्माऽतिनिर्दयः ॥ ६ ॥

एकदा तु मया वेश्या निःक्षिप्ता ह्यंधकूपके ।

दस्युना हि मया पाशैर्मारिताः शतशो नराः ॥ ७ ॥

धनलोभेन भो विप्र ब्रह्महत्याशतं कृतम् ।

क्षत्रहत्या वैश्यहत्याः शूद्रहत्याः सहस्रशः ॥ ८ ॥

एकदा मांसमानेतुं मृगान् हन्तुं वने गतम् ।

सर्पोऽदशत्पदा स्पृष्टो दुष्टं मां निधनं गतम् ॥ ९ ॥

संताड्य मुद्गरैर्घोरैर्यमदूता भयंकराः ।

बद्ध्वा मां नरकं निन्युर्महापातकिनं खलम् ॥ १० ॥

मन्वन्तरं तु पतितः कुम्भीपाके महाखले ।

कल्पैकं तप्तसूर्मौ च महादुःखं गतः खलः ॥ ११ ॥

चतुरशीतिलक्षाणां नरकाणां पृथक् पृथक् ।
वर्षं वर्षं निपतितो निर्गतोऽहं यमेच्छया ॥ १२ ॥
ततस्तु भारते वर्षे प्राप्तोऽहं कर्मवासनाम् ।
दशवारं सूकरोऽहं व्याघ्रोऽहं शतजन्मसु ॥ १३ ॥
उष्ट्रोऽहं जन्मशतकं महिषः शतजन्मसु ।
सर्पोऽहं जन्मसाहस्रं मारितो दुष्टमानवैः ॥ १४ ॥
एवं वर्षायुतांते तु निर्जले विपिने द्विज ।
राक्षसश्चेदृशो जातो विकरालो महाखलः ॥ १५ ॥
कस्य शूद्रस्य देहं वै समारुह्य व्रजं गतः ।
वृन्दावनस्य निकटे यमुना निकटाच्छुभात् ॥ १६ ॥
समुत्थिता यष्टिहस्ताः श्यामलाः कृष्णपार्षदाः ।
तैस्ताडितो धर्षितोऽहं व्रजभूमौ पलायितः ॥ १७ ॥
बुभिक्षितो बहुदिनैस्त्वां खादितुमिहागतः ।
तावत्त्वया ताडितोऽहं गिरिराजाश्मना मुने ॥ १८ ॥
श्रीकृष्णकृपया साक्षात्कल्याणं मे बभूव ह ।
श्रीनारद उवाच -
एवं प्रवदतस्तस्य गोलोकाच्च महारथः ॥ १९ ॥
सहस्रादित्यसंकाशो हयायुतसमन्वितः ॥ २० ॥
सहस्रचक्रध्वनिभृल्लक्षपार्षदमण्डितः ।
मंजीरकिंकिणीजालो मनोहरतरो नृप ॥ २१ ॥
पश्यतस्तस्य विप्रस्य तमानेतुं समागतः ।
तमागतं रथं दिव्यं नेमतुर्विप्रनिर्जरौ ॥ २२ ॥
ततः समारुह्य रथं स सिद्धो
विरंजयन्मैथिल मण्डलं दिशाम् ।
श्रीकृष्णलोकं प्रययौ परात्परं
निकुंजलीलाललितं मनोहरम् ॥ २३ ॥
विप्रोऽपि तस्मात् पुनरागतो गिरिं
गोवर्धनं सर्वगिरिन्द्रदैवतम् ।

प्रदक्षिणीकृत्य पुनः प्रणम्य तं

ययौ गृहं मैथिल तत्प्रभावित् ॥ २४ ॥

इदं मया ते कथितं प्रचण्डं

सुमुक्तिदं श्रीगिरिराजखण्डम् ।

श्रुत्वा जनः पाप्यपि न प्रचण्डं

स्वप्नेऽपि पश्येद्यममुग्रदण्डम् ॥ २५ ॥

यः शृणोतिगिरिराज यशस्यं

गोपराज नवकेलिरहस्यम् ।

देवराज इव सोऽत्र समेति

नन्दराज इव शान्तिममुत्र ॥ २६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां गिरिराजखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे

गिरिराजप्रभावप्रस्तावववर्णने सिद्धमोक्ष नाम एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

इति श्रीगिरिराजखण्डःसमाप्तः ॥ ३ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०१

माधुर्यखण्डः - प्रथमोऽध्यायः

श्रुतिरूपा-गोपीगणानां उत्पत्तिः -

अतसीकुसुमोपमेयकांति-

र्यमुनाकूलकदंबमध्यवर्ती ।

नवगोपवधूविलासशाली

वनमाली विरनोतु मंगलानि ॥ १ ॥

परिकरीकृतपीतपटं हरिं

शिखिकिरीटनतीकृतकंधरम् ।

लकुटवेणुकरं चलकुण्डलं

पटुतरं नटवेषधरं भजे ॥ २ ॥

बहुलाश्व उवाच -

श्रुतिरूपादयो गोप्यो भूतपूर्वा वरान्मुने ।

कथं श्रीकृष्णचन्द्रेण जाताः पूर्णमनोरथाः ॥ ३ ॥

गोपालकृष्णचरितं पवित्रं परमाद्भुतम् ।

एतद्वद महाबुद्धे त्वं परावरवित्तमः ॥ ४ ॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुतिरूपाश्च या गोप्यो गोपानां सुकुले व्रजे ।

लेभिरे जन्म वैदेह शेषशायीवराच्छ्रुतात् ॥ ५ ॥

कमनीयं नन्दसूनुं वीक्ष्य वृन्दावने च ताः ।

वृन्दावनेश्वरीं वृन्दां भेजिरे तद्वरेच्छया ॥ ६ ॥

वृन्दादत्ताद्वरादाशु प्रसन्नो भगवान् हरिः ।

नित्यं तासां गृहे याति रासार्थं भक्तवत्सलः ॥ ७ ॥

एकदा तु निशीथिन्या व्यतीते प्रहरद्वये ।

रासार्थं भगवान् कृष्णः प्राप्तवान् तद्गृहान्नृप ॥ ८ ॥

तदा उत्कंठिता गोप्यः कृत्वा तत्पूजनं परम् ।

पप्रच्छुः परया भक्त्या गिरा मधुरया प्रभुम् ॥ ९ ॥

गोप्य ऊचुः -

कथं न चागतः शीघ्रं नो गृहान् वृजिनार्दन ।
उत्कंठितानां गोपीनां त्वयि चन्द्रे चकोरवत् ॥ १० ॥
श्रीभगवानुवाच -
यो यस्य चित्ते वसति न स दूरे कदाचन ।
खे सूर्यं कमलं भूमौ दृष्ट्वेदं स्फुटति प्रियाः ॥ ११ ॥
भाण्डीरे मे गुरुः साक्षात् दुर्वासा भगवान् मुनिः ।
आगतोऽद्य प्रियास्तस्य सेवार्थं गतवानहम् ॥ १२ ॥
गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परब्रह्म तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १३ ॥
अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।
चक्षुरुमीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १४ ॥
स्वगुरुं मां विजानीयान्नावमन्येत कर्हिचित् ।
न मर्त्यबुद्ध्या सेवेत सर्वदेवमयो गुरुः ॥ १५ ॥
तस्मात्तत्पूजनं कृत्वा नत्वा तत्पादपंकजम् ।
आगतोऽहं विलंबेन भवतीनां गृहान् प्रियाः ॥ १६ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा तत्परमं वाक्यं गोप्यः सर्वास्तु विस्मिताः ।
कृतांजलिपुटा ऊचुः श्रीकृष्णं नम्रकंधराः ॥ १७ ॥
गोप्य ऊचुः -
परिपूर्णतमस्यापि दुर्वासास्ते गुरुः स्मृतः ।
अहो तद्दर्शनं कर्तुं मनो नश्चोद्यतं प्रभो ॥ १८ ॥
अद्य देव निशीथिन्या व्यतीते प्रहरद्वये ।
कथं तद्दर्शनं भूयादस्माकं परमेश्वर ॥ १९ ॥
तथा मध्ये दीर्घनदी यमुना प्रतिबन्धिका ।
कथं तत्तरणं नावं ऋते देव भविष्यति ॥ २० ॥
श्रीभगवानुवाच -
अवश्यमेव गन्तव्यं भवतीभिर्यदा प्रियाः ।
यमुनामेत्य चैतद्वै वक्तव्यं मार्गहेतवे ॥ २१ ॥

यदि कृष्णो बालयतिः सर्वदोषविवर्जितः ।

तर्हि नो देहि मार्गं वै कालिन्दि सरितां वरे ॥ २२ ॥

इत्युक्ते वचने कृष्णा मार्गं वो दास्यति स्वतः ।

सुखेन तेन व्रजत यूयं सर्वा व्रजांगनाः ॥ २३ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वाऽथ तद्वाक्यं पात्रैर्दीर्घैर्व्रजांगनाः ।

षट्पंचाशत्तमान् भोगान् नीत्वा सर्वाः पृथक्पृथक् ॥ २४ ॥

यमुनामेत्य हर्युक्तं जगुरानतकंधराः ।

सद्यः कृष्णा ददौ मार्गं गोपीभ्यो मैथिलेश्वर ॥ २५ ॥

तेन गोप्यो गताः सर्वा भाण्डीरं चातिविस्मिताः ।

ततः प्रदक्षिणीकृत्य मुनिं दुर्वासनं च ताः ॥ २६ ॥

नत्वा तद्दर्शनं चक्रुः पुरो धृत्वाऽशनं वहु ।

मे पूर्वं चापि मे पूर्वमन्नं भोज्यं त्वया मुने ॥ २७ ॥

एवं विवदमानानां गोपीनां भक्तिलक्षणम् ।

विज्ञाय मुनिशार्दूलः प्रोवाच विमलं वचः ॥ २८ ॥

मुनिरुवाच -

गोप्यः परमहंसोऽहं कृतकृत्यो हि निष्क्रियः ।

तस्मान्मुखे मे दातव्यं स्वं स्वं चाप्यशनं करैः ॥ २९ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं विदारिते तेन मुखे गोप्योऽतिहर्षिताः ।

षट्पंचाशत्तमान् भोगान् स्वान्स्वान् सर्वाः समाक्षिपन् ॥ ३० ॥

क्षिपन्तीनां च गोपीनां पश्यंतीनां मुनीश्वरः ।

जघास कोटिशो मारान् भोगान् सर्वान् क्षुधातुरः ॥ ३१ ॥

विस्मितानां च गोपीनां पश्यंतीनां परस्परम् ।

इत्थं शून्यानि पात्राणि बभूवुर्नृपसत्तम ॥ ३२ ॥

अथ गोप्यो मुनिं शांतं नत्वा तं भक्तवत्सलम् ।

विस्मिताः प्रणताः प्राहुः सर्वाः पूर्णमनोरथाः ॥ ३३ ॥

गोप्य ऊचुः -

मुने आगमनात्पूर्वं कृष्णोक्तवचसा नदीम् ।
तीर्त्वाऽऽगतास्त्वत्समीपं दर्शनार्थं शुभेच्छया ॥ ३४ ॥
इतः कथं गमिष्यामः सन्देहोऽयं महानभूत् ।
तद्विधेहि नमस्तुभ्यं येन पंथा लघुर्भवेत् ॥ ३५ ॥
सुखेनातः प्रगन्तव्यं भवतीभिर्यदा स्वतः ।
यमुनामेत्य चैतद्वै वक्तव्यं मार्गहेतवे ॥ ३६ ॥
यदि दूर्वारसं पीत्वा दुर्वासाः केवलं क्षितौ ।
व्रती निरन्नो निर्वारि वर्तते पृथिवीतले ॥ ३७ ॥
तर्हि नो देहि मार्गं वै कालिंदि सरितां वरे ।
इत्युक्ते वचने कृष्णा मार्गं वो दास्यति स्वतः ॥ ३८ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा वचो गोप्यो नत्वा तं मुनिपुंगवम् ।
यमुनामेत्य मुन्युक्तं चोक्त्वा तीर्त्वा नदीं नृप ॥ ३९ ॥
श्रीकृष्णपार्श्वमाजग्मुर्विस्मिता मंगलायनाः ॥ ४० ॥
अथ रासे गोपवध्वः सन्देहं मनसोत्थितम् ।
पप्रच्छुः श्रीहरिं वीक्ष्य रहः पूर्णमनोरथाः ॥ ४१ ॥
गोप्य ऊचुः -
दुर्वाससो दर्शनं भोः कृतमस्माभिरग्रतः ।
युवयोर्वाक्यतश्चात्र सन्देहोऽयं प्रजायते ॥ ४२ ॥
यथा गुरुस्तथा शिष्यो मृषावादी न संशयः ।
जारस्त्वमसि गोपीनां रसिको बाल्यतः प्रभो ॥ ४३ ॥
कथं बालयतिस्त्वं वै वद तद्वृजिनार्दन ।
कथं दूर्वारसं पीत्वा दुर्वासा बहुभुङ्मुनिः ।
नो जात एष सन्देहः पश्यन्तीनां व्रजेश्वर ॥ ४४ ॥
श्रीभगवानुवाच -
निर्ममो निरहंकारः समानः सर्वगः परः ।
सदा वैषम्यरहितो निर्गुणोऽहं न संशयः ॥ ४५ ॥
तथापि भक्तान् भजतो भजेऽहं वै यथा तथा ।

तथैव साधुर्ज्ञानी वै वैषम्यरहितः सदा ॥ ४६ ॥
न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसंगिनाम् ।
जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान् युक्तः समाचरन् ॥ ४७ ॥
यस्य सर्वे समारंभाः कामसंकल्पविर्जिताः ।
ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पंडितं बुधाः ॥ ४८ ॥
निराशीर्यतचित्तात्मा त्यक्तसर्वपरिग्रहः ।
शारीरं केवलं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥ ४९ ॥
न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।
तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विन्दति ॥ ५० ॥
ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगं त्यक्त्वा करोति यः ।
लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥ ५१ ॥
तस्मान्मुनिस्तु दुर्वासा बहुभुक् त्वद्धिते रतः ।
न तस्य भोजनेच्छा स्याद्दूर्वारसमिताशनः ॥ ५२ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा वचो गोप्यः सर्वास्ताश्छिन्नसंशयाः ।
श्रुतिरूपा ज्ञानमय्यो बभूवुर्मैथिलेश्वर ॥ ५३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
श्रुतिरूपोपाख्यानं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०२

माधुर्यखण्डः - द्वितीयोऽध्यायः

ऋषिरूप-गोपीगणानां उत्पत्तिः -

श्रीनारद उवाच

गोपीनामृषिरूपाणामाख्यानं शृणु मैथिल ।

सर्वपापहरं पुण्यं कृष्णभक्तिविवर्धनम् ॥१॥

वङ्गेषु मङ्गलो नाम गोप आसीन्महामनाः ।

लक्ष्मीवाञ्छुतसम्पन्नो नवलक्षगवां पतिः ॥२॥

भार्याः पञ्चसहस्राणि बभूवुस्तस्य मैथिल ।

कदाचिद्दैवयोगेन धनं सर्वं क्षयं गतम् ॥३॥

चौरैर्नीतास्तस्य गावः काश्चिद्राज्ञा हृता बलात् ।

एवं दैन्ये च सम्प्राप्ते दुःखितो मङ्गलोऽभवत् ॥४॥

तदा श्रीरामस्य वराद्दण्डकारण्यवासिनः ।

ऋषयः स्त्रीत्वमापन्ना बभूवुस्तस्य कन्यकाः ॥५॥

दृष्ट्वा कन्यासमूहं स दुःखी गोपोऽथ मङ्गलः ।

उवाच दैन्यदुःखाढ्य आधिव्याधिसमाकुलः ॥६॥

मङ्गल उवाच -

किं करोमि क्व गच्छामि को मे दुःखं व्यपोहति ।

श्रीर्न भूतिर्नाभिजनो न बलं मेऽस्ति साम्प्रतम् ॥७॥

धनं विना कथं चासां विवाहो हा भविष्यति ।

भोजने यत्र सन्देहो धनाश तत्र कीदृशी ॥८॥

सति दैन्ये कन्यकाः स्युः काकतालीयवद्गृहे ।

तस्मात्कस्यापि राज्ञस्तु धनिनो बलिनस्त्वहम् ॥९॥

दास्याम्येताः कन्यकाश्च कन्यानां सौख्यहेतवे ।

कदर्थीकृत्य ता कन्याः एवं बुद्ध्या स्थितोऽभवत् ॥

तदैव माथुराद्देशाद्गोपश्चैकः समागतः ॥१०॥

नारद उवाच -

तीर्थयायी जयो नाम वृद्धोबुद्धिमतां वरः ।

तन्मुखान्नन्दराजस्य श्रुतं वैभवमद्भुतम् ॥११॥

नन्दराजस्य बलये मङ्गलो दैन्यपीडितः ।

विचिन्त्य प्रेषयामास कन्यकाश्चारुलोचनाः ॥ १२ ॥

ता नन्दराजस्य गृहे कन्यका रत्नभूषिताः ।

गवां गोमयहारिण्यो बभूवुर्गोव्रजेषु च ॥ १३ ॥

श्रीकृष्णं सुन्दरं दृष्ट्वा कन्या जातिस्मराश्च ताः ।

कालिन्दीसेवनं चक्रुर्नित्यं श्रीकृष्णहेतवे ॥ १४ ॥

अथैकदा श्यामलाङ्गी कालिन्दी दीर्घलोचना । ताभ्यः स्वदर्शनं दत्वा वरं दातुं समुद्यता ॥ १५ ॥

ता वव्रिरे व्रजेशस्य पुत्रो भूयात्पतिश्च नः ।

तथास्तु चोक्त्वा कालिन्दी तत्रैवान्तरधीयत ॥ १६ ॥

ताः प्राप्ता वृन्दकारण्ये कार्तिक्यां रासमण्डले ।

ताभिः सार्धं हरी रेमे सुरीभिः सुरराडिव ॥ १७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे

ऋषिरूपोपाख्यानं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०३

https://sa.wikisource.org/s/w18

माधुर्यखण्डः - तृतीयोऽध्यायः

मैथिली गोपीगणानां उपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

मैथिलीनां गोपिकानामाख्यानं शृणु मैथिल ।

दशाश्वमेधतीर्थस्य फलदं भक्तिवर्धनम् ॥ १ ॥

श्रीरामस्य वराज्जाताः नवनन्दगृहेषु याः ।

कमनीयं नन्दसूनुं दृष्ट्वा ता मोहमास्थिताः ॥ २ ॥

मार्गशीर्षे शुभे मासि चक्रुः कात्यायनीव्रतम् ।

उपचारैः षोडशभिः कृत्वा देवीं महीमयीम् ॥ ३ ॥

अरुणोदयवेलायां स्नाताः श्रीयमुनाजले ।

नित्यं समेता आजग्मुर्गायन्त्यो भगवद्गुणान् ॥ ४ ॥

एकदा ताः स्ववस्त्राणि तीरे न्यस्य व्रजांगनाः ।

विजर्ह्रुर्यमुनातोये कराभ्यां सिंचतीर्मिथः ॥ ५ ॥

तासां वासांसि संनीय भगवान् प्रातरागतः ।

त्वरं कदंबमारुह्य चौरवन्मौनमास्थितः ॥ ६ ॥

ता न वीक्ष्य स्ववासांसि विस्मिता गोपकन्यकाः ।

नीपस्थितं विलोक्याथ सलज्जा जहसुर्नृप ॥ ७ ॥

प्रतीच्छन्तु स्ववासांसि सर्वा आगत्य चात्र वै ।

अन्यथा न हि दास्यामि वृक्षात्कृष्ण उवाच ह ॥ ८ ॥

राजंत्यस्ताः शीतजले हसंत्यः प्राहुरानताः ॥ ९ ॥

गोप्य ऊचुः -

हे नन्दनन्दन मनोहर गोपरत्न

गोपालवंशनवहंस महार्तिहारिन् ।

श्रीश्यामसुन्दर तवोदितमद्य वाक्यं

कुर्मः कथं विवसनाः किल तेऽपि दास्यः ॥ १० ॥

गोपाङ्गनावसनमुण्नवनीतहारी

जातो व्रजेऽतिरसिकः किल निर्भयोऽसि ।

वासांसि देहि न चेन्मथथुराधिपाय
वक्ष्यामहेऽनयमतीव कृतं त्वयाऽत्र ॥ ११ ॥
श्रीभगवानुवाच -
दास्यो ममैव यदि सुन्दरमन्दहासा
इच्छन्तु वैत्य किल चात्र कदंबमूले ।
नोचेत्समस्तवसनानि नयामि गेहां-
स्तस्मात्करिष्यथ ममैव वचोऽविलम्बात् ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच - तदा ता निर्गताः सर्वा जलाद्गोप्योऽतिवेपिताः ।
आनता योनिमाच्छाद्य पाणिभ्यां शीतकर्शिताः ॥ १३ ॥
कृष्णदत्तानि वासांसि ददुः सर्वा व्रजजांगनाः ।
मोहिताश्च स्थितास्तत्र कृष्णे लज्जायितेक्षणाः ॥ १४ ॥
ज्ञात्वा तासामभिप्रायं परमप्रेमलक्षणम् ।
आह मन्दस्मितः कृष्णः समन्ताद्वीक्ष्य ता वचः ॥ १५ ॥
श्रीभगवानुवाच -
भवतीभिर्मार्गशीर्षे कृतं कात्यायनीव्रतम् ।
मदर्थं तच्च सफलं भविष्यति न संशयः ॥ १६ ॥
परश्वोऽहनि चाटव्यां कृष्णातीरे मनोहरे ।
युष्माभिश्च करिष्यामि रासं पूर्णमनोरथम् ॥ १७ ॥
इत्युक्त्वाऽथ गते कृष्णे परिपूर्णतमे हरौ ।
प्राप्तानन्दा मंदहासा गोप्यः सर्वा गृहान् ययुः ॥ १८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
मैथिल्युपाख्यानं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०४

कौशला गोपीगणानामुपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

कौशलानां गोपिकानां वर्णनं शृणु मैथिल ।
सर्वपापहरं पुण्यं श्रीकृष्णचरितामृतम् ॥ १ ॥
नवोपनन्दगेहेषु जाता रामवराद्व्रजे ।
परिणीता गोपजनै रत्नरभूषणभूषिताः ॥ २ ॥
पूर्णचन्द्रप्रतीकाशा नवयौवनसंयुताः ।
पद्मिन्यो हंसगमनाः पद्मपत्रविलोचनाः ॥ ३ ॥
जारधर्मेण सुस्नेहं सुदृढं सर्वतोऽधिकम् ।
चक्रुः कृष्णे नन्दसुते कमनीये महात्मनि ॥ ४ ॥
ताभिः सार्द्धं सदा हास्यं व्रजवीथीषु माधवः ।
स्मितैः पीतपटादानैः कर्षणैः स चकार ह ॥ ५ ॥
दधिविक्रयार्थं यान्त्यस्ताः कृष्ण कृष्णेति चाब्रुवन् ।
कृष्णे हि प्रेमसंयुक्ता भ्रमंत्यः कुंजमडले ॥ ६ ॥
खे वायौ चाग्निजलयोर्मह्यां ज्योतिर्दिशासु च ।
द्रुमेषु जनवृन्देषु तासां कृष्णो हि लक्ष्यते ॥ ७ ॥
प्रेमलक्षणसंयुक्ताः श्रीकृष्णहृतमानसाः ।
अष्टभिः सात्त्विकैर्भावैः संपन्नास्ताश्च योषितः ॥ ८ ॥
प्रेम्णा परमहंसानां पदवीं समुपागताः ।
कृष्णनन्दाः प्रधावन्त्यो व्रजवीथीषु ता नृप ॥ ९ ॥
जडा जडं न जानंत्यो जडोन्मत्तपिशाचवत् ।
अब्रुवन्त्यो ब्रुवन्त्यो वा गतलज्जा गतव्यथाः ॥ १० ॥
एवं कृतार्थतां प्राप्प्तास्तन्मया याश्च गोपिकाः ।
बलादाकृष्य कृष्णस्य चुचुंबुर्मुखपंकजम् ॥ ११ ॥
तासां तपः किं कथयामि राजन्
पूर्णे परे ब्रह्मणि वासुदेवे ।

याश्चक्रिरे प्रेम हृदिंद्रियाद्यै-

विसृज्य लोकव्यवहारमार्गम् ॥ १२ ॥

या रासरंगे विनिधाय बाहुं

कृष्णांसयोः प्रेमविभिन्नचित्ताः ।

चक्रुर्वशे कृष्णमलं तपस्त-

द्वक्तुं न शक्तो वदनैः फणीन्द्रः ॥ १३ ॥

योगेन सांख्येन शुभेन कर्मणा

न्यायादिवैशेषिकतत्त्ववित्तमैः ।

यत्प्राप्यते तच्च पदं वेदेहराट्

संप्राप्यते केवलभक्तिभावतः ॥ १४ ॥

भक्त्यैव वश्यो हरिरादिदेवः

सदा प्रमाणं किल चात्र गोप्यः ।

सांख्यं च योगं न कृतं कदापि

प्रेम्णैव यस्य प्रकृतिं गताः स्युः ॥ १५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
कौशलोपाख्यानं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०५

माधुर्यखण्डः - पञ्चमोऽध्यायः

अयोध्यापुरवासिनी-गोपीजन्मोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

अयोध्यावासिनीनां तु गोपीनां वर्णनं शृणु ।

चतुष्पदार्थदं साक्षात्कृष्णप्राप्तिकरं परम् ॥ १ ॥

सिन्धुदेशेषु नगरी चंपका नाम मैथिल ।

बभूव तस्यां विमलो राजा धर्मपरायणः ॥ २ ॥

कुवेर इव कोशाढ्यो मनस्वी मृगराडिव ।

विष्णुभक्तः प्रशांतात्मा प्रह्लाद इव मूर्तिमान् ॥ ३ ॥

भार्याणां षट्सहस्राणि बभूवुस्तस्य भूपतेः ।

रूपवत्यः कंजनेत्रा वंध्यात्वं ताः समागताः ॥ ४ ॥

अपत्यं केन पुण्येन भूयान् मेऽत्र शुभं नृप ।

एवं चिन्तयतस्तस्य बहवो वत्सरा गताः ॥ ५ ॥

एकदा याज्ञवल्क्यस्तु मुनीन्द्रस्तमुपागतः ।

तं नत्वाभ्यर्च विधिवन्नृपस्तत्संमुखे स्थितः ॥ ६ ॥

चिंताकुलं नृपं वीक्ष्य याज्ञवल्क्यो महामुनिः ।

सर्वज्ञः सर्वविच्छान्तः प्रत्युवाच नृपोत्तमम् ॥ ७ ॥

श्रीयाज्ञवल्क्य उवाच -

राजन् कृशोऽसि कस्मात्त्वं का चिंता ते हृदि स्थिता ।

सप्रस्वगेषु कुशलं दृश्यते सांप्रतं तव ॥ ८ ॥

विमल उवाच -

ब्रह्मंस्त्वं किं न जानासि तपसा दिव्यचक्षुषा ।

तथाऽप्यहं वदिष्यामि भवतो वाक्यगौरवात् ॥ ९ ॥

आनपत्येन दुःखेन व्याप्तोऽहं मुनिसत्तम ।

किं करोमि तपो दानं वद येन भवेत्प्रजा ॥ १० ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा याज्ञवल्क्यो ध्यानस्तिमितलोचनः ।

दीर्घं दध्यौ मुनिश्रेष्ठो भूतं भव्यं विचिंतयन् ॥ ११ ॥

श्रीयाज्ञवल्क्य उवाच -

अस्मिन् जन्मनि राजेन्द्र पुत्रो नैव च नैव च ।

पुत्र्यस्तव भविष्यन्ति कोटिशो नृपसत्तम ॥ १२ ॥

राजोवाच -

पुत्रं विना पूर्वऋणान्न कोऽपि

प्रमुच्यते भूमितले मुनीन्द्र ।

सदा ह्यपुत्रस्य गृहे व्यथा स्या-

त्परं त्विहामुत्र सुखं न किंचित् ॥ १३ ॥

श्रीयाज्ञवल्क्य उवाच -

मा खेदं कुरु राजेन्द्र पुत्र्यो देयास्त्वया खलु ।

श्रीकृष्णाय भविष्याय परं दायादिकैः सह ॥ १४ ॥

तेनैव कर्मणा त्वं वै देवर्षिपितृणामृणात् ।

विमुक्तो नृपशार्दूल परं मोक्षमवाप्स्यसि ॥ १५ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदाऽतिहर्षितो राजा श्रुत्वा वाक्यं महामुनेः ।

पुनः पप्रच्छ संदेहं याज्ञवल्क्यं महामुनिम् ॥ १६ ॥

राजोवाच -

कस्मिन् कुले कुत्र देशे भविष्यः श्रीहरिः स्वयम् ।

कीदृग्रूपश्च किंवर्णो वर्षैश्च कतिभिर्गतैः ॥ १७ ॥

श्रीयाज्ञवल्क्य उवाच -

द्वापरस्य युगस्यास्य तव राज्यान्महाभुज ।

अवशेषे वर्षशते तथा पञ्चदशे नृप ॥ १८ ॥

तस्मिन् वर्षे यदुकुले मथुरायां यदोः पुरे ।

भाद्रे बुधे कृष्णपक्षे धात्रर्क्षे हर्षणे वृषे ॥ १९ ॥

बवेऽष्टम्यामर्धरात्रे नक्षत्रेशमहोदये ।

अंधकारावृते काले देवक्यां शौरिमन्दिरे ॥ २० ॥

भविष्यति हरिः साक्षादरण्यामध्वरेऽग्निवत् ।

श्रीवत्सांको घनश्यामो वनमाल्यतिसुन्दरः ॥ २१ ॥
पीतांबरः पद्मनेत्रो भविष्यति चतुर्भुजः ।
तस्मै देया त्वया कन्या आयुस्तेऽस्ति न संशयः ॥ २२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
अयोध्यापुरवासिन्युपाख्यानं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०६

https://sa.wikisource.org/s/w5h

अयोध्यापुरवासिनि गोपीगणानामुपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

एवमुक्त्वा गते साक्षाद्याज्ञवल्क्ये महामुनौ ॥

अतीव हर्षमापन्नौ विमलश्चम्पकापतिः ॥ १ ॥

अयोध्यापुरवासिन्यः श्रीरामस्य वराच्च याः ॥

बभूवुस्तस्य भार्यासु ताः सर्वाः कन्यकाः शुभाः ॥ २ ॥

विवाहयोग्यास्ता दृष्ट्वा चिन्तयन् चम्पकापतिः ॥

याज्ञवल्क्यवचः स्मृत्वा दूतमाह नृपेश्वरः ॥ ३ ॥

विमल उवाच -

मथुरां गच्छ दूत त्वं गत्वा शौरिगृहं शुभम् ॥

दर्शनीयस्त्वया पुत्रो वसुदेवस्य सुन्दरः ॥ ४ ॥

श्रीवत्सांको घनश्यामो वनमाली चतुर्भुजः ॥

यदि स्यात्तर्हि दास्यामि तस्मै सर्वाः सुकन्यकाः ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति वाक्यं ततः श्रुत्वा दूतोऽसौ मथुरां गतः ।

पप्रच्छ सर्वाभिप्रायं माथुरांश्च महाजनान् ॥ ६ ॥

तद्वाक्यं माथुराः श्रुत्वा कंसभीताः सुबुद्धयः ।

तं दूतं रहसि प्राहुः कर्णांते मंदवाग्यथा ॥ ७ ॥

माथुरा ऊचुः

वसुदेवस्य ये पुत्राः कंसेन बहवो हताः ।

एकाऽवशिष्टावरजा कन्या साऽपि दिवं गता ॥ ८ ॥

वसुदेवोऽस्ति चात्रैव ह्यपुत्रो दीनमानसः ।

इदं न कथनीयं हि त्वया कंसभयं पुरे ॥ ९ ॥

शौरिसंतानवार्तां यो वक्ति चेन्मथुरापुरे ।

तं दंडयति कंसोऽसौ शौर्यष्टमशिशो रिपुः ॥ १० ॥

श्रीनारद उवाच -

जनवाक्यं ततः श्रुत्वा दूतो वै चम्पकापुरीम् ।
गत्वाऽथ कथयामास राज्ञे कारणमद्भुतम् ॥ ११ ॥
दूत उवाच -
मथुरायामस्ति शौरिरनपत्योऽतिदीनवत् ।
तत्पुत्रास्तु पुरा जाताः कंसेन निहताः श्रुतम् ॥ १२ ॥
एकावशिष्टा कन्याऽपि खं गता कंसहस्ततः ।
एवं शृत्वा यदुपुरान्निर्गतोऽहं शनैः शनैः ॥ १३ ॥
चरन् वृन्दावने रम्ये कालिन्दीनिकटे शुभे ।
अकस्माल्लतिकावृन्दे दृष्टः कश्चिच्छिशुर्मया ॥ १४ ॥
तल्लक्षणसमो राजन् गोगोपगणमध्यतः ।
श्रीवत्सांको घनश्यामो वनमाल्यतिसुन्दरः ॥ १५ ॥
द्विभुजो गोपसूनुश्च परं त्वेतद्विलक्षणम् ।
त्वया चतुर्भुजश्चोक्तो वसुदेवात्मजो हरिः ॥ १६ ॥
किं कर्तव्यं वद नृप मुनिवाक्यं मृषा न हि ।
यत्र यत्र यथेच्छा ते तत्र मां प्रेषय प्रभो ॥ १७ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति चिन्तयतस्तस्य विस्मितस्य नृपस्य च ।
गजाह्वयात्सिन्धुदेशान् जेतुं भीष्मः समागतः ॥ १८ ॥
तं पूज्य विमलो राजा दत्वा तस्मै बलिं बहु ।
पप्रच्छ सर्वाभिप्रायं भीष्मं धर्मभृतां वरम् ॥ १९ ॥
विमल उवाच -
याज्ञवल्क्येन पूर्वोक्तो मथुरायां हरिः स्वयम् ।
वसुदेवस्य देवक्यां भविष्यति न संशयः ॥ २० ॥
न जातो वसुदेवस्य सकाशेऽद्य हरिः परः ।
ऋषिवाक्यं मृषा न स्यात्कस्मै दास्यामि कन्यकाः ॥ २१ ॥
महाभागवतः साक्षात्त्वं परावरवित्तमः ।
जितेन्द्रियो बाल्यभावाद्वीरो धन्वी वसूत्तमः ।
एतद्वद महाबुद्धे किं कर्तव्यं मयाऽत्र वै ॥ २२ ॥

श्रीनारद उवाच -

विमलं प्राह गांगेयो महाभागवतः कविः ।
दिव्यदृग्धर्मतत्वज्ञः श्रीकृष्णस्य प्रभाववित् ॥ २३ ॥

भीष्म उवाच -

हे राजन् गुप्तमाख्यानं वेदव्यासमुखाच्छ्रुतम् ।
सर्वपापहरं पुण्यं शृणु हर्षविवर्द्धनम् ॥ २४ ॥
देवानां रक्षणार्थाय दैत्यानां हि वधाय च ।
वसुदेवगृहे जातः परिपूर्णतमो हरिः ॥ २५ ॥
अर्धरात्रे कंसभयान्नीत्वा शौरिश्च तं त्वरम् ।
गत्वा च गोकुले पुत्रं निधाय शयने नृप ॥ २६ ॥
यशोदानन्दयोः पुत्रीं मायां नीत्वा पुरं ययौ ।
ववृधे गोकुले कृष्णो गुप्तो ज्ञातो न कैर्नृभिः ॥ २७ ॥
सोऽद्यैव वृदकारण्ये हरिर्गोपालवेषधृक् ।
एकादश समास्तत्र गूढो वासं करिष्यति ।
दैत्यं कंसं घातयित्वा प्रकटः स भविष्यति ॥ २८ ॥
अयोध्यापुरवासिन्यः श्रीरामस्य वराच्च याः ।
ताः सर्वास्तव भार्यासु बभूवुः कन्यकाः शुभाः ॥ २९ ॥
गूढाय देवदेवाय देयाः कन्यास्त्वया खलु ।
न विलम्बः क्वचित्कार्यो देहः कालवशो ह्ययम् ॥ ३० ॥
इत्युक्त्वाऽथ गते भीष्मे सर्वज्ञे हस्तिनापुरम् ।
दूतं स्वं प्रेषयामास विमलो नन्दसूनवे ॥ ३१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
अयोध्यापुरवासिन्युपाख्यानं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०७



< गर्गसंहिता | खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)

माधुर्यखण्डः - सप्तमोऽध्यायः

कृष्णकृतमयोध्यागोपीगणानां पाणिपीडनम् -

श्रीनारद उवाच -

अथ दूतः सिन्धुदेशान् माथुरान्पुनरागतः ।

चरन् वृन्दावने कृष्णातीरे कृष्णं ददर्श ह ॥ १ ॥

कृष्णं प्रणम्य रहसि कृताञ्जलिपुटः शनैः ।

प्रदक्षिणीकृत्य दूतो विमलोक्तमुवाच सः ॥ २ ॥

दूत उवाच -

स्वयं परं ब्रह्म परः परेशः

परैरदृश्यः परिपूर्णदेवः ।

यः पुण्यसंघैः सततं हि दूरः

तस्मै नमः सज्जनगोचराय ॥ ३ ॥

गोविप्रदेवश्रुतिसाधुधर्म

रक्षार्थमद्यैव यदोः कुलेऽजः ।

जातोऽसि कंसादिवधाय योऽसौ

तस्मै नमोऽनंतगुणार्णवाय ॥ ४ ॥

अहो परं भाग्यमलं व्रजौकसां

धन्यं कुलं नन्दवरस्य ते पितुः ।

धन्यो व्रजौ धन्यमरण्यमेतद्

यत्रैव साक्षात्प्रकटः परो हरिः ॥ ५ ॥

यद्राधिकासुन्दरकण्ठरत्नं

यद्गोपिकाजीवनमूलरूपम् ।

तदेव मन्नेत्रपथि प्रजातं

किं वर्णये भाग्यमतः स्वकीयम् ॥ ६ ॥

गुप्तो व्रजे गोपभिषेण चासि

कस्तूरिकामोद इव प्रसिद्धः ।

यशश्च ते निर्मलमाशु शुक्ली

करोति सर्वत्र गतं त्रिलोकीम् ॥ ७ ॥

जानासि सर्वं जनचैत्यभावं

क्षेत्रज्ञ आत्मा कृतिवृन्दसाक्षी ।

तथापि वक्ष्ये नृपवाक्यमुक्तं

परं रहस्यं रहसि स्वधर्मम् ॥ ८ ॥

या सिंधुदेशेषु पुरी प्रसिद्धा

श्रीचम्पका नाम शुभा यथैन्द्री ।

तत्पालकोऽसौ विमलो यथेन्द्रः

त्वत्पादपद्मे कृतचित्तवृत्तिः ॥ ९ ॥

सदा कृतं यज्ञशतं त्वदर्थं

दानं तपो ब्राह्मणसेवनं च ।

तीर्थं जपं येन सुसाधनेन

तस्मै परं दर्शनमेव देहि ॥ १० ॥

तत्कन्यकाः पद्मविशालनेत्राः

पूर्णं पतिं त्वां मृगयंत्य आरात् ।

सदा त्वदर्थं नियमव्रतस्था-

स्त्वत्पादसेवाविमलीकृताङ्गाः ॥ ११ ॥

गृहाण तासां व्रजदेव पाणीन्

दत्वा परं दर्शनमद्भुतं स्वम् ।

गच्छाशु सिन्धून् विशदीकुरु त्वं

विमृश्य कर्तव्यमिदं त्वया हि ॥ १२ ॥

श्रीनारद उवाच -

दूतवाक्यं च तच्छ्रुत्वा प्रसन्नो भगवान्हरिः ।

क्षणमात्रेण गतवान् सदूतश्चम्पकां पुरीम् ॥ १३ ॥

विमलस्य महायज्ञे वेदध्वनिसमाकुले ।

सदूतः कृष्ण आकाशात्सहसाऽवततार ह ॥ १४ ॥

श्रीवत्सांकं घनश्यामं सुन्दरं वनमालिनम् ।

पीतांबरं पद्मनेत्रं यज्ञवाटागतं हरिम् ॥ १५ ॥

तं दृष्ट्वा सहसोत्थाय विमलः प्रेमविह्वलः ।

पपात चरणोपांते रोमांची सन्कृताञ्जलिः ॥ १६ ॥

संस्थाप्य पीठके दिव्ये रत्नहेमखचित्पदे ।

स्तुत्वा सम्पूज्य विधिवद्राजा तत्संमुखे स्थितः ॥ १७ ॥

गवाक्षेभ्यः प्रपश्यन्तीः सुन्दरीर्वीक्ष्य माधवः ।

उवाच विमलं कृष्णो मेघगंभीरया गिरा ॥ १८ ॥

श्रीभगवानुवाच -

महामते वरं ब्रूहि यत्ते मनसि वर्तते ।

याज्ञवल्क्यस्य वचसा जातं मद्दर्शनं तव ॥ १९ ॥

विमल उवाच -

मनो मे भ्रमरीभूतं सदा त्वत्पादपंकजे ।

वासं कुर्याद् देवदेव नान्येच्छा मे कदाचन ॥ २० ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा विमलो राजा सर्वं कोशधनं महत् ।

द्विपवाजिरथैः सार्द्धं चक्रे आत्मनिवेदनम् ॥ २१ ॥

समर्प्य विधिना सर्वाः कन्यका हरये नृप ।

नमश्चकार कृष्णाय विमलो भक्तितत्परः ॥ २२ ॥

तदा जयजयारावो बभूव जनमण्डले ।

ववृषुः पुष्पवर्षाणि देवता गगनस्थिताः ॥ २३ ॥

तदैव कृष्णसारूप्यं प्राप्तोऽनंगस्फुरद्द्युतिः ।

शतसूर्यप्रतीकाशो द्योतयन्मंडलं दिशाम् ॥ २४ ॥

वैनतेयं समारुह्य नत्वा श्रीगरुडध्वजम् ।

सभार्यः पश्यतां नृणां वैकुण्ठं विमलो ययौ ॥ २५ ॥

दत्वा मुक्तिं नृपतये श्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।

तत्सुताः सुन्दरीर्नीत्वा व्रजमंडलमाययौ ॥ २६ ॥

तत्र कामवने रम्ये दिव्यमन्दिरसंयुते ।

क्रीडन्त्यः कंदुकैः सर्वाः तस्थुः कृष्णप्रियाः शुभाः ॥ २७ ॥

यावतीश्च प्रिया मुख्याः तावद् रूपधरो हरिः ।

रराज रासे व्रजराड् अञ्जयंस्तन्मनाः प्रभुः ॥ २८ ॥
रासे विमलपुत्रीणां आनन्दजलबिन्दुभिः ।
च्युतैर्विमलकुण्डोऽभूत् तीर्थानां तीर्थमुत्तमम् ॥ २९ ॥
दृष्ट्वा पीत्वा च तं स्नात्वा पूजयित्वा नृपेश्वर ।
छित्वा मेरुसमं पापं गोलोकं याति मानवः ॥ ३० ॥
अयोध्यावासिनीनां तु कथां यः शृणुयान्नरः ।
स व्रजेद्धाम परमं गोलोकं योगिदुर्लभम् ॥ ३१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
अयोध्यापुरवासिन्युपाख्यानं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०८

https://sa.wikisource.org/s/w52

माधुर्यखण्डः - अष्टमोऽध्यायः

यज्ञसीतास्वारूपगोपीनां पृच्छतः श्रीराधया कृतं एकादशीव्रतानुष्ठानवर्णनम् -

श्रीनारद उवाच -

गोपीनां यज्ञसीतानामाख्यानं शृणु मैथिल ।
सर्वपापहरं पुण्यं कामदं मङ्गलायनम् ॥१॥
उशीनरो नाम देशो दक्षिणस्यां दिशि स्थितः ।
एकदा तत्र पर्जन्यो न ववर्ष समा दश ॥२॥
धनवन्तस्तत्र गोपा अनावृष्टिभयातुराः ।
सकुटुम्बा गोधनैश्च व्रजमण्डलमाययुः ॥३॥
पुण्ये वृन्दावने रम्ये कालिन्दीनिकटे शुभे ।
नन्दराजसहायेन वासं ते चक्रिरे नृप ॥४॥
तेषां गृहेषु सञ्जाता यज्ञसीताश्च गोपिकाः ।
श्रीरामस्य वरा दिव्या दिव्ययौवनभूषिताः ॥५॥
श्रीकृष्णं सुन्दरं दृष्ट्वा मोहितास्ता नृपेश्वर ।
व्रतं कृष्णप्रसादार्थं प्रष्टुं राधां समाययुः ॥६॥

गोप्य ऊचुः –

वृषभानुसुते दिव्ये हे राधे कञ्जलोचने ।
श्रीकृष्णस्य प्रसादार्थं वद किञ्चिद्व्रतं शुभम् ॥७॥
तव वश्यो नन्दसूनुर्देवैरपि सुदुर्गमः ।
त्वं जगन्मोहिनी राधे सर्वशास्त्रार्थपारगा ॥८॥

श्रीराधोवाच -

श्रीकृष्णस्य प्रसादार्थं कुरुतैकादशीव्रतम् ।
तेन वश्यो हरिः साक्षाद्भविष्यति न संशयः ॥९॥

गोप्य ऊचुः –

संवत्सरस्य द्वादश्या नामानि वद राधिके ।
मासे मासे व्रतं तस्याः कर्तव्यं केन भावतः ॥१०॥

श्रीरधोवाच –

मार्गशीर्षे कृष्णपक्षे उत्पन्ना विष्णुदेहतः ।
मुरदैत्यवधार्थाय तिथिरेकादशी वरा ॥११॥
मासे मासे पृथग्भूता सैव सर्वव्रतोत्तमा ।
तस्याः षड्विंशतिं नाम्नां वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥१२॥
उत्पत्तिश्च तथा मोक्षा सफला च ततः परम् ।
पुत्रदा षट्तिला चैव जया च विजया तथा ॥१३॥
आमलकी तथा पश्चान्नाम्ना वै पापमोचनी ।
कामदा च ततः पश्चात्कथिता वै वरूथिनी ॥१४॥
मोहिनी चापरा प्रोक्ता निर्जला कथिता ततः ।
योगिनी देवशयनी कामिनी च ततः परम् ॥१५॥
पवित्रा चाप्यजा पद्मा इन्दिरा च ततः परम् ।
पाशाङ्कुशा रमा चैव ततः पश्चात्प्रबोधिनी ॥१६॥
सर्वसम्पत्प्रदा चैव द्वे प्रोक्ते मलमासजे ।
एवं षड्विंशतिं नाम्नामेकादश्याः पठेच्च यः ॥१७॥
संवत्सरद्वादशीनां फलमाप्नोति सोऽपि हि ।
एकादश्याश्च नियमं शृणुताथ व्रजाङ्गनाः ॥
भूमिशायी दशभ्यां तु चैकभुक्तो जितेन्द्रियः ॥ १८॥
एकवारं जलं पीत्वा धौतवस्त्रोऽतिनिर्मलः ।
ब्राह्मे मुहूर्त उत्थाय चैकादश्यां हरिं नतः ॥१९॥
अधमं कूपिकास्नानं वाप्यां स्नानं तु मध्यमम् ।
तडागे चोत्तमं स्नानं नद्याः स्नानं ततः परम् ॥२०॥
एवं स्नात्वा नरवरः क्रोधलोभविवर्जितः ।
नालपेत्तद्दिने नीचांस्तथा पाखण्डिनो नरान् ॥२१॥
मिथ्यावादरतांश्चैव तथा ब्राह्मणनिन्दकान् ।
अन्यांश्चैव दुराचारानगम्यागमने रतान् ॥२२॥
परद्रव्यापहारांश्च परदाराभिगामिनः ।
दुर्वृत्तान् भिन्नमर्यादान्नालपीत्स व्रती नरः ॥२३॥
केशवं पूजयित्वा तु नैवेद्यं तत्र कारयेत् ।

दीपं दद्याद्गृहे तत्र भक्तियुक्तेन चेतसा ॥२४॥
कथाः श्रुत्वा ब्राह्मणेभ्यो दद्यात्सद्दक्षिणां पुनः ।
रात्रौ जागरणं कुर्याद्गायन् कृष्णपदानि च ॥२५॥
कांस्यं मांसं मसूरांश्च कोद्रवं चणकं तथा ।
शाकं मधु परान्नं च पुनर्भोजनमैथुनम् ॥२६॥
विष्णुव्रते च कर्तव्ये दशाभ्यां दश वर्जयेत् ।
द्यूतं क्रीडां च निद्रां च ताम्बूलं दन्तधावनम् ॥२७॥
परापवादं पैशुन्यं स्तेयं हिंसां तथा रतिम् ।
क्रोधाढ्यं ह्यनृतं वाक्यमेकादश्यां विवर्जयेत् ॥२८॥
कांस्यं मांसं सुरां क्षौद्रं तैलं वितथभाषणम् ।
पुष्टिषष्टिमसूरांश्च द्वादश्यां परिवर्जयेत् ॥२९॥
अनीन विधिना कुर्याद्द्वादशीव्रतमुत्तमम् ॥३०॥
गोप्य ऊचुः -
एकादशीव्रतस्यास्य कालं वद महामते ।
किं फलं वद तस्यास्तु माहात्म्यं वद तत्त्वतः ॥३१॥
श्रीराधोवाच –
दशमी पञ्चपञ्चाशद्घटिका चेत्प्रदृश्यते ।
तर्हि चैकादशी त्याज्या द्वादशीं समुपोषयेत् ॥३२॥
दशमी पलमात्रेण त्याज्या चैकादशी तिथिः ।
मदिराबिन्दुपातेन त्याज्यो गङ्गाघटो यथा ॥३३॥
एकादशी यदा वृद्धिं द्वादशी च यदा गता ।
तदा परा ह्युपोष्या स्यात्पूर्वा वै द्वादशीव्रते ॥३४॥
एकादशीव्रतस्यास्य फलं वक्ष्ये व्रजाङ्गनाः ।
यस्य श्रवणमात्रेण वाजपेयफलं लभेत् ॥३५॥
अष्टाशीतिसहस्राणि द्विजान्भोजयते तु यः ।
तत्कृतं फलमाप्नोति द्वादशीव्रतकृन्नरः ॥३६॥
ससागरवनोपेतां यो ददाति वसुन्धराम् ।
तत्सहस्रगुणं पुण्यमेकादश्या महाव्रते ॥३७॥

ये संसारार्णवे मग्नाः पापपङ्कसमाकुले ।
तेषामुद्धरणार्थाय द्वादशीव्रतमुत्तमम् ॥३८॥
रात्रौ जागरणं कृत्वैकादशीव्रतकृन्नरः ।
न पश्यति यमं रौद्रं युक्तः पापशतैरपि ॥३९॥
पूजयेद्यो हरिं भक्त्या द्वादश्यां तुलसीदलैः ।
लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥४०॥
अश्वमेधसहस्राणि राजसूयशतानि च ।
एकादश्युपवासस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥४१॥
दश वै मातृके पक्षे तथा वै दश पैतृके ।
प्रियाया दश पक्षे तु पुरुषानुद्धरेन्नरः ॥४२॥
यथा शुक्ला तथा कृष्णा द्वयोश्च सदृशं फलम् ।
धेनुः श्वेता तथा कृष्णा उभयोः सदृशं पयः ॥४३॥
मेरुमन्दरमात्राणि पापानि शतजन्मसु ।
एका चैकादशी गोप्यो दहते तूलराशिवत् ॥४४॥
विधिवद्विधिहीनं वा द्वादश्यां दानमेव च ।
स्वल्पं वा सुकृतं गोप्यो मेरुतुल्यं भवेच्च तत् ॥४५॥
एकादशीदिने विष्णोः शृणुते यो हरेः कथाम् ।
सप्तद्वीपवतीदाने लत्फलं लभते च सः ॥४६॥
शङ्खोद्धारे नरः स्नात्वा दृष्ट्वा देवं गदाधरम् ।
एकादश्युपवासस्य कलां नार्हति षोडशीम् ॥४७॥
प्रभासे च कुरुक्षेत्रे केदारे बदरिकाश्रमे ।
काश्यां च सूकरक्षेत्रे ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥४८॥
सङ्क्रान्तीनां चतुर्लक्षं दानं दत्तं च यन्नरैः ।
एकादश्युपवासस्य कलां नार्हति षोडशीम् ॥४९॥
नागानां च यथा शेषः पक्षिणां गरुडो यथा ।
देवानां च यथा विष्णुर्वर्णानां ब्राह्मणो यथा ॥५०॥
वृक्षाणां च यथाश्वत्थः पत्राणां तुलसी यथा ।
व्रतानां च तथा गोप्यो वरा चैकादशी तिथिः ॥५१॥

दशवर्षसहस्राणि तपस्तप्यति यो नरः ।
तत्तुल्यं फलमाप्नोति द्वादशीव्रतकृन्नरः ॥५२॥
इत्थमेकादशीनां च फलमुक्तं व्रजाङ्गनाः ।
कुरुताशु व्रतं यूयं किं भूयः श्रोतुमिच्छथ ॥५३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
यज्ञसीतोपाख्याने एकादशीमाहात्म्यं नामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ०९

https://sa.wikisource.org/s/w5d

एकादशीमाहात्म्यम् -

गोप्य ऊचुः -

वृषभानुसुते सुभ्रु सर्वशास्त्रार्थपारगे ।

विडंबयंती त्वं वाचा वाचं वाचस्पतेर्मुने ॥ १ ॥

एकादशीव्रतं राधे केन केन पुरा कृतम् ।

तद्ब्रूहि नो विशेषेण त्वं साक्षात् ज्ञानशेवधिः ॥ २ ॥

श्रीराधोवाच -

आदौ देवैः कृतं गोप्यो वरमेकादशीव्रतम् ।

भ्रष्टराज्यस्य लाभार्थं दैत्यानां नाशनाय च ॥ ३ ॥

वैशंतेन पुरा राज्ञा कृतमेकादशीव्रतम् ।

स्वपितुस्तारणार्थाय यमलोकगतस्य च ॥ ४ ॥

अक्स्माल्लुंपकेनापि ज्ञातित्यक्तेन पापिना ।

एकादशी कृता येन राज्यं लेभे स लुंपकः ॥ ५ ॥

भद्रावत्यां केतुमता कृतमेकादशीव्रतम् ।

पुत्रहीनेन सद्वाक्यात्पुत्रं लेभे स मानवः ॥ ६ ॥

ब्राह्मण्यै देवपत्नीभिर्दत्तमेकादशीव्रतम् ।

तेन लेभे स्वर्गसौख्यं धनधान्यं च मानुषी ॥ ७ ॥

पुष्पदंतीमाल्यवंतौ शक्रशापात्पिशाचताम् ।

प्राप्तौ कृतं व्रतं ताभ्यां पुनर्गन्धर्वतां गतौ ॥ ८ ॥

पुरा श्रीरामचन्द्रेण कृतमेकादशीव्रतम् ।

समुद्रे सेतुबंधार्थं रावणस्य वधाय च ॥ ९ ॥

लयांते च समुत्पन्ना धातृवृक्षतले सुराः ।

एकादशीव्रतं चक्रुः सर्वकल्याणहेतवे ॥ १० ॥

व्रतं चकार मेधावी द्वादश्याः पितृवाक्यतः ।

अप्सरःस्पर्शदोषेण मुक्तोऽभून्निर्मलद्युतिः ॥ ११ ॥

गंधर्वो ललितः पत्न्या गतः शापात्स रक्षताम् ।

एकादशीव्रतेनापि पुनर्गंधर्वतां गतः ॥ १२ ॥

एकादशीव्रतेनापि मांधाता स्वर्गतिं गतः ।

सगरस्य ककुत्स्थश्च मुचकुन्दो महामतिः ॥ १३ ॥

धुंधुमारादयश्चान्ये राजानो बहवस्तथा ।

ब्रह्मकपालनिर्मुक्तो बभूव भगवान्भवः ॥ १४ ॥

धृष्टबुद्धिर्वैश्यपुत्रो ज्ञातित्यक्तो महाखलः ।

एकादशीव्रतं कृत्वा वैकुण्ठं स जगाम ह ॥ १५ ॥

राज्ञा रुक्मांगदेनापि कृतमेकादशीव्रतम् ।

तेन भूमण्डलं भुक्त्वा वैकुण्ठं सपुरो ययौ ॥ १६ ॥

अंबरीषेण राज्ञाऽपि कृतमेकादशीव्रतम् ।

नास्पृशद्ब्रह्मशापोऽपि यो न प्रतिहतः क्वचित् ॥ १७ ॥

हेममाली नाम यक्षः कुष्ठी धनदशापतः ।

एकादशीव्रतं कृत्वा चन्द्रतुल्यो बभूव ह ॥ १८ ॥

महीजिता नृपेणापि कृतमेकादशीव्रतम् ।

तेन पुत्रं शुभं लब्ध्वा वैकुण्ठं स जगाम ह ॥ १९ ॥

हरिश्चन्द्रेण राज्ञाऽपि कृतमेकादशीव्रतम् ।

तेन लब्ध्वा महीराज्यं वैकुण्ठं सपुरो ययौ ॥ २० ॥

श्रीशोभनो नाम पुरा कृते युगे

जामातृकोऽभून्मुचुकुन्दभूभृतः ।

एकादशीं यः समुपोष्य भारते

प्राप्तः स दैवैः किल मंदराचले ॥ २१ ॥

अद्यापि राज्यं कुरुते कुबेरव-

द्राज्ञा युतोऽसौ किल चन्द्रभागया ।

एकादशी सर्वतिथीश्वरीं परां

जानीथ गोप्यो न हि तत्समाऽन्या ॥ २२ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति राधामुखाच्छ्रुत्वा यज्ञसीताश्च गोपिकाः ।

एकादशीव्रतं चक्रुर्विधिवत्कृष्णलालसाः ॥ २३ ॥

एकादशीव्रतेनापि प्रसन्नः श्रीहरिः स्वयम् ।
मार्गशीर्षे पूर्णिमायां रासं ताभिश्चकार ह ॥ २४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
एकादशीमाहात्म्यं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १०

https://sa.wikisource.org/s/w5j

< गर्गसंहिता | खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)

माधुर्यखण्डः - दशमोऽध्यायः

पौलिन्द-गोपी-कथा -

श्रीनारद उवाच -

पुलिंदकानां गोपीनां करिष्ये वर्णनं ह्यतः ।

सर्वपापहरं पुण्यमद्भुतं भक्तिवर्द्धनम् ॥ १ ॥

पुलिन्दा ऊद्भटाः केचिद्विंध्याद्रि वनवासिनः ।

विलुंपंतो राजवसु दीनानां न कदाचन ॥ २ ॥

कुपितस्तेषु बलवान् विन्ध्यदेशाधिपो बली ।

अक्षौहिणीभ्यां तान्सर्वान् पुलिंदान्स रुरोध ह ॥ ३ ॥

युयुधुस्तेऽपि खड्गैश्च कुन्तैः शूलैः परश्वधैः ।

शक्त्यर्ष्टिभिर्भृशुण्डीभिः शरैः कति दिनानि च ॥ ४ ॥

पत्रं ते प्रेषयामासुः कंसाय यदुभूभृते ।

कंसप्रणोदितो दैत्यः प्रलंबो बलवांस्तदा ॥ ५ ॥

योजनद्वयमुच्चांगं कालमेघसमद्युतिम् ।

किरीटकुंडलधरं सर्पहारविभूषितम् ॥ ६ ॥

पादयोः शृङ्खलायुक्तं गदापाणिं कृतांतवत् ।

ललज्जिह्वं घोररूपं पातयन्तं गिरीन्द्रुमान् ॥ ७ ॥

कंपयंतं भुवं वेगात्प्रलम्बं युद्धदुर्मदम् ।

दृष्ट्वा प्रधर्षितो राजा ससैन्यो रणमंडलम् ॥ ८ ॥

त्यक्त्वा दुद्राव सहसा सिंहं वीक्ष्य गजो यथा ।

प्रलंबस्तान् समानीय मथुरामाययौ पुनः ॥ ९ ॥

पुलिन्दास्तेऽपि कंसस्य भृत्यत्वं समुपागताः ।

सकुटुंबाः कामगिरौ वासं चक्रुर्नृपेश्वर ॥ १० ॥

तेषां गृहेषु संजाताः श्रीरामस्य वरात्परात् ।

पुलिंद्यः कन्यका दिव्या रूपिण्यः श्रीरिवार्चिताः ॥ ११ ॥

तद्दर्शनस्मररुजः पुलिंद्यः प्रेमविह्वलाः ।

श्रीमत्पादरजो धृत्वा ध्यायंत्यस्तमहर्निशम् ॥ १२ ॥

ताश्चापि रासे संप्राप्ताः श्रीकृष्णं परमेश्वरम् ।
परिपूर्णतमं साक्षाद्गोलोकाधिपतिं प्रभुम् ॥ १३ ॥
श्रीकृष्णचरणाम्भोजरजो देवैः सुदुर्लभम् ।
अहो भाग्यं पुलिंदीनां तासां प्राप्तं विशेषतः ॥ १४ ॥
यः पारमेष्ठ्यमखिलं न महेन्द्रधिष्ण्यं
नो सार्वभौममनिशं न रसाधिपत्यम् ।
नो योगसिद्धिमभितो न पुनर्भवं वा
वाञ्छत्यलं परमपादरजः स भक्तः ॥ १५ ॥
निष्किंचनाः स्वकृतकर्मफलैर्विरागा
यत्तत्पदं हरिजना मुनयो महांतः ।
भक्ता जुषन्ति हरिपादरजःप्रसक्ता
अन्ये वदन्ति न सुखं किल नैरपेक्ष्यम् ॥ १६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
पुलिन्दकोपाख्यानं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः ११

माधुर्यखण्डः - एकादशोऽध्यायः

कृष्ण-सखीगणोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

अन्यासां चैव गोपीनां वर्णनं शृणु मैथिल ।

सर्वपापहरं पुण्यं हरिभक्तिविवर्द्धनम् ॥ १ ॥

नीतिविन्मार्गदः शुक्लः पतंगो दिव्यवाहनः ।

गोपेष्टश्च व्रजे राजन् जाता षड्वृषभानवः ॥ २ ॥

तेषां गृहेषु संजाता लक्ष्मीपतिवरात्प्रजाः ।

रमावैकुण्ठवासिन्यः श्रीसख्योऽपि समुद्रजाः ॥ ३ ॥

ऊर्ध्वं वैकुण्ठवासिन्यः तथाऽजितपदाश्रिताः ।

श्रीलोकाचलवासिन्यः श्रीसख्योऽपि समुद्रजाः ॥ ४ ॥

चिन्तयन्त्यः सदा श्रीमद्गोविन्दचरणांबुजम् ।

श्रीकृष्णस्य प्रसादार्थं ताभिर्माघव्रतं कृतम् ॥ ५ ॥

माघस्य शुक्लपंचम्यां वसन्तादौ हरिः स्वयम् ।

तासां प्रेमपरीक्षार्थं कृष्णो वै तद्गृहान्गतः ॥ ६ ॥

व्याघ्रचर्मांबरं बिभ्रन् जटामुकुटमंडितः ।

विभूतिधूसरो वेणुं वादयन् मोहयन् जगत् ॥ ७ ॥

तासां वीथीषु संप्राप्तिं वीक्ष्य गोप्योऽपि सर्वतः ।

आययुर्दर्शनं कर्तुं मोहिताः प्रेमविह्वलाः ॥ ८ ॥

अतीव सुन्दरं दृष्ट्वा योगिनं गोपकन्यकाः ।

ऊचुः परस्परं सर्वाः प्रेमानन्दसमाकुलाः ॥ ९ ॥

गोप्य ऊचुः -

कोऽयं शिशुर्नन्दसुताकृतिर्वा

कस्यापि पुत्रो धनिनो नृपस्य ।

नारीकुवाग्बाणविभिन्नमर्मा

जातो विरक्तो गतकृत्यकर्मा ॥ १० ॥

अतीव रम्यः सुकुमारदेहो

मनोजवद्विश्वमनोहरोऽयम् ।
अहो कथं जीवति चास्य माता
पिता च भार्या भगिनी विनैनम् ॥ ११ ॥
एवं ताः सर्वतो यूथीभूत्वा सर्वा व्रजांगनाः ।
पप्रच्छुस्तं योगिवरं विस्मिताः प्रेमविह्वलाः ॥ १२ ॥
गोप्य ऊचुः -
कस्त्वं योगिन्नाम किं ते कुत्र वासस्तु ते मुने ।
का वृत्तिस्तव का सिद्धिर्वद नो वदतां वर ॥ १३ ॥
सिद्ध उवाच -
योगेश्वरोऽहं मे वासः सदा मानसरोवरे ।
नाम्ना स्वयंप्रकाशोऽहं निरन्नः स्वबलात्सदा ॥ १४ ॥
सार्थे परमहंसानां याम्यहं हे व्रजांगनाः ।
भूतं भव्यं वर्तमानं वेद्म्यहं दिव्यदर्शनः ॥ १५ ॥
उच्चाटनं मारणं च मोहनं स्तंबनं तथा ।
जानामि मंत्रविद्याभिः वशीकरणमेव च ॥ १६ ॥
गोप्य ऊचुः -
यदि जानासि योगिंस्त्वं वार्तां कालत्रयोद्भवाम् ।
किं वर्तते नो मनसि वद तर्हि महामते ॥ १७ ॥
सिद्ध उवाच -
भवतीनां च कर्णांते कथनीयमिदं वचः ।
युष्मदाज्ञया वा वक्ष्ये सर्वेषां शृण्वतामिह ॥ १८ ॥
गोप्य ऊचुः -
सत्यं योगेश्वरोऽसि त्वं त्रिकालज्ञो न संशयः ।
वशीकरणमंत्रेण सद्यः पठनमात्रतः ॥ १९ ॥
यदि सोऽत्रैव चायाति चिंतितो योऽस्ति वै मुने ।
तदा मन्यामहे त्वां वै मंत्रिणां प्रवरं परम् ॥ २० ॥
सिद्ध उवाच -
दुर्लभो दुर्घटो भावो युष्माभिर्गदितः स्त्रियः ।

तथाप्यहं करिष्यामि वाक्यं न चलते सताम् ॥ २१ ॥
निमीलयत नेत्राणि मा शोचं कुरुत स्त्रियः ।
भविष्यति न संदेहो युष्माकं कार्यमेव च ॥ २२ ॥
श्रीनारद उवाच -
तथेति मीलिताक्षीषु गोपीषु भगवान्हरिः ।
विहाय तद्योगिरूपं बभौ श्रीनन्दनन्दनः ॥ २३ ॥
नेत्राण्युन्मील्य ददृशुः सानन्दं नन्दनन्दनम् ।
विस्मितास्तत्प्रभावज्ञा हर्षिता मोहमागताः ॥ २४ ॥
माघमासे महारासे पुण्ये वृन्दावने वने ।
ताभिः सार्द्धं हरी रेमे सुरीभिः सुरराडिव ॥ २५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
रमावैकुण्ठ श्वेतद्वीपोर्ध्ववैकुण्ठाजितपद श्रीलोकाचलवासिनी
श्रीसखीनामुपाख्यानं नाम एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/w54

< गर्गसंहिता | खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)

होली-उत्सवम् -

श्रीनारद उवाच -

इदं मया ते कथितं गोपीनां चरितं शुभम् ।

अन्यसां चैव गोपीनां वर्णनं शृणु मैथिल ॥ १ ॥

वीतिहोत्रोऽग्निभुक् सांबः श्रीकरो गोपतिः श्रुतः ।

व्रजेशः पावनः शांत उपनन्दा व्रजेभवाः ॥ २ ॥

धनवंतो रूपवंतः पुत्रवंतो बहुश्रुताः ।

शीलादिगुणसंपनाः सर्वे दानपरायणाः ॥ ३ ॥

तेषां गृहेषु संजाताः कन्यका देववाक्यतः ।

काश्चिद्दिव्या अदिव्याश्च तथा त्रिगुणवृत्तयः ॥ ४ ॥

भूमिगोप्यश्च संजाताः पुण्यैर्नानाविधैः कृतैः ।

राधिकासहचर्यस्ताः सख्योऽभूवन् विदेहराट् ॥ ५ ॥

एकदा मानिनीं राधां ताः सर्वा व्रजगोपिकाः ।

ऊचुर्वीक्ष्य हरिं प्राप्तं होलिकाया महोत्सवे ॥ ६ ॥

गोप्य ऊचुः -

रंभोरु चन्द्रवदने मधुमानिनीशे

राधे वचः सुललितं ललने शृणु त्वम् ।

श्रीहोलिकोत्सवविहारमलं विधातु-

मायाति ते पुरवने व्रजभूषणोऽयम् ॥ ७ ॥

श्रीयौवनोन्मदविघूर्णितलोचनोऽसौ

नीलालकालिकलितां सकपोलगोलः ।

सत्पीतकंचुकघनांतमशेषमाराद्

आचालयन्ध्वनिमता स्वपदारुणेन ॥ ८ ॥

बालार्कमौलिविमलांगदहारमुद्य-

द्विद्युत्क्षिपन् मकरकुण्डलमादधानः ।

पीतांबरेण जयति द्युतिमण्डलोऽसौ

भूमण्डले सधनुषेव घनो दिविस्थः ॥ ९ ॥
आबीरकुंकुमरसैश्च विलिप्तदेहो
हस्ते गृहीतनवसेचनयंत्र आरात् ।
प्रेक्ष्यंस्तवाशु सखि वाटमतीव राधे
त्वद्रासरंगरसकेलिरतः स्थितः सः ॥ १० ॥
निर्गच्छ फाल्गुनमिषेण विहाय मानं
दातव्यमद्य च यशः किल होलिकायै ।
कर्तव्यमाशु निजमन्दिररङ्गवारि-
पाटीरपंकमकरन्दचयं च तूर्णम् ॥ ११ ॥
उत्तिष्ठ गच्छ सहसा निजमण्डलीभि-
र्यत्रास्ति सोऽपि किल तत्र महामते त्वम् ।
एतादृशोऽपि समयो न कदापि लभ्यः
प्रक्षालितं करतलं विदितं प्रवाहे ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच -
अथ मानवती राधा मानं त्यक्त्वा समुत्थिता ।
सखीसंघैः परिवृता प्रकर्तुं होलिकोत्सवम् ॥ १३ ॥
श्रीखण्डागुरुकस्तूरीहरिद्राकुंकुमद्रवैः ।
पूरिताभिर्दृतीभिश्च संयुक्तास्ता व्रजांगनाः ॥ १४ ॥
रक्तहस्ताः पीतवस्त्राः कूजन् नूपुरमेखलाः ।
गायंत्यो होलिकागीतीः गालीभिर्हास्यसंधिभिः ॥ १५ ॥
आबीरारुणचूर्णानां मुष्टिभिस्ता इतस्ततः ।
कुर्वंत्यश्चारुणं भूमिं दिगन्तं चांबरं तथा ॥ १६ ॥
कोटिशः कोटिशस्तत्र स्फुरंत्याबीरमुष्टयः ।
सुगंधारुणचूर्णानां कोटिशः कोटिशस्तथा ॥ १७ ॥
सर्वतो जगृहुः कृष्णं कराभ्यां व्रजगोपिकाः ।
यथा मेघं च दामिन्यः संध्यायां श्रावणस्य च ॥ १८ ॥
तन्मुखं च विलिम्पन्त्योऽथाबीरारुणमुष्टिभिः ।
कुंकुमाक्तदृतीभिस्तं आर्द्रीचक्रुर्विधानतः ॥ १९ ॥

भगवनपि तत्रैव यावतीर्व्रजयोषितः ।
धृत्वा रूपाणि तावंति विजहार नृपेश्वर ॥ २० ॥
राधया शुशुभे तत्र होलिकाया महोत्सवे ।
वर्षासंध्याक्षणे कृष्णः सौदामिन्या घनो यथा ॥ २१ ॥
कृष्णोऽपि तद्धस्तकृताक्तनेत्रो
 दत्वा स्वकीयं नवमुत्तरीयम् ।
ताभ्यो ययौ नन्दगृहं परेशो
 देवेषु वर्षत्सु च पुष्पवर्षम् ॥ २२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे होलिकोत्सवे दिव्यत्रिगुणवृत्तिभूमिगोप्युपाख्यानं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १३

देवनारीरूपा-सखीगणोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

अथ देवांगनानां च गोपीनां वर्णनं शृणु ।
चतुष्पदार्थदं नृणां भक्तिवर्धनमुत्तमम् ॥ १ ॥
बभूव मालवे देशे गोपो नन्दो दिवस्पतिः ।
भार्यासहस्रसंयुक्तो धनवान् नीतिमान्परः ॥ २ ॥
तीर्थयात्राप्रसंगेन मथुरायां समागतः ।
नन्दराजं व्रजाधीशं श्रुत्वा श्रीगोकुलं ययौ ॥ ३ ॥
मिलित्वा गोपराजं स दृष्ट्वा वृन्दावनश्रियम् ।
नन्दराजाज्ञया तत्र वासं चक्रे महामनाः ॥ ४ ॥
योजनद्वयमाश्रित्य घोषं चक्रे गवां पुनः ।
मुदं प्राप व्रजे राजन् ज्ञातिभिः स दिवस्पतिः ॥ ५ ॥
तस्य देवलवाक्येन सर्वा देवजनस्त्रियः ।
जाताः कन्या महादिव्या ज्वलदग्निशिखोपमाः ॥ ६ ॥
श्रीकृष्णं सुन्दरं दृष्ट्वा मोहिताः कन्यकाश्च ताः ।
दामोदरस्य प्राप्त्यर्थं चक्रुर्माघव्रतं परम् ॥ ७ ॥
अर्धोदयेऽर्के यमुनां नित्यं स्नात्वा व्रजांगनाः ।
उच्चैर्जगुः कृष्णलीलां प्रेमानन्दसमाकुलाः ॥ ८ ॥
तासां प्रसन्नः श्रीकृष्णो वरं ब्रूहीत्युवाच ह ।
ता ऊचुस्तं परं नत्वा कृताञ्जलिपुटाः शनैः ॥ ९ ॥

गोप्य ऊचुः -

योगीश्वराणां किल दुर्लभस्त्वं
सर्वेश्वरः कारणकारणोऽसि ।
त्वं नेत्रगामी भवतात्सदा नो
वंशीधरो मन्मथमन्मथांगः ॥ १० ॥
तथाऽस्तु चोक्त्वा हरिरादिदेवः

तासां तु यो दर्शनमाततान ।
भूयात्सदा ते हृदि नेत्रमार्गे
तथा स आहूत इवाशु चित्ते ॥ ११ ॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो नान्य एव हि ।
एककार्यार्थमागत्य कोटिकार्यं चकार ह ॥ १२ ॥
परिकरीकृतपीतपटं हरिं
शिखिकिरीटनतीकृतकंधरम् ।
लकुटवेणुकरं चलकुंडलं
पटुतरं नतवेषधरं भजे ॥ १३ ॥
भक्त्यैव वश्यो हरिरादिदेवः
सदा प्रमाणं किल चात्र गोप्यः ।
सांख्यं च योगं न कृतं कदापि
प्रेम्णैव यस्य प्रकृतिं गताः स्युः ॥ १४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
देवजनस्त्री उपाख्यानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १४

माधुर्यखण्डः - चतुर्दशोऽध्यायः

जालन्धरी-सखीगणोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

जालंधरीणां गोपीनां जन्मानि शृणु मैथिल ।

कर्माणि च महाराज पापघ्नानि नृणां सदा ॥ १ ॥

रजन् सप्तनदीतीरे रंगपत्तनमुत्तमम् ।

सर्वसंपद्युतं दीर्घं योजनद्वयवर्तुलम् ॥ २ ॥

रंगोजिस्तत्र गोपालः पुराधीशो महाबलः ।

पुत्रपौत्रसमायुक्तो धनधान्यसमृद्धिमान् ॥ ३ ॥

हस्तिनापुरनाथाय धृतराष्ट्राय भूभृते ।

हैमानामर्बुदशतं वार्षिकं स ददौ सदा ॥ ४ ॥

एकदा तत्र वर्षांते व्यतीते किल मैथिल ।

वार्षिकं तु करं राज्ञे न ददौ स मदोत्कटः ॥ ५ ॥

मिलनार्थं न चायते रंगोजौ गोपनायके ।

वीरा दश सहस्राणि धृतराष्ट्रप्रणोदिताः ॥ ६ ॥

बद्ध्वा तं दामभिर्गोपमाजग्मुस्ते गजह्वयम् ।

कति वर्षाणि रंगोजिः कारागारे स्थितोऽभवत् ॥ ७ ॥

सन्निरुद्धस्ताडितोऽपि लोभी भीरुर्न चाभवत् ।

न ददौ स धनं किंचिद्धृतराष्ट्राय भूभृते ॥ ८ ॥

कारागारान्महाभीमात्कदाचित्स पलायितः ।

रात्रौ रंगपुरं प्रागाद् रंगोजिर्गोपनायकः ॥ ९ ॥

पुनस्तं हि समाहर्तुं धृतराष्ट्रप्रणोदितम् ।

अक्षौहिणीत्रयं राजन् समर्थबलवाहनम् ॥ १० ॥

तेन सार्द्धं स बाणौघैस्तीक्ष्णधारैः स्फुरत्प्रभैः ।

युयुधे दंशितो युद्धे धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ११ ॥

शत्रुभिश्छिन्नकवचः छिन्नधन्वा हतस्वकः ।

पुरमेत्य मृधं चक्रे रंगोजिः कतिभिर्दिनैः ॥ १२ ॥

अनाथः शरणं चेच्छन् कंसाय यदूभूभृते ।
दूतं स्वं प्रेषयामास रंगोजिर्भयपीडितः ॥ १३ ॥
दूतस्तु मथुरामेत्य सभां गत्वा नताननः ।
कृताञ्जलिश्चौग्रसेनिं नत्वा प्राह गिराऽऽर्द्रया ॥ १४ ॥
रंगोजिनामा नृप रंगपत्तने
गोपोऽस्ति नीतिज्ञवरः पुराधिपः ।
स्वशत्रुसंरुद्धपुरो महाधिभृद्
अलब्धनाथः शरणं गतस्तव ॥ १५ ॥
त्वं दीनदुःखार्तिहरो महीतले
भौमदिसंगीतगुणो महाबलः ।
सुरासुरानुद्भटभूमिपालकान्
विजित्य युद्धे सुरराडिव स्थितः ॥ १६ ॥
चन्द्रं चकोरश्च रविं कुशेशयो
यथा शरच्छीकरमेव चातकः ।
क्षुधातुरोऽन्नं च जलं तृषातुरः
स्मरत्यसौ शत्रुभये तथा त्वाम् ॥ १७ ॥
इत्थं श्रुत्वा वचस्तस्य कंसो वै दीनवत्सलः ।
दैत्यकोटिसमायुक्तो मनो गंतुं समादधे ॥ १८ ॥
गोमूत्रचयसिन्दूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ।
विन्ध्याद्रिसदृशं श्यामं मदनिर्झरसंयुतम् ॥ १९ ॥
पादे च शृङ्खलाजालं नदंतं घनवद्भृशम् ।
द्विपं कुवलयापीडं समारुह्य मदोत्कटः ॥ २० ॥
चाणूरमुष्टिकाद्यैश्च केशिव्योमवृषासुरैः ।
सहसा दंशितः कंसः प्रययौ रंगपत्तनम् ॥ २१ ॥
यदूनां च कुरूणां च बलयोस्तु परस्परम् ।
बाणैः खड्गैः त्रिशूलैश्च घोरं युद्धं बभूव ह ॥ २२ ॥
बाणांधकारे संजाते कंसो नीत्वा महागदाम् ।
विवेश कुरुसेनासु वने वैश्वानरो यथा ॥ २३ ॥

कांश्चिद्वीरान् सकवचान् गदया वज्रकल्पया ।
पातयामास भूपृष्ठे वज्रेणेंद्रो यथा गिरिम् ॥ २४ ॥
रथान्ममर्द पादाभ्यां पार्ष्णिघातेन घोटकान् ।
गजे गजं ताडयित्वा गजान्प्रोन्नीय चांघ्रिषु ॥ २५ ॥
स्कन्धयोः कक्षयोर्धृत्वा सनीडान् रत्नकंबलान् ।
कांश्चिद्बलाद्भ्रामयित्वा चिक्षेप गगने बली ॥ २६ ॥
गजाञ्छुण्डासु चोन्नीय लोलघंटासमावृतान् ।
चिक्षेप संमुखे राजन् मृधे व्योमासुरो बली ॥ २७ ॥
रथान् गृहीत्वा साश्वांश्च शृङ्गाभं भ्रामयन्मुहुः ।
चिक्षेप दिक्षु बलवान् दैत्यो दुष्टो वृषासुरः ॥ २८ ॥
बलात्पश्चिमपादाभ्यां वीरानश्वानितस्ततः ।
पातयामास राजेंद्र केशी दैत्याधिपो बली ॥ २९ ॥
एवं भयंकरं युद्धं दृष्ट्वा वै कुरुसैनिकाः ।
शेषा भयातुरा वीरा जग्मुस्तेऽपि दिशो दश ॥ ३० ॥
रंगोजिं सकुटुम्बं तं नीत्वा कंसोऽथ दैत्यराट् ।
मथुरां प्रययौ वीरो नादयन् दुंदुभीञ्छनैः ॥ ३१ ॥
श्रुत्वा पराजयं स्वस्य कौरवाः क्रोधमूर्छिताः ।
दैत्यानां समयं दृष्ट्वा सर्वे वै मौनमास्थिताः ॥ ३२ ॥
पुरं बर्हिषदं नाम व्रजसीम्नि मनोहरम् ।
रंगोजये ददौ कंसो दैत्यानामधिपो बली ॥ ३३ ॥
वासं चकार तत्रैव रंगोजिर्गोपनायकः ।
बभूवुस्तस्य भार्यासु जालंधर्यो हरेर्वरात् ॥ ३४ ॥
परिणीता गोपजनै रूपयौवनभूषिताः ।
जारधर्मेण सुस्नेहं श्रीकृष्णे ताः प्रचक्रिरे ॥ ३५ ॥
चैत्रमासे महारासे ताभिः साकं हरिः स्वयम् ।
पुण्ये वृन्दावने रम्ये रेमे वृन्दावनेश्वरः ॥ ३६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे जालंधर्युपाख्यानं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १५

https://sa.wikisource.org/s/w4g

माधुर्यखण्डः - पञ्चदशोऽध्यायः

नागेन्द्रकण्ठा-सखीगणोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

व्रजे शोणपुराधीशो गोपो नन्दो धनी महान् ।

भार्याः पञ्चसहस्राणि बभूवुस्तस्य मैथिल ॥ १ ॥

जाता मत्स्यवरात्तास्तु समुद्रे गोपकन्यकाः ।

तथाऽन्याश्च त्रिवाचापि पृथिव्या दोहनान्नृप ॥ २ ॥

बर्हिष्मतीपुरंध्र्यो या जाता जातिस्मराः पराः ।

तथाऽन्याप्सरसोऽभूवन् वरान्नारायणस्य च ॥ ३ ॥

तथा सुतलवासिन्यो वामनस्य वरात्स्त्रियः ।

तथा नागेन्द्रकन्याश्च जाताः शेषवरात्परात् ॥ ४ ॥

ताभ्यो दुर्वाससा दत्तं कृष्णापञ्चांगमद्भुतम् ।

तेन संपूज्य यमुनां वव्रिरे श्रीपतिं वरम् ॥ ५ ॥

एकदा श्रीहरिस्ताभिर्वृन्दारण्ये मनोहरे ।

यमुनानिकटे दिव्ये पुंस्कोकिलतरुव्रजे ॥ ६ ॥

मधुपध्वनिसंयुक्ते कूजत्कोकिलसारसे ।

मधुमासे मन्दवायौ वसन्तलतिकावृते ॥ ७ ॥

दोलोत्सवं समारेभे हरिर्मदनमोहनः ।

कदम्बवृक्षे रहसि कल्पवृक्षे मनोहरे ॥ ८ ॥

कालिन्दीजलकल्लोलकोलाहलसमाकुले ।

तद्दोलाखेलनं चक्रुः ता गोप्यः प्रेमविह्वलाः ॥ ९ ॥

राधया कीर्तिसुतया चन्द्रकोटिप्रकाशया ।

रेजे वृन्दावने कृष्णो यथा रत्या रतीश्वरः ॥ १० ॥

एवं प्राप्ताश्च याः सर्वाः श्रीकृष्णं नंदनंदनम् ।

परिपूर्णतमं साक्षात्तासां किं वर्ण्यते तपः ॥ ११ ॥

नागेन्द्रकन्या याः सर्वाः चैत्रमासे मनोहरे ।

बलभद्रं हरिं प्राप्ताः कृष्णातीरे तु ताः शुभा ॥ १२ ॥

इदं मया ते कथितं गोपीनां चरितं शुभम् ।
सर्वपापहरं पुण्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १३ ॥
श्रीबहुलाश्व उवाच -
यमुनायाश्च पंचांगं दत्तं दुर्वाससा मुने ।
गोपीभ्यो येन गोविन्दः प्राप्तस्तद्ब्रूहि मां प्रभो ॥ १४ ॥
श्रीनारद उवाच -
अत्रैवोदाहरन्तीममितिहासं पुरातनम् ।
यस्य श्रवणमात्रेण पापहानिः परा भवेत् ॥ १५ ॥
अयोध्याधिपतिः श्रीमान् मांधाता राजसत्तमः ।
मृगयां विचरन् प्राप्तः सौभरेराश्रमं शुभम् ॥ १६ ॥
वृन्दावने स्थितं साक्षात्कृष्णातीरे मनोहरे ।
नत्वा जामातरं राजा सौभरिं प्राह मानदः ॥ १७ ॥
मांधातोवाच -
भगवन् सर्ववित्साक्षात्त्वं परावरवित्तमः ।
लोकानां तमसोऽन्धानां दिव्यसूर्य इवापरः ॥ १८ ॥
इह लोके भवेद्राज्यं सर्वसिद्धिसमन्वितम् ।
अमुत्र कृष्णसारूप्यं येन स्यात्तद्वदाशु मे ॥ १९ ॥
सौभरिरुवाच -
यमुनायाश्च पञ्चागं वदिष्यामि तवाग्रतः ।
सर्वसिद्धिकरं शश्वत्कृष्णसारूप्यकारकम् ॥ २० ॥
यावत्सूर्य उदेति स्म यावच्च प्रतितिष्ठति ।
तावद्राज्यप्रदं चात्र श्रीकृष्णवशकारकम् ॥ २१ ॥
कवचं च स्तवं नाम्नां सहस्रं पटलं तथा ।
पद्धतिं सूर्यवंशेन्द्र पञ्चांगानि विदुर्बुधाः ॥ २२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे

श्रीसौभरिमांधातृसंवादे बर्हिष्मतीपुरंध्र्यप्सरः सुतलवासिनी नागेन्द्रकन्योपाख्यानं नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १६

यमुना कवचम्

मांधातोवाच -

यमुनायाः कृष्णराज्ञ्याः कवचं सर्वतोऽमलम् ।

देहि मह्यं महाभाग धारयिष्याम्यहं सदा ॥ १ ॥

सौभरिरुवाच -

यमुनायाश्च कवचं सर्वरक्षाकरं नृणाम् ।

चतुष्पदार्थदं साक्षाच्छृणु राजन्महामते ॥ २ ॥

कृष्णां चतुर्भुजां श्यामां पुण्डरीकदलेक्षणाम् ।

रथस्थां सुन्दरीं ध्यात्वा धारयेत्कवचं ततः ॥ ३ ॥

स्नातः पूर्वमुखो मौनि कृतसंध्यः कुशासने ।

कुशैर्बद्धशिखो विप्रः पठेद्वै स्वस्तिकासनः ॥ ४ ॥

यमुना मे शिरः पातु कृष्णा नेत्रद्वयं सदा ।

श्यामा भ्रूभंगदेशं च नासिकां नाकवासिनी ॥ ५ ॥

कपोलौ पातु मे साक्षात्परमानन्दरूपिणी ।

कृष्णवामांससंभूता पातु कर्णद्वयं मम ॥ ६ ॥

अधरौ पातु कालिन्दी चिबुकं सूर्यकन्यका ।

यमस्वसा कन्धरां च हृदयं मे महानदी ॥ ७ ॥

कृष्णप्रिया पातु पृष्ठं तटिनि मे भुजद्वयम् ।

श्रोणीतटं च सुश्रोणी कटिं मे चारुदर्शना ॥ ८ ॥

ऊरुद्वयं तु रंभोरुर्जानुनी त्वंघ्रिभेदिनी ।

गुल्फौ रासेश्वरी पातु पादौ पापप्रहारिणी ॥ ९ ॥

अंतर्बहिरधश्चोर्ध्वं दिशासु विदिशासु च ।

समंतात्पातु जगतः परिपूर्णतमप्रिया ॥ १० ॥

इदं श्रीयमुनाश्च कवचं परमाद्भुतम् ।

दशवारं पठेद्भक्त्या निर्धनो धनवान्भवेत् ॥ ११ ॥

त्रिभिर्मासैः पठेद्धीमान् ब्रह्मचारी मिताशनः ।

सर्वराज्याधिपत्यञ्च प्राप्यते नात्र संशयः ॥ १२ ॥

दशोत्तरशतं नित्यं त्रिमासावधि भक्तितः ।
यः पठेत्प्रयतो भूत्वा तस्य किं किं न जायते ॥ १३ ॥
यः पठेत्प्रातरुत्थाय सर्वतीर्थफलं लभेत् ।
अंते व्रजेत्परं धाम गोलोकं योगिदुर्लभम् ॥ १४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
श्रीसौभरिमांधातृसंवादे श्रीयमुनाकवचं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १७

## यमुना-स्तवम्

मांधातोवाच -

यमुनायाः स्तवं दिव्यं सर्वसिद्धिकरं परम् ।

सौभरे मुनिशार्दूल वद मां कृपया त्वरम् ॥ १ ॥

श्रीसौभरिरुवाच -

मार्तंडकन्यकायास्तु स्तवं शृणु महामते ।

सर्वसिद्धिकरं भूमौ चातुर्वर्ग्यफलप्रदम् ॥ २ ॥

कृष्णवामांसभूतायै कृष्णायै सततं नमः ।

नमः श्रीकृष्णरूपिण्यै कृष्णे तुभ्यं नमो नमः ॥ ३ ॥

यः पापपंकांबुकलंककुत्सितः

    कामी कुधीः सत्सु कलिं करोति हि ।

वृन्दावनं धाम ददाति तस्मै

    नदन्मिलिन्दादि कलिन्दनन्दिनी ॥ ४ ॥

कृष्णे साक्षात्कृष्णरूपा त्वमेव

    वेगावर्ते वर्तसे मत्स्यरूपी ।

ऊर्मावूर्मौ कूर्मरूपी सदा ते

    बिंदौ बिंदौ भाति गोविन्ददेवः ॥ ५ ॥

वन्दे लीलावतीं त्वां

    सगनघननिभां कृष्णवामांसभूतां ।

वेगं वै वैरजाख्यं

    सकलजलचयं खण्डयंतीं बलात्स्वात् ।

छित्वा ब्रह्माण्डमारात्

    सुरनगरनगान् गण्डशैलादिदुर्गान् ।

भित्वा भूखण्डमध्ये

    तटनिधृतवतीमूर्मिमालां प्रयान्तीम् ॥ ६ ॥

दिव्यं कौ नामधेयं

    श्रुतमथ यमुने दण्डयत्यद्रितुल्यं ।

पापव्यूहं त्वखण्डं

वसतु मम गिरां मण्डले तु क्षणं तत् ।

दण्ड्यांश्चाकार्यदण्ड्या

सकृदपि वचसा खण्डितं यद्गृहीतं ।

भ्रातुर्मार्तंडसूनो-

रटति पुरि दृढः ते प्रचण्डोऽतिदण्डः ॥ ७ ॥

रज्जुर्वा विषयांधकूपतरणे

पापाखुदर्वीकरी ।

वेण्युष्णिक् च विराजमूर्तिशिरसो

मालाऽस्ति वा सुन्दरी ।

धन्यं भाग्यमतः परं भुवि नृणां

यत्रादिकृद्वल्लभा ।

गोलोकेऽप्यतिदुर्लभाऽतिशुभगा

भात्यद्वितीया नदी ॥ ८ ॥

गोपीगोकुलगोपकेलिकलिते

कालिन्दि कृष्णप्रभे ।

त्वत्कूले जललोलगोलविचलत्

कल्लोलकोलाहलः ।

त्वत्कांतारकुतूहलालिकुलकृत्

झंकारकेकाकुलः ।

कूजत्कोकिलसंकुलो व्रजलता

लंकारभृत्पातु माम् ॥ ९ ॥

भवंति जिह्वास्तनुरोमतुल्या

गिरो यदा भूसिकता इवाशु ।

तदप्यलं यान्ति न ते गुणांतं

संतो महांतः किल शेषतुल्याः ॥ १० ॥

कलिन्दगिरिनन्दिनीस्तव उषस्ययं वापरः

श्रुतश्च यदि पाठितो भुवि तनोति सन्मंगलम् ।

जनोऽपि यदि धारयेत्किल पठेच्च यो नित्यशः
स याति परमं पदं निजनिकुञ्जलीलावृतम् ॥ ११ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
श्रीसौभरिमांधातृसंवादे श्रीयमुनास्तवो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १८

https://sa.wikisource.org/s/w4i
< गर्गसंहिता | खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)

मांधातोवाच -

कृष्णायाः पटलं पुण्यं कामदं पद्धतिं तथा ।

वद मां मुनिशार्दूल त्वं साक्षात् ज्ञानशेवधिः ॥ १ ॥

सौभरिरुवाच -

पटलं पद्धतिं वक्ष्ये यमुनाया महामते ।

कृत्वा श्रुत्वाऽथ जप्त्वा वा जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ॥ २ ॥

प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य मायाबीजं ततः परम् ।

रमाबीजं ततः कृत्वा कामबीजं विधानतः ॥ ३ ॥

कालिन्दीति चतुर्थ्यंते देवीपदमतः परम् ।

नमः पश्चात्संविधार्य जपेन्मन्त्रमिमं नरः ॥ ४ ॥

जप्त्वैकादशलक्षाणि मंत्रसिद्धिर्भवेद्भुवि ।

जनैः प्रार्थ्याश्च ये कामाः सर्वे प्राप्याः स्वतश्च ते ॥ ५ ॥

विधाय षोडशदलं पद्मं सिंहासने शुभे ।

कर्णिकायां च कालिंदीं न्यसेच्छ्रीकृष्णसंयुताम् ॥ ६ ॥

जाह्नवीं विरजां कृष्णां चन्द्रभागां सरस्वतीम् ।

गोमतीं कौशिकीं वेणीं सिंधुं गोदावरीं तथा ॥ ७ ॥

वेदस्मृतिं वेत्रवतीं शतद्रुं सरयूं तथा ।

पूजयेन् मानवश्रेष्ठ ऋषिकुल्यां ककुद्मिनीम् ॥ ८ ॥

पृथक्पृथक् तद्दलेषु नामोच्चार्य विधानतः ।

वृन्दावनं गोवर्द्धनं वृन्दां च तुलसीं तथा ।

चतुर्दिक्षु विधायाशु पूजयेन्नामभिः पृथक् ॥ ९ ॥

ॐनमो भगवत्यै कलिन्दनन्दिन्यै सूर्यकन्यकायै

यमभगिन्यै श्रीकृष्णप्रियायै यूथीभूतायै स्वाहा ।

अनेन मंत्रेण आवाहनादि षोडशोपचारान् समाहित उपाहरेत् ॥ १० ॥

इत्येव पटलं विद्धि तुभ्यं वक्ष्यामि पद्धतिम् ।

यावत्संपूर्णतां याति पुरश्चरणमेव हि ॥ ११ ॥

तावद् भवेद् ब्रह्मचारी जपेन्मौनव्रती द्विजः ।
यवभोजी भूमिशायी पत्रभुग् जितमानसः ॥ १२ ॥
कामं क्रोधं तथा लोभं मोहं द्वेषं विसृज्य सः ।
भक्त्या परमया राजन् वर्तमानस्तु देशकः ॥ १३ ॥
ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय ध्यात्वा देवीं कलिंदजाम् ।
अरुणोदयवेलायां नद्यां स्नानं समाचरेत् ॥ १४ ॥
माध्याह्ने चापि संध्यायां संध्यावन्दनतत्परः ।
सप्तमे नियमे राजन् कालिन्दीतीरमास्थितः ॥ १५ ॥
दशलक्षं ब्राह्मणानां सपुत्राणां महात्मनाम् ।
पूजयित्वा गन्धपुष्पैर्दत्वा तेभ्यः सुभोजनम् ॥ १६ ॥
वस्त्रभूषणसौवर्णपात्राणि प्रस्फुरंति च ।
दक्षिणाश्च शुभा दद्यात्ततः सिद्धिर्भवेत् खलु ॥ १७ ॥
इति ते पद्धतिः प्रोक्ता मया राजन् महमते ।
कुरु त्वं नियमं सर्वं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
श्रीसौभरिमांधातृसंवादे पटलपद्धतिवर्णनं नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः १९

मान्धातोवाच -

नाम्नां सहस्रं कृष्णायाः सर्वसिद्धिकरं परम् ।

वद मां मुनिशार्दूल त्वं सर्वज्ञो निरामयः ॥ १ ॥

सौभरिरुवाच -

नाम्ना सहस्रं कालिंद्या मान्धातस्ते वदाम्यहम् ।

सर्वसिद्धिकरं दिव्यं श्रीकृष्णवशकारकम् ॥ २ ॥

ॐअस्य श्रीकालिन्दीसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य

सौभरिऋषिः श्रीयमुना देवताः अनुष्टुप् छंदः

मायाबीजमिति कीलकम् रमाबीजमिति शक्तिः

श्रीकलिंदनन्दिनी प्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः ।

अथ ध्यानम् ।

श्यामामंभोजनेत्रां सघनघनरुचिं

रत्नमञ्जीरकूजत्

काञ्जीकेयुरयुक्तां कनकमणीमये

बिभ्रतीं कुण्डले द्वे ।

भ्राजच्छ्रीनीलवस्त्र स्फुरदमलचल-

द्धारभारां मनोज्ञां

ध्यायेन्मार्तंडपुत्रीं तनुकिरणचयो-

द्दीप्तपाभिरामाम् ॥ ३ ॥

इति ध्यानम् ।

ॐकालिन्दी यमुना कृष्णा कृष्णरूपा सनातनी ।

कृष्णवामांससंभूता परमानदरुपिणी ॥ ४ ॥

गोलोकवासिनी श्यामा वृन्दावनविनोदिनी ।

राधासखी रासलीला रासमंडलमंडनी ॥ ५ ॥

निकुञ्जमाधवीवल्ली रंगवल्ली मनोहरा ।

श्रीरासमण्डलीभूता यूथीभूता हरिप्रिया ॥ ६ ॥

गोलोकतटिनी दिव्या निकुञ्जतलवासिनी ।
दीर्घोर्मिवेग गंभीरा पुष्पपल्लववाहिनी ॥ ७ ॥
घनश्यामा मेघमाला बलाका पद्ममालिनी ।
परिपूर्णतमा पूर्णा पूर्णब्रह्मप्रिया परा ॥ ८ ॥
महावेगवती साक्षान्निकुञ्जद्वारनिर्गता ।
महानदी मंदगतिर्विरजा वेगभेदनी ॥ ९ ॥
अनेकब्रह्मांडगता ब्रह्मद्रवसमाकुला ।
गंगामिश्रा निर्जलाभा निर्मला सरितां वरा ॥ १० ॥
रत्नबद्धोभयतटी हंसपद्मादिसंकुला ।
नदी निर्मलपानीया सर्वब्रह्मांडपावनी ॥ ११ ॥
वैकुण्ठपरिखीभूता परिखा पापहारिणी ।
ब्रह्मलोकगता ब्राह्मी स्वर्गा स्वर्गनिवासिनी ॥ १२ ॥
उल्लसन्ती प्रोत्पतंती मेरुमाला महोज्ज्वला ।
श्रीगंगांभःशिखरिणी गंडशैलविभेदिनी ॥ १३ ॥
देशान्पुनन्ती गच्छन्ती वहंती भूमिमध्यगा ।
मार्तण्डतनुजा पुण्या कलिन्दगिरिनन्दिनी ॥ १४ ॥
यमस्वसा मन्दहासा सुद्विजा रचिताम्बरा ।
नीलांबरा पद्ममुखी चरंती चारुदर्शना ॥ १५ ॥
रंभोरूः पद्मनयना माधवी प्रमदोत्तमा ।
तपश्चरंती सुश्रोणी कूजन्नूपुरमेखला ॥ १६ ॥
जलस्थिता श्यामलांगी खाण्डवाभा विहारिणी ।
गांडीविभाषिणी वन्या श्रीकृष्णं वरमिच्छती ॥ १७ ॥
द्वारकागमना राज्ञी पट्टराज्ञी परंगता ।
महाराज्ञी रत्नभूषा गोमतीतीरचारिणी ॥ १८ ॥
स्वकीया च सुखा स्वार्था स्वभक्तकार्यसाधिनी ।
नवलाङ्गाबला मुग्धा वरांगा वामलोचना ॥ १९ ॥
अज्ञातयौवना दीना प्रभाकान्तिर्द्युतिश्छविः ।
सुशोभा परमा कीर्तिः कुशलाऽज्ञातयौवना ॥ २० ॥

नवोढा मध्यगा मध्या प्रौढिः प्रौढा प्रगल्भका ।
धीराऽधीरा धैर्यधरा जेष्ठा श्रेष्ठा कुलांगना ॥ २१ ॥
क्षणप्रभा चञ्चलार्चा विद्युत्सौदामिनी तडित् ।
स्वाधीनपतिका लक्ष्मीः पुष्टा स्वाधीनभर्तृका ॥ २२ ॥
कलहान्तरिता भीरुरिच्छाप्रोत्कण्ठिताकुला ।
कशिपुस्था दिव्यशय्या गोविंदहृतमानसा ॥ २३ ॥
खंडिताखण्डशोभाढ्या विप्रलब्धाभिसारिका ।
विरहार्ता विरहिणी नारी प्रोषितभर्तृका ॥ २४ ॥
मानिनी मानदा प्राज्ञा मन्दारवनवासिनी ।
झंकारिणी झणत्कारी रणन्मञ्जीरनूपुरा ॥ २५ ॥
मेखलाऽमेखला काञ्ची काञ्चीनी काञ्चनामयी ।
कंचुकी कंचुकमणिः श्रीकण्ठाढ्या महामणिः ॥ २६ ॥
श्रीहारिणी पद्महारा मुक्ता मुक्तफलार्चिता ।
रत्नकंकणकेयूरा स्फुरदंगुलिभूषणा ॥ २७ ॥
दर्पणा दर्पणीभूता दुष्टदर्पविनाशिनी ।
कंबुग्रीवा कंबुधरा ग्रैवेयकविराजिता ॥ २८ ॥
ताटंकिनी दंतधरा हेमकुण्डलमण्डिता ।
शिखाभूषा भालपुष्पा नासामौक्तिकशोभिता ॥ २९ ॥
मणिभूमिगता देवी रैवताद्रिविहारिणी ।
वृन्दावनगता वृन्दा वृन्दारण्यनिवासिनी ॥ ३० ॥
वृन्दावनलता माध्वी वृन्दारण्यविभूषणा ।
सौंदर्यलहरी लक्ष्मीर्मथुरातीर्थवासिनी ॥ ३१ ॥
विश्रांतवासिनी काम्या रम्या गोकुलवासिनी ।
रमणस्थलशोभाढ्या महावनमहानदी ॥ ३२ ॥
प्रणता प्रोन्नता पुष्टा भारती भरतार्चिता ।
तीर्थराजगतिर्गोत्रा गंगासागरसंगमा ॥ ३३ ॥
सप्ताब्धिभेदिनी लोला सप्तद्वीपगता बलात् ।
लुठन्ती शैलान् भिद्यंती स्फुरंती वेगवत्तरा ॥ ३४ ॥

काञ्चनी कञ्चनीभूमिः काञ्चनीभूमिभाविता ।
लोकदृष्टिर्लोकलीला लोकालोकाचलार्चिता ॥ ३५ ॥
शैलोद्गता स्वर्गगता स्वर्गर्चा स्वर्गपूजिता ।
वृन्दावनी वनाध्यक्षा रक्षा कक्षा तटीपटी ॥ ३६ ॥
असिकुण्डगता कच्छा स्वच्छन्दोच्छलितादिजा ।
कुहरस्था रथप्रस्था प्रस्था शांततराऽऽतुरा ॥ ३७ ॥
अंबुच्छटा शीकराभा दर्दुरा दार्दुरीधरा ।
पापांकुशा पापसिंही पापद्रुमकुठारिणी ॥ ३८ ॥
पुण्यसंघा पुण्यकीर्तिः पुण्यदा पुण्यवर्द्धिनी ।
मधोर्वननदी मुख्या अतुला तालवनस्थिता ॥ ३९ ॥
कुमुद्वननदी कुब्जा कुमुदांभोजवर्द्धिनी ।
प्लवरूपा वेगवती सिंहसर्पादिवाहिनी ॥ ४० ॥
बहुली बहुदा बह्वी बहुला वनवन्दिता ।
राधाकुण्डकलाराध्या कृष्णकुण्डजलाश्रिता ॥ ४१ ॥
ललिताकुण्डगा घंटा विशाखाकुण्डमंडिता ।
गोविन्दकुण्डनिलया गोपकुण्डतरंगिणी ॥ ४२ ॥
श्रीगंगा मानसी गंगा कुसुमांबरभाविनी ।
गोवर्धिनी गोधनाढ्या मयूरी वरवर्णिनी ॥ ४३ ॥
सारसी नीलकंठाभा कूजत्कोकिलपोतकी ।
गिरिराजप्रसूर्भूरिरातपत्राऽऽतपत्रिणी ॥ ४४ ॥
गोवर्धनांका गोदंती दिव्यौषधिनिधिः सृतिः ।
पारदी पारदमयी नारदी शारदी भृतिः ॥ ४५ ॥
श्रीकृष्णचरणांकस्था कामा कामवनाञ्चिता ।
कामाटवी नन्दिनी च नन्दग्राममहीधरा ॥ ४६ ॥
बृहत्सानुद्युतिः प्रोता नन्दीश्वरसमन्विता ।
काकली कोकिलमयी भांडीरकुशकौशला ॥ ४७ ॥
लोहार्गलप्रदा कारा काश्मीरवसनावृता ।
बर्हिषदी शोणपुरी शूरक्षेत्रपुराधिका ॥ ४८ ॥

नानाऽऽभरणशोभाढ्या नानावर्णसमन्विता ।

नानानारीकंदबाढ्या रंगा रंगमहीरुहा ॥ ४९ ॥

नानालोकगताभ्यर्चिः नानाजलसमन्विता ।

स्त्रीरत्नं रत्ननिलया ललनारत्नरञ्जिनी ॥ ५० ॥

रंगिणी रंगभूमाढ्या रंगा रंगमहीरुहा ।

राजविद्या राजगुह्या जगत्कीर्तिर्घनाऽघना ॥ ५१ ॥

विलोलघंटा कृष्णांगा कृष्णदेहसमुद्भवा ।

नीलपंकजवर्णाभा नीलपंकजहारिणी ॥ ५२ ॥

निलाभा नीलपद्माढ्या नीलांभोरुहवासिनी ।

नागवल्ली नागपुरी नागवल्लीदलार्चिता ॥ ५३ ॥

ताम्बूलचर्चिता चर्चा मकरन्दमनोहरा ।

सकेसरा केसरिणी केशपाशाभिशोभिता ॥ ५४ ॥

कज्जलाभा कज्जलाक्ता कज्जली कलिताञ्जना ।

अलक्तचरणा ताम्रा लाला ताम्रीकृतांबरा ॥ ५५ ॥

सिन्दूरिताऽलिप्तवाणी सुश्रीः श्रीखंडमंडिता ।

पाटीरपंकवसना जटामांसीरुचाम्बरा ॥ ५६ ॥

आगर्य्यगुरुगन्धाक्ता तगराश्रितमारुता ।

सुगन्धितैलरुचिरा कुन्तलालिः सकुन्तला ॥ ५७ ॥

शकुन्तलाऽपांसुला च पातिव्रत्यपरायणा ।

सूर्यप्रभा सूर्यकन्या सूर्यदेहसमुद्भवा ॥ ५८ ॥

कोटिसूर्यप्रतीकाशा सूर्यजा सूर्यनन्दिनी ।

संज्ञा संज्ञासुता स्वेच्छा संज्ञामोदप्रदायिनी ॥ ५९ ॥

संज्ञापुत्री स्फुरच्छाया तपती तापकारिणी ।

सावर्ण्यानुभवा वेदी वडवा सौख्यदायिनी ॥ ६० ॥

शनैश्चरानुजा कीला चन्द्रवंशविवर्द्धिनी ।

चन्द्रवंशवधूश्चद्रा चन्द्रावलिसहायिनी ॥ ६१ ॥

चन्द्रावती चन्द्रलेखा चन्द्रकांतानुगांशुका ।

भैरवी पिंगलाशंकी लीलावत्यागरीमयी ॥ ६२ ॥

धनश्रीर्देवगान्धारी स्वर्मणिर्गुणवर्द्धिनी ।
व्रजमल्ला बन्धकारी विचित्रा जयकारिणी ॥ ६३ ॥
गान्धारी मञ्जरी टोडी गुर्ज्जर्य्यासावरी जया ।
कर्णाटी रागिणी गौरी वैराटी गौरवाटिका ॥ ६४ ॥
चतुश्चन्द्रा कला हेरी तैलंगी विजयावती ।
ताली तलस्वरा गाना क्रियामात्रप्रकाशिनी ॥ ६५ ॥
वैशाखी चाचला चारुर्माचारी घूघटी घटा ।
वैहागरी सोरठीशा कैदारी जलधारिका ॥ ६६ ॥
कामाकरश्रीः कल्याणी गौडकल्याणमिश्रिता ।
राजसंजीविनी हेला मन्दारी कामरूपिणी ॥ ६७ ॥
सारंगी मारुती होढा सागरी कामवादिनी ।
वैभासी मंगला चान्द्री रासमंडलमंडना ॥ ६८ ॥
कामधेनुः कामलता कामदा कमनीयका ।
कल्पवृक्षस्थली स्थूला सुधासौधनिवासिनी ॥ ६९ ॥
गोलोकवासिनी सुभ्रूः यष्टिभृद्द्वारपालिका ।
शृङ्गारप्रकरा शृङ्गा स्वच्छा शय्योपकारिका ॥ ७० ॥
पार्षदा सुसखीसेव्या श्रीवृन्दावनपालिका ।
निकुञ्जभृत्कुंजपुञ्जा गुञ्जाभरणभूषिता ॥ ७१ ॥
निकुञ्जवासिनी प्रोष्या गोवर्धनतटीभवा ।
विशाखा ललिता रामा नीरुजा मधुमाधवी ॥ ७२ ॥
एका नैकसखी शुक्ला सखीमध्या महामनाः ।
श्रुतिरूपा ऋषिरूपा मैथिलाः कौशलाः स्त्रियः ॥ ७३ ॥
अयोध्यापुरवासिन्यो यज्ञसीताः पुलिंदकाः ।
रमावैकुण्ठवासिन्यः श्वेतद्वीपसखीजनाः ॥ ७४ ॥
ऊर्ध्ववैकुण्ठवासिन्यो द्विव्याऽजितपदाश्रिताः ।
श्रीलोकचलवासिन्यः श्रीसख्यः सागरोद्भवाः ॥ ७५ ॥
दिव्या अदिव्या दिव्यांगा व्याप्तास्त्रिगुणवृत्तयः ।
भूमिगोप्यो देवनार्यो लता ओषधिवीरूधः ॥ ७६ ॥

जालंधर्य्यः सिन्धुसुताः पृथुबर्हिष्मतीभवाः ।
दिव्यांबरा अप्सरसः सौतला नागकन्यकाः ॥ ७७ ॥
परं धाम परं ब्रह्म पौरुषा प्रकृतिः परा ।
तटस्था गुणभूर्गीता गुणागुणमयी गुणा ॥ ७८ ॥
चिद्घना सदसन्माला दृष्टिर्दृश्या गुणाकरी ।
महत्तत्वमहंकारो मनो बुद्धिः प्रचेतना ॥ ७९ ॥
चेतो वृत्तिः स्वांतरात्मा चतुर्थी चतुरक्षरा ।
चतुर्व्यूहा चतुर्मूर्तिः व्योमवायुरदो जलम् ॥ ८० ॥
मही शब्दो रसो गन्धः स्पर्शो रूपमनेकधा ।
कर्मेन्द्रियं कर्ममयी ज्ञानं ज्ञानेन्द्रियं द्विधा ॥ ८१ ॥
त्रिधाधिभूतमध्यात्ममधिदैवमधिस्थितम् ।
ज्ञानशक्तिः क्रियाशक्तिः सर्वदेवाधिदेवता ॥ ८२ ॥
तत्वसंघा विराण्मूर्तिः धारणा धारणामयी ।
श्रुतिः स्मृतिर्वेदमूर्तिः संहिता गर्गसंहिता ॥ ८३ ॥
पाराशरी सैव सृष्टिः पारहंसी विधातृका ।
याज्ञवल्की भागवती श्रीमद्भागवतार्चिता ॥ ८४ ॥
रामायणमयी रम्या पुराणपुरुषप्रिया ।
पुराणमूर्तिः पुण्यांगा शास्त्रमूर्तिर्महोन्नता ॥ ८५ ॥
मनीषा धिषणा बुद्धिर्वाणी धीः शेमुषी मतिः ।
गायत्री वेदसावित्री ब्रह्माणी ब्रह्मलक्षणा ॥ ८६ ॥
दुर्गाऽपर्णा सती सत्या पार्वती चंडिकांबिका ।
आर्या दाक्षायणी दाक्षी दक्षयज्ञविघातिनी ॥ ८७ ॥
पुलोजमा शचीन्द्राणी देवी देववरार्पिता ।
वायुना धारिणी धन्या वायवी वायुवेगगा ॥ ८८ ॥
यमानुजा संयमनी संज्ञा छाया स्फुरद्द्युतिः ।
रत्नदेवी रत्नवृन्दा तारा तरणिमण्डला ॥ ८९ ॥
रुचिः शान्तिः क्षमा शोभा दया दक्षा द्युतिस्त्रपा ।
तलतुष्टिर्विभा पुष्टिः सन्तुष्टिः पुष्टभावना ॥ ९० ॥

चतुर्भुजा चारुनेत्रा द्विभुजाऽष्टभुजाऽबला ।
शंखहस्ता पद्महस्ता चक्रहस्ता गदाधरा ॥ ९१ ॥
निषंगधारिणी चर्मखड्गपाणिर्धनुर्द्धरा ।
धनुष्टंकारणी योध्री दैत्योद्भटविनाशिनी ॥ ९२ ॥
रथस्था गरुडारूढा श्रीकृष्णहृदयस्थिता ।
वंशीधरा कृष्णवेषा स्रग्विणी वनमालिनी ॥ ९३ ॥
किरीटधारिणी याना मन्दमन्दगतिर्गतिः ।
चन्द्रकोटिप्रतीकाशा तन्वी कोमलविग्रहा ॥ ९४ ॥
भैष्मी भीष्मसुता भीमा रुक्मिणी रूक्मरूपिणी ।
सत्यभामा जांबवती सत्या भद्रा सुदक्षिणा ॥ ९५ ॥
मित्रविन्दा सखीवृन्दा वृन्दारण्यध्वजोर्ध्वगा ।
शृङ्गारकारिणी शृङ्गा शृङ्गभूः शृङ्गदा खगा ॥ ९६ ॥
तितिक्षेक्षा स्मृतिःस्पर्धा स्पृहा श्रद्धा स्वनिर्वृतिः ।
ईशा तृष्णा भिदा प्रीतिः हिंसायाच्ञाक्लमा कृषिः ॥ ९७ ॥
आशा निद्रा योगनिद्रा योगिनी योगदाऽयुगा ।
निष्ठा प्रतिष्ठा शमितिः सत्वप्रकृतिरुत्तमा ॥ ९८ ॥
तमःप्रकृतिदुर्मर्षी रजःप्रकृतिरानतिः ।
क्रियाऽक्रिया कृतिर्ग्लानिः सात्विक्याध्यात्मिकी वृषा ॥ ९९ ॥
सेवाशिखामणिर्वृद्धिराहूतिः पिंगलोद्भवा ।
नागभाषा नागभूषा नागरी नगरी नगा ॥ १०० ॥
नौर्नौका भवनौर्भाव्या भवसागरसेतुका ।
मनोमयी दारुमयी सैकती सिकतामयी ॥ १०१ ॥
लेख्या लेप्या मणिमयी प्रतिहेमविनिर्मिता ।
शैली शैलभवा शीला शीकराभा चलाऽचला ॥ १०२ ॥
अस्थिता सुस्थिता तूली वैदकी तांत्रिकी विधिः ।
संध्या संध्याभ्रवसना वेदसंधिः सुधामयी ॥ १०३ ॥
सायंतनी शिखा वेध्या सूक्ष्मा जीवकलाकृतिः ।
आत्मभूता भाविताऽण्वी प्रह्वी कमलकर्णिका ॥ १०४ ॥

नीराजनी महाविद्या कंदली कार्यसाधनी ।

पूजा प्रतिष्ठा विपुला पुनंती पारलौकिकी ॥ १०५ ॥

शुक्लशुक्तिर्मौक्तिकी च प्रतीतिः परमेश्वरी ।

विरजोष्णिग्विराड्वेणी वेणुका वेणुनादिनी ॥ १०६ ॥

आवर्तिनी वार्तिकदा वार्ता वृत्तिर्विमानगा ।

रासाढ्या रासिनी रासा रासमण्डलवर्तिनी ॥ १०७ ॥

गोपगोपीश्वरी गोपी गोपीगोपालवन्दिता ।

गोचारिणी गोपनदी गोपानन्दप्रदायिनी ॥ १०८ ॥

पशव्यदा गोपसेव्या कोटिशो गोगणावृता ।

गोपानुगा गोपवती गोविन्दपदपादुका ॥ १०९ ॥

वृषभानुसुता राधा श्रीकृष्णवशकारिणी ।

कृष्णप्राणाधिका शश्वद्रसिका रसिकेश्वरी ॥ ११० ॥

अवटोदा ताम्रपर्णी कृतमाला विहायसी ।

कृष्णा वेणी भीमरथी तापी रेवा महापगा ॥ १११ ॥

वैयासकी च कावेरी तुंगभद्रा सरस्वती ।

चन्द्रभागा वेत्रवती ऋषिकुल्या ककुद्मिनी ॥ ११२ ॥

गौतमी कौशिकी सिन्धुः बाणगंगाऽतिसिद्धिदा ।

गोदावरी रत्नमाला गंगा मन्दाकिनी बला ॥ ११३ ॥

स्वर्णदी जाह्नवी वेला वैष्णवी मंगलालया ।

बाला विष्णुपदी प्रोक्ता सिन्धुसागरसंगता ॥ ११४ ॥

गंगासागरशोभाढ्या सामुद्री रत्नदा धुनी ।

भागीरथी स्वर्धुनी भूः श्रीवामनपदच्युता ॥ ११५ ॥

लक्ष्मी रमा रमणीया भार्गवी विष्णुवल्लभा ।

सीताऽर्चिर्जानकी माता कलंकरहिता कला ॥ ११६ ॥

कृष्णपादाब्जसंभूता सर्वा त्रिपथगामिनी ।

धरा विश्वंभराऽनन्ता भूमिर्धात्री क्षमामयी ॥ ११७ ॥

स्थिरा धरित्री धरणी उर्वी शेषफणस्थिता ।

अयोध्या राघवपुरी कौशिकी रघुवंशजा ॥ ११८ ॥

मथुरा माथुरी पंथा यादवी ध्रुवपूजिता ।

मयायुर्बिल्वनीलोदा गंगाद्वारविनिर्गता ॥ ११९ ॥

कुशावर्तमयी ध्रौव्या ध्रुवमण्डलमध्यगा ।

काशी शिवपुरी शेषा विंध्या वाराणसी शिवा ॥ १२० ॥

अवंतिका देवपुरी प्रोज्ज्वलोज्जयिनी जिता ।

द्वारावती द्वारकामा कुशभूता कुशस्थली ॥ १२१ ॥

महापुरी सप्तपुरी नन्दिग्रामस्थलस्थिता ।

शालग्रामशिलादित्या शंभलग्राममध्यगा ॥ १२२ ॥

वंशगोपालिनी क्षिप्ता हरिमन्दिरवर्तिनी ।

बर्हिष्मती हस्तिपुरी शक्रप्रस्थनिवासिनी ॥ १२३ ॥

दाडिमी सैंधवी जंबूः पौष्करी पुष्करप्रसूः ।

उत्पलावर्तगमना नैमिषी नैमिषावृता ॥ १२४ ॥

कुरुजांगलभूः काली हैमवत्यर्बुदी बुधा ।

शूकरक्षेत्रविदिता श्वेतवाराहधारिता ॥ १२५ ॥

सर्वतीर्थमयी तीर्था तीर्थानां तीर्थकारिणी ।

हारिणी सर्वदोषाणां दायिनी सर्वसम्पदाम् ॥ १२६ ॥

वर्द्धिनी तेजसां साक्षाद्गर्भवासनिकृंतनी ।

गोलोकधामधनिनी निकुञ्जनिजमंजरी ॥ १२७ ॥

सर्वोत्तमा सर्वपुण्या सर्वसौंदर्यशृङ्खला ।

सर्वतीर्थोपरिगता सर्वतीर्थाधिदेवता ॥ १२८ ॥

श्रीदा श्रीशा श्रीनिवासा श्रीनिधिः श्रीविभावना ।

स्वक्षा स्वंगा शतानंदा नन्दा ज्योतिर्गणेश्वरी ॥ १२९ ॥

नाम्नां सहस्रं कालिंद्याः कीर्तिदं कामदं परम् ।

महापापहरं पुण्यं आयुर्वर्द्धनमुत्तमम् ॥ १३० ॥

एकवारं पठेद्रात्रौ चौरेभ्यो न भयं भवेत् ।

द्विवारं प्रपठेन्मार्गे दस्युभ्यो न भयं क्वचित् ॥ १३१ ॥

द्वितीयां तु समारभ्य पठेत्पूर्णावधिं द्विजः ।

दशवारमिदं भक्त्या ध्यात्वा देवीं कलिंदजाम् ॥ १३२ ॥

रोगी रोगात्प्रमुच्येत बद्धो मुच्येत बन्धनात् ।
गुर्विणी जनयेत्पुत्रं विद्यार्थी पंडितो भवेत् ॥ १३३ ॥
मोहनं स्तंभनं शश्वद्वशीकरणमेव च ।
उच्चाटनं घातनं च शोषणं दीपनं तथा ॥ १३४ ॥
उन्मादनं तापनं च निधिदर्शनमेव च ।
यद्यद्वांच्छति चित्तेन तत्तत्प्राप्नोति मानवः ॥ १३५ ॥
ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चस्वी राजन्यो जगतीपतिः ।
वैश्यो निधिपतिर्भूयाच्छूद्रः श्रुत्वा तु निर्मलः ॥ १३६ ॥
पूजाकाले तु यो नित्यं पठते भक्तिभावतः ।
लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥ १३७ ॥
शतवारं पठेन्नित्यं वर्षावधिमतः परम् ।
पटलं पद्धतिं कृत्वा स्तवं च कवचं तथा ॥ १३८ ॥
सप्तद्वीपमहीराज्यं प्राप्नुयान्नात्र संशयः ॥ १३९ ॥
निष्कारणं पठेद्यस्तु यमुनाभक्तिसंयुतः ।
त्रैवर्ग्यमेत्य सुकृती जीवन्मुक्तो भवेदिह ॥ १४० ॥
निकुंजलीलाललितं मनोहरं
    कलिंदजाकूललताकदम्बकम् ।
वृन्दावनोन्मत्तमिलिंदशब्दितं
    व्रजेत्स गोलोकमिदं पठेच्च यः ॥ १४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
श्रीसौभरिमांधातृसंवादे श्रीयमुनासहस्रनामकथनं नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः २०

https://sa.wikisource.org/s/w56

< गर्गसंहिता | खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)

श्रीनारद उवाच -

इति कृष्णस्तवं श्रुत्वा मान्धाता नृपसत्तमः ।

अयोध्यां प्रययौ वीरो नत्वा श्रीसौभरिं मुनिम् ॥ १ ॥

इदं मया ते कथितं गोपीनां चरितं शुभम् ।

महापापहररं पुण्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ २ ॥

बहुलाश्व उवाच -

श्रुतं तव मुखाद्ब्रह्मन् गोपीनां वर्णनं परम् ।

यमुनायाश्च पंचांगं महापातकनाशनम् ॥ ३ ॥

श्रीकृष्णः सबलः साक्षाद्गोलोकाधिपतिः प्रभुः ।

अग्रे चकार कं लीलां ललितां व्रजमंडले ॥ ४ ॥

श्रीनारद उवाच -

एकदा चारयन्गाः स्वाः सबलो गोपबालकैः ।

भांडीरे यमुनातीरे बाललीलां चकार ह ॥ ५ ॥

विहारं कारयन् बालैः वाह्यवाहकलक्षणम् ।

विजहार वने कृष्णो दर्शयन्गा मनोहराः ॥ ६ ॥

तत्रागतो गोपरूपी प्रलंबः कंसनोदितः ।

न ज्ञातो बालकैः सोपि हरिणा विदितोऽभवत् ॥ ७ ॥

विहारे विजयं रामं नेतुं कोऽपि न मन्यते ।

ऊवाह तं प्रलंबोऽसौ भांडीराद्यमुनातटम् ॥ ८ ॥

अवरोहरणतो दैत्यो मथुरां गंतुमुद्यतः ।

दधार घनवद्रूपं गिरीन्द्र इव दुर्गमः ॥ ९ ॥

बभौ बलो दैत्यपृष्ठे सुन्दरो लोलकुण्डलः ।

आकाशस्थः पूर्णचन्द्रः सतडिज्जलदो यथा ॥ १० ॥

दैत्यं भयंकरं वीक्ष्य बलदेवो महाबलः ।

रुषाऽहनन्मुष्टिना तं शिरस्यद्रिं यथाऽद्रिभित् ॥ ११ ॥

विशीर्णमस्तको दैत्यो यथा वज्रहतो गिरिः ।

पपात भूमौ सहसा चालयन् वसुधातलम् ॥ १२ ॥
तज्ज्योतिर्निर्गतं दीर्घं बले लीनं बभूव ह ।
तदैव ववृषुर्देवाः पुष्पैर्नन्दनसंभवैः ॥ १३ ॥
अभूज्जय जयारावो दिवी भूमौ नृपेश्वर ।
एवं श्रीबलदेवस्य चरितं परमाद्भुतम् ।
मया ते कथितं राजन् किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १४ ॥
बहुलाश्व उवाच -
कोऽयं दैत्यः पूर्वकाले प्रलंबो रणदुर्मदः ।
बलदेवस्य हस्तेन मुक्तिं प्राप कथं मुने ॥ १५ ॥
श्रीनारद उवाच -
शिवस्य पूजनार्थं हि यक्षराट् स्ववने शुभे ।
कारयामास पुष्पाणां रक्षां यक्षैरितस्ततः ॥ १६ ॥
तदप्यस्यापि जगृहुः पुष्पाणि प्रस्फुरंति च ।
ततः क्रुद्धो ददौ शापं यक्षराड् धनदो बली ॥ १७ ॥
ये गृह्णंत्यस्य पुष्पाणि स्वे चान्ये सुरमानवाः ।
भवितारोऽसुराः सर्वे मच्छापात् सहसा भुवि ॥ १८ ॥
हूहूसुतोऽथ विजयो विचरन् तीर्थभूमिषु ।
वनं चैत्ररथं प्राप्तो गायन् विष्णुगुणान्पथि ॥ १९ ॥
वीणापाणिरजानन्वै गन्धर्वः सुमनांसि च ।
गृहीत्वा सोऽसुरो जातो गन्धर्वत्वं विहाय तत् ॥ २० ॥
तदैव शरणं प्राप्तः कुबेरस्य महात्मनः ।
नत्वा तत्प्रार्थनां चक्रे कृतांजलिपुटः शनैः ॥ २१ ॥
तस्मै प्रसन्नो राजेन्द्र कुबेरोऽपि वरं ददौ ।
त्वं विष्णुभक्तः शांतात्मा मा शोकं कुरु मानद ॥ २२ ॥
द्वापरांते च ते मुक्तिः बलदेवस्य हस्ततः ।
भविष्यति न सन्देहो भांडीरे यमुनातटे ॥ २३ ॥
श्रीनारद उवाच -
हूहूसुतः स गन्धर्वः प्रलंबोऽभून्महासुरः ।

कुबेरस्य वराद्राजन् परं मोक्षं जगाम ह ॥ २४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे

प्रलम्बवधो नाम विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः २१

https://sa.wikisource.org/s/w55

कृष्णकृतं गोपीगणानां दावग्नि-मोक्षं तथा विप्रपत्नीभ्यः अन्नभिक्षा

श्रीनारद उवाच -

अथ क्रीडाप्रसक्तेषु गोपेषु सबलेषु च ।

तृणलोभेन विविशुर्गावः सर्वा महद्वनम् ॥ १ ॥

ता आनेतुं गोपबालाः प्राप्ता मुंजाटवीं पराम् ।

संभूतस्तत्र दावाग्निः प्रलयाग्निसमो महान् ॥ २ ॥

गोभिर्गोपाः समेतास्ते श्रीकृष्णं सबलं हरिम् ।

वदन्तः पाहि पाहीति भयार्ताः शरणं गताः ॥ ३ ॥

वीक्ष्य वह्निभयं स्वानां कृष्णो योगेश्वरेश्वरः ।

न्यमीलयत मा भैष्ट लोचनानीत्यभाषत ॥ ४ ॥

तथाभूतेषु गोपेषु तमग्निं भयकारकम् ।

अपिबद्भगवान्देवो देवानां पश्यतां नृप ॥ ५ ॥

एवं पीत्वा महावह्निं नीत्वा गोपालगोगणम् ।

प्राप्तोऽभूत् यमुनापारे शुभाशोकवने हरिः ॥ ६ ॥

तत्र क्षुत्पीडिता गोपाः श्रीकृष्णं सबलं हरिम् ।

कृतांजलिपुटा ऊचुः क्षुधार्ताः स्मो वयं प्रभो ॥ ७ ॥

तदा तान्प्रेषयामास यज्ञ आंगिरसे हरिः ।

ते गत्वा तं यज्ञवरं नत्वोचुर्विमलं वच ॥ ८ ॥

गोपा ऊचुः -

गोपालबालैः सबलः समागतो

    गाश्चारयन् श्रीव्रजराजनन्दनः ।

क्षुत्संयुतोऽस्मै सगणाय भूसुराः

    प्रयच्छताश्वन्नमनंगमोहिने ॥ ९ ॥

श्रीनारद उवाच -

न किंचिदूचुस्ते सर्वे वचः श्रुत्वा द्विजा नृप ।

गोपा निराशा आगत्य इत्यूचुः सबलं हरिम् ॥ १० ॥

गोपा ऊचु -

त्वमस्यधीशो व्रजमंडले बली

श्रीगोकुले नन्दपुरोऽग्रदण्डधृक् ।

न वर्तते दण्डमलं मधोः पुरि

प्रचंडचंडांशुमहस्तव स्फुरत् ॥ ११ ॥

श्रीनारद उवाच -

पुनस्तान् प्रेषयामास तत्पत्नीभ्यो हरिः स्वयम् ।

यज्ञवाटं पुनर्गत्वा नत्वा विप्रप्रियास्तदा ।

कृतांजलिपुटा ऊचुर्गोपाः कृष्णप्रणोदिताः ॥ १२ ॥

गोपा ऊचुः -

गोपालबालैः सबलः समागतो

गाश्चारयन् श्रीव्रजराजनन्दनः ।

क्षुत्संयुतोऽस्मै सगणाय चांगनाः

प्रयच्छताश्वन्नमनंगमोहिने ॥ १३ ॥

श्रीनारद उवाच -

कृष्णं समागतं श्रुत्वा कृष्णदर्शनलालसाः ।

चक्रुस्तथाऽन्नं पात्रेषु नीत्वा सर्वा द्विजांगनाः ॥ १४ ॥

त्यक्त्वा सद्यो लोकलज्जां कृष्णपार्श्वं समाययुः ।

अशोकानां वने रम्ये कृष्णातीरे मनोहरे ॥ १५ ॥

यथा श्रुतं तथा दृष्टं श्रीहरेरूपमद्भुतम् ।

प्राप्यानंदं गताः सर्वास्तुरीयं योगिनो यथा ॥ १६ ॥

श्रीभनवानुवाच -

धन्या यूयं दशनार्थमागता हे द्विजांगनाः ।

प्रतियात गृहाञ्छीघ्रं निःशंका भूमिदेवताः ॥ १७ ॥

युष्माकं तु प्रभावेण पतयो वो द्विजातयः ।

सद्यो यज्ञफलं प्राप्य युष्माभिः सह निर्मलाः ॥ १८ ॥

गमिष्यंति परं धाम गोलोकं प्रकृतेः परम् ।

अथ नत्वा हरिं सर्वा आजग्मुर्यज्ञमण्डले ॥ १९ ॥

श्रीनारद उवाच -

ता दृष्ट्वा ब्राह्मणाः सर्वे स्वात्मानं धिक् प्रचक्रिरे ।
दिदृक्षवस्ते श्रीकृष्णं कंसाद्भीता न चागताः ॥ २० ॥
भुक्त्वाऽन्नं सबलः कृष्णो गोपालैः सह मैथिल ।
गाः पालयन्नाजगाम वृन्दारण्यं मनोहरम् ॥ २१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
दावाग्निमोक्ष विप्रपत्नीदर्शनं नामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः २२



< गर्गसंहिता | खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)

नन्दादीनां वैकुण्ठदर्शनम् -

श्रीनारद उवाच -

एकदा नंदराजोऽसौ कृत्वा चैकादशीव्रतम् ।

द्वादश्यां यमुनां स्नातुं गोपालैर्जलमाविशत् ॥ १ ॥

तं गृहीत्वा पाशिभृत्यः पाशिलोकं जगाम ह ।

तदा कोलाहले जाते गोपानां मैथिलेश्वर ॥ २ ॥

आश्वास्य सर्वान् भगवान् गतवान् वारुणीं पुरीम् ।

भस्मीचकार सहसा पुरीदुर्गं हरिः स्वयम् ॥ ३ ॥

कोटिमार्तंडसंकाशं दृष्ट्वा प्रकुपितं हरिम् ।

नत्वा कृतांजलिः पाशी परिक्रम्याह धर्षितः ॥ ४ ॥

वरुण उवाच -

नमः श्रीकृष्णचंद्राय परिपूर्णतमाय च ।

असंख्यब्रह्मांडभृते गोलोकपतये नमः ॥ ५ ॥

चतुर्व्यूहाय महसे नमस्ते सर्वतेजसे ।

नमस्ते सर्वभावाय परस्मै ब्रह्मणे नमः ॥ ६ ॥

केनापि मूढेन ममानुगेन

    कृतं परं हेलनमद्य एव ।

तत्क्षम्यतां भोः शरणं गतं मां

    परेश भूमन् परिपाहि पाहि ॥ ७ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति प्रसन्नो भगवान् नंदं नीत्वा सुजीवितम् ।

सौख्यं प्रकाशयन्बंधून् व्रजमंडलमाययौ ॥ ८ ॥

नन्दराजमुखाच्छ्रुत्वा प्रभावं श्रीहरेस्तु तम् ।

गोपीगोपगणा ऊचुः श्रीकृष्णं नन्दनंदनम् ॥ ९ ॥

यदि त्वं भगवान्साक्षाल्लोकपालैः सुपूजितः ।

दर्शयाशु परं लोकं वैकुण्ठं तर्हि नः प्रभो ॥ १० ॥

नीत्वा सर्वान् ततः कृष्ण एत्य वैकुण्ठमंदिरम् ।
दर्शयामास रूपं स्वं ज्योतिर्मंडलमध्यगम् ॥ ११ ॥
सहस्रभूजसंयुक्तं किरीटकटकोज्ज्वलम् ।
शंखचक्रगदापद्मवनमालाविराजितम् ॥ १२ ॥
असंख्यकोटिमार्तंड संकाशं शेषसंस्थितम् ।
चामरांदोलदिव्याभं ब्रह्माद्यैः परिसेवितम् ॥ १३ ॥
तदैव तान् गोपगणान् पार्षदास्ते गदाधराः ।
ऋजुं कृत्वा नतिं धृत्वा दूरे स्थाप्य प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
चकितानिव तान्वीक्ष्य प्रोचुस्ते पार्षदा गिरा ।
रे रे तूष्णीं प्रभवत मा वक्तव्यं वनेचराः ॥ १५ ॥
भाषणं मा प्रकुरुत न दृष्ट्वा किं सभा हरेः ।
वेदा वदंति चात्रैव साक्षाद्देवे स्थिते प्रभौ ॥ १६ ॥
इति शिक्षां गता गोपा हर्षिता मौनमास्थिताः ।
मनस्यूचुरयं कृष्ण उच्चसिंहासने स्थितः ॥ १७ ॥
अस्मान् दूरादधःकृत्वा ऽस्माभिर्वक्ति न कर्हिचित् ।
तस्माद्व्रजाद्वरं नास्ति कोपि लोको न सौख्यदः ॥ १८ ॥
यत्रानेन स्वभ्रात्रापि वार्ता स्याद्धि परस्परम् ।
इतिप्रवदतस्तान्वै नीत्वा श्रीभगवान् हरिः ।
व्रजमागतवान् राजन् परिपूर्णतमः प्रभुः ॥ १९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
नन्दादिवैकुण्ठदर्शनं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः २३

सुदर्शनोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -

एकदा नृप गोपालाः शकटै रत्नपूरितैः ।

वृषभानूपनन्दाद्या आजग्मुश्चांबिकावनम् ॥ १ ॥

भद्रकालीं पशुपतिं पूजयित्वा विधानतः ।

ददुर्दानं द्विजातिभ्यः सुप्तास्तत्र सरित्तटे ॥ २ ॥

तत्रैको निर्गतो रात्रौ सर्पो नन्दं पदेऽग्रहीत् ।

कृष्ण कृष्णेति चुक्रोश नन्दोऽतिभयविह्वलः ॥ ३ ॥

तदोल्मुकैर्गोपबालास्तोदुराजगरं नृप ।

पदं सोऽपि न तत्याज सर्पोऽथ स्वमणिं यथा ॥ ४ ॥

तताड स्वपदा सर्पं भगवान् लोकपावनः ।

त्यक्त्वा तदैव सर्पत्वं भूत्वा विद्याधरः कृती ।

नत्वा कृष्णं परिक्रम्य कृतांजलिपुटोऽवदत् ॥ ५ ॥

सुदर्शन उवाच -

अहं सुदर्शनो नाम विद्याधरवरः प्रभो ।

अष्टावक्रं मुनिं दृष्ट्वा हसितोऽस्मि महाबलः ॥ ६ ॥

मह्यं शापं ददौ सोऽपि त्वं सर्पो भव दुर्मते ।

तच्छापादद्य मुक्तोऽहम् कृपया तव माधव ॥ ७ ॥

त्वत्पादपद्ममकरंदरजःकणानां

स्पर्शेन दिव्यपदवीं सहसागतोऽस्मि ।

तस्मै नमो भगवते भुवनेश्वराय

यो भूरिभारहरणाय भूवोऽवतारः ॥ ८ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति नत्वा हरिं कृष्णं राजन् विद्याधरस्तु सः ।

जगाम वैष्णवं लोकं सर्वोपद्रव वर्जितम् ॥ ९ ॥

नंदाद्या विस्मिताः सर्वे ज्ञात्वा कृष्णं परेश्वरम् ।
अंबिकावनतः शीघ्रमाययुर्व्रजमंडलम् ॥ १० ॥
इदं मया ते कथितं श्रीकृष्णचरितं शुभम् ।
सर्वपापहरं पुण्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥
बहुलाश्व उवाच -
अहो श्रीकृष्णचन्द्रस्य चरितं परमाद्भुतम् ।
श्रुत्वा मनो मे तच्छ्रोतुमतृप्तं पुनरिच्छति ॥ १२ ॥
अग्रे चकार कां लीलां लीलया व्रजमंडले ।
हरिर्व्रजेशः परमो वद देवर्षिसत्तम ॥ १३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
सुदर्शनोपाख्यानं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ४ (माधुर्यखण्डः)/अध्यायः २४

व्योमासुर-अरिष्टवधम् -

श्रीनारद उवाच -

एकदा शैलदेशेषु सबलो भगवान्हरिः ।

कृत्वा निलायनक्रीडां चौरपालकलक्षणाम् ॥ १ ॥

तत्र व्योमासुरो दैत्यो बालान्मेषायितान् बहून् ।

नीत्वा नीत्वाऽद्रिदर्यां च विनिक्षिप्य पुनः पुनः ॥ २ ॥

शिलया पिदधे द्वारं मयपुत्रो महाबलः ।

सत्यचौरं च तं ज्ञात्वा भगवान् मधुसूदनः ॥ ३ ॥

गृहीत्वा पातयामास भुजाभ्यां भूमिमंडले ॥ ४ ॥

तदा मृत्युं गतो दैत्यस्तज्ज्योतिर्निर्गतं स्फुरत् ।

दशदिक्षु भ्रमद्राजन् श्रीकृष्णे लीनतां गतम् ॥ ५ ॥

तदा जयजयारावो दिवि भूमौ बभूव ह ।

पुष्पाणि ववृषुर्देवाः परमानंदसंवृताः ॥ ६ ॥

बहुलाश्व उवाच -

कोऽयं पूर्वं कुशलकृद्व्योमो नामाथ तद्वद ।

येन कृष्णे घनश्यामे लीनोऽभूद्दामिनी यथा ॥ ७ ॥

श्रीनारद उवाच -

आसीत्काश्यां भीमरथो राजा दानपरायणः ।

यज्ञकृन्मानदो धन्वी विष्णुभक्तिपरायणः ॥ ८ ॥

राज्ये पुत्रं सन्निवेश्य जगाम मलयाचलम् ।

तपस्तत्र समारेभे वर्षाणां लक्षमेव हि ॥ ९ ॥

तस्याश्रमे पुलस्त्योऽसौ शिष्यवृन्दैः समागतः ।

तं दृष्ट्वा नोत्थितो मानी राजर्षिर्न नतोऽभवत् ॥ १० ॥

शापं ददौ पुलस्त्योऽपि दैत्यो भव महाखल ।

ततस्तच्चरणोपांते पतितं शरणागतम् ॥ ११ ॥

उवाच मुनिशार्दूलः पुलस्त्यो दीनवत्सलः ।

द्वापरान्ते माथुरे च पुण्ये श्रीव्रजमंडले ॥ १२ ॥

यदुवंशपतेः साक्षाच्छ्रीकृष्णस्य भुजौजसा ।

ईप्सिता योगिभिर्मुक्तिर्भविष्यति न संशयः ॥ १३ ॥

श्रीनारद उवाच -

सोऽयं भीमरथो राजा मयदैत्यसुतोऽभवत् ।

श्रीकृष्णभुजवेगेन मुक्तिं प्राप विदेहराट् ॥ १४ ॥

एकदा गोपबालेषु दैत्योऽरिष्टो महाबलः ।

आगतो नादयन् खं गां तटान् शृङ्गैर्विदारयन् ॥ १५ ॥

गोप्यो गोपा गोगणाश्च वीक्ष्य तं दुद्रुवुर्भयात् ।

भगवान् दैत्यहा देवो मा भैष्टैत्यभयं ददौ ॥ १६ ॥

गृहीत्वा तं तु शृङ्गेषु नोदयामास माधवः ।

सोऽपि तं नोदयामास श्रीकृष्णं योजनद्वयम् ॥ १७ ॥

पुच्छे गृहीत्वा तं कृष्णो भ्रामयित्वा भुजौजसा ।

भूपृष्ठे पोथयामास कमण्डलुमिवार्भकः ॥ १८ ॥

अरिष्टः पुनरुत्थाय क्रोधसंरक्तलोचनः ।

शृङ्गैश्च रोहितं शैलं समुत्पाट्य महाखलः ॥ १९ ॥

गर्जयन्घनवद्वीरः कृष्णोपरि समाक्षिपत् ।

कृष्णः शैलं संगृहित्वा तस्योपरि समाक्षिपत् ॥ २० ॥

शैलस्यापि प्रहारेण किंचिद्व्याकुलमानसः ।

भूमौ तताड शृङ्गाग्रान्निर्गतं तैर्जलं भुवः ॥ २१ ॥

श्रीकृष्णस्तं च शृङ्गेषु गृहीत्वा भ्रामयन्मुहुः ।

भूपृष्ठे पोथयामास वातः पद्ममिवोद्धृतम् ॥ २२ ॥

तदैव वृषरूपत्वं त्यक्त्वा विप्रवपुर्धरः ।

नत्वा श्रीकृष्णपादाब्जं प्राह गद्गदया गिरा ॥ २३ ॥

द्विज उवाच -

बृहस्पतेश्च शिष्योऽहं वरतंतुर्द्विजोत्तमः ।

बृहस्पतिसमीपे च पठितुं गतवानहम् ॥ २४ ॥

पादौ कृत्वा स्थितोऽभूवं पश्यतस्तस्य संमुखे ।

तदा रुषाऽऽह स मुनिः वृषवत्वं स्थितः पुरः ॥ २५ ॥
गुरुहेलनकृत्तस्मात्त्वं बृषो भव दुर्मते ।
तस्य शापाद्वृषोऽभूवं बंगदेशेषु माधव ॥ २६ ॥
असुराणां प्रसंगेना सुरत्वं गतवानहम् ।
त्वत्प्रसादाद्विमुक्तोऽहं शापतोऽसुरभावतः ॥ २७ ॥
श्रीकृष्णाय नमस्तुभ्यं वासुदेवाय ते नमः ।
प्रणतक्लेशनाशाय गोविंदाय नमो नमः ॥ २८ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा श्रीहरिं नत्वा साक्षाच्छिष्यो बृहस्पतेः ।
द्योतयन्भुवनं राजन् विमानेन दिवं ययौ ॥ २९ ॥
इदं मया ते कथितं खण्डं माधुर्य्यमद्भुतम् ।
सर्वपापहरं पुण्यं कृष्णप्राप्तिकरं परम् ॥ ३० ॥
कामदं पठतां शश्वत्किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ३१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां माधुर्यखण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे
व्योमासुरारिष्टासुरवधो नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥
हरिः ॐ तत्सच्छ्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०१




श्रीकृष्ण आनयनाय कंसस्य मन्त्रणा

श्रीनारद उवाच -

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनम् ।

देवकीपरमानंदं कृष्णं वन्दे जगद्‌गुरुम् ॥ १ ॥

बहुलाश्व उवाच -

मथुरायां किं चरित्रं कृतवान्भगवान्मुने ।

कथं जघान कंसाख्यमेतन्मे ब्रूहि तत्त्वतः ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

अथैकदाऽहं मथुरां पुरीं परां

विलोकितुं चागतवान्नृपेश्वर ।

कर्तुं परं दैत्यवधोद्यमं हरेः

परस्य साक्षान्मनसा प्रणोदितः ॥ ३ ॥

सिंहासने च प्रहृते पुरंदरा-

त्सितातपत्रे चलचारुचामरे ।

स्थितं नृपं कंसमुरंगदुःसहं

प्रावोचमेवं शृणु तत्प्रपूजितः ॥ ४ ॥

यशोदायाः सुता जाता या त्वद्धस्ताद्दिवं गता ।

देवक्यां कृष्ण उत्पन्नो रोहिणीनंदनो बलः ॥ ५ ॥

स्वमित्रे नंदराजे च न्यस्तौ पुत्रौ भवद्‌भयात् ।

तवारी रामकृष्णौ द्वौ वसुदेवेन दैत्यराट् ॥ ६ ॥

पूतनाद्या ह्यरिष्टांता दैत्या ये त्वद्‌बलोत्कटाः ।

याभ्यां हता वनोद्देशे ते मृत्यू तौ स्मृतौ किल ॥ ७ ॥

एवमुक्तो भोजपतिः क्रोधाच्चलितविग्रहः ।

जग्राह निशितं खड्‌गं शौरिं हंतुं सभातले ॥ ८ ॥

मया निवारितः सोऽपि विस्तृतैर्निगडैर्दृढैः ।
बद्ध्वा तं भार्यया सार्द्धं कारागारे रुरोध ह ॥ ९ ॥
इत्युक्त्वा तं मयि गते केशिनं दैत्यपुंगवम् ।
रामकृष्णवधार्थाय प्रेषयामास दैत्यराट् ॥ १० ॥
चाणूरादीन् समाहूय महामात्रं द्विपस्य च ।
कार्यभारकराँल्लोकान् प्राहेदं भोजराड् बली ॥ ११ ॥
कंस उवाच -
हे कूट हे तोशलक हे चाणूर महाबल ।
रामकृष्णौ च मे मृत्यू दर्शितौ नारदेन तु ॥ १२ ॥
भवद्भिरिह संप्राप्तौ हन्येतां मल्ललीलया ।
मल्लभूमिं च संयुक्तां कुरुताशु शुभावहाम् ॥ १३ ॥
द्विपं कुवलयापीडं रंगद्वारि मदोत्कटम् ।
प्रस्थाप्य तेन हंतव्यौ महामात्र ममाहितौ ॥ १४ ॥
चतुर्दश्यां तु कर्तव्यो धनुर्यागः प्रशान्तये ।
अमावास्यादिने लोका मल्लयुद्धं भवेदिह ॥ १५ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा स्वजनान् कंसोऽक्रूरमाहूय सत्वरम् ।
रहसि प्राह राजेंद्र मंत्रं मंत्रिजनप्रियम् ॥ १६ ॥
कंस उवाच -
भो भो दानपते मंत्रिन् श्रृणु मे परमं वचः ।
गच्छ नंदव्रजं प्रातः कुरु कार्यं महामते ॥ १७ ॥
आसाते तत्र मे शत्रू वसुदेवसुतौ किल ।
दर्शितौ नारदेनापि देवदेवर्षिणा भृशम् ॥ १८ ॥
सोपायनैर्गोपगणैर्नन्दराजादिभिः सह ।
मथुरादर्शनमिषाद्रथेनानय मा चिरम् ॥ १९ ॥
द्विपेन वा महामल्लैर्घातयिष्यामि तौ शिशू ।
तत्पश्चान्नंदराजं च वसुदेवसहायकम् ॥ २० ॥
वृषभानुवरं पश्चान्नवनन्दोपनन्दकान् ।

पश्चाच्छौरिं हनिष्यामि देवकं तत्सहायकम् ॥ २१ ॥
उग्रसेनं च पितरं वृद्धं राज्यसमुत्सुकम् ।
तत्पश्चाद्यादवान्सर्वान् हनिष्यामि न संशयः ॥ २२ ॥
एते देवगणाः सर्वे जाता मंत्रिन् महीतले ।
शकुनिर्मे महामित्रो बली चन्द्रावतीपतिः ॥ २३ ॥
भूतसंतापनो हृष्टो वृकः शंबर एव च ।
कालनाभो महानाभो हरिश्मश्रुस्तथैव च ॥ २४ ॥
एते मित्राणि मे संति मदर्थं प्राणदा बलात् ।
श्वशुरोऽपि जरासंधो द्विविदो मे सखा स्मृतः ॥ २५ ॥
बाणासुरश्च नरको मय्येव कृतसौहृदः ।
एते सर्वां महीं जित्वा बद्ध्वा देवान्सवासवान् ॥ २६ ॥
क्षिप्त्वा मेरुगुहादुर्गे कुबेरं द्रव्यनायकम् ।
त्रैलोक्यराज्यं तु सदा करिष्यंति न संशयः ॥ २७ ॥
कवीनां त्वं कविरिव गिरां गीष्पतिवद्भुवि ।
एतत्कार्यं च कर्तव्यं त्वया दानपते त्वरम् ॥ २८ ॥
अक्रूर उवाच -
त्वया कृतो यदुपते मनोरथमहार्णावः ।
दैवेच्छयाऽयं भवति गोष्पदं तद्विनार्णवः ॥ २९ ॥
कंस उवाच -
विसृज्य दैवं कुरुते बलिष्ठो
दैवं समाश्रित्य हि निर्बलश्च ।
कालात्मनोर्नित्यगयोः प्रभावा-
न्निराकुलस्तिष्ठतु कर्मयोगी ॥ ३० ॥
श्रीनारद उवाच -
एवमुक्त्वा मंत्रिवरं समुत्थाय सभास्थलात् ।
किंचित्प्रकुपितः कंसः शनैरंतःपुरं ययौ ॥ ३१ ॥
इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कंसमंत्रो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०२

https://sa.wikisource.org/s/wdp

कृष्णकृतं केशिवधम्

श्री नारद उवाच -

अथ केशी महादैत्यो हयरूपी मदोत्कटः ।

एत्य वृदावनं रम्यं जगर्ज्ज घनवद्बली ॥ १ ॥

यस्य पादप्रताडेन निपेतुः शाखिनो दृढाः ।

पुच्छघातेन गगने खंडं खंडं ययुर्घनाः ॥ २ ॥

तं वीक्ष्य दुःसहजवं गोपगोपीगणा भृशम् ।

भयातुरा मैथिलेन्द्र श्रीकृष्णं शरणं ययुः ॥ ३ ॥

मा भैष्टेत्यभयं दत्वा भगवान्वृजिनार्दनः ।

कटौ पीतांबरं बद्ध्वा हंतुं दैत्यं प्रचक्रमे ॥ ४ ॥

हरिं पश्चिमपादाभ्यां संतताड महासुरः ।

चालयन्पृथिवीं राजन्नादयन् व्योममंडलम् ॥ ५ ॥

गृहीत्वा पादयोर्दैत्यं भ्रामयित्वा भुजेन खे ।

चिक्षेप योजनं कृष्णो वातः पद्ममिवोद्धृतम् ॥ ६ ॥

पुनरागतवान् सोऽपि क्रोधपूरितविग्रहः ।

पुच्छेन श्रीहरिं देवं संतताड व्रजांगणे ॥ ७ ॥

पुच्छे गृहीत्वा तं कृष्णो भ्रामयित्वा भुजौजसा ।

योजनानां शतं राजन् चिक्षेप गगने बलात् ॥ ८ ॥

आकाशात्पतितः सोऽपि किंचिद्व्यायाकुलमानसः ।

समुत्थाय पुनर्दैत्यो जगर्ज घनवद्बली ॥ ९ ॥

सटा विधुन्वन् रोमाणि बालं खे चालयन्मुहुः ।

महीं विदारयन्पादैरुत्पपात हरेः पुरः ॥ १० ॥

तताड मुष्टिना तं वै भगवान्मधुसूदनः ।

तस्य मुष्टिप्रहारेण मूर्छितो घटिकाद्वयम् ॥ ११ ॥

मस्तकेन गलोद्देशे समुद्धृत्य हरिं हयः ।

भूमंडलादुत्पपात गगने लक्षयोजनम् ॥ १२ ॥

तयोर्युद्धमभूत् घोरं गगने प्रहरद्वयम् ।

पदैर्दद्भिः सटाभिश्च पुच्छतीक्ष्णखुरैर्नृप ॥ १३ ॥
गृहीत्वा तं हरिर्दोर्भ्यां भ्रामयित्वा त्वितस्ततः ।
आकशात्पातयामास कमंडलुमिवार्भकः ॥ १४ ॥
भुजं प्रवेशयामास तन्मुखे भगवान् हरिः ।
तस्योदरे गतो बाहुः ववृधे रोगवद्भृशम् ॥ १५ ॥
तदा तु लेंडं कृतवान् रुद्धवायुर्महासुरः ।
खंडीभूतोदरः सद्यो ममार हयरूपधृक् ॥ १६ ॥
देहाद्विनिर्गतः सद्यो मुकुटी कुंडलान्वितः ।
दिव्यरूपधरं कृष्णं प्रांजलिः प्रणनाम ह ॥ १७ ॥
कुमुद उवाच -
शक्रस्यानुचरोऽहं वै कुमुदो नाम माधव ।
तेजस्वी रूपवान् वीरो जिष्णुश्छत्रभ्रमिं दधन् ॥ १८ ॥
वृत्रासुरवधे पूर्वं ब्रह्महत्याप्रशांतये ।
यज्ञं चक्रार नाकेशो वाजिमेधं क्रतूत्तमम् ॥ १९ ॥
अश्वमेधहयं शुभ्रं श्यामकर्णं मनोजवम् ।
तमारुरुक्षुर्दुष्टोऽहं चोरयित्वा तलं गतः ॥ २० ॥
ततो मरुद्गणैर्नीतं पाशबद्धं महाखलम् ।
शशाप मां बलारातिः त्वं रक्षो भव दुर्मते ॥ २१ ॥
हयाकृतिस्ते संभूयाद्भूमौ मन्वंतरद्वयम् ।
तच्छापादद्य मुक्तोऽहं सद्यस्त्वत् स्पर्शनात्प्रभो ॥ २२ ॥
किंकरं कुरु मां देव त्वदंघ्रौ लग्नमानसम् ।
नमस्तुभ्यं भगवते सर्वलोकैकसाक्षिणे ॥ २३ ॥
श्रीनारद उवाच -
प्रदक्षिणीकृत्य हरिं परेश्वरं
    विमानमारुह्य महोज्ज्वलं परम् ।
वैकुण्ठलोकं कुमुदो ययौ त्वरं
    विराजयन्मैथिल मंडलं दिशाम् ॥ २४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे केशिवधो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०३



वृन्दावने अक्रूरागमनम्

श्रीनारद उवाच -

अक्रूरो रथमारुह्य कर्तुं कार्यं नृपस्य वै ।

प्रहर्षितो मैथिलेन्द्र प्रययौ नंदगोकुलम् ॥ १ ॥

परां भक्तिं ह्युपगतः श्रीकृष्णे पुरुषोत्तमे ।

एवं विचारयन्बुद्ध्या पथि गच्छन्महामतिः ॥ २ ॥

अक्रूर उवाच -

किं भारते वा सुकृतं कृतं मया

निष्कारणं दानमलं क्रतूत्तमम् ।

तीर्थाटनं वा द्विजसेवनं शुभं

येनाद्य द्रक्ष्यामि हरिं परेश्वरम् ॥ ३ ॥

तपः सुतप्तं किमलं पुरा कृतं

सत्सेवनं भक्तियुतं मया कृतम् ।

येनैव मे दर्शनमद्य दुर्लभं

श्रीकृष्णदेवस्य पुरो भविष्यति ॥ ४ ॥

तेषां भवो वै सफलो महीतले

यन्नेत्रगामी भगवान्सुरेश्वरः ।

कृत्वाऽथ तद्दर्शनमद्य दुर्लभं

सद्यः कृतार्थो भविताऽस्मि सर्वतः ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं संचितयन्कृष्णं पश्यन्शकुनमुत्तमम् ।

संध्यायां गोकुलं प्राप्तो रथस्थो गांदिनीसुतः ॥ ६ ॥

कृष्णपादाब्जचिह्नानि यवाङ्कुशयुतानि च ।

तद्रागयुक्परागाणि रजांसि स ददर्श कौ ॥ ७ ॥

तद्दर्शन्नौत्सुक्यभक्तिभावानन्दसमाकुलः ।
रथात्समुत्पत्य तेषु लुठंश्चाश्रु मुमोच सः ॥ ८ ॥
येषां श्रीकृष्णदेवस्य भक्तिः स्याद्धृदि मैथिल ।
तेषामाब्रह्मणः सर्वं तृणवज्जगतः सुखम् ॥ ९ ॥
रथारुढस्ततोऽक्रूरः क्षणान्नन्दपुरं गतः ।
घोषेषु सबलं कृष्णमागच्छंतं ददर्श ह ॥ १० ॥
देवौ पुराणौ पुरुषौ परेशौ
    पद्मेक्षणौ श्यामलगौरवर्णौ ।
यथेन्द्रनीलध्वजवज्रशैलौ
    समाश्रितौ तौ पथि रामकृष्णौ ॥ ११ ॥
बालार्कमौली वसनं तडिद्युती
    वर्षाशरन्मेघरुचं दधानौ ।
दृष्ट्वा स तूर्णं स्वरथाद्गतोऽधो
    तयोर्नतो भक्तियुतः पपात ॥ १२ ॥
तदाननं बाष्पकलाकुलेक्षणं
    रोमांचितं वीक्ष्य हरिः परेश्वरः ।
दोर्भ्यां समुत्थाप्य घृणातुरोऽश्रु
    मुमोच भक्तं परिरभ्य माधवः ॥ १३ ॥
एवं मिलित्वा सबलश्च तं हरिः
    सद्यः समानीय वरासनं ददौ ।
निवेद्य गां चातिथये सुभोजनं
    रसावृतं प्रेमयुतो ह्युपाहरत् ॥ १४ ॥
तमाह नंदः परिरभ्य दोर्भ्या-
    महो कथं जीवसि कंसराज्ये ।
गतत्रपो यो निजघान बालान्
    स्वसुः कथं सोऽन्यजनेषु मोही ॥ १५ ॥
गृहं गते नंदवरे हरिस्तं
    प्रपच्छ सर्वं कुशलं स्वपित्रोः ।

तथा यदूनां किल बांधवानां
    कंसस्य सर्वां विपरीतबुद्धिम् ॥ १६ ॥
अक्रूर उवाच -
परश्वोऽहनि हे देव हंतुं शौरिं समुद्यतः ।
खड्गपाणिर्भोजराजो नारदेन निवारितः ॥ १७ ॥
दुःखिता बांधवाः सर्वे यादवा भयविह्वलाः ।
सकुटुंबाः कंसभयाद्भूमन्देशांतरं गताः ॥ १८ ॥
अद्यैव यादवान्हंतुं देवाञ्जेतुं समुद्यतः ।
अन्यत्किमपि कौ कर्तुमिच्छते दैत्यराड्बली ॥ १९ ॥
तस्माद्भवद्भ्यां गंतव्यं कुशलं कर्तुमव्ययम् ।
भवंतौ हि विना कार्यं किंचिन्न स्यात्सतां प्रभू ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
अथ तस्य वचः श्रुत्वा सबलो भगवान् हरिः ।
नन्दराजमतेनाह गोपान् कार्यकरानिदम् ॥ २१ ॥
श्रीभगवानुवाच -
नंदराजोऽपि सबलो वृद्धैर्गोपगणैरहम् ।
नन्दा नवोपनन्दाश्च तथा षड् वृषभानवः ॥ २२ ॥
मथुरां तु गमिष्यन्ति सर्वे प्रातः समुत्थिताः ।
सर्वे तु गोरसं तस्माद्दधिदुग्धघृतादिकम् ॥ २३ ॥
गृहीत्वैकत्र कर्तव्यं सोपायनमतः परम् ।
रथांश्च शकटैः सार्द्धं समर्थान्कुरुताशु वै ॥ २४ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा कार्यकरा गोपाः सर्वे गृहे गृहे ।
शृण्वंतीनां गोपिकानामूचुः सर्वं यथोदितम् ॥ २५ ॥
तच्छ्रुत्वोद्विग्नहृदया गोप्यो विरहविह्वलाः ।
परस्परं वाक्यमूचुः सर्वास्ता हि गृहे गृहे ॥ २६ ॥
प्रस्थानस्य च वार्तेयं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।
वृषभानुवरस्यापि गृहे प्राप्ता नृपेश्वर ॥ २७ ॥

गमिष्यतो भर्तुरतीव दुःखिताः
    श्रुत्वाऽथ वार्तां सदसि ह्यकस्मात् ।
संप्राप मूर्च्छां वृषभानुनन्दिनी
    रंभेव भूमौ पतिता मरुद्धता ॥ २८ ॥
काश्चित्परिम्लानमुखश्रियोऽभवन्
    प्रकंकणीभूत कराङ्गुलीयकाः ।
सद्यः श्लथद्भूषणकेशबंधनाः
    चित्रार्पितारंभ इवावतस्थिरे ॥ २९ ॥
श्रीकृष्ण गोविंद हरे मुरारे
    काश्चिद्वदन्त्यः स्वगृहेऽतिविह्वलाः ।
विसृज्य कर्माणि गृहस्य सर्वतो
    योगीव चानन्दगता नृपेश्वर ॥ ३० ॥
काश्चित्समर्थास्तु परस्परं वचः
    समेत्य राजन् युगपत्सखीजनम् ।
उचुः स्खलद्गद्गदकंठवाचः
    स्वतः स्रवद्बाष्पकलावहद्दशः ॥ ३१ ॥
गोप्य उचुः -
अहोऽतिनिर्मोहिजनस्य चित्रं
    परं चरित्रं गदितुं न योग्यम् ।
मुखेन चान्यं हृदि भाव्यमन्य-
    द्देवो न जानाति कुतो मनुष्यः ॥ ३२ ॥
रासेऽपि यद्यद्गदितं तु तत्त-
    द्विहाय गंतुं समवस्थितोऽयम् ।
गते पुरीं प्राणपतावहोऽस्मिन्
    किं किं न कष्टं बत नोऽभविष्यत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे अक्रूरागमनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०४



नन्दादिभ्यां सह कृष्णस्य मथुरा-यात्रा

श्रीनारद उवाच -

राजन्नेवं वदंतीनां गोपिनां विरहं परम् ।

विज्ञाय भगवान्देवः शीघ्रं तासां गृहान्ययौ ॥ १ ॥

यावंत्यो योषितो राजंस्तावद्रूपधरो हरिः ।

स्वयं संबोधयामास वाग्भिः सर्वाः पृथक् पृथक् ॥ २ ॥

श्रीराधामंदिरं गत्वा दृष्ट्वा राधां च मूर्च्छिताम् ।

रहःस्थितां सखीसंघे ननाद मुरलीं कलम् ॥ ३ ॥

श्रुत्वा वंशीध्वनिं राधा सहसोत्थाय चातुरा ।

नेत्र उन्मील्य ददृशे श्रीगोविंदं समागतम् ॥ ४ ॥

पद्मिनीव गतानन्दं पद्मिनी पद्मिनीपतिम् ।

वीक्ष्योत्थायागता तस्मै सादरेणासनं ददौ ॥ ५ ॥

अश्रुपूर्णमुखीं दीनां राधां कमललोचनाम् ।

शोचंतीं भगवानाह मेघगंभीरया गिरा ॥ ६ ॥

श्रीभगवानुवाच -

विमनास्त्वं कथं भद्रे मा शोचं कुरु राधिके ।

अथवा गंतुकामं मां श्रुत्वाऽसि विरहातुरा ॥ ७ ॥

भुवो भारावताराय कंसादीनां वधाय च ।

ब्रह्मणा प्रार्थितः साक्षाज्जातोऽहं वै त्वया सह ॥ ८ ॥

मथुरां हि गमिष्यामि हरिष्यामि भुवो भरम् ।

शीघ्रमत्रागमिष्यामि करिष्यामि शुभं तव ॥ ९ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्तवंतं जगदीश्वरं हरिं

राधा पतिं प्राह वियोगविह्वला ।

दावाग्निना दावलतेव मूर्च्छिता
सुकंपरोमांचित भावसंवृता ॥ १० ॥
श्रीराधोवाच -
भुवो भरं हर्तुमलं पुरीं व्रज
कृतं परं मे शपथं शृणु त्वतः ।
गते त्वयि प्राणपते च विग्रहं
कदाचिदत्रैव न धारयाम्यहम् ॥ ११ ॥
यदात्थ मे त्वं शपथं न मन्यसे
द्वितीयवारं प्रददामि वाक्पथम् ।
प्राणोऽधरे गन्तुमतीव विह्वलः
कर्पूरधूलेः कणवद्गमिष्यति ॥ १२ ॥
श्रीभगवानुवाच -
वचनं वै स्वनिगमं दूरीकर्तुं क्षमोऽस्म्यहम् ।
भक्तानां वचनं राधे दूरीकर्तुं न च क्षमः ॥ १३ ॥
श्रीदाम शापात्पूर्वस्माद्गोलोके कलहान्मम ।
शतवर्षं ते वियोगो भविष्यति न संशयः ॥ १४ ॥
मा शोकं कुरु कल्याणि वरं मे स्मर राधिके ।
मासं मासं वियोगे ते दर्शनं मे भविष्यति ॥ १५ ॥
श्रीराधोवाच -
मासं प्रति वियोगे मे दातुं स्वं दर्शनं हरे ।
चेन्नागमिष्यसि तदाऽसून्दुःखात् संत्यजाम्यहम् ॥ १६ ॥
लोकाभीराम जनभूषण विश्वदीप
कंदर्पमोहन जगद्वृजिनार्तिहारिन् ।
आनन्दकन्द यदुनन्दन नन्दसूनो
अद्यागमस्य शपथं कुरु मे पुरस्त्वम् ॥ १७ ॥
श्रीभगवानुवाच -
रंभोरु मासं प्रति ते वियोगे
चेन्नागमिष्ये शपथं गवां मे ।

निःसंशयं निष्कपटं वचस्त्व-
मवेहि राधे कथितं मया यत् ॥ १८ ॥
यो मित्रतां निष्कपटं करोति
निष्कारणो धन्यतमः स एव ।
विधाय मैत्रीं कपटं विदध्यात्
तं लंपटं हेतुपटं नटं धिक् ॥ १९ ॥
कर्मेन्द्रियाणीह यथा रसादीं-
स्तथा सकामा मुनयः सुखं यत् ।
मनाङ् न जानंति हि नैरपेक्षं
गूढं परं निर्गुणलक्षणं तत् ॥ २० ॥
जानंति संतः समदर्शिनो ये
दांता महांतः किल नैरपेक्षाः ।
ते नैरपेक्ष्यं परमं सुखं मे
ज्ञानेंद्रियादीनि यथा रसादीन् ॥ २१ ॥
सर्वं हि भावं मनसः परस्परं
न ह्येकतो भामिनि जायते ततः ।
प्रेमैव कर्तव्यमतो मयि स्वतः
प्रेम्णा समानं भुवि नास्ति किंचित् ॥ २२ ॥
यथा हि भांडीरवटे मनोरथो
बभूव राधे हि तथा भविष्यति ।
अहैतुकं प्रेम च सद्भिराश्रितं
तच्चापि संतः किल निर्गुणं विदुः ॥ २३ ॥
ये राधिकायां त्वयि केशवे मयि
भेदं न कुर्वंति हि दुग्धशौक्ल्यवत् ।
त एव मे ब्रह्मपदं प्रयान्ति
तदहैतुकस्फूर्जितभक्तिलक्षणाः ॥ २४ ॥
ये राधिकायां त्वयि केशवे मयि
पश्यन्ति भेदं कुधियो नरा भुवि ।

ते कालसूत्रं प्रपतन्ति दुःखिता
    रंभोरु यावत्किल चंद्रभास्करौ ॥ २५ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवमाश्वास्य तां राधां सर्वं गोपीगणं तथा ।
आययौ नंदभवनं भगवान्नयकोविदः ॥ २६ ॥
अथ सूर्योदये जाते नंदाद्याः शकटैर्बलिम् ।
नीत्वा रथान्समारुह्य सर्वे श्रीमथुरां ययुः ॥ २७ ॥
आरुह्य रामकृष्णाभ्यां स्वं रथं गांदिनीसुतः ।
प्रयाणमकरोद्राजन्मथुरां द्रष्टुमुद्यतः ॥ २८ ॥
कौटिशःकोटिशो गोप्यो मार्गे मार्गे समास्थिताः ।
पश्यंत्यस्तन्निर्गमनं क्रोधाढ्या मोहविह्वलाः ॥ २९ ॥
क्रूर क्रूरेति चाक्रूरं वदन्त्यः परुषं वचः ।
रुरुधुः सर्वतो यानं यथार्कं सरथं घनाः ॥ ३० ॥
अक्रूरस्य रथं राजन् निजघ्नुर्यष्टिभिर्भृशम् ।
अश्वांस्तथा सारथिं च भगवद्विरहातुराः ॥ ३१ ॥
अश्वास्तत्र समुत्पेतुस्ताडितास्त इतस्ततः ।
गोपीद्व्यङ्गुलिघातेन सारथिः पतितो रथात् ॥ ३२ ॥
विहाय लज्जां लोकस्य समाकृष्य रथाद्बलात् ।
कंकणैस्तेडुरक्रूरं पश्यतोः कृष्णरामयोः ॥ ३३ ॥
गोपीयूथबलं दृष्ट्वा सबलो भगवान् हरिः ।
गोपीः संबोधयामास रक्षित्वा गांदिनीसुतम् ॥ ३४ ॥
संध्यायामागमिष्यामि मा शोकं कुरुतांगनाः ।
पश्यतश्चास्य मद्वास्यं मा कुर्वन्तु व्रजौकसः ॥ ३५ ॥
इत्येवमुक्त्वा सरथः समागतो
    ऽक्रूरेण कृष्णो बलदेवसंयुतः ।
तुरंगमैर्वेगमयैर्मनोहरैः
    ययौ पुरीं यादववृन्दमण्डिताम् ॥ ३६ ॥
यावद्रथः केतुरुताश्वरेणुः

आलक्ष्यते तावदतीव मोहात् ।

स्थिता ह्यभूवन्पथि चित्रवत्ताः

स्मृत्वा हरेर्वाक्यमुतागताशाः ॥ ३७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीमथुराप्रयाणं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०५

https://sa.wikisource.org/s/wcb
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

यमुनाजलमध्ये अक्रूरस्य भगवद्दर्शनं कृष्णस्य मथुराप्रवेशं रजकवधं तथा वस्त्रग्रहणम्

श्रीनारद उवाच -

हरिरक्रूरामाभ्यां मथुरोपवनं गतः ।

यमुनानिकटं स्थित्वा वारि पीत्वा रथं ययौ ॥ १ ॥

अक्रूरस्तावनुज्ञाप्य स्नातुं श्रीयमुनां गतः ।

नित्यनैमित्तिकं कर्तुं विवेश विमले जले ॥ २ ॥

जले चागाधगंभीरे महावर्तसमाकुले ।

ददर्श रामकृष्णौ तौ वदंतौ गांदिनीसुतः ॥ ३ ॥

विस्मतस्तौ रथेऽपश्यत्पुनर्वारि स्थितौ नृप ।

ददर्श तत्र सर्पेन्द्रं कुंडलीभूतमास्थितम् ॥ ४ ॥

तस्योत्संगे महालोकं गोलोकं लोकवन्दितम् ।

गोवर्धनाद्रिं यमुनां वृन्दारण्यं मनोहरम् ॥ ५ ॥

असंख्यकोटिमार्तण्डज्योतिषां मंडलं प्रभुम् ।

परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं पुरुषोत्तमम् ॥ ६ ॥

कोटिमन्मथलावण्यं रासमंडलमध्यगम् ।

राधया सहितं देवं तत्राक्रूरो ददर्श ह ॥ ७ ॥

ज्ञात्वा कृष्णं परं ब्रह्म नत्वा नत्वा पुनः पुनः ।

कृताञ्जलिपुटोऽक्रूरः स्तुतिं चक्रेऽतिहर्षितः ॥ ८ ॥

अक्रूर उवाच -

नमः श्रीकृष्णचंद्राय परिपूर्णतमाय च ।

असंख्यांडाधिपतये गोलोकपतये नमः ॥ ९ ॥

श्रीराधापतये तुभ्यं व्रजधीशाय ते नमः ।

नमः श्रीनंदपुत्राय यशोदानंदनाय च ॥ १० ॥

देवकीसुत गोविंद वासुदेव जगत्पते ।

यदूत्तम जगन्नाथ पाहि मां पुरुषोत्तम ॥ ११ ॥
वाणी सदा ते गुणवर्णने स्यात्
कर्णौ कथायां मम दोश्च कर्मणि ।
मनः सदा त्वच्चरणारविंदयो-
र्दृशौ स्फुरद्धामविशेषदर्शने ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं संस्तुवतस्तस्य पश्यतो विस्मितस्य च ।
तत्रैवान्तर्दधे कृष्णः सलोको भगवान्प्रभुः ॥ १३ ॥
नत्वा तं च तदाक्रूरः कृत्वा नैमित्तिकं विधिम् ।
ज्ञात्वा कृष्णं परं ब्रह्म विस्मितो रथमाययौ ॥ १४ ॥
दिनात्यये रामकृष्णावानयद्गांदिनीसुतः।
रथेन वायुवेगेन स्निग्धगंभीरनादिना ॥ १५ ॥
पुरस्योपवने तत्र वीक्ष्य नंदं यदूत्तमः ।
अक्रूरं प्राह विहसन्मेघगंभीरया गिरा ॥ १६ ॥
श्रीभगवानुवाच -
मथुरायां हि गंतव्यं भवता स्वरथेन वै ।
गोपालैः सहितः पश्चादागमिष्यामि मानद ॥ १७ ॥
अक्रूर उवाच -
देवदेव जगन्नाथ गोविंद पुरुषोत्तम ।
सहाग्रजः सगोपालो गच्छ मे मंदिरं प्रभो ॥ १८ ॥
पादारविंदरजसा पवित्रीकुरु मद्गृहम् ।
त्वां विना न गमिष्यामि मंदिरं स्वं जगत्पते ॥ १९ ॥
श्रीभगवानुवाच -
गृहं तवागमिष्यामि हत्वा वै यादवाहितम् ।
सबलो बांधवैः सार्द्धं करिष्यामि तव प्रियम् ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
अथ तत्र स्थिते कृष्णे सोऽक्रूरो मथुरां गतः ।
निवेद्य चेदं कंसाय ततः स्वभवनं ययौ ॥ २१ ॥

अथापराह्णे सबलं गोविन्दं बालकैः पुरीम् ।
द्रष्टुमभ्युदितं वीक्ष्य नंदो वाक्यमथाब्रवीत् ॥ २२ ॥
आर्जवेन पुरीं वीक्ष्यागन्तव्यं भवता किल ।
न गोकुलं विद्धि चैनां कंसराज्ये महाभये ॥ २३ ॥
तथाऽस्तु चोक्त्वा भगवान् वृद्धैर्नन्दप्रणोदितैः ।
गोपालैर्बालकैः सार्द्धं सबलो गतवान्पुरीम् ॥ २४ ॥
प्रासादैर्गगनस्पर्शैर्हेमरत्नखचिद्गृहैः ।
शोभितां दुर्गसंयुक्तां देवधानीमिव स्थिताम् ॥ २५ ॥
कालिंदीं रत्नसोपानैश्चलदूर्मिकुतूहलैः ।
अलकामिव शोभाढ्यां दिव्यनारीनरैर्युताम् ॥ २६ ॥
प्रेक्षञ्छ्रीमथुरां कृष्णो धनिनां मंदिराणी च ।
पश्यन् गोपालकैः सार्द्धं राजमार्गं विवेश ह ॥ २७ ॥
श्रुत्वाऽऽगतं तं वसुदेवनंदनं
    बहुश्रुता वै मथुरापुरांगनाः ।
त्यक्त्वाऽथ कर्माणि विसृज्य ताः शिशून्
    द्रष्टुं व्यधावन्नुदधिं यथाऽऽपगाः ॥ २८ ॥
काश्चित्तु हर्म्यात्किल जालदेशात्
    कुड्यात्तु काश्चित्पटतो गवाक्षात् ।
विनिर्गता द्वारकपाटदेशात्
    तच्चत्वरात्तं ददृशुः पुरंध्र्यः ॥ २९ ॥
एकं चलत्कुन्तलमानने स्वे
    किमग्रगानां तु मनांसि हर्तुम् ।
पश्चात्कृतं मौलितले दधानं
    किं पृष्ठगानां हरणं द्वितीयम् ॥ ३० ॥
पीतांबरार्द्धं बलिनं स्फुरत्कटा-
    वर्द्धं तदंसे जलदे यथा तडित् ।
पद्मं करे स्वे हृदि वैजयंतीं
    स्रजं दधानं वसुदेवनन्दनम् ॥ ३१ ॥

विलोक्य सर्वा मुमुहुः पुरस्त्रियो
    विलोलपाठिननवीनकुण्डलम् ।
बालार्कहेमांगदबाहुमंडलं
    राजन्नसंख्यांडपतिं परात्परम् ॥ ३२ ॥

पुरंध्र्य उचुः -

अहो वृदावनं रम्यं यत्र सन्निहितो ह्ययम् ।
धन्या गोपगणाः सर्वे पश्यंत्येनं मनोहरम् ॥ ३३ ॥
धन्या गोपरमण्यस्तास्ताभिः किं सुकृतं कृतम् ।
पिबंति या रासरंगे मुहुश्चास्याधरामृतम् ॥ ३४ ॥

श्रीनारद उवाच -

राजमार्गे रंगकारं रजकं यांतमुन्मदम् ।
गोपालानुमतेनैव प्राह तं मधुसूदनः ॥ ३५ ॥
देहि नो मित्र वासांसि रुचिराणि महामते ।
दातुस्ते हि परं श्रेयो भविष्यति न संशयः ॥ ३६ ॥
प्रज्वलन्कृष्णवाक्येन धृतेनाग्निर्यथा भृशम् ।
कंसभृत्यो महादुष्टः प्राहेदं पथि माधवम् ॥ ३७ ॥

रजक उवाच -

ईदृशान्येव वस्त्राणि पितृभिर्वः पितामहैः ।
धारितानि किमुद्वृत्तास्ते तु कौपीनधारकाः ॥ ३८ ॥
याताशु वन्या नगरात्सर्वे वै जीवितेच्छया ।
कारागारे कारयामि युष्मान् वस्त्रहरानहम् ॥ ३९ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं प्रवदतस्तस्य रजकस्य यदूत्तमः ।
जहार मस्तकं सद्यः कराग्रेणैव लीलया ॥ ४० ॥
तज्ज्योतिः श्रीघनश्यामे लीनं जातं विदेहराट् ।
सद्यस्तदनुगाः सर्वे वासःकोशान् विसृज्य वै ॥ ४१ ॥
दुद्रुवुः सर्वतो राजन् शरत्काले यथा घनाः ।
गृहित्वाऽऽत्मप्रिये वस्त्रे स्थितयो रामकृष्णयोः ॥ ४२ ॥

जगृहुर्गोपबालास्ते राजमार्गजना अपि ।
तद्धारणविदो बाला वासांसि रुचिराणि च ।
अस्तव्यस्तं परिदधुः श्रीकृष्णस्य प्रपश्यतः ॥ ४३ ॥
वीक्ष्य तौ वायकः कश्चिच्छ्रीकृष्णबलदेवयोः ।
विचित्रवर्णैर्वासोभिर्दिव्यं वेषं चकार ह ॥ ४४ ॥
तथाऽन्येषां शिशूनां च यथायोग्यं विधाय सः ।
राजन्परमया भक्त्या पुनः कृष्णं ददर्श ह ॥ ४५ ॥
प्रसन्नो भगवांस्तस्मै प्रादात्सारूप्यमात्मनः ।
बलं श्रियं तथैश्वर्यं बलदेवो ददौ पुनः ॥ ४६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे मथुरायां श्रीकृष्णप्रवेशो नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०६

https://sa.wikisource.org/s/wcc
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

मालाकारगृहगमनं कुब्जा-विकुब्जीकरणं कंसधनुर्भङ्गं च

श्रीनारद उवाच -

अथ गोपालकैः सार्द्धं श्रीकृष्णो नंदनंदनः ।

गृहं जगाम सबलः सुदाम्नो दाममालिनः ॥ १ ॥

दृष्ट्वा तौ स समुत्थाय नमस्कृत्य कृताञ्जलिः ।

पुष्पसिंहासने स्थाप्य प्राह गद्‌गदया गिरा ॥ २ ॥

सुदामोवाच -

धन्यं कुलं मे भवनं च जन्म

त्वयय्यागते देवकुलानि सप्त ।

मातुः पितुः सप्त प्रियया

वैकुण्ठलोकं गतवंति मन्ये ॥ ३ ॥

भूभारमाहर्तुमलं यदोः कुले

जातौ युवां पूर्णतमौ परेश्वरौ ।

नमो युवाभ्यां मम दीनदीनं

गृहं गताभ्यां जगदीश्वरौ परौ ॥ ४ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा पुष्परचनालंकारान् मधुपध्वनीन् ।

निवेद्य मकरंदांश्च मालाकारो ननाम ह ॥ ५ ॥

धृत्वा तत्पुष्पनिचयं सबलो भगवान् हरिः ।

दत्त्वा गोपेभ्य आरात्तं प्राह प्रहसिताननः ॥ ६ ॥

गरीयसी मत्पदाब्जे भक्तिर्भूयात्सदा तव ।

मद्‌भक्तानां तु संगः स्यान्मत्स्वरूपमिहैव हि ॥ ७ ॥

बलदेवो ददौ तस्मै श्रियं चान्वयवर्धिनीम् ।

उत्थाय तौ ततो राजन्नन्यां वीथीं प्रजग्मतुः ॥ ८ ॥

यांतीं स्त्रियं पद्मनेत्रां पाटीरालेपभाजनम् ।
विभ्रतीं युवतीं कुब्जां पथि पप्रच्छ माधवः ॥ ९ ॥
श्रीभगवानुवाच -
का त्वं कस्य प्रिया सुभ्रु कस्यार्थं चंदनं त्विदम् ।
देह्यावयोर्येन तव चिरं श्रेयो भविष्यति ॥ १० ॥
सैरंध्र्युवाच -
दास्यस्मि सुन्दरवर कुब्जानाम महामते ।
मद्धस्तोत्थं च पाटीरं जातं भोजपतेः प्रियम् ॥ ११ ॥
अद्यापि कंसदास्यस्मि सांप्रतं तव चाग्रतः ।
हस्तिशुण्डादण्डसमे भुजदण्डेऽस्ति मे मनः ॥ १२ ॥
युवां विना कोऽन्यतमोऽनुलेपं कर्तुमर्हति ।
युवयोस्तु समं रूपं त्रैलोक्ये न हि विद्यते ॥ १३ ॥
श्रीनारद उवाच -
उभाभ्यां सा ददौ सांद्रं हर्षिता ह्यनुलेपनम् ।
अथ तावंगरागेण रामकृष्णौ विरेजतुः ॥ १४ ॥
जगृहुश्चन्दनं दिव्यं किंचित्किंचिद्व्रजार्भकाः ।
त्रिवक्रामथ तां कृष्णो ऋज्वीं कर्तुं मनो दधे ॥ १५ ॥
आक्रम्य पद्भ्यां प्रपदेऽङ्गुलिद्वयं
    प्रोत्तानहस्तेन विभुः परेश्वरः ।
प्रगृह्य नृणां चुबुके प्रपश्यतां
    वक्रां तनुं तामुदनीनमद्धरिः ॥ १६ ॥
तदैव सा यष्टिसमानविग्रहा
    दीप्त्या च रंभां क्षिपतीव रूपिणी ।
भूत्वा गृहीत्वाऽऽह हरिं तु वाससि
    शुचिस्मिता जातमनोजविह्वला ॥ १७ ॥
सैरंध्र्युवाच -
गच्छाशु हे सुन्दरवर्य मद्गृहं
    त्यक्तुं भवंतं किल नोत्सहेऽहम् ।

प्रसीद सर्वज्ञ रसज्ञ मानद
    त्वया भृशं प्रोन्मथितं मनो मम ॥ १८ ॥

श्रीनारद उवाच -

तदैव गोपा जहसुः परस्पर-
    महो किमेतत्करतालनिःस्वनैः ।
प्रहस्य रामस्य हरिः प्रपश्यत-
    स्तद्याच्यमानो ह्यवदत्परं वचः ॥ १९ ॥

श्रीभगवानुवाच -

अहोऽतिधन्या मथुरा पुरीयं
    वसंति यत्रैव जनास्तु सौम्याः ।
येऽज्ञातपान्थान्स्वगृहं नयंति
    दृष्ट्वा पुरीं धाम तवागमिष्ये ॥ २० ॥

श्रीनारद उवाच -

एवमुक्त्वोत्तरीयांतं समाकृष्य गिरार्द्रया ।
राजमार्गं व्रजन्कृष्णो वैश्यानाढ्यान्ददर्श ह ॥ २१ ॥
पुष्पताम्बूलगंधाढ्यैः फलैर्दुग्धफलैर्हरिम् ।
सम्पूज्य स्वासने स्थाप्य नेमुरग्र्यधियो विशः ॥ २२ ॥

वैश्या उचुः -

भवेच्चेदत्र ते राज्यं तावकान्सरतात्तदा ।
वयं तव प्रजा देव राज्ये प्राप्ते न कः स्मरेत् ॥ २३ ॥

श्रीनारद उवाच -

पप्रच्छ सुस्मितो वैश्यान्कोदण्डस्थानमच्युतः ।
न ते तमूचुः सुधियः कोदण्डे भंगशंकया ॥ २४ ॥
तद्रूपगुणमाधुर्यमोहिता ये च माथुराः ।
कुमार पश्यैहि धनुरित्यूचुस्तद्दिदृक्षवः ॥ २५ ॥
तैर्दृष्टेन पथा कृष्णः प्रविष्टो धनुषः स्थलम् ।
मैत्रीं कुर्वन् वयस्यैश्च माथुरैः पुरबालकैः ॥ २६ ॥
यथैद्रं हेमचित्राढ्यं कोदण्डं सप्ततालकम् ।

पुरुषैः पञ्चसाहस्रैर्नेतुं योग्यं बृहद्भरम् ॥ २७ ॥
अष्टधातुमयं क्लिष्टं लक्षभारसमं परम् ।
चतुर्दश्यां पौरजनैरर्चितं यज्ञमण्डपे ॥ २८ ॥
भार्गवेण पुरा दत्तं यदुराजाय माधवः ।
ददर्श कुण्डलीभूतं साक्षाच्छेषमिव स्थितम् ॥ २९ ॥
वार्यमाणो नृभिः कृष्णः प्रसह्य धनुराददे ।
पश्यतां तत्र पौराणां सज्जं कृत्वाऽथ लीलया ॥ ३० ॥
आकृष्य कर्णपर्यंतं दोर्दंडाभ्यां हरिर्धनुः ।
बभंज मध्यतो राजन्निक्षुदंडं गजो यथा ॥ ३१ ॥
भज्यमानस्य धनुषष्टङ्कारोऽभूत्तडित्स्वनः ।
ननाद तेन ब्रह्मांडं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥ ३२ ॥
विचेलुर्दिग्गजास्तारा राजद्भूखण्डमंडलम् ।
तदैव बधिरीभूता पृथिव्यां जनमंडली ॥ ३३ ॥
कंसस्य हृदयं शब्दो विददार घटीद्वयम् ।
तद्रक्षिणः प्रकुपिता उत्थिता आततायिनः ॥ ३४ ॥
गृहीतुकामाः श्रीकृष्णं प्रत्यूचुर्बध्यतामिति ।
अथ तानागतान् वीक्ष्य सशस्त्रान्बलकेशवौ ॥ ३५ ॥
कोदण्डशकले नीत्वा जघ्नतुर्दुर्मदान्भृशम् ।
शकलातिप्रहारेण केचिद्वीरास्तु मूर्छिताः ॥ ३६ ॥
भिन्नपादा भिन्ननखाः केचिच्छिन्नांसबाहवः ।
वीराः पञ्च सहस्राणि निपेतुर्भूमिमण्डले ॥ ३७ ॥
विचेलुर्माथुराः सर्वे दुद्रुवुस्तद्दिदृक्षवः ।
पुर्यां कोलाहले जाते नृणां जातं महद्भयम् ॥ ३८ ॥
भोजराजसभाछत्रमकस्मान्निपपात ह ।
गोपालैः सबलः कृष्णो धावञ्चापस्थलान्नृप ।
आययौ नन्दनिकटे सन्ध्याकालेऽतिभीतवत् ॥ ३९ ॥
निरीक्ष्य गोविंदसुरूपमद्भुतं
विमोहिता वै मथुरापुरांगनाः ।

विस्रस्तवासःकबराः स्मराधयः

परस्परं प्राहुरिदं सखीजनम् ॥ ४० ॥

पुरंध्र्य ऊचुः -

कंदर्पकोटिद्युतिमाहरंस्त्वरं

स्वैरं चरन्वै मथुरापुरे हरिः ।

निरीक्ष्यते याभिरतीव साक्षा-

दङ्गेषु सर्वेष्वपि नः समाविशत् ॥ ४१ ॥

कुशला ऊचुः -

क्रूराः स्त्रियः किं न हि संति पत्तने

निरीक्ष्यते याभिरनंगमोहनः ।

अंगेषु सर्वेष्वपि सर्वसुन्दरो

नास्माभिरानन्दमयो निरीक्ष्यते ॥ ४२ ॥

कस्यैकदेशे मधुरत्वमीक्ष्यते

तत्रास्ति नेत्रं प्रपतत्पतंगवत् ।

यस्त्वेव सर्वांगमनोहरः सखि

स एव नेत्रेण कथं समीक्ष्यते ॥ ४३ ॥

अंगे ह्यंगे सुन्दरे नंदसूनोः

प्राप्तं प्राप्तं यत्र यत्रापि नेत्रम् ।

तस्मात्तस्मान्नामवल्लब्धसौख्यं

लावण्याब्धौ मग्नवल्लग्नचित्तम् ॥ ४४ ॥

श्रीनारद उवाच -

दृष्ट्वा दिने यं व्रजराजनन्दनं

स्वप्नेऽपि तद्ददृशुः पुरस्त्रियः ।

गोप्यः कथं तं मधुरं न सस्मरु-

र्याभिः कृतं मैथिल रासमंडलम् ॥ ४५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीमथुरादर्शनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०७

https://sa.wikisource.org/s/wdx
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

कृष्णकृतं कुवलयापीडवधं तथा कंस-मल्लगण-युद्धम्

श्रीनारद उवाच -

रजकस्य शिरश्छेदं कंसो वै रक्षिणां वधम् ।

धनुर्भंगं ततः श्रुत्वा परं त्रासमुपागमत् ॥ १ ॥

तत्क्षणाद्दुर्निमित्तानि वामाङ्गस्फुरणानि च ।

प्रपश्यन्नङ्गभङ्गानि न निद्रां प्राप दैत्यराट् ॥ २ ॥

स्वप्ने प्रेतैः समायुक्तस्तैलाभ्यक्तो दिगंबरः ।

जपास्रङ्महिषारुढो दक्षिणाशां जगाम सः ॥ ३ ॥

प्रातःकाले समुत्थाय कार्यभारकराञ्जनान् ।

आहूय कारयामास मल्लक्रीडामहोत्सवम् ॥ ४ ॥

विशालाजिरसंयुक्ते हेमस्तंभसमन्विते ।

सभामण्डपदेशाग्रे रंगभूमिर्बभूव ह ॥ ५ ॥

वितानैर्हेमसंकाशैर्मुक्तादामविलंबिभिः ।

सोपानैर्हेममञ्चैश्च रंगभूमिर्बभौ नृप ॥ ६ ॥

राजमञ्चे रत्नमये मकरन्दार्चिते शुभे ।

शक्रसिंहासनं तत्र सोपबर्हणमण्डलम् ॥ ७ ॥

आतपत्रेण दिव्येन चंद्रमण्डलचारुणा ।

हंसाभैर्व्यजनैर्युक्तश्चामरैर्वज्रमुष्टिभिः ॥ ८ ॥

दशहस्तोच्छ्रितं शश्वद्विश्वकर्मविनिर्मितम् ।

तदारुह्य बभौ कंसोऽद्रिशृङ्गे मृगराडिव ॥ ९ ॥

गायकाः प्रजगुस्तत्र ननृतुर्वारयोषितः ।

नेदुर्मृदंगपटहतालभेर्यानकादयः ॥ १० ॥

राजानो मंडलेशाश्च पौरा जानपदा नृप ।

ददृशुर्मल्लयुद्धं ते मञ्चे मञ्चे समास्थिताः ॥ ११ ॥

चाणूरो मुष्टिकः कूटः शलस्तोशल एव च ।
व्यायाममुद्गरैर्युक्ता युयुधुस्ते परस्परम् ॥ १२ ॥
नन्दराजादयो गोपाः कंसाहूता नताननाः ।
दत्वा बलिं परं तस्मा एकस्मिन्मञ्च आश्रिताः ॥ १३ ॥
बाणासुरजरासन्धनरकाणां पुरान्नृप ।
अन्येषां शंबरादीनां सकाशाद्भूभुजां तथा ॥ १४ ॥
बलयश्चाययू राजन् यदुराजाय तत्र वै ।
अथ तौ रामकृष्णौ द्वौ मायाबालकविग्रहौ ॥ १५ ॥
मल्ललीलादर्शनार्थं ययतू रंगमंडपम् ।
गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ।
स्रवन्मदमहामत्तं रत्नकुण्डलमंडितम् ॥ १६ ॥
गजं कुवलयापीडं रंगद्वारमवस्थितम् ।
वीक्ष्य कृष्णो महामात्रं प्राह गंभीरया गिरा ॥ १७ ॥
आकर्षयांग नागेन्द्रं मार्गं कुरु ममेच्छया ।
नोचेत्वां पातयिष्यामि सनागं भूमिमंडले ॥ १८ ॥
महामात्रस्तदा क्रुद्धो नोदयामास तं गजम् ।
चीत्कारमुत्कटं दिक्षु कुर्वन्तं नन्दसूनवे ॥ १९ ॥
गृहीत्वा तं हरिं सद्यः शुंडादण्डेन नागराट् ।
उज्जहार ततस्तस्मान्निर्गतो भारभृद्धरिः ॥ २० ॥
तत्पादेषु विलीनोऽभूत्प्रभ्रन्सन्नितस्ततः ।
वृन्दावननिकुञ्जेषु वृक्षेषु च यथा हरिः ॥ २१ ॥
करे जग्राह तं नागः शुण्डादण्डेन चांघ्रिषु ।
निष्पीड्य शुण्डां हस्तभ्यां हरिः पश्चाद्विनिर्गतः ॥ २२ ॥
तिर्यग्भूतश्च तं नागो गृहीतुमुपचक्रमे ।
मुष्टिना तं घातयित्वा पुरो दुद्राव माधवः ॥ २३ ॥
तमन्वधावन्नागेन्द्रो मथुरायां विदेहराट् ।
कोलाहले तदा जाते हरिस्तस्मादितो ययौ ॥ २४ ॥
पुच्छे गृहीत्वा तं नागं बलदेवो महाबलः ।

चकर्ष भुजदंडाभ्यां फणिनं गरुडो यथा ॥ २५ ॥

प्रहसन्भगवान्कृष्णो गृहीत्वा तं करे बलात् ।

चकर्ष भुजदण्डाभ्यां कूपरज्जुं यथा नरः ॥ २६ ॥

द्वयोराकर्षणान्नागो विह्वलोऽभून्नृपेश्वर ।

महामात्रास्तदा सप्त रुरुहुस्तं गजं बलात् ॥ २७ ॥

नीता गजास्तथा चान्यैः कृष्णं हंतुं शतत्रयम् ।

अंकुशास्फालनात्क्रुद्धं मत्तेभं पुनरागतम् ॥ २८ ॥

श्रीकृष्णो भगवान्साक्षाद्बलदेवस्य पश्यतः ॥ २९ ॥

शुंडादंडे संगृहीत्वा भ्रामयित्वा त्वितस्ततः ।

पातयामास भूपृष्ठे कमंडलुमिवार्भकः ॥ ३० ॥

दूरे प्रपतितास्तस्य महामात्रा इतस्ततः ।

सतां प्रपश्यतां नागः सद्यो वै निधनं गतः ॥ ३१ ॥

तज्ज्योतिः श्रीघनश्यामे लीनं जातं विदेहराट् ।

दंतावुत्पाट्य तस्यापि रामकृष्णौ महाबलौ ।

निजघ्नतुर्महामात्रान् मृगान्केसरिणो यथा ॥ ३२ ॥

द्विपे हतेऽपि ये चान्ये महामात्रा इतस्ततः ।

विदुद्रुवुर्यथा मेघा वर्षाकाले गते सति ॥ ३३ ॥

एवं हत्वा द्विपं गोपैः शेषैस्तैः प्रेक्षणोत्सुकैः ।

जयारावै रामकृष्णौ श्रमवारिमदांकितौ ॥ ३४ ॥

परिश्रमारुणमुखौ रंगं विविशतुस्त्वरम् ।

दंतपाणी महावेगौ यथाशामनिलानलौ ॥ ३५ ॥

मल्लाश्च मल्लं च नरा नरेंद्रं

स्त्रियः स्मरं गोपगणा व्रजेशम् ।

पिता सुतं दंडधरं ह्यसंतो

मृत्यं च कंसो विवुधा विराजम् ॥ ३६ ॥

तत्त्वं परं योगिवराश्च भोजा

देवं तदा रंगगतं बलेन ।

पृथक् पृथग्भावनया ह्यपश्य-

न्सर्वे जनास्तं परिपूर्णदेवम् ॥ ३७ ॥
हतं द्विपं वीक्ष्य च तौ महाबलौ
कंसो मनस्वी भयमाप चेतसि ।
मंचस्थिता हर्षितमानसाश्च
चंद्रं चकोरा इव ते सुखं ययुः ॥ ३८ ॥
कर्णे च कर्णं विनिधाय नागरा
महोत्सुकास्ते ह्यवदन्परस्परम् ।
एतौ हि साक्षात्परमेश्वरौ परौ
बभूवतुर्वै वसुदेवनंदनौ ॥ ३९ ॥
अहोऽतिरम्यं व्रजमंडलं परं
यत्रैष साक्षाद्विचचार माधवः ।
कृत्वा हि यद्दर्शनमद्य दुर्लभं
वयं कृतार्थास्तु भवेम सर्वतः ॥ ४० ॥
श्रीनारद उवाच -
वदत्सु पौरलोकेषु नदत्तूर्येषु मैथिल ।
चाणुरस्तावुपव्रज्य रामकृष्णावुवाच ह ॥ ४१ ॥
चाणूर उवाच -
हे राम हे कृष्ण युवां महाबलौ
राज्ञः पुरो वै कुरुतं मृधं बलात् ।
प्रहर्षिते राजनि चेद्यदूत्तमे
किं कीं न भद्रं भवतीह वश्च नः ॥ ४२ ॥
श्रीभगवानुवाच -
पुरैव भद्रं नृपतेः प्रसादतो
बाला वयं तुल्यबलैश्च बालकैः ।
भूयान्मृधो नो बलवान् यथोचित-
मधर्मयुद्धं किल मा भवेदिह ॥ ४३ ॥
चाणूर उवाच -
भवान्न बालो न च वा किशोरो

बलश्च साक्षाद्बलिनां बलीयान् ।
सहस्रमत्तेभबलं दधानो
द्विपो भवद्भ्यां निहतः सलीलम् ॥ ४४ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं तस्य वचः श्रुत्वा भगवान्वृजिनार्दनः ।
चाणूरेणापि युयुधे मुष्टिकेन बलो बली ॥ ४५ ॥
आकर्षणं नोदनं च भुजाभ्यां भुजदण्डयोः ।
चक्रतुः पश्यतां नृणां गजाविव जिगीषया ॥ ४६ ॥
हस्ताभ्यां वपुरुत्थाप्य चाणूरस्य हरिः स्वयम् ।
अतोलयद्देहभारं पुण्यभारं यथा विधिः ॥ ४७ ॥
चाणूरस्तं हरिं देवं करणैकेन लीलया ।
उज्जहार महावीरो भूखंडं नागराडिव ॥ ४८ ॥
ग्रीवायां किल चाणूरं भुजवेगेन माधवः ।
कट्यां चोद्धृत्य सहसा पातयामास भूतले ॥ ४९ ॥
हस्तैश्च जानुभिः पादैर्भुजोरोऽङ्गुलिमुष्टिभिः ।
जघ्नतुः कृष्णचाणूरौ तथैव बलमुष्टिकौ ॥ ५० ॥
श्रमवारियुते दृष्ट्वा श्रीमुखे रामकृष्णयोः ।
सानुकंपास्तदा प्राहुर्गवाक्षस्था नृपस्त्रियाः ॥ ५१ ॥
स्त्रिय उचुः -
अहो अधर्मः सुमहत्सभायां
जातः पुरो राजनि वर्तमाने ।
क्व वज्रतुल्यांगवृतौ हि मल्लौ
क्व पुष्पतुल्यौ बत रामकृष्णौ ॥ ५२ ॥
अहो ह्यभाग्यं हि पुरौकसां नो
युद्धे तयोर्दर्शनमद्य जातम् ।
अहोऽतिधन्यं बत भूरि भाग्यं
वनौकसां रासरसेन जातम् ॥ ५३ ॥
अहो स्थिते राजनि दुष्टचित्ते

न कोऽपि वक्तुं क्षम एव सख्यः ।

तस्माद्धि नः पुण्यबलेन चेत्तौ

त्वरं मृधे वै जयतामरीन्स्वान् ॥ ५४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कुवलयापीडवधो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०८


< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

कंसवधम्

श्रीनारद उवाच -

आर्द्रचित्तं नंदराजं वनितानां मनोरथम् ।

स्मृत्वा शत्रून् हन्तुकामः चक्रे युद्धं बलाद्धरिः ॥ १ ॥

गृहीत्वा भुजदंडाभ्यां चाणूरं गगने बलात् ।

चिक्षेप सहसा कृष्णो वातः पद्ममिवोद्धृतम् ॥ २ ॥

आकाशात्पतितः सोऽपि तारकेव ह्यधोमुखः ।

उत्थाय मुष्टिना कृष्णं ताडयामास वेगतः ॥ ३ ॥

तस्य मुष्टिप्रहारेण न चचाल परात्परः ।

सद्यो गृहीत्वा चाणूरं पातयामास भूतले ॥ ४ ॥

भिन्नदंतस्तु चाणूरः क्रोधयुक्तो मदोत्कटः ।

मुष्टिद्वयेन श्रीकृणं तताड हृदि मैथिल ॥ ५ ॥

गृहीत्वा करयोस्तं वै कराभ्यां भगवान्स्वयम् ।

कंसस्याग्रे भ्रामयित्वा सर्वेषां पश्यतां नृप ॥ ६ ॥

पातयामास भूपृष्ठे कमंडलुमिवार्भकः ।

श्रीकृष्णस्य प्रहारेण चाणूरो भिन्नमस्तकः ॥ ७ ॥

उद्वमन् रुधिरं राजन्सद्यो वै निधनं गतः ।

तथैव मुष्टिकं मल्लं मुष्टिभिर्युधि दुर्गमम् ॥ ८ ॥

धृत्वांघ्रौ भ्रामयित्वा खे बलदेवो महाबलः ।

पातयामास भूपृष्ठे फणिनं गरुडो यथा ।

मुष्टिको निधनं प्राप प्रोद्वमन् रुधिरं मुखात् ॥ ९ ॥

कूटं समागतं वीक्ष्य बलदेवो महाबलः ।

मुष्टिना पातयामास वज्रेणेन्द्रो यथा गिरिम् ॥ १० ॥

प्राप्तं शलं नन्दसूनुर्लत्तया तं तताड ह ।

तीक्ष्णया तुंडया राजन्कद्रुजं गरुडो यथा ॥ ११ ॥
गृहीत्वा तोशलं कृष्णो मध्यतः संविदार्य्य च ।
प्राक्षिपत्कंसमंचाग्रे विटपं सिन्धुरो यथा ॥ १२ ॥
एते निपातिता रंगे सद्यो वै निधनं गताः ।
तेषां ज्योतींषि वैकुण्ठे विविशुः पश्यतां सताम् ॥ १३ ॥
एवं श्रीरामकृष्णाभ्यां मल्लेषु निहतेषु च ।
शेषाः प्रदुद्रुवुर्मल्ला भयार्ता जीवनेच्छया ॥ १४ ॥
श्रीदामादीन् वयस्यांश्च गोपानाकृष्य माधवः ।
तै सार्द्धं युद्धमारेभे सर्वेषां पश्यतां सताम् ॥ १५ ॥
किरीटकुण्डलधरौ रामकृष्णौ सहार्भकैः ।
विहरंतौ वीक्ष्य रंगे विसिस्मुः पुरवासिनः ॥ १६ ॥
कंसं विना सर्वमुखाज्जयशब्दो विनिर्गतः ।
साधु साध्विति वादोऽभून्नेदुर्दुंदुभयस्ततः ॥ १७ ॥
स्वस्याजयं वीक्ष्य कंसो महाक्रोधसमाकुलः ।
वर्जयित्वा तूर्यघोषं प्राह प्रस्फुरिताधरः ॥ १८ ॥
कंस उवाच -
दुर्बुद्धियुक्तौ वसुदेवनंदनौ
प्रसह्य निःसारयताशु मत्पुरात् ।
हरंतु सर्वं व्रजवासिनां धनं
बध्नीत नंदं सहसाऽतिदुर्मतिम् ॥ १९ ॥
अद्योग्रसेनस्य पितुः कुबुद्धेः
शौरेः शिरश्चाशु हि छिंधि छिंधि ।
कौ यत्र तत्रापि तथाऽत्र वृष्णि-
जातान्सुरांशान् किल सूदयध्वम् ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं विकत्थमानस्य कंसस्य यदुनंदनः ।
सहसोत्पत्य तं मञ्चमारुहत्क्रोधपूरितः ॥ २१ ॥
मृत्युं स्मागतं वीक्ष्य मञ्चादुत्थाय सत्वरम् ।

मदोद्धतो भर्त्सयंस्तं जगृहे खड्गचर्म्मणी ॥ २२ ॥
अग्रहीत्सहसा कंसं दोर्भ्यां चर्मासिसंयुतम् ।
यथा तुण्डविभागाभ्यां सविषं फणिनं विराट् ॥ २३ ॥
पतत्खड्गश्चलच्चर्मा भुजबंधाद्बलाद्बली ।
विनिर्ययौ तार्क्ष्यतुण्डात्पुण्डरीको यथा फणी ॥ २४ ॥
मंचे तौ बलिनौ वेगान्मर्दयंतौ परस्परम् ।
शैलशृङ्गे यथा सिंहौ शुशुभाते यथातथम् ॥ २५ ॥
उत्पतंतं बलात्कंसं शतहस्तं महांबरे ।
अग्रहिच्चोत्पतन् कृष्णः श्येनं श्येनो यथांबरे ॥ २६ ॥
गृहीत्वा भुजदण्डाभ्यां प्रचंडं दैत्यपुंगवम् ।
त्रैलोक्यबलधृग्देवो भ्रामयित्वा त्वितस्ततः ॥ २७ ॥
आकाशात्पातयामास मंचोपरि रुषान्वितः ।
भग्नदण्डोऽभवन्मञ्चस्तडित्पाते यथा द्रुमः ॥ २८ ॥
पतितोऽपि स वज्राङ्ग किंचिद्व्यायाकुलमानसः ।
सहसोत्थाय युयुधे श्रीकृष्णेन महात्मना ॥ २९ ॥
नीत्वा तं भुजदण्डाभ्यां मंचे क्षिप्त्वा पुनः प्रभुः ।
आरुह्य हृदयं तस्य मौलिं जग्राह माधव ॥ ३० ॥
सद्यः प्रगृह्य केशेषु रंगोपरि हरिः स्वयम् ।
मंचात्तं पातयामास शैलाद्गंडशिलामिव ॥ ३१ ॥
तस्योपरिष्ठाच्छ्रीकृष्णः सर्वाधारः सनातनः ।
निपपात स्वयं वेगादनन्तोऽनंतविक्रमः ॥ ३२ ॥
इत्थं द्वयोर्निपातेन निम्नं भूखंडमंडलम् ।
स्थालीव सहसा राजञ्चकंपे घटिकाद्वयम् ॥ ३३ ॥
संपरेतं भोजराजं भूमौ तं विचकर्ष ह ।
यथा मृगेन्द्रो नागेन्द्रं सर्वेषां पश्यतां नृप ॥ ३४ ॥
हाहाकारस्तदैवासीद्धावतां भूभुजां नृप ।
वैरभावेन देवेशं भजन्कंसो महाबलः ॥ ३५ ॥
जगाम तस्य सारूप्यं भृंगिणः कीटको यथा ।

कंसं प्रपतितं दृष्ट्वा भ्रातरोऽष्टौ महाबलाः ।
सुनामसृष्टिन्यग्रोधतुष्टिमद्राष्ट्रपालकाः ॥ ३६ ॥
सुहुना कंकशंकुभ्यां क्रोधप्रस्फुरिताधराः ।
खड्गचर्मधरा योद्धुं कृष्णोपरि समाययुः ॥ ३७ ॥
वीक्ष्य तान्मुद्गरं नीत्वा रोहिणीनंदनो बलः ।
आराच्चकार हुंकारं यथा सिंहो मृगान्प्रति ॥ ३८ ॥
हुंकारेणैव शस्त्राणि तेषां हस्तेभ्य आभयात् ।
पेतुराम्रफलानीव दण्डघातैश्च मैथिल ॥ ३९ ॥
निःशस्त्रास्ते महावीरा मुष्टिभिः सर्वतो बलम् ।
तेडुः शैलं यथा नागा शुंडादण्डैरितस्ततः ॥ ४० ॥
सृष्टिं तथा सुनामानं मुद्गरेण बलोऽहनत् ।
न्यग्रोधं भुजवेगेन कंकं वामकरेण वै ॥ ४१ ॥
शंकुं सुहुं तुष्टिमंतं वामपादेन माधवः ।
राष्ट्रपालं दक्षिणेन पादेनाभिजघान ह ॥ ४२ ॥
अष्टौ निपेतुः सहसा वृक्षा वातहता इव ।
तेषां ज्योतिर्भगवति लीनं जातं विदेहराट् ॥ ४३ ॥
देवदुन्दुभयो नेदुर्जयध्वनिरभूत्तदा ।
सद्यो वै ववृषुर्देवाः पुष्पैर्नंदनसंभवैः ॥ ४४ ॥
विद्याधर्यश्च गंधर्व्यो ननृतुर्हर्षविह्वलाः ।
विद्याधरश्च गंधर्वाः किन्नरास्तद्यशो जगुः ॥ ४५ ॥
ब्रह्माद्या मुनयः सिद्धा विमानैर्द्रष्टुमागताः ।
तुष्टुवू रामकृष्णौ तौ वाग्भिः श्रुतिपरायणाः ॥ ४६ ॥
ताडयंत्य उरो हस्तैः अस्तिप्रास्त्यादयः स्त्रियः ।
विनिर्गतास्ता रुरुदुर्जातवैधव्यदुःखिताः ॥ ४७ ॥
स्त्रिय ऊचुः -
हा नाथ हे युद्धपते क्व गतोऽसि महाबल।
त्रैलोक्यविजयी साक्षाद्देवानामपि दुर्जयः ॥ ४८ ॥
जातमात्राः स्वसुः पुत्रा निर्घृणेन त्वया हताः ।

अनिर्दशा निर्दशाश्चापरेऽपि निहता बलात् ॥ ४९ ॥

तेन पापेन घोरेण दशामेतादृशीं गतः ॥ ५० ॥

श्रीनारद उवाच -

एवमश्रुमुखीर्दीना आश्वास्य नृपयोषितः ।

विधाय यमुनातीरे चिताः श्रीखंडसंयुताः ॥ ५१ ॥

हतानां कारयित्वाऽसौ क्रियां वै पारलौकिकीम् ।

सर्वान्संबोधयामास भगवाँल्लोकभावनः ॥ ५२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कंसवधो नाम अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ०९



रामकृष्णयोः वसुदेव-देवकी साक्षात्कारं उपनयनं सान्दीपनिगृहे अध्ययनं गुरोः मृतपुत्रानयनम् च

श्रीनारद उवाच -

अथ देवौ रामकृष्णौ देवकीवसुदेवयोः ।

समीपं जग्मतुः साक्षाद्वृष्णिभिः परिवारितौ ॥ १ ॥

स्वतस्तयोर्बन्धनानि ययुः शिथिलतां नृप ।

तौ वीक्ष्य गरुडं प्राप्तं नागपाशगुणा यथा ॥ २ ॥

स्वप्रभावविदौ वीक्ष्य पितरौ सबलो हरिः ।

सद्यस्ततान स्वां मायां जगन्मोहकरीं बलात् ॥ ३ ॥

रामकृष्णौ सुतौ ज्ञात्वा शौरिर्मोहसमाकुलः ।

देवक्या सहासोत्थाय सस्वजे चाश्रुपूरितः ॥ ४ ॥

तावाश्वास्य हरिः सद्यो वृष्णिभिः परिवारितः ।

मातामहं तूग्रसेनं चकार मथुराधिपम् ॥ ५ ॥

आहूय यादवान्कंसभयाद्देशांतरं गतान् ।

प्रेम्णा निवासयामास सकुटुम्बान् यदोः पुरि ॥ ६ ॥

नंदराजं गोपगणैः स्वगृहान् गंतुमुद्यतम् ।

नत्वा तं सबलः प्राह मोहयन्निव मायया ॥ ७ ॥

अत्रैव वासं कुरु तात पुर्यां

गंतुं यदीच्छा मनसोत्थिता स्यात् ।

पश्चादहं वै सबलो यदून् वा

विधाय पार्श्वं तव चागमिष्ये ॥ ८ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं श्रीरामकृष्णाभ्यां नंदराजः प्रपूजितः ।

आलिंग्य शौरिं गोपालैर्ययौ प्रेमातुरो व्रजम् ॥ ९ ॥

दत्तं श्रीकृष्णजन्मर्क्षे धेनूनां नियुतं पुरा ।

ब्राह्मणेभ्यो ददौ शौरिर्वस्त्रमालास्वलंकृतम् ॥ १० ॥
शौरिर्गर्गं समाहूय श्रीकृष्णबलदेवयोः ।
यज्ञोपवीतं विधिवत्कारयामास धर्मवित् ॥ ११ ॥
रामकृष्णौ सर्वविद्याध्ययनं कर्तुमुद्यतौ ।
गुरोः सांदीपनेः पार्श्वं जग्मतुर्जनवत्परौ ॥ १२ ॥
कृत्वा परां गुरोः सेवां लघुकालेन माधवौ ।
सर्वविद्यां जगृहतुः सर्वविद्याविदां वरौ ॥ १३ ॥
गुरवे दक्षिणां दातुमुद्यतौ तौ कृताञ्जली ।
मृतं पुत्रं दक्षिणायां ताभ्यां वव्रे गुरुर्द्विजः ॥ १४ ॥
रथमारुह्य तौ दांतौ शातकुम्भपरिच्छदम् ।
प्रभासे चाब्धिनिकटं जग्मतुर्भीमविक्रमौ ॥ १५ ॥
सद्यः प्रकंपितः सिन्धू रत्नोपायनमुत्तमम् ।
नित्वा तच्चरणोपांते निपपात कृताञ्जलिः ॥ १६ ॥
तमाह भगवाञ्छीघ्रं पुत्रं देहि गुरोर्मम ।
प्रचंडोर्मिघटाटोपैस्त्वया तद्ग्रहणं कृतम् ॥ १७ ॥
समुद्र उवाच -
भगवन् देवदेवेश न मया बालको हृतः ।
हृतः पंचजनेनासौ शंखरूपासुरेण वै ॥ १८ ॥
वसन् सदा मदुदरे बलिष्ठो दैत्यपुंगवः ।
जेतुं योग्यस्त्वया देव देवानां भयकारकः ॥ १९ ॥
श्रीनारद उवाच -
तेनेक्तो भगवान्कृष्णो वासो बद्ध्वा कटौ दृढम् ।
निपपात महावेगात्समुद्रे भीमनादिनि ॥ २० ॥
श्रीकृष्णस्य निपातेन त्रिलोकीभारधारिणः ।
चकंपेऽब्धिर्भृशं वज्रकूटेनेव विदेहराट् ॥ २१ ॥
ततः पंचजनो दैत्यो योद्धुं श्रीकृष्णसंमुखे ।
आगतः सहसा वीरः शूलं चिक्षेप माधवे ॥ २२ ॥
हस्ते गृहीत्वा तच्छूलं तेनैवाभिजघान तम् ।

तद्घातेन प्रपतितो मूर्च्छितो वारिमंडले ॥ २३ ॥
सहसोत्थाय देवेशं किंचिद्व्यायाकुलमानसः ।
मूर्ध्ना तताड पक्षींद्रं स्वफणेन फणी यथा ॥ २४ ॥
परिपूर्णतमः साक्षात् श्रीकृष्णो भगवान् हरिः ।
क्रुद्धो मूर्द्धनि वेगेन मुष्टिना तं तताड ह ॥ २५ ॥
कृष्णमुष्टिप्रहारेण सद्यो वै निधनं गतः ।
तज्ज्योतिः श्रीघनश्यामे लीनं जातं विदेहराट् ॥ २६ ॥
एवं हत्वा पंचजनं शंखं नीत्वा तदंगजम् ।
महार्णवान्निर्गतोऽसौ सहसा रथमागमत् ॥ २७ ॥
वायुवेगेन यानेन रामकृष्णौ मनोहरौ ।
जग्मतुः शमनस्यापि दीर्घां संयमनीं पुरीम् ॥ २८ ॥
पांचजन्यध्वनिर्लोकं प्रचंडो मेघघोषवत् ।
पूरयामास तं श्रुत्वा चकंपे ससभो यमः ॥ २९ ॥
चतुरशीतिलक्षेषु नरकेषु निपातिताः ।
यैर्यैः श्रुता ध्वनिस्ते ते जग्मुर्मोक्षं तु पापिनः ॥ ३० ॥
यमः सद्यो बलिं नीत्वा श्रीकृष्णबलदेवयोः ।
पपात चरणोपांते धर्षितः सन्कृताञ्जलिः ॥ ३१ ॥
यम उवाच -
हे हरे हे कृपासिन्धो राम राम महाबल ।
असंख्यब्रह्मांडपती परिपूर्णतमौ युवाम् ॥ ३२ ॥
देवौ पुराणौ पुरुषौ महांतौ
सर्वेश्वरौ सर्वजगज्जनेशौ ।
अद्यैव सर्वोपरि वर्तमानौ
गिरा निजाज्ञां वदतं परेशौ ॥ ३३ ॥
श्रीभगवानुवाच -
गुरुपुत्रं लोकपाल आनयस्व महामते ।
राज्यं कुरु यथान्यायं मदुक्तं मानयन् क्वचित् ॥ ३४ ॥
श्रीनारद उवाच -

तदैव तेनोपानीतं गुरुपुत्रं हरिः स्वयम् ।
गृहीत्वाऽवंतिकामेत्य ददौ श्रीगुरवे शिशुम् ॥ ३५ ॥
गुर्वाशिषा संयुतौ तौ नत्वा तं हि कृताञ्जली ।
रथमारुह्य मथुरामागतौ यदुपूजितौ ॥ ३६ ॥
एकदा सबलः कृष्णः सर्वकारणकारकः ।
पांडवान्संस्मरन्भक्तानक्रूरभवनं ययौ ॥ ३७ ॥
अक्रूरः सहसोत्थाय परिरभ्य मुदान्वितः ।
उपचारैः षोडशभिः पूजयित्वाऽथ तौ नृप ॥ ३८ ॥
कृतांजलिः पुरः स्थित्वा जातपूर्णमनोरथः ।
उवाचानंदजनितां मुंचन्बाष्पकलां नृप ॥ ३९ ॥
अक्रूर उवाच -
युवाभ्यां रामकृष्णाभ्यां ताभ्यां नित्यं नमो नमः ।
याभ्यां मार्गे यदुक्तं मे पूर्णं तच्च कृतं प्रभू ॥ ४० ॥
लोकाभिरामौ जनभूषणोत्तमौ
    चांतर्बहिःसर्वजगत्प्रदीपकौ ।
गोविप्रसाधुश्रुतिधर्मदेवता-
    रक्षार्थमद्यैव यदोः कुले गतौ ॥ ४१ ॥
कंसादिदैत्येन्द्रविनाशहेतवे
    गोलोकलोकात्परिपूर्णतेजसौ ।
समागतौ भारतभूमिमंडले
    युवां परेशौ सततं नतोऽस्म्यहम् ॥ ४२ ॥
श्रीभगवानुवाच -
त्वमार्यवृद्धो धृतिमानहं तव पुरः शिशुः ।
संतो नः स्वात्मनः श्लाघ्यं कुर्वंति हि महामते ॥ ४३ ॥
पांडवानां हि कुशलं द्रष्टुं गच्छ गजाह्वयम् ।
शीघ्रमागच्छ तान्दृष्ट्वा सर्वान् दानपते भवान् ॥ ४४ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवमुक्त्वा तदाऽक्रूरं भगवान् भक्तवत्सलः ।

सबलः शौरिभवनमाययौ सर्वकार्यकृत् ॥ ४५ ॥

कौरवेन्द्रपुरं गत्वाऽक्रूरो दृष्ट्वाऽथ पांडवान् ।

पुनरागत्य कृष्णाय वार्तां सर्वामवर्णयत् ॥ ४६ ॥

अक्रूर उवाच -

विना युवां कोऽपि न पांडवानां

सहायकृत्कौरव दुःखभोगिनाम् ।

मृते च पांडौ भवतोः पदांबुजे

विलग्नचित्ता हि पृथात्मजा ये ॥ ४७ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वाऽक्रूरमुखात् श्रीकृष्णो भगवान्हरिः ।

अर्धं राज्यं पांडवेभ्यः कौरवाणां बलाद्ददौ ॥ ४८ ॥

अथोक्तं वचनं स्मृत्वा तदोद्धवसमन्वितः ।

महामंगलसंयुक्तं कुब्जाया भवनं ययौ ॥ ४९ ॥

दृष्ट्वाराच्छ्रीहरिं प्राप्तं कुब्जा रूपवती त्वरम् ।

भक्त्या समर्हयामास पाद्याद्यैः प्राणवल्लभम् ॥ ५० ॥

हेमरत्नखचित्कुड्ये कुब्जाया भवनोत्तमे ।

बभौ हरी रूपवत्या वैकुण्ठे रमया यथा ॥ ५१ ॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।

यस्याः पतिरभूद्राजन्नहो तस्यास्तपो महत् ॥ ५२ ॥

तत्र स्थित्वा हरिर्देवो दिनान्यष्टौ विदेहराट् ।

आययौ शौरिभवनं लीलामानुषविग्रहः ॥ ५३ ॥

इति श्रीकृष्णचरितं मथुरायां विदेहराट् ।

सर्वपापहरं पुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ॥ ५४ ॥

चतुष्पदार्थदं नृणां श्रीकृष्णवशकारकम् ।

मया ते कथितं पृष्टं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ५५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे यदुसौख्यं नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १०

https://sa.wikisource.org/s/wca



रजक-तन्तुवायक-सुदामा-उपाख्यानम्

बहुलाश्व उवाच -

श्रीकृष्णचरितं पुण्यं मया तव मुखाच्छ्रुतम् ।

पुनः श्रोतुं मनश्चाद्य तृषितो वा जलं गतः ॥ १ ॥

कंसस्य जन्मकर्माणि त्वयोक्तानि श्रुतानि मे ।

केश्यादिदैत्यवर्याणां पूर्वजन्मकृतं श्रुतम् ॥ २ ॥

कोऽयं तु रजकः पूर्वमवधीद्यं हरिः कथम् ।

अहो यस्य महज्ज्योतिः कृष्णे लीनं बभूव ह ॥ ३ ॥

श्रीनारद उवाच -

त्रेतायुगे त्वयोध्यायां रामराज्ये विदेहराट् ।

चाराणां शृण्वतां कश्चिद्रजको ह्यवदत्प्रियाम् ॥ ४ ॥

नाहं बिभर्मि त्वां दुष्टामुशतीं परवेश्मगाम् ।

स्त्रीलोभी बिभृयात्सीतां रामो नाहं भजे पुनः ॥ ५ ॥

इति लोकाद्बहुमुखाद्वाक्यं श्रुत्वाऽथ राघवः ।

सीतां तत्याज सहसा वने लोकापवादतः ॥ ६ ॥

तस्मै दंडं दातुमिच्छां न चक्रे राघवोत्तमः ।

मथुरायां द्वापरांते रजकः स बभूव ह ॥ ७ ॥

कुवाक्यदोषशांत्यर्थं तं जघान हरिः स्वयम् ।

तदपि प्रददौ मोक्षं तस्मै श्रीकरुणानिधिः ॥ ८ ॥

दयालोः कृष्णचन्द्रस्य चरित्रं परमाद्भुतम् ।

एतत्ते कथितं राजन् किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ९ ॥

बहुलाश्व उवाच -

पुरा वै वायकः कोऽयं नितरां मुनिसत्तम ।

यस्मै ददौ च सारूप्यं श्रीकृष्णो भगवान्हरिः ॥ १० ॥

श्रीनारद उवाच -

मिथिलानगरे पूर्वं वायको हरिभक्तिकृत् ।
श्रीरामोद्वाहसमये सीरध्वजनृपाज्ञया ॥ ११ ॥
रामलक्ष्मणवेषार्थं वासांसि रचयन् किल ।
लघुसूत्रैः परिवयन् कुशलो वस्त्रकर्मसु ॥ १२ ॥
कोटिकन्दर्पलावण्यौ सुन्दरौ रामलक्ष्मणौ ।
तौ वीक्ष्य वायको राजन्मोहितोऽभून्महामनाः ॥ १३ ॥
अहं स्वहस्तैर्वस्त्राणि तयोरंगेषु सर्वतः ।
परिधानं कारयामि चक्रे चेत्थं मनोरथम् ॥ १४ ॥
मनसाऽपि वरं रामो ददौ तस्मा अशेषवित् ।
द्वापरांते भारते च भविष्यति मनोरथः ॥ १५ ॥
श्रीरामस्य वरात्सोऽयं मथुरायां बभूव ह ।
तयोर्वेषं कारयित्वा तत्सारूप्यं जगाम ह ॥ १६ ॥

बहुलाश्व उवाच -

सुदाम्ना मालिना ब्रह्मन् किं कृतं सुकृतं वद ।
यद्गृहं जग्मतुः साक्षाद्रामकृष्णौ मनोहरौ ॥ १७ ॥

श्रीनारद उवाच -

राजराजवनं रम्यं नाम्ना चैत्ररथं शुभम् ।
तस्य वै पुष्पबटुको हेममालीति नामभाक् ॥ १८ ॥
विष्णुभक्तिरतः शान्तो दानी सत्संगकृन्महान् ।
श्रीविष्णुदेवप्राप्त्यर्थं देवपूजां चकार ह ॥ १९ ॥
समाः पंचसहस्राणि पद्मानां च शतत्रयम् ।
नित्यं नीत्वा धूर्जटये पुरो धृत्वा ननाम ह ॥ २० ॥
एकदाऽतिप्रसन्नोऽभूत्त्र्यम्बकः करुणानिधिः ।
मालाकार महाबुद्धे वरं ब्रूहीत्युवाच ह ॥ २१ ॥
हेममाली तदा देवं नमस्कृत्य कृताञ्जलिः ।
प्रदक्षिणीकृत्य पुरः स्थित्वा प्राह नताननः ॥ २२ ॥

हेममाल्युवाच -

परिपूर्णतमं कृष्णं क्वचिन्नो गृहमागतम् ।

पश्यामि दृग्भ्यां तं साक्षात्त्वद्वरेण भवेदिदम् ॥ २३ ॥

श्रीमहादेव उवाच -

द्वापरांते भारते च मथुरायां महामते ।

मनोरथस्ते सफलो भविष्यति न संशयः ॥ २४ ॥

श्रीनारद उवाच -

महेश्वरवरेणासौ हेममाली महामनाः ।

मालाकारो द्वापरांते सुदामा संबभूव ह ॥ २५ ॥

तस्मादस्य गृहं साक्षात् जग्मतू रामकेशवौ ।

शिववाक्यामृतं कर्तुं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ २६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे रजकवायकसुदामोपाख्यानं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः ११

https://sa.wikisource.org/s/wcx


कुब्जायाः कुवलयापीडस्य पूर्वजन्म

बहुलाश्व उवाच -

सैरन्ध्र्या किं कृतं पूर्वं तपः परमदुर्घटम् ।

येन प्रसन्नः श्रीकृष्णो देवैरपि सुदुर्लभः ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

पंचवट्या स्थितं रामं कोटिकन्दर्पसन्निभम् ।

वीक्ष्य शूर्पणखा नाम्नी राक्षसी मोहिता भृशम् ॥ २ ॥

निर्मोहं राघवं दृष्ट्वाऽथैकपत्निव्रतस्थितम् ।

क्रोधात्सीतां भक्षयितुं धावती रावणस्वसा ॥ ३ ॥

खड्गेन शितधारेण लक्ष्मणो राघवानुजः ।

जहार तस्याः कर्णौ च नासां सद्यो रुषान्वितः ॥ ४ ॥

छिन्ननासा गता लंकां रावणाय न्यवेदयत् ।

भूयः पुष्करतीर्थे सा जगाम विमना भृशम् ॥ ५ ॥

तपश्चक्रे शूर्पणखा वर्षाणामयुतं जले ।

ध्यायंती त्र्यंबकं देवं श्रीरामं वरमिच्छती ॥ ६ ॥

ततः प्रसन्नो भगवान्देवदेव उमापतिः ।

एत्य तत्पुष्करं तीर्थं वरं ब्रूहीत्युवाच ह ॥ ७ ॥

शूर्पणखोवाच -

श्रीरामो मे वरो भूयाद्वरं देहि सतां प्रियः ।

त्वं देवदेव परमः सर्वासां आशिषां प्रभुः ॥ ८ ॥

श्रीशिव उवाच -

अद्यैव सफलो न स्याद्वरस्ते शृणु राक्षसि ।

द्वापरांते माथुरे च भविष्यति न संशयः ॥ ९ ॥

श्रीनारद उवाच -

सैव शूर्पणखा नाम राक्षसी कामरूपिणी ।
अभूच्छ्रीमथुरायां तु कुब्जानाम महामते ॥ १० ॥
महादेव वरेणापि श्रीकृष्णस्य प्रियाऽभवत् ।
इदं मया ते कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥
बहुलाश्व उवाच -
कोऽयं कुवलयापीडः पूर्वजन्मनि नारद ।
कथं गजत्वं आपन्नः श्रीकृष्णे लीनतां गतः ॥ १२ ॥
श्रीनारद उवाच -
बलिपुत्रो महाकायो नाम्ना मन्दगतिर्बली ।
सर्वशस्त्रभृतां श्रेष्ठो लक्षनागसमो बली ॥ १३ ॥
एकदा निर्गतः सोऽपि रंगयात्रां जनेषु च ।
मत्ते भवज्जनान्वेगाद्भुजाभ्यां परिमर्दयन् ॥ १४ ॥
तद्बाहुवेगात्पतितः पथि वृद्धस्त्रितो मुनिः ।
क्रुद्धः शशाप तं मत्तं बलिष्ठं बलिनन्दनम् ॥ १५ ॥
त्रित उवाच -
गजवत्त्वं मदोन्मत्तोऽभूर्जनान्परिमर्दयन् ।
विचरन् रंगयात्रायां त्वं गजो भव दुर्मते ॥ १६ ॥
एवं शप्तस्तदा दैत्यो नाम्ना मन्दगतिर्बली ।
पतत् कंचुकवद्देहो भ्रष्टतेजा बभूव ह ॥ १७ ॥
मुनेः प्रभाववित्सद्यो दैत्यो भूत्वा कृतांजलिः ।
नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य त्रितं मुनिमुवाच ह ॥ १८ ॥
मंदगतिरुवाच -
हे मुने हे कृपासिन्धो त्वं योगीन्द्रो द्विजोत्तमः ।
गजत्वान्मे कदामुक्तिर्भविष्यति वदाशु माम् ॥ १९ ॥
त्वादृशानां सतां माभूत् हेलनं मे क्वचिन्मुने ।
त्वादृशा मुनयो ब्रह्मन् समर्था वरशापयोः ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं प्रसादितस्तेन त्रितो नाम महामुनिः ।

गतक्रोधोऽब्रवीद्दैत्यं कृपालुर्ब्राह्मणोत्तमः ॥ २१ ॥

त्रित उवाच -

वचनं मे मृषा न स्यात् त्वद्भक्त्या हर्षितोऽस्म्यहम् ।

ते दास्याभि वरं दिव्यं देवानामपि दुर्लभम् ॥ २२ ॥

मा शोकं कुरु दैत्येन्द्र मथुरायां हरेः पुरि ।

श्रीकृष्णहस्तात्ते मुक्तिर्भविष्यति न संशयः ॥ २३ ॥

श्रीनारद उवाच -

सोऽयं मन्दगतिर्दैत्यो गजोऽभूद्विंध्यपर्वते ।

नाम्ना कुवलयापीडो नागायुतसमो बले ॥ २४ ॥

गृहीतो मागधेन्द्रेण बलाल्लक्षगजैर्वने ।

सोऽयं दत्तस्तु कंसाय पारिबर्हे विदेहराट् ॥ २५ ॥

त्रितवाक्यात्तस्य धाम श्रीकृष्णे लीनतां गतम् ।

इदं मया ते कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ २६ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कुब्जाकुवलयापीडवर्णनं नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/we7


चाणूरादीनां पूर्वजन्मकथा

बहुलाश्व उवाच -

चाणूराद्याश्च ये मल्लास्ते के पूर्वमिहागताः ।

अहो श्रीकृष्णचन्द्रेण येषां युद्धं बभूव ह ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

राजन् पुराऽमरावत्यामुतथ्योऽस्ति महामुनिः ।

तस्याभवन् पंच पुत्राः कामदेवसमप्रभाः ॥ २ ॥

हित्वा विद्यां चाध्ययनं जपं तेन सहैव ते ।

गत्वा बलेर्मल्लयुद्धं सदाऽशिक्षन् मदोद्धताः ॥ ३ ॥

ब्रह्मकर्मपरिभ्रष्टान्वेदाध्ययनवर्जितान् ।

रुषा प्राह स तान्मत्तानुतथ्यो मुनिसत्तमः ॥ ४ ॥

उतथ्य उवाच -

शमो दमस्तपः शौचं क्षांतिरार्जवमेव च ।

ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ॥ ५ ॥

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ।

दाननीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥ ६ ॥

कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्मस्वभावजम् ।

परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजम् ॥ ७ ॥

ब्रह्मकर्म परित्यक्ता भवंतो ब्रह्मणः सुताः ।

मल्लयुद्धं क्षात्रयुद्धं कथं कुरुत दुर्जनाः ॥ ८ ॥

तस्माद्भवंतो श्रूयासुर्मल्ला वै भारताजिरे ।

असुराणां प्रसंगेन दुर्जना भवताशु हि ॥ ९ ॥

श्रीनारद उवाच -

उतथ्यस्य सुतास्ते वै जाता मल्ला महीतले ।

श्रीकृष्णांगस्पर्शमात्रात्परं मोक्षं ययुर्नृप ॥ १० ॥

चाणूरो मुष्टिकः कूटः शलस्तोशल एव च ।

एषां चरित्रं कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ ११ ॥

बहुलाश्व उवाच -

कंसानुजा भ्रातरोऽष्टौ कंकन्यग्रोधकादयः ।

ते के पूर्वं वद मुने येऽपि मोक्षं परं गताः ॥ १२ ॥

श्रीनारद उवाच -

अलकायां पुरा यक्षो देवयक्ष इति स्मृतः ।

ज्ञानी ज्ञानपरो मान्यः शिवभक्त्या महाद्युतिः ॥ १३ ॥

तस्य चाष्टौ सुता जाता देवकूटो महागिरिः ।

गंडो दण्डः प्रचण्डश्च खंडदण्डः पृथुस्तथा ॥ १४ ॥

एकदा शिवपूजायां देवयक्षेण नोदिताः ।

सहस्रं पुंडरीकाणि चाहर्तुमरुणोदये ॥ १५ ॥

पुष्पाणि मानसान्नीत्वा शब्दितानि मधुव्रतैः ।

आघ्राय गंधलोभेन ददुस्ते जनकाय वै ॥ १६ ॥

उच्छिष्टीकृतदोषेण शिवपूजा तिरस्कृता ।

आसुरीं योनिमापन्ना मूढास्ते जन्मभिस्त्रिभिः ॥ १७ ॥

हस्ताभ्यां शंकराभ्यां च बलदेवस्य मैथिल ।

परं मोक्षं गतास्ते वै दोषान्मुक्ता विदेहराट् ॥ १८ ॥

कंसानुजानां व्याख्यानं पूर्वजन्मभवं नृप ।

इदं मया ते कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ १९ ॥

श्रीबहुलाश्व उवाच -

कोयं पुरा पंचजनो दैत्यः शंखवपुर्धरः ।

तस्य शङ्खो बभौ ब्रह्मन् श्रीकृष्णकरपङ्कजे ॥ २० ॥

श्रीनारद उवाच -

पुरैवैतान्युपांगानि चक्रादीनि विदेहराट् ।

त्रैलोक्यनाथस्य हरेर्बभूवुस्तेजसा हताः ॥ २१ ॥

तेषां शंखः पांचजन्यः प्राप्तो राजन्महत्पदम् ।

पपौ तन्मुखलग्नोऽसौ श्रीकृष्णस्याधरामृतम् ॥ २२ ॥
अकरोच्चैकदा मानं मनसि प्राह शंखराट् ।
गृहीतोऽहं हि हरिणा राजहंससमद्युतिः ॥ २३ ॥
श्रीकृष्णो दक्षिणावर्तं दध्मौ मां विजये सति ।
यद्दुर्लभं चाब्धिपुत्र्याः श्रीकृष्णस्याधरामृतम् ॥ २४ ॥
तत्तस्मात्सर्वमुख्योऽस्मि पिबाम्यहमहर्निशम् ।
इति मानयुतं शंखं पांचजन्यं विदेहराट् ॥ २५ ॥
शशाप लक्ष्मीस्तं क्रोधात्त्वं दैत्यो भव दुर्मते ।
सोऽयं पंचजनो नाम दैत्योऽभूत्सरितां पतौ ॥ २६ ॥
वैरभावेन देवेशं पुनः प्राप्तो दरेश्वरः ।
ज्योतिर्लीनं तु देवेशे वपुर्यस्य करे वभौ ।
अहोभाग्यं विद्धि तस्य किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ २७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे चाणूरादिकंसभ्रातृपंचजनपूर्वाख्यानं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १३

https://sa.wikisource.org/s/wce



व्रजे उद्धवागमनम्

बहुलाश्व उवाच -

अग्रे चकार किं कार्यं मथुरायां यदूत्तमः ।

निवासयित्वा स्वज्ञातीन् वदैतन्मुनिसत्तम ॥ १ ॥

श्रीनारद उवाच -

परिपूर्णतमः साक्षाद् भगवान् भक्तवत्सलः ।

सस्मार गोकुलं दीनं गोपगोपालसंकुलम् ॥ २ ॥

एकदाऽऽहूय रहसि सखायं भक्तमुद्धवम् ।

उवाच भगवान्देवः प्रेमगद्‌गदया गिरा ॥ ३ ॥

श्रीभगवानुवाच -

गच्छ शीघ्रं व्रजं हे सखे सुन्दरं

श्रीलताकुंजपुंजादिभिर्मंडितम् ।

शैलकृष्णप्रभाचारुवृदावनं

गोपगोपीगणैर्गोकुलं संकुलम् ॥ ४ ॥

एकपत्रं तु नंदाय वै दीयतां वा

द्वितीयं यशोदाकरे चैव भोः ।

वा तृतीयं त्विदं राधिकायै सखे

तत्र गत्वा हि तन्मंदिरं सुंदरम् ॥ ५ ॥

वा चतुर्थं सखिभ्यः शिशुभ्यः शुभं कौशलं

दीयतां पत्रमेवं पृथक् भोः सखे ।

गोपिकानां शतेभ्यश्च यूथेभ्य

उन्मोहितानां च देयानि पत्राणी च ॥ ६ ॥

मे पिता नंदराजो घृणी मन्मना मे च

माता यशोदा स्मरत्याशु माम् ।

वाक्यवृन्दैः शुभैर्नीतिवित्वं तयोर्मे
    परां प्रीतिमाराद्द्वयोरावह ॥ ७ ॥
मत्प्रिया राधिका मद्वियोगातुरा
    मन्यते मां विना खं जगन्मोहतः ।
मद्वियोगाधिमस्या मदुक्तैः पदैर्मोचय
    त्वं भवान् दक्षिणो वाक्पथे ॥ ८ ॥
गोपबालाः सुदामादयो मत्प्रिया मां
    सखायं विना तेऽपि मोहातुराः ।
देहि तेषां सुखं मित्रवच्छ्रीव्रजे
    स्वल्पकालेन तत्रागमिष्याम्यहम् ॥ ९ ॥
गोपिका मद्वियोगाधिवेगातुरा
    मन्मनस्काश्च मत्प्राप्तदेहासवः ।
या मदर्थे च संत्यक्तलोकाबलास्ताः
    कथं नात्र मंत्रिन् बिभर्मि स्वतः ॥ १० ॥
ता असून् त्यक्तुमत्रोद्यता उद्धव
    याभिरद्यापि कृच्छ्रैर्धृताश्चासवः ।
मद्वियोगाधिमासां मदुक्तः पदैर्मोचय
    त्वं भवान्दक्षिणो वाक्पथे ॥ ११ ॥
येन पूर्वं व्रजादागतोऽहं सखे तं
    रथं साश्वसूतं रणद्धण्टिकं वै ।
मे च सारूप्यमद्यैव पीतांबरं
    वैजयंतीसहस्रच्छदं पंकजम् ॥ १२ ॥
कुण्डले दिव्यरत्नप्रभामंडिते
    कोटिबालार्कदीप्तं मणिं कौस्तुभम् ।
मे महानादिनीं चारुवंशीं शुभां
    पुष्पयुक्तां च यष्टिं जगन्मोहिनीम् ॥ १३ ॥
चंदनं सुंदरं दिव्यगंधावृतं
    बर्हमल्लादिवेषं क्वणन्नूपुरम् ।

मौलिमेवं गृहाणांगदे उद्धव
गच्छ गच्छाशु चाद्यैव मद्वाक्यतः ॥ १४ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त उद्धवः शीघ्रं नमस्कृत्य कृतांजलिः ।
कृष्णं प्रदक्षिणीकृत्य रथारुढो व्रजं ययौ ॥ १५ ॥
कोटिशः कोटिशो गावो यत्र यत्र मनोहराः ।
श्वेतपर्वतसंकाशा दिव्यभूषणभूषिताः ॥ १६ ॥
पयस्विन्यस्तरुण्यश्च शीलरूपगुणैर्युताः ।
सवत्साः पीतपुच्छाश्च व्रजंत्यो भव्यमूर्तिकाः ॥ १७ ॥
घंटामंजीरझंकाराः किंकिणीजालमंडिताः ।
हेमतुल्या हेमशृङ्ग्यो हारमालाः स्फुरत्प्रभाः ॥ १८ ॥
पाटला हरितास्ताम्राः पीताः श्यामा विचित्रिताः ।
धूम्राः कोकिलवर्णाश्च यत्र गावस्त्वनेकधा ॥ १९ ॥
समुद्रवद्दुग्धदाश्च तरुणीकरचित्रिताः ।
कुरङ्गवद्विलङ्घद्भिर्गोवत्सैर्मंडिताः शुभाः ॥ २० ॥
इतस्ततश्चलंतश्च गोगणेषु महावृषाः ।
दीर्घकन्धरशृङ्गाढ्या यत्र धर्मधुरंधराः ॥ २१ ॥
गोपाला वेत्रहस्ताश्च श्यामवंशीधराः पराः ।
कृष्णलीलाः प्रगायंतो रागैर्मदनमोहनैः ॥ २२ ॥
दूरात्तमागतं वीक्ष्य ज्ञात्वा कृष्णं व्रजार्भकाः ।
उचुः परस्परं ते वै कृष्णदर्शनलालसाः ॥ २३ ॥
गोपा उचुः -
नंदसूनूः किलायाति सखा योऽयं न संशयः ।
मेघश्यामः पीतवासाः स्रग्वी कुण्डलमंडितः ॥ २४ ॥
कौस्तुभि कुंडली बिभ्रत्सत्सहस्रदलपंकजम् ।
तदेव मुकुटं बिभ्रत्कोटिमार्तंडसन्निभम् ॥ २५ ॥
त एवाश्वा रथः सोऽयं किंकिणीजालमंडितः ।
बलो नास्ति रथे चास्मिन्नेकाकी नंदनंदनः ॥ २६ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवं वदंतो गोपालाः श्रीदामाद्या विदेहराट् ।

कृष्णाकृतिं कृष्णसखमाययुः सर्वतो रथम् ॥ २७ ॥

कृष्णो नास्तीति वदतः कोऽयं साक्षात्तदाकृतिः ।

तान्नमस्कृत्यौपगविः परिरभ्यावदत्पथि ॥ २८ ॥

उद्धव उवाच -

गृहाण पत्रं श्रीदामन् कृष्णदत्तं न संशयः ।

शोकं मा कुरु गोपालैः कुशल्यास्ते हरिः स्वयम् ॥ २९ ॥

यादवानां महत्कार्यं कृत्वाऽथ सबलः प्रभुः ।

ह्रस्वकालेन चात्रापि भगवानागमिष्यति ॥ ३० ॥

श्रीनारद उवाच -

पठित्वा तद्धस्तपत्रं श्रीदामाद्या व्रजार्भकाः ।

भृशमश्रूणि मुंचंतः प्राहुर्गद्गदया गिरा ॥ ३१ ॥

गोपा उचुः -

पांथेति निर्मोहिनि नंदसूनौ
    तनुर्विभूतिश्च धनं बलं च ।
सर्वा धियः कृष्णमृते व्रजे नः
    शून्यं प्रजातं हि जगत्समस्तम् ॥ ३२ ॥

क्षणो युगत्वं च घटी महामते
    प्रयाति मन्वन्तरतां व्रजौकसाम् ।
यामश्च कल्पं च दिनं विना हरिं
    वियोगदुःखैर्द्विपरार्धतां गतम् ॥ ३३ ॥

अहर्निशं तं न हि विस्मरामहे
    दुष्टा घटी सा प्रययौ यया हि सः ।
मनो हरन्नुद्धव नो वनौकसां
    वयस्यभावेन सदा कृतागसाम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे उद्धवागमनं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १४

https://sa.wikisource.org/s/we4
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

नन्देन सह उद्धवस्य मिलनं कृष्णस्य कुशलवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

एवं प्रेमभरान् गोपान् श्रीकृष्णविरहातुरान् ।

उवाच प्रेमसंयुक्त उद्धवो गतविस्मयः ॥ १ ॥

उद्धव उवाच -

अहं श्रीकृष्णोदासोऽस्मि तत्प्रियस्तद्रहस्करः ।

भवतां कुशलं द्रष्टुं प्रेषितो हरिणा त्वरम् ॥ २ ॥

पुरीं गत्वाऽथ हरये निवेद्य विरहं तु वः ।

तं प्रसन्नं करिष्यामि तदङ्घ्रौ नेत्रवारिभिः ॥ ३ ॥

नात्वा हरिं हि भवतां समीपं हे व्रजौकसः ।

आगमिष्याम्यहं शीघ्रं शपथो न मृषा मम ॥ ४ ॥

यूयं प्रसन्ना भवत मा शोकं कुरुताथ वै ।

अस्मिन्व्रजेऽपि गोपाला द्रक्ष्यथ श्रीपतिं हरिम् ॥ ५ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवमाश्वास्य गोपालान् रथस्थो यदुनन्दनः ।

श्रीदामाद्यैश्च गोपालैः सहितो हर्षपूरितः ॥ ६ ॥

विवेश नन्दनगरं सूर्ये सिन्धुगते सति ।

आगतं ह्युद्धवं श्रुत्वा नन्दराजो महामतिः ।

परिरभ्य मुदा शीघ्रं पूजयामास हर्षितः ॥ ७ ॥

कशिपुस्थं स्थितं शांतमुद्धवं कृतभोजनम् ।

कशिपुस्थो नंदराजः प्राह गद्‍गदया गिरा ॥ ८ ॥

नन्द उवाच -

कच्चित्सखा मे पुरि शूरसेन

आस्ते स्वपुत्रैः कुशली महामते ।

कंसे मृते यादवपुंगवानां
    जातं सखे सौख्यमतः परं भुवि ॥ ९ ॥
कच्चित्कदाचित्सबलो हि माधवः
    स्मरत्यसौ वा जननीं यशोमतीम् ।
गोपालगोवर्धनगोगणान्व्रजं
    वृन्दावनं वा पुलिनं तरंगिणीम् ॥ १० ॥
हा दैव कस्मिन्समये स्वनन्दनं
    बिंबाधरं सुन्दरमंबुजेक्षणम् ।
द्रक्ष्याम्यहं मन्दिरचत्वाराजिरे
    ऽर्भकैर्लुठंतं सबलं मुहुर्मुहुः ॥ ११ ॥
कुंजो निकुंजो यमुना महानदी
    गोवर्धनोऽरण्यमिदं वनानि ।
गृहैर्लतावृक्षगवां गणैः सह
    विना मुकुंदं विषवत्त्विदं जगत् ॥ १२ ॥
धिग्जीवनं मे शयनं च भोजनं
    कृष्णं विना पद्मदलायतेक्षणम् ।
चन्द्रं विना भूमितले चकोरव-
    ज्जीवामि तस्यागमनाशया भृशम् ॥ १३ ॥
हर्तुं भुवो भरमतीव दैवतैः
    संप्रार्थितं पूर्णतमं महामते ।
जातं सतां रक्षणतत्परं स्वयं
    मन्ये हि कृष्णं सबलं परात्परम् ॥ १४ ॥
श्रीनारद उवाच -
संस्मृत्य संस्मृत्य हरिं परेशं
    बभूव तूष्णीं नवनन्दराजः ।
शिरो निधायाप्युपबर्हणे स्वे
    ह्युत्कंठरोमांचितविह्वलांगः ॥ १५ ॥
श्रीनन्दनेत्रांबुजवारिसंतती

राजंस्तदा कृष्णसखस्य पश्यतः ।
शय्यां सवस्त्रामुपबर्हणांतां
कृत्वाऽऽर्द्रतां प्रांगण आचचाल ॥ १६ ॥
श्रुत्वोद्धवं श्रीमथुरापुरागतं
कपाटमेत्याशु यशोमती सती ।
शृण्वंत्यलं स्वस्य सुतस्य वर्णनं
स्नेहस्रवत् सुस्तननेत्रपंकजा ॥ १७ ॥
विहाय लज्जां घृणया सुतस्य
सा पप्रच्छ सर्वं कुशलं तदोद्धवम् ।
आप्रोक्ष्य वस्त्रेण दृगश्रुतसंततिं
स्थिते च नन्दे हरिभावविह्वले ॥ १८ ॥
श्रीयशोदोवाच -
क्वचित्स्मरति मां कृष्णो नन्दराजमथापि वा ।
भ्रातरं नंदराजस्य सन्नन्दं दर्शनोत्सुकम् ॥ १९ ॥
नंदानवोपनन्दांश्च वृषभानून् व्रजेषु षट् ।
येषामारोहमास्थाय बालकेलिर्वने वने ॥ २० ॥
कंदुकक्रीडया रेमे सानन्दं नन्दनन्दनः ।
तान्गोपान् स्नेहसंयुक्तान्कदाचित्स्मरति स्वतः ॥ २१ ॥
एकोऽयं मे सुतः प्राप्तो न सुता बहवश्च मे ।
सोऽपि मां जननीं दीनां ययौ त्यक्त्वा दिगंतरम् ॥ २२ ॥
अहो कष्टं स्नेहवतां दुर्निवारं महामते ।
किं करोमि विना पुत्रं कथं जीवामि मानद ॥ २३ ॥
मातर्मह्यं देहि दधि मातर्हैयंगवं नवम् ।
एवं वदन्स मधुरं हठं चक्रे सदा गृहे ॥ २४ ॥
मध्याह्ने स कथं कृष्णो भोजनं कर्तुमर्हति ।
ममात्मजोऽयं श्रीकृष्णो जीवनं व्रजवासिनाम् ।
व्रजे धनं कुले दीपो मोहनो बाललीलया ॥ २५ ॥
लालनैः पालनैस्तस्य दिनं मे क्षणवद्गतम् ।

तद्दिनं कल्पवज्जातं विनाऽहो नन्दनन्दनम् ॥ २६ ॥
वत्सान्वारयितुं कृष्णो ग्रामसीम्नि नदीतटे ।
न कारितोऽर्भकैः सार्द्धं स चाहो मथुरां गतः ॥ २७ ॥
हे मोहनेति दूरात्तमंकं नीत्वाऽथ लालनम् ।
चकार नंदराजोऽयं तं विना खिन्नतां गतः ॥ २८ ॥
अहो दाम्ना मया बद्धो निर्मोहिन्यैकदा शिशुः ।
भांडे भग्नीकृते दध्नः शोचमि चरितं च तत् ॥ २९ ॥
तत्प्राङ्गणं सर्वसभा च मन्दिरं
    द्वारश्च वीथीर्व्रजहर्म्यपृष्ठयः ।
शून्यं समस्तं मम जीवनं धि-
    ग्विना मुकुंदं विषवत्विदं जगत् ॥ ३० ॥
श्रीनारद उवाच -
यशोदानन्दयोर्वीक्ष्य परमं प्रेमलक्षणम् ।
उद्धवो नितरां राजन् विस्मितोऽभूद्गतस्मयः ॥ ३१ ॥
उद्धव उवाच -
रोममात्रं मम तनौ जिह्वा चेज्जायते त्वहो ।
युवयोस्तदपि श्लाघां कर्तुं नालं महाप्रभू ॥ ३२ ॥
परिपूर्णतमे साक्षाच्छ्रीकृष्णे पुरुषोत्तमे ।
ईदृशी च कृता भक्तिर्युवाभ्यां प्रेमलक्षणा ॥ ३३ ॥
तीर्थाटनतपोदानसाङ्ख्ययोगैश्च दुर्लभा ।
शाश्वती युवयोः प्राप्ता या भक्तिः प्रेमलक्षणा ॥ ३४ ॥
मा शोकं कुरु हे नन्द हे यशोदे व्रजेश्वरि ।
पत्रद्वयं गृहाणाशु कृष्णदत्तं न संशयः ॥ ३५ ॥
सहाग्रजो नन्दसूनुः कुशल्यास्ते यदोः पुरि ।
यादवानां महत्कार्यं कृत्वाऽथ सबलः प्रभुः ॥ ३६ ॥
ह्रस्वकालेन चात्रापि भगवानागमीष्यति ।
परिपूर्णतमं विद्धि श्रीकृष्णं नन्दनन्दनम् ।
कंसादीनां वधार्थाय भक्तानां रक्षणाय च ॥ ३७ ॥

ब्रह्मणा प्रार्थितः कृष्णोऽवततार गृहे तव ।
जातमात्रोऽद्भुतां लीलां चकार सबलो हरिः ॥ ३८ ॥
पूतनाप्राणहरणं शकटस्य निपातनम् ।
तृणावर्तनिपातश्च यमलार्जुनभंजनम् ॥ ३९ ॥
स्वमुखे च यशोदायै विश्वरूपस्य दर्शनम् ।
वृन्दावने च भगवान् गोवत्सांश्चारयन् प्रभुः ॥ ४० ॥
वधं चकार गोपानां पश्यतां बकवत्सयोः ।
अघासुरस्य च वधो धेनुकस्य विमर्दनम् ॥ ४१ ॥
मर्दनं कालियस्यापि वह्निपानं चकार ह ।
प्रलंबस्य वधं पश्चाद्बलदेवश्चकार ह ॥ ४२ ॥
गोवर्धनं समुत्पाट्य हस्तेनैकेन लीलया ।
युष्माकं पश्यतां बिभ्रत्पुष्करं गजराडिव ॥ ४३ ॥
चूडामणिं शंखचूडाज्जहार जगतां पतिः ।
अरिष्टस्य वधं कृत्वा केशिनं निजघान ह ॥ ४४ ॥
व्योमासुरं महादैत्यं मुष्टिना तं ममर्द ह ।
तथा वै मथुरायां तु चक्रे चित्रं महामते ॥ ४५ ॥
विकथ्यमानं रजकं करेणाभिजघान तम् ।
प्रचंडं कंसकोदंडं मध्यतस्तद्बभंज ह ।
इक्षुदंडं यथा नागः सर्वेषां पश्यतां नृणाम् ॥ ४६ ॥
द्विपं कुवलयापीडं नागायुतसमं बले ।
शुंडादंडे संगृहीत्वा पातयामास भूतले ॥ ४७ ॥
चाणूरं मुष्टिकं कूटं शलं तोशलमेव च ।
पातयामास भूपृष्ठे मल्लयुद्धेन माधवः ॥ ४८ ॥
कसं मदोत्कटं दैत्यं नागलक्षसमं बले ।
मंचाद्गृहीत्वा तं कृष्णो भ्रामयित्वा भुजौजसा ॥ ४९ ॥
पातयामास भूपृष्ठे कमंडलुमिवार्भकः ।
इभोपरि यथा सिंहस्तस्योपरि पपात सः ॥ ५० ॥
कंसानुजांश्च कंकादीन् बलदेवो महाबलः ।

ममर्द मुद्गरेणाशु मृगान्वै मृगराडिव ॥ ५१ ॥

गुरवे दक्षिणां दातुं समुत्पत्य महार्णवे ।

शंखरूपं पंचजनं निजघान हरिः स्वयम् ॥ ५२ ॥

अद्भुतानि चरित्राणि चैतानि श्रीहरिं विना ।

कः करोति महानंद तस्मै श्रीहरये नमः ॥ ५३ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे नंदराजोद्धवमेलनं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १५


< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

राधिकादीनां हस्तेषु कृष्णदत्त-पत्रार्पणम्

श्रीनारद उवाच -

एवं हि नंदोद्धवयोर्हरेः कथयतोः कथाम् ।

व्यतीता क्षणवद्राजन् क्षणदा हर्षवर्द्धिनी ॥ १ ॥

ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय गोप्यः सर्वा गृहे गृहे ।

देहल्यंगणमालिप्य दीपांस्तत्र निरूप्य च ॥ २ ॥

प्रक्षाल्य हस्तपादौ च मेथ्यां नेत्रं निधाय च ।

ममन्थुः सर्वतो युक्ताः पिच्छिलानि दधीनि ताः ॥ ३ ॥

नेत्राकर्षचलद्भारभुजकंकणकिंकिणीः ।

वेणीभ्यो विगलत्पुष्पाः स्फुरत्कुंडलमंडीताः ॥ ४ ॥

चंद्रमुख्यः कंजनेत्राश्चित्रवर्णैर्मनोहराः ।

मंगलानि चरित्राणि श्रीकृष्णबलदेवयोः ॥ ५ ॥

गायंत्यः प्रेमसंयुक्ता यत्र तत्र गृहे गृहे ।

घोषे घोषे शुभा गावो रंभमाणा इतस्ततः ॥ ६ ॥

सर्वत्र गोपिकागीतं दधिशब्देन मिश्रितम् ।

वीथ्यांवीथ्यांततः शृण्वन् विस्मितश्चोद्धवोऽब्रवीत् ॥ ७ ॥

अहो वै नंदनगरे भक्तिर्नृत्यति यत्र च ।

एवं वदन्बहिर्ग्रामाद्ययौ स्नातुं नदीजले ॥ ८ ॥

गोप्य ऊचुः -

कस्यायमद्यात्र रथः समागतो

ऽक्रूरोऽथवा क्रूर उतागतः पुनः ।

येनैव नीतो मथुरां महापुरीं

श्रीनंदसूनुर्नवकंजलोचनः ॥ ९ ॥

कस्मिन्कुकाले जननी ससर्ज यं

दातुं सतां स्नेहवतां प्रतापनम् ।
कद्रूर्यथा नागचयं विषावृतं
हंतुं वृथा लोकजनानितस्ततः ॥ १० ॥
कंसार्थकृत्कंससखोऽतिनिर्घृणो
सोऽयं पुनः किं व्रजमंडलं गतः ।
भर्तुर्मृतस्यापि हि पारलौकिकी-
मस्माभिरद्यैव करिष्यति क्रियाम् ॥ ११ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं वदंत्यो व्रजगोपवध्वः
संताड्य सूतं च मुखेऽङ्गुलिभ्याम् ।
पप्रच्छुराराद्गतबुद्धिमार्तं
त्वरं वदैतत्किल कस्य यानम् ॥ १२ ॥
घनप्रभं पद्मदलायतेक्षणं
कृष्णाकृतिं कोटिमनोजमोहनम् ।
पीतांबरं षट्पदसंघसंकुलां
मालां दधानं नववैजयंतीम् ॥ १३ ॥
स्फुरत् सहस्रच्छदपद्मपाणिं
वंशीधरं वेत्रकरं मनोहरम् ।
बालार्क कोटिद्युतिमौलिमंडनं
महामणिं कुंडलमंडितानम् ॥ १४ ॥
गत्याकृतिश्रीतनुहाससुस्वरैः
श्रीकृष्णसारूप्यधरं तमुद्धवम् ।
विलोक्य सर्वा नृप विस्मितास्ततो
विज्ञाय गोविंदसखं ययुः पुरः ॥ १५ ॥
ज्ञात्वाऽथ सन्देशहरं हरेः प्रभोः
सुवाक्यनीत्या परमादरेण तम् ।
गुप्तं हि प्रष्टुं कुशलं सतांपते
नीत्वोद्धवं ताः कदलीवनं गताः ॥ १६ ॥

यत्रैव राधा वृषभानुनंदिनी

कृष्णातटे चारुनिकुंजमन्दिरे ।

समास्थिता तद्विरहातुरा भृशं

खं मन्यते सा तु जगद्धरिं विना ॥ १७ ॥

रंभादलैश्चदनपंकसंचयं

स्फारास्फुरच्छीतलमेघमंदिरम् ।

कृष्णाचलच्चारुतरंगसीकरं

स्वतः सुधारश्मिगलत्सुधाचयम् ॥ १८ ॥

एतादृशं यत्कदलीवनं च त-

द्राधावियोगानलवर्चसा भृशम् ।

बभूव सर्वं सततं हि भस्मसा-

त्कृष्णागमाशात्मतनुं हि रक्षति ॥ १९ ॥

श्रुत्वोद्धवं कृष्णसखं समागतं

चकार राधा स्वसखीभिरादरम् ।

जलासनाद्यैर्मधुपर्कमंगलैः

श्रीकृष्ण कृष्णेति मुहुर्वदन्त्यलम् ॥ २० ॥

राधां हि गोविंदवियोगखिन्नां

कुह्वां यथा चन्द्रकलां तदोद्धवः ।

नतां कृशांगीं कृतहस्तसम्पुटः

प्रदक्षिणीकृत्य जगाद हर्षितः ॥ २१ ॥

उद्धव उवाच -

सदाऽस्ति कृष्णः परिपूर्णदेवो

राधे सदा त्वं परिपूर्णदेवी ।

श्रीकृष्णचंद्रः कृतनित्यलीलो

लीलावती त्वं कृतनित्यलीला ॥ २२ ॥

कृष्णोऽस्ति भूमा त्वमसींदिरा सदा

ब्रह्मास्ति कृष्णस्त्वमसि स्वरा सदा ।

कृष्णः शिवस्त्वं च शीवा शिवार्था

विष्णुः प्रभुस्त्वं किल वैष्णवी परा ॥ २३ ॥
कौमारसर्गी हरिरादिदेवता
त्वमेव हि ज्ञानमयी स्मृतिः शुभा ।
लयांभसा क्रीडनतत्परो हरि-
र्यज्ञो वराहो वसुधा त्वमेव हि ॥ २४ ॥
देवर्षिवर्यो मनसा हरिः स्वयं
त्वं तत्र साक्षान्निजहस्तवल्लकी ।
नारायणो धर्मसुतो नरेण हि
शांतिस्तदा त्वं जनशांतिकारिणी ॥ २५ ॥
कृष्णस्तु साक्षात्कपिलो महाप्रभुः
सिद्धिस्त्वमेवासि च सिद्धसेविता ।
दत्तस्तु कृष्णोऽस्ति महामुनीश्वरो
राधे सदा ज्ञानमयी त्वमेव हि ॥ २६ ॥
यज्ञो हरिस्त्वं किल दक्षिणा हरि-
रुरुक्रमस्त्वं हि सदा जयंत्यतः ।
पृथुर्यदा सर्वनृपेश्वरो हरि-
रर्चिस्तदा त्वं नृपपट्टकामिनी ॥ २७ ॥
शंखासुरं हंतुमभूद्धरिर्यदा
मत्स्यावतारस्त्वमसि श्रुतिस्तदा ।
कूर्मो हरिर्मंदरसिन्धुमंथने
नेत्रीकृता त्वं शुभदा हि वासुकी ॥ २८ ॥
धन्वंतरिश्चार्तिहरो हरिः पर-
स्त्वमौषधी दिव्यसुधामयी शुभे ।
श्रीकृष्णन्द्रस्तु बभूव मोहिनी
त्वं मोहिनी तत्र जगद्विमोहिनी ॥ २९ ॥
हरिर्नृसिहस्तु नृसिंहलीलया
लीला तदा त्वं निजभक्तवत्सला ।
बभूव कृष्णस्तु यदा हि वामनः

कीर्तिस्तदा त्वं निजलोककीर्तिता ॥ ३० ॥

हरिर्यदा भार्गवरूपधृक् पुमान्

धारा कुठारस्य तदा त्वमेव हि ।

श्रीकृष्णचंद्रो रघुवंशचंद्रमा

यदा तदा त्वं जनकस्य नंदिनी ॥ ३१ ॥

श्रीशार्ङ्गधन्वा मुनिबादरायणो

वेदांतकृत्त्वं किल वेदलक्षणा ।

संकर्षणो माधव एव वृष्णिषु

त्वं रेवती ब्रह्मभवा समास्थिता ॥ ३२ ॥

बुद्धो यदा कौणपमोहकारको

बुद्धिस्तदा त्वं जनमोहकारिणी ।

कल्की यदा धर्मपतिर्भविष्यति

हरिस्तदा त्वं सुकृतिर्भविष्यसि ॥ ३३ ॥

श्रीकृष्णचंद्रोऽस्ति हि चंद्रमंडले

राधे सदा चन्द्रमुखीति चन्द्रिका ।

श्रीकृष्णसूर्यो दिवि सूर्यमंडले

सूर्यप्रभा त्वं परिधिप्रतिष्ठिता ॥ ३४ ॥

इंद्रः सदाऽऽस्ते किल यादवेन्द्रः

तत्रैव राधे तु शची शचीश्वरी ।

हिरण्यरेता हि हरिः परेश्वरो

हेतिः सदा त्वं हि हिरण्मयी परा ॥ ३५ ॥

श्रीराजराजो हि विराजते हरि-

र्विराजसे त्वं तु निधौ निधीश्वरी ।

क्षीराब्धिरूपी तु हरिस्त्वमेव हि

तरंगितक्षौमसिता तरंगिणी ॥ ३६ ॥

बिभ्रद्वपुः सर्वपतिर्यदा यदा

तदा तदा त्वं विदितानुरूपिणी ।

जगन्मयो ब्रह्ममयो हरिः स्वयं

जगन्मयी ब्रह्ममयी त्वमेव हि ॥ ३७ ॥

अथैव सोऽयं व्रजराजनंदनो

जाताऽसि राधे वृषभानुनंदिनी ।

याभ्यां कृता सत्वमयी प्रशांतये

लीलाचरित्रैर्ललिताऽऽदिलीलया ॥ ३८ ॥

कृष्णः स्वयं ब्रह्म परं पुराणो

लीला तदिच्छाप्रकृतिस्त्वमेव ।

परस्परं संधितविग्रहाभ्यां

नमो युवाभ्यां हरिराधिकाभ्याम् ॥ ३९ ॥

गृहाण पत्रं निजनाथदत्तं

शोकं परं मा कुरु राधिके त्वम् ।

ह्रस्वेन कालेन विधाय कार्यं

तत्रागमिष्यामि तदुक्तवाक्यम् ॥ ४० ॥

गृह्णीध्वमद्यैव शतानि कृष्ण-

दत्तानि पत्राणि सुमंगलानि ।

प्रत्यर्पितं यूथशतं च गोप्यः

कृष्णप्रियाणां व्रजसुंदरीणाम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीराधादर्शनं नाम पंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १६

https://sa.wikisource.org/s/wc7

< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

राधिका तथा गोपीगणानां आश्वासप्रदानम् -

श्रीनारद उवाच -

राधा पत्रं संगृहीत्वा शिरो नेत्रे तथा च हृत् ।

निधाय वाचयित्वा तत् स्मृत्वा तत्पादपङ्कजम् ॥ १ ॥

अतिप्रेमातुरा राजन् मोचयित्वाऽश्रुसंततिम् ।

मूर्च्छामाप परां राधा यादवस्य प्रपश्यतः ॥ २ ॥

कुंकुमागुरुपाटीरद्रवैः पुष्परसैश्च सा ।

अर्चिता चामरांदोलैः पुनश्चैतन्यतां गता ॥ ३ ॥

वियोगसिन्धुसंमग्नां राधां कमललोचनाम् ।

वीक्ष्योद्धवस्तथा गोप्यो मुमुचुश्चाश्रुसंततिम् ॥ ४ ॥

तासामश्रुप्रवाहेण राजन् वृन्दावने वने ।

सद्यः कह्लारसंयुक्तो जातो लीलासरोवरः ॥ ५ ॥

दृष्ट्वा पीत्वा च सुस्नात्वा श्रुत्वा चेमां कथां नरः ।

कर्मबंधविनिर्मुक्तः श्रीकृष्णं प्राप्नुयान्नृप ॥ ६ ॥

अथोद्धवमुखाच्छ्रुत्वा श्रीकृष्णागमनं पुनः ।

पप्रच्छुः कुशलं सर्वं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ ७ ॥

श्रीराधोवाच -

आनंददं श्रीव्रजराजनंदनं

    द्रक्ष्यामि कस्मिन्समये घनप्रभम् ।

घनं मयूरीव समुत्सुका भृशं

    चंद्रं चकोरीव तदीक्षणोत्सुका ॥ ८ ॥

कस्मिन्कुकाले विरहो बभूव मे

    येनैव कौ कल्पसमः क्षणः क्षणः ।

निशीथिनीयं द्विपरार्द्धहेलनं

करोति गोविंदपदद्वयं विना ॥ ९ ॥

कच्चित्कदाचिद्व्रजमागमिष्यति

करोति किं तत्र हरिर्वदाशु मे ।

अद्यैव यत्नेन धृताः किलासवः

प्रसह्य निर्यांति मृषागिरातुराः ॥ १० ॥

दृष्ट्वा क्षणं त्वां मम हृच्च शीतलं

जातं प्रसन्नास्मि समागते त्वयि ।

यथा प्रसन्ना जनकात्मजा पुरा

लंकापुरं वायुसुते समागते ॥ ११ ॥

आशां विधाय निजमोहधनं विसृज्य

विस्मृत्य वाक्यगदितं मथुरां गतो यः ।

तस्यापि पत्रलिखितं ह्यमृतं न मन्ये

तं चानयस्व किल मंत्रविदां वरिष्ठ ॥ १२ ॥

उद्धव उवाच -

गत्वा पुरीं तव परं विरहं निवेद्या-

थार्घं विधाय निजनेत्रजलेन राधे ।

नीत्वा हरिं तव पुरः पुनरागतोऽस्मि

मा शोकमद्य कुरु मे शपथस्त्वदंघ्रेः ॥ १३ ॥

श्रीनारद उवाच -

अथ प्रसन्ना श्रीराधा चन्द्रकांतौ मणी शुभौ ।

रासरंगे चन्द्रदत्तौ उद्धवाय ददौ नृप ॥ १४ ॥

सहस्रदलपद्मे द्वे दत्ते चंद्रमसा पुरा ।

उद्धवाय ददौ राधा प्रसन्ना भक्तवत्सला ॥ १५ ॥

छत्रं सिंहासनं दिव्यं चामरे द्वे मनोहरे ।

श्रीकृष्णमनसोद्भूते ददौ तस्मै हरिप्रिया ॥ १६ ॥

ऐश्वर्यं ज्ञानसंपन्नं सर्वदेशिकदेशिकम् ।

कृष्णसंयोगकर्तृत्वं सदा तव भविष्यति ॥ १७ ॥

भक्तिं निर्गुणभावाढ्यां प्रेमलक्षणसंयुताम् ।

ज्ञानं विज्ञानसहितं वैराग्यं सा ददौ पुनः ॥ १८ ॥
शंखचूडा च हरिणाऽऽनीतं चूडामणिं शुभम् ।
चन्द्रानना ददौ तस्मै उद्धवाय विदेहराट् ॥ १९ ॥
तथा गोपीगणाः सर्वे भूषणानां चयं शुभम् ।
ददुः प्रसन्ना हे राजन्नुद्धवाय महात्मने ॥ २० ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा वचश्चौपगवेः शुभार्थं
    सुखं गतायां किल राधिकायाम् ।
उचुस्तमाराद्व्रजगोपवध्वः
    सदःस्थितं कृष्णसखं पृथक् ताः ॥ २१ ॥
गोप्य ऊचुः -
यच्च पत्रलिखितं वदाशु नः
    किंतु तच्च हरिणोक्तमद्भुतम् ।
त्वं परावरविदां हरेः सखा
    मंत्रवित्तमस्तदाकृतिर्महान् ॥ २२ ॥
उद्धव उवाच -
यथा स्मरथ देवेशं तथा युष्मान् स्मरत्यसौ ।
अनुवेलं गोपवध्वः पश्यतो मे न संशयः ॥ २३ ॥
एकदा मां समाहूय स्मृत्वा युष्मान् रहस्करः ।
कथयामास संदेशं चित्तस्थं नंदनंदनः ॥ २४ ॥
श्रीभगवानुवाच -
गुणेषु सक्तं किल बन्धनाय
    रक्तं मनः पुंसि च मुक्तये स्यात् ।
मनो द्वयोः कारणमाहुरारा-
    ज्जित्वाऽथ तत्कौ विचरेदसंगः ॥ २५ ॥
यदा स्वयं ब्रह्म परात्परं मा-
    मध्यात्मयोगेन विशारदेन ।
जानाति सर्वत्र गतं विवेकी

तदा विजह्यान्मनसः कषायम् ।
यावद्धनो मध्यगतस्तदुत्थितः
स्वकर्मरूपं न हि दृक् प्रपश्यति ॥ २६ ॥
स्थूलाच्च दूरेऽस्मि न तत्वतोंऽगना-
स्तस्माद्धि योगं कुरुतात्र साधनम् ।
यत्सांख्यभावैः किल गम्यते पदं
तद्योगभावैरपि गम्यते स्वतः ॥ २७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे राधागोप्याश्वासनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १७

https://sa.wikisource.org/s/w1a
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

राधिकाप्रमुख-गोपीगणानां विरह-खेदोक्तिः -

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा श्रीकृष्णसंदेशं प्रसन्ना गोपवल्लभाः ।

अश्रुमुख्यो बाष्पकंठ्य उचुरौपगविं नृप ॥ १ ॥

गोलोकवासिन्य उचुः -

विदेशं गतवान्कृष्णस्त्यक्त्वा पूर्वप्रियाञ्जनान् ।

तदुपर्यलिखद्योगमहो निर्मोहताबलम् ॥ २ ॥

द्वारपालिका ऊचुः -

चकोरे ग्लौः पंकजेऽर्को भ्रमरे पंकजं यथा ।

चातके च घनः प्रीतिं न करोति कदाचन ॥ ३ ॥

शृंगारप्रकरा ऊचुः -

चंद्रमित्रं चकोरोऽस्ति सख्यो वह्निकणः सदा ।

विधात्रा यद्विलिखितं तन्न्यूनं न भवेदिह ॥ ४ ॥

शय्योपाकरिका ऊचुः -

व्याधोऽपि हत्वा हि मृगान् स्मरति त्वरमातुरः ।

कटाक्षैः स्वप्रियान्हत्वा निर्मोही न स्मरेदहो ॥ ५ ॥

पार्षदाख्या ऊचुः -

जातं विरहजं दुःखं नान्यो वेत्ति कदाचन ।

यथा कंटकविद्धांगो विद्वान्वा विद्धकंटकः ॥ ६ ॥

वृन्दावनपालिका ऊचुः -

अनिमित्तं प्रेमसौख्यमनिमित्तो हि वेत्ति तत् ।

सनिमित्तो न जानाति रसं कर्मेंद्रियं यथा ॥ ७ ॥

गोवर्धनवासिन्य ऊचुः -

पुरंध्रीप्रेमकृद्यो वै सैरंध्रीनायकोऽभवत् ।

शैलौकोभिस्तु किं तस्य बहुना कथितेन किम् ॥ ८ ॥

कुञ्जविधायिका ऊचुः -

हा माधवीकुञ्जपुञ्जे गुञ्जन्मत्तमधुव्रते ।
स्वदृग्लक्षीकृतो यो वै तस्येयं श्रूयते कथा ॥ ९ ॥

निकुञ्जवासिन्य ऊचुः -

वृन्दावने मत्तमिलिन्दपुञ्जे
    कलिन्दजातीरकदम्बकुञ्जे ।
शनैश्चलंतं सबलं सगोपं
    सगोधनं नंदसुतं भजामः ॥ १० ॥

जाह्नवीयूथ उवाच -

कदा तथाऽस्मत्समयो भविष्यति
    यथा पुरंध्रीसमयः प्रदृश्यते ।
शोकं परं मा कुरुत व्रजांगनाः
    सदा न कस्यापि जयः पराजयः ॥ ११ ॥

यमुनायूथ उवाच -

विधातुर्न दया किंचिद्युनक्ति वियुनक्ति यः ।
भूतानि सकलान्येव क्रीडनानि यथाऽर्भकः ॥ १२ ॥

रमायूथ उवाच -

कुब्जापुराद्यर्जुसमानविग्रहा
    दासी त्विदानीं तु कुलीनतां गता ।
कुरूपिणी रूपवती बभावहो
    चतुर्दिनैर्दुन्दुभिनादकारिणी ॥ १३ ॥

विरजायूथा ऊचुः -

सदा न कस्यापि भुजा प्रियांसे
    सदा वसंतो न सदा युवा स्यात् ।
इन्द्रो न राज्यं कुरुते सदाऽयं
    चतुर्दिनैर्मानमलंकरोतु ॥ १४ ॥

ललितायूथ उवाच -

रामाभिषेकं विनिवार्य मंथरा

चकार विघ्नं किल कोसले पुरे ।

कुब्जैव सेयं मथुरापुरे गता

कुब्जैव किं किं न करोति गोपिकाः ॥ १५ ॥

विशाखायूथ उवाच -

गोचारणायानुचरैर्व्रजंतं

प्रबोधयंतं स्वपुरं विरावैः ।

मत्तेभयानं हि विडंबयंतं

श्रीनन्दसूनुं न हि विस्मरामः ॥ १६ ॥

मायायूथ उवाच -

संकोचवीथीषु पटे प्रगृह्य

प्रसह्य दोर्भ्यां हृदये निधाय ।

अन्योन्यमाकर्षणहर्षभीति-

र्गृहान् हरिं तं हि कदा नयामः ॥ १७ ॥

अष्टसख्य ऊचुः -

वीक्ष्य नन्दसुतमंग सुन्दरं

नेत्रमद्य न जगद्विपश्यति ।

नन्दराजतनये पुरीं स्थिते

किं भविष्यति वदाशु नस्त्वरम् ॥ १८ ॥

षोडशसख्य ऊचुः -

वेणुनादमधुरध्वनिं वने

संनिशम्य कुसुमेषुवर्धनम् ।

श्रोत्रयुग्ममिह नः शृणोति नो

विश्वगीतमुत वा यशः परम् ॥ १९ ॥

द्वात्रिंशत्सख्य ऊचुः -

प्रीत्या स्वमित्रं हि रिपुं नयेन

लुब्धं धनैश्च द्विजमादरेण ।

गुरुं प्रणामै रसिकं रसेन

निर्मोहिनं केन वशीकरोति ॥ २० ॥

श्रुतिरूपा ऊचुः -

यज्जागरादिषु भवेषु परं ह्यतेर्हेतु-

स्विदस्य विचरंति गुणाश्च येन ।

नैतद्विशंति महदिंद्रियदेवसंघा-

स्तस्मै नमोऽग्निमिव विस्तृतविस्फुलिंगाः ॥ २१ ॥

ऋषिरूपा ऊचुः -

नैवेशितुं प्रभुरयं बलिनां बलिया-

न्माया न शब्द उत नो विषयीकरोति ।

तद्ब्रह्म पूर्णममृतं परमं प्रशांतं

शुद्धं परात्परतरं शरणं गताः स्मः ॥ २२ ॥

देवांगना ऊचुः -

अंशांशकांशककलाद्यवतारवृन्दै-

रावेशपूर्णसहिताश्च परस्य यस्य ।

सर्गादयः किल भवंति तमेव कृष्णं

पूर्णात्परं तु परिपूर्णतमं नताः स्मः ॥ २३ ॥

यज्ञसीता ऊचुः -

श्रीमन्निकुञ्जलतिकाकुसुमाकरोऽयं

श्रीराधिका हृदयकण्ठविभूषणोऽयम् ।

श्रीरासमंडलपतिर्व्रजमंडलेशो

ब्रह्मांडमंडलमहीपरिपालकोऽयम् ॥ २४ ॥

रमावैकुण्ठनिवासिन्य ऊचुः -

यो गोपिका सकलयूथमलंचकार

वृन्दावनं च निजपादरजोभिरद्रिम् ।

यः सर्वलोकविभाय बभूव भूमौ

तं भूरिलीलमुरगेन्द्रभुजं भजामः ॥ २५ ॥

श्वेतद्वीपसखीजना ऊचुः -

यथा शिलींध्रं शिशुरश्रमो गजः

स्वपुष्करेणैव च पुष्करं गिरिम् ।
धृत्वा बभौ श्रीव्रजराजनन्दनः
कृपाकरोऽसौ न हि विस्मृतः क्वचित् ॥ २६ ॥
ऊर्ध्ववैकुण्ठवासिन्य ऊचुः -
श्यामवर्णमये नेत्रे जगच्छ्यामं विपश्यतः ।
न द्वैतं दृश्यते यासां ताभिः किं योगसेवनम् ॥ २७ ॥
अजितपदाश्रिता ऊचुः -
स्नेहपाशो दृढच्छिन्नो न च्छिन्नो हरिणा विना ।
छित्वा तं मथुरां प्रागान्नागपाशं यथा खगः ॥ २८ ॥
लोकाचलवासिन्य ऊचुः -
कृष्णे लग्नं नेत्रयुग्मं धावद्दशदिशांतरम् ।
अहो न लग्नं कुत्रापि पद्मलग्नो यथा ह्यलिः ॥ २९ ॥
श्रीसख्य ऊचुः -
कार्पण्येन यशो हंति क्रुधा गुणगणोदयम् ।
धनानि व्यसनैर्लोकः कपटेनैव मित्रताम् ॥ ३० ॥
मैथिला ऊचुः -
धनं दत्वा तनुं रक्षेत्तनुं दत्वा त्रपां व्यधात् ।
धनं तनुं त्रपां दद्यान्मित्रकार्यार्थमेव हि ॥ ३१ ॥
कौशला ऊचुः -
न कोपि जानाति वियोगजां दशां
जीवं विना वक्तुमलं न सापि हि ।
भूयादूरोबाणविभिन्नमारा-
न्माभूत्कदापि प्रियविप्रयोजनम् ॥ ३२ ॥
अयोध्यापुरवासिन्य ऊचुः -
कृत्वा निराशां विनिधाय चाशां
जगाम चाशां मथुरापुरस्य ।
योगं च तस्योपरि चालिखन्नो
निर्मोहिनां चित्तमहो विचित्रम् ॥ ३३ ॥

पुलिंदिका ऊचुः -

एनं वरं कर्तुमतीव विह्वलां
    समागतां शूर्पणखां पुरा वने ।
यः कारयामास विरूपिणीं बला-
    त्सौमित्रिणा तेन तु वः कृपा कथम् ॥ ३४ ॥

सुतलवासिन्य ऊचुः -

भक्तं बलिं सत्यपरं भूरिदं
    नीत्वा बलिं यः कुपितो बबन्ध ह ।
अहो कथं तस्य करोति सेवनं
    मायावटोर्वामनरूपधारीणः ॥ ३५ ॥

जालंधर्य ऊचुः

पुरातिकष्टं प्रगतेऽसुरोत्तमे
    कायाधवे भक्तवरे ततो ह्ययम् ।
भूत्वा नृसिंहः कृतवान्सहाय-
    महो परा निष्ठुरता प्रदृश्यते ॥ ३६ ॥

भूमिगोप्य ऊचुः -

अहोऽतिनिर्मोहिजनस्य चित्रं
    परं चरित्रं गदितुं न योग्यम् ।
मुखेन चान्यद्धृदि भाव्यमन्य-
    द्देवो न जानाति कुतो मनुष्यः ॥ ३७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गोपीवाक्यं नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १८

https://sa.wikisource.org/s/wds
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

उद्धवस्य मथुरा-प्रत्यावर्तनम् -

बर्हिष्मतीभवा ऊचुः -

अहो लयाब्धौ कृपया हरिर्या-

मुद्धृत्य वाराहतनुर्महात्मा ।

तामन्वधावद्धृतशिंजिनीशरो

भूत्वा दयालुः पृथुरादिराजः ॥ १ ॥

लतागोप्य ऊचुः -

स्वयं सुधां वा न विभज्य पूर्वं

धन्वन्तरिर्विश्वभिषङ्महात्मा ।

तद्बद्धवैरेषु सुरासुरेषु

भूत्वाऽथ योषित्प्रददौ कलिप्रियः ॥ २ ॥

नागेंद्रकन्या ऊचुः -

अथेच्छतीमेनमहो वरं हरिः

समागतां शूर्पणखां महावने ।

चकार सौमित्रिसखः कुरूपिणी-

महो कृतं तस्य तया किमप्रियम् ॥ ३ ॥

समुद्रकन्या ऊचुः -

नित्यं गृहशतं यांती दात्री दुःखं सुखं जनान् ।

स्वीया कथं सुशीला च चंचलाऽस्मिन्कथं स्थिता ॥ ४ ॥

अप्सरस ऊचुः -

अस्य प्रीत्या कर्णनासे गते वै रावणस्वसुः ।

त्यजंतु वार्तां तेनापि भवतीनां कृपा कृता ॥ ५ ॥

दिव्या ऊचुः -

सर्वेश्वरो बलिं नीत्वा बलिं बद्ध्वा दयापरः ।

अधः क्षिपन्मुक्तिनाथश्चित्रं तत्कथयाऽभवत् ॥ ६ ॥

आदिव्या ऊचुः -

शतरूपायुतं शांतं तपस्यन्तं मनुं पुरा ।

दैत्यैर्बाधां गतं पश्चाद्ररक्षासौ दयानिधिः ॥ ७ ॥

सत्ववृत्तय ऊचुः -

पूर्वं कष्टगतं भक्तं ध्रुवं कायाधवं च वै ।

पश्चाद्ररक्ष कृपया न पूर्वं दीनवत्सलः ॥ ८ ॥

रजोवृत्तय ऊचुः -

रुक्मांगदहरिश्चन्द्रांबरीषाणां सतां हरिः ।

सत्यं परीक्षन् प्रददौ पुनर्भागवतीं श्रियम् ॥ ९ ॥

तमोवृत्तय ऊचुः -

वृंदा येन छलं प्राप्ता छलिना बलिना पुरा ।

छलमय्या बलिन्याऽद्य कुब्जया छलितो ह्ययम् ॥ १० ॥

कृपाणी ह्येकतो वक्रा घातयंती जनान्बहून् ।

किमु कुब्जा त्रिवक्रा च श्रीकृष्णेन त्रिभंगिना ॥ ११ ॥

पश्यंतीनां कृष्णमार्गं नेत्रे दुःखं गते भृशम् ।

अवधिः पादविक्षेपं वामनस्य करोति हि ॥ १२ ॥

पीतत्वं त्वग्गता पादौ शैथिल्यं प्रगतौ च नः ।

मनो विभ्रमतामुग्रां माधवे माधवं विना ॥ १३ ॥

सपत्नीहारचिह्नाढ्यमागतं तमुषःक्षणे ।

हा दैव कस्मिन्समये द्रक्ष्यामो नंदनंदनम् ॥ १४ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति कृष्णं चिंतयन्त्यो गोपिका प्रेमविह्वलाः ।

उत्कण्ठितास्ता रुरुदुर्मूर्छिता धरणीं गताः ॥ १५ ॥

पृथक् पृथक् समाश्वास्य वचोभिर्नयनैपुणैः ।

संबोध्य गोपिकाः सर्वाः प्राह राधां तदोद्धवः ॥ १६ ॥

उद्धव उवाच -

परिपूर्णतमे कृष्णे वृषभानुवरात्मजे ।

गंतुमाज्ञा देहि मह्यं नमस्तुभ्यं व्रजेश्वरि ॥ १७ ॥

प्रतिपत्रं देहि शुभे श्रीकृष्णाय महात्मने ।

तेन तं च प्रणम्याशु समानेष्ये तवांतिकम् ॥ १८ ॥

श्रीनारद उवाच -

अथ राधा लेखनीं च नीत्वा पात्रं मषेस्त्वरम् ।

समाचारं चिंतयन्ती तावदश्रूणि सुस्रुवुः ॥ १९ ॥

यद्यत्पत्रं समानीतं राधया लेखनीयुतम् ।

तत्तदार्द्रीकृतं जातं नयनाम्बुजवारिभिः ॥ २० ॥

अश्रुप्रवाहं मुंचन्तीं कृष्णदर्शनलालसाम् ।

उद्धवो विस्मयन्प्राह राधां कमललोचनाम् ॥ २१ ॥

उद्धव उवाच -

कथं लिखसि राधे त्वं कथं दुःखं करोषि हि ।

सर्वां तस्मै वदिष्यामि व्यथां त्वल्लेखनं विना ॥ २२ ॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा वचस्तस्य राधया गतबाधया ।

सर्वाभिर्गोपिकाभिश्च पूजितोऽभूत्तदोद्धवः ॥ २३ ॥

नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य राधां रासेश्वरीं पराम् ।

गोपीगणमनुज्ञाप्य नत्वा नत्वा पुनः पुनः ॥ २४ ॥

रथमारुह्य दिव्याभं रत्नभूषणभूषितम् ।

गतभृत्याभिमानोऽसौ संध्यायां नंदमाययौ ॥ २५ ॥

मार्तंड उदयं प्राप्ते नत्वा गोपीं यशोमतीम् ।

नंदराजमनुज्ञाप्य नवनंदांस्तदोद्धवः ॥ २६ ॥

वृषभानूपनंदाश्च समनुज्ञाप्य लोकतः ।

तथा कृष्णसखीन् सर्वान् रथमारुह्य निर्गतः ॥ २७ ॥

दूरं तमनुगाः सर्वे गोपा गोपीगणास्तथा ।

स निवृत्याथ तान्स्नेहादुधवो मथुरां ययौ ॥ २८ ॥

एकांते चाक्षयवटे कृष्णातीरे मनोहरे ।

नत्वा कृष्णं परिक्रम्य प्रेमगद्गदया गिरा ।

प्राह स्रवन्नेत्रपद्म उद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥ २९ ॥

उद्धव उवाच -

किं देव कथनीयं मे भवतोऽशेषसाक्षिणः ।

विधत्स्व शं राधिकाया गोपीनां देहि दर्शनम् ॥ ३० ॥

श्रीकृष्णं देवदेवेशं समानेष्ये तवान्तिकम् ।

इत्थं वाक्यं च मे भूतं रक्ष रक्ष कृपानिधे ॥ ३१ ॥

प्रह्लादरुक्मांगदयोः प्रतिज्ञां

बलेश्च खट्वांगनृपस्य साक्षात् ।

यथांबरीषध्रुवयोस्तथा मे

कृता च भक्तेश्वर रक्ष रक्ष ॥ ३२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गोपीवाक्ये उद्धवागमनं नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः १९

https://sa.wikisource.org/s/wcr


कृष्णस्य व्रजागमनोत्सवम्

श्रीनारद उवाच -

इत्थं निशम्य भक्तस्य वचनं भक्तवत्सलः ।

स्मृत्वा वाक्यं स्वकथितं गंतुं चक्रेऽच्युतो मतिम् ॥ १ ॥

बलदेवं स्थापयित्वा कार्यभारेषु सर्वतः ।

हेमाढ्यं किंकणोजालं चंचलाश्वनियोजितम् ॥ २ ॥

रथमारुह्य सूर्याभमुद्धवेन समन्वितः ।

भक्तानां दर्शनं दातुं प्रययौ नंदगोकुलम् ॥ ३ ॥

गोवर्धनं गोकुलं च पश्यन् वृन्दावनं वनम् ।

प्राप्तोऽभूत्पुलिने कृष्णः कृष्णातीरे मनोहरे ॥ ४ ॥

कोटिशः कोटिशो गावो दृष्ट्वा कृष्णं व्रजाधिपम् ।

आधावन्त्यः सर्वतस्तं स्नेहस्नुतपयोधराः ॥ ५ ॥

उदास्यकर्णवालाँश्च रंभमाणाः सवत्सकाः ।

मुखे कवलसंयुक्ता अश्रुमुख्यो गतव्यथाः ॥ ६ ॥

सरथं सारुणं साश्वं शरदर्कं यथा घनाः ।

रुरुधुस्तं रथं राजनुद्धवस्य प्रपश्यतः ॥ ७ ॥

श्रीगोपालो हरिस्तासां वदन्नाम पृथक् पृथक् ।

श्रीहस्तेन तदंगानि स्पृशन् हर्षं जगाम ह ॥ ८ ॥

तत्समीपे गवां वृन्दं गतं वीक्ष्य व्रजार्भकाः ।

श्रीदामाद्या विस्मिताश्च दूरादूचुः परस्परम् ॥ ९ ॥

गोपा ऊचुः -

रथं सकुम्भध्वजवायुवेगं

सुकांस्यपत्रध्वनिनिःस्वनं तम् ।

शताश्वयुक्तं शतसूर्यशोभं

गावः कथं वा रुरुधुः सखायः ॥ १० ॥

अन्यो न चास्मिन् हि गवां प्रहर्षणै-

रायाति किंतु व्रजराजनंदनः ।

स्फुरंति चांगानि हि दक्षिणानि नः

श्रीनीलकंठः प्रतनोति तोरणम् ॥ ११ ॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं विचार्य मनसा गोपाः सर्वे समागताः ।

ददृशुर्माधवं मित्रं गतं वस्तु यथा जनाः ॥ १२ ॥

अवप्लुत्य रथात्कृष्णः परिपूर्णतमः स्वयम् ।

पुरो निधाय तान्सर्वान्दोर्भ्यां तत्प्रेमविह्वलः ॥ १३ ॥

मुंचन्नेत्राब्जवारीणि परिरेभे पृथक्पृथक् ।

अहो भक्तेश्च माहात्म्यं वक्तुं कोऽस्ति महीतले ॥ १४ ॥

ते सर्व रुरुदुर्गोपा मुंचन्तोऽश्रूणि मैथिल ।

प्रवक्तुं न समर्थाः श्रीकृष्णविक्षेपविह्वलाः ॥ १५ ॥

परिपूर्णतमः साक्षाद्देवो मधुरया गिरा ।

आश्वासयामास नतान् प्रेमानन्दसमाकुलान् ॥ १६ ॥

उद्धवः प्रेषितो वक्तुं श्रीकृष्णेनार्भकैः सह ।

आगतं कथयामास श्रीकृष्णं नंदपत्तने ॥ १७ ॥

श्रुत्वाऽऽगतं नंदसूनुं श्रीकृष्णं गोपवल्लभम् ।

आनेतुं निर्गताः सर्वे परिपूर्णमनोरथाः ॥ १८ ॥

भेरीमृदंगैः पटहैः कलस्वनै-

रत्पूर्णकुम्भैर्द्विजवेदघोषणैः ।

गन्धाक्षतैर्मंगललाजमिश्रितैः

श्रीनंदराजोऽभिययौ यशोदया ॥ १९ ॥

ततः पुरस्कृत्य मदोन्नतं गजं

सिन्दूरशुण्डाधृतहेमशृङ्खलम् ।

समाययौ श्रीवृषभानुमुख्यो

भावान् कृतिस्तत्र कलावतीयुतः ॥ २० ॥

नंदोपनन्दा वृषभानवश्च
गोपाश्च वृद्धास्तरुणार्भकाश्च ।
स्रग्वेणुगुञ्जापरिपिच्छयुक्ता
विनिर्गताः पूर्णमनोरथास्ते ॥ २१ ॥
गायंत आरान्नृपनन्दनंदनं
नृत्यंत आचालितपीतवाससः ।
वंशीधरा वेत्रविषाणपाणयः
प्रहर्षिता दर्शनलालसा भृशम् ॥ २२ ॥
सखिमुखेभ्यो हरिमागतं परां
निशभ्य राधा शयनात्समुत्थिता ।
ताभ्यः स्वभूषाः प्रददौ प्रहर्षिता
प्रीता स्वगन्धिं नवपद्मिनी यथा ॥ २३ ॥
द्वात्रिंशदष्टौ किल षोडश द्वे
यूथैर्युता मैथिल गोपिकानाम् ।
आरुह्य राधा शिबिकां मनोज्ञां
समाययौ श्रीधरदर्शनार्थम् ॥ २४ ॥
तथा हि गोप्यः किल कोटिशश्च
त्यक्त्वाऽथ सर्वं स्वगृहस्य कृत्यम् ।
व्यत्यस्तवस्त्राभरणा नृपेश
समाययुः प्रेमचलन्मनोऽङ्गाः ॥ २५ ॥
सर्वं व्रजं पादपगोमृगद्विजं
प्रेमातुरं वीक्ष्य समागतं किमु ।
श्रीनंदराजं पितरं च मातरं
ननाम कृष्णः कृतमस्तकांजलिः ॥ २६ ॥
श्रीनन्दराजस्तनयं चिरागतं
प्रगृह्य दोर्भ्यां हृदये निधाय तम् ।
संस्नापयामास सुनेत्रजैर्जलै-
र्यशोदया प्राप्तमनोरथश्चिरात् ॥ २७ ॥

नन्दोपनन्दान्वृषभानुवृद्धान्
 सर्वान्नमस्कृत्य च तत्कृताशीः ।
तथा वयस्यैश्च परस्परं वा
 लघूंश्च हस्तग्रहणैः स्थितोऽभूत् ॥ २८ ॥
ततः समारुह्य रथं हरिः स्वयं
 निधाय नंदं च गजे यशोदया ।
नंदोपनंदैः सहितो गवां गणैः
 श्रीनंदराजस्य पुरं विवेश सः ॥ २९ ॥
तदैव देवाः किल पुष्पवर्षा-
 माचारलाजान् पुरगोपिकाश्च ।
प्रचक्रिरे तत्र जयेति मंगलं
 शब्दं च गोपा गृहमागते हरौ ॥ ३० ॥
धन्यः सखा ते परमुद्धवोऽय-
 मनेन साक्षात्किल दर्शितोऽत्र ।
त्वं जीवनं गोपजनस्य गोपा
 ऊचुर्गिरा गद्गदयेदमार्ताः ॥ ३१ ॥
इदं मया ते कथितं नृपेश
 पुनर्व्रजे ह्यागमनं हरेश्च ।
किमिच्छसि श्रोतुमथो सुरासुरैः
 परं चरित्रं शुभदं विचित्रम् ॥ ३२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीकृष्णागमनोत्सवो नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः २०




राधाकृष्णकृतं ऋभुऋषि-मुक्तिदानम्

बहुलाश्व उवाच -

अग्रे चकार किं साक्षाद् भगवान् व्रजमण्डले ।

राधायै गोपिकाभ्यश्च कथंस्विद्दर्शनं ददौ ॥ १ ॥

गोपीमनोरथं कृत्वा मथुरामाजगाम ह ।

एतन्मे ब्रूहि विप्रेंद्र त्वं परावरवित्तमः ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

संध्यायां राधयाऽऽहूतः श्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ।

एकांते शीतलं शश्वज्जगाम कदलीवनम् ॥ ३ ॥

स्फारस्फुरनमेघगृहं रंभाचन्दनचर्चितम् ।

कृष्णागरुत्सीकरं च सुधारश्मिगलत्सुधम् ॥ ४ ॥

एतादृशं वनं राधा वियोगानलवर्चसा ।

भस्मीभूतं हि सततं कृष्णाशा तां हि रक्षति ॥ ५ ॥

तत्रैव सर्वे गोपीनां शतयूथाः समागताः ।

तस्यै निवेदनं चक्रुर्माधवागमनस्य हि ॥ ६ ॥

उत्थाय सहसा साक्षाद्वृषभानुवरात्मजा ।

आनेतुमाययौ कृष्णं सखीभिः परिवारिता ॥ ७ ॥

ददावासनपाद्यार्घानुपचारान्मनोहरान् ।

वदंती सादरं वाक्यं कुशलं कुशलाधिका ॥ ८ ॥

युवकंदर्पकोटीनां माधुर्य्यहारिणं हरिम् ।

दृष्ट्वा राधा जहौ दुःखं ब्रह्म ज्ञात्वा गुणं यथा ॥ ९ ॥

प्रसन्ना तत्र शृङ्गारमकरोत्कीर्तिनंदिनी ।

तया नोऽकारि श्रृंगारः पांथे कृष्णे गते सति ॥ १० ॥

न चन्दनं च तांबूलं भोजनं च सुधासमम् ।

न कृतं दिव्यशयनं हास्यं वा न कृतं क्वचित् ॥ ११ ॥
परिपूर्णतमं कृष्णं परिपूर्णतमप्रिया ।
आनंदाश्रूणि मुंचंती प्राह गद्गदया गिरा ॥ १२ ॥
राधोवाच -
कियद्दूरे यदुपुरी नागतं किं करोषि हि ।
किं वदेऽहं रहो दुःखं भवतोऽशेषसाक्षिणः ॥ १३ ॥
सौदासराजमहिषी दमयंती च मैथिली ।
नास्त्यत्र कां पुरस्कृत्य वदेऽहं विरहं रिपुम् ॥ १४ ॥
मत्समानाश्रया गोप्यो गदितुं न क्षमाः क्वचित् ।
शरच्चन्द्रचकोरीव मयूरीव घनं नवम् ॥ १५ ॥
श्रीवृन्दावनचंद्रं त्वां घनश्यामं समुत्सहे ।
तव सख्योद्धवेनाशु धन्येन त्वं प्रदर्शितः ।
अन्यः कोऽपि व्रजे नास्ति यस्य प्रेम्णा त्वमागतः ॥ १६ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं वदन्ती सततं रुदन्तीं
    परां प्रियां वीक्ष्य घृणातुराङ्ग ।
आश्वासयामास नयेन सद्यः
    प्रगृह्य दोर्भ्यां स्रवदंबुनेत्रः ॥ १७ ॥
श्रीभगवानुवाच -
मा शोकं कुरु राधे त्वं त्वत्प्रीत्याऽहं समागतः ।
आवयोर्भेदरहितं तेजश्चैकं द्विधा जनैः ॥ १८ ॥
यथा हि दुग्धधावल्ये तथाऽऽवां सर्वदा शुभे ।
यत्राहं त्वं सदा तत्र विश्लेषो न हि चावयोः ॥ १९ ॥
पूर्ण ब्रह्म परं चाहं तटस्था त्वं जगत्प्रसूः ।
विश्लेष आवयोर्मध्ये मृषा ज्ञानेन पश्य सत् ॥ २० ॥
यथाकाशस्थितो नित्यं वायु सर्वत्रगो महान् ।
तथा जलं सूक्ष्मरूपं तेजो व्याप्तं यथैधसि ॥ २१ ॥
अन्तर्बहिर्यथा पृथ्वी पृथग्भूता वरानने ।

तथा विकाररहितो मलवत्त्रिगुणैरहम् ॥ २२ ॥
तथा त्वं पश्य मद्भावं सदानंदो भवेत्ततः ।
अहं ममेति भावेन द्वितीयोऽस्ति वरानने ॥ २३ ॥
यावद्वनो मध्यगतस्तदुत्थितः
    स्वं रूपमर्कं न हि दृक् प्रपश्यति ।
तावत्परात्मानमसौ प्रधानजै-
    र्गुणैस्तथा तेषु गतेषु पश्यति ॥ २४ ॥
गुणेषु सक्तं किल बन्धनाय
    रक्तं मनः पुंसि च मुक्तये स्यात् ।
मनो द्वयोः कारणमाहुरारा-
    ज्जित्वाऽथ तत्कौ विचरेदसंगः ॥ २५ ॥
सर्व हि भावं मनसः परस्परं
    न ह्येकतो भामिनि जायते ततः ।
प्रेमैव कर्तव्यमतो मयि स्वतः
    प्रेम्णा समानं भुवि नास्ति किंचित् ॥ २६ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति वाक्यं हरेः श्रुत्वा प्रसन्ना कीर्तिनंदिनी ।
गोपिकाभिः समं कृष्णं पूजयामास माधवम् ॥ २७ ॥
अथ रात्र्यां हरिः साक्षात्कार्तिक्यां रासमंडले ।
गत्वा ननाद मुरलीं गोपीभी राधया सह ॥ २८ ॥
यमुनानिकटे राजन् राधया राधिकापतिः ।
रामाभिः सुन्दरीभिश्च रासरंगे रराज ह ॥ २९ ॥
यावतीर्गोपिका रासे तावद्रूपधरो हरिः ।
रेमे वृंदावने दिव्ये हरिर्वृन्दावनेश्वरः ॥ ३० ॥
क्वणन्नूपुरमंजीरो वनमालाविराजितः ।
पीतांबरः पद्मधारी प्रभातार्ककिरीटधृक् ॥ ३१ ॥
विद्युल्लतास्फुरत्प्रोद्यद्धेमकुण्डलमण्डितः ।
वेत्रभृद्वादयन्वंशीं नटवेषो घनद्युतिः ॥ ३२ ॥

स्फुरत्कौस्तुभरत्नाढ्यः प्रचलत्स्निग्धकुण्डलः ।
रराज राधया रासे यथा रत्या रतीश्वरः ॥ ३३ ॥
शच्या शक्रो यथा स्वर्गे घनश्चंचलया यथा ।
वृन्दया वृन्दकारण्ये तथा वृन्दावनेश्वरः ॥ ३४ ॥
वृन्दावनं च पुलिनं वनान्युपवनानि च ।
पश्यन् गोपीगणैः सार्द्धं गिरिं गोवर्धनं ययौ ॥ ३५ ॥
गोपीनां शतयूथानां मानं वीक्ष्य व्रजेश्वरः ।
भगवान् राधया साकं तत्रैवांतरधीयत ॥ ३६ ॥
अथ गोवर्धनाद्दूरे सुंन्दरं योजनत्रयम् ।
श्रीखण्डगंधसंयुक्तं स ययौ रोहिताचलम् ॥ ३७ ॥
लताकुञ्जनिकुञ्जाश्च पश्यञ्जल्पंस्तया सह ।
विचचार गिरौ रम्ये काञ्चनीलतिकालये ॥ ३८ ॥
तत्र देवसरो रम्यं बद्रिनाथेन निर्मितम् ।
पाठीनकूर्मनक्रादिहंस सारससङ्कुलम् ॥ ३९ ॥
सहस्रदलपद्मैश्च मण्डितं तदितस्ततः ।
भ्रमरध्वनिसंयुक्तं पुंस्कोकिलरुतव्रतम् ॥ ४० ॥
विकसत् पद्मगंधाढ्यं तत्तीरं मन्दमारुतम् ।
रमया राधया सार्द्धं माधवो निषसाद ह ॥ ४१ ॥
तत्तीरं प्रतपस्यंतं ऋभुं नाम महामुनिम् ।
पदैकेन स्थितं शश्वत् श्रीकृष्णध्यानतत्परम् ॥ ४२ ॥
षष्टिवर्षसहस्राणि षष्टिवर्षशतानि च ।
निरन्नं निर्जलं शांतं श्रीकृष्णस्तं ददर्श ह ॥ ४३ ॥
पप्रच्छ वीक्ष्य तं राधा हसन्ती प्राह माधवम् ।
माहात्म्यं कुरु भक्तोऽयं पश्य भक्तिं महामुनेः ॥ ४४ ॥
हे ऋभो इति कृष्णेन प्रोक्तमुच्चैर्वचः शुभम् ।
न श्रुतं तेन किञ्चिद्वा चरमं प्रापितेन वै ॥ ४५ ॥
हरिस्तदा तद्धृदयाद् बभूवाशु तिरोहितः ।
ध्यानाद्गतं हरिं वीक्ष्य मुनींद्रश्चातिविस्मितः ॥ ४६ ॥

नेत्रे उन्मील्य ददृशे श्रीकृष्णं राधयाऽऽगतम् ।
घनं चंचलयेवाढ्यं रञ्जयन्तं दिशो दश ॥ ४७ ॥
उत्थात सद्यो हरिभक्तितत्परः
प्रदक्षिणीकृत्य हरिं सराधिकम् ।
प्रणम्य मूर्ध्ना निपपात पादयो-
रुवाच कृष्णं बहुगद्गदाक्षरः ॥ ४८ ॥
श्रीऋभुरुवाच -
नमः कृष्णाय कृष्णायै राधायै माधवाय च ।
परिपूर्णतमायै च परिपूर्णतमाय च ॥ ४९ ॥
घनश्यामाय देवाय श्यामायै सततं नमः ।
रासेश्वराय सततं रासेश्वर्यै नमो नमः ॥ ५० ॥
गोलोकातीत लीलाय लीलावत्यै नमो नमः ।
असंख्यांडाधिदेव्यै च असंख्यांडनिधये नमः ॥ ५१ ॥
भूभारहाराय भुवं गताभ्यां
मच्छांतये चात्र समागताभ्याम् ।
परस्परं संधितविग्रहाभ्यां
नमो युवाभ्यां हरिराधिकाभ्याम् ॥ ५२ ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा कृष्णपादाब्जे प्रक्षरद् बाष्पलोचनः ।
प्रेमानन्दसमायुक्तो जहौ प्राणान्महामुनिः ॥ ५३ ॥
तदैव निर्गतं ज्योतिर्दशसूर्यसमप्रभम् ।
परिभ्रमद् दशदिशः श्रीकृष्णे लीनतां गतम् ॥ ५४ ॥
भक्तस्य भक्तिं श्रीकृष्णो वीक्ष्य वै प्रेमलक्षणाम् ।
आनंदाश्रुकलां मुंचन् प्रेम्णा तं चाजुहाव ह ॥ ५५ ॥
पुनः श्रीकृष्णपादाब्जात्कृष्णसारूप्यवान्मुनिः ।
निर्गतः कोटिकंदर्पसन्निभोऽतिनताननः ॥ ५६ ॥
दोर्भ्यां प्रगृह्य हृदये तं निधाय कृपाकरः ।
आश्वास्य कल्याणकरं करं दिव्यं दधार ह ॥ ५७ ॥

प्रदक्षिणीकृत्य हरिं च राधिकां

प्रणम्य चारुह्य रथं मनोहरम् ।

गोलोकलोकं प्रययावृभुर्मुनि-

र्विरञ्जयन्मैथिल मण्डलं दिशाम् ॥ ५८ ॥

श्रीराधिका विस्मयमागता भृशं

दृष्ट्वा परां मुक्तिमृभोर्महामुनेः ।

आनन्दवारीणि विमुञ्चती चिरं

जगाद कृष्णं वृषभानुनंदिनी ॥ ५९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे रासोत्सवे ऋभुमोक्षो नाम विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः २१

https://sa.wikisource.org/s/w59



रागगणानां वाक्ये अपमानबोधितेन नारदेन सरस्वती-आराधना, साक्षात्कारः स्तवं तथा तत्कर्तृक-ताल-मान-स्वरेभ्यः सह ५५-कोटि प्रकारेण रागरागिणी शिक्षा -

श्रीराधोवाच -

धन्योऽयं मुनिशार्दूलस्त्वद्भक्ते प्रेमवान्महान् ।

त्वत्सारूप्यं जगामासौ त्वमप्यश्रुमुखो यतः ॥ १ ॥

अस्य देहक्रियां कर्तुं योग्योऽसि वृजिनार्दन ।

तपसा चास्य देहोऽयं प्रस्फुरत्यमलाकृतिः ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

वदंत्यां तत्र राधायां तद्देहोऽप्यभवत्सरित् ।

वहंती पापहंत्री च दृश्यते रोहिते गिरौ ॥ ३ ॥

तद्देहस्यापि सरितं वीक्ष्य राधाऽतिविस्मिता ।

नन्दराजात्मजं प्राह वृषभानुवरात्मजा ॥ ४ ॥

श्रीराधोवाच -

कथं जलत्वमापन्नो देहोऽयं वै महामुनेः ।

एतन्मे संशयं देव छेत्तुमर्हस्यशेषतः ॥ ५ ॥

श्रीभगवानुवाच -

प्रेमलक्षणया भक्त्या संयुतोऽयं मुनीश्वरः ।

तस्मादस्य तु देहोऽयं रम्भोरु द्रवतां गतः ॥ ६ ॥

दृष्ट्वा त्वया मां वरदं हर्षितोऽभून्महामुनिः ।

जलत्वं प्राप तद्देहो यथाऽहं द्रवतां पुरा ॥ ७ ॥

श्रीराधोवाच -

द्रवतां त्वं कथं प्राप्तो देवदेव दयानिधे ।

एतत् चित्रं हि मे जातं सर्वं त्वं वद विस्तरात् ॥ ८ ॥

श्रीभगवानुवाच -

अत्रैवोदाहरन्तीमितिहासं पुरातनम् ।

यस्य श्रवणमात्रेण पापहानिः परं भवेत् ॥ ९ ॥
यन्नाभिपंकजाज्जातः पुरा ब्रह्मा प्रजापतिः ।
असृजत्प्रकृतिं शश्वत्तपसा मद्वरोर्जितः ॥ १० ॥
उत्संगान्नारदो जज्ञे ब्रह्मणः सृजतः शुभः ।
भक्त्युन्मत्तो मत्पदानि निजगौ पर्यटन्महीम् ॥ ११ ॥
एकदा नारदं प्राह देवो ब्रह्मा प्रजापतिः ।
प्रजाः सृज महाबुद्धे वृथा चंक्रमणं त्यज ॥ १२ ॥
नारदस्तद्वचः श्रुत्वा प्राहेदं ज्ञानतत्परः ।
न सृजामि पितः सृष्टिं शोकमोहादिकारिणीम् ॥ १३ ॥
करिष्यामि हरेर्भक्तिं तत्कीर्तनसमन्विताम् ।
त्वमपि सृष्टिरचनां त्यज दुःखातुरो भृशम् ॥ १४ ॥
क्रुद्धः शशाप तं ब्रह्मा प्राह प्रस्फुरिताधरः ।
सदा गानपरः कल्पं गन्धर्वो भव दुर्मते ॥ १५ ॥
एवं तच्छापतो राधे गन्धर्व उपबर्हणः ।
बभूव गन्धर्वपतिः कल्पमात्रं सुरालये ॥ १६ ॥
एकदा ब्रह्मणो लोके स्त्रीभिः परिवृतो गतः ।
सुन्दरीषु मनः कृत्वा जगौ तालविवर्जितम् ॥ १७ ॥
पुनर्ब्रह्मा तं शशाप त्वं शूद्रो भव दुर्मते ।
अथासौ ब्रह्मशापेन दासीपुत्रो बभूव ह ॥ १८ ॥
सत्संगेन पुरा राधे प्राप्तोऽभूद्ब्रह्मपुत्रताम् ।
भक्त्युन्मत्तो मत्पदानि निजगौ पर्यटन्महीम् ॥ १९ ॥
मुनीन्द्रो वैष्णवश्रेष्ठो मत्प्रियो ज्ञानभास्करः ।
परं भागवतः साक्षान्नारदो मन्मनाः सदा ॥ २० ॥
एकदा नारदो लोकान् पश्यन् वै गानतत्परः ।
इलावृतं नाम खंडं गतवान्सर्वतो गतिः ॥ २१ ॥
यत्र जंबूनदी श्यामा जंबूफलरसोद्भवा ।
तथा जांबूनदं नाम सुवर्णं भवति प्रिये ॥ २२ ॥
तद्देशे वेदनगरं रत्नप्रासादनिर्मितम् ।

ददर्श नारदो योगी दिव्यनारीनरैर्वृतम् ॥ २३ ॥

कांश्चिद्वै पादरहितान् विगुल्फाञ्जानुवर्जितान् ।

विजंघाञ्जघनव्यंगान् कृशोरुन्कुब्जमध्यकान् ॥ २४ ॥

श्लथद्दन्तोन्नतस्कंधान् नताननविकंधरान् ।

स्त्रीजनान्पुरुषांश्चासावङ्गभङ्गान्ददर्श ह ॥ २५ ॥

अहो किमेतच्चित्रं हि सर्वान्दृष्ट्वाऽवदन्मुनिः ।

सर्वे यूयं पद्ममुखा दिव्यदेहाः शुभाम्बराः ॥ २६ ॥

किं देवा उपदेवा वा यूयं किं ऋषिसत्तमाः ।

वादित्रसहिताः सर्वे रम्यगानपरायणाः ॥ २७ ॥

अंगभंगाः कथं यूयं वदताशु ममैव हि ।

इत्युक्तास्तेन ते सर्वे प्रत्यूचुर्दीनमानसाः ॥ २८ ॥

रागा ऊचुः -

महादुःखं मुने जातं अस्माकं तनुषु स्वतः ।

तस्याग्रे कथनीयं वै दूरीकर्तुं च यः क्षमः ॥ २९ ॥

रागा वयं वेदपुरे वसामः सर्वदा मुने ।

अंगभंगा वयं जाताः कारणं शृणु मानद ॥ ३० ॥

जातो हिरण्यगर्भस्य पुत्रो नारदनामभाक् ।

प्रेमोन्मत्तो विकालेन गायन् ध्रुवपदानि च ॥ ३१ ॥

विचचार महीमेतां स्वेच्छया स महामुनिः ।

विकाले तस्य गानैश्च विस्वरैस्तालवर्जितैः ।

विगानैश्च वयं सर्वे अंगभंगा बभूविम ॥ ३२ ॥

इति श्रुत्वाऽथ तद्वाक्यं नारदो विस्मितोऽभवत् ।

उवाच गतमानोऽसौ रागान् परिहससन्निव ॥ ३३ ॥

मुनिरुवाच -

तस्य केन प्रकारेण ज्ञानं वै कालतालयोः ।

भवेदिह स्वरैर्युक्तं वदताशु ममैव हि ॥ ३४ ॥

रागा ऊचुः -

वैकुंठस्य पतेः साक्षात् प्रिया मुख्या सरस्वती ।

कुर्याच्छिक्षां यदा तस्मै तदा स्यात्कालविन्मुनिः ॥ ३५ ॥
तेषां वाक्यं ततः श्रुत्वा नारदो दीनवत्सलः ।
सरस्वत्याः प्रसादार्थं त्वरं शुभ्रं गिरिं ययौ ॥ ३६ ॥
दिव्यवर्षशतं शश्वत्तपस्तेपे सुदुष्करम् ।
निरन्नं निर्जलं वाणीध्यानयुक्तं व्रजेश्वरि ॥ ३७ ॥
शुभ्रं नाम विसृज्याथ पवित्रीकृतभूधरम् ।
नारदो नाम शैलोऽभूत्तपसा नारदस्य च ॥ ३८ ॥
तपोऽन्ते आगतां साक्षाद्वाग्देवीं श्रीसरस्वतीम् ।
विष्णोः प्रियां दिव्यवर्णामपश्यन्नारदो मुनिः ॥ ३९ ॥
सहसोत्थाय तां नत्वा परिक्रम्य नताननः ।
तद्रूपगुणमाधुर्यस्तुतिं चक्रे मुनीश्वरः ॥ ४० ॥
श्रीनारद उवाच -
नवार्कबिंबद्युतिमुद्गलज्ज्वल-
    त्ताटंककेयूरकिरीटकंकणाम् ।
स्फुरत्क्वणन्नुपुररावरञ्जितां
    नमामि कोटींदुमुखीं सरस्वतीम् ॥ ४१ ॥
वंदे सदाऽहं कलहंस उद्गते
    चलत्पदे चंचलचंचुसंपुटे ।
निर्धौतमुक्ताफलहारसंचयं
    संधारयंतीं सुभगां सरस्वतीम् ॥ ४२ ॥
वराभयं पुस्तकवल्लकीयुतं
    परं दधानां विमले करद्वये ।
नमाम्यहं त्वां शुभदां सरस्वतीं
    जगन्मयीं ब्रह्ममयीं मनोहराम् ॥ ४३ ॥
तरंगितक्षौमसितांबरे परे
    देहि स्वरज्ञानमतीव मंगले ।
येनाद्वितीयो हि भवेयमक्षरे
    सर्वोपरि स्यां पररागमंडले ॥ ४४ ॥

श्रीभगवानुवाच -

स्तोत्रं जाड्यापहं दिव्यं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ।

नारदोक्तं सरस्वत्याः स विद्यावान् भवेदिह ॥ ४५ ॥

ततः प्रसन्ना वाग्देवी नारदाय महात्मने ।

देवदत्तां ददौ वीणां स्वरब्रह्मविभूषिताम् ॥ ४६ ॥

रागैश्च रागिणीभिश्च तत्पुत्रैश्च तथैव च ।

देशकालादिभेदैश्च तालमानस्वरैः सह ॥ ४७ ॥

षट्पंचाशत्कोटिभेदैरन्तर्भेदैरसंख्यकैः ।

ग्रामैर्नृत्यैः सवादित्रैर्मूर्च्छनासहितैः शुभैः ॥ ४८ ॥

वैकुंठस्य पतेः साक्षात्प्रिया मुख्या सरस्वती ।

स्वरगम्यैः पदैः सिद्धैः पाठयामास नारदम् ॥ ४९ ॥

अद्वितीयं रागकरं कृत्वा तं रासमंडले ।

वैकुंठं प्रययौ राधे वाग्देवी विष्णुवल्लभा ॥ ५० ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे नारदोपाख्यानं नामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः २२

https://sa.wikisource.org/s/wew

< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

नारदोपाख्यानवर्णनम्

श्रीभगवानुवाच -

कस्मै देयमिदं गुह्यं रागरूपं मनोहरम् ।

बुद्ध्या विचारयन्नित्थं गंधर्वनगरं ययौ ॥ १ ॥

तुंबरुं नाम गंधर्वं कृत्वा शिष्यं स नारदः ।

कलं जगौ मद्गुणांश्च वीणावाद्यपरायणः ॥ २ ॥

केषामग्रे गेयमिदं रागरूपं मनोहरम् ।

श्रोतुं पात्रं विचिन्वन्स नारदः शक्रमाययौ ॥ ३ ॥

अनिर्वृतं च तं दृष्ट्वा नारदो मुनिसत्तमः ।

सख्या तुम्बुरुणा सार्द्धं सूर्यलोकं जगाम ह ॥ ४ ॥

रथेन तं प्रधावंतं सूर्यं वीक्ष्य महामुनिः ।

शिवपार्श्वं जगामाशु ततो देवर्षिसत्तमः ॥ ५ ॥

भूतेशं ज्ञानतत्वज्ञं ध्यानस्तिमितलोचनम् ।

वीक्ष्य तं नारदो राधे ब्रह्मलोकं जगाम ह ॥ ६ ॥

सृजंतं सृष्टिरचनां व्यग्रं वीक्ष्य विधिं मुनिः ।

वैकुंठं प्रययौ विष्णोः सर्वलोकनमस्कृतम् ॥ ७ ॥

भक्तार्थं कुत्र गच्छंतं भक्तेशं भक्तवत्सलम् ।

वीक्ष्य तुंबुरुणा सार्द्धं योगींद्रः प्रययौ ततः ॥ ८ ॥

योगीश्वराणां हि सतां त्रिलोक्यामंतरं बहिः ।

गतिमाहुर्नाप्नुवंति कर्मभिर्वृषभानुजे ॥ ९ ॥

कोटिशो ह्यंडनिचयान् समुल्लंघ्य मुनीश्वरः ।

गोलोकं परमं धाम प्रययौ प्रकृतेः परम् ॥ १० ॥

समुत्तीर्याशु विरजां नदीं कल्लोलशालिनीम् ।

ययौ वृन्दावनं रम्यं भ्रमरध्वनिसंकुलम् ॥ ११ ॥

सदा वसंतर्तुयुतं मरुतैजल्लतागृहम् ।
दृष्ट्वा गोवर्धनं शैलं मन्निकुंजं समाययौ ॥ १२ ॥
कौ युवां कुत आयातौ किं कार्यं वदतं च नः ।
इत्थं सखीभिः संपृष्टौ ऊचतुर्मुनितुम्बुरू ॥ १३ ॥
गायकौ कुशलौ रामा आवां वीणाकलध्वनिम् ।
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं राधिकापतिम् ॥ १४ ॥
कलं परं श्रावयितुमागतौ बंदिनां वरौ ।
कथनीयमिदं वाक्यं श्रीकृष्णय महात्मने ॥ १५ ॥
श्रुत्वा सख्यस्तथा मह्यं निवेद्याथ मदाज्ञया ।
आगत्याज्ञां ददुर्यातुं बंदिभ्यां श्लक्ष्णया गिरा ॥ १६ ॥
मन्निकुंजांगणे भ्राजत्कोट्यर्कज्योतिराकुले ।
खचित्कौस्तुभरत्नाढ्ये प्रचलच्चारुचामरे ॥ १७ ॥
लोलमुक्ताफलच्छत्रे सखीकोटिसमन्विते ।
महापद्मस्थितं साक्षात्त्वया मां तावपश्यताम् ॥ १८ ॥
नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य तत्र स्थित्वा मदाज्ञया ।
स्तुत्वा मां मद्गुणान्वक्तुं तेनासावुपचक्रमे ॥ १९ ॥
आतोद्यं विनुदन्वीणां देवदत्तां स्वरामृतम् ।
कलं जगावद्वितीयं नारदः सहतुम्बुरू ॥ २० ॥
संतुष्टोऽहं शिरो धुन्वन् तेन श्लाघ्यं च तत्स्वरम् ।
दत्वाऽऽत्मानं प्रेमपरो जलत्वं गतवानहम् ॥ २१ ॥
यज्जलं मद्वपुर्जातं तद्वै ब्रह्मद्रवं विदुः ।
कोटिशः कोटिशोऽण्डानां राशयः संलुठंति हि ॥ २२ ॥
इंद्रायणफलानीवान् अन्ते तस्मिञ्जले शुभे ।
पृश्निगर्भमिदं राधे ब्रह्मांडं मत्पदं स्फुटम् ॥ २३ ॥
भित्वा तच्चागतं साक्षादस्मिन्मन्वंतरे शुभे ।
तत्स्वर्धुनीं विदुः पूर्वे श्रीगंगां पापहारिणीम् ॥ २४ ॥
दिवि मंदकिनी प्रोक्ता गंगा भागीरथी क्षितौ ।
अधो भोगवती प्रोक्ता त्रिधा त्रिपथगामिनी ॥ २५ ॥

यत्स्नातुं गच्छतः पुंसः प्रणतस्य पदे पदे ।

राजसूयाश्वमेधानां फलमस्ति न दुर्लभम् ॥ २६ ॥

गंगा गंगेति यो ब्रूयाद्योजनानां शतैरपि ।

मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ २७ ॥

दृष्ट्वा जन्मशतं पापं पीत्वा जन्मशतद्वयम् ।

स्नात्वा जन्मसहस्राणां हंति गंगा कलौ युगे ॥ २८ ॥

सफलं जन्म वै तेषां ये पश्यंति हि जाह्नवीम् ।

वृथा जन्म गतं तेषां ये न पश्यंति जाह्नवीम् ॥ २९ ॥

यथा हि द्रवतां प्राप्ता विरजा त्वद्भयाद्यथा ।

प्रापुर्द्रवत्वं रंभोरु विरजायाः सुता यथा ॥ ३० ॥

यथा कृष्णा नदी विष्णुर्वेणी देवः शिवो यथा ।

ब्रह्मा ककुद्मिनी गंगा गंडकी च यथाऽप्सराः ॥ ३१ ॥

तथा द्रवत्वं संप्राप्त ऋभुर्नामाप्ययं मुनिः ।

प्रेमलक्षणया भक्त्या ऋभोर्वा नात्र संशयः ॥ ३२ ॥

यः शृणोति कथामेतां पवित्रां पापहारिणीम् ।

उल्लंघ्य सर्वलोकांश्च मल्लोकं याति मानवः ॥ ३३ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवमुक्त्वा प्रियां राधामृभोराश्रमतो हरिः ।

राधया सहितो राजन् आययौ मालतीवनम् ॥ ३४ ॥

गोपीनां विरहं ज्ञात्वा भगवान्भक्तवत्सलः ।

राधया प्रययौ कृष्णः पुलिनं मंगलायनम् ॥ ३५ ॥

तदा गोपीगणाः सर्वे गतमाना गतव्यथाः ।

जगृहुस्तं घनश्यामं सौदामिन्यो घनं यथा ॥ ३६ ॥

वृंदावने हरिः साक्षात्कृष्णातीरे मनोहरे ।

जगौ कलं गोपिकाभिः वंशीवादनतत्परः ॥ ३७ ॥

भगवत्कलरागेण मूर्छिता गोपकन्यकाः ।

नद्यो वेगत्वरहिता अचरत्वं हि पक्षिणः ॥ ३८ ॥

मौनत्वं देवताः सर्वाः स्तंभत्वं देवनायकाः ।

सजलत्वं च तरवो निद्रात्वं प्रगतं जगत् ॥ ३९ ॥

कृत्वा रासं राधिकाया गोपीनां च मनोरथम् ।

ब्राह्मे मुहूर्ते भगवानाययौ नंदमंदिरम् ॥ ४० ॥

राधिका गोपिकाभिश्च प्राप्ताऽऽनंदमनोरथा ।

वृषभानुवरस्यापि सुंदरं मंदिरं ययौ ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे नारदोपाख्यानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः २३

https://sa.wikisource.org/s/wet

< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

नारदोपाख्यानवर्णनम्

श्रीभगवानुवाच -

कस्मै देयमिदं गुह्यं रागरूपं मनोहरम् ।

बुद्ध्या विचारयन्नित्थं गंधर्वनगरं ययौ ॥ १ ॥

तुंबरुं नाम गंधर्वं कृत्वा शिष्यं स नारदः ।

कलं जगौ मद्गुणांश्च वीणावाद्यपरायणः ॥ २ ॥

केषामग्रे गेयमिदं रागरूपं मनोहरम् ।

श्रोतुं पात्रं विचिन्वन्स नारदः शक्रमाययौ ॥ ३ ॥

अनिर्वृतं च तं दृष्ट्वा नारदो मुनिसत्तमः ।

सख्या तुम्बुरुणा सार्द्धं सूर्यलोकं जगाम ह ॥ ४ ॥

रथेन तं प्रधावंतं सूर्यं वीक्ष्य महामुनिः ।

शिवपार्श्वं जगामाशु ततो देवर्षिसत्तमः ॥ ५ ॥

भूतेशं ज्ञानतत्वज्ञं ध्यानस्तिमितलोचनम् ।

वीक्ष्य तं नारदो राधे ब्रह्मलोकं जगाम ह ॥ ६ ॥

सृजंतं सृष्टिरचनां व्यग्रं वीक्ष्य विधिं मुनिः ।

वैकुंठं प्रययौ विष्णोः सर्वलोकनमस्कृतम् ॥ ७ ॥

भक्तार्थं कुत्र गच्छंतं भक्तेशं भक्तवत्सलम् ।

वीक्ष्य तुंबुरुणा सार्द्धं योगींद्रः प्रययौ ततः ॥ ८ ॥

योगीश्वराणां हि सतां त्रिलोक्यामंतरं बहिः ।

गतिमाहुर्नाप्नुवंति कर्मभिर्वृषभानुजे ॥ ९ ॥

कोटिशो ह्यंडनिचयान् समुल्लंघ्य मुनीश्वरः ।

गोलोकं परमं धाम प्रययौ प्रकृतेः परम् ॥ १० ॥

समुत्तीर्याशु विरजां नदीं कल्लोलशालिनीम् ।

ययौ वृन्दावनं रम्यं भ्रमरध्वनिसंकुलम् ॥ ११ ॥

सदा वसंतर्तुयुतं मरुतैजल्लतागृहम् ।
दृष्ट्वा गोवर्धनं शैलं मन्निकुंजं समाययौ ॥ १२ ॥
कौ युवां कुत आयातौ किं कार्यं वदतं च नः ।
इत्थं सखीभिः संपृष्टौ ऊचतुर्मुनितुम्बुरू ॥ १३ ॥
गायकौ कुशलौ रामा आवां वीणाकलध्वनिम् ।
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं राधिकापतिम् ॥ १४ ॥
कलं परं श्रावयितुमागतौ बंदिनां वरौ ।
कथनीयमिदं वाक्यं श्रीकृष्णय महात्मने ॥ १५ ॥
श्रुत्वा सख्यस्तथा मह्यं निवेद्याथ मदाज्ञया ।
आगत्याज्ञां ददुर्यातुं बंदिभ्यां श्लक्ष्णया गिरा ॥ १६ ॥
मन्निकुंजांगणे भ्राजत्कोट्यर्कज्योतिराकुले ।
खचित्कौस्तुभरत्नाढ्ये प्रचलच्चारुचामरे ॥ १७ ॥
लोलमुक्ताफलच्छत्रे सखीकोटिसमन्विते ।
महापद्मस्थितं साक्षात्त्वया मां तावपश्यताम् ॥ १८ ॥
नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य तत्र स्थित्वा मदाज्ञया ।
स्तुत्वा मां मद्गुणान्वक्तुं तेनासावुपचक्रमे ॥ १९ ॥
आतोद्यं विनुदन्वीणां देवदत्तां स्वरामृतम् ।
कलं जगावद्वितीयं नारदः सहतुम्बुरू ॥ २० ॥
संतुष्टोऽहं शिरो धुन्वन् तेन श्लाघ्यं च तत्स्वरम् ।
दत्वाऽऽत्मानं प्रेमपरो जलत्वं गतवानहम् ॥ २१ ॥
यज्जलं मद्वपुर्जातं तद्वै ब्रह्मद्रवं विदुः ।
कोटिशः कोटिशोऽण्डानां राशयः संलुठंति हि ॥ २२ ॥
इंद्रायणफलानीवान् अन्ते तस्मिञ्जले शुभे ।
पृश्निगर्भमिदं राधे ब्रह्मांडं मत्पदं स्फुटम् ॥ २३ ॥
भित्वा तच्चागतं साक्षादस्मिन्मन्वंतरे शुभे ।
तत्स्वर्धुनीं विदुः पूर्वे श्रीगंगां पापहारिणीम् ॥ २४ ॥
दिवि मंदकिनी प्रोक्ता गंगा भागीरथी क्षितौ ।
अधो भोगवती प्रोक्ता त्रिधा त्रिपथगामिनी ॥ २५ ॥

यत्स्नातुं गच्छतः पुंसः प्रणतस्य पदे पदे ।

राजसूयाश्वमेधानां फलमस्ति न दुर्लभम् ॥ २६ ॥

गंगा गंगेति यो ब्रूयाद्योजनानां शतैरपि ।

मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ २७ ॥

दृष्ट्वा जन्मशतं पापं पीत्वा जन्मशतद्वयम् ।

स्नात्वा जन्मसहस्राणां हंति गंगा कलौ युगे ॥ २८ ॥

सफलं जन्म वै तेषां ये पश्यंति हि जाह्नवीम् ।

वृथा जन्म गतं तेषां ये न पश्यंति जाह्नवीम् ॥ २९ ॥

यथा हि द्रवतां प्राप्ता विरजा त्वद्भयाद्यथा ।

प्रापुर्द्रवत्वं रंभोरु विरजायाः सुता यथा ॥ ३० ॥

यथा कृष्णा नदी विष्णुर्वेणी देवः शिवो यथा ।

ब्रह्मा ककुद्मिनी गंगा गंडकी च यथाऽप्सराः ॥ ३१ ॥

तथा द्रवत्वं संप्राप्त ऋभुर्नामाप्ययं मुनिः ।

प्रेमलक्षणया भक्त्या ऋभोर्वा नात्र संशयः ॥ ३२ ॥

यः शृणोति कथामेतां पवित्रां पापहारिणीम् ।

उल्लंघ्य सर्वलोकांश्च मल्लोकं याति मानवः ॥ ३३ ॥

श्रीनारद उवाच -

एवमुक्त्वा प्रियां राधामृभोराश्रमतो हरिः ।

राधया सहितो राजन् आययौ मालतीवनम् ॥ ३४ ॥

गोपीनां विरहं ज्ञात्वा भगवान्भक्तवत्सलः ।

राधया प्रययौ कृष्णः पुलिनं मंगलायनम् ॥ ३५ ॥

तदा गोपीगणाः सर्वे गतमाना गतव्यथाः ।

जगृहुस्तं घनश्यामं सौदामिन्यो घनं यथा ॥ ३६ ॥

वृंदावने हरिः साक्षात्कृष्णातीरे मनोहरे ।

जगौ कलं गोपिकाभिः वंशीवादनतत्परः ॥ ३७ ॥

भगवत्कलरागेण मूर्छिता गोपकन्यकाः ।

नद्यो वेगत्वरहिता अचरत्वं हि पक्षिणः ॥ ३८ ॥

मौनत्वं देवताः सर्वाः स्तंभत्वं देवनायकाः ।

सजलत्वं च तरवो निद्रात्वं प्रगतं जगत् ॥ ३९ ॥

कृत्वा रासं राधिकाया गोपीनां च मनोरथम् ।

ब्राह्मे मुहूर्ते भगवानाययौ नंदमंदिरम् ॥ ४० ॥

राधिका गोपिकाभिश्च प्राप्ताऽऽनंदमनोरथा ।

वृषभानुवरस्यापि सुंदरं मंदिरं ययौ ॥ ४१ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे नारदोपाख्यानं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः २४

https://sa.wikisource.org/s/wcf
< गर्गसंहिता | खण्डः ५ (मथुराखण्डः)

बहुलाश्व उवाच ।।
गोपीनां चैव गोपानां दत्त्वा संदर्शनं परम् ।।
मथुरायां किं चकार श्रीकृष्णो राम एव च ।। १ ।।
चरित्रं परमं मिष्टं श्रीकृष्णबलदेवयोः ।।
सर्वपापहरं पुण्यं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।। २ ।। ।।
श्रीनारद उवाच ।।
अन्यच्चरित्रं शृणुताच्छ्रीकृष्णबलदेवयोः ।।
सर्वपापहरं पुण्यं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।। ३ ।।
कोलेन पीडिता लोकाः कौशारविपुरान्नृप ।।
मथुरामाययुः सर्वे सद्विजा दीनमानसाः ।।४।।
अश्वमाशु समारुह्य रोहिणीनन्दनो बलः ।।
स्वल्पैः पुरःसरैः सार्द्धं मृगयार्थी विनिर्गतः ।।५।।
तं नत्वाभ्यर्च्य विधिवत्तदंघ्र्योः पतिताः पथि ।।
कृतांजलिपुटा ऊचुर्हर्षगद्गदया गिरा ।। ६ ।।
प्रजा ऊचुः ।।
रामराम महाबाहो देवदेव महाबल ।।
कोलेन पाडिताः सर्वे आगताः शरणं वयम् ।। ७ ।।
दैत्यः कंससखः कोलो जित्वा कौशारविं नृपम् ।।
कौशारवेः पुरे राज्यं करोति स महाबलः ।। ८ ।।
कौशारविस्तद्भयाद्धि गंगातीरं गतो नृपः ।।
राज्यार्थं त्वत्पदांभोजं भजते सुजितेंद्रियः ।। ९ ।।
तत्सहायं कुरु विभो वयं यस्य प्रजाः शुभाः ।।
पुत्रवत्पालितास्तेन महासौख्यसमन्विताः ।। 5.24.१० ।।
कोलेनाद्यैव दुष्टेन पीडिताः सततं प्रभो ।।
त्रैलोक्यविजयवीरः कंसोपि निहतस्त्वया ।। ११ ।।
कालो जीवति देवेंद्र कंसोपि न मृतः स्मृतः ।।
रक्षार्थं सगुणोसि त्वं भक्तानां प्रकृतेः परः ।। १२ ।।
।। श्रीनारद उवाच ।।

इति श्रुत्वा वचस्तेषां श्रीरामो भक्तवत्सलः ।।
गंगायमुनयोर्मध्ये कौशांबीं नगरीं ययौ ।। १३ ।।
योद्धुं समागतं रामं श्रुत्वा कोलोपि निर्गतः ।।
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्मंडितश्चंडविक्रमः ।। १४ ।।
चंचलाश्वतरं गाढ्यां रथेभाश्वतिमिंगिलाम्।।
नदीमिवागतां सेनां प्रलयार्णवनादिनीम् ।। १५ ।।
वीरावर्तां च तां वीक्ष्य बद्ध्वा सेतुं हलं बलः ।।
आकृष्य तां तदग्रेण मुसलेनाहनद्दृढम् ।। १५ ।।
युगपत्तत्प्रहारेण वीरा अश्वा रथा गजाः ।।
सर्वतः कोटिशः पेतुः पेषिताः फलवद्रणे ।। १७ ।।
शेषाः प्रदुद्रुवुर्वीरा भयार्ता रणमण्डलात् ।।
एकाकी युयुधे दैत्यः कोलो रामेण शस्त्रभृत् ।। ।। १८ ।।
गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखम् ।।
सुवर्णशृंखलायुक्तं प्रखचित्कटिबंधनम्।।१९।।
स्रवन्मदं चतुर्दंतं घण्टाटङ्कारभीषणम् ।।
प्रोन्नतं दिग्गजमिव नदत्कालघनप्रभम् ।। 5.24.२० ।।
शितमंकुशमादाय कोल आरुह्य कर्णतः ।।
स्वगजं नोदयामास बलदेवाय दैत्यराट्।।२१।।
आगतं वीक्ष्य तं नागं मत्तं कोलेन नोदितम् ।।
तताड मुसलेनासौ वज्रेणेन्द्रो यथा गिरिम् ।। २२ ।।
मुसलस्य प्रहारेण विशीर्णोभून्महागजः।।
मृद्घटो नैक वै वाशु दण्ड घातेन मैथिल ।। २३ ।।
कोलः क्रोडमुखो दैत्यो रक्ताक्षः पतितो गजात् ।।
शूलं चिक्षेप निशितं माधवाय महात्मने ।।२४।।
मुसलेन तदा रामस्तच्छूलं शतधाच्छिनत् ।।
काचपात्रं यथा बालो दण्डेन च विदेहराट् ।।२५।
सहस्रभारसंयुक्तां गदां गुर्वीं प्रगृह्य च।।
बलं तताड हृदये जगर्ज घन्वत्खलः ।।२६।।
तद्गदायाः प्रहारेण कोलं कज्जलवत्तनुम्।।
मुसलेनाहनन्मूर्ध्नि बलदेवो महाबलः।।२७।।
मुसलाहत मूर्द्धापि पतितो रणमण्डले।।
मुष्टिघातं घातयित्वा तत्रैवांतरधीयत ।।२८।।

चकार मायां मायावी दैतेयीमतिभीषणाम् ।।
प्रलयप्रभवैर्मेघैमहावातप्रणोदितैः ।।२९।।
अंधकारं प्रकुर्वद्भिरभूदाच्छदितं नभः।।5.24.३०।।
जपापुष्पसमान्बिंदूनजस्रं रुधिरस्य च ।।
मोचयित्वाथ बीभत्स वर्षांश्चक्रुर्घनाघनाः ।।३१।।
पूयमेदोतिविण्मूत्रसुरामांससमन्विताः।।
दृष्ट्वा ताभिश्च वर्षाभिर्हाहाकारो बभूव ह ।। ३२ ।।
ज्ञात्वाथ तत्कृतां मायां बलदेवो महाप्रभुः ।।
चिक्षेप मुसलं दीर्घं परसैन्यविदारणम् ।।३३।।
सर्वास्त्रघातकं स्वच्छमष्टधातुमयं दृढम् ।।
शतयोजनविस्तीर्णं प्रलयाग्निसमप्रभम् ।।३४।।
बलास्त्रं मुसलं रेजे भ्रमद्दशदिगंतरे ।।
विदारयद्घनान्व्योम्नि नीहारं च यथा रविः ।। ३५ ।।
तद्व्योम्निप्रगतं दृष्ट्वा हलास्त्रं च स्वतः प्रभुः ।।
सभूत्याकृष्य च बलान्मध्ये तान्विददार ह ।। ३६ ।।
नाशं गतायां मायायां बलदेवो महाबलः ।।
गृहीत्वा भुजदण्डाभ्यां भुजदण्डे मदोत्कटे ।।३७।।
भ्रामयन्बाल इव तं प्रतूलं स इतस्ततः।।
पातयामास भूपृष्ठे कमण्डलुमिवार्भकः ।।३८।।
तस्य दैत्यस्य पातेन साब्धिशैलवनैः सह ।।
चकंपे नाडिकामात्रं सर्वभूखंडमण्डलम्।।३९।।
भग्नदंतश्चलन्नेत्रो मूर्च्छितो निधनं ययौ ।।
कोलो नाम महादैत्यो वृत्रो वज्रहतो यथा ।। 5.24.४० ।।
तदा जयजयारावो दिवि भूमौ बभूव ह ।।
देवदुंदुभयो नेदुः पुष्पवर्षाः सुरैः कृताः।।४१।।
इत्थं कोलं घातयित्वा बलदेवोच्युताग्रजः।।
दत्त्वाथ कौशारवये कौशांबीं च पुरीं ततः ।। ४२ ।।
स्नातुं भागीरथीं प्रागाद्गर्गाचार्यादिभिर्वृतः ।।
लोकानां संग्रहं कर्तुं सर्वदोषक्षयाय च ।।४३।।
स्नापयांचकुरार्यास्ते गंगायां माधवं बलम् ।।
वेदमंत्रैर्मंगलैश्च गर्गाचार्यादयो द्विजाः ।। ४४
लक्षं गजानां वैदेह स्यंदनानां द्विलक्षकम् ।।

हयानां च तथा कोटिं धेनूनामर्बुदं दश ।। ४५ ।।
शतार्बुदं च रत्नानां भारं जांबूनदावृतम् ।।
रामो दत्त्वा ब्राह्मणेभ्यः प्रययौ मथुरां पुरीम्।।४६।।
यत्र रामेण गंगायां कृतं स्नानं विदेहराट्।।
तत्र तीर्थं महापुण्यं राम तीर्थं विदुर्बुधाः ।। ४७ ।।
कार्तिक्यां कार्तिके स्नात्वा रामतीर्थे तु जाह्नवीम् ।।
हरिद्वाराच्छतगुणं पुण्यं वै लभते जनः ।। ४८ ।।
बहुलाश्व उवाच ।।
कौशांबेश्च कियद्दूरं स्थले कस्मिन्महामुने ।।
रामतीर्थं महापुण्यं मह्यं वक्तुं त्वमर्हसि ।। ४९ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
कौशांबेश्च तदीशान्यां चतुर्योजनमेव च ।।
वायव्यां सूकरक्षेत्राच्चतुर्योजनमेव च ।।5.24.५० ।।
कर्णक्षेत्राच्च षट्क्रोशैर्नलक्षेत्राच्च पंचभिः ।।
आग्नेय्यां दिशि राजेंद्र रामतीर्थं वदंति हि ।। ५१ ।।
वृद्धकेशी सिद्धिपीठाद्बिल्वकेशवनात्पुनः ।।
पूर्वस्यां च त्रिभिः क्रोशै रामतीर्थं विदुर्बुधाः ।।५२।।
दृढाश्वो वंगराजोभूत्कुरूपं लोमशं मुनिम् ।।
दृष्ट्वा जहास सततं तं शशाप महामुनिः।।५३।।
विकरालः क्रोडमुखोऽसुरो भव महाखल।।
इत्थं स मुनिशापेन कोलः क्रोडमुखोभवत्।।५४।।
बलदेवप्रहारेण त्यक्त्वा स्वामासुरीं तनुम् ।।
कोलो नाम महादैत्यः परं मोक्षं जगाम ह ।। ५६ ।।
ततो रामो मंत्रिभिश्च उद्धवादिभिरन्वितः ।।
जह्नुतीर्थं जगामाशु यत्र दक्षश्रुतेरभूत् ।। ५६ ।।
गंगाब्राह्मणमुख्यस्य जाह्नवी येन कथ्यते।।
दत्त्वा दानं द्विजातिभ्य ऊषू रात्रौ जनैः सह ।। ५७ ।।
ततस्तत्पश्चिमे भागे पांडवामतिप्रियम्।।
आहार स्थानकं प्राप्य रात्रौ वासं चकार ह।। ५८ ।। ।।
तत्र दानं द्विजातिभ्यो दत्त्वा सद्गुणभोजनम् ।।
ततो योजनमेकं च देवं मांडूकसंज्ञकम्।।५९।।
तपस्तप्तं महत्तेन चांते देव कृपाप्तये।।

तदर्थं स्वसमाजेन बलदेवो जगाम ह।।5.24.६०।।
ऊर्ध्वास्यमेकपादस्थं ध्यानस्तिमितलोचनम् ।।
स्वभक्तं हृदयस्थं स्वं मूर्तिदर्शनलोलुपम् ।।६१।।
तां जहार तदानंतस्ततो बाह्ये ददर्श ह ।।
स दृष्ट्वानंतदेवस्य रूपं परमसुन्दरम् ।। ६२।।
स्रग्व्येककुण्डलगौरं तालांकरथसंयुतम् ।।
स्तुत्वा परमया भक्त्या पपात चरणौ पुनः ।।६३।।
तस्य शीर्ष्णि करं दत्त्वा वरं ब्रूहीत्युवाच ह ।।
यदि प्रसन्नो भगवाननुग्राह्योस्मि वा यदि ।।६४।।
सर्वोत्तमां भागवतीं संहितां शुकवक्त्रतः ।।
निर्गतां देहि मे स्वामिन्कलिदोषहरां पराम् ।। ६५ ।।
बलदेव उवाच ।।
उद्धवद्वारतः प्राप्तिर्भविष्यति तवानघ ।।
श्रीमद्भागवतीकीर्तिरधिकाया कलौ युगे ।। ६६ ।।
मांडूक उवाच ।।
कथं भगवता दत्ता मुख्या तस्याधिकारिता ।।
कदा योगो मम स्वामिन्कुरु संदेहभंजनम् ।। ६७ ।।
बलदेव उवाच ।।
कथयामि परं गोप्यं रहस्यं परमाद्भुतम् ।।
अद्यापि मम सामीप्य उद्धवोयं विराजते ।। ६८ ।।
तद्दर्शनं कुरु परं पारमार्थप्रदायकम् ।।
अद्य तीर्थस्य यात्रायामुपदेशो न ते भवेत् ।। ६९ ।।
यथोपदेष्टा भवति तेन ते कथयाम्यहम् ।।
उद्धवः स्थापितः श्रीमदाचार्यः संहितामयः ।। 5.24.७० ।
नन्दादिव्रजवासिनां गोपिनां प्रीतये कृतः ।।
स्वस्वरूपं परिकरं यत्किंचिद्भगवत्तमम् ।।७१।।
सर्वस्वभावगुणकं कृष्णेन परमात्मना ।।
उद्धवं चैव स्वात्मानमेक एवाचरद्विभुः ।।७२।।
साक्षात्कारं चकारादौ न स्वीयमंतरं क्वचित् ।।
श्रीकृष्णमेव ते ज्ञात्वा पूजयामासुरादरात् ।।७३।।
वसन्तर्तुश्च ग्रीष्मो पि स चचारव्रजात्मकौ ।।
शमयामास राधायाः शोकं तत्कुण्डपार्श्वजाः।।७४।।

सर्वं भूमण्डलं तत्र विचचार व्रजानुगैः ।।
वियोगार्तिहरः प्रोक्तो गवां नंदादिगोपिनाम् ।। ७५ ।।
मंत्राधिकारकुशलः सर्वपरिकराग्रणीः ।।
अथांतर्धानवेलायां भगवान्धर्मगुप्तनुः।। ७६ ।।
तस्मै स्वतैजसमपि दास्यते परमाद्भुतम्।।
मुद्राधिकारं सर्वत्र सर्वदैव विराजते।।७७।।
अंतर्धानेतु तु स्वस्थाने दत्ता तस्याधिकारिता।।
बदरीस्थं सपरकरं धर्मजं बोधयिष्यति।।७८।।
अर्जुनादिवियोगार्तिहारी सैव भविष्यति।।
वज्रनाभो यादवानां माथुरे संभविष्यति।।७९।।
श्रीकृष्णस्यैव पौत्रेषु महाराज्ञीगणेषु च।।
वियोगार्तिहरश्चैव स्थाप्यते श्री हरिः स्वयम्।।5.24.८०।।
कौरवाणां कुले राजा परिक्षिदिति विश्रुतः।।
तस्य पुत्रोतितेजस्वी विख्यातो जनमेजयः ।।८१।।
पितुःशत्रुहणं यज्ञं करिष्यति न संशयः ।।
तस्यापि सर्वसामग्री उद्धवद्वारतो भवेत् ।।८२।।
श्रीमद्भागवतं दिव्यं पुराणं वाचनं तदा।।
गौरान्वयस्य संप्राप्तिर्भविष्यति न संशयः।।८३।।
श्रीमत्प्रसादाद्विप्रर्षेर्महाभागवतोत्तमात्।।
तददारसर्पयज्ञस्य निवृत्तिः संभविष्यति।।८४।।
यज्ञसंस्कारकर्तृणां ब्राह्मणानां च पूजनम्।।
स दासयति महाराजा ग्रामाणां शतकं तथा।।८५।।
ततस्त्वाचार्यवर्यस्य श्रीप्रसादस्य चाज्ञया ।।
स गंता सूकरक्षेत्रं मासमेकं स्थितो भवेत् ।। ८६ ।।
दत्त्वा दानान्यनेकानि गोमहागजवाजिनः ।।
रत्नं वासो ब्राह्मणेभ्यो भोजनं च यदृच्छया।।८७।।
ततस्मात्तत्स्थलात्सोपि निवर्त्य गुरुणा सह।।
गंगातीरस्थलान्पश्यन्नागमिष्यति सद्वृतः।।८८।।
एकच्छत्र शयान नगरे संस्थां करिष्यति सहानुगः ।।
श्रीगुरोराज्ञया तत्र सामग्रीं साधनैः सह ।। ८९ ।।
अश्वमेधं करोति स्म सर्वजेता भविष्यति ।।
एकच्छत्र धरो भूत्वा श्रीगुरोः शरणं गतः ।। 5.24.९० ।।

ततो गंगातटे रम्ये पूर्वस्यां क्रोशपंचके ।।
परमैकांतरूपेण सेवनं तत्करिष्यति ।। ९१ ।।
तत्र भागवती वार्ता भवरोगविनाशिनी ।।
भविष्यति मुदायुक्ता समाजेषु धर्मिणाम् ।।९२।।
तत्र पूर्णसमाजेषु तेषां मध्येभवानपि।।
शृणोषि भागवद्धर्मं गंताश्री निर्मलं पदम् ।। ९३ ।।
तपस्तप्तं मदर्थं ते तस्मादेतत्प्रकाशितम् ।।
एवं देवं वरं दत्त्वा गतो रामः सहानुगः ।।९४।।
शयाननगगच्छुद्धादीशान्यां दिशि संस्थितम् ।।
स्थानं गंगातटे रम्यं कंटकादुत्तरेभवत् ।। ९५ ।।
पुष्पवत्या दक्षिणे तु क्रोशैकं विस्तरेण च ।।
तत्र संकर्षणो देवः स्थित्वा दानपरोभवत् ।। ९६ ।।
घोटकं दशसाहस्रं रथानां शतकं तथा ।।
द्विपसहस्रं गाश्चैव दक्सहस्रं ददौ मुदा ।।९७।।
तत्र संकर्षणं देवं पूजयामासुरादरात् ।।
देवाः समाययुः सर्वे ऋषयश्च त- पोधनाः ।। ९८ ।।
नमः कोलेशघाताय खरासुरविघातिने ।।
हलायुध नमस्तेस्तु मुसलास्त्राय ते नमः ।।
नमः सौंदर्यरूपाय तालांकाय नमोनमः ।। ९९ ।।
इति श्रुत्वा स्तुतिं तेषां संकर्षण उवाच ह ।।
वरं ब्रुवंतु मां सर्वे भवतां यदभीप्सितम् ।। 5.24.१०० ।।
द्विजदेवा ऊचुः ।।
यदायदा पदयुक्ताः स्मरामो भवतः पदम् ।।
सर्वबाधाविनिर्मुक्ता भवामश्च तवाज्ञया ।। १०१।
।। राम उवाच ।।
यदायदा मां स्मरथ तदाहं शरणागतान् ।।
रक्षितास्यां कलौ नूनमिति सत्यं वचो मम ।। २ ।।
अत्र स्थले वरं प्राप्तं पूजितं मुनिपुंगवैः।।
अतः संकर्षणस्थानं भविष्यति कलौयुगे ।। ३ ।।
येऽस्मिन्स्नास्यंति गंगायां देवान्संपूजयंति ये ।।
दास्यंति दानं विप्रेभ्यो भोजनं कारयंति ये ।। ४ ।।
विष्णुं संपूजयंति स्म सफलं जीवितं क्षितौ ।।

ते यान्ति दैवतस्थानं कामी प्राप्नोति कामनाम् ।। ५ ।।
ततः परिवृतो रामः स्वां पुरीं संजगाम ह ।।
कोलरक्षोवधं कृत्वा स्नात्वा विष्णुपदीजले ।।६।।
रामस्य बलदेवस्य कथां यः शृणुयान्नरः।।
सर्वपापविनिर्मुक्तः स याति परमां गतिम् ।।१०७।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां मथुराखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कोलदैत्यवधोनाम चतुर्विंशोऽध्यायः ।। २४ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ५ (मथुराखण्डः)/अध्यायः २५



श्रीमथुरामाहात्म्यवर्णनम्

बहुलाश्व उवाच -

अकस्मादागते रामे तत्र तीर्थमिदं श्रुतम् ।

अहो मधुपुरी धन्या यत्र सन्निहितश्च सः ॥ १ ॥

मथुरायास्तु को देवः कः क्षत्ता कश्च रक्षति ।

कश्चारः को मंत्रिवरः कैर्भूमिस्तत्र सेविता ॥ २ ॥

श्रीनारद उवाच -

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् हरिः ।

स्वयं हि मथुरानाथः केशवः क्लेशनाशनः ॥ ३ ॥

साक्षाद्भगवता प्राप्तः कपिलाय द्विजाय च ।

कपिलः प्रददौ यं वै प्रसन्नः शतमन्यवे ॥ ४ ॥

जित्वा देवान् राक्षसेन्द्रो रावणो लोकरावणः ।

यं स्तुत्वा पुष्पके स्थाप्य लंकायां तमपूजयत् ॥ ५ ॥

जित्वा लंकां राघवेन्द्रस्तमानीय प्रयत्नतः ।

अयोध्यायां च वाराहमर्चयामास मैथिल ॥ ६ ॥

स्तुत्वा रामं च शत्रुघ्नो यमनीय प्रयत्नतः ।

मथुरायां महापुर्यां स्थापयित्वा ननाम ह ॥ ७ ॥

सेवितो माथुरैः सर्वैः सर्वेषां च वरप्रदः ।

साक्षात्कपिलवाराहः सोऽयं मंत्रिवरः स्मृतः ॥ ८ ॥

क्षत्ता श्रीमथुरायाश्च नाम्ना भूतेश्वरः शिवः ।

दत्त्वा दण्डं पातकिने भक्त्यर्थान्मंत्रतां व्रजत् ॥ ९ ॥

चण्डिका तु महाविद्या देवी दुर्गार्तिनाशिनी ।

सिंहारूढा सदा रक्षां मथुरायाः करोति हि ॥ १० ॥

चारोऽहं मथुरायाश्च पश्यँल्लोकानितस्ततः ।

वदामि वार्तां सर्वेषां श्रीकृष्णाय महात्मने ॥ ११ ॥
मध्ये वै मथुरा देवी शुभदा करुणामयी ।
बुभुक्षितेभ्यः सर्वेभ्यो ददात्यन्नं विदेहराट् ॥ १२ ॥
चतुर्भुजा श्यामलांगा व्रजंति प्रव्रजन्ति च ।
मथुरायां मृतं नेतुं विमानैः कृष्णपार्षदाः ॥ १३ ॥
श्रीकृष्णस्यांगसंभूता मथुरा वै महापुरी ।
यस्या दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ॥ १४ ॥
पुरा विधिः श्रीमथुरामुपेत्य
    तप्त्वा तपो वर्षशतं निरन्नः ।
जपन्हरीं ब्रह्म परं स्वयम्भूः
    स्वायम्भुवं प्राप सुतं प्रवीणम् ॥ १५ ॥
भूतेश्वरो देववरः सतीपति-
    स्तप्त्वा तपो दिव्यशरन्मधोर्वने ।
कृष्णप्रसादान्नृपराज सत्वरं
    तस्याः पुरे माथुरमण्डलस्य ॥ १६ ॥
कृष्णप्रसादादहमेव चारो
    भ्रमन्सदा माथुरमण्डलस्य ।
तथा हि दुर्गा मथुरां प्रयाति
    श्रीकृष्णदास्यं प्रकरोति नूनम् ॥ १७ ॥
तप्त्वा तपः शक्रपदं च शक्रः
    सूर्यो मनुं नित्यनिधिं कुबेरः ।
पाशी च पाशं समवाप्य सम्य-
    ङ्मधोर्वने विष्णुपदं ध्रुवश्च ॥ १८ ॥
तथांबरीषः समवाप मुक्तिं
    सोमोऽक्षयं वा लवणाज्जयं च ।
रघुश्च सिद्धिं किल चित्रकेतु-
    स्तप्त्वा तपोऽत्रैव मधोर्वने च ॥ १९ ॥
तप्त्वा तपोऽत्रैव मधोर्वने शुभे

भूत्वा बलिष्ठश्च मधुर्महासुरः ।
श्रीमाधवे मासि च माधवेन
युयोध युद्धे मधुसूदनेन सः ॥ २० ॥
सप्तर्षयः श्रीमथुरां समेत्य
तप्त्वा तपोऽत्रैव च योगसिद्धिम् ।
प्रापुः परे वै मुनयः समंता-
द्गोकर्णवैश्योऽपि महानिधिं च ॥ २१ ॥
तप्त्वा तपोऽत्रैव मधोर्वने शुभे
विजित्य देवान् दिवि लोकरावणः ।
निधाय रक्षांसि विधाय मंदिर-
मास्थाय लंकां विरराज रावणः ॥ २२ ॥
तप्त्वा तपोऽत्रैव मधोर्वने शुभे
गजाह्वयेशो मिथिलेश शंतनुः ।
लेभे सुतं भीष्ममतीव सत्तम
तत्वार्थवारांनिधिकर्णधारकम् ॥ २३ ॥
बहुलाश्व उवाच -
मथुरायाश्च माहात्म्यं वद देवर्षिसत्तम् ।
निवासे किं फलं प्रोक्तं मथुरायाः सतां नृणाम् ॥ २४ ॥
श्रीनारद उवाच -
आदौ वराहो धरणीं निमग्नां
महाजले प्रोज्झितवीचिशंके ।
स्वदंष्ट्रयोद्धृत्य करीव पद्मं
करेण माहात्म्यमिदं जगाद ॥ २५ ॥
ब्रुवञ्जनो नाम फलं हरेर्लभेत्
शृण्वँल्लभेत्कृष्णकथाफलं नरः ।
स्पृशन्सतां स्पर्शनजं मधोः पुरि
जिघ्रंस्तुलस्या दलगंधजं फलम् ॥ २६ ॥
पश्यन्हरेर्दर्शनजं फलं स्वतो

भक्षंश्च नैवेद्यभवं रमापतेः ।
कुर्वन् भुजाभ्यां हरिसेवया फलं
गच्छँल्लभेत्तीर्थफलं पदे पदे ॥ २७ ॥
राजेंद्रहंता निजगोत्रघातकी
त्रैलोक्यहंताऽपि च कोटिजन्मसु ।
राजञ्छृणु त्वं मथुरानिवासतो
योगीश्वराणां गतिमाप्नुयान्नरः ॥ २८ ॥
पादौ च धिग्यौ न गतौ मधोर्वनं
दृशौ च धिग्ये न कदापि पश्यतः ।
कर्णौ च धिग्यौ शृणुतो न मैथिल
वाचं च धिग्या न करोत्यलं मनाक् ॥ २९ ॥
द्विसप्तकोटीनि वनानि यत्र
तीर्थानि वैदेह समास्थितानि ।
एकैकमेतेषु विमुक्तिदानि
वदामि साक्षान्मथुरां नमामि ॥ ३० ॥
गोलोकनाथः परिपूर्णदेवः
साक्षादसंख्याण्डपतिः स्वयं हि ।
श्रीकृष्णचंद्रोऽवततार यस्यां
तस्यै नमोऽन्यासु पुरीषु किं वा ॥ ३१ ॥
यन्नाम पापं विनिहंति तत्क्षणं
भवत्यलं यां गृणतोऽपि मुक्तयः ।
वीथीषु वीथीषु च मुक्तिरस्याः
तस्मादिमां श्रेष्ठतमां विदुर्बुधाः ॥ ३२ ॥
काश्यादिपुर्यो यदि सन्ति लोके
तासां तु मध्ये मथुरैव धन्या ।
या जन्ममौंजीव्रतमत्युदारै-
र्नृणां चतुर्धा विदधाति मुक्तिम् ॥ ३३ ॥
पुरीश्वरीं कृष्णपुरीं व्रजेश्वरीं

तीर्थेश्वरीं यज्ञतपोनिधीश्वरीम् ।
मोक्षप्रदां धर्मधुरंधरां परां
मधोर्वने श्रीमथुरां नमाम्यहम् ॥ ३४ ॥
शृण्वन्ति माहात्म्यमिदं मधोः पुरः
कृष्णैकचित्ता नियताश्च यत्र ये ।
व्रजंति ते तत्र परिक्रमात्फलं
वैदेह राजेन्द्र न चात्र संशयः ॥ ३५ ॥
खण्डं त्विदं श्रीमथुरापुरस्य ये
शृण्वन्ति गायंति पठन्ति सर्वतः ।
इहैव तेषां हि समृद्धिसिद्धयो
भवन्ति वैदेह निसर्गतः सदा ॥ ३६ ॥
त्रिःसप्तकृत्वो बहुवैभवार्थिनः
श्रृण्वन्ति चैनं नियताश्च ये भृशम् ।
तेषां गृहद्वारमलंकरोति हि
भृंगावली कुञ्जरकर्णताडिता ॥ ३७ ॥
विप्रोऽथ विद्वान् विजयी नृपात्मजो
वैश्यो निधीशो वृषलोऽपि निर्मलः ।
श्रुत्वेदमाराच्च मनोरथो भवेत्
स्त्रीणां जनानामतिदुर्लभोऽपि हि ॥ ३८ ॥
निष्कारणो भक्तियुतो महीतले
शृणोति चेदं हरिलग्नमानसः ।
विजित्य विघ्नान् प्रविजित्य नाकपान्
गोलोकधामप्रवरं प्रयाति सः ॥ ३९ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां मथुराखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे मथुरामाहात्म्यं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०१

https://sa.wikisource.org/s/w4w

श्रीगणेशाय नमः ।।

अथ द्वारकाखण्डः।।
कृष्णाय वासुदेवाय देवकीनन्दनाय च ।।
नन्दगोपकुमाराय गोविंदाय नमोनमः ।।१।।
बहुलाश्व उवाच।।
श्रुतं तवमुखाद्ब्रह्मन्मथुराखण्डमद्भुतम् ।।
वद मां द्वारकाखण्डं श्रीकृष्णचरितामृतम् ।। २ ।।
विवाहाः कतिपुत्राश्च कति पौत्रा रमापतेः ।।
सर्वं वद महाबुद्धे द्वारकावासकारणम् ।। ३ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
अस्तिप्राप्ती महिष्यौ द्वे मृते कंसे महाबले ।।
जरासन्धगृहं दुःखाज्जग्मतुर्मैथिलेश्वर ।। ४ ।।
तन्मुखात्कंसमरणं श्रुत्वा क्रुद्धो जरासुतः ।।
अयादवीं महीं कर्तुमुद्यतोभून्महाबलः ।। ५ ।।
अक्षौहिणीभिर्विंशत्या तिसृभिश्चापि संवृतः ।।
रम्यां मधुपुरीं राजन्नाययौ बलवान्नृपः ।।६।।
भयातुरां पुरीं वीक्ष्य तत्सेनां सिंधुनादिनीम् ।।
सभायां भगवान्साक्षाद्बलदेवमुवाच ह ।।७।।
सर्वं चास्य बलं राम हंतव्यं वै न संशयः ।।
मागधस्तु न हंतव्यो भूयः कर्ता बलोद्यमम् ।।८।।
जरासंधनिमित्तेन भारं वै भूभुजां भुवः ।।
सर्वं चात्र हरिष्यामि करिष्यामि प्रियं सताम् ।।९।।
एवं वदति कृष्णे वै वैकुण्ठाच्च रथौ शुभौ ।।
अभूतामागतौ राजन्सर्वेषां पश्यतां च तौ ।।6.1.१०।।
समारुह्य रथो सद्यो रामकृष्णौ महाबलौ ।।
यादवानां बलैः सूक्ष्मैस्त्वरं निजग्मतुः पुरात् ।। ११ ।।
यादवानां मागधानां पश्यद्भिर्दिविजैर्दिवि ।।
बभूव तुमुलं युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ।। १२ ।।
अक्षौहिणीभिर्दशभी रथारूढो महाबलः ।।
श्रीकृष्णस्य पुरः पूर्वं युद्धे मागधेश्वरः।।१३।।
पंचभिश्चाक्षौहिणीभि धार्तराष्ट्रः सुयोधनः ।।
तिसृभिश्च महायुद्धे वंगनाथो महाबलः ।

युयोध यादवैः सार्द्धं जरासंधसहायकृत् ।। १४ ।।
पंचभिश्च तथा राजन्विंध्यदेशाधिपो बली ।। । १५ ।।
एवमन्येपि राजानो जरासन्धवशानुगाः ।।
प्राणैः साहाय्यं कुर्वंतो जरासंधस्य मैथिल ।। १६।।
बाणांधकारे संजाते शत्रुसेनासमाकुले ।।
टंकारं शार्ङ्ग धनुषः शार्ङ्गधन्वा चकार ह ।। १७ ।।
ननाद तेन ब्रह्मांडं सप्तलोकैर्बिलैः सह ।।
विचेलुर्दिग्गजास्तारा राजद्भूखण्डमण्डलम् ।। १८।।
तदैव बधिरीभूतं शत्रूणां सैन्यमण्डलम् ।।
उत्पतंतो हया युद्धाद्गजास्तु विमुखास्ततः ।।१९।।
दुद्राव तद्बलं सर्वं टंकाराद्भयविह्वलम् ।।
प्रतीपमेत्य गव्यूतिः पुनस्तत्रा- जगाम ह ।। 6.1.२० ।।
एवं शार्ङ्ग समुच्चार्य तडित्पिंगस्फुरत्प्रभम् ।।
बाणौघैश्छादयामास जरासंधबलं हरिः ।। २१ ।।
चूर्णीभूता रथा राजन्बाणौघैः शार्ङ्गधन्वनः ।।
चूर्णचक्रानिपेतुः कौ हत सूताश्च नायकाः ।। २२ ।।
द्विधाभूता गजा बाणैश्चलिता गजिभिः सह ।।
साश्ववाहास्तथाश्वाश्च बाणैः संच्छिन्नकंधराः ।। २३ ।।
तथा वीरा महायुद्धे भिन्नोरश्छिन्नमस्तकाः ।।
विशीर्णकवचाः पेतुर्बाणौघैश्छिन्नसंशयाः ।।२४।।
अधोमुखा ऊर्ध्वमुखा- श्छिन्नदेहा नृपात्मजाः ।।
रेजू रणांगणे राजन्भांडब्यूहा इवाहताः।। २५ ।।
क्षणमात्रेण तद्युद्धे शतक्रोशविलंबिता ।।
आपगाभून्महादुर्गा रुधिरस्राव- संभवा ।। २६ ।। द्विपग्राहाचोष्ट्रखरकबन्धाश्चादिकच्छपा ।।
शिशुमाररथाकेशशैवालाभुजसर्पिणी ।। २७ ।।
करमीना मौलिरत्नहारकुण्डल शर्करा ।।
शस्त्रशुक्तिश्छत्रशंखा चामरध्वजसैकता ।। २८ ।।
रथांगावर्तसंयुक्ता सेनाद्वयतटावृता ।।
शतयोजनविस्तीर्णा बभौ वैतरणी यथा ।। २९ ।।
प्रमथा भैरवा भूता वेताला योगिनीगणाः ।।
अट्टहासं प्रकुर्वंतो नृत्यतो रणमण्डले ।। 6.1.३० ।।
पिबंतो रुधिरं शश्वत्कपालेन नृपेश्वर ।।
हरस्य मुण्डमालार्थं जगृहुस्ते शिरांसि च ।।३१।।

सिंहारूढा भद्रकाली डाकिनीशतसंवृता ।।
पिबंती रुधिरं चोष्णं साट्टहासं चकार ह ।। ३२ ।।
विद्याधर्यश्च स्वर्गस्था गन्धर्व्योप्सरसस्तथा ।।
क्षात्रधर्मस्थितान्वीरान्वव्रिरे देवरूपिणः ।। ३३ ।।
गृहीत्वा तान्कलिरभूत्तासां पत्यर्थमंबरे ।।
ममानुरूपा नेमे च इति तद्गतचेतसाम् ।। ३४ ।।
केचिद्वीरा धर्मपरा रणरंगान्न चालिताः ।।
ययुर्विष्णुपदं दिव्यं भित्त्वा मार्तंडमण्डलम् ।। ३५ ।।
शेषं बलं समाकृष्य बलदेवो हलेन वै ।।
मुशलेनाहनत्कुद्धस्त्रैलोक्यबलधारकः ।। ३६ ।।
एवं सैन्ये क्षयं जाते जरासंधस्य सर्वतः ।।
सुयोधनो विंध्यनाथो वंगनाथस्तथैव च ।।३७।।
सर्वे विदुद्रुवुर्युद्धाद्भयभीता इतस्ततः ।।
जरासन्धो महावीर्यो नागायुतसमो बले ।।३८।।
रथेनागतवान्राजन्बलदेवस्य संमुखे ।।
समाकृष्य हलाग्रेण जरासंधरथं शुभम् ।।३९।।
चूर्णयामास सहसा मुशलेन यदूत्तमः ।।
जरासंधोपि विरथो हताश्वो हतसारथिः ।। 6.1.४० ।।
जग्राह बलिनन्दोर्भ्यां संत्यक्तशस्त्रसंहतिः ।।
तयोर्युद्धमभूद्घोरं बाहुभ्यां रण मण्डले ।।४१।।
पश्यतां दिवदेवानां नराणां भुवि मैथिल ।।
उरसा शिरसा चैव बाहुभ्यां पादयोः पृथक् ।।४२।।
युयुधाते मल्लयुद्धे सिंहाविव महाबलौ।।
तयोश्च युद्ध्यतोः सर्वं क्षुण्णं भूखण्डमंडलम् ।। ४३ ।।
स्थालीव सहसा राजंश्चकंपे घटिकाद्वयम् ।।
गृहीत्वाभुजदण्डाभ्यां जरासंधं यदूत्तमः ।। ४४ ।।
भूपृष्ठे पातयामास कमंडलुमिवार्भकः ।।
रामस्तदुपरि स्थित्वा हंतुं शत्रुं जरासुतम् ।। ४५ ।।
जग्राह मुसलं घोरं क्रोधपूरितविग्रहः ।।
परिपूर्णतमेनाथ श्रीकृष्णेन महात्मना ।।४६।।
निवारितस्तदैवाशु तं मुमोच यदूत्तमः ।।
तपसे कृतसंकल्पो व्रीडितोपि जरासुतः ।।४७।।
निवारितो मंत्रिमुख्यैर्मागधान्मागधो ययौ ।।

इत्थं जित्वा जरासंधं माधवो मधुसूदनः ।।४८।।
आयोधनगतं वित्तं सर्वं नीत्वा सुखावहम् ।।
यादवानग्रतः कृत्वा बलदेवसमन्वितः ।।४९।।
उपगीयमानविजयः सूतमागधबंदिभिः।।
शंखदुंदुभिनादेन ब्रह्मघोषेण भूयसा ।। 6.1.५० ।।
विवेश मथुरां साक्षात्परिपूर्णतमः स्वयम् ।। ५१ ।।
समर्चितो मंगललाजपुष्पैः पश्यन्पुरीं मंगलकुंभ युक्ताम् ।।
पीतांबरः श्यामतनुः शुभांगः स्फुरत्किरीटांगदकुण्डलप्रभः ।। ५२ ।।
शार्ङ्गादि शस्त्रास्त्रधरो हसन्मुखस्तालांकयुक्तो गरुडध्वजस्स्वयम्।। उद्यद्विलोलाश्वरथः सुरार्चितः समेत्य राजानमसौ बलिं ददौ।।५३।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे जरासन्धपराजयो नाम प्रथमोध्यायः ।। १ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०२

https://sa.wikisource.org/s/w63

श्रीनारद उवाच ।।
पुनस्तत्र जरासंधस्तावत्यक्षौहिणीबलः ।।
युयुधे यदुभिः शीघ्रं पुनः कृष्णपराजितः ।। १ ।।
श्रीकृष्णतेजसा सर्वे यादवा वृद्धिमागताः ।।
धनुर्गजादिभिः शश्वत्प्राप्तलुंठनसाहसाः ।।२।।
प्राप्ते च साहसे राजन्विना युद्धं पुरैव हि ।।
अर्भका जलहारिण्यश्चक्रुः शत्र्वपहारणम् ।। ३ ।।
शत्रुद्रव्यं च संहर्तुं वीक्षंतः क्रीतवाससः ।।
नागरा माथुराः सर्वे परं हर्षमुपागताः ।। ४ ।।
एवं सप्तदशकृत्वा क्षीणसैन्यो जरासुतः ।।
अष्टादशमे संग्राम आगंतुं च मनोऽकरोत् ।।५।।
मया प्रणोदितः कालयवनो वै महाबलः ।।
रुरोध मथुरां क्रुद्धो म्लेच्छकोटिसमावृतः ।।६।।
म्लेच्छानां च बलं वीक्ष्य स्वपुरं भयविह्वलम् ।।
भयं चोभयतः प्राप्तं रामेणाचिंतयद्धरिः ।।७।।
स्वज्ञातिबंधुरक्षार्थं समुद्रे भीमनादिनि ।।
चकार द्वारकादुर्गमेकरात्रेण माधवः ।।८।।
यत्राष्टद्दिक्पालसिद्धिर्विश्वकर्मविनिर्मिता ।।
सर्वा वैकुण्ठसंपत्तिर्दृश्यते मोक्षकांक्षिभिः ।। ९ ।।
हरिः सर्वजनं तत्र नीत्वा योगेन मैथिल ।।
पुराद्राममनुज्ञाप्य निर्गतोभून्निरायुधः ।।6.2.१०।।
निरायुधं हरिं ज्ञात्वा मयोक्तैर्लक्षणैः खलः ।।
निरायुधः सतं योद्धुं पदातिः स्वयमागतः ।। ११ ।
पराङ्मुखं प्राद्रवंतं दुरापं योगिनामपि ।।
जिघृक्षुस्तं चान्वधावत्सैनिकानां प्रपश्यताम् ।।१२।।
हस्तप्राप्तं वपुस्तस्मै दर्शयन्निव माधवः ।।
दूरंगतः श्यामलाद्रेः प्राविशत्कंदरं त्वरम् ।। १३ ।।
मुचुकुंदो यत्र चास्ते मांधातृतनयो महान् ।।
असुरेभ्यः पुरा रक्षां देवानां यश्चकार ह ।। १४ ।।
अहर्निशं न सुष्वाप देवसेनापरो नृप ।।
तमूचुर्देवताः सर्वे प्रसन्ना राजसत्तमम् ।। १५ ।
वरं वरय भो राजन्यत्ते मनसि वर्त्तते।।
नत्वा तान्प्राह राजेंद्रः करोमि शयनं परम् ।।१६।।

शयनांते हरेः साक्षाद्दर्शनं मे भवत्वलम् ।।
यो मध्ये बोधयेन्मां वै शयनस्याप्यचेतनः ।। १७ ।।
स मया दृष्टमात्रस्तु भस्मीभवतु तत्क्षणात् ।।
तथा स चोक्तः सुष्वाप राजा कृतयुगे पुरा ।। १८ ।।
तत्र प्रविष्टो यवनो मत्त्वा पीतांबरं च्युतम् ।।
तताड यवनः क्रुद्धः पादेनाशु महाखलः ।। १९ ।।
मुचुकुंदः समुत्थाय शनैरुन्मील्य सोक्षिणी ।।
आशाः प्रपश्यंस्तं पार्श्वे स्थितं कालं ददर्श ।। 6.2.२० ।।
स तावत्तस्य रुष्टस्य दृष्टिपातेन मैथिल ।।
देहजेनाग्निना दग्धो भस्मसादभवत्क्षणात् ।। २१ ।।
भस्मीभूते च यवने परिपूर्णतमः स्वयम् ।।
स्वरूपं दर्शयामास मुचुकुंदाय धीमते ।। २२ ।।
कोटिसूर्यप्रतीकाशे ज्योतिषां मण्डले प्रभुम् ।।
स्थितं स्फुरत्किरीटार्ककुंडलांगदनूपुरम् ।।२३।।
श्रीवत्सांकं चतुर्बाहुं पद्माक्षं वनमालिनम् ।।
कोटिकंदर्पलावण्यं कालमेघसमप्रभम् ।।२४।।
दृष्ट्वा राजा हर्षितोपि समुत्थाय कृतांजलिः ।।
परिपूर्णतमं ज्ञात्वा भक्त्या तं प्रणनाम ह ।। २५ ।।
मुचुकुन्द उवाच ।।
कृष्णाय वासुदेवाय देवकीनन्दनाय च ।।
नंदगोपकुमाराय गोविंदाय नमोनमः ।। २६ ।।
नमः पंकजनाभाय नमःपंकजमालिने ।।
नमः पंकजनेत्राय नमस्ते पंकजांघ्रये ।। २७ ।।
नमः कृष्णाय शुद्धाय ब्रह्मणे परमात्मने ।।
प्रणतक्लेशनाशाय गोविंदाय नमोनमः ।। २८ ।।
नमोस्त्वनंताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ।।
सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः। २९ ।।
हरे मत्समः पातकी नास्ति भूमौ तथा त्वत्समोनास्ति पापापहारी ।।
इति त्वं च मत्त्वा जगन्नाथ देव यथेच्छा भवेत्ते तथा मां कुरु त्वम् ।। 6.2.३० ।।
श्रीनारदउवाच ।।
एवं स्तुतो हरिः साक्षात्परमानन्दविग्रहः ।।
ज्ञात्वा तं निर्गुणं भक्तं प्राह गंभीरया गिरा ।। ३१ ।।
श्रीभगवानुवाच ।।

धन्यस्त्वं राजशार्दूल धन्या ते विमला मतिः ।।
नैरपेक्षेण दिव्येन भक्तिभावेन पूरिता ।। ३२ ।।
अद्यैव गच्छ मद्धाम बदर्याख्यं मदाश्रमम् ।।
तत्रैव तु तपस्तप्त्वा भूत्वा ब्राह्मणपुंगवः ।। ३३ ।।
प्रेमलक्षणया भक्त्या मद्धामप्रकृतेः परम् ।।
प्राप्स्यसि त्वं महाराज यतो नावर्तते गतः ।। ३४ ।।
नारद उवाच ।।
इत्थं स्तुत्वा हरिं नत्वा परिक्रम्य नताननः ।।
निश्चक्राम गुहादुर्गाच्छ्रीकृष्णप्रेमविह्वलः।।३५।।
द्वापरे क्षुल्लका मर्त्या तालवृक्षशतोच्छ्रितम् ।।
दृष्ट्वा तं दुद्रुवुर्मार्गे भयभीता इतस्ततः ।। ३६ ।।
मा भैष्टेत्यभयं यच्छञ्जगाम दिशमुत्तराम् ।।
एवं दत्त्वा वरं तस्मै मुचुकुंदाय धीमते ।।३७।।
भगवान्पुनराव्रज्य मथुरां म्लेच्छवेष्टिताम् ।।
हत्वा म्लेच्छबलं सर्वं तद्धनान्यच्छिनद्बलात् ।।३८।।
अथ राजा जरासंधो योद्धुमभ्युदितः पुनः ।।
आहूयमागधान्विप्रान्मुहूर्तादेशकारिणः ।। ३९ ।।
प्राहेदं वासुदेवाख्यं जित्वा यद्यागतो ह्यहम् ।।
सर्वान्संपूजयिष्यामि सदा युष्मत्पदाश्रये ।।6.2.४०।।
कारागारेषु यावद्वै स्थिता भवत भो द्विजाः ।।
पराजितोहं वा युष्मान्हनिष्यामि न संशयः ।।४१।।
एवमुक्त्वा द्विजान्राजा जरासंधो महाबलः ।।
आजगामाशु मथुरां त्रयोविंशत्यनीकपः ।। ४२ ।।
ब्रह्मवाक्यमृतकर्तुं स्वप्रतिज्ञां विहाय च ।।
मनुष्यचेष्टामापन्नौ स्वपुराद्भीतभीतवत् ।। ४३ ।।
रामकृष्णौ परौ देवौ पद्भ्यां दुद्रुवतुर्द्रुतम् ।।
पलायमानौ तौ वीक्ष्य मागधः प्रहसन्भृशम् ।। ४४ ।।
अन्वधावद्रथानीकैर्ब्रह्मवाक्यमनुस्मरन् ।।
दक्षिणाशां गतावित्थं प्रवर्षणगिरौ हरी ।। ४५।।
तस्मिन्निलीनो ज्ञात्वा ता वेधोभिस्तं ददाह ह ।।
भस्मीभूते वने जाते दह्यमानतटाद्गिरेः ।। ४६ ।।
दशैकयोजनो तुंगात्समुत्पत्य सुरेश्वरौ ।।
अलक्ष्यमाणावरिभिर्द्वारकायां निपेततुः ।।४७।।

सोपि दग्धौ च तौ मत्वा मागधेंद्रो महाबलः ।।
मागधान्प्रययौ वीरो वादयञ्जयदुंदुभीन्।।४८।।
ब्राह्मणान्पूजयामास भक्त्या परमया नृप ।।
यस्य विप्रः सहायोस्ति कुतस्तस्य पराजयः ।। ४९ ।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे द्वारकावासकथनंनाम द्वितीयोध्यायः ।।२।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०३

श्रीनारद उवाच ।।
इत्थं मया ते कथितं द्वारकावासकारणम् ।।
विवाहादिकथाः सर्वा वदिष्यामि परेशयोः ।। १ ।।
पूर्वं श्रीबलदेवस्य विवाहं शृणु मैथिल ।।
सर्वपापहरं पुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ।। २ ।।
आनर्त्तो नाम राजाभूत्सूर्यवंशे महामनाः।।
यन्नाम्नानर्तदेशः स्यात्समुद्रे भीमनादिनि ।। ३ ।।
रैवतोनाम तत्पुत्रश्चक्रवर्ती गुणाकरः।।
राज्यं चकार स पुरीं विनिर्माय कुशस्थलीम् ।। ४ ।।
तस्य पुत्रशतं चासीद्रेवती नाम कन्यका।।
सर्वोत्तमं चिरंजीवं सुन्दरं वरमिच्छती ।।५।।
एकदा रथमास्थाय हेमरत्नविभूषितम् ।।
आरोप्य स्वां दुहितरं रैवतः पर्यटन्भुवम् ।।६।।
प्राप्तो योगबलेनापि ब्रह्मलोकं शुभावहम् ।।
कन्यावरं परिप्रष्टुं ब्रह्माणं प्रणनाम ह ।। ७ ।।
गायंत्यां पूर्वचित्त्यां च स्थितो लब्धक्षणः क्षणम् ।।
एकचित्तं विधिं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायं न्यवेदयत् ।। ८।।
रैवत उवाच ।।
परः पुराणो जगदंकुरोभूः पूर्णः परात्मा परमेश्वरोसि ।
स्थितः सदा धामनि पारमेष्ठ्ये सृजस्यलं पासि च हिंससीदम् ।। ९ ।।
वेदा मुखं धर्म उरस्तथैव पृष्ठं ह्यधर्मश्च मनुर्मनीषा ।।
अंगानि देवा असुराश्च पादाः सर्वासृतिर्देवतनुस्तव स्यात् ।। 6.3.१० ।।
करोषि हस्तामलकं च विश्वं नेतुं प्रभुः सारथिवद्गुणेषु ।।
एकस्त्वमेकं च विधाय जालं ग्रसिष्यसे सर्वमिवोर्णनाभिः ।।११।।
महेंद्रधिष्ण्यं तव वश्यमस्ति किं सार्वभौमं किमु योगसिद्धिः ।।
यः पारमेष्ठ्यं च सदास्थितोसि तस्मै नमोनंतगुणाय भूम्ने ।। १२ ।।
भवान्स्वयं भूर्जगतां पितामहो विधे सुरज्येष्ठ इति प्रभावतः ।।
अस्या वरं सर्वगुणं चिरायुषं वदाशु मां दिव्यमशेषदर्शनः ।। १३ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
एतच्छ्रुत्वा ततो ब्रह्मा स्वयंभूः सर्वदर्शनः ।।
रैवतं प्राह राजानं प्रहसन्निव मैथिल ।। १४ ।।
श्रीब्रह्मोवाच ।।
अत्र क्षणेन हे राजन्भुवि कालो महाबली ।।

त्वरं व्यतीतस्त्रिनवचतुर्युगविकल्पितः ।।१५।।
न संति मर्त्यलोके त्वत्पुत्राः पौत्राः सबांधवाः ।।
तत्पुत्रपौत्रनप्तॄणां गोत्राणि च न शृण्महे ।। १६ ।।
तद्गच्छ सर्वमुख्याय नररत्नाय शाश्वते ।।
कन्यारत्नमिदं राजन्बलदेवाय देहि भोः ।। १७ ।।
परिपूर्णतमौ साक्षाद्गोलोकाधिपती प्रभू ।।
भुवो भारावतारायावतीर्णौ बलकेशवो ।। १८ ।।
असंख्यब्रह्मांडपती वसुदेवात्मजौ हरी ।।
द्वारकायां विराजेते यदुभिर्भक्तवत्सलौ ।। १९ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
अथ श्रुत्वा विधिं नत्वा रैवतो नृपसत्तमः ।।
आययौ द्वारकां भूयः समृद्धातां समृद्धिभिः ।। 6.3.२० ।।
पारिबर्हे रथं दत्त्वा विश्वकर्मविनिर्मितम् ।।
सहस्रहयसंयुक्तं दिव्यं योजनविस्तृतम् ।। २१ ।।
दिव्यांबराणि रत्नानि ब्रह्मदत्तानि मैथिल ।।
दत्त्वा ययौ तपस्तप्तुं बदर्याख्यं शुभावहम् ।। २२ ।।
तदा महोत्सवश्चासीद्यदुपुर्यां गृहेगृहे ।। ।
संकर्षणोथ भगवान्रेवत्या विरराज ह ।। २३ ।।
बलदेवविवाहस्य कथां यः शृणुयान्नरः ।।
सर्वपापविनिर्मुक्तः परां सिद्धिमवाप्नुयात् ।। २४ ।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे बलदेवविवाहोत्सवानाम तृतीयोऽध्यायः।। ३ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०४

https://sa.wikisource.org/s/w4o

श्रीनारद उवाच ।।
अथ श्रीकृष्णदेवस्य विवाहं शृणु मैथिल।।
सर्वपापहरं पुण्यं चतुर्वर्गफलप्रदम् ।।१।।
भीष्मकोनाम राजाभूद्विदर्भेषु प्रतापवान् ।।
कुंडिनाधिपतिः श्रीमान्सर्वधर्मविदांवरः ।। २ ।।
रुक्मिणी तत्सुता जाता श्रियोमात्रातिसुन्दरी ।।
कोटिचन्द्रप्रतीकाशा गुणभूषणभूषिता ।। ३ ।।
श्रुत्वैकदा पुरा सा वै मन्मुखाच्छ्रीहरेर्गुणान् ।।
परिपूर्णतमं तं वै सा मेने सदृशं पतिम् ।। ४ ।।
तद्रूपं सगुणं श्रुत्वा मन्मुखात्प्रीतिवर्द्धनात् ।।
सदृशीं श्रीहरिस्तां वै समुद्वोढुं मनो दधे । ।।५।।
कृष्णभावविदा राज्ञा सर्वधर्मविदा भृशम् ।।
भीष्मकेणैव कृष्णाय दातुं तां निश्चयः कृतः ।। ६ ।।
युवराजस्ततो रुक्मी तं निवार्य्य प्रयत्नतः ।।
कृष्णशत्रुर्महावीरं शिशुपालममन्यत ।। ७ ।।
ततः खिन्नमना भैष्मी श्रीकृष्णाय महात्मने ।।
दूतं स्वं प्रेषयामास ब्राह्मणं मिथिलेश्वर ।।८।।
स द्वारकां गतो दिव्यां श्रीकृष्णेन प्रपूजितः।
भुक्तवांस्तत्र चासीनो विश्रांतो मंदिरं हरेः ।। ९ ।।
पृच्छते कुशलं सर्वं श्रीकृष्णाय महात्मने ।।
ब्राह्मणस्तदनुज्ञातस्तस्मै सर्वमवर्णयत् ।।6.4.१०।।
स्वस्तिश्रीकारपंचाढ्ये नित्यानंदमहोदधौ ।।
श्रीमद्दिव्यगुणैः पूर्णे कोटिशो नतयो मम ।।११।।
शमत्रास्ति च तत्रास्तु ततस्त्वत्पत्रमागतम्।।
नारदोक्तेन वचसा ज्ञातोसि प्रकृतेः परः ।।१२।।
सर्वं जानासि सर्वज्ञस्तथा वक्ष्ये वचो रहः ।।
वीरभागं तु मां विद्धि त्वं गृहाण महामते ।। १३ ।।
मां चैद्यः प्रतिगृह्णीयाद्यथा सिंहबलिं मृगः ।।
कथं त्वामुद्वहे दुर्गे स्थितामिति च तच्छृणु ।। १४ ।।
पूर्वेद्युः कुलदेव्यास्तु यात्रास्ति महती हरे ।।
आगमिष्याम्यहं यत्र तत्र मां त्वं गृहाण भोः ।। १५ ।।
।। श्रीनारद उवाच ।।
रुक्मिण्यास्तमभिप्रायं श्रुत्वा ब्राह्मणभाषितम् ।।

रथः संयुज्यतामाशु दारुकं प्राह मानदः ।।१६।।
पश्चिमायां तदा रात्रौ वैकुण्ठप्रभवं परम् ।।
किंकिणीजालसंयुक्तं हेमरत्नखचित्प्रभम् ।। १७ ।।
सदश्वैः शैब्यसुग्रीवमेघपुष्पबलाहकैः ।।
नियोजितैर्दारुकेण चंचलैश्चारुचामरैः ।। १८ ।।
युक्तं महारथे दिव्यं सहस्रादित्यवर्चसम् ।।
आरुह्य सारथेः पृष्ठे धृत्वा श्रीपादपंकजम् ।। १९।।
स्वहस्तेन द्विजं तस्मिन्समारोप्य रमापतिः ।।
विदर्भान्प्रययौ राजञ्श्रीकृष्णो भगवान्हरिः ।। 6.4.२० ।।
कृष्णं चैकं गतं हर्तुं कन्यां तु नृपमण्डलात् ।।
कलिप्रशंकितो रामः श्रुत्वा भ्रातृसहायकृत् ।।२१।।
नीत्वा यदुबलं सर्वं समर्थबलवाहनम्।।
विपक्षीयान्नृपाञ्जेतुं बलः पश्चाद्ययौ त्वरम् ।। २२ ।।
कुण्डिनोपवनं प्रातः सद्विजः सरथो हरिः ।।
संतस्थौ तिंतिणीवृक्षे आस्तीर्याश्वपरिच्छदम् ।। २३ ।।
दूरात्संदृश्यते तस्मात्कुण्डिनन्तु पुरम्परम् ।।
दीर्घदुर्गसमायुक्तं सप्तयोजनवर्तुलम् ।।२४।।
दुर्लंघ्या दुर्गमा यत्र परिखा जलपूरिता ।।
धनुःशतं विस्तृतास्ति चातुर्मास्यनदीवसा ।।२५।।
पंचाशद्धस्तमानेन दुर्गभित्तिस्तथोर्ध्वगा ।।
यत्र रम्याणि हर्म्याणि स्फुरद्धेमशिखानि च ।। २६ ।।
हेमकुम्भध्वज स्फूर्ज्जत्तोलकानि विरेजिरे ।।
पारावता मयूराश्च यत्र तत्र पतंति च ।। २७ ।।
शिशुपालाय स्वां कन्यां दास्यन्राजा तु भीष्मकः ।।
चक्रे विवाहसंभारसंचयं रत्नमण्डपे ।। २८ ।।
गीतमंगलसंयुक्ते नारीभिर्भवनोत्तमे ।।
रराज रुक्मिणी राजन्सिद्धिभिर्भूर्यथा भुवि ।।२९।।
अथर्वविद्द्विजा भैष्मी सुस्नातां रत्नवाससम् ।।
चक्रुर्मंत्रैस्तथा रक्षां बध्वा शांतिं विधाय च ।। 6.4.३० ।।
हैमानां भारलक्षं च मुक्तानां द्विगुणं तथा।।
सहस्रभारं वस्त्राणां धेनूनामर्बुदानि षट् । ।। ३१ ।।
गदायुतं रथानां च दशलक्षमनोहरम् ।।
दशकोटिहयानां च गुडादितिलपर्वतान् ।।३२।।

सहस्रस्वर्णपात्राणां भूषणानां तथायुतम् ।।
विप्रेभ्यः प्रददौ राजा भीष्मकोति महामनाः ।।३३।।
तथा वै दमघोषस्य शिशुपालाय वै द्विजाः ।।
चक्रुः शांतिं परां पूर्वं रक्षाबंधनरूपिणीम् ।।३४।।
ब्राह्मणैर्मंगलस्नातं पीतकंचुकशोभितम् ।।
मुकुटोपरि विभ्राजत्पुष्पं मौलिधरं शुभम् ।। ३५ ।।
हारकंकणकेयूरशिखामणिविभूषितम् ।।
मंगलैर्गीतवादित्रैर्गन्धाक्षतविचर्चितम्।।३६।।
आचारलाजैः सुवरं शिशुपालं विधाय च।।
आरोप्य करिणं प्रोच्चं दमघोषो विनिर्ययौ ।।३७।।
जरासंधेन शाल्वेन दंतवक्रेण धीमता ।।
विदूरथेन पौंड्रेण पार्ष्णिग्राहेण मैथिल ।। ३८ ।।
विकर्षन्महतीं सेनां दमघोषो महाबलः ।।
दुंदुभीन्नादयन्दीर्घानाययौ कुण्डिनं पुरम् ।।३९।।
संमुखाद्यदुदेवस्य श्रुत्वोद्योगं नृपाः परे।।
सहस्रशः समाजग्मुः शिशुपालसहायिनः ।। 6.4.४० ।।
भीष्मको ह्यग्रतो गत्वा संपूज्य विधिवन्नृपम् ।।
काश्मीरकंबलैर्दिव्यारुणैः सामुद्रसंभवैः ।।४१।।
मंडितेषु च सर्वेषु मुक्तादामविलंबिषु ।।
सौगंधिकैः पुष्परसै राष्ट्रेषु शिबिरेषु च ।। ४२ ।।
वारांगनानृत्यलसन्मृदंगेषु ध्वनत्सु च ।।
निवेशयामास नृपौ विदर्भाधिपतिर्महान् ।।४३।।
इति श्रीमद्गर्गसहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे कुण्डिनपुरयानंनाम चतुर्थोऽध्यायः ।। ४ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०५

श्रीनारद उवाच ।।
ध्यायंती कृष्ण पादाब्जं भैष्मी कमललोचना ।।
मोघं वा मनुते वाह मेघश्याममचिंतयत् ।। १ ।।
रुक्मिण्युवाच ।।
अहोत्रियामांतरितो विवाहो ममैव नागच्छति कृष्णचन्द्रः ।।
न वेद्मि किं कारणमत्र धातर्नावर्ततेऽद्यापि च भूमिदेवः।।२।।
यदूत्तमो देववरो ममैष दृष्ट्वा हि किंचित्कलुषं विधातः ।।
कृतोद्यमो नूनमतीव हस्तग्राहेण चागच्छति किं करोमि ।।३।।
हा दुर्भगायाश्चन मे विधाता न सानुकूलः किल चन्द्रमौलिः।।
न चैकदंतो विमुखा च गौरी गावो हि विप्राश्च न सानुकूलाः ।। ४ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
एवं विचिंतयंती सा भैष्मी गेहाट्टभूमिषु ।।
परिभ्रमती श्रीकृष्णं पश्यंती गृहशेखरात् ।। ५ ।।
तदैव तस्या वामांगमस्फुरत्प्रतिभाषणम् ।।
तेन प्रसन्ना श्रीभैष्मी कालज्ञा सर्वमंगला ।।६।।
कृष्णप्रणोदितो विप्रः सद्यश्चागतवांस्तदा।
श्रीकृष्णागमनं तस्यै शनैः सर्वं शशंस ह ।। ७ ।।
ततः प्रसन्ना श्रीभैष्मी तदंघ्र्योः प्रणिपत्य सा ।।
प्राह त्वद्वंशतो विप्र न यास्यामि वचोमम ।।८।।
श्रुत्वागतौ रामकृष्णौ विवाहप्रेक्षणोत्सुकौ ।।
भीष्मको निर्गतो नेतुं ब्राह्मणैस्तत्प्रभावित् ।। ९ ।।
भृशं मंगलपात्रेषु गंधाक्षतयुतेषु च ।।
वासोरत्नचयं धृत्वा गीतवादित्र मंगलैः ।।6.5.१०।।
कोटिशो मधुपर्काणां कुम्भव्यूहान्विधाय च ।।
पूजयित्वाथ विधिवद्रामकृष्णौ परेश्वरौ।।११।।
अहो चास्मै न दत्तेयमिति खिन्नमनाः परम् ।।
आनंदनवने स्थाप्य नत्वा स्वगृहमाययौ ।।१२।।
श्रुत्वागतं श्रीवसुदेवनंदनं त्रैलोक्यलावण्यनिधिं परेश्वरम् ।।
आगत्यनेत्रांजलिभिः पुरौकसः पपुः परंतन्मुखपंकजामृतम् ।।१३।।
अस्यैव भार्या भवितुं हि रुक्मिणी योग्यास्ति नान्येत्य वदन्पुरौकसः ।।
दत्त्वा स्वपुण्यानि विवाहहेतवे श्री- कृष्णलावण्यकलानिबंधकाः ।।१४।।
कदापि साक्षाच्छ्वशुरस्य मंदिरं संप्रागतं चैवमहो वयं जनाः ।।
द्रक्ष्याम आरात्कृतकृत्यतां तदा व्रजेम लोके बहुजीवितेन किम ।। १५ ।।

वदत्सु लोकेषु च भीष्मकन्यकाद्रिकन्यकापूजनहेतवे नृप ।।
अंतःपुरात्सर्वसखीसमन्विता विनिर्ययौ कृष्णगृहीतमानसा ।। १६ ।।
भेरीमृदंगैर्बहुदुंदुभिस्वनैः सुगायकैर्बंदिजनैश्च मागधैः ।
वारांगनानृत्यमनोज्ञभावैर्जयेत्यभून्मंगलशब्दउच्चकैः ।। १७ ।।
कोटींदुबिंबद्युतिमादधानां बालार्कताटंकधरां श्रियं ताम्।।
सीतातपत्रव्यजनैः स्फुरद्भिः सुचामरैः पार्श्वगणः सिषेवे।।१८।।
कोशाद्विनिष्कृष्य सितासिलक्षं पदातयो वीरजना इतस्ततः ।।
तथाश्वगोभी रथिनो गजस्थिताः समुद्यतास्त्रा जुगुपुर्विदूरतः ।। १९ ।
देवीमठं प्राप्य सुचत्वरे स्थिता शांता शुचिर्धौतकरांघ्रिपंकजा।।
गत्वा समीपं यतवाक्कृतांजलिर्भेजे भवानीं भवभीति हारिणीम् ।। 6.5.२० ।।
दुर्गे स्वसंतानयुते शिवे शुभे नमामि तुभ्यं सततं भवानि ते ।।
भूयात्पतिर्मे भगवान्परेश्वरः श्रीकृष्णचन्द्रः प्रकृतेः परः स्वयम् ।।२१।।
एवं शुभे मा वद कृष्णनाम चैद्यं समुद्दिश्य वरं गृहाण ।।
इत्थं वदंतीषु सखीषु भैष्मी भूयो भवानी भवने जगाद ।। २२ ।।
अजानतीयं तव चांबबाला तथा वदंतीषु सखीषु भैष्मी ।।
गंधाक्षतैर्धूपविभूषणाद्यैः स्रङ्माल्य- दीपावलिभोगवस्त्रैः ।। २३ ।।
अपूपतांबूलफलेक्षुभिश्च भेजे भवानीं परया च भक्त्या ।।
नत्वाथ तां वा बहुभूषणाद्यैः संपूज्य सौभाग्यवतीर्ननाम ।। २४ ।।
सर्वाः स्त्रियस्ताः प्रददुर्वराणि सुमंगलाशीर्वचनानि तस्यै ।।
रूपं सदा ते शतरूपयासमं शीलं सदा शैलसुतासमं प्रभो ।। २५ ।।
शुश्रूषणं भर्त्तुररुंधतीसमं क्षमा हि भूयाज्जनकात्मजासमा ।।
सौभाग्यमेवं तव दक्षिणासमं सुवैभवं भीष्मसुते शचीसमम् ।।
सरस्वती ते च सरस्वतीसमा भक्तिः पतौ स्याच्च सतां हरौ यथा ।। २६ ।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे रुक्मिणीनिर्गमनंनाम पंचमोऽध्यायः ।। ५ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०६


< गर्गसंहिता | खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)

रुक्मिणीहरणप्रसङ्गे राजगणेभ्यः सह युद्धं तथा विजयम् -

श्रीनारद उवाच -

इत्थं विप्रबंधूनां सदाशीर्भिरभिनंदिता ।

देवीं पुनर्विप्रवधूः प्रणनाम मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥

त्यक्त्वा मुनिव्रतं भैष्मी गिरजागृहतस्ततः ।

सहालिभिः सखीभिश्च निश्चक्राम शनैः शनैः ॥ २ ॥

कोटिचन्द्रप्रतीकाशां भैष्मीं कमललोचनाम् ।

अकस्माद्ददृशुर्वीराः सुनिधिं निर्धना यथा ॥ ३ ॥

आश्वारूढाश्च रथिनो गजिनश्च पदातयः ।

समागता रक्षिणस्ते मुमुहुर्वीक्ष्य रुक्मिणीम् ॥ ४ ॥

तदपांगस्मितैस्तीक्ष्णैः बाणैः कामधनुश्च्युतैः ।

उज्झितास्त्रा निपेतुः कावर्दिताः सैनिकास्तदा ॥ ५ ॥

रथेन वायुवेगेन घण्टामञ्जीरनादिना ।

नैःश्रेयसंभवैरश्वैर्युतेनातिपताकिना ॥ ६ ॥

शीघ्रं स्वसैन्यसंघट्टात्तत्सैन्यं संविदारयत् ।

वायुर्यथा पद्मवनं हरिर्दारुकसारथिः ॥ ७ ॥

स्त्रीकदम्बकमेत्याशु पश्यतां द्विषतां प्रभुः ।

समारोप्य रथं भैष्मीं ताक्ष्‍र्यपुत्रः सुधामिव ॥ ८ ॥

देवानां पश्यतां राजन् राजकन्यां जहार ह ।

दिव्यं शस्त्रोत्तमं शार्ङ्गं धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥ ९ ॥

ततो वेगेन महता स्वसैन्यं चागते हरौ ।

देवदुन्दुभयो नेदुर्यदुदुन्दुभयस्तदा ॥ १० ॥

सिद्धाश्च सिद्धकन्याश्च श्रीकृष्णस्य रथोपरि ।

हर्षिता ववृषुर्देवाः पुष्पैर्नंदनसंभवै ॥ ११ ॥

ततो ययौ जयारावैः शनै रामयुतो हरिः ।

श्रृगालसंघमध्याच्च केसरी भागहृद्यथा ॥ १२ ॥

तदा कोलाहले जाते रुमिणीहरणे सति ।

बभूव रक्षकाणां च शस्त्राशस्त्रि परस्परम् ॥ १३ ॥
जरासंधवशाः सर्वे मानिनो नृपसत्तमाः ।
न सेहिरे स्वाभिभवं परं जातं यशःक्षयम् ॥ १४ ॥
अहो धिगस्मान्स्वयशो हृतं गोपैश्च धन्विनाम् ।
श्रृगालैरिव सिंहानामतः किं स्यात्पराजयः ॥ १५ ॥
एवमुक्त्वाः क्रोधपरा जगृहुः शस्त्रसंहतिम् ।
विसृज्य क्रीडनाक्षादीन् दंशिताः सैन्यसंयुताः ॥ १६ ॥
अक्षौहिणीद्वयेनापि पौंड्रकः क्रोधपूरितः ।
अक्षौहिणीत्रयेणापि महावीरो विदूरथः ॥ १७ ॥
अक्षौहिणीपञ्चयुतो दन्तवक्रोऽतिदारुणः ।
अक्षौहिणीत्रयेणाशु शाल्वो राजपुरेश्वरः ॥ १८ ॥
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्जरासंधो महाबलः ।
आययौ संमुखे योद्धुं यादवानां महात्मनाम् ॥ १९ ॥
अन्येऽपि चैद्यपक्षीया योद्धुं श्रीकृष्णसंमुखे ।
धनुष्टंकारयंतस्ते समाजग्मुः सहस्रशः ॥ २० ॥
प्रलयाब्धिसमं सैन्यं समालोक्य यदूत्तमाः ।
तर्त्तुमाजग्मुरारात्ते कृष्णकैवर्त्तपोतकाः ॥ २१ ॥
बभूव तुमुलं युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ।
सैन्ययोश्च स्वपरयोर्देवदानवयोर्यथा ॥ २२ ॥
रथिनो रथिभिस्तत्र पत्तिभिः सह पत्तयः ।
गजा गजैर्युयुधिरे तुरगाश्च तुरंगभैः ॥ २३ ॥
शस्त्रांधकारे संजाते रुक्मिणीं भयविह्वलाम् ।
विलोक्य भगवान्देवो मा भैष्टेत्यभयं ददौ ॥ २४ ॥
बलदेवानुजो वीरो गदो धुन्वमहद्धनुः ।
विवेश शत्रुसंघट्टं वनं वह्निरिव प्रभुः ॥ २५ ॥
गदबाणविभिन्नांगा रथिनश्छिन्नकंचुकाः ।
हताश्वा हतसूताश्च निपेतुर्भूमिमण्डले ॥ २६ ॥
पदातयश्छिन्नपदा गदबाणागतव्यथाः ।

निपेतुर्भूतले राजन् वृक्षा वातहता इव ॥ २७ ॥
अश्वारुढाः केऽपि वीरा गदबाणैर्विदारिताः ।
पेतू रणांगणे साश्वा बृहतीफलवन्नृप ॥ २८ ॥
गदबाणैर्भिन्नकुम्भा मध्ये मध्ये विदारिताः ।
विरेजुः पतिता भूमौ कूष्मांडशकला इव ॥ २९ ॥
ततः पलायितं सैन्यं दृष्ट्वा शाल्वो महाबलः ।
गदं तताड गदया गदायुद्धविशारदः ॥ ३० ॥
गदाविद्धो गदो धन्वी गदायुद्धप्रभाववित् ।
धनुर्युद्धं तु संत्यज्य तत्कालान्मनसा त्वरम् ॥ ३१ ॥
परां व्यथां गते युद्धे पतितोऽपि समुत्थितः ।
तदाऽग्रजेन या दत्ता तां गदा तु गदोऽग्रहीत् ॥ ३२ ॥
लक्षभारमयी गुर्वी दृढा कौमोदकी यथा ।
तया गदोऽहनच्छाल्वं वज्रेणेंद्रो यथा गिरिम् ॥ ३३ ॥
गदाप्रहारमथिते शाल्वे निपतिते भुवि ।
पौंड्रकोऽथ जरासंधो दन्तवक्रो विदूरथः ॥ ३४ ॥
चत्वार आययुस्तत्र गदोपरि रुषान्विताः ।
पौंड्रकोऽपि महावीरो गदस्य रथगं ध्वजम् ॥ ३५ ॥
चिच्छेद दशभिर्बाणैः कुवाक्यैर्मित्रतामिव ।
दन्तवक्रस्तु गदया गदस्यापि रथं शुभम् ।
चूर्णयामास राजेंद्र दण्डेनेव सुमृद्घटम् ॥ ३६ ॥
तथाऽश्वांश्च जरासंधः सारथिं च विदूरथः ।
पातयामास भूपृष्ठे शितैर्बाणैर्विदेहराट् ॥ ३७ ॥
ततो मुसलमादाय बलदेवस्त्वरन्बली ।
विकराले मुखे भीमे दन्तवक्रमताडयत् ॥ ३८ ॥
ततो मुसलघातेन दन्तवक्रस्य युध्यतः ।
मुखे वक्रोऽपि यो दन्तः स तु भूमौ पपात ह ॥ ३९ ॥
तदा हसति दैत्यारौ रुक्मिणीसहिते हरौ ।
पौंड्रकं च जरासंधं तथा दुष्टं विदूरथम् ॥ ४० ॥

जघान मुसलेनाशु बलदेवो रुषान्वितः ।
त्रयोऽपि पतिता युद्धे मूर्छिताः क्षतजाप्लुताः ॥ ४१ ॥
सेनां समागतां सर्वां समाकृष्य हलेन वै ।
मुसलेनाहनत्क्रुद्धो बलदेवो महाबलः ॥ ४२ ॥
दशयोजनपर्यंतं रथेभाश्वपदातयः ।
पेशिताश्चूर्णिता भूमौ शयना धरणीं गताः ॥ ४३ ॥
जरासंधादयः सर्वे मृत्युशेषा नृपाः परे ।
पलायिताश्चैद्यमेत्य प्रोचुर्नष्टोत्सवं भृशम् ॥ ४४ ॥
भो भोः पुरुषशार्दूल दौर्मनस्यमिदं त्यज ।
किमेकेन विवाहेन भविता ते शतं भुवि ॥ ४५ ॥
अद्यैव द्वारकां गत्वा बद्ध्वा रामं समाधवम् ।
अयादवीं करिष्यामः पृथ्वीं सागरमेखलाम् ॥ ४६ ॥
एवं सम्बोधितो मित्रैश्चैद्योऽगाच्चंद्रिकापुरम् ।
ययुः स्वं स्वं पुरं सर्वे हतशेषा नृपास्ततः ॥ ४७ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
रुक्मिणीहरणे यदुविजयो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०७

श्रीनारद उवाच ।।
रुक्मिण्याहरणं श्रुत्वा मित्राणां च पराभवम् ।।
प्रतिज्ञामकरोद्रुक्मी शृण्वतां सर्वभूभुजाम् ।। १ ।।
अहत्वा समरे कृष्णमप्रत्यूह्य च रुक्मिणीम् ।।
कुंडिनं न प्रवेक्ष्यामि सत्यमेतद्ब्रवीमि वः ।। २ ।।
इत्युक्त्वा कवचं दिव्यं घनमम्बुदनिर्मितम् ।।
शिरस्त्राणां सिंधुजं च स दधार महोद्भटः ।। ३ ।।
सौवीरस्य धनुः शालि लाटजं चेषुधिद्वयम् ।।
आदाय म्लेच्छदेशस्य खड्गं चर्म च कौटजम् ।। ४ ।।
येठरस्य महाशक्तिं गुर्ज्जराटभवां गदाम् ।।
परिघं वंगजं धृत्वा हस्तत्राणं च कौंकणम् ।। ५ ।
बद्धगोधांगुलित्राणः किरीटीरत्नकुण्डलः ।।
रुक्मांगदस्तदा रुक्मी युद्धं कर्तुं मनो दधे ।। ६ ।।
जैत्ररथं समारुह्य चंचलाश्वनियोजितम् ।।
पृष्ठतोन्वगमत्कृष्णं कर्षन्नक्षौहिणीं द्वयम् ।। ७ ।।
पुनः समागतां दृष्ट्वा सेनां रामो महाबलः ।।
तया युयोध समरे यदुसेनासमन्वितः ।। ८ ।।
तिष्ठतिष्ठेति देवेशं विसृजन्परुषं वचः।।
संप्राप्नोति रथं रुक्मी धनुष्टंकारयन्मुहुः ।।९।।
त्वरं मुंच स्वसारं मे यदि जीवितुमिच्छसि ।।
न चेत्त्वां सबलं सद्यो नयामि यमसादनम् ।। 6.7.१० ।।
ययातिशापसंमृष्टो गोपालोच्छिष्टभुग्भवान् ।।
जरासंधभयाद्भीतो यवनाग्रात्पलायितः ।।११।।
इत्युक्त्वेषुधितः कृष्ण बाणं चापे निधाय सः ।।
नियम्य कर्णपर्यंतं निचखान हरेर्हृदि ।।१२।।
संताडितोपि भगवानन्धनुर्ज्यां तस्य नादिनीम्।।
चिच्छेद सायकेनाशु गरुडः पन्नगो यथा ।। १३ ।।
निधाय शीघ्रं कोदंडं शिंजिनीं स्वर्णभूषिताम् ।।
रूक्मी तु दशभिर्बाणैः संजघान हरिं रणे ।।१४।।
हरिरेकेन बाणेन शिंजिनी सहितं धनुः ।।
चिच्छेद रुक्मिणः सद्यो ज्ञानेनेवागुणामयम् ।। १५।।
कृष्णो मोघेन बाणेन मंध्यतस्तां द्विधाकरोत् ।।
रुक्मिणं तु शतैर्बाणैः सं तताड मृधे हरिः ।। १६ ।।

छिन्नधन्वाथ वैदर्भो महाशक्तिं स्फुरत्प्रभाम् ।।
प्राहरद्धरये शक्तिं विज्ञानाय यथा मुनिः ।।१७।।
तताड गदया तां वै गदाधारी गदा- ग्रजः ।।
द्विधाभूता महाशक्ति रुक्मेः सूतं जघान ह ।! १८ ।।
कौमोदकी गदा गुर्वी पतंती वेगधारिणी ।।
तद्रथं चूर्णयामास साश्वं शैलं यथा पविः ।। ।। १९ ।।
प्राहरद्धरये सोपि गदां स्वां भीष्मकात्मजः ।।
चक्रेण चूर्णयामास भगवानपि तां पुनः ।।6.7.२०।।
परिघं वंगजं नीत्वा रुक्मी रुक्मांगदो बली ।।
जघान श्रीहरिं स्कंधे जगर्ज घनवन्मृधे ।। २१ ।।
सन्ताडितोपि भगवान्मालाहतइव द्विपः ।।
तेनैव परिघेणापि तं जघान रणांगणे ।। २२ ।।
परिघाभिहतो रुक्मी किंचिद्व्याकुलमानसः ।।
भर्त्सयन्माधवं ह्याजौ जग्राह खङ्गचर्मणी ।।२३।।
तत्खड्गं चर्मणा छित्त्वा स्वखड्गं हरद्धरिः ।।
खड्गाग्रेण शिरस्त्राणं कंचुकं चिच्छिदे महत् ।। २४ ।।
हस्तत्राणेपि युगपदेते छिन्नीकृते मृधे ।।
खङ्गमुष्टिकरं दृष्ट्वा रुक्मिणं समुपस्थितम् ।। २५ ।।
गृहीत्वा भुजदण्डाभ्यां पातयित्वा महीतले ।।
तस्योपरि हरिः स्थित्वा यथा सिंहो मृगोपरि ।।
शितधारं नन्दकाख्यं खड्गं जग्राह रोषतः ।। २६ ।।
दृष्ट्वा भ्रातृवधोद्युक्तं रुक्मिणी भयविह्वला ।।
पतित्वा पादयोर्भर्तुरुवाच करुणं सती ।। २७ ।।
श्रीरुक्मिण्युवाच ।।
अनन्तदेवेश जगन्निवास योगेश्वराचिंत्य जगत्पते त्वम् ।।
हंतुं न योग्यः करुणासमुद्र मद्भ्रातरं शालभुजम्महाभुजम् ।। २८ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
परित्रासैर्विलपतीं दुःखशुष्यन्मुखीं प्रियाम् ।।
रुद्धकण्ठीं सतीं वीक्ष्य न्यवर्त्तत हरिः स्वयम् ।।२९।।
बद्ध्वा तं कटिबंधेन खड्गेन शितधारिणा ।।
वपनं श्मश्रुकेशानां चकारार्द्धमुखे हरिः ।। 6.7.३० ।।
अक्षौहिणीद्वयं जित्वा रामः प्राप्तः ससैनिकः ।।
बद्धं विरूपिणं दीनं रुक्मिणन्तु ददर्श ह ।। ३१ ।।

विमुच्य बद्धं सदयः प्राह निभर्त्सयन्हरिम् ।।
असाध्विदं त्वया कृष्ण कृतं लोकजुगुप्सितम्।।३२।।
हास्यं वैशालिभद्राणां न हि चैतादृशं भवेत् ।।
यस्याः सहोदरे मुख्ये विरूपे च त्वयाकृते ।। ३३ ।।
किं वदिष्यति सापि त्वां भ्रातुर्वैरूप्यचिंतया ।।
मा शोकं कुरु कल्याणि स्वस्था भव शुचिस्मिते ।। ३४ ।।
आर्यपुत्रि महाबुद्धे मा शोकं कुरु दुर्मनाः ।।
सर्वकालकृतं मन्ये प्रियमप्रियमेव वा ।। ३५ ।।
वायोर्घनावलिरिव वशे स्यादखिलं जगत् ।।
तं कालमीश्वरं विद्धि विष्णुं कलयतां प्रभुम् ।। ३६ ।।
अहं ममेति भावोयं जगतो बंधकारणम् ।।
ताभ्यां विरहितो भावो मोक्ष एव न संशयः ।।३७।।
सुखदुःखप्रदो नान्यः पुरुषस्यात्मविभ्रमः ।।
मित्रो दासी न रिपवः संसारतमसा कृताः ।।३८।।
एवं रामेण देवेन बोधितो भीष्मकात्मजः ।।
वैमनस्यं परित्यज्य रुक्मिणी च ययौ मुदम् ।। ३९ ।।
रुक्मी तु ताभ्यामुत्सृष्टो वितथात्ममनोरथः ।।
स्मरन्विरूपकरणं तपसे स मनोदधत् ।।6.7.४०।।
वारितो मंत्रिमुख्यैश्च कुंडिनं न गतः पुनः ।।
चक्रे भोजकटं नाम निवासाय पुरं परम् ।।४१।।
रुक्मिण्या सह गोविंदः सरामो यदुभिर्वृतः ।।
द्वारकां प्रययौ राजन्नादयञ्जयदुंदुभीन्।। ।। ४२ ।।
जाते महोत्सवे पुर्य्यां रुक्मिणीं रुचिराननाम् ।।
उपयेमे विधानेन मार्गशीर्षे हरिः स्वयम् ।।४३।।
हरेर्विवाहे सति रुक्मिणीपतेः श्रीरुक्मिणी भूषितरुक्ममंदिरा ।।
पुरंदरस्यापि यथामरावती द्वारावती पुण्यवती तथा बभौ ।। ४४ ।।
भैष्मीविवाहस्य कथां विचित्रां शृणोति यः श्रावयते च भक्त्या ।।
इहैव भक्तो विभवेन युक्तः स एव मुक्तिं प्रतियाति मुक्तः ।। ४५ ।।

इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीरुक्मिणीविवाहोनाम सप्तमोध्यायः ।। ७ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०८

https://sa.wikisource.org/s/wc0

< गर्गसंहिता | खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)

श्रीनारद उवाच ।।
अन्यासां कृष्णपत्नीनां मंगलं शृणु मैथिल ।।
सर्वपापहरं पुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ।। १ ।।
सत्राजिताय सूर्येण दत्तः साक्षात्स्यमंतकः ।।
उग्रसेनाय स मणिः श्रीकृष्णेनाभियाचितः ।। २ ।।
सत्राजितस्तं न ददौ द्रव्यलोभेन मैथिल ।।
दिनेदिने स्वर्णभारानष्टौ यः सृजति स्वतः ।। ३ ।।
अथ प्रसेनस्तद्भ्राता मणिं कण्ठे निधाय सः ।।
सैंधवं हयमारुह्य मृगयां व्यचरद्वने ।।४।।
सिंहेन मारितः सोपि सिंहो जांबवता हतः ।।
गृहीत्वा तं मणिं सद्यो जांबवान्स्वगुहां गतः ।। ५।।
कृष्णेन निहतो भ्राता मणिग्रीवो वनं गतः ।।
नायातः स्वसभा मध्ये इति सत्रा- जितोऽब्रवीत् ।। ६ ।।
भगवान्दुर्यशो लिप्तो नागरैस्तु वनं गतः ।।
प्रसेनमश्वं सिंहं च हंत प्रेक्ष्य महामते ।। ७ ।।
ऋक्षराजबिलं गत्वा मणिं हर्तुं स्वयं हरिः ।।
युद्धं कृत्वाष्टविंशाहमजयदृक्षनायकम् ।।८।।
तेन दत्ता जांबवती हरये कन्यका शुभा ।।
मणिना सह राजेंद्र द्वारकामाययौ हरिः ।। ९ ।।
सत्राजिताय प्रददौ मणिं निर्लांछनः प्रभुः।।
व्रीडितोवाङ्मुखो भीतो राजा सत्राजितो मणिम्।।१०।।
गृहीत्वापि पुनस्तस्मै श्रीकृष्णाय महात्मने।।
सत्यभामां सुतां प्रादाच्छांत्यर्थं मैथिलेश्वर।।११।।
पांडवानां सहायार्थमिंद्रप्रस्थं गतो हरिः।।
तत्र वै वार्षिकान्मासान्न्यवात्सीद्बंधुवत्सलः।।१२।।
एकदा रथमारुह्य हरिर्गांडीविना सह।।
सुनीरे यमुनातीरे मृगयार्थी विनिर्ययौ।।१३।।
तपश्चरंती कालिंदी श्रीकृष्णं वरमिच्छती।
दर्शिता पांडवेनापि तां गृहीत्वा जगाम ह।।१४।।
द्वारकामेत्य कालिंदीं सूर्यकन्यां मनोहराम्।।
उपयेमे विधानेन वितन्वन्मंगलं परम्।।१५
आवंत्यराजतनुजां मित्रविन्दां मनोहराम् ।।
स्वयंवरे तां जहार भगवान्रुक्मिणीं यथा ।।१६।।

नग्नजित्कन्यकां सत्यां दमित्वा सप्त गोवृषान् ।।
पश्य तां सर्वलोकानामुपयेमे हरिः स्वयम् ।। १७ ।।
कैकेयराजतनुजां भद्रां तु भगवान्हरिः ।।
कालिंदीमिव तां शश्वदुपयेमे विधानतः ।। १८ ।।
बृहत्सेन सुता राजन्लक्ष्मणां लक्षणैर्युताम् ।।
छित्त्वा मत्स्यमरीन्जित्वा जग्राह भगवन्हरिः।।।१९।।
तथा षोडशसाहस्रं शतं च नृपकन्यकाः ।।
भौमं हत्वा तन्निरोधादाहृताश्चारुदर्शनाः ।। 6.8.२० ।।
तासां मुहूर्त एकस्मिनाना गारेषु योषिताम् ।।
सविधं जगृहे पाणीन्नानारूपः स्वमायया ।। २१ ।।
एकैकशस्ताः कृष्णस्य पुत्रान्दशदशा बलाः ।।
अजीजनन्न नवमान्पितुः सर्वात्मसंपदा।।२२।।
रुक्मिण्यां भीमकन्यायां प्रद्युम्नः प्रथमोभवत् ।।
कामदेवावतारोयं पितृवत्सर्वलक्षणः ।। २३ ।।
शबरो निर्दयस्तोकं हत्वाब्धौ तं समाक्षिपत् ।।
मत्स्योदरेगतः सोपि न ममार हरेः सुतः ।। २४ ।।
मत्स्योदरान्निर्गतोसौ भार्यया परिपालितः ।।
ज्ञात्वा शत्रुकृतां वार्तां स कार्ष्णी रूढयौवनः ।।२५।।
हत्वा तं शंबरं शत्रुं भार्यया वरयायुतः ।।
द्वारकामाययौ राजंश्चित्रं कर्म च तस्य तत् ।।२६।।
सरुक्मिणो दुहितरं हृत्वा भोजकटात्पुरात् ।।
स्वयंवरस्थलाद्राजन्नुपयेमे महारथः ।।२७।।
तस्मात्सुतो निरुद्धोभून्नागायुतबलान्वितः ।।
सुरज्येष्ठावतारोयं शारदेंदीवरप्रभः ।। २८ ।।
चतुर्व्यूहावतारस्य परिपूर्णतमस्य हि ।।
एवं विचित्रं चरितं विवाहानां सुमंगलम् ।। २९ ।।
सर्वपापहरं पुण्यमायुर्वर्द्धनमुत्तमम् ।।
मया ते कथितं राजन्किं भूयः श्रोतुमिच्छसि।।३०।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे सर्वमहिष्युद्वाहोनामाष्टमोध्यायः ।। ८ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ०९

https://sa.wikisource.org/s/w5s

< गर्गसंहिता | खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)

बहुलाश्व उवाच ।।
त्रिषु लोकेषु विख्याता धन्या वै द्वारकापुरी ।।
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो यत्र वासकृत् ।। १ ।।
श्रीकृष्णस्यांगसंभूता पुरी द्वारावती श्रुता ।।
कस्मादिहागता ब्रह्मन्कस्मिन्काले वद प्रभो ।। २ ।।
श्रीनारद उवाच ।। ।
साधुसाधु त्वया पृष्टं द्वारकागमकारणम् ।।
यच्छ्रुत्वा शुद्धतां याति लोकघात्यपि पातकी ।।३।।
शर्यातिर्नाम राजाभूच्चक्रवर्ती मनोः सुतः ।।
चकार राज्यं धर्मेण वर्षाणामयुतं भुवि ।।४।।
उत्तानबर्हिरानर्तो भूरिषेण इति त्रयः ।।
शर्यातेरभवन्पुत्राः सर्वधर्मभृतां वराः ।।५।।
उत्तानबर्हिषे पूर्वां भूरिषेणा- यदक्षिणाम् ।।
पश्चिमां च दिशं सर्वामानर्ताय ददौ नृपः ।। ६ ।।
ममेयं हिमहीकृत्स्ना मया धर्मेण पालिता ।।
बलार्जिता बलिष्ठेन यूयं तां पालयिष्यथ ।। ७ ।।
पितुर्वचः समाकर्ण्य आनर्त्तो मध्यमः सुतः ।।
ज्ञानी ज्ञानमयं वाक्यमुवाच प्रहसन्निव ।। ८ ।।
आनर्त उवाच ।।
तवेयं न मही कृत्स्ना त्वया पालिता क्वचित् ।।
न त्वद्बलार्जिता राजन्बलिष्ठो भगवान्विभुः ।।९।।
मही श्रीकृष्णदेवस्य तेनैव परिपालिता ।।
तत्तेजसा जिता कृत्स्ना बलिष्ठो न हरेः समः ।। १० ।।
स एव विश्वं स्वकृतंसृजत्यत्ति च पाति च ।।
स एव ब्रह्मपरमं कालः कलयतां प्रभुः ।। ११ ।।
योंतः प्रविश्य भूतानि भूतैरप्यखिलाश्रयः ।।
स विश्वाख्योधियज्ञोसौ परिपूर्णतमः स्वयम्।।१२।।
यद्भयाद्वातिवातोयं सूर्य्यस्तपति यद्भयात्।।
यद्भयाद्वर्षते देवो मृत्युश्चरति यद्भयात् ।। १३ ।।
परिपूर्णतमं साक्षाछ्रीकृष्णं परमेश्वरम् ।।
भज सर्वात्मना राजन्नहंकारविवर्जितः ।। १४ ।।
नारद उवाच ।।
ज्ञानं प्राप्तोपि शर्य्यातिराक्षिप्तः पुत्रवाक्छरैः ।।

आनर्त्तं स्वसुतं प्राह रुषाप्रस्फुरिताधरः।। १५ ।।
शर्य्यातिरुवाच ।।
दूरं गच्छ असद्बुद्धे गुरुवद्भाषसे कथम्।।
यावद्भूतं तु मे राज्यं तावत्त्वं मा महीं वस ।।१६।।
यस्त्वयाराधितः कृष्णः सोपि सर्वसहायकृत् ।।
नवीनां किं महीं ते वै भगवानेव दास्यति ।। १७ ।।
नारद उवाच ।।
इत्युक्तस्तु तदानर्तो राजानं प्राह मानदः ।।
यत्र ते च मही राज्यं तत्र वासो न मे भवेत् ।। १८ ।।
पित्रा निःसारितो राज्ञाप्यानर्तोब्धितटं गतः ।।
वेलामेत्य तपस्तेपे वर्षाणामयुतं जले ।।१९।।
प्रेमलक्षणया भक्त्या संतुष्टो भगवान्हरिः ।।
तस्मै स्वं दर्शनं दत्त्वा वरं ब्रूहीत्यु- वाच ह ।। २० ।।
कृतांजलिपुटोभूत्वाऽऽनर्त उत्थाय शीघ्रतः ।।
ननाम कृष्णपादब्जं रोमांची प्रेमविह्वलः ।। २१ ।।
आनर्त्त उवाच ।।
नमस्ते वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ।।
प्रद्युम्नायानिरुद्धाय सात्वतांपतये नमः ।।२२।।
पित्रा निष्कासितो देव त्वामहं शरणागतः ।।
देहि मह्यं भूमिमन्यां यत्र वासो हि मे भवेत् ।। २३ ।।
ध्रुवोपि यत्प्रसादेन ययौ सर्वोत्तमं पदम् ।।
तस्मै नमो भगवते प्रणतक्लेशहारिणे ।। २४ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
आनर्तमानतं दीनं भगवान्दीनवत्सलः ।।
प्रसन्नः श्रीमुखेनाह मेघगंभीरया गिरा ।। २५ ।।
।। श्रीभगवानुवाच ।।
अन्यानमेदिनीलोके किं कर्तव्यं मया नृप ।।
स्ववचस्तद्दृतं कर्तुं त्वद्भक्त्या परितोषितः ।। २६ ।।
तस्माद्दैवस्य लोकस्य वैकुण्ठस्य परंतप ।।
भूखण्डं योजनशतं ददामि विलं शुभम् ।। २७ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
इत्युक्त्वानर्तनृपतिं भगवान्भक्तवत्सलः ।।
वैकुण्ठाच्च सुमुत्पाट्य भूखण्डशतयोजनम् ।।२८।।

चक्रं सुदर्शनं धृत्वा समुद्रे भीमनादिनि ।।
दधार भगवान्देवस्तस्योपरि विदेहराट् ।।२९।।
आनर्तो लक्षवर्षांतं तत्र राज्यं चकार ह ।।
पुत्रपौत्रसमायुक्तो राजन्वैकुण्ठसंपदम् ।। ३० ।।
इदं श्रुत्वाथ शर्यातिः पिता वै विस्मतोऽभवत् ।।
आनर्तो नाम देशोभूदानर्तस्य प्रसादतः।।३१।।
रेवतस्तस्य पुत्रोभूच्छ्रीशैलस्यगिरेः सुतम्।।
समुत्पाट्य स्वहस्ताभ्यामानर्तेषु न्यपातयत्।३२।
सोभूद्रेवतनाम्नापि रैवतोनाम पर्वतः ।।
कुशस्थलीं विनिर्माय राज्यं कृत्वाथ रैवतः ।।३३।।
समादाय स्वकां कन्यां ब्रह्मलोकं जगाम ह।।
बलदेवविवाहेपि तत्कथा कथिता मया ।।३४।।
तस्माद्द्वारावतीं पुण्यां मोक्षद्वारं विदुः सुराः ।।३५।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे द्वारकागमनकारणंनाम
नवमोऽध्यायः।।९।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १०

श्रीनारद उवाच ।।
इत्थं मया ते कथितं द्वारकागमनकारणम् ।।
सर्वपापहरं पुण्यं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ।। १ ।।
बहुलाश्व उवाच ।।
सर्व तीर्थमयी भूमिर्द्वारका नगरी शुभा ।।
तत्र मुख्यानि तीर्थानि वद मां मुनिसत्तम ।। २ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
आप्रभासात्तीर्थमयी मर्यादीकृत्ययज्ञियाम् ।।
भूमिर्मोक्षप्रदा राजन्द्वारका योजनैः शतम् ।। ३ ।।
द्वारकां नगरीं दृष्ट्वा नरो नारायणो भवेत् ।।
द्वारकायां मृतः कोपि गर्दभोपि चतुर्भुजः।।४।।
पश्यञ्छृण्वन्कथां तस्या द्वारकेति वदन्क्वचित्।।
द्रष्टाददद्यात्तृणं मृत्युं गतो याति परां गतिम् ।। ५ ।।
एकदा रैवतं भक्तं प्रेमानन्दसमाकुलम् ।।
प्रेक्ष्य स्वं दर्शनं दत्त्वा हरिरश्रुमुखोभवत् ।।६।।
तन्नेत्रबिंदुसंभूता गोमती सा महानदी ।।
यस्या दर्शनमात्रेण ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ।।७।।
गोमतीतीरजं पुण्यं रजो यो धारयेन्नरः ।।
शतजन्मकृतात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः।।८।।
स्नानकाले गोमतीति वदत्यपि नरः क्वचित् ।।
गोमत्यां स्नानजं पुण्यं लभते वै न संशयः ।।९।।
मकरस्थे रवौ माघे प्रयागे स्नानमाचरेत् ।।
शताश्वमेधजं पुण्यं संप्राप्नोति विदेहराट् ।। १० ।।
तत्सहस्रगुणं पुण्यं गोमत्यां मकरे रवौ ।।
गोमत्याश्चैव माहात्म्यं वक्तुं नालं चतुर्मुखः ।। ११ ।।
गोमत्यां चक्रतीर्थेषु पाषाणनि च याश्च ये ।।
ते सर्वे चक्रतां यांति पूजनीयाः प्रयत्नतः।।१२।।
चक्रचिह्ने चक्रतीर्थे द्वादश्यां स्नानमाचरेत् ।।
चक्रपाणिपदं याति पापानां भाजनोपि हि ।। १३ ।।
कोटिजन्मकृतैः पापैः पतितो योपि पातकी ।।
चक्रतीर्थस्य सोपानमेत्य मुक्तिं समारुहेत ।। १४ ।।
बहुलाश्व उवाच ।।
गोमत्यां हि महानद्यां चक्रतीर्थं शुभार्थदम् ।।

कथं जातं बहुमतं तन्मे ब्रूहि महामते ।। १५ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
अत्रैवोदाहरंतीममितिहासं पुरातनम् ।।
यस्य श्रवणमात्रेण पापहानिः परं भवेत् ।। १६ ।।
अलकेशो राजराजो निधीशो धर्मभृत्प्रभुः ।।
वैष्णवं यज्ञमारेभे कैलासोत्तरभूमिषु ।।१७।।
तस्य यज्ञे स्वयं विष्णुरागतो वै स्वधामतः ।।
ब्रह्मा शिवो जंभभेदी वरुणो यादसांपतिः ।।१८।।
वायुर्यमो रविः सोमः क्षितिः सर्वजनेश्वरी।।
गन्धर्वाप्सरसः सिद्धाः सर्वे तत्र समाययुः ।।१९।।
देवर्षयः समाजग्मुस्तथा ब्रह्मर्षयो नृप ।।
धनाध्यक्षोभवत्तस्य पुत्रस्तु नलकूबरः ।।.२०।।
रक्षायां वीरभद्रोभूत्सत्सेवायां गजाननः ।।
यथा मरुद्गणाः सर्वे परिवेषणकारिणः ।।२१।।
बाहुलेयः सभापूजामकरोद्धर्मतत्परः ।।
घण्टानादः पार्श्वमौलिः कुबेरस्य तु मंत्रिणौ ।।२२।।
सर्वशास्त्रविदां श्रेष्ठौ दानाध्यक्षौ बभूवतुः ।।
एवं हि विधिवद्यज्ञो बभूव परमोत्सवः ।।२३।।
अध्वरावभृथस्नातो राजराजो महामनाः।।
परं भागं च देवेभ्यो विप्रेभ्यो दक्षिणामदात् ।।२४।।
एवं पूर्णेध्वरे मुख्ये तुष्टे देवर्षिसत्तमे ।।
आजगामाथ दुर्वासा दण्डी छत्री जटाधरः ।। २५ ।।
क्रोधी कृशः पादुकांघ्रिर्दीर्घश्मश्रुः कृशोदरः।।
दर्भासनसमित्पात्रमृगचर्मधरः परः ।।२६।।
तमागतं समागम्य पूजयित्वा विधानतः ।।
भयभीतः परिक्रम्य कुबेरः प्रणनाम ह ।। २७ ।।
अद्य मे सफलं जन्म सफलं मदिरं च मे ।।
अद्य मे सफलो यज्ञो ब्रह्मंस्त्वय्यागते सति ।।२८।।
इत्थं संतोषितस्तेन दुर्वासा भगवान्मुनिः ।।
देवमनुष्यधर्माणं प्राह प्रहसिताननः ।। २९ ।।
त्वं राजराजो धर्मात्मा दानी विप्रपरायणः ।।
कृतस्ते वैष्णवो यज्ञो विष्णुसंतोषकारणः।। ।। ३० ।।
न याचितो मया त्वं वै क्वापि वैश्रवण प्रभो ।।

अद्यैव याचनां कुर्वे ज्ञात्वा त्वां दानिसत्तमम् ।। ३१ ।।
मद्याञ्चां सफलीकुर्यास्तुभ्यं दास्यामि सद्वरम् ।।
नोचेत्त्वां भस्मसात्कुर्वे शापेनातिभयेन वै ।। ३२ ।।
वर्तंते त्वद्गृहे सर्वे त्रैलोक्यनिधयो नव ।।
तान्मे प्रयच्छ भद्रं ते तदर्थं गतवानहम् ।। ३३ ।।
नारद उवाच ।।
एतच्छ्रुत्वा राजराजो दानशील उदारधीः ।।
ओमिति प्रतिगृह्णीष्व प्राह तं गुह्यकेश्वरः ।। ३४ ।।
एवं निधीन्प्रदास्यंतं दानाध्यक्षो निधीश्वरम् ।।
घण्टानादः पार्श्वमौलिरूचतुर्लोभमोहितौ ।। ३५ ।।
द्वावूचतुः ।।
एकोयं ब्राह्मणो लोभी निधिभिः किं करिष्यति ।।
लक्षं दिव्यं देहि चास्मै वृत्तिं रक्ष तथोत्तराम् ।। ३६ ।।
नारद उवाच ।।
तद्वचः परुषं श्रुत्वा दुर्वासाः क्रोधविग्रहः ।।
भ्रूभंगकुटिलीभूते रक्तनेत्रे चकार ह ।। ३७ ।।
स्थालीव सर्वब्रह्मांडं चचाल निमिषद्वयम् ।।
प्रणतं धनदं वीक्ष्य ताभ्यां शापं ददौ मुनिः ।। ३८ ।।
मुनिरुवाच ।।
घण्टानाद महादुष्ट पापबुद्धेति लुब्धक ।।
ग्राहवत्त्वं धनग्राही ग्राहो भव महाखल ।। ३९ ।।
पार्श्वमौले पापबुद्धे धनलोभमदान्वितः ।।
गजवत्प्रेरणां कुर्वंस्त्वं गजो भव दुर्मते ।। ४० ।।
श्रीनारद उवाच ।।
ताभ्यां शापं मुनिर्दत्त्वा निधिं नीत्वा कुबेरतः ।।
वरं ददौ पुनस्तस्मै दुवासा दुर्लभं परम् ।। ४१ ।।
अस्माद्दानाच्च द्विगुणा भवंतु निधयो नव ।।
इत्युक्त्वा स निधिः प्रागादहो तेजीयसां बलम् ।।४२।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारका खण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे गोमत्युपाख्याने चक्रतीर्थमाहात्म्यंनाम दशमोऽध्यायः ।। १० ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः ११

नारद उवाच ।।
कुबेरमन्त्रिणौ दीनौ विप्रशाप विमोहितौ ।।
तत्र साक्षात्स्वयं विष्णुः प्राह तौ शरणं गतौ ।। १ ।।
।। श्रीभगवानुवाच ।।
मदर्चासंयुते यज्ञे भवतौ दुःखसंयुतौ ।।
ब्राह्मणानां वचोहं वै दूराकर्तुं न च क्षमः ।। २ ।।
भवतं ग्राहमातंगौ युद्धं हि युवयोर्यदा ।।
तदा वै मत्प्रसादेन प्रकृतिं स्वां गमिष्यथः ।। ३ ।।
नारद उवाच ।।
इत्युक्तौ हरिणा तौ द्वौ राजराजस्य मंत्रिणौ ।।
बभूवतुर्ग्राहगजौ जातिस्मरणसंयुतौ ।। ४ ।।
घण्टानादोभवद्ग्राहो गोमत्त्यां च शतंसमाः ।।
विकरालो महाभीमः शश्वद्रौद्रवपुर्द्धरः ।।५।।
पार्श्वमौलिर्गजेंद्रोभूद्रैवतस्य गिरेर्वने ।।
चतुर्दंतः कज्जलाभः पृष्ठप्रोच्चो धनुःशतम् ।। ६ ।।
वंजुलैः कुरबैः कुन्दैर्बदरैर्वेत्रवेणुभिः ।।
रंभाभूर्जवटैर्युक्ते कोविदा रासनार्जुनैः ।।७।।
मन्दारपाटलाशोकचूतचंपकचन्दनैः ।।
पनसोदुम्बराश्वत्थ खर्जूरैर्बीजपूरकैः ।।८।।
प्रियालाम्रातकाम्रैश्च क्रमुकैः परिमंडिते ।।
रैवतस्यवने दीर्घे विचचार महागजः ।।९।।
एकदा माधवे मासि गजेंद्रो गिरिगह्वरात् ।।
स्नातुं तां गोमतीं गंगामाययौ सगणो नदन् ।।6.11.१०।।
चिरं समवगाह्याप्सु शुण्डा दंडैरितस्ततः ।।
करेण कलभान्सर्वान्स्नापयामास नागराट् ।। ११ ।।
महान्ग्राहोपि तत्रस्थो बलीयान्दैवनोदितः ।।
अग्रहीच्चरणे नागं क्रोधपूरित विग्रहः ।। १२ ।।
तेनैव तद्गृहे नीतो गजेंद्रो बलदर्पितः ।।
समाकृष्य बहिः प्राप्तं पुनस्तेन विकर्षितः ।।१३।।
करेणवश्च कलभास्तं संतारयितुमक्षमाः ।।
एवं तयोर्युध्यतोश्च कर्षतोर्हि बहिर्मिथः ।। १४ ।।
पंचाशत्पंचवर्षाणि व्यतीयुः पश्यतां सताम् ।।
एवं कश्मलमापन्नो गजो जातिस्मरो महान् ।।१५।।

प्रेमलक्षणया भक्त्या हरिपादकृताश्रयः।।
सस्मार श्रीहरिं देवं मृत्युपाशवशंगतः ।। १५ ।।
गजेंद्र उवाच ।।
श्रीकृष्णकृष्णसखकृष्णवपुर्दधान कृष्णाय ते प्रणतिरस्तु सुरेशविष्णो ।।
पूर्णप्रभो परमपावनपुण्यकीर्ते मां पाहि पाहि परमेश्वर पापपाशात् ।। १७ ।।
नारद उवाच ।।
एवं ग्राहगृहीतांगं स्मरंतं च हरिं हरिः ।।
ज्ञात्वारुह्य खगं वेगादधावद्दीनवत्सलः ।। १८ ।।
स्वयं खगात्समुत्तीर्य्य धावञ्चक्रं समाक्षिपत् ।।
चक्रे प्राप्ते पूर्वमेव ग्राहस्यापि शिरोद्धृतम ।।
दैन्ये प्राप्ते वनमिव देहाद्भिन्नं बभूव ह ।।
पश्चात्प्रपतितं चक्रं गोमत्यां च ह्रदे नदत् ।।
पाषाणनिचयान्सर्वांश्चक्राकारांश्चकार ह।।6.11.२०।।
तन्नेमिसंघर्षभवं चक्रतीर्थं शुभावहम।।
तच्चक्रदर्शनाद्राजन्ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ।। २१ ।।
ग्राहश्छिन्नशिरो भूत्वा पूर्वरूपं दधार ह ।।
श्रीकृष्णानुग्रहाद्धस्ती दिव्यरूपो बभूव सः।।२२।।
परिक्रम्य हरिं नत्वा स्तुत्वा देवं कृतांजली ।।
कुबेरमंत्रिणौ तौ द्वौ जग्मतुः स्वपदं पुनः ।।२३।।
देवेषु पुष्पं वर्षत्सु जयध्वनिं नदत्सु च ।।
जगाम भगवान्साक्षात्स्वधामप्रकृतेः परम् ।। २४ ।।
चक्रतीर्थकथामेनां यः शृणोति नरोत्तमः ।।
चक्रतीर्थस्नानफलं संप्राप्नोति न संशयः ।।२५।।
गजग्राहकथां पुण्यां यः शृणोति समाहितः ।।
दुःस्वप्नं नश्यते तस्य सुस्वप्नं भवति ध्रुवम् ।। २५ ।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे चक्रतीर्थोत्पत्तौ
गजग्राहमोक्षोनामैकादशोध्यायः ।। ११ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/w4k

श्रीनारद उवाच ।।
शंखोद्धारे तीर्थमुख्ये स्वर्णदानं ददाति यः ।।
सँगच्छेद्वैष्णवं लोकं सर्वोपद्रववर्जितम् ।। १ ।।
श्रीकृष्णभक्तः शांतात्मा त्रितो नाम महामुनिः ।।
तीर्थयात्राप्रसंगेन प्राप्त आनर्तभूमिषु ।। २ ।।
दृष्ट्वा शुभं सरः स्नात्वा हरेः पूजां चकार ह ।।
तत्पूजायां महाशंखं सुन्दरैर्लक्षणैर्वृतम् । ३ ।।
चोरयामास कक्षीवांस्तस्य शिष्योतिलोभतः ।।
पूजाशंखं गतं वीक्ष्य कुद्धः प्राह त्रितो मुनिः ।। ४ ।।
येन नीतस्तु मे शंखः स शंखो भवतु ध्रुवम्।।
तदेव शंखरूपोभूत्कक्षीवाञ्छापपीडितः।।५।।
उत्पादयोर्निपतितः पाहि मामित्युवाच ह ।।
शीघ्रं शांतस्त्रितः प्राह दुर्मते किं कृतं त्वया ।।
स्तेयदोषाद्भुंक्ष्व पापं मद्वचो नो मृषा भवेत् ।।६।।
भज श्रीकृष्णपादाब्जं स ते मोक्षं करिष्यति ।।
इत्युक्त्वाथ गते राजन्त्रिते देवे महामुनौ।।७।।
सरोवरे निपतितः कक्षीवाञ्छंखरूपधृक्।।
प्रवदन्कृष्णकृष्णेति शतवर्षं स्थितोभवत् ।।८।।
परिपूर्णतमः साक्षाद्भगवान्भक्तवत्सलः ।।
आगत्य सरसस्तीरं मा भैष्टेत्यभयं ददौ ।। ९ ।।
तां मेघनादगंभीरां गिरं श्रुत्वा जलेचरः ।।
चुक्रोश पाहि पाहीति देवदव जगत्पते ।। 6.12.१० ।।
भुजगेंद्र भोगरुचा भुजेन भगवान्प्रभुः।।
शंखं भक्तं गजमिव प्रोज्जहार दयापरः ।। ११ ।।
तदैव दिव्यरूपोभूच्छंखरूपं विहाय सः ।।
कृतांजलिर्हरिं नत्वा स्तुतिं चक्रे यदा च सः।।१२ ।।
कक्षीवानुवाच ।।
वासुदेव नमस्तेस्तु गोविंदपुरुषोत्तम ।।
दीनवत्सल दीनेश द्वारकेश परेश्वर ।। १३ ।।
ध्रुवे ध्रुवपदंदात्रे प्रह्लादस्यार्तिहारिणे ।।
गजस्योद्धारिणे तुभ्यं बलर्बलिविदे नमः ।। १४ ।।
द्रौपदीचीरसंत्राणकारिणे हरये नमः ।।
गराग्निवनवासेभ्यः पांडवानां सहायिने ।।१५।।

यादवत्राणकर्त्रे च शक्रादाभीररक्षिणे ।।
गुरुमातृद्विजानां च पुत्रदात्रे नमोनमः ।।१६।।
जरासंधनिरोधार्त नृपाणां मोक्षकारिणे ।।
नृगस्योद्धारिणे साक्षात्सुदाम्नोदैन्यहारिणे ।। १७।।
वासुदेवाय कृष्णाय नमः संकर्षणाय च ।।
प्रद्युम्नायानिरुद्धाय चतुर्व्यूहाय ते नमः ।।१८।।
त्वमेव माता च पिता त्वमेव
त्वमेव बन्धुश्च सखा त्वमेव ।।
त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव
त्वमेव सर्वं मम देवदेव ।।१९।।
श्रीनारद उवाच ।।
एवं स्तुत्वा हरिं राजन्कक्षीवान्प्रेमपूरितः ।।
विमानवरमास्थाय यादवानां च पश्यताम् ।। 6.12.२० ।।
विभ्राजयन्दशदिशः शतसूर्यसमप्रभः ।।
जगाम वैष्णवं लोकं सर्वोपद्रववर्जितम् ।।२१।।
शंखोद्धारः कृतो यस्मिन्हरिणा मैथिलेश्वर ।।
तस्मात्तीर्थं महापुण्यं शंखोद्धार प्रथां गतम् ।। २२ ।।
शंखोद्धारकथामेतां यः शृणोति नरोत्तमः ।।
शंखोद्धारस्नानफलं लभते वै न संशयः ।। २३ ।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे शंखोद्धारमाहात्म्यं नाम द्वादशोऽध्यायः ।। १२ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १३

श्रीनारद उवाच ।।
प्रभासस्यापि माहात्म्यं शृणु राजन्महामते ।।
सर्वपापहरं पुण्यं तेजसां वर्द्धनं परम् ।। १ ।।
गोदावार्यां गुरौ सिंहे हरक्षेत्रे च कुंभगे ।।
रविग्रहे कुरुक्षेत्रे काश्यां चन्द्र- ग्रहे तथा ।। २ ।।
यत्पुण्यं लभते राजन्स्नानतो दानतो नरः ।।
तस्माच्छतगुणं पुण्यं प्रभासे च दिनेदिने ।। ३ ।।
यत्र स्नात्वा दक्षशापाद्गृहीतो यक्ष्मणोडुराट्।
विमुक्तः किल्विषात्सद्यो भेजे भूयः कलोदयम् ।।४।।
महापुण्यतमा राजन्यत्र प्रत्यक्सरस्वती ।।
तस्यां स्नात्वा नरः पापी साक्षाद्ब्रह्ममयो भवेत् ।।५।।
तत्तीरे वर्तते राजन्नाम्ना वै बोधपिप्पलम् ।।
कृष्णेन यत्रोद्धवाय दत्तं भागवतं शुभम्।।६।।
तं नत्वाभ्यचर्च्य विधिवत्स्पृष्ट्वा श्री बोधपिप्पलम् ।।
शृणोति यो भागवतं पुराणं ब्रह्मसंमितम् ।।७।।
श्लोकार्धश्लोकपादं वा मौनी नियतमानसः ।।
तस्य पाणौ भवेद्राजन्वैष्णवं परमं पदम् ।। ८ ।।
प्रोष्ठपद्यां पूर्णिमायां हेमसिंहसमन्वितम् ।।
ददाति य भागवतं स याति परमां गतिम्।।९।।
पुराणं न श्रुतं यैस्तु श्रीमद्भागवतं क्वचित्।।
तेषां वृथा जन्मगतं नराणां भूमिवासिनाम् ।।6.13.१०।।
यैर्न श्रुतं भागवतं पुराणं नाराधितो यैः पुरुषः पुराणः।।
हुतं मुखे नैव धरामराणां तेषां वृथा जन्म गतं नराणाम् ।। ११ ।।
द्वारावत्यां तीर्थराजं गौमतीसिंधुसंगमम् ।।
यत्र स्नात्वा नरो याति वैकुण्ठं विमलं पदम्।।१२।।
शताश्वमेधजं पुण्यं गंगासागर संगमे ।।
तस्मात्सहस्रगुणितं गोमतीसिंधुसंगमे ।। १३ ।।
अत्रैवोदाहरंतीममितिहासं पुरातनम् ।।
यस्य श्रवणमात्रेण पापतापात्प्रमुच्यते ।।१४।।
आसीद्गजाह्वये वैश्यो राजमार्गपतिः परः ।।
महागौरवसंयुक्तो निधीशो धनदो यथा ।।१५।।
वेश्याप्रसंगनिरतो विटगोष्ठीविशारदः।।
द्यूतक्रीडनकास- क्तो लोभमोहमदान्वितः ।।१६।।

मृषावादी महादुष्टः कुकर्मनिरतः सदा ।।
ब्राह्मणेभ्यो न पितृभ्यो न देवेभ्यो धनं ददौ ।।१७।।
हरेः कथां प्रेक्ष्यदूराद्दूरं वै निर्ययौ त्वरम् ।।
पित्रोः सेवापि न कृता न पुत्रेभ्यो धनं ददौ ।। १८ ।।
त्यक्त्वा भार्यां स भिन्नोभूद्धनाढ्यो दुर्मतिः खलः ।।
वेश्याप्रसंगात्तस्यापि धनार्द्धं प्रक्षयं गतम्।। ।९।।
अर्धं तु तस्करैर्नीतं किंचित्पृथ्व्यां गतं स्वतः ।।
पुण्येन वर्द्धते लक्ष्मीः पापेन क्षीयते ध्रुवम् ।।6.13.२०।।
एवं स निर्धनो जातो वेश्यासक्तो महाखलः ।।
तस्मिन्गजाह्वये रम्ये चौर्यकर्म चकार ह ।। २१ ।।
चौर्यकर्म प्रकुर्वंतं बद्ध्वा तं दामभिर्नृपः ।।
देशान्निःसारयामास शंतनुर्नृपतीश्वरः ।।२२।।
वनेपि निवन्सोपि जीवहिंसां चकार ह।।
समा द्वादश साहस्रं नववर्षयदाघनः ।। २३ ।।
पश्चिमां तु दिशं प्रागाद्वैश्यो दुर्भिक्ष पीडितः ।।
वने वै मारितः सोपि सिंहेन तलघाततः ।।२४।।
तदैव यमदूतास्तं बद्ध्वा पाशैरधोमुखम् ।।
कशाघातैस्ताडयंतो निन्युर्मार्गं यमस्य च ।।२५।।
अथ कश्चिन्महान्गृध्रो मांसं तस्य भुजस्य च ।।
गृहीत्वा खं गतः सद्यः खादंश्चंचुपुटेन तम् ।।२६।।
निरामिषाः खगाश्चान्ये स्वामिषं जग्मुरातुराः ।।
एवं कोलाहले जाते शंखचिह्नादिभिः कृते ।।२७।।
न जहौ मुखतो मांसं पश्चिमाशां जगाम ह ।।
तत्समेनापि गृध्रेण तीक्ष्णतुंडेन ताडितात् ।। २८ ।।
तन्मुखात्प्रपतन्मांसं गोमतीसिंधुसंगमे ।।
तीर्थप्लुते तस्य मांसे वैश्योयं पातकी महान्।।२९।।
तेषां पाशान्स्वयं छित्त्वा भूत्वा देवश्चतुर्भुजः ।।
पश्यतां यमदूतानां विमानमधिरुह्य सः ।। 6.13.३० ।।
विराजयन्दिशः सर्वा परंधाम हरेर्ययौ ।। ३१ ।।
गोमतीसिंधुसंगस्य माहात्म्यं शृणुते नरः ।।
सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकं प्रयाति सः ।।३२।।
इति श्रीमद्गर्गसहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्व संवादे प्रभाससरस्वतीबोधपिप्पल गोमतीसिंधुसंगममाहात्म्यनाम त्रयोदशोऽध्यायः ।। १३ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १४

द्वारकाखण्डः - चतुर्दशोऽध्यायः

रत्नाकर-रैवतक-पर्वत माहात्म्यम् -

श्रीनारद उवाच -

द्वारावत्या समुद्रस्य माहात्म्यं श्रुणु मानद ।

सर्वपापहरं पुण्यं तत्स्नानफलदं स्मृतम् ॥ १ ॥

माधव्यां पूर्णमास्यां यो व्रती स्नात्वा नदीपतिम् ।

नत्वा संपूज्य विधिवद्रत्नदानं करोति यः ॥ २ ॥

तस्य देहे त्रयो देवा निवसंति महीपते ।

यस्य दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ॥ ३ ॥

तद्देहस्पर्शनात्सद्यो ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ।

यत्र यत्र गतः सोऽपि तत्र तत्र च भूः शुभा ॥ ४ ॥

दृष्ट्वा तं च मृतः पापी जगद्वधकरोऽपि हि ।

छिनत्ति पापपटलं परं मोक्षं प्रयाति हि ॥ ५ ॥

रैवतस्याथ शैलस्य माहात्म्यं श्रृणु मानद ।

सर्वपापहरं पुण्यं मुक्तिभुक्तिप्रदायकम् ॥ ६ ॥

गौतमस्य सुतो धीमान् मेधावी नाम वैष्णवः ।

विंध्याचले तपस्तेपे वर्षाणामयुतं शतम् ॥ ७ ॥

तं द्रष्टुमागतः साक्षादपांतरतमो मुनिः ।

नोच्चचालासनात्सोऽपि मेधावी तपसोत्कटः ॥ ८ ॥

अपांतरतमस्तं वै शशाप क्रोधपूरितः ।

सतामभक्त पापात्मन् स्वतपोबलगर्वितः ॥ ९ ॥

शैलवत्ते स्थितिश्चात्र त्वं शैलो भव दुर्मते ।

इत्युक्त्वाऽथ गते साक्षाद् अपांतरतमे मुनौ ॥ १० ॥

मेधावी शैलतां प्राप्तः श्रीशैलस्य सुतोऽभवत् ।

जातिस्मरो महाबुद्धिर्विष्णुभक्तेः प्रभावतः ॥ ।११ ॥

एकदा मन्मुखाच्छ्रुत्वा माहात्म्यं द्वारकापुरः ।

प्रोवाच सोऽपि राजानं रैवतं गच्छ सत्वरम् ॥ १२ ॥

वद मत्प्रार्थनामुक्तां त्वं महादीनवत्सलः ।
सोऽयं महाबलो राजा प्रसन्नो यदि वा भवेत् ॥ १३ ॥
तेन नीतस्य मे वासो भविष्यति हरेः पुरि ।
इति श्रुत्वा मया विष्णुभक्तानां शांतिकारिणा ॥ १४ ॥
रैवतायशु कथितं तथोक्तं परमं वचः ।
स प्रसन्नः प्राह राजन्नत्र कोऽपि न पर्वतः ॥ १५ ॥
तत्स्थापनां करिष्यामि समुत्पाट्य भुजाबलात् ।
समुन्नीय द्वारकायां प्रतिज्ञामकरोदिमाम् ॥ १६ ॥
एतस्मिंस्तच्चोरयितुं प्रयाते नृपसत्तमे ।
तत्पूर्वस्मादहं प्राप्तः श्रीशैलस्य पुरे नृप ॥ १७ ॥
कलिप्रियेणापि मया श्रीशैलाय महात्मने ।
कथितः सर्ववृत्तांतो नृपचौर्यसमन्वितः ॥ १८ ॥
श्रीशैलः पुत्रमोहेन निर्भर्त्स्येति क्व यासि हि ।
सुमेरुं गिरिराजं च हिमवन्तं नगेश्वरम् ॥ १९ ॥
श्रीशैलः प्राह धर्मात्मा पुत्रस्नेहसमाकुलः ।
एको दैवेन दत्तोऽयं न पुत्रा बहवश्च मे ॥ २० ॥
तं हर्तुमागते राज्ञि रैवते वै महाबले ।
विदेशं याति पुत्रो मे तेन राज्ञा महात्मना ॥ २१ ॥
पुत्रस्नेहाभिभूतोऽहं युवयोः शरणं गतः ।
जित्वा तं रैवतं शीघ्रं पुत्रं मां दातुमर्हथ ॥ २२ ॥
जातेश्च कारणात्तौ द्वौ सुमेरुश्च हिमाचलः ।
शैललक्षैः परिवृतौ योद्धुमाजग्मतुर्द्रुतम् ॥ २३ ॥
ततो भुजाभ्यां उत्पाट्य हनुमानिव तं गिरिम् ।
ऊर्ध्वं कृत्वा बलाद्राजा यदा गंतुं मनो दधे ॥ २४ ॥
तदैव चागतान्वीक्ष्य गिरीञ्छस्त्रास्त्रधारिणः ।
अट्टहासं चकोरोच्चैस्तडित्पातमिवात्मनः ॥ २५ ॥
ननाद तेन ब्रह्मांडं सप्तलोकेर्बिलैः सह ।
तदैव तेषां शस्त्राणि हस्तेभ्यो न्यपतन्स्वतः ॥ २६ ॥

निःशस्त्रास्ते यदा शैलाः कुर्वंतः प्रध्वनिं मुहुः ।
गच्छंतं सगिरिं जघ्नुः मुष्टिभिर्जानुभिः पथि ॥ २७ ॥
यथा पुरा हनूमंतमनुयाता महाबलम् ।
तैस्ताडितोऽपि न जहौ गिरिं राजा कराग्रतः ॥ २८ ॥
मन्मुखाच्छ्रीहरिः श्रुत्वा शैलोद्योगं नृपोपरि ।
सद्यो भक्तसहायार्थं भगवान् भक्तवत्सलः ॥ २९ ॥
आगत्याकाशमार्गेऽपि दत्त्वा तेजः स्वकं परम् ।
माभैष्टेत्यभयं दत्त्वा त्वरमन्तरधीयत ॥ ३० ॥
गते हरौ भगवति भगवत्तेजसाऽन्वितः ।
एकहस्ते गिरिं धृत्वा मुष्टिना वज्रघातिना ॥ ३१ ॥
सुमेरुं संतताडाशु वज्रीव बलवत्तरः ।
तस्य मुष्टिप्रहारेण मेरुर्विह्वलतां गतः ॥ ३२ ॥
हिमवन्तं बाहुवेगात्पातयित्वा महीतले ।
ममर्द पद्भ्यां चान्यांश्च विंध्यादीन्रणदुर्मदः ॥ ३३ ॥
विंध्यादयश्च ते सर्वे पादघातेन मर्दिताः ।
भयभीता रणं त्यक्त्वा दुद्रुवुस्ते दिशो दश ॥ ३४ ॥
एवं जित्वा शैलसंघं तं शैल शैलसन्निभः ।
रैवतोऽपि जयारावैरानर्तेषु न्यपातयत् ॥ ३५ ॥
सोऽभूद्रैवतनामापि राजन् रैवतकोऽचलः ।
हरिभक्तः शैलमुख्यो द्वारावत्यां विराजते ॥ ३६ ॥
तस्य दर्शनमात्रेण ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ।
स्पर्शनाच्छतयज्ञानां फलमाप्नोति मानवः ॥ ३७ ॥
यात्रां कृत्वा च यस्यापि परिक्रम्य नताननः ।
भोजनं ब्राह्मणे दत्वा याति विष्णोः परं पदम् ॥ ३८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
रत्नाकररैवतकाचलमाहात्म्यं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १५

द्वारकाखण्डः - पञ्चदशोऽध्यायः

कपिटङ्क-नृगकूप-गोपीभूमि-माहात्म्यकथनम् -

श्रीनारद उवाच -
तस्मिन् गिरौ यज्ञतीर्थं रैवतेन कृतं पुरा ।
यत्र कृत्वा यज्ञमेकं कोटियज्ञफलं लभेत् ॥ १ ॥
कपिटंकं नाम तीर्थं कपिपातसमुद्भवम् ।
गिरौ रैवतके राजन् सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
भौमासुरसखो दुष्टो द्विविदो नाम वानरः ।
मारितो यत्र रामेण मुष्टिना वज्रपातिना ॥ ३ ॥
सद्यो मुक्तिं गतः सोऽपि सतां हेलनवानपि ।
तत्र स्नातुं सदा देवा आगच्छन्ति नरेश्वर ॥ ४ ॥
कलविंकस्य यात्रायां कोटिगोदानजं फलम् ।
एतस्य द्विगुणं पुण्यं दण्डकाख्ये वने शुभे ॥ ५ ॥
तस्माच्चतुर्गुणं पुण्यं सैंधवाख्ये महावने ।
जंबुमार्गे पञ्चगुणं पुण्यं प्राप्नोति मानवः ॥ ६ ॥
तस्माद्दशगुणं पुण्यं पुष्कराख्ये वने स्मृतम् ।
तस्माद्दशगुणं पुण्यमुत्पलावर्तयात्रया ॥ ७ ॥
तस्माच्च नैमिषारण्ये पुण्यं दशगुणं स्मृतम् ।
तस्माच्छतगुणं पुण्यं कपिटंके विदेहराट् ॥ ८ ॥
नृगकूपं द्वारकायां तिर्थानां तीर्थमुत्तमम् ।
यस्य दर्शनमात्रेण विप्रावध्यात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
अज्ञानाद्ब्राह्मणस्यापि गां ददौ ब्राह्मणाय सः ।
तेन पापेन कूपे वै कृकलासवपुर्द्धरः ॥ १० ॥
नृगोऽपि दानिनां श्रेष्ठः पतितोऽथ चतुर्युगम् ।
श्रीकृष्णेन तदुद्धारः कृतो वै पश्यतां सताम् ॥ ११ ॥
तद्दिनान्नृगकूपं तु तीर्थीभूतं महीपते ।
कार्तिके पूर्णिमायां तु तस्मिन् स्नानं समाचरेत् ॥ १२ ॥
कोटिजन्मकृतात्पापान् मुच्यते नात्र संशयः ।
एकं यत्रापि गोदानं करोति विधिवन्नरः ॥ १३ ॥
कोटिगोदानजं पुण्यं लभते वै न संशयः ।
गोपीभूमेश्च माहात्म्यं श्रुणु पापहरं परम् ॥ १४ ॥
यस्य श्रवणमात्रेण कर्मबन्धात्प्रमुच्यते ।
गोपीनां यत्र वासोऽभूत्तेन गोपीभुवः स्मृताः ॥ १५ ॥
गोप्यंगरागसंभूतं गोपीचन्दनमुत्तमम् ।
गोपीचन्दनलिप्तांगो गंगास्नानफलं लभेत् ॥ १६ ॥
महानदीनां स्नानस्य पुण्यं तस्य दिने दिने ।
गोपीचन्दनमुद्राभिर्मुद्रितो यः सदा भवेत् ॥ १७ ॥

अश्वमेधसहस्राणि राजसूयशतानि च ।
सर्वाणि तीर्थदानानि व्रतानि च तथैव च ।
कृतानि तेन नित्यं वै स कृतार्थो न संशयः ॥ १८ ॥
गंगामृद्द्विगुणं पुण्यं चित्रकूटरजः स्मृतम् ।
तस्माद्दशगुणं पुण्यं रजः पञ्चवटीभवम् ॥ १९ ॥
तस्माच्छतगुणं पुण्यं गोपीचन्दनकं रजः ।
गोपीचन्दनकं विद्धि वृन्दावनरजःसमम् ॥ २० ॥
गोपीचन्दनलिप्तांगं यदि पापशतैर्युतम् ।
तं नेतुं यमः शक्तो यमदूतः कुतः पुनः ॥ २१ ॥
नित्यंकरोति यः पापी गोपीचन्दनधारणम् ।
स प्रयाति हरेर्धाम गोलोकं प्रकृतेः परम् ॥ २२ ॥
सिंधुदेशस्य राजाऽभूद्दीर्घबाहुरिति श्रुतः ।
अन्यायवर्ती दुष्टात्मा वेश्यासंगरतः सदा ॥ २३ ॥
तेन वै भारते वर्षे ब्रह्महत्याशतं कृतम् ।
दश गर्भवतीहत्याः कृतास्तेन दुरात्मना ॥ २४ ॥
मृगयायां तु बाणौघैः कपिलागोवधः कृतः ।
सैंधवं हयमारुह्य मृगयार्थी गतोऽभवत् ॥ २५ ॥
एकदा राज्यलोभेन मन्त्री क्रुद्धो महाखलम् ।
जघानारण्यदेशे तं तीक्ष्णधारेण चासिना ॥ २६ ॥
भूतले पतितं मृत्युगतं वीक्ष्य यमानुगाः ।
बद्ध्वा यमपुरीं निन्युर्हर्षयन्तः परस्परम् ॥ २७ ॥
संमुखेऽवस्थितं वीक्ष्य पापिनं यमराड् बली ।
चित्रगुप्तं प्राह तूर्णं का योग्या यातनाऽस्य वै ॥ २८ ॥
चित्रगुप्त उवाच -
चतुरशीतिलक्षेषु नरकेषु निपात्यताम् ।
निःसन्देहं महाराज यावच्चंद्रदिवाकरौ ॥ २९ ॥
अनेन भारते वर्षे क्षणं न सुकृतं कृतम् ।
दशगर्भवतीघातः कपिलागोवधः कृतः ॥ ३० ॥
तथा वनमृगाणां च कृत्वा हत्याः सहस्रशः ।
तम्मादयं महापापी देवताद्विजनिंदकः ॥ ३१ ॥
श्रीनारद उवाच -
तदा यमाज्ञया दूता नीत्वा तं पापरूपिणम् ।
सहस्रयोजनायामे तप्ततैले महाखले ॥ ३२ ॥
स्फुरदत्युच्छलत्फेने कुम्भीपाके न्यपातयन् ।
प्रलयाग्निसमो वह्निः सद्यः शीतलतां गतः ॥ ३३ ॥
वैदेह तन्निपतनात्प्रह्लादक्षेपणाद्यथा ।
तदैव चित्रमाचख्युः यमदूता महात्मने ॥ ३४ ॥
अनेन सुकृतं भूमौ क्षणवन्न कृतं क्वचित् ।

चित्रगुप्तेन सततं धर्मराजो व्यचिंतयत् ॥ ३५ ॥
सभायामागतं व्यासं संपूज्य विधिवन्नृप ।
नत्वा पप्रच्छ धर्मात्मा धर्मराजो महामतिः ॥ ३६ ॥
यम उवाच -
अनेन पापिना पूर्वं न कृतं सुकृतं क्वचित् ।
स्फुरदग्न्युच्छलत्फेने कुंभीपाके महाखले ॥ ३७ ॥
अस्य क्षेपणतो वह्निः सद्यः शीतलतां गतः ।
इति सन्देहतश्चेतः खिद्यते मे न संशयः ॥ ३८ ॥
श्रीव्यास उवाच -
सूक्ष्मा गतिर्महाराज विदिता पापपुण्ययोः ।
तथा ब्रह्मगतिः प्राज्ञैः सर्वशास्त्रविदां वरैः ॥ ३९ ॥
दैवयोगादस्य पुण्यं प्राप्तं वै स्वयमर्थवत् ।
येन पुण्येन शुद्धोऽसौ तच्छृणु त्वं महामते ॥ ४० ॥
कस्यापि हस्ततो यत्र पतिता द्वारकामृदः ।
तत्रैवायम् मृतः पापी शुद्धोऽभूत्तत्प्रभावतः ॥ ४१ ॥
गोपीचन्दनलिप्तांगो नरो नारायणो भवेत् ।
एतस्य दर्शनात्सद्यो ब्रह्महत्या प्रमुच्यते ॥ ४२ ॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा धर्मराजः तमानीय विशेषतः ।
विमाने कामगे स्थाप्य वैकुण्ठं प्रकृतेः परम् ॥ ४३ ॥
प्रेषयामास सहसा गोपीचन्दनकीर्तिवित् ।
एवं ते कथितं राजन् गोपीचन्दनकं यशः ॥ ४४ ॥
गोपीचन्दनमाहात्म्यं य श्रृणोति नरोत्तमः ।
स याति परमं धाम श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ ४५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
कपिटंकनृगकूप गोपीभूमिमाहात्म्यं नाम पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १६

द्वारकाखण्डः - षोडशोऽध्यायः

सिद्धाश्रमप्रभावे गोपीगणानां राधारूपदर्शनम् -

श्रीनारद उवाच -
सिद्धाश्रमस्य माहात्म्यं श्रुणु राजन् महामते ।
यस्य स्मरणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १ ॥
यत्स्पर्शनाद्धरेः साक्षात् न वियोगो भवेत्क्वचित् ।
तं च सिद्धाश्रमं नाम वदन्तीह पुराविदः ॥ २ ॥
दर्शनाद्यस्य सालोक्यं सामीप्यं स्पर्शनात्तथा ।
सारूप्यं स्नानतो याति सायुज्यं तन्निवासतः ॥ ३ ॥
तत्तीर्थस्यापि माहात्म्यं श्रुत्वा चंद्राननामुखात् ।
राधा स्नातु मनश्चक्रे कृष्णविक्षेपविह्वला ॥ ४ ॥
श्रीसिद्धाश्रमयात्रायां सूर्यपर्वणि माधवे ।
राधा स्नातुं मनश्चक्रे उत्थाय कदलीवनात् ॥ ५ ॥
गोपीनां शतयूथेन सर्वगोपगणैः सह ।
शतवर्षे व्यतीते तु श्रीदाम्नः शापकारणात् ॥ ६ ॥
श्रीराधा शिबिकारूढा छत्रचामरवीजिता ।
आनर्तेषु महातीर्थं ययौ सिद्धाश्रमं सती ॥ ७ ॥
तत्रैव भगवान् साक्षाद्यादवैः परिमंडितः ।
स्त्रीणां षोडशसाहस्रैर्यात्रार्थं चाययौ नृप ॥ ८ ॥
बलिष्ठा ये च गोपालाः कोटिशः शस्त्रपाणयः ।
सिद्धाश्रमं ते जुगुपुः सर्वतो राधिकाज्ञया ॥ ९ ॥
शतयूथास्तथा गोप्यो वेत्रहस्ता महाबलाः ।
सिद्धाश्रमे च विधिवत्स्नान्तीं राधां सिषेविरे ॥ १० ॥
द्वारकावासिनां तेषां स्थितानां स्नानमिच्छताम् ।
शस्त्रवेत्रैस्ताडितानां विविशुर्भगवत्स्त्रियः ॥ ११ ॥
केयं स्नातीति पप्रच्छुर्यस्या वैभवमद्भुतम् ।
यद्गौरवात्त्रसन्तीह सर्वे यादवपुंगवा ॥ १२ ॥
अहो कस्य प्रिया चेयं का नाम कुत्र वासिनी ।
त्वम् सर्वज्ञो हि भगवान् वद नो देवकीसुत ॥ १३ ॥
श्रीभगवानुवाच -
बृषभानुसुता साक्षाद्राधेयं कीर्तिनन्दिनी ।
व्रजेश्वरी मद्दयिता गोपिकाधीश्वरी वरा ॥ १४ ॥
स्नातुं सिद्धाश्रमं प्राप्ता व्रजाद्गोपीगणैः सह ।
यद्गौरवात्त्रसन्त्येते तस्या वैभवमद्भुतम् ॥ १५ ॥
श्रीकृष्णस्य वचः श्रुत्वा सत्यभामाऽथ भामिनी ।
शनैः प्राह सपत्नीनां रूपयौवनगर्विता ॥ १६ ॥
किं नु राधा रूपवती नाहं रूपवती किमु ।

बहुभिर्याचिता पूर्वं रूपौदार्यगुणार्चिता ॥ १७ ॥
मद्रूपकारणात्सख्यः शतधन्वा मृतोऽभवत् ।
अक्रूरः कृतवर्मा च पुरा तौ द्वौ पलायितौ ॥ १८ ॥
दिने दिने स्वर्णभारानष्टौ स सृजति स्वतः ।
दुर्भिक्षमार्यरिष्टानि सर्वाधिव्याधयोऽशुभाः ॥ १९ ॥
न संति मायिनस्तत्र यत्रास्तेऽभ्यर्चितो मणिः ।
मत्पित्रा पारिबर्हेऽपि दत्तः साक्षात्स्यमंतकः ॥ २० ॥
तेन जातं मद्गृहेऽपि सर्वं वैभवमद्भुतम् ।
प्रेम्णा परेण श्रीकृष्ण-गरुडोपरिगामिनी ॥ २१ ॥
भौमासुरमहायुद्धं दृष्टं प्राग्ज्योतिषं पुरम् ।
ममापि कृपया यूयं तत्पुराच्च समागताः ॥ २२ ॥
प्राप्ताः श्रीकृष्णपत्नीत्वं सर्वा एव न संशयः ।
मद्गौरवाच्च शक्राय छत्रं दत्तमनेन वै ॥ २३ ॥
कुंडले देवमात्रे च दत्ते वै मत्प्रियेच्छया ।
ऐरावतभवा नागा भौमासुरसमृद्धयः ॥ २४ ॥
मदिच्छया समानीताः श्रीकृष्णेन महात्मना ।
मत्कारणान्महावैरं शक्रेऽपि कृतवान् हरिः ॥ २५ ॥
मद्द्वारे वर्तते नित्यं वृक्षेंद्रः पारिजातकः ।
पातिव्रत्येनैव मया श्रीकृष्णोऽयं वशीकृतः ॥ २६ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तो नारदाय समर्पितः ।
मत्समानं न कस्यास्तु गौरवं वैभवं तथा ॥ २७ ॥
रूपौदार्यं न कस्यास्तु राधयाः किमु वर्णनम् ।
यद्रूपोपरि चैद्याद्या अनेन युयुधुर्युधि ॥ २८ ॥
हे सुभ्रु रुक्मिणी सा त्वं कथं रूपवती न हि ।
सा गोपकन्यका सख्यो यूयं वै राजकन्यकाः ।
धन्या मान्याश्च सर्वा वै यूयं मानवतीवराः ॥ २९ ॥
एवं तु सत्यभामायां वदंत्यां मैथिलेश्वर ।
भूत्वा मानवती सर्वा रुक्मिण्याद्याः स्त्रियो वराः ॥ ३० ॥
कुलकौशलशीलार्थ-रूपयौवनगर्विताः ।
श्रीकृष्णं मानदं प्राहुरष्ट पट्टमहास्त्रियः ॥ ३१ ॥
राज्य ऊचुः -
श्रुतं तव मुखात्पूर्वं राधारूपं परं स्मृतम् ।
यस्यां रक्तः सदा त्वं वै त्वयि रक्ता च या सदा ॥ ३२ ॥
तां राधां द्रष्टुमिच्छामस्त्वत्प्रियां व्रजवासिनीम् ।
त्वद्वियोगेन संखिन्नां स्नातुं चात्र समागताम् ॥ ३३ ॥
श्रीनारद उवाच -
तथाऽस्तु चोक्त्वा श्रीकृष्णः पट्टस्त्रीपरिवेष्टितः ।
षोडशस्त्रीसहस्राढ्यो द्रष्टुं राधां जगाम ह ॥ ३४ ॥

श्रीहेमशिबिरे रम्ये पताकाध्वजमंडिते ।
चंद्रमंडलशोभाढ्ये वितानतनिते शुभे ॥ ३५ ॥
मुक्ताजवनिका यत्र वस्त्रैरास्तरणं शुभम् ।
मालतीमकरंदाढ्यं सर्वतो गंधसंकुलम् ॥ ३६ ॥
तेन श्रृंगावली चक्रे कलं कोलाहलं परम् ।
तत्र राधा पट्टराज्ञी श्रीकृष्णहृतमानसा ॥ ३७ ॥
हंसाभैर्व्यजनैर्दिव्यैर्वीज्यमाना सखीजनैः ।
छत्रदोलाधरैस्तत्र व्रजद्भिस्तामितस्ततः ॥ ३८ ॥
बालार्ककुण्डलधरा विद्युद्दाममनोहरा ।
कोटिचन्द्रप्रतीकाशा तन्वी कोमलविग्रहा ॥ ३९ ॥
अंगुल्यग्रैः शोभनैः स्वैः पुष्पभूमिं मनोहरम् ।
शनैः शनैः पादपद्मं धारयन्त्यतिकोमलम् ॥ ४० ॥
दूरात् तां राधिकां प्रेक्ष्य कृष्णपत्न्यः सहस्रशः ।
जग्मुर्मूर्छां महाराज तद्रूपेणातिमोहिताः ॥ ४१ ॥
तत्तेजसा हतरुचः सूर्यात्तारागणा यथा ।
गतरूपाभिमानास्ता ऊचुः सर्वाः परस्परम् ॥ ४२ ॥
अहो एतादृशं रूपं त्रिलोक्यां न हि चाद्भुतम् ।
श्रुतं यथा तथा दृष्टमद्वितीयं मनोहरम् ॥ ४३ ॥
एवं वदत्यस्तां प्राप्ताः श्रीकृष्णस्य पुरःसराः ।
गोपीनां राजपुत्रीणां नेत्राणि परिरेभिरे ॥ ४४ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
राधारूपदर्शनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १७

द्वारकाखण्डः - सप्तदशोऽध्यायः

राधा-प्रेम-प्रकाशम् -

श्रीनारद उवाच -
श्रीकृष्णमागतं वीक्ष्य पट्टराज्ञीसमन्वितम् ।
तदा जयजयारावं चक्रुर्गोप्योऽतिहर्षिताः ॥ १ ॥
सहसा श्रीहरिं राधा परिक्रम्य कृतांजलिः ।
पद्माभाभ्यां तु नेत्राभ्यां आनंदाश्रूणि मुंचती ॥ २ ॥
स्यमन्तकखचित्पादं चिंतामणीखचित्तटम् ।
पद्मरागलसन्मध्यं चन्द्रमण्डलवर्तुलम् ॥ ३ ॥
कौस्तुभैः प्रखचित्पृष्ठं कुम्भमण्डलमण्डितम् ।
पारिजातकपुष्पाढ्यं पीयूषस्राविछत्रमत् ॥ ४ ॥
दत्त्वा सिंहासनं तस्मै प्राह प्रहसितानना ।
अद्य मे सफलं जन्म चाद्य मे सफलं तपः ॥ ५ ॥
अद्य मे सफलो धर्मो हरे त्वय्यागते सति ।
धन्यं सिद्धाश्रमस्नानं सफलीभूतमद्भुतम् ।
मयाऽपि न कृता भक्तिस्तव भक्तसहायिनः ॥ ६ ॥
बहवश्च सहाया मे त्वया देव कृता भुवि ।
कंसोऽपि लोकविजयी येन भीतो बभूव ह ॥ ७ ॥
स मारितो मद्वचनाच्छंखचूडस्त्वया हरे ।
मत्प्रेम्णाऽपि त्वया देव वैभवं दर्शितं व्रजे ॥ ८ ॥
शक्रस्य मानभंगोपि कृतो देव त्वया बलात् ।
मत्कारणाद्व्रजं रक्षन् धृत्वा गोवर्धनाचलम् ॥ ९ ॥
यथेच्छालिंगितो रासे गोपीभिस्त्वं वशीकृतः ।
इदं ते चरितं देव नरलोकविडंबनम् ॥ १० ॥
एवं वदन्ती सा राधा त्वरं चन्द्राननाज्ञया ।
सादरेण हरेः पत्नीर्वीक्ष्य ता गौरवं ददौ ॥ ११ ॥
भैष्मीं जांबवतीं भामां सत्यां भद्रां च लक्ष्मणाम् ।
कालिंदीं मित्रविंदां च मिलित्वा सा परस्परम् ॥ १२ ॥
षोडशस्त्रीसहस्रं च रोहिणीमुखमेव च ।
प्रेमानंदमयी दोर्भ्यां परिरेभे मुदान्विता ॥ १३ ॥
राधोवाच -
चन्द्रो यथैको बहवश्चकोराः
सूर्यो यथैको बहवो दृशः स्युः ।
श्रीकृष्णचन्द्रो भगवांस्तथैको
भक्ता भगिन्यो बहवो वयं च ॥ १४ ॥
पद्मप्रभावं मधुपो यथा हि
रत्नप्रभावं किल तत्परीक्षित् ।

विद्याप्रभावं च यथा हि विद्वान्
    काव्यप्रभावं च यथा कवींद्रः ॥ १५ ॥
यथा सहस्रेषु जनेषु सत्सु
    रसप्रभावं रसिकस्तथा हि ।
जानाति तत्त्वेन नरेन्द्रपुत्र्यः
    कृष्णप्रभावं भुवि कृष्णभक्तः ॥ १६ ॥
श्रीनारद उवाच -
राधावाक्यं तदा श्रुत्वा रुक्मिणी भीष्मनन्दिनी ।
सपत्नीसहिता प्राह राधां कमललोचनाम् ॥ १७ ॥
रुक्मिण्युवाच -
धन्याऽसि राधे वृषभानुपुत्रि
    त्वद्भक्तिभावेन वशीकृतोऽयम् ।
वदत्यलं यस्य कथां त्रिलोकी
    स एव वार्तां वदति त्वदीयाम् ॥ १८ ॥
श्रुतं यथा ते हरिभावलक्षणं
    तथा हि दृष्टं न हि चित्रमेव हि ।
गच्छाशु चास्मच्छिबिराणी यत्र हि
    त्वां नेतुमत्रागतवत्य आदृताः ॥ १९ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवमुक्त्वा भीष्मसुता राधां कीर्तिसुतां सदा ।
समानीय स्वशिबिरे सादरेण महात्मना ॥ २० ॥
शिबिरे सर्वतोभद्रे पद्माकिंजल्कवासिते ।
हैमे शिरीषमृदुले पर्यंके सोपबर्हणे ॥ २१ ॥
सुखं निवासयामास वासः स्रङ्मंडनादिभिः ।
संपूज्य विधिवद्रात्रौ सपत्नीसहिता सती ॥ २२ ॥
गोपीनां शतयूथं च संपूज्य च पृथक्पृथक् ।
वार्तालापान्बहुविधान्कृत्वा कृष्णप्रियास्ततः ।
स्थापयित्वाऽथ तां जग्मुः स्वं स्वं वै शिबिरं मुदा ॥ २३ ॥
कृष्णपार्श्वं गता भैष्मी दृष्ट्वा जाग्रदुपस्थितम् ।
कथं न शेषे भो स्वामिन्निति कृष्णमुवाच ह ॥ २४ ॥
श्रीभगवानुवाच -
प्रत्युद्गमप्रस्रवणैराश्वासेन व्रजेश्वरि ।
अर्चिता हि त्वया सुभ्रुः प्रसन्ना साऽभवत्परम् ॥ २५ ॥
सा च नित्यं हि पिबति शयनादौ पयः शुभम् ।
पयःपानं तु न कृतमद्य सुभ्रुः तया किल ॥ २६ ॥
तेन निद्रा नयनयोर्न जाताऽस्या महामते ।
तस्मान्ममापि प्रस्वापो न जातो भीष्मकन्यके ॥ २७ ॥
श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा परं भैष्मी सपत्नीभिः समन्विता ।
नीत्वा दुग्धं तत्समीपं प्रययौ परमादरात् ॥ २८ ॥
उष्णं दुग्धं सितायुक्तम् कचोले हैमने कृतम् ।
अपाययत्परं प्रीत्या राधां भीष्मकनंन्दिनी ॥ २९ ॥
एवमभ्यर्च्य विधिवत् दत्वा ताम्बूलबीटिकाम् ।
सत्यभामादिभिः शश्वत्सपत्नीभिः समन्विता ॥ ३० ॥
आगत्य कृष्णसामीप्यं वदंती स्वकृतं शुभा ।
भेजे श्रीरुक्मिणी साक्षाच्छ्रीकृष्णपदपंकजम् ॥ ३१ ॥
संलालयंती सततं कोमलैः करपल्लवैः ।
कृष्णपादतले छालान्वीक्ष्य सा विस्मिताऽभवत् ॥ ३२ ॥
उच्छालकाः कथं जाताः तव पादतले प्रभो ।
अद्यैव भूता भगवन्न वेद्म्यत्र हि कारणम् ॥ ३३ ॥
षोडशस्त्रीसहस्राणां श्रृण्वंतीनां हरिः स्वयम् ।
राधाभक्तिप्रकाशार्थं प्रसन्नः प्राह रुक्मिणीम् ॥ ३४ ॥
श्रीभगवानुवाच -
श्रीराधिकाया हृदयारविंदे
पादारविन्दं हि विराजते मे ।
अहर्निशं प्रश्रयपाशबद्धं
लवं लवार्द्धं न चलत्यतीव ॥ ३५ ॥
अद्योष्णदुग्धप्रतिपानतोंऽघ्रा-
वुच्छालकास्ते मम प्रोच्छलंति ।
मंदोष्णमेव हि न दत्तमस्मै
युष्माभिरुष्णं तु पयः प्रदत्तम् ॥ ३६ ॥
श्रीनारद उवाच -
श्रीकृष्णस्य वचः श्रुत्वा रुक्मिण्याद्या स्त्रियो वराः ।
प्रेम्णा पादं विमृज्याथ विसिस्मुः सर्वतो नृप ॥ ३७ ॥
श्रीराधायाः परा प्रीतिः माधवे मधुसूदने ।
तत्समाना न चैकैषा अद्वितीया महीतले ॥ ३८ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
सिद्धाश्रमे श्रीराधाकृष्णसमागमे राधाप्रेमप्रकाशो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १८

द्वारकाखण्डः - अष्टादशोऽध्यायः

रासोत्सवम् -

श्रीनारद उवाच -
श्रीराधायाः परां प्रीतिं ज्ञात्वा गोपीगणस्य च ।
ऊचुर्हरिं राजपुत्र्यस्तद्रासप्रेक्षणोत्सुकाः ॥ १ ॥
धन्या गोप्यस्तु ते भक्ताः प्रेमलक्षणसंयुताः ।
याः प्राप्ता रासरंगे वै तासां किं वर्ण्यते तपः ॥ २ ॥
वृन्दावने कृतो रासो विधिना येन माधव ।
तं विधिं द्रष्टुमिच्छामो यदि त्वं मन्यसे प्रभो ॥ ३ ॥
त्वं चात्रैव तथा राधा गोप्यः सर्वा व्रजांगनाः ।
वयं चात्रैव देवेश रासो योग्यो भवेदिह ॥ ४ ॥
पूर्णं कुरु जगन्नाथ अस्माकं तु मनोरथम् ।
कृतो मनोरथोऽन्यो न रासक्रीडां विना हरे ॥ ५ ॥
इति तासां वचः श्रुत्वा भगवान्प्रहसन्निव ।
प्राह ताः प्रेमसंयुक्तो गीर्भिः संमोहयन्निव ॥ ६ ॥
श्रीभगवानुवाच -
रासेश्वर्यास्तु राधाया मनश्चेद्रन्तुमंगनाः ।
तदा रासो भवेदत्र भवतीभिस्तु पृच्छ्यताम् ॥ ७ ॥
इति श्रुत्वा वचस्तस्य रुक्मिण्याद्या नृपात्मजाः ।
राधामेत्य परं प्रेम्णा प्राहुः प्रहसिताननाः ॥ ८ ॥
राज्य ऊचुः -
रम्भोरु चन्द्रवदने व्रजसुन्दरीशे
रासेश्वरि प्रियतमे सखि शीलरूपे ।
राधे सुकीर्तिकुलकीर्तिकरे शुभांगे
त्वां प्रष्टुमागतवतीः सकला वयं स्म ॥ ९ ॥
रासेश्वरोऽपि किल चात्र रसप्रदायी
रासेश्वरी त्वमपि गोपवरांगनाश्च ।
एवं वयं स्म इति सर्वविधौ रसार्थे
रासं कुरु प्रियतमे च तथा प्रियं नः ॥ १० ॥
श्रीराधोवाच -
रासेश्वरस्य परमस्य सतां कृपालो
रन्तुं मनो यदि भवेत्तु तदाऽत्र रासः ।
शुश्रूषया परमया परया च भक्त्या
संपूज्य तं किल वशीकुरुत प्रियेष्टाः ॥ ११ ॥
श्रीनारद उवाच -
राधाया वचनं श्रुत्वा श्रीकृष्णोक्तं तथाऽवदन् ।
तथास्तु चोक्त्वा सा राधा प्रसन्नऽभून्महामनाः ॥ १२ ॥

माधवे पूर्णिमायां तु पुण्ये सिद्धाश्रमे शुभे ।
प्रदोषकाले चन्द्राभे रासारम्भो बभूव ह ॥ १३ ॥
रासेश्वरस्य रासार्थे रासेश्वर्या समन्वितः ।
रराज रासे रसिको यथा रत्या रतीश्वरः ॥ १४ ॥
यावतीर्गोपिकाः सर्वा यावती राजकन्यकाः ।
तावद्रूपधरो रेजे एकः कृष्णो द्वयोर्द्वयोः ॥ १५ ॥
तालवेणुमृदंगानां कलकण्ठैः सखीजनैः ।
वल्गुनू पुरकाञ्चीनां मिश्रशब्दो महानभूत् ॥ १६ ॥
कोटिकन्दर्पलावण्यः स्रग्वी कुण्डलमण्डितः ।
पीतांबरधरो राजन् किरीटकटकांगदः ॥ १७ ॥
रासेश्वर्या समं गायन् रासे रासेश्वरः स्वयम् ।
स्त्रीगणैः सहितो राजंश्चन्द्रस्तारागणैर्यथा ॥ १८ ॥
एवं सर्वा निशा राजन् क्षणवद्रासमण्डले ।
व्यतीताऽभून्महाराज महानन्दमयी शुभा ॥ १९ ॥
श्रीरासमंडलं दृष्ट्वा रुक्मिण्याद्याः स्त्रियो वराः ।
जग्मुस्ताः परमानंदं सर्वा पूर्णमनोरथाः ॥ २० ॥
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं पुरुषोत्तमम् ।
रासांते रुक्मिणीमुख्याः प्राहुः प्रेमपरायणाः ॥ २१ ॥
राज्ञ्य ऊचुः -
दृष्ट्वा त्वद् रूपमाधुर्यं रासरंगे मनोहरे ।
गतं मनो नः स्वानंदं ब्रह्मानंदं यथा मुनिः ॥ २२ ॥
एतादृशोऽपि रासोऽन्यो न भूतो न भविष्यति ।
शतयूथस्तु गोपीनामत्र माधव वर्तते ॥ २३ ॥
पत्न्यः षोडशसाहस्रं सखीभिः सहिता वयम् ।
सखीकोटियुताश्चात्र अष्टपट्टमहास्त्रियः ।
वृन्दावनेऽपि नैतादृग्भूतो वा माधवेश्वर ॥ २४ ॥
श्रीनारद उवाच -
एवं कृताभिमानानां राज्ञीनां प्रहसन्हरिः ।
प्राहेदं पृच्छतां राधां भवतीभिः परस्परम् ॥ २५ ॥
सत्यभामादिकाः सर्वाः पृच्छंति तां मनोहराम् ।
किंचिद् हसंती मनसी प्राह राधा परं वचः ॥ २६ ॥
श्रीराधोवाच -
ननु रासः परं चात्र बहुस्त्रीगणसंकुलः ।
पूर्वराससमो न स्याद् यस्तु वृंदावनेऽभवत् ॥ २७ ॥
क्व चात्र वृन्दारण्यं हि दिव्यद्रुमलताकुलम् ।
प्रेमभारानतलतं मधुमत्तमधुव्रतम् ॥ २८ ॥
पुष्पव्यूहान्वहन्ती या यथोष्णिङ्मुद्रिता शुभा ।
हंसपद्मसमाकीर्णा क्व चात्र यमुना नदी ॥ २९ ॥

माधव्यस्तु लताः क्वात्र पुष्पभारनताः पराः ।
क्व पक्षिणः प्रेमपरा गायन्ति मधुरस्वनम् ॥ ३० ॥
लोलालिपुञ्जाः कुञ्जाः क्व निकुञ्जा दिव्यमंदिराः ।
क्व वायुः शीतलो मंदो वाति पद्मरजो हरन् ॥ ३१ ॥
श्रृंगैर्मनोहरैरुच्चैर्गिरिर्गोवर्धनोऽचलः ।
सर्वत्र फलपुष्पाढ्यो दरीभिः क्व करीव सः ॥ ३२ ॥
कालिन्दीपुलिने रम्ये वायुनाऽन्वितसैकते ।
वंशीवेत्रधरो मल्लपरिबर्हविराजितः ॥ ३३ ॥
क्व चात्र कृष्णश्रृंगारो वनमालाविभूषितः ।
श्यामानामलकानां च वक्राणां गंधधारिणाम् ॥ ३४ ॥
चलितं हलितं क्वात्र कुण्डलाभ्यां परस्परम् ।
श्रीमुखे कृष्णचंद्रस्य गंडस्थलमनोहरे ॥ ३५ ॥
पत्रावलीगंधलोभाद्भ्रमद्भृंगावलीयुते ।
क्व प्रेम्णा दर्शनं चैव स्पर्शनं हर्षणं तथा ॥ ३६ ॥
कामेषुतिग्मकोणैश्च नेत्रैः क्वापांगजो रसः ।
आकर्षणं क्व हस्ताभ्यां हस्ताद्धस्तविसर्जनम् ॥ ३७ ॥
विलीनत्वं निकुंजेषु संमुखेन तु दर्शनम् ।
ग्रहणं क्वात्र चीराणां हरणं वेणुवेत्रयोः ॥ ३८ ॥
क्व प्रेम्णा चात्र बाहुभ्यां कर्षणं च परस्परम् ।
पुनः पुनस्तद्ग्रहणं भुजे चंदनचर्चितम् ॥ ३९ ॥
यत्र यत्र च या लीला तत्र तत्रैव शोभते ।
यत्र वृदावनं नास्ति तत्र मे न मनःसुखम् ॥ ४० ॥
श्रीनारद उवाच -
राधावाक्यं ततः श्रुत्वा सर्वाः पट्टमहास्त्रियः ।
जहुर्मानं स्वरासस्य विस्मिता हर्षिताश्च ताः ॥ ४१ ॥
एवं सिद्धाश्रमे रासं कृत्वा श्रीराधिकेश्वरः ।
नीत्वा गोपीगणान्सर्वान् राधया सहितो हरिः ॥ ४२ ॥
सभार्यो भगवान् साक्षाद्द्वारकां प्रविवेश ह ।
कारयामास राधायै मंदिराणी पराणि च ॥ ४३ ॥
निवासयित्वा सुसुखं सर्वास्ताश्च व्रजौकसः ।
इत्थं सिद्धाश्रमकथा मया ते कथिता नृप ॥ ४४ ॥
सर्वपापहरा पुण्या सर्वेषां चैव मोक्षदा ॥ ४५ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे
सिद्धाश्रममाहात्म्ये रासोत्सवो नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः १९

https://sa.wikisource.org/s/w4m

< गर्गसंहिता | खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)

श्रीनारद उवाच ।।
द्वारावतीमण्डलं तु शतयोजनविस्तृतम् ।।
तस्य प्रदक्षिणा सर्वा योजनानां चतुःशतम् ।।१।।
तन्मध्येकृष्णरचितं दुर्गं द्वादशयोजनम् ।।
द्वितीयं च बहिर्दुर्गं नवतिं च दुरुत्तरम् ।।
क्रोशैः संघट्टितं राजञ्छ्रीकृष्णेन महात्मना ।।२।।
तृतीयं च तथा दुर्गं द्यूनैश्च द्विशतैर्नृप ।।
क्रोशैः संघट्टितं राजन्रत्नप्रासादसंयुतम् ।। ३ ।।
तेषामंतरदुर्गेपि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।।
मंदिराणि विचित्राणि नवलक्षाणि संति हि ।।४।।
तत्र राधामंदिरस्य द्वारे लीलासरोवरम् ।।
सर्वतीर्थोत्तमं राजन्गोलोकाच्च समागतम् ।। ५ ।।
यस्मिन्स्नात्वा नरः पापी व्रती भूत्वा समाहितः ।।
अष्टम्यां हेमदानं च दत्त्वा नत्वा विधानतः ।।६।।
कोटिजन्मकृतैः पापैर्मुच्यते नात्र संशयः ।।
प्राणांते तन्नरं नेतुं गोलोकाच्च महारथः ।।७।।
सहस्रादित्यसंकाश आगच्छति न संशयः ।।
दशकंदर्पलावण्यो रत्नकुण्डलमंडितः ।। ८ ।।
स्रग्वी पीतांबरः श्यामः सहस्रार्कस्फुरद्द्युतिः ।।
सहस्रपार्षदैर्युक्तश्चामरांदोलराजितः ।।९।।
जयध्वनिसमायुक्तो वेणुदुंदुभिनादितः ।।
भूत्वैवं रथमास्थाय गोलोकं यात्य- संशयम् ।। 6.19.१० ।।
अथ तीर्थानि चान्यानि शृणु राजन्महामते ।।
शतोत्तराणि तत्रैव सहस्राणि च षोडश ।। ११ ।।
अष्टभिः सहितान्येव पत्नीनां भव- नानि च ।।
तानि प्रदक्षिणीकृत्य नत्वा नत्वा पृथक्पृथक् ।। १२ ।।
ज्ञानतीर्थं समाप्लुत्य स्पृशेद्यः पारिजातकम् ।।
तस्य ज्ञानं च वैराग्यं भक्तिर्भवति तत्क्षणात् ।। १३।।
श्रीकृष्णो हृदये तस्य वसेद्धृष्टमनाः सदा ।।
समृद्धिसिद्धयः सर्वास्तं भजंति निसर्गतः ।। १४ ।।
स मुक्तः स कृतार्थः स्याद्यः पश्येद्धरिमंदिरम् ।।
तत्समो वैष्णवो नास्ति तीर्थं च तत्समं नहि ।। १५ ।।
पंचयोजनविस्तीर्णाद्भगवन्मंदिरात्ततः ।।

धनुःशते कृष्णकुण्डः कृष्णतेजः समुद्भवः ।।१६।।
यं स्नात्वा कुष्ठतो मुक्तः सांबो जांबवतीसुतः।।
तस्य दर्शन मात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ।।१७।।
तस्मादष्टादशपदे पूर्वस्यां दिशि मैथिल ।।
सर्वतीर्थोत्तमं पुण्यं बलभद्रसरो महत् ।। १८ ।।
पृथ्वीप्रदक्षिणां कृत्वा बलदेवो महाबल.।।
यज्ञं यत्र विनिर्माय रेवत्या विरराज ह ।।१९।
तत्र स्नात्वा नरः सद्यो मुच्यते सर्वपातकात् ।।
पृथ्वीप्रदक्षिणायाश्च फलं तस्य न दुर्लभम् ।। 6.19.२० ।।
भगवन्मंदिराद्राजन्सहस्रधनुरग्रतः ।।
दक्षिणस्यां महातीर्थं गणनाथस्य वर्तते ।।२१।।
अनिर्दशे गते राजन्प्रद्युम्न स्वसुते तदा ।।
गणेशपूजनं यत्र पूजयामास रुक्मिणी ।।२२।।
तत्र स्नात्वा हेमदानं यो ददाति नृपेश्वर ।।
पुत्रप्राप्तिर्भवेत्तस्य वंशस्तस्य विवर्द्धते ।। २३ ।।
भगवन्मंदिराद्राजन्दिग्विभागे च पश्चिमे ।।
धनुषि द्विशते चास्ते दानतीर्थं परं शुभम् ।।२४।।
यत्र श्रीकृष्णचन्द्रस्य नित्यं दानं करोति यः ।।
तत्र स्नात्वा नरो राजन्द्विपलं कांचनं तथा ।। २९ ।।
चतुर्गुणं तु रजतं पट्टांबरशतं तथा ।।
तथा सहस्रमौल्यानि नवरत्नानि यानि च ।। २६ ।।
यो ददाति नरश्रेष्ठस्तस्य पुण्यफलं शृणु ।।
अश्वमेधसहस्राणि राजसूयशतानि च ।। २७ ।।
दानतीर्थस्य पुण्यस्य कलां नार्हति षोडशीम् ।।
बद्रिकाश्रमयात्रायां यत्फलं लभते नरः ।। २८ ।।
सैंधवारण्ययात्रायां मेषस्थे च दिवाकरे ।। २९ ।।
उत्पलावर्तयात्रायां वृषस्थे भास्करे सति ।।
स्नानं दानं लक्षगुणं भवतीह न संशयः ।। 6.19.३० ।।
तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं दानतीर्थे विदेहराट् ।।
मासमेकं च यत्स्नानं दानतीर्थे करोति ह ।। ३१ ।।
तस्य जातं च यत्पुण्यं चित्रगुप्तो न वेत्ति तत् ।।
तस्य तीर्थस्य माहात्म्यं वक्तुं नालं चतुर्मुखः ।।३२।।
सर्वेषां चैव दानानामश्वदानं परं स्मृतम्।।

अश्वदानाद्गजस्यापि गजदानाद्रथस्य च ।।३३।।
रथदानात्परं राजन्भूमिदानं विशिष्यते ।।
भूमिदानादन्नदानं महादानं प्रकथ्यते ।। ३४ ।।
अन्नदानसमं दानं न भूतं न भविष्यति ।।
देवर्षिपितृभूतानां तृप्तिरन्नेन जायते ।। ३५ ।।
दानतीर्थे ह्यन्नदानं यः करोति महामना ।।
ऋणत्रयविमुच्याथ याति विष्णोः परं पदम् ।। ३५ ।।
दशैव मातृके पक्षे राजेंद्र दश पैतृके ।।
प्रियाया दश पक्षे तु पुरुषानुद्धरेन्नरः ।। ३७ ।।
चतुर्भुजा दिव्यरूपा नागारिकृतकेतनाः ।।
स्रग्विणः पीतवस्त्रास्ते प्रयांति हरिमंदिरम् ।। ३८ ।।
भगवन्मंदिराद्राजन्नुत्तरस्यां दिशि श्रुतम् ।।
क्रोशार्द्धे नृपशार्दूल मायातीर्थं मनोहरम् ।। ३९ ।।
विराजते यत्र नित्यं दुर्गा दुर्गतिनाशिनी ।।
सिंहारूढा भद्रकाली चंडमुण्डविनाशिनी ।। 6.19.४० ।।
स्यमंतकं समाहर्तुमृक्षराजबिलंगते ।।
पुत्रे च देवकी देवीं पूजयामास सत्फलैः ।।४१ ।।
तदा जगाम प्रियया समणिर्भगवान्हरिः ।।
तद्बिलात्तत्प्रसिद्धं स्यान्मायातीर्थं फलप्रदम् ।। ४२ ।।
मायातीर्थे च यः स्नात्वा मायां संपूज्य मानवः।
सर्वां मनोरथप्राप्तिं प्राप्नुयान्नात्र संशयः।।४३।।
इति श्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्व संवादे प्रथमदुर्गे लीलासरोवर हरिमंदिर ज्ञानतीर्थ कृष्णकुण्ड बलभद्रसरो गणेशतीर्थ माहात्म्यं नामैकोनविंशोऽध्यायः ।। १९ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः २०

https://sa.wikisource.org/s/w4z

< गर्गसंहिता | खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)

श्रीनारद उवाच ।।
द्वितीयस्यापि दुर्गस्य पूर्वद्वारे विदेहराट् ।।
इन्द्रतीर्थं महापुण्यं कामदं सिद्धिदायकम् ।। १ ।।
तत्र स्नात्वा नरो राजन्निंद्रलोकं प्रयाति हि ।।
इहैव चन्द्र सादृश्यं वैभवं प्राप्यते नरः ।।२।।
तथा वै दक्षिणे द्वारे सूर्यकुण्डोभिधीयते।।
यत्र सत्राजितेनापि पूजितोभूत्स्यमंतकः ।। ३ ।।
तत्र स्नात्वा पद्मरागं यो ददाति नृपेश्वर ।।
सूर्यप्रभविमानेन सूर्यलोकं प्रयाति हि ।।४।।
तथा वै पश्चिमे द्वारे ब्रह्मतीर्थं विशिष्यते ।।
तत्र स्नात्वा नरो राजन्स्वर्णपात्रे च पायसम् ।। ।।५।।
यो ददाति महबुद्धिस्तस्य पुण्यफलं शृणु ।।
ब्रह्महा पितृहा गोघ्नो मातृहाचार्यहाघवान् ।।६।।
इन्द्रलोके पदं धृत्वा बिभ्रद्ब्रह्ममयं वपुः ।।
चन्द्राभेन विमानेन याति ब्रह्मपदं स च ।।७।।
तथा वै उत्तरे द्वारे क्षेत्रं स्यान्नैललोहितम् ।।
यत्र साक्षान्महादेवो राजते नीललोहितः ।।८।।
देवता मुनयः सर्वे तथा सप्तर्षयः परे ।।
वसंति यत्र वैदेह तथा सर्वे मरुद्गणाः ।। ९ ।।
नीललोहितलिंगं तु यत्र संपूज्य यत्नतः ।।
ऐश्वर्यमतुलं लेभे रावणो लोकरावणः ।। 6.20.१० ।।
कैलासस्यापि यात्रायां यत्फलं लभते नृप ।।
तस्माच्छतगुणं पुण्यं नीललोहितदर्शनात् ।।११।।
नीललोहितकुण्डे वै स्नाति यस्त्रिदिनं नरः ।।
स याति शिवलोकाख्यं पापायुतयुतोपि हि ।। १२ ।।
सप्तसामुद्रकं नाम तीर्थं यत्र विराजते ।।
तत्र स्नात्वा नरः पापी पापसंघैः प्रमुच्यते ।। १३ ।।
समानं च समुद्राणां स्नानपुण्यं लभेत्त्वरम् ।।
विष्णुर्विरिंच्यो गिरिश इन्द्रो वायुर्यमो रविः ।।१४।।
पर्जन्यो धनदः सोमः क्षितिरग्निरपांपतिः।।
तत्पार्श्वेषु सदा ह्येते तिष्ठंति मनुजेश्वर ।।१५।।
सप्तकोटीनि तीर्थानि ब्रह्मांडे यानि कानि च ।।
सर्वाणि तत्र तिष्ठंति सप्तसामुद्रके नृप ।।१६।।

तत्र स्नात्वा नरः पश्चात्कृत्वा सर्वपरिक्रमम् ।।
प्राप्नोति द्वारकायाश्च यात्राया सफलं फलम् ।। १७ ।।
सप्तसामुद्रकमृतेन यात्रा फलदा स्मृता ।।
सप्तसामुद्रकतीर्थं विष्णु रूपं विदुः सुराः ।। १८ ।।
इतिश्रीमद्गर्गसंहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे द्वितीयदुर्गे इन्द्रतीर्थ ब्रह्मतीर्थ सूर्यकुण्ड नैललोहित सप्तसमुद्र माहात्म्यंनाम विंशोऽध्यायः ।। २० ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः २१

https://sa.wikisource.org/s/w60

< गर्गसंहिता | खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)

श्रीनारद उवाच ।।
तृतीयस्यापि दुर्गस्य पूर्वद्वारे महाबलः ।।
रक्षत्यहर्निशं राजन्हनूमानंजनीसुतः।। १ ।।
तं प्रेक्ष्य भगवद्भक्तं हनूमंतं महाबलम् ।।
जायते भगवद्भक्तो हनूमाननिव मानवः।।२।।
तथा वै दक्षिणद्वारं चक्रं नाम सुदर्शनम्।
रक्षत्यहर्निशं राजञ्छ्रीकृष्ण गतमानसम् ।। ३ ।।
तस्य दर्शनमात्रेण भवेद्भक्तो हरेः परः ।।
भक्तस्यापि सदा रक्षां करोति हि सुदर्शनम् ।।४।।
तथा वै पश्चिमं द्वारं जांबवानृक्षराड्बली ।।
रक्षत्यहर्निशं राजन्भगवद्भक्तिसंयुतः ।।५।।
तं प्रेक्ष्य भगवद्भक्तं जांबवंतं महाबलम् ।।
चिरजीवी हरेर्भक्तो भवतीह च मानवः ।। ६ ।।
तथा वै चोत्तरं द्वारं विष्वक्सेनो महाबलः ।।
रक्षत्यहर्निशं राजञ्छ्रीकृष्णहृदयो महान् ।।७।।
तस्यदर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ।।
शृणु राजन्बहिर्दुर्गात्तीर्थं पिंडारकं स्मृतम् ।।८।।
पिंडारकस्य माहात्म्यं शृणुताद्राजसत्तम ।।
यस्य स्मरणमात्रेण महापापात्प्रमुच्यते ।।९।।
अर्थसिद्धेरिव द्वार रैवताद्रिसमुद्रयोः।।
मध्ये पिंडारकक्षेत्रं तीर्थानां तीर्थमुत्तमुम् ।। १० ।।
क्रतुराजं राजसूयं यदुराजो महाबलः ।।
चकार यत्र वैदेह परिपूर्णतमाज्ञया ।। ११ ।।
सर्वाणि यत्र तीर्थानि समाहूतानि सर्वतः ।।
निवासं चक्रिरे राजन्नुग्रसेन क्रतूत्तमे ।।१२।।
तेन पिंडारकं नाम सर्वतीर्थस्य पिंडतः ।।
तत्र स्नात्वा नरः सद्यो राजसूयफलं लभेत् ।।१३।।
यत्रैव त्रिदिनं स्नात्वा व्रती भूत्वा समाहितः ।।
ब्राह्मणेभ्यः स्वर्णदानं दत्त्वा यः प्रणतो भवेत् ।। १४ ।।
इहैव नरदेवः स्यात्स महात्मा न संशयः ।।
नित्यं शृणोति सततं बन्दिवद्धि यशःस्वयम् ।।१५।।
सुवर्णरत्नवस्त्राद्यैः सुचन्द्रवदनैः परैः ।।
स्त्रीसंघैः सेवितो नित्यं हृष्टपुष्टो महा बलः ।। १६ ।।

अहोरात्रं प्रताड्यते द्वारि दुन्दुभयो घनाः।।
करीद्राणां च चीत्कारैरश्वहेषैस्समन्वितम्।।१७।।
विराजते राजसंघैः प्रेक्षयन्प्रांगणाजिरम ।।
रत्नप्रासादनिचयं ध्वजमण्डलमंडितम्।।१८।।
मत्तकुञ्जरकर्णाभ्यां ताडिता भृगमण्डली ।।
अलंकरोति तद्द्वारं मंडितं मंडलेश्वरैः ।। १९ ।
पिंडारकस्नानमृते कथं राज्यं भवेदिह ।।
अन्ते मोक्षं कथं याति नरः पापयुतोपि हि ।।२०।।
पिंडारकस्नानमृते न शर्म पिंडारकस्नानमृते न कर्म।।
पिंडारक स्नानमृते न धर्मः पिंडारकस्नानमृते न वर्म ।। २१ ।।
पिंडारकस्नानमृते वियोगी पिंडारकस्नानकरो वियोगी ।।
पिंडारकस्नाकरः सुभोगी पिंडारक स्नानकरो न रोगी ।।२२।।
द्वारावतीं माधवमासमध्ये प्रदक्षिणीकृत्य नमस्करोति ।।
सर्वा इहामुत्र च सिद्धयोपि वैदेह तत्पाणितले भवन्ति ।। २३ ।।
तीर्थाप्लुतोधःशयनःशुचिश्च मौनी व्रती वायवभोजनेन।।
आरभ्य चैत्री किल पौर्णमासी यो माधवीमेत्य करोति यात्राम् ।।२४।।
तत्पुण्यसंख्यां गदितुं न शक्यश्चतुर्मुखो वेदमयो विधाता।।
यो मेघधारां गणयेत्कदाचित्कालेन पुण्यानि न कृष्णपुर्याः ।। ।।२५।।
यथा तिथीनां हरिवासरं च यथाहि शेषो फणिनां फणीन्द्रः ।।
यथा गरुत्मान्दिवि पक्षिणां च यथा पुराणेषु च भारतं च ।।२६ ।।
यथा हि देवेषु च देवदेवः श्री वासुदेवो यदुदेवदेवः ।।
तथा पुरी क्षेत्रसमस्तमध्ये द्वारावती पुण्यवती प्रशस्ता ।। २७ ।।
अहोति धन्या यदुमंडलीभिर्विराजते भूमितले मनोहरा ।।
वैकुण्ठलीलाधिकृता कुशस्थली यथा तडिद्भिर्जलदावलिर्दिवि ।।२८।।
यत्रैव साक्षात्पुरुषः परेश्वरो धृत्वा चतुर्व्यूहमलं विराजते।।
यस्तूग्रसेनाय ददौ नृपेशतां कृष्णाय तस्मै हरये नमोनमः ।।२९।।
यदा स्वलोकं भगवान्गमिष्यति संप्लावयिष्यत्यथ तां तदार्णवे।।
वैदेहदिव्यं हरिमंदिरं विना तस्मिन्निवासं भगवान्करिष्यति ।।6.21.३०।।
शृण्वंति तत्रैव कलौ जलध्वनिं कृष्णोक्तमित्थं ससतं दिनेदिने ।।
भवेदविद्यो यदि वा सविद्यो यो ब्राह्मणो वै स तु मामकी तनुः ।। ३१ ।।
भूत्वाथ विप्रोब्धितटादगाधं गत्वा गृहीत्वा प्रतिमां परस्य।।
कृत्वा प्रतिंष्ठां च विधाय सौधं करिष्यते स्थापनमर्क एषः ।।३२।।
श्रीद्वारकानाथमिति स्वरूपं पश्यंति ये भक्तजनाः कलौ युगे।।

गच्छंति ते विष्णुपदं नृदेव योगीश्वराणामपि दुर्लभं यत् ।। ३३ ।।
इदं मया ते कथितं नृदेव माहात्म्यमेतत्किल कृष्णपुर्याः ।।
शृणोति यः श्रावयते च भक्त्या श्रीद्वारकावासफलं लभेत्सः।।३४।।
श्रीद्वारकाया नृपखण्डमेतन्मया तवाग्रे कथितं सुपुण्यम्।।
कीर्तिकुलंभक्तिमतीव मुक्तिं ददाति राज्यं च सदैव शृण्वताम् ।।३५।।
इति श्रीमद्गर्गसहितायां श्रीद्वारकाखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे तृतीयदुर्गे पिंडारक माहात्म्यंनामेकविंशोऽध्यायः ।।
इति श्रीद्वारकाखंडः समाप्तः ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ६ (द्वारकाखण्डः)/अध्यायः २२

https://sa.wikisource.org/s/w4p

द्वारकाखण्डः - द्वाविंशोऽध्यायः

सुदामाविप्रोपाख्यानम् -

श्रीनारद उवाच -
श्रीकृष्णस्य सखा कश्चित् सुदामा नाम ब्राह्मणः ।
स उवास स्वपुर्यां तु सत्या च भार्ययावृतः ॥ १ ॥
विरक्तो धनहीनश्च वेदवेदांगपारगः ।
समानशीलया पत्न्या चक्रे वृत्तिमयाचिताम् ॥ २ ॥
स कदाचित् प्रियां प्राह सीदमानां दरिद्रतः ।
श्रीकृष्णो द्वारकानाथो मित्रं मम पतिव्रते ॥ ३ ॥
मया तेनापि पठिता विद्या सान्दीपनेर्गृहे ।
पुनर्न दृष्टः श्रीकृष्णो भोजवृष्ण्यन्धकेश्वरः ॥ ४ ॥
त्रैलोक्यनाथो भगवान् दुःखहा दीनवत्सलः ।
इति श्रुत्वा वचस्तस्य शुष्कवक्त्रा पतिव्रता ॥ ५ ॥
जीर्णवस्त्रधरा दीना पतिं प्राह बुभुक्षिता ।
यदि ब्रह्मन् ननु हरिः सखा ते कमलापतिः ॥ ६ ॥
बुभुक्षितः कथंभूतो जीर्णकर्पटधारणः ।
द्वारकायां जना गत्वा दृष्ट्वा साक्षाच्छ्रीयः पतिम् ।
धनयुक्ताः समायान्ति तस्मात्वं गन्तुमर्हसि ॥ ७ ॥
सुदामोवाच -
सर्वेषां शिक्षकोऽहं त्वं तस्मै शिक्षां प्रदास्यसि ।
विप्रस्य विदुषो भिक्षा धनं प्रकथितं प्रिये ॥ ८ ॥
प्रियोवाच -
सखातु श्रीपतिर्यस्य नातिदूरे प्रवर्त्तते ।
तमुपेहि स ते दुःखं दारिद्र्यं नाशयिष्यति ॥ ९ ॥
गता अवस्था मम ते दुःखदारिद्र्य भुंजतोः ।
दातुः कृपानिधेः कान्त मित्रतायाश्च किं फलम् ॥ १० ॥
सुदामोवाच -
विधिना लिखितं भाग्यं तत्तथैव भविष्यति ।
यातायातेन किं भद्रे हरेर्ध्यानं करोम्यहम् ॥ ११ ॥
यद्द्वारि देशे राजानो देवगन्धर्वकिन्नराः ।
आज्ञां विना न यास्यन्ति दीनस्य मम का कथा ॥ १२ ॥
प्रियोवाच -
विनाज्ञां नैव यास्यन्ति देवगन्धर्वकिन्नराः ।
अन्तर्यामी हरिः शीघ्रं दूतैस्त्वामाह्वयिष्यति ॥ १३ ॥
विप्र उवाच -
दयालुरीदृशः कृष्णो परन्तु श्रृणु भामिनि ।
विपत्तिकाले मित्रस्य न गच्छेद् गृहमुत्तमम् ॥ १४ ॥

कथं तु याचनां कुर्वे चिराद्दृष्ट्वा स्वकं प्रियम् ।
निर्लोभात्तु भवेत् प्रीतिर्याचनात्तु गमिष्यति ॥ १५ ॥
प्रियोवाच -
दुःखदारिद्र्यहरणं श्रीहरेदर्शनं कुरु ।
याचना नैव कर्तव्या स तेऽर्थं बहु दास्यति ।
एवं तु प्रियया विप्रो बहुधैवं प्रभाषितः ॥ १६ ॥
अयं हि परमो लाभः कृत्वा मित्रस्य दर्शनम् ।
उपायनं तु किं दास्ये लज्जितोऽहं दरिद्रतः ॥ १७ ॥
इत्युक्त्वा सा गता शीघ्रं परगेह तदा सती ।
तण्डुलांश्चतुरो मुष्टिन् याचित्वा स्वगृहं ययौ ॥ १८ ॥
जीर्णकर्पटखण्डे च बद्ध्वा तान् पतये ददौ ॥ १९ ॥
ततो गृहीत्वा पृथुकांश्च तण्डुलान्
    कुचैलधारी मलिनश्च दुर्बलः ।
जगाम कृष्णस्य पुरीं शनैः शनै-
    र्ब्रह्मण्यदेवं मनसा च संस्मरन् ॥ २० ॥
सोत्तीर्य सिन्धुमुडुपेन ददर्श तत्र
    श्रीद्वारकां हरिपुरिं कनकैर्विचित्राम् ।
श्रेणीसभाविविधदुर्गगृहैः पताकैः
    श्रृंगाटकैरतिबलैर्यदुभिश्च गुप्ताम् ॥ २१ ॥
दृष्ट्वा कृष्णपुरीं विप्रो जनानापृछ्य श्रीहरेः ।
श्रीमन्दिरं तु कुत्रास्ते सर्वे वदत साम्प्रतम् ॥ २२ ॥
इति श्रुत्वा माधवस्य भवनानाञ्च रक्षकाः ।
उचुस्ते वर्तते कृष्णः सर्वेषु मन्दिरेषु च ॥ २३ ॥
इत्युपश्रुत्य सदनं प्रविश्यैकतमं द्विजः ।
ब्रह्मानन्दं गतः कृष्णं पर्यंकस्थं विलोक्य च ॥ २४ ॥
सखायमागतं ज्ञात्वा सहसोत्थाय माधवः ।
दोर्भ्यां मिलित्वा चान्योन्यं प्रेम्णा ह्यश्रुकलाकुलः ॥ २५ ॥
स्वर्णपात्रेण तस्यापि पादौ प्रक्ष्याल्य तज्जलम् ।
गृहीत्वा शिरसा तं तु पर्यंक उपवेश्य च ॥ २६ ॥
अर्चनं कृतवान् गन्ध-चन्दनागुरुकुंकुमैः ।
पक्वान्नैर्धूपदीपैश्च मधुपर्कैर्विधानतः ॥ २७ ॥
पश्चादावेद्य ताम्बूलं गाञ्च स्वागतमब्रवीत् ।
वृद्धं कुचैलं मलिनं दुर्बलं श्वेतमूर्द्धजम् ॥ २८ ॥
मित्रविन्दा पर्यचर-द्व्यजनेन स्मितान्विता ।
श्रीकृष्णस्य प्रियाः सर्वा विस्मिता जहसुस्तदा ॥ २९ ॥
उचुः परस्परं नार्यः प्रेक्ष्य विप्रं समर्चितम् ।
भिक्षुणा ह्यवधूतेन किमनेन कृतं तपः ॥ ३० ॥
येन त्रैलोक्यनाथेन सत्कृतश्चाग्रजो यथा ।

एतस्मिन्नन्तरे तौ द्वौ कथयाञ्चक्रतुः कथाः ।
पूर्वा गुरुकुले जाता हस्तौ गृह्य परस्परम् ॥ ३१ ॥
श्रीकृष्ण उवाच -
श्रृणु ब्रह्मन् प्रपठिता सर्वविद्या त्वया मया ।
गुरवे दक्षिणां दत्वा पुनस्त्वं नैव दृश्यसे ॥ ३२ ॥
अहं तु द्वारकां यातो जरासन्धभयात् सखे ।
कुत्र स्थले तव विभो निवासो वद मे खलु ॥ ३३ ॥
कदाचिदिन्धनार्थे वै गुरुदारैः प्रणोदिताः ।
विद्यार्थिनो वयं सर्वे वनं जग्मुर्भयंकरम् ॥ ३४ ॥
विपत्तिरभवत् तत्र वातवर्षभयंकरी ।
रविरस्तं गतो रात्र्यामन्धकारोऽभवन्महान् ॥ ३५ ॥
सर्वं जलमयं जातं स्थलं नैव तु दृश्यते ।
वयं परस्परं सर्वे गृहीतकरपंकजा ॥ ३६ ॥
विद्युत्प्रकाशे पश्यन्तो दिक्षु सर्वासु बभ्रमुः ।
ततः सूर्योदये जाते गुरुः सान्दीपनिर्महान् ॥ ३७ ॥
जले शिष्यांश्च शीतार्तान् वनं गत्वा ददर्श ह ।
जलात् सर्वान् स्थले कृत्वा गुरुरश्रुपरिप्लुतः ॥ ३८ ॥
उवाच बालका यूयमस्मदाज्ञापरायणाः ।
प्रेष्ठस्तु प्राणिनामात्मा तमनादृत्य मत्पराः ॥ ३९ ॥
तस्माद्भवद्भ्यः सन्तुष्टो वरं दास्यामि दुर्लभम् ।
भवतां चापि सर्वत्र पूर्णाः सन्तु मनोरथाः ॥ ४० ॥
वेदशास्त्रपुराणानि कण्ठस्थानि भवन्तु हि ।
तस्माद्गुरोश्च कृपया पूर्णोऽहं सर्वसौख्यतः ॥ ४१ ॥
सुदामोवाच -
देवदेव गुरुस्त्वं तु कोटिब्रह्माण्डनायकः ।
श्रीपतेस्तस्य गुरुषु वासोऽत्यन्तविडम्बनम् ॥ ४२ ॥
ततः सुदामा विप्रस्तु कृष्णाय परमात्मने ।
पृथुकाँस्तण्डुलान् राजन् न प्रायच्छदवाङ्मुखः ॥ ४३ ॥
सर्वात्मा भगवांस्तस्य ज्ञात्वाऽऽगमनकारणम् ।
नायं विप्रस्तु श्रीकामो मुक्त्यर्थं मां तु सेवते ॥ ४४ ॥
भार्या पतिव्रता दुःखाद्धनाशां चास्य कुर्वती ।
तस्माद्धनं कथं दास्ये अदात्रोश्च तयोरहम् ॥ ४५ ॥
इति ब्रुवन् पुनर्ज्ञात्वा हेतोर्मम स तण्डुलान् ।
प्रगृह्य गतवानत्र लज्जया नैव दास्यति ॥ ४६ ॥
तस्मात्तु याचनां कुर्वे विदित्वैवं वचोऽब्रवीत् ॥ ४७ ॥
कृष्ण उवाच -
गृहान् मदर्थे भवता किमानीतमुपायनम् ।
अण्वप्युपाहृतं यच्च भक्त्या भूरि भविष्यति ॥ ४८ ॥

पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ।
तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥ ४९ ॥
इत्थमाभाष्य भगवानदातुश्च द्विजन्मनः ।
चीरखण्डात्तण्डुलांश्च जहार किमिदं स्वयम् ॥ ५० ॥
एतत्त्वयोपनीतं मे सखे परमप्रीणनम् ।
विश्वं मां तर्पयिष्यन्ति ब्रह्मन्नेते च तण्डुलाः ॥ ५१ ॥
ईदृशा गोकुले भुक्ताः श्रेष्ठाः पृथुकतण्डुलाः ।
मात्रा यशोदया दत्ताः पुनस्तान्नैव दृष्टवान् ॥ ५२ ॥
इत्येकमुष्टि जग्ध्वा च भूमिजां सम्पदं ददौ ।
द्वितीयां जग्धुमारेभे दातुं पातालसम्पदाम् ॥ ५३ ॥
तावद्वक्षस्थलाच्छ्रीघं जगृहे श्रीः करं हरेः ।
अपराधाद्विना नाथ कथं मां त्यक्तुमिच्छसि ॥ ५४ ॥
एतावताऽलं श्रीकृष्ण शक्रतुल्यो द्विजो भवेत् ।
द्विजेन निर्धनेनापि न ज्ञातं तद्रहस्यकम् ॥ ५५ ॥
सम्पूर्णञ्च धनं प्राप्तं स्वगृहे विष्णुमायया ।
उषित्वा रजनीमेकां भुक्त्वा पीत्वा सुखं गतः ॥ ५६ ॥
श्वोभूते स्वगृहान् गन्तुं कृष्णं नत्वा मनो दधे ।
स चाज्ञप्तो भगवता वन्दितः परिरम्भितः ॥ ५७ ॥
याचना न कृता तेन व्रीडितः स्वगृहान् ययौ ।
ब्रह्मण्यता मया दृष्टा विप्रदेवस्य श्रीपतेः ॥ ५८ ॥
अहं दरिद्रः कृष्णस्य बाहुभ्यां परिरम्भितः ।
प्रियाजुष्टे च पर्यंके भ्रातेव स्थापितो द्विजः ॥ ५९ ॥
वीजितो व्यजनेनापि रुक्मिण्या सत्यभामया ।
निर्द्धनस्तु धनं लब्ध्वा श्रीपतिं नैव संस्मरेत् ॥ ६० ॥
इत्थं करुणया मह्यं धनं कृष्णो न दत्तवान् ।
इत्थं विचारयन् गच्छन् संस्मरन्ब्राह्मणीं रुषा ॥ ६१ ॥
गृहाण धनकोटिञ्च गृहं गत्वा ब्रवीम्यहम् ।
ब्रह्मण्यदेवो दाता च श्रीकृष्णोऽयं मया श्रुतः ॥ ६२ ॥
प्रत्यक्षदृष्टः कृपणो गर्वितो धनपूरितः ।
शापं दास्ये कथं मित्रे धनलोभादहं वृथा ॥ ६३ ॥
यादृशी मे कृता प्रीतिस्तादृशीं प्रापयिष्यति ।
पितरावस्य कंसेन कारागरे कृतौ पुरा ॥ ६४ ॥
कृष्णस्तु नन्दसदने परगेहे च वर्द्धितः ।
स दास्यति कथं द्रव्यं धनयुक्तोऽपि निर्धनः ॥ ६५ ॥
रत्नैः प्रपूरितान् गेहान् दृष्ट्वा वाञ्छां न कारयेत् ।
ललाटे लिखितं यद्यन्न तन्न्यूनं भविष्यति ॥ ६६ ॥
इति संकथयन् विप्रो निजपुर्यन्तिके गतः ।
सुवर्णदुर्गसंयुक्तां कपाटध्वजमण्डिताम् ॥ ६७ ॥

तोरणैः कलशैश्चित्रैः प्रासादैः सुजनैर्वृताम् ।
द्वारकामिव शोभाढ्यां सर्वरत्नैः प्रपूरिताम् ॥ ६८ ॥
दृष्ट्वा विप्रस्तु किमिदं कस्य स्थानमिति ब्रुवन् ।
रथ्यां रथ्यां भ्रमन्तं तं प्रत्यगृह्णन् स्त्रियो नराः ॥ ६९ ॥
नागच्छन्तं द्विजं दृष्ट्वा किंकर्यः किंकरास्तथा ।
स्वामिन्यै कथयामासुः श्रुत्वा सा विस्मयं गता ॥ ७० ॥
भर्तारमागतं श्रुत्वा पत्नी सम्भ्रमसंयुता ।
निश्चक्रामालयात्तूर्णं साक्षाच्छ्रीरिव रूपिणी ॥ ७१ ॥
ब्राह्मणी शिबिकारूढा दासीदासगणैर्वृता ।
भ्रमन्तमग्रहीद्विप्रं दर्शयित्वा स्वकं मुखम् ॥ ७२ ॥
दृष्ट्वा स्फुरन्तीं तरुणीञ्च भार्यां
    स्वर्णाम्बरै रत्नविभूषणाढ्याम् ।
यथेन्दिरां रूपवतीं विमाने
    मुदान्वितः कृष्णकृपाञ्च मेने ॥ ७३ ॥
निजगेहं तया युक्तः श्रीकृष्णभवनोपमम् ।
भोजनैर्द्रव्यरत्नैश्च पर्यंकव्यजनासनैः ॥ ७४ ॥
वितानैः स्वर्णपात्रैश्च तोरणैः समलंकृतम् ।
दृष्ट्वा कृष्णस्य कृपया सुदामा तरुणोऽभवत् ॥ ७५ ॥
बुभुजेऽलम्पटो विप्रः समृद्धिं स्वामहैतुकीम् ।
मनसा जायया त्यक्ष्यञ्ज्ञानवैराग्यभक्तितः ॥ ७६ ॥
चकार तर्कनां विप्रः कुतो मम समृद्धयः ।
दत्त ब्रह्मण्यदेवेन देवानामपि दुर्लभाः ॥ ७७ ॥
ईदृशीं सम्पदं दत्वा नावोचत् किमपि स्वयम् ।
मम तण्डुलमुष्टिञ्च प्रीत्या प्रत्यग्रहीद्धरिः ॥ ७८ ॥
तस्य सख्यञ्च दास्यञ्च भूयान्मे जन्मजन्मनि ।
तत्पदाम्बुरुहध्यानात् तरिष्येऽहं भवार्णवम् ॥ ७९ ॥
विचिन्त्य चेत्थं मनसा सुदामा
    पत्न्यावृतः कृष्णपदारविन्दे ।
मनश्च कृत्वा धनमेव विप्रान्
    दत्वा हरेर्धाम परं जगाम ॥ ८० ॥
एतच्छ्रीकृष्णदेवस्य चरितं श्रृणुयान्नरः ।
दारिद्र्यान्मुच्यते शीघ्रं भक्तो भगवतो भवेत् ॥ ८१ ॥
श्रीद्वारकाया नृप खण्डमेत-
    न्मया तवाग्रे कथितं सुपुण्यम् ।
कीर्तिं कुलं भक्तिमतीव मुक्तिं
    ददाति राज्यञ्च सदैव श्रृण्वताम् ॥ ८२ ॥

इति श्रीगर्गसंहितायां द्वारकाखंडे श्रीनारद बहुलाश्व संवादे

सुदामविप्रोपाख्यानवर्णनं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०१



मरुत्तोपाख्यानम्

श्री भगवानुवाच -

नमो भगवते तुभ्यं वासुदेवाय साक्षिणे ॥

प्रद्युम्नायानिरुद्धाय नमः संकर्षणाय च ॥१॥

अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानांजनशलाकया ॥

चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरुवे नमः ॥२॥

श्रीगर्ग उवाच -

इत्थं श्रीकृष्णचरितं मया ते कथितं मुने ॥

चतुष्पदार्थदं नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥३॥

शौनक उवाच -

बहुलाश्वो मैथिलेंद्रः श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ॥

किं पप्रच्छाथ देवर्षिं तन्मे ब्रूहि तपोधन ॥४॥

श्रीगर्ग उवाच -

उग्रसेनं यादवेंद्रं श्रीकृष्णेन कृतं मुने ॥

श्रुत्वातिविस्मितो राजा नारदं प्राह मैथिलः ॥५॥

बहुलाश्व उवाच -

को वायं मरुतो राजा केन पुण्येन भूतले ॥

यादवेंद्रो महाबुद्धिरुग्रसेनो बभूव ह ॥६॥

यस्य श्रीकृष्णचन्द्रोऽपि सहायोऽभूद्धरिः स्वयम् ॥

तस्याहो महिमानं मे ब्रूहि देवर्षिसत्तम ॥७॥

श्रीनारद उवाच -

सूर्यवंशोद्भवो राजा चक्रवर्ती कृते युगे ॥

यज्ञं चकार विधिवन्मरुतो यो जगज्जितः ॥८॥

महासम्भृतसम्भारैर्हिमाद्रेः पार्श्व उत्तरे ॥

संवर्तं मुनिशार्दूलं गुरुं कृत्वा हि दीक्षितः ॥९॥

पंचयोजनविस्तीर्णः कुण्डोऽभूद्यस्य चाध्वरे ॥

योजनं ब्रह्मकुण्डस्तु गव्यूतिः पंच कुंडकाः ॥१०॥

मेखलागर्तविस्तारवेदीभिर्निर्मिता दश ॥

सहस्रहस्तमुच्चाङ्गो यज्ञस्तंभो बभौ महान् ॥११॥

विंशद्योजनविस्तीर्णः सौवर्णो यज्ञमण्डपः ॥

वितानतोरणै रेजे कदलीषंडमण्डितः ॥१२॥

ब्रह्मरुद्रादयो देवाः सगणास्तत्र चागताः ॥

ऋषयो मुनयः सर्वे तस्य यज्ञं समाययुः ॥१३॥

होतारो दश लक्षाणि दश लक्षाणि दीक्षिताः ॥

अध्वर्यवः पंचलक्षमुद्गातारस्तथा परे ॥१४॥

आहूतास्तत्र विद्वांसश्चतुर्वेदविदो द्विजाः ॥

सर्वशास्त्रार्थ तत्वज्ञाः कोटिशोऽन्ये प्रपूजिताः ॥१५॥

हस्तिशुण्डासमां धारां भुक्त्वाऽऽज्यस्य हुताशनः ॥

अजिर्णं प्राप तद्यज्ञे न चित्रं विद्धि मैथिल ॥१६॥

येभ्यो भागं वदन्तीह विश्वेदेवाः सभासदः ॥

तेभ्यस्तेभ्यो ददुर्वा ताः परिवेष्टार एव ते ॥१७॥

केऽपि जीवास्त्रिलोक्यां तु न बभूवुर्बुभुक्षिताः ॥

सर्वे देवास्तु सोमेन ह्यजीर्णत्वमुपागताः ॥१८॥

संवर्ताय ददौ राज्यं जंबूद्वीपस्य चाध्वरे ॥

गजानां हेमभाराणां नियुतानि चतुर्दश ॥१९॥

शतार्बुदं हयानां तु यज्ञांते दक्षिणां नृप ॥

कोटिशो नवरत्नानां महार्हाणां महात्मने ॥२०॥

हयानां पंचसाहस्रं गजानां शतमेव च ॥

शतभारं सुवर्णानां ब्राह्मणे ब्राह्मणे ददौ ॥२१॥

जलभोजनपात्राणि हैमानि प्रस्फुरंति च ॥

भुक्त्वा तानि विसृज्याशु गतास्तुष्टा द्विजातयः ॥२२॥

विप्रत्यक्तैः स्वर्णपात्रैरुच्छिष्टैर्नृप वर्जितैः ॥

हिमाद्रिपार्श्वे शैलोऽभूदद्यापि शतयोजनम् ॥२३॥
मरुतस्य यथा यज्ञो न तथान्यस्य कर्हिचित् ॥
त्रिलोक्यां शृणु राजेन्द्र न भूतो न भविष्यति ॥२४॥
यज्ञकुण्डाद्विनिर्गत्य परिपूर्णतमः स्वयम् ॥
आत्मानं दर्शयामास मरुताय महात्मने ॥२५॥
तमालोक्य हरिं नत्वा कृतांजलिपुटो नृपः ॥
गदितुं न समर्थोऽभूद्रोमांची प्रेमविह्वलः ॥२६॥
तं प्रेमपूरितं दृष्ट्वा पतितं पादयोर्नतम् ॥
उवाच भगवान्साक्षान्मेघगंभीरया गिरा ॥२७॥
श्रीभगवनुवाच -
राजंस्त्वयाहं विनयेन तोषितो
    निष्कारणैर्यज्ञपरैः समर्चितः ॥
वरं परं ब्रूहि महामते त्वरं
    दास्यामि देवैरपि दुर्लभं दिवि ॥२८॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा तु राजा मरुतः कृतांजलिः
    प्रदक्षिणीकृत्य हरिं परमेश्वरम् ॥
संपुज्य भक्त्या विशदोपचारकै-
    र्नत्वा भृशं गद्गदया गिराब्रवीत् ॥२९॥
मरुत उवाच -
न वेद्म्यहं त्वच्चरणारविंदतो
    वरं परं श्रीपुरुषोत्तमोत्तम ॥
समेत्य गंगा तृषितातिदुर्धियः
    खनंति कूपं हि यथा नरेतराः ॥३०॥
तथापि याचे तव वाक्यगौरवा-
    त्पादारविंदं हृदयारविंदात् ॥
कदापि मे मा व्रजतु व्रजेश्वर
    मूलं चतुर्णां विदुरर्थसंपदाम् ॥३१॥

श्रीभगवानुवाच -

धन्योऽस्ति राजंस्तव निर्मला मतिः

प्रलोभितस्यापि वरैर्न कामभृत् ॥

तथापि मत्तो वरयेप्सितं वरं विना

फलं भक्तसुखान्न मे सुखम् ॥३२॥

मरुत उवाच -

देयं यदा मे वरमीप्सितं प्रभो

वैकुण्ठलोकं कुरुताद्धरातले ॥

रक्ष स्थितं मां निजभक्तवत्सल

तस्मिन्पुरे भक्तजनैः परैः सह ॥३३॥

श्रीभगवानुवाच -

अस्मिन्मनौ देवमनोरथाब्धिं

गतेषु विंशेषु युगेषु चाष्टौ ॥

गत्वाथ नाकं धरणीं समेत्य

मया हि गोवत्सपदं करिष्यसि ॥३४॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा भगवान्साक्षात्तत्रैवांतरधीयत ॥

सोऽयं तु मरुतो राजा ह्युग्रसेनो बभूव ह ॥३५॥

तं यज्ञं कारयामास राजसूयं हरिः स्वयम् ॥

किं दुर्लभं त्रिलोक्यां तु भक्तानां मैथिलेश्वर ॥३६॥

मरुतस्यापि चरितं यः शृणोति नृपोत्तम ॥

तस्य ज्ञानं सवैराग्यं भक्तियुक्तं प्रजायते ॥३७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीमरुतोपाख्यानं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०२

https://sa.wikisource.org/s/wc6

< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

बहुलाश्व उवाच -

कथं चकार विधिवद्राजसूयाध्वरं नृप ॥

श्रीकृष्णेन सहायेन वदैतन्नितरां मुने ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

उग्रसेनः सुधर्मायां कृष्णं संपूज्य चैकदा ॥

नत्वा प्राह प्रसन्नात्मा कृतांजलिपुटः शनैः ॥२॥

उग्रसेन उवाच -

भगवान्नारदमुखाच्छ्रुतं यस्य महत्फलम् ॥

तं यज्ञं राजसूयाख्यं करिष्यामि तवाज्ञया ॥३॥

त्वत्पादसेवया पूर्वे मनोरथमहार्णवे ॥

तेरुर्जगत्तृणीकृत्य निर्भयाः पुरुषोत्तम ॥४॥

श्रीभगवानुवाच -

सम्यग्व्यवसितं राजन्भवता यादवेश्वर ॥

यज्ञेन ते जगत्कीर्तिस्त्रिलोक्यां संभविष्यति ॥५॥

आहूय यादवान्साक्षात्सभां कृत्वथ सर्वतः ॥

तांबूलबीटिकां धृत्वा प्रतिज्ञां कारय प्रभो ॥६॥

ममांशा यादवाः सर्वे लोकद्वयजिगीषवः ॥

जित्वारीनागमिष्यंति हरिष्यंति बलिं दिशाम् ॥७॥

श्रीनारद उवाच -

अथांधकादीनाहूय शक्रसिंहासने स्थितः ॥

सुधर्मायां प्राह नृपो धृत्वा तांबूलबीटिकाम् ॥८॥

उग्रसेन उवाच -

यो जयेत्समरे सर्वाञ्जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥

मनस्वी शक्रकोदण्डी सोऽत्ति तांबूलबीटिकाम् ॥९॥

श्रीनारद उवाच -

नृपेषु तूष्णीं प्रगतेषु सत्सु

श्रीरुक्मिणीनंदन एव चागात् ॥
जग्राह ताम्बूलचयं महात्मा
नत्वा नृपं मैथिल शंबरारिः ॥१०॥

प्रद्मुम्न उवाच -

विजित्य समरे सर्वाञ्जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥
गृहीत्वा च बलिं तेभ्य आगमिष्याम्यहं बलात् ॥११॥
अगम्यागमनं बभ्रोर्ब्राह्मणस्य गुरोस्तथा ॥
हत्या भ्रूणस्य मे भूयान्न कुर्यां कर्म चेदिदम् ॥१२॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा वचः शंबरारेः साधु साध्विति यूथपाः ॥
ऊचुस्तेषां पश्यतां च तं जग्राह यदूत्तमः ॥१३॥
गर्गाद्यदुकुलाचार्यान्मुहूर्तं बोध्य यत्नतः ॥
तत्स्नानं कारयामास मुनिभिर्वेदसूक्तिभिः ॥१४॥
उग्रसेनोऽथ तिलकं प्रद्युम्नस्य चकार ह ॥
बलिं दत्वा नमश्चक्रुः सर्वे यादवयूथपाः ॥१५॥
उग्रसेनो ददौ खड्गं प्रद्युम्नाय महात्मने ॥
कवचं प्रददौ साक्षाद्बलदेवो महाबलः ॥१६॥
स्वतूणाभ्यां विनिष्कृष्य तूणावक्षयसायकौ ॥
धनुश्च शार्ङ्गधनुषः समुत्पाद्य ददौ हरिः ॥१७॥
किरीटकुंडले दिव्ये पीतं वासो मनोहरम् ॥
छत्रं च चामरे साक्षाच्छूरो वृद्धो ददौ पुनः ॥१८॥
शतचन्द्रं ददौ तस्मै वसुदेवो महामनाः ॥
उद्धवः प्रददौ साक्षान्मालां किंजल्किनीं शुभाम् ॥१९॥
अक्रूरो दक्षिणावर्तं शंखं विजयदं ददौ ॥
श्रीकृष्णकवचं यंत्रं गर्गाचार्यो ददौ मुनिः ॥२०॥
तदैव ह्यागतः शक्रो लोकपालैः सकौतुकः ॥
आजग्मतुर्ब्रह्मशिवौ देवर्षिगणसंवृतौ ॥२१॥
प्रद्युम्नाय ददौ शूली त्रिशूलं ज्वलनप्रभम् ॥

ब्रह्मा ददौ महाराज पद्मरागं शिरोमणिम् ॥ २२॥

पाशी पाशं शक्तिधरः शक्तिं शत्रुविमर्दिनीम् ॥

वायुश्च व्यजने दिव्ये यमो दंडं ददौ पुनः ॥२३॥

रविर्गदां महागुर्वी कुबेरो रत्नमालिकाम् ॥

चन्द्रकांतमणिं चन्द्रः परिघं च तनूनपात् ॥२४॥

क्षितिश्च पादुके प्रादाद्दिवे योगमये परे ॥

प्रद्युम्नाय ददौ कुंतं भद्रकाली तरस्विनी ॥२५॥

हेमाढ्यमुच्चशिखरं सहस्रहयसंयुतम् ॥

विश्वकर्मकृतं साक्षाद्ब्रह्मांडांतर्बहिर्गतम् ॥२६॥

सहस्रचक्रसंयुक्तं मनोवेगं घनस्वनम् ॥

मंजीरकिंकिणीजालं घंटाटंकारभूषणम् ॥२७॥

रथं ददौ महादिव्यं सहस्रध्वजशोभितम् ॥

जैत्रं रत्नमयं शुक्रः प्रद्युम्नाय महात्मने ॥२८॥

शंखदुंदुभयो नेदुस्तालवीणादयस्तदा ॥

मृदंगवेणूसन्नादैर्जयध्वनिसमाकुलैः ॥२९॥

वेदघोषैर्लाजपुष्पैर्मुक्तावर्षसमन्वितैः ॥

प्रद्युम्नस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे प्रद्युम्नविजयाभिषेको नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०३



दिग्विजये यादवसैन्याभियानम्

श्रीनारद उवाच -

अथ नत्वा हरिं कार्ष्णिरुग्रसेनं बलं गुरुम् ॥

नीत्वाज्ञां रथमारुह्य कुशस्थल्या विनिर्ययौ ॥१॥

तथा तमनुगाः सर्वे यादवा उद्धवादयः ॥

भोजवृष्ण्यंधकमधु-शूरसेनदशार्हकाः ॥२॥

तथा स्वभ्रातरः सर्वे गदाद्याः कृष्णनोदिताः ॥

सपुत्रा सबलाः सर्वे सांबाद्याश्च महारथाः ॥३॥

किरीटिनः कुंडलिनो लोहकंचुकमंडिताः ॥

चतुरंगबलोपेताः कोटिशस्ते विनिर्ययुः ॥४॥

कलापिहंसगरुड-मीनतालध्वजै रथैः ॥

सूर्यमंडलसंकाशैश्चंचलाश्वनियोजितैः ॥५॥

हेमकुंभैः सशिखरैर्मुक्तातोरणराजितैः ॥

विडंबयद्भिर्नितरां वायुवेगमतः परम् ॥६॥

चामरांदोलितैर्दिव्यैर्वीरमंडलमंडितैः ॥

सौवर्णैर्देवधिष्णाभै रेजुर्वीरा मनोहराः ॥७॥

मदच्युताश्चित्रमुखा हेमजालसमन्विताः ॥

महोद्भटा गजा उच्चरणद्घण्टारुणांबराः ॥८॥

गिरीन्द्रशिखरा भद्रा द्विपेंद्रान् दिग्विभावितान् ॥

विडंबयन्तो दृश्यंते राजसैन्ये द्विपा नृप ॥९॥

केचिद्भद्रास्तु कथिताः केचिद्भद्रमृगाः परे ॥

विंध्याचलभवाः केचित्केचित्काश्मीरसंभवाः ॥१०॥

मलयप्रभवाः केचिद्धिमाद्रिप्रभवाः परे ॥

मौरंगप्रभवाः केचित्कैलासवनसंभवाः ॥११॥

ऐरावतकुलेभाश्च चतुर्दंता कलापिनः ॥
त्रिशुंडा गरुडाभाश्च गच्छंति भुवि चांबरे ॥१२॥
ध्वजयुक्ताः कोटिगजाः कोटिदुंदुभिसंयुताः ॥
कोटिसैन्या महामात्यै रत्नमंडलमंडिताः ॥१३॥
गर्जयंतो घनश्यामा नीडोदुंबरराजिताः ॥
इतस्ततो विरेजुस्ते बलेऽब्धौ मकरा इव ॥१४॥
करैर्गुल्मान्समुत्पाट्य क्षेपयंतोऽर्कमंडलम् ॥
कंपयंतो भुवं पादैर्मदैरार्द्रीकृताचलाः ॥१५॥
दुर्गाद्रिगंडशैलादीन्पातयंतः शिरःस्थलेः ॥
खंडयंतश्च शत्रूणां बलमेतादृशा गजाः ॥१६॥
तुरंगा निर्गता राजन् केचिन्मात्स्याः कलिंगजाः ॥
औशीनराः कौशलाश्च वैदर्भाः कुरुजांगलाः ॥१७॥
कांबोजजाः सृंजयजाः कैकयाः कुंतिसंभवाः ॥
दारदाः केरला आंगा बांगा विकटसंभवाः ॥१८॥
कौंकणाः कोटकाः केचित्कर्णाटा गौर्जरा हयाः ॥
सौवीराः सैंधवाः केचित्पांचाला अर्बुदाः परे ॥१९॥
काच्छाश्च केचिदानर्ता गांधारा मालवादयः ॥
महाराष्ट्रभवाः केचित्तैलंगा जलसंभवाः ॥२०॥
परिपूर्णतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥
वाजिशालासु वर्त्तंते तेऽपि सर्वे विनिर्गताः ॥२१॥
श्वेतद्वीपाश्च वैकुंठात्तथाऽजितपदा नृप ॥
रमावैकुंठलोकाच्च प्राप्ता ये तेऽपि निर्गताः ॥।२२॥
हेमहारसमायुक्ता मुक्तामालामनोहराः ॥
शिखामणिमहारश्मिसेविताः सुपरिच्छदाः ॥२३॥
चामरैर्मंडिताः पुच्छमुखपादस्फुरत्प्रभाः ॥
यादवानां महासैन्ये दृश्यन्ते चेदृशा हयाः ॥२४॥
वायुवेगा मनोवेगा न स्पृशंतः पदैर्भुवम् ॥
अपक्वसूत्रेष्वतिगा बुद्बुदेष्वपि मैथिल ॥२५॥

व्रजंतः पारदमनु जालेषूर्णाभवेषु च ॥
दृश्यंतेऽपि निराधारा स्फारा वारिषु मैथिल ॥२६॥
गंडशैलनदीदुर्गगर्तप्रासादसंचयान् ॥
विलंघयंतः सततं चंचलास्ते तुरंगमाः ॥२७॥
मायूरीं तैत्तरीं क्रौञ्चीं हंसी ये खांजनीं गतिम् ॥
कुर्वंतो भुवि नृत्यंतो मैथिलेन्द्र इतस्ततः ॥२८॥
केचित्सपक्षा दिव्यांगाः श्यामकर्णा मनोहराः ॥
पीतपुच्छाश्चंद्रवर्णा वाजिशालाविनिर्गताः ॥२९॥
उच्चैःश्रवःकुले जाताः सूर्यवाजिभवाः परे ॥
आश्विनीसुतविद्याढ्या वरुणेन प्रयोजिताः ॥३०॥
केचिन्मंदारभाः केचिच्चित्रवर्णा मनोहराः ॥
आश्विनीपुष्पसंकाशाः स्वर्णाभा हरितप्रभाः ॥३१॥
पद्मरागप्रभाः केचित्सर्वलक्षणलक्षिताः ॥।
कोटिशः कोटिशो राजन्नन्येऽपि निर्गता हयाः ॥३२॥
धनुर्भृतो भटाः सैन्ये संग्रामे लब्धकीर्तयः ॥
शक्तित्रिशूलासिगदावर्मपाशधराः परे ॥३३॥
वर्षंतः शस्त्रधाराभिः प्रलयाब्धिसमा नृप ॥
दिग्गजा इव दृश्यंते मर्दयन्तो ह्यरीन्मृधे ॥३४॥
एवं विनिर्गतं राजन् यदूनां विपुलं बलम् ॥
दृष्ट्वा सुरासुराः सर्वे विसिस्मुः परमाद्भुतम् ॥३५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे यादवसैन्यगमनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥३॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०४

https://sa.wikisource.org/s/wcp
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

प्रद्युम्नस्य दिग्विजययात्रा

श्रीनारद उवाच -

इत्थं सेनावृतं वीराः प्रद्युम्नं धन्विनां वरम् ॥

श्रीकृष्णबलदेवाभ्यामुग्रसेन उवाच ह ॥१॥

उग्रसेन उवाच -

हे प्रद्युम्न महाप्राज्ञ श्रीकृष्णकृपया त्वरम् ॥

विजित्य नृपतीन् सर्वान् द्वारकामागयिष्यसि ॥२॥

मत्तं प्रमत्तमुन्मत्तं सुप्तं बालं जडं स्त्रियम् ॥

प्रपन्नं विरथं भीतं न रिपुं हंति धर्मवित् ॥३॥

राज्ञो हि परमो धर्म आर्तानामार्तिनिग्रहः ॥

उत्पथानां वधश्चेत्थमाततायी वधार्हणः ॥४॥

पुमान् योषिदुत क्लीब आत्मसंभावितोऽधमः ॥

भूतेषु निरनुक्रोशो नृपाणां तद्वधोऽवधः ॥५॥

नैनो राज्ञः प्रजाभर्तु-र्धर्मयुद्धे वधो द्विषाम् ॥

आदिराज्ञो नृपान्पूर्वं प्राह स्वायंभुवो मनुः ॥६॥

यो रणे निर्भयो भूत्वा कृत्वाङ्घ्रिं प्रागतो व्यसुः ॥

स गच्छेद्धाम परमं भित्वा मार्तंडमंडलम् ॥७॥

भयाद्रणादुपरतस्त्यक्त्वा युद्धे पतिं च यः ॥

व्रजेद्यः क्षत्रियो भूत्वा स महारौरवं व्रजेत् ॥८॥

सेनां रक्षेत्तु राजा हि सेना राजानमेव हि ॥

सूतः कृच्छ्रगतं रक्षेद्रथिनं सारथिं रथी ॥९॥

यूयं च यादवाः सर्वे समर्थबलवाहनाः ॥

कार्ष्णिमेवाभीरक्षंतु कार्ष्णिर्वः परिरक्षतु ॥१०॥

गावो विप्राः सुरा धर्मच्छंदांसि भुवि साधवः ॥

पूजनीयाः सदा सर्वैर्मनुष्यैर्मोक्षकांक्षिभिः ॥११॥
वेदा विष्णुवचो विप्रा मुखं गावस्तनुर्हरेः ॥
अंगानि देवताः साक्षात्साधवो ह्यसवः स्मृताः ॥१२॥
श्रीकृष्णोऽयं हरिः साक्षात्परिपूर्णतमः प्रभुः ॥
येषां चित्ते स्थितो भक्त्या तेषां तु विजयः सदा ॥१३॥
श्रीनारद उवाच -
शिरसा जगृहुः साक्षादुग्रसेनस्य शासनम् ॥
प्रणेमुर्यादवाः सर्वे कृतांजलिपुटा नृप ॥१४॥
उग्रसेनं नृपं शूरं वसुदेवं बलं हरिम् ॥
ननाम कार्ष्णिः शिरसा गर्गाचार्यं महामुनिम् ॥१५॥
श्रीकृष्णबलदेवाभ्यां पुरीं याते नृपेश्वर ॥
दिग्जयार्थी हरेः पुत्रः प्रययौ यादवैः सह ॥१६॥
चतुर्योजनलम्बीत्थं राजमार्गोऽपि यस्य वै ॥
बभौ हेममयैः सर्वैः शिबिरैर्मैथिलेश्वर ॥१७॥
अग्रतो वाहिनीयुक्तः कृतवर्मा महाबलः ॥
ध्वजिनीसहितः पश्चादक्रूरो धन्विनां वरः ॥१८॥
तत्पश्चादुद्धवो मंत्री प्रतिमापंचसंयुतः ॥
तत्पश्चात्कृष्णचंद्रस्य सुतास्त्वष्टादश स्मृताः ॥१९॥
ययुर्महारथा राजन् ये शताक्षौहिणीयुताः ॥
प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च दीप्तिमान्भानुरेव च ॥२०॥
सांबो मधुर्बृहद्भानुश्चित्रभानुर्वृकोऽरुणः ॥
पुष्करो वेदबाहुश्च श्रुतदेवः सुनंदनः ॥२१॥
चित्रभानुर्विरूपश्च कविर्न्यग्रोध एव च ॥
तत्पश्चात्प्रययुः सर्वे गदाद्याः कृष्णनोदिताः ॥२२॥
भोजवृष्ण्यंधकमधु-शूरसेनदशार्हकाः ॥
ऋतुबाणकोटिसंख्या यादवानां प्रकथ्यते ॥
तत्सैन्यसंख्यां नृपते कः करिष्यति भूमिषु ॥२३॥
इत्थं यदूनां चलतां नृपाणां

विकर्षतां तां महतीं च सेनाम् ॥
कोदंडटंकारयुतोऽभवत्कौ
धुंकार आताडित दुंदुभीनाम् ॥२४॥
इभेंद्रचीत्कारहयेंद्रहेषणै-
र्नदद्भुशुंडीदृढवीरगर्जनैः ॥
ढक्कानिनादैर्यदवस्तडित्स्वनैः
प्रचंडमेघा इव ते विडिंडिरे ॥२५॥
राजद्भुवो मंडलमेव दिग्गजा
महत्स्वनैस्ते बधिरीकृता इव ॥
सद्योऽथ दुर्गं रिपवो विदुद्रुवु-
र्निःसाहसाः कौ चलतां महात्मनाम् ॥२६॥
कूर्मास्तु किं काविति के वदंतः
कुतः क्व गच्छाम इति द्रवंतः ॥
उपद्रवो ह्येष विधे क्व याति
चचाल लोकैः सहिता चलेति ॥२७॥
छलेन यज्ञस्य हरिः परेश्वरो
भारं विदेहेश भुवोऽवतारयन् ॥
योऽभूच्चतुर्व्यूहधरो यदोः कुले
तस्मै नमोऽनंतगुणाय भूभृते ॥२८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे प्रद्युम्नदिग्विजयार्थं गमनं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०५



कच्छ तथा कलिङ्गदेशविजयम्

श्रीबहुलाश्व उवाच -

कन्कान्देशान् ययौ जेतुं क्रमतः श्रीहरेः सुतः ॥

तस्य कर्माण्युदाराणि ब्रूहि देवर्षिसत्तम ॥१॥

अहो श्रीकृष्णचंद्रस्य कृपा भक्तेषु चेदृशी ॥

पुनाति प्रश्रुता ध्याता पापिनं संकुलं जनम् ॥२॥

श्रीनारद उवाच -

साधु साधु त्वया पृष्टं साधु ते विमला मतिः ॥

चरितं कृष्णभक्तानां पुनाति भुवनत्रयम् ॥३॥

तत्काले मेघधाराश्च भूमेः सर्वरजांसि च ॥

कविश्चेद्गणयेद्राजन् न हरेः श्रीमतो गुणान् ॥४॥

चतुर्योजनमात्रं हि छाया यस्य प्रदृश्यते ॥

तेन श्वेतातपत्रेण शोभितो रुक्मिणीसुतः ॥५॥

रथेन शक्रदत्तेन स्वसैन्यपरिवारितः ॥

कच्छदेशान् ययौ जेतुं त्रिपुरान्गिरिशो यथा ॥६॥

कच्छदेशाधिपः शुभ्रो मृगयार्थी विनिर्गतः ॥

सेनां समागतां ज्ञात्वा पुरीं हालां समाययौ ॥७॥

प्रद्युम्नस्यागता सेना गजपादप्रताडनैः ॥

चूर्णयंती तरून्देशान्पातयन्ती च मैथिल ॥८॥

उत्थितैस्तद्रजोवृन्दै-रन्धीभूतं नभोऽभवत् ॥

भयं प्रापुर्जनाः सर्वे कच्छदेशनिवासिनः ॥९॥

तदातिहर्षितः शुभ्रो गजानां हेममालिनाम् ॥

नीत्वा पञ्चशतं सद्यो हयानामयुतं तथा ॥१०॥

विंशद्भारं सुवर्णानामागतस्यास्य संमुखे ॥

दत्वा बलिं ननामाशु स्रजा बद्ध्वा करद्वयम् ॥ ११॥

तस्मै तुष्टः शंबरारिः प्रददौ रत्नमालिकाम् ॥

संस्थाप्य राज्ये तं राजंस्तथा हि प्रकृतिः सताम् ॥१२॥

कलिंगान्प्रययौ जेतुं रुक्मिणीनन्दनो बली ॥

पतत्पताकैः सत्सैन्यैर्मेघैरिंद्र इव व्रजन् ॥१३॥

कलिंगराजः स्वबलैः समर्थद्विपवाहनैः ॥

निर्ययौ संमुखे योद्धुं प्रद्युम्नस्य महात्मनः ॥१४॥

कलिंगमागतं वीक्ष्यानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥

रथेनैकेन तत्सैन्यैर्युयुधे यादवाग्रतः ॥१५॥

शतबाणैश्च कालिंगं दशभिर्दशभी रथान् ॥

आतडयद्गजान् वीरश्चापं टंकारयन्मुहुः ॥१६॥

स्वशत्रवश्च स्वे सर्वे साधु साध्विति वादिनः ॥

आनिरुद्धः प्रयुयुधे प्रद्युम्नस्य प्रपश्यतः ॥१७॥

अनिरुद्धस्य बाणौघैः केचिद्वीरा द्विधा कृताः ॥

गजाश्च भिन्नशिरसः पादभिन्ना हया नृप ॥१८॥

रथाश्च चूर्णचरणा हताश्वा हतनायकाः ॥

रथिसारथयो वातैर्निपेतुः पादपा इव ॥१९॥

पलायमानां तां सेनां कलिंगो वीक्ष्य मैथिल ॥

आजगाम गजारूढो विच्छिन्नकवचो रुषा ॥२०॥

द्विसप्ततिभारयुतां गदां चिक्षेप सत्वरम् ॥

गजेन पातयन्वीरान् जगर्ज घनवद्बली ॥२१॥

गदाप्रहारपतितं किंचिद्व्याकुलमानसम् ॥

अनिरुद्धं मृधे वीक्ष्य यादवाः क्रोधपूरिताः ॥२२॥

तदैव तेडुः कालिंगं बाणैस्तीक्ष्णैः स्फुरत्प्रभैः ॥

समांसमुद्भटं श्येनं कुरराश्चंचुभिर्यथा ॥२३॥

कालिंगोऽपि तदा क्रुद्धःसज्जं कृत्वा धनुः स्वयम् ॥

टंकारयन्मुहुर्बाणैर्बाणांश्चूर्णीचकार ह ॥२४॥

गदो गदां समादाय बलदेवानुजो बली ॥

तद्गजं ताडयामास वामहस्तेन मैथिल ॥२५॥

अर्धचंद्रप्रहारेण विशीर्णोऽभूद्गजस्तथा ॥

इन्द्रवज्रप्रहारेण गण्डशैलो यथा नृप ॥२६॥

कालिंगः पतितो भूत्वा गृहीत्वा महतीं गदाम् ॥

गदं च ताडयामास कालिंगं च गदस्तदा ॥२७॥

कलिंगगदयोस्तत्र घोरं युद्धं बभूव ह ॥

विस्फुलिंगान् क्षरन्त्यौ द्वे गदे चूर्णीबभूवतुः ॥२८॥

गदो गृहीत्वा कालिंगं पातयित्वा रणांगणे ॥

चकर्ष स्वकरेणाशु फणिनं गरुडो यथा ॥२९॥

गदाप्रहारव्यथितश्चूर्णितास्थिः कलिंगराट् ॥

आययौ शरणं सोऽपि प्रद्युम्नस्य महात्मनः ॥३०॥

दत्वा बलिं प्राह कलिंगराज-

स्त्वं देवदेवः परमेश्वरोऽसि ॥

कः क्रोधवन्तं प्रसहेत कौ त्वां

जनो यथा दण्डधरं नमस्ते ॥३१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कच्छकलिंगविजयो नाम पंचमोऽध्यायः ॥५॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०६

https://sa.wikisource.org/s/wdh
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

मरुधन्वा-मानस-माहिष्मती-जयम्

श्रीनारद उवाच -

इत्थं जित्वाथ कालिंगं प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥

जगाम मरुधन्वानं जलं वैश्वानरो यथा ॥१॥

गिरिदुर्गसमायुक्तं धन्वदेशाधिपं गयम् ॥

उद्धवं प्रेषयामास ज्ञात्वा तं यादवेश्वरः ॥२॥

गिरिदुर्गे गतः साक्षादुद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥

सभामेत्य गयं प्राह शृणु राजन्महामते ॥३॥

उग्रसेनो यादवेन्द्रो राजराजेश्वरो महान् ॥

जंबूद्वीपनृपाञ्जित्वा राजसूयं करिष्यति ॥४॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥

असंख्यब्रह्मांडपतिर्मंत्री तस्याभवद्धरिः ॥५॥

तेन वै प्रेषितः साक्षात्प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥

शीघ्रं तस्मै बलिं नीत्वा कुलकौशलहेतवे ॥६॥

श्रीनारद उवाच -

श्रुत्वा किंचित्प्रकुपितो वीर्यशौर्यमदोद्धतः ॥

उद्धवं प्राह नृपतिर्गयो नाम महाबलः ॥७॥

गय उवाच -

बलिं तस्मै न दास्यामि विना युद्धं महामते ॥

अल्पकालेन यदवो गता वृद्धिं भवादृशाः ॥८॥

इत्युक्त उद्धवो राजञ्छंबरारिं समेत्य सः ॥

सर्वेषां यादवानां च शृण्वतां प्रशशंस ह ॥९॥

तदैव रुक्मिणीपुत्रो गिरिदुर्गं समाययौ ॥

तत्सैन्यैर्यादवैः सार्द्धं घोरं युद्धं बभूव ह ॥१०॥

चूर्णयन् गजपादैश्च नागरान् भूजनान्द्रुमान् ॥
अक्षौहिणीभ्यां संयुक्तो गयो योद्धुं विनिर्ययौ ॥११॥
रथिनो रथिभिस्तत्र गजवाहा गजैः सह ॥
आश्ववाहैरश्ववाहा वीरा वीरैः परस्परम् ॥१२॥
युयुधुस्तीक्ष्णबाणौघैश्चर्मखड्गगदर्ष्टिभिः ॥
पाशैः परश्वधै राजञ्छतघ्नीभिर्भुशुंडिभिः ॥१३॥
मन्यमानाश्च यदुभिर्गयवीरा भयातुराः ॥
सर्वे स्वं स्वं रथं त्यक्त्वा दुद्रुवुस्ते दिशो दश ॥१४॥
पलायमाने स्वबले गयो नाम महाबलः ॥
एकाकी प्रययौ योद्धुं धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥१५॥
दीप्तिमान् कृष्णपुत्रस्तु धनुर्बाणै रिपोर्हयान् ॥
एकेन सारथिं जघ्ने द्वाभ्यां केतुं समुच्छ्रितम् ॥१६॥
रथं च बाणविंशत्या कवचं पंचभिः पुनः ॥
धनुस्तस्यापि चिच्छेद शतबाणैर्महाबलः ॥१७॥
गयोऽन्यद्धनुरादाय दीप्तिमन्तं हरेः सुतम् ॥
जघान बाणविंशत्या जगर्ज घनवद्बली ॥१८॥
तत्प्रहारेण समरे किंचिद्व्याकुलमानसः ॥
दीप्तिमानथ जग्राह शक्तिं ज्योतिर्मयीं दृढाम् ॥१९॥
चिक्षेप भ्रामयित्वा तां गयाख्याय महात्मने ॥
साऽपि तद्धृदयं भित्वा पपौ च रुधिरं महत् ॥२०॥
गयोऽपि पतितो राजन्मूर्छितोऽभूद्रणांगणे ॥
दीप्तिमांश्च धनुष्कोट्या कर्षयंस्तद्गले रिपुम् ॥२१॥
प्रद्युम्नस्य पुरः प्रागात्कद्रुजं गरुडो यथा ॥
नरदुंदुभयो नेदुर्देवदुन्दुभयस्तदा ॥
आकाशादववृषुर्देवाः पुष्पवर्षाणि पार्थिवाः ॥२२॥
तदैव तेनापि समर्पितांघ्रिः
श्रीकृष्णपुत्रो नृप शंबरारिः ॥
अवन्तिकां संप्रययौ महात्मा

श्रीकर्णिकां स्वर्णमयीमिवालिः ॥२३॥
श्रुत्वाऽऽगतं तं जयसेनराजः
समर्चयामास स मालवाधिपः ॥
आनीय वृद्धान्सुबलिं महात्मने
प्रधर्षितो मैथिल तत्प्रभाववित् ॥२४॥
राजाधिदेवीं स्वपितुः पितुः स्वसां
प्रणम्य तां कृष्णसुतो महामनाः ॥
विंदानुविंदौ परिरभ्य तत्सुतौ
बभौ वृतो मालवदेशसंभवैः ॥२५॥
प्रद्युम्नो धन्विनां श्रेष्ठः पुरीं माहिष्मतीं ययौ ॥
यादवैः स्वबलैः सार्द्धं नर्मदां स ददर्श ह ॥२६॥
राजितामंबुकल्लोलैः शृङ्गारतिलकामिव ॥
वहंती पुष्पनिचयमुष्णीषं मुद्रिकामिव ॥२७॥
वेतसीवेणुतरुभिः पुष्पितैर्माधवैर्वृतैः ॥
स्फुरद्भिर्मूर्तिमद्भिश्च देवैः स्वर्गनदीमिव ॥२८॥
तत्तीरे शिबिरैर्युक्तः प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥
स्थितोऽभूद्यादवैः साकं देवैरिंद्र इव प्रभुः ॥२९॥
इन्द्रनीलो महाराज ज्ञानी माहिष्मतीपतिः ॥
स्वदूतं प्रेषयामास प्रद्युम्नाय महात्मने ॥३०॥
प्रद्युम्नराजशिबिरे दूतो गत्वा कृतांजलिः ॥
उवाच वचनं तत्र सर्वेषां शृण्वतां नृप ॥३१॥
दूत उवाच -
हस्तिनापुरनाथेन धार्तराष्ट्रेण धीमता ॥
स्थापितोऽतिबलो वीरो बलिं कस्मै न दास्यति ॥३२॥
सुयोधनाय चेच्छाभिर्द्रव्यं यच्छति नो बलात् ॥
योद्धव्यं च भवद्भिश्च विफलो हि रणोऽत्र वै ॥३३॥
श्रीप्रद्युम्न उवाच -
यथा गयो दूत कलिंगराड् यथा

तथाभिभूतोऽपि बलिं प्रदास्यति ॥

नृपं न जानाति महोग्रसेनकं

माहिष्मतीशोऽयमतीव राजराट् ॥३४॥

श्रीनारद उवाच -

उक्तो दूतस्तदैवाशु गत्वा माहिष्मतीपतिम् ॥

सभायां कथयामास प्रद्युम्नकथितं वचः ॥३५॥

यदूनामुद्भटं सैन्यं वीक्ष्य माहिष्मतीपतिः ॥

गजानां पंचसाहस्रं हयानां नियुतं शुभम् ॥३६॥

रथानामयुतं जैत्रं नीत्वा राजा विनिर्गतः ॥

बलिं ददौ समेत्याशु प्रद्युम्नाय महात्मने ॥३७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे मरुधन्वमालवमाहिष्मतीदेशविजयो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०७



गुर्जराष्ट्र तथा चेदिदेश जयम्

श्रीनारद उवाच -

प्रद्युम्नोऽथ महावीर्यो जित्वा माहिष्मतीपतिम् ॥

विकर्षन्महतीं सेनां गुर्जराजं समाययौ ॥१॥

गुर्जरस्याधिपं वीरमृष्यं नाम महाबलम् ॥

जग्राह सेनया कार्ष्णिस्तुंडयाहिं यथाविरट् ॥२॥

सद्यस्तस्माद्बलिं नीत्वा यादवेंद्रो महाबलः ॥

विकर्षन्महतीं सेनां चेदिदेशांस्ततो ययौ ॥३॥

दमघोषश्चेदिराजो वसुदेवस्वसुः पतिः ॥

शिशुपालस्तस्य पुत्रः कृष्णशत्रुः प्रकीर्तितः ॥४॥

आभीयाय महाबुद्धिर्दमघोषं महाबलम् ॥

नत्वा प्राह महाबुद्धिमुद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥५॥

उद्धव उवाच -

राजन्देहि बलिं तस्मा उग्रसेनाय भूभृते ॥

विजित्य नृपतीन् योऽसौ राजसूयं करिष्यति ॥६॥

श्रीनाराद उवाच -

इत्थं निशम्य वचनं दमघोषसुतः खलः ॥

स्फुरदोष्ठो मन्युपरः प्राहेदं सदसि त्वरम् ॥७॥

शिशुपाल उवाच -

दुरत्यया कालगतिरहो चित्रमिदं जगत् ॥

विधेः कालात्मकस्यापि प्राजापत्ये भवेत्कलिः ॥८॥

क्व राजहंसः काकः क्व क्व मूर्खः क्व च पंडितः ॥

भृत्या विजेष्यन्ति नृपं चक्रवर्तिनमीश्वरम् ॥९॥

ययातिशापाद्यदवो भ्रष्टराज्यपदाः स्मृताः ॥

राज्यं स्वल्पं जलं प्राप्य प्रोच्छलंत्यापगा इव ॥१०॥
अवंशसंभवो राजा मूर्खपुत्रो हि पंडितः ॥
निर्धनश्च धनं प्राप्य तृणवन्मन्यते जगत् ॥११॥
उग्रसेनः कतिदिनै राजत्वं समुपागतः ॥
मंत्रिणा वासुदेवेन पूजितः स बलान्नृपः ॥१२॥
तस्य मंत्री वासुदेवो जरासंधभयाद्द्रुतम् ॥
मथुरां स्वपुरीं त्यक्त्वा समुद्रं शरणं गतः ॥१३॥
आभीरस्यापि नन्दस्य पूर्वं पुत्रः प्रकीर्तितः ॥
वसुदेवो मन्यते तं मत्पुत्रोऽयं गतत्रपः ॥१४॥
वसुदेवाद्गौरवर्णादयं श्यामः कुतोऽभवत् ॥
पितामहोऽपि गौरश्च दुःखहास्यमिदं वचः ॥१५॥
प्रद्युम्नं तत्सुतं जित्वा सबलं यादवैः सह ॥
कुशस्थलीं गमिष्यामि महीं कर्तुमयादवीम् ॥१६॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा धनुरादाय तूणौ चाक्षयसायकौ ॥
गंतुमभ्युद्यतं वीक्ष्य चेदिराजस्तमब्रवीत् ॥१७॥
दमघोष उवाच -
शृणु पुत्र प्रवक्ष्यामि क्रोधं मा कुरु मा कुरु ॥
अकस्मादाचरेत्कार्यं न सिद्धिं विंदते ह्यसौ ॥१८॥
धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं न क्षमासमम् ॥
तस्मात्साम प्रकर्तव्यं साम्नो न सदृशं सुखम् ॥१९॥
दानेन राजते साम दानं सत्क्रियया पुनः ॥
सत्क्रियापि तथा योग्यं गुणं संप्रेक्ष्य राजते ॥२०॥
यादवाश्चेदिपाश्चैव ज्ञातिसंबंधिनः स्मृताः ॥
चेदिपानां च वृष्णीनां कलिं नेच्छामि तत्वतः ॥२१॥
श्रीनारद उवाच -
शिशुपालो बोधितोऽपि दमघोषेण धीमता ॥
नोवाच किञ्चिद्विमनास्तूष्णींभूतो महाखलः ॥२२॥

श्रुतिश्रवाश्चेदिपराजराज्ञी
    स्वसा शुभा शूरसुतस्य राजन् ॥
समेत्य पुत्रं शिशुपालसंज्ञं
    प्रत्याह सम्यग्विनयान्विता सा ॥२३॥
श्रुतिश्रवा उवाच -
मा पुत्र खेदं कुरुतात्कदाचि-
    न्माभूत्कलिश्चेदिपयादवानाम् ॥
ते मातुलोऽयं किल शूरसूनु-
    र्भ्राता च ते तत्सुत एव कृष्णः ॥॥२४॥
तस्यात्मजा येऽत्र समागतास्ते
    प्रद्युम्नमुख्याः शतशो महांतः ॥
संपूजनीयाश्च मया भवद्भिः
    संलालनीया न हि युद्धयोग्याः ॥२५॥
अहं गमिष्यामि सहार्द्रचित्ता
    नेतुं त्वया तात समागतांस्तान् ॥
द्रष्टुं चिरोत्कण्ठमना महोत्सवै-
    र्नैतादृशोऽयं समयः कदाचित् ॥२६॥
शिशुपाल उवाच -
मम शत्रू रामकृष्णौ यदवः शत्रवश्च मे ॥
घातयिष्यामि तान्सर्वान् यैरहं तु तिरस्कृतः ॥२७॥
पुरा वै कुंडिनपुरे याभ्यां मे हेलनं कृतम् ॥
विवाहो वरितो मे वै रामकृष्णावरी मम ॥२८॥
यदि तेषां यादवानां युवां पक्षं करिष्यथः ॥
तदा त्वां सह पित्रा च निगृह्य निगडैर्दृढैः ॥२९॥
कारागारे कारयामि कंसः स्वपितरौ यथा ॥
अन्यथा चेद्वधिष्यामि शपथो मे तु दुर्घटः ॥३०॥
श्रीनारद उवाच -
तद्वचः परुषं श्रुत्वा तूष्णीं यातेऽथ चेदिपे ॥

तद्वचः स्वबलं प्राप्य प्राह सर्वं यथोदितम् ॥३१॥

वाहिनी ध्वजिनी चैव प्रतिमाक्षौहिणीयुता ॥

चतुर्धा शिशुपालस्य सेना युक्ता बभूव ह ॥३२॥

बहुलाश्व उवाच -

वाहिन्याद्याश्च या सेनास्तत्संख्यां वद मे प्रभो ॥

ऋषयो हि प्रजानंति भूतं भव्यं भवत्परम् ॥३३॥

श्रीनारद उवाच -

शतं द्विपानां रथिनां सहस्रं शतसंयुतम् ॥

अयुतं तुरगाणां च पत्तीनां लक्षमेव च ॥३४॥

सेनाया लक्षणं स्वल्पं द्विगुणं चतुरंगिणी ॥

चतुःशतं द्विपानां च रथानामयुतं तथा ॥३५॥

चतुर्लक्षं हयानां च पत्तीनामेककोटयः ॥

लोहकंचुकसंयुक्ताः समर्थबलवाहनाः ॥३६॥

शस्त्रास्त्रज्ञा यत्र शूरा वाहिनी सा बुधैः स्मृता ॥

वाहिन्या द्विगुणीभुता ध्वजिनी सा प्रकीर्तिता ॥३७॥

ध्वजिन्या द्विगुणी ज्ञेया पृतनां कथिता पुरा ॥

ससाहसोऽपि शूरः स्यात्सामंतः शतशूरभृत् ॥३८॥

सामन्तानां शतं बिभ्रत्स गजी कथितो मृधे ॥

समरे सारथिं चाश्वान् रथं रक्षेद्रथी च यः ॥३९॥

सेनां रक्षिति यो बाणैः कथ्यते स महारथी ॥

स्वसेनां रक्षयञ्शत्रून्सूदयन् रणमंडले ॥४०॥

योऽक्षौहिण्या समं युद्ध्येत्सदा सोऽतिरथी स्मृतः ॥४१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गुर्जरराष्ट्राचेदिदेशगमनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०८



द्युमान् तथा शक्तवधम्

श्रीनारद उवाच -

निर्गतः शिशुपालोऽसौ सबलश्चंद्रकापुरात् ॥

पितरौ तौ तिरस्कृत्य स्वभावो ह्यसतामयम् ॥१॥

वाहिनीध्वजिनीभ्यां च द्युमच्छक्तौ विनिर्गतौ ॥

पृतनाक्षौहिणीभ्यां तौ रंगपिंगौ च मंत्रिणौ ॥२॥

शिशुपालमहासैन्यं प्रलयाब्धिसमं नृप ॥

संवीक्ष्य यदवस्तर्तुं चाजग्मुः कृष्णपोतकाः ॥३॥

वाहिनीसहितः पश्चाद्द्युमान्नामा महाबलः ॥

युयुधे यादवैः सार्द्धं शिशुपालप्रणोदितः ॥४॥

द्वयोश्च सैन्ययोर्बाणैरंधकारोऽभवद्रणे ॥

हयपादरजोवृन्दैः प्रोत्थितैश्छादयन्नभः ॥५॥

हयाश्च नृप धावन्तः प्रोत्पतंतो द्विपान्प्रति ॥

द्विपाश्च सक्षता युद्धे पातयंतः पदैर्द्विषः ॥६॥

शुण्डादण्डस्य फूत्कारैर्मर्दयन्त इतस्ततः ॥

कस्तूरीपत्रसिंदूर-रक्तकंबलमंडिताः ॥७॥

बाणैर्गदाभिः परिघैः खड्गैः शूलैश्च शक्तिभिः ॥

छिन्नाङ्गाः पत्तयः पेतुश्छिन्नबाह्वंघ्रिजानवः ॥८॥

कश्चित्तीक्ष्णासिना राजन् हयान्युद्धे द्विधाकरोत् ॥

केचिद्दंतान् संगृहीत्वा कुंभेषु करिणां गताः ॥९॥

अमात्यं हस्तिवाहं च मर्दयन्तो मृगेन्द्रवत् ॥

उल्लंघयंत सहसा गजवृंदं महाबलाः ॥१०॥

खड्गप्रहारं कुर्वंतो विदार्य परसैनिकान् ॥

हयस्पृष्टा न दृश्यंते दृश्यंते ते नटा इव ॥११॥

सैन्यवेगं च शत्रूणां दृष्ट्वाक्रूरः समाययौ ॥
चकार दुर्दिनं बाणैर्बाणौघैश्चापि निर्गतैः ॥
छादयामास चाक्रूरं वर्षासूर्यमिवाम्बुदः ॥१२॥
छित्वा तद्बाणपटलमसिना गांदिनीसुतः ॥
शक्त्या तताड तं वीरं द्युमंतं क्रोधमूर्छितम् ॥१३॥
तत्प्रहारेण भीन्नांगो मूर्छितो घटिकाद्वयम् ॥
पुनरुत्थाय युयुधे शिशुपालसखा बली ॥१४॥
गृहीत्वाथ गदां गुर्वीं लक्षभारविनिर्मिताम् ॥
तताड हृदि चाक्रूरं जगर्ज घनवद्द्युमान् ॥१५॥
अक्रूरे तत्प्रहारेण किंचिद्व्याकुलमानसे ॥
युयुधानस्तदा प्रागाज्ज्याशब्दं कारयन्मुहुः ॥१६॥
शिरस्तस्याशु चिच्छेद बाणेनैकेन लीलया ॥
पतिते द्युमति ह्याजौ वीरास्तस्य विदुद्रुवुः ॥१७॥
तदैव शक्तः संप्राप्तो दृष्ट्वा सेनां पलायिताम् ॥
शूलं चिक्षेप सहसा युयुधानाय धीमते ॥१८॥
युयुधानश्च बाणौघैस्तच्छूलं शतधाकरोत् ॥
शक्तो गृहीत्वा परिघं युयुधानं तताड ह ॥१९॥
युयुधानोऽर्जुनसखः क्षणं मूर्च्छामवाप ह ॥
तदैव वीरः संप्राप्तः कृतवर्मा महाबलः ॥२०॥
शक्तस्यापि रथं साश्वं बाणैश्चूर्णीचकार ह ॥
शक्तोऽपि चूर्णयामास गदया तद्रथं परम् ॥२१॥
कृतवर्मा रथं त्यक्त्वा शक्तं जग्राह रोषतः ॥
पातयित्वा भूजाभ्यां तं चिक्षेप नृप योजनम् ॥२२॥
शक्ते च पतिते युद्धे शिशुपालप्रणोदितौ ॥
रंगपिंगौ मंत्रिणौ तौ पृतनाऽक्षौहिणीयुतौ ॥२३॥
बाणवर्षं प्रकुर्वंतौ मर्दयंतावरीन्मृधे ॥
आजग्मतुर्मैथिलेन्द्र यथा वातहुताशनौ ॥२४॥
उद्भटं तद्बलं वीक्ष्य यादवेन्द्रपितुः समः ॥

आदाय चापं सदसि प्रद्युम्नो वाक्यमब्रवीत् ॥२५॥

प्रद्युम्न उवाच -

अहं गमिष्यामि पुरो रंगपिंगमृधे जनाः ॥

रंगपिंगौ च दृश्येते महाबलपराक्रमौ ॥२६॥

श्रीनारद उवाच -

एतच्छ्रुत्वा महाबाहुर्भानुः कृष्णसुतो बली ॥

सर्वेषामग्रतो भूत्वा भ्रातरं प्राह नीतिवत् ॥२७॥

भानुरुवाच -

त्रैलोक्यं दृश्यते प्राप्तं यदा ते संमुखे प्रभो ॥

तदा ते चापटंकारो भविष्यति न संशयः ॥२८॥

केवलेनापि खड्गेन शिरसी रंगपिंगयोः ॥

छित्वा चात्र प्रवेक्ष्यामि कलिंगशकलाविव ॥२९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे युमच्छक्तवधो नामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ०९



श्रीनारद उवाच ।।

इत्युक्त्वा शत्रुहा भानुर्गृहीत्वा खड्गचर्मणी ।।

पदातिः प्रययौ सैन्ये वने वन्यकरीवसः।।१।।

भानुखड्गेन शत्रूंस्ताञ्छिन्नबाहूंश्चकार ह ।।

द्विपान्हयान्संमुखस्थान्पश्चस्थांश्च द्विधाकरोत् ।।२।।

खड्गद्वितीयो ह्येकाकी रेजे छिंदन्नरीमृधे ।।

नीहारमेघपटलैर्भानुर्भानुरिवस्फुरन्।।३।।

हस्तिनां छिन्नकुंभानां भानुखड्गेन मैथिल ।।

मुक्ता निपेतुश्च यथा तारकाः क्षीणकर्मणाम्।।४।।

लक्षमात्रेण तत्सैन्यं पातयित्वा रणांगणे ।।

रंगपिंगो परिप्रागाद्भानुर्वीरो- महाबलः ।।५।।

कृष्णदत्तेन खड्गेन रथौ तौ रंगपिंगयोः ।।

छित्वा हयान्सनेतृंश्च भानुर्युद्धेद्विधाकरोत् ।। ६ ।।

खड्गौ नीत्वा रंगपिंगौ तेडतुस्तमहोद्भटौ ।।

भानुचर्मगतौ खड्गौ भंगीभूतौ बभूवतुः ।। ७ ।।

भानुखड्गप्रहारेण शिरसो रंगपिंगयोः ।।

युगपत्पेततुर्युद्धे तदद्भुतमिवाभवत् ।। ८ ।।

भानुस्तयोश्च शिरसी नीत्वा प्रद्युम्नसंमुखे ।।

आययौ विजयी वीरः श्लाघितः सैन्यनायकैः ।।९।

दिवि दुंदुभयो नेदुर्नरदुंदुभिभिः समम्।।

अभूज्जयजया रावः पुष्पवर्षाः सुरैः कृताः ।। 7.9.१० ।।

रंगपिंगौ मृतौ श्रुत्वा शिशुपालो रुषान्वितः ।।

जैत्रं रथं समारुह्य यदूनां संमुखं ययौ।।१ १।।

मदच्युद्भिर्गजै दीर्घै रत्नकंबलमंडितैः ।।

स्वर्णनीडसमायुक्तैर्लोलघंटाक्वणत्स्वनैः ।। १२ ।।

रथैश्च देवधिष्ण्याभैर्वायुवेगैस्तुरंगमैः ।।

विद्याधरसमैर्वीरैर्नादयन्वसुधा- तलम् ।।१३।।

शिशुपालबलं दृष्ट्वा शक्रदत्ते रथे ततः ।।

सर्वेषामग्रतः कार्ष्णिः प्रययौ धन्विनां वर ।।१४।।

शंखं दध्मौ हरेः पुत्रो दिशः खं नादयन्नृपः ।।

तेन नादेन शत्रूणां कंपोऽभूद्धृदि मानद ।।१५।।

शिशुपालमहासैन्ये प्रासादइव दुर्गमे ।।

चक्रे नाराचसोपानं सहसा रुक्मिणीसुतः ।।१६।।

दमघोषसुतो धीमान्धनुष्टंकारयन्मुहुः ।।

ब्रह्मास्त्रं संदधे यद्वै दत्तात्रेयेण शिक्षितम् ।। १७ ।।

प्रचंडं सर्वतस्तेजो दृष्ट्वा श्रीरुक्मिणीसुतः।।

ब्रह्मास्त्रेणापि युद्धेसंजहार स लीलया ।। १८ ।।

शिशुपालो महाधीमानंगारास्त्रं समादधे।।

जामदग्न्येन यद्दत्तं महेंद्रे पर्वते नृप।।१९।।

तस्मादंगारवर्षाभिः कार्ष्णिसेनातिविह्वला ।।

पर्जन्यास्त्रं महादिव्यं तदा कार्ष्णिः समादधे।।7.9.२०।।

स्थूलाभिर्मेघधाराभिरंगाराः शांतिमाययुः ।।

शिशुपालस्तदा क्रुद्धो गजास्त्रं तं समादधे ।। २१ ।।

यदगस्त्येन मुनिना शिक्षितं मलयाचले ।।

महोद्भटा गजा दीर्घाः कोटिशस्तद्विनिर्गताः ।। २२ ।।

ते सैन्यं पातयामासुः प्रद्युम्नस्य महात्मनः ।।

हाहाकारो महानासीद्यदूनां वाहिनीषु च।।२३।।

प्रद्युम्नोथ रणश्लाघी नृसिंहास्त्रं समादधे।।

नृसिंहौ निर्गता स्तस्मान्नादयन्वसुधातलम् ।।२४।।

स्फुरत्सटो दीर्घबालो नखलांगलभीषणः ।।

ननाद हुंकृतैः शब्दैर्भक्षयंस्तान्गजान्रणे ।।२५।।

विदार्य गजकुंभां तमुत्पतन्भगवान्हरिः ।।

गजवृंदं मर्दयित्वा तत्रैवांतरधीयत ।।२६।।

चिक्षेप परिघं रोषाच्छिशुपालो महाबलः ।।

चिच्छेद परिघं तद्वै यमदंडेन माधवः ।। २७ ।।

ततश्चैद्यो रुषाविष्टो गृहीत्वा खड्गचर्मणी ।।

प्रद्युम्नं तमुपाधावत्पतंग इव पावकम् ।। २८ ।।

कार्ष्णिस्तताड तं खड्गं यमदंडेन वेगतः ।।

चूर्णी बभूव तेनापि निस्त्रिंशश्चर्मणा सह ।। २९ ।।

पाशिदत्तेन पाशेन सहसा यादवेश्वरः ।।

दमघोषसुतं बद्ध्वा विचकर्ष रणांगणे ।।7.9.३०।।

शिशुपालं घातयितुं खड्गं जग्राह रोषतः ।।

तदैव तत्करौ साक्षाद्गदो जग्राह वेगतः ।। ३१ ।।

गद उवाच ।।

परिपूर्णतमेनापि श्रीकृष्णेन महात्मना ।।

वध्योयं देववचनं वचनं मा वृथा कुरु ।। ३२ ।।

श्रीनारद उवाच ।।

तदा कोलाहले जाते शिशुपालस्य बंधने ।।

दमघोषो बलिं नीत्वा प्रागात्प्रद्युम्नसंमुखे ।। ३३ ।।

कार्ष्णिस्तमागतं दृष्ट्वा त्यक्त्वा शस्त्राणि शीघ्रतः ।।

अग्रतश्चेदिपं शश्वन्ननाम शिरसा भुवि।।३४।।

मिलित्वा चाशिषं दत्त्वा प्रद्युम्नाय महात्मने।।

दमघोषो महाराजः प्राह गद्गदया गिरा ।। ३५ ।।

दमघोष उवाच ।।

प्रद्युम्न त्वं तु धन्योऽसि श्रीयदूनां शिरोमणे ।।

तत्पुत्रेण कृतं यद्वै तत्क्षमस्व दयानिधे ।। ३६ ।।

श्रीप्रद्युम्न उवाच ।।

मम दोषो न ते चायं न ते पुत्रस्य हे प्रभो ।।

सर्वं कालकृतं मन्ये प्रियमप्रियमेव वा ।। ३७ ।।

।। श्री नारद उवाच ।।

इत्युक्तो दमघोषोऽपि प्रद्युम्नेन प्रयंत्रितः ।।

शिशुपालं मोचयित्वा नीत्वागाच्चंद्रिकापुरीम् ।।३८।।

प्रद्युम्नस्य बलं श्रुत्वा साक्षाच्छ्रीकृष्णतेजसः ।।

न केऽपि युयुधुस्तेन राजानश्च बलिं ददुः ।।३९।।

इति श्रीमद्गर्गसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे रंगपिंगवधे शिशुपालयुद्धे चेदिदेशविजयोनाम नवमोऽध्यायः ।। ९ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १०

https://sa.wikisource.org/s/qq7
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

यादवगणानां करूषदेशगमनम्

श्रीनारद उवाच -

मनुतीर्थे ततः स्नात्वा प्रद्युम्नो यदुभिः सह ॥

प्रययौ कौंकणान्देशान्दुंदुभीन्नादयन्मुहुः ॥१॥

कौंकणस्थोऽथ मेधावी गदायुद्धविशारदः ॥

एकाकी मल्लयुद्धेन परीक्षन्नाययौ बलम् ॥२॥

प्रद्युम्नं सबलं प्राह शृणु मे यादवेश्वर ॥

गदायुद्धं देहि मह्यं मद्बलं नाशय प्रभो ॥३॥

प्रद्युम्न उवाच -

एकतो ह्येकतो वीरा बलवंतो महीतले ॥

मानं मा कुरु हे मल्ल विष्णुमायातिदुर्गमा ॥४॥

वयं तु बहवो वीरास्त्वमेकाकी समागतः ॥

अधमोऽयं महामल्ल दृश्यते याहि सांप्रतम् ॥५॥

मल्ल उवाच -

यदा युद्धं न कुरुत भवंतो बलशालिनः ॥

मत्पादोऽधोऽत्र निर्यातु तदा यास्यामि सांप्रतम् ॥६॥

श्रीनारद उवाच -

एवं वदति मल्ले वै सर्वे यादवपुंगवाः ॥

बभूवुः क्रोधसंयुक्ताः पश्यतस्तस्य मैथिल ॥७॥

गदो गदां समादाय बलदेवानुजो बली ॥

तस्थौ सोऽपि गदां नीत्वा सर्वेषां पश्यतां नृप ॥८॥

गदां वरिष्ठां चिक्षेप गदाय स महाबलः ॥

गदोपरि गदां नीत्वा स्वगदां प्राक्षिपद्गदः ॥९॥

गदस्य गदया सोऽपि ताडितः पतितो भुवि ॥

मृधेच्छां न चकाराशु ह्युद्वमन् रुधिरं मुखात् ॥१०॥
कोंकणस्थोऽथ मेधावी नत्वा प्राह हरेः सुतम् ॥
परीक्षार्थं च भवतामेतत्कार्यं मया कृतम् ॥११॥
त्वमेव भगवान्साक्षात्कुतोऽहं प्राकृतो जनः ॥
क्षमस्व मेऽपराधं भो त्वामहं शरणं गतः ॥१२॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वाथ बलिं दत्वा नमस्कृत्य हरेः सुतम् ॥
कोंकणस्थः पुरीं प्रागान्मेधावी क्षत्रियोत्तमः ॥१३॥
कुटकाधिपतिं मौलिं मृगयायां विनिर्गतम् ॥
जग्राह स महाबाहुः सांबो जांबवतीसुतः ॥१४॥
कार्ष्णिस्तस्माद्बलिं नीत्वा दंडकाख्यं वनं ययौ ॥
मुनीनामाश्रमान्पश्यन्स्वसैन्यपरिवारितः ॥१५॥
निर्विंध्यां च पयोष्णीं च तापीं स्नात्वा हरेः सुतः ॥
शूर्पारकं महाक्षेत्रमार्यां द्वैपायनीं ततः ॥१६॥
ऋष्यमूकं ततः पश्यन्प्रवर्षणगिरिं गतः ॥
पर्जन्यो भगवान्साक्षान्नित्यदा यत्र वर्षति ॥१७॥
गोकर्णाख्यं शिवक्षेत्रं दृष्ट्वा कार्ष्णिः स्वसैन्यकैः ॥
त्रिगर्तान्केरलान् देशान् ययौ जेतुं महाबलः ॥१८॥
अम्बष्ठः केरलाधीशः श्रुत्वा वार्तां तु मन्मुखात् ॥
ददौ तस्मै बलिं शीघ्रं प्रद्युम्नाय महात्मने ॥१९॥
कृष्णां वेणीं तदोत्तीर्य तैलंगान् विषयान् ययौ ॥
सैन्यपादरजोवृंदैरंधीकुर्वन्नभःस्थलम् ॥२०॥
तैलंगस्याधिपो राजा विशालाक्षः प्रकीर्तितः ॥
पुरस्योपवने रेमे सुंदरीगणसंवृतः ॥२१॥
मृदंगाद्यैश्च वादित्रैर्मधुरध्वनिसंकुलैः ॥
परैरप्सरसां रागैर्गीयमानो द्युराडिव ॥२२॥
तं प्राह सुंदरी रामा राज्ञी मंदारमालिनी ॥
रजोव्याप्तं नभो वीक्ष्य शुष्यद्बिंबाधरा परा ॥२३॥

मंदारमालिन्युवाच -

राजन्न जानासि सदा विहारा-

दहर्निशं कामविशाललोलः ॥

अहं न जानामि कदापि दुःखं

मुखालकालिभ्रमरास्तवेषा ॥२४॥

द्वारावतीशाध्वरनागवल्ली-

चयं समुत्थाप्य दिशो जयार्थम् ॥

विजित्य सर्वान्नृप चेदिपान्स

समागतोऽसौ यदुराजराजः ॥२५॥

धुंकारशब्दं नृणु दुंदुभीनां

चित्कारफूत्कारयुतं द्विपानाम् ॥

कोदंडटंकारमयं पराणां

कल्पांतसारस्वतनादकारम् ॥२६॥

त्वरं बलिं प्रेषय शंबरारये

प्रधावतीः पश्य नरेन्द्र सुंदरीः ॥

च्यूतप्रसूनाः श्रमवारिवर्षणी-

र्वनप्रवेशास्फुटकेशमंडनाः ॥२७॥

पत्नीवाक्यं ततः श्रुत्वा विशालाक्षोऽतिहर्षितः ॥

प्रद्युम्नसम्मुखे सोऽपि बलिं नीत्वा समाययौ ॥२८॥

तेन सम्पूजितः साक्षात्प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥

स्नात्वा पंपासरस्तीर्थे महाराष्ट्रं ततो ययौ ॥२९॥

महाराष्ट्राधिपो राजा विमलो नाम वैष्णवः ॥

भक्त्या परमया कार्ष्णिं पूजयामास सर्वतः ॥३०॥

तथा हि कर्णाटपतिः सहस्रजि-

त्स्वतः समानीय बलिं महात्मने ॥

सम्पूजयामास शुभार्थहेतवे

श्रीशंबरारिं जगतः प्रभुं परम् ॥३१॥

प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्यादवैः सह मैथिल ॥

करूषान् विषयान्प्रागाज्जेतुं योगीव देहजान् ॥३२॥
महारंगपुरे तत्र वृद्धशर्मा महामतिः ॥
भर्ताथ श्रुतदेवाया वसुदेवस्वसुर्नृप ॥३३॥
तस्य पुत्रो दंतवक्त्रः कृष्णशत्रुः प्रकीर्तितः ॥
शिशुपाल इव क्रुद्धो योद्धुं चक्रे मनः स्वयम् ॥३४॥
मात्रा पित्रा वारितोऽपि दैत्यो दैत्याननुव्रतः ॥
यादवान् घातयिष्यामि कोऽयमित्थं चकार ह ॥३५॥
आदाय स गदां गुर्वीं लक्षभारविनिर्मिताम् ॥
एकाकी प्रययौ योद्धुं प्रद्युम्नबलसम्मुखे ॥३६॥
दंतवक्त्रः कृष्णवर्णं कज्जलाद्रिसमप्रभम् ॥
ललज्जिह्वं घोररूपं तालवृक्षदशोच्छ्रितम् ॥३७॥
किरीटकुण्डलधरं हेमवर्णविभूषितम् ॥
किंकिणीजालसंयुक्तं चलच्चरणनूपुरम् ॥३८॥
कंपयन्तं भुवं वेगात्पातयन्तं गिरीन्द्रुमान् ॥
घातयंतं स्वगदया कृतांतमिव दुर्जनान् ॥३९॥
तं दृष्ट्वा यादवाः सर्वे भयं प्रापुर्मृधांगणे ॥
आगते दंतवक्त्रे च महान्कोलाहलो ह्यभूत् ॥४०॥
प्रद्युम्नः प्रेषयामास तस्योपरि महद्बलम् ॥
अष्टादशाक्षौहिणीनां धनुष्टंकारयन् मुहुः ॥४१॥
बाणैः परश्वधैः राजञ्छतघ्नीभीर्भृशुंडिभिः ॥
तं तेडुर्यादवाः सर्वे सर्वतोऽद्रिं यथा गजाः ॥४२॥
दंतवक्रः स्वगदया करींद्रानुत्कटान्बहून् ॥
पातयामास राजेंद्र भिन्नकुंभस्थलान् मृधे ॥४३॥
कांश्चित्पादेषु चोन्नीय किंकिणीजालनादितान् ॥
सशृङ्खलान्सनीडांस्ताँल्लोलघंटारणत्स्वनान् ॥४४॥
वातस्तूलमिवाकाशे चिक्षेप शतयोजनम् ॥
शूंडादंडेषु कांश्चिद्वै गृहीत्वा दैत्यपुंगवः ॥४५॥
भ्रामयित्वा गजान्दिक्षु नदतः प्राक्षिपद्रुषा ॥

कांश्चिद्गजान्वंशयोश्च कक्षयोरुभयोरपि ॥४६॥

पद्भ्यामाक्रम्य शुशुभे दैत्यः कालाग्निरुद्रवत् ॥

रथान्ससूतान्साश्वांश्च सध्वजान्समहारथान् ॥

चिक्षेप गगने वीरः पद्मानीव प्रभञ्जनः ॥४७॥

तुरगांश्च पदातींश्च प्राक्षिपद्गगने बलात् ॥

अधोमुखा ऊर्ध्वमुखा राजपुत्रा महाबलाः ॥४८॥

सशत्रा रत्नकेयुरसंयुक्तास्तारका इव ॥

आकाशात्प्रपतंतस्ते वमंतो रुधिरं मुखात् ॥४९॥

बलं विलोडयामास गदया दैत्यपुंगवः ॥

दंष्ट्र्या प्रलयाब्धिं श्रीवराह इव मैथिल ॥५०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कोंकणकुटकत्रिगर्तकेरलतैलंगमहाराष्ट्रकर्णाटविजये कारूषदेशगमनं नाम दशमोऽध्यायः ॥१०॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ११

https://sa.wikisource.org/s/wcq


दन्तवक्त्र-करूषविजयम्

तदा श्रीकृष्णपुत्राणामष्टादश महारथाः ॥

सक्षतं कारयामासुर्दन्तवक्त्रं महाबलम् ॥१॥

दंतवक्त्रोऽतिशुशुभे स क्षतो रक्तधारया ॥

लाक्षयेव यथा सौधं प्रहारं नानुचिंतयन् ॥२॥

कृतवर्मा च बाणौघैस्तं जघान रणांगणे ॥

युयुधानश्च खड्गेन शक्त्याक्रूरो महाबलम् ॥३॥

सारणस्तं कुठारेणाहनत्तं रोहिणीसुतः ॥

दंतवक्त्रोऽपि गदया युयुधानं तताड ह ॥४॥

करेण कृतवर्माणमक्रूरं स्वांघ्रिणाहनत् ॥

सारणं भुजवेगेन कारूषो रणदुर्मदः ॥५॥

अक्रूरः कृतवर्मा च युयुधानोऽथ सारणः ॥

निपेतुर्मूर्छिता भूमौ मरुता पादपा इव ॥६॥

ततो गदां समादाय सांबो जांबवतीसुतः ॥

गदोपरि गदां नीत्वा गदया तं तताड ह ॥७॥

दंतवक्रो गदां त्यक्त्वा सांबं जांबवतीसुतम् ॥

गृहीत्वा पातयामास भुजाभ्यां रणमंडले ॥८॥

सांबस्तदा समुत्थाय गृहीत्वा पादयोश्च तम् ॥

अपोथयद्भूमिपृष्ठे तदद्भुतमिवाभवत् ॥९॥

दंतवक्रः समुत्थाय साट्टहासं तदाकरोत् ॥

ननाद तेन ब्रह्मांडं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥१०॥

पताकाढ्येन दिव्येन सहस्रादित्यवर्चसा ॥

सहस्रहययुक्तेन प्रद्युम्नं धन्विनां वरम् ॥

दंतवक्त्रोऽपि तं वीक्ष्य प्राहेदं परुषं वचः ॥११॥

दन्तवक्त्र उवाच -

यूयं च यादवाः सर्वे वृष्णयो ह्यंधकादयः ॥

अल्पसत्वा जनास्तुच्छा विद्रुता युद्धभीरवः ॥१२॥

ययातिशापसंभ्रष्टा भ्रष्टराज्या गतत्रपाः ॥

एकोऽहं बहवो युयं युष्माभिश्च कृतं मृधम् ॥१३॥

अधर्मवर्तिभिस्तुच्छैर्धर्मशास्त्रविलोपिभिः ॥

पूर्वं पिता ते श्रीकृष्णो नन्दस्य पशुरक्षकः ॥१४॥

गोपालोच्छिष्टभोजी च सोऽद्य वै यादवेश्वरः ॥

हय्यंगवीनदध्याज्यदुग्धतक्रादिकं रसम् ॥१५॥

चोरयामास गोपीनां रसिको रासमंडले ॥

जरासंधभयात्सोऽपि समुद्रं शरणं गतः ॥१६॥

सोऽद्यैव यदुनाथोऽभूद्यो भीरुः कालसंमुखे ॥

तेन दत्तं स्वल्पराज्यमुग्रसेनः समेत्य सः ॥१७॥

करिष्यत्यल्पसारार्थे राजसूयं क्रतूत्तमम् ॥

दुरत्यया कालगतिर्जातं चित्रमहो जगत् ॥

अध्यास्ते सिंहशार्दूलं शृगालो ह्यतिदुर्बलः ॥१८॥

श्रीप्रद्युम्न उवाच -

पुरा वै कुंडिनपुरे यदूनां बलमूर्जितम् ॥

त्वया दृष्टं न किं त्वत्र पश्याद्यैव विनिंदक ॥१९॥

युष्मान्संबंधिनो ज्ञात्वा नेच्छे युद्धम् करूषप ॥

बलात्त्वं युद्धमाकार्षीर्धर्मशास्त्रं त्वया कृतम् ॥२०॥

नंदो द्रोणो वसुः साक्षाज्जातो गोपकुलेऽपि सः ॥

गोपाला ये च गोलोके कृष्णरोमसमुद्भवाः ॥२१॥

राधारोमोद्भवा गोप्यस्ताश्च सर्वा इहागताः ॥

काश्चित्पुण्यैः कृतैः पूर्वैः प्राप्ताः कृष्णं वरैः परैः ॥२२॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥

असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेशः परात्परः ॥२३॥

यस्मिन्सर्वाणि तेजांसि विलीयंते स्वतेजसि ॥

तं वदंति परे साक्षात्परिपूर्णतमः स्वयम् ॥२४॥
उग्रसेनोऽथ राजेंद्रो मरुतो नाम यः पुरा ॥
श्रीकृष्णस्य वरेणासौ यादवेंद्रो बभूव ह ॥२५॥
निरंकुशो महामूर्खो विनिन्दसि महद्गुणम् ॥
स न प्रार्थयते किंचिद्यथा सिंहः शिवारुतम् ॥२६।
श्रीनारद उवाच -
एवं वचस्तदा श्रुत्वा दंतवक्त्रो मदोत्कटः ॥
गदां गुर्वीं समादाय प्राद्रवत्तद्रथोपरि ॥२७॥
गदया पातयामास सहस्रं घोटकान्नदन् ॥
घोटका दुद्रुवुः सर्वे दृष्ट्वा रूपं भयंकरम् ॥२८॥
प्रद्युम्नोऽपि गदां नीत्वा तं तताड दृढं हृदि ॥
तत्प्रहारेण दैत्येद्रः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥२९॥
तयोश्च गदया युद्धं घोररूपं बभूव ह ॥
गदाभ्यां प्रहरंतौ द्वौ मर्दयंतौ परस्परम् ॥३०॥
दंतवक्त्रो भुजाभ्यां तं गृहीत्वा श्रीहरेः सुतम् ॥
भूमौ निपातयामास सिंहः सिंहमिवौजसा ॥३१॥
प्रद्युम्नोऽपि समुत्थाय गृहीत्वा भुजयोर्बलात् ॥
भ्रामयित्वा भुजाभ्यां तं पातयामास भूतले ॥३२॥
प्रद्युम्नस्य प्रहारेण सोऽपतद्रुधिरं वमन् ॥
चूर्णितास्थिः खिन्नगात्रो मूर्छितो विह्वलाकृतिः ॥
गिरिन्द्र इव भूपृष्ठे रेजे शक्रायुधाहतः ॥
तत्प्रहारेण वसुधा चचाल सजलाभवत् ॥३४॥
विचेलुर्दिग्गजास्ताराः समुद्राश्च चकंपिरे ॥
पातशब्देन राजेन्द्र त्रिलोकी बधिरीकृता ॥३५॥
तदैव कारूषापतिर्महात्मा
श्रीवृद्धशर्मा श्रुतदेवया च ॥
राज्ञ्या महारंगपुराद्यदूनां
समाययौ सुंदरसंधिकारी ॥३६॥

दत्वा बलिं मैथिल शंबरारये

सुतं गृहीत्वा कृतसंधिरग्रतः ॥

तथा यदूनां प्रवरैः प्रपूजितः

पुनर्महारंगपुरं समाययौ ॥३७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे दंतवक्त्रयुद्धे करुषदेशविजयो नामैकादशोऽध्यायः ॥११॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/wd8
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

प्रद्युम्नस्य अगस्त्यात् उपदेशप्रार्थना

श्रीनारद उवाच -

अर्णवं दक्षिणं स्नात्वा प्रद्युम्नो यादवाधिपः ॥

उशीनरांस्ततो जेतुमाजगाम बलैः सह ॥१॥

कोटिशः कोटिशो गावो यत्र देशे चरंति हि ॥

गोपालमंडलैर्युक्ता व्रजंत्यो भव्यमूर्तयः ॥२॥

औशीनराः क्षीरपाना गौरवर्णा मनोहराः ॥

हय्यंगवीनमादाय ते ययुः कार्ष्णिसंमुखे ॥३॥

तैः पूजितः शम्बरारिर्ददौ तेभ्यो महाधनम् ॥

गजान् रथान् हयान् रत्नवस्त्रभूषादि हर्षितः ॥४॥

चंपावती नाम पुरी मणिरत्नसमन्विता ॥

विराजते यत्र नृपैः सर्पैर्भोगवती यथा ॥५॥

चंपावतीपतिर्वीरो नाम्ना हेमांगदो नृपः ॥

नीत्वा बलिं समेत्याशु श्रीकार्ष्णिं प्रणनाम ह ॥६॥

तस्मै तुष्टः शंबरारिर्मालां किंजल्किनीं ददौ ॥

सहस्रदलशोभाढ्यं पद्मं दिव्यं ददौ पुनः ॥७॥

अथ कार्ष्णिर्महाबाहुः स्वसैन्यपरिवारितः ॥

विदर्भान्प्रययौ धन्वी दुंदुभीन्नादयन्मुहुः ॥८॥

भीष्मकः कुंडिनपतिरागतं रुक्मिणीसुतम् ॥

आनीय पूजयामास ससैन्यं बहुभिर्धनैः ॥९॥

मातामहं ततो नत्वा रुक्मिणीनंदनो बली ॥

कुंतदेशांश्च दरदान्प्रययौ यादवेश्वरः ॥१०॥

मलयाचलपाटीरवायुभिः परिसेवितः ॥

श्रीखंडकेतकीपुष्पगंधाक्ते मलयाचले ॥११॥

अगस्त्यं मुनिशार्दूलं पीताब्धिं स ददर्श ह ॥
कृतांजलिपुटः कार्ष्णिर्नमस्कृत्य महामुनिम् ॥
स्थितोऽभूदुटजे साक्षादाशीर्भिरभिनंदितः ॥१२॥
श्रीप्रद्युम्न उवाच -
दृश्यं पदार्थं तु जगत्सत्यवद्वर्तते कथम् ॥
मुक्तो ब्रह्मांशको भूत्वा बद्ध्यतेऽयं कथं गुणैः ॥१३॥
एतत्प्रश्नं मम ब्रूहि नितरां मुनिसत्तम ॥
त्वं सर्वविद्दिव्यचक्षुः सर्वब्रह्मविदां वरः ॥१४॥
अगस्त्य उवाच -
त्वं साक्षात्कृष्णचंद्रस्य परिपूर्णतमस्य च ॥
पुत्रोऽसि पृच्छसे मां वै लीलामात्रमिदं वचः ॥१५॥
लोकसंग्रहमेवार्थं कुर्वन्देवो हरिर्यथा ॥
तथा नृणां च कल्याणं कुर्वन्विचरसि प्रभो ॥१६॥
यथा सत्यस्य सूर्यस्य बिंबं वारिषु सत्यवत् ॥
दृश्यते सत्यवद्दृश्यं प्रधानपरयोस्तथा ॥१७॥
काचे मुखं गुणे सर्पं सैकते जीवनं यथा ॥
तथायं सन्देहगुणैर्बद्ध्यते प्रेक्षता स्वयम् ॥१८॥
प्रद्युम्न उवाच -
कथं न बद्ध्यते देही येनोपायेन तद्वद ॥
वैराग्येण दृढेनापि ब्रूहि ब्रह्मविदां वर ॥१९॥
अगस्त्य उवाच -
विवेकं यः समाश्रित्य भजेद्ब्रह्म सनातनम् ॥
मनोमयं जगन्मत्वा स व्रजेत्परमं पदम् ॥२०॥
जन्ममृत्यू शोकमोहौ जराबालयुवादयः ॥
अहं मदो व्याधिभयं दुःखं शोकः क्षुधा रतिः ॥२१॥
आधिर्भयं तस्य राजन्न भवेत कदाचन ॥
आत्मा निरीहो ह्यतनुः सर्वतश्चानहंकृतिः ॥
शुद्धो गुणाश्रयः साक्षात्परो निष्कल आत्मदृक् ॥२२॥

ज्ञानात्मकः सदा पूर्णो विदितो यो मुनीश्वरैः ॥
तं ब्रह्म परमात्मनं ज्ञात्वायं विचरेत्सुखी ॥२३॥
अस्मिञ्छयाने जागर्ति सर्वं पश्यति यः पुमान् ॥
नायं तं वेत्ति पश्यंतं न पश्यति कदाचन ॥२४॥
नभोऽग्निपवनाः कोष्ठकाष्ठप्रोद्गतरेणुभिः ॥
न सज्जंते गुणैर्ब्रह्म वर्णश्च स्फटिको यथा॥२५॥
लक्षणाभिर्ध्वनिव्यंग्यैर्ज्ञायते न कदाचन ॥
कुतस्तु लौकिकैर्वाक्यैस्तस्मै श्रीब्रह्मणे नमः ॥२६॥
केचित्कर्म वदंत्येनं केचित्कालं तथाऽपरे ॥
कर्तारं योगमपरे सांख्यं ब्रह्म वदंति कम् ॥२७॥
केचित्तं परमात्मानं वासुदेवं वदंति के ॥
प्रत्यक्षेणानुमानेन निगमेनात्मसंविदा ॥२८॥
विचार्य तद्ब्रह्म परं निःसंगो विचरेदिह ॥
यथांभसा प्रचलता तरवोऽपि चला इव ॥२९॥
चक्षुषा भ्राम्यमाणेन दृश्यते चलतीव भूः ॥
तथा गुणानां भ्रमणो भ्रमता मनसा यतः ॥३०॥
भ्राम्यमाणः सदा राजन्करेणालातचक्रवत् ॥
करिष्यामि करोमीति ममेदं तव चाब्रुवन् ॥
त्वमहं च सुखी दुःखी सदाज्ञानविमोहितः ॥३१॥
सत्वं रजस्तम इति प्रकृतेर्नात्मनो गुणाः ॥
तैरिदं जगदाव्याप्तमोतप्रोतपटं यथा ॥३२॥
ऊर्ध्वं गच्छंति सत्वस्था मध्ये तिष्ठंति राजसाः ॥
जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छंति तामसाः ॥३३॥
अंधकारे गुणात्कार्ष्णे सर्पबुद्धिर्भवेद्यथा ॥
आरान्मरीचिकां वारि तथेदं मन्यते जगत् ॥३४॥
गतागतं सुखं विद्धि यथा मंडलवर्तिनाम् ॥
तथा नृणां च तद्दुःखं यथा नरकवासिनाम् ॥
घनावलिर्देहगुणा अहोरात्रमृतेर्यथा ॥३५॥

यथा सार्थं तथा दृश्यं न किंचित्सर्वदैव हि ॥
पक्षे जाते यथा नीडात्पारे याते यथोडुपात् ॥३६॥
ज्ञाने प्राप्ते तथा लोकाद्दर्पणात्किं प्रयोजनम् ॥
तथा मार्गं निधायाशु विचरेत्समदृङ्मुनिः ॥३७॥
यथेन्दुरुदपात्रेषु यथाऽग्निः काष्ठसंचये ॥
तथैको भगवान्साक्षात्परमात्मा व्यवस्थितः ॥३८॥
घटे मठे यथाऽऽकाशो वर्ततेऽन्तर्बहिर्महान् ॥
तथा परात्मा निर्लिप्तो देहिषु स्वकृतेषु च ॥३९॥
यः कृष्णभक्तः शांतात्मा ज्ञाननिष्ठो विरागवान् ॥
तं न स्पृशंतीह गुणाः कानीव बिसिनीदलम् ॥४०॥
ज्ञानी सदानंदमयो बालवद्विचरेत्तनुम् ॥
न पश्यति धृतं वासो मदिरामदमत्तवत् ॥४१॥
सूर्योदये यथा वस्तु गृहे राजन् प्रदृश्यते ॥
दूरीकृत्य तथाज्ञानं साक्षात्तत्त्वं ततो बृहत् ॥४२॥
यथेन्द्रियं पृथग्द्वारैरर्थो बहुगुणाश्रयः ॥
नानेयते तथा ब्रह्म वाचिभिः शास्त्रवर्त्मभिः ॥४३॥
परं पदं वदंत्येतत्केचिद्वै वैष्णवं नृप ॥
केचिद्वै व्याप्य वैकुंठं शांतं केऽपि ततः परम् ॥४४॥
कैवल्यं तद्ब्रह्म केचित्परमं धाम चाव्ययम् ॥
अक्षरं च परां काष्ठां गोलोकं प्रकृतेः परम् ॥४५॥
केचिन्निकुंजं विशदं वदन्तीह पुराविदः ॥
ज्ञानवैराग्यभक्तिभ्यः प्राप्नोतीह न चान्यतः ॥४६॥
श्रीकृष्णचण्द्रस्य हरेः परस्य
कैवल्यनाथस्य परात्परस्य ॥
व्रजेत्पदं श्रीपुरुषोत्तमस्य
यत्प्राप्य भक्तो न निवर्ततेऽथ ॥४७॥
श्रीनारद उवाच -

इति भागवतं ज्ञानं श्रुत्वा कार्ष्णिर्महामुनिम् ॥

अगस्त्यं पूजयामास भक्त्या नत्वा कृतांजलिः ॥४८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे उशीनरविदर्भकुंतदरददेशविजये अगस्त्यकार्ष्णिज्ञानप्रस्तावो नाम द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १३

https://sa.wikisource.org/s/r19
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

शाल्व-मालव-लङ्काविजयम्

श्रीनारद उवाच -

कृतमालां ताम्रपर्णीं स्नात्वा श्रीयादवेश्वरः ॥

यदुभिः सैनिकैः सार्द्धं राजन् राजपुरं ययौ ॥१॥

शाल्वो राजपुराधीशः श्रुत्वा मन्मुखतो यदून् ॥

आगतान् स ययौ शीघ्रं द्विविदं वानराधिपम् ॥२॥

द्विविदो ह्यतिसंक्रुद्धो वीरो मित्रसहायकृत् ॥

शंबरारिबलं प्रागाच्चालयन् वसुधातलम् ॥३॥

विददार नखैर्दंतैः पताकाध्वजपट्टकान् ॥

काश्मीरकंबलैर्युक्तान्सामुद्रान्स्वर्णभूषितान् ॥४॥

रथानुत्पातयामास गजानारुह्य वेगतः ॥

अश्वान्विद्रावयामास भ्रूभंगैर्वानरस्वनैः ॥५॥

इत्थं कोलाहले जाते प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥

आजगाम रथेनासौ धनुष्टंकारयन् मुहुः ॥६॥

द्विविदस्तद्रथस्यारादुच्चक्राम मदोत्कटः ॥

छत्रं ध्वजं स्वपुच्छेन कंपयन्सहयं रथम् ॥७॥

प्रद्युम्नः स्वधनुष्कोट्या धृत्वा कण्ठे चकर्ष ह ॥

कपिस्तदातिकुपितो मुष्टिना तं तताड ह ॥८॥

प्रद्युम्नो धनुरादय सज्जं कृत्वा विधानतः ॥

आकृष्य कर्णपर्यन्तं विशिखेन तताड् तम् ॥९॥

विशिखी भ्रामयित्वा तं गगने शतयोजनम् ॥

प्रहरार्द्धेन राजेन्द्र लंकाया संन्यपातयत् ॥१०॥

रक्षोभिः सह तद्युद्धं बभूव घटिकाद्वयम् ॥

न्यपातयत्स रक्षांसि प्रद्युम्नोऽथ यदूत्तमः ॥११॥

नादयन्दुन्दुभिं राजन् विजित्य जगृहे बलिम् ॥
दक्षिणां मथुरां दृष्ट्वा त्रिकूटं चारुरोह ह ॥१२॥
प्रोच्चक्राम त्रिकूटात्स मैनाकशिखरोपरि ॥
मैनाकात्सिंहलं चैत्य भारतं चाययौ पुनः ॥१३॥
शनैः शनैर्वानरेंद्रो हिमाचलगिरिं गतः ॥
हिमाचलस्य शिखरात्प्राग्ज्योतिषपुरं ययौ ॥१४॥
मत्सारदेशाधिपतिं प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥
महाक्षेत्रं रामकृष्णं प्रययौ सेतुबंधनम् ॥१५॥
शतयोजनविस्तीर्णं समुद्रं मकरालयम् ॥
वीक्ष्य कार्ष्णिर्महावीरस्तस्थौ वेलां समेत्य सः ॥१६॥
सांबादीन्स समाहूयाक्रूराद्यान् यादवान्स्वकान् ॥
सभायामुद्धवं प्राह कार्ष्णिर्योगेश्वरेश्वरः ॥१७॥
प्रद्युम्न उवाच -
बिभीषणो द्वीपपतिर्महोज्ज्वलो
    लंकापतिः कौणपवृन्दमुख्यः ॥
वदाथ किं भोजवराय मंत्रि-
    न्न चेद्बलिं यच्छति मे वदाशु ॥१८॥
उद्धव उवाच -
त्वं देवदेवः पुरुषोत्तमोत्तमः
    श्रीकृष्णचन्द्रः परमस्त्वमेव हि ॥
त्वं पृच्छसे लोक इव प्रभो मां
    मायापि ते योगिवरैर्दुरत्यया ॥१९॥
ब्रह्मादयो यस्य परानुशासनं
    वहन्ति मूर्ध्ना सततं प्रधर्षिताः ॥
स एव साक्षात्पुरुषोऽसि भूमन्
    दासानुदासोऽस्मि वदामि किं ते ॥२०॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्तः पश्यतां तेषां प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥

पत्रं गृहीत्वा व्यलिखत्संदेशं मैथिलेश्वर ॥२१॥
श्रीभोजराजाय बलिं प्रयच्छ
 बलान्न चेन्मे वचनं शृणु त्वम् ॥
कोदंडमुक्तैर्विशिखैश्च सेतुं
 बद्ध्वाऽऽगमिष्यामि ससैन्यसंघः ॥२२॥
लिखित्वेदं समादाय कोदण्डं चण्डविक्रमः ॥
बाणे पत्रं समाधाय कर्णांतं तं ततान ह ॥२३॥
प्रस्फुटं स्फोटते नैव टंकारोऽभूत्तडित्स्वनः ॥
ननाद तेन ब्रह्माण्डं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥२४॥
कोदण्डमुक्तो विशिखो द्योतयन्मण्डलं दिशाम् ॥
विभीषणसभामध्ये संपपात तडित्स्वनः ॥२५॥
तदैव राक्षासाः सर्वे प्रोत्थिताश्चकिता इव ॥
सकंचुकानि शस्त्राणि जगृहुर्वेगतः खलाः ॥२६॥
पत्रं बाणात्समाकृष्य पठित्वाथ बिभीषणः ॥
विस्मितोऽभूत्सभामध्ये राक्षसेंद्रो महाबलः ॥२७॥
प्राप्तं तदैव सदसि शुक्राचार्यं बिभीषणः ॥
पूजयामास पाद्याद्यैर्नत्वा प्राह कृतांजलिः ॥२८॥
बिभीषण उवाच -
भगवन्कस्य बाणोऽयं भोजराजस्तु कः क्षितौ ॥
किं बलं तस्य मे ब्रूहि त्वं साक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥२९॥
श्रीशुक्र उवाच -
अत्रैवोदाहरन्तीममितिहासं पुरातनम् ॥
यस्य श्रवणमात्रेण राजन्पापं प्रशाम्यति ॥३०॥
पुरा हि ब्रह्मणः पुत्राः सनकाद्या दिवं गताः ॥
विष्णोर्लोकं ययुर्दिव्यं चरन्तो भुवनत्रयम् ॥३१॥
दिगंबराञ्छिशून्मत्वा जयो विजय एव तान् ॥
द्वारपालौ रुरुधतुर्वेत्रेणांतःपुरस्थितौ ॥३२॥
अशपंस्तौ च ते क्रुद्धाः कृष्णदर्शनलालसाः ॥

भूयास्तामसुरौ दुष्टौ शुद्धौ हि जन्मभिस्त्रिभिः ॥३३॥
एवं शप्तौ स्वभवनात्पतन्तौ भूमिमण्डले ॥
जज्ञाते तौ दितेः पुत्रौ दैत्यदानवपूजितौ ॥३४॥
हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठो हिरण्याक्षोऽनुजस्तथा ॥
भगवान् यज्ञवाराहो भूत्वा क्ष्मामुद्धरञ्जलात् ॥३५॥
जघान मुष्टिना दैत्यं हिरण्याक्षं महाबलम् ॥
हिरण्यकशिपुं साक्षान्नृसिंहश्चण्डविक्रमः ॥३६॥
ददार जठरे तं वै कायाधवसहायकृत् ॥
भ्रातरौ तौ पुनर्जातौ केशिन्यां विश्रवःसुतौ ॥३७॥
रावणः कुम्भकर्णश्च सर्वलोकैकतापनौ ॥
सायकै राघवस्यापि पेततुर्युद्धमंडले ॥३८॥
राक्षसेंद्रौ महावेगौ ससैन्यौ पश्यतस्तव ॥
तृतीयेऽस्मिन्भवे जातौ क्षत्रियाणां कुले किल ॥३९॥
शिशुपालो दन्तवक्त्रो वर्तमानौ महाबलौ ॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥४०॥
असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोकेशः परात्परः ॥
जातस्तयोर्वधार्थाय यदुवंशे हरिः स्वयम् ॥४१॥
यादवेंद्रो भूरिलीलो द्वारकायां विराजते ॥
युधिष्ठिरमहायज्ञे युद्धे शाल्वस्य माधवः ॥४२॥
शिशुपालं दन्तवक्त्रं हनिष्यति न संशयः ॥
तस्य पुत्रः शंबरारिर्दिग्जयार्थं विनिर्गतः ॥४३॥
विजेष्यति नृपान्सर्वाञ्जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥
जितेषु सत्सु देवेषु द्वारकायां यदूत्तमः ॥
उग्रसेनो भोजराजो राजसूयं करिष्यति ॥४४॥
तस्यैव कोदण्डविनिर्गतो बला-
    त्प्रचण्डवेगो विशिखस्त्विहागतः ॥
तन्नामचिह्नोऽतितडित्स्वनो बभौ
    प्रद्योतयन् राक्षसमण्डलं दिशाम् ॥४५॥

श्रीनारद उवाच -

श्रीरामभक्तोऽथ बिभीषणोऽसौ

    विज्ञाय कृष्णं नृप रामचन्द्रम् ॥

नीत्वा बलिं कौणपवृंदमुख्यः

    समाययौ सुंदरशत्रुसेनाम् ॥४६॥

तदाऽवतीर्याशु महांबरात्स्फुर-

    द्घनद्युतिर्दीघवपुर्जयेक्षणः ॥

प्रदक्षिणीकृत्य हरेः सुतं पुनः

    कृतांजलिः संमुख आस्थितोऽभूत् ॥४७॥

विभीषण उवाच -

नमो भगवते तुभ्यं वासुदेवाय वेधसे ॥

प्रद्युम्नायानिरुद्धाय नमः संकर्षणाय च ॥४८॥

नमो मत्साय कूर्माय वराहय नमो नमः ॥

नमः श्रीरामचंद्राय भार्गवाय नमो नमः ॥४९॥

वामनाय नमस्तुभ्यं नृसिंहाय नमो नमः ॥

नमो बुद्धाय शुद्धाय कल्कये चार्तिहारिणे ॥५०॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा श्रीहरेः पुत्रं पूजयामास मानदः ॥

उपचारैः षोडशभिर्भक्त्या परमयाऽऽर्द्रवाक् ॥५१॥

तस्मै तुष्टः शंबरारिर्ददौ ज्ञानं विरक्तिमत् ॥

भक्तिं शांतिकरीं साक्षाद्यांति दुष्प्रेमलक्षणाम् ॥५२॥

ब्रह्मदत्तं महादिव्यं पद्मरागं शिरोमणिम् ॥

पौलस्त्येन पुरा दत्तं रत्नमालां स्फुरत्प्रभाम् ॥५३॥

चन्द्रकान्तमणिं तस्मै चन्द्रदत्तं ददौ पुनः ॥

पीतांबरं परं साक्षात्प्रद्युम्नः परमः प्रभुः ॥५४॥

बिभीषणोऽथ प्रद्युम्नं नत्वा दत्वा बलिं ततः ॥

जगाम लंकां सगणो राक्षसेंद्रो महाबलः ॥५५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे शाल्वमत्सारलंकाविजयो नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १४

https://sa.wikisource.org/s/wd1
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

द्रविडदेशजयम्

श्रीनारद उवाच -

ऋषभाद्रिं ततो दृष्ट्वा श्रीरङ्गाख्यं हरेः सुतः ॥

कामः कार्ष्णिः पुरीं कांचीं नदीं प्राचीं सरिद्वराम् ॥ ॥१॥

कावेरीं च तदोत्तीर्य सह्याद्रिविषयं ययौ ॥

यादवैः सहितः साक्षात्प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥२॥

शिबिरेषु समायान्तं मुक्तकेशं दिगंबरम् ॥

अवधूतं प्रधावन्तं पुष्टांगं रजसाऽऽवृतम् ॥३॥

बालास्तमनुधावन्तस्तलशब्दैरितस्ततः ॥

कोलाहलं प्रकुर्वंतो हसंतो मैथिलेश्वर ॥४॥

तं दृष्ट्वा चोद्धवं प्राह कर्ष्णिर्बुद्धिमतां वरः ॥५॥

प्रद्युम्न उवाच -

कोऽयं पुष्टवपुर्धावन्बालोन्मत्तपिशाचवत् ॥

तिरस्कृतोऽपि हसति जनैरानन्दवान्महान् ॥६॥

उद्धव उवाच -

अयं परमहंसाख्योऽवधूतो वा हरेः कला ॥

सदानंदमयः साक्षद्दत्तात्रेयो महामुनिः ॥७॥

यस्य प्रसादात्परमां सिद्धिं प्रापुः परे नृपाः ॥

सहस्रार्जुनमुख्या ये यदुकायाधवादयः ॥८॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा शंबरारिर्नत्वा संपूज्य तं मुनिम् ॥

संस्थाप्य चासने दिव्ये पप्रच्छेदं यदूत्तमः ॥९॥

प्रद्युम्न उवाच -

भगवन्मे हृदिस्थं वै सन्देहं नाशय प्रभो ॥

जगतो ब्रह्ममार्गाश्च हेत्वंतं ब्रूहि तत्वतः ॥१०॥
दत्तात्रेय उवाच -
दृश्यते न वसुर्यावत्तावदुल्काप्रयोजनम् ॥
प्राप्ते वशे महानंदेऽथोल्कायाः किं प्रयोजनम् ॥११॥
तावदास्ते जगत्साधो यावत्तत्वं न वेद्यते ॥
परस्मिन्ब्रह्मणि प्राप्ते जगतः किं प्रयोजनम् ॥१२॥
आस्यबिंबो यथाऽऽदर्शे पश्यते न परं वपुः ॥
प्रधानार्थे तथा जीवो ज्ञानेनासौ परात्परम् ॥१३॥
यथा सूर्योदये सर्वं वस्तु नेत्रेण दृश्यते ॥
तथा ज्ञानोदये ब्रह्मतत्वं जीवेन सर्वतः ॥१४॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वाथ तं नत्वा प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥
वैकुण्ठाद्रिं द्राविडेषु ययौ सेनासमन्वितः ॥१५॥
सत्यवाग्धर्मतत्वज्ञो राजर्षिर्द्राविडेश्वरः ॥
प्रद्युम्नं पूजयामास भक्त्या परमया युतः ॥१६॥
श्रीशैलदर्शनं कृत्वा गिरिशालयमद्भुतम् ॥
स्कंदं वीक्ष्य ततो राजन् ययौ पंपासरोवरे ॥१७॥
गोदावरीं भीमरथीं गतः श्रीद्वारकेश्वरः ॥
प्रदर्शयन्हरेस्तीर्थं महेंद्राद्रिं ततो ययौ ॥१८॥
महेन्द्राद्रिस्थितं रामं भार्गवं क्षत्रियांतकम् ॥
नत्वा प्रदक्षिणीकृत्य तत्र तस्थौ हरेः सुतः ॥१९॥
रामस्तस्याशिषं दत्वा यादवानां बलाय वै ॥
चतुरंगाय राजेंद्र योगेनार्हणमाचरत् ॥२०॥
भक्तसूपः प्रलेहश्च रुदिका दधिशाकजाः ॥
शिखरिण्यवलेहश्च बलका चक्षुखेरिणी ॥२१॥
त्रिकोणशर्करायुक्तो बटको मधुशीर्षकः ॥
फेणिका चोपरिष्टश्च शतपत्र सच्छिद्रकः ॥२२॥
चक्राभचिह्नकाश्चेत्थं सुधाकुण्डलिकाः स्मृताः ॥

घृतपूरो वायुपूरस्तथा चन्द्रकला स्मृताः ॥२३॥

दधिस्थलीश्च कर्पूरनाडीस्थं खण्डमंडलम् ॥

गोधूमपरिखाश्चैव सुफलाढ्यास्तथैव च ॥२४॥

दधिरूपो मोदकश्च शाकसौधान एव च ॥

मंडकापायसं युक्तं दधि गोघृतमेव च ॥२५॥

हैयंगवीनमंडूरी कुपिका पर्पटस्तथा ॥

शक्तिका लसिका चैव सुवृत्संधाय एव ही ॥२६॥

सुफलैश्च सितायुक्तैः फलानि विविधनी च ॥

यथा मोहनभोगैश्च लवणं च तथैव च ॥२७॥

कषायो मधुरस्तिक्तः कटुरम्लस्त्वनेकधा ॥

षट्पंचाशत्तमश्चैव ह्येते भोगाः प्रकीर्तिताः ॥२८॥

एतेषां भार्गवः शैलानकार्षीद्योगमास्थितः ॥

सैन्ये संभोजिते तत्र हस्तन्यूना न तेऽभवन् ॥२९॥

वैभवं भार्गवस्यापि दृष्ट्वा सर्वेऽतिविस्मिताः ॥

प्रद्युम्नस्तं नमस्कृत्य यादवैः सहितस्तदा ॥३०॥

सर्वेषां शृण्वतां राजन् पप्रच्छेदं हरेः सुतः ॥

प्रद्युम्न उवाच -

भगवन्भवता दत्तं सर्वेभ्यो भोजनं परम् ॥३१॥

समृद्धयः सिद्धयश्च त्वदंघ्रावास्थिताः प्रभो ॥

सर्वेषां हरिभक्तानां प्रियो भक्तस्तु को हरेः ॥

एतन्मे ब्रूहि विप्रेंद्र त्वं परावरवित्तमः ॥३२॥

परशुराम उवाच -

त्वं प्रभो किं न जानासि लोकवत्पृच्छसेऽथ माम् ॥

लोकसंग्रहमेवारात्कुर्वन् विचरसि क्षितौ ॥३३॥

निष्किंचनो हरिपदाब्जपरागलुब्धः

श्रीमत्कथाश्रवणकीर्तनतत्परो यः ॥

तद्रूपसिंधुलहरीविनिमग्नचित्तः

श्रीकृष्णचंद्रदयितः कथितः स भक्तः ॥३४॥

दांतो महानखिलजंगमवत्सलोऽयं

शांतस्तितिक्षुरतिकारुणिकः सुहृत्सत् ॥

लोकं पुनाति निजपादरजोभिरारा-

च्छ्रीकृष्णचंद्रदयितः कथितः परेश ॥३५॥

यः पारमेष्ठ्यमखिलं न महेंद्रधिष्ण्यं

नो सार्वभौममनिशं न रसाधिपत्यम् ॥

नो योगसिद्धिमभितो न पुनर्भवं वा

वांछत्यलं परमपादरजः स भक्तः ॥३६॥

निष्किंचनाः स्वकृतकर्मफलैर्विरागा

यत्तत्पदं हरिजना मुनयो महांतः ॥

भक्ता जुषंति हरिपादरजःप्रसक्ता

अन्ये विदंति न सुखं किल नैरपेक्ष्यम् ॥३७॥

भक्तात्प्रियो न विदितः पुरुषोत्तमस्य

शंभुर्विधिर्न च रमा न च रौहिणेयः ॥

भक्ताननुव्रजति भक्तनिबद्धचित्त-

चूडामणिः सकललोकजनस्य कृष्णः ॥३८॥

गच्छन्निजं जनमनु प्रपुनाति लोका-

नावेदयन्हरिजने स्वरुचिं महात्मा ॥

तस्मादतीव भजतां भगवान्मुकुंदो

मुक्तिं ददाति न कदापि सुभक्तियोगम् ॥३९॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा यादवेंद्रो नत्वा श्रीभार्गवोत्तमम् ॥

प्राच्यां दिशि ययौ राजन् गंगासागरसंगमम् ॥४०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे द्राविडदेशविजयो नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १५



केकयविजयम्

श्रीनारद उवाच -

दिग्जयस्य मिषेणासौ भूभारं हारयन्मुहुः ॥

प्रद्युम्नो भगवान्साक्षादंगदेशं ततो ययौ ॥१॥

अंगेशोऽन्तःपुराधीशो गृहीतो यादवैर्वने ॥

सोऽपि तस्मै बलिं प्रादात्प्रद्युम्नाय महात्मने ॥२॥

उड्डीशडामराधीशो बृहद्बाहुर्महाबलः ॥

न ददौ स बलिं तस्मै प्रद्युम्नाय मदोत्कटः ॥३॥

प्रद्युम्नप्रेषितो वीरः साम्बो जांबवतीसुतः ॥

एकाकी प्रययौ धन्वी रथेनादित्यवर्चसा ॥४॥

छादयामास बाणौघैर्डामरं नगरं नृप ॥

गिरिं तुषारपटलैर्जीमूत इव सर्वतः ॥५॥

तदा तु डामराधीशो धर्षितः सन्कृतांजलिः ॥

बलिं ददौ नमस्कृत्य प्रद्युम्नाय महात्मने ॥६॥

वंगदेशाधिपो वीरो वीरधन्वा मदोत्कटः ॥

आययौ संमुखे योद्धुमक्षौहिण्याऽऽवृतो बलि ॥७॥

चंद्रभानुर्हरेः पुत्रः प्रद्युम्नस्य प्रपश्यतः ॥

बिभेद तद्बलं बाणैः कुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥८॥

करिणां बाणभिन्नानां शिरसो मौक्तिकानि च ॥

प्रस्फुरंति निपेतुः कौ रात्रौ तारागणा इव ॥९॥

निपेतू रथिनोऽनेका गजाश्वाश्च पदातयः ॥

तद्बाणैश्छिन्नशिरसः कूष्मांडशकला इव ॥१०॥

क्षणमात्रेण तत्सैन्यक्षतजानां नदी ह्यभूत् ॥

मनस्विनां हर्षकरी त्रस्तानां भयकारिणी ॥११॥

मुण्डैः कबंधैर्धावद्भिर्हरिकेयुरकुंडलैः ॥
किरीटैः कंकणैः शस्त्रैर्महामारीव भूर्बभौ ॥१२॥
कूष्माण्डोन्मादवेताला भैरवा ब्रह्मराक्षसाः ॥
शिरांसि जगृहुर्वेगाद्धरमालार्थहेतवे ॥१३॥
इत्थं निपातिते सैन्ये वीरधन्वा समागतः ॥
चंद्रभानुं तताडाशु गदया वज्रकल्पया ॥१४॥
तद्गदातिप्रहारेण न चचाल हरेः सुतः ॥
चंद्रभानुर्गदां नीत्वा तं तताड भुजांतरे ॥१५॥
गदाप्रहारव्यथितो मूर्छितो धरणीतले ॥
पपात पादप इव प्रोद्वमन् रुधिरं मुखात् ॥१६॥
लब्धसंज्ञो मुहूर्तेन वंगदेशाधिपो नृपः ॥
प्रययौ शरणं सोऽपि प्रद्युम्नस्य महात्मनः ॥१७॥
याते दत्तबलौ राजन्नगरं वीरधन्वनि ॥
ब्रह्मपुत्रं समुत्तीर्य प्रद्युम्नोऽमितविक्रमः ॥१८॥
आशीमाधिपतिं बिंबं गृहीत्वा यादवेश्वरः ॥
बलिमादाय यदुभिः कामरूपं समाययौ ॥१९॥
कामरुपेश्वरः पुंड्र ऐंद्रजालविशारदः ॥
निर्गतः सेनया सार्द्धं योद्धुं प्रद्युम्नसंमुखे ॥ २०॥
आशीमानां यदूनां च घोरं युद्धं बभूव ह ॥
बाणैः कुठारैः परिघैः शूलैः खड्गर्ष्टिशक्तिभिः ॥२१॥
पुंड्रो विद्याश्चकाराशु पैशाचोरगराक्षसीः ॥
ततो गुह्यकगंधर्वाः सर्वतो मैथिलेश्वर ॥२२॥
प्रधावंतो रणे राजन्पिशाचाः पिशिताशनाः ॥
कोटिशः कोटिशोऽगारान् क्षेपयंतो मुहुर्मुहुः ॥२३॥
क्षणमात्रेण तत्सैन्यं वमंतो गरलं मुखात् ॥
फूत्कारमपि कुर्वंतो दंदशूकाः समागताः ॥२४॥
खरारूढा दंतवक्रा ललज्जिह्वाभयंकराः ॥
चर्वयंतो नरान् युद्धे धावंतो राक्षसास्ततः ॥२५॥

यक्षाश्च सिंहवदना तुरंगवदना नृप ॥
छिंधि भिंधीति गर्जंतः शूलहस्ता इतस्ततः ॥२६॥
क्षणमात्रेण मेघानां समूहैश्छादितं नभः ॥
अंधकारो ह्यभूद्राजन् रजसा वातवेगतः ॥२७॥
भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥
भयं प्रापुर्महायुद्धे न्यस्तशस्त्रा यदूत्तमाः ॥२८॥
कृष्णदत्तं धनुः कार्ष्णिरादाय प्रतिकारवित् ॥
सत्त्वात्मिकां महाविद्यां बाणैः प्रायुङ्क्त मैथिल ॥२९॥
बाणैः पिशाचानुरगान् सयक्षान्
    रक्षांसि गंधर्वघनांधकारान् ॥
बिभेद दिव्यैः प्रभवैर्यथा हि
    नीहारमेघान् किरणैर्विवस्वान् ॥३०॥
बाणैश्च पुंड्रं सरथं सवाहनं
    तं भ्रामयित्वा घटिकाद्वयं खे ॥
निपातयामास रणे सपत्नं
    पद्मं पृथिव्यामिव मारुतः किल ।३१॥
बुद्धस्तदा तं शरणं समेत्य
    प्रधर्षितः सद्य उपायनानि ॥
लक्षैर्हयानामयुतैर्गजानां
    युतानि दत्त्वा प्रणनाम कार्ष्णिम् ॥३२॥
विपाशां स तदोत्तीर्य सैन्यैः शोणनदं नृप ॥
कैकयानाययौ धन्वी प्रद्युम्नो यदुनंदनः ॥३३॥
कैकयस्याधिपो राजा धृतकेतुर्महाबलः ॥
वसुदेवस्वसुः साक्षाच्छ्रुतकीर्तेः पतिर्महान् ॥३४॥
प्रद्युम्नमर्हयामास धृतकेतुः स यादवम् ॥
भक्त्या परमया राजञ्छ्रीकृष्णस्य प्रभाववित् ॥३५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कैकयविजयो नाम पंचदशोऽध्यायः ॥१५॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १६

https://sa.wikisource.org/s/w1b
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

जनकोपाख्यानम्

श्रीनारद उवाच -

दुंदुभीन्नादयंस्तस्मात्प्रद्युम्नो यदुनंदनः ॥

मैथिलानाययौ राजंस्तव देशान् सुखावृतान् ॥१॥

सुवर्णसौधैरत्युच्चैः सघटै राजितां पुरीम् ॥

मिथिलां वीक्ष्य तामारादुद्धवं प्राह माधवः ॥२॥

प्रद्युम्न उवाच -

कस्यैषा नगरी मंत्रिन् दृष्ययते सांप्रतं मया ॥

राजते बहुसौधैश्च पुरी भोगवती यथा ॥३॥

उद्धव उवाच -

जनकस्य पुरी ह्येषा मिथिला नाम मानद ॥

मिथिलेंद्रो धृतिस्तस्यां महाभागवतः कविः ॥४॥

सर्वधर्मभृतां श्रेष्ठः श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ॥

बहुलाश्वस्तस्य सुत आबाल्याद्भक्तिकृद्धरेः ॥५॥

तस्मै स्वं दर्शनं दातुं भगवानागमिष्यति ॥

बहुलाश्वं राजपुत्रं श्रुतदेवं द्विजं तथा ॥६॥

स्मरत्यलं द्वारकायां श्रीकृष्णो भगवान् हरिः ॥

जेतुं न शक्यो देवेंद्रैर्मनुजैश्च कुतः प्रभो ॥

धृतिः परमया भक्त्या श्रीकृष्णवशकारकः ॥७॥

श्रीनारद उवाच -

तच्छ्रुत्वा भगवान् कार्ष्णिरुद्धवेन समन्वितः ॥

स्वशिष्यमुद्धवं कृत्वा धृतिं द्रष्टुं समाययौ ॥८॥

भक्तेरेव परीक्षां हि कर्तुं तस्य नृपस्य च ॥

ददर्श मिथिलां कार्ष्णिरुद्धवेन समन्वितः ॥९॥

चर्मशस्त्रधृता वीरा मालातिलकशोभिताः ॥
जपन्तः कृष्णनामानि सर्वे वै यत्र मालया ॥१०॥
लिखितानि च नामानि द्वारि द्वारि हरेर्नृणाम् ॥
तथा श्रीकृष्णचित्राणि लिखितानि शुभानि च ॥११॥
कुड्ये कुड्ये गृहाणां च गदापद्मानि मानद ॥
दशावतारचित्राणि शंखचक्राणि यत्र वै ॥१२॥
तुलसीमंदिराणीत्थं प्राङ्गणे च गृहे गृहे ॥
एवं पश्यन्स सौधानि मिथिलायां जनान् बहून् ॥१३॥
मालातिलकसंयुक्तान् सर्वान्भक्तान्ददर्श ह ॥
तिलकैर्द्वादशाख्यैश्च युक्त्यैः कुंकुमजैर्वृतान् ॥१४॥
गोपीचंदनमुद्राभिश्चर्चिताञ्छांतविग्रहान् ॥
ऊर्ध्वपुंड्रधरान् विप्रान् हरिमंदिरचित्रितान् ॥१५॥
गदां मुद्रां ललाटे च ऊर्ध्वं वा हरिनामतः ॥
चक्रं शङ्खं च कमलं कूर्मं मत्स्यं भुजद्वये ॥१६॥
दधतश्च धनुर्बाणं मूर्ध्नि श्रीनंदकं हृदि ॥
मुसलं च हलं राजन्नथ कार्ष्णिर्ददश ह ॥१७॥
यस्या वीथ्यां भागवतं केचिच्छृण्वंति मानवाः ॥
इतिहासं भारतं च हरिवंशं तथापरे ॥१८॥
सनत्कुमारवासिष्ठयाज्ञवल्क्यपराशराः ॥
गर्गपौलस्त्यधर्मादिसंहिताः के पठंति वै ॥१९॥
ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं लैंगं सगारुडम् ॥
नारदीयं भागवतमाग्नेयं स्कंदसंज्ञितम् ॥२०॥
भविष्यं ब्रह्मवैवर्तं मार्कण्डेयं सवामनम् ॥
वाराहमात्सकौर्माणि ब्रह्माण्डाख्यं तथैव च ॥२१॥
वीथ्यां वीथ्यां स्म शृण्वन्ति जनाः सर्वे गृहे गृहे ॥
वाल्मीकिकाव्यं केचिद्वै श्रीरामचरितामृतम् ॥२२॥
स्मृतीः पठन्ति केचिद्वै केचिद्वेदत्रयीं द्विजाः ॥
केचित्कुर्वंति यज्ञं वै वैष्णवं मंगलायनम् ॥२३॥

राधाकृष्णेति कृष्णेति के वदन्ति मुहुर्मुहुः ॥
केचिन्नृत्यंति गायंति हरिकीर्तनतत्पराः ॥२४॥
मृदंगतालवादित्रैः कांस्यवीणामनोहरैः ॥
मंदिरे मंदिरे विष्णोः कीर्तनं श्रूयते जनैः ॥२५॥
नवलक्षणसंयुक्तां भक्तिं यां प्रेमलक्षणाम् ॥
कुर्वंति मैथिला राजन् मिथिलायां गृहे गृहे ॥२६॥
एवं तु नगरीं दृष्ट्वा प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥
राजद्वारं समेत्याशु मैथिलेशं ददर्श ह ॥२७॥
मैथिलेशसभायां तु वेदव्यासः शुको मुनिः ॥
याज्ञवल्क्यो वसिष्ठश्च गौतमोऽहं बृहस्पतिः ॥२८॥
अन्ये च मुनयस्तत्र वेदमूर्तिधरा इव ॥
दृश्यन्ते धर्मवक्तारो हरिनिष्ठा इतस्ततः ॥ २९॥
मैथिलेंद्रो धृतिस्तत्र भक्तिभावनताननः ॥
बलस्य पादुकापूजां कुरुते विधिवन्नृप ॥३०॥
जपन्मुक्तिकरं नाम श्रीकृष्णबलदेवयोः ॥
दृष्ट्वोत्थाय नमश्चक्रे सशिष्यं ब्रह्मचारिणम् ॥३१॥
तं पूजयित्वा विधिवत् पाद्याद्यैर्मैथिलेश्वरः ॥
कृतांजलिपुटो राजा तदग्रे च स्थितोऽभवत् ॥३२॥
जनक उवाच -
अद्य मे सपलं जन्म मंदिरं विशदीकृतम् ॥
देवर्षिपितरः सर्वे संतुष्टा आगते त्वयि ॥३३॥
निर्विकल्पाः समदृशस्त्वादृशाः साधवः क्षितौ ॥
निःश्रेयसाय भगवन्दीनानां विचरंति हि ॥३४॥
ब्रह्मचार्युवाच -
धन्योऽसि राजशार्दूल धन्या ते मिथिलापुरी ॥
धन्याः प्रजाश्च ते सर्वा विष्णुभक्तिसमन्विताः ॥३५॥
जनक उवाच -
ममेयं नगरी नास्ति न प्रजा न गृहं धनम्॥

कलत्रपुत्रपौत्रादि सर्वं कृष्णस्य चैव हि ॥३६॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥

असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोके धाम्नि राजते ॥३७॥

वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नः पुरुषः स्वयम् ॥

अनिरुद्धस्तथा चैकश्चतुर्व्यूहोऽभवत् क्षितौ ॥३८॥

कायेन मनसा वाचा बुद्ध्या वाचेंद्रियैः कृतम् ॥

तस्मै समर्पितं शौक्ल्यं मया ब्रह्मन्महामुने ॥३९॥

ब्रह्मचार्युवाच -

हे वैदेह महाभाग विष्णुभक्तिमतां वर ॥

त्वद्भक्त्या तोषितः कृष्णस्तवैकत्वं प्रदास्यति ॥४०॥

जनक उवाच -

दासोऽहं कृष्णभक्तानां त्वादृशानां महात्मनाम् ॥

मुक्तिं नेच्छामि हे ब्रह्मन्नेकतां हेतुवर्जितः ॥४१॥

ब्रह्मचार्युवाच -

करोष्यहैतुकीं भक्तिं राजंस्त्वं हेतुवर्जितः ॥

निर्गुणैर्भक्तिभावैश्च प्रेमलक्षणसंयुतः ॥४२॥

प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्दिग्जयार्थं विनिर्गतः ॥

नायातस्तव गेहेषु संदेहो मे महानभूत् ॥४३॥

जनक उवाच -

प्रद्युम्नो भगवान्साक्षादंतर्यामी हरिः स्वयम् ॥

सर्वगः सर्वविच्छश्वदत्र नास्ति च किं प्रभो ॥४४॥

ब्रह्मचार्युवाच -

ज्ञानदृष्ट्यापि चेत्कार्ष्णिं मन्यसेऽत्र निरंतरम् ॥

तर्हि दर्शय तं देवं प्रह्लाद इव दिव्यदृक् ॥४५॥

श्रीनारद उवाच -

एतच्छ्रुत्वा तदा राजा महाभागवतो धृतिः ॥

अश्रुपूर्णमुखो भूत्वा प्राह गद्गदया गिरा ॥४६॥

जनक उवाच -

यदि मे श्रीहरेर्भक्तिरनिमित्ता कृता भुवि ॥
तर्हि कार्ष्णिर्हरेः पुत्रः प्रादुर्भूयान्ममाग्रतः ॥४७॥
यदि श्रीकृष्णभक्तानां दासोऽहं यदि तत्कृपा ॥
सर्वत्र यदि तद्भावस्तर्हि भूयान्मनोरथः ॥४८॥
श्रीनारद उवाच -
प्रादुर्बभूवाशु तदैव कार्ष्णि-
    र्विसृज्य सद्यः किल वर्णरूपम् ॥
पश्यत्सु सर्वेषु जनेषु शिष्यः
    स गद्गदोऽभूद्धरिभक्तिनिष्ठः ॥४९॥
घनप्रभं पद्मदलायतेक्षणं
    प्रलंबबाहुं जगतां मनोहरम् ॥
पीतांबरं नीलगुडालकालिभीः
    स्वलंकृतं श्रीमुखपद्ममंडलम् ॥५०॥
शीतर्तुबालार्ककिरीटकुंडलं
    काच्यंगदस्फूर्जितदिव्यविग्रहम् ॥
विलोक्य तं कृष्णसुतं कृतांजलि-
    र्ननाम साष्टांगमलं धृतिर्नृपः ॥५१॥
जनक उवाच -
अहोऽतिधन्यं मम भूरि भाग्यं
    दत्तं त्वया मे निजदर्शनं हि ॥
जातोऽद्य कायाधवतुल्य आरा-
    द्गृहं कृतार्थोऽस्मि कुलेन भूमन् ॥५२॥
श्रीप्रद्युम्न उवाच -
धन्यस्त्वं नृपशार्दूल भक्तस्त्वं मत्प्रभाववित् ॥
भक्तिभावपरीक्षार्थं प्राप्तोऽहं तव सांप्रतम् ॥५३॥
अद्यैव मम सारूप्यं भूयात्ते मैथिलेश्वर ॥
बलमायुर्यशःकीर्तिरिह लोके भवत्वलम् ॥५४॥
श्रीनारद उवाच -

तव पित्रा च धृतिना पूजितः पश्यतां सताम् ॥
प्रययौ शिबिरान् राजन् प्रद्युम्नो भक्तवत्सलः ॥५५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे जनकोपाख्यानं नाम षोडशोऽध्यायः ॥१६॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १७



मागधविजयम्

श्रीनारद उवाच -

अथातो मागधञ्जेतुं प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥

गिरिव्रजं जगामाशु स्वसैन्यैः परिवारितः ॥१॥

श्रुत्वाऽऽगतं हरेः पुत्रं दिग्जयार्थं विशेषतः ॥

जरासंधो मागधेंद्रो महाकोपं चकार ह ॥२॥

जरासंध उवाच -

तुच्छा ये यादवाः सर्वे युधि विक्लवचेतसः ॥

तेऽद्य वै जगतीं जेतुं निर्गता गतबुद्धयः ॥३॥

मथुरां स्वपुरीं त्यक्त्वा मद्भयान्माधवोऽपिहि ॥

समुद्रं शरणं प्रागात्पिता चास्य दुरात्मनः ॥४॥

प्रवर्षणे रामकृष्णौ मया भस्मीकृतौ बलात् ॥

छलाद्दुद्रुवतुस्तौ द्वौ द्वारकायां समाश्रितौ ॥५॥

बद्ध्वा तौ चानयिष्यामि सोग्रसेनौ कुशस्थलीम् ॥

अयादवीं करिष्यामि पृथ्वीं सागरमेखलाम् ॥६॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा निर्गतो राजा गिरिव्रजपुराद्बहिः ॥

अक्षौहिणीभिर्विंशत्या तिसृभिः संयुतो बली ॥७॥

गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखे ॥

स्रवन्मदैश्चतुर्दंतैरैरावतकुलोद्भवैः ॥८॥

शुण्डादण्डस्य फूत्कारैः क्षेपयद्भिस्तरून्बहून् ॥

बभौ गजैर्मागधेंद्रो मेघैरिंद्र इव प्रभुः ॥९॥

रथैश्च देवधिष्ण्याभैः सध्वजैरश्वनेतृभिः ॥

चामरैर्दोलितै राजंल्लोलचक्रध्वनिद्युतिः ॥१०॥

तुरङ्गमैर्वायुवेगैश्चित्रवर्णैर्मदोत्कटैः ॥
सौवर्णपट्टहाराद्यैः शिखारश्म्यूर्ध्वचामरैः ॥११॥
सकंचुकैर्वीरजनैः खड्गचर्मधनुर्धरैः ॥
विद्याधरसमैः प्रागान्मागधेंद्रो महाबलः ॥१२॥
धुंकारैर्दुंदुभीनां च दिशो नेदुर्धनुःस्वनैः ॥
चचाल वसुधा सैन्यै रजोभिश्छादितं नभः ॥१३॥
जरासंधस्य तत्सैन्यं प्रलयाब्धिमिवोल्बणम् ॥
विस्मिता यादवाः सर्वे बभूवुर्वीक्ष्य मैथिल ॥१४॥
प्रद्युम्नो भगवान्वीक्ष्य मागधेंद्रबलार्णवम् ॥
शंखं दध्मौ दक्षिणाख्यं मा भैष्टेत्यभयं ददत् ॥१५॥
ततः सांबो महाबाहुः प्रद्युम्नस्य प्रपश्यतः ॥
अक्षौहिणीनां दशभिर्युयुधे मागधेन सः ॥१६॥
गजा गजैर्युयुधिरे रथिभी रथिनो मृधे ॥
हया हयैः पत्तयश्च पत्तिभिर्मैथिलेश्वर ॥१७॥
बभूव तुमुलं युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥
मागधानां यदूनां चासुराणां निर्जरैर्यथा ॥१८॥
अश्वारुढाः केऽपि वीरा भल्लहस्ता इतस्ततः ॥
मर्दयंतो गजारूढाः करिकुम्भगतार्चयः ॥१९॥
केचिच्छक्तीस्तडिद्वर्णा गृहीत्वा चिक्षिपुर्बलात् ॥
ताः शक्तयस्त्वरीन् भित्वा दंशितान् धरणीं गताः ॥२०॥
केचिद्वीरा नदन्तः कौ रथांगानि च चिक्षुपुः ॥
चिच्छिदुर्वीरपटलं नीहारं रवयो यथा ॥२१॥
भिंदिपालैर्मुद्गरैश्च कुठारैरसिपट्टिशैः ॥
अच्छूरिकार्ष्टिभिस्तीक्ष्णैर्निस्त्रिंशैर्युयुधुश्च खे ॥२२॥
तोमरैश्च गदभिश्च बाणैश्छिन्नानि भूतले ॥
निपेतुर्वीरकरिणामश्वानां च शिरांसि च ॥२३॥
कबंधास्तत्र चोत्पेतुः पातयन्तो हयान्नरान् ॥
खड्गहस्ताः प्रधावन्तः संग्रामेषु भयंकरा ॥२४॥

वीरोपरि गता वीरा निपेतुश्छिन्नबाहवः ॥
हयोपरि हयाः केचिद्बाणैः संछिन्नकंधराः ॥२५॥
विद्याधर्यश्च गंधर्व्यो वव्रिरे ह्यंबरे गतान् ॥
वीरान्पतीन्समिच्छंत्यस्तासां चाभूत्कलिर्महान् ॥२६॥
क्षात्रधर्मापराः केचिद्युद्धदत्तासवो नृप ॥
न चलन्तः पदं पृष्ठे सदा संग्रामशालिनः ॥२७॥
जग्मुः परं पदं ते वै भीत्वा मार्तण्डमंडलम् ॥
ननृतुः शिशुमारे वै मंडले च नटा इव ॥२८॥
एवं सांबमहावीरैर्मर्दितं मागधं बलम् ॥
दुद्राव पश्यतां तेषां कृष्णभक्त्या यथाशुभम् ॥२९॥
केचिद्वै वृक्णवर्माणश्छिन्नचापास्तथापरे ॥
पलायमाना धावंतस्त्यक्तखड्गर्ष्टिपाणयः ॥३०॥
पलायमानं स्वबलं वीक्ष्य तन्मागधेश्वरः ॥
धनुष्टंकारयन्प्राप्तो मा भैष्टेत्यभयं ददौ ॥३१॥
स्वबलं नोदयामास जरासंधो धनुर्ज्यया ॥
महामात्यः प्रेरयति ह्यंकुशेन गजं यथा ॥३२॥
सांबस्तदैव सम्प्राप्तो दशभिश्चापनिर्गतैः ॥
बाणैर्विव्याध समरे मागधेंद्रं महाबलम् ॥३३॥
धनुर्ज्यामब्धिकल्लोलभीमसंघर्षनादिनीम् ॥
चिच्छेद दशभिर्बाणैः सांबो जांबवीसुतः ॥३४॥
धनुरन्यत्समादाय जरासंधो महाबलः ॥
धनुः सांबस्य चिच्छेद बाणैर्दशभिरग्रतः ॥३५॥
चतुर्भिश्चतुरो वाहान्द्वाभ्यां केतुं रथं त्रिभिः ॥
एकेन सारथिं जघ्ने मागधेंद्रो जरासुतः ॥३६॥
स छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ॥
पुनरन्यं समास्थाय रथं सांबो महाबलः ॥३७॥
गृहीत्वा चापमत्युग्रं सज्जं कृत्वा विधानतः ॥
तद्रथं चूर्णयामास सांबो बाणशतैरपि ॥३८॥

रथं त्यक्त्वा जरासंधो गजमारुह्य वेगतः ॥
बभौ गजे मागधेंद्र इन्द्र ऐरावते यथा ॥३९॥
चित्रपत्रविचित्रांगं कालांतकयमोपमम् ॥
सांबाय नोदयमास मत्तेभं क्रुद्धमानसः ॥४०॥
गृहीत्वा सरथं सांबं शुण्डादण्डेन नागराट् ॥
कुर्वंश्चीत्कारविकलश्चिक्षेप नवयोजनम् ॥४१॥
तदा कोलाहले जाते सांबसेनासु मैथिल ॥
प्रद्युम्नपार्श्वाच्च गदः प्राप्तोऽभूद्वेगतो बलम् ॥४२॥
विनाशयन्नंधकारं यथार्क उदयाचलात् ॥
जरासंधस्यापि गजं मुष्टिना वसुदेवजः ॥४३॥
जघान शक्रो वज्रेण यथा प्रोच्चदरीभृतम् ॥
गजो मुष्टिप्रहारेण विह्वलो धरणीं गतः ॥४४॥
जगाम पञ्चतां राजंस्तदद्भुतमिवावभवत् ॥
जरासंधः समुत्थाय गदामादाय वेगतः ॥४५॥
गदं तताड सहसा जगर्ज घनवद्बली ॥
तत्प्रहारेण स गदो न चचाल रणांगणात् ॥४६॥
त्वरं गदां समादाय लक्षभारविनिर्मिताम् ॥
अताडयज्जरासंधं सिंहनादमथाकरोत् ॥४७॥
तत्प्रहारेण व्यथितो बृहद्रथसुतो बली ॥
जरासंधः समुत्थाय गृहित्वा सगदं गदम् ॥४८॥
चिक्षेप रोषतो राजन्नाकाशे शतयोजनम् ॥
गदोऽपि मागधं नीत्वा भ्रामयित्वा महाबलः ॥४९॥
चिक्षेप गगने तं वै योजनानां सहस्रकम् ॥
आकाशात्पतितो राजा मागधो विंध्यपर्वते ॥५०॥
उत्थाय युयुधे तेन गदेनापि महाबलः ॥
तदैव सांबः संप्राप्तो गृहीत्वा मागधेश्वरम् ॥५१॥
भूपृष्ठे पोथयामास सिंहः सिंहमिवौजसा ॥
एकेन मुष्टिना सांबं द्वितीयेन गदं तथा ५२॥

ताताड मागधो राजा जगर्जाशु रणांगणे ॥
मुष्टिप्रहारव्यथितौ गदः सांबश्च मूर्छितौ ॥५३॥
हाहाकारो महानासीत्तदैवाशु रणांगणे ॥
रथेनातिपताकेन प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥५४॥
अक्षौहिणीयुतः प्राप्तो मा भैष्टेत्यभयं ददौ ॥
जरासंधो गदां नीत्वा लक्षभारविनिर्मिताम् ॥५५॥
विवेश यदुसेनायामरण्येऽग्निरिव प्रभुः ॥
रथान्गजान्सवीरांश्च तुरङ्गान्सैंधवान्बहून् ॥५६॥
पातयमास राजेंद्र पद्मानीव महागजः ॥
जरासंधस्य या सेना सापि सर्वा समागता ॥५७॥
जघान निशितैर्बाणैर्यदूनां सर्वतो बलम् ॥
प्रद्युम्नो युयुधे युद्धे निर्भयो यादवेश्वरः ॥५८॥
निपातयन्नरीन्बाणैर्धनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥
तदैव यदुपुर्यास्तु बलदेवः समागतः ॥५९॥
प्रादुर्बभूव तत्रापि सर्वेषां पश्यतां सताम् ॥
समाकृष्य हलाग्रेण मागधेंद्रं महाबलम् ॥६०॥
मुसलेनाहनत्क्रुद्धो बलदेवो महाबलः ॥
शतयोजनपर्यंतं रथाश्वगजपत्तयः ॥६१॥
पतिता भिन्नशिरसः सर्वे वै निधनं गताः ॥
देवदुंदुभयो नेदुर्नरदुन्दुभयस्तथा ॥६२॥
बलदेवोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥
तदा जयजयारावो यदूनां स्वबले महान् ॥६३॥
प्रद्युम्नाद्यास्ततो नेमुः कामपालं गतव्यथाः ॥
इत्थं जित्वा मागधेन्द्रं बलदेवो महाबलः ॥६४॥
प्रययौ द्वारकां राजन्भगवान्भक्तवत्सलः ॥
जरासंधसुतो धीमान् सहदेव उपायनम् ॥६५॥
नीत्वा पुरः शंबरारेर्गिरिदुर्गाद्विनिर्गतः ॥

अश्वार्बुदं रथानां च द्विलक्षं हस्तिनां तथा ॥६६॥

ददौ षष्टिसहस्राणि नत्वा कार्ष्णिं प्रभाववित् ॥६७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे मागधविजयो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १८



माथुर-शूरसेनविजयम्

श्रीनारद उवाच -

अथ कार्ष्णिर्गयामेत्य फल्गुं स्नात्वा ससैनिकः ॥

अन्यान्देशांस्ततो जेतुं प्रस्थानमकरोत्पुनः ॥१॥

श्रुत्वा जितं जरासंधं तदातंकान्नृपाः परे ॥

उपायनं ददुस्ते वै भयार्ताः शरणं गताः ॥२॥

गोमतीं सरयूं पुण्यामनुस्रोतं ततोऽगमत् ॥

ततो भागीरथीतीरे काशीमभिजगाम ह ॥३॥

पार्ष्णिग्राहः काशिराजो गृहीतो मृगयां गतः ॥

सोऽपि तस्मै बलिं प्रादाच्छ्रुत्वा तस्य बलं महत् ॥४॥

प्रद्युम्नः सैनिकैः सार्द्धं कोशलान्प्रगतो बली ॥

अयोध्यानिकटे राजन्नंदिग्रामे स्थितोऽभवत् ॥५॥

कोशलेन्द्रो नग्नजिच्च तुरंगैश्च गजै रथैः ॥

महाधनैः शंबरारिमर्हयामास तत्त्ववित् ॥६॥

उत्तरेशो दीपतमो नयपालाधिपो गजः ॥

विशालेशो बर्हिणश्च एते वै तं बलिं ददुः ॥७॥

नैमिषेशो हरेर्भक्तः श्रीकृष्णस्य प्रभाववित् ॥

कृतांजलिपुटो भूत्वा ददौ तस्मै बलिं नृपः ॥८॥

प्रयागं गतवान्कार्ष्णिस्त्रिवेणीं पापनाशिनीम् ॥

स्नात्वा ददौ महादानं तीर्थराजप्रभाववित् ॥९॥

गजा विंशतिसाहस्रमश्वानां दशलक्षकम् ॥

रथानां च चतुर्लक्षं गवां तत्र दशार्बुदम् ॥१०॥

हेममालासमायुक्तं हेमांबरसमन्वितम् ॥

दशभारं सुवर्णानां मुक्तानां लक्षमेव हि ॥११॥

द्विलक्षं नवरत्नानां वस्त्राणां दशलक्षकम् ॥
काश्मीरकंबलानां च द्विलक्षं नवकंबलम् ॥१२॥
ब्राह्मणेभ्यो ददौ कार्ष्णिस्तीर्थराजे हरिप्रिये ॥
कारूषाधिपतिस्तत्र पौंड्रको नाम मैथिल ॥१३॥
कृष्णशत्रुः सोऽपि कार्ष्णिं पूजयामास शंकितः ॥
प्रद्युम्नं चागतं वीक्ष्य पांचाले कान्यकुब्जके ॥१४॥
भयं प्रापुर्नृपाः सर्वे दुर्गे दुर्गे कृतार्गलाः ॥
विचेलुर्यादवात्सर्वे भयार्ता दुर्गमाश्रिताः ॥१५॥
बिंदुदेशाधिपो राजा दीर्घबाहुर्महाबलः ॥
शंबरारेः परं सन्धिं कर्तुं सैन्ये समाययौ ॥१६॥
दीर्घबाहुरुवाच -
यूयं सर्वे यादवेन्द्रा आगता जयिनो दिशाम् ॥
मनोरथं मे कुरुतां भवेयं तुष्टमानसः ॥१७॥
सजलस्यापि काचस्य पात्रस्य शरवेधतः ॥
न क्षरेद्बिंदुरेकोऽपि बाणस्तदधितिष्ठति ॥१८॥
न पात्रं शकलीभूतं तन्मध्ये हस्तलाघवम् ॥
ये कुर्वंति प्रतिज्ञां मे तेभ्यो दास्यामि कन्यकाः ॥१९॥
यूयं सर्वे यादवेन्द्रा धनुर्वेदविशारदाः ॥
मयापि नारदमुखाच्छ्रुता पूर्वं महाबलाः ॥२०॥
सर्वेषां विस्मितानां च प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥
तथेत्युवाच सदसि बिंदुदेशाधिपं नृप ॥२१॥
दीर्घवंशौ सुविस्थाप्य गुणं बद्ध्वा तदन्तरे ॥
गुणे बद्ध्वा काचकुम्भं सजलं पश्यतां सताम् ॥२२॥
धनुर्गृहीत्वा तद्वीक्ष्य बाणं कार्ष्णिः समादधे ॥
काचपात्रं शरो भित्वा तस्थौ मध्येऽर्द्धनिःसृतः ॥२३॥
एकतो मुखपुङ्खाभ्यां रविरश्मिरिवांबुदे ॥
काचपात्रे बभौ बाणस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥२४॥
न पात्रं शकलीभूतं त्रिकुशस्य फलं यथा ॥

न चालनं कंपनं च बिंदुस्रावोऽपि नाभवत् ॥२५॥
प्रद्युम्नो भगवान्बाणं द्वितीयं संदधे पुनः ॥
सोऽपि पूर्वं समुत्सृज्य तत्र तस्थौ विदेहराट् ॥२६॥
सांबोऽपि धनुरादाय बाणान्पंच समाददे ॥
काचपात्रं च ते भित्वा तस्थुस्तत्रार्धनिःसृताः ॥२७॥
युयुधानो धनुर्नीत्वा बाणमेकं समाक्षिपत् ॥
सर्वेषां पश्यतां तेषां पात्रं चूर्णीबभूव ह ॥२८॥
उच्चकैर्जहसुः सर्वे यादवाः परसैनिकाः ॥
त्वं महान्बाणधारीह कार्तवीर्यार्जुनो यथा ॥२९॥
अर्जुनो भरतो रामस्त्रिपुरघ्नो हि वा भवान् ॥
द्रोणो भीष्मोऽथवा कर्णो जामदग्न्य इवाभवत् ॥३०॥
अन्यत्पात्रं समाधायानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
अधो गत्वाऽथ तद्दृष्ट्वा बाणं चिक्षेप लाघवात् ॥३१॥
सोऽपि पात्रतलं भित्वा तस्थौ तत्रापि निःसृतः ॥
तत्पात्राद्धस्तपञ्चोर्ध्वं बद्ध्वा पाषाणमंबरे ॥३२॥
दीप्तिमान् धनुरादाय बाणमेकं समादधे ॥
सोऽपि पात्रतलं भित्वा बाणमुत्सृज्य चाग्रतः ॥३३॥
ताडयित्वा च पाषाणं पुनस्तत्र समाश्रितः ॥
बाणवेगेन तदपि बिंदुस्रावोऽपि नाभवत् ॥३४॥
गतागतेन यावद्वै बिंदुस्रावोऽपि नाभवत् ॥
तदा वीराश्च ते सर्वे साधु साध्विति वादिनः ॥३५॥
भानुर्धनुः संगृहीत्वा वीक्ष्य मीलितलोचनः ॥
आराच्चिक्षेप नाराचं सर्वेषां पश्यतां सताम् ॥३६॥
सोऽपि पात्रं तदा भीत्वा पात्रं कृत्वा ह्यधोमुखम् ॥
पुनरूर्ध्वमुखं कृत्वा तस्थौ तत्रार्द्धनिःसृतः ॥३७॥
बाणवेगेन तदपि बिंदुस्रावोऽपि नाभवत् ॥
न पात्रं शकलीभूतं तदद्भुतमिवाभवत् ॥३८॥
एवं श्रीकृष्णपुत्रा ये अष्टादश महारथाः ॥

सर्वे ते बिभिदुः पात्रं जलस्रावोऽपि नाभवत् ॥३९॥
बिंदुदेशाधिपो राजा दीर्घबाहुः सुविस्मितः ॥
तेभ्योऽदात्कन्यकाः सृष्टा अष्टादश सुलोचनाः ॥४०॥
तेषां विवाहसमये शंखभेर्यानकादयः ॥
नेदुर्जगुश्च गंधर्वा ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥४१॥
तेषामुपरि देवास्ते जयध्वनिसमाकुलाः ॥
ववृषुः पुष्पवर्षाणि चक्रुः श्लाघां दिवी स्थिताः ॥४२॥
गजान्षष्टिसहस्राणि हयानामर्बुदं तथा ॥
दशलक्षं रथानां च दासीनां लक्षमेव च ॥४३॥
शिबिकानां चतुर्लक्षं पारिबर्हे ददौ नृपः ॥
ताः प्राहिणोद्द्वारावतीं बभौ कर्ष्णिर्यदूत्तमः ॥४४॥
दीर्घबाहुमनुप्राप्य निषधान्प्रययौ ततः ॥
निषधाधिपतिर्वीरसेनजिन्नाम मैथिल ॥४५॥
उपायनं ददौ सोऽपि प्रद्युम्नाय महात्मने ॥
तथाहि भद्राधिपतिः श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ॥४६॥
पूजयामास सबलं बृहत्सेनो हरेः सुतम् ॥
माथुरान्शूरसेनांश्च मधून्प्राप्तः ससैनिकः ॥४७॥
स्वागतैः पूजितः कार्ष्णिर्मथुरायां ययौ पुनः ॥
ततः प्रदक्षिणिकृत्य मथुरां सवनां किल ॥४८॥
गोपान्गोपीं यशोदां च नन्दराजं व्रजेश्वरम् ॥
वृषभानूपनंदांश्च नत्वा कार्ष्णिर्बभौ नृप ॥४९॥
बलिं च नंदराजाय दत्वा दत्वा पुनः पुनः ॥
तै पूजितः कतिदिनैः स्थितोऽभून्नंदगोकुले ॥५०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे माथुरशूरसेनदेशविजयो नामाष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः १९

https://sa.wikisource.org/s/wdm
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

कौरवोपाख्यानम्

श्रीनारद उवाच -

अथ कार्ष्णिर्महाबाहुर्ध्वजिनीभिः समन्वितः ॥

नादयन्दुंदुभीन्दीर्घान्दीर्घवेगः कुरून् ययौ ॥१॥

विंशतिर्योजनानां च मर्यादीकृततद्बले ॥

तस्थौ तच्छिबिराणां च विस्तारो दशयोजनम् ॥२॥

पंचयोजनमाश्रित्य तद्बले राजपद्धतिः ॥

धनाढ्यानां च वैश्यानामापणानि सहस्रशः ॥३॥

तथा रत्नपरीक्षाणां वस्त्रव्यापारकारिणाम् ॥

काचकरा वायकाश्च रंगकाराः कुलालकाः ॥४॥

कुंदकारास्तूलकाराः पटकारास्तथैव च ॥

टंककाराश्चित्रकाराः पत्रकाराश्च नापिताः ॥५॥

पट्टकारा रेतिकाराः पर्णकाराश्च शिल्पिनः ॥

लाक्षाकारा मालिनश्च रजकास्तैलिनस्तथा ॥६॥

तांबूलशोधिनस्तत्र चित्रपाषाणकर्मकाः ॥

अन्नभर्जकरास्तत्र काचभेदिन एव हि ॥७॥

मुक्तादीनां च रत्नानां सूक्ष्माणां रत्नवेधिनः ॥

एते कारुजनाः सर्वे दृश्यंते राजपद्धतौ ॥८॥

क्वचिद्भानुमतीर्लीला ऐंद्रजालविधायकाः ॥

क्वचिन्नटाश्च नृत्यंते युद्धं भल्लूकयोः क्वचित् ॥९॥

क्वचित्तु वानरी लीला डमरूवाद्यसंयुताः ॥

गायंति कुत्रचिद्राजन्सूतमागधवन्दिनः ॥१०॥

वारांगनाश्च नृत्यंति भूषैर्द्वादशभिर्युताः ॥

दिव्यैः षोडशशृङ्गारैर्हरंत्यप्सरसां मनः ॥११॥

बन्धूनामपि सेनानां महांतका गजाह्वये ॥
चालनं संभ्रमोपेतं विह्वलैश्च जनैरभूत् ॥१२॥
विदुद्रुवुर्जनाः सर्वे गृहेष्वापातितार्गलाः ॥
कोलाहलो महानासीद्गेहे गेहे जने जने ॥१३॥
वीर्य्यशौर्य्यबलोपेताः कौरवाश्चक्रवर्तिनः ॥
आसमुद्राः क्षितीशेंद्रा जातास्तेऽप्यतिशंकिताः ॥१४॥
प्रद्युम्नप्रेषितः साक्षादुद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥
कौरवेंद्रपुरं प्राप्तो धृतराष्ट्रं ददर्श ह ॥१५॥
मदच्युतामास्य नृपस्य दंतिनां
    कस्तूरिकाकुंकुमगंडशालिनाम् ॥
सिंदूरशुंडास्पदकर्णताडितैः
    षडङ्घ्रिभिर्मण्डितमंदिराजिरम् ॥१६॥
यं भीष्मकर्णगुरुशल्यकृपैश्च भूरि-
    बाह्लीकधौम्यशकुनैः सह संजयेन ॥
दुःशासनेन विदुरेण च लक्ष्मणेन
    दुर्योधनेन च कृपीसुतसोमदत्तैः ॥१७॥
श्रीयज्ञकेतुसहितैः सहितं नृपेन्द्रं
    लीलातपत्रसितचामरहेमपीठैः ॥
संसेवितं परिसमेत्य गजाह्वयेशं
    नत्वोद्धवः प्रणत आह कृतांजलिस्तम् ॥१८॥
उद्धव उवाच -
प्रद्युम्नेन प्रकथितं शृणु राजेंद्रसत्तम ॥
उग्रसेनः क्षितीशेंद्रो यादवेंद्रो महाबलः ॥१९॥
विजित्य नृपतीन्सर्वान् राजसूयं करिष्यति ॥
प्रेषितस्तेन सेनाभिः प्रद्युम्नो रुक्मिणीसुतः ॥२०॥
जेतुं महोद्भटान् वीराञ्जंबुद्वीपस्थितान्नृपान् ॥
चैद्यशाल्वजरासंधदंतवक्त्रादिभूपतीन् ॥२१॥
विजित्य चागतः कार्ष्णिस्तस्मै यच्छ बलिं बहु ॥

उपायनं च दातव्यं बंधूनामैक्यकाम्यया ॥२२॥

माभूत्कुरूणां वृष्णीनां कलिर्नोचेद्भविष्यति ॥

तेनोदितं मे कथितं तत्क्षमस्व नृपेश्वर ॥

दूतस्य हीनदोषस्य त्वयोक्तं यद्वदामि तत् ॥२३॥

श्रीनारद उवाच -

तच्छ्रुत्वा कौरवाः सर्वे राजन्संजातमन्यवः ॥

वीर्य्यशौर्य्यमदोन्नद्धा उचुः प्रस्फुरिताधराः ॥२४॥

कौरवा ऊचुः

दुरत्यया कालगतिरहो चित्रमिदं जगत् ॥

सिंहोपरि प्रधावंति शृगाला दुर्बला वने ॥२५॥

अस्मत्सकाशात्संबंधा अस्मद्दत्तनृपासनाः ॥

दातॄणां प्रतिकूलास्तु दातॄणां फणीनो यथा ॥२६॥

वृष्णयो भीरवः सर्वे युधि विक्लवचेतसः ॥

तथैव शासनं कर्तुं प्रवृत्ता हि गतह्रियः ॥२७॥

उग्रसेनोऽल्पवीर्यश्च जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् ॥

विजित्याहो बलिं नीत्वा राजसूयं करिष्यति ॥२८॥

यत्र भीष्मश्च कर्णश्च द्रोणो दुर्योधनादयः ॥

तत्र त्वं प्रेषितो मंत्री प्रद्युम्नेन कुबुद्धिना ॥२९॥

तस्माद्यात पुरीमध्ये यूयं वै जीवनेच्छया ॥

न चेद्यास्यथ वः सर्वान्नयामो यमसादनम् ॥३०॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं श्रीकृष्णविमुखैः कौरवैः परिभाषितम् ॥

श्रुत्वोद्धवः शम्बरारिमेत्य सर्वमुवाच ह ॥३१॥

कौरवोक्तं वचः श्रुत्वा प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥

प्रतिशार्ङ्गं संगृहीत्वा रोषात्प्रस्फुरिताधरः ॥३२॥

प्रद्युम्न उवाच -

कौरवान्घातयिष्यामि बंधूनपि मदोद्धतान् ॥

बाणैस्तीक्ष्णैर्यथा योगी नियमैर्देहजा रुजः ॥३३॥

यदूनां सैन्यचक्रेषु बलिं यो न प्रदास्यति ॥

कौरवेभ्योऽपि स पुमान् पितुर्मातुर्न चौरसः ॥३४॥

श्रीनारद उवाच -

तदैव यादवाः सर्वे भोजवृष्ण्यंधकादयः ॥

गजाह्वयं ययुः सैन्यै राजन्संजातमन्यवः ॥३५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कौरवोपाख्यानं नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २०

https://sa.wikisource.org/s/wdz


कौरव-यादवयुद्धम्

श्रीनारद उवाच -

तदैव कौरवाः सर्वे निर्गता दीप्तमन्यवः ॥

स्वैः स्वैर्बलैः समायुक्ता योद्धुं प्रद्युम्नसंमुखे ॥१॥

विजयध्वजसंयुक्ता रत्नकंबलमण्डिताः ॥

गजाः षष्टिसहस्राणि निर्ययुः स्वर्णशृंखलाः ॥२॥

प्रलयाब्धिमहावर्तसंघर्षध्वनिकारिणाम् ॥

गजाः षष्टिसहस्राणि दुंदुभीनां विनिर्गताः ॥३॥

गजा गावो बृहद्भल्ला लोहकंचुकमंडिताः ॥

शिरस्स्रङ्मौलिसंयुक्ता द्विलक्षाणि विनिर्ययुः ॥४॥

हेमकंकणकेयूरकिरीटवरकुंडलाः ॥

गजस्थाश्च द्विलक्षाणि निर्ययुः स्वर्णकंचुकाः ॥५॥

पीतकंचुकसंयुक्तास्तिर्यग्गुष्णीषशालिनः ॥

गजस्थाश्च द्विलक्षाणि संग्रामे लब्धकीर्तयः ॥६॥

रक्तांबरधराः केचिद्रक्तभूषणभूषिताः ॥

रक्तकंबलसंयुक्तैर्गजैरुच्चैर्विनिर्गताः ॥७॥

कृष्णांबरधरा नागैर्हरिद्वस्त्रसमावृताः ॥

केचिच्छुक्लांबराः केचिन्निर्ययुः पाटलांबराः ॥८॥

रथैश्च देवधिष्ण्याभैर्मृगेंद्रध्वजशोभितैः ॥

पतत्पताकैरत्युच्चैर्निर्ययुः कोटिशो नृपाः ॥९॥

आंगैर्बांगैः सैंधवैश्च चंचलैस्तुरगैर्नृपाः ॥

मनोजवैः स्वर्णभूषैर्निर्ययुः शस्त्रसंवृताः ॥१०॥

समंतान्निर्ययुर्वीरा लोहकंचुकण्डीताः ॥

विद्याधरसमा राजन्संकुला युद्धशालिनः ॥११॥

जगुर्यशः कौरवाणां सूतमागधवन्दिनः ॥
भेरीमृदंगैः पटहैरानकैर्युद्धनिःस्वनैः ॥१२॥
मृगेन्द्रध्वजसंयुक्तैः शुक्लवाहनियोजितैः ॥
व्यजनैर्वज्रदण्डैश्च चामरांदोलराजितैः ॥१३॥
चतुर्योजनमात्रेण चंद्रमण्डलचारुणा ॥
छत्रेण मण्डिते राजभिर्दत्तेन मनोहरे ॥१४॥
दुर्योधनो बभौ सैन्ये महति स्यंदने स्थितः ॥
तथाऽन्ये धार्तराष्ट्राश्च स्यन्दने स्यन्दने स्थिताः ॥१५॥
चतुर्योजनमात्रैश्च छत्रैर्मुक्ताविलंबिभिः ॥
सुरथेनातिभीष्मेण कृपेण गुरुणा सह ॥१६॥
बाह्लीककर्णशल्यैश्च सोमदत्तेन धीमता ॥
अश्वत्थाम्ना च धौम्येन लक्ष्मणेन धनुष्मता ॥१७॥
शकुनिना च वीरेण तथा दुःशासनेन च ॥
संजयेन तथा साक्षाद्भूरिणा यज्ञकेतुना ॥१८॥
सुयोधनो नृपो रेजे यथा शक्रो मरुद्गणैः ॥
इन्द्रप्रस्थात्पांडुपुत्रैः प्रेषितं पृतनाद्वयम् ॥१९॥
तदैव चागतं राजन् कौरवाणां सहायकृत् ॥
अक्षौहिणीभिः षोडशभिः कुरूणां चलतां तदा ॥२०॥
चचाल भूर्दिशो नेदू रजोव्याप्तं नभोऽभवत् ॥
तारकेव बभौ सूर्यो गजाश्वरथरेणूभिः ॥२१॥
अंधकारोऽभवद्भूमौ देवाः सर्वेऽपि शंकिताः ॥
यत्र तत्र गजानां च नोदनाभिश्च भूरुहाः ॥२२॥
निपेतुस्तुरगैर्वीरैः क्षणं भूखण्डमण्डलम् ॥
सेना कुरूणां वृष्णीनां युयुधुश्च परस्परम् ॥२३॥
तीक्ष्णैः शस्त्रैर्यथा सप्त समुद्रास्तरलैर्लये ॥
हया हयैरिभाश्चेभै रथिनो रथिभिः सह ॥२४॥
श्येनैः श्येना इव क्रव्ये पत्तयः पत्तिभिर्मृधे ॥
महामात्यैर्महामात्याः सूताः सूतैर्नृपैर्नृपाः ॥२५॥

युयुधुः क्रोधसंयुक्ताः सिंहैः सिंहा इवौजसा ॥
खड्गैः कुंतैः शक्तिभिश्च भल्लैः पट्टिशमुद्गरैः ॥२६॥
गदाभिर्मुसलैश्चक्रैस्तोमरैर्भिंदिपालकैः ॥
शतघ्नीभिर्भुशुण्डीभिः कुठारैश्च स्फुरत्प्रभैः ॥२७॥
चिच्छिदुर्बाणपटलैः शिरांसि क्रोधमूर्च्छिताः ॥
बाणांधकारे संजाते प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥२८॥
दुर्योधनेन युयुधे धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥
अनिरुद्धश्च भीष्मेण दीप्तिमांश्च कृपेण वै ॥२९॥
भानुर्द्रोणेन सांबास्तु बाह्लीकेन नृपेश्वरः ॥
मधुः कर्णेन चायुध्यद्बृहद्भानुः शलेन वै ॥३०॥
चित्रभानुर्हरेः पुत्रः सोमदत्तेन धीमता ॥
अश्वत्थाम्ना वृकश्चैवारुणो धौम्येन मैथिल ॥३१॥
पुष्करो लक्ष्मणेनाशु दुर्योधनसुतेन वै ॥
वेदबाहुः कृष्णसुतः शकुनेन महामृधे ॥३२॥
दुःशासनेन समरे श्रुतदेवो हरेः सुतः ॥
तथा हि युयुधे युद्धे संजयेन सुनंदनः ॥३३॥
विदुरेण गदः साक्षात्कृतवर्मा च भूरिणा ॥
अक्रूरो युयुधे राजन्नाहवे यज्ञकेतुना ॥३४॥
एवं परस्परं युद्धं बभूव तुमुलं महत् ॥
कार्ष्णिर्विलोकयामास दुर्योधनबलं महत् ॥३५॥
बाणसंधेन वाराहो दंष्ट्रया च यथार्णवम् ॥
बाणसंभिन्नकुम्भानां करिणां प्रपतंति खात् ॥३६॥
मुक्ताफलानि रेजुः कौ रात्रौ तारागणा इव ॥
बाणैः संपातयामासू रथिनः सारथीन् रथान् ॥३७॥
महामृधे मैथिलेंद्र वेगैर्वातो यथा तरून् ॥
दुर्योधनस्तदा प्राप्तो धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥३८॥
प्रद्युम्नं ताडयामास सायकैर्दशभिर्मृधे ॥
तान्प्रचिच्छेद भगवान् प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ॥३९॥

दुर्योधनः पुनस्तस्य कवचे सायकान् दश ॥
निचखान स्वर्णपुंखान् भित्वा वर्म तनौ गताः ॥४०॥
सहस्रैर्बाणपटलैः सहस्राश्वाञ्जघान ह ॥
चिच्छेद बाणशतकैः कोदण्डं सगुणं परम् ॥४१॥
शंबरारेर्महावीरो धृतराष्ट्रसुतो बली ॥
प्रद्युम्नस्तं रथं त्यक्त्वाथान्यमारुह्य सत्वरम् ॥५२॥
कृष्णदत्तं धनुर्नीत्वा सज्जं कृत्वा विधानतः ॥
एकं बाणं समाधाय कर्णांतं तञ्चकर्ष ह ॥४३॥
भुजदण्डस्य वेगेन तद्रथे निचकर्ष ह ॥
गृहीत्वा तद्रथं बाणो भ्रामयित्वा घटीद्वयम् ॥४४॥
आकाशात्पातयामास कमण्डलुमिवार्भकः ।
पतनेन रथः सद्यश्चूर्णीभूतो बभूव ह ॥४५॥
ससूताश्च हयाः सर्वे पञ्चतां प्रापुरग्रतः ॥
अन्यं रथं समास्थाय धार्तराष्ट्रो महाबलः ॥४६॥
प्रद्युम्नं ताडयामास दशभिः सायकैर्मृधे ॥
तैस्ताडितो हरेः पुत्रो मालाहत इव द्विपः ॥४७॥
कृष्णदत्ते च कोदण्डे तथैकं बाणमादधे ॥
बाणस्तं सरथं नीत्वा यावत्प्रागान्महांबरे ॥४८॥
तावद्बाणो द्वितीयोऽपि तं गृहीत्वा ययौ त्वरम् ॥
तावत्तृतीयः संप्राप्तो नीत्वा तं मंदिराजिरे ॥४९॥
धृतराष्ट्रसमीपे च सरथं साश्वसारथिम् ॥
आकाशात्पातयामास पद्मकोशमिवानिलः ॥५०॥
बाणस्तं पातयित्वा तु रणे कार्ष्णिं समाययौ ॥५१॥
पतनेन विशीर्णोऽभूदंगार इव तद्रथः ॥
सुयोधनो मूर्च्छितोऽभूदुद्वमन् रुधिरं मुखात् ॥५२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कौरवयुद्धवर्णनं नाम विंशोऽध्यायः ॥२०॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २१

https://sa.wikisource.org/s/w6c
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

कौरव-सम्मेलनम्

श्रीनारद उवाच -

दुर्योधने गते तत्र हाहाकारो महानभूत् ॥

तदा देवव्रतो भीष्मो गांगेयः प्रययौ त्वरम् ॥१॥

यदूनां पश्यतां तेषां धनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥

भस्मीकर्तुं यदुबलं वनं वह्निरिव ज्वलन् ॥२॥

सर्वधर्मभृतां श्रेष्ठो महाभागवतः कविः ॥

वीरयूथाग्रणीर्येन रामोऽपि युधि तोषितः ॥३॥

शिरस्त्री मुकुटी गौरः सितश्मश्रुः पितामहः ॥

यथा षोडशवर्षीयो युद्धान्तं विचरन्बलात् ॥४॥

बाणैर्निपातयामासानिरुद्धस्य बलं महत् ॥

करिणश्छिन्नशिरसो हयास्ते भिन्नकंधराः ॥५॥

खड्गहस्ता भिन्नबाणैः पत्तयोऽपि द्विधाभवन् ॥

रथाश्चूर्णीकृता येन हतसूताश्वनायकाः ॥६॥

अधोमुखा ऊर्ध्वमुखाश्छिन्नपादा नृपात्मजाः ॥

खड्गहस्तधनुर्हस्ताः पतिताश्छिन्नबाहवः ॥७॥

केचिद्द्वै छिन्नकवचा निपेतुर्भूमिमण्डले ॥

अश्वैर्वीरैर्रथैर्नागैः पतितैः स्वर्णभूषितैः ॥८॥

युद्धमण्डलमारेजे वनं वृक्षैर्हतैर्यथा ॥

शस्त्रदंता बाणकेशा ध्वजवस्त्रा करिस्तना ॥९॥

रथांगकुशला राजन्महामारीव भूर्बभौ ॥

क्षतजस्रावसंभूता रथाश्वनरवाहिनी ॥१०॥

आपगाभून्महादुर्गा नरैर्वैतरणी यथा ॥

कूष्माण्डोन्मादवेताला नदन्तो भैरवं स्वनम् ॥११॥

हरमालार्थमागत्य जगृहुर्नृशिरांसि च ॥
रथेनातिपताकेनानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥१२॥
स्वबलं पतितं दृष्ट्वा प्रागाद्भीष्मं मृधे महान् ॥
प्रलयाब्धिमहावर्तभीमसंघर्षनादिनीम् ॥१३॥
धनुर्ज्यां तस्य चिच्छेद बाणेनैकेन कार्ष्णिजः ॥
तुण्डया तीक्ष्णया राजन् गरुडः सर्पिणीं यथा ॥१४॥
भीष्मोऽन्यद्धनुरादाय सज्जं कृत्वा तदात्मवान् ॥
सर्वेषां पश्यतां तत्र ब्रह्मास्त्रं संदधे मृधे ॥१५॥
ततः प्रादुष्कृतं तेजः प्रचण्डं वीक्ष्य माधवः ॥
स्वबलस्यापि रक्षार्थं ब्रह्मास्त्रं संदधे स्वयम् ॥१६॥
द्वादशादित्यसंकाशे युयुधाते परस्परम् ॥
त्रींल्लोकान्दहती द्वीपेऽनिरुद्धस्तं जहार ह ॥१७॥
गांगेयस्यापि कोदण्डं तडिद्वर्णं यदूत्तमः ॥
चिच्छेद सायकैः सूर्यो नीहारमीव रश्मिभिः ॥१८॥
भीष्मो गृहीत्वाथ गदां लक्षभारमयीं दृढाम् ॥
प्राहिणोदनिरुद्धाय सिंहनादं तदाकरोत् ॥१९॥
गृहीत्वा वामहस्तेन गरुत्मानिव पन्नगीम् ॥
प्रद्युम्नो भगवान्साक्षात्प्राहिणोत्स्वगदां हृदि ॥२०॥
गदाप्रहारव्यथितो मूर्च्छितः पतितो रथात् ॥
बभौ सूर्यो यथाऽऽकाशाद्गांगेयो मृधमण्डले ॥२१॥
कृपाचार्योऽपि तत्रैवानिरुद्धाय महात्मने ॥
शक्तिं चिक्षेप सहसा रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥२२॥
दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तु पथि चिच्छेद तां नृप ॥
खड्गेन शितधारेण कुवाक्येनेव मित्रताम् ॥२३॥
द्रोणाचार्यो महाबाहुर्भानूपरि रुषान्वितः ॥
चिक्षेप पार्वतं चास्त्रं धनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥२४॥
पतंतः पर्वता व्योम्नश्चूर्णयंतो द्विषद्बलम् ॥
तेषां पातेन राजेन्द्र हाहाकारो महानभूत् ॥२५॥

तदा हरेः सुतो भानुर्वायव्यास्त्रं समादधे ॥
तद्वातेनाद्रयः सर्वे उड्डीता ह्यभवन् रणात् ॥२६॥
बाह्लीकस्तु तदा क्रुद्धो वह्न्यस्त्रं संदधे ततः ॥
भस्मीभूतं बलं जातं वह्निनेव महद्वनम् ॥२७॥
पार्जन्यमाददे तत्र साम्बो जांबवतीसुतः ॥
तेन शांतिं गतो वह्निर्ज्ञानेनेव त्वहंकृतिः ॥२८॥
कर्णस्ततो मधुं हित्वा साम्बोपरि रुषान्वितः ॥
जघान बाणविंशत्या जगर्ज घनवद्बली ॥२९॥
तद्बाणैः सरथः सांबो बभ्राम घटिकाद्वयम् ॥
क्रोशं पुनः प्रपतितः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥३०॥
पुनर्गदां समादाय रथं त्यक्त्वा समेत्य सः ॥
तताड गदया कर्णं सांबो जांबवीसुतः ॥३१॥
गदाप्रहारव्यथितः पतितो धरणीतले ॥
मूर्च्छां प्राप रणे राजन्कर्णो वीरो महाबलः ॥३२॥
साम्बोऽपि स्वधनुर्नीत्वा रथमारुह्य वेगतः ॥
शलं जघान विंशत्या सोमदत्तं च पंचभिः ॥३३॥
द्रौणिं च दशभिर्बाणैर्धौम्यं षोडशभिस्तथा ॥
लक्ष्मणं दशभिस्तत्र शकुनिं पञ्चभिस्तथा ॥३४॥
दुःशासनं च विंशत्या विंशत्या संजयं पृथक् ॥
भूरिं बाणशतै राजन्यज्ञकेतुं शतैः शितैः ॥३५॥
बाणैर्जघान समरे जगर्ज घनवद्बली ॥
दशभिर्दशभिर्नेतॄनेकैकेन गजान् हयान् ॥३६॥
पञ्चभिः पञ्चभिर्वीरान् बाणैः सांबस्तताड ह ॥
वीक्ष्य जांबवतीसूनोः सांबस्य करलाघवम् ॥३७॥
स्वे परे सैनिकाः सर्वे विस्मयं परमं गताः ॥
तदा भीष्मः समुत्थाय गृहीत्वा धनुरुत्तमम् ॥३८॥
चिच्छेद दशभिर्बाणैः सांबकोदण्डमुत्तमम् ॥
भीष्मो महाबलो वीरो द्रोणाचार्यश्च सायकैः ॥३९॥

कर्णः सद्यो यदुबलं जघ्नुर्ज्ञानं यथा गुणाः ॥
दुर्योधनः पुनर्योद्धुं रथमारुह्य मानदः ॥४०॥
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्नादयन्नाययौ मृधे ॥४१॥

देवौ पुरणौ पुरुषौ तदावि-
    र्बभूवतुर्मैथिल रामकृष्णौ ॥
सुपर्णतालध्वजशालियानौ
    प्रद्योतयन्तौ परितौ हि शस्तौ ॥४२॥

तदा जयारावसमाकुलाः सुरा
    गंधर्वमुख्याश्च जगुर्मनोहरम् ॥
सुरनका दुंदुभयो विनेदुः
    श्रीलाजपुष्पैर्ववृषुः सुरस्त्रियः ॥४३॥

तदैव नेमुर्यदवः परेश्वरौ
    दुर्योधनाद्याः कुरवस्तु सर्वतः ॥
निधाय शस्त्राणि ददुर्बलिं परं
    सर्वे प्रसन्नाः कृतहस्तसंपुटाः ॥४४॥

प्रद्युम्नमुख्यान् स्वसुतान् मदोद्धतान्
    निर्भर्त्स्य वाग्भिः परमेश्वरो हरिः ॥
प्रणम्य देवव्रतमुख्यकौरवान्
    समेत्य दुर्योधनमूचतुः परौ ॥४५॥

श्रीरामकृष्णावूचतुः -

राजन् यदेभिः किल बालबुद्धिभि-
    स्तत्क्षम्यतां मा भव दुर्मनाः स्वतः ॥
यदा तु किंचित्परुषं प्रकीर्तितं
    प्रकीर्ततां नौ भवतां नृपेश्वर ॥४६॥

माभूत्कुरूणां भुवि यादवानां
    कदापि किंचित्कलिरेव राजन् ॥
सम्बन्धिनो ज्ञातय एव सर्वे
    निचौलवस्त्रांतरवत्प्रियार्थाः ॥४७॥

श्रीनारद उवाच -

पूजितौ कुरुभिः शश्वद्रामकृष्णौ सुरेश्वरौ ॥
प्रद्युम्नाद्यैः सयदुभी रेजतुर्मैथिलेश्वर ॥४८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीरामकृष्णागमनं नामैकविंशोऽध्यायः ॥२१॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २२

https://sa.wikisource.org/s/wee
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

भारतजयानन्तरं प्रद्युम्नस्य पूर्वोत्तरदेशगमनम्

श्रीनारद उवाच -

दुर्योधनं शांतयित्वा सानुजैः कुरुभिः सह ॥

जग्मतुः पांडवान्द्रष्टुमिंद्रप्रस्थं यदूत्तमौ ॥१॥

इंद्रप्रस्थात्ततो राजाऽऽजातसत्रुर्युधिष्ठिरः ॥

भ्रातृभिः स्वजनैः सार्द्धं नेतुं कृष्णं समाययौ ॥२॥

शंखदुंदुभिनादेन ब्रह्मघोषेण वेणुभिः ॥

पुष्पवर्षं प्रकुर्वद्भिरिंद्रप्रस्थनिवासिभिः ॥

रामकृष्णौ परिष्वज्य दोर्भ्यां राजा युधिष्ठिरः ॥३॥

परमां निर्वृतिं लेभे योगीवानंदसंवृतः ॥

प्रद्युम्नाद्या हरिसुताः प्रणेमुः श्रीयुधिष्ठिरम् ॥४॥

युधिष्ठिरोऽनुजग्राह कराभ्यां तान्कृताशिषः ॥

अर्जुनं भीमसेनं च परिरभ्य हरिः स्वयम् ॥५॥

पप्रच्छ कुशलं तेषां यमाभ्यां चाभिवंदितः ॥

परिपूर्णतमौ साक्षाच्छ्रीकृष्णौ च स्वयं हरिः ॥६॥

असंख्यब्रह्माण्डपती हरिदासेन पूजितौ ॥

प्रस्थाप्य यदुमुख्यांश्च प्रद्युम्नादीन् ससैनिकान् ॥७॥

समग्रां जगतीं जेतुं चाज्ञां दत्त्वा विधानतः ॥

मिलित्वा सानुजं धर्मं सर्वेशौ भक्तवत्सलौ ॥८॥

द्वारकां जग्मतू राजन् गौरश्यामौ मनोहरौ ॥

इत्थं श्रीकृष्णचरितं मया ते कथितं नृप ॥९॥

चतुष्पदार्थदं नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ।

बहुलाश्व उवाच -

कुशस्थलीं गते कृष्णे सबले पुरुषोत्तमे ॥१०॥

ततश्चकार किं साक्षात्प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥
अद्भुतं तस्य चरितं श्रवणीयं मनोहरम् ॥११॥
मुक्तानामपि भक्तानां जिज्ञासूनां पुनः किमु ॥
अर्थार्थिनामर्थदं सदार्तानामर्तिनाशनम् ॥१२॥
चतुर्विधानां जीवानां सर्वेषां पापनाशनम् ॥
कथं दिग्विजयं कृत्वा दिग्जयार्थी हरेः सुतः ॥१३॥
आजगाम पुनः सैन्यैरेतन्मे वद तत्वतः ॥
देवर्षे त्वं ब्रह्मसुतो भगवान्सर्वदर्शनः ॥
श्रीकृष्णस्य मनः पूर्वं तस्मै ते हरये नमः ॥१४॥
श्रीनारद उवाच -
साधु पृष्टं त्वया राजन्धन्यस्त्वं तत्प्रभाववित् ॥
श्रीकृष्णचरितं श्रोतुं पात्रं त्वमसि भूतले ॥१५॥
कृष्णे यातेऽजातशत्रू रक्षार्थं स्नेहतो नृप ॥
शत्रुभ्यः शंकितः कार्ष्णिं प्रायुङ्क्ताशुकिरीटिनम् ॥१६॥
अथ कार्ष्णिर्यदुश्रेष्ठः फाल्गुनेन समं नृप ॥
विकर्षन्महतीं सेनां त्रिगर्तान्प्रययौ त्वरम् ॥१७॥
त्रिगर्ताधीश्वरो धन्वी सुशर्मा तेन शंकितः ॥
उपायनं ददौ तस्मै प्रद्युम्नाय महात्मने ॥१८॥
विराटेन तथा राज्ञा पूजितो यादवेश्वरः ॥
सरस्वतीं नदीं स्नात्वा कुरुक्षेत्रं ददर्श ह ॥१९॥
पृथूदकं बिंदुसरस्त्रितं कूपं सुदर्शनम् ॥
स्नात्वा सरस्वतीं प्रागाद्दत्वा दानान्यनेकशः ॥२०॥
सारस्वताधिपो राजा कुशांबो न ददौ बलिम् ॥
कौशांबीं नगरीमेत्य दुर्योधनवशानुगः ॥२१॥
चारुदेष्णः सुदेष्णश्च चारुदेहश्च वीर्यवान् ॥
सुचारुश्चारुगुप्तश्च भद्रचारुस्तथापरः ॥२२॥
चारुचंद्रो विचारुश्च चारुश्च दशमस्तथा ॥
रुक्मिणीनंदना ह्येते प्रद्युम्नेन प्रणोदिताः ॥२३॥

सिंधुदेशहयारूढाः सर्वेषां पश्यतां गताः ॥
कौशांबीं नगरीमेत्य रुरुधुः सर्वतस्तदा ॥२४॥
बाणैः प्रासादशिखरा ध्वजकुंभादितोलिकाः ॥
चूर्णीभूता निपेतुः कौ लंकाट्टाला यथा मृगैः ॥२५॥
बाणांधकारे च कृते रुक्मिणीनंदनैर्यदा ॥
तदोपायनपाणिः सन्कुशांबो निर्गतः पुरात् ॥२६॥
कृतांजलिः शंबरारिं दत्वा नत्वा बलिं बहु ॥
जुगोप नगरीं राजा भयार्तो भयविह्वलः ॥२७॥
तदैव सौवीरपतिः सुदेव
    आभीरनाथोऽपि विचित्रनामा ॥
चित्राङ्गदः सिंधुपतिर्महौजाः
    काश्मीरपो जांगलपः सुमेरुः ॥२८॥
लाक्षेश्वरो धर्मपतिर्बिडौजा
    गांधारमुख्योऽपि सुयोधनस्य ॥
वशे स्थितास्तेऽपि भयात्किलैते
    दत्वा बलिं नेमुरतीव कार्ष्णिम् ॥२९॥
ययौ कार्ष्णिर्महाबाहुः स्वसैन्यपरिवारितः ॥
अर्बुदान्म्लेच्छदेशांश्च जेतुं कल्किरिवोद्भटः ॥३०॥
कालस्यापि सुतश्चंडो यवनेंद्रो महाबलः ॥
कार्ष्णिं समागतं श्रुत्वा संमुखात्कोपपूरितः ॥३१॥
पितृहंतुः सुतं हत्वा यास्याम्यपचितिं पितुः ॥
इत्थं विचार्य्य मनसा म्लेच्छानां दशकोटिभिः ॥३२॥
मदच्युतं प्रोन्नदन्तं गजमारुह्य रक्तदृक् ॥
निर्ययौ संमुखे योद्धुं प्रद्युम्नस्य महात्मनः ॥३३॥
आगतां महतीं सेनां शितबाणप्रवर्षिणीम् ॥
चंडप्रणोदितं दृष्ट्वा प्रद्युम्नो वाक्यमब्रवीत् ॥३४॥
प्रद्युम्न उवाच -
सेनां हत्वापि यश्चाण्डं शिरस्त्रसहितं शिरः ॥

आनेष्यते तं स्वबले करिष्यामि ध्वजापतिम् ॥३५॥

श्रीनारद उवाच -

एवं कार्ष्णौ वदत्यारात्फाल्गुनो वानरध्वजः ॥

एको विवेश गांडीवी धनुष्टङ्कारयन्मुहुः ॥३६॥

वीरान् रथान् गजानश्वान्संमुखस्थान्द्विधाकरोत् ॥

गांडीवमुक्तैर्विशिखैर्गांडीवी रणदुर्मदः ॥३७॥

केचिच्छिन्नभुजाः पेतुः शक्तिखड्गर्ष्टिपाणयः ॥

भिन्नपादा भिन्ननखाः केचिद्वीराः सकंचुकाः ॥३८॥

दुद्रुवुः करिणो युद्धे भिन्नकक्षाश्च सक्षताः ॥

गतघंटाः श्लथन्नीडाः पातयंतः करैर्गजान् ॥३९॥

जिष्णुबाणैर्द्विधाभूतैर्गजैरश्वै रणांगणम् ॥

बभौ क्षेत्रं शंकुलया कूष्मांडशकलैरिव ॥४०॥

तदैव दुद्रुवुर्म्लेच्छास्त्यक्त्वा स्वं स्वं रणांगणम् ॥

नभोऽर्करश्मिसंभिन्ना नीहारपटला इव ॥४१॥

गजारूढो म्लेच्छपतिः शक्तिं चिक्षेप जिष्णवे ॥

भ्रामयित्वा मैथिलेंद्र सिंहनादमथाकरोत् ॥४२॥

विद्युल्लतामिवायांतीं बाणैः कृष्णसखो बली ॥

गांडीवमुक्तै राजेंद्र लीलया शतधाच्छिनत् ॥४३॥

य़ावच्चंडो महाम्लेच्छो धनुर्जग्राह रोषतः ॥

तावच्चिच्छेद गांडीवी बाणेनैकेन लीलया ॥४४॥

द्वितीयं धनुरादाय स चण्डश्चण्डविक्रमः ॥

प्रलयाब्धिमहावर्तभीमसंघर्षनादिनीम् ॥४५॥

चिच्छेद सिंजनीं जिष्णोर्गरुत्मानिव पन्नगीम् ॥

बीभत्सुः स्वमसिं नीत्वा स्फुरंतं चर्मणा सह ॥४६॥

जघान तद्गजं कुंभे शैलमिंद्रो यथा पविः ॥

अग्निदत्तेन खड्गेन भिन्नकुंभो गजो नदन् ॥४७॥

जानुभ्यां धरणीं स्पृष्ट्वा कश्मलं परमं ययौ ॥

चंडः खड्गं गृहीत्वाथ प्राहत्य पांडुनंदनम् ॥४८॥

तत्खड्गं चर्मणोन्नीय प्राहिणोत्तं कुरूद्वहः ॥
सशिरस्त्रं शिरस्तस्य देहाद्भिन्नं बभूव ह ॥४९॥
सज्जं कृत्वा धनुर्जिष्णुर्निधाय विशिखे च तत् ॥
आकृष्य पातयामास प्रद्युम्नस्य बले महत् ॥५०॥
तदा दुन्दुभिनादोऽभूज्जयारावसमाकुलः ॥
अर्जुनस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥५१॥
तदैव कार्ष्णिः सबलस्य जिष्णुं
चकार नाथं विजयध्वजस्य ॥
संवीज्यमानं सितचामराद्यैः
कपिध्वजं यादववृंदमुख्यैः ॥५२॥
वेगवानर्बुदाधीशः प्रद्युम्नं शरणं गतः ॥
उपायनं ददौ भीरुर्नमस्कृत्य कृतांजलिः ॥५३॥
मौरंगेशो मंदहासो हयानां दशलक्षकम् ॥
दत्वा भीरुर्नमश्चक्रे प्रद्युम्नाय महात्मने ॥५४॥
इत्थं खंडं भारताख्यं जित्वा कार्ष्णिर्यदूत्तमः ॥
हिमाद्रिं दक्षिणीकृत्य प्रागुदीचीं दिशं ययौ ॥५५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे बहुदिग्विजयो नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥२२॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २३



यक्षदेशयात्रा

श्रीनारद उवाच -

नदा नद्यः समुद्राश्च रथवीथिं ददुर्नृप ॥

धर्षितास्तेजसा तस्मै ससैन्याय महात्मने ॥१॥

कैलासगिरिपार्श्वे च वरवीरश्च मानुषः ॥

बाणस्य शोणितपुरं प्रययौ यादवेश्वरः ॥२॥

बाणासुरोऽतिसंक्रुद्धो यदून् वीक्ष्यागतान्पुनः ॥

अक्षौहिणीभिर्द्वादशभिर्युद्धं कर्तुं मनो दधे ॥३॥

तदेव साक्षात्पुरुषः पुराणो

महेश्वरो नंदिवृषस्थितोऽसौ ॥

हिमाद्रिपुत्रीसहितस्त्रिशूली

समेत्य बाणं नृपमाह देवः ॥४॥

शिव उवाच -

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥

असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेशः परात्परः ॥५॥

त्रयो वयं तत्कला हि ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥

मूर्ध्न्याज्ञां यस्य बिभ्रति त्वादृशानां च का कथा ॥६॥

तस्य पौत्रस्त्वया बद्धोऽनिरुद्धो येन तेजसा ॥

छिन्ना भुजा न जानासि संग्रामे तं हरिः स्वयम् ॥७॥

तस्मात्तेषां दानवानां पूजनीया हरेः सुताः ॥

अनिरुद्धः पूजनीयो जामाता ते न संशयः ॥८॥

न ददामि त्वनुज्ञां ते युद्धायासुरपुंगव ॥

न चेद्युद्धं कुरु बलाद्वृथा दृष्टं मनस्तव ॥९॥

श्रीनारद उवाच -

शिवप्रबोधितो बाणोऽनिरुद्धं धन्वीनां वरम् ॥
समाहूय च संपूज्य पारिबर्हं ददौ पुनः ॥१०॥
ससैन्यं सादरेणापि प्रद्युम्नं पूज्य बंधुवत् ॥
गजायुतं चाश्वकोटिं रथानां पंचलक्षकम् ॥११॥
ददौ बाणो महाबाहुः प्रद्युम्नाय महात्मने ॥
अथ कार्ष्णिर्महाराज स्वसैन्यैर्यदुभिः सह ॥१२॥
अलकां प्रययौ धन्वी पुरीम् गुह्यकमंडिताम् ॥
श्रीनंदालकनंदाभ्यां गंगाभ्यां परिखीकृता ॥१३॥
रत्नसोपानयुक्ताभ्यां यज्ञभिः परिशोभिताम् ॥
विद्याधरीभिः परितः किन्नरीभिर्मनोहराम् ॥१४॥
दिव्याभिर्नागकन्याभिः पुरीं भोगवतीमिव ॥
धनदो न ददौ तस्मै प्रद्युम्नाय बलिं नृपः ॥१५॥
हरेः प्रभवविदपि विष्णोर्मायाबलं त्वहो ॥
लोकपालोऽस्म्यहं नित्यमित्यज्ञानविमोहितः ॥१६॥
नोदितो बलिभिर्यक्षैर्युद्धं कर्तुं मनो दधे ॥
निर्धनो हि धनं प्राप्य तृणवन्मन्यते जगत् ॥१७॥
नवानां तु निधीनां कौ पतीनां किमु वर्णनम् ॥
तदैव हेममुकुटो दूतो धनदनोदितः ॥
कार्ष्णिमेत्य सभामध्ये नत्वेदं प्राह मानदः ॥१८॥
हेममुकुट उवाच -
धनेश्वरो राजराजो लोकपालोऽलकेश्वरः ॥
तेन यत्कथितं राजञ्छृणु त्वं तद्यदूत्तम ॥१९॥
देवराजो यथा शक्रः स्मृतो दिवी यथा प्रभुः ॥
तथैको राजराजोऽहं कथितो भूतले महान् ॥२०॥
मनुष्यधर्मा राजेद्रैः पूजितोऽहं सदा भुवि ॥
उग्रसेनेन दातव्यं मह्यं सोपायनं परम् ॥२१॥
पराक् तस्मै न दास्यामि यदुराजाय भूभृते ॥
न मन्यसे चेत्संग्रामं करिष्यामि न संशयः ॥२२॥

श्रीनारद उवाच -

एवं दूतवचः श्रुत्वा प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥

चकार कोपं रक्ताक्षो रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥२३॥

प्रद्युम्न उवाच -

वृष्णींद्र राजराजेंद्रं राजराजो न वेत्ति तम् ॥

शक्रादीनां तु यः साक्षान्मुकुटैर्घृष्टपादुकः ॥२४॥

सुधर्मां पारिजातं च तस्मा इंद्रो ददौ भयात् ॥

श्यामवर्णान्हयान्पाशी तस्मै दत्वा ननाम ह ॥२५॥

अनेन राजराजेन भीरुणा निधयो नव ॥

प्राप्तास्तं हि न जानाति राजराजो महाबलम् ॥२६॥

वर्तते तत्सभामध्ये परिपूर्णतमो हरिः ॥

असंख्यब्रह्माण्डपतिः श्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥२७॥

यस्यैकमूर्ध्नि तिलकं दृश्यते मंडलं भुवः ॥

उग्रसेनसभामध्ये सोऽपि नित्यं विराजते ॥२८॥

उग्रसेनप्रेषितोऽहं कुबेराय महात्मने ॥

नाराचानां बलिं दातुं तत्करिष्यामि साम्प्रतम् ॥२९॥

श्रीनारद उवाच -

एवमुक्त्वा गृहीत्वा स्वं कोदण्डं चण्डविक्रमः ॥

चकार भुजदण्डाभ्यां टङ्कारं वादयन् गुणम् ॥३०॥

प्रत्यंचास्फोटनेनैव मंडितोऽभूत्तडित्स्वनः ॥

ननाद तेन ब्रह्माण्डं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥३१॥

विचेलुर्दिग्गजास्तारा राजन्भूखंडमंडलम् ॥

निषंगाच्छरमाकृष्य प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥३२॥

प्रतिशार्ङ्गे स्वधनुषि बाणमेकं समादधे ॥

द्वादशादित्यसंकाशं द्योतयन्मंडलं दिशाम् ॥३३॥

चिच्छेद गुह्यकेशस्य बाणं छत्रं च चामरे ॥

तदा क्रुद्धो राजराजो दृष्ट्वा चित्रमिदं महत् ॥३४॥

आरुह्य पुष्पकं सैन्यैर्युद्धकामो विनिर्ययौ ॥

घंटानादेन यक्षेण मंत्रिणा पार्श्वमौलिना॥३५॥
नलकूबरमणिग्रीवौ शुशुभाते ध्वजाग्रतः ॥
तुरंगवदनाः केचिन्मृगेंद्रवदनाः परे ॥३६॥
शिशुमारमुखाः केचित्केचिन्नक्रमुखा इव ॥
अर्द्धपिंगा अर्द्धकृष्णा ऊर्ध्वकेशा मदोत्कटाः ॥३७॥
वक्रदंता ललज्जिह्वा बृहद्दंष्ट्रा महाबलाः ॥
करालास्याः सकवचाः खड्गचर्मधराः पराः ॥३८॥
शक्तिहस्ता ऋष्टिहस्ता भुशुंडिपरिघायुधाः ।
धनुर्बाणधरा यक्षाः केचित्परशुपाणयः ॥३९॥
यक्षाणां हस्तिवाहानां रथिनामश्विनां तथा ॥
विरेजुर्निर्गतानां च मंडलानि सहस्रशः ॥४०॥
शंखदुन्दुभिनादैश्च सूतमागधवन्दिभिः ॥
रेजिरे श्रीदवीराः कौ मेघा इव तडित्स्वनैः ॥४१॥
एवं यक्षेषु मत्तेषु कोटिशो निर्गतेषु च ॥
दिव्यान्महायोगमयात्सिद्धक्षेत्राद्विदेहराट् ॥४२॥
आययौ तत्सहायार्थं प्रमथानां बलं महत् ॥
भूताश्च प्रमथाः केचित्करालास्या मदोत्कटाः ॥४३॥
डाकिन्यो यातुधानाश्च वेतालाः सविनायकाः ॥
कूष्मांडोन्मादसंयुक्ताः प्रेता मातृगणाः परे ॥४४॥
निशाचरपिशाचाश्च ब्रह्मराक्षभैरवाः ॥
नदंतो भैरवं नादं छिंधि भिंधीति वादिनः ॥४५॥
इत्थं तु भूतावलयः कोटिशश्चाययुस्तदा ॥
रोदस्याच्छादिते भूता मेघैः सांवर्तकैरिव ॥४६॥
मयूरस्थः कार्तिकेयो मूषकस्थो गणेश्वरः ॥
प्रमथैर्गीयमानौ तौ ढक्कावादित्रनिःस्वनैः ॥४७॥
सर्वेषामग्रतः प्राप्तौ वीरभद्रेण संयुतौ ॥
इत्थं पुण्यजनानां तु गणानां यदुभिः सह ॥४८॥
बभूव तुमुलं युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥

रथिनो रथिभिस्तत्र पत्तिभिः सह पत्तयः ॥४९॥

हया हयैरिभाश्वेभैर्युयुधुस्ते परस्परम् ॥

रथेभाश्वपदातीनां चरणैरुत्थितं रजः ॥५०॥

छादयामास राजेंद्र ससूर्यं व्योममंडलम् ॥५१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे यक्षदेशप्रयाणं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥२३॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २४



यक्ष-युद्धम्

श्रीनारद उवाच -

शस्त्रांधकारे संजाते मणिग्रीवो महाबलः ॥

बिभेदारिबलं बाणैः कुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥१॥

मणिग्रीवस्य बाणौघैर्गजाश्वरथपत्तयः ॥

निपेतुः सक्षता भूमौ वृक्षा वातहता इव ॥२॥

चंद्रभानुर्हरेः पुत्रो सत्यभामाऽऽत्मजो बली ॥

मणिग्रीवस्य कोदंडं पंचबाणैस्तदाच्छिनत् ॥३॥

दशभीस्तद्रथं भित्वा जगर्ज घनवद्बली ॥

मणिग्रीवोऽपि चिक्षेप शक्तिं स्वां चन्द्रभानवे ॥४॥

भासयंती दिशः शश्वन्महोल्कामिव मैथिल ॥

अग्रहीच्चंद्रभानुस्तां वामहस्तेन लीलया ॥५॥

तया जघान समरे मणिग्रीवं महाबलम् ॥

पुनर्जगर्ज समरे चंद्रभानुर्महाबलः ॥ ६॥

तत्प्रहारेण पतिते मणिग्रीवे प्रमूर्च्छिते ॥

चन्द्रभानुं बाणजालैर्नलकूबरनोदिताः ॥७॥

छादयामासुरसुरा वर्षादित्यं यथांबुदाः ॥

दीप्तिमान्कृष्णपुत्रस्तु खड्गमुद्यम्य वेगवान् ॥८॥

विवेश यक्षसेनासु नीहारेषु यथा रविः ॥

तस्य खड्गप्रहारेण केचिद्यक्षा द्विधाभवन् ॥९॥

केचिद्वै छिन्नशिरसश्छिन्नपादांसबाहवः ॥

भिन्नहस्ताश्छिन्नकर्णाश्छिन्नोष्ठाः पेतुराहवे ॥१०॥

तेषां शिरोभिर्बीभत्सैः सकिरीटैः सकुंडलैः ॥

सशिरस्त्रैः स्रवद्रक्तैर्महामारीव भूर्बभौ ॥११॥

शेषा विदुद्रुवुर्यक्षाः सक्षता भयविह्वलाः ॥
हाहाकारस्तदा जातो यक्षसेनासु मैथिल ॥१२॥
धनुष्टंकारयन्प्राप्तो दंशितो नलकूबरः ॥
रथेनातिपताकेन मा भैष्टेत्यभयं ददौ ॥१३॥
पंचभिः कृतवर्माणमर्जुनं दशभिः शरैः ॥
दीप्तिमंतं च विंशत्या तताड नलकूबरः ॥१४॥
कृतवर्मा महाबाहुर्जघान नलकूबरम् ॥
पंचभिर्विशिखै राजन्नादयन्मंडलं दिशाम् ॥१५॥
ते बाणाः कवचं भित्वा तनुं भित्वा धरातलम् ॥
विविशुः पश्यतां तेषां वल्मीके फणिनो यथा ॥१६॥
वीक्ष्य तद्बाणभिन्नांगं मूर्च्छितं नलकूबरं ॥
अपोवाह रणात्सूतो हेममालीति नामभाक् ॥१७॥
घंटानादः पार्श्वमौलिः कुबेरस्य च मंत्रिणौ ॥
जघ्नतुर्बाणपटलैर्यदूनामुद्भटं बलम् ॥१८॥
स्वर्णपुंखैस्तीक्ष्णमुखैर्गृध्रपक्षैर्मनोजवैः ॥
द्योतयद्भिर्दिशः सर्वा मार्तंडकिरणैरिव ॥१९॥
ततोऽर्जुनो महावीरः प्रतिबाणान्समादधे ॥
बाणसंघर्षजा युद्धे विस्फुलिंगा सहस्रशः ॥२०॥
विरेजुर्नृप खद्योतचंचलालातचक्रवत् ॥
सर्वं तद्बाणपटलं क्षणमात्रेण चाच्छिनत् ॥२१॥
गांडीवमुक्तविशिखैर्गांडीवी रणदुर्मदः ॥
योजनद्वयमात्रेण तद्रथो सध्वजो बलात् ॥२२॥
अर्जुनो बाणपटलैश्चकार शरपंजरे ॥
हताविमाविति ज्ञात्वा सर्वे पुण्यजनास्त्वरम् ॥२३॥
दुद्रुवुः स्वं रणं त्यक्त्वा परं हाहेति वादिनः ॥
तदा तु भूतावलयः कोटिशश्चाययुर्मृधे ॥२४॥
डाकिन्यः कोटिशो राजंश्चिक्षिपुर्वारणान्मृधे ॥
भक्षयंत्यो नरानश्वाँश्चर्वयंत्यो रथान्पृथक् ॥२५॥

नरे नरे पृथग्भूता धावंतो दशभिर्दश ॥
प्रमथाः पातयामासुः खट्वांगेन जनान्मुहुः ॥२६॥
यातुधानाश्चर्वयन्तः शिरांसि रणमंडले ॥
वेतालाश्च कपालेन पिबंतो रुधिरं बहु ॥२७॥
विनायकाश्च नृत्यंतः प्रेता गायंत एव हि ॥
कूष्मांडाश्च तथोन्मादाः शिरांसि जगृहुर्मृधे ॥२८॥
शिवस्य मुंडमालार्थं वीराणां स्वर्गगामिनाम् ॥
तथा मातृगणा ब्रह्मराक्षसा भैरवा मृधे ॥२९॥
शिरांसि कंदुकानीव क्षेपयंतो मुहुर्मुहुः ॥
हसंतः प्रहसंतश्च साट्टहासं समाकुलाः ॥३०॥
पिशाचा विकलास्याश्च कूर्दन्तः केऽपि कुत्सितम् ॥
पिशाच्यः क्षतजं तूष्णं पाययंत्यः शिशून्मृधे ॥३१॥
मा रोदीरिति वादिन्यो नेत्राण्यपि ददाम उत् ॥
इत्थं गणबलं दृष्ट्वा बलदेवानुजो बली ॥३२॥
गदो गदां समादाय जगर्ज घनवद्बली ॥
लक्षभारभृता मौर्व्या गदया तद्बलं महत् ॥३३॥
पोथयामास हि गदो वज्रेणेंद्रो यथा गिरीन् ॥
कूष्मांडोन्मादवेतालाः पिशाचा ब्रह्मराक्षसाः ॥३४॥
निपेतुर्मूर्छिता भूमौ तद्गदाभिन्नमस्तकाः ॥
डाकिनीभिन्नदंताश्च प्रमथाभिन्नकंधराः ॥३५॥
यातुधानांश्छिन्नमुखांश्चकार समरे गदः ॥
गदया मर्दिताः प्रेता दुद्रुवुस्ते दिशो दश ॥३६॥
वाराहदंष्ट्र्या भग्ना लये दैत्या यथा नृप ॥
पलायिते भूतगणे वीरभद्रः समागतः ॥३७॥
गदं तताड गदया बलदेवानुजं बली ॥
गदोपरि गदां नीत्वा गदः स्वां प्राहीणोद्गदाम् ॥३८॥
तयोर्युद्धमभूद्घोरं गदाभ्यां मैथिलेश्वर ॥
विस्फुलिंगान् क्षरंत्यो द्वे गदे चूर्णिबभूवतुः ॥३९॥

मल्लयुद्धं तयोरासीन्नोदयंतं परस्परम् ॥
भुजैश्च जानुभिः पादैः पातयंतो गिरीन् बहून् ॥४०॥
करवीरं समुत्पाट्य वीरभद्रो गिरिं बलात् ॥
अट्टहासं तदा कुर्वन् गदोपरि समक्षिपत् ॥४१॥
गदो गिरिं संगृहीत्वा तस्योपरि समाक्षिपत् ॥
गृहीत्वाथ गदं वीरं वीरभद्रो बलाद्बली ॥४२॥
चिक्षेप चौजसा राजन्नाकाशे लक्षयोजनम् ॥
गदोऽपि पतितो भूमौ किंचिद्व्याकुलमानसः ॥४३॥
गृहीत्वा वीरभद्राख्यं भ्रामयित्वा महाबलः ॥
ओजसा प्राक्षिपच्छीघ्रमाकाशे लक्षयोजनम् ॥४४॥
वीरभद्रस्तु पतितः कैलासशिखरोपरि ॥
गदाप्रहारव्यथितो मूर्छितो घटिकाद्वयम् ॥४५॥
कार्तिकेयस्तदा प्राप्तः शक्तिमुद्यम्य वेगवान् ॥
अनिरुद्धाय सांबाय शक्तिं चिक्षेप सत्वरम् ॥४६॥
अनिरुद्धरथं भित्वा सांबं सांबरथं पुनः ॥
गजान् रथान्सहस्रं च वीरलक्षं मृधांगणे ॥४७॥
भित्वा नदंती स्फूर्जंती चपलेव दीशो दश ॥
विवेश भूमौ फूत्कारं कुर्वती पन्नगीव सा ॥४८॥
तदा क्रुद्धो महाबाहुः सांबो जाम्बवतीसुतः ॥
कृत्वाथ सिंजिनीघोषं निषंगाद्बाणमाददे ॥४९॥
एकोऽपि सद्बहिस्तूणाद्दशरूपी बभूव ह ॥
चापे शतं कर्षणे च सहस्रं रूपमादधे ॥५०॥
मोक्षणे लक्षरूपाणि कोटिरूपाणि कोटिषु ॥
अनेकरूपी विशिखः शिखिनं शिखिवाहनम् ॥५१॥
भित्वा बिभेद वीराणां कोटिशः कोटिशो रणे ॥
कार्तिकेये च भिन्नांगे किंचिद्व्याकुलमानसे ॥
गणेश्वरस्तदा प्राप्तो मूषकस्थो गजाननः ॥५२॥
गोमूत्रपत्रमृगनाभिविचित्रकुंभं

श्रीकुंकुमाकलितसुंदरवक्रतुंडम् ॥
सिंदूरपूरितकपोलमनोहराभं
कर्पूरधूलिधवलीकृतकर्णवर्णम् ॥५३॥
व्यालोलकर्णहतमत्तमधुव्रतैस्तैः
श्रीगंडजातमदिरामदविह्वलांगै ॥
संगीततालकुसुमाकरगीतरागैः
संसेवितं गणपतिं कृतभालचंद्रम् ॥५४॥
बालार्कवर्णममलांगदहेमहार-
ग्रैवेयमौलिकिरणैः परितः स्फुरंतम् ॥
आखुस्थमेकदशनं गजभव्यमूर्तिं
पाशांकुशांबुजकुठारचयं दधानम् ॥५५॥
प्रांशुं चतुर्भुजमतीव मृधे प्रवृत्तं
कांश्चित्प्रगृह्य च करेण धृतांकुशेन ॥
संमर्दयंतमुरुधारपरश्वधेन
श्रीभार्गवेन्द्रमिव शस्त्रभृतः समस्तान् ॥५६॥
वीरेभवाजिरथसंघबलं निपात्य
सांबं प्रगृह्य सरथं प्रधनात्क्षिपंतम् ॥
तं वीक्ष्य विस्मितमनाः सगणोऽथ कार्ष्णिः
पुत्रं सुबुद्धिमनिरुद्धमुवाच सम्यक् ॥५७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे यक्षयुद्धवर्णनं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २५

https://sa.wikisource.org/s/wez



यक्षविजयम्

प्रद्युम्न उवाच -

श्रीकृष्णस्य कला साक्षाद्‌गणेशोऽयं महाबलः ॥

जेतुं न शक्यो दिविजैर्मनुष्यैस्तु कुतो भुवि ॥१॥

वर्तते यस्य निकटे तस्य नास्ति पराजयः ॥

श्रीकृष्णेन वरो दत्तः पुरास्मै शंकरालये ॥२॥

यद्ययं वर्तते चात्र तदा न स्याज्जयश्च नः ॥

शत्रुपक्षगतोऽयं वै श्रीकृष्णस्य वरोर्जितः ॥३॥

तस्मात्त्वं चंडमार्जरो भूत्वा तं युद्धतो बलात् ॥

विद्रावय महाबुद्धे फूत्कारैश्च दिशौ दश ॥४॥

यावद्‌बलं विजेष्यामि तावदद्विद्रावय त्वरम् ॥

श्रीनारद उवाच -

अथानिरुद्धो भगवांश्चंडमार्जाररूपधृक् ॥५॥

अलक्षितो गणेशेन न ज्ञातो विष्णुमायया ॥

फूत्कारमुत्कटं कुर्वन् संपपाताखुसंमुखे ॥६॥

विदारयन्मुखं राजन्सततं नखरैः खरैः ॥

वीशेषण सहैवाखुर्दृष्ट्वाऽऽशु भयविह्लः ॥ ७॥

दुद्राव त्वरितं राजन् कंपितो रणमंडलात् ॥

तमन्वगच्छत्कुपितो मार्जारः स्थूलरूपधृक् ॥८॥

मूषकं स्वमपोवाह गणेशोऽपि मुहुर्मुहुः ॥

नाययौ स्वं रणं चाखुश्चंडमार्जारपीडितः ॥९॥

सप्तद्वीपान्सप्तसिंधून् दिशासु विदिशासु च ॥

धावन् वै सप्तलोकेषु न लेभे शर्म मैथिल ॥१०॥

यत्र यत्र गतश्चाखुर्गणेशेन समन्वितः ॥

तत्र तत्र गतो राजन् मार्जारश्चंडविक्रमः ॥११॥
एवं समूषके याते गणेशे विदिशोत्तरम् ॥
विस्मितेषु सपक्षेषु गणेषु प्रमथेषु च ॥१२॥
पुष्पकस्थः कुबेरोऽसौ मायां चक्रेऽथ गौह्यकीम् ॥
गृहीत्वा स्वधनुर्दिव्यं नमस्कृत्य महेश्वरम् ॥१३॥
समंत्रं कवचं धृत्वा बाणसंघं समादधे ॥
तदैव छादितं व्योम मेघैः सांवर्तकैरिव ॥१४॥
तडित्स्वनैर्महाभीमैस्तमोऽभूत्स्तनयित्नुभिः ॥
बिंदवो हस्तिसदृशा निपेतुः सोपला मृधे ॥१५॥
धाराभिरतिघोराभिर्ववृषुर्वारिदास्ततः ॥
क्षणेन सिंधवः सर्वे प्लावयंतो धरातलम् ॥१६॥
पर्वतैर्जीवसहितैर्दृश्यन्ते रणमंडले ॥
प्राकृताः प्रलयं मत्वा यादवा भयविह्वलाः ॥१७॥
त्यक्त्वा शस्त्राणि तेऽथोचुः श्रीकृष्णेति मुहुर्मुहुः ॥
ज्ञात्वा तां गौह्यकीं मायां प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥१८॥
सत्वात्मिकां च स्वां विद्यां सर्वमायोपमर्दिनीम् ॥
जप्त्वा कृत्वा कामबीजं बाणमध्ये निधाय तत् ॥१९॥
मुखे च प्रणवं धृत्वा पुंखे श्रीबीजमेव च ॥
आकृष्य कर्णपर्यन्तं कृष्णं स्मृत्वा चतुर्भुजम् ॥२०॥
चिक्षेप विशिखं चापाद्दोर्दंडाभ्यां तडित्स्वनात् ॥
कोदंडमुक्तो विशिखो द्योतयन्मंडलं दिशाम् ॥२१॥
जघान गौह्यकीं मायामंधकारं यथा रविः ॥
भयभीतो राजराजो पुष्पकस्थो रणांगणात् ॥२२॥
पलायमानो यक्षैश्च कंपितः स्वपुरीं ययौ ॥
प्रद्युम्नस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥२३॥
जहसुर्यादवाः सर्वे जयारावसमाकुलाः ॥
तदातिहर्षितो राजन् राजराजः कृतांजलिः ॥२४॥
बलिं नीत्वा ययौ शीघ्रं प्रद्युम्नस्यापि संमुखे ॥

गजेंद्राणां द्विलक्षं च द्विशुंडादंडशालिनाम् ॥२५॥

ददि्भश्चतुर्भिर्युक्तानामद्रीन्स्पर्धयतां मदैः ॥

दशलक्षं रथानां च मुक्तातोरणशालिनाम् ॥२६॥

शताश्वयोजितानां च रौक्माणां सूर्यवर्चसाम् ॥

दशार्बुदं तथा राजन्हयानां चन्द्रवर्चसाम् ॥२७॥

शिबिकानां चतुर्लक्षं माणिक्यैरग्रवर्चसाम् ॥

पंजरस्थायिनां राजञ्छार्दूलानां द्विलक्षकम् ॥२८॥

चित्रकाणां मृगाणां च गवयानां तथैव च ॥

मृगयासारमेयानां कोटिकोटिर्विदेहराट् ॥२९॥

शुकानां सारिकाणां च कलकंठप्रवादिनाम् ॥

हंसानां स्वर्णवर्णानामन्येषां चित्रपक्षिणाम् ॥३०॥

पंजरस्थायिनां राजँल्लक्षं लक्षं नृपेश्वर ॥

विमानं विष्णुदत्ताख्यं मुक्तादामविलंबितम् ॥३१॥

अष्टयोजनमुच्चांगं नवयोजनविस्तृतम् ॥

लक्षकुंभध्वजोपेतं निर्मितं विश्वकर्माणा ॥३२॥

कामगं स्वर्णशिखरं सहस्रादित्यसुप्रभम् ॥

सहस्रं कुलवृक्षाणां कामधेनुशतं तथा ॥३३॥

चिंतामणीनां च शतं शतं दिव्याश्मनां तथा ॥

यत्स्पर्शेनापि लोहस्तु हेमत्वं याति मैथिल ॥३४॥

छत्राणां चामराणां च हेमसिंहासनं शतम् ॥

तथाहि दिव्यपद्मानां मालांकिंजल्किनीं शुभाम् ॥३५॥

पीयूषस्य शतं द्रोणं फलानि विविधानि च ॥

खचिद्रत्नसुवर्णानां भूषणानां तु वाससाम् ॥३६॥

दिव्यानां कंबलानां च कोटीशः पात्रसंचयम् ॥

अमोघानां च शस्त्राणां कोटिसौवर्णशालिनाम् ॥३७॥

गजैर्नरैर्भारवाहैः प्रेरिता निधयो नव ॥

दत्त्वा बलिं राजराजः प्रद्युम्नाय महात्मने ॥३८॥

दक्षिणीकृत्य तं नत्वा प्राहेदं हर्षपूरितः ॥

कुबेर उवाच -

नमस्तुभ्यं भगवते पुरुषाय महात्मने ॥३९॥

अनादये सर्वविदे निर्गुणाय महात्मने ॥

प्रधानपुरुषेशाय प्रत्यग्धाम्ने नमो नमः ॥४०॥

स्वयंज्योतिःस्वरूपाय श्यामलांगाय ते नमः ॥

नमस्ते वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥४१॥

प्रद्युम्नायानिरुद्धाय सात्वतां पतये नमः ॥

मदनाय च माराय कंदर्पाय नमो नमः ॥४२॥

दर्पकाय च कामाय पंचबाणाय ते नमः ॥

अनंगाय नमस्तुभ्यं नमस्ते शम्बरारये ॥४३॥

हे मन्मथ नमस्तुभ्यं नमस्ते मीनकेतन ॥

मनोभवाय देवाय नमस्ते कुसुमेषवे ॥४४॥

अनन्यज नमस्तेऽस्तु रतिभर्त्रे नमो नमः ॥

नमस्ते पुष्पधनुषे मकरध्वज ते नमः ॥४५॥

स्मराय प्रभवे नित्यं जगद्विजयकारिणे ॥

नमो रुक्मवतीभर्त्रे सुंदरीपतये नमः ॥४६॥

इदं करिष्यामि करोमि भूम-

न्ममेदमस्तीति तवेदमाब्रुवन् ॥

अहं सुखी दुःखयुतः सुहृज्जनो

लोको ह्यहंकारविमोहितोऽखिलः ॥४७॥

प्रधानकालाशयदेहजैर्गुणैः

कुर्वन् विकर्माणि जनो निबद्ध्यते ॥

काचेऽर्भकं सैकत एव जीवनं

गुणे च सर्पं प्रतनोति सोऽक्षिभिः ॥४८॥

कृतं मया हेलनमद्य मौढ्य-

तस्त्वन्मायया मोहितचेतसा प्रभो ॥

न मन्यसे बालकृतं पितेव हि

माभूत्पुनर्मे मतिरीदृशी मनाक् ॥४९॥

सदा भवेत्त्वच्चरणारविंदयो-

भक्तिं परां यां च विदुर्गरीयसीम् ॥

ज्ञानं च वैराग्ययुतं शिवास्पदं

देहि प्रशस्तं निजसाधुसंगमम् ॥५०॥

श्रीनारद उवाच -

प्रद्युम्नस्य शुभं स्तोत्रं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥

संकटे तस्य सततं सहायः स्याद्धरिः स्वयम् ॥५१॥

इत्युक्तवंतं यक्षेशं प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥

तथास्तूक्त्वा ददौ राजन्पद्मरागशिरोमणिम् ॥५२॥

मा भैष्टेत्यभयं दत्वा लीलाछत्रं सचामरम् ॥

सिंहासनं मणिमयं प्रादाच्छ्रीयादवेश्वरः ॥५३॥

कार्ष्णिं प्रदक्षिणीकृत्य राजराजो धनेश्वरः ॥

जितं श्रुत्वा राजराजं प्रद्युम्नेन महात्मना ॥५४॥

न केऽपि युयुधुस्तेन राजानश्च बलिं ददुः ॥

अथ कार्ष्णिर्महाबाहु-र्नादयन्दुन्दुभीन्बहून् ॥५५॥

समस्तवाहिनीयुक्तः प्राग्ज्योतिषपुरं ययौ ॥

भौमासुरसुतो नीलो धर्षितस्तस्य तेजसा ॥५६॥

सद्यस्तस्मै बलिं प्रादात्प्रद्युम्नाय महात्मने ॥

प्राग्ज्योतिषपुरद्वारि द्विविदो नाम वानरः ॥५७॥

पुरा प्रद्युम्नबाणेन ताडितो यो महाबलः ॥

समुत्थाय रुषाविष्टो दशनैर्नखरैः खरैः ॥५८॥

विदार्य वीरानश्वांश्च भ्रूभंगैः प्रजगर्ज ह ॥

लांगूलेन रथान्बद्ध्वा प्राक्षिपल्लवणांभसि ॥ ५९॥

गृहीत्वा स गजान्दोर्भ्यां विचिक्षेपांबरे बलात् ॥

शत्रुं ज्ञात्वा कपिं कार्ष्णिः प्रतिशार्ङ्गे शरं दधे ॥६०॥

नीत्वा शरस्तं सहसा भ्रामयित्वांबरे बलात् ॥

पूर्ववत्पातयामास किष्किंधायां महाकपिम् ॥६१॥

पुनरागतवान्बाणः प्रद्युम्नस्येषुधौ स्फुरन् ॥६२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे यक्षदेशविजयो नाम पंचविंशोऽध्यायः ॥२५॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २६

https://sa.wikisource.org/s/wdd
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

किंपुरुषखण्ड विजयम्

श्रीनारद उवाच -

अथ कार्ष्णि परान्देशान्दिव्यद्रुमलताकुलान् ॥

सहस्रपत्रवद्भिश्च सरोभिः शोभितान् ययौ ॥१॥

अक्षौहीणीशतयुतः प्रद्युम्नश्चण्डविक्रमः ॥

यक्षैर्दिष्टेन मार्गेण खण्डं किंपुरुषं ययौ ॥२॥

रंगवल्लीपुरं यत्र हेमकूटगिरेरधः ॥

तस्य किंपुरुषा उचुः शंबरारेश्च शृण्वतः ॥३॥

किंपुरुषा ऊचुः -

अहोऽतिधन्या मथुरापुरी वरा
    बभूव यस्यां परमेश्वरो हरिः ॥
अहोऽतिधन्यं सततं यदोः कुलं
    जातो हि यस्मिन्नखिलांडपालकः ॥४॥
धन्यं च तच्छूरसुतस्य मन्दिरं
    गोलोकनाथेन मनोहरं कृतम् ॥
धन्यं परं माथुरमंडलं सुरैः
    सुदुर्लभं यत्र चचार माधवः ॥५॥
महावनं धन्यतमं मनोहरं
    पितुर्गृहाद्यत्र गतो हरिः शिशुः ॥
चचार कृष्णः शिशुना बलेन हि
    यशोदया दुग्धमुखः सुलालितः ॥६॥
वृंदावनं पुण्यतमं परात्पर-
    श्रीकृष्णपादांबुजरेणुराजितम् ॥
गाः पालयन् यत्र चचार बलो

गोपालबालैः सबलः स्वयं हरिः ॥७॥

यो दानलीलां किल मानलीलां

श्रीरासलीलां व्रजसुन्दरीभिः ॥

वृन्दावने यत्र चचार कृष्णो

यस्यापि गायन्ति यशस्त्रिलोकाः ॥८॥

अहोऽतिधन्या वृषभानुनंदिनी

लीलावती सा निजलोकशालिनी ॥

चचार कृष्णेन कलिन्दनन्दिनी-

तटे मिलिन्दध्वनिसंकुले वने ॥९॥

अहोऽतिधन्याऽस्ति कलिन्दनंदिनी

श्रीकृष्णवामांससमुद्भवा या ॥

तटे मिलिन्दध्वनिसंकुले वटे

तत्स्पर्शनाद्याति नरः कृतार्थताम् ॥१०॥

समुद्भवो यो हरिवक्षसो गिरि-

र्गोवर्द्धनो नाम गिरींद्रराजराट् ॥

विराजते स व्रजमंडले परो

यद्दर्शनाज्जन्म पुनर्न विद्यते ॥११॥

अहोऽतिधन्या यदुमण्डलीभि-

र्विराजते भूमितले मनोहरा ॥

वैकुण्ठलीलाधिकृता कुशस्थली

यथा तडिद्भिर्जलदावलिर्दिवि ॥१२॥

यत्रैव साक्षात्पुरुषः परेश्वरो

धृत्वा चतुर्व्यूहमलं विराजते ॥

यस्तूग्रसेनाय ददौ नृपेशतां

कृष्णाय तस्मै हरये नमो नमः ॥१३॥

प्रणोदितस्तेन नृपेण धीमता

जगद्विजेतुं मकरध्वजो महान् ॥

कृत्वाथ तद्दर्शनमद्य दुर्लभं

वयं कृतार्था हि भवेम सर्वतः ॥१४॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं हरिर्नृपयशो विशदैश्चरित्रै-

रुद्यत्त्रिलोकमलं विशदीचकार ॥

पूर्णेंदुरश्मिमिलितैस्तरलैः स्फुरद्भिः

प्रोद्यद्भिरुद्गज इवामलसिंधुदुग्धम् ॥१५॥

इत्थं यशः स्वममलं नृप शंबरारिः

श्रुत्वातिहर्षिततनुः प्रददौ धनानि ॥

केयुरहारनवरत्नमनोहराणि

तेभ्यः किरीटमणिकुण्डलकंकणानि ॥१६॥

रङ्गवल्लीपुराधीशः सुबाहुश्चन्द्रवंशजः ॥

नत्वा बलिं ददौ सोऽपि प्रद्युम्नाय महात्मने ॥१७॥

तस्मै प्रसन्नो भगवान् प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥

दत्वा चूडामणिं दिव्यं पप्रच्छेदं महामनाः ॥१८॥

श्रीप्रद्युम्न उवाच -

रङ्गवल्लीपुरस्यापि नाम केन प्रकाशितम् ॥

एतद्ब्रूहि सुबाहो मे श्रुतं पूर्वं त्वया किल ॥१९॥

सुबाहुरुवाच -

देवासुरैः पुरा राजन्मथितः क्षीरसागरः ॥

विनिर्गतानि मथनाद्रत्नानि च चतुर्दश ॥२०॥

निःसृतं कलशं तस्मात्सुधापूर्णं मनोहरम् ॥

तं ददर्श हरिः साक्षान्नेत्राभ्यां पुष्करेक्षणः ॥२१॥

तन्नेत्रहर्षबिन्दुश्च कलशे निपपात ह ॥

तस्माद्वृक्षः समुद्भुतस्तुलसीति प्रकथ्यते ॥२२॥

रङ्गवल्लीति तन्नाम चकार मधुसूदनः ॥

अत्र किंपुरुषे खंडे हेमकूटगिरेरधः ॥२३॥

तस्याश्च रङ्गवल्याः कौ स्थापनां स चकार ह ॥

रङ्गवल्लीमहावृक्षः सदात्रैव विराजते ॥२४॥

तन्नाम्ना प्रसिद्धमभूद्रंगवल्लीपुरं त्विदम् ॥
अत्र नित्यं हि हनुमानार्ष्टिषेणेन रागिणा ॥२५॥
दर्शनार्थं समायाति महात्मा रामपूजकः ॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा शम्बरारी रङ्गवल्लीं मनोहरम् ॥२६॥
दृष्ट्वा प्रदक्षिणीकृत्य देशानन्याञ्जगाम ह ॥
हेमकूटतटीभूतं वनं प्राप्तं भयङ्करम् ॥२७॥
झिल्लीझंकारसंयुक्तं सिंहचित्रकनादितम् ॥
वन्यैः करींद्रैः संयुक्तं शिवोलूकरुतावृतम् ॥२८॥
कीचकाश्वत्थमन्दार-वटभूर्जसमाकुलम् ॥
कृष्णाहरीतकीवल्ली-बदरैः सघनं वनम् ॥२९॥
तस्माद्विनिर्गतः सर्पो दशयोजनलंबितः ॥
अग्रसद्गजवृंदानि फूत्कारं कारयन्मुहुः ॥३०॥
हाहाकारे तदा जाते सेनायां मैथिलेश्वर ॥
प्रचंडगरलैर्वातैर्भस्मीभूते दिशांतरे ॥३१॥
भानुः सुभानुः स्वर्भानुः प्रभानुर्भानुमांस्तथा ॥
चंद्रभानुर्बृहद्भानुरतिभानुस्तथाऽष्टमः ॥३२॥
श्रीभानुः प्रतिभानुश्च सत्यभामात्मजा दश ॥
एते जघ्नुः शरैस्तीक्ष्णैः सर्पं रौद्रं मदोत्कटम् ॥३३॥
बाणैः संभिन्नसर्वांगः पतितो धरणीतले ॥
सर्परूपं विहायाशु गंधर्वोऽभूत्स्फुरद्द्युति ॥३४॥
नत्वा श्रीकृष्णपुत्रांस्तान् द्योतयन् मंडलं दिशाम् ॥
पुष्पैर्वर्षत्सु देवेषु विमानेन दिवं ययौ ॥३५॥
बहुलाश्व उवाच -
गंधर्वोऽयं तु कः पूर्वं केन पापेन सर्पताम् ॥
प्राप्तः कथं वद मुने त्वं परावरवित्तमः ॥३६॥
श्रीनारद उवाच -
आर्ष्टिषेणस्य यो भ्राता सुमतिर्नाम सुन्दरः ॥

रामायणं हनुमता पठितुं स समागतः ॥३७॥
हेमकूटे हनुमतः कुर्वतो रामसेवनम् ॥
प्रातःकालात्समारभ्य घटिकाश्च चतुर्दश ॥३८॥
सलक्ष्मणं रामचंद्रं ध्यायतो जानकीपतिम् ॥
फूत्कारैः सर्पवत्तस्य ध्यानभंगं चकार ह ॥३९॥
तदा क्रुद्धो महावीरो हनुमान् वानरेश्वरः ॥
शापं ददौ सुमतये त्वं सर्पो भव दुर्मते ॥ ४०॥
तदैव तस्य चरणौ नत्वा प्राह कृतांजलिः ॥
हे देव पाहि पाहीति दीनं मां शरणं गतम् ॥४१॥
अथ प्रसन्नो भगवान्सुमतिं प्राह धर्मवित् ॥
द्वापारांते शरैस्तीक्ष्णैर्हरिपुत्रधनुश्च्युतैः ॥
भिन्नदेहः स्वां प्रकृतिं यास्यसि त्वं न संशयः ॥४२॥
गंधर्वः सुमतिर्नाम विमुक्तोऽभूद्विदेहराट् ॥
सतां शापोऽपि वरवद्वरो मोक्षार्थदः किमु ॥४३॥
अथ कार्ष्णिर्महाबाहुश्चैत्रदेशान्मनोहरान् ॥
वसन्तमाधवीवृंदैः शोभीतान्स जगाम ह ॥४४॥
सहस्रदलपद्मानां षट्पदध्वनिशालिनाम् ॥
पतन्ति रेणवो यत्र सरःस्वाबीरचूर्णवत् ॥४५॥
एलालवंगलतिका क्षुण्णाः सैन्याङ्घ्रिभिः पथि ॥
तेन भृङ्गावली रेजे करिकर्णप्रताडिता ॥४६॥
यत्र वै पुरुषा राजन्नागायुतसमा बले ॥
वलीपलितदौर्गंध्यस्वेदक्लमविवर्जिताः ॥४७॥
त्रेतायुगसमाः कालो वर्तते यत्र नित्यशः ॥
आयुश्चायुतवर्षाणां दिव्यौषधिनदीगुणैः ॥४८॥
पीयूषतुल्यं तोयं च हेमभूमिर्विराजते ॥
मुक्ताविद्रुमवैडूर्य-रत्नोत्पत्तिश्च यत्र वै ॥४९॥
सुंदर्यः प्रमदा रामा नित्ययौवनभूषिताः ॥
स्फुरंत्युपवनेष्वारात्सौदामिन्यो घनेष्विव ॥५०॥

यत्र वै नगरी रम्या वसंततिलका शुभा ॥
शृङ्गारतिलको नाम राजा यत्र महाबलः ॥५१॥
जैत्रान् वीरान् समाहूय गजमारुह्य दंशितः ॥
योद्धुं विनिर्ययौ यश्च प्रद्युम्नस्यापि संमुखे ॥५२॥
सांबः सुमित्रः पुरुजिच्छतजिच्च सहस्रजित् ॥
विजयश्चित्रकेतुश्च वसुमान्द्रविडः क्रतुः ॥५३॥
जांबवत्याः सुता ह्येते चक्रुर्नाराचदुर्दिनम् ॥
पलायितेषु चैतेषु बाणैर्भिन्नेषु मैथिल ॥५४॥
बाणांधकारे संजाते महान्कोलाहलो ह्यभूत् ॥
तदा शृङ्गारतिलको गजारूढो महाबलः ॥५५॥
त्रिशूलेन तद साम्बं हृदि विव्याध रोषतः ।
अन्यान्संपातयामास शरैः कोदंडनिर्गतैः ॥५६॥
एकाकी विचरन् युद्धे वने वैश्वानरो यथा ॥
तदा गदः समागत्य तद्गजं सुमदोत्कटम् ॥५७॥
शुंडादंडे संगृहीत्वा पातयामास भूतले ॥
दूरे प्रपतितः शीघ्रं शृङ्गारतिलको नृपः ॥५८॥
सद्यो भयातुरो भूत्वा युद्धे बद्धांजलिः स्वतः ॥
तुरंगाणामर्बुदं च रथानां लक्षमेव च ॥५९॥
गजानामयुतं राजा प्रद्युम्नाय बलिं ददौ ॥
इत्थं किंपुरुषं खंडं जित्वा कार्ष्णिर्महाबलः ॥६०॥
निषाददर्शितैर्मार्गैर्हरिवर्षं ततो ययौ ॥६१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे किंपुरुषखण्डविजयो नाम षड्विंशोऽध्यायः ॥२६॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २७



दशार्णदेशविजयम्

श्रीनारद उवाच -

हरिवर्षं नाम खण्डं सर्वसंपत्तिसंयुतम् ॥

तस्य सीमागिरिः साक्षान्निषधो नाम मैथिल ॥१॥

वीरकोदंडटंकारघोषैर्व्याप्तवनांतरात् ॥

उड्डीतास्तु महागृध्राः क्रोशमात्रवपुर्धराः ॥२॥

तीक्ष्णतुंडाः सगरुडाः सर्वे दीर्घायुषो नृप ॥

अग्रसन्सैनिकान्नगान्हयांस्तेऽपि बुभुक्षिताः ॥३॥

आकाशे पक्षिभिर्व्याप्ते जाते पक्षप्रभंजने ॥

सेनायामंधकारेण हाहाकारो महानभूत् ॥४॥

तदा कार्ष्णिर्महाबाहुस्तार्क्ष्यमस्त्रं समादधे ॥

तद्बाणान्निर्गतः साक्षाद्वैनतेनयः खगेश्वरः ॥५॥

सेनायामंधकारेण व्याप्तायां पतगेश्वरः ॥

कांश्चित्तुंडप्रहारेण कांश्चित्पक्षैः स्फुरत्प्रभैः ॥६॥

गृध्रान्कुलिंगान्गरुडो पातयामास भूतले ॥

भग्नदर्पाश्छिन्नपक्षा भक्षिताः पक्षिणश्च ते ॥७॥

भयातुरा दुद्रुवस्ते तार्क्ष्येणापि दिशो दश ॥

ततः कार्ष्णिर्महाबाहुर्दशार्णान् विषयान् ययौ ॥८॥

दशार्णदेशाधिपतिः शुभांगः सूर्यवंशजः ॥

नागायुतसमो युद्धे निष्कौशांबीपुरीपतिः ॥९॥

वेदव्यासमुखाच्छ्रुत्वा प्रद्युम्नं चंडपौरुषम् ॥

दशार्णां तां नदीं दीर्घां समुत्तीर्य समाययौ ॥१०॥

कृतांजलिः शुभांगोऽसौ किरीटेन नताननः ॥

ददौ बलिं सुरत्नानां प्रद्युम्नाय महात्मने ॥११॥

प्रद्युम्नो भगवान् साक्षात्सर्वगः सर्वदर्शनः ॥

पप्रच्छेदं शुभांगं तं लोकसंग्रहकाम्यया ॥१२॥

प्रद्युम्न उवाच -

दशार्णोऽयं कथं देशः केन नाम्ना बभूव ह ॥

एतन्मे ब्रूहि हे राजन्निष्कौशांबीपुरीपते ॥१३॥

शुभांग उवाच -

हिरण्यकशिपुं हत्वा नृसिंहो भगवान्पुरा ॥

प्रह्लादेन त्विहागत्य हरिवर्षे स्थितोऽभवत् ॥१४॥

प्रह्लादं भगवान्प्राह नृसिंहो भक्तवत्सलः ॥

नृसिंह उवाच -

शांतस्य तव भक्तस्य मया पुत्र पिता हतः ॥

तस्मान्न घातयिष्यामि वंशं ते हि महामते ॥१५॥

शुभांग उवाच -

इति प्रवदतोऽक्षिभ्यामानंदजलबिंदवः ॥

पतिता कौ च तै राजन् सरोऽभून्मंगलायनम् ॥१६॥

तदा प्राप्तवरो राजन् प्रह्लादो हर्षविह्वलः ॥

नृसिंहं प्राह धर्मात्मा नत्वा भूत्वा कृतांजलिः ॥१७॥

प्रह्लाद उवाच -

मातुः पितुर्मया सेवा न कृता सात्वतांपते ॥

ऋणात्तयोः कथं मुच्ये वदैतत्परमेश्वर ॥१८॥

नृसिंह उवाच -

मन्नेत्रजलसंभूते तीर्थे वै मंगलायने ॥

स्नानं कुरु महाभाग मुच्यसे दशभिर्ऋणैः ॥१९॥

मातुः पितुश्च भार्यायाः सुतानां गुरुदेवयोः ॥

विप्राणां च प्रपन्नानामृषीणां पितृणामृणम् ॥२०॥

यः स्नास्यति महातीर्थे सर्वहेलनतत्परः ॥

ऋणैश्च दशभिः सोऽपि मुच्यते नात्र संशयः ॥२१॥

शुभांग उवाच -

दशार्णमोचने तीर्थे स्नात्वा कायाधवोऽनृणी ॥
भूत्वाद्यापि समायाति स्नातुं तन्निषधाद्गिरेः ॥२२॥
दशार्णमोचने तीर्थे दशार्णो देश उच्यते ॥
तत्स्रोतःसु समुद्भूता दशार्णेयं नदी स्मृता ॥२३॥
श्रीनारद उवाच -
तच्छ्रुत्वा भगवान्कार्ष्णिः सर्वैः परिचरैः सह ॥
दशार्णमोचने तीर्थे दानं स्नानं चकार ह ॥२४॥
दशार्णमोचनस्यापि कथां यः शृणुयान्नृप ॥
ऋणैश्च दशभिः सोऽपि मुच्यते मुक्तिभाग्भवेत् ॥२५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे दशार्णदेशविजयो नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २८



श्रीनारद उवाच ।।

अथ कार्ष्णिर्महाबाहुः सुमेरोरुत्तरान्कुरून्।।

ययौ शृंगवतः पार्श्वे विचित्रानृद्धिसंवृतान् ।।१।।

भद्रां गंगां ततः स्नात्वा वाराहीं नगरीं ययौ ।।

कुरुखण्डाधिपस्तस्यां चक्रवर्ती गुणाकरः ।। २।।

महासंभृतसंभारो देवर्षिगणसंवृतः ।।

अश्वमेधं समारेभे दशमं स गुणाकरः ।। ३ ।।

तेनोत्सृष्टं हयं श्वेतं श्यामकर्णमनोहरम् ।।

तस्य पुत्रो वीरधन्वा रक्षितुं निर्गतोभवत् ।।४।।

अक्षौहिणीभिर्दशभिर्मंडितश्चंडविक्रमः ।।

विचचार महावीरो वीक्ष्यमाणस्तुरंगमम्।।५।।

वीरश्चंद्रश्च सेनश्च चित्रगुर्वेगवान्नृपः।।

आमः शंकुर्वसुःश्रीमान्कुंतीनाग्नजितेः सुताः।।६।।

सर्वतस्तं हयं शुभ्रं ग्रहीत्वा हर्ष पूरिताः ।।

कस्योत्सृष्टं वदंतस्ते कार्ष्णिसैन्यं समाययुः ।। ७ ।।

प्रद्युम्नस्तद्भालपत्रं पठित्वा विस्मितोभवत् ।।

सर्वे विसिस्मुर्यदवो गृहीतपरमायुधाः ।। ८ ।।

तदैव सेना संप्राप्ता विचिन्वंती हयं नृप ।।

दृष्ट्वा रजोयदुबलाद्दूरे तस्थौ सुविस्मिता ।।९।।

गुणाकरे राजनि चण्डविक्रमे न दस्यवः स्युः कुरुखण्ड मण्डले ।।

गवां न कालो न हि चक्रवातकः कुतो रजःप्राप्तमहोर्कमण्डलम् ।।7.28.१०।।

एवं वदंती परवाहिनीस्वतः कोदंडघोषं दरदस्वनं परम्।।

करींद्रचीत्कार तुरंगहेषणं वादित्रमिश्रं समुपाशृणोत्ततः ।।११।।

तदोद्धवः कृष्णसुतप्रणोदितो बलं समेत्याशु स वीरधन्वनः ।।

प्रणम्य तं प्राह रथास्थितं नृपं गुणाकर- स्यौरसमर्कतेजसम् ।। १२ ।।

उग्रसेनः क्षितीशेंद्रो द्वारकेशो यदूत्तमः ।।
जंबूद्वीपनृपाञ्जित्वा राजसूयं करिष्यति ।। १३ ।।
तेन प्रणोदितो वीरः प्रद्यु- म्नो धन्विनां वरः ।।
जित्वा तं भारतं खण्डं तथा किंपुरुषं नृपः ।।१४।।
हरिवर्षं ततो जित्वा कुरुखण्डं समागतः ।।
प्रदास्यति बलिं सोपि प्रद्युम्नाय महात्मने ।। १५ ।।
अक्षौहिणीदशयुतो धनदेनापि पूजितः ।।
उपायनं त्वया देयं प्रद्युम्नाय महात्मने ।। १६ ।।
तेन नीतं यज्ञपशुमाहर्तुं कः क्षमः क्षितौ ।।
श्रीकृष्णचन्द्रो भगवान्सहायस्तस्य विद्यते ।। १७ ।।
शुभं स्याद्दानमानाभ्यां न चेद्युद्धं भविष्यति ।।
वीरधन्वोवाच ।।
गुणाकरो नृपेशो यः शक्रेणापि प्रपूजितः ।। १८ ।।
न दास्यति बलिं सोपि प्रद्युम्ना- य महात्मने ।।
शृंगवत्पर्वते रम्ये वाराहो विद्यते हरिः ।। १९ ।।
यस्य सेवां सदा भूमिः करोति परमादरात् ।।
यस्य क्षेत्रे तपस्तेपे ध्यात्वा देवं गुणाकरः ।। 7.28.२० ।।
वर्षाणामयुते पूर्णे हरिर्वाराहरूपधृक् ।।
सन्तुष्टो नृपतिं भक्तं वरं ब्रूहीत्युवाच ह ।। २१ ।।
राजोवाच हरिं नत्वा रोमांचप्रेमविह्वलः ।।
भगवंस्त्वामृते देवो सुरोन्योपि नरोथ वा ।। २२ ।।
मां जेता न भवेद्भूमावीप्सितोयं वरो मया ।।
तथास्तु चोक्त्वा भगवांस्तत्रैवांतरधीयत ।। २३ ।।
तस्मात्तस्य यशः शीघ्रं कर्तव्यं मोचनं स्वतः ।।
न चेद्भवद्भिश्च कलिं करिष्यामि न संशयः ।। २४ ।।
श्रीनारद उवाच ।।
इत्युक्त उद्धवस्तस्मात्स्वां सेनामेत्य भूपते ।।
शशंस सर्वं यद्भूतं यदूनां सदसि त्वरम् ।। २५ ।।

श्रुतकर्मा वृषो वीरः सुबाहुर्भद्रएकलः ।।
शांतिर्दर्शःपूर्णमासः सोमको वर एव च ।। २६ ।।
कालिन्दीनंदना ह्येते प्रद्युम्नस्य प्रपश्यतः ।।
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्वृता योद्धुं समागताः ।। २७ ।।
उत्तरेकुरुभिः सार्द्धं यदूनां चंडविक्र- मैः ।।
बभूव तुमुलं युद्धमब्धीनामब्धिभिर्यथा ।। २८ ।।
स्फुरद्भिर्निशितैः शस्त्रै रेजिरे वरिपुंगवाः ।।
क्षणमात्रेण रुधिरप्रभवा रौद्ररूपिणी ।। २९ ।।
नदी बभूव राजेंद्र शतयोजनविस्तृता ।।
विदुद्रुवुस्तदा शेषा उत्तराकुरवो जनाः ।। 7.28.३० ।।
शरत्काले यथा प्राप्ते मेघसंघा इतस्ततः ।।
पूर्णमासो महावीरः कालिंदीनंदनो बली ।। ३१ ।।
चूर्णयामास बाणौघैः स्यंदनं वीरधन्वनः ।।
वीरधन्वापि विरथो धनुष्टंकारयन्मुहुः ।। ३२ ।।
जघान बाणविंशत्या पूर्णमासं महाबलम् ।।
पूर्णमासः स्वबाणेन मध्यतस्तान्द्विधाऽकरोत् ।।३३।।
वीरधन्वाथ चिच्छेद धनुर्ज्यां तस्य नादिनीम्।।
बाणेनैकेन राजेंद्र कुवाक्येनेव मित्रताम्।।३४।।
लक्षभारमयीं गुर्वी गदामादाय सत्वरम् ।।
जघान वीरधन्वानं पूर्णमासो महाबलः ।।३५।।
गदाप्रहारव्यथितो वीरधन्वा मदोत्कटः ।।
परिघेण जघाना शु पूर्णमासं हरेसुतः ।।३६।।
पूर्णमासः समुत्थाय पवनं नाम पर्वतम् ।।
समुत्पाट्य स्थितो भूत्वा हस्ताभ्यां श्रीहरेसुतः।।३७।।
भ्रामयित्वाथ चिक्षेप वारा- ह्यां पुरि वेगतः ।।३८।।
वीरधन्वा प्रपतितो गुणाकरक्रतुस्थले ।।
मूर्च्छितो भग्नवेगोभूदुद्वमन्रुधिरं मुखात्।। ३९ ।।
हाहाकारो महानासीद्वाराह्यां पुरि- वेगतः ।।

देवदुंदुभयो नेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ।।7.28.४०।।

पूर्णमासोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे।।

यज्ञादुत्थाय नृपतिः पुत्रं दृष्ट्वा च मूर्च्छितम् ।। ४१ ।।

गृहीत्वा दिव्यकोदंडं युद्धं कर्तुं मनो दधे ।।

होता धर्मविदां श्रेष्ठो मुनींद्रः सर्ववित्कविः ।।

गंतुमभ्युत्थितं वीक्ष्य वामदेवस्तमब्रवीत् ।। ४२ ।।

वामदेव उवाच ।।

राजंस्त्वं हि न जानासि परिपूर्णतमं हरिम् ।।

सुराणां महदर्थाय जातं यदुकुले स्वयम् ।।

भुवो भारावताराय भक्तानां रक्षणाय च ।। ४३ ।।

भूत्वा यदुकुले साक्षाद्द्वारकायां विराजते ।।

तेन कृष्णेन पुत्रोयं प्रद्युम्नो यादवेश्वरः ।।

उग्रसेनमखार्थाय जगज्जेतुं प्रणोदितः ।। ४४ ।।

गुणाकर उवाच ।।

परिपूर्णतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।।

लक्षणं वद मे ब्रह्मंस्त्वं परावरवित्तमः ।। ४५ ।।

।। वामदेव उवाच ।।

यस्मिन्सर्वाणि तेजांसि विलीयंते स्वतेजसि ।।

तं वदंति परं साक्षात्परिपूर्णतमं हरिम् ।। ४६ ।।

अंशांशोंशस्तथावेशः कला पूर्णः प्रकथ्यते ।।

व्यासाद्यैश्च स्मृतः षष्ठः परिपूर्णतमः स्वयम् ।।४७।।

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो नान्य एव हि ।।

एककार्यार्थमागत्य कोटिकार्यं चकार ह ।। ४८ ।।

श्रीनारद उवाच ।।

श्रुत्वा कृष्णस्य माहात्म्यं बलिं नीत्वा गुणाकरः ।।

वैरं विसृज्य प्रद्युम्नदर्शनार्थं समाययौ ।। ४९ ।।

कार्ष्णिं प्रदक्षिणीकृत्य नत्वा दत्त्वा बलिं ततः ।।

अश्रुपूर्णमुखो भूत्वा प्राह गद्गदया गिरा ।। 7.28.५० ।।

गुणाकर उवाच ।।

अद्य मे सफलं जन्म कुलं मेद्यदिने शुभम्।।

अद्य क्रतुक्रियाः सर्वाः सफलास्तव दर्शनात्।।५१।।

त्वदंघ्रिभक्तिः परमार्थलक्षणा सदा भवेत्सज्जनसंगमात्परा।।

त्वमेव साक्षान्निजभक्तवत्सलः परेशभूमन्परिपाहि पाहि ।। ५२ ।।

प्रद्युम्न उवाच ।।

ज्ञानवैराग्यसंयुक्ता भक्तिस्ते प्रेमलक्षणा ।।

मद्भक्तसंगमो भूयाच्छ्रीः स्याद्भागवतां त्विह ।। ।।५३।।

श्रीनारद उवाच ।।

इत्युक्त्वा भगवान्कार्ष्णिः प्रसन्नो भक्तवत्सलः ।।

ददौ तस्मै नृपतये हयमेधतुरंगमम् ।। ५४ ।।

इति श्रीमद्गर्गसंहितायां विश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्वसंवादे उत्तरकुरुखंडविजयोनामाष्टाविंशोध्यायः ।। २८ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः २९

https://sa.wikisource.org/s/wfc



हिरण्यखण्डविजयम्

श्री नारद उवाच -

प्रद्युम्नोऽथ महाबाहुर्जित्वाऽऽरादुत्तरान्कुरुन् ॥

हिरण्मयं नाम खंडं जेतुं कार्ष्णिर्जगाम ह ॥१॥

यत्र सीमागिरिर्दीर्घः स्रोतो नाम स्फुरद्द्युतिः ॥

तत्र कूर्मो हरिः साक्षादर्यमा यस्य देशिकः ॥२॥

पुष्पमालानदीतीरे नाम्ना चित्रवनं महत् ॥

सपुष्पफलभाराढ्यं कन्दमूलनिधिः स्वतः ॥३॥

वानराः संति तत्रापि वंशजा नलनीलयोः ॥

न्यस्ताः श्रीरामचन्द्रेण त्रेतायां मैथिलेश्वर ॥४॥

सैन्यघोषं च तं श्रुत्वा युद्धकामा विनिर्गताः ॥

प्रद्युम्नसैन्ये चोत्पेतुर्भ्रूभंगैः क्रोधमूर्च्छिताः ॥५॥

नखैर्दंतैश्च लांगूलैर्गजानश्वान्नरान्नृप ॥

लांगूलैश्च रथान्बध्वा चिक्षिपुश्चांबरे बलात् ॥६॥

विजयध्वजनाथस्य विजयश्चार्जुनस्य च ॥

रथं बद्ध्वाथ लांगूले केचिदुत्पेतुरंबरे ॥७॥

कपिध्वजध्वजे साक्षात्कपींद्रो भगवान्प्रभुः ॥

क्रोधाढ्यः फाल्गुनसखः समग्रं सर्वतो दिशम् ॥८॥

लांगूलेन च तान्बद्ध्वा पातयामास भूतले ॥

तदा प्रहर्षिताः सर्वे ज्ञात्वा श्रीरामकिंकराः ॥९॥

नेमुस्तं सर्वतो राजन् कृतांजलिपुटाः शनैः ॥

केचिदालिंगनं चक्रुः केचिदुत्पेतुरोजसा ॥१०॥

केचिच्चुचुंबुर्लांगूलं केचित्पादं च वानराः ॥

तानालिंग्य महावीराः स्पृष्ट्वा सत्पाणिना पुनः ॥११॥

दत्वाऽऽशिषं तत्कुशलं पप्रच्छाथांजनीसुतः ॥
नत्वा तं वानराः सर्वे जग्मुश्चित्रवनं नृप ॥१२॥
हनुमानर्जुनस्यापि ध्वजे ह्यंतरधीयत ॥
मकराख्यात्ततो देशात्प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥१३॥
ययौ वृष्णिवरैः सार्द्धं दुन्दुभीन् वादयन्मुहुः ॥
मकरस्य गिरेः पार्श्वे दुन्दुभिध्वनिभिस्ततः ॥१४॥
मधुभक्ष्या मधुकराः कोटिशः प्रोथिताः किल ॥
तैर्दंशितं बलं सर्वं हस्तिचीत्कारसंयुतम् ॥१५॥
तदा कार्ष्णिर्महाबाहुः पवनास्त्रं समादधे ॥
तद्वातताडीता राजन्गतास्तेऽपि दिशो दश ॥१६॥
तत्र देशे जना राजन् सर्वे वै मकराननाः ॥
ततस्तु डिंडिभो देशस्तत्र हस्तिमुखा जनाः ॥१७॥
एवं देशांस्ततः पश्यंस्त्रिशृङ्गविषयान्गतः ॥
कार्ष्णिर्ददर्श तत्रापि मनुष्या शृङ्गधारिणः ॥१८॥
त्रिशृङ्गस्य गिरेः पार्श्वे नगरीं स्वर्णचर्चिकाम् ॥
हेमसौधमयीं दिव्यां रत्नप्राकारमंडिताम् ॥१९॥
हिरण्यवर्णैः पुरुषैः स्त्रीजनैश्च तडिद्द्युभिः ॥
नागैश्च नागकन्याभिः पुरीं भोगवतीमिव ॥२०॥
चन्द्रकांतानदीतीरे शोभितां मंगलालयाम् ॥
कार्ष्णिः समाययौ राजन् यथा शक्रोऽमरावतीम् ॥२१॥
तत्र राजा महावीरो नाम्ना देवसखो बली ॥
स मन्मुखाद्बलं श्रुत्वा बलिं नीत्वा हिरण्मयम् ॥२२॥
प्रद्युम्नं पूजयामास भक्त्या परमया पुनः ॥
तं पप्रच्छ महाबाहुः प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥२३॥
चन्द्रवत्ते कथं शोभा सर्वेषां च वदाशु मे ॥
देवसखा उवाच -
अर्यम्णा पितृपतिना कूर्मरूपस्य मापतेः ॥२४॥
अङ्घ्रीप्रक्षलितौ तेन वारिणाभून्महानदी ॥

श्वेतपर्वतशृङ्गाच्चावतरंती यदूत्तम ॥२५॥

प्रमेधाख्यो मनुसुतो गोपालो गुरुणा कृतः ॥

जघान कपिलां रात्रावसितां सिंहशंकया ॥२६॥

वसिष्ठेन तदा शप्तः शूद्रत्वं समुपागतः ॥

कुष्ठेन पीडिततनुः पर्यटंस्तीर्थमाचरन् ॥२७॥

अस्यां नद्यां यदा स्नातो गलत्कुष्ठान्मनोः सुतः ॥

मुक्तोऽभूच्चन्द्रवत्तस्य देहशोभा बभूव ह ॥२८॥

चन्द्रकांता नदी चेयं प्रसिद्धाऽभूद्धिरण्मये ॥

तस्यां मुक्तो यतः स्नात्वा गलत्कुष्ठान्मनोः सुतः ॥२९॥

ततः स्नानं च कर्तारो वयं सर्वे नृपोत्तम ॥

रूपेण चन्द्रतुल्याः कौ भवामोऽत्र न संशयः ॥३०॥

श्रीनारद उवाच -

इति श्रुत्वा महाबाहु प्रद्युम्नो यादवैः सह ॥

चन्द्रकांतां नदीं स्नात्वा ददौ दानान्यनेकशः ॥३१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे हिरण्मयखंडविजयो नामैकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥२९॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३०

https://sa.wikisource.org/s/wdu
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

मानवदेशविजयम्

श्रीनारद उवाच -

एवं हिरण्मयं खंडं जित्वा कार्ष्णिर्महाबलः ॥

जगाम रम्यकं खंडं देवलोकमिव स्फुरन् ॥१॥

तस्य सीमागिरिः साक्षान्नीलो नाम नगाधिराट् ॥

तत्रोत्तरे कालदेशे नगरी भीमनादिनी ॥२॥

कालनेमिसुतस्तत्र कलंको नाम राक्षसः ॥

त्रेतायुगे रामचन्द्राद्भीतो युद्धात्पलायितः ॥३॥

लंकापुर्य्या इहागत्य वासकृद्राक्षसैः सह ॥

रक्षसामयुतेनासौ युद्धाय कृतनिश्चयः ॥४॥

खरारूढः कृष्णवर्णो यदूनां बलमाययौ ॥

यदूनां राक्षसानां च घोरं युद्धं बभूव ह ॥५॥

प्रघोषो गात्रवान् सिंहो बलः प्रबल ऊर्ध्वगः ॥

सह ओजो महाशक्तिरपराजित एव च ॥६॥

लक्ष्मणानंदना ह्येते श्रीकृष्णस्य सुताः शुभाः ॥

सर्वेषामग्रतः प्राप्ता बाणैस्तीक्ष्णैः स्फुरत्प्रभैः ॥७॥

राक्षसानां बलं जघ्नुर्वायुवेगैर्यथा घनम् ॥

बाणौघैश्छिन्नभिन्नांगा राक्षसा रणदुर्मदाः ॥८॥

त्रिशूलानां मुद्गराणां वर्षं चक्रुर्मदोत्कटाः ॥

कलंकस्तु तदा प्राप्तश्चर्वयन्वारणान् रथान् ॥९॥

हयान्नरान्सशस्त्रास्त्रान्मुखे चिक्षेप सत्वरम् ॥

गजान्पादेषु चोन्नीय सनीडान् रत्नकंबलान् ॥१०॥

घंटानादसमायुक्तान्प्राक्षिपच्चांबरे बलात् ॥

प्रघोषः श्रीहरेः पुत्रः कपींद्रास्त्रं समादधे ॥११॥

तद्बाणनिर्गतः साक्षाद्वायुपुत्रो महाबलः ॥
वातस्तूलमिवाकाशे चिक्षेप शतयोजनम् ॥१२॥
हनुमंतं तदा ज्ञात्वा कलंको राक्षसेश्वरः ॥
लक्षभारमयीं गुर्वीं गदां चिक्षेप नादयन् ॥१३॥
उत्पपात कपिर्वेगाद्गदा भूमौ पपात ह ॥
ऊत्पतन् वानराधीशो भ्रूभंगं कारयन्मुहुः ॥१४॥
मुष्टिना घातयित्वा तं किरीटं तस्य चाददे ॥
कलंकोऽपि तदा तस्मै त्रिशूलं स्वं समाददे ॥१५॥
उत्पतन्स कपिर्वेगात् पृष्ठिदेशं पपात ह ॥
हनुमांस्तं तदा दोर्भ्यां पातयित्वा महीतले ॥१६॥
वैदूर्यपर्वतं नीत्वा तस्योपरि समाक्षिपत् ॥
गिरिपातेन चूर्णांगो मर्दितः पंचतां ययौ ॥१७॥
तदा जयजयारावः शंखध्वनियुतोऽभवत् ॥
हनुमान् भगवान् साक्षात्तत्रैवांतरधीयत ॥१८॥
प्रद्युम्नस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥
अथ कार्ष्णिर्महाबाहुः स्वसैन्यपरिवारितः ॥१९॥
मनोहरां स्वर्णमयीं मानवीं नगरीं ययौ ॥
नैःश्रेयसवनं तत्र कल्पवृक्षलतावृतम् ॥२०॥
हरिचंदनमंदारपारिजातोपशोभितम् ॥
संतानमोदसंमिश्रवायुभिः सुरभीकृतम् ॥२१॥
केतकीचंपकलताकुटजैः परिसेवितम् ॥
माधवीनां लताजालैः पुष्पितैः सफलैर्वृतम् ॥२२॥
नदद्विहंगालिकुलैर्वैकुंठमिव सुंदरम् ॥
योजनानां पंचशतं लंबितं चारुधिं गिरिम् ॥२३॥
अधोऽधः शोभितं राजञ्छतयोजनविस्तृतम् ॥
पुंस्कोकिलैः कोकिलैश्च मयूरैः सारसैः शुकैः ॥२४॥
चक्रवाकैश्चकोरैश्च हंसैर्दात्यूहकूजितम् ॥
सर्वर्तुपुष्पशोभाढ्यमाक्षिपन्नंदनं वनम् ॥ २५॥

मृगशावा रमंते वै शार्दूलैः सह मैथिल ॥
नकुलाः फणिभिः सार्द्धं यत्र वैरविवर्जिताः ॥२६॥
अयुतं सरसां यत्र भ्रमरध्वनिसंयुतम् ॥
सहस्रपत्रैः कमलैः शतपत्रैः स्फुरत्प्रभैः ॥२७॥
इतस्ततो वर्तमानमानंदमिव मूर्तिमत् ॥
तद्वनं सुंदरं दृष्ट्वा निर्गतान्नगरीजनान् ॥
पप्रच्छ वांछितं साक्षात्प्रद्युम्नः सर्ववित्कविः ॥२८॥
श्रीप्रद्युम्न उवाच -
कस्येयं नगरी रम्या कस्येदं वनमद्भुतम् ॥
वदताशु सविस्तारं हे लोकाः पुण्यशासनाः ॥२९॥
जना ऊचुः -
वैवस्वतो मनुर्नाम यो ह्येवं वर्तते नृप ॥
मानवे च गिरौ रम्ये मत्स्यं नारायणं हरिम् ॥३०॥
वर्तमानं सदा नत्वा करोति विपुलं तपः ॥
तस्येयं नगरी रम्या तस्य नैःश्रेयसं वनम् ॥३१॥
वैकुण्ठाच्च समानीता भूमिश्चायं गिरिस्तथा ॥
यूयं सर्वेऽपि राजानस्तस्य वंशभवाः क्षितौ ॥
सूर्यवंशांतरे राजंश्चन्द्रवंशांतरे हि भोः ॥३२॥
श्रीनारद उवाच -
क्षत्रियाणां च सर्वेषां वृद्धं तं प्रपितामहम् ॥
श्राद्धदेवं मनुं ज्ञात्वा विस्मितोऽभूद्धरेः सुतः ॥३३॥
श्रुत्वा वचस्तदा सद्यो भ्रातृभिर्यदुभिर्वृतः ॥
मानवाद्रिं समारुह्य श्राद्धदेवं ददर्श ह ॥३४॥
शतसूर्यप्रभं कांत्या द्योतयंतं दिशो दश ॥
महायोगमयं साक्षाद्राजेंद्रं शांतरूपिणम् ॥३५॥
वेदव्यासशुकाद्यैश्च वसिष्ठधिषणादिभिः ॥
परस्परं महाराज शृण्वन्तं श्रीहरेर्यशः ॥३६॥
ननाम कर्ष्णिर्यदुभिः सहैव तं

कृतांजलिस्तत्र समास्थितोऽभवत् ॥
मनुः समुत्थाय हरेः प्रभाववि-
द्त्वाऽऽसनं गद्गदया गिराब्रवीत् ॥३७॥
मनुरुवाच -
नमस्ते वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥
प्रद्युम्नायानिरुद्धाय सात्वतां पतये नमः ॥३८॥
अनादिरात्मा पुरुषस्त्वमेव
त्वं निर्गुणोऽसि प्रकृतेः परस्त्वम् ॥
सदा वशीकृत्य बलात्प्रधानं
गुणैः सृजस्यत्सि च पासि विश्वम् ॥३९॥
ततो विवेकं स विहाय सर्वतो
मत्वाखिलं चात्र मनोमयं जगत् ॥
मायापरं निर्गुणमादिपूरुषं
सर्वज्ञमाद्यं पुरुषं सनातनम् ॥४०॥
जागर्ति योऽस्मिञ्छयनं गते सति
नायं जनो वेद सतः परं तम् ॥
पश्यंतमाद्यं पुरुषं हि यज्जनो
न पश्यति स्वच्छमलं च तं भजे ॥४१॥
यथा नभोऽग्निः पवनो न सज्जते
घटे न काष्ठे न रजोभिरावृतैः ॥
तथा भवान्सर्वगुणैश्च निर्मलो
वर्णैर्यथा स्यात्स्फटिको महोज्ज्वलः ॥४२॥
व्यंगेन वा लक्षणया च वाक्पथै-
रर्थं पदं स्फोटपरायणैः परम् ॥
न ज्ञायते यद्ध्वनिनोत्तमेन स-
द्वाच्येन तद्ब्रह्म कुतस्तु लौकिकैः ॥४३॥
वदन्ति केचिद्भुवि कर्मकतृ य-
त्कालं च केचित्परयोगमेव तत् ॥

केचिद्विचारं प्रवदन्ति यच्च त-

दब्रह्मेति वेदांतविदो वदन्ति ॥४४॥

यं न स्पृशंतीह गुणा न कालजा

ज्ञानेन्द्रियं चित्तमनो न बुद्धयः ॥

महन्न वेदो वदतीति तत्परं

विशंति सर्वेऽनलविस्फुलिंगवत् ॥४५॥

हिरण्यगर्भं परमात्मतत्वं

यद्वासुदेवं प्रवदन्ति संतः ॥

एवंविधं त्वां पुरुषोत्तमोत्तमं

मत्वा सदाहं विचराम्यसङ्गः ॥४६॥

श्रीनारद उवाच -

मनोर्वाक्यं तदा श्रुत्वा प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥

मन्दस्मितो मनुं प्राह गीर्भिः संमोहयन्निव ॥४७॥

प्रद्युम्न उवाच -

त्वं नो गुरुः क्षत्रियाणामादिराजः पितामहः ॥

मत्पूजनीयो वृद्धोऽसि श्लाघ्यो धर्मधुरंधरः ॥४८॥

वः प्रजाश्च वयं राजन् रक्ष्याः पाल्याश्च सर्वतः ॥

भवता तप्यते दिव्यं तपस्तेन जगत्सुखम् ॥४९॥

मृग्यस्त्वत्सदृशः साधुः परमात्मा हरिः स्वयम् ॥

नृणामंतस्तमोहारी साधुरेव न भास्करः ॥५०॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा भगवान् कार्ष्णिरनुज्ञाप्य प्रणम्य तम् ॥

परिक्रम्य मनुं राजन् स्वयं भूमौ जगाम ह ।५१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे मानवदेशविजयो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥३०॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३१

https://sa.wikisource.org/s/weo
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

मन्मथदेशविजयम्

श्रीनारद ऊचुः -

इत्थं तु रम्यकं खंडं जित्वा कार्ष्णिर्महाबलः ॥

सुमेरोः पूर्वदिग्भागे केतुमालं जगाम ह ॥१॥

तस्य सीमागिरिः साक्षान्माल्यवान्नाम मैथिल ॥

चतुर्नाम्नी यत्र गंगा महापातकनाशिनी ॥२॥

गिरेर्माल्यावतः पार्श्वे पुरी मन्मथशालिनी ॥

रत्नप्राकारसौधेश्च देवधानीव शोभिता ॥३॥

यत्र वै पुरुषा राजन्कामदेवसमप्रभाः ॥

शारदेन्दीवरश्यामाः पद्मपत्रनिभेक्षणाः ॥४॥

पीतांबरधरा नार्यः पुष्पहारमनोहराः ॥

क्रीडंति कंदुकैर्यत्र कामिन्यो नवयौवनाः ॥५॥

यद्देहामोदपवनो मत्तालिकुलनादितः ॥

गंधीकरोति भूभागं समन्ताच्छतयोजनाम् ॥६॥

तत्पुरीवासिनो लोका निर्गतास्ते बहुश्रुतः ॥

जगुर्यशः श्रीमुरारेः प्रद्युम्नस्यापि शृण्वताः ॥७॥

केतुमालवासिन ऊचुः -

आसीत्तु शेषशयनो जगदार्त्तिहारी

साक्षात्प्रधानपुरुषेश्वर आदिदेवः ॥

यः प्रार्थितः सुरवरैर्भुवनावनाय

तस्मै नमो भगवते पुरुषोत्तमाय ॥८॥

जातो गतः पितृगृहात्पितरौ विमोक्ष्य

नंदालयं शिशुतनुः स तु नंदपत्न्या ॥

संलालितः सघृणया बहुमंगलश्रीः

प्राणप्रहारमकरोत्किल पूतनायाः ॥९॥

बालो बभञ्ज शकटं शयनं प्रकुर्व-

न्दैत्यं निपात्य महदद्भुतकं च पृष्ठे ॥

मात्रे प्रदर्श्य निजरूपमलंकृतोऽभू-

द्गर्गेण संकथितसुंदरभाग्यलक्ष्मीः ॥१०॥

संलालितो व्रजजनैर्नवनीतचौरः

श्यामो मनोहरवपुर्मृदुलः स बालः ॥

भित्वा जघास दधिपात्रमतीव दध्नो

वृक्षौ बभंज जननीलघुदामबद्धः ॥११॥

वृंदावने स विचरन् सह वत्सगोपै-

र्वत्सासुरं च विनिपात्य कपित्थवृक्षैः ॥

सद्यो विगृह्य खरतुण्डपुटे च दोर्भ्यां

दैत्यं ददार स बकं तृणवत्तटिन्याम् ॥१२॥

संधारयंश्च शिशुभिर्बहुवत्ससंघान्

वेणुं क्वणन्मदनमोहनवेषभृद्यः ॥

गोपानघासुरमुखे प्रहिताञ्जुगोप

गोगोपवत्सपवपुः स चकार सद्यः ॥१३॥

क्षेत्रज्ञ आत्मपुरुषो भगवाननंतः

पूर्णः प्रधानपुरुषेश्वर आदिदेवः ॥

धृत्वा वपुः स विहरन्व्रजबालकेषु

सम्मोहयन्विधिमजो विचचार कृष्णः ॥१४॥

चिक्षेप धेनुकमसौ बलिनं बलेन

ताले प्रगृह्य सहसा फणिकालियाख्यम् ॥

बभ्राम वह्निमपिबद्दनुजं प्रलंबं

सद्यो जघान स बली दृढमुष्टिना च ॥१५॥

संचारयन्व्रजवधूर्मधुरं क्वणन् यो

वेणुं वने व्रजवधूनिजगीतकीर्तिः ॥

दिव्यांबराणि स जहार वरांगनानां

विप्रांगनाभिरभितः कृतभक्तभोजः ॥१६॥
देवे च वर्षति पशून्कृपया रिरक्षु-
गोवर्धनं प्रकृतबाल इवोच्छिलींध्रम् ॥
बिभ्रद्गिरिं स गजराडिव कंजमेक-
हस्ते शचीपतिवचोभिरतः स्तुतोऽभूत् ॥१७॥
नन्दं जुगोप वरुणात्स्वजनाय लोकं
दिव्यं परं च तमसो दिवि दर्शयित्वा ॥
श्रीरासमण्डलगतो व्रजसुन्दरीणां
रेमे पुलिन्दतटिनीपुलिनेऽङ्गनाभिः ॥१८॥
मानं हरन्मदनयौवनमानिनीना-
मंतर्दधे व्रजवधूनिजगीतकीर्तिः ॥
स्रग्वी मनोहरवपुर्विरहातुराणां
साक्षाद्धरिर्मदनमोहन आविरासीत् ॥१९॥
वृन्दावने शबरराजवरांगनाभि-
र्विष्णुर्विभूतिभिरिव द्युभिरादिदेवः ॥
रेमे स्तुतः सुरवरैः स च रासरंगे
केयूरकुण्डलकिरीटविटंकवेषः ॥२०॥
नंदं विमोक्ष्य फणिने प्रददौ च मोक्षं
दिव्यं मणिं स च जहार ह शंखचूडात् ॥
गोपस्तुतो वृषभरूपधरं ह्यरिष्टं
भूमौ निपात्य निजघान करेण शृङ्गे ॥२१॥
कंसः परं भयमवाप च तेन केशी
संप्रेषितः सघनमेघवपुः प्रचंडः ॥
उत्सृज्य तं च तरसा पुनरापतंतं
श्रीबाहुना मुखगतेन जघान कृष्णः ॥२२॥
यो नारदेन बहुवर्णितभाग्यलक्ष्मी-
र्व्योमसुरो व्यसुरकारि परेण येन ॥
अक्रूरवर्णितमहोदय आदिदेवो

गोपीजनातिविरहातुरचित्तचौरः ॥२३॥
श्वाफल्कये हितकराय निजं स्वरुप-
मंतर्दधे जलचये स च दर्शयित्वा ॥
स प्राप तत्र मथुरोपवनं परेशो
गोपालकैश्च सबलो मथुरां ददर्श ॥२४॥
स्वैरं चरन्मधुपुरे रजकं निकृत्य
कृष्णः प्रदाय च वरानथ वायकाय ॥
मालाकृतं समनुकंप्य चकार कुब्जा-
मृज्वीं धनुश्च सहसा नमयन्बभंज ॥२५॥
द्वारि द्विपञ्च विनिहत्य नरेन्द्र मल्लौ
हत्वा प्रगृह्य विनिपात्य स रंगभूमौ ॥
कंसं हरिस्तु पितरावथ मोचयित्वा
बंधान्नृपं पुरि चकार महोग्रसेनम् ॥२६॥
नंदं प्रसाद्य बहुदानकरो यदूस्ता-
नाहूय तर्प्य सुधनैश्च निवेदयित्वा ॥
विद्यामधीत्य स ददौ प्रमृतं ह्यपत्यं
कृत्वा वधं दनुजपञ्चजनस्य कृष्णः ॥२७॥
गोपीजनान्समनुगृह्य स चोद्धवेना-
क्रूरेण हास्तिनपुरे त्वथ पांडुपुत्रान् ॥
कृष्णो विजित्य बलिनं च जरासुतं च
भस्मीचकार मुचकुन्ददृशाऽऽत्मकालम् ॥२८॥
निर्माय चाद्भुतपुरं स्थितयेऽत्र कृष्णो
निन्ये च कुण्डिनपुरात्किल भीष्मकन्याम् ॥
पुत्रेण शंबरमरिं निजघान चादाद्-
राज्ञे मणीं युधि विजित्य स ऋक्षराजम् ॥२९॥
भामापतिः स च शिरः शतधन्वनस्तु
हृत्वा ह्युवाह सवितुश्च सुतां परेशः ॥
आवंत्यराजतनुजां स जहार कृष्णः

सत्यां स्वयंवरगृहे वृषभान्दमित्वा ॥३०॥

कैकेयराजतनुजां स जहार भद्रां

श्रीलक्ष्मणामखिलभद्रपते सुतां च ॥

भौमं विजित्य सबलं युधि शस्त्रसंघै-

र्निन्ये च षोडश-सहस्रवरांगनाश्च ॥३१॥

भामेच्छया सुरतरुं च सभां सुधर्मां

शक्रं विजित्य स जहार कलत्रमित्रः ॥

यो रुक्मिणं च निजघान बलेन गोष्ठ्यां

बाणस्य बाहुनिचयं शतधाच्छिनत्सः ॥३२॥

तेनोग्रसेनक्रतवेऽथ जगद्विजेतुं

संप्रेषितो निजसुतः किल शंबरारिः ॥

योऽत्रागतो भुवि विजित्य नृपान्समस्तान्

श्रीकेतुमालपतये च नमोऽस्तु तस्मै ॥३३॥

श्रीनारद उवाच -

प्रसन्नः श्रीहरिः कार्ष्णिः कुंडले कटकानि च ॥

हीरान् मणीन् गजानश्वान् ददौ तेभ्यो महामनाः ॥३४॥

पुर्यां मन्मथशालिन्यां व्यतिसंवत्सरो महान् ॥

प्रद्युम्नाय बलिं प्रादान्नमस्कृत्य प्रजापतिः ॥३५॥

अथ कार्ष्णिर्महाबाहुर्दिव्यं कामवनं ययौ ॥

जनैरगम्यं गम्यं च प्रजापतिदुहितृभिः ॥३६॥

सुंदरं मन्मथाक्रीडं वृतं कामास्त्रतेजसा ॥

नारीणां यत्र पतति व्यसुर्गर्भो न वत्सरम् ॥३७॥

तदा परात्कामवनाद्विनिर्गतः

श्रीपुष्पधन्वा नृप पंचसायकः ॥

पीताम्बरश्यामतनुर्मनोहर-

स्ततान कोदंडगुणध्वनिं स्मरः ॥३८॥

यद्बाणतो यादवपुंगवाः स्वतः

ससैनिकाः साश्वगजाः पदातिभिः ॥

निपेतुरारात्किल कामविह्वला-

स्तद्बाणवेगस्य न वर्णनं भवेत् ॥३९॥

अथाशु कार्ष्णिर्जगदीश्वरेश्वरः

प्रलीनतां प्राप जले जलं यथा ॥

सद्यो विसिस्मुर्यदवः ससैनिका

विज्ञाय पूर्णं नृप रुक्मिणीसुतम् ॥४०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे मन्मथदेश विजयो नामैकत्रिंशोऽध्यायः ॥३१॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३२



हृष्टदैत्यवधम्

श्रीनारद उवाच -

अथ कार्ष्णिर्महाबाहुः केतुमालं विजित्य सः ॥

भद्राश्वं प्रययौ धन्वी खंडं योगसमृद्धिमत् ॥१॥

यस्य सीमागिरिः साक्षाद्राजते गन्धमादनः ॥

सीतानाम्नी यत्र गंगा वहंती पापनाशिनी ॥२॥

वेदक्षेत्रे महातीर्थे सर्वपापप्रमोचने ॥

हयग्रीवो महाबाहुर्यत्र संनिहितो हरिः ॥३॥

भद्रश्रवा धर्मसुतस्तस्य सेवां करोति हि ॥

गंगातीरस्य पुलिने प्रद्युम्नस्य महात्मनः ॥

बभूवुः शिबिरव्यूहा हेमांबरमनोहराः ॥४॥

भद्रश्रवा धर्मसुतो महात्मा
    भद्राश्वदेशाधिपतिर्महौजाः ॥

प्रदक्षिणीकृत्य ननाम भक्त्या
    दत्वा बलिं कृष्णसुताय चाह ॥५॥

भद्रश्रवा उवाच -

त्वं साक्षाद्भगवान्पूर्णः परिपूर्णतमः स्वयम् ॥

साधूनां रक्षणार्थाय जगज्जेतुं विनिर्गतः ॥६॥

भगवञ्छंबरो नाम दैत्यः पूर्वं जितस्त्वया ॥

तस्य भ्राता महादुष्टः कनीयानुत्कचः स्मृतः ॥७॥

गोकुले कृष्णचंद्रेण मारितः शकटस्थितः ॥

तस्य भ्राता महादुष्टो ज्येष्ठोऽस्ति शकुनिर्बली ॥८॥

जेतुं योग्यस्त्वया देव नान्यैरपि कदाचन ॥

श्रीप्रद्युम्न उवाच -

कस्य वंशे समुद्भूतः शकुनिर्नाम दैत्यराट् ॥९॥
कस्मिन्पुरे स्थितिस्तस्य बलं किं वद धर्मज ॥
भद्रश्रवा उवाच -
कश्यपस्य मुनेर्दित्यामादिदैत्यौ बभूवतुः ॥१०॥
हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठो हिरण्याक्षोऽनुजस्तथा ॥
हिरण्याक्षस्य तस्यापि बभूवुर्नव पुत्रकाः ॥११॥
शकुनिः शंबरो हृष्टो भूतसंतापनो वृकः ॥
कालनाभो महानाभो हरिश्मश्रुस्तथोत्कचः ॥१२॥
देवकूटाद्दक्षिणे हि जठरस्य गिरेरधः ॥
पुरी चन्द्रावती नाम दैत्यानां दुर्गमंडिता ॥१३॥
शकुनिस्तत्र वसति भ्रातृभिः षड्भिरावृतः ॥
यदा यदा हि मुनयो यज्ञारम्भं प्रकुर्वते ॥१४॥
तदा तदा हि तेनापि भंगोऽकारि यदूत्तम ॥
यस्माच्च संति शक्राद्या उद्विग्नाः सात्वतांपते ॥१५॥
जेतुं योग्यस्त्वया देव देवध्रुग्दैत्यपुंगवः ॥
त्वया जितं जगत्सर्वं भक्तानां शांतिकारणात् ॥१६॥
प्रद्युम्नाय नमस्तुभ्यं चतुर्व्यूहाय ते नमः ॥
गोविप्रसुरसाधूनां छंदसां पतये नमः ॥१७॥
श्रीनारद उवाच -
एवं सम्प्रार्थितः साक्षात्प्रद्युम्नो भगवान् हरिः ॥
देवाय भद्रश्रवसे मा भैष्टेत्यभयं ददौ ॥१८॥
अथ कार्ष्णिर्महाबाहुः स्वसैन्यपरिवारितः ॥
पुरीं चंद्रावतीं गन्तुं प्रस्थानमकरोत्तदा ॥१९॥
मन्मुखाच्छकुनिः श्रुत्वा प्रागच्छंतं यदूत्तमम् ॥
दैत्यानां सदसि प्राह शूलमुद्यम्य दैत्यराट् ॥२०॥
शकुनिरुवाच -
दिष्ट्या दिष्ट्या हि शत्रुर्मे प्रद्युम्नोऽत्र समागतः ॥
जेतुं योग्यो मय दैत्या भ्रातुर्मय्यस्ति प्रागृणम् ॥२१॥

भ्राता मे शंबरो नाम येन पूर्वं च मारितः ॥
तस्मात्तं घातयिष्यामि प्रद्युम्नं यदुभिः सह ॥ २२॥
तस्माद्यात बलं तस्य विध्वस्तं कुरुतासुराः ॥
पश्चात्पुरंदराधीशं घातयिष्यामि निर्जरान् ॥२३॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वा वचस्तस्य दैत्यो हृष्टो महाबलः ॥
आययौ संमुखे योद्धुं दैत्यकोटिसमावृतः ॥२४॥
प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाल्लीलामानुषविग्रहः ॥
महत्याः सर्वसेनाया गृध्रव्यूहं चकार ह ॥२५॥
गृध्रचंचौ वर्तमानोऽनिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
ग्रीवायामर्जुनः पृष्ठे सांबो जांबवतीसुतः ॥२६॥
पादयोरुभयो राजन्नास्थितौ दीप्तिमद्गदौ ॥
कार्ष्णिः साक्षात्तदुदरे पुच्छे भानुर्हरेः सुतः ॥२७॥
बभूव तुमुलं युद्धं सीतागंगातटे नृप ॥
दैत्यानां यदुभिः सार्द्धमब्धीनामब्धिभिर्यथा ॥२८॥
बाणैस्त्रिशूलैर्मुसलैर्मुद्गरैस्तोमरर्ष्टिभिः ॥
ववृषुर्दानवाः सर्वे धाराभिरिव वारिदाः ॥२९॥
रुरोध सूर्यं चाकाशं सैन्यपादरजो भृशम् ॥
राजन्स्वबाणं च यथा वारिदाः प्रावृडुद्भवाः ॥३०॥
वृको हर्षोऽनिलो गृध्रो वर्द्धनोऽन्नाद एव च ॥
महाशः पवनो वह्निः क्षुदिश्च दशमः स्मृतः ॥३१॥
मित्रविंदात्मजा ह्येते युयुधुर्दानवैः सह ॥
बाणांधकारे संजाते वृको नाम हरेः सुतः ॥३२॥
सर्वेषामग्रतः प्राप्तो धनुष्टंकारयन्मुहुः ।
दैत्यान्बिभेद बाणौघैः कुवाक्यैर्मित्रतामिव ॥३३॥
गजान् रथान् हयान् वीरान्पातयामास भूतले ॥
निपेतुश्छिन्नकवचाश्छिन्नचापा रणांगणे ॥३४॥
वृकबाणैर्भिन्नपादा वृक्षा वातहता इव ॥

अधोमुखा ऊर्ध्वमुखा बाणौघैश्छिन्नबाहवः ॥३५॥
रेजू रणांगणे राजन् भांडव्यूहा इवाहताः ॥
द्विधाभूता गजा बाणैः पतिता रणमंडले ॥३६॥
विरेजुश्छुरिकाविद्धाः कूष्मांडशकला इव ॥
तदैव हृष्टः संप्राप्तः सिंहारूढो महाबलः ॥३७॥
बिभेद कवचं तस्य सिंजिनीं दशभिः शरैः ॥
चतुर्भिश्चतुरो वाहान्द्वाभ्यां सूतं ध्वजं तथा ॥३८॥
त्रिभी रथं च बाणानां विंशत्या दनुजाधिपः ॥
छिन्नधन्वा वृको भूत्वा हताश्वो हतसारथिः ॥३९॥
अन्यं रथं समारूढो धनुर्जग्राह रोषतः ॥
तावत्तस्य धनुर्हृष्टश्चिच्छेद समरेऽसुरः ॥४०॥
तदा गदां समादाय वृको यादवपुंगवः ॥
तताड मूर्ध्नि पञ्चास्यं दैत्यं पृष्ठस्थितं पुनः ॥४१॥
मृगेन्द्रः क्रोधसंपूर्णः समुत्पत्य रणांगणे ॥
अनेकान्पातयामास नखैर्दंतैः करैरपि ॥४२॥
हुंकारं भीषणं कृत्वा ललज्जिह्वः स्फुरत्सटः ॥
वृकं संपातयामास रंभादंडं गजो यथा ॥४३॥
गृहीत्वा तु वृको दोर्भ्यां पातयित्वा महीतले ॥
तस्योपरि नदंस्तस्थौ मल्लो मल्लं यथा नृप ॥४४॥
उत्पतंतं पुनः सिंहं चर्वयन्तं तनुं बलात् ॥
तताड मुष्टिना तं वै मित्रविंदात्मजो बली ॥४५॥
तस्य मुष्टिप्रहारेण केसरी पंचतां गतः ॥
तदा क्रुद्धो हृष्टदैत्यः शूलं चिक्षेप सत्वरम् ॥४६॥
शूलं स्फुरन्महोल्काभं चिच्छेद त्वसिना वृकः ॥
तीक्ष्णया तुंडया राजन्फणिनं गरुडो यथा ॥४७॥
हृष्टोऽपि स्वमसिं नीत्वा नादयन् स्वं महाबलम् ॥
जघान तं वृकं मूर्धि कंपयन् वसुधातलम् ॥४८॥
खड्गकोशे ततः खड्गमुपधार्य वृको बली ॥

कंधरे स्वेन खड्गेन तं तताड स्फुरच्छुचम् ॥४९॥

खड्गच्छिन्नं शिरस्तस्य दैतस्य पतितं भुवि ॥

रेजे कमंडलुमिव सकिरीटं सकुंडलम् ॥ ५०॥

हृष्टे मृते तदा दैत्याः शेषा सर्वे पलायिताः ॥

भयातुरा महाराज ययुश्चंद्रावतीं पुरीम् ॥५१॥

देवदुंदुभयो नेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ॥

श्रीवृकस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥५२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे हृष्टदैत्यवधो नाम द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥३२॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३३

https://sa.wikisource.org/s/wdi


भूतसन्तापनदैत्यवधम्

श्रीनारद उवाच -

हृष्टं निपतितं श्रुत्वा शकुनिः क्रोधमुर्छितः ॥

भ्रातॄन्संप्रेषयामास देवानां भयकारकान् ॥१॥

भूतसंतापनो नाम गजमारुह्य निर्गतः ॥

वृकः खरं समारुह्य कालनाभोऽथ सूकरम् ॥२॥

महानाभो मत्तपुष्टं हरिश्मश्रुस्तिमिंगिलम् ॥

वैजयंतं रथं जैत्रं मयदैत्यविनिर्मितम् ॥३॥

पंचयोजनविस्तीर्णं सहस्राश्वनियोजितम् ॥

मायामयं कामगं च पताकाशतसंवृतम् ॥४॥

सहस्रकलशाढ्यं च मुक्तादामविलंबितम् ॥

रत्नभूषणभूषाढ्यं शतचंद्रसमोज्ज्वलम् ॥५॥

सहस्रचक्रसंयुक्तम् घंटाकारविभूषणम् ॥

आरुह्य शकुनिः पश्चाद्योद्धुकामो विनिर्ययौ ॥६॥

अक्षौहिणीभिर्द्वादशभिर्दैत्यानां मैथिलेश्वर ॥

धनुःस्वनैर्वीरशब्दैरश्वहेषारथस्वनैः ॥७॥

चीत्कारैर्हस्तिनामाशामण्डलं तु जगर्ज ह ॥

दैत्यसेनाप्रयाणेन चकंपे मण्डलं भुवः ॥८॥

निपेतुर्गिरयोऽनेका विचेलुः सिंधवो नृप ॥

निपातितार्गला देवैर्बभूवाश्वमरावती ॥९॥

तत्सैन्यं भीषणं दृष्ट्वा प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥

बली धैर्यधरः कार्ष्णिः प्राहेदं यदुपुंगवान् ॥१०॥

प्रद्युम्न उवाच -

इदं शरिरं भुवि पांचभौतिकं

फेनोपमं कर्मगुणादिनिर्मितम् ॥
गतागतं कालवशं कदापि
बुधा न शोचंति यथार्भकैः कृतम् ॥११॥
गच्छंति चोर्ध्वं किल सात्विका जना
मध्ये च तिष्ठंति हि राजसा नराः ॥
अधः प्रगच्छंति हि तामसाः परे
मुहुर्मुहुस्ते विचरंति कर्मभिः ॥१२॥
बिभेत्ययं वा किल सर्वतो यथा
नेत्रभ्रमेणाचलतीव भूर्वृथा ॥
तथा च सर्वं मनसा कृतं जग-
त्काचेऽर्भकं ह्यभर्क आवृतो यथा ॥१३॥
यथा सुखं मंडलवर्तिनां चलं
तथास्ति पातालनिवासिनामपि ॥
तथामराणां क्रतुभिः कृतं स्मरे-
त्सर्वं त्यजेत्ततृणवत्परो जनाः ॥१४॥
ऋतोर्गुणा देहगुणाः स्वभावा
अहर्दिनं यांति यथा तथा जनः ॥
दृश्यं च यद्यन्न हि किंचिदस्ति
यथा व्रजे गच्छति पांथसंगमम् ॥१५॥
दृष्टं यथा वस्तु यदोल्कया तथा
परे गते किं ह्युभयप्रयोजनम् ॥
विधाय मार्गं विचरेच्छिवस्य
पश्यन्हि सर्वत्र हरिं परेश्वरम् ॥१६॥
यथेंदुरेको जलपात्रवृन्दगो
यथाग्निरेको विदितः समिच्चये ॥
तथा परात्मा भगवाननेकव-
त्सोऽन्तर्बहिः स्यात्सुकृतेषु देहिषु ॥१७॥
यो ज्ञाननिष्ठोऽतिविरागमाश्रितः

श्रीकृष्णभक्तस्त्वनपेक्षकोऽपि यः ॥
तपोवनं वापि गृहं गृहं वनं
स्पृशंति तं ते त्रिगुणा न सर्वतः ॥१८॥
ततो यतिस्त्वध्यगमत्परात्परं
सुखी सदाऽऽनन्दमयस्तु बालवत् ॥
देहेन पश्यत्युत सर्वकारणं
धृतं च वासो मदिरामदांधवत् ॥१९॥
सूर्योदये सर्वतमो विलियते
प्रदृश्यते वस्तु गृहे यथा जनैः ॥
ज्ञानोदयेऽज्ञानतमः प्रलीयते
संभ्राजते ब्रह्म परं तनौ तथा ॥२०॥
यथेन्द्रियाणां च पृथक् च वर्त्मभि-
र्नोन्नीयतेऽर्थस्त्रिगुणाश्रयः परः ॥
एकं ह्यनंतस्य परस्य धाम त-
त्तथा मुनीनां किल शास्त्रवर्त्मिभिः ॥२१॥
परं पदं केऽपि वदन्ति वैष्णवं
के वापि वैकुण्ठपरं परेशम् ॥
शांतिं च यत्केऽपि तमःपरं बृह-
त्कैवल्यमेके प्रवदन्ति धामके ॥२२॥
यदक्षरं केऽपि दिशं वदंति के
गोलोकमाद्यं प्रवदन्त्यथापरे ॥
केचिन्निकुञ्जं निजलीलयाऽऽवृतं
प्राप्नोति कृष्णस्य पदं च तन्मुनिः ॥२३॥
श्रीनारद उवाच -
इति कार्ष्णेर्वचः श्रुत्वा सर्वे यादवपुंगवाः ॥
शस्त्राणि जगृहुर्हृष्टा तज्ज्ञाने धैर्यवर्द्धने ॥२४॥
बभूव तुमुलं युद्धं दैत्यानां यदुभिः सह ॥
सीतागंगातटे चाब्धौ रक्षसां कपिभिर्यथा ॥२५॥

रथिनो रथिभिस्तत्र पत्तिभिः पत्तयो नृप ॥
अश्ववाहैरश्ववाहा युयुधुश्च गजा गजैः ॥२६॥
केचित्करींद्रा उन्मत्ता महामात्यैः प्रणोदिताः ॥
गिरीन्द्रा इव दृश्यन्ते मुक्तानां मेघडंबरैः ॥२७॥
शुण्डादण्डैश्च फूत्कारैः सचीत्कारैः सशृङ्खलैः ॥
पातयंतो रथानश्वान् वीरान् राजन् रणांगणे ॥२८॥
शुण्डादण्डैः संगृहीत्वा रथान्साश्वान्ससारथीन् ॥
निपात्य भूमावुत्थाप्य चिक्षिपुश्चांबरे बलात् ॥२९॥
कांश्चिन्ममर्दुः पादाभ्यां संविदार्य करैर्दृढैः ॥
सक्षताश्च गजा राजन्प्रधावन्तो रणांगणे ॥३०॥
सपक्षतुरगा राजन्नश्ववाहप्रणोदिताः ॥
उल्लङ्घयन्तोऽथ रथान् गजकुम्भांतरे गताः ॥३१॥
केचिदश्वैर्महावीराः शक्तिहस्ता मदोत्कटाः ॥
जघ्नुर्गजस्थान्नृपतीन्मृगेंद्रा इव यूथपान् ॥३२॥
अश्वारूढाः केऽपि सेनां संविदार्य विनिर्गताः ॥
खड्गवेगैः पद्मवनं लीलाभिर्वायवो यथा ॥३३॥
केचित्परस्परं साश्वैरुत्पतन्तो रणांगणे ॥
खड्गैर्जघ्नुर्यथा क्रव्ये चंचुभिः पक्षिणोऽम्बरे ॥३४॥
केचित्खड्गैः परशुभिः केचिच्चक्रैः पदातयः ॥
चिच्छिदुर्निशितैर्भल्लैर्फलानीव शिरांसि च ॥३५॥
संग्रामजिद्बृहत्सेनः शूरः प्रहरणो विजित् ॥
जयः सुभद्रो वामश्च सत्यकोऽश्वयुरेव हि ॥३६॥
भद्रायाश्च सुता ह्येते श्रीकृष्णस्यौरसाः शुभाः ॥
सर्वेषामग्रतः प्राप्ता युयुधुर्दैत्यपुंगवैः ॥३७॥
भूतसंतापनो नाम गजारूढो महासुरः ॥
यदुसैन्ये महाराज चक्रे नाराचदुर्दिनम् ॥३८॥
बाणांधकारे च कृते भूतसंतापनेन वै ॥
संग्रामजित्तदा प्राप्तः श्रीकृष्णस्य सुतो बली ॥३९॥

विव्याध बाणशतकैर्भूतसंतापनो बली ॥
प्रलयार्णवसंघोष-भीमसंघट्टनादिनीम् ॥४०॥
धनुर्ज्यां तस्य चिच्छेद भूतसंतापनो बली ॥
संग्रामजिद्धनुश्चान्यद्-गृहीत्वा स्वं तडित्प्रभम् ॥४१॥
सज्जं कृत्वा विधानेन शतं बाणान्समादधे ॥
ते बाणास्तद्धनुर्ज्यां च कवचं लोहनिर्मितम् ॥४२॥
भित्वा छित्वा तनुं तस्य गजं भित्वावनिं गताः ॥
बाणप्रहारव्यथितः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥४३॥
गजं स्वं नोदयामास भूतसन्तापनो बली ॥
कालांतकसमं नागं दृष्ट्वा संग्रामजिद्बली ॥४४॥
गृहीत्वा स्वमसिं दिव्यं संजघान रणांगणे ॥
तस्य खड्गप्रहारेण शूण्डादण्डो द्विधाभवत् ॥४५॥
चीत्कारमुत्कटं कुर्वन् मदं संस्रावयन्कटात् ॥
भूतसंतापनं त्यक्त्वा भुवनं कंपयन् गजः ॥४६॥
निपातयन्महावीरान्घंटानादैर्नदन्मुहुः ॥
न बलात्स्तंभितो दैत्यैः पुरीं चंद्रावतीं ययौ ॥४७॥
कोलाहलो महानासीद्व्रजन्नेवं गजे च्युते ॥
भूतसंतापनश्चक्रं श्रीकृष्णस्य सुताय वै ॥४८॥
चिक्षेप निशितं शीघ्रं ग्रीष्ममार्तंडवत्स्फुरत् ॥
तदागतं भ्रमद्दृष्ट्वा चक्रं भद्रात्मजो बली ॥४९॥
स्वचक्रेण महाराज लीलया शतधाच्छिनत् ॥
जठरस्य गिरेः शृङ्गं समुत्पाट्य महासुरः ॥५०॥
चिक्षेप कृष्णपुत्राय नादयन् व्योममंडलम् ॥
संग्रामजिच्च तच्छृङ्गं गृहीत्वा भुजयोर्बलात् ॥५१॥
तताड तेन राजेंद्र भूतसन्तापनं रणे ॥
भूतसन्तापनो दैत्यः संपूर्णं जठरं गिरिम् ॥५२॥
गृहीत्वा संगरे तस्थावुद्भटो दैत्यपुंगवः ॥
अनेन घातयिष्यामि त्वां रणे प्रवदन्मुखात् ॥५३॥

देवकूटं समुत्पाट्य गिरिं च श्रीहरेः सुतः ॥
अनेन घातयिष्यामि त्वां रणे प्रवदन्मुखात् ॥५४॥
तस्थौ तत्सम्मुखे राजंस्तदद्भुतमिवामवत् ॥
क्षिपन्तं पर्वतं दैत्यं भूतसन्तापनं नृप ॥५५॥
तताड गिरिणा स्वेन रणे संग्रामजिद्बली ॥
जठरो देवकूटश्च द्वौ गिरी दैत्यमस्तके ॥५६॥
पतितौ भूरिभाराढ्यौ वज्रसंघर्षनादिनौ ॥५७॥
भूतसन्तापनस्ताभ्यां पतितः पञ्चतां गतः ॥
तज्ज्योतिः संग्रामजिति लीनं जातं विदेहराट् ॥ ५८॥
श्रीसंग्रामजितः सैन्ये नेदुर्दुंदुभयस्तदा ॥
भद्रात्मजोपरी सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥५९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे भूतसन्तापनदैत्यवधो नाम त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३४



वृकदैत्यवधम्

श्रीनारद उवाच -

संग्रामजिन्महायुद्धे भूतसन्तापने मृते ॥

हाहाकारो महानासीद्दैत्यसेनासु मैथिल ॥१॥

शकुनिर्वृकः कालनाभो महानाभस्तथैव च ॥

हरिश्मश्रुश्च पञ्चैते सम्प्राप्ता रणमंडले ॥२॥

कार्ष्णिः शकुनिनायुद्ध्यदनिरुद्धो वृकेण वै ॥

कालनाभेन सांबस्तु महानाभेन दीप्तिमान् ॥३॥

हरिश्मश्र्वसुरेणापि भानुः कृष्णसुतो बली ॥

सर्वेषामग्रतः प्राप्तोऽनिरुद्धो धन्विनां वरः ॥४॥

विभेद बाणैर्दैत्यांश्च वज्रेणेंद्रो यथा गिरीन् ॥

अनिरुद्धशरैर्दैत्याश्छिन्नपादांसजानवः ॥५॥

निपेतुर्मूर्च्छिता भूमौ वृक्षा वातहता इव ॥

अनिरुद्धशरैस्तीक्ष्णैः संछिन्ना मेघडंबराः ॥६॥

छिन्नकुम्भा भिन्नशुंडाः पतिता रणमंडले ॥

रुग्णदन्ताश्छिन्नकक्षाः शैला वज्रहता इव ॥७॥

द्विधाभूता गजाः पेतुः स्फुरत्काश्मीरकंबलाः ॥

करिणां भिन्नकुम्भानां मुक्ता रेजुः स्फुरत्प्रभाः ॥८॥

बाणांधकारे राजेन्द्र रात्रौ तारागणा इव ॥

प्रधर्षिताः केऽपि वीरा अनिरुद्धशरान्विता ॥९॥

निपेतुर्मूर्छिता भूमौ तदद्भुतमिवाभवत् ॥

केचित्कौ रथिनः पेतुस्तेषां शून्या रथाः स्थिताः ॥१०॥

कपित्थस्य फलानीव हस्तकोष्ठगतानि च ॥

क्षणमात्रेण राजेन्द्र दैत्यानां वाहिनीषु च ॥११॥

नदी बभूव संग्रामे भीषणा क्षतजस्रवात् ॥
द्विपग्राहा चोष्ट्रखरकबंधास्यादिकच्छपा ॥१२॥
शिशुमाररथा केशशैवाला भुजसर्पिणी ॥
करमीना मौलिरत्नहारकुण्डलशर्करा ॥१३॥
शस्त्रशक्तिच्छत्रशंखा चामरध्वजसैकता ॥
रथांगवर्तसंयुक्ता सेनाद्वयतटावृता ॥१४॥
शतयोजनविस्तीर्णा बभौ वैतरणी यथा ॥
प्रमथा भैरवा भूता वेताला योगिनीगणाः ॥१५॥
अट्टहासं प्रकुर्वंतो नृत्यंतो रणमण्डले ॥
पिबन्तो रुधिरं शश्वत्कपालेन नृपेश्वर ॥१६॥
हरस्य मुण्डमालार्थं जगृहुस्ते शिरांसि च ॥
सिंहारूढा भद्रकाली डाकिनीशतसंवृता ॥१७॥
भक्ष्ययन्ती रणे दैत्यानट्टहासं चकार ह ॥
विद्याधर्यस्त्वंबरस्था गंधर्व्योऽप्सरसस्तथा ॥१८॥
क्षात्रधर्मस्थितान् वीरान् वव्रिरे देवरूपिणः ॥
परस्परं कलिर्भूत्वा तासां पत्यर्थमंबरे ॥१९॥
ममानुरुपो नायं व इति विह्वलचेतसाम् ॥
केचिद्वीरा धर्मपरा रणरङ्गान्न चालिताः ॥२०॥
ययुर्विष्णुपदं दिव्यं भित्वा मार्तंडमण्डलम् ॥
अनिरुद्धं रिपुं दृष्ट्वा केचिद्दैत्याः पलायिताः ॥२१॥
केचित्स्वं स्वं रणं त्यक्त्वा दुद्रुवुस्ते दिशो दश ॥
तदा वृको महादैत्यः खरारूढो भयंकरः ॥२२॥
आजगाम नदन् युद्धे धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥
अनिरुद्धस्यापि चायं सिंजिनीसहितं धनुः ॥२३॥
चिच्छेद दशभिर्बाणैर्वृकोऽपि रणदुर्मदः ॥
छिन्नधन्वानिरुद्धस्तु द्वितीयं धनुराददे ॥२४॥
चिच्छेद दशभिर्बाणैर्वृकचापं महाबलः ॥
वृकस्त्रिशूलमुद्यम्य रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥

ललज्जिह्वः प्रत्युवाचानिरुद्धं धन्विनां वरम् ॥२५॥

वृकदैत्य उवाच -

अद्यैव त्वां हनिष्यामि क्षत्रियं स्वस्थविक्रमम् ॥

त्वया सेना हता मेऽद्य पश्य विक्रममद्भुतम् ॥२६॥

अनिरुद्ध उवाच -

ये वदन्ति मुखेनेह ते कुर्वंति न किंचन ॥

अद्यैव त्वां हनिष्यामि पश्य मे विक्रमं परम् ॥२७॥

न चेत्त्वां घातयिष्यामि शृणुताच्छपथं मम ॥

विप्रगोभ्रूणबालानां हत्या मे स्यात्सदैव हि ॥२८॥

श्रीनारद उवाच -

वृकोऽपि शपथं कृत्वा खरारूढो महाबलः ॥

जघान तं त्रिशूलेनानिरुद्धं धन्विनां वरम् ॥२९॥

तच्छूलं वामहस्तेन गृहीत्वा कार्ष्णिनन्दनः ॥

तताड सहसा राजन् वृकदैत्यं महाबलम् ॥३०॥

तदासुरः कोपपूर्णो मुक्त्वाथ महतीं गदाम् ॥

चूर्णयामास सहसा चानिरुद्धरथं बलात् ॥३१॥

प्राद्युम्निः शितधारेण खड्गेनारिभुजद्वयम् ॥

चिच्छेद भिदुरेणाशु शैलपक्षौ यथा वृषा ॥३२॥

तदाभिन्नभुजो दैत्यः पद्भ्यामाकंपयन्भुवम् ॥३३॥

विस्तीर्णं वदनं कृत्वा ललज्जिह्वं भयंकरम् ॥

करालदंष्ट्रः प्रपिबन्नाकाशं दैत्यपुंगवः ॥३४॥

तिमिं तिमिंगिल इव प्राग्रसत्कार्ष्णिनन्दनम् ॥

दैत्योदरे कृष्णपौत्रः श्रीकृष्णस्यानुकंपया ॥३५॥

न ममार महाराज कार्ष्णिर्मीनोदरे यथा ॥

वृकोदरे यथा कृष्णो यथा गोपा ह्यघोदरे ॥३६॥

बकोदरे यथा कृष्णो यथा वृत्रोदरे वृषा ॥

हाहाकारे तदा जाते यदुसैन्ये विदेहराट् ॥३७॥

गदो गदां समादाय बलदेवानुजो बली ॥

तताड मस्तके दैत्यं वृकं नाम महाबलम् ॥३८॥

तदा हतशिरा दैत्यो रेजे क्षतजबिंदुभिः ॥

गरिकैर्जलधाराभिर्यथा विंध्याचलो नृप ॥३९॥

फाल्गुनः स्वमसिं नीत्वा तत्पादौ चाञ्जसाहरत् ॥

छिन्नांघ्रिः स पपातोर्व्यां छिन्नपक्षो यथा गिरिः ॥४०॥

अनिरुद्धस्तदुदरं भीत्वा खड्गेन निर्गतः ॥

जहार तच्छिरश्चायं यथा वज्रेण वृत्रहा ॥४१॥

तदा जयजयारावो यदुसैन्ये बभूव ह ॥

देवदुन्दुभयो नेदुर्नरदुन्दुभयस्तथा ॥४२॥

अनिरुद्धोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥

कथितं ह्यद्भुतं चैतत्किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥४३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे वृकदैत्यवधो नाम चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३५



कालनाभदैत्यवधम्

बहुलाश्व उवाच -

अहो अत्यद्भुतं युद्धं मुने प्राद्युम्निना कृतम् ॥

वृके हते महादैत्ये किं बभूव रणे पुनः ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

वृकदैत्यं हतं वीक्ष्य कालनाभो महासुरः ॥

क्रोडारूढो रणं प्रागद्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥२॥

अक्रूरं बाणविंशत्या गदं च दशभिः शरैः ॥

अर्जुनं दशभिर्बाणैर्युयुधानं च पञ्चभिः ॥३॥

दशभिः कृतवर्माणं कार्ष्णिं बाणशतेन वै ॥

अनिरुद्धं च विंशत्या दीप्तिमंतं च पञ्चभिः ॥४॥

सांबं च शतबाणैश्च विव्याध समरेऽसुरः ॥

तद्बाणैर्व्याकुला वीरा बभूवुर्घटिकाद्वयम् ॥५॥

हयाश्च पञ्चतां प्राप्ताश्चूर्णीभूता रणांगणे ॥

तद्धस्तलाघवं दृष्ट्वा प्रसन्नो रुक्मिणीसुतः ॥६॥

कालनाभं साधुपदैः पूजयामास संगरे ॥

प्रद्युम्नः स्वं धनुर्नीत्वा बाणमेकं समादधे ॥७॥

कोदण्डमुक्तो विशिखस्तत्क्रोडं दीर्घरूपिणम् ॥

समुन्नीय भ्रामयित्वा स्वर्लोके लक्षयोजनम् ॥८॥

आकाशात्पातयामास समुद्रे भीमनादिनि ॥

प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्द्वितीयं बाणमादधे ॥९॥

सोऽपि बाणः समुन्नीय कालनाभं महाबलम् ॥

भ्रामयन्पातयामास चंद्रावत्यां बलात्पुरि ॥१०॥

कालनाभः प्रपतितः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥

गृहीत्वाऽथ गदां गुर्वीं लक्षभारविनिर्मिताम् ॥११॥
रणं प्राप्तो यदुबलं पोथयामास दैत्यराट् ॥
गजान् रथान्हयान् वीरान् गदया वज्रकल्पया ॥१२॥
पातयामास वेगेन महावातो यथा तरून् ॥
कांश्चित्कराभ्यां प्रोन्नीय चिक्षेप गगने बलात् ॥१३॥
अंबरात्ते निपेतुः कौ राजन् वर्षोपला इव ॥
तदा गदां समादाय सांबो जांबवतीसुतः ॥१४॥
तताड मूर्ध्नि तं दैत्यं कालनाभं महासुरम् ॥
तयोर्युद्धमभूद्धोरं गदाभ्यां रणमण्डले ॥१५॥
विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौ द्वे गदे चूर्णीबभूवतुः ॥
अन्ये गदे समादाय तस्थतुः संगरे च तौ ॥१६॥
कालनाभस्तदा प्राह सांबं जांबवतीसुतम् ॥
एकेनापि प्रहारेण हन्मि त्वां नात्र संशयः ॥१७॥
पूर्वं प्रहार कुरु मे इति साम्बोऽवदद्रणे ॥
कालनाभोऽथ गदया सांबमूर्ध्नि तताड ह ॥१८॥
गदोपरि गदां नीत्वा सांबो जांबवतीसुतः ॥
जघान गदया दैत्यं कालनाभमुरःस्थले ॥१९॥
गदया भिन्नहृदय उद्वमन् रुधिरं मुखात् ॥
व्यसुः पपात भूपृष्ठे वज्राहत इवाचलः ॥२०॥
अभूज्जयजयारावः साधुवादः सतां नृप ॥
देवदुन्दुभयो नेदुर्नरदुन्दुभयस्तथा ॥२१॥
सांबसेनोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥
विद्याधर्यश्च गंधर्वा ननृतुश्च जगुर्मुदा ॥२२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे कालनाभदैत्यवधो नाम पंचस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३५॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३६



महानाभदैत्यवधम्

श्रीनारद उवाच -

कालनाभेऽथ पतिते महान् कोलाहलोऽभवत् ॥

उष्ट्रारूढो महानाभो दैत्यः प्राप्तो रणाङ्गणे ॥१॥

मुखादग्निं समसृजन्मायावी दैत्यपुंगवः ॥

तेनाग्निना भूमिवृक्षा जज्वलुश्च दिशो दश ॥२॥

वीराणां कंचुकोष्णीष-कटिबन्धाङ्गरक्षकाः ॥

प्रजज्वलुर्महाराज मुञ्जपुष्पप्रतूलवत् ॥३॥

समुद्रपट्टनभवैः पीतारुणसितासितैः ॥

हरितैश्चित्रवर्णैश्च सूक्ष्मैः काश्मीरजैरपि ॥४॥

हेमरत्नखचद्भिश्च कम्बलैः सहिता गजाः ॥

प्रजज्वलुर्मृधे राजन् वृक्षैः शैला इवाग्निना ॥५॥

शिखा रत्नैश्चामरैश्च हारैर्हैमैः परिच्छदैः ॥

उत्पतन्तो हया युद्धे मृगा इव दवाग्निना ॥६॥

सैन्यं भयातुरं दृष्ट्वा दीप्तिमान् कृष्णनन्दनः ॥

मायावह्निप्रशांत्यर्थं पर्जन्यास्त्रं समादधे ॥७॥

बाणाद्विनिर्गता मेघाः सांवर्तकगणा इव ॥

ववृषुर्जलधाराभिर्नदन्तो भैरवं रवम् ॥८॥

आसारेण महाराज प्रावृट्कालोऽभवत्क्षितौ ॥

पुंस्कोकिलाः कोकिलाश्च मयूराः सारसादयः ॥९॥

मंडूकाः प्रजगुर्गीर्भिरिद्रगोपाश्च रेजिरे ॥

इन्द्रचापेन दामिन्या मैथिलेन्द्र बभौ नभः ॥१०॥

इत्थं शांतिं गते वह्नौ महानाभो महासुरः ॥

प्राहीणोन्निशितं शूलं रुषा दीप्तिमते त्वरम् ॥११॥

शूलं सर्पमिवायांतं दीप्तिमान् रोहिणीसुतः॥
चिच्छेद त्वसिना युद्धे फणिनं गरुडो यथा ॥१२॥
दशंतं चोद्भटं चोष्ट्रं महानाभस्य वाहनम् ॥
दीप्तिमान् स्वेन खड्गेन संजघान रणाङ्गणे ॥१३॥
द्विधाभूतः पपातोर्व्यां खड्गसंछिन्नकंधरः ॥
जगाम पञ्चतामुष्ट्रो महानाभस्य पश्यतः ॥१४॥
महानाभो महादैत्यो गजमारुह्य वेगतः ॥
शूलहस्तः पुनः प्रागान्नादयन्व्योममण्डलम् ॥१५॥
दीप्तिमानश्वमारुह्य सैन्धवं चंचलासितम् ॥
तडित्प्रभेण खड्गेन बभौ श्रीकृष्णनंदनः ॥१६॥
तुरंगं पार्ष्णिघातेन प्रोत्पतन् धरणीतलात् ॥
आरूढो गजकुंभांतं गिरिशृङ्गं यथा हरिः ॥१७॥
खड्गेन शितधारेण दीप्तिमान्कृष्णनन्दनः ॥
महानाभस्य सहसा शिरः कायादपाहरत् ॥१८॥
बाणवर्षं प्रकुर्वंतीं सेनां तस्य दुरात्मनः ॥
जघान दीप्तिमान् सिंहो गजयूथं यथासिना ॥१९॥
केचित्खड्गेनाभिहताः शेषा दैत्याः पलायिताः ॥
देवा दीप्तिमतो मूर्ध्नि पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥२०॥
जगुः किन्नरगंधर्वा ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥
ऋषयो मुनयो देवास्तुष्टुवुर्श्रीहरेः सुतम् ॥२१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे महानाभवधो नाम षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३७



हरिश्मश्रु दैत्यवधम्

श्रीनारद उवाच -

महानाभं मृतं श्रुत्वा सेनां वीक्ष्य पलायिताम् ॥

दैत्यस्तिमिंगिलारूढो हरिश्मश्रुः समाययौ ॥१॥

हरिश्मश्रुस्तदा दैत्यो रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥

उवाच परुषं वाक्यं यादवानां च शृण्वताम् ॥२॥

हरिश्मश्रुरुवाच -

यूयं सर्वेऽपि मे शक्त्या मनुष्याः स्वल्पविक्रमाः ॥

शस्त्रैर्जयंतो दीना वै पौरुषं किं भवादृशे ॥३॥

भवतां बलवान् कोऽपि विना शस्त्रं मया सह ॥

करोतु मल्लयुद्धं वै पौरुषं येन दृश्यते ॥४॥

श्रीनारद उवाच -

इत्थं दैत्यवचः श्रुत्वा दृष्ट्वा तत्प्रोद्भटं वपुः ॥

सर्वे बभूवुस्ते तूष्णीं प्रशंसंतः परस्परम् ॥५॥

सर्वेषां पश्यतां भानुः सत्यभामात्मजो बली ॥

त्यक्त्वा शस्त्राणी सहसा तस्थौ कृष्णं स्मरन् रणे ॥६॥

तिमिंगिलात्समुत्तीर्य हरिश्मश्रुर्महाबलः ॥

तस्थौ तत्संमुखे राजन् भुजमास्फोट्य यत्नतः ॥७॥

भुजाभ्यां च भुजौ बद्ध्वा नोदनां चक्रतुर्बलात् ॥

दंतैर्गजाविव वने प्रहरन्तौ परस्परम् ॥८॥

नोदयामास तं भानुं स दैत्यः शतयोजनम् ॥

भुजाभ्यां राजराजेद्र सिंहः सिंहमिवौजसा ॥९॥

ततः पुनः कृष्णसुतो हरिश्मश्रुं महासुरम् ॥

नोदयामास सहसा सहस्रं योजनं बलात् ॥१०॥

कन्धरे स्वभुजां कृत्वा कटौ च विनिधाय तम् ॥
भानुं जानौ संगृहीत्वा पातयामास दैत्यराट् ॥११॥
भानुस्तं पृष्ठदेशेऽपि सन्निधाय भुजौजसा ॥
गृहीत्वा जंघयोर्दैत्यं पातयामास भूतले ॥१२॥
अथ तौ पुनरुत्थाय भुजवास्फोट्य तस्थतुः ॥
त्वरं तौ बलिनौ राजन्सुपर्णफणिनाविव ॥१३॥
दैत्यो भुजौजसा नीत्वा भानुं श्रीकृष्णनन्दनम् ॥
चिक्षेप धृत्वा चरणावाकाशे लक्षयोजनम् ॥१४॥
आकाशात्पतितो भानुः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥
प्रह्लाद इव शैलांगादरक्षिता कृपया हरेः ॥१५॥
हरिश्मश्रुं संगृहीत्वा दीर्घश्मश्रौ हरेः सुतः ॥
भ्रामयित्वाथ चिक्षेप व्योम्नि तं लक्षयोजनम् ॥१६॥
आकाशात्पतितः सोऽपि किंचिद्व्याकुलमानसः ॥
मुखे कृत्वा स्वकं कूर्चं मुष्टिना तं तताड ह ॥१७॥
मुष्टामुष्टि रणं राजन् बभूव घटिकाद्वयम् ॥
निष्पिष्टांगो हरिश्मश्रुर्ग्रावाणं भानुमूर्द्धनि ॥१८॥
चिक्षेप च महावेगाद्रक्ताक्षः क्रोधमूर्च्छितः ॥
भानुर्द्रुमं संगृहीत्वा प्राक्षिपत्तस्य मस्तके ॥१९॥
सोऽपि द्रुमं संगृहीत्वा प्राहिणोद्भानुमूर्द्धनि ॥
हरिश्मश्रुर्महादैत्यो रक्ताक्षः क्रोधमूर्च्छितः ॥२०॥
गजं गृहीत्वा शुण्डायां तेन भानुं तताड ह ॥
भानुश्चान्यं गजं नीत्वा गृहीत्वा तद्गजं करे ॥२१॥
हरिश्मश्रुं महादैत्यं गजेनाभ्यहनद्दृढम् ॥
चीत्कारमथ कुर्वंतं गजं नीत्वा निपात्य तम् ॥२२॥
तस्य दन्तौ समुत्पाट्य ताभ्यां भानुं तताड ह ॥
भानुमाकाशवागाह कूर्चे मृत्युः किलास्य च ॥२३॥
वरेण शिवदत्तेन प्रोज्झितोऽयं महासुरः ॥
इति श्रुत्वा वचो भानुर्धावन् क्रोधप्रपूरितः ॥२४॥

संगृहीत्वा भुजाभ्यां तं पादयोः प्रणदन्मुहुः ॥
भ्रामयित्वा महाराज सर्वेषां पश्यतां सताम् ॥२५॥
पातयामास भूपृष्ठे कमण्डलुमिवार्भकः ॥
मुखात्कूर्चं समुन्नीय समुत्पाट्य करौजसा ॥२६॥
तताड मुष्टिना मूर्ध्नि हरिश्मश्रुं महासुरम् ॥
तदा मृत्युं गते दैत्ये हरिश्मश्रौ नृपेश्वरः ॥२७॥
देवदुन्दुभयो नेदुर्नरदुन्दुभयस्तथा ॥
अभूज्जयजयरावो ननृतुर्देवनायकाः ॥ २८॥
प्रसन्ना दिविजा राजन्पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥
इत्थं श्रीकृष्णपुत्राणां विक्रमः परमाद्भुतः ॥२९॥
मया ते कथितः पुण्यः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे हरिश्मश्रुदैत्यवधो नाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥३७॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३८



शकुनि-युद्धवर्णनम्

बहुलाश्व उवाच -

हरिश्मश्र्वादिकान् भ्रातॄन् मृतान् ज्ञात्वा महासुरः ॥

शकुनिः किं चकाराग्रे वद तन्मुनिसत्तम ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

हरिश्मश्रौ हते राजन् शकुनिः क्रोधमूर्च्छितः ॥

रणाङ्गणे प्राह दैत्यान् भ्रातृशोकपरिप्लुतः ॥२॥

शकुनिरुवाच -

हे पौलोमकालकेयाः सर्वे शृणुतु मद्वचः ॥

अहो दैवबलं येन किन्न भुयाद्विपर्ययः ॥३॥

कालनाभेन मे भ्रात्रा समुद्रमथने यमः ॥

जितः पूर्वं सोऽपि दैवान्मनुष्यैरिह मारितः ॥४।

शंबरः सूर्यजित्साक्षात्कार्ष्णिना शिशुना जितः ॥

उत्कचः शक्रजेतापि महाबल महाबलः ॥५॥

सोऽपि बालेन कृष्णेन मारितो नारदाच्छ्रुतम् ॥

समुद्रमथने पूर्वमसुराणां च पश्यताम् ॥६॥

वह्निर्जितो हि येनापि हृष्टः सोऽपि निपातितः ॥

यस्याग्रे वरुणः पूर्वं युद्धभीतः पलायितः ॥७॥

भूतसंतापनः सोऽपि मारितस्तुच्छविक्रमैः ॥

येन पूर्वं महायुद्धे विक्रमैस्तोषितः शिवः ॥८॥

स वृको वृष्णिभिस्तुच्छैर्मारितः सङ्गरेऽत्र वै ॥

महानाभेन मे भ्रात्रा दिवि वायुर्विनिर्जितः ॥९॥

मानुषैर्यादवैरत्र मारितः सोऽपि सांप्रतम् ॥

हा दैव येन स्वर्लोके जितः शक्रसुतो बली ॥१०॥

निपातितः सोऽपि चात्र हरिश्मश्रुश्च मानवैः ॥
तस्मादयादवीं पृथ्वीं करिष्ये शपथो मम ॥११॥
जरासंधेन शाल्वेन दन्तवक्त्रेण धीमता ॥
शिशुपालेन मित्रेण युष्माभिः सहितो ह्यहम् ॥१२॥
सुतलाच्च समाहूतै-र्दानवैश्चण्डविक्रमैः ॥
देवान् जेतुं गमिष्यामि बाणासुरसमन्वितः ॥१३॥
काष्र्ण्यादीनुद्भटान्सर्वान्वृष्णीञ्जित्वा दुरात्मनः ॥
सस्त्रीकानमरान्बद्ध्वा क्षिपे मेरुगुहामुखे ॥१४॥
गोविप्रसुरसाधूंश्च छन्दांसि च तपस्विनः ॥
यज्ञं श्राद्धं तितिक्षूंश्च नानातीर्थकरान्पुनः ॥१५॥
हनिष्यामि न सन्देहश्चरिष्यामि सुखं ततः ॥
धन्यः कंसो महावीर्यो देवानां विजयी बली ॥१६॥
न विद्यते भूमितले मित्रं मे परमः सुहृत् ॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा शकुनिर्युद्धे दानवेंद्रो महाबलः ॥१७॥
आययौ सहसा दैत्यः प्रद्युम्नस्यापि संमुखे ॥
महाधनुः समादाय लक्षभारसमं दृढम् ॥१८॥
मयेन निर्मितं तज्ज्याटंकारं स चकार ह ॥
धनुष्टङ्कारशब्देन दिग्गजा बधिरीकृताः ॥१९॥
निपेतुर्गिरयोऽनेका विचेलुः सिंधवो नृप ॥
ननाद सर्वं ब्रह्माण्डं चकंपे मण्डलं भुवः ॥२०॥
वीरोपरि गता वीरा ज्याघोषेणातिविह्वलाः ॥
रणाद्विदुद्रुवुर्नागा उत्पतन्तो हया मृधे ॥२१॥
एवं पलायिताः सर्वे ह्यकस्माद्भयविह्वलाः ॥
तदा गदादयो वीरा आजग्मुः स्यंदने स्थिताः ॥२२॥
धनुष्टंकारयन्तस्ते महाबलपराक्रमाः ॥
शकुनिर्दशभीर्बाणै-र्विव्याधार्जुनमाहवे ॥२३॥
गांडीवी सरथस्तस्माच्चतुष्क्रोशे पपात ह ॥

गदं च बाणविंशत्या शकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥२४॥
चिक्षेप सरथं राजन्नादयन् व्योममण्डलम् ॥
चत्वारिंशच्छरैर्वीरोऽनिरुद्धं धन्विनां वरम् ॥२५॥
विव्याध सरथं राजन्नादयन् व्योममण्डलम् ॥
साश्वो रथोऽनिरुद्धस्य षोडशक्रोशमास्थितः ॥२६॥
सांबं च शितबाणैश्च तताड शकुनिर्मृधे ॥
सांबोऽपि सरथो राजन्नंबरे समरांगणात् ॥२७॥
द्वात्रिंशद्योजनं मार्गं निपपात विदेहराट् ॥
कार्ष्णिं समागतं दृष्ट्वा शकुनिः क्रोधपूरितः ॥२८॥
सहसा बाणपटलैः संजघान रणांगणे ॥
प्रद्युम्नस्य रथो राजन्सम्भ्रमन्घटिकाद्वयम् ॥२९॥
शतक्रोशे पपातोर्व्यां कमण्डलुरिवाहतः ॥
सर्वे विसिस्मुः शकुनेर्बलं दृष्ट्वाथ यादवाः ॥३०॥
जघ्नुर्नानाविधैः शस्त्रैर्दैत्यमद्रिं यथा गजाः ॥
गदोऽर्जुनोऽनिरुद्धस्तु सांबो जांबवतीसुतः ॥३१॥
धनुष्टंकारयंतस्ते पुनर्युद्धं समागताः ॥
अथ कार्ष्णिर्महाबाहुर्वायुवेगे रथे स्थितः ॥३२॥
धनुष्टंकारयन् राजन् प्राप्तोऽभूद्रणमण्डले ॥
प्रलयार्णवसंघट्ट-भीमसंघर्षनादिनीम् ॥३३॥
धनुर्ज्यां शकुनेः कार्ष्णिश्चिच्छेद दशभिः शरैः ॥
सहस्रैश्च सहस्राश्वान् रथं च विशिखैः शतैः ॥३४॥
सारथिं बाणविंशत्या पातयामास भूतले ॥
ततो रथं समुत्थाप्य हयैरन्यैर्नियोजितम् ॥३५॥
अन्यसूतं रथे कृत्वा रथमारुह्य दैत्यराट् ॥
संदधे सिञ्जनीं राजन् कोदण्डे चंडविक्रमे ॥३६॥
शतं बाणान्समाकृष्य निषंगात्पृष्ठतो गतान् ॥
चापे निधाय कर्णांतमाकृष्य प्राह मन्मथम् ॥३७॥
शकुनिरुवाच -

सर्वेषां घातयिष्यामि शत्रुमुख्यं मदोत्कटम् ॥
पश्चात्सेनां हनिष्यामि यदूनां स्वस्थतेजसाम् ॥३८॥

प्रद्युम्न उवाच -

सदा वयः कालबलेन देहिनां
    प्रयाति छायेव सुखे मुहुर्मुहुः ॥
तथा च दुःखं च सुखं गतागतं
    घनावलिर्वायुबलेन खे यथा ॥३९॥
कृतां कृषिं सिंचति यां हि सर्वत-
    श्छिनत्ति दात्रेण यथा कृषीवलः ॥
तथा हि कालः स्वकृतां जनावलिं
    दुरत्ययः पाति गुणैर्विलुंपति ॥४०॥
इदं करिष्यामि करोमि भूयो
    ममेदमस्तीति तदेवमाब्रुवन् ॥
अहं सुखी दुःखयुतः सुहृज्जनो
    लोकस्त्वहंकारविमोहितोऽसुर ॥४१॥
धन्यस्त्वं राजशार्दूल मुनीन् वाग्भिर्विडंबयन् ॥
स्वभावो दुस्त्यजो नृणां पृथग्भूतस्त्रिभिर्गुणैः ॥४२॥

श्रीनारद उवाच -

एवं ब्रुवाणावन्योन्यं प्रद्युम्नशकुनी मृधे ॥
युयुधाते मैथिलेन्द्र शक्रवृत्राविव स्थितौ ॥४३॥
इति तौ धनुषो मुक्तान् विशिखान्सूर्यरश्मिवत् ॥
चिच्छेद कार्ष्णिर्बाणेन कुवाक्येनेव मित्रताम् ॥४४॥
लक्षभारमयीं गुर्वीं गृहीत्वा महतीं गदाम् ॥
जघान मूर्ध्नि प्रद्युम्नं शकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥४५॥
प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाद्गदया वज्रकल्पया ॥
काचपात्रं यथा दण्डस्तद्गदां शतधाऽकरोत् ॥४६॥
अथ दैत्यो रुषाविष्टस्त्रिशूलं च स्फुरद्रुचा ॥
प्रद्युम्नस्याहनन्मूर्ध्नि शब्दमुच्चैः समुच्चरन् ॥४७॥

त्रिशूलेन हरेः पुत्रस्त्रिशूलं शतधाच्छिनत् ॥
कुंतं तीक्ष्णं शकुनये प्राहिणोद्रुक्मिणीसुतः ॥४८॥
कुंतेन विद्धहृदयः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥
परिघेण हरेः पुत्रं संतताड रणांगणे ॥४९॥
यमदण्डं ततो नीत्वा रुक्मिणीनंदनो बली ॥
चूर्णीचकार दैत्यस्य परिघं परमाद्भुतम् ॥५०॥
चंचलाश्वांश्च सहसा यमदण्डेन वेगतः ॥
सारथिं स्यन्दनं दिव्यं पातयामास भूतले ॥५१॥
सूते मृत्युं गते साश्वे चूर्णीभूते रथे नृप ॥
परिघे च महादैत्यः खड्गं जग्राह रोषतः ॥५२॥
प्रद्युम्नोऽपि महावीरो यमदण्डेन मैथिल ॥
द्विधा चकार तत्खड्गं पन्नगं गरुडो यथा ॥५३॥
यमदण्डेन तं दैत्यं स्कंधे कार्ष्णिस्तताड ह ॥
तस्याघातेन शकुनिः सद्यो मूर्च्छामवाप ह ॥५४॥
दैत्यसेनां विशेशाशु श्रीकृष्णः क्रोधमूर्च्छितः ॥
निपातयन् महावीरान्वनं वैश्वानरो यथा ॥५५॥
गजांस्तुरंगांश्च रथान्दैत्यांस्तानाततायिनः ॥
पातयामास यमवद्यमदण्डेन माधवः ॥५६॥
छिन्नपादाश्छिन्नमुखाश्छिन्नांगाश्छिन्नबाहवः ॥
द्वैतेया दनुजा युद्धे मूर्च्छिता निधनं गताः ॥५७॥
यमरूपधरं दृष्ट्वा प्रद्युम्नं भीमविक्रमम् ॥
त्यक्त्वा स्वं स्वं रणं केचिद्दुद्रुवस्ते दिशो दश ॥५८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे शकुनियुद्धवर्णनं नामाष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥३८॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ३९

https://sa.wikisource.org/s/wcn



शकुनियुद्धे कृष्णागमनम्

श्रीनारद उवाच -

शकुनिः पुनरुत्थाय स्वबलं वीक्ष्य पोथितम् ॥

जग्राह स महाराज लक्षभारसमं धनुः ॥१॥

निधाय बाणं निशितं कोदण्डे चण्डविक्रमे ॥

कार्ष्णिं प्राह रणे राजञ्छकुनिर्दैत्यराड्बली ॥२॥

शकुनिरुवाच -

कर्म प्रधानं जगतीतले मह-

त्कर्मैव साक्षाद्गुरुरीश्वरः प्रभुः ॥

उच्चावचत्वं भवतीह कर्मणा

तेनैव राजन् विजयः पराजयः ॥३॥

गवां सहस्रेषु यथा हि वत्सकः

स्वमातरं विंदति पश्यतां सताम् ॥

तथा हि येनापि कृतं शुभाशुभं

नरेषु तिष्ठत्सु तमेव गच्छति ॥४॥

ततो विजेष्यामि दृढेन कर्मणा

रिपुं भवन्तं शपथः कृतो मया ॥

सद्यः कुरु त्वं प्रतिकारमेव त-

द्येनापि न स्याद्भुवि ते पराजयः ॥५॥

श्रीप्रद्युम्न उवाच -

कर्म प्रधानं यदि मन्यसे भवान्

कालं विना तर्हि फलं न विद्यते ॥

कृते च पाके यदि विघ्नता क्वचित्

सदा बलिष्ठं समयं विदुः परे ॥६॥

पाकप्रकारे सति पाकसाधनं

कदापि कर्तारमृते न जायते ॥

वदन्ति कर्तारमतः परं परे

न कर्म कालं शृणु दैत्यपुंगव ॥७॥

योगं विदुः केऽपि यदा ह्ययोगतः

कथं भवेत्कौ किल पाकसाधनम् ॥

सर्वं हि वा योगमृते वृथा भवे-

त्काले तथा कर्मणी कर्तरि स्थिते ॥८॥

योगं तथा कर्मणि कर्तरि स्थिते

काले विधिः सांख्यमृते वृथा भवेत् ॥

पाकप्रकाराद्यविचारकृद्यदा

न तर्हि पाकस्य यथा प्रसाधनम् ॥९॥

योगकर्मविधिकारकसंख्यै-

र्ब्रह्मपूरुषमृते न हि किंचित् ॥

तं नमामि परिपूर्णतमांशं

येन विश्वमखिलं विदितं खे ॥१०॥

शकुनिरुवाच -

हे प्रद्युम्न महाबाहो त्वं साक्षाज्ज्ञानशेवधिः ॥

तव दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ॥११॥

ये त्वसंगं समासाद्य वार्तां कुर्वन्ति नित्यशः ॥

तेषां तु महिमानं हि वक्तुं नालं चतुर्मुखः ॥१२॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा शकुनिर्दैत्यो मायावी दैत्यराड्बली ॥

शिक्षितं मयदैत्येन रौरवास्त्रं समादधे ॥१३॥

महोरगा दंदशूका वृश्चिकाश्च विषोत्कटाः ॥

कोटिशो गरुडा बाणान्नीलकंठाः कलापिनः ॥१४॥

तैर्दर्शितं बलं सर्वं फूत्कारैर्मत्ततां गतम् ॥

वीक्ष्य कार्ष्णीर्महाबुद्धिर्गरुडास्त्रं समादधे ॥१५॥

कोटिशो गरुडा बाणान्नीलकंठाः कलापिनः ॥
अन्ये च पक्षिणो भीमा निर्गतास्तस्य पश्यतः ॥१६॥
अग्रसन्नुरगान्युद्धे दन्दशूकान्सवृश्चिकान् ॥
तीक्ष्णतुण्डा बृहत्पक्षाः क्षणात्तेऽदृश्यतां गताः ॥१७॥
दैत्योऽपि राक्षसीं मायां गांधर्वी गौह्यकीं पुनः ॥
पैशाचीं संदधे राजञ्छकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥१८॥
तद्बाणनिर्गता भूतास्तथा प्रेताश्च कोटिशः ॥
अंगारान्मुमुचुस्ते वै करालाः कृष्णरूपिणः ॥१९॥
ज्ञात्वाथ तामसीं मायां पैशाचीं मीनकेतनः ॥
सत्त्वास्त्रं संदधे बाणे युद्धकांक्षी हरेः सुतः ॥२०॥
तस्माद्विनिर्गता राजन् कोटिशो विष्णुपार्षदाः ॥
जघ्नुः पिशाचीं तां मायां पन्नगीं गरुडो यथा ॥२१॥
मायां दैत्योऽपि मायावी गौह्यकीं संदधे पुनः ॥
संभूताः कोटिशो मेघा गर्जतो भीमरूपिणः ॥२२॥
विष्ठां मूत्रं च रुधिरं मेदोमज्जास्थिवर्षिणः ॥
ज्ञात्वाथ गौह्यकीं मायां प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥२३॥
तन्नाशार्थं महाराज कोलास्त्रं संदधे त्विषौ ॥
तद्गणाद्यज्ञवाराहो निर्गतो घर्घरस्वनः ॥२४॥
सटा विधूय वेगेन दंष्ट्रया तीक्ष्णया घनान् ॥
विदारयन्रणे रेजे वेणून्मत्तगजो यथा ॥२५॥
दैत्योऽथ मायां गांधर्वीं चकार रणमण्डले ॥
युद्धं न दृश्यते तद्वद्धेमसौधानि कोटिशः ॥२६॥
वस्त्रालंकारयुक्तानि बभूवुः पश्यतां सताम् ॥
विद्याधर्यश्च गन्धर्वा गायन्तो नृत्यतत्पराः ॥२७॥
मृदङ्गतालवादित्रैर्मोहनै रागमिश्रितैः ॥
हावभावकटाक्षैश्च तोषयंत्यो जनान्नृप ॥२८॥
मोहिन्यः सुन्दरी रामाः श्यामाः कमललोचनाः ॥
तासां लावण्यरागाभ्यां मोहं यातेषु वृष्णिषु ॥२९॥

गांधर्वीं मोहिनीं मायां ज्ञात्वा कार्ष्णिर्महाबलः ॥
संदधे तत्प्रहारार्थे ज्ञानास्त्रं रणमण्डले ॥३०॥
ज्ञानोदये तदा जाते मोहनाशो नृपेश्वर ॥
नाशं गतायां मायायां शकुनिः क्रोधमूर्च्छितः ॥३१॥
राक्षसीं संदधे मायां मायावी दैत्यपुंगवः ॥
सपक्षैः पर्वतै राजन् क्षणात्तच्छादितं नभः ॥३२॥
महांधकारोऽभूत्पृथ्व्यां परार्द्धं च घनैरिव ॥
दग्धवृक्षशिलास्थीनि कबंधरुधिराणि च ॥३३॥
गदापरिघनिस्त्रिंशमुसलादीनि सर्वतः ॥
अंबराद्बभ्रमुः शैला मेघा इव विदेहराट् ॥३४॥
रक्षोगणाः शूलहस्ताश्छिन्धि भिंधीति वादिनः ॥
यातुधानाश्च शतशो भक्षयन्तो द्विपान्हयान् ॥३५॥
सिंहव्याघ्रवराहाश्च दृश्यंते रणमण्डले ॥
मर्दयन्तो नखैर्नागांश्चर्वयंतो वपूंषि वै ॥३६॥
पलायमानं स्वबलं दृष्ट्वा कार्ष्णीर्महाबलः ॥
जेतुं तां राक्षसीं मायां नृसिंहास्त्रं समादधे ॥३७॥
आविर्भूतो हरिः साक्षान्नृसिंहो रौद्ररूपधृक् ॥
स्फुरत्सटो ललज्जिह्वो नखलांगूलभूषितः ॥३८॥
चलद्बालो भीषणास्यो हुङ्कारेणातिभीषणः ॥
सिंहनादं च कुर्वन् वै संस्थितो रणमण्डले ॥३९॥
ननाद तेन ब्रह्मांडं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥
विचेलुर्दिग्गजास्तारा राजद्भूखंडमण्डलम् ॥४०॥
गृहीत्वा ह्यंबरे शैलान्सवृक्षान्नखरः खरैः ॥
पातयामास भूपृष्ठे दैत्यानां च प्रपश्यताम् ॥४१॥
रक्षोगणान्संगृहीत्वा पाटयामास वेगतः ॥
यातुधानगणान्पद्भ्यां स ममर्द हरिर्मृधे ॥४२॥
सिंहान्व्याघ्रान्वराहांश्च संविदार्य नखैः खरैः ॥
चिक्षेप गगने विष्णुस्तत्रैवांतर्दधे पुनः ॥४३॥

नाशं गतायां मयायां राक्षस्यां रुक्मिणीसुतः ॥
शंखं दध्मौ विजयदं मौलेन्द्रं च रणांगणे ॥४४॥
अभूज्जयजयारावो दुन्दुभिध्वनिमिश्रितः ॥
प्रद्युम्नस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥४५॥
स्वमायायां निर्गतायां शकुनिर्दैत्यपुंगवः ॥
सरथः सैनिकैः सार्द्धं तत्रैवांतर्हितोऽभवत् ॥४६॥
मायां चकार दैतेयीं मयदैत्यप्रदर्शिताम् ॥
हस्तिशुण्डासमां धारां वर्षतोऽतितडित्स्वनाः ॥४७॥
सांवर्त्तकगणा मेघा आजग्मुः पश्यतां सताम् ॥
क्षणात्सर्वे समुद्रास्ते चण्डवातेन वेपिताः ॥४८॥
क्षुभिता उर्मिसङ्घर्षावर्तैः प्लावितभूरुजाः ॥
भूमण्डलं सपदि तत्प्लावितं चात्मभिः समम् ॥४९॥
दृष्ट्वाथ यादवाः सर्वे प्रापुस्तत्र भयं बहु ॥
वदन्तो रामकृष्णेति विस्मृतस्वपराक्रमाः ॥५०॥
क्षणमात्रेण राजेंद्र तूष्णींभूताः पराजिताः ॥
तदा कार्ष्णिर्महाबाहुः कोदण्डे चण्डविक्रमे ॥
बाणं निधाय सहसा श्रीकृष्णास्त्रं समादधे ॥५१॥
नवार्ककोटिद्युतिमन्महन्महो
वीरं जयन्मैथिल वै दिशो दश ॥
समागतं तत्र कुशस्थलीपुरः
स्वयं परं स्वार्थमिवात्मवांछितम् ॥५२॥
तस्मिन्परे तेजसि नूतनांबुद-
च्छविं सुवर्णांबुजरेणुवाससम् ॥
भृंगावलीकूजितकुन्तलावलिं
स्रजं दधानं नववैजयन्तीम् ॥५३॥
श्रीवत्सरत्नोत्तमचारुवक्षसमं
चतुर्भुजं पद्मविशालवीक्षणम् ॥
स्फुरत्किरीटं वरहारनूपुरं

लसन्नवार्कद्युतिहेमकुण्डलम् ॥५४॥

विलोक्य देवं यदवोऽतिहर्षिताः

परं प्रणेमुः कृतहस्तसंपुटाः ॥

प्रचक्रिरे मैथिल पुष्पवर्षिणो-

ऽमरा जयारावमतीव सर्वतः ॥५५॥

स दैत्यशकुनेः सज्जं कोदंडं प्राच्छिनद्रुषा ॥

शार्ङ्गमुक्तेन तच्छार्ङ्गी बाणेनैकेन लीलया ॥५६॥

स छिन्नधन्वा शकुनिस्त्यक्त्वा युद्धं प्रधर्षितः ॥

हेतिसंहतिमानेतुं ययौ चन्द्रावतीं पुरीम् ॥५७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीकृष्णागमनं नामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥३९॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४०

https://sa.wikisource.org/s/we6


शकुनियुद्धे गरुडागमनम्

श्रीनारद उवाच -

दैत्ये गतेऽथ शकुनौ भगवान्कमलेक्षणः ॥

कार्ष्ण्यादियादवान्सर्वा-नाहूयेत्थमुवाच ह ॥१॥

श्रीभगवानुवाच -

दैत्योऽयं शकुनिः पूर्वं सुमेरोः पार्श्व उत्तरे ॥

चतुर्युगं वर्जितान्नस्तपसातोषयच्छिवम् ॥२॥

चतुर्युगे व्यतीते तु साक्षाद्देवो महेश्वरः ॥

प्रसन्नो दर्शनं दत्वा वरम् ब्रूहीत्युवाच ह ॥२॥

नत्वाथ शकुनिर्दैत्यः कृतांजलिपुटः शनैः ॥

हृष्टरोमाश्रुपूर्णाक्षः प्राह गद्गदया गिरा ॥४॥

मृतः सन्भूमिसंस्पर्शाद्भूयात्संजीवितः प्रभो ॥

आकाशे मे मृतिर्देव मा भूयाद्घटिकाद्वयम् ॥५॥

दैत्येनोक्तो हरः साक्षाद्दत्वा तस्मै वरद्वयम् ॥

पंजरस्थं शुकं दत्वा प्राह दैत्यं नताननम् ॥६॥

जीवकल्पं शुकं चैनं रक्ष दैत्य सदानघ ॥

अस्मिन्मृते च ज्ञातव्यं निधनं स्वं त्वयासुर ॥७॥

इति दत्त्वा वरं तस्मै रुद्रश्चांतरधीयत ॥

तस्मात्तस्य वधो दुर्गे भविष्यति शुके मृते ॥८॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वा वीरसदसि भगवान्देवकीसुतः ॥

सुपर्णं शीघ्रमाहूय प्राह प्रहसिताननः ॥९॥

श्रीभगवानुवाच -

शृणु तार्क्ष्य महाबुद्धे गच्छ चंद्रावतीं पुरीम् ॥

शतयोजनविस्तीर्णां दैत्यसेनासमाकुलाम् ॥१०॥

प्रासादैर्गगनस्पर्शै-र्हेमरत्नमनोहरैः ॥

विचित्रोपवनारामैः शोभितां दैत्यपुंगवैः ॥११॥

दुर्गे दुर्गे द्वारदेशे रक्षितां दैत्यपुंगवैः ॥

तां द्रष्टुं गरुडो राजन्सूक्ष्मरूपं दधार ह ॥१२॥

अलक्षितो दैत्यवृंदैः पश्यन्प्रासादतोलिकाः ॥

तेषूत्पतन्नुत्पतंश्च शकुनेर्मंदिरे गतः ॥१३॥

प्रेक्षञ्छुकं दैत्यजीवं क्षणं तत्र स्थितोऽभवत् ॥

युद्धार्थं दंशितं तत्र शकुनिं दैत्यपुंगवम् ॥१४॥

नानाशस्त्रधरं वीरं क्रोधपूरितमानसम् ॥

गृहीत्वा तं परिकरे प्राह राजन्मदालसा ॥१५॥

मदालसोवाच -

राजन्सर्वेऽपि सुहृदोऽनुकूला भ्रातरस्तव ॥

मारिताः संगरे भर्त्तः प्रोद्भटा दैत्यपुंगवाः ॥१६॥

मा याहि योद्धुं यदुभिरागतो भगवान्हरिः ॥

देहि तस्मै बलिं सद्यो येन श्रेयो ह्यवाप्स्यसि ॥१७॥

शकुनिरुवाच -

हनिष्यामि यदून्सैन्यैर्मे हता भ्रातरो बलात् ॥

मृत्युर्मे नास्ति भूमध्ये शिवस्यापि वरेण मे ॥१८॥

उपद्वीपे चंद्रनाम्नि पतंगे पर्वते शुभे ॥

मे जीवरूपी तु शुको वर्तते सांप्रतं प्रिये ॥१९॥

शंखचूडेन सर्पेण रक्षितोऽहर्निशं शुकः ॥

एतत्कोऽपि न जानाति कथं मृत्युश्च मे भवेत् ॥२०॥

श्रीनारद उवाच -

शुकवार्तां ततः श्रुत्वा गरुडो दिव्यवाहनः ॥

उपद्वीपं तु चंद्राख्यं गन्तुं तस्मान्मनो दधे ॥२१॥

उत्पतन् गरूडो वेगात्समुद्रस्य तटे गतः ॥

द्वीपं विचिन्वंश्चंद्राख्यमाकाशे विचरन् खगः ॥२२॥

शतयोजनविस्तीर्णे समुद्रे भीमनादिनि ॥
पक्षिराट् सिंहलं प्राप लतावृंदमनोहरम् ॥२३॥
तत्र पप्रच्छ गरुडः किं नामास्य जनान्प्रति ॥
सिंहलोऽयमिति श्रुत्वा गरुडः प्रोत्पतन् खगः ॥२४॥
लंका प्राप्तो महावेगात्त्रिकूटशिखरे नृप ॥
लङ्कां प्राप्य ततो वेगात्पांचजन्यं जगाम ह ॥२५॥
पांचजन्याब्धिनिकटे क्षुधितः पक्षिराड् बली ॥
प्रसह्य मीनान् जग्राह तीक्ष्णया तुंडया भृशम् ॥२६॥
तत्र चैको महान्नक्रो लंबितो योजनद्वयम् ॥
प्रचंडवेगो गरुडस्तीक्ष्णया तुंडया च तम् ॥२७॥
बलेन गरुडस्तस्य चकाराकर्षणं तटे ॥
तयोराकर्षणं राजन्मिथोऽभूद्घटिकाद्वयम् ॥२८॥
प्रचंडवेगो गरुडस्तीक्ष्णया तुंडया च तम् ॥
तताड पृष्ठे धृष्टांगं दंडेन यमराड्यथा ॥२९॥
नक्ररूपं विहायाशु सोऽभूद्विद्याधरो महान् ॥
नत्वा श्रीगरुडं साक्षात्प्राह प्रहसिताननः ॥३०॥
विद्याधर उवाच -
अहं विद्याधरः पूर्वं नाम्ना वै हेमकुंडलः ॥
आकाशगंगायां स्नातुं गतो दिविजमंडले ॥३१॥
तत्र स्नानं प्रकुर्वंतं ककुत्थं मुनिसत्तम् ॥
पादे गृहीत्वा हास्येन जलांतर्गतवानहम् ॥३२॥
मां शशाप ककुत्थोऽपि त्वं नक्रो भव दुर्मते ॥
मया प्रसादितः शीघ्रं प्रसन्नः सन् वरं ददौ ॥३३॥
ताक्ष्र्यतुंडप्रहारेण नक्रत्वात्त्वं विमुच्यसे ॥
तस्य शापादद्य मुक्तः कृपया तव सुव्रत ॥३४॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा च गते स्वर्गे विद्याध्रे हेमकुंडले ॥
उड्डितो गरुडस्तस्मात्पक्षाभ्यां व्योममंडले ॥३५॥

हरिणाख्यं चोपद्वीपं प्राप्तवान् वेगतः खगः ॥
अपांतरतमास्तत्र करोति विपुलं तपः ॥३६॥
तस्याश्रमे खगेशस्य पक्षचंद्रं पपात ह ॥
तं दृष्ट्वा प्राह गरुडमपांतरतमा मुनिः ॥३७॥
पक्षं निधाय मे मूर्ध्नि गच्छ पक्षिन्यथासुखम् ॥
पक्षं नीत्वा गतस्तक्ष्र्यो धृत्वा तन्मस्तके च तम् ॥३८॥
तत्समानान्पक्षचन्द्राननेकान्स ददर्श ह ॥
प्राहातिविस्मितं ताक्ष्र्यमपांतरमा मुनिः ॥३९॥
यदा यदा हि श्रीकृष्णावतारोऽभूत्तदा तदा ॥
पक्षोऽपि गरुडस्यात्र पतत्येकः सदा खग ॥४०॥
कल्पे कल्पे कृष्णचंद्रावतारः
पक्षः पक्षो मूर्ध्नि मे सोऽपि सोऽपि ॥
आनंत्याद्वाऽऽद्यन्तवन्तं वदंति
पक्षिन्मूर्ध्ना नौमि कृष्णाय तस्मै ॥४१॥
श्रीनारद उवाच -
तच्छ्रुत्वा विस्मितस्ताक्ष्र्यो नत्वा तं मुनिपुंगवम् ॥
द्वीपं रमणकं प्रागादुत्पतन् व्योममंडलात् ॥४२॥
सर्पेभ्योऽपि बलिं नीत्वा द्वीपमावर्तकं गतः ॥
तत्र दिव्ये सुधाकुंडे सुधां पीत्वा विराड्बली ॥४३॥
शुक्लद्वीपं तु संप्राप्तः प्रपच्छ द्वीपचंद्रभाक् ॥
मया प्रणोदितः पक्षी प्रययावुत्तरां दिशम् ॥४४॥
चन्द्रद्वीपं तु संप्राप्तः पर्वते पतगेश्वरः ॥
जलदुर्गं वह्निदुर्गं वैनतेयो ददर्श ह ॥४५॥
जलदुर्गं चंचुपटे सर्वं कृत्वा विराड्बली ॥
वह्निदुर्गं च तेनापि सांत्वयामास मैथिल ॥४६॥
दरीमुखे शयाना ये दैत्या लक्षं समुत्थिताः ॥
तैः सार्द्धं समभूद्युद्धं ताक्ष्र्यस्य घटिकाद्वयम् ॥४७॥
कांश्चित्पादनखैर्युद्धे विददार खगेश्वरः ।

कांश्चिद्दैत्यान्स्वपक्षाभ्यां पातयामास भूतले ॥४८॥
कांश्चिच्चंचुपुटेनापि गृहीत्वा पक्षिराड्बली ॥
पातयित्वा गिरेः पृष्ठे चिक्षेप गगने बलात् ॥४९॥
केचिन्मृतास्तथा शेषा दुद्रुवुस्ते दिशो दश ॥
इत्थं दैत्यवधं कृत्वा दरीमध्ये गतः खगः ॥५०॥
चकार पादविक्षेपं शंखचूडोपरि स्फुरत् ॥
शंखचूडोऽपि गरुडं दृष्ट्वा सोऽतिप्रधर्षितः ॥५१॥
शुकं जले पंजरस्थं शीघ्रं त्यक्त्वा पलायितः ॥
चंचुदेशेन तं नीत्वा शुकं सद्यः सपंजरम् ॥५२॥
प्रोत्पतन्नंबरे राजन् युद्धे गन्तुं मनो दधे ॥
पलायितानां दैत्यानां तावत्कोलाहलो महान् ॥५३॥
शुको नीतः शुको नीतो वदतामंबरे नृप ॥
तच्छब्दो दिक्षु सैन्यानां गतशब्दस्तु शृण्वताम् ॥५४॥
दिवि भूमौ सर्वतोऽपि ब्रह्मांडेऽपि प्रपूरितः ॥
शुको नीत इति श्रुत्वा शकुनिः शंकितोऽसुरैः ॥५५॥
शूलं धृत्वा ततः सद्यश्चंद्रावत्यां समुत्थितः ॥
गरुडेन शुको नीतः श्रुत्वा क्रुद्धः समन्वयात् ॥५६॥
तच्छूलताडितस्ताक्ष्र्यो न जहौ मुखतः शुकम् ॥
सप्तद्वीपान्सप्तसिंधून्निरीक्षन्स गतः खगः ॥५७॥
तमन्वधावद्दैत्येंद्रो दिक्षु दिक्षु नभोंतरे ॥
भ्रमन्नागांतको राजन्नाकाशे कोटियोजनम् ॥५८॥
दैत्यत्रिशूलक्षतभृन्न जहौ मुखतः शुकम् ॥
सपंजरः शुको राजन्नाकाशे लक्षयोजनम् ॥५९॥
पपातोपलवद्वेगात्सुमेरोर्गिरिमूर्द्धनि ॥
पंजरोऽगात्खगस्तत्र विशीर्णोऽभूद्व्यसुः शुकः ॥६०॥
गरुडोऽथ महायुद्धे कृष्णपार्श्वं समागतः ॥
दैत्यः खिन्नमना राजन्पुरीं चन्द्रावतीं ययौ ॥६१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गरुडागमो नाम चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४०॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४१

https://sa.wikisource.org/s/wd3



शकुनिदैत्यवधम्

श्रीनारद उवाच -

दैत्यान शेषान् समानीय नानायुद्धधरो बली ॥

उच्चैःश्रवसमूहाय हयं दिव्य मनोहरम् ॥१॥

धनुष्टंकारयन्वीरः शकुनिः क्रोधमूर्च्छितः ॥

आययौ संमुखे योद्धुं श्रीकृष्णस्यापि संमुखे ॥२॥

पुनः प्राप्तं दैत्यसैन्यं शकुनिं युद्धदुर्मदम् ॥

तं वीक्ष्य वृष्णयः सर्वे जगृहुः स्वायुधानि च ॥३॥

दैत्यानां यदुभिः सार्द्धं घोरं युद्धं बभूव ह ॥

वीरैः संयुयुधुर्वीराः सिंहाः सिंहैरिवाहवे ॥४॥

सर्वेषामग्रतः प्राप्तः कोदंडं नादयन्मुहुः ॥

शकुनिर्मेघवद्राजन् चक्रे नाराचदुर्दिनम् ॥५॥

बाणांधकारे संजाते भगवान् गरुडध्वजः ॥

शार्ङ्गी शार्ङ्गेण धनुषा यथेंद्रेण घनो बभौ ॥६॥

श्रीकृष्णो भगवान्साक्षाच्छकुनेरसुरस्य च ॥

चिच्छेद बाणपटलं बाणेनैकेन लीलया ॥७॥

आकृष्य कर्णपर्यंतं कोदंडं शकुनिर्मृधे ॥

तताड दशभिर्बाणैः श्रीकृष्णहृदि मैथिल ॥८॥

प्रलयाब्धिमहावर्त-भीमसंघर्षनादिनीम् ॥

धनुर्ज्यां शकुनैः शौरिश्चिच्छेद दशभिः शरैः ॥ ९॥

मायावी शकुनिर्दैत्यः शतरुपी बभूव ह ॥

युयोध हरिणा युद्धे सर्वेषां पश्यतां नृप ॥१०॥

सहस्राणि स्वरूपाणि धृत्वा साक्षाद्धरिः स्वयम् ॥

युयुधे तेन दैत्येन तदद्भुतनिवाभवत् ॥११॥

मयदैत्येन रचितं त्रिशूलं ज्वलनप्रभम् ॥
भ्रामयित्वाथ हरये प्राहिणोद्दैत्यराड् बली ॥१२॥
ततः क्रुद्धो महाबाहुः परिपूर्णतमो हरिः ॥
चिच्छेद तं तीक्ष्णतुंडं पन्नगं गरुडो यथा ॥१३॥
ततः क्रुद्धो महाबाहुर्गदां चिक्षेप मूर्द्धनि ॥
हयात्तं पातयामास गदया वज्रकल्पया ॥१४॥
गदाप्रहारव्यथितः क्षणं मूर्च्छां गतोऽसुरः ॥
गृहीत्वा स्वां गदां युद्धे युयुधे माधवेन वै ॥१५॥
तयोर्युद्धमभूद्घोरं गदाभ्यां रणमंडले ॥
अभुच्चटचटारावो वज्रनिष्पेषवत्किल ॥१६॥
श्रीकृष्णगदया तस्य चूर्णीभूता गदा भुवि ॥
विरेजेऽङ्गारवत्तत्र सर्वेषां पश्यतां मृधे ॥१७॥
गिरिदर्यां यथा सिंहौ वने मत्तौ गजावुभौ ॥
रणमध्ये तथा तौ द्वौ युयुधाते परस्परम् ॥१८॥
श्रीकृष्णं नोदयामास शकुनिः शतयोजनम् ॥
हरिस्तं प्रेषयामास सहस्रयोजनं भुवि ॥१९॥
गृहीत्वा भुजयोस्तं वै जंघाभ्यां भुवनेश्वरः ॥
पातयामास भूपृष्ठे कमंडलुमिवार्भकः ॥२०॥
किंचिद्व्यथां गतो दैत्यो गृहीत्वा जारुधिंगिरिम् ॥
प्राहिणोच्च दुराचारः शकुनिर्युद्धदुर्मदः ॥२१॥
समागतं गिरिं वीक्ष्य भगवान्कमलेक्षणः ॥
जयशब्दं प्रकुर्वंतावन्योन्यं ताडयन् गिरिम् ॥२२॥
चूर्णयामासतू राजंस्तथा चंद्रावतीं पुरीम् ॥
तदा दैत्योऽतिसंक्रुद्धो गृहीत्वा खड्गचर्मणी ॥२३॥
आययौ संमुखे राजञ्छ्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥
शार्ङ्गी शार्ङ्गं संगृहीत्वाथार्द्धचंद्रमुखं शरम् ॥२४॥
संदधे सहसा युद्धे ग्रीष्ममार्तंडसन्निभम् ॥
शार्ङ्गमुक्तो दिव्यबाणो द्योतयन्मंडलं दिशाम् ॥२४॥

शकुनेर्मस्तकं छित्वा भूमिं भित्वा तलं गतः ॥
व्यसुर्भूत्वा तदा दैत्यः पतितो रणमण्डले ॥२६॥
भूमिस्पर्शात्सजीवोऽभूत्क्षणमात्रेण मैथिल ॥
करेणादाय मुंडं स्वं स्वकबंधे निधाय सः ॥२७॥
युद्धं कर्तुं समुत्तस्थौ तदद्भुतमिवाभवत् ॥
इत्थं कृष्णेन निहतः सप्तवारं महासुरः ॥२८॥
भूमिस्पर्शात्सजीवोऽभूद्राहुवत्पुनरुत्थितः ॥
एकाकी यादवकुलं संहारं कर्तुमुद्यतः ॥२९॥
विवेशाशु महादैत्यो वने वह्निरिव प्रभुः ॥
सतुरंगान्महावीरा-न्सशस्त्रानुत्कटान् गजान् ॥३०॥
संगृहीत्वा भुजाभ्यां खं प्राक्षिपल्लक्षयोजनम् ॥
कांश्चिद्गजान्मुखे धृत्वा स्कन्धयोरुभयोरपि ॥३१॥
कक्षयोरुभयोर्दैत्यो बभौ कालाग्निरुद्रवत् ॥
पद्भ्यां कराभ्यां दैत्यस्य त्रासं याते महामृधे ॥३२॥
हाहाकारो महानासीच्छ्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥
तदैव भगवान्साक्षाच्छ्रीकृष्णो विश्वरक्षकः ॥
सुदर्शनास्त्रं प्रायुंक्त साधूनां रक्षणाय वै ॥३३॥
तद्धस्तमुक्तं निशितं सुदर्शनं
    लयार्ककोटिद्युतिमज्ज्वलत्प्रभम् ॥
जहार सद्यः शकुनेर्दृढं शिरो
    यथा च वृत्रस्य पविर्महामृधे ॥३४॥
तावद्गृहीत्वा शकुनिं महामृधे
    चिक्षेप सद्यो मृतमंबरे बलात् ॥
उत्क्षेपणं भोः कुरुतेषुभिर्दिवि
    यदून् गिरा श्रीपतिरित्युवाच ॥३५॥
श्रीनारद उवाच -
इत्थं हरेर्वचः श्रुत्वा सर्वे यादवपुंगवाः ॥
अंबरात्प्रपतंतं ते तेडुर्बाणैः स्फुरत्प्रभैः ॥३६॥

दैत्यो दीप्तिमतो बाणैरंबरे शतयोजनम् ॥

गतः कंदुकवद्राजन्नूर्ध्वं लोकस्य पश्यतः ॥३७॥

सांबस्यापि स बाणेन सहस्रं योजने गतः ॥

पुनस्तमापतंतं खाञ्जघान त्विषुणार्जुनः ॥३८॥

तेन बाणेन दैत्येंद्रो योजनं चायुतं गतः ॥

अनिरुद्धस्य बाणेन लक्षयोजनमास्थितः ॥३९॥

प्रद्युम्नस्यापि बाणेन नियुतं योजनं गतः ॥

पुनस्तमापतंतं खाद्वीक्ष्य योगेश्वरेश्वरः ॥४०॥

बाणं समादधे तेन गतः खे कोटियोजनम् ॥

एवं खे संस्थिते दैत्ये व्यतीते प्रहरद्वये ॥४१॥

द्वितीयेनापि बाणेन तं जघान हरिः स्वयम् ॥

सबाणस्तं भ्रामयित्वा दिक्षु वै कोटियोजनम् ॥४२॥

समुद्रे पातयामास वातः पद्ममिव प्रभुः ॥

एवं मृते तदा दैत्ये तज्ज्योतिर्निर्गतं स्फुरत् ॥४३॥

सर्वतोऽपि भ्रमद्राजन् श्रीकृष्णे लीनतां गतम् ॥

तदा जयजयारावो दिवि भूमाववर्तत ॥४४॥

विद्याधर्यश्च गधर्व्यो ननृतुः खे सुखान्विताः ॥

जगुः किन्नरगंधर्वास्तुष्टुवुः सिद्धचारणाः ॥४५॥

ऋषयो मुनयः सर्वे प्रशशंसुर्हरिं परम् ॥

ब्रह्मरुद्रेंद्रसूर्याद्याः सर्वे तत्र समागताः ॥४६॥

श्रीकृष्णस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥४७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे शकुनिदैत्यवधो नामैकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४१॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४२



भद्राश्वखण्डविजयम्

श्रीनारद उवाच -

पलायितेषु शेषेषु दैत्येषु रणमंडलात् ॥

वीणावेणुमृदंगादीन्नादयन्दुंदुभीन्हरिः ॥१॥

गीयमानो यादवेंद्रः सूतमागधवन्दिभिः ॥

स्वपुत्रैर्यादवैः सार्द्धं स्वसैन्यपरिवारितः ॥२॥

शंखचक्रगदापद्म-शार्ङ्गचापविराजितः ॥

प्रविवेश सुरैः सार्द्धं पुरीं चंद्रावतीं प्रभुः ॥३॥

दुःखार्ता भर्तरि मृते रुदंती करुणं बहु ॥

अंके गृहीत्वा शकुनेः सुतं राज्ञी मदालसा ॥४॥

श्रीकृष्णचरणे बालं निधायाशु कृतांजलिः ॥

अश्रुपूर्णमुखी दीना हरिं नत्वा जगाद ह ॥५॥

मदालसोवाच -

भारावताराय भुवि प्रभो त्वं

  जातो यदूनां कुल अदिदेव ॥

ग्रसिष्यसे यानि भवं निधाय

  गुणैर्न लिप्तोऽसि नमामि तुभ्यम् ॥६॥

मदात्मजं पालय भीतभीत-

  ममुष्य हस्तं कुरु शीर्ष्णि देव ॥

भर्त्रा कृतं मे किल तेऽपराधं

  क्षमस्व देवेश जगन्निवास ॥७॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वो भगवांस्तस्य मूर्ध्नि कृत्वा करद्वयम् ॥

सर्वं चन्द्रावतीराज्यं ददौ तस्मै महामुनिः ॥८॥

दत्वा कल्पांतमायुष्यं भक्तिज्ञानं विरक्तिमत् ॥
शकुनेः शिशवे कृष्णः स्वमालां प्रददौ शुभाम् ॥९॥
उच्चैःश्रवो हयो रत्नं कामधेनुः सुरद्रुमः ॥
आहृता ये शकुनिना पुरा युद्धे पुरंदरात् ॥१०॥
पुरंदराय तान्प्रादात्प्रयत्नाच्छ्रीजनार्दनः ॥
गोविप्रसुरसाधूनां छंदसां पालकः स्वयम् ॥११॥
बहुलाश्व उवाच -
केऽमी दैत्याः पूर्वकाले शकुन्याद्या महाबलाः ॥
देवर्षे मे परं चित्रं कस्मान्मोक्षमुपागताः ॥१२॥
श्रीनारद उवाच -
ब्रह्मकल्पे पुरा राजन् गंधर्वेशः पुरावसुः ॥
आसीत्तस्य शुभाः पुत्रा बभूवुर्नुव चौरसाः ॥१३॥
कंदर्पसमलावण्या दिव्यभूषणभूषिताः ॥
नित्यं जगुर्ब्रह्मलोके गीतवाद्यविशारदाः ॥१४॥
मन्दारो मन्दरो मन्दो मन्दहासो महाबलः ॥
सुदेवः सुधनः सौधः श्रीभानुरिति विश्रुताः ॥१५॥
एकदा मोहतः पुत्रीं वाग्देवीं वीक्ष्य वेधसः ॥
जहसुस्ते स्वमनसि पुरावसुसुताश्च ये ॥१६॥
सुरज्येष्ठापराधेन गता योनिं च तामसीम् ॥
वाराहेऽथ हिरण्याक्षपत्न्यां ते जज्ञिरे नव ॥१७॥
शकुनिः शंबरो हृष्टो भूतसंतापनो वृकः ॥
कालनाभो महानाभो हरिश्मश्रुस्तथोत्कचः ॥१८॥
एकदा गृहमायांतमपांतरतमं मुनिम् ॥
नत्वा संपूज्य विधिवत्पप्रच्छुरिदमादरात् ॥१९॥
दैत्या ऊचुः
शृणु त्वं स्वमुखाद्ब्रह्मन् कैवल्येशो हरिः स्वयम् ॥
ददाति मोक्षं भगवान् भक्तानां भक्तवत्सलः ॥२०॥
अस्माभिर्न कृता भक्तिरासुरीं योनिमास्थितैः ॥

दुःसंगनिरतैर्दुष्टैः कथं मोक्षो भवेदिह ॥२१॥

उपायं वद नो ब्रह्मन्कल्याणस्य परस्य च ॥

कल्याणार्थं विचरसि दीनानां जगति प्रभो ॥२२॥

अपान्तरतमा उवाच -

गुणानामपृथग्भावैर्ये भजंति हरिं परम् ॥

ते ते प्रापुः परं दैत्या निर्गुणं मोक्षनायकम् ॥२३॥

ऐक्यं च सौहृदं स्नेहं भयं क्रोधं स्मयं तथा ॥

विधाय पूर्वं सततं श्रीकृष्णे लीनतां गताः ॥२४॥

पृश्निगर्भस्य संबंधात्प्रजानां पतयो यथा ॥

कायाधवः सौहृदाच्च स्नेहाच्च सुतपा मुनिः ॥२५॥

भयाद्धिरण्यकशिपुः क्रोधाद्वश्च पितासुरः ॥

स्मयाच्च श्रुतयः प्रापुर्योगिनां दुर्लभं परम् ॥२६॥

येन केनापि भावेन श्रीकृष्णे धारयेन्मनः ॥

भक्तियोगेन तद्धाम यदेभिः प्राप्यते सुराः ॥२७॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युक्त्वांतर्हिते राजन्नपान्तरतमे मुनौ ॥

चक्रुर्वैरं शकुन्याद्याः परिपूर्णतमे हरौ ॥२८॥

ते प्रापुर्वैरभावेन श्रीकृष्णं परमेश्वरम् ॥

न चित्रं विद्धि राजेंद्र कीटः पेशस्कृतं यथा ॥२९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे शकुन्यादिदैत्यानां पूर्वजन्मपरिचयो नाम द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४२॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४३

https://sa.wikisource.org/s/wdy
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

वेदनगरवर्णनम्

श्रीनारद उवाच -

इत्थं खंडं तु भद्राश्वं जित्वा श्रीयादवेश्वरः ॥

यदुभीः सैनिकैः सार्द्धमिलावृतमथाययौ ॥१॥

विभाति यत्रैव गिरींद्रराजो

भूपद्मगोलस्य च कर्णिकेव ॥

स्फुरद्द्युतिः स्वर्णमयः सुमेरुः

सुरालयो मैथिल रत्नसानुः ॥२॥

तं सर्वतो मंदरमेरुसुंदरौ

सुपार्श्व एवं कुमुदश्चतुर्थकः ॥

विभाति सैको गिरिभिर्नगेश्वर-

श्चतुष्पदार्थैश्च मनोरथा इव ॥३॥

जांबूनदं जंबुभवं हि यत्र

यतः स्वतः सिद्धिभवं सुवर्णम् ॥

यत्रारुणोदाख्यनदी च जाता

यद्वारिपानाद्भुवि नामयित्वम् ॥४॥

कदंबजा मधुधाराश्च पंच

यासां तु पानेन नृणां कदापि ॥

शीतोष्णवैवर्ण्यपरिश्रमाद्या

दौर्गन्ध्यभावा न भवंति राजन् ॥५॥

यदुद्भवाः कामदुघा नदाश्च

रत्नान्नवासःशुभभूषणानि ॥

शय्यासनादीनि फलानि यानि

दिव्यानि तानि त्वथ चार्पयंति ॥६॥

एवं च यत्रोर्ध्ववनं प्रसिद्धं

संकर्षणो यत्र विराजतेऽथ ॥

शिवः सदासौ रमते प्रियाभिः

स्त्रीभावतां यांति जनास्तु तत्र ॥७॥

हैमांबुजैः शीतवसंतवायुभिः

काश्मीरवृक्षैश्च लवंगजालैः ॥

देवद्रुमामोदमदांधषट्पदै-

रिलावृतं खंडमतीव रेजे ॥८॥

पश्यन् भुवं स्वर्णमयीं मनोहरां

वैदूर्यरत्नांकुरवृंदचित्रिताम् ॥

इलावृतं पूर्णमलंकृतैः सुरै-

र्विजित्य खंडं जगृहे बलिं हरिः ॥९॥

श्रीशोभनो नाम पुरा कृतेन

जामातृकोऽभून्मुचुकुंदभूभृतः ॥

एकादशीं यः समुपोष्य भारते

प्राप्तः स देवैः किल मंदराचले ॥१०॥

अद्यापि राज्यं कुरुते कुबेरवद्-

राज्ञः सुतोऽसौ किल चन्द्रभागया ॥

नीत्वा बलिं देववरस्य संमुखे

समाययौ मैथिल सुंदरः परः ॥११॥

प्रदक्षिणीकृत्य हरिं यदूत्तमं

पादारविंदे पतितोऽथ शोभनः ॥

भक्त्या प्रणम्याशु बलिं महात्मने

दत्वा ययौ मैथिल मंदराचलम् ॥१२॥

बहुलाश्व उवाच -

शोभने च नृपे याते भगवान्मधुसूदनः ॥

अग्रे चकार किं देवो वद देवर्षिसत्तम ॥१३॥

श्रीनारद उवाच -

सरोवरं परं दिव्यं तस्मिन्मन्दरसानुनि ॥
सौवर्णपङ्कजं वीक्ष्य किरीटी प्राह माधवम् ॥१४॥
अर्जुन उवाच -
कांचनीभिर्लताभिश्च सौवर्णैः पंकजैर्वृतम् ॥
वद मां देवकीपुत्र कस्येदं कुंडमद्भुतम् ॥१५॥
श्रीभगवानुवाच -
पृथुः पूर्वो राजराजः स्वायंभुवकुलोद्भवः ॥
तताप स तपो दिव्यं तस्येदं कुण्डमद्भुतम् ॥१६॥
अस्य पीत्वा जलं सद्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥
स्नात्वा तद्धाम परमं याति पार्थ नरेतरः ॥१७॥
श्रीनारद उवाच -
अत्रैव भगवान्साक्षात्तपोभूमिं जगाम ह ॥
सरूपास्तत्र नृत्यंति सर्वास्ता ह्यष्टसिद्धयः ॥१८॥
ता वीक्ष्य चोद्धवः प्राह भगवंतं सनातनम् ॥
उद्धव उवाच -
कस्येयं सुतपोभूमिर्मन्दराचलसन्निधौ ॥
मूर्तिमत्यो विराजंत्यः काः स्त्रियो वद हे प्रभो ॥१९॥
श्रीभगवानुवाच -
स्वायंभुवेन मनुना तपश्चात्र कृतं पुरा ॥
तस्येयं सुतपोभूमिरद्यापि श्रेयसी बहु ॥२०॥
सदात्रैव हि वर्तंते नारीरूपाष्टसिद्धयः ॥
अत्र प्राप्तस्य कस्यापि ततस्ताश्च भवंति हि ॥२१॥
अत्र क्षणेन तपसा देवत्वं याति मानवः ॥
तपोभूमेश्च माहात्म्यं वक्तुं नालं चतुर्मुखः ॥२२॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा भगवान्कृष्णः स्वसैन्यपरिवारितः ॥
जगाम प्रोत्कटान्देशान्दुन्दुभीन्नादयन्मुहुः ॥२३॥
हिरण्यकशिपुर्दैत्यो यत्र तेपे तपः पुरा ॥

यत्र लीलावती नाम वर्तते कांचनी पुरी ॥२४॥
लीलावतीश्वरः साक्षाद्वीतिहोत्रो हुतासनः ॥
नित्यं राज्यं प्रकुरुते मूर्तिमान् भुवि सुव्रतः ॥ २५॥
सोऽपि श्रीकृष्णचंद्राय पुरुषाय महात्मने ॥
बलिं दत्वा परां शश्वत्स्तुतिं चक्रे धनंजयः ॥२६॥
इत्थं पश्यन्देवदेवः सर्वं वर्षमिलावृतम् ॥
जगाम वेदनगरं जंबूद्वीपं मनोरमम् ॥२७॥
मूर्तिमान् यत्र निगमो दृश्यते सर्वदैव हि ॥
तत्सभायां सदा वाणी वीणापुस्तकधारिणी ॥२८॥
गायन्ती कृष्णचरितं सुभगं मंगलायनम् ॥
उर्वशीपूर्वचित्याद्या नृत्यंत्यप्सरसो नृप ॥२९॥
हावभावकटाक्षैश्च तोषयन्त्यः श्रुतीश्वरम् ॥
अहं विश्वावसुश्चैव तुंबरुश्च सुदर्शनः ॥३०॥
तथा चित्ररथो ह्येते वादित्राणि मुहुर्मुहुः ॥
वेणुवीणामृदङ्गानि मुरुयष्टियुतानि च ॥३१॥
तालदुन्दुभिभिः सार्द्धं वादयन्ति यथाविधि ॥
ह्रस्वदीर्घप्लुतोदात्तानुदात्तस्वरिता नृप ॥३२॥
सानुनासिकभेदश्च तथा निरनुनासिकः ॥
एतैरष्टादशैर्भेदैर्गीयन्ते श्रुतयः परैः ॥३३॥
मूर्तिमन्तो विराजंते तत्र वेदपुरे नृप ॥
अष्टौ तालाः स्वराः सप्त तथा ग्रामत्रयं नृप ॥३४॥
वसन्ति वेदनगरे मूर्तिमन्तः सदैव हि ॥
भैरवो मेघमल्लारो दीपको मालकंसकः ॥३५॥
श्रीरागश्चापि हिंडोलो रागाः षट् संप्रकीर्तिताः ॥
पञ्चभिश्च प्रियाभिश्च तनुजैरष्टभिः पृथक् ॥३६॥
मूर्तिमन्तस्तु ते तत्र विचरन्ति नरेश्वर ॥
भैरवो बभ्रूवर्णश्च मालकंसः शुकद्युतिः ॥३७॥
मयूरद्युतिसंयुक्तो मेघमल्लार एव हि ॥

सुवर्णाभो दीपकश्च श्रीरागोऽरुणवर्णभृत् ॥
हिंडोलो दिव्यहंसाभो राजते मिथिलेश्वर ॥३८॥

बहुलाश्व उवाच -

तालानां च स्वराणां च ग्रामाणां मुनिसत्तम ॥
नृत्यानां कति भेदा वै नामभिः सहितान् वद ॥३९॥

श्रीनारद उवाच -

रूपकश्चञ्चरीकश्च तालः परमठः स्मृतः ॥
विराटकमठश्चैव मल्लकश्च झटिज्जुटा ॥४०॥
निषादर्षभगांधार-षड्जमध्यमधैवताः ॥
पञ्चमश्चेत्यमी राजन् स्वराः सप्त प्रकीर्तिताः ॥४१॥
माधुर्यमथ गांधारं ध्रौव्यं ग्रामत्रयं स्मृतम् ॥
रासं च तांडवं नाट्यं गांधर्वं कैन्नरं तथा ॥४२॥
वैद्याधरं गौह्यकं च नृत्यमाक्रूरसं नृप ॥
हावभावानुभावैश्च दशभिश्चाष्टभेदवत् ॥४३॥
सारेगमपधनीति स्वरगम्यं पदं स्मृतम् ॥
एतत्ते कथितं राजन् किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥४४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे वेदनगरवर्णनं नाम त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४३॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४४



वेदादिकृत कृष्णस्तुतिः

बहुलाश्व उवाच -

रागिणीनां च नामानि वद देवऋषे मम ॥

तथा वै रागपुत्राणां त्वं परावरवित्तमः ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

कालेन देशभेदेन क्रियया स्वरमिश्रया ॥

भेदा बुधैः षट्पञ्चाशत्कोट्यो गीतस्य कीर्तिताः ॥२॥

अंतर्भेदा अनंताहि तेषां सन्ति नृपेश्वर ॥

विद्ध्येनं रागमानन्दं शब्दब्रह्ममयं हरिम् ॥३॥

तस्मान्मुख्याश्च भेदाः कौ वदिष्यामि तवाग्रतः ॥

भैरवी पिंगला शंकी लीलावत्यगरी तथा ॥४॥

भैरवस्यापि रागस्य रागिण्यः पञ्च कीर्तिताः ॥

महर्षिश्च समृद्धश्च पिंगलो मागधस्तथा ॥५॥

बिलावलश्च वैशाखो ललितः पञ्चमस्तथा ॥

भैरवस्याष्ट पुत्रा ये गीयंते च पृथक् पृथक् ॥६॥

चित्रा जयजयावंती विचित्रा कथिता पुनः ॥

वृजल्लार्ष्यंधकाकारी रागिण्योऽपि मनोहराः ॥७॥

मेघमल्लाररागस्य कथिता पञ्च मैथिल ॥

श्यामकारः सोरठश्च नटो डायन एव च ॥८॥

केदारो व्रजरंहस्यो जलधारस्तथैव च ॥

विहागश्चेत्यष्ट पुत्रा कथिताः पूर्वसूरिभिः ॥९॥

कंचुकी मंजरी टोडी गुर्जरी शाबरी तथा ॥१०॥

दीपकस्यापि रागस्य रागिण्यः पंच विश्रुताः ॥

कल्याणः शुभकामश्च गौडकल्याण एव च ॥११॥

कामरूपः कान्हरेति रामसंजीवनस्तथा ॥

सुखनामा मन्दहासः पुत्राश्चाष्टौ विदेहराट् ॥१२॥

रागस्य दीपकस्यापि कथिता रागपण्डितैः ॥

गांधारी वेदगांधारी धनाश्री स्वर्मणिस्तथा ॥१३॥

गुणागरीति रागिण्यः पञ्चैता मैथिलेश्वर ॥

मालकोशस्य रागस्य कथिता रागमण्डले ॥१४॥

मेघश्चमचलो मारुमाचारः कौशिकस्तथा ॥

चन्द्रहारो घुंघुटश्च विहारो नन्द एव च ॥॥१५॥

मालकोशस्य रागस्य चाष्टपुत्राः प्रकीर्तिताः ॥

वैराटि चैव कर्णाटी गौरी गौरावटी तथा ॥१६॥

चतुश्चन्द्रकला चैव रागिण्यः पञ्च विश्रुताः ॥

श्रीरागस्यापि राजेन्द्र कथिताः पूर्वसूरिभिः ॥१७॥

सारंगः सागरो गौरो मरुत्पञ्चशरस्तथा ॥

गोविन्दश्च हमीरश्च गीर्भीरश्च तथैव च ॥१८॥

श्रीरागस्यापि राजेन्द्र ह्यष्टौ पुत्रा मनोहराः ॥

वसन्ती ऐरजा हेरी तैलंगी सुन्दरी तथा ॥१९॥

हिंडोलस्यापि रागस्य रागिण्यः पञ्च विश्रुताः ॥

मंगलश्च वसन्तश्च विनोदः कुमुदस्तथा ॥२०॥

एवं च विहितो नाम विभासः स्वरमण्डलः ॥

पुत्राश्चाष्टौ समाख्याता मैथिलेन्द्र विचक्षणैः ॥२१॥

बहुलाश्व उवाच -

शब्दब्रह्म हरेः साक्षान्निगमस्य महात्मनः ॥

रागमण्डल इत्येवं हिंडोलस्य पृथक् पृथक् ॥२२॥

अंगानि वद मे देव कानि कानि महीतले ॥

श्रीनारद उवाच -

मुखं व्याकरणं प्रोक्तं पिंगलः पाद उच्यते ॥२३॥

मीमांसशास्त्रं हस्तौ च ज्योतिर्नेत्रं प्रकीर्तितम् ॥

आयुर्वेदः पृष्ठदेशो धनुर्वेद उरःस्थलम् ॥२४॥

गांधर्वं रसनं विद्धि मनो वैशेषिकं स्मृतम् ॥२५॥
सांख्यं बुद्धिरहंकारो न्यायवादः प्रकीर्तितः ॥
वेदांतं तस्य चित्तं हि वेदस्यापि महात्मनः ॥२६॥
रागरूपमिमं राजन् विहारं विद्धि मैथिल ॥
एतत्ते कथितं राजन् किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥२७॥
बहुलाश्व उवाच -
तस्मिन्वेदपुरे रम्ये किं चकार हरिः स्वयम् ॥
एतन्मे वद देवर्षे त्वं साक्षाद्दिव्यदर्शनः ॥२८॥
श्रीनारद उवाच -
आयांतं वेदनगरं श्रीकृष्णं यादवेश्वरम् ॥
निगमोऽपि बलिं नीत्वा सरस्वत्या तया सह ॥२९॥
गंधर्वैरप्सरोभिश्च ग्रामतालैः स्वरैः सह ॥
रागैः सभेदैः सहितः प्रणनाम कृतांजलिः ॥३०॥
प्रसन्नो भगवान्साक्षाद्देवदेवो जनार्दनः ॥
वेदं प्राह यदूनां च सर्वेषां शृण्वतां सताम् ३१॥
श्रीभगवानुवाच -
निगम त्वं वरं ब्रूहि यत्ते मनसि वर्तते ॥
दुर्लभं किं त्रिलोकेषु भक्तानां हर्षिते मयि ॥३२॥
वेद उवाच -
यदि देव प्रसन्नोऽसि सर्वे ये मे सुपार्षदाः ॥
तेषां देव निजं रूपं दर्शयात्र परेश्वर ॥३३॥
यद्रूपं ते च गोलोके स्वधाम्नि प्रस्फुरद्द्युतौ ॥
वृंदावने च तद्रासे तस्य दर्शनकांक्षिणः ॥३४॥
श्रीनारद उवाच -
श्रुत्वा वेदवचः कृष्णः परिपूर्णतमः स्वयम् ॥
स्वरूपं दर्शयामास राधया सहितं परम् ॥३५॥
तद्रूपं सुंदरं दृष्ट्वा सर्वे वै मूर्च्छनां गताः ॥
पूरिताः सात्त्विकैर्भावै-र्विस्मृत्य स्वतनोः सुखम् ॥३६॥

तदापि हर्षिताः सर्वे वादित्रैर्मधुरस्वनैः ॥
जगुस्तत्पुरतो राजन्ननृतुः पश्यतां सताम् ॥३७॥
यथा श्रुतं तथा दृष्टं माधुर्यं रूपमद्भुतम् ॥
तथैव चक्रुर्वेदाद्या वर्णनं मैथिलेश्वर ॥३८॥

वेद उवाच -

सज्ज्ञानमात्रं सदसत्परं बृह-
    च्छश्वत्प्रशांतं विभवं समं महत् ॥
त्वां ब्रह्म वंदे वसुदुर्गमं परां
    सदा स्वधाम्ना परिभूतकैतवम् ॥३९॥

सरस्वत्युवाच -

महः परं त्वां किल योगिनो विदुः
    सविग्रहं तत्र वदंति सात्वताः ॥
दृष्टं तु यत्ते पदयोर्द्वयं मे
    क्षेमस्य भूयान्महसामधीश्वरम् ॥४०॥

गन्धर्वा उचुः -

श्यामं च गौरं विदितं स्वधाम्ना
    कृतं त्वया धाम निजेच्छया हि ॥
विराजसे नित्यमलं च ताभ्यां
    घनो यथा मेचकदामिनीभ्याम् ॥४१॥

अप्सरस ऊचुः -

यथा तमालः कलधौतवल्ल्या
    घनो यथा चंचलया चकास्ति ॥
नीलोऽद्रिराजो निकषाश्मखन्या
    श्रीराधयाऽऽद्यस्तु तथा रमण्या ॥४२॥

ग्रामा ऊचुः -

यस्य पदस्य परागं शंभू रमा कविदेवैः ॥
इच्छति चेतासि राधा तं भज माधवपादम् ॥४३॥

ताला ऊचुः -

येन बलिः सद्विहरेत्तद्बलिमेव हरेत् ॥

तं भज पादं तु हरेश्चेतसि तप्ते कुहरे ॥४४॥

गाना ऊचुः -

ऊत्क्षिपंति बहिर्दुःखं सन्तो यच्छरणं गताः ॥

राधामाधवयोर्दिव्यं दधाम पदपंकजम् ॥४५॥

स्वरा ऊचुः -

शरद्विकचपंकजश्रियमतीव विद्वेषकं

मिलीन्दमुनिलेढितं कुलिशकजचिह्नावृतम् ॥

स्फुरत्कनकनूपुरं दलितभक्ततापत्रयं

चलद्द्युतिपदद्वयं हृदि दधामि राधापते ॥४६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे वेदादिस्तुतिवर्णनं नाम चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४४॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४५

https://sa.wikisource.org/s/wdf

< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

रागरागिणीकृतं कृष्णध्यानम्

श्रीनारद उवाच -

भैरवाद्या रागगणाः पुरः प्राप्ता हरेः प्रभोः ॥

रूपानुरूपावयवां तनुं दृष्ट्वातिहर्षिताः ॥१॥

यत्र यत्र च तेषां वै दृष्टिः प्राप्ता हरेस्तनौ ॥

तत्र स्थिता च निर्गन्तुं लावण्यान्न शशाक ह ॥२॥

अहो श्रीकृष्णचन्द्रस्य रूपमत्यद्‌भुतं हरेः ॥

दृष्टोपवर्णनं तस्य चक्रुस्तेऽपि पृथक् पृथक् ॥३॥

भैरव उवाच -

भज हरिजानुद्वयमिति लक्ष्मीः ॥

भजति सदांके कमलकराभ्याम् ॥४॥

मेघमल्लार उवाच -

ऊरू विष्णो रम्भाखंडौ हेमस्तंभौ ध्याये वंद्यौ ॥

ओजः पूर्णौ शोभायुक्तौ वस्त्रपीतौ कृष्णस्योभौ ॥५॥

दीपक उवाच -

सकलसुखकरं कनकरुचिधरम् ॥

प्रथितहरिपदं भजत कटितले ॥६॥

मालकोश उवाच -

कटी केशवाद्या हरेरस्ति तत्र

नृणां नेत्रयोर्दृष्टिमानं हरंति ॥

परं कंपिता मंदगच्छत्समीरैः

सुनम्रेण सा सर्वचेतोहरेत्थम् ॥७॥

श्रीराग उवाच -

नाभेः सरः पुष्करकुण्डवच्च

तल्लसत्त्रिवल्ल्यूर्मिमनोहरं पदम् ॥
रोमावलिप्रोज्झितकामकाननं
भजामि नित्यं हृदि राधिकापतेः ॥८॥
हिंडोल उवाच -
अक्षरपंक्तिः किंन्वलिपंक्तिः पिप्पलपत्रे मोहनमाला ॥
किं कमले यच्छ्यामलरेखा किं ह्युदरे रोमावलिरेखा ॥९॥
भैरवरागिण्य ऊचुः
पीतपटं यत्कृष्णहरेरिंद्रधनुर्वद्दीप्तियुतम् ॥
काञ्चनशिल्पैश्चारुचितद्भजन्नृणां दुःखहरम् ॥१०॥
भैरवपुत्रा ऊचुः
चतुःसमुद्रा इव विश्वपूरका आनन्ददा एव चतुष्पदार्थवत् ॥
ते बाहवो लोकवितानदण्डवज्जयन्ति भूधारणदिग्गजा इव ॥११॥
मेघमल्लाररागिण्य ऊचुः
अरुणबिंबफलद्युतिमण्डितं
भज हरेरधरं मधुरं मनः ॥
नवजपादलमल्लसुविग्रहं
सकलवल्लभभूमिपतेः प्रभोः ॥१२॥
मेघमल्लारपुत्रा ऊचुः
कर्पूरकेतकसुमौक्तिकहीरकाणां
श्रीखंडचंद्रचपलामृतमल्लिकानम् ॥
तेषां रुचेश्च परिभावमकारि पूर्वं
या दंतपंक्तिरमला स्मरतां परस्य ॥१३॥
दीपकरागिण्य ऊचुः
नयनयुगलजातं पातु नोऽहर्निशं ते
मदनशरपरोक्षं सर्वलावण्यदीक्षम् ॥
परिहृतसुरवृक्षं कोटिशो लक्षलक्षं
निजजनकृतरक्षं दानदक्षं कटाक्षम् ॥१४॥
दीपकपुत्रा ऊचुः

किं वा कुलिंगयुगलं नवपद्ममध्ये

दुःखक्षायाय वसतां निशितासियुग्मम् ॥

जैत्रं धनुर्जयति किं मकरध्वजस्य

भ्रूमण्डलं किमथ चंद्रमुखे परस्य ॥१५॥

मालकोशरागिण्य ऊचुः

परिनृत्यति इन्दुमंडले फणिपत्न्याविव लोलकुण्डले ॥

कमले मकरन्दनिर्भरे भ्रमरालीव सुगण्डमण्डले ॥१६॥

मालकोशपुत्रा ऊचुः

रविरेव खमण्डले किमु यदुभर्तुस्त्वथवा घने तडित् ॥

अधितिष्ठति गण्डमण्डलं द्युतिखण्डं कलधौतकुण्डलम् ॥१७॥

श्रीरागिण्य ऊचुः

कलिंगयोः खंजनयोः किलारादापत्यतां युद्धमभूदलीनाम् ॥

तेषां गतः कीर उषःप्रफुल्ले चकास्ति पद्मेऽरुणबिंबलिप्सुः ॥१८॥

श्रीरागपुत्रा ऊचुः

परिकरीकृतपीतपटं हरिं शिखिकिरीटनतीकृतकंधरम् ॥

लगुडवेणुकरं चलकुंडलं पटुतरं नतवेषधरं भजे ॥१९॥

हिंडोलरागिण्य ऊचुः

अतसीकुसुमोपमेयकांति-र्यमुनाकूलकदम्बमध्यवर्ती ॥

नवगोपवधूविहारशाली वनमाली वितनोतु मंगलानि ॥२०॥

हिंडोलपुत्रा ऊचुः -

हरे मत्समः पातकी नास्ति भूमौ तथा त्वत्समो नास्ति पापापहारी ॥

इति त्वां च मत्वा जगन्नाथदेवं यथेच्छा भवेत्ते तथा मां कुरु त्वम् ॥२१॥

श्रीनारद उवाच -

इति रागकृतं ध्यानं यः शृणोति पठेत्सदा ॥

तन्नेत्रगोचरो याति भगवान् भक्तवत्सलः ॥२२॥

इत्थं स्वं दर्शनं दत्वा वेदादिभ्यो हरिः स्वयम् ॥

बभूव पश्यतं तेषां शार्ङ्गपाणिश्चतुर्भुजः ॥२३॥

कृत्वा तु दर्शनं विष्णोर्गते देवे गणैः सह ॥

सैन्ये सुतं शंबरारिं स्थापयित्वा यदूत्तमम् ॥२४॥

द्वारकां स्वां पुरीं गंतुं मनश्चक्रे परात्परः ॥२५॥

मञ्जीरघंटाकलकिंकिणीकलं

सुकांस्यपात्रध्वनिना रथेन ॥

सुग्रीवमुख्यैः स च चञ्चलाश्वै-

र्नियोजितैर्मैथिल दारुकेण ॥२६॥

युतेन सद्रत्नमता श्रुतिस्वनैः

प्रभंजनैजद्गरुडध्वजेन ॥

विहाय तां वेदपुरीं परात्मा

ययौ पुरीं यादववृंदमंडिताम् ॥२७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे श्रीकृष्णध्यानवर्णनं नाम पंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४५॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४६




बलरामकृतं वसन्तमालतीपुरीकर्षणम्

अथ कृष्णे भगवति पुरीं द्वारावतीं गते ॥

प्रद्युम्नः सैनिकैः सार्द्धं नदं कामदुघं ययौ ॥१॥

शतयोजनविस्तीर्णा गंधर्वाणां मनोहरा ॥

वसंतमालति नाम्ना हेमरत्नमयी पुरी ॥२॥

लवंगलतिकाजालै-रेलाकाश्मीरदेशकैः ॥

जातीफलादिजावित्री-श्रीखंडपारिजातकैः ॥३॥

मत्तालिनादिता भृंगैः शब्दिता चित्रपक्षिभिः ॥

गंधर्वै राजिता भव्यैर्नागैर्भोगवती यथा ॥४॥

पतंगो नाम तत्रैव गंधर्वेशो महाबलः ॥

करोति राज्यं सुकृती शक्रवद्बलपौरुषम् ॥५॥

श्रुत्वा प्रद्युम्नमायातं दिग्जयार्थं विनिर्गतम् ॥

गंधर्वैरुद्भटैर्युक्तो युद्धं कर्तुं मनो दधे ॥६॥

रथाश्वगजवीरैश्च गंधर्वैर्दशकोटिभिः ॥

पतंग आगतो योद्धुं प्रद्युम्नस्यापि संमुखे ॥७॥

गंधर्वैर्यदुभिः सार्द्धं घोरं युद्धं बभूव ह ॥

भल्लैर्गदाभिः परिघैर्मुद्गरैस्तोमरर्ष्टिभिः ॥८॥

बाणांधकारे संजाते पतंगोऽतिरथो बली ॥

धनुष्टंकारयन् प्राप्तो जगर्ज घनवद्बली ॥९॥

गदो गदां समादाय बलदेवानुजो बली ॥

तद्बलं पोथयामास वज्रेणेंद्रो यथा गिरिन् ॥१०॥

गदस्य गदया केचिद्गंधर्वाः पतिता रणे ॥

रथाश्चूर्णीकृताः सर्वे मातंगा भिन्नमस्तकाः ॥११॥

अश्वारूढाः केऽपि वीराः पतिता रणमूर्द्धनि ॥

अधोमुखा ऊर्ध्वमुखा गंधर्वाश्छिन्नबाहवः ॥१२॥
क्षणमात्रेण तत्सैन्ये रुधिराणां नदी ह्यभूत् ॥
प्रमथा हरमालार्थं शिरांसि जगृहुर्मृधे ॥१३॥
सिंहारूढा भद्रकाली डाकिनी शतसंवृता ॥
कपालेनापि रुधिरं पिबंति दृश्यते मृधे ॥१४॥
एवं युद्धे गदकृते गन्धर्वाणां पलायताम् ॥
गंधर्वेशस्तदा प्राप्तो हस्तिलक्षबलान्वितः ॥१५॥
गदं तताड गदया पतंगो हृदि मैथिल ॥
गदोऽपि तं स्वगदया पतंगं हृदि चौजसा ॥१६॥
तयोश्च गदया युद्धं बभूव घटिकाद्वयम् ॥
विस्फुलिंगान् क्षरंत्यौ द्वे गदे चूर्णीबभूवतुः ॥१७॥
लक्षभारमयीं गुर्वीं गदामादाय सत्वरम् ॥
गदं तताड शिरसि पतंगो रणदुर्मदः ॥१८॥
गदाप्रहारेण गदः क्षणं मूर्छामवाप ह ॥
एवं कृते घोरमृधे पतंगेन महात्मना ॥१९॥
तदैव द्वारकापुर्य्यास्तेजः संघट्टमागतम् ॥
ददृशुर्यादवाः सर्वे कोटिमार्तंडसन्निभम् ॥२०॥
तस्मिंस्तेजसि गौरांगो बलदेवो महाबलः ॥
आविर्बभूव सहसा भगवान् भक्तवत्सलः ॥२१॥
गंधर्वाणां बलं सर्वं समाकृष्य हलेन वै ॥
तताड मुसलं क्रुद्धो बलो नीलांबरो बली ॥२२॥
रथान् गजांस्तुरंगांश्च वीराः शस्त्रभृतां वराः ॥
निपेतुर्युगपत्सर्वे चूर्णिताश्चोपला इव ॥२३॥
पतंगो विरथस्तस्माद्भीतभीतः पुरीं ययौ ॥
पुनर्योद्धुं यादवैश्च सेनाव्यूहं चकार ह ॥२४॥
शतयोजनविस्तीर्णां गंधर्वाणां महापुरीम् ॥
वसंतमालतीं सर्वामुद्विदार्य हलेन वै ॥२५॥
विचकर्ष बलः क्रुद्धो नदे कामदुघे नृप ॥

हाहाकारस्तदैवासीन्नगर्यां पतितैर्गृहे ॥२६॥

तिर्यक्पोतमिवाघूर्णां नगरी वीक्ष्य सत्वरम् ॥

पतंगः सर्वगंधर्वैर्हेषितः सन्कृतांजलिः ॥२७॥

खचिद्धेमसुवर्णानां मुक्तातोरणशालिनाम् ॥

दशयोजनविस्तीर्णीकृतानां विश्वकर्मणा ॥२८॥

कामगानां पताकाभिर्युतानां कुंभकोटिभिः ॥

सहस्रार्कप्रकाशानां विमानानां द्विलक्षकम् ॥२९॥

चतुर्लक्षं गवां चैव तुरंगाणां दशार्बुदम् ॥

एलालवंगकाश्मीरजातीफलफलैः सह ॥३०॥

सुधाफलानां दिव्यानां कोटिशो भाजनानि च ॥

नीत्वा बलिं समादाय दत्वा नत्वा प्रधर्षितः ॥३१॥

कृताञ्जलिः प्राह बलं बलभद्रप्रसादवित् ॥

पतंग उवाच -

राम राम महावीर्य न जाने तव विक्रमम् ॥

यस्यैकमूर्ध्नि तिलकं दृश्यते भूमिमंडलम् ॥३२॥

देवाधिदेव भगवन् कामपाल नमोऽस्तु ते ॥

नमोऽनंताय शेषाय साक्षाद्रामाय ते नमः ॥३३॥

जयजयाच्युत देव परात्पर

स्वयमनंतदिगंतगतश्रुते ॥

सुरमुनींद्रफणींद्रवराय ते

मुसलिने बलिनै हलिने नमः ॥३४॥

श्रीनारद उवाच -

एवं स्तुतः पतंगेन बलभद्रो महाबलः ॥

प्रसन्नचेता गंधर्वं मा भैष्टेत्यभयं ददौ ॥३५॥

स्थापयित्वा बले कार्ष्णिं प्रणतं यादवेश्वरः ॥

यादवैः प्रस्तुतः शीघ्रं पुरीं द्वारावतीं ययौ ॥३६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे वसंतमालतीकर्षणं नाम षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४६॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४७




शक्रसखासहितं प्रद्युम्नस्य युद्धम्

श्रीनारद उवाच -

प्रद्युम्नोऽथ महावीरो नादयन् जयदुन्दुभिम् ॥

यदुभिः सैनिकैः सार्द्धं मधुधारातटं ययौ ॥१॥

सुवर्णाद्रितटीभूते वने वैश्रवसे शुभे ॥

सुवर्णवर्णहंसाढ्ये कांचनीलतिकावृते ॥२॥

हेमावतीषु द्रोणीषु देवदुर्गासु मैथिल ॥

दानवानामगम्यासु गंगावेत्रवतीषु च ॥३॥

दानवेभ्यः प्रभीतानां क्वचित्स्वर्गात्पलायिनाम् ॥

अष्टानां लोकपालानां निधयो यत्र संति हि ॥४॥

तत्र शक्रसखो देव आधिपत्याभिरक्षकः ॥

श्रुत्वाऽऽगतं च प्रद्युम्नं युद्धं कर्तुं मनो दधे ॥५॥

प्रद्युम्नप्रेषितः साक्षादुद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥

पप्रच्छ दृष्टमार्गैश्च जनैस्तस्य पुरं ययौ ॥६॥

नत्वा देवं शक्रसखं सभायामुद्धवः प्रभुः ॥

प्रद्युम्नकथितं प्राह विस्तरान्मंत्रिणां वरः ॥७॥

उद्धव उवाच -

उग्रसेनो यादवेंद्रो द्वारकेशो नृपेश्वरः ॥

जंबूद्वीपनृपान् जित्वा राजसूयं करिष्यति ॥८॥

तेन प्रणोदितो जेतुं रुक्मिणीनंदनो बली ॥

जित्वा स भारतादीनि खंडानि स्वस्य तेजसा ॥९॥

अद्यैवेलावृतं प्राप्तो जेतुं कार्ष्णिर्महाबलः ॥

तस्मै यच्छ बलिं शीघ्रं कुलकौशलहेतवे ॥

न चेद्युद्धं हि भवता राजन्सर्वविदां वर ॥१०॥

शक्रसख उवाच -

शृणु दूत सदा देवैः पूजितोऽहं नरैः किमु ॥

सिद्धोऽहं वै महावीरो नागलक्षसमो बले ॥११॥

अष्टानां लोकपालानामाधिपत्याभिरक्षकः ॥

कुबेर इव कोशाढ्यः पुरंदर इवोद्भटः ॥१२॥

उग्रसेनेन दातव्यं मह्यं चोपायनं परम् ॥

पुरा तस्मै न दास्यामि यदुराजाय भूभृते ॥१३॥

उद्धव उवाच -

यथा तिरस्कृतिं प्राप्तः कुबेरो यदुतेजसा ॥

यथा शृङ्गारतिलकश्चैत्रदेशाधिपो बली ॥१४॥

शुभांगो हरिवर्षेश उत्तरेशो गुणाकरः ॥

यथा दैत्यसखो राजा लंकेशो राक्षसेश्वरः ।१५॥

संवत्सरः केतुमालः शकुन्याद्या महासुराः ॥

तथाभूतस्त्वं हि राजन् बलिं तस्मै प्रदास्यसि ॥१६॥

श्रीनारद उवाच -

इत्युद्धववचः श्रुत्वा क्रुद्धः शक्रसखो बली ॥

उद्धवं प्रत्युवाचाथ शृणु भागवतोत्तम ॥१७॥

यावद्बलिं प्रदस्यामि तावत्त्वं संस्थितो भव ॥

अन्यथा ते गतिर्नास्ति सत्यं सत्यं महामते ॥१८॥

उद्धव उवाच -

वयं तु मंत्रिप्रवराः पूर्णज्ञानप्रदा वराः ॥

मच्छिक्षणं न मन्यंते तेषां नो मंगलं भवेत् ॥१९॥

श्रीनारद उवाच -

एवं स दृष्टरोधेन रोधयामास चोद्धवम् ॥

उद्धवं नागतं राजन् यदूनामनुशोचताम् ॥२०॥

दिनानि कतिचित्तत्र व्यतीयुस्तमपश्यताम् ॥

मन्मुखात्तदुपाकर्ण्य प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ॥२१॥

जेतुं शक्रसखं प्रागात्त्रिपुरं त्र्यम्बको यथा ॥

यदुभिर्भ्रातृभिः सार्द्धं स सैन्यपरिवारितः ॥२२॥
सुवर्णाद्रिगुहाद्वारात्संप्राप्तो मकरध्वजः ॥
वीरकोदण्डटंकारैर्दुन्दुभिध्वनिमिश्रितैः ॥२३॥
अश्वहेषैर्हस्तिनादैर्विनेदुश्च दिशो दश ॥
सैन्यपादरजोभिश्च युयुधे यादवैः सह ॥२४॥
बभूव तुमुलं युद्धं छादितं व्योममंडलम् ॥
वीक्ष्य सर्वे मेरुदेवा भयं प्रापुर्नृपेश्वर ॥२५॥
अथ शक्रसखः क्रुद्धो रथारूढो महाबलः ॥
अक्षौहिणीभिर्दशभिर्युयुधे यादवैः सह ॥२६॥
बभूव तुमुलं युद्धं देवानां यदुभिः सह ॥
प्राकृतप्रलये राजन्नुदधीनां ध्वनिर्यथा ॥२७॥
शस्त्रांधकारे संजाते सारणो रोहिणीसुतः ॥
बलदेवानुजो वीरो दंशितो गजसंस्थितः ॥२८॥
सर्वेषामग्रतः प्राप्तो धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥
तद्बलं पोथयामास बाणैः कोदंडनिर्गतैः ॥२९॥
श्रीसारणस्य बाणौघैः केचिद्वीरा द्विधाकृताः ॥
तिर्यग्भूता रथा युद्धे निपेतुः पादपा इव ॥३०॥
गजानां भिन्नकुंभानां मौक्तिकान्यपतंस्तदा ।
बाणान्धकारे संजाते रात्रौ तारागणा इव ॥३१॥
संछिद्यमानैरश्वैश्च वीरैर्नागै रणांगणम् ॥
बभौ भूतगणैर्युक्तं यथाऽऽक्रीडमुमापतेः ॥३२॥
सारणस्य बलं दृष्ट्वा सर्वे देवाः पलायिताः ॥
संछिन्नभिन्नकोदंडा अभितः शीर्णकंचुकाः ॥३३॥
पलायमानं स्वबलं दृष्ट्वा शक्रसखो बली ॥
धनुष्टंकारयन्प्राप्तो जगर्ज घनवद्बलात् ॥३४॥
अर्जुनं दशभिर्बाणैर्विंशत्या भानुमेव च ॥
सांबं बाणशतैर्युद्धेऽनिरुद्धं च शतैः शरैः ॥३५॥
द्विशतैश्च गदं वीरं सहस्रैः सारणं तथा ॥

तताड समरे वीरो धन्वी शक्रसखो बली ॥३६॥

तद्बाणैः सरथा वीरा बभ्रमुर्घटिकाद्वयम् ॥

चक्रवत्कुंभकारस्य तदद्भूतमिवाभवत् ॥३७॥

हयाश्च पंचतां प्राप्ताः श्लथद्बंधा रथा भ्रमात् ॥

रथिनः खिन्नमनसः सूत मूर्च्छां गता मृधे ॥३८॥

स चान्यं रथमारुह्य धनुष्टंकारयन्बलात् ॥

धनुः शक्रसखस्यापि चिच्छेद दशभीः शरैः ॥३९॥

द्वाभ्यां सूतं शतैरश्वान्सहस्रैस्तद्रथं शरैः ॥

चूर्णयामास राजेन्द्र सांबो जांबवतीसुतः ॥४०॥

स च्छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ॥

नागेंद्रं मत्तमारुह्य शूलं जग्राह रोषतः ॥४१॥

विव्याध सांबं शूलेन हृदि शक्रसखो बली ॥

तेन घातेन सांबोऽपि किंचिद्व्याकुलमानसः ॥४२॥

योजने पादविक्षेपं कज्जलाद्रिसमप्रभम् ॥

चतुर्योजनमुच्चांगं योजनार्द्धरदद्वयम् ॥४३॥

महच्चीत्कारं कुर्वंतं त्रिशूण्डादंडमंडलैः ॥

श्रृंखले पातयंतं तं चतुर्योजनविस्तृतैः ॥४४॥

गजान् वीरान्मर्दयंतं रथानश्वानितस्ततः ॥

दंतैः पादैर्घातयंतं कालांतकयमोपमम् ॥४५॥

आगतं वीक्ष्य नागेंद्रं शत्रुणा नोदितं परम् ॥

विचरंतं मृधाद्भीता यदुसेना विदुद्रुवुः ॥४६॥

गदो गदां समादाय बलदेवानुजो बली ॥

जघान तद्गजं कुंभे गदया वज्रकल्पया ॥४७॥

तद्घातभिन्नकुंभो हि गजो युद्धे पपात ह ॥

छिन्नपक्षो यथा शैलस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥४८॥

अथ शक्रसखो यावद्गदां जग्राह रोषतः ॥

तावत्तताड गदया गदः शक्रसखं हृदि ॥४९॥

तेन घातेन सगजो पतितो मूर्छितोऽभवत् ॥

पुनरुत्थाय स गदं भुजाभ्यां जगृहे मृधे ॥५०॥

गदशक्रसखौ युद्धे युयुधाते परस्परम् ॥

रंगे मल्लाविव वन्ये वन्यौ तौ वारणाविव ।५१॥

भुजाभ्यां तं समुत्थाप्य बलदेवानुजो बली ॥

चिक्षेप तत्पुरे वीरं बलात्तं शतयोजनम् ॥५२॥

तदा जयजयारावो यदुसैन्ये बभूव ह ॥

जयदुन्दुभयो नेदुः प्रशशंसुर्मुहुर्जनाः ॥५३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे शक्रसखयुद्धं नाम सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४७॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४८

https://sa.wikisource.org/s/wch
< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

प्रद्युम्नस्य द्वारकाप्रत्यावर्तनम्

श्रीनारद उवाच -

स्वपुरे पतितो मूर्च्छां गतः शक्रसखो भृशम् ॥

उत्तस्थौ च क्षणं तत्र किंचिद्व्याकुलमानसः ॥१॥

अथ कार्ष्णिं परं ब्रह्म ज्ञात्वा शक्रसखस्त्वरन् ॥

स्वसकाशाद्बलं नीत्वा यदूनां च बलं ययौ ॥२॥

ऐरावतकुलेभाश्च त्रिशुंडा दंडदंतिनः ॥

चतुर्दंता श्वेतवर्णाः सहस्राणि मदच्युतः ॥३॥

हेमाद्रिप्रभवा नागा योजनद्वयविग्रहाः ॥

कोटिशः पर्वताकारा उन्मत्ता दिग्गजा इव ॥४॥

दिव्यास्या दिव्यगतयः कोटिशः कोटिशो नृप ॥

शतार्बुदा रथा दिव्याः शातकौंभमयाः पराः ॥५॥

अयुतानि विमानानां योजनद्वयशालिनाम् ॥

नियुतं कामधेनूनां पारिजातसहस्रकम् ॥६॥

करिदन्तखचित्स्तंभ-हेमरत्नखचित्पदाः ॥

मुक्तास्तडागसंवृद्धा गुणयंत्रस्फुरत्प्रभाः ॥७॥

मल्लिकामकरन्दार्द्राः शिरीषकुसुमाकुलाः ॥

पयःफेननिभाः शय्याः कोटिशः सोपबर्हणाः ॥८॥

वितानानि विचित्राणि भित्तिवस्त्राणि कोटिशः ॥

आसनानि मृदुस्पर्श-चित्रवर्णानि सर्वशः ॥९॥

दीर्घाणि चोपबर्हाणि विश्वकर्मकृतानि च ॥

मुक्तास्तबकहेमाद्यैः खचितानि सहस्रशः ॥१०॥

सहस्रशो जवनिकाः शिबिकाश्चैव कोटिशः ॥

छत्राणां चामराणां च दिव्यसिंहासनैः सह ॥११॥

व्यजनानां तथा कोटी राज्यश्रीभूषणानि च ॥
पीयूषाणां द्रोणकोटिः सुधर्मा च सभा तथा ॥१२॥
एवं च सर्वतोभद्रपद्मानीति सहस्रकम् ॥
हीरकाणां च हरितां मुक्तानां च तथैव हि ॥१३॥
गोमेदानां कोटिभारा नीलकानां तथैव च ॥
अदित्यचंद्रकांतीनां वैदूर्याणां सहस्रशः ॥१४॥
स्यमन्तकमणीनां च कोटिभाराः समागताः ॥
तथा वै पद्मरागाणां भारा विद्ध्यर्बुदं नृप ॥१५॥
जांबूनदसुवर्णानां हाटकानां तथैव च ॥
सुवर्णाद्रिसुवर्णानां कोटिभारश्च कोटिशः ॥१६॥
राज्यं नवविधीन्सर्वान्देवानां मैथिलेश्वर ॥
अष्टानां लोकपालानामाधिपत्याधिरक्षकः ॥१७॥
नीत्वोद्धवं शक्रसखो दत्त्वैवं बलिमद्भुतम् ॥
कौशल्यहेतवे कार्ष्णिं प्रणनाम कृतांजलिः ॥१८॥
तस्मै तुष्टः शंबरारिः प्रददौ रत्नमालिकाम् ॥
संस्थाप्य राज्ये तं राजन्नेषा हि प्रकृतिः सताम् ॥१९॥
इत्थं शक्रसखं जित्वा प्रद्युम्नाय बलिं ददौ ॥
शिबिराणां समूहोऽभूदरुणोदानदीमनु ॥२०॥
महाधनखचिद्भिश्च वितानैः शतयोजनम् ॥
पतत्पताकैर्दिव्याभैर्भून्यस्तविजयध्वजैः ॥२१॥
विरेजे शिबिरव्यूहो लहरीभिः पयोदधिः ॥
आकाशादागतं तत्र गजारूढं पुरन्दरम् ॥२२॥
ससैन्यं सहसा राजन्दुंदुभिध्वनिसंयुतम् ॥
संवीक्ष्य वेगतो वीरा जगृहुः शस्त्रसंहतिम् ॥२३॥
पुनरिन्द्रं च तं ज्ञात्वा बभूवुर्हर्षिता नृपाः ॥
श्रीप्रद्युम्नं सभामध्ये कथयन्मघवा तदा ॥२४॥
शृणु राजन्महाबाहो त्वं परावरवित्तमः ॥
लीलावती नाम पुरी शुभा हेमाद्रिसानुषु ॥२५॥

विद्याधरेशः सुकृती तत्र राज्यं करोति हि ॥
तत्कन्या सुंदरीनामा शतचन्द्रनिभा शुभा ॥२६॥
आगता देवताः सर्वास्तस्या राजन्स्वयंवरे ॥
लोकपालास्तथा सर्वे संप्राप्ता दिव्यविग्रहाः ॥२७॥
यं दृष्ट्वा मूर्च्छिताहं स्यां स मे भर्ता भविष्यति ॥
गिरेत्येवं प्रजल्पंती सुंदरं वरमिच्छती ॥२८॥
तत्रापि गच्छ सहसा भ्रातृभिः सह कौतुके ॥
स्वयंवरं पश्य वरं देवलोकैश्च मण्डितम् ॥२९॥
श्रीनारद उवाच -
तच्छ्रुत्वा भगवान्कार्ष्णि-र्यादवैर्भ्रातृभिः सह ॥
पुरन्दरेण सहसा पुरीं लीलावतीं ययौ ॥३०॥
विशालाजिरसंयुक्ते खचिद्रत्नमनोहरे ॥
चन्दनागुरुकस्तूरीकुंकुमद्रवचर्चिते ॥३१॥
मुक्तायुक्तैस्तोरणैश्च वितानैः सुमहाधनैः ॥
जांबूनदासनैः साक्षादिंद्रलोक इवापरे ॥३२॥
तस्मिन्स्वयंवरे तस्थौ प्रद्युम्नो दिव्य आसने ॥
गिरिशशृङ्गे यथा सिंहः सर्वेषां पश्यतां नृप ॥३३॥
व्रजेशा मुनयस्तत्र देवा रुद्रगणास्तथा ॥
मरुतो रवयश्चैव वसवो ह्यग्नयोऽश्विनौ ॥३४॥
यमोऽथ वरुणः सोमो धनदः शक्र एव हि ॥
सिद्धा विद्याधराश्चैव गंधर्वः किन्नरास्तथा ॥३५॥
अन्ये समागताः सर्वे रत्नाभरणभूषिताः ॥
जहुर्वैवाहिकीमाशां प्रद्युम्नं वीक्ष्य मैथिल ॥३६॥
सा सुंदरी तत्र सुरत्नमालया
रतिं च रंभां क्षिपतीव निर्गता ॥
वाणी रमां रुपवतीं पुलोमजां
विडंबयन्तीव बभौ वरांगना ॥३७॥
यां वीक्ष्य सर्वेषु सदःसु सर्वतो

मोहं प्रयातेषु तथैव मैथिल ॥
श्रीः सर्वलोकस्य च पश्यतो वरं
विचिन्वती सा चपलेव चांबुदम् ॥३८॥
दिव्यांबरं पद्मदलायतेक्षणं
प्रद्युम्नवीरं नरलोकसुन्दरम् ॥
समेत्य मूर्च्छां समवाप सुन्दरी
विद्याधरी सा पुनराप संज्ञाम् ॥३९॥
समुत्थिता सात्वतहर्षविह्वला
तस्थौ सुमालां विनिधाय तद्गले ॥
विद्याधरेशः सुकृती च सुन्दरीं
सुतां ददौ मैथिल शंबरारये ॥४०॥
नदत्सु तूर्य्येषु तदैव निर्जरा
न सेहिरे वीक्ष्य विवाहमंगलम् ॥
तं सर्वतः संरुरुधुः स्वयंवरं
प्रचण्डमेघा इव भास्करं परम् ॥४१॥
क्रोधावृतांस्तानमरान्धनुर्धरान्
मदोद्धतान् वीक्ष्य हरेः स्वयंवरम् ॥
श्रीकृष्णदत्तं सशरं धनुः स्वयं
वरं गृहीत्वा यदुभिर्जगर्ज ह ॥४२॥
तच्चापमुक्तैर्विशिखैः स्फुरत्प्रभै-
श्छिन्नायुधा मैथिल शीर्णकञ्चुकाः ॥
विदुद्रुवुस्ते च दिशो दशामरा
नीहारमेघा इव सूर्यरश्मिभिः ॥४३॥
प्रद्युम्नो भगवान्साक्षादित्थं जित्वा स्वयंवरम् ॥
विजित्येलावृतं खंडं भारतं गंतुमुद्यतः ॥४४॥
भ्रातृभिर्यदुभिः सैन्यैः सर्वमंत्रिजनैः सह ॥
आययौ भारतं खंडं नादयन् जयदुन्दुभीन् ॥४५॥
पश्यन्देशाननेकांश्च जंबूद्वीपजयो बली ॥

आनर्तान्द्वारकान्देशान् प्राप्तोऽभूत्स हरेः सुतः ॥४६॥
प्रद्युम्नप्रेषितः साक्षादुद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥
प्रणनामोग्रसेनं तं सभायां श्रीहरिं बली ॥४७॥
वर्षे वर्षेऽपि यज्जातं जंबुद्विपजयं तथा ॥
तत्सर्वं हि यथायोग्यं कथयामास चोद्धवः ॥४८॥
श्रीकृष्णबलदेवाभ्यां सर्वैर्वृद्धजनैः सह ॥
प्रद्युम्नं तं समानेतुमुग्रसेनो विनिर्गतः ॥४९॥
गीतवादित्रघोषेण ब्रह्मघोषेण भूयसा ॥
मुक्तावर्षैर्लाजपुष्पैः पाठारावैः सुमंगलैः ॥५०॥
वारणेन्द्रं पुरस्कृत्य सौवर्णैः कलशैर्नृप ॥
गंधर्वैर्वारमुख्याभिः शंखदुन्दुभिवेणुभिः ॥५१॥
गंधाक्षतैर्हेमपात्रैः पुष्पधूपैर्यवांकुरैः ॥
उग्रसेनः शंबरारेः संमुखं चाजगाम ह ॥५२॥
खड्गं नीत्वोग्रसेनस्य पुरो धृत्वा कृतांजलिः ॥
ननाम कार्ष्णिर्यदुभिर्भ्रातृभिः सह मैथिल ॥५३॥
श्रीकृष्णं सबलं नत्वा सर्वान् वृद्धान्प्रणम्य च ॥
गर्गाचार्यं ननामाशु प्रद्युम्नो मीनकेतनः ॥५४॥
संश्लाघ्याभ्यर्च्य विधिवद्ब्राह्मणैर्वेदसूक्तिभिः ॥
आरोप्य वारणे कार्ष्णिमुग्रसेनः पुरीं ययौ ॥५५॥
मंगलं द्वारकायां च सर्वत्राभूद्गृहे गृहे ॥
इत्थं नृप ते कथितं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥५६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे प्रद्युम्नद्वारकागमनं नामाष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४८॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ४९

https://sa.wikisource.org/s/wed

< गर्गसंहिता | खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)

राजसूययज्ञे उग्रसेनकृतं स्वजननिमन्त्रणम्

बहुलाश्व उवाच -

कथं चकार विधिवद्राजसूयाध्वरं नृपः ॥

एतन्मे ब्रूही विप्रेन्द्र त्वं परावरवित्तमः ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

अथोग्रसेनो नृपतिः सर्वधर्मभृतां वरः ॥

श्रीकृष्णेन सहायेन क्रतुराजं चकार ह ॥२॥

गर्गाद्यदुकुलाचार्यान्मुहूर्तं बोध्य यत्नतः ॥

बंधुभ्यः प्रददौ राजन्सुहृद्भ्योऽपि निमंत्रणम् ॥३॥

भक्त्या परमयाऽऽहूता ऋषयो मुनयो द्विजाः ॥

आजग्मुर्द्वारकां सर्वे पुत्रशिष्यैः समावृताः ॥४॥

वेदव्यासः शुकः साक्षान्मैत्रेयोऽथ पराशरः ॥

पैलः सुमंतुर्दुर्वासा वैशंपायन इत्यपि ॥५॥

जैमिनिर्भार्गवो रामो दत्तात्रेयोऽसितो मुनिः ॥

अंगिरा वामदेवोऽत्रिर्वसिष्ठः कण्व एव च ॥६॥

विश्वामित्रः शतानन्दो भारद्वाजोऽथ गौतमः ॥

कपिलः सनकाद्याश्च विभांडश्च पतञ्जलिः ॥७॥

द्रोणः कृपः प्राड्विपाकः शांडिल्यो मुनिसत्तमः ॥

अन्ये च मुनयो राजन्सशिष्याश्च समागताः ॥८॥

ब्रह्मा शिवो जंभभेदी देवा रुद्रगणास्तथा ॥

आदित्या मरुतः सर्वे वसवो ह्यग्नयोऽश्विनौ ॥९॥

यमोऽथ वरुणः सोमो धनदो गणनायकः ॥

सिद्धा विद्याधराश्चैव गंधर्वाः किन्नरादयः ॥१०॥

गंधर्वाप्सरसः सर्वा विद्याधर्य्यः समागताः ॥

वेताला दानवा दैत्याः प्रल्हादो बलिना सह ॥११॥
रक्षोभिर्भीषणैः सार्द्धं लंकाधीशो विभीषणः ॥
सर्वैश्च वानरैः सार्द्धं हनुमान् वायुनन्दनः ॥१२॥
ऋक्षैश्च दंष्ट्रिभिः सार्द्धं जांबवानृक्षराड्बली ॥
सर्वैश्च पक्षिभिः सार्द्धं गरुडः पक्षिराड्बली ॥१३॥
सर्वैः सरीसृपैः सार्द्धं वासुकिर्नागराड्बली ॥
गोरूपधारिणी पृथ्वी सर्वाभिः कामधेनुभिः ॥१४॥
सर्वैः शैलैर्मूर्तिमद्भिः सुमेरुश्च हिमाचलः ॥
गुल्मवृक्षलताभिश्च वटः साक्षात्प्रयागराट् ॥१५॥
महानदीभिः सहिता श्रीगंगा यमुनानदी ॥
पारावाराः सप्त तथा रत्नोपायनसंयुताः ॥१६॥
आजग्मुरुग्रसेनस्य राजसूयस्य चाध्वरे ॥
सप्तस्वरास्त्रयो ग्रामा नवारण्या नवोषराः ॥१७॥
चतुर्दशैव गुह्यानि विख्यातानि महीतले ॥
तीर्थराजः प्रयागश्च पुष्करं बद्रिकाश्रमः ॥१८॥
सिद्धाश्रमो विनशनं कुण्डैः सर्वैः सरोवरैः ॥
वनानि दण्डकादीनि सर्वैश्चोपवनैः सह ॥१९॥
क्षेत्रैः समग्रैर्विमलैरेते तत्र समाययुः ॥
श्रीमद्गोवर्धनो नाम गिरिराजो व्रजाद्धरिम् ॥२०॥
वृन्दावनव्रजवनैः सरः कुण्डैः समाययौ ॥
कीर्तिर्यशोमतिः साक्षाद्गोपीभिर्गोपिकेश्वरी ॥२१॥
श्रीराधा शिबिकारूढा सखीसंघैश्च कोटिभिः ॥
शतयूथश्च गोपीनां द्वारकां प्रययौ मुदा ॥२२॥
तासां वासो यत्र यत्र गोपीभूमिश्च साभवत् ॥
तदंगराज संजातं गोपीचन्दनमेव हि ॥२३॥
गोपीचंदनलिप्तांगो नरो नारायणो भवेत् ॥
चतुर्वर्णास्तथा सर्वे आजग्मुस्तस्य चाध्वरे ॥२४॥
धृतराष्ट्रो बुद्धिचक्षुः साक्षदद्दुर्योधनः कलिः ॥

शाल्वो भीष्मश्च कर्णश्च कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः ॥२५॥

भीमोऽर्जुनोऽथ नकुलः सहदेवस्तथापरे ॥

दमघोषो वृद्धशर्मा जयसेनो महानृपः ॥२६॥

धृष्टकेतुर्भीष्मकश्च नाग्नजित्कौशलेश्वरः ॥

बृहत्सेनो धृतिः साक्षान्मैथिलेशः पितामहः ॥२६॥

अन्येऽपि तत्र राजानः सुहृत्संबंधिबांधवाः ॥

सहस्त्रीभिस्तथा पौत्रैः पुत्रैराजग्मुरध्वरम् ॥२८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे स्वजननिमंत्रणं नामैकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥४९॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ७ (विश्वजित्खण्डः)/अध्यायः ५०



उग्रसेनस्य राजसूयमहोत्सवम्

श्रीनारद उवाच -

अर्थसिद्धेरिव द्वारे रैवताद्रिसमुद्रयोः ॥

मध्ये पिंडारके क्षेत्रे यज्ञारंभो बभूव ह ॥१॥

पञ्चयोजनविस्तीर्णः कुण्डोऽभूद्यस्य चाध्वरे ॥

योजनं ब्रह्मकुण्डस्तु गव्यूतिः पञ्च कुण्डकाः ॥२॥

मेखलागर्त्तविस्तारवेदीभिनिर्मिताः शुभाः ॥

सहस्रहस्तमुच्चांगो यज्ञस्तंभो बभौ महान् ॥३॥

पञ्चयोजनविस्तीर्णः सौवर्णो यज्ञमंडपः ॥

वितानतोरणे रेजे कदलीखंडमण्डितः ॥४॥

भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकैः ॥

देवैश्च सहितो राजा बभौ शक्र इवाध्वरे ॥५॥

यज्ञावतारः श्रीकृष्णः परिपूर्णतमोऽध्वरे ॥

बभौ पुत्रैश्च पौत्रैश्च परमात्मेव भूतिभिः ॥६॥

महासंभृतसंभारे राजसूयेऽध्वरे वरे ॥

गर्गाचार्यं गुरुं कृत्वा यदुराजो हि दीक्षितः ॥७॥

होतारो दश लक्षाणि दश लक्षाणि दीक्षिताः॥

अध्वर्य्यवः पञ्चलक्ष-मुद्गातारस्तथापरे ॥८॥

हस्तिशुण्डासमा धारा भुक्त्वाऽऽज्यस्य हुताशनः ॥

अजीर्णं प्राप्य तद्यज्ञे चित्रं विबुध मैथिल ॥९॥

केऽपि जीवास्त्रिलोक्यां तु न बभूवुर्बुभुक्षिताः ॥

सर्वे देवास्तु सोमेन ह्यजीर्णत्वमुपागताः ॥१०॥

रुचिमत्या धर्मपत्न्योग्रसेनो यदुराड् बली ॥

अध्वरावभृथस्नानं तीर्थे पिंडारकेऽकरोत् ॥११॥

व्यासाद्यैर्मुनिभिः स्नातो विधिवद्वेदसूक्तिभिः ॥
यथा दक्षिणया यज्ञो रुचिमत्या बभौ नृप ॥१२॥
देवदुन्दुभयो नेदुर्नरदुन्दुभयस्तथा ॥
उग्रसेनोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥१३॥
गजानां हेमभाराणां नियुतानि चतुर्दश ॥
शतार्बुदं हयानां तु यज्ञांते दक्षिणां पराम् ॥१४॥
कोटिशो नवरत्नानां महाहारांबरैः सह ॥
गर्गाचार्याय मुनये गृहोपस्करसंयुताम् ॥१५॥
उग्रसेनो ददौ राजा यादवेंद्रो महामनाः ॥
गजानां तत्र साहस्रं हयानामयुतं तथा ॥१६॥
विंशद्भारं सुवर्णानां ब्राह्मणे ब्राह्मणे ददौ ॥
मरुत्तस्य महायज्ञे त्यक्तपात्रा यथा द्विजाः ॥१७॥
तथोग्रसेनस्य क्रतौ संतुष्टा हर्षिता गताः ॥
संतुष्टा देवताः सर्वाः प्राप्तभागा दिवं गताः ॥१८॥
भूरिद्रव्या वन्दिनश्च जयरावा गृहं गताः ॥
रक्षोदैत्या वानराश्च दंष्ट्रिणः पक्षिणस्तथा ॥१९॥
नागाः संतुष्टमनसः सर्वे स्वं स्वं गृहं ययुः ॥
गावाः शैला वृक्षसंघा नद्यस्तीर्थाश्च सिंधवः ॥२०॥
संतुष्टाः प्राप्तभागा ये ते सर्वे स्वं गृहं ययुः ॥
राजानो ये समाहूताः पारिबर्हेण भूयसा ॥२१॥
पूजिता दानमानाभ्यां तेऽपि स्वं स्वं गृहं गताः ॥
नंदाद्या गोपमुख्या ये श्रीकृष्णेन प्रपूजिताः ॥२२॥
हर्षिताः प्रेमदानाभ्यां तेऽपि सर्वे व्रजं ययुः ॥
एतत्ते कथितं राजन्महायज्ञस्य मण्डलम् ॥२३॥
यत्र श्रीकृष्णचंद्रोऽस्ति तत्र किं सफलं न हि ॥
ये शृण्वन्ति कथामेतां पठंति सततं नराः ॥२४॥
धर्मश्चार्थश्च कामश्च मोक्षस्तेषां प्रजायते ॥२५॥
पूर्णः परेशः परमेश्वरः प्रभुः

पुनातु वो यः पुरुषः पुराणः ॥
श्रृण्वन्ति ये तस्य कथां विचित्रां
कुर्वंति तीर्थं स्वकुलं नरास्ते ॥२६॥
छलेन यज्ञस्य हरिः परेश्वरो
भारं विदेहेश भुवोऽवतारयत् ॥
योऽभूच्चतुर्व्यूहधरो यदोः कुले
तस्मै नमोऽनन्तगुणाय भूभृते ॥२७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां श्रीविश्वजित्खण्डे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे राजसूय-यज्ञोत्सववर्णनं नाम पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५०॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०१



< गर्गसंहिता | खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)

बलभद्रखण्डः - प्रथमोऽध्यायः

बलदेवस्य अवतारकारणम् -

बहुलाश्व उवाच -

श्रुतं तव मुखाद्ब्रह्मन् मंगलं परमाद्भुतम् ॥

सुधाखंडात्परं मिष्टं खण्डं विश्वजितं परम् ॥१॥

परिपूर्णतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥

षोडशस्त्रीसहस्राणां पुत्रा दशदशाभवन् ॥२॥

तेषां पुत्राश्च पौत्राश्च बभूवुः कोटिशो मुने ॥

रजांसि भूमेर्गणयेन्न कविश्चेद्धरेः कुलम् ॥३॥

रेवत्यां बलदेवस्य रामस्यापि महात्मनः ॥

पुत्रोदयः कथं नु स्यादेतन्मे ब्रूहि तत्वतः ॥४॥

श्रीनारद उवाच -

बाढमुक्तं भगवतः संकर्षणस्याच्युताग्रजस्य बलभद्रस्य

रामस्य कामपालस्य कथां सर्वथा तवाग्रे कथयिष्यामि ॥५॥

अथ कदाचित्प्राड्विपाको नाम मुनींद्रो

योगीन्द्रो दुर्योधनगुरुर्गजाह्वयं नाम पुरमाजगाम ॥६॥

सुयोधनेन संपूजितः परमादरेण

सोपचारेण महार्हसिंहासने स्थितोऽभूत् ॥७॥

तं प्रदक्षिणीकृत्य प्रणिपत्य कृतांजलिः पुरः स्थितो

मनःसन्देहं स्मृत्वा धार्तराष्ट्र इति होवाच ॥८॥

संकर्षणः साक्षाद्बलभद्रः किं कारणात्कस्माल्लोकात्केन

प्रार्थितो भूलोकानाजगाम येनेदं पुरं तिर्यग्भूतमभवत्तस्य

मम गुरोर्गदाशिक्षाकरस्याहो तत्रप्रभावं नितरां वदतात् ॥९॥

प्राड्विपाक उवाच -

युवराज कुरूद्वह यदुवरस्य प्रभावं शृणु

यच्छ्रवणे पापहानिः परं भूयात् ॥१०॥

अस्मिन्द्वापरांते नृपव्याजदैत्यानीककोटिभि-

र्भूरिभाराक्रान्ता भुगौर्भूत्वा स्वयंभुवं शरणं जगाम ॥११॥

तदुपचारी सुरश्रेष्ठः सर्वसुरगणैः समृडो वैकुण्ठनाथं
पुरस्कृत्य श्रीवामनवामपादांगुष्ठनखनिर्भिन्नोर्ध्वांड-
कटाहविवरमार्गेण बर्हिर्निगत्य कोटिशोंडनिचयं
ब्रह्मद्रवे संप्रेक्षन् विरजातीरं प्राप्तवान् ॥१२॥

अथाग्रेऽसंख्यकोटिमार्तंडज्योतिषां मण्डलमवेक्ष्य
धाता नत्वा ध्यात्वा तत्रानंतं सहस्रवदनं
संकर्षणं गुणलक्षणलक्षितं देवैः सह ददर्श ॥१३॥

तद्भोगकुण्डलीभूतोत्संगेवृन्दारण्यकालिंदीगोवर्धनाद्रि-
कुञ्जनिकुञ्जलतातरुपुञ्जगोपालगोपीगोकुलसंकुलं
ललितं गोलोकं सर्वलोकनमस्कृतं समेत्य तत्र निजकुंजे
निजाज्ञां नीत्वांतःप्राप्य साक्षात्परिपूर्णतमं स्वयं
श्रीकृष्णचंद्रमसंख्यब्रह्मांडपतिं श्रीराधापतिं श्यामलच्छविं
पीतांबरवनमालावंशीधरं क्वणत्कनकनूपुरकिंकिणी-
कटकांगदहारस्फुरत्कौस्तुभांगुलीयकैः सर्वतः
परिस्फुरत्कोटिबालमार्तंडमण्डलं किरीटकुण्डलमण्डित-
गंडस्थलमलकालिभिर्विभ्राजमानमुखारविंदं नमस्कृत्य
विधिः सर्वैः सर्वं भूभारवृत्तांतं कथयांबभूव ॥१४॥

तेषां विज्ञप्तिं विज्ञाय भूमिभारहरणार्थं भगवान्स्वजनान्
सर्वदेवान् यथातथमाज्ञां दत्वानन्तं सहस्रवदनमिति होवाच ॥१५॥

अंग पुरा त्वमपि वसुदेवस्य देवक्यां भूत्वा रोहिण्युदरादाविर्भव
पश्चाद्देवक्याः पुत्रतामहं प्राप्स्यामि ॥१६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे दुर्योधनप्राड्विपाकसंवादे
बलदेवावतारकारणं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०२

https://sa.wikisource.org/s/wdt

बलभद्रखण्डः - द्वितीयोऽध्यायः

सङ्कर्षणस्य अवतारमन्त्रणा -

प्राड्विपाक उवाच -
इत्युक्तः सहस्रवदनो गंतुमभ्युदितः स्वसभायां स्थितोऽभूत् ॥
तदैव सिद्धचारणगन्धर्वाः सर्वतस्तं नतकंधरा बभूवुः ॥१॥
अथ सुमतिः सारथिर्दिव्यं रथं तालांकं
साश्वं समानीय सम्मुखं स्थितोऽभूत् ॥२॥
परसैन्यविदारणं मुसलं दैत्यदमनं हलं ते तूर्णं
पुरस्तादुपतस्थतुः ब्रह्ममयं नाम वर्म चोपतस्थे ॥३॥
अथ तत्र श्रीबलभद्रसभायां सर्वेषां पश्यतां रमावैकुण्ठा-
त्समागतः पाणीनिपतंजल्यादिभिर्मुनिभिः स्तूयमानः
सहस्रफणमौलिविराजमानः सिद्धचारणचामरसंसेव्यमानः
शेषस्तमनंतं संकर्षणं स्तुत्वा तद्विग्रहे संलीनोऽभूत् ॥४॥
अथाजितवैकुण्ठात्समागतोऽजैकपादहिर्बुध्न्यबहुरूपमहदादिभिः
संवेष्टितो घोरैः प्रेतविनायकैः संवेष्टितः शेषः सहस्रवदनः
समागत्य स सभायामनंतं स्तुत्वा तस्मिन् संलीनोऽभूत् ॥५॥
अथ श्वेतद्वीपात्समागतः कुमुदकुमुदाक्षादिभिः
पार्षदप्रवरैः ससेव्यमानः सहस्रफणमौलिविराजमानः
सिताचलाभो नीलांबरो नीलकुंतलाभो भीमाभः
सर्वेषां पश्यतामनंतविग्रहे सोऽपि संलीनोऽभूत् ॥६॥
अथ तदैवेलावृतखण्डात्समागतस्त्रीगणार्बुदसहस्रैर्भवानीनाथैः
समावृत्तः शेषः सहस्रवदनमौलिमण्डलमण्डितः
प्रस्फुरत्किरीटकटकांगदः सभामेत्यानंतविग्रहे संप्रलीनोऽभूत् ॥७॥
अथ पातालस्याधस्ताद्द्वात्रिंशद्योजनसहस्रांतरात्समागतो
भगवतस्तामसीकलः साक्षात्सहस्रवदनकिरीटमार्तंडमण्डल-
मण्डितो वेदव्यासपराशरसनकसनन्दनसनातनसनत्कुमार-
नारदसांख्यायनपुलस्त्यबृहस्पतिमैत्रेयादिमहर्षिभिः
संशोभितो वासुकिमहाशंखश्वेतधनंजयधृतराष्ट्रकुहक-
कालियतक्षककंबलाश्वतरदेवदत्तादिभिर्नागेंद्रैश्चामरपाणिभिः
संसेव्यमानो मृगमदागरुकुंकुमचंदनपङ्कावलिप्यमानाभि-
र्नागकन्याभिः सिद्धचारणगंधर्वविद्याधरगणैरुपगीयमानो
हाटकेश्वरत्रिपुरबलकालकेयकलिनिवातकवचैरनुयायिभिः
पुरःसरै रुद्रैकादशव्यूहैर्नाभिकामधेनुवरुणैः पश्चात्प्रयायिभि-
र्वीणावेणुमृदङ्गतालदुन्दुभिध्वनिशब्दायमानः फणीन्द्रो नागेंद्र
इव तूर्णगतिर्विराजते यस्यैकफणे चेदं क्षितिमण्डलं सिद्धार्थ
इव लक्षते सोऽप्यागत्य महानन्तविग्रहे संलीनोऽभूत् ॥८॥

तच्चित्रं दृष्ट्वा तत्सभापार्षदाः सर्वे तं
परिपूर्णतमं ज्ञात्वावनता विस्मिता बभूवुः ॥९॥
अथानंतवदनो महानंतः संकर्षणो भगवान् पार्षदान् सिद्धानुवाच ॥१०॥
अहं भूमिभारहरणार्थं भुवि गमिष्यामि तस्माद्यूयं यादवेषु भविष्यथ ॥११॥
भोः प्रबलोद्भटसुमते सारथे भवतात्रैव स्थीयतां शोकं
मा कुरुतात् यदा युद्धार्थी त्वत्स्मरणं करिष्यामि तदा तं
दिव्यं तालांकं रथं नीत्वा मत्समीपमागमिष्यसि ॥१२॥
हे हलमुसले यदा यदा युवयोः स्मरणं करिष्यामि
तदा तदा मत्पुर आविर्भूते भवतम् ॥१३॥
भो वर्म त्वमपि चाविर्भव । हे मुनयः पाणिन्यादयो हे
कोटिशो रुद्रा हे भवानीनाथ हे एकादश रुद्रा हे गन्धर्वा ॥
हे वासुक्यादिनागेन्द्रा हे निवातकवचा हे वरुण
हे कामधेनो भूम्यां भरतखंडे यदुकुलेऽवतरंतं मां
यूयं सर्वे सर्वदा एत्य मम दर्शनं कुरुत ॥१४॥
प्राड्विपाक उवाच -
इत्याज्ञप्ताः सर्वे स्वं स्वं धाम समाजग्मुस्तेषु
गतेषु नागकन्यायूथान् भगवाननन्तः प्राह -
युष्माकमभिप्रायो मया ज्ञातस्तपसा गोपालानां
गृहेषु जन्मानि प्राप्य मद्दर्शनं कुरुत ॥१५॥
कदाचित्कलिंदनंदिनीकूले विहारमाधुर्य्यमूले
युष्माभिः सह रासमण्डलं करिष्यामि युष्माकं
मनोरथः सफलो भविष्यति ॥१६॥
अथ निवातकवचानां राजा कलिः स्वामिपादकृत-
मस्तकांजलिः प्रदत्तपुष्पावलिः श्रीभगवन्तं प्रत्युवाच ॥१७॥
अहं हि करिष्यामि मय्याज्ञां कुरु ॥ भगवन्
यत्र त्वं गमिष्यामि तत्राप्यहं गमिष्यामि ह
वाव त्वद्वियोगेन महान् खेदो भविष्यति सहैव
मां नय त्वं भक्तवत्सलोऽसि ॥१८॥
एवं संप्रार्थितो भगवाननन्तः कलिं राजानं
स्वभक्तं प्रसन्नः प्रत्युवाच - सुखेन त्वं
मत्सहेहागच्छ भरतखण्डे कौरवेन्द्राणां कुले
धृतराष्ट्रस्य पुत्रो भूत्वा दुर्योधनो नाम
चक्रवर्ती भविष्यसि त्वत्सहायमहं
करिष्यामि गदाशिक्षां च दास्यामि ॥१९॥
इत्युक्तः कलिस्तं नमस्कृत्य स्वधाम गतवान् सैष
कलिस्त्वं जातोऽसि विष्णुमायया स्वात्मानं न स्मरसि ॥२०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे

संकर्षणगमनमंत्रो नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०३

https://sa.wikisource.org/s/wdq

< गर्गसंहिता | खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)

बलभद्रखण्डः - तृतीयोऽध्यायः

ज्योतिष्मती उपाख्यानम् -

प्राड्विपाक उवाच -
अथागता कोटिशरच्चंद्रमंडलप्रतीकाशा नागलक्ष्मीर्महारथस्था
सखी कोटिमण्डलमण्डिता संकर्षणं महानंतं भर्तारं सभायां प्राह ॥१॥
अहमपि त्वया सहैव भगवन् भुवमागमिष्यामि
त्वद्वियोगातुरा प्राणान्न धारयामि ॥२॥
इति बाष्पकंठीं प्रियां संप्रेक्ष भगवाननंतः
सर्वभक्तदुःखनिवारणो महेंद्रवारण इव
भोगावारण इति होवाच ॥३॥
रंभोरु त्वं रेवतीविग्रहे संलीना भूत्वा
भूलोकं भजतान्मा शोकं कुरुतात् ॥४॥
तच्छ्रुत्वा नागलक्ष्मीः प्रत्युवाच रेवती का कस्य
सुता क्व वर्तमाना नितरां वदैतत्तच्छ्रुत्वा
भगवाननंतः सस्मितः स्वप्रियां प्रत्युवाच ॥५॥
आदिसर्गे कश्यपस्य कद्रुसुतो ह्यहं जातः
श्रीकृष्णाज्ञया त्वखंडभूखंडमंडलं गजराडिव चैकफणे
कमण्डलुमिव धृत्वा सर्वतोऽधस्ताद्विराजमानोऽहं बभूव ॥६॥
अथ मयि स्थिते चक्षुषः पुत्रोऽतिबलश्चाक्षुषो नाम मनुः
सप्तद्वीपभूखंडमंडलेषु मण्डलपतिभिर्घृष्टपादपुंडरीकः
पुरंदरादिभिर्लंघितचंडशासनः प्रचंडदोर्दंडाविखंडितारिदोर्दंडः
सर्वगुणमंडितः सम्राड्बभूव ॥७॥
तस्य मनोः सुद्युम्नाद्याः पुत्रा बभूवुः ॥
तस्य यज्ञकुंडसमुद्भवा कन्या ज्योतिष्मती जाता ॥८॥
एकदा स्नेहाच्चाक्षुषः पुत्रीं पप्रच्छ कीदृशं वरमिच्छसीति वद ॥
सा तदोवाच यः सर्वेषां बलवान्स मे वरो भूयात् ॥९॥
तच्छ्रुत्वा राजा शक्रं बलवंतं ज्ञात्वा तमाजुहाव ॥ तदैव सद्यः
समागतं वज्रिणं पुरःस्थितं सादरेणासनं दत्वा मनुः प्राह ॥१०॥
त्वत्तः कोऽपि बलवान् वर्तते न वा तत्सत्यं वद
न चेत्स्मृतिः "न हि सत्यात्परो धर्म इति होवाच भूरियम् ॥
सर्वं सोढुमलं मन्ये ऋतेऽलीकपरं नरम्" ॥११॥
इन्द्र उवाच -
अहं बलवान्नास्मि मत्तो बलवान् वायुरस्ति
तेन सहायेन कार्य करोमीत्युक्त्वा गते
शक्रे राजा वायुमाजुहावाह च त्वत्तः कोऽपि
बलवान् वर्तते सत्यं वदतात् ॥१२॥

वायुरुवाच -
मत्तो बलवंतः पर्वताः संति मद्वेगेन नोड्डीयमाना
इत्युक्त्वा गते वायौ राजा पर्वतानाजुहावाह च
भवद्भ्यः कोऽपि कौ बलवान् वर्तते तत्सत्यं वदत ॥१३॥
पर्वताः प्राहुरस्मद्धारणाद्भूखंडं बलवद्वर्तते यत्र वयं स्थिताः
स्मः ॥ पर्वतेषु गतेषु भूखंडमंडलं समाहूय राजा प्राह
त्वत्तः कोऽपि बलवान् वर्तते न वा सत्यं वद ॥१४॥
तच्छ्रुत्वा भूखण्ड उवाच -
मत्तो बलवान्संकर्षणो भगवान् वर्तते ॥
सोऽयं सदाऽनन्तोऽनंतगुणार्णव आदिदेवो
वासुदेवः सहस्रवदनो नागेंद्र इव भव्यवपुः
कैलास इव शुक्लप्रकाशः कोटिसूर्यप्रतिभासः
कोटिकंदर्पहारिलावण्येन विभ्राजमानः कमलपत्राक्षः
कमलकर्णिकादिव्यविमलमालानिर्मलपरिलोभित-
मधुकरनिकरसंगीयमानः सिद्धचारणगंधर्व-
विद्याधरवरगणैरुपगीयमानः सुरासुरोरगमुनिगणैः
संध्यायमानः सर्वोपरि विराजमान आस्ते ॥१५॥
यस्यैकस्मिन्मूर्ध्नि सगिरिसरित्समुद्रवनजीवकोटिमण्डितं-
भूखंडमंडलमहं दृशे ॥ यन्नामानुकीर्तनात्त्रिलोक्यां
त्रैलोक्यघात्यपि कैवल्यं प्राप्नोति ॥१६॥
एवंप्रभावो भगवान् सर्वतो बलवान्सर्वकारणकारणः
सर्वेश्वरो दुरंतवीर्य्यो मूले रसायाः
स्थितस्तस्मात्परः कोऽपि नास्ति ॥१७॥
महानंत उवाच -
इत्युक्त्वा गते भूखंडे चाक्षुषः कन्या ज्योतिष्मती
मम माधुर्यप्रभावं विज्ञाय पित्राज्ञां गृहीत्वा विंध्याचले
मत्प्राप्त्यर्थं वर्षाणां लक्षाणि ब्रह्मतपस्तेपे ॥१८॥
ग्रीष्मे पंचाग्नितप्ता वर्षासु सर्वासारधारिणी शिशिर
आकंठमग्ना शीतोदके भूत्वा स्थण्डीलशायिनी बभूव ॥१९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे
ज्योतिष्मत्युपाख्यानं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥३॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०४

रेवती उपाख्यानम् -

श्रीमहानंत उवाच -

अथ ज्योतिष्मतीं शतचंद्रप्रतीकाशां नवयौवनां

सुंदरीं तपस्विनीं वीक्ष्य शक्रयमधनदाग्नि-

वरुणसोमसूर्यमंगलबुधबृहस्पतिशुक्रशनयः सर्वे

तद्रूपोद्दीपितकामसंमोहित चित्तास्तदाश्रमेत्य तामुचुः ॥१॥

हे सुंदरी रंभोरु धन्याऽसि कस्यार्थं तपः करोषि

ते वयस्तपयोग्यं नास्ति मनोऽभिप्रायं स्वकमस्माकं

वदेति तच्छ्रुत्वा ज्योतिष्मत्युवाच भगवाननंतः

सहस्रवदनो मम भर्ता भूयादेतर्थं तपस्तपामीति तद्वचः

श्रुत्वा सर्वे जहसुः पृथक् पृथक् तेषां पूर्वमिंद्र इदमाह ॥२॥

इंद्र उवाच -

सर्पराजं वरं कर्तुं किं वृथा तपसे शुभे ॥

देवराजं वरय मां स्वतः प्राप्तं शतक्रतुम् ॥३॥

यम उवाच -

यमराजं वरय मां दण्डनेतारमागतम् ॥

सर्वोत्तमा त्वं मत्पत्नी पितृलोके भविष्यसि ॥४॥

धनद उवाच -

राजराजं हि मां विद्धि निधीशं हे वरांगने ॥

त्वं भजाशु विशालाक्षि त्यज संकर्षणे रतिम् ॥५॥

अग्निरुवाच -

सर्वदेवमुखं विद्धि सर्वयज्ञप्रतिष्ठितम् ॥

भज मां त्वं विशालाक्षि विहायान्यत्र वासनाम् ॥६॥

वरुण उवाच -

लोकपालं वरय मां पाशिनं यदसां पतिम् ॥

सप्तानां हि समुद्राणां वैभवं पश्य भामिनि ॥७॥

सूर्य उवाच -

जगच्चक्षुः सदाऽहं वै चंडांशुश्चाक्षुषात्मजे ॥

विहाय पातालगतिं वर मां स्वर्णभूषणम् ॥८॥

सोम उवाच -

द्विजराजश्चौषधीशो नक्षत्रेशः सुधाकरः ॥

कामिनीबलदोऽहं वै भज मां गजगामिनि ॥९॥

मंगल उवाच -

इयं मही हि मे माता पिता साक्षादुरुक्रमः ॥

मंगलं भज मां भद्रे भूत्वा भूरि भवार्थिनी ॥१०॥

बुध उवाच -

बुधोऽहं बुद्धिमान् वीरः कामिनीरसवर्द्धनः ॥

विसृज्य सर्वनाकेशान् रमस्व त्वं मया सह ॥११॥

बृहस्पतिरुवाच -

गीष्पतिर्धिषणोऽहं वै सुराचार्यो बृहस्पतिः ॥

साक्षाद्देवगुरुर्लोके भज मां मन्यसे शुभे ॥१२॥

शुक्र उवाच -

साक्षाद्दैत्यगुरुः काव्यो भार्गवोऽहं महामते ॥

स्वश्रेयस्तु विचार्य्यैवं भव मद्भामिनी भृशम् ॥१३॥

शनिरुवाच -

सर्वेषां बलवान् भद्रे अहं देवोपरि स्थितः ॥

त्यज शोकं वरय मां लोकभस्मकरं दृशा ॥१४॥

महानन्त उवाच -

अथ ज्योतिष्मती तेषां वचांसि श्रुत्वाऽरुणनेत्रा

स्फुरदधरचलद्भ्रूभंगा प्रोद्यद्रोषाग्निप्रकर्षोच्छलच्छटा

मां परं सस्मार परं क्रोधं च चकार ॥१५॥

तेन सखंडं महीमंडलं ब्रह्मांडमपि परं

चाब्रह्मलोकान् दृढमेजत्सर्वतो महद्भयं बभूव ॥१६॥

तदैव शक्राद्याः शापभयभीताः प्रकम्पिताः

कृतबलिपाणयः पादपद्मे पारितो निपेतुः
पाहि पाहीति जगुस्तैरित्थं शांताऽपि
ज्योतिष्मति पृथक् पृथक् तान् शशाप ॥१७॥
ज्योतिष्मत्युवाच -
छलयितुमिह मां समागतस्त्वं
भव खल पंगुरधःसमीक्षणश्च ॥
कृशतनुरतिकृष्णकुत्सिताभो
भव सहसाऽसितमाषतैलभक्षी ॥१८॥
हे शुक्र अक्ष्णा भव काण आशु
स्त्रीसंज्ञकस्त्वं भव गीष्पतेऽत्र ॥
हे सौम्य ते वारदिनं हि शून्यं
वदन्ति गच्छन्ति न के कदाचित् ॥१९॥
हे मंगल त्वं भव वानराननो
निशाकर त्वं भव राजयक्ष्मवान् ॥
त्वं भग्नदन्तो भव भो दिवाकर
पाशिन् रुचिस्ते भवताञ्जलंधरी ॥२०॥
त्वं सर्वभक्षो भवतादुषर्बुध
मनुष्यधर्मन् हृतपुष्पको भव ॥
वैवस्वस्त त्वं बहुमानभङ्गो
भवाशु युद्धे प्रबलेन रक्षसा ॥२१॥
मां हर्तुमागत्य सुराधम स्थितः
करोषि निंदां परमात्मनो गिरा ॥
तव प्रियां कोऽपि नृपो हरिष्यति
करिष्यति स्वर्गसुखं गते त्वयि ॥२२॥
पाशेन बद्धं युधि निर्जितं त्वां
बलाद्गृहीत्वा खलु कोऽपि राक्षासः ॥
लंकां पुरीमेत्य दिवस्पते वै
कारागृहेऽन्धे किल कारयिष्यति ॥२३॥

श्रीमहानन्त उवाच -

अथ ह वाव तया शप्तानां देवानां मध्ये कुपितः

शक्रोऽपि तां शशाप ॥ कोपकारिणि संकर्षणं वरमपि

प्राप्यत्र जन्मनि ह्यन्यत्र वा कदाचित्तव पुत्रोत्सवो माभूत् ॥

एवमुक्त्वा शक्रोऽपि तत्तेजसा धर्षीतः सर्वदेवगणैः

सह स्वर्गं जगाम ॥ पुनः सा तपस्तेपे ॥२४॥

अथ तत्तपो दृष्ट्वा ब्रह्मा ब्रह्मविद्भिर्ब्राह्मणैर्ब्राह्मयादिभिः

संवृतः सर्वजगत्कारणभूतः स्वभवनाद्धंसयानेनागतवान् ॥२५॥

अंबरे स्थित्वा तामाह हे ज्योतिष्मति चाक्षुषात्मजे त्वत्तपः

सफलं जातं तेन सिद्धाऽसि परमहं प्रसन्नोऽस्मि वरं ब्रूहीति ॥२६॥

तच्छ्रुत्वाऽऽकण्ठजलाद्विनिर्गत्य ब्रह्माणं

प्रणिपत्य स्तुत्वा कृतांजलिरित्यब्रवीत् ॥

हे भगवन् यदि प्रसन्नोऽसि किलेह संकर्षणो

भगवान् सहस्रवदनो मम वरो भूयादिति

श्रुत्वा ह वाव विबुधर्षभः प्रत्युवाच ॥२७॥

हे पुत्रि तव मनोरथो दुर्लभोऽस्ति तथापि

पूर्ण करिष्याम्यद्यैव वैवस्वतमन्वतरः

प्राप्तोऽस्ति ह्यस्य त्रिनवचतुर्युगविकल्पिते

काले सति तत्र वरः संकर्षणो भगवान् भविष्यति ॥२८॥

तच्छ्रुत्वा ज्योतिष्मती ब्रह्माणमाह देवदेव भगवान्

महान् कालो वर्तते मम मनोरथः शीघ्रं भूयात्वं

कर्तुं समर्थः न चेत्तुभ्यं शापं दास्यामि यथा देवेभ्यो दत्तः ॥२९॥

इति प्रोक्तो ब्रह्मा शापभीतः क्षणं विचार्य पुनराह -

हे राजपुत्रि त्वमानर्तपतेरेव तस्य कुशस्थल्यां पुत्री भव ॥

तस्मिन् जन्मनि त्रिनवचतुर्युगविकल्पितः

कालः केनचित्कारणेन क्षणवद्भविष्यति

इति तस्यै वरं दत्वा ब्रह्मा तत्रैवांतरधीयत ॥३०॥

अथ साऽप्यानर्तेषु कुशस्थलीपुरे रेवतस्य

भार्यायां जन्म लेभे ॥ तत्र ज्योतिष्मती रेवती नाम
रुपौदार्य्यगुणमण्डिता नवशरत्कंजनेत्रा विवाहयोग्या बभूव ॥३१॥
तां रेवतः स्नेहेनांतःपुरे सभार्य उवाच कीदृशं
वरमिच्छसीति वचः श्रुत्वा सा तदोवाच
सर्वेषां बलवान्स मे वरो भूयात् ॥३२॥
इति श्रुत्वा राजा रेवतः सभार्योऽपि सुतां
नीत्वा दिव्यं रथमारुह्य बलवन्तं वरं दीर्घायुषं
परिप्रष्टुं लोकानुल्लंघ्य ब्रह्मलोकं गतवान् ॥३३॥
तत्र क्षणमास्थितोऽभूत्तेन क्षणेन भूलोकेऽद्यैव
त्रिनवचतुर्युगविकल्पितः कालो जातः ॥
साऽद्यैव ब्रह्मलोके वर्तते रंभोरु तस्या त्वं संलीना
भूत्वाऽऽवेशावतारिणी द्वारकां प्राप्य रमस्व ॥३४॥
प्राड्विपाक उवाच -
इत्थं तद्वाक्यं श्रुत्वा नागलक्ष्मीः संकर्षणं भर्तारमनुज्ञाप्य
ब्रह्मलोकमेत्य रेवतीविग्रहे स्वावेशं चकार ॥३५॥
अथ संकर्षणो भगवान् भूरि भूमिभारहरणार्थं
लोकनमस्कृताद्गोलोकधामसकाशादवततारेदं
बलभद्रस्य भगवत आगमनं मया ते कथितं
सर्वदुरितापहरणं मंगलायनं युवराज
कौरवेंद्र किं भूयः श्रोतुमिच्छसीति ॥३६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे
ज्योतिष्मत्युपाख्याने रेवत्युपाख्यानं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०५

https://sa.wikisource.org/s/wd6

बलभद्रखण्डः - पञ्चमोऽध्यायः

कृष्ण-बलरामजन्मोत्सवम् -

दुर्योधन उवाच -
मुनीन्द्राहो अहं धन्योऽस्मि पुरा संकर्षणस्य
भक्तोऽस्मि त्वया स्मारितो भगवतो वासुदेवस्य
सप्रभावं माहात्म्यं परमाद्भुतं श्रुतमत्रावतारौ
भूत्वा भूम्यां रामकृष्णौ पितुः पुरात्कथं व्रजे
गतवंतौ व्रजवासिभिर्न ज्ञातौ कथमभूतां च तदुच्यताम् ॥१॥
प्राड्विपाक उवाच -
अथैकदा मथुरायां यदुपुर्य्यामुग्रसेनाग्रजो देवको
देवकीं सुतां वसुदेवाय ददावथ वरवध्वोः प्रयाणकाले
कंस उग्रसेनात्मजस्तयोः स्यंदनं नोदयामास ॥२॥
तदैव देववाणी कंसमाह ॥ रे यां वहसेऽस्याश्चाष्टमो
गर्भो हि त्वां हनिष्यतीति श्रुत्वा स महासुरः
कालनेमिसुतः कंसः खड्गपाणिर्भगिनीं हंतुं प्रवृत्तः ॥३॥
तदैव वसुदेवस्तं बोधयित्वा प्राहैनां मा मारयास्याः
पुत्रान्समर्पयिष्ये यतस्ते भयं जातं ममापि ॥
इति श्रुत्वा तद्वाक्यसारवित्कंसस्तौ
कारागारे कारयित्वा निश्चिन्तोऽप्यभवत् ॥४॥
अथ देवक्याः प्रथमं जातं पुत्र कंसाय वसुदेवः प्रददौ ॥
तं सत्यवादिनं ज्ञात्वा कंसोऽर्भकं न जघान ॥५॥
अंकानां वामतो गतिस्तथा देवानां तस्मादयं वा शत्रुः
सर्वे यादवा देवाः संति तव वधमिच्छंतीति
नारदवाक्यात्पुनर्जातं जातमपि निर्जघान ॥६॥
अथ कंसभयात्पलायितानां यदूनां महान्कष्टो
बभूव ॥ अथ सप्तमो गर्भो देवक्या भगवाननंतो
ह्यभवत् ॥ तत्तेजः श्रीकृष्णाज्ञया योगमाया
देवक्युदरात्संनिकृष्य वसुदेवस्य भार्यायां कंसभयाद्-
गोकुलस्थितायां रोहिण्यामर्पयितुमाजगाम ॥७॥
तत्रैते श्लोकाः -
देवक्या सप्तमे गर्भे हर्षशोकविवर्द्धने ॥
व्रजं प्रणीते रोहिण्यामनंते योगमायया ॥
अहो गर्भः क्व विगत इत्यूचुर्माथुरा जनाः ॥८॥
अथ व्रजे पंचदिनेषु भाद्रे
स्वातौ च षष्ठ्यां च सिते बुधे च ॥
उच्चैर्ग्रहैः पंचभिरावृते च

लग्ने तुलाऽऽख्ये दिनमध्यदेशे ॥९॥
सुरेषु वर्षत्सु च पुष्पवर्षं
धनेषु मुंचत्सु च वारिबिंदून् ॥
बभूव देवो वसुदेवपत्न्यां
विभासयन्नंदगृहं स्वभासा ॥१०॥
नंदोऽपि कुर्वञ्छिशुजातकर्म
ददौ द्विजेभ्यो नियुतं गवां च ॥
गोपान्समाहूय सुगायकानां
रावैर्महामंगलमाततान ॥११॥
अथाष्टमो देवक्याः परिपूर्णतमो भगवान्
श्रीकृष्णचन्द्रोऽवततार ॥ तदैव तदाज्ञया
निशीथे प्रेंखे निधाय नंदपत्न्यां जातायां
योगनिद्रायां संसुप्ते जगति सति यमुनामुत्तीर्य
महावनमेत्य यशोदाशयने सुतं निधाय तां
सुतामादाय पुनर्वसुदेवो गृहानाययौ ॥१२॥
अथ कारागारे बालध्वनिं श्रुत्वा शत्रुभीतः कंसः
समागत्य जातमात्रां कन्यां गृहीत्वा शिलापृष्ठे पातयामस ॥१३॥
तदैव तद्धस्तात्समुत्पत्त्यांबरे योगनिद्रा भूत्वा
सिद्धचारणगंधर्वमुनिगणैः स्तूयमाना कंसमिदमाह -
हे खल तव पूर्वशत्रुर्यत्र क्व वा जातो वृथा देवकीवसुदेवौ
दीनौ दुनोषीत्युक्त्वा सा विंध्याचलं जगाम ॥१४॥
इत्युक्तो विस्मितः कंसो देवकीं वसुदेवं च
विमुच्य पूतनादीन् दैत्यान्समाहूय चानिर्दशान्निर्दशा
न्बालान्हंतुमाज्ञां चकार तेऽपि तथा चक्रुः ॥१५॥
अथ नंदोऽपि पुत्रजन्मोत्सवं श्रुत्वा महोत्सवं
चकारैवं कंसभयमिषेण व्रजं प्राप्तौ रामकृष्णौ
स्वमाययालक्षितौ व्रजवासिनां कृपां कर्तुं
जातमात्रावद्भुतां बाललीलां चक्रतुः ॥
कौरवेन्द्र भूयः श्रोतुमिच्छसि किम् ॥१६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे
श्रीबलभद्रश्रीकृष्णजन्मोत्सवो नाम पंचमोऽध्यायः ॥५॥
हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०६

https://sa.wikisource.org/s/wdk

बलभद्रखण्डः - षष्ठोऽध्यायः

प्राड्विपाककृतं दुर्योधनसमीपे रामकृष्णयोः व्रजलीलावर्णनम् -

दुर्योधन उवाच -
मुनींद्र रामोऽनंतोऽनंतलीलः श्रीकृष्णोऽपि च भूम्यां
भूत्वा रराज ॥ तस्य संक्षेपेण चरित्रं वद ॥ व्रजे किं
मथुरायां किं द्वारकायां किमत्र किमन्यत्र किं चकार ॥१॥
प्राड्विपाक उवाच -
अथ ह वाव श्रीकृष्णो जातमात्रोऽद्भुतां लीलां
पूतनामोक्षशकटासुरतृणावर्तवधयुतां विश्वरूपदर्शन-
दधिचौर्य्यब्रह्मांडदर्शनयमलार्जुनद्रुमखंडभंगादिसंयुक्तां
दुर्वाससो मायादर्शनवैभवां श्रीमद्गर्गाचार्यवर्णित-
राधाकृष्णनामौदार्य्यमाहात्म्ययुक्तां सुरजेष्ठकारित-
वृषभानुवरनंदिनीविवाहरासमंडलकथामंडितां चकार ॥२॥
ततः श्रीवृन्दावनागमने सति वत्सासुरबकासुराद्यसुराणां
वधं कृत्वा गोपालैः सह गोचारणे वृंदावनादिवनेषु विचचार ॥३॥
अथ तालवने धेनुकासुरं खरस्वनं स्वपद्भ्यां ताडयंतं
भुजदंडाभ्यां गृहीत्वा महाबलो बलदेवस्तालवृक्षे तं
पातयित्वा पुनरापतंतं भूपृष्ठे पोथयामास ॥ मूर्च्छितो
भग्नमस्तकः सद्यस्तन्मुष्टिप्रहारेण निधनं जगाम ॥४॥
अथ श्रीकृष्णः कालियदमनदावाग्निपानादीनि चरित्राणि
कृत्वा श्रीराधाप्रेमप्रकाशप्रीतिपरीक्षणवृंदावनविहार-
दानमानलीलाहावभावयुक्तां शंखचूडवधादि-
शिवासुर्य्युपाख्यानकथां कथनीयां लीलां चकार ॥५॥
अथैकदा गिरिराजपूजने कृते भग्नबलिरिंद्रः
सांवर्तमेघमण्डलैर्व्रजमण्डले ववर्ष ॥ तदा भगवान्
भयातुरं व्रजं वीक्ष्य माभैष्टेत्यभयं दत्वा एककरेण
गिरिराजं समुत्पाट्योच्छिलींध्रं बाल इव दधार
ह वाव सप्तवर्षीयः सप्ताहं सुस्थिरं स्थितः ॥६॥
अथेन्द्रः सर्वदेवगणैर्भयभीतः श्रीकृष्णचंद्रश्रीमत्पादारविंदद्वयं
प्रणम्य किरीटेन नतः स्तुत्वा तदभिषेकं कृत्वा महेंद्रराट्
सुरभिसुरमुनिभिः सार्द्धं स्वर्गं जगाम ॥७॥
तदद्भुतं गोवर्धनोद्धारणं दृष्ट्वा गोपा
विसिस्म्युस्तेभ्यो मुक्तारोपणादिवैभवं संदर्शयामासुः ॥८॥
अथ श्रुतिरूपर्षिरूपा मैथिला कौशलायोध्यापुरवासिनी
यज्ञसीतापुलिन्दकारमावैकुण्ठश्वेतद्वीपोर्ध्ववैकुण्ठाजितपद-
श्रीलोकाचलवासिनी सखी दिव्यादिव्यात्रिगुणवृत्तिभूमि-

गोपीजनदेवश्रीजालंधरीबर्हिष्मतीपुरंध्र्यप्सरःसुतलवासिनी-
नागेन्द्रकन्यादिभिर्गोपीयूथैः पृथक् पृथक्
श्रीकृष्णो व्रजमण्डले रासमंडलं चकार ॥९॥
एकदा गाश्चारयन्सबलः श्रीकृष्णो गोपालबालैर्भांडीरे बाललीलां
वाह्यवाहकलक्षणां कृतवान् ॥ तत्र प्रलम्बो गोपरूपी
दैत्यो विहारे विहारविजयं रामं स्वपृष्ठे निधायोवाह ॥१०॥
अथ ह वाव मथुरां गंतुमुद्यतं गिरींद्रस्य सदृशदेहं
तमुद्वीक्ष्य पृष्टगतो बलदेवो महाबलो रुषा मुष्टिना
शिरसि महाद्रिं यथाद्रिभित्तताड तेन सद्यो विशीर्णमस्तको
वज्रहतो गिरिरिव स दैत्यो भूम्यां निपपात ॥११॥
एकदा ग्रीष्मे मुंजारण्यगतासु गोषु गोपालेषु च
सत्सु सद्यः संभूतो दावाग्निः प्रलयाग्निरिव ववृधे ॥
ततः कृष्णरामेति वदतः पाहि पाहीति गोपालान्
शरणं गतान् वीक्ष्य लोचनानि निमीलयताशु
माभैष्टेत्युक्त्वा तमग्निमपिबत् ॥१२॥
अथ ह वाव भांडीराद्यमुनातीरे गोपालगोगणं नीत्वा
प्राप्तोऽभूत्तत्राशोकवने यज्ञपत्न्यानीतं भोजनं कृतवान् ॥१३॥
अथ चैकदा व्रजे नन्दराजे वरुणग्रस्ते वरुणस्य
मानभंगं कृत्वा नन्दादिभ्यो गोपेभ्योऽपि
सर्वलोकनमस्कृतं वैकुण्ठं दर्शयामास ॥१४॥
अथांबिकावने श्रीकृष्णः सरस्वतीतीरे नन्दं
ग्रसंतं सुदर्शनं सर्पं किलाखिललोकपालवन्दितेन
श्रीमच्चरणारविंदेन स्पृष्ट्वा सर्पदेहात्तं मोचयामास ॥१५॥
अथ सबलः श्रीकृष्णो निलायनक्रीडायां चोररूपं
व्योमासुरं कंससखं भुजदंडाभ्यां गृहीत्वा
दशदिशासु भ्रामयन् भूपृष्ठे पोथयामास ॥१६॥
तथारिष्टासुरं कंसप्रणोदितं वृषरूपं शृङ्गयोः
समुद्धृत्य पातयामास ॥ अथ नारदमुखाच्छ्रुत-
श्रीकृष्णकथेन कंसेन प्रणोदितं केशिनं
श्रीकृष्णस्तन्मुखे स्वभुजप्रवेशेन संममर्देत्थमनेका
लीलाः सहसा व्रजमंडले बलेन कारयामास ॥१७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे
रामकृष्णव्रजलीलावर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०७

https://sa.wikisource.org/s/wdv

बलभद्रखण्डः - सप्तमोऽध्यायः

मथुरा-लीला वर्णनम् -

प्राड्विपाक उवाच -
अथ मथुरायां रामकृष्णौ यानि चरित्राणि
कृतवन्तौ तानि संक्षेपेण युवराज शृणुतात् ॥
अथ कालनेमिसुतेन कंसेन प्रयुक्तोऽक्रूरो
रामकृष्णौ समानेतुं व्रजमण्डलमागतवान् ॥१॥
तत्र गंतुमभ्युद्यितं नन्दराजसूनुं वीक्ष्य गोपीगणा विरहातुरा बभूवुः ॥
पृथक् पृथक् तानाश्वास्य भगवान् रथमारुह्य सबलोऽक्रूरेण यदुपुरीं
गच्छन्मार्गे यमुनाजलेषु श्वाफल्काय स्वधाम दर्शयामास ॥२॥
अथ पूर्वाह्णे मथुरोपवने स्थित्वापराह्णे मथुरापुरीं सर्वतो ददर्श ॥
अथ रामकृष्णौ देवौ पुराणौ पुरुषौ लीलया नटवरवेषधरौ दिदृक्षवः
पौराश्च पुरंध्र्यः कर्माणि त्यक्त्वा व्यधावन्नापगा उदधिमिव तौ
कोटिकंदर्पहरं सौंदर्यं स्वं संदर्शयन्तौ चेतो हरन्तौ विचेरतुः स्म ॥३॥
अथ भगवान् राजमार्गे तद्याचितवस्त्राण्यदास्यंतं
रजकं रंगकारं कराग्रेण सर्वेषां पश्यतां निर्जघान
तथा वस्त्रवेषं कुर्वते वायकाय स्वसारूप्यं प्रदात् ॥४॥
ततः सैरंध्रीं कुब्जां त्रिवक्रां चंदनादानमिषेणर्ज्वीं
त्रिलोकसुन्दरीं कृत्वा ततो वैश्यजनान्समाभाष्य मथुरार्भकैः
सहितो धनुःस्थले विवेश ॥ अथ हेमचित्रं सप्ततालकं सहस्रशः
पुरुषैर्नेतुमशक्यं बृहद्भारं चाष्टधातुमयलक्षभारसमं
यज्ञमंडपधृतं कंसाय भार्गवेण दत्तं साक्षाच्छेषमिव
कुंडलीभूतं कोदण्डं वैष्णवं वीक्ष्य प्रसह्याददे ॥५॥
तदैव पश्यतां लोकानां सज्यं कृत्वा लीलयाऽऽकृष्य कर्णपर्यन्तं
दोर्दंडाभ्यां यथेक्षुदंडं वेतंडः शुडादंडेन कोदंडं मध्यतो बभंज ॥६॥
भज्यमानधनुष्टङ्कारेण सप्तलोकबिलैः सह सर्वं ब्रह्माण्डं ननाद ॥
ततस्तारा दिग्गजाश्च विचेलुः ॥ सर्वं भूखंडमंडलं
स्थालीव घटिकाद्वयमात्रं प्रचकंपे ॥७॥
अथापराह्णे रंगभूमिद्वारि द्विपं कुवलयापीडं समेत्य क्षणं
बाललीलया युद्धं कृत्वा शुण्डादंडे संगृहीत्वा त्वितस्ततो
भ्रामयित्वा बालकः कमंडलुमिव भूपृष्ठे तं पातयामास ॥८॥
तमित्थं निहत्य रंगभूमौ कंससभायां जनतायै यथाभावं
दर्शनं दत्वा मल्लयुद्धं कृत्वा चाणूरमुष्टिककूटशलतोशलकान्
कंसस्याग्रे सर्वेषां पश्यतां भूपृष्ठे रामकृष्णौ पातयामासतुः ॥९॥
अथ तत्कर्म वीक्ष्य दुर्वचनानि विकत्थमानस्य कंसस्य
मधुसूदनः सहसोत्पत्य मञ्चं महोन्नतं समारुरोह ॥१०॥

ततः सत्वरं मृत्युमिवागतं वीक्ष्य मंचादुत्थाय तं
निर्भर्त्सयन्नुन्मना द्रुतं कंसः खड्गचर्मणी जगृहे ॥
हरिः सहसा चर्मासिसंयुक्तं कंसं सविषं फणींद्रमिव
तुंडविभागाभ्यां विराडिव दोर्दंडाभ्यां बलात्समग्रहीत् ॥११॥
अथ तार्क्ष्यतुण्डात्फणीव कंसो भुजबंधाद्बलाद्विनिर्गत्य
पतत्खड्गचर्मा पुनरुद्यतोऽभूत्पुनर्मञ्चे बलिनौ
वेगान्मर्दयन्तौ शैले सिंहाविव शुशुभाते ॥१२॥
ततो बलादुत्पतंतं कंसं शतहस्तमंबरे कृष्ण उत्पतन्
श्येनं श्येन इव तं समग्रहीत् ॥ पुनर्गच्छंतं दैत्यपुंगवं
प्रचंण्डभुजदण्डाभ्यां गृहीतत्रैलोक्याधार इतस्ततो
भ्रामयित्वा महांबरान्मंचोपरि पातयामास ॥१३॥
ततस्तडित्पाताद्द्रुमखंड इव भग्नदंडो मंचो बभूव ॥
स वज्रांगः पतितोऽपि किंचिद्व्याकुलः सहसोत्थाय
महात्मना पुनर्युयुधे ॥ पुनस्तं भुजदंडाभ्यां भगवान्
गृहीत्वा मंचे क्षिप्त्वा हृदयमारुह्य तन्मौलिं गृहीत्वा सद्यः
केशेषु गृह्य मंचाद्रंगोपरि पातयित्वा शैलाद्गंडशिलामिव
तस्योपरिष्टात्सनातनः सर्वाधारोऽनंतविक्रमो वेगात्स्वयं निपपात ॥
तयोर्निपातेन निम्नीभूतं भूखंडमंडलं स्थालीव दंडत्रयं सहसा चकंपे ॥१४॥
अथ संपरेतं भोजराजं यदुराजो भूमिगतं नागेन्द्रं मृगेन्द्र इव
सर्वेषां पश्यतां विचकर्ष ॥ तदैव भूभुजां हाहाकार असीदहो वैरभावेन
यं भजन्कंसोऽपि तस्य सारूप्यं भृंगिणः कीटक इव जगाम ॥१५॥
ततः कंसं मृतं सहसा वीक्ष्य समागतांस्तस्यानुजान्
खड्गचर्मधरान् दृष्ट्वा बलभद्रो मुद्गरं नीत्वा
सर्वतोऽभिजघान॥ तदा देवदुंदुभयो नेदुर्जयध्वनिश्चाभूद्देवाः
पुष्पैर्ववृषुर्विद्याधर्यो ननृतुर्विद्याधरगन्धर्वकिन्नरा जगुः ॥१६॥
अथ सर्वानाश्वास्य पितरौ विमोक्ष्योग्रसेनाय राज्यं दत्वोपवीतं
प्राप्य संदीपनाद्विद्या अधित्य तस्मै मृतं सुतं दक्षिणां दत्वा
शंखं हत्वा मथुरामेत्य वसन् व्रजशांत्यै चोद्धवं प्रेषयित्वा
पुनः स्वयं व्रजं गत्वा राधायै गोपीभ्यश्च दर्शनं दत्वा
रासमध्ये ऋभुमोक्षं कृत्वा पुनर्मथुरायां माथुरेशो रराज ॥
रामोऽपि कोलवधं कृत्वा तस्यां विरराजेति
तयोर्मथुरायां सहस्रशः पवित्राणि चरित्राणि बभूवुः ॥१७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे
मथुरालीलावर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०८

https://sa.wikisource.org/s/wdr

द्वारकालीलावर्णनम् -

प्राड्विपाक उवाच
अथ युवराज धार्तराष्ट्र तयोर्द्वारकालीला संक्षेपेण शृणुतात् ॥
ततः कंसस्य पारोक्ष्यं सौहृदं कुर्वतं समागतं जरासंधं जित्वा
द्वारकाख्यं समुद्रे दुर्गं निर्माय तत्रैकरात्रेण ज्ञातीन्समाधाय
मुचकुंददृशा कालं घातयित्वा पुनश्च रामकृष्णौ
प्रवर्षणाद्रिमेत्य तस्माद्द्वारकायां जग्मतुः ॥१॥
अथ ब्रह्मलोकात्समागतो रैवतः सुतां रत्नयुतां विधिवद्बलशालिने
बलभद्राय दत्वा तपः कर्तुं बदर्याख्यं वनं गतवान् ॥२॥
अथ श्रीकृष्णः शत्रूणां पश्यतां कुंडिनपुराद्रुक्मिणीं
जहार तथा जांबवतीं सत्यभामां कालिंदीं मित्रविंदां
नाग्निजितीं भद्रां लक्ष्मणां च भौमं हत्वा
षोडशसहस्रं शतं च राजकन्या उवाह ॥३॥
राजन् भीष्मककन्यायां रुक्मिण्यां श्रीकृष्णस्य
पुत्रः प्रथमं कामदेवावतारः पितृसमसुंदर आसीत् ॥
तस्मादनिरुद्धः सुरज्येष्ठावतारोऽभूत् ॥४॥
अथैकदोग्रसेनराजसूयाध्वरे नागवल्लीं गृहीत्वा
दिग्विजयार्थी निर्गतः प्रद्युम्नो यादवैर्भ्रातृभिः सह
जंबूद्वीपे नवखण्डविजयं कुर्वन् कामदुघनदसमीपे
वसंतमालतीपुराधिशेन पतंगेन गंधर्वराजेन युयुधे ॥५॥
तत्र गदायुद्धे गदामादाय गदो बलदेवानुजो गदाधरं
स्वगदया पतङ्ग तताड ॥ सोऽपि तं हृदि चौजसा
जघानेत्थं तयोर्गदायुद्धं घटिकाद्वयं बभूव॥ ततः
पतंगगदाप्रहारेण गदो युद्धे क्षणं मूर्च्छां जगाम ॥६॥
तदा हाहाकारे जाते कोटिमार्तंडसन्निभो बलभद्र
आविर्भूत्वा गंधर्वाणां सर्वं बलं हलाग्रेण समाकृष्य
तदुपरि क्लिष्टमुशलताडनं चकार ॥ तेन युगपत्सर्वं
सैन्यं सभटद्विपरथं चूर्णीबभूव ॥७॥
अथ पतंगोऽपि विरथो भयभीतस्तस्मात्पुरीं गत्वा
पुनर्योद्धुं यादवैः सेनाव्यूहं चकार ॥ तच्छ्रुत्वा क्रुद्धो
बलभद्रो गंधर्वाणां महापुरीं शतयोजनविस्तीर्णां
वसंतमालतीनाम्नीं सर्वां हलेन संविदार्य सहसा
कामदुघे नदे संकर्षणो विचकर्ष ॥८॥
अथ ह वाव पतितैर्गृहैर्हाहाकारे जाते तिर्यक्पोतमिवाघूर्णां
समस्तां नगरीं वीक्ष्य गंधर्वैगंधवेशः पतंगः कृतांजलिर्धर्षितो

विश्वकर्मकृतानां विमानानां द्विलक्षं गजानां चतुर्लक्षं
चाश्वशतार्बुदं च दिव्यानां रत्नानां भारं दशशतार्बुदं च बलिं
नीत्वा बलशालिने बलाय दत्त्वा प्रदक्षिणीकृत्य प्रणनाम ॥९॥
अथ तथा सांबमोक्षार्थं बलभद्र इहागतो भवतां पश्यतां
पुरमिदं हलाग्रेण संविदार्य श्रीगंगां साक्षात्संकर्षणो विचकर्ष ॥
तथैव नागकन्याभिर्गोपीभिर्निर्मिते रासमंडले कालिन्दिं हलाग्रेण विचकर्ष ॥१०॥
अथैकदा द्विविदो नाम वानरः सुग्रीवसचिवो भौमसखो नारदेन प्रेरितो
हरिं योद्धुकामोऽवतरद्रैवतकाचलमेत्य बलेन घटिकाचतुष्टयं युयुधे ॥
द्रुमदण्डशिलामुष्टिभिर्विनिघ्नन्तं तं बलभद्रो मुसलेन मूर्ध्नि निजघान ॥
पुनर्न मृतं मुष्टिना घातयित्वा पलायंतं भुजदंडाभ्यां गृहीत्वा
रैवतकाचलपृष्ठे पातयित्वाच्युताग्रजो दृढेन मुष्टिना हृदि तं तताड ॥
तत्पतनेन सटंकः शैलेंद्रः कमंडलुरिव चकंपे ॥११॥
अथ ह वाव राजन्नद्य भवतां पांडवैः सह युद्धोद्यमं श्रुत्वा
तीर्थाभिषेकव्याजेन ब्राह्मणैर्नागरैः सहितः पुराद्विनिर्गतो
द्वारकां प्रदक्षिणीकृत्य सिद्धाश्रमप्रभासयोः स्नात्वा पश्चिमायां
दिशि सरस्वतीप्रतिस्रोतः सैंधवारण्यजंबूमार्गोत्पलावर्ता-
र्बुदहेमवंतसिंधूनुपस्पृश्य पृथग्बिंदुसरस्त्रितकूपसुदर्शनात्रितौशनसाग्नेय-
वायवसौदासगुहतीर्थश्राद्धदेवादीनि तीर्थानि स्नात्वोत्तरस्यां दिशि
कैलासकरवीरमहायोगगणेशकौबेरप्राग्ज्योतिषरंगवल्ली-
सीतारामक्षेत्रचैत्रदेशवसंततिलकादशार्णभद्राकूर्मतीर्थपुष्पमाला-
चित्रवनचंद्रकांतानैःश्रेयसमनुपर्वतचक्षुःकामशालिनीकामवनवेदक्षेत्र-
सीतापृथुतीर्थ-तपोभूमिलीलावतीवेदनगरगांधर्वशक्रभीमरथी-
श्रीजाह्नवीकालिंदीहरिद्वारकुरुक्षेत्रमथुरापुष्करेषु स्नात्वा
पुनस्तस्माच्छांभलं सौकरं प्राप्य चान्यानि कुर्वन्
तीर्थानि साक्षात्संकर्षणो नैमिषारण्यं जगाम ॥१२॥
तं समागतं वीक्ष्य शौनकादयो मुनयः समुत्थाय ववंदिरे चार्चयन् ॥१३॥
तत्र वेदव्यासशिष्यं रोमहर्षणमप्रत्युत्थायिनं वीक्ष्य करस्थेन
कुशाग्रेण तं जघानेति तदा हाहेतिवादिनो मुनीन् वीक्ष्य लोकपावनोऽपि
लोकसंग्रहार्थ द्वादश मासान् तीर्थस्नानेन विशुद्धये मनो दधे ॥१४॥
तत्रेल्वलसुतो बल्वलो नाम दैत्य उपावृते पर्वणि
पांसुवर्षणप्रचंडेन वायुना पूयशोणितविण्मूत्रसुरामांसदुर्गन्धेन
समागतः खे दृष्टोऽभूत् ॥ अथ ललज्जिह्वं वज्रांगं
भिन्नकज्जलांजनचयकृष्णं तप्तताम्रश्मश्रुभयंकरं
ब्रह्मशांतये हलाग्रेण समाकृष्य गगनान्मुसलेन मूर्ध्नि बलभद्रस्तं
तताड ॥ तत्ताडनेनाकाशात्सोऽपि कमंडलुरिव व्यसुः पपात ॥१५॥
अथ प्रसन्ना मुनयोऽपि रामं संस्तुत्यावितथाशिषः
प्रयुज्य वृत्रघ्नं विबुधा इवाभ्यषिंचन् तैरभ्यनुज्ञातः
सरयूकौशिकीमानससरोवरगंडकीगौतमीषु

स्नात्वायोध्यानंदिग्रामबर्हिष्मतीब्रह्मावर्तादीन्युपस्पृश्य
तीर्थराजं प्रयागं जगाम ॥ तत्रायुतगजदानं चकार ॥१६॥
ततश्चित्रकूटविन्ध्याचलकाशीविपाशाशोणमिथिलागयादिषु
स्नात्वा गंगासागरसंगमं जगाम ॥ तत्र सुवर्ण शृङ्गाम्बरसंयुक्तं
पृथक् सुवर्णरत्नभारसहितं गवां कोटिशतं ब्राह्मणेभ्यः प्रादात् ॥
ततः क्रमशो दक्षिणस्यां दिशि महेन्द्राद्रिसप्तगोदावरीवेणीपंपाभीमरथी-
स्कंदक्षेत्रश्रीशैलवेंकटकांचीकावेरीश्रीरंगर्षभाद्रिसमुद्रसेतुकृत-
मालाताम्रपर्णीमलयाचलकुलाचलदक्षिणसिंधुफाल्गुनपंचाप्सरो-
गोकर्णशूर्पारकातापीपयोष्णीनिर्विन्ध्यादण्डकरेवा-
माहिष्मत्यवंतिकादीनि तीर्थानि साक्षात्संकर्षणः करिष्यति स्म ॥
ततस्त्वत्सहायार्थं विशसने चागमिष्यति ॥१७॥
इदं बलभद्रचरित्रं पवित्रं सर्वपापाभिहरणं तीर्थयात्रावर्णनं नितरां
मया वर्णितं सर्वमंगलकारणं कौरवेंद्र किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥१८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे
द्वारकालीलावर्णनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ०९

https://sa.wikisource.org/s/wd4

< गर्गसंहिता | खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)

बलभद्रखण्डः - नवमोऽध्यायः

रासक्रीडाकथनम् -

दुर्योधन उवाच -
मुनिशार्दूल भगवान्बलभद्रो नागकन्याभि-
र्गोपीभिः कदा कालिंदीकूले विजहार ॥१॥
प्राड्विपाक उवाच -
एकदा द्वारकानगराद्धितालांकं रथमास्थाय सुरान्दिदृक्षुः
परमुत्कंठो नन्दराजगोकुलगोगोपालगोपीगणसंकुलः
संकर्षण आगतश्चिरोत्कंठाभ्यां नन्दराजयशोदाभ्यां
परिष्वक्तो गोपीगोपालगोभिर्मिलित्वा
तत्र द्वौ मासौ वासन्तिकौ चावात्सीत् ॥२॥
अथ च या नागकन्याः पूर्वोक्तास्ता गोपकन्या भूत्वा
बलभद्रप्राप्त्यर्थं गर्गाचार्याद्बलभद्रपञ्चांगं गृहीत्वा तेनैव
सिद्धा बभूवुः ॥ ताभिर्बलदेव एकदा प्रसन्नः कालिन्दीकूले
रासमण्डलं समारेभे ॥ तदैव चैत्रपूर्णिमायां
पूर्णचन्द्रोऽरुणवर्णः सम्पूर्णं वनं रञ्जयन् विरेजे ॥३॥
शीतला मन्दयानाः कमलमकरंदरेणुवृंदसंवृताः
सर्वतो वायवः परिववुः ॥ कलिंदगिरिनन्दिनी-
चलल्लहरीभिरानन्ददायिनी पुलिनं विमलं ह्याचितं
चकार ॥ तथा च कुञ्जप्रांगणनिकुञ्जपुञ्जैः
स्फुरल्ललितपल्लवपुष्पपरागैर्मयूरकोकिलपुंस्कोकिल-
कूजितैर्मधुपमधुरध्वनिभिर्व्रजभूमिर्विभ्राजमाना बभूव ॥४॥
तत्र क्वणद्घण्टिकनूपुरः स्फुरन्मणिमयकटककटिसूत्र-
केयूरहारकिरीटकुंडलयोरुपरि कमलपत्रैर्नीलांबरो
विमलकमलपत्राक्षो यक्षीभिर्यक्षराडिव
गोपीभिर्गोपराड्रासमण्डले रेजे ॥५॥
अथ वरुणप्रेषिता वारुणी देवी पुष्पभारगंधलोभि-
मिलिंदनादितवृक्षकोटरेभ्यः पतंती सर्वतो वनं
सुरभीचकार ॥ तत्पानमदविह्वलः कमलविशालताम्राक्षो
मकरध्वजावेशचलद्धुर्य्याङ्गभङ्गो विहारखेदप्रस्वेदांबुकणै-
र्गलद्गंडस्थलपत्रभङ्गो गजेंद्रगतिर्गजेन्द्रशुण्डादंडसम-
दोर्दंडमण्डितो गजीभिर्गजराजेन्द्र इवोन्मत्तः सिंहासने
न्यस्तहलो मुसलपाणिः कोटींदुपूर्णमण्डलसंकाशः
प्रोद्गमद्रत्नमञ्जीरप्रचलनूपुरप्रक्वणत्कनककिंकिणीभिः
कंकणस्फुरत्ताटंकपुरटहारश्रीकंठांगुलीयशिरोमणिभिः
प्रविडंबिनीकृतसर्पिणीश्यामवेणीकुन्तलललित-

गंडस्थलपत्रावलिभिः सुन्दरीभिर्भगवान् भुवनेश्वरो
विभ्राजमानो विरराज अथ च रेमे ॥६॥
अथ ह वाव कालिन्दीकूलकांतारपर्यटनविहार-
परिश्रमोद्यत्स्वेदबिंदुव्याप्तमुखारविंदः स्नानार्थं
जलक्रीडार्थं यमुनां दूरात्स आजुहाव ॥
ततस्त्वनागतां तटिनीं हलाग्रेण कुपितो
विचकर्ष इति होवाच ॥७॥
अद्य मामवज्ञाय नायासि मयाहूतापि मुसलेन
त्वां कामचारिणीं शतधा नेष्य एवं निर्भर्त्सिता सा
भूरिभीता यमुना चकिता तत्पादयोः पतितोवाच ॥८॥
राम राम संकर्षण बलभद्र महाबाहो तव परं विक्रमं
न जाने ॥ यस्यैकस्मिन्मूर्ध्नि सर्षपवत्सर्वं भूखण्डमण्डलं
दृश्यते ॥ तस्य तव परमनुभावमजानंती प्रपन्नां
मां भोक्तुं योग्योऽसि ॥ त्वं भक्तवत्सलोऽसि ॥९॥
इत्येव याचितो बलभद्रो यमुनां ततो व्यमुञ्चत्पुनः
करेणुभिः करीव गोपीभिर्गोपराड् जले विजगाह ॥
पुनर्जलाद्विनिर्गत्य तटस्थाय बलभद्राय सहसा यमुना
चोपायनं नीलांबराणि हेमरत्नमयभूषणानि दिव्यानि
च ददौ ह वाव तानि गोपीयूथाय पृथक् पृथक् विभज्य
स्वयं नीलांबरे वसित्वा कांचनीं मालां नवरत्नमयीं
धृत्वा महेंद्रो वारणेंद्र इव बलभद्रो विरेजे ॥१०॥
इत्थं कौरवेन्द्र यादवेन्द्रस्य रमतः सर्वा वासन्तिकीर्निशा
व्यतीता बभूवुः ॥ भगवतो बलभद्रस्य हस्तिनापुरमिव
वीर्यं सूचयतीव ह्यद्यापि च कृष्टवर्त्मना यमुना वहति ॥
इमां रामस्य रासकथां यः श्रृणोति श्रावयति च स
सर्वपापपटलं छित्वा तस्य परस्परमानन्दपदं प्रतियाति ॥
किं भूय श्रोतुमिच्छसि ॥११॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे
रामरासक्रीडावर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥९॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः १०

बलभद्रखण्डः - दशमोऽध्यायः

बलरामपूजापद्धतिः -

दुर्योधन उवाच -
भगवन् गर्गाचार्येण गोपीयूथाय कथं दत्तं
बलभद्रपञ्चाङ्गं तत्कृपया वदतात् ॥ त्वं सर्वज्ञोऽसि ॥१॥

प्राड्विपाक उवाच -
कौरवेन्द्र एकदा गर्गाचार्यः कलिंदनन्दिनीं
स्नातुं गर्गाचलाद्व्रजमंडलं चाजगाम ॥
तत्रैकांते मरुल्लीलैजल्ललितलतातरुपल्लवपुष्पगंधमत्तमिलिंदपुञ्जे
कालिंदीकूलकलितनिकुंजे श्रीरामकृष्णध्यानतत्परं
गर्गाचार्यं प्रणम्य नागेन्द्रकन्याः स्म इति जातिस्मरा
गोपकन्याः श्रीमद्बलभद्रप्राप्त्यर्थं सेवनं पप्रच्छुस्तासां
परमां भक्तिं वीक्ष्य पद्धतिपटलस्तोत्रकवचसहस्रनामानि
गोपीयूथाय स प्रददौ ॥ किं भूयस्त्वं
तद्ग्रहणं कर्तुमिच्छसि वदतात् ॥२॥
दुर्योधन उवाच -
रामस्य पद्धतिं ब्रूहि यथा सिद्धिं व्रजाम्यहम् ॥
त्वं भक्तवत्सलो ब्रह्मन् गुरुदेव नमोस्तु ते ॥३॥
प्राड्विपाक उवाच -
राममार्गस्य नियमं शृणु पार्थिवसत्तम ॥
येन प्रसन्नो भवति बलभद्रो महाप्रभुः ॥४॥
सहस्रवदनो देवो भगवान् भुवनेश्वरः ॥
न दानैर्न च तीर्थैश्च भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया ॥५॥
सत्संगमेत्याशु शिक्षेद्भक्तिं वै श्रीहरेर्गुरोः ॥
स सिद्धः कथितो जातं यस्य वै प्रेमलक्षणम् ॥६॥
ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय रामकृष्णेति च ब्रुवन् ॥
नत्वा गुरुं भुवं चैव ततो भूम्यां पदं न्यसेत् ॥७॥
वार्य्युपस्पृश्य रहसि स्थितो भूत्वा कुशासने ॥
हस्तावुत्संग आधाय स्वनासाग्रनिरीक्षणः ॥८॥
ध्यायेत्परं हरिं देवं बलभद्रं सनातनम् ॥
गौरं नीलांबरं हृद्यं वनमालाविभूषितम् ॥९॥
एवं ध्यानपरो नित्यं प्रीत्यर्थं हलिनः प्रभोः ॥
त्रिकालसंध्याकृच्छुद्धो मौनी क्रोधविवर्जितः ॥१०॥
अकामी गतलोभश्च निर्मोहः सत्यवाग्भवेत् ॥
द्विवारं जलपानार्थी एकभुक्तो जितेन्द्रियः ॥११॥

क्षौमाम्बरो भूमिशायी भूत्वा पायसभोजनः ॥
एवं निर्जितषड्वर्गो भवेदेकाग्रमानसः ॥१२॥
तस्य प्रसन्नो भवति सदा संकर्षणो हरिः ॥
परिपूर्णतमः साक्षात्सर्वकारणकारणः ॥१३॥
इत्थं श्रीबलभद्रस्य कथिता पद्धतिर्मया ॥
कौरवेन्द्र महाबाहो किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥१४॥
दुर्योधन उवाच -
मुनींद्र देवदेवस्य पटलं ब्रूहि मे प्रभोः ॥
येन सेवां करिष्यामि तत्पदाम्बुजयोः सदा ॥१५॥
प्राड्विपाक उवाच -
बलस्य पटलं गुह्यं विद्धि सिद्धिप्रदायकम् ॥
एकांते ब्रह्मणा दत्तं नारदाय महात्मने ॥१६॥
प्रणवं पूर्वमुद्धृत्य कामबीजं ततः परम् ॥
कालिंदीभेदनपदं संकर्षणमतः परम् ॥१७॥
चतुर्थ्यंतं द्वयं कृत्वा स्वाहां पश्चाद्विधाय च ॥
मंत्रराजमिमं राजन् ब्रह्मोक्तं षोडशाक्षरम् ॥१८॥
जपेल्लक्षं व्रती भूत्वा सहस्राणि च षोडश ॥
इहामुत्र परां सिद्धिं संप्राप्नोति न संशयः ॥१९॥
अथ जप्तस्य मंत्रस्य महापूजां समाचरेत् ॥
द्वात्रिंशत्पत्रसंयुक्तं कर्णिकाकेसरोज्ज्वलम् ॥२०॥
भव्यं कंजं पञ्चवर्णं लिखित्वा स्थंडिले शुभे ॥
तस्योपरि न्यसेद्राजन् हेमसिहासनं शुभम् ॥
तस्मिन् श्रीबलदेवस्य परमर्चां प्रपूजयेत् ॥२१॥
ॐ नमो भगवते पुरुषोत्तमाय वासुदेवाय संकर्षणाय
सहस्रवदनाय महानन्ताय स्वाहा ॥ अनेन
मन्त्रेण शिखाबन्धनं कृत्वा सर्वतस्तं प्रणम्य
तत्संमुखो भूत्वा स्वयं नतो भवेत् ॥
ॐ जयजयानंत बलभद्र कामपाल तालांक
कालिंदीभंजन आविराविर्भूय मम सम्मुखो भवेति ॥
अनेन मंत्रेणावाहनं कुर्यात् ॥ ॐनमस्तेऽस्तु सीरपाणे
हलमुसलधर रौहिणेय नीलांबर राम रेवतीरमण
नमस्तेऽस्तु ॥ अनेन मंत्रेणासनपाद्यार्घ्यस्नानमधुपर्क-
धूपदीपयज्ञोपवित-नैवेद्यवस्त्रभूषणगंधपुष्पाक्षतपुष्पाञ्जलि-
नीराजनादीनुपचारान् प्रकल्पयेत् ॥ ॐविष्णवे मधुसूदनाय
वामनाय त्रिविक्रमाय श्रीधराय हृषिकेशाय पद्मनाभाय
दामोदराय संकर्षणाय वासुदेवाय प्रद्युम्नायानिरुद्धाय
अधोक्षजाय पुरुषोत्तमाय श्रीकृष्णाय नमः ॥
इति पादगुल्फजानूरुकट्युदरपार्श्वपृष्ठिभुजाकंधरनेत्रशिरांसि

पृथक् पृथक् पूजयामीति मंत्रेण सर्वाङ्गपूजां कुर्यात् ॥
अथ शंखचक्रगदापद्मासिधनुर्बाणहलमुसलकौस्तुभ-
वनमालाश्रीवत्सपीतांबरनीलांबरवंशीवेत्रगरुडांकतालांक-
रथदारुकसुमतिकुमुदकुमुदाक्षश्रीदामादीन् प्रणवपूर्वेण
चतुर्थ्यंतेन नमः संयुक्तेन नाममंत्रेण पृथक् पृथक्
संपूज्य ॥ तथा विष्वक्सेनवेदव्यासदुर्गाविनायक-
दिक्पालग्रहादीन् कमले सर्वतः स्वे स्वे स्थाने संपूजयेत् ॥
पुनः परिसमूहनादिस्थालीपाकविधानेन वैश्वानरं संपूज्य
पूर्वोक्तेन मूलमन्त्रेण पंचविंशतिसहस्राण्याहुतीर्जुहुयात् ॥
तथाष्टौ सहस्राणि द्वादशाक्षरेण तथाष्टौ सहस्राणि
चतुर्व्यूहमन्त्रेणाहुतीर्जुहुयात् ॥ ततोऽग्निं प्रदक्षिणीकृत्य
नमस्कृत्याचार्यं महार्हवस्त्रसुवर्णाभरणताम्रपात्रसवत्सगो-
सुवर्णदक्षिणाभिः संपूज्य तथा ब्राह्मणान्भोजनाद्यैः संपूज्य
नगरजनेभ्यो भोजनं दत्वाऽऽचार्यान्प्रणमेत् ॥ इत्थं बलस्य
पटलानुसारेण योऽनुस्मरति इहामुत्र सिद्धिसमृद्धिभिः
संवृतो भवति ॥ श्रीरामपटलं गुह्यं मया ते ह्यनुवर्णितम् ॥
सर्वसिद्धिप्रदं राजन् किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥२२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे
पद्धतिपटलवर्णनं नाम दशमोऽध्यायः ॥१०॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः ११

बलभद्रखण्डः - एकादशोऽध्यायः

बलरामस्तोत्रम् -

दुर्योधन उवाच -
स्तोत्रं श्रीबलदेवस्य प्राड्विपाक महामुने ॥
वद मां कृपया साक्षात्सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥१॥
प्राड्विपाक उवाच -
स्तवराजं तु रामस्य वेदव्यासकृतं शुभम् ॥
सर्वसिद्धिप्रदं राजञ्छृणु कैवल्यदं नृणाम् ॥२॥
देवादिदेव भगवन् कामपाल नमोऽस्तु ते ॥
नमोऽनन्ताय शेषाय साक्षाद्रामाय ते नमः ॥३॥
धराधराय पूर्णाय स्वधाम्ने सीरपाणये ॥
सहस्रशिरसे नित्यं नमः संकर्षणाय ते ॥४॥
रेवतीरमण त्वं वै बलदेवाच्युताग्रजः ॥
हलायुध प्रलंबघ्न पाहि मां पुरुषोत्तम ॥५॥
बलाय बलभद्राय तालांकाय नमो नमः ॥
नीलांबराय गौराय रौहणेयाय ते नमः ॥६॥
धेनुकारिर्मुष्टिकारिः कूटारिर्बल्वलांतकः ॥
रुक्म्यरिः कूपकर्णारिः कुम्भांडारिस्त्वमेव हि ॥७॥
कालिंदीभेदनोऽसि त्वं हस्तिनापुरकर्षकः ॥
द्विविदारिर्यादवेंद्रो व्रजमंडलमंडनः ॥८॥
कंसभ्रातृप्रहन्तसि तीर्थयात्राकरः प्रभुः ॥
दुर्योधनगुरुः साक्षात्पाहि पाहि प्रभो त्वतः ॥९॥
जय जयाच्युतदेव परात्पर
स्वयमनन्तदिगंतगतश्रुत ॥
सुरमुनींद्रफणीन्द्रवराय ते
मुसलिने बलिने हलिने नमः ॥१०॥
यः पठेत्सततं स्तवनं नरः
स तु हरेः परमं पदमाव्रजेत् ॥
जगति सर्वबलं त्वरिमर्दनं
भवति तस्य धनं स्वजनं धनम् ॥११॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे
बलभद्रस्तवराजवर्णनं नामैकादशोऽध्यायः ॥११॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः १२

https://sa.wikisource.org/s/wd5

< गर्गसंहिता | खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)

बलभद्रखण्डः - द्वादशोऽध्यायः

बलराम कवचम् -

दुर्योधन उवाच -
गोपीभ्यः कवचं दत्तं गर्गाचार्येण धीमता ॥
सर्वरक्षाकरं दिव्यं देहि मह्यं महामुने ॥१॥
प्राड्विपाक उवाच -
स्नात्वा जले क्षौमधरः कुशासनः
पवित्रपाणिः कृतमन्त्रमार्जनः ॥
स्मृत्वाथ नत्वा बलमच्युताग्रजं
संधारयेद्धर्मसमाहितो भवेत् ॥२॥
गोलोकधामाधिपतिः परेश्वरः
परेषु मां पातु पवित्रकीर्तनः ॥
भूमण्डलं सर्षपवद्विलक्ष्यते
यन्मूर्ध्नि मां पातु स भूमिमण्डले ॥३॥
सेनासु मां रक्षतु सीरपाणि-
र्युद्धे सदा रक्षतु मां हली च ॥
दुर्गेषु चाव्यान्मुसली सदा मां
वनेषु संकर्षण आदिदेवः ॥४॥
कलिंदजावेगहरो जलेषु
नीलांबरो रक्षतु मां सदाग्नौ ॥
वायौ च रामोऽवतु खे बलश्च
महार्णवेऽनन्तवपुः सदा माम् ॥५॥
श्रीवासुदेवोऽवतु पर्वतेषु
सहस्रशीर्षा च महाविवादे ॥
रोगेषु मां रक्षतु रौहिणेयो
मां कामपालोऽवतु वा विपत्सु ॥६॥
कामात्सदा रक्षतु धेनुकारिः
क्रोधत्सदा मां द्विविदप्रहारी ॥
लोभात्सदा रक्षतु बल्वलारि-
र्मोहात्सदा मां किल मागधारिः ॥७॥
प्रातः सदा रक्षतु वृष्णिधुर्यः
प्राह्णे सदा मां मथुरापुरेन्द्रः ॥
मध्यन्दिने गोपसखः प्रपातु
स्वराट् पराह्णेऽवतु मां सदैव ॥८॥
सायं फणींद्रोऽवतु मां सदैव
परात्परो रक्षतु मां प्रदोषे ॥

पूर्णे निशीथे च दुरन्तवीर्यः
  प्रत्यूषकालेऽवतु मां सदैव ॥९॥
विदिक्षु मां रक्षतु रेवतीपति-
  र्दिक्षु प्रलंबारिरधो यदूद्वहः ॥
ऊर्ध्वं सदा मां बलभद्र आरा-
  त्तथा समन्ताद्बलदेव एव हि ॥१०॥
अन्तः सदाव्यात्पुरुषोत्तमो बहि-
  र्नागेन्द्रलीलोऽवतु मां महाबलः ॥
सदांतरात्मा च वसन् हरिः स्वयं
  प्रपातु पूर्णः परमेश्वरो महान् ॥११॥
देवासुराणां भयनाशनं च
  हुताशनं पापचयेन्धनानाम् ॥
विनाशनं विघ्नघटस्य विद्धि
  सिद्धासनं वर्मवरं बलस्य ॥१२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे
स्तोत्रकवचवर्णनं नाम द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ८ (बलभद्रखण्डः)/अध्यायः १३

https://sa.wikisource.org/s/w4j

बलभद्रखण्डः - त्रयोदशोऽध्यायः

बलराम सहस्रनामम् -

दुर्योधन उवाच -
बलभद्रस्य देवस्य प्राड्विपाक महामुने ॥
नाम्नां सहस्रं मे ब्रूहि गुह्यं देवगणैरपि ॥१॥
प्राड्विपाक उवाच -
साधु साधु महाराज साधु ते विमलं यशः ॥
यत्पृच्छसे परमिदं गर्गोक्तं देवदुर्लभम् ॥२॥
नाम्नां सहस्रं दिव्यानां वक्ष्यामि तव चाग्रतः ॥
गर्गाचार्येण गोपीभ्यो दत्तं कृष्णातटे शुभे ॥३॥
ॐअस्य श्रीबलभद्रसहस्रनामस्त्रोत्रमंत्रस्य
गर्गाचार्य ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः संकर्षणः
परमात्मा देवता बलभद्र इति बीजं रेवतीति शक्तिः
अनंत इति कीलकं बलभद्रप्रीत्यर्थे जपे विनियोगः ॥
अथ ध्यानम्
स्फुरदमलकिरीटं किंकिणीकंकणार्हं
चलदलककपोलं कुंडलश्रीमुखाब्जम् ॥
तुहिनगिरिमनोज्ञं नीलमेघांबराढ्यं
हलमुसलविशालं कामपालं समीडे ॥४॥
ॐ बलभद्रो रामभद्रो रामः संकर्षणोऽच्युतः ॥
रेवतीरमणो देवः कामपालो हलायुधः ॥५॥
नीलांबरः श्वेतवर्णो बलदेवोऽच्युताग्रजः ॥
प्रलंबघ्नो महावीरो रौहिणेयः प्रतापवान् ॥६॥
तालांको मुसली हली हरिर्यदुवरो बली ॥
सीरपाणिः पद्मपाणिर्लगुडी वेणुवादनः ॥७॥
कालिंदिभेदनो वीरो बलः प्रबल ऊर्ध्वगः ॥
वासुदेवकलानन्तः सहस्रवदनः स्वराट् ॥८॥
वसुर्वसुमतीभर्ता वासुदेवो वसूत्तमः ॥
यदूत्तमो यादवेन्द्रो माधवो वृष्णिवल्लभः ॥९॥
द्वारकेशो माथुरेशो दानी मानी महामनाः ॥
पूर्णः पुराणः पुरुषः परेशः परमेश्वरः ॥१०॥
परिपूर्णतमः साक्षात्परमः पुरुषोत्तमः ॥
अनन्तः शाश्वतः शेषो भगवान्प्रकृतेः परः ॥११॥
जीवात्मा परमात्मा च ह्यंतरात्मा ध्रुवोऽव्ययः ॥
चतुर्व्यूहश्चतुर्वेद-श्चतुर्मूर्तिश्चतुष्पदः ॥१२॥
प्रधानं प्रकृतिः साक्षी संघातः संघवान् सखी ॥

महामना बुद्धिसखश्चेतोऽहंकार आवृतः ॥१३॥
इन्द्रियेशो देवातात्मा ज्ञानं कर्म च शर्म च ॥
अद्वितीयो द्वितीयश्च निराकारो निरञ्जनः ॥१४॥
विराट् सम्राट् महौघश्च धारः स्थास्नुश्चरिष्णुमान् ॥
फणीन्द्रः फणिराजश्च सहस्रफणमण्डितः ॥१५॥
फणीश्वरः फणी स्फूर्तिः फूत्कारी चीत्करः प्रभुः ॥
मणिहारो मणिधरो वितली सुतली तली ॥१६॥
अतली सुतलेशश्च पातालश्च तलातलः ॥
रसातलो भोगितलः स्फुरद्दन्तो महातलः ॥१७॥
वासुकिः शंखचूडाभो देवदत्तो धनंजयः ॥
कंबलाश्वो वेगतरो धृतराष्ट्रो महाभुजः ॥१८॥
वारुणीमदमत्ताङ्गो मदघूर्णितलोचनः ॥
पद्माक्षः पद्ममाली च वनमाली मधुश्रवाः ॥१९॥
कोटिकंदर्पलावण्यो नागकन्यासमर्चितः ॥
नूपुरी कटिसूत्री च कटकी कनकांगदी ॥२०॥
मुकुटी कुण्डली दण्डी शिखण्डी खंडमंडली ॥
कलिः कलिप्रियः कालो निवातकवचेश्वरः ॥२१॥
संहारकद्द्रुर्द्रवयुः कालाग्निः प्रलयो लयः ॥
महाहिः पाणिनिः शास्त्रभाष्यकारः पतञ्जलिः ॥२२॥
कात्यायनः पक्विमाभः स्फोटायन उरङ्गमः ॥
वैकुंठो याज्ञिको यज्ञो वामनो हरिणो हरिः ॥२३॥
कृष्णो विष्णुर्महाविष्णुः प्रभविष्णुर्विशेषवित् ॥
हंसो योगेश्वरः कूर्मो वाराहो नारदो मुनिः ॥२४॥
सनकः कपिलो मत्स्यः कमठो देवमंगलः ॥
दत्तात्रेयः पृथुर्वृद्ध ऋषभो भार्गवोत्तमः ॥२५॥
धन्वन्तरिर्नृसिंहश्च कलिर्नारायणो नरः ॥
रामचन्द्रो राघवेन्द्रः कोशलेन्द्रो रघूद्वहः ॥२६॥
काकुत्स्थः करुणासिंधू राजेन्द्रः सर्वलक्षणः ॥
शूरो दाशरथिस्त्राता कौसल्यानन्दवर्द्धनः ॥२७॥
सौमित्रिर्भरतो धन्वी शत्रुघ्नः शत्रुतापनः ॥
निषंगी कवची खड्गी शरी ज्याहतकोष्ठकः ॥२८॥
बद्धगोधाङ्गुलित्राणः शंभुकोदण्डभंजनः ॥
यज्ञत्राता यज्ञभर्ता मारीचवधकारकः ॥२९॥
असुरारिस्ताटकारिर्विभीषणसहायकृत् ॥
पितृवाक्यकरो हर्षी विराधारिर्वनेचरः ॥३०॥
मुनिर्मुनिप्रियश्चित्र-कूटारण्यनिवासकृत् ॥
कबंधहा दण्डकेशो रामो राजीवलोचनः ॥३१॥
मतंगवनसंचारी नेता पंचवटीपतिः ॥

सुग्रीवः सुग्रीवसखो हनुमत्प्रीतमानसः ॥३२॥
सेतुबन्धो रावणारि-र्लंकादहनतत्परः ॥
रावण्यरिः पुष्पकस्थो जानकीविरहातुरः ॥३३॥
अयोध्याधिपतिः श्रीमाँल्लवणारिः सुरार्चितः ॥
सूर्यवंशी चंद्रवंशी वंशीवाद्यविशारदः ॥३४॥
गोपतिर्गोपवृंदेशो गोपो गोपीशतावृतः ॥
गोकुलेशो गोपपुत्रो गोपालो गोगणाश्रयः ॥३५॥
पूतनारिर्बकारिश्च तृणावर्तनिपातकः ॥
अघारिर्धेनुकारिश्च प्रलंबारिर्व्रजेश्वरः ॥३६॥
अरिष्टहा केशिशत्रुर्व्योमासुरविनाशकृत् ॥
अग्निपानो दुग्धपानो वृंदावनलताश्रितः ॥३७॥
यशोमतीसुतो भव्यो रोहिणीलालितः शिशुः ॥
रासमंडलमध्यस्थो रासमंडलमंडनः ॥३८॥
गोपिकाशतयूथार्थी शंखचूडवधोद्यतः ॥
गोवर्धनसमुद्धर्ता शक्रजिद्व्रजरक्षकः ॥३९॥
वृषभानुवरो नंद आनन्दो नन्दवर्धनः ॥
नन्दराजसुतः श्रीशः कंसारिः कालियांतकः ॥४०॥
रजकारिर्मुष्टिकारिः कंसकोदण्डभंजनः ॥
चाणूरारिः कूटहंता शलारिस्तोशलांतकः ॥४१॥
कंसभ्रातृनिहन्ता च मल्लयुद्धप्रवर्तकः ॥
गजहन्ता कंसहन्ता कालहन्ता कलङ्कहा ॥४२॥
मागधारिर्यवनहा पांडुपुत्रसहायकृत् ॥
चतुर्भुजः श्यामलांगः सौम्यश्चौपगविप्रियः ॥४३॥
युद्धभृदुद्धवसखा मन्त्री मन्त्रविशारदः ॥
वीरहा वीरमथनः शंखचक्रगदाधरः ॥४४॥
रेवतीचित्तहर्ता च रेवतीहर्षवर्द्धनः ॥
रेवतीप्राणनाथश्च रेवतीप्रियकारकः ॥४५॥
ज्योतिर्ज्योतिष्मतीभर्ता रैवताद्रिविहारकृत् ॥
धृतिनाथो धनाध्यक्षो दानाध्यक्षो धनेश्वरः ॥४६॥
मैथिलार्चितपादाब्जो मानदो भक्तवत्सलः ॥
दुर्योधनगुरुर्गुर्वीगदाशिक्षाकरः क्षमी ॥४७॥
मुरारिर्मदनो मन्दोऽनिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
कल्पवृक्षः कल्पवृक्षी कल्पवृक्षवनप्रभुः ॥४८॥
स्यमन्तकमणिर्मान्यो गांडीवी कौरवेश्वरः ॥
कुम्भाण्डखण्डनकरः कूपकर्णप्रहारकृत् ॥४९॥
सेव्यो रैवतजामाता मधुमाधवसेवितः ॥
बलिष्ठपुष्टसर्वांगो हृष्टः पुष्टः प्रहर्षितः ॥५०॥
वाराणसीगतः क्रुद्धः सर्वः पौंड्रकघातकः ॥

सुनन्दी शिखरी शिल्पी द्विविदांगनिषूदनः ॥५१॥
हस्तिनापुरसंकर्षी रथी कौरवपूजितः ॥
विश्वकर्मा विश्वधर्मा देवशर्मा दयानिधिः ॥५२॥
महाराजच्छत्रधरो महाराजोपलक्षणः ॥
सिद्धगीतः सिद्धकथः शुक्लचामरवीजितः ॥५३॥
ताराक्षः कीरनासश्च बिम्बोष्ठः सुस्मितच्छविः ॥
करीन्द्रकरदोर्दंडः प्रचंडो मेघमण्डलः ॥५४॥
कपाटवक्षाः पीनांसः पद्मपादस्फुरद्द्युतिः ॥
महविभूतिर्भूतेशो बंधमोक्षी समीक्षणः ॥५५॥
चैद्यशत्रुः शत्रुसंधो दंतवक्त्रनिषूदकः ॥
अजातशत्रुः पापघ्नो हरिदाससहायकृत् ॥५६॥
शालबाहुः शाल्वहन्ता तीर्थयायी जनेश्वरः ॥
नैमिषारण्ययात्रार्थी गोमतीतीरवासकृत् ॥५७॥
गंडकीस्नानवान्स्रग्वी वैजयन्तीविराजितः ॥
अम्लानपंकजधरो विपाशी शोणसंप्लुतः ॥५८॥
प्रयागतीर्थराजश्च सरयूः सेतुबन्धनः ॥
गयाशिरश्च धनदः पौलस्त्यः पुलहाश्रमः ॥५९॥
गंगासागरसंगार्थी सप्तगोदावरीपतिः ॥
वेणि भीमरथी गोदा ताम्रपर्णी वटोदका ॥६०॥
कृतमाला महापुण्या कावेरी च पयस्विनी ॥
प्रतीची सुप्रभा वेणी त्रिवेणी सरयूपमा ॥६१॥
कृष्णा पंपा नर्मदा च गंगा भागीरथी नदी ॥
सिद्धाश्रमः प्रभासश्च बिन्दुर्बिन्दुसरोवरः ॥६२॥
पुष्करः सैंधवो जंबू नरनारायणाश्रमः ॥
कुरुक्षेत्रपती रामो जामदग्न्यो महामुनिः ॥६३॥
इल्वलात्मजहन्ता च सुदामासौख्यदायकः ॥
विश्वजिद्विश्वनाथश्च त्रिलोकविजयी जयी ॥६४॥
वसन्तमालतीकर्षी गदो गद्यो गदाग्रजः ॥
गुणार्णवो गुणनिधिर्गुणपात्रो गुणाकरः ॥६५॥
रंगवल्लीजलाकारो निर्गुणः सगुणो बृहत् ॥
दृष्टः श्रुतो भवद्भूतो भविष्यच्चाल्पविग्रहः ॥६६॥
अनादिरादिरानन्दः प्रत्यग्धामा निरन्तरः ॥
गुणातीतः समः साम्यः समदृङ् निर्विकल्पकः ॥६७॥
गूढाव्यूढो गुणो गौणो गुणाभासो गुणावृतः ॥
नित्योऽक्षरो निर्विकारोऽक्षरोऽजस्रसुखोऽमृतः ॥६८॥
सर्वगः सर्ववित्सार्थः समबुद्धिः समप्रभः ॥
अक्लेद्योऽच्छेद्य आपूर्णो शोष्यो दाह्यो निवर्तकः ॥६९॥
ब्रह्म ब्रह्मधरो ब्रह्मा ज्ञापको व्यापकः कविः ॥

अध्यात्मकोऽधिभूतश्चाधिदैवः स्वाश्रयाश्रयः ॥७०॥
महावायुर्महावीरश्चेष्टारूपतनुस्थितः ॥
प्रेरको बोधको बोधी त्रयोविंशतिको गणः ॥७१॥
अंशांशश्च नरावेशोऽवतारो भूपरिस्थितः ॥
महर्जनस्तपःसत्यं भूर्भुवःस्वरिति त्रिधा ॥७२॥
नैमित्तिकः प्राकृतिक आत्यंतिकमयो लयः ॥
सर्गो विसर्गः सर्गादिर्निरोधो रोध ऊतिमान् ॥७३॥
मन्वन्तरावतारश्च मनुर्मनुसुतोऽनघः ॥
स्वयंभूः शांभवः शंकुः स्वायंभुवसहायकृत् ॥७४॥
सुरालयो देवगिरिर्मेरुर्हेमार्चितो गिरिः ॥
गिरिशो गणनाथश्च गिरीशो गिरिगह्वरः ॥७५॥
विंध्यस्त्रिकूटो मैनाकः सुवेलः पारिभद्रकः ॥
पतंगः शिशिरः कंको जारुधिः शैलसत्तमः ॥७६॥
कालंजरो बृहत्सानुर्दरीभृन्नंदिकेश्वरः ॥
संतानस्तरुराजश्च मन्दारः पारिजातकः ॥७७॥
जयंतकृज्जयंतांगो जयन्तीदिग्जयाकुलः ॥
वृत्रहा देवलोकश्च शशी कुमुदबांधवः ॥७८॥
नक्षत्रेशः सुधासिंधुर्मृगः पुष्यः पुनर्वसुः ॥
हस्तोऽभिजिच्च श्रवणो वैधृतिर्भास्करोदयः ॥७९॥
ऐन्द्रः साध्यः शुभः शुक्लो व्यतीपातो ध्रुवः सितः ॥
शिशुमारो देवमयो ब्रह्मलोको विलक्षणः ॥८०॥
रामो वैकुण्ठनाथश्च व्यापी वैकुण्ठनायकः ॥
श्वेतद्वीपो जितपदो लोकालोकाचलाश्रितः ॥८१॥
भूमिर्वैकुण्ठदेवश्च कोटिब्रह्मांडकारकः ॥
असंख्यब्रह्मांडपति-र्गोलोकेशो गवां पतिः ॥८२॥
गोलोकधामधिषणो गोपिकाकंठभूषणः ॥
श्रीधारः श्रीधरो लीलाधरो गिरिधरो धुरी ॥८३॥
कुंतधारी त्रिशूली च बीभत्सी घर्घरस्वनः ॥
शूलसूच्यर्पितगजो गजचर्मधरो गजी ॥८४॥
अंत्रमाली मुण्डमाली व्याली दंडकमण्डलुः ॥
वेतालभृद्भूतसंघः कूष्मांडगणसंवृतः ॥८५॥
प्रमथेशः पशुपतिर्मृडानीशो मृडो वृषः ॥
कृतांतकालसंघारिः कूटः कल्पांतभैरवः ॥८६॥
षडाननो वीरभद्रो दक्षयज्ञविघातकः ॥
खर्पराशी विषाशी च शक्तिहस्तः शिवार्थदः ॥८७॥
पिनाकटंकारकरश्चलज्झंकारनूपुरः ॥
पंडितस्तर्कविद्वान्वै वेदपाठी श्रुतीश्वरः ॥८८॥
वेदांतकृत्सांख्यशास्त्री मीमांसी कणनामभाक् ॥

काणादिर्गौतमो वादी वादो नैयायिको नयः ॥८९॥
वैशेषिको धर्मशास्त्री सर्वशास्त्रार्थतत्त्वगः ॥
वैयाकरणकृच्छंदो वैयासः प्राकृतिर्वचः ॥९०॥
पाराशरीसंहितावित्काव्यकृन्नाटकप्रदः ॥
पौराणिकः स्मृतिकरो वैद्यो विद्याविशारदः ॥९१॥
अलंकारो लक्षणार्थो व्यंग्यविद्धनवद्ध्वनिः ॥
वाक्यस्फोटः पदस्फोटः स्फोटवृत्तिश्च सार्थवित् ॥९२॥
शृङ्गार उज्ज्वलः स्वच्छोऽद्भुतो हास्यो भयानकः ॥
अश्वत्थो यवभोजी च यवक्रीतो यवाशनः ॥९३॥
प्रह्लादरक्षकः स्निग्ध ऐलवंशविवर्द्धनः ॥
गताधिरंबरीषांगो विगाधिर्गाधिनां वरः ॥९४॥
नानामणिसमाकीर्णो नानारत्नविभूषणः ॥
नानापुष्पधरः पुष्पी पुष्पधन्वा प्रपुष्पितः ॥९५॥
नानाचंदनगंधाढ्यो नानापुष्परसार्चितः ॥
नानावर्णमयो वर्णो नानावस्त्रधरः सदा ॥९६॥
नानापद्मकरः कौशी नानाकौशेयवेषधृक् ॥
रत्नकंबलधारी च धौतवस्त्रसमावृतः ॥९७॥
उत्तरीयधरः पर्णो घनकंचुकसंघवान् ॥
पीतोष्णीषः सितोष्णीषो रक्तोष्णीषो दिगंबरः ॥९८॥
दिव्यांगो दिव्यरचनो दिव्यलोकविलोकितः ॥
सर्वोपमो निरुपमो गोलोकाङ्गीकृताङ्गणः ॥९९॥
कृतस्वोत्संगगो लोकः कुण्डलीभूत आस्थितः ॥
माथुरो माथुरादर्शी चलत्खंजनलोचनः ॥१००॥
दधिहर्ता दुग्धहरो नवनीतसिताशनः ॥
तक्रभुक् तक्रहारी च दधिचौर्यकृतश्रमः ॥१०१॥
प्रभावतीबद्धकरो दामी दामोदरो दमी ॥
सिकताभूमिचारी च बालकेलिर्व्रजार्भकः ॥१०२॥
धूलिधूसरसर्वांगः काकपक्षधरः सुधीः ॥
मुक्तकेशो वत्सवृंदः कालिंदीकूलवीक्षणः ॥१०३॥
जलकोलाहली कूली पङ्कप्रांगणलेपकः ॥
श्रीवृंदावनसंचारी वंशीवटतटस्थितः ॥१०४॥
महावननिवासी च लोहार्गलवनाधिपः ॥
साधुः प्रियतमः साध्यः साध्वीशो गतसाध्वसः ॥१०५॥
रंगनाथो विठ्ठलेशो मुक्तिनाथोऽघनाशकः ॥
सुकिर्तिः सुयशाः स्फीतो यशस्वी रंगरंजनः ॥१०६॥
रागषट्को रागपुत्रो रागिणीरमणोत्सुकः ॥
दीपको मेघमल्हारः श्रीरागो मालकोशकः ॥१०७॥
हिन्दोलो भैरवाख्यश्च स्वरजातिस्मरो मृदुः ॥

तालो मानप्रमाणश्च स्वरगम्यः कलाक्षरः ॥१०८॥
शमी श्यामी शतानन्दः शतयामः शतक्रतुः ॥
जागरः सुप्त आसुप्तः सुषुप्तः स्वप्न उर्वरः ॥१०९॥
उर्जः स्फूर्जो निर्जरश्च विज्वरो ज्वरवर्जितः ॥
ज्वरजिज्ज्वरकर्ता च ज्वरयुक् त्रिज्वरो ज्वरः ॥११०॥
जांबवान् जंबुकाशंकी जंबूद्वीपो द्विपारिहा ॥
शाल्मलिः शाल्मलिद्वीपः प्लक्षः प्लक्षवनेश्वरः ॥१११॥
कुशधारी कुशः कौशी कौशिकः कुशविग्रहः ॥
कुशस्थलीपतिः काशीनाथो भैरवशासनः ॥११२॥
दाशार्हः सात्वतो वृष्णिर्भोजोऽधकनिवासकृत् ॥
अंधको दुन्दुभिर्द्योतः प्रद्योतः सात्वतां पतिः ॥११३॥
शूरसेनोऽनुविषयो भोजवृष्ण्यंधकेश्वरः ॥
आहुकः सर्वनीतिज्ञ उग्रसेनो महोग्रवाक् ॥११४॥
उग्रसेनप्रियः प्रार्थ्यः पार्थो यदुसभापतिः ॥
सुधर्माधिपतिः सत्त्वं वृष्णिचक्रावृतो भिषक् ॥११५॥
सभाशीलः सभादीपः सभाग्निश्च सभारविः ॥
सभाचंद्रः सभाभासः सभादेवः सभापतिः ॥११६॥
प्रजार्थदः प्रजाभर्ता प्रजापालनतत्परः ॥
द्वारकादुर्गसंचारी द्वारकाग्रहविग्रहः ॥११७॥
द्वारकादुःखसंहर्ता द्वारकाजनमंगलः ॥
जगन्माता जगत्त्राता जगद्भर्ता जगत्पिता ॥११८॥
जगद्बंधुर्जगद्भ्राता जगन्मित्रो जगत्सखः ॥
ब्रह्मण्यदेवो ब्रह्मण्यो ब्रह्मपादरजो दधत् ॥११९॥
ब्रह्मपादरजःस्पर्शी ब्रह्मपादनिषेवकः ॥
विप्रांघ्रिजलपूतांगो विप्रसेवापरायणः ॥१२०॥
विप्रमुख्यो विप्रहितो विप्रगीतमहाकथः ॥
विप्रपादजलार्द्राङ्गो विप्रपादोदकप्रियः ॥१२१॥
विप्रभक्तो विप्रगुरुर्विप्रो विप्रपदानुगः ॥
अक्षौहिणीवृतो योद्धा प्रतिमापंचसंयुतः ॥१२२॥
चतुरोंऽगिराः पद्मवर्ती सामंतोद्धृतपादुकः ॥
गजकोटिप्रयायी च रथकोटिजयध्वजः ॥१२३॥
महारथश्चातिरथो जैत्रं स्यंदनमास्थितः ॥
नारायणास्त्री ब्रह्मास्त्री रणश्लाघी रणोद्भटः ॥१२४॥
मदोत्कटो युद्धवीरो देवासुरभयंकरः ॥
करिकर्णमरुत्प्रेजत्कुंतलव्याप्तकुंडलः ॥१२५॥
अग्रगो वीरसंमर्दो मर्दलो रणदुर्मदः ॥
भटः प्रतिभटः प्रोच्यो बाणवर्षी सुतोयदः ॥१२६॥
खड्गखंडितसर्वांगः षोडशाब्दः षडक्षरः ॥

वीरघोषः क्लिष्टवपुर्वज्रांगो वज्रभेदनः ॥१२७॥
रुग्णवज्रो भग्नदंडः शत्रुनिर्भत्सनोद्यतः ॥
अट्टहासः पट्टधरः पट्टराज्ञीपतिः पटुः ॥१२८॥
कलः पटहवादित्रो हुंकारो गर्जितस्वनः ॥
साधुर्भक्तपराधीनः स्वतंत्रः साधुभूषणः ॥१२९॥
अस्वतंत्रः साधुमयः साधुग्रस्तमना मनाक् ॥
साधुप्रियः साधुधनः साधुज्ञातिः सुधाघनः ॥१३०॥
साधुचारी साधुचित्तः साधुवासी शुभास्पदः ॥
इति नाम्नां सहस्रं तु बलभद्रस्य कीर्तितम् ॥ १३१॥
सर्वसिद्धिप्रदं नृणां चतुर्वर्गफलप्रदम् ॥
शतवारं पठेद्यस्तु स विद्यावान् भवेदिह ॥१३२॥
इन्दिरां च विभूतिं चाभिजनं रूपमेव च ॥
बलमोजश्च पठनात्सर्वं प्राप्नोति मानवः ॥१३३॥
गंगाकूलेऽथ कालिंदिकूले देवालये तथा ॥
सहस्रावर्तपाठेन बलात्सिद्धिः प्रजायते ॥१३४॥
पुत्रार्थी लभते पुत्रं धनार्थी लभते धनम् ॥
बंधात्प्रमुच्यते बद्धो रोगी रोगान्निवर्तते ॥१३५॥
अयुतावर्तपाठे च पुरश्चर्याविधानतः ॥
होमतर्पणगोदानविप्रार्चनकृतोद्यमात् ॥१३६॥
पटलं पद्धतिं स्तोत्रं कवचं तु विधाय च ॥
महामंडलभर्ता स्यान्मंडितो मंडलेश्वरैः ॥१३७॥
मत्तेभकर्णप्रहिता मदगंधेन विह्वला ॥
अलंकरोति तद्द्वारां भ्रमद्भृंगावली भृशम् ॥१३८॥
निष्कारणः पठेद्यस्तु प्रीत्यर्थं रेवतीपतेः ॥
नाम्नां सहस्रं राजेंद्र स जीवन्मुक्त उच्यते ॥१३९॥
सदा वसेत्तस्य गृहे बलभद्रोऽच्युताग्रजः ॥
महापातक्यपि जनः पठेन्नामसहस्रकम् ॥१४०॥
छित्त्वा मेरुसमं पापं भुक्त्वा सर्वसुखं त्विह ॥
परात्परं महाराज गोलोकं धाम याति हि ॥१४१॥
श्रीनारद उवाच -
इति श्रुत्वाऽच्युताग्रजस्य बलदेवस्य पंचांगं
धृतिमान् धार्तराष्ट्रः सपर्यया सहितया परया
भक्त्या प्राड्विपाकं पूजयामास ॥ तमनुज्ञाप्याशिषं दत्वा
प्राड्विपाको मुनींद्रो गजाह्वयात्स्वाश्रमं जगाम ॥१४२॥
भगवतोऽनंतस्य बलभद्रस्य परब्रह्मणः कथां
यः शृणुते श्रावयते तयाऽऽनंदमयो भवति ॥१४३॥
इदं मया ते कथितं नृपेन्द्र
सर्वार्थदं श्रीबलभद्रखंडम् ॥

शृणोति यो धाम हरेः स याति
विशोकमानंदमखंडरूपम् ॥१४४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां बलभद्रखण्डे प्राड्विपाकदुर्योधनसंवादे बलभद्रसहस्रनामवर्णनं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः १

https://sa.wikisource.org/s/wct



द्वारकायां उग्रसेनसभायां व्यासागमनम्

बहुलाश्व उवाच -

हरेः श्रीकृष्णचंद्रस्य भक्तिमार्गस्तु यः परः ॥

तं वदाशु मुने मह्यं येन भक्तो भवाम्यहम् ॥१॥

श्रीनारद उवाच -

भक्तिमार्गं वदिष्यामि वेदव्यासमुखाच्छ्रुतम् ॥

येन प्रसन्नो भवति भगवान् भक्तवत्सलः ॥२॥

शङ्खं विजित्य कृष्णेन भुजदंडबलोद्धृतम् ॥

द्वारावत्यां सभा दिव्या सुधर्मा नाम मैथिल ॥३॥

यत्र मंडपदेशस्य वैदूर्यस्तंभपंक्तयः ॥

राजंते कोटिशो राजन् विश्वकर्मविनिर्मिताः ॥४॥

पद्मरागखचिद्भूमौ श्रेण्यो वै विद्रुमाचिताः ॥

यत्र चित्रवितानानि भ्राजन्ते मौक्तिकालिभिः ॥५॥

सिंहासनानि कुड्यानि कालमेघतडिद्द्युभिः ॥

जांबूनदसुवर्णानां स्फुरत्कुण्डलकोटिभिः ॥६॥

बालार्करत्नकेयुरकांचीकंकणनूपुरैः ॥

शतचंद्रप्रतीकाशाः स्फुरत्कुण्डलमण्डिताः ॥७॥

गायंति यत्र गंधर्व्यो विद्याधर्यो मुदान्विताः ॥

नृत्यंत्यः कलवादित्रैः स्पर्द्धावत्यः परस्परम् ॥८॥

यस्याश्चतुर्षु कोणेषु देववृक्षैर्मनोरमैः ॥

नंदनं सर्वतोभद्रं ध्रौव्यं चैत्ररथं वनम् ॥९॥

लक्षाणि यत्र राजेन्द्र सरांसि विमलानि च ॥

सहस्रदलपद्मानि भ्रमरैः संकुलानि च ॥१०॥

दशयोजनविस्तीर्णा पंचयोजनमूर्ध्वगा ॥

एतादृशी सुधर्माऽऽस्ते पताकाध्वजमंडिता ॥११॥
यत्र प्रविष्टः पुरुष आत्मानं मन्यते परम् ॥
यत्सिंहासनमासाद्य शक्रोऽहमिति मन्यते ॥१२॥
यद्यत्त्रैलोक्यचातुर्यं तस्य देहे प्रवर्तते ॥
यावत्तिष्ठेत्तत्र तावदूर्मिषट्कं न चैव हि ॥१३॥
यावंतश्च जनास्तत्र प्रविशन्ति नरोत्तम ॥
स्वप्रभावेण सहसा तावती सा प्रकाशते ॥१४॥
षट्पंचाशत्कोटिसंख्या यादवा यत्र सानुगाः ॥
तच्चत्वरस्यैकदेशे दृश्यंते ते च मैथिल ॥१५॥
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्स्वयम् ॥
यत्रास्ते तस्य राजेंद्र वर्णनं कः करोति हि ॥१६॥
अथ तस्यां सुधर्मायां यदुकोटिसमावृतः ॥
उग्रसेनो गीयमानः सूतमागधवन्दिभिः ॥१७॥
आकाशादागतः साक्षाद्वेदव्यासो महामुनिः ॥
पाराशर्यो घनश्यामस्तडित्पिंगजटाधरः ॥१८॥
तं दृष्ट्वा सहसोत्थाय यदुराजः कृतांजलिः ॥
नत्वाऽऽसनं सोपचारं दत्वा तत्संमुखोऽभवत् ॥१९॥
उग्रसेन उवाच -
अद्य मे सफलं जन्म सफलं गेहमद्य मे ॥
अद्य मे सफलो धर्मो ब्रह्मंस्त्वय्यागते सति ॥२०॥
सदानंदेषु कुशलं कृष्णेनेष्टं भवत्सु हि ॥
वद मे कुशलं देव येन स्वस्थो भवाम्यहम् ॥२१॥
यत्र यत्र व्रजंतस्ते त्वादृशाः साधवः प्रभो ॥
तत्र तत्र भवेत्सिद्धिर्लौकिकी पारलौकिकी ॥२२॥
यत्र क्षणं स्थिताः संतस्तत्र साक्षात्स्वयं हरिः ॥
किमु लोकगुणा ब्रह्मान्पाराशर्य महामुने ॥२३॥
मया तु पुण्यं यज्ञो वा किं कृतं पूर्वजन्मनि ॥
येन वै द्वारकाराज्यं प्राप्तोऽहं मुनिपुङ्गव ॥२४॥

भवादृशा विप्रमुख्या गृहमायांति नित्यशः ॥

तस्मात्परं हि सुकृतं जाने स्वस्य न संशयः ॥२५॥

व्यास उवाच -

धन्योऽसि राजशार्दूल धन्या ते विमला मतिः ॥

परं कृतं त्वया राजन्सुकृतं पूर्वजन्मनि ॥२६॥

पुरा त्वं मरुतो राजन् कृत्वा यज्ञं जगज्जितम् ॥

निष्कारणोऽभूर्मनसा प्रसन्नोऽभूद्धरिस्तदा ॥२७॥

अनिमित्तेन भावेन प्राप्तं चेदं परं तव ॥

परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान्हरिः ॥२८॥

असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकेशः परात्परः ॥

सोऽयं भक्त्या वशीभूतः स्ववशस्तव मंदिरे ॥२९॥

अहो भोजपते मुक्तिं ददाति भजतां हरिः ॥

न कर्हिचिद्भक्तियोगं दुर्लभं विद्धि तं नृप ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे व्यासागमनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः २

व्यासकृतं लोकगतिवर्णनम्

उग्रसेन उवाच -

धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि तव वर्णननिर्वृतः ॥

हृदुद्भूतं च संदेहं दूरीकर्तुं भवान् क्षमः ॥१॥

कर्मणां सनिमित्तानां का गतिः किं च लक्षणम् ॥

कति भेदा हि तेषां वै वद ब्रह्मन् यथा तथा ॥२॥

व्यास उवाच -

गुणैः सर्वाणि कर्माणि सनिमित्तानि संति हि ॥

तान्येव चानिमित्तानि राजन् त्यक्तफलानि हि ॥३॥

सनिमित्तं च यत्कर्म बंधनं विद्धि यादव ॥

अनिमित्तं च यत्कर्म मोक्षदं परमं शुभम् ॥४॥

सत्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः ॥

तैर्व्याप्तं हि जगत्सर्वं सर्वार्थमिव विष्णुना ॥५॥

सत्वे प्रलीनाः स्वर्यांति नरलोकं रजोलयाः ॥

तमोलयास्तु नरकं यांति कृष्णं हि निर्गुणाः ॥६॥

पंचाग्नितप्ता अतपन् ये राजन् व्रजवासिनः ॥

लोकं सप्तऋषीणां तु ते यांति गतकल्मषाः ॥७॥

संन्यासाश्रमकर्तारस्त्रिदंडधृतपाणयः ॥

जितेन्द्रियमनोधर्माः सत्यलोकं व्रजंति हि ॥८॥

अष्टांगयोगयोगींद्रा निर्मला उर्ध्वरेतसः ॥

जनलोकं महर्लोकं यांति ते नात्र संशयः ॥९॥

यज्ञकर्ता शक्रलोके वसते शाश्वतीः समाः ॥

दानी चांद्रमसं लोकं व्रती सौरं व्रजत्यलम् ॥१०॥

तीर्थयायी चाग्निलोकं सत्यसंधश्च वारुणम् ॥

वैष्णवाश्चापि वैकुण्ठं शैवाः शैवं व्रजंति हि ॥११॥

पितॄन् यजंति ये नित्यं सुखैश्वर्यप्रजेप्सवः ॥

दक्षिणेन पथाऽऽर्य्यम्णा पितृलोकं व्रजंति ते ॥१२॥

स्वर्लोकं वै तथा स्मार्ताः पंचपूजनसंयुताः ॥
प्रजापतियजो यांति दक्षादींश्च प्रजापतीन् ॥१३॥
भूतानि यांति भूतेज्या यक्षान् यक्षयजस्तथा ॥
ये यस्य भक्तास्तल्लोकान्यांति राजन्न संशयः ॥१४॥
तथा पापरता राजन्दुःसंगवशवर्तिनः ॥
यमलोकं च ते यांति निरयैर्दारुणैर्वृतम् ॥१५॥
पुनरावर्तिनो लोकाः सर्वे चाब्रह्मलोकतः ॥
पुनरावर्तिनो लोकान् विद्धि राजन् महामते ॥१६॥
कर्मणां सनिमित्तानां मार्गमेष गतागतः ॥
तावत्प्रमोदते स्वर्गे यावत्पुण्यं समाप्यते ॥१७॥
क्षीणपुण्यः पतत्यर्वागनिच्छन्कालचालितः ॥
यादवेन्द्र महाबाहो तस्मात्कर्मफलं त्यजेत् ॥१८॥
भक्तो निष्कारणो भूत्वा ज्ञानवैराग्यसंयुतः ॥
प्रेमलक्षणया वाचा हरिभक्तजनप्रियः ॥१९॥
भजेच्छ्रीकृष्णपादाब्जमभयं हंससेवितम् ॥
योः मृत्युः सर्वलोकानां बलात्संहारकारकः ॥२०॥
स यत्र भगवद्धाम्नि गतः सन्मृत्युमाप्नुयात् ॥२१॥
उग्रसेन उवाच -
सर्वे लोका हि भगवन्पुनरावर्तिनः स्मृताः ॥
तेभ्यो जातं च वैराग्यं मनसो मे न संशयः ॥२२॥
श्रीकृष्णधाम परमं यतो नावर्तते गतः ॥
तल्लोकं वद मे ब्रह्मन् क्व चास्ते सर्वतः परम् ॥२३॥
श्रीव्यास उवाच -
ब्रह्मांडेभ्यो बहिर्द्धाम श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥
यद्गता न निवर्तंते तद्गोलोकं विदुः परम् ॥२४॥
ब्रह्मांडोऽयं जीवसंघः पञ्चाशत्कोटियोजनैः ॥
विस्तृतः परतो द्वाभ्यां शतकोटिविलंघितः ॥२५॥
यदंतरगतो राजन् लक्ष्यते परमाणुवत् ॥

तदंतरगताश्चान्ये कोटिशो ह्यंडराशयः ॥२६॥

न तद्भासयते सूर्यो न शशांको न पावकः ॥

कामक्रोधश्च लोभश्च न मोहो यत्र याति च ॥२७॥

न यत्र शोको न जरा न मृत्युर्नार्तिरेव च ॥

न प्रधानं न कालश्च विशंते च गुणाः कुतः ॥२८॥

शब्दब्रह्माप्यनिर्वाच्यं तद्वर्णयितुमक्षमः ॥

श्रीकृष्णतेजःसंभूतास्तत्र संति च पार्षदाः ॥२९॥

अकिंचनाश्च ये दांताः शांता वै समचेतसः ॥

श्रीकृष्णचंद्रपादाब्जामकरंदरसालयाः ॥३०॥

प्रेमलक्षणया भक्त्या सदा निष्कारणाः पराः ॥

लोकानुल्लंघ्य तद्धाम यांति रजन्न संशयः ॥३१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे लोकगतिनिरूपणं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ३



निर्गुणभक्तियोगकथनम्

उग्रसेन उवाच -

श्रुतं तव मुखाद्ब्रह्मन् गुणकर्मगतिर्मया ॥

पुनरावर्तिनो लोकास्तथा संति विनिश्चताः ॥१॥

निष्कारणाद्धरेः साक्षात्सेवनाद्धाम उत्तमम् ॥

लभते दुर्लभं दिव्यं भक्तानां तच्छ्रुतं मया ॥२॥

भक्तियोगः कतिविधो वद मे वदतां वर ॥

येन प्रसन्नो भवति भगवान् भक्तवत्सलः ॥३॥

श्रीव्यास उवाच -

द्वारावतीश धन्योऽसि श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः ॥

पृच्छसे भक्तियोगं त्वं धन्या ते विमला मतिः ॥४॥

यं श्रुत्वा निर्मलो भूयाद्विश्वघात्यपि पातकी ॥

तं भक्तियोगं विशदं तुभ्यं वक्ष्यामि यादव ॥५॥

भक्तियोगो द्विधा राजन् सगुणश्चैव निर्गुणः ॥

सगुणः स्याद्बहुविधो निर्गुणश्चैकलक्षणः ॥६॥

सगुणः स्याद्बहुविधो गुणमार्गेण देहिनाम् ॥

तैर्गुणैस्त्रिविधा भक्ता भवन्ति शृणु तान्पृथक् ॥७॥

हिंसा दंभं च मात्सर्य्यं चाभिसंधाय भिन्नदृक् ॥

कुर्याद्भावं हरौ क्रोधी तामसः परिकीर्तितः ॥८॥

यश ऐश्वर्यविषयानभिसंधाय यत्नतः ॥

अर्चयेद्यो हरिं राजन् राजसः परिकीर्तितः ॥९॥

उद्दीश्य कर्मनिर्हारमपृथग्भाव एव हि ॥

मोक्षार्थं भजते विष्णुं स भक्तः सात्विकः स्मृतः ॥१०॥

जिज्ञासुरार्तो ज्ञानी च तथाऽर्थार्थी महामते ॥

चतुर्विधा जना विष्णुं भजंते कृतमंगलाः ॥११॥
एवं बहुविधेनापि भक्तियोगेन माधवम् ॥
भजंति सनिमित्तास्ते जनाः सुकृतिनः परे ॥१२॥
लक्षणं भक्तियोगस्य निर्गुणस्य तथा शृणु ॥
तद्गुणश्रुतिमात्रेण श्रीकृष्णे पुरुषोत्तमे ॥१३॥
परिपूर्णतमे साक्षात्सर्वकारणकारणे ॥
मनोगतिरविच्छिन्ना खंडिताऽहैतुकी च या ॥१४॥
यथाब्धावंभसा गंगा सा भक्तिर्निर्गुणा स्मृता ॥
निर्गुणानां च भक्तानां लक्षणं शृणु मानद ॥१५॥
सार्वभौमं पारमेष्ठ्यं शक्रधिष्ण्यं तथैव च ॥
रसाधिपत्यं योगर्द्धिं न वाञ्छन्ति हरेर्जनाः ॥१६॥
हरिणा दीयमानं वा सालोक्यं यादवेश्वर ॥
न गृह्णंति कदाचित्ते सत्संगानंदनिर्वृताः ॥१७॥
सामीप्यं ते न वांछंति भगवद्विरहातुराः ॥
संनिकृष्टे न तत्प्रेम यथा दूरतरे भवेत् ॥१८॥
सारुप्यं दीयमानं वा समानत्वाभिमानिनः ॥
नैरपेक्ष्यान्न वांछंति भक्तास्तत्सेवनोत्सुकाः ॥१९॥
एकत्वं चापि कैवल्यं न वांछंति कदाचन ॥
एवं चेत्तर्हि दासत्वं क्व स्वामित्वं परस्य च ॥२०॥
निरपेक्षाश्च ये शांता निर्वैराः समदर्शिनः ॥
आकैवल्याल्लोकपदग्रहणं कारणं विदुः ॥२१॥
नैरपेक्ष्यं महानंदं निरपेक्षा जनाः हरेः ॥
जानंति हि यथा नासा पुष्पामोदं न चक्षुषी ॥२२॥
सकामाश्च तदानंदं जानंति हि कथंचन ॥
रसकर्ता तथा हस्तो रसस्वादं न वेत्ति हि ॥२३॥
तस्माद्राजन्भक्तियोगं विद्धि चात्यंतिकं पदम् ॥
भक्तानां निरपेक्षाणां पद्धतिं कथयामि ते ॥२४॥
स्मरणं किर्तनं विष्णोः श्रवणं पादसेवनम् ॥

अर्चनं वंदनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनम् ॥२५॥

कुर्वंति सततं राजन् भक्तिं ये प्रेमलक्षणाम् ॥

ते भक्ता दुर्लभा भूमौ भगवद्भावभावनाः ॥२६॥

कुर्वन्तो महतोपेक्षां दयां हीनेषु सर्वतः ॥

समानेषु तथा मैत्रीं सर्वभूतदयापराः ॥२७॥

कृष्णपादाब्जमधुपाः कृष्णदर्शनलालसाः ॥

कृष्णं स्मरंति प्राणेशं यथा प्रोषितभर्तृकाः ॥२८॥

श्रीकृष्णस्मरणाद्येषां रोमहर्षः प्रजायते ॥

आनंदाश्रुकलाश्चैव वैवर्ण्यं तु क्वचिद्भवेत् ॥२९॥

श्रीकृष्ण गोविंद हरे ब्रुवन्तः श्लक्ष्णया गिरा ॥

अहर्निशं हरौ लग्नास्ते हि भागवतोत्तमाः ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे निर्गुणभक्तियोगवर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥३॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ४

https://sa.wikisource.org/s/wcw
< गर्गसंहिता | खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)

भक्तिमाहात्म्यम्

श्रीव्यास उवाच -

खे वायौ सलिले वह्नौ मह्यां ज्योतिर्गणेषु च ॥

श्रीकृष्णदेवं पश्यंतो हर्षिताश्च पुनः पुनः ॥१॥

श्रीकृष्णो राधिकानाथः कोटिकंदर्पमोहनः ॥

तन्नेत्रगोचरो याति ब्रुवञ्छ्रीनंदनंदनः ॥२॥

सदानंदं च ते दृष्ट्वा प्रहसंति प्रहर्षिताः ॥

क्वचिद्वदंति धावंति नंदंति च क्वचित्तथा ॥३॥

क्वचिद्गायंति नृत्यंति क्वचित्तूष्णीं भवन्ति च ॥

कृष्णचंद्रस्वरूपास्ते कृतार्था वैष्णवोत्तमाः ॥४॥

तेषां दर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थताम् ॥

न कालो न यमस्तेषां दंडं दातुं न च क्षमः ॥५॥

गदा कौमोदकी वामे दक्षीणे च सुदर्शनम् ॥

अग्रे शार्ङ्गधनुः पश्चात्पांचजन्यो घनस्वनः ॥६॥

नंदकश्च महाखड्गः शतचन्द्रेषवः शिताः ॥

एतान्यायुधमुख्यानि तांश्च रक्षंत्यहर्निशम् ॥७॥

तथोपरि महापद्मं छायां कर्तुं पुनः पुनः ॥

गरुडः पक्षवातेन श्रमहर्ता सतामपि ॥८॥

यत्र यत्र गताः संतस्तत्र तत्र स्वयं हरिः ॥

तीर्थीकुर्वन् भूमिभागं श्रीमत्पादाब्जरेणुभिः ॥९॥

क्षणं यत्र स्थिताः संतस्तत्र तीर्थानि संति हि ॥

तत्र कोऽपि मृतः पापी याति विष्णोः परं पदम् ॥१०॥

दूरात्संप्रेक्ष्य कृष्णेष्टा नाधयो व्याधयस्तथा ॥

भूतप्रेतपिशाचाश्च पलायंते दिशो दश ॥११॥

नद्यो नदाः पर्वताश्च समुद्राश्च तथापरे ॥
मार्गं ददुश्च साधुभ्योऽनपेक्षेभ्यः समंततः ॥१२॥
साधूनां ज्ञाननिष्ठानां विरक्तानां महात्मनाम् ॥
अजातशत्रूणां तेषां दुर्लभं पुण्यवर्जितैः ॥१३॥
यस्मिन्कुले कृष्णभक्तो जायते ब्रह्मलक्षणम् ॥
तत्कुलं विमलं विद्धि मलीमसमपि स्वतः ॥१४॥
राजन् श्रीकृष्णभक्तस्तु पितॄन्दश कुलोद्भवान् ॥
प्रियापक्षेऽपि दश च मातृपक्षे तथा दश ॥१५॥
पुरुषानुद्धरेद्राजन्निरयात्पापबंधनात् ॥
साधुसंबंधिनश्चान्ये भृत्या दासाः सुहृज्जनाः ॥१६॥
शत्रवो भारवाहश्च तद्गृहे पक्षिणस्तथा ॥
पिपीलिकाश्च मशकास्तथा कीटपतङ्गकाः ॥१७॥
अब्रह्मण्येऽकृष्णसारे सौवीरे कीकटे तथा ॥
म्लेच्छदेशेऽपि देवेश भक्तो लोकान्पुनाति हि ॥१८॥
सांख्ययोगं विना राजंस्तीर्थधर्ममखैर्विना ॥
साधुसंसर्गिनस्तेऽपि प्रयांति हरिमन्दिरे ॥१९॥
इत्थं श्रीकृष्णभक्तानां माहात्म्यं कथितं मया ॥
चतुःपदार्थदं नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥२०॥
उग्रसेन उवाच -
परिपूर्णतमे साक्षाच्छ्रीकृष्णे परमात्मनि ॥
दन्तवक्त्रस्य दुष्टस्य ज्योतिर्लीनं बभूव ह ॥२१॥
अहो महदिदं चित्रं सायूज्यं महतामपि ॥
योग्यं स्याद्विप्रमुख्येंद्र कथं चान्येन शत्रुणा ॥२२॥
श्रीव्यास उवाच -
ममाहमिति वैषम्यं भूतानां त्रिगुणात्मनाम् ॥
क्रोधाद्यैर्वर्तते राजन्न हरौ परमात्मनि ॥२३॥
हरौ केनापि भावेन मनो लग्नं करोति यः ॥
याति तद्रूपतां सोऽपि भृंगिणः कीटको यथा ॥२४॥

स्नेहं कामं भयं क्रोधमैक्यं सौहृदमेव च ॥

कृत्वा तन्मयतां यांति सांख्ययोगं विना जनाः ॥२५॥

स्नेहान्नंदयशोदाद्या वसुदेवादयोऽपरे ॥

कालाद्गोप्यो हरिं प्राप्ता न तु ब्रह्मतया नृप ॥२६॥

तद्रूपगुणमाधुर्यभावसंलग्नमानसाः ॥

भयात्कंसस्तव सुतस्तत्सायूज्यं जगाम ह ॥२७॥

क्रोधादयं दंतवक्त्रः शिशुपालादयोऽपरे ॥

ऐक्याच्च यादवा यूयं सौहृदाच्च वयं तथा ॥२८॥

तस्मात्केनाप्युपायेन मनः कृष्णे निवेशयेत् ॥

अहर्निशं हि स्मरणं भवेच्छत्रोर्न कर्हिचित् ॥२९॥

शत्रुभावं हरौ तस्मात्कुर्वंति दनुजादयः ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे भक्तिमाहात्म्यं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ५

https://sa.wikisource.org/s/wd7
< गर्गसंहिता | खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)

भक्त्युत्कर्षम्

श्रीवेदव्यास उवाच -

वत्साघधेनुकबकीबककेशिकाला-

रिष्टप्रलंब-कपिबल्वल-शङ्खशाल्वाः ॥

वैरेण यं किमुत भक्तियुता नरेन्द्र

प्रापुः परं प्रकृतिपूरुषयोः पुमांसम् ॥१॥

पूर्वासुरावतिबलौ मधुकैटभाख्यौ

स्वर्णाक्षहेमकशिपू च तथापरौ च ॥

वैरं विधाय नृप रावणकुंभकर्णौ

विष्णोः किलापतुरलं परमं पदं हि ॥२॥

के के न विष्णूपदमागतवंत आदौ

प्रह्लाद-बाण-बलि-यक्षविभीषणाद्याः ॥

सत्संगसंगनिरता बहुमानपात्र-

श्रीमत्पदाब्ज-मकरंदरजोविलुब्धाः ॥३॥

देवर्षिगीष्पतिवसिष्ठ-पराशराद्याः

सांख्यायनासितशुकाः सनकादयश्च ॥

निष्कारणा भुवि चरंत्यरविंदनेत्र-

पादारविंदमकरंद-मिलिन्दमुख्याः ॥४॥

यत्युत्कालांग-भरतार्जुनमैथिलाश्च

गाधिप्रियव्रत-यदुप्रमुखांबरीषा ॥

निष्कारणाः परमहंसवराश्चारन्ति

श्रीकृष्णचन्द्रचरितामृतपानमत्ताः ॥५॥

मंदोदरी च शबरी च मतंगशिष्या-

स्तारा तथात्रिवनिता निपुणा त्वहल्या ॥

कुन्ती तथा द्रुपदराजसुता सुभक्ता
एताः परं परमहंससमाः प्रसिद्धाः ॥६॥

सुग्रीववालिसुतवातसुतर्क्षराज-
नागारिगृध्रवरकाकभुशुण्डिमुख्याः ॥
कुब्जादिवायक-सुदामगुहादायोऽन्ये
तत्संगमेत्य हरिभक्तवरा बभूवुः ॥७॥

कृष्णं न रोधयति धर्म तपो न योगः
सांख्यं न यज्ञ उत तीर्थयमव्रतानि ॥
छन्दांसि पूर्तनियमावथ दक्षिणा च
नेष्टं न दानमथ भक्तिमृते न कश्चित् ॥८॥

यज्ञव्रताध्ययन-तीर्थतपोनियोगै-
रिष्टस्वधर्मनियमादिक-सांख्ययोगैः ॥
यत्प्राप्यते तदखिलं भवतीह भक्त्या
भक्तेःपदं हि कर्हिचिन्न भवेत्किलैभिः ॥९॥

उद्धारिणी यमपुरस्य च विश्वरूपा-
दुत्तारिणी भवमहार्णववारिवेगात् ॥
संहारिणी विषयसंचितकर्मणा च
सत्कारिणी हरिपदस्य परात्परस्य ॥१०॥

श्रीकृष्णदर्शन-रसोत्सुकभावराज-
दुद्यद्वसंतपरमोत्सवपंचमीयम् ॥
दिव्या लतातिफल-पल्लवभारनम्रा
संराजते हि सततं कुसुमाकरस्य ॥११॥

संमोहकालघनमध्य-तडित्स्फुरन्ती
शास्त्रार्थदर्शवचसां पददीपिकेयम् ॥
दीपावलिर्विजयते जयकार्तिकस्य
जेतुं गुणान् विजयिनो दशमी जयस्य ॥१२॥

सांख्यं च योग इति पार्श्वगते हि दंडे
कीलानि चात्र शतशो गुणभावभेदाः ॥

अस्या क्रमान्नवकथाश्रवणादयश्च
श्रेणीयमस्ति सरला भगवत्पदस्य ॥१३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे भक्त्युत्कर्षवर्णनं नाम पंचमोऽध्यायः ॥५॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ६



हरिमन्दिरप्रतिष्ठावर्णनम्

उग्रसेन उवाच -

कर्मग्रहो गृहस्थोऽयं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥

सेवां वै केन विधिना कुर्यात्तद्ब्रूहि मे मुने ॥१॥

भक्त्यंकुरो यस्य नास्ति वास्ति तस्य न वर्द्धते ॥

तस्य केन प्रकारेण प्रसन्नः स्याद्धरिः स्वयम् ॥२॥

श्रीव्यास उवाच -

यदि भक्त्यंकुरो न स्यात्सत्संगेन स जायते ॥

बलाद्विवर्द्धते तस्मात्सतां संगं समाचरेत् ॥३॥

कृष्णसेवाविधिं तुभ्यं वक्ष्यामि सुलभं परम् ॥

यया गृहस्थोऽयं शीघ्रं श्रीकृष्णं प्राप्नुयान्नृप ॥४॥

आचार्य्यं कुलसंभूतं श्रीकृष्णध्यानतत्परम् ॥

एतादृशं गुरुं कृत्वा सिद्धो भवति मानवः ॥५॥

गुरोः सेवाविधिं शिक्षेच्छ्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥६॥

विष्णुदीक्षाविहीनस्य सर्वं भवति निष्फलम् ॥

निर्गुरोर्दर्शनं कृत्वा हतपुण्यो भवेन्नरः ॥७॥

उत्तराभिमुखं शश्वत्कारयेद्धरिमंदिरम् ॥

तत्र सिंहासनं प्रोच्यं सपीठं कुंभमण्डितम् ॥८॥

सच्चिदानन्द नाम स्यात्सोपानत्रयभूषितम् ॥

महार्हवस्त्रैराच्छन्नं तत्र तुल्यासनं मृदु ॥९॥

पार्श्वोपबर्हणयुतं स्फुरद्धेमांबरावृतम् ॥

नानाचित्रयुतैः कुड्यैरन्तःपटसमन्वितैः ॥१०॥

सर्वतोमंडलैस्तद्वत्तोरणैः समलंकृतम् ॥

गवाक्षवारियन्त्राढ्यं चतुःशालसुजालकैः ॥११॥

राजतप्राङ्गणो देशः सभामण्डपमण्डितः ॥
तत्र प्राङ्गणमध्ये तु तुलसीमन्दीरं शुभम् ॥१२॥
मन्दिरस्य बहिर्द्वारि कारयेद्दीपिकाद्वयम् ॥
तथा वै कृत्रिमं राजन् सिंहद्वयमधिष्ठितम् ॥१३॥
सुवर्णशिखरस्याधश्चक्रं च शिखरोपरि ॥
द्वारेऽपि हरिनामानि प्रालेख्यानि शुभानि च ॥१४॥
शंखं पद्मं गदां शार्ङ्गमालेख्यं भित्तिपार्श्वयोः ॥
इषुधी च तथा बाणः सव्ये दक्षिण एव च ॥१५॥
तथा मन्दिरपृष्ठे वै शतचंद्रं च नंदकम् ॥
हलं च मुसलं चैव लेखनीयं प्रयत्नतः ॥१६॥
सिंहासनस्य पृष्ठे तु गोप्यो गावस्तथैव च ॥
गोपालास्तत्र सोपाने कपाटे विजयो जयः ॥१७॥
देहल्यां कल्पवृक्षश्च स्तम्भेषु च लतां शुभाम् ॥
यत्र तत्र च कुड्येषु श्रीगंगा पापहारिणी ॥१८॥
वृंदावनं गोवर्धनं यमुनापुलिनानि च ॥
तथा वै चीरहरणमालेख्यं रासमण्डलम् ॥१९॥
चित्रकूटः पञ्चवटी लेखनीयं प्रयत्नतः ॥
रामरावणयोर्युद्धं जानकीहरणं विना ॥२०॥
दशावतारचित्राणि नरनारायणाश्रमः ॥
सप्तपुर्य्यस्त्रयो ग्रामा नवारण्यं नवोपराः ॥२१॥
एवं लिखित्वा चित्राणि मन्दिरं कारयेद्बुधः ॥
वंशीभावोद्यतकरं वक्रीभूतांघ्रिदक्षिणम् ॥२२॥
किशोराकृति कृष्णस्य रूपं सेव्यतमं स्मृतम् ॥
तत्प्रतिष्ठां विधायाशु गुरुहस्तेन मंदिरे ॥२३॥
भक्तः परमया भक्त्या स्थापयेत्तत्परो भवेत् ॥
तत्प्रसादे च रसनां घ्राणं च तुलसीदले ॥
न्यसेत्कर्णौ तत्कथायामेवं सेवापरो भवेत् ॥२४॥
अहर्निशं कृष्णसेवां यः करोति च भाववित् ॥

तं प्रेमलक्षणं भक्तं विदुर्भागवतोत्तमाः ॥२५॥

अश्वमेधसहस्राणि राजसूयशतानि च ॥

राजन् श्रीकृष्णसेवायाः कलां नार्हंति षोडशीम् ॥२६॥

श्रीकृष्णदेशिकस्यापि यः कुर्याद्दर्शनं नरः ॥

कोटिजन्मकृतैः पापैर्मुच्यते नात्र संशयः ॥२७॥

देहांते तं समानेतुं श्यामसुन्दरविग्रहाः ॥

रथं नीत्वा प्रधावन्ति गोलोकात्कृष्णपार्षदाः ॥२८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे हरिमंदिरप्रतिष्ठावर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ७



राजससेवाकथनम्

श्रीवेदव्यास उवाच -

ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय कशिपोश्च मुदा नृप ॥

गुरोर्नाम च गोविंदनामानि प्रवदन्मुहुः ॥१॥

भूमिं नत्वा न्यसेत्पादं जलं स्पृष्ट्वा हरेर्जनः ॥

उपविश्यासने शीघ्रं सकामो यो यथासुखम् ॥२॥

हस्तावुत्संग आधाय श्वासजित्प्राणमास्थितः ॥

ज्ञानमुद्राधरं शांतं श्रीगुरुं स्वस्तिकासनम् ॥३॥

ध्यात्वा कृष्णं परं ध्यायेद्भक्त एकाग्रमानसः ॥

किशोरं श्यामलं हृद्यं वंशीवेत्रविभूषितम् ॥४॥

एवं कृत्वा हरेर्ध्यानं पुनर्गच्छेद्बहिःस्थलम् ॥

तच्छौचं शृणु राजेन्द्र गृहस्थस्य यथातथम् ॥५॥

अश्वक्रांतेति मंत्रेण मृत्स्नया च जलेन च ॥

एका लिंगे गुदे तिस्रस्तथा वामकरे दश ॥६॥

एतच्चतुर्गुणं प्रोक्तं यतीनां हरिसेविनाम् ॥

तदर्धं रोगिपांथानां स्त्रीशूद्राणां तदर्धकम् ॥८॥

शौचकर्मविहीनस्य सकला निष्फलाः क्रियाः ॥

मुखशुद्धिविहीनस्य मंत्रा न फलदाः स्मृताः ॥९॥

आयुर्बलं यशो वर्चः प्रजाः पशुवसूनि च ॥

ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च त्वन्नो देहि वनस्पते ॥१०॥

इति मंत्रं समुच्चार्य कुर्याद्वै दन्तधावनम् ॥

हरितहर्यमंत्रेण सूर्यं नत्वा कृतांजलिः ॥११॥

प्रणमेद्धरिभक्तांश्च प्रह्लादादीन्समाहितः ॥

तुलसीमृत्तिकां नीत्वा ततः स्नानं समाचरेत् ॥१२॥

पठितव्यं प्रयत्नेन श्रीगंगायमुनाष्टकम् ॥
अयोध्या मथुरा माया काशी कांची अवंतिका ॥१३॥
पुरी द्वारावती चैव सप्तैता मोक्षदायिकाः ॥
शालिग्रामो महायोगे शंभलो हरिमन्दिरे ॥१४॥
नंदिग्रामः कौशले तु त्रयो ग्रामाः प्रकीर्तिताः ॥
दंडकं सैधवारण्यं जंबुमार्गं च पुष्कलम् ॥१५॥
उत्पलावर्तमारण्यं नैमिषं कुरुजांगलम् ॥
अर्बुदं हेमवंतं च नवारण्यानि वै विदुः ॥१६॥
एतानि तीर्थनामानि समुच्चार्य पुनः पुनः ॥
इत्थं स्नात्वा ततो बिभ्रदंबरं क्षौममुत्तमम् ॥१७॥
द्वादशांस्तिलकान् बिभ्रदष्टमुद्राधरः परः ॥
कृतसंध्यः शुचिर्मौनी गत्वा श्रीकृष्णमंदिरम् ॥१८॥
घंटावाद्यं जयारावं तलशब्दं विधाय च ॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविंद योगनिद्रां विहाय च ॥१९॥
उक्त्वापीमां स्मृतिं राजन् भक्त उत्थापयेद्धरिम् ॥
मंगलार्तिं समादाय भ्रामयंस्तन्मुखोपरि ॥२०॥
निवेद्य बहुपक्वान्नं नत्वा नत्वा पुनः पुनः ॥
ततः स्नानं कारयित्वा देशकालप्रभाववित् ॥२१॥
शृङ्गारं भाववित्कृत्वा वस्त्रभूषणमंगलैः ॥
आर्तिक्यं तु ततः कृत्वा भोज्यान्नं च विधाय च ॥२२॥
ततो धृत्वा महाभोगं नानारसमयं परम् ॥
महाभोगार्तिकं कृत्वा कारयेच्छयनं हरेः ॥२३॥
ततः प्रसादं परमं तुलसीगंधमिश्रितम् ॥
भुञ्जीत यो हरेर्नित्यं स कृतार्थो न संशयः ॥२४॥
राजभोगार्तिकं कृत्वा कारयेच्छयनं हरेः ॥
शंखनादेन विधिवद्भोगं धृत्वा यथाविधि ॥२५॥
ततः संध्यार्तिकं कृत्वा दुग्धादीन्विनिवेद्य च ॥
ततः प्रदोषसमये पुनरार्तिकमाचरेत् ॥२६॥

धृत्वा भोगं परं मिष्टं कारयेच्छयनं हरेः ॥
राजसी चैव राजेन्द्र रजसेवेयमस्ति वै ॥२७॥
सर्वं श्रीकृष्णचण्द्रस्य सेवासंलग्नमानसः ॥
तारयित्वा कुलशतं याति चात्यंतिकं पदम् ॥२८॥
जन्माष्टमी च कृष्णस्य श्रीरामनवमी तथा ॥
राधाष्टम्यन्नकूटं च द्वादशी वामनस्य च ॥२९॥
चतुर्दशी नृसिंहस्य तथानन्तचतुर्दशी ॥
एषु कालेषु कृष्णस्य महापूजां समाचरेत् ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे राजससेवावर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ८

https://sa.wikisource.org/s/wcl
< गर्गसंहिता | खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)

महापूजाविधिवर्णनम्

श्रीव्यास उवाच -

अथ स्नात्वा च कृत्वा च नित्यनैमित्तिकीं क्रियाम् ॥

पञ्चवर्णसमायुक्तं शुद्धे स्थण्डिलमण्डले ॥१॥

द्वात्रिंशद्दलसंयुक्तं कार्णिकाकेसरोज्ज्वलम् ॥

विधाय कमलं स्थाप्य विधिवद्वेदसूक्तिभिः ॥२॥

कर्णिकायां न्यसेद्राजन्हरेः सिंहासनं शुभम् ॥

तत्र राधां रमां स्थाप्य भूदेवीं विरजां तथा ॥३॥

तन्मध्ये स्थापयेत्साक्षाच्छ्रीकृष्णं पुरुषोत्तमम् ॥

तथाष्टदलमध्ये तु राधिकाष्टसखीः शुभाः ॥४॥

ततोऽष्टदलमध्ये तु श्रीकृष्णस्य तथा सखीन् ॥

तथा षोडशपर्णेषु सखीनां च द्वयं द्वयम् ॥५॥

कमलस्य च पार्श्वेषु शंखं चक्रं गदां तथा ॥

पद्मं च नंदकं शार्ङ्गं बाणांश्च मुसलं हलम् ॥६॥

कौस्तुभं वनमालां च श्रीवत्सं नीलमंबरम् ॥

पीतांबरं तथा वंशीं वेत्रं च स्थापयेद्बुधः ॥७॥

ततः पार्श्वेषु तालांकं गरुडांकं रथं तथा ॥

सुमतिं दारुकं सूतं गरुडं कुमुदं तथा ॥८॥

चंडं चैव प्रचंडं च बलं चैव महाबलम् ॥

कुमुदाक्षं बलं चैव स्थापयेद्यत्नतः सुधीः ॥९॥

तथा दिक्षु च दिक्पालान्संस्थाप्य च पृथक् पृथक् ॥

विष्वक्सेनं शिवं मां च विधिं दुर्गां विनायकम् ॥१०॥

नवग्रहांश्च वरुणं तथा षोडश मातृकाः ॥

तत्पद्माग्रे वीतिहोत्रं स्थंडिले स्थापयेद्बुधः ॥११॥

आवाहनमासनं च पाद्यमर्घ्यं विशेषतः ॥
स्नानं च मधुपर्कं च धूपं दीपं तथैव च ॥१२॥
यज्ञोपवीतं वस्त्रं च भूषणं गंधमेव च ॥
पुष्पं तथाक्षतांश्चैव नैवेद्यं च मनोहरम् ॥१३॥
आचमनं प्रदातव्यं तांबूलं दक्षिणां तथा ॥
प्रदक्षिणां प्रार्थनां च तथा नीराजनं स्मृतम् ॥१४॥
नमस्कारं ततः कुर्यात्कर्मणा च पृथक् पृथक् ॥
आवाहने तु पुष्पाणि आसने तु कुशद्वयम् ॥
पाद्ये श्यामां च दूर्वां च विष्णुक्रांतां तथैव च ॥
सौगंधिकानि पुष्पाणि अर्घ्ये योग्यानि यादव ॥१६॥
चंदनोशीरकर्पूरकुंकुमागुरुमिश्रितम् ॥
एतादृशं जलं योग्यं स्नाने राजन्महामते ॥१७॥
मधुपर्के ह्यामलकमरविंदं तथा मतम् ॥
धूपे गंधाष्टकं देयं दीपे कर्पूरमेव च ॥१८॥
यज्ञोपवीतं पीतं च वस्त्रे पीतांबरं मतम् ॥
भूषणे चैव सौवर्णं गंधे कुंकुमचन्दने ॥१९॥
तुलसीमंजरी पुष्पेऽक्षतेषु स्युस्तु तंडुलाः ॥
नैवेद्ये तु रसाः षट् च भोगा नानाविधा मताः ॥२०॥
जले गंगाजलं योग्यं यमुनाजलमेव च ॥
जातीफलं च कंकोलमंते चाचमने नृप ॥२१॥
तांबूले चोषणं त्वेला दक्षिणायां तु हाटकम् ॥
प्रदक्षिणायां भ्रमणं घृतं नीराजने गवाम् ॥२२॥
प्रार्थनायां हरेर्भक्तिः प्रेमलक्षणसंयुता ॥
नमस्कारे महाराज साष्टांगनतविग्रहः ॥२३॥
द्वादशाक्षरमंत्रेण शिखां बद्ध्वा शुचिः पुमान् ॥
उपचरान्पुरस्कृत्य श्रीमुखे संमुखो भवेत् ॥२४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे महापूजाविधिवर्णनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः ९



महापूजाप्रकारकथनम्

श्रीव्यास उवाच -

उपचारस्य मंत्राणि वेदोक्तानि शुभानि च ॥

तुभ्यं वक्ष्यामि राजेंद्र शृणुष्वैकाग्रमानसः ॥१॥

अथावाहनम्

गोलोकधामाधिपते रमापते

गोविंद दामोदर दीनवत्सल ॥

राधापते माधव सात्वतां पते

सिंहासनेऽस्मिन्मम संमुखो भव ॥२॥

अथासनम्

श्रीपद्मरागस्फुरदूर्ध्वपृष्ठं

महार्हवैदूर्यखचित्पदाब्जम् ॥

वैकुण्ठ वैकुण्ठपते गृहाण

पीतं तडिद्धाटककुम्भखण्डम् ॥३॥

अथ पाद्यम्

परं स्थितं निर्मलरौक्मपात्रे

समाहृतं बिंदुसरोवराद्धि ॥

योगेश वेदेश जगन्निवास

गृहाण पाद्यं प्रणमामि पादौ ॥४॥

अथ अर्घ्यम्

जलजचम्पकपुष्पसमन्वितं

विमलमर्घ्यमनर्घदरस्थितम् ॥

प्रतिगृहाण रमारमण प्रभो

यदुपते यदुनाथ यदूत्तम ॥५॥

अथ स्नानम्

काश्मीरपाटीरविमिश्रितेन

सुमल्लिकोशीरवता जलेन ॥

स्नानं कुरु त्वं यदुनाथ देव

गोविंद गोपालक तीर्थपाद ॥६॥

अथ मधुपर्कस्नानम्

मध्याह्नचंद्रार्कभवं मलापहं

सितांगसंपर्कमनोहरं परम् ॥

गृहाण विष्णो मधुपर्कमेनं

संदृश्य पीतांबर सात्वतां पते ॥७॥

अथ वस्त्रम्

विभो सर्वतः प्रस्फुरत्प्रोज्ज्वलं च

स्फुरद्रश्मिरम्यं परं दुर्लभं च ॥

स्वतो निर्मितं पद्मकिंजल्कवर्णं

गृहणांबरं देव पीतांबराख्यम् ॥८॥

अथ यज्ञोपवीतम्

सुवर्णाभमापीतवर्णं सुमंत्रैः

परं प्रोक्षितं वेदविन्निर्मितं च ॥

शुभं पंचकार्येषु नैमित्तिकेषु

प्रभो यज्ञ यज्ञोपवीतं गृहाण ॥९॥

अथ भूषणम्

कनकरत्नमयं मयनिर्मितं

मदनरुक्कदनं सदनं रुचाम् ॥

उषसि पूषसुवर्णविभूषणं

सकललोकविभूषण गृह्यताम् ॥१०॥

अथ गंधम्

संध्येंदुशोभं बहुमंगलं श्री-

काश्मीरपाटीरकपंकयुक्तम् ॥

स्वमंडनं गन्धचयं गृहाण

समस्तभूमण्डलभारहारिन् ॥११॥

अथाक्षतान्

ब्रह्मावर्ते ब्रह्मणा पूर्वमुप्तान्

ब्राह्मैस्तोयैः सिंचितान्विष्णुना च ॥

रुद्रेणाराद्रक्षितान् राक्षसेभ्यः

साक्षाद्भूमन्नक्षतांस्त्वं गृहाण ॥१२॥

अथ पुष्पाणि

मन्दारसन्तानकपारिजात-

कल्पद्रुमश्रीहरिचन्दनानाम् ॥

गृहाण पुष्पाणि हरे तुलस्या

मिश्राणि साक्षान्नवमंजरीभिः ॥१३॥

अथ धूपम्

लवंगपाटीरजचूर्णमिश्रं

मनुष्यदेवासुरसौख्यदं च ॥

सद्यः सुगंधीकृतहर्म्यदेशं

द्वारावतीभूप गृहाण धूपम् ॥१४॥

अथ दीपम्

तमोहारिणं ज्ञानमूर्तिं मनोज्ञं

लसद्वर्तिकर्पूरपूरं गवाज्यम् ॥

जगन्नाथ देव प्रभो विश्वदीप

स्फुरज्ज्योतिषं दीपमुख्यं गृहाण ॥१५॥

अथ नैवेद्यम्

रसैः शरैर्भेदविधिव्यवस्थितं

रसै रसाढ्यं च यशोमतीकृतम् ॥

गृहाण नैवेद्यमिदं सुरोचकं

गव्यामृतं सुन्दर नन्दनन्दन ॥१६॥

अथ जलम्

गंगोत्तरीवेगबलात्समुद्धृतं

सुवर्णपात्रेण हिमांशुशीतलम् ॥

सुनिर्मलाभं ह्यमृतोपमं जलं

गृहाण राधावर भक्तवत्सल ॥१७॥

अथाचमनम्

राधापते श्रीविरजापते प्रभो

श्रियः पते सर्वपते च भूपते ॥

कंकोलजातीफलपुष्पवासितं

परं गृहाणाचमनं दयानिधे ॥१८॥

अथ तांबूलम्

जातीफलैलासुलवंगनाग-

वल्लीदलैः पूगफलैश्च संयुतम् ॥

मुक्तासुधाखादिरसारयुक्तं

गृहाण तांबूलमिदं रमेश ॥१९॥

अथ दक्षिणा

नाकपालवसुपालमौलिभि-

र्वंदितांघ्रियुगल प्रभो हरे ॥

दक्षिणां परिगृहाण माधव

लोकदक्ष वरदक्षिणाय ते ॥२०॥

अथ नीराजनम्

प्रस्फुरत्परमदीप्तिमंगलं

गोधृताक्तनवपंचवर्तिकम् ॥

आर्तिकं परिगृहाण चार्तिहन्

पुण्यकीर्तिविशदीकृतावने ॥२१॥

अथ नमस्कारः

नमोऽस्त्वनंताय सहस्रमूर्तये

सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे ॥

सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते

सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥२२॥

अथ प्रदक्षिणा

समस्ततीर्थयज्ञदानपूर्तकादिजं फलम् ॥

लभेत्परस्य शाश्वतं करोति यः प्रदक्षिणाम् ॥२३॥

अथ प्रार्थना

हरे मत्समःपातकी नास्ति भूमौ

तथा त्वत्समो नास्ति पापापहारी ॥

इति त्वं च मत्वा जगन्नाथ देव

यथेच्छा भवेत्ते तथा मां कुरु त्वम् ॥२४॥

अथ स्तुतिः

संज्ञानमात्रं सदसत्परं मह-

च्छश्वत्प्रशांतं विभवं समं महत् ॥

त्वां ब्रह्म वंदे हि सुदुर्गमं परं

सदा स्वधाम्ना परिभूतकैतवम् ॥२५॥

एवं संपूज्य देवेशमेभिर्मंत्रैर्महामते ॥

प्रणम्य विष्णुं सर्वांगपूजां कुर्यात्प्रयत्नतः ॥२६॥

ॐ नमो नारायणाय पुरुषाय महात्मने ॥

विशुद्धसत्वधीस्थाय महाहंसाय धीमही ॥२७॥

इति मंत्रेण प्राणायामं कृत्वा

ॐ विष्णवे मधुसूदनाय वामनाय त्रिविक्रमाय

श्रीधराय हृषीकेशाय पद्मनाभाय दामोदराय

संकर्षणाय वासुदेवाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय

अधोक्षजाय पुरुषोत्तमाय श्रीकृष्णाय नमः ॥

इति पादगुल्फजानूरुकट्युदरपृष्ठभुजाकंधरकर्ण-

नासिकाधरनेत्रशिरःसु पृथक् पृथक् पूजयामीति

सर्वाङ्गपूजां कुर्यात् ॥ तथा सखीसखशंखचक्रगदा-

पद्मासिधनुर्बाणहलमुसलादीन् तथा कौस्तुभवनमाला-

श्रीवत्सपीतांबरनीलांबरवंशीवेत्रादीन् तथा

तालांकगरुडांकरथदारुकसुमतिसारथिगरुड-
कुमुदनंदसुनंदचंडमहाबलकुमुदाक्षादीन् ॥
प्रणवपूर्वेण चतुर्थ्यन्तेन नमःसंयुक्तेन नाम्ना
तथा विष्वक्सेनशिवविधिदुर्गाविनायकदिक्पाल-
वरुणनवग्रहमातृकादीन्मंत्रैः पूजयेत् ॥
ॐ नमो वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥
प्रद्युम्नायानिरुद्धाय सात्वतां पतये नमः ॥२८॥
इति मंत्रेण शतमाहुतीर्जुहुयात् ॥
देवं प्रदक्षीणीकृत्य महाभोगं निधाय च ॥
प्रणमेद्दंडवद्भूमौ मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥२९॥
ध्येयं सदापरिभवघ्नमभीष्टदोऽहं
तीर्थास्पदं शिवविरंचिनुतं शरण्यम् ॥
भृत्यार्तिहन् प्रणतपाल भवाब्धिपोतं
वंदे महापुरुष ते चरणारविंदम् ॥३०॥
इति नत्वा हरिM राजन्पुनर्नीराजनं हरेः ॥
कारयेद्विधिवद्भक्तो हरिभक्तजनैः सह ॥३१॥
घटीवाद्यरणद्घण्टाकांस्यवीणादिकीचकैः ॥
करतालमृदङ्गाद्यैः कीर्तनं कारयेद्बुधः ॥३२॥
नृत्यन्ति श्रीहरेरग्रे भक्ता वै प्रेमविह्वलाः ॥
जयध्वनिसमायुक्ताः सत्कथागानतत्पराः ॥३३॥
पुनः प्रभुं नमस्कृत्य मंदिरे तपनोज्ज्वले ॥
शयनं कारयेत्सम्यक् श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥३४॥
एवं करोति श्रीकृष्णसेवां यो लग्नमानसः ॥
प्रणमंति च तं राजन्देवताः स्वर्गसंभवाः ॥३५॥
सोऽपि राजेन्द्र नाकेऽपि पदं धृत्वा हरेर्जनः ॥
अंते याति परं धाम गोलोकं योगिदुर्लभम् ॥३६॥

इति श्रीकृष्णसेवाया विधानं वर्णितं मया ॥
चतुःपदार्थदं नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥३७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे श्रीकृष्णसेवाविधानवर्णनं नाम नवमोऽध्यायः ॥९॥

# गर्गसंहिता/खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)/अध्यायः १०

https://sa.wikisource.org/s/ukm
< गर्गसंहिता | खण्डः ९ (विज्ञानखण्डः)

परब्रह्मनिरूपणम्

उग्रसेन उवाच -

सिद्धोऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मि त्वया श्रीकृष्णरूपिणा ॥

श्रीकृष्णपद्धतिः साक्षाच्छ्रुता वै विधिवन्मया ॥१॥

अहो लोका महामूढा लोभमोहमदान्विताः ॥

नाप्नुवंति हि वैराग्यं भजंति न हरिं क्वचित् ॥२॥

भगवन्नस्य जगतो मोहकारणमद्भुतम् ॥

कथं जातं वद विभो कथमेतन्निवर्तते ॥३॥

श्रीव्यास उवाच -

यथांभसि प्राप्तमदो विधोः खत-

स्तत्प्रेक्षते केवलमेव वेगतः ॥

तथा हि बिम्ब परमस्य मायया

ममेत्यहं भावगते प्रवर्तते ॥४॥

प्रधानकालाशयदेहजैर्गुणैः

कुर्वन्विकर्माणि जनो निबद्ध्यते ॥

काचेऽर्भकं सैकत एव जीवनं

गुणे च सर्पं प्रतनोति सोऽक्षिभिः ॥५॥

राजन् जगन्मोहमयं रजोमयं

तमोमयं सत्वमयं तथा क्वचित् ॥

मनोविलासं विकृतं च विभ्रमं

विद्ध्याश्विदं लोलमलातचक्रवत् ॥६॥

इदं करिष्यामि करोम्यभूवं

ममेदमस्तीति च वेदमाब्रुवन् ॥

अहं सुखी दुःखयुतः सुहृज्जनो

लोकस्त्वहंकारविमोहितो मतः ॥७॥

उग्रसेन उवाच -

वद मे कृपया ब्रह्मँल्लक्षणं परमात्मनः ॥

कतिधा कवयः कृष्णं वदंति जपवर्त्मनि ॥८॥

श्रीव्यास उवाच

सनातनस्यात्र न मृत्युजन्मनी

न शोकमोहौ न जरायुवादयः ॥

अहंमदो व्याधियुतो भयं सुखं

शुचः क्षुधेच्छा न रतिर्न चाधयः ॥ ९॥

आत्मा निरीहो ह्यतनुः स सर्वगो

नाहंकृतिः शुद्धबलो गुणाश्रयः ॥

स्वयं परो निष्फल आत्ममंगलो

ज्ञानात्मको यो विदितो मुनीश्वरैः ॥१०॥

जागर्ति योऽस्मिञ्छयनं गते सति

नायं जनो वेद स वेद तं हितम् ॥

पश्यन्तमाद्यं पुरुषं हि यं जनो

न पश्यति स्वच्छमलं च तं भजे ॥११॥

यथा नभोऽग्निः पवनो न सज्जते

घटे न काष्ठे न रजोभिरावृतः ॥

तथा पुमान्सर्वगुणैश्च निर्मलो

वर्णैर्यथा स्यात्स्फटिकोपमोज्ज्वलः ॥१२॥

व्यंगेन वा लक्षणया च वाक्पथै-

रर्थैः पदस्फोटपरायणैः परम् ॥

न ज्ञायते तद्गुणिनोत्तमेन स-

द्वाच्यं ततो ब्रह्म कुतस्तु लौकिकैः ॥१३॥

वदन्ति केचिद्भुवि कर्मकर्तृ य-

त्कालं च केचित्परमेव शोभनम् ॥

केचिद्विचारं प्रवदन्ति यच्च तद्-

ब्रह्मेति वेदांतविदो वदन्ति हि ॥१४॥
यं न स्पृशंतीह गुणा न कालजा
मायेन्द्रियं चित्तमनो न बुद्धयः ॥
महन्न वेदो वदतीति तत्परं
विशन्ति सर्वेऽनलविस्फुलिंगवत् ॥१५॥
हिरण्यगर्भः परमात्मतत्त्वं
यद्वासुदेवं प्रवदन्ति सन्तः ॥
विचार्य्य तद्देववरस्वरूपं
विसृज्य मोहं विचरेदसङ्गः ॥१६॥
यथेन्दुरेको जलपात्रवृंदगो
यथाग्निरेको विदितः समिच्चये ॥
तथा परात्मा भगवाननेकवि-
दन्तर्बहिः स्यात्स्वकृतेषु देहिषु ॥१७॥
सूर्योदये नैशतमो विलीयते
प्रदृश्यते वस्तु गृहे यथा जनैः ॥
ज्ञानोदये ज्ञानतमः प्रलीयते
संप्राप्यते ब्रह्म परं तनौ तथा ॥१८॥
यथेन्द्रियाणां च पृथक्प्रवृत्तिभि-
र्नानेव तेऽर्थोतिगुणाश्रयः परः ॥
एकं ह्यनंतस्य परस्य धाम त-
त्तथा मुनीनां किल शास्त्रधर्मभिः ॥१९॥
साक्षाद्धरिर्यः पुरुषोत्तमोत्तमः
श्रीकृष्णचन्द्रो निजभक्तवत्सलः ॥
कैवल्यनाथो नृगमुज्जहार तं
पूर्णं स्वयं ब्रह्म परं नमाम्यहम् ॥२०॥
श्रीनारद उवाच -
इत्युक्त्वा तमनुज्ञाप्य भगवान्बादरायणः ॥
पश्यतां यादवानां च तत्रैवांतरधीयत ॥२१॥

इदं मया ते कथितं हरिभक्तिविवर्द्धनम् ॥
विज्ञानखंडं विशदं श्रोतॄणां मोक्षदं स्मृतम् ॥२२॥
गर्गाचार्येण कथिता नाम्नेयं गर्गसंहिता ॥
सर्वदोषहरा पुण्या चतुर्वर्गफलप्रदा ॥२३॥
गोलोकवृंदावनयोर्गिरीश्वर-
    माधुर्ययोः श्रीमथुरापुरस्य च ॥
द्वारावतीविश्वजितोर्हलायुध-
    विज्ञानयोः खंडचयाः पृथङ् नव ॥२४॥
श्रीकृष्णमूर्तिः परमै रसैर्यथा
    यथा च भूमिर्भरतादिभिर्भृशम् ॥
तथा हि शश्वन्मुनिगर्गसंहिता
    विभाति खंडैर्नवभिर्नृपेश्वर ॥२५॥
यथा हि रत्नैर्नवभिर्विराजते
    देवांगुलौ तप्तसुवर्णमुद्रिका ॥
तथा चतुर्वर्गफलप्रदे विधौ
    सर्गैर्विसर्गैर्मुनिगर्गसंहिता ॥२६॥
नरेन्द्र शश्वन्मुनिसंहितां ये
    शृण्वन्ति भक्त्या हि जनाः पुनीताः ॥
इहैव सौख्यं परमाप्नुवंत-
    स्ततस्तु गोलोकपुरं प्रयांति ॥२७॥
कृत्वाथ पीताम्बरवन्दनं त्विमां
    शृणोति वंध्या बहुलालसा भृशम् ॥
ह्रस्वेन कालेन गृहांगणे शिशू-
    न्सञ्चारयन्ती विचरत्यहर्निशम् ॥२८॥
रोगी पुमान् रोगगणात्प्रमुच्यते
    भीतो भयाद्बंधगतश्च बंधनात् ॥
श्रुत्वा कथां निर्धन एति वैभवं
    मूर्खो भवेत्पंडित एव सत्वरम् ॥२९॥

यः कार्तिके मासि नृपः श्रिया युतः-
    शृणोति शश्वन्मुनिगर्गसंहिताम् ॥
स चक्रवर्ती भविता न संशयो
    नरेन्द्रहस्तोद्धृतचारुपादुकः ॥३०॥
मनोजवैः सिंधुतुरङ्गमैर्नवै-
    र्द्विपैश्च विंध्याचलसंभवैः परैः ॥
वैतालिकोद्गीतयशा महीतले
    निषेवितो वारवधूजनैः सह ॥३१॥
सुवर्णशृङ्गं वरताम्रपृष्ठं
    सभूषणं रौप्यखुरं सवत्सम् ॥
ददाति खंडं प्रति गोद्वयं यः
    प्राप्नोति सर्वं हि मनोरथं सः ॥३२॥
निष्कारणोऽसौ शृणुते विदेहराट्
    सर्वामिमां वै मुनिगर्गसंहिताम् ॥
हृत्पुण्डरीके वसतेऽस्य सर्वदा
    श्रीकृष्णचंद्रो निजभक्तवत्सलः ॥३३॥
श्रीगर्ग उवाच -
इत्युक्त्वा तमनुज्ञाप्य नारदो देवदर्शनः ॥
सर्वेषां पश्यतां ब्रह्मन्नंबरं गतवान्मुनिः ॥३४॥
बहुलाश्वो महाराजः श्रीकृष्णे लग्नमानसः ॥
सर्वतस्तु कृतार्थोऽभूच्छ्रुत्वेमां संहितां हरेः ॥३५॥
तव पश्नोपरि ब्रह्मन्कथिता संहिता मया ॥
श्रुता वा पठिता कैश्चित्कोटियज्ञफलप्रदा ॥३६॥
श्रीशौनक उवाच -
धन्योऽहं च कृतार्थोऽहं त्वत्संगेन महामुने ॥
प्राप्नोमि परमां भक्तिं श्रीकृष्णप्रेमवर्द्धिनीम् ॥३७॥
विशदहृदि मुनीनां मानसे राजहंसः
    सकलसुखविराजन्नादमाधुर्य्यवंशः ॥

जगति विकलदंशः शूरवंशावतंसः
    करबलहतकंसः पातु वः सत्प्रशंसः ॥३८॥
इत्युक्त्वा तान्मुनीन्सर्वान् गर्गाचार्यो महामुनिः ॥
अनुज्ञाप्य प्रसन्नात्मा गंतुमभ्युद्यतोऽभवत् ॥३९॥
नवसर्गविसर्गाढ्यां स्वर्गभृद्गर्गसंहिताम् ॥
चतुर्वर्गप्रदामुक्त्वा गर्गो गर्गाचलं ययौ ॥४०॥
शरद्विकचपंकजश्रियमतीव विद्वेषकं
    मिलिंदमुनिलेढितं कुलिशकञ्जचिह्नावृतम् ॥
स्फुरत्कनकनूपुरं दलितभक्ततापत्रयं
    चलद्द्युतिपदद्वयं हृदि दधामि राधापतेः ॥४१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां विज्ञानखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादांतर्गत- श्रीव्यासोग्रसेनसंवादे परब्रह्मनिरूपणं नाम दशमोऽध्यायः ॥१०॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०१

अश्वमेधखण्डः - प्रथमोऽध्यायः

गर्ग-वज्रनाभसंवादम् -

मंगलाचरणम्

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ॥

देवीं सरस्वतीं व्यासं ततो जयमुदीरयेत् ॥१॥

नमः श्रीकृष्णचंद्राय नमः संकर्षणाय च ॥

नमः प्रद्युम्नदेवायानिरुद्धाय नमो नमः ॥२॥

श्रीगर्ग उवाच -

सभायामागतं वीक्ष्य रोमहर्षणनन्दनम् ॥

शौनकः परिपप्रच्छ प्रणिपत्याभिवाद्य च ॥१॥

शौनक उवाच -

त्वन्मुखात्सर्वशास्त्राणि पुराणानि महामते ॥

नानाहरिचरित्राणि श्रुतानि विमलानि वै ॥२॥

पुरा गर्गेण कथिता ममाग्रे गर्गसंहिता ॥

राधामाधवयोर्यस्यां महिमा बहु वर्णितः ॥३॥

अद्याहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तः कृष्णकथां पुनः ॥

सर्वदुःखहरां सौते कथयस्व विचार्य च ॥४॥

श्रीगर्ग उवाच -

अष्टाशीतिसहस्रैश्च मुनिभी रौमहर्षणिः ॥

पृष्टः प्रोवाच कृष्णस्य स्मरन्पादांबुजं हरेः ॥५॥

सौतिरुवाच

अहो शौनक धन्योऽसि यस्य ते मतिरीदृशी ॥

कृष्णचंद्रपदद्वन्द्वमकरंदस्पृहावती ॥६॥

संगमं वैष्णवानां च देवाः श्रेष्ठं वदंति हि ॥

पापक्षयकरी यस्माच्छ्रीकृष्णस्य कथा भवेत् ॥७॥

अनंतं कृष्णचंद्रस्य चरितं कल्मषापहम् ॥

किंचिज्जानाति ब्रह्मा च तथा किंचिदुमापतिः ॥८॥
मशको मादृशः कोऽपि वासुदेवकथार्णवे ॥
मोहिता न वदिष्यन्ति यत्र ब्रह्मादयः सुराः ॥९॥
श्रीगर्गो यादवेंद्रस्य ह्युग्रसेनस्य भूपतेः ॥
अश्वमेधं क्रतुवरं दृष्ट्वा प्रत्याह चैकदा ॥१०॥
धन्यो राजा यादवेंद्रो यश्चकार क्रतूत्तमम् ॥
श्रीकृष्णस्याज्ञया पुर्यां तेनाहं विस्मयं गतः ॥११॥
मया वै संहितायां च कथाः कृष्णस्य वर्णिताः ॥
परिपूर्णतमस्यापि यथा दृष्टा यथा श्रुताः ॥१२॥
तस्यां वै वाजिमेधस्य कथा न कथिता मया ॥
अद्याहं कथयिष्यामि हयमेधकथां पुनः ॥१३॥
यस्याः श्रवणमात्रेण नराणां हि कलौ युगे ॥
भुक्तिं मुक्तिं च भगवाञ्छीघ्रमेव प्रयच्छति ॥१४॥
इत्युक्त्वा श्रीमुनिर्गर्गः कृष्णभक्त्या च शौनक ॥
उग्रसेनस्य यज्ञस्य चरित्रं स ह्यचीक्लृपत् ॥१५॥
हयमेधचरित्रस्य सुमेरुर्नाम सुन्दरम् ॥
धृत्वा गर्गस्तु भगवान्कृतकृत्योऽभवन्मुने ॥१६॥
कृत्वा कथामष्टदिनेन श्रीमुनि-
    र्यदोर्गुरुर्बुद्धिमतां वरः परः ॥
अथाययौ वै मथुरां हरेः पुरीं
    व्रजं नृपेंद्रं च निरीक्षितुं खलु ॥१७॥
अंबरादागतं तत्र गर्गं ज्ञानवतां वरम् ॥
वीक्ष्योत्थाय नमश्चक्रे वज्रनाभो द्विजैः सह ॥१८॥
स्वर्णसिंहासनं दत्त्वावनिज्य तत्पदाम्बुजे ॥
अर्चयित्वा पुष्पस्रग्भिर्मिष्टान्नं च न्यवेदयत् ॥१९॥
तत्पादसलिलं नीत्वा शीर्षे धृत्वा कृतांजलिः ॥
भूत्वा श्रीवज्रनाभस्तु श्यामः पंकजलोचनः ॥२०॥
पुष्टदेहो बृहद्बाहुर्वीरः षोडशवार्षिकः ॥

इति होवाच स्वगुरुं शतसिंहसमोद्भटः ॥२१॥
वज्रनाभ उवाच -
नमस्तुभ्यं स्वागतं ते ब्रह्मन्किं करवाम ते ॥
मन्ये त्वां भगवद्रूप ब्रह्मर्षीणां वरं परम् ॥ २२॥
गुरुर्विधिर्गुरू रुद्रो गुरुरेव बृहस्पतिः ॥
गुरुर्नारायणः साक्षात्तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥२३॥
नराणां च मुनिश्रेष्ठ दर्शनं तव दुर्लभम् ॥
अस्माकं नितरां देव विषयासक्तचेतसाम् ॥२४॥
गर्गाचार्य कुलाचार्य तेजस्विन् योगभास्कर ॥
त्वद्दर्शनादपि वयं पाविताः सकुटुंबकाः ॥२५॥
श्रुत्वा यदूनामृषभस्य वाक्यं
    मुनींद्रवर्यस्तु महान्महात्मा ॥
स्मरन्हरेः श्रीचरणारविंदं
    मुदा नृपेंद्रं निजगाद सद्यः ॥२६॥
युवराज महाराज यदुवंशशिरोमणे ॥
त्वया साधु कृतं सर्वं पालिता पृथिवीजनाः ॥२७॥
स्थापितश्च त्वया वत्स धर्मो वै पृथिवीतले ॥
विष्णुरातश्च ते मित्रं नृपाश्चान्ये वशाः स्मृताः ॥२८॥
धन्यस्त्वं राजशार्दूल धन्या ते मथुरा पुरी ॥
धन्याश्च ते प्रजाः सर्वा धन्या वै व्रजभूश्च ते ॥२९॥
भुंक्ष्व भोगान्भजन्कृष्णं बलं प्रद्युम्नमेव च ॥
अनिरुद्धं च निःशंको भूत्वा राज्यं कुरु प्रभो ॥३०॥
सूत उवाच -
इति वाक्यं समाकर्ण्य गर्गस्य नृपसत्तमः ॥
संकर्षणं च श्रीकृष्णं पितरं च पितामहम् ॥३१॥
विरहेण स्मरन् राजा चाश्रुपूर्णमुखोऽभवत् ॥
तं नृपं दुःखितं दृष्ट्वा स्थितं भूमावधोमुखम् ॥३२॥
गर्गस्तु विस्मितः प्राह दुःखं प्रशमयन्निव ॥

गर्ग उवाच -

कस्माद्रोदिषि राजेंद्र भयं किं ते मयि स्थिते ॥३३॥

कारणं स्वस्य दुःखस्य वद सर्वं ममाग्रतः ॥

इति तद्वचनं श्रुत्वा राजा न प्राह दुःखितः ॥३४॥

पुनः पृष्टश्च गुरुणा प्राह गद्गदया गिरा ॥

राजोवाच

मां त्यक्त्वा यादवाः सर्वे कृष्णसंकर्षणादयः ॥३५॥

गता देव परं लोकं तेनाहं दुःखितोऽभवम् ॥

स्वाम्यमात्यसुहृद्राष्ट्र-कोशदुर्गबलानि च ॥

एकाकिनश्च मे ब्रह्मन्नेते प्रीतिकरा न हि ॥३७॥

मया चरित्रं कृष्णस्य न दृष्टं न श्रुतं वद ॥

दृष्टो यादवसंहारः तस्माद्दुःखं न याति मे ॥३७॥

चतुर्व्यूहेन हरिणा या पुरी शोभिता पुरा ॥

सापि मग्ना समुद्रे तु कृष्णो भक्तेः परं गतः ॥३८॥

कस्य हेतोः किमर्थं च जीवामि शिष्यवत्सल ॥

अद्य यास्यामि गहनं राज्यं कर्तुं न मे मनः ॥३९॥

सूत उवाच -

ततो मुनीनामृषभो महात्मा

श्रुत्वा गिरं यादवसत्तमस्य ॥

संश्लाघ्य दुःखं शमयन् हि तुष्टो

गर्गोऽब्रवीद्भूपतिवज्रनाभम् ॥४०॥

गर्ग उवाच -

वृष्णिप्रवर मद्वाक्यं शृणु शोकविनाशनम् ॥

सर्वपापहरं पुण्यं सावधानतया शुभम् ॥४१॥

यो राजते कुशस्थल्यां कृष्णचन्द्रो हरिः पुरा ॥

विराजते स सर्वत्र भक्त्या तं पश्य भूपते ॥४२॥

अद्य ते कथयिष्यामि भुक्तिमुक्तिप्रदां कथाम् ॥

शृणु त्वं वसुधानाथ श्रीकृष्णबलयोः परम् ॥४३॥

सूत उवाच -

इत्युक्त्वा भगवान्गर्गो वज्राय स्वां च संहिताम् ॥

कथयामास विप्रेंद्र पुण्यां नवदिनैः किल ॥४४॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधचरित्रे

सुमेरौ गर्गवज्रनाभसंवादे प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०२

अश्वमेधखण्डः - द्वितीयोऽध्यायः

कृष्णलीलावर्णनम् -

सूत उवाच -
इति श्रुत्वा वज्रनाभिर्मुनेः श्रीगर्गसंहिताम् ॥
भृशं मुमोदाथ गुरुं प्रत्युवाच प्रणम्य च ॥१॥
अद्य श्रीकृष्णचन्द्रस्य चरित्रं तु श्रुतं मया ॥
त्वन्मुखान्मुनिशार्दूल तेन दुःखाश्च मे गताः ॥ २॥
मे मनस्तु कृपानाथ पुनः श्रोतुं हरेर्यशः ॥
अतृप्तस्यापि कृष्णस्य वदस्व चरितं परम् ॥३॥
द्वार्वत्यामुग्रसेनेन हयमेधः कृतः पुरा ॥
तच्चरित्रं वद मुने किंचित्पूर्वं श्रुतं मया ॥४॥
अनुव्रतानां शिष्याणां सुतानां च मुनीश्वर ॥
ब्रूयुर्गुह्यमनापृष्टं गुरवः करुणामयाः ॥५॥
श्रीसूत उवाच -
एवं भाषितमाकर्ण्य यादवानां गुरुर्मुनिः ॥
प्रीतः प्रत्याह राजेन्द्रं स्मरन्पादाम्बुजं हरेः ॥६॥
गर्ग उवाच -
धन्यस्त्वं कृष्णचन्द्रस्य पादयोर्भक्तिरीदृशी ॥
जाता ते यादवश्रेष्ठ दिष्ट्या तु दुर्लभा नृणाम् ॥७॥
कथयाम्यत्र ते राजन्नितिहासं शृणुष्व वै ॥
यस्य श्रवणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥८॥
द्वापारे पीडिता राजन् धरा भारेण पापिनाम् ॥
ब्रह्माग्रे कथयामास सोऽपि श्रुत्वा हरिं ययौ ॥९॥
गत्वा च कथयामास श्रुत्वा श्रीराधिकापतिः ॥
महीमाश्वास्य देवैश्च भारं हर्तुं मनो दधे ॥१०॥
विवाहो वसुदेवस्य मधुपुर्यामभूत्ततः ॥
कंसबोधनषट्पुत्रवधः कसंभयं नृप ॥११॥
मायाज्ञामनुदेवादिस्तुतिः कृष्णसमुद्भवम् ॥
वर्णनं रूपकृष्णस्य वसुदेवस्य संस्तुतिः ॥१२॥
देवक्यादिपुराकृत्यकथनं जगदीशितुः ॥
गोकुलानयनं कन्यापातनं तद्विभाषणम् ॥१३॥
सांत्वनं वसुदेवस्य मोचनं भार्यया सह ॥

कंसदुर्मंत्रदैत्येषु साधु बाल उपद्रवः ॥१४॥
प्रादुर्भूते व्रजे कृष्णे व्रजराजमहोत्सवः ॥
मथुरागमनं नंदवसुदेवसमागमः ॥ १५॥
पूतनासुपयःपानं नन्दगोपादिविस्मयः ॥
शकटव्यत्यये दैत्यचक्रवातवधः शिशोः ॥१६॥
संलालने मुखे धात्र्या जृम्भणे विश्वदर्शनम् ॥
रामकेशवयोर्नाम्नोः कारणं केलिरेतयोः ॥१७॥
धौर्त्यं गोपवधूगेहे प्रसंगान्मृदभक्षणम् ॥
दर्शनं विश्वरूपस्य नन्दभाग्यपुराकथा ॥१८॥
चौर्यं हैयङ्गवस्याथ बन्धनं दामभिर्बलात् ॥
यमलार्जुनयोः शापो भंगश्चैव स्तुतिस्तयोः ॥१९॥
बालक्रीडोपनन्दादिमंत्रणं गमनं ततः ॥
वृन्दावने तयोः क्रीडा वयस्यैर्वत्सचारिणोः ॥२०॥
वत्सासुरस्य च वधो बकाघासुरयोपि ॥
भोजनं सखिभिस्तीरे यमुनाया हरेर्मुदा ॥२१॥
वत्साघाहरणं धात्रा कृष्णत्वं वत्सपालयोः ॥
ब्रह्मणो गमनं पश्चात्स्तुतिः कृष्णरतिर्गतिः ॥२२॥
गोचारणे महाक्रीडा धेनुकादिवधस्तथा ॥
व्रज आगमनं कृष्णगोपीनेत्रमहोत्सवः ॥२३॥
मृतान् विषांभःपानेन गोपान्हरिरजीवयत् ॥
कालीयदमने स्तोत्रं तद्भार्याणां प्रलापनम् ॥२४॥
ह्रदे कालीयसम्बन्धकथनं वह्निमोचनम् ॥
क्रीडाप्रलंबनिधनं दावाग्नेर्मोचनं गवाम् ॥२५॥
वर्षाशरद्वर्णनं च गोपीनां वचनामृतम् ॥
व्रतं गोकुलकन्यानां वस्त्राणां हरणं मुदा ॥२६॥
वनभाग्यकथा गोपप्रार्थना प्रेषणं मखे ॥
विप्रभार्याप्रसादश्च पश्चात्तापो द्विजन्मनाम् ॥२७॥
यागभंगो महेन्द्रस्य धृतिर्गोवर्धनस्य च ॥
सुरेन्द्रगर्वहरणं गर्गजातकवर्णनम् ॥२८॥
गोपशंकापगमनमिंद्रधेन्वाभियाचितम् ॥
नन्दस्य मोक्षणं गोपवैकुण्ठगमनं ततः ॥२९॥
पञ्चाध्यायनिशाक्रीडा सर्पान्नंदस्य मोक्षणम् ॥
शंखचूडवधः पश्चाद्गोपीगीतं वृषार्दनम् ॥३०॥

कंसनारदसंवादः कंसाक्रूरकथा ततः ॥
केशिनो निधनं कृष्णान्नारदर्षिकथा ततः ॥३१॥
व्योमासुरवधोऽक्रूरागमनं गोकुलेषु च ॥
दर्शनानंदहृष्टात्मा रोमांचो गद्गदा गिरः ॥३२॥
संवादो रामकृष्णाभ्यां वर्णितं कंसचेष्टितम् ॥
रामकृष्णप्रयाणं च तथा गोपीप्रलापनम् ॥३३॥
मथुरागमनं मध्ये ह्रदे कृष्णस्य दर्शनम् ॥
स्तुतिः पुरा गतिः पश्चाद्दर्शनं पुरसंपदः ॥३४॥
रजकस्य शिरश्छेदो वायकस्य वरादयः ॥
सुदाम्नो वरदानं च कुब्जासंदर्शनं हरेः ॥३५॥
धनुर्भंगः सैन्यवधः कंसदुर्हेतुदर्शनम् ॥
रंगोत्सवः कुवलयापीडयुद्धविघातनम् ॥३६॥
दर्शनं रामकृष्णस्य पौराणां प्रेमवर्धनम् ॥
मल्लानां निधनं रंगे कंसस्य सह बन्धुभिः ॥३७॥
पित्रोश्च सांत्वनं सर्वसुहृदां चैव तोषणम् ॥
उग्रसेनाभिषेकं च नंदादिव्रजप्रेषणम् ॥३८॥
ईषद्द्विजातिसंस्कारं पठनं च गुरोर्गृहे ॥
मृतपुत्रप्रदानं च गुरोः पंचजनार्दनम् ॥३९॥
पुनरागमनं शौरेर्मधुपुर्यां महोत्सवः ॥
उद्धवप्रेषणं गोपीविलापपरिसांत्वनम् ॥४०॥
मेलनार्थं तु कृष्णस्यागमनं नंदगोकुले ॥
पुनर्वै कोलदैत्यस्य वधः पश्चात्प्रकीर्तितः ॥४१॥
कुब्जारतिस्तथाक्रूरप्रेषणं गजसाह्वये ॥
पांडवेषु च वैषम्यं धृतराष्ट्रस्य बोधनम् ॥४२॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधचरित्रे
सुमेरौ कृष्णलीलावर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०३

अश्वमेधखण्डः - तृतीयोऽध्यायः

कृष्णकथाकीर्तनम् -

गर्ग उवाच -
जामातृवधसंतप्तजरासंधचमूवधः ॥
बहुशः सेनयोर्युद्धे द्वारकादुर्गकारणम् ॥१॥
यवनस्य वधं दृष्ट्वा मुचकुंदस्य संस्तुतिः ॥
वरं दत्वा ततो म्लेच्छवधं कृत्वा धने ततः ॥२॥
नीयमाने वने दृप्तजरासंधात्पलायनम् ॥
रैवतो रेवतीं कन्यां बलदेवसमर्पणम् ॥३॥
रुक्मिणीप्रियसंदेशश्रवणादखिलान्नृपान् ॥
निर्जित्य निर्गमो गेहात् हृतवानंबिकागृहात् ॥४॥
नृपैः सांत्वनं चैद्यस्य ततो रुक्मीसमागमः ॥
युद्धापेक्षापराधाद्वै मुंडनं तस्य कृष्णतः ॥५॥
रुक्मिणीदुःखशमनं रामवाक्याच्च मोक्षणम् ॥
ततो विवाहो रुक्मिण्या विधिवत्स्वपुरे मुदा ॥६॥
प्रद्युम्नोत्पत्तिकथनं हरणं सूतिकागृहात् ॥
मायावत्योक्तवृत्तांतं शंबरस्य वधस्ततः ॥७॥
पुनरागमनं गेहे संतोषो द्वारकौकसाम् ॥
सूर्यात्स्यमंतकप्राप्तिर्याचनं तस्य वै हरेः ॥८॥
तत्संबन्धात्प्रसेनस्य वधोऽकीर्तिर्हरेस्तथा ॥
तन्मार्जनाय ऋक्षस्य गृहेशु गमनं हरेः ॥९॥
युद्धे ज्ञात्वा लोकनाथं जांबवत्याः समर्पणम् ॥
सत्राजिताय च मणिः प्राप्ता श्रीहरिणा बिलात् ॥१०॥
विवाहः सत्यभामायाः पारिबर्हे तथा मणिः ॥
रामेण सह कृष्णस्य गमनं हस्तिनापुरे ॥११॥
अक्रूरकृतवर्मभ्यां शतधन्वा तु प्रेरितः ॥
सत्राजितं जघानाशु सोऽपि कृष्णेन मारितः ॥१२॥
रामस्तु मिथिलायां च गदाशिक्षा सुयोधने ॥
अक्रूरे मणिदानं च शक्रप्रस्थे हरिर्गतः ॥१३॥
कालिन्द्या संगतिः शौरेर्विवाहः स्वपुरे ततः ॥
विवाहो मित्रविन्दायाः सत्यायाश्च तथैव च ॥१४॥
भद्राया लक्ष्मणायाश्च विवाहो हरिणा ततः ॥

पारिजातं तु सत्यायै शक्रं जित्वा ददौ हरिः ॥१५॥
वज्रनाभिरुवाच -
प्रियायै दत्तवान्कस्माच्छक्रं जित्वा सुरद्रुमम् ॥
श्रीकृष्णस्तत्कथां सर्वां मुने मे ब्रूहि विस्तरात् ॥१६॥
श्रीगर्ग उवाच -
पारिजातैककुसुमे चानीते नारदात्कदा ॥
दत्ते सति श्रीरुक्मिण्यै सत्या तु दुःखिताभवत् ॥१७॥
तां दृष्ट्वा कुपितां प्राह क्रोधागारगतां हरिः ॥
मा शोच कुरु दास्यामि पारिजातद्रुमं च ते ॥१८॥
तदैव कथितं सर्वे कृष्णाग्रे भौमचेष्टितम् ॥
शक्रेण श्रुत्वा भगवान्प्राह पश्यन्कृतांजलिम् ॥१९॥
श्रीकृष्ण उवाच -
मत्प्रियां दुःखितां पश्य रुदन्तीं वृत्रसूदन ॥१९॥
पारिजातस्य वृक्षार्थे किं करिष्याम्यहं वद ॥
यदास्यै पारिजातस्य वृक्षं दास्यसि त्वं हरे ॥२०॥
तदा भौमं ससैन्यं च हनिष्यामि न संशयः ॥
कृष्णभाषितमाकर्ण्य प्रहसन्प्राह वासवः ॥२१॥
इन्द्र उवाच -
पारिजातद्रुमाः सर्वे वर्तंते नन्दने च ये ॥
गृहाण तान्स्वतः कृष्ण त्वं हत्वा नरकासुरम् ॥२२॥
तथास्तु चोक्त्वा भगवान्सत्यभामासमन्वितः ॥
गरुडस्कंधमारूढः प्राग्जोतिषपुरं ययौ ॥२३॥
सत्यभामा हरिं प्राह स्वर्गमिंद्रे गते सति ॥
सत्योवाच
पूर्वं गृहाण शक्रात्त्वं द्रुमराजं जगत्पते ॥२४॥
कार्ये भूते सति हरे न करिष्यति त्वत्प्रियम् ॥
प्रियावाक्यं समाकर्ण्य प्रियः प्राह प्रियां वचः ॥२५॥
श्रीकृष्ण उवाच -
स पारिजातं यदि न प्रदास्यति
    प्रयाच्यमानस्तु मयामरेश्वरः ॥
ततः शचीव्यामुदितानुलेपने
    गदां विमोक्ष्यामि पुरंदरोरसि ॥२६॥
इत्युक्त्वा भगवान्कृष्णो भौमासुरपुरं गतः ॥

नानादुर्गैः सप्तभिश्च वेष्टितं च महासुरैः ॥२७॥
सर्वान्बिभेद दुर्गान् वै गदाचक्रशरादिभिः ॥
जघान मुरुदैत्यं च तत्पुत्राञ्शस्त्रसंयुतान् ॥२८॥
शस्त्रास्त्रवर्षं मुंचंतं ससैन्यं नरकं हरिः ॥
क्षिप्त्वा चक्रं द्विधा चक्रे गरुडेन जघान च ॥२९॥
हत्वा भौमं जगन्नाथो वररत्नानि यादवः ॥
जग्राह तत्र कन्यानां समूहं वै ददर्श ह ॥३०॥
दैत्यसिद्धनृपाणां च सहस्राणि च षोडश ॥
शताधिकानि कन्याश्च प्रेषयामास स्वां पुरीम् ॥३१॥
गृहीत्वाथ मणिं छत्रं देवमातुश्च कुण्डले ॥
पारिजातद्रुमार्थे वै ययाविंद्रपुरीं हरिः ॥३२॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधचरित्रे
सुमेरौ कृष्णकथावर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०४



< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - चतुर्थोऽध्यायः

कृष्णकृतं पारिजातहरणम् -

गर्ग उवाच -
गत्वा स्वर्गं तु शक्राय दत्वा छत्रं मणिं तथा ॥
अदित्यै कुण्डले कृष्णो दत्वाभिप्रायमब्रवीत् ॥१॥
आभिप्रायं हरेर्ज्ञात्वा वासवो न ददौ द्रुमम् ॥
देवाञ्जित्वा तदा पारिजातं जग्राह माधवः ॥२॥
सूत उवाच -
इति श्रुत्वा कथां राजा यादवो विस्मयान्वितः ॥
पप्रच्छ स्वगुरुं भूयः श्रद्दधानो हरेर्गुणे ॥३॥
ब्रह्मञ्शक्रस्तु देवेंद्रो जानन्कृष्णं हरिं परम् ॥
अपराधं तु कृतवान्स कथं ब्रूहि तत्त्वतः ॥४॥
कृष्णाग्रे कथितं सत्यभामया शक्रचेष्टितम् ॥
तस्मान्मे विस्तराद्युद्धमिन्द्रमाधवयोर्वद ॥५॥
गर्ग उवाच -
अदित्या संस्तुतः कृष्णः शक्रवाक्याच्च नन्दनम् ॥
वनं गत्वा पारिजातान्संददर्श बहून्द्रुमान् ॥६॥
तेषां मध्ये महावृक्षं मंजरीपुञ्जधारिणम् ॥
क्षीरोदमथनाज्जातं पद्मगंधसमन्वितम् ॥७॥
सुराणां सुखदं ताम्रपल्लवैः परिवेष्टितम् ॥
वने विभूषणं दिव्यं वरं स्वर्णसमत्वचम् ॥८॥
तं दृष्ट्वा माधवं प्राह सत्यभामा च मानिनी ॥
एनं गृह्णाम्यहं कृष्ण श्रेष्ठं सर्वं वने द्रुमम् ॥९॥
इत्युक्तः प्रिययोत्पाट्य पारिजातं गरुत्मति ॥
लीलयाऽऽरोपयामास प्रहसञ्जगदीश्वरः ॥१०॥
तदैव कुपिताः सर्वे वनपालाः समुत्थिताः ॥
धनुर्बाणधराः कृष्णमूचुः प्रस्फुरिताधराः ॥११॥
इन्द्रप्रियाया वृक्षश्च हृतः कस्मात्त्वया नर ॥
यदृच्छया किलास्माकं तृणीकृत्य क्व यास्यसि ॥१२॥
इन्द्राणीप्रीतये देवैः पुरा ह्युदधिमंथने ॥
उत्पादितोऽयं न क्षेमी गृहीत्वैनं भविष्यसि ॥१३॥
गिरीणां येन सर्वेषां पक्षाः पूर्वं निपातिताः ॥

तं किं वृत्रहणं वीरं जित्वा वृक्षं नयिष्यसि ॥१४॥
तस्माद्गच्छ महावीर पारिजातं विहाय च ॥
न दास्यामो द्रुमं तुभ्यं शक्रस्यानुचरा वयम् ॥१५॥
यदा दास्यति तुभ्यं वै पारिजातं पुरंदरः ॥
न निषेधं करिष्यामो वनपाला वयं तदा ॥१६॥
तेषां भाषितमाकर्ण्य सत्यभामा रुषान्विता ॥
तूष्णींभूते सति हरावभीता प्राह तान्नृप ॥१७॥
सत्योवाच -
का शची पारिजातस्य कः शक्रो वा सुरेश्वरः ॥
सामान्यः सर्वलोकानां यदीशोऽमृतमंथने ॥१८॥
समुत्पन्नः सुरः कस्मादेको गृह्णाति वासवः ॥
यथा सुधा यथैवेंदुर्यथा श्रीर्वनचारिणः ॥१९॥
सामान्यः सर्वलोकस्य पारिजातस्तथा द्रुमः ॥
भर्तुबाहुमहागर्वा रुणद्ध्येनं मृषा शची ॥२०॥
तत्कथ्यतामलं क्षान्त्या सत्याहारप्रतिद्रुमम् ॥
कथ्यतां च द्रुतं गत्वा पौलोम्यै वचनं मम ॥२१॥
सत्यभामा वदत्येतदतिगर्वोद्धताक्षरम् ॥
यदि त्वं दयिता भर्तुर्यदि वश्यः पतिस्तव ॥२२॥
मद्भर्तुर्हरतो वृक्षं तत्कारय निवारणम् ॥
जानामि ते पतिं शक्रं युष्माञ्जानामि तत्वतः ॥२३॥
पारिजातं तथाप्येनं मानुषी हरयामि ते ॥
गर्ग उवाच -
कृष्णप्रियाया वचनं वनपाला निशम्य च ॥२४॥
इन्द्राणीनिकटं गत्वा प्रोचुः सर्वं यथोदितम् ॥
रक्षकाणां वचः श्रुत्वा शची प्राह रुषान्विता ॥२५॥
कृष्णं निवारणार्थाय न यास्यंतं पुरंदरम् ॥
शच्युवाच -
मदीयं पारिजातं वै माधवेन बलीयसा ॥२६॥
गृहीतं स्वप्रियार्थे वै त्वां तृणीकृत्य वज्रिणम् ॥
तस्मान्मोचय वृक्षेशं पाकसूदन वृत्रहन् ॥२७॥
सत्यभामावशं कृष्णं विनिर्जित्य महारणे ॥
त्वया वै पूर्वमद्रीणां पक्षा वज्रेण शातिताः ॥२८॥
भयं विसृज्य युद्धाय गच्छ तस्मात्सुरैर्वृतः ॥

इति श्रुत्वा शचीवाक्यं शक्रो नमुचिसूदनः ॥२९॥
न चकार तु युद्धाय मनो भयसमन्वितः ॥
ततश्च बहुशः पत्न्या प्रेरितः कोपयुक्तया ॥३०॥
तदा कोपेन श्रीकृष्णं निन्दन्प्राह मदान्वितः ॥
इन्द्र उवाच -
येन ते परिजातं वै गृहीतं सुन्दरानने ॥३१॥
मृधे तं पातयिष्यामि वज्रेण शतपर्वणा ॥
इत्युक्त्वा वासवो राजन्नारुह्यैरावतं गजम् ॥३२॥
शुण्डादंडैस्त्रिभिर्युक्तं रक्तकंबलमंडितम् ॥
चतुर्भिः शोभितं दन्तैर्हिमाद्रिसदृशं शुभम् ॥३३॥
स्वर्णशृङ्खलया जुष्टं शुशुभे निर्जरैर्वृतः ॥
तथा मरुद्गणाः सर्वे यमाग्निवरुणादयः ॥३४॥
रुद्राश्च द्वादशात्मानो वसवो धनदादयः ॥
विद्याधराश्च गंधर्वाः साध्याः पितृगणादयः ॥३५॥
ततस्त्रिंशत्कोटिसंख्याः शक्रस्यानुचराः सुराः ॥
एते समागताः क्रुद्धा योद्धुं श्रीकृष्णसंमुखे ॥३६॥
आहूताः केऽपि शक्रेण सहायार्थं तु स्वात्मनः ॥
तथा तु नारदेनापि केचिद्देवास्तु प्रेषिताः ॥३७॥
ततः परिघनिस्त्रिंशगदाशूलपरश्वधैः ॥
बभूवुस्त्रिदशाः सज्जाः शक्रे वज्रकरे स्थिते ॥३८॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधचरित्रे
सुमेरौ पारिजातहरणं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०५

अश्वमेधखण्डः - पञ्चमोऽध्यायः

इन्द्रेण सह कृष्णस्य युद्धम् -

गर्ग उवाच -
अथ दृष्ट्वा कृष्णचन्द्रो गजेन्द्रोपरि शोभितम् ॥
इंद्रं देवपरीवारं युद्धाय समुपस्थितम् ॥१॥
शंखं दध्मौ स्वयं कृष्णः शब्देनापूरयन्दिशः ॥
मुमोच च शरव्रातं सहसायुधसंमितम् ॥२॥
ततो दिशश्च गगनं दृष्ट्वा बाणशतान्वितम् ॥
मुमुचुर्विबुधाः सर्वे शराश्चक्रायुधोपरि॥३॥
एकैकमस्त्रं शस्त्रं च सुरैर्मुक्तं सहस्रधा ॥
स्वबाणैर्भगवान्कृष्णश्चिच्छेद नृप लीलया ॥४॥
पाशिनश्चाहिपाशं च चिच्छिदे पन्नगाशनः ॥
यमराजेन प्रहितं दंडं लोकभयंकरम् ॥५॥
गदया पातयामास भूमौ कृष्णस्तु लीलया ॥
चक्रेण धनदस्यापि शिबिकां तिलको बहु ॥६॥
चकार कृष्णः सूर्यं च कोपदृष्ट्या हतौजसम् ॥
महाग्निमागतं वीक्ष्य मुखेन च पपौ हरिः ॥७॥
ततो रुद्रगणैर्मुक्ताञ्शूलांश्चिच्छेद वै रुषा ॥
चक्रेण च हरी रुद्रान्पातयामास बाहुना ॥८॥
ततो मरुद्गणा देवाः साध्या विद्याधरास्तथा ॥
मुमुचुर्बाणपटलान्माधवोपरि भूपते ॥९॥
शरवर्षं प्रमुंचंतीं सेनां सर्वां समागताम् ॥
विलोक्य सत्यभामा तु भयं प्राप तदा मृधे ॥१०॥
तां भीतां प्राह गोविंदः सत्ये त्वं मा भयं कुरु ॥
आगतां शक्रसेनां वै हनिष्यामि न संशयः ॥११॥
इत्युक्त्वा भगवान्क्रुद्धो बाणैः शार्ङ्गधनुश्च्युतैः ॥
ताडयामास विबुधान्क्रोष्टून्सिंहो नखैर्यथा ॥१२॥
ततः प्रत्याह गरुडं कंसहा कोपपूरितः ॥
वैनतेय त्वया युद्धं न कृतं रणमंडले ॥१३॥
तच्छ्रुत्वा तु सभार्यं च स्कन्धे संधारयन्हरिम् ॥
कोपाद्विष्णुरथः सद्यः पक्षाभ्यां नखरांकुरैः ॥१४॥
तुंडेन भक्षयन्देवांस्ताडयन्विचचार वै ॥

ततश्च दुद्रुवुर्देवा हन्यमाना गरुत्मता ॥१५॥
अथ बाणैर्महीपाल इंद्रोपेन्द्रौ महाबलौ ॥
परस्परं च वर्षंतौ धाराभिरिव तोयदौ ॥१६॥
ऐरावतेन राजेंद्र सुपर्णो युयुधे तदा ॥
गजस्ताक्ष्यं तु दशनैर्जघान गरुडस्तथा ॥१७॥
गजं तु तुंडपक्षैश्च छिन्नं भिन्नं चकार ह ॥
सुरैः समस्तैर्युयुधे वज्रिणा च यदूत्तमः ॥१८॥
भगवान्मघवंतं वै मघवा मधुसूदन् ॥
बाणैर्ववृषतुः क्रुद्धावन्योन्यविजिगीषिणौ ॥१९॥
छिन्नेष्वस्त्रेषु बाणेषु शस्त्रेष्वस्त्रेषु च त्वरम् ॥
वज्रं जग्राह मघवा भगवाँश्चक्रमेव च ॥२०॥
हाहाकारस्तदैवासीत्त्रैलोक्ये सचराचरे ॥
वज्रचक्रधरौ वीक्ष्य सुरेश्वरनरेश्वरौ ॥२१॥
जग्राह वामहस्तेन क्षिप्तं वज्रं च वज्रिणा ॥
न मुचोच हरिश्चक्रं तिष्ठ तिष्ठेत्युवाच च ॥२२॥
लज्जितं वज्रहीनं च ताक्ष्येंण क्षतवाहनम् ॥
भीतं पलायमानं चालोक्य सत्या जहास वै ॥२३॥
शची वीक्ष्यागतं शक्रं प्राह कोपेन पूरिता ॥
एकाकिना माधवेन प्रधने तु विनिर्जितः ॥२४॥
महासैन्ययुतस्त्वं वै तस्मात्ते धिग्बलं सुर ॥
अहं गत्वा रणे कृष्णं विनिर्जित्य सुरद्रुमम् ॥२५॥
मोचयामि न संदेहः पश्य त्वं च सुराधम ॥
गर्ग उवाच -
इत्युक्त्वा शिबिकां शीघ्रमारुह्य कुपिता शची ॥२६॥
योद्धुकामा ययौ राजन्पुनः सुरगणैर्वृता ॥
तामागतां वीक्ष्य कृष्णो युद्धाय न दधे मनः ॥२७॥
ततः सत्या हरिं प्राह रुषा प्रस्फुरिताधरा ॥
अद्य युद्धं करिष्यामि शच्या सार्द्धमहं प्रभो ॥२८॥
तच्छ्रुत्वा प्रहसन्कृष्णो दत्त्वा तस्यै सुदर्शनम् ॥
स्थापयित्वा सुपर्णे च जग्राह द्युतरुं स्वयम् ॥२९॥
यदा हरिप्रिया क्रुद्धा युद्धं कर्तुं समागता ॥
तदा सर्वत्र ब्रह्मांडे चासीत्कोलाहलो महान् ॥३०॥
भयं प्रापुः सुराः सर्वे विधिशक्रादयो नृप ॥

तदैव गीष्पती राजन्नाययौ शक्रनोदितः ॥३१॥
आगत्य वारयामास योद्धुकामां पुलोमजाम् ॥
बृहस्पतिरुवाच -
शची शृणु मदीयं वै वचनं बहुबुद्धिदम् ॥३२॥
कृष्णस्तु भगवान्साक्षात्सत्यभामा च धीमती ॥
तया सार्द्धं कथं युद्धं करिष्यसि हरिप्रिये ॥३३॥
तस्मादवज्ञां संत्यज्य ऋभुक्षे त्वं गृहं व्रज ॥
सत्यां वै पारिजातं च दत्वा रक्ष सुरान्भयात् ॥३४॥
यद्भयाद्वाति पवनो वह्निर्दहति यद्भयात् ॥
भयाद्यन्मृत्युश्चरति ब्रध्नो व्रजति यद्भयात् ॥३५॥
यस्माद्बिभेति ब्रह्मा वै कपर्दी च पुरंदरः ॥
तं न जानासि कृष्णं वै भौमं हत्वा समागतम् ॥३६॥
गर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा शची वाक्यं भामां कृष्णं च लज्जया ॥
नत्वा जगाम सदनमात्मनं च विगर्हती ॥३७॥
ततः शक्रं नमंतं च व्रीडितं वीक्ष्य माधवः ॥
उवाच शक्र मा व्रीडां गते च भिदुरे कुरु ॥३८॥
द्वंद्वयुद्धे हि चैकस्य भविष्यति पराजयः ॥
इति श्रुत्वा च प्रोवाच वचनं पाकशासनः ॥३९॥
इन्द्र उवाच -
यस्मिञ्जगत्सकलमेतदनादिमध्ये
    यस्माद्यतश्च न भविष्यति सर्वभूतात् ॥
तेनोद्भवप्रलयपालनकारणेन
    व्रीडा कथं भवति देवि निराकृतस्य ॥४०॥
सकलभुवनसूतेर्मूर्तिरन्यातिसूक्ष्मा
    विदितसकलवेद्यैर्ज्ञायते यस्य नान्यैः ॥
तमजमकृतमीशं शाश्वतं स्वेच्छयैनं
    जगदुपकृतिमर्त्यं को विजेतुं समर्थः ॥४१॥
इत्युक्त्वा सत्यभामां वै शक्रस्तूष्णीं बभूव ह ॥
ततः प्रहस्य भगवान्प्राह गंभीरया गिरा ॥४२॥
भवान्देवाधिपः शक्र वयं भूमिनिवासिनः ॥
क्षंतव्यमपराधं तद्भवता च कृतं मया ॥४३॥
भोः शक्र पारिजातश्च नीयतामुचितास्पदम् ॥

गृहीतोऽयं मया सत्यभामावचनकारणात् ॥४४॥
गृहाण कुलिशं चेदं प्रहितं यत्त्वया मयि ॥
तवैवास्त्रं शुनासीर तद्वैरिषु निवारणम् ॥४५॥
इन्द्र उवाच -
कृष्ण किं मोहयसि मां नरोऽहमिति किं वद ॥
जानीमस्त्वां जगन्नाथं न तु सूक्ष्मविदो वयम् ॥४६॥
योऽसि सोऽसि जगत्त्राण प्रवृत्तौ नाथ संस्थितिः ॥
विश्वस्य शल्यनिष्कर्षं करोषि गरुडध्वज ॥४७॥
अयं च नीयतां कृष्ण पारिजातः कुशस्थलीम् ॥
नरलोके त्वया त्यक्ते नायं संस्थास्यते भुवि ॥४८॥
आगमिष्यति गोविन्द स्वयमेव त्रिविष्टपम् ॥
श्रीगर्ग उवाच -
तच्छ्रुत्वा वज्रिणे वज्रं दत्त्वा सोऽप्याजगाम कौ ॥४९॥
द्वारकां द्वारकानाथः स्तूयमानः सुरेश्वरैः ॥
उपाध्माय ततः कंबुं संस्थितो द्वारकोपरि ॥५०॥
उत्पादयामास मुदं द्वारकावासिनां नृप ॥
सुपर्णादवतीर्याथ कृष्णो भामासमन्वितः ॥५१॥
पारिजातं च निष्कूटे स्थापयामास लीलया ॥
जुष्टं सुरद्रुमं कृष्णो भ्रमरैः स्वर्गपक्षिभिः ॥५२॥
अथैकस्मिन्मुहूर्ते वै माधवे माधवः स्वयम् ॥
उवाह राजकन्याश्च पृथग्गेहेषु धर्मतः ॥५३॥
षोडशस्त्रीसहस्राणि अष्टाधिकशतानि च ॥
तावंति चक्रे रूपाणि परिपूर्णतमो हरिः ॥५४॥
एकैकस्यां दश दश कृष्णोऽजीजनदात्मजान् ॥
यावत्य आत्मनो भार्या अमोघगतिरीश्वरः ॥५५॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधखंडे श्रीगर्गवज्रनाभसंवादे
पारिजातानयनं नाम पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०६



< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - षष्ठोऽध्यायः

कृष्णचरितवर्णनम् -

श्रीगर्ग उवाच -
पुनस्ते कथयिष्यामि यशः संक्षेपतो हरेः ॥
चकार हास्यं भगवान्रुक्मिण्या सह चाद्भुतम् ॥१॥
अनिरुद्धविवाहे चावधीद्भ्रात्रा तु रुक्मिणम् ॥
ऊषास्वप्नकथा चित्रलेखया हरणं हरेः ॥२॥
पौत्रस्य बन्धनं चापि बाणयादवसंयुगः ॥
कृष्णशंकरयोर्युद्धे ज्वरसंस्तवनं ततः ॥३॥
बाणबाहुच्छिदो रुद्रस्तुतिर्बाणस्य रक्षणे ॥
ऊषाप्राप्तिर्नृगाख्यानं बलस्य च व्रजागमम् ॥४॥
गोपीविलापो रामस्य स्तुतिर्गोपीभिरेव च ॥
यमुनाकर्षणं काशीपतिपौंड्रकघातनम् ॥५॥
कृत्योत्पत्तिर्दाहनं च काश्याः कपिवधस्ततः ॥
सांबस्य बन्धने रामविक्रमो गजसाह्वये ॥६॥
उग्रसेनराजसूये जघान शकुनिं हरिः ॥
नारदेन हरेर्लीलादर्शनं गृहमेधिनाम् ॥७॥
आह्निकं वासुदेवस्य राजदूतेन वै स्तुतिः ॥
इन्द्रप्रस्थे च गमनमुद्धवेन च यादवैः ॥८॥
जरासन्धं च भीमेन निजघान गिरिव्रजे ॥
सहदेवाभिषेकं च राजभिश्च कृता स्तुतिः ॥९॥
राजसूये हरेः पूजा शिशुपालवधस्तथा ॥
दुर्योधनाभिमानस्य भंगः प्रद्युम्नशाल्वयोः ॥१०॥
युद्धं त्रिनवरात्रं च कृष्णस्यागमनं ततः ॥
शाल्वस्य दन्तवक्त्रस्य तद्भ्रातुर्लीलया वधः ॥११॥
ततो गजाह्वये राजन्दुर्द्यूतेन च कौरवैः ॥
विनिर्जितो भ्रातृयुक्तः सभार्यस्तु युधिष्ठिरः ॥१२॥
वनं जगाम संस्थाप्य पृथां च विदुरगृहे ॥
गत्वारण्ये निवासं वै चकार बहुभिर्दिनैः ॥१३॥
ततश्च पालयामास महीं दुर्योधनो मुदा ॥
प्रजास्तं नाभ्यनन्दन्स्म पांडुपुत्रे गते सति ॥१४॥
अरण्ये वर्तमानान्वै पांडवान्दुःखकर्षितान् ॥

मिलित्वाऽऽश्वासयामास ह्यनंतश्चैकदा हरिः ॥१५॥
दृष्ट्वाथ पांडवान्कृष्णो ह्याजगाम कुशस्थलीम् ॥
उग्रसेनसुधर्मायां शशंस चेष्टितं च तत् ॥१६॥
तच्च श्रुत्वा यादवाश्च प्रोचुः सर्वे हि विस्मिताः ॥
यादवा ऊचुः
किं कृतं धृतराष्ट्रेण दीना भ्रातृसुता अहो ॥१७॥
दुर्द्यूतेन विनिर्जित्याधर्मान्निष्कासिता गृहात् ॥
स्वाधर्मेण विनश्यंति कौरवा राज्यलोलुपाः ॥१८॥
पांडवेभ्यस्तु भगवांस्तस्माद्दास्यति संपदम् ॥
गर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा यादवानां वाक्यं च मधुसूदनः ॥१९॥
आययौ वै स्वभवनं सायंकाले नृपेश्वर ॥
आगतं स्वात्मजं वीक्ष्य नमंतं देवकी मुदा ॥२०॥
दत्वाऽऽशिषं भोजनं च कारयामास वै सती ॥२१॥
ततः स चाययौ कृष्णः स्वस्त्रीणां मंदिराणि च ॥
प्रियाभिः पूजितस्तत्र चकार शयनं किल ॥२२॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधखंडे
श्रीकृष्णचरित्रवर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०७

अश्वमेधखण्डः - सप्तमोऽध्यायः

उग्रसेनस्य अश्वमेधयज्ञोद्योगम् -

गर्ग उवाच -
देवर्षिश्चैकदा राजन्दृष्ट्वा रामं च केशवम् ॥
स्ववीणां वादयन्कृष्णगाथां गायन्समाययौ ॥१॥
ब्रह्मलोकात्सर्वलोकान्पश्यन्भास्करसन्निभः ॥
साकं तुंबरुणा पिंगजटाभारेण शोभितः ॥२॥
किंचिच्छ्यामो मृगाक्षश्च काश्मीरतिलकैर्वृतः ॥
पीतेन धौतवस्त्रेण तथा पीतांबरेण च ॥
रंगवल्लीमालया च व्रजस्त्रीचंदनेन च ॥
वृद्धः पंचदशाब्दैश्च मंडितः शुशुभे बहु ॥४॥
दृष्ट्वा तमागतं राजा शक्रसिंहासने स्थितः ॥
सुधर्मायां स चोत्थाय नत्वा सिंहासनं ददौ ॥५॥
तदंघ्री चावनिज्याथ कृत्वा पूजनमुत्तमम् ॥
तज्जलं मस्तके धृत्वा चोग्रसेनस्तमब्रवीत् ॥६॥
उग्रसेन उवाच -
अद्य मे सफलं जन्म सफलं सदनं च मे ॥
अद्यमे सफलश्चात्मा देवर्षे तव दर्शनात् ॥७॥
नमस्तस्मै भगवते नारदाय महात्मने ॥
कामक्रोधविहीनाय ऋषीणां प्रवराय च ॥८॥
किमर्थमागतोऽसि त्वमाज्ञां कुरु ममोपरि ॥
निशम्य वचनं तस्य ऋषिर्निर्जरदर्शनः ॥९॥
उवाच नृपशार्दूलं मनसा नोदितो हरेः ॥
नारद उवाच -
यादवेंद्र महाराज धन्यस्त्वं पृथिवीपते ॥१०॥
त्वद्भक्त्या कौ निवसति बलेन सह केशवः ॥
राजसूयः क्रतुवरः पुरा मद्वचनात्त्वया ॥११॥
कृतः श्रीकृष्णकृपया द्वारकायां सुखेन च ॥
येन त्रिलोके ते कीर्तिर्नृप विस्तारिता भुवि ॥१२॥
राजसूयाश्वमेधौ च कठिनौ मंडलेश्वरैः ॥
हरिभक्तस्य राजेन्द्र सुलभौ चक्रवर्तिनः ॥१३॥

द्वयोर्मध्ये कृतश्चैको राजसूयस्त्वया नृप ॥
तथा युधिष्ठिरेणापि कृतः कृष्णाज्ञया ततः ॥१४॥
द्वापरांते भारते तु हयमेधः क्रतूत्तमः ॥
न कृतः केन राज्ञापि मुक्तिदस्त्वघनाशनः ॥१५॥
द्विजहा विश्वहा गोघ्नो वाजिमेधेन शुद्ध्यति ॥
तस्माद्वरं च यज्ञानां हयमेधं वदंति हि ॥१६॥
निष्कारणं नृपश्रेष्ठ वाजिमेधं करोति यः ॥
व्रजेत्सुपर्णकेतोः स सदनं सिद्धदुर्लभम् ॥१७॥
इति देवर्षिवचनमुग्रसेनो निशम्य च ॥
हयमेधं यज्ञवरं कर्तुं चक्रे मतिं नृप ॥१८॥
तदैव सह रामेण कृष्णं वीक्ष्यागतं नृपः ॥
पूजयित्वाऽऽसने स्थाप्य साकं च ऋषिणाब्रवीत् ॥१९॥
उग्रसेन उवाच -
देवदेव जगन्नाथ जगदीश जगन्मय ॥
वासुदेव त्रिलोकेश शृणुष्व वचमं मम ॥२०॥
मत्पुत्रेण च कंसेन बालकाश्च सहस्रशः ॥
विनापराधेन हरे मारिताश्च महासुरैः ॥२१॥
तस्य मुक्तिश्च गोविंदं कथं भवति पापिनः ॥
कस्मिँल्लोके गतः कंसो बालाघाती वदस्व मे ॥२२॥
तस्य पापेनाहमपि भीतोऽस्मि जगदीश्वर ॥
पुत्रस्य पापेन पिता नरके पतति ध्रुवम् ॥२३॥
पितुः पापेन पतति निरये हि तथा सुतः ॥
तस्माच्च किं कारिष्येऽहमुपायं वद माधव ॥२४॥
कथितं नारदेनाद्य तच्छृणुष्व जगत्पते ॥
विप्रहा विश्वहा गोघ्नो हयमेधेन शुध्यति ॥२५॥
तस्मिन् यज्ञे मनो मेऽस्ति यदि चाज्ञां प्रदास्यसि ॥

गर्ग उवाच -
इति तस्य वचः श्रुत्वा मुदा मदनमोहनः ॥२६॥
मनसि प्राह संपश्यन्धरां भारेण पीडिताम् ॥
अहो मया तु बहुशो धराभारोऽवतारितः ॥२७॥
तथापि सति कौ मध्ये सोऽश्वमेधेन नश्यति ॥
नाहं हनिष्ये शत्रून् वै स्वहस्तेन मृधांगणे ॥२८॥
इति प्रतिज्ञा तु कृता विदूरथवधे मया ॥

तस्माच्च प्रेषयिष्यामि स्वपुत्रान् यादवांस्तथा ॥२९॥
जेतुं वसुंधरां सर्वां हयमेधमिषेण च ॥
इति वार्तां वज्रनाभे विष्वक्सेनो विचार्य च ॥३०॥
सुधर्मायां च प्रहसन्नुग्रसेनमुवाच वै ॥
श्रीकृष्ण उवाच -
मया हतो महाराज कंसो वैकुंठमंदिरम् ॥३१॥
गतो भूत्वा ममाकारः नित्यं वसति तत्र वै ॥
तथा त्वमपि राजेंद्र विपापो दर्शनान्मम ॥३२॥
तथापि हयमेधं त्वं यशोऽर्थे कुरु भूपते ॥
यज्ञेन ते महत्कीर्तिः पृथिव्यां च भविष्यति ॥३३॥
इति तत्कथितं श्रुत्वा कृष्णस्याक्लिष्टकर्मणः ॥
उवाच परमं वाक्यमुग्रसेनो मुदा नृप ॥३४॥
राजोवाच
अद्य देव करिष्येऽहमश्वमेधं क्रतूत्तमम् ॥
स भविष्यति शीघ्रं वै गोविंद कृपया तव ॥३५॥
हयमेधस्य च विधिं सर्वं मे ब्रूहि विस्तरात् ॥
इति श्रुत्वा च तद्वाक्यमवोचद्विष्टरश्रवाः ॥३६॥
हयमेधविधिं पृच्छ देवर्षिं नारदं प्रति ॥
स तवाग्रे च वदति सर्वज्ञाता यदूद्वह ॥३७॥
इति वाक्यं हरेः श्रुत्वा यदुराजो मुदान्वितः ॥
सभायां संस्थितं राजन्देवर्षिं निजगाद ह ॥३८॥
तुरंगः कीदृशो भाव्यः कतिसंख्या द्विजोत्तमाः ॥
दक्षिणा कीदृशी ब्रह्मन् वद मे कीदृशं व्रतम् ॥३९॥
उग्रसेनस्य वचनमाकर्ण्य देवदर्शनः ॥
स्मयमान इव प्राह प्रीत्या कृष्णं विलोकयन् ॥४०॥
श्रीनारद उवाच -
चंद्रवर्णं रक्तमुखं पीतपुच्छं मनोहरम् ॥
सर्वांगसुंदरं दिव्यं श्यामकर्णं सुलोचनम् ॥४१॥
प्रवदंति महाराज यज्ञेऽस्मिन्हयमीदृशम् ॥
मधुमासे पूर्णिमायां मोच्योऽयं घोटको नृप ॥४२॥
महावीरैः पालनीयो वर्षमात्रं हयोत्तमः ॥
अश्वस्यागमनं यावद्भविष्यति स्वके पुरे ॥४३॥
निवसेद्धैर्यसंयुक्तस्तावत्कर्ता प्रयत्नतः ॥

यत्र यत्र पुरीषं च मूत्रं च कुरुते हयः ॥४४॥
कर्तव्यं हवनं विप्रैर्दातव्यं गोसहस्रकम् ॥
संलिख्य कांचनं पत्रं स्वनामबलचिह्नितम् ॥४५॥
हयस्य भाले बद्ध्वा च कथनीयमिदं वचः ॥
सर्वे शृणुत राजानो विमुक्तोऽस्ति हयो मया ॥४६॥
कश्चिद्भूयः श्यामकर्णं प्रतिगृह्णातु चेद्बलात् ॥
गृह्णाति यस्तं मानेन स जेतव्यो बलात्स्वयम् ॥४७॥
विप्रा विंशतिसाहस्रा यज्ञादौ कीर्तिता नृप ॥
वेदज्ञाः सर्वशास्त्रज्ञाः कुलीनाश्च तपस्विनः ॥४८॥
अत्र ते कथयिष्यामि समर्थस्त्वं शृणुष्व च ॥
वाजिमेधे महाराज विप्राणां दीर्घदक्षिणाम् ॥४९॥
तुरगाणां सहस्रं च गजानां शतमेव च ॥
द्विशतं स्यंदनानां च सहस्रं च गवां तथा ॥५०॥
विंशद्भारं सुवर्णानां प्रदातव्यं द्विजे द्विजे ॥
यज्ञस्यादौ तथा चांते ईदृशी दक्षिणा मता ॥५१॥
असिपत्रव्रतं कृत्वा ब्रह्मचर्यसमन्वितः ॥
कौ पत्न्या सार्द्धमेकत्र कुर्याच्च शयनं नीशि ॥५२॥
वर्षमात्रं महाराज कर्तव्यं व्रतमीदृशम् ॥
दीनानां च प्रदातव्यमन्नं वा बहुशो धनम् ॥५३॥
विधिनानेन राजेंद्र क्रतुरेष भविष्यति ॥
असिपत्रव्रतयुतो बहुपुत्रफलप्रदः ॥५४॥
भीष्मं विना हि मदनं को विजेतुं भवेन्नरः ॥
तस्माद्भीता न कुर्वंति कठिनं चैनमद्भुतम् ॥५५॥
कामं प्रतिविजेतुं वै शक्तिस्ते विद्यते यदि ॥
कुरु गर्गं समाहूय यज्ञारंभं नृपोत्तम ॥५६॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधखंडे
यज्ञोद्योगवर्णनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०८

https://sa.wikisource.org/s/wge

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - अष्टमोऽध्यायः

अश्वमेधस्य अश्वनिर्णयम् -

श्रीगर्ग उवाच -
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य स्पष्टाक्षरसमन्वितम् ॥
राजर्षिः प्राह देवर्षिं विस्मितः प्रहसन्निव ॥१॥
राजोवाच
मुने यज्ञं करिष्येऽहं यज्ञयोग्यं तुरंगमम् ॥
गत्वा ममाश्वशालायां हयानां त्वं विलोकय ॥२॥
नृपस्य वचनं श्रुत्वा तथेत्युक्त्वा च नारदः ॥
वाजिशालां ययौ तेन दुग्धाभाञ्जलसन्निभान् ॥३॥
स गत्वा तत्र तुरगान्धूम्रवर्णान्मनोहरान् ॥
श्यामवर्णान्कृष्णवर्णान्पद्मवर्णान्ददर्श वै ॥४॥
तथा चान्यत्र शालायां मुग्धाभाञ्जलसन्निभान् ॥
हरिद्राभान्कुंकुमाभान्पलाशकुसुमप्रभान् ॥५॥
तथा चित्रविचित्रांगान्स्फटिकांगान्मनोजवान् ॥
तथा चान्यत्र शालायां कौसुंभांगाञ्शुकप्रभान् ॥६॥
इंद्रगोपनिभान्गौरान्दिव्यान्पूर्णशशिप्रभान् ॥
सिंदूरांगानग्निवर्णान्बालसूर्यसमान्नृप ॥७॥
ईदृशांश्च हयान्दृष्ट्वा नारदो विस्मयान्वितः ॥
उवाच कृष्णसहितमुग्रसेनं हसन्निव ॥८॥
नारद उवाच -
वाजिनस्ते महाराज सर्वे हि बहुसुंदराः ॥
ईदृशा नैव स्वर्लोके पृथिव्यां च रसातले ॥९॥
वर्तते वाजिशालायां कृष्णस्य कृपया तव ॥
एकोऽपि श्यामकर्णस्तु तेषां मध्ये न दृश्यते ॥१०॥
श्रीगर्ग उवाच -
निशम्य वाक्यं देवर्षेर्नृपस्तु दुःखितोऽभवत् ॥
यज्ञो भविष्यति कथं मनसीति विचारयन् ॥११॥
उदासीनं नृपं दृष्ट्वा भगवान्मधुसूदनः ॥
अवोचत्प्रहसञ्शीघ्रं मेघगंभीरया गिरा ॥१२॥
श्रीकृष्ण उवाच -

शृणु मद्वचनं राजन्सर्वं शोकं विहाय च ॥
गत्वा ममाश्वशालां वै श्यामकर्णं विलोकय ॥१३॥
इत्युदीरितमाकर्ण्य कृष्णेन च सुरर्षिणा ॥
हरेश्च वाजिशालां हि जगाम नृपसत्तमः ॥१४॥
ददर्श तां स गत्वा च यज्ञयोग्यान्सहस्रशः ॥
श्यामकर्णान्पीतपुच्छांश्चन्द्रवर्णान्मनोजवान् ॥१५॥
सर्वांगसुंदरान्दिव्याँस्तप्तहेममुखाञ्शुभान् ॥
एतान्दृष्ट्वा हयान् राजा विस्मयं परमं गतः ॥१६॥
हर्षेण महता युक्तः कृष्णं नत्वाब्रवीद्वचः ॥
राजोवाच
श्यामकर्णाश्च बहुशो मया चाद्य निरीक्षिताः ॥१७॥
दुर्लभं किं जगन्नाथ त्वद्भक्तानां धरातले ॥
यथा मनोरथः पूर्वं प्रह्लादस्य ध्रुवस्य च ॥१८॥
आसीत्त्वत्कृपया कृष्ण तथा मम मनोरथः ॥
इति श्रुत्वा हरी राजन् शार्ङ्गी भूपमवोचत ॥१९॥
श्रीकृष्ण उवाच -
एकं त्वं श्यामकर्णानामश्वानां चन्द्रवर्चसाम् ॥
गृहीत्वा नृपशार्दूल कुरु यज्ञं ममाज्ञया ॥२०॥
गर्ग उवाच -
श्रुत्वा वाक्यं हरिं प्राह करिष्येऽहं क्रतूत्तमम् ॥
इत्युक्त्वा तेन सहितो नारदेन सभां ययौ ॥२१॥
ततः कृष्णमनुज्ञाप्य नारदः सहतुम्बुरुः ॥
राजानमाशिषं दत्वा स्वयंभूसदनं ययौ ॥२२॥

इति श्रीगर्गसंहितायामश्वमेधखंडे
तुरंगदर्शनं नामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ०९

अश्वमेधखण्डः - नवमोऽध्यायः

उग्रसेनसभायां गर्गागमनम् -

गर्ग उवाच -
अथ राजा कुशस्थल्यां गते देवर्षिसत्तमे ॥
स्वदूतान्प्रेषयामास मामानेतुं नृपेश्वर ॥१॥
त ऊचुरुग्रसेनस्य ममाग्रे वचनं नराः ॥
दूता ऊचुः
देवदेव मुने ब्रह्मन्भूदेवानां शिरोमणे ॥२॥
अस्माकं वचनं सर्वं कृपया शृणु विस्तरात् ॥
कृष्णेच्छया द्वारकायामुग्रसेनेन भो मुने ॥३॥
निरूपितं क्रतुवरं तव शिष्येण धीमता ॥
त्वमागच्छ मुने शीघ्रं तस्मिन् यज्ञमहोत्सवे ॥४॥
श्रीगर्ग उवाच -
तेषामहं वचः श्रुत्वा जग्मिवान्द्वारकां पुरीम् ॥
गर्गाचलान्नृपश्रेष्ठ यज्ञकौतुकसंयुतः ॥५॥
ततो दृष्टा पुरी दूराच्चानर्ते द्वारका मया ॥
नानाद्रुमगणैर्जुष्टा नानाचोपवनैर्युता ॥६॥
नानातडागैर्वापीभिर्नानापक्षिगणैस्तथा ॥
नीलरक्तसितांभोजैः पीतपद्मैः सरोवराः ॥
राजंते कुमुदैश्चैव शुकपुष्पैर्नृपेश्वर ॥७॥
बिल्वैः कदंबैर्न्यग्रोधैः शालैस्तालैस्तमालकैः ॥
बकुलैर्नागपुन्नागैः कोविदारैश्च पिप्पलैः ॥
जम्बीरैर्हारसिंगारैराम्रैराम्रातकैरपि ॥८॥
केतकीभिर्गोस्तनीभिः कदलीभिश्च जम्बुभिः ॥
श्रीफलैः पिंडखर्जूरैः खदिरैः पत्रबिंदुभिः ॥९॥
अगरैस्तगरैश्चैव चन्दनै रक्तचन्दनैः ॥
पलाशैश्च कपित्थैश्च प्लक्षैर्वेत्रैश्च वेणुभिः ॥१०॥
मल्लिकाभिर्यूथिकाभिर्मोदिनीभिर्महीरुहैः ॥
तथा मदनबाणैश्च सहस्रांशुमुखद्रुमैः ॥११॥
प्रियावंशैर्गुल्मवंशैः कर्णिकारैश्च पुष्पितैः ॥
सहस्राख्यैः कन्दुकैर्वै चागस्त्यैश्च सुदर्शनैः ॥१२॥

चन्द्रकाख्यैश्च कुन्दैश्च कर्णपुष्पैश्च दाडिमैः ॥
अनुजीरैर्नागरंगैराडुकीजानकीफलैः ॥१३॥
पूगीफलैर्बदामैश्च तूलै राजादनैद्रुमैः ॥
एलाभिः सेवतीभिश्च तथा वै देवदारुभिः ॥१४॥
ईदृशैश्च महावृक्षैः शोभिता नगरी हरेः ॥
कूजंति यत्र राजेन्द्र मयूराः सारसाः शुकाः ॥१५॥
हंसाः पारावताश्चैव कपोताः कोकिलास्तथा ॥
सारिकाश्चक्रवाकाश्च खंजनाश्चटकाः किल ॥१६॥
एते पक्षिगणाः सर्वे वैकुण्ठाच्च समागताः ॥
कृष्ण कृष्णेति मधुरां वाणीं गायंति यत्र हि ॥१७॥
इत्थं पश्यन् व्रजन्राजन्ददर्श द्वारकामहम् ॥
ताम्ररौप्यसुवर्णैश्च त्रिभिर्दुर्गैश्च वेष्टिताम् ॥१८॥
गिरिणा रैवतेनापि देववृक्षमयेनच च ॥
रत्नाकरेण गोमत्याऽऽवृतां परिखभूतया ॥१९॥
कृष्णस्य नगरीं रम्यां कृतकौतुकतोरणाम् ॥
मुदायुक्तजनाकीर्णां सुवर्णभवनैर्युताम् ॥२०॥
तथा हाटकहट्टाभिः पताकाभिश्च मंडिताम् ॥
विष्णोश्च मंदिरैः प्रोच्चैर्महेशस्यालयैर्युताम् ॥२१॥
यदुभिश्च महाशूरैर्विमानैश्च सहस्रशः ॥
शतशृङ्गाटकैश्चैव कलशैर्भर्मकर्बुरैः ॥२२॥
रथ्याभिर्मंदुराभिश्च दंतिशालाभिरेव च ॥
गोशालाभिश्च शालाभिः सुरौप्यपथिभिर्युताम् ॥२३॥
प्रासादैर्नवलक्षैश्च कृष्णस्य परमात्मनः ॥
तथा षोडशसाहस्रैर्भवनैर्वेष्टितां पुरीम् ॥२४॥
द्वारे द्वारे द्वारकायां शूरा वीराश्च कोटिशः ॥
रक्षंत्यहर्निशं राजन्सर्वशस्त्रधराः किल ॥२५॥
प्रगायंति जनाः सर्वे श्रीकृष्णबलदेवयोः ॥
गृहे गृहे च नामानि शृण्वन्ति चरितानि च ॥२६॥
इत्थं विलोकयन्सर्वान्सुधर्मायामहं गतः ॥
कृष्णेति पादुकारूढस्तुलसीमालया जपन् ॥२७॥
अथोग्रसेनो राजर्षिर्दृष्ट्वा मां च समागतम् ॥
समुत्थाय मुदायुक्तः शक्रसिंहासनात्किल ॥२८॥
षट्पंचाशत्कोटिसंख्यैर्यादवैः सह भूपते ॥

नत्वा सिंहासने स्थाप्य पूजयामास चाहुकः ॥२९॥
मदंघ्री चावनिज्याथ यादवानां च सन्निधौ ॥
पादोदकं स्वशिरसि धृत्वा प्राह नृपेश्वरः ॥३०॥
उगेसेन उवाच -
विप्रेंद्र नारदमुखाच्छ्रुतं यस्य महत्फलम् ॥
तं यज्ञमश्वमेधाख्यं करिष्येऽहं तवाज्ञया ॥३१॥
यस्यांघ्रिसेवया पूर्वे मनोरथमहार्णवम् ॥
तेरुर्जगत्तृणीकृत्य स कृष्णश्चात्र वर्त्तते ॥३२॥
श्रीगर्ग उवाच -
यादवेंद्र महाराज सम्यग्व्यसितं त्वया ॥
हयमेधेन ते कीर्तिस्त्रिलोक्यां संभविष्यति ॥३३॥
कः प्रयास्यति रक्षार्थं तुरगस्य नृपेश्वर ॥
बहवः शत्रवः संति तस्मात्तं निश्चयं कुरु ॥३४॥
वर्षमात्रं प्रकर्तव्यमसिपत्रव्रतं त्वया ॥
तदा तु कुशलेनापि भविष्यति क्रतूत्तमः ॥३५॥
प्रद्युम्नेन राजसूये जिता सर्वा मही पुरा ॥
तुरङ्गास्याद्य रक्षार्थं तं पुनः किं नियोक्ष्यसि ॥३६॥
इति मद्वचनं श्रुत्वा राजा चिंतापरायणः ॥
ददर्श संस्थितं नृणां सर्वदुःखहरं हरिम् ॥३७॥
तदैव भगवान्दृष्ट्वा शोकेनापूरितं नृपम् ॥
ताम्बूलवीटकं नीत्वा प्रहसन्निदमब्रवीत् ॥३८॥
श्रीकृष्ण उवाच -
भोः शूरा यादवाः सर्वे बलिनो रणकोविदाः ॥
उग्रसेनस्य चाग्रे वै शृण्वन्तु मम भाषितम् ॥३९॥
यो मोचयति राजभ्यो हयमेधतुरंगमम् ॥
महारथी मनस्वी च सोऽयं गृह्णातु वीटकम् ॥४०॥
इति श्रुत्वा हरेर्वाक्यं यादवा युद्धकोविदाः ॥
परस्परं प्रपश्यन्तो गतमानाः पुनः पुनः ॥४१॥
संस्थितो घटिकामात्रं रेजे ताम्बूलबीटकः ॥
कृष्णस्य सुंदरे हस्ते यथा तामरसे शुकः ॥४२॥
ततश्च सर्वेषु गतेषु तूष्णी-
मूषापतिश्चापधरो महात्मा ॥
प्रगृह्य तांबूलचयं नृपेन्द्र

नत्वा च कृष्णं निजगाद सद्यः ॥४३॥
श्रीअनिरुद्ध उवाच -
अहं हि श्यामकर्णस्य राजन्येभ्यश्च पालनम् ॥
करिष्यामि जगन्नाथ तस्मान्मां त्वं् नियोजय ॥४४॥
न करिष्ये घोटकस्य पालनं यदि तच्छृणु ॥
प्रतिज्ञां मम गोविंद दीनस्य दीनवत्सल ॥४५॥
ब्राह्मणीगमनात्क्षत्री वैश्यस्य शूद्र एव च ॥
यां गतिं प्राप्नुयान्नूनं तामहं दुःखदायिनीम् ॥४६॥
विप्रं कृत्वा गुरुं पूर्वं पश्चात्तं यो न सेवते ॥
स याति यां गतिं देव प्राप्नुयां तामहं ध्रुवम् ॥४७॥
गर्ग उवाच -
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य यादवा विस्मयं गताः ॥
तदैव कृष्णः संतुष्टो जग्राह पौत्रमेव च ॥४८॥
ततो हरिः सुधर्मायामनिरुद्धं कृतांजलिम् ॥
सर्वेषां शृण्वतां प्राह घननिर्हादया गिरा ॥४९॥
श्रीकृष्ण उवाच -
अनिरुद्ध तुरंगस्य वर्षमात्रं च पालनम् ॥
राजन्येभ्यश्च कृत्वा त्वं पुनरागच्छ चात्र वै ॥५०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधचरित्रे
सुमेरौ गर्गागमनं नाम नवमोऽध्यायः ॥९॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १०



< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - दशमोऽध्यायः

उग्रसेन-रुचिमती-संवादम् -

श्रीगर्ग उवाच -
इति ब्रुवति श्रीकृष्णे हंसस्थश्चतुराननः ॥
आजगाम कुशस्थल्यामीश्वरेण समन्वितः ॥१॥
तत इन्द्रः कुबेरश्च यमो वरुण एव च ॥
वायुर्वायुसखाश्चैव नैर्ऋतश्च निशाकरः ॥२॥
एते समाययू राजन्कृष्णदर्शनकांक्षया ॥
ततश्च द्वादशादित्या वेतालाश्च मरुद्गणाः ॥३॥
विश्वेदेवाश्च साध्याश्च गंधर्वाः किन्नरास्तथा ॥
विद्याधराश्च मुनयः श्रीकृष्णं द्रष्टुमाययुः ॥४॥
तत्रागतानां देवानामुग्रसेनेन माधवः ॥
यथाविध्युपसंगम्य सर्वेषां मानमादधे ॥५॥
आसनेषूपविष्टेषु सभायां निर्जरेष्वथ ॥
श्लाघां चकार सर्वेषां लीलानरवपुर्हरिः ॥६॥
अथ ब्रह्मा हरेः पार्श्वे स्थितः शक्रेण नोदितः ॥
प्रत्युवाच जगन्नाथं बलभद्रसमन्वितम् ॥७॥
ब्रह्मोवाच
पौत्रस्ते बालकः कृष्ण राजन्येभ्यश्च पालनम् ॥
कठिनं श्यामकर्णस्य करिष्यति कथं हरे ॥८॥
मा तं प्रेषय तस्मात्त्वं रक्षणाय हयस्य वै ॥
विघ्नाश्च बहवः सन्ति प्रद्युम्नं प्रेषयस्व च ॥९॥
संकर्षणं वा गोविन्द ह्यथवा रक्ष त्वं हयम् ॥
इति तद्वचनं श्रुत्वा निजगौ प्रहसन्हरिः ॥१०॥
श्रीभगवानुवाच
अनिरुद्धो हठाद्याति मन्निषेधं न मन्यते ॥
तस्मात्तन्निकटे गत्वा निषेधं कुरु यत्नतः ॥११॥
कृष्णस्य वाक्यमाकर्ण्य विधिश्चंद्रसमन्वितः ॥
ययौ निवारणार्थायानिरुद्धं कार्ष्णिनन्दनम् ॥१२॥
यदा गतौ समीपे तु सुरज्येष्ठकलानिधी ॥
विग्रहे ह्यनिरुद्धस्य सद्यस्तौ लीनतां गतौ ॥१३॥

बभूवुर्विस्मिताः सर्वे शिवशक्रादयः सुराः ॥
यादवा मुनयश्चैव ह्युग्रसेनादयो नृपाः ॥ १४॥
वज्रनाभ त्वत्पितरं संस्तुवन्ति गणाः किल ॥
परिपूर्णतमं तस्मादनिरुद्धं वदंति हि ॥१५॥
गर्ग उवाच -
अथोग्रसेनो नृपतिः सभातला-
दुत्थाय कृष्णं मनसा प्रणम्य च ॥
स्वांतःपुरं सुन्दररत्नवेष्टितं
जगाम राजन्क्रतुकौतुकावृतः ॥१६॥
गत्वा ह्यंतपुरे राजा सुरेन्द्रसदनोपमे ॥
पर्यंकस्थां रुचिमतीं शचीतुल्यां वराननाम् ॥१७॥
दासीभिः सेवितां राज्ञीं वस्त्रालंकारवेष्टिताम् ॥
वीजितां चामरैः शुक्लैर्ददर्श नृपसत्तमः ॥१८॥
सा विलोक्यागतं तत्र स्वपतिं यादवेश्वरम् ॥
उत्थाय चादरं राजन् चकार विधिना किल ॥१९॥
ततः स्थित्वा स पर्यंके वृष्णीशो स्वां प्रियां पराम् ॥
प्रोवाच प्रहसन् वाण्या घनशब्दगभीरया ॥२०॥
हयमेधं करिष्येऽहं प्रिये कृष्णाज्ञयाऽद्य वै ॥
नरो यस्य प्रतापेन लभते वाञ्छितं फलम् ॥२१॥
गर्ग उवाच -
इति तद्वचनं श्रुत्वा पुत्रदुःखेन दुःखिता ॥
स्मरंती कृपणा पुत्रान्प्रत्युवाच नृपेश्वरम् ॥२२॥
राज्युवाच -
पुत्रदर्शनहीनाया राजन्मे सर्वसंपदः ॥
न रोचंते सुरैः प्रार्थ्याः सुखेन त्वं क्रतुं कुरु ॥२३॥
यदि यज्ञप्रतापेन पुत्रो भवति सुन्दरः ॥
तदा प्रसन्नचित्ताहं भविष्यामि नृपेश्वर ॥२४॥
तस्या वाक्यं समाकर्ण्य नृपः खिन्नमना ह्यभूत् ॥
पुनराह प्रियां तत्र श्रद्धां श्राद्धसुरो यथा ॥२५॥
राजोवाच -
शृणु भद्रे त्विमामाशां पुत्राणां बहुदुःखदाम् ॥
त्वक्त्वा विमुक्तिदं साक्षात्कृष्णं भज परात्परम् ॥२६॥
अहं वृद्धस्तु त्वं वृद्धा कथं पुत्रो भविष्यति ॥

तस्मादज्ञानजं शोकं त्यज बंधनकारणम् ॥२७॥
श्रुत्वा तु यादवेंद्रस्य वाक्यं विज्ञानदं परम् ॥
राजन् रुचिमती प्राह यदूनां प्रवरं पतिम् ॥२८॥
रुचिमत्युवाच -
राजन् यज्ञप्रतापेन प्राप्यते वाञ्छितं फलम् ॥
अहं तु कामये द्रष्टुं हतपुत्रान्समागतान् ॥२९॥
यदि त्वमीदृशं वाक्यं मृतानां दर्शनं कुतः ॥
वदिष्यसि मदग्रे हि ततोऽन्यच्छृणु मन्मुखात् ॥३०॥
कृष्णेन दत्तं तत्पुत्रं गुरवे गुरुदक्षिणाम् ॥
तद्वत्स्वपुत्रान् राजेंद्र कामये द्रष्टुमागतान् ॥३१॥
गर्ग उवाच -
इति श्रुत्वाऽऽह्वयामास मां च कृष्णं बृहच्छ्रवाः ॥
तयोः सपर्यां महतीमागताभ्यां चकार ह ॥३२॥
तौ पूजयित्वाभिप्रायं ताभ्यां सर्वं न्यवेदयत् ॥
उग्रसेनस्य वाक्यं वै श्रुत्वा मद्वचनाद्धरिः ॥३३॥
उपशक्रो यथा शक्रं प्राह तद्वन्नृपेश्वर ॥
श्रीभगवानुवाच -
शृणु राजँस्तव सुताः प्रधने निहताः पुरा ॥३४॥
ते सर्वे दिव्यदेहेन वर्तन्ते दिवि देववत् ॥
तस्मात्वं नृपशार्दूल पुत्रशोकं विहाय च ॥३५॥
अश्वमेधं क्रतुवरं कुरु धैर्येण भूपते ॥
दर्शयिष्याम्यहं सर्वान् यज्ञस्यांते च ते सुतान् ॥३६॥
निशम्य कृष्णवचनमुर्वीशः स्वां प्रियां मुदा ॥
आश्वास्य च शुभैर्वाक्यैः सुधर्मां सुजनैर्ययौ ॥३७॥
आगतं तु नृपं वीक्ष्य श्रीकृष्णेन समन्वितम् ॥
दिक्पालाश्च प्रणेमुर्वै रामेशानादयः सुराः ॥३८॥
उग्रसेनस्य भूपस्य वज्रनाभे तपः परम् ॥
किं वर्णयामि यं सर्वे श्रीकृष्णाद्या नमंति हि ॥३९॥
यादवेंद्रस्तु सर्वान् वै देवान्नत्वा विलज्जितः ॥
शक्रसिंहासने दिव्ये नारुरोह विचारयन् ॥४०॥
तदैव कृष्णो भगवान्गृहीत्वा पाणिना नृपम् ॥
स्वभक्तं स्थापयामास तस्मिन् वै वासवासने ॥४१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधचरित्रे
राजराज्ञीसंवादे दशमोऽध्यायः ॥१०॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ११

अश्वमेधखण्डः - एकादशोऽध्यायः

अश्वमेधस्य अश्वपूजा -

श्रीगर्ग उवाच -

अथ राजा सुधर्मायां वासुदेवेन नोदितः ॥
संस्थितानृत्विजो वव्रे मूर्ध्नाऽऽनम्य प्रसाद्य च ॥१॥
पराशरश्च व्यासश्च देवलश्च्यवनोऽसितः ॥
शतानन्दो गालवश्च याज्ञवल्क्यो बृहस्पतिः ॥२॥
अगस्त्यो वामदेवश्च मैत्रेयो लोमशः कविः ॥
अहं क्रतुर्जैमिनिश्च वैशम्पायन एव च ॥३॥
पैलः सुमंतुः कण्वश्च भृगू रामोऽकृतव्रणः ॥
मधुच्छंदा वीतहोत्रो कवषो धौम्य आसुरिः ॥४॥
जाबालिर्वीरसेनश्च पुलस्त्यः पुलहस्तथा ॥
दुर्वासाश्च मरीचिश्च ह्येकतश्च द्वितस्त्रितः ॥५॥
अंगिरा नारदश्चैव पर्वतः कपिलो मुनिः ॥
जातूकर्ण्यो ह्युतथ्यश्च संवर्तश्च मृगीसुतः ॥६॥
शांडिल्यः प्राड्विपाकाश्च कहोडः सुरतो मनुः ॥
कचः स्थूलशिराश्चैव स्थूलाक्षः प्रतिमर्दनः ॥७॥
बकदाल्भ्यश्च कौंडिन्यो रैभ्यो द्रोणः कृपस्तथा ॥
प्रकटाक्षो यवक्रीतो वसुधन्वा च मित्रभूः ॥८॥
अपांतरतमो दत्तो मार्कंडेयो महानुनिः ॥
जमदग्निः कश्यपश्च भरद्वाजश्च गौतमः ॥९॥
अत्रिर्मुनिर्वसिष्ठश्च विश्वामित्रः पतंजलिः ॥
कात्यायनिः पाणिनिश्च वाल्मीक्याद्याश्च ऋत्विजः ॥१०॥
पूजिता यादवेंद्रेण प्रसन्नास्तेऽभवन्नृप ॥
ततः सर्वे ऋत्विजश्च नृपमूचूर्निमंत्रिताः ॥११॥

मुनय ऊचुः -

उग्रसेन महाराज सुरासुरनमस्कृत ॥

यज्ञं कृष्णस्य कृपया कुरु सोऽपि भविष्यति ॥१२॥
इति तेषां वचः श्रुत्वा परितुष्टाखिलेंद्रियः ॥
सर्वान्वै क्रतुसंभारानाजहारांधकेश्वरः ॥१३॥
ततः कृष्ट्वा यज्ञभूमिं विप्राः कनकलांगलैः ॥
पिंडारके यथान्यायं दीक्षायां चक्रिरे नृपम् ॥१४॥
चतुर्योजनपर्यंतं विलिख्य बहुशो महीम् ॥
यज्ञस्यार्थे नृपस्तत्र रचयामास मंडपान् ॥१५॥
योनिमेखलया युक्तं मध्यकुंडं विधाय च ॥
तस्मिन्वै स्थापयामस विधिना जातवेदसम् ॥१६॥
रत्नानेकैर्विरचितां पताकाभिर्युतां सभाम् ॥
मम वाक्याद्वज्रनाभे रचयामास चाहुकः ॥१७॥
अथ दृष्ट्वा सभां कृष्णो निजगौ स्वसुतं प्रति ॥
श्रीकृष्ण उवाच -
प्रद्युम्न शृणु मद्वाक्यं तन्निशम्य कुरु त्वरम् ॥१८॥
गत्वा शस्त्रधरैः शूरैर्यत्नेन हयमानय ॥
श्रीगर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा हरेर्वाक्यं प्रद्युम्नो धन्विनां वरः ॥१९॥
तथेत्युक्त्वा हयं नेतुं वाजिशालां जगाम ह ॥
ततः कृष्णेन रक्षार्थं स्वपुत्राश्च हयस्य वै ॥२०॥
प्रेषिता वाजिशालायां भानुसांबादयो नृप ॥
स गत्वा वाजिशालायां रुक्मिणीनन्दनो बली ॥२१॥
स्वर्णशृंखलया बद्धाञ्छ्यामकर्णान्सहस्रशः ॥
विलोक्यैकं स्वहस्तेन यज्ञयोग्यं तुरंगमम् ॥२२॥
प्रहसन्मोचयामास बंधनान्नृप लीलया ॥
सहयो निर्ययौ मुक्तो शालायाश्च शनैः शनै ॥२३॥
रक्ताननो पीतपुच्छः श्यामकर्णो मनोहरः ॥
स्रग्भिर्मुक्ताफलानाञ्च शोभितो दिव्यदर्शनः ॥२४॥
श्वेतातपत्रेण युतो चामरैः समलंकृतः ॥

अग्रतो मध्यतश्चैव पृष्ठतश्च हरेः सुताः ॥२५॥
सेवंते हरिराजं वै सुराः सर्वे हरिं यथा ॥
तथान्यै रक्षमाणस्तु मण्डलेशैस्तुरंगमः ॥२६॥
प्राप्तोऽथ मंडपं कुर्वन्खुरक्षततलां महीम् ॥
नृपो वीक्ष्यागतं तत्र श्यामकर्णं मुदान्वितः ॥२७॥
प्रेषयामास मां राजन्क्रियाकर्तव्यतां प्रति ॥
सोऽहं नृपं च संस्थाप्य रुचिमत्या समन्वितम् ॥२८॥
पिंडारके प्रयोगं वै कारयामास धर्मतः ॥
नृपश्चैत्रे पूर्णिमायां दीक्षितोऽजिनसंवृतः ॥२९॥
असिपत्रव्रतं राजन्स चकार मदाज्ञया ॥
अहं तु यादवेन्द्रस्य कुलपूर्वगुरुर्मुनिः ॥३०॥
सर्वेषां चैव विप्राणामाचार्यो ह्यभवं नृप ॥
अथ विप्र ब्रह्मघोषैः श्रीकृष्णस्याज्ञया स्थिताः ॥३१॥
सर्वे प्रपूजयामासुर्हेरंबादीन्सुरान्पृथक् ॥
ततः सर्वे मुनिगणाः संस्थाप्य तुरगं नृप ॥
काश्मीरचन्दनेनापि पुष्पस्रग्भिश्च तंदुलैः ॥३२॥
नीराजनादिभिर्धूपैः सुधाकुण्डलकादिभिः ॥
पूजयित्वा हयं भूपं दानार्थे तु ह्यनोदयन् ॥३३॥
ततः श्रुत्वाऽऽहुकः शीघ्रं पूर्वं मह्यं ददौ धनम् ॥
एकलक्षं तुरङ्गाणा सहस्रं हस्तिना तथा ॥३४॥
द्विसहस्रं रथानां च धेनूनां लक्षमेव च ॥
शतभारं सुवर्णानामीदृशीं दक्षिणां नृपः ॥३५॥
निमंत्रितेभ्यो विप्रेभ्य उग्रसेनो नृपस्ततः ॥
यथोक्तां दक्षिणां राजन्प्रददौ तां च त्वं शृणु ॥३६॥
घोटकानां सहस्रं च द्विपानां शतमेवच ॥
रथानां द्विशतं चैव सहस्रं च गवां तथा ॥३७॥
विंशद्भारं च हेमानामीदृशीं दक्षिणां पुनः ॥
अथागतेभ्यो विप्रेभ्यो नत्वा राजा विधानतः ॥३८॥

गजमेकं रथं गां च स्वर्णभारं च घोटकम् ॥
एकैकस्मै च विप्राय दक्षिणां प्रददौ नृपः ॥३९॥
एवं कृत्वा तु दानं वै ललाटे तुरगस्य च ॥
कमनीयं कुंकुमाद्यैः स्वर्णपत्रं बबंध ह ॥४०॥
तत्राहमुग्रसेनस्य प्रतापं वीर्यमूर्जितम् ॥
ततोऽलिखं सभायां वै यादवानां च पश्यताम् ॥४१॥
चन्द्रवंशे यदुकुले उग्रसेनो विराजते ॥
इन्द्रादयः सुरगणा यस्यादेशानुवर्तिनः ॥४२॥
सहायो यस्य भगवाञ्श्रीकृष्णो भक्तपालकः ॥
अस्ति वै द्वारकापुर्यां तद्भक्त्या निवसन्हरिः ॥४३॥
तद्वाक्याद्धयमेधं स उग्रसेनो नृपेश्वरः ॥
चक्रवर्ती हठाद्यज्ञं स्वयशोऽर्थे करोति हि ॥४४॥
मोचितस्तेन तुरगो हयानां प्रवरः शुभः ॥
तद्रक्षकः कृष्णपौत्रोऽनिरुद्धो वृकदैत्यहा ॥४५॥
गजाश्वरथवीराणां सेनासंघसमन्वितः ॥
राजानो ये करिष्यंति राज्यं कौ शूरमानिनः ॥४६॥
ते गृह्णंतु यज्ञहयं स्वबलात्पत्रशोभितम् ॥
तं मोचयति धर्मात्मा गृहीतं च हयं नृपैः ॥४७॥
स्वबाहुबलवीर्येणानिरुद्धो लीलया हठात् ॥
तस्यान्यथा च पदयोः पतित्व यांतु धन्विनः ॥४८॥
इति पत्रे च लिखिते दध्मुः शंखान्यदूत्तमाः ॥
कांस्यतालमृदंगाद्या नेदुर्भेर्यश्च गोमुखाः ॥४९॥
मंगलानि चरित्राणि श्रीकृष्णबलदेवयोः ॥
गंधर्वास्तत्र गायंति ननृतुरप्सरसो मुदा ॥५०॥
अथानिरुद्धं तुरगस्य पालने
भूत्वा प्रसन्नः किल कार्ष्णिनन्दनम् ॥
समादिदेशाच्युतमेव संस्थितं
यदूत्तमानामधिपस्य पश्यतः ॥५१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधचरित्रे
सुमेरौ हयपूजनं नामैकादशोऽध्यायः ॥११॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १२

अश्वमेधखण्डः - द्वादशोऽध्यायः

अनिरुद्धस्य विजयाभिषेकम् -

गर्ग उवाच -
अथ राजा कुशस्थल्यां पूजयित्वा तुरंगमम् ॥
मुमोच ब्रह्मघोषेण विधिना बद्धचामरम् ॥१॥
सुधाकुण्डलिकाः सोऽपि भुक्त्वा तुरगराट् ततः ॥
निर्ययौ स्वर्णमालाभिः शोभितः कुंकुमेन च ॥२॥
रक्षणार्थं हयस्यार्थे चादरेण नृपेश्वरः ॥
अनिरुद्धं वृकहणमूचे रक्षार्थमुद्यतम् ॥३॥
उग्रसेन उवाच -
श्रीकृष्णपौत्र प्राद्युम्ने त्वया यत्कथितं वचः ॥
पालनार्थे तुरंगस्य स्वेच्छया तत्कुरु त्वरम् ॥४॥
मद्राजसूये पूर्वं वै प्रद्युम्नेन जिता मही ॥
त्वं तु शूरोऽसि बलवान्धन्वी तस्यात्मजो महान् ॥५॥
वृकस्तु शकुनेर्भ्राता महादैत्यो हतस्त्वया ॥
राजानश्च जिताः सर्वे भीष्मो युद्धे हि तोषितः ॥६॥
अहो मृगांकलोकेशौ यस्मिन्संलीनतां गतौ ॥
तस्मात्वामृषयः सर्वे परिपूर्णं वदंति हि ॥७॥
तस्मात्पालय त्वं वीर सेनाया च परीवृतः ॥
राजन्येभ्यश्च सर्वेभ्यो हयमेधतुरंगमम् ॥८॥
अर्भकान्विरथान्भीतान्-प्रपन्नान्दीनमानसान् ॥
सुप्तान्प्रमत्तानुन्मत्तान्-रणे तान्मा निपातय ॥९॥
श्रीकृष्णस्य प्रतापेन निर्विघ्नं तेऽस्तु कार्ष्णिज ॥
साश्वस्त्वं पुनरागच्छ कुशली सेनयान्वितः ॥१०॥
गर्ग उवाच -
ततः श्रुत्वानिरुद्धस्तु नृपस्य वचनं शुभम् ॥
तथेत्युक्त्वा हयस्यापि पालनार्थं मनो दधे ॥११॥
अथानिरुद्धं ते विप्राः कृष्णचन्द्राज्ञया त्वरम् ॥
तं मंत्रैः स्नापयित्वा च पूजां चक्रुर्मुदान्विताः ॥१२॥
अनिरुद्धस्य तिलकं कृत्वा राजा विधानतः ॥
बलिं दत्वा च युद्धाय करवालं ददौ ततः ॥१३॥

शूरो ददौ रत्नमालां तस्मै शौरिश्च कुंडले ॥
बलदेवश्च कवचं स्वचक्रं हरिरेव च ॥१४॥
प्रद्युम्नश्चानिरुद्धाय कृष्णदत्तं धनुर्ददौ ॥
तथा स्वतूणौ राजेंद्र तस्मै चाक्षयसायकौ ॥१५॥
स्वत्रिशूलात्समुत्पाट्य त्रिशूलं प्रमथाधिपः ॥
उद्धवश्च किरीटं वै पीतवस्त्रं च देवकः ॥१६॥
प्रचेता नागपाशं च शक्तिं शक्तिधरः किल ॥
श्वसनो व्यजने दिव्ये स्वदंडं यमराट् पुनः ॥१७॥
हीरहारं राजराजो परिघं तु धनंजय: ॥
भद्रकाली गदां गुर्वी ददौ कुन्तं दिवाकरः ॥१८॥
भूः पादुके योगमय्यौ पद्मं दिव्यं गणाधिपः ॥
शंखं च दक्षिणावर्तमक्रूरो विजयप्रदम् ॥१९॥
सहस्रवाजिसंयुक्तं विश्वकर्मविनिर्मितम् ॥
सहस्रचक्रं स्वर्णाढ्यं ब्रह्मांडांतर्बहिर्गतिम् ॥२०॥
छत्रेण शतकुंभैश्च पताकाभिः शतैरपि ॥
शोभितं मेघनिर्घोषं घंटामंजीरनादितम् ॥२१॥
मनोवेगं महादिव्यं जैत्रं रत्नमयं रथम् ॥
अनिरुद्धाय प्रददौ द्वारकायां पुरंदरः ॥२२॥
कंबुदुन्दुभयो नेदुः कांस्यवीणादयस्तदा ॥
मृदंगवेणवो रागैर्जयध्वनिसमाकुलैः ॥२३॥
ब्रह्मघोषैर्लाजपुष्पैर्मुक्तावर्षसमन्वितैः ॥
अनिरुद्धोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥२४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
अनिरुद्धविजयाभिषेको नाम द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १३

https://sa.wikisource.org/s/wfb

अश्वमेधखण्डः - त्रयोदशोऽध्यायः

दिग्विजयार्थं यदुसैन्यस्य अभियानम् -

श्रीगर्ग उवाच -
अथ नत्वा गुरून्सोऽपि प्रायात्प्रष्टुं च देवकीम् ॥
रोहिणीं रुक्मिणीं भामामन्याः सर्वा हरिप्रियाः ॥१॥
नत्वा रतिं रुक्मिवतीमहं गच्छाम्युवाच ह ॥
राज्ञाऽऽदिष्टः पालनार्थं हयस्य सह यादवैः ॥२॥
ताश्च गद्गदभाषिण्यस्तं परिष्वज्य कर्ष्णिजम् ॥
आशिषं प्रददू राजंस्तस्मै च प्रणताय वै ॥३॥
नत्वा ताश्च ययौ सोऽपि भार्याणां भवनानि च ॥
तमागतं स्वभर्तारं तिस्त्रः पत्न्यो विलोक्य च ॥४॥
आदरं तस्य ताश्चक्रुर्विरहात्खिन्नमानसाः ॥
आश्वासयित्वा ताः सोऽपि चाजगाम सभां किल ॥५॥
आथाध्वरार्थे राजेंद्र मुनिभिः कृतमंगलः ॥
सर्वान्नृषीन्गुरूंशचैव नृपेन्द्रं शूरमेव च ॥ ६॥
वसुदेवं च हलिनं कृष्णं स्वपितरं तथा ॥
अन्यांश्च यादवान्पूज्याननिरुद्धः प्रणम्य च ॥७॥
पूजितो नागरैः सर्वैर्धनुष्याणिः शरी नृप ॥
बद्धगोधांगुलित्राणः कवची कुण्डलावृतः ॥८॥
उपानद्गूढपादश्च पंचास्यसमविक्रमः ॥
करवालधरश्चर्मी किरीटी शक्तिहस्तकः ॥९॥
महावीरः सुवर्णस्य ह्यलंकारैरलंकृतः ॥
पुरंदररथेनापि निर्ययौ स्वपुराद्बहिः ॥१०॥
गीतवादित्रघोषेण ब्रह्मघोषेण कार्ष्णिजम् ॥
यास्यंतं चामरैर्युक्तं ददृशुः पुरवासिनः ॥११॥
ततः श्रीकृष्णचंद्रेण प्रेषिता उद्धवादयः ॥
भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥१२॥
अथ राजा यदून्प्राहानिरुद्धस्य च यादवाः ॥
सहायार्थं तु प्रधने वदतात्कः प्रयास्यति ॥१३॥
उग्रसेनवचः श्रुत्वा सांबो जांबवतीसुतः ॥
सर्वेषां पश्यतां नत्वा नृपं वचनमब्रवीत् ॥१४॥

सांब उवाच -
अनिरुद्धस्य राजेन्द्र सहायमहमेव च ॥
महारणे च शत्रुभ्यः करिष्ये सर्वदा किल ॥१५॥
यद्यहं तस्य रक्षां वै न करिष्ये रणांगणे ॥
प्रतिज्ञां मम राजेंन्द्र शृणुष्व सत्यवादिनः ॥१६॥
त्याज्यां तु दशमीविद्धां यः कृत्वैकादशीं नरः ॥
प्रयाति यां गतिं राजंस्तामहं प्राप्नुयां ध्रुवम् ॥१७॥
गोहन्तॄणां गतिर्या तु या गतिर्ब्रह्मघातिनाम् ॥
सा गतिर्मम भूयाद्वै न कुर्यां कर्म चेदिदिम् ॥१८॥
गर्ग उवाच -
इत्युक्त्वा वचनं सोऽपि ययौ चांतःपुरं ततः ॥
नत्वा च मातरं सर्वमभिप्रायं न्यवदेयत् ॥१९॥
श्रुत्वा सा तं परिष्वज्य विरहादाशिषं ददौ ॥
ततो मातॄस्तु ताः सर्वा नत्वा पत्नीगृहं गतः ॥२०॥
सा तमायांतमालोक्य लक्ष्मणा वरलक्षणा ॥
दत्त्वासनं बाष्पकंठी न तु किंचिदुवाच ह ॥२१॥
आश्वासयित्वा तां सांबो ह्यभिप्रायमवर्णयत् ॥
इति श्रृत्वा पतिं प्राह विरहात्खिन्नमानसा ॥२२॥
लक्ष्मणोवाच -
अनिरुद्धस्य तुरगो रक्षणीयस्त्वया पते ॥
युद्धं हि संमुखं कार्यं विमुखं न कदाचन ॥२३॥
त्वद्भ्रातॄणां स्त्रियः संति मानवत्यः सहस्रशः ॥
संग्रामे यदि ते नाथ निशम्य च पराजयम् ॥२४॥
स्मितानना भविष्यंति दृष्ट्वा मां च तव प्रियाम् ॥
तदा दुःखतमेनाथ मरणं तु भविष्यति ॥२५॥
श्रुत्वैतद्वचनं सांबो प्रत्युवाच प्रियां हसन् ॥
सांब उवाच -
प्रधने मम संप्राप्तं त्रैलोक्यं संमुखं किल ॥२६॥
श्रोष्यसे त्वं मया भद्रे सर्वं च विदलीकृतम् ॥
यदि सांबो रणाच्छूरो विमुखो जायते शुभे ॥२७॥
तदा सोऽस्तु स्वपापेन ब्रह्मविप्रविनिंदकः ॥
पुनस्त्वहं न पश्यामि चन्द्राकारं तवाननम् ॥२८॥
गर्ग उवाच -

इत्याश्वास्य प्रियां सांबो द्वितीयां च प्रयत्नतः ॥
अभिमन्युं सुभद्रां च मिलित्वा निर्ययौ गृहात् ॥२९॥
चापी नैस्त्रिंशकः सज्जो स्यंदनी यादवैर्वृतः ॥
प्राप्तश्चोपवने सांबोऽनिरुद्धो यत्र वर्तते ॥३०॥
ततः स्वभ्रातरः सर्वे श्रीकृष्णेन गदादयः ॥
प्रेषिता आत्मजाश्चैव भानुदीप्तिमदादयः ॥३१॥
सर्वे हि धन्विनः शूरा दंशिता युद्धकोविदाः ॥
चतुरंगबलोपेता निर्जग्मुः कोटिशः पुरात् ॥३२॥
तालहंसमीनबर्हिमृगराजध्वजै रथैः ॥
दिव्यैश्च कनकांगैश्च चतुर्वाजिसमन्वितैः ॥३३॥
महोच्चैर्देवधिष्ण्याभैश्छत्रचामरसंयुतैः ॥
सूर्याभैश्च सुवर्णस्य कुम्भैर्जालकतोरणैः ॥३४॥
रेजुः सर्वे कृष्णसुताः कुशस्थल्या विनिर्गताः ॥
ततश्च निर्ययू राजन्हेमनीडाश्च हस्तिनः ॥३५॥
गोमूत्रचयसिंदूरकस्तूरीपत्रभृन्मुखाः ॥
अंजनाभा कज्जलाभा घनश्यामा मदच्युताः ॥३६॥
राजीवमूलसदृशाः शुक्लदंता मृगद्विपाः ॥
महोच्चाः पर्वताकारा रणद्घंटा महोद्भटाः ॥३७॥
ऐरावतकुलेभाश्च तिस्रः शुण्डाश्च पाण्डुराः ॥
चतुर्दंतास्तु कृष्णेन भौमान्नीताश्च निर्ययुः ॥३८॥
ध्वजयुक्ता लक्षगजा लक्षदुंदुभिसंयुताः ॥
लक्षाः शून्या महामात्यैः स्वर्णकंबलमंडिताः ॥३९॥
ततः शूरैश्च संयुक्ता गजेंद्रा एककोटयः ॥
इतस्ततो विरेजुस्ते बलेऽब्धौ मकरा यथा ॥४०॥
उत्पाट्य गुल्माञ्छुंडैश्च क्षेपयंतो नभस्तले ॥
महीं पादैः कपयंत आर्द्रीकृत्य मदैरपि ॥४१॥
प्रासाददुर्गशैलांगान्पातयंतः शिरःस्थलैः ॥
रिपूणां च बलं सर्वं खण्डयंतो महबलाः ॥४२॥
श्यामपीतकृष्णशुक्लरक्तवर्णैश्च कंबलैः ॥
सुवर्णशृङ्खलैर्युक्ता रेजुरेतादृशा गजाः ॥४३॥
ततस्तुरंगमा ये वै नारदेन विलोकिताः ॥
ते सर्वे निर्गता राजन्स्वर्णहारैश्च संयुताः ॥४४॥
केचिद्वै चंचलांगाश्च धूम्रवर्णा मनोहराः ॥

श्यामवर्णाः पद्मवर्णाः कृष्णवर्णाः सुकंधराः ॥४५॥
दुग्धाभा घोटकाः केचित्तथा कीलालसन्निभाः ॥
हरिद्राभाः कुंकुमाभाः पालाशकुसुमप्रभाः ॥४६॥
केचिच्चित्रविचित्रांगाः स्फटिकांगा मनोजवाः ॥
हरिद्वर्णास्ताम्रवर्णाः कौसुंभाभाः शुकप्रभाः ॥४७॥
इन्द्रगोपनिभा गौरा दिव्याः पूर्णेंदुसन्निभाः ॥
सिन्दूरांगाश्चाग्निवर्णा रविबालसमप्रभाः ॥४८॥
एते तुरंगमा राजन्सर्वदेशात्समागताः ॥
पुर्यां कृष्णप्रतापेन ते तु सर्वे विनिर्गताः ॥४९॥
कृष्णस्य वाजिशालासु ये वर्तंते च ते हयाः ॥
वैकुण्ठवासिनश्चैव श्वेतद्वीपनिवासिनः ॥५०॥
केचिन्मयूरवर्णाश्च नीलकण्ठनिभास्तथा ॥
विद्युद्वर्णास्ताक्ष्र्यवर्णाः सर्वे पक्षैरलंकृताः ॥५१॥
शिखामणिधराः शुक्लचामरैः समलंकृताः ॥
स्रग्भिर्मुक्ताफलानां च रक्तवस्त्रैर्विभूषिताः ॥५२॥
स्वर्णेन मंडिताः पुच्छमुखपट्टस्फुरत्प्रभाः ॥
सर्वांगसुन्दरा दिव्या निर्गतास्ते सहस्रशः ॥५३॥
न स्पृशन्तः पदैर्भूमिं ह्येते कृष्णहया नृप ॥
चंचला वायुवेगाश्च मनोवेगा मनोहराः ॥५४॥
बुद्बुदेष्वतिगाश्चैव पक्वसूत्रेषु भूपते ॥
लूताजालेषु केचिद्वै चलंतः पारदं ह्यनु ॥५५॥
स्फारा वारिषु दृश्यंते निराधारा नृपेश्वर ॥
अन्येऽपि निर्गता राजन्म्लेच्छदेशभवा हयाः ॥५६॥
शतयोजनगाश्चैव कोटिशः कोटिशो नृप ॥
गर्तदुर्गनदीसौधशैलादींश्च हरेर्हयाः ॥
उल्लंघयंतो नृपते सवीरास्ते तुरंगमाः ॥५७॥
ततश्च निर्ययुः सर्वे द्वारकायाः पदातिनः ॥
धन्विनो दंशिताः शूरा महाबलपराक्रमाः ॥५८॥
खड्गचर्मधरा उच्चा लौहकंचुकमंडिताः ॥
संग्रामे बहुशत्रूणां जेतारो गजसन्निभाः ॥५९॥
इत्थं विनिर्गतं सैन्यं यादवानां निरीक्ष्य च ॥
देवदैत्यनराः सर्वे विस्मयं परमं गताः ॥६०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
यदुसैन्यनिर्गमनं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १४

https://sa.wikisource.org/s/wgb

अश्वमेधखण्डः - चतुर्दशोऽध्यायः

अनिरुद्धस्य दिग्विजययात्रा -

गर्ग उवाच -
अथ तन्मिलनार्थं वै उग्रसेनाज्ञया नृप ॥
वसुदेवः कामपालः श्रीकृष्णः कार्ष्णिरेव च ॥१॥
अन्येऽपि यादवा राजन् रथैः सर्वे विनिर्ययुः ॥
गत्वानिरुद्धं ददृशुः सेनया तु परीवृतम् ॥२॥
प्रद्युम्नाय राजसूये या नीतिः कथिता पुरा ॥
तां सर्वामनिरुद्धाय कथयामास माधवः ॥३॥
इति श्रुत्वा च कृष्णस्य शासनं सर्वयादवाः ॥
शिरसा जगृहू राजन्ननिरुद्धादयो मुदा ॥४॥
अथ गर्गं मुनींश्चैव वसुदेवं हलायुधम् ॥
श्रीकृष्णचन्द्रं कार्ष्णिं च प्राद्युम्निः प्रणनाम ह ॥५॥
वसुदेवरामकृष्णप्रद्युम्नाद्याः शुभाशिषम् ॥
अनिरुद्धाय दत्वा च प्रविष्टास्ते पुरीं रथैः ॥६॥
अथानिरुद्धस्य हयो देशे देशे गतो नृप ॥
न केऽपि जगृहुस्तं वै भयात्कृष्णस्य भूमिपाः ॥७॥
यत्र यत्र गतो वाजी तत्र तत्र ससैनिकः ॥
कार्ष्णिजः पृष्ठतस्तस्य जेतुं शत्रून्गतः किल ॥८॥
इत्थं विलोकयन्राज्याननिरुद्धतुरंगमः ॥
राजितां नर्मदातीरे ययौ माहिष्मतीं पुरीम् ॥९॥
चातुर्वर्ण्यसमाकीर्णामश्मदुर्गेण मंडिताम् ॥
सदनैर्गगनस्पर्शैर्महेशस्यालयैर्वृताम् ॥१०॥
इन्द्रनीलेन राज्ञापि पालितां पञ्चयोजनम् ॥
शालैस्तालैस्तमालैश्च वटैर्बिल्वैश्च पिप्पलैः ॥११॥
तडागैश्चैव वापीभिर्घुष्टां पक्षिगणैस्तथा ॥
ईदृशीं नगरीमश्वो ददर्शोपवने गतः ॥१२॥
इंद्रनीलस्य तनयो नाम्ना नीलध्वजो बली ॥
पुर्याः सहस्रवीरैश्च मृगयार्थी विनिर्गतः ॥१३॥
ततो ददर्श तुरगं सपत्रं नृपनंदनः ॥
प्रफुल्लिते चोपवने कदंबस्य तले स्थितम् ॥१४॥

चरंतं चामरैर्युक्तं सौरभेयीपयःप्रभम् ॥
स्त्रीणां कुंकुमहस्तैश्च मुक्ताहारैरलंकृतम् ॥१५॥
हयं दृष्ट्वा राजसुता स्ववाहादवतीर्य च ॥
केशेषु तं निजग्राह हर्षेण नृप लीलया ॥१६॥
तत्पत्रं वाचयामास यादवेंद्रेण यत्कृतम् ॥
द्वारकाधिपती राजा सर्वशूरशिरोमणिः ॥१७॥
नान्योऽस्ति तत्समःकोऽपि चक्रवर्तीबृहच्छ्रवाः ॥
विमोचितस्तुरगराट् तेनासौ पत्रसंयुतः ॥१८॥
पाल्यमानोऽनिरुद्धेन गृह्णंतु सबला नृपाः ॥
तस्यान्यथा प्रपदयोः पतित्वा यांतु क्षत्रियाः ॥१९॥
इत्यभिप्रायमालोक्य कोपेनाह नृपात्मजः ॥
अनिरुद्धो धनुर्द्धारी धन्विनो न वयं स्मृताः ॥२०॥
मत्पितरि स्थिते मह्यां कस्तु गर्वं समाचरेत् ॥
श्रीगर्ग उवाच -
इत्युक्त्वा स हयं नीत्वा प्रययौ नृपसन्निधौ ॥२१॥
कथयामास वृत्तांतं पितुरग्रे हयस्य च ॥
श्रुत्वा पुत्रस्य वचनमिंद्रनीलो महीश्वरः ॥२२॥
शिवभक्तो महामानी पुत्रं प्राह महाबलः ॥
इंद्रनील उवाच -
समर्थेन पुरा दत्तं राजसूये क्रतूत्तमे ॥२३॥
प्रद्युम्नाय बलिं किंचित्कुमंत्रिवचनान्मया ॥
अद्यानिरुद्धस्तु हयं पालयन्पुनरागतः ॥२४॥
अहो दैवबलं येन किन्न भूयाद्विपर्य्ययः ॥
गता वृद्धिं द्वारकायामल्पकालेन वृष्णयः ॥२५॥
तस्मात्सर्वान्विजेष्यामि कार्ष्णिजप्रमुखान्यदून् ॥
श्यामकर्णं न दास्यामि तस्मै मानवृताय च ॥२६॥
पालयिष्यति मां युद्धे भक्त्या संतोषितः शिवः ॥
इत्युक्त्वा सेनया युक्तो वीरो माहिष्मतीपतिः ॥२७॥
स्वर्णदाम्ना हयं बद्ध्वा युद्धं कर्तुं मनो दधे ॥
ततोऽनिरुद्धः संप्राप्तो तुरगं च विलोकयन् ॥२८॥
अक्षौहिणीशतयुतो नर्मदायास्तटे नृप ॥
सांबो मधुबृहद्बाहुश्चित्रभानुर्वृकोऽरुणः ॥२९॥
संग्रामजित्सुमित्रश्च दीप्तिमान्भानुरेव च ॥

वेदबाहुः पुष्करश्च श्रुतदेवः सुनंदनः ॥३०॥
विरूपश्चित्रबाहुश्च न्यग्रोधश्च कविस्तथा ॥
एते समाययू राजन्ननिरुद्धसहायिनः ॥३१॥
गदश्च सारणोऽक्रूरः कृतवर्मा हि चोद्धवः ॥
युयुधानो सात्यकिश्च शूरा एते च वृष्णयः ॥३२॥
सहायमनिरुद्धस्य कर्तुं सर्वे समागताः ॥
स्थित्वा ते नर्मदतीरे भोजवृष्ण्यंधकादयः ॥३३॥
श्यामकर्णमपश्यंतस्त्वब्रुवन् विस्मयान्विताः ॥
केन नीताः सपत्राश्च उग्रसेनस्य भूपतेः ॥३४॥
तस्मान्मित्राणि सोऽप्यत्र श्यामकर्णो न दृश्यते ॥
राजसूये पुरा यस्मै नरदैत्यसुरादयः ॥३५॥
नवखंडाधिपाश्चैव निर्जितश्च बलिं ददुः ॥
यस्य वै शासनं चंडं तिरस्कृत्य कुधीर्नृपः ॥३६॥
तुरगं हतवान्मानात्स स्तेनो दंडमर्हति ॥
सर्वेषामिति वाक्यं तु श्रुत्वा दृष्ट्वा पुरीं पुरः ॥३७॥
उद्धवं मंत्रिणां श्रेष्ठं प्राह रुक्मवतीसुतः ॥
अनिरुद्ध उवाच -
नगरीयं नदितीरे कस्य भूपस्य राजते ॥३८॥
तुरंगमो गतोऽस्त्यस्यामिति मन्ये त्वहं किल ॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य प्राह कृष्णसखो मुदा ॥३९॥
उद्धव उवाच -
इंद्रनीलस्य नगरी नाम्ना माहिष्मती शुभा ॥
महेशपूजनरता वर्णा यस्यां वसंति हि ॥४०॥
नृपेणानेन वृष्णीश नर्मदायास्तटे पुरा ॥
द्वादशवर्षपर्यंतं पूजितो नर्मदेश्वरः ॥४१॥
ततः शिवः प्रसन्नोऽभूदुपचारैश्च षोडशैः ॥
तस्मै स्वदर्शनं दत्त्वा वरार्थं तमनोदयत् ॥४२॥
महेशस्य वचः श्रुत्वा नृपो माहिष्मतीपतिः ॥
भूत्वा कृतांजली रुद्रं प्राह गद्गदया गिरा ॥४३॥
ईशान त्वां नमस्येऽहं नर्मदेशं जगद्गुरुम् ॥
पुरुषाणां सकामानां कामरूपसुरद्रुमम् ॥४४॥
त्वत्तः प्रदातुः कांक्षेऽहं वरमेतन्महेश्वर ॥
देवदैत्यनरेभ्यस्त्वं रक्ष मां सर्वदा भयात् ॥४५॥

इति तद्वाक्यमाकर्ण्य कृत्तिवासा मुदान्वितः ॥
तथास्तु चोक्त्वा राजेंद्र ततश्चांतरधीयत ॥४६॥
तस्मादेष नृपः शूरो हयं तुभ्यं न दास्यति ॥
विना युद्धेन रुद्रस्य वरात्कंदर्पनंदन ॥४७॥
इत्थमौपगवेर्वाक्यमनिरुद्धो निशम्य च ॥
बली धैर्येण प्रत्याह यादवानां च शृण्वताम् ॥४८॥
नृपस्यैतस्य रुद्रस्तु सहायस्ते ह्युदाहृतः ॥
तथा कृष्णस्तु भगवाञ्छृणु मंत्रिन्ममोपरि ॥४९॥
इत्युक्त्वा यादवैः सार्द्धं वीरो रुक्मवतीसुतः ॥
हयस्य मोचनार्थं वै नृपं जेतुं मनो दधे ॥५०॥
ततः परिघनिस्त्रिंशगदाचापपरश्वधैः ॥
बभूवुर्यादवाः सज्जाः प्राद्युम्नौ दंशिते स्थिते ॥५१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
अनिरुद्धप्रयाणं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १५

अश्वमेधखण्डः - पञ्चदशोऽध्यायः

अनिरुद्ध-युद्धसज्जा -

श्रीगर्ग उवाच -

अथेन्द्रनीलस्य सुतो महाबलो

ह्यक्षौहिणीभिस्त्रिभिरेव संयुतः ॥

यदून्विजेतुं स्वपुराद्विनिर्गतो

पितुश्च वाक्याद्बहुरोषपूरितः ॥१॥

तमागतं वीक्ष्य नृपस्य पुत्रं

श्रीकृष्णपौत्रस्तु धनुर्गृहीत्वा ॥

युद्धं प्रकर्तुं प्रययौ स एको

वृत्रं विजेतुं च यथा विडौजाः ॥२॥

गत्वानिरुद्धः संग्रामे शत्रूणामुपरि त्वरम् ॥

मुमोच बाणपटलान्सर्वेषां त्रासयन्मनः ॥३॥

ततश्च दुद्रुवुः सर्वे नीलकेतोश्च सैनिकाः ॥

रणाद्भीताः स्वशंखं च दध्मौ प्रद्युम्ननंदनः ॥४॥

पलायमानां स्वां सेनां दृष्ट्वा नीलध्वजो बली ॥

चापं टंकारयञ्छीघ्रमाययौ रणमंडले ॥५॥

सेनां स्वां नोदयामास पुनः सोऽपि धनुर्ज्यया ॥

द्विषां मध्येऽनिरुद्धं तं दृष्ट्वा नीलध्वजो बली ॥६॥

धनुष्टंकारयन्प्राप्तो ह्यक्षौहिण्यावृतो रुषा ॥

विंशद्बाणैर्नीलकेतुं पंचभिः पंचभी रथान् ॥७॥

अताडयद्गजांश्चैव तथा सतुरगान्नरान् ॥

भूम्यां निपेतुस्ते सर्वे सांबबाणैः प्रताडिताः ॥८॥

गजोपरि गजाः केचिद्रथोपरि रथास्तथा ॥

हयोपरि हयाश्चैव नरोपरि नराश्च वै ॥९॥

तत्क्षणेनाप्यभूद्भूमी रुधिरौघपरिप्लुता ॥

पतितैश्छिन्नभिन्नैश्च द्विपाश्च रथपत्तिभिः ॥१०॥

ततः प्रभग्नं स्वबलं विलोक्य

नीलध्वजो भूपधनुर्गृहीत्वा ॥

बाणान्विमुंचन्किल यादवानां

जेतुं मनो यस्य स चागमद्वै ॥११॥

स गत्वा प्रधने राजन्दशबाणै रुषान्वितः ॥

चापं सांबस्य चिच्छेद प्रेम दुर्वचनैरिव ॥१२॥

चतुर्भिश्चतुरो वाहान्द्वाभ्यां केतुं रथं शतैः ॥

एकेन जघ्ने सूतं स इन्द्रनीलसुतो बली ॥१३॥

एवं कृत्वा च विरथं सांबं वै नृपनंदनः ॥

पुनः समागतां तस्य सेनां बाणैर्जघान ह ॥१४॥

अथ नीलध्वजस्यापि सेना सर्वा समागता ।

यादवानां बलं संख्ये जघान निशितैः शरैः ॥ १५ ॥

ततः समभवद्युद्धमुभयोः सेनयोर्मृधे ॥

निस्त्रिंशैः परिघैर्बाणैर्गदापरुषशक्तिभिः ॥१६॥

सांबोऽन्यं रथमारुह्य सज्जं कृत्वा धनुर्दृढम् ॥

तद्रथं चूर्णयामास शतबाणै रणे बली ॥१७॥

स च्छिन्नधन्वा विरथो गदामुद्यम्य वेगवान् ॥

अभ्यधावद्रणे क्रुद्धो सांबस्योपरि मानद ॥१८॥

तदैव सांबं सहसावतीर्याथ रथाद्गदाम् ॥

नीत्वा नीलध्वजस्यापि संमुखे गतवान् रुषा ॥१९॥

तताड गदया सांबमागतं वीक्ष्य भूपजः ॥

न चचाल प्रहारेण मालाहतगजो यथा ॥२०॥

ततः सांबस्तु गदया तताड नृपनन्दनम् ॥

तत्प्रहारेण पतितो मूर्छां प्राप्तो रणे तु सः ॥२१॥

सैनिका दुद्रुवुस्तस्य हाहाकारं समुच्चरन् ॥

ततो युद्धाय संक्रुद्ध इन्द्रनीलः समागतः ॥२२॥

साकमक्षौहिणीभ्यां च विमुंचन्धनुषा शरान् ॥

तमागतं विलोक्याथ मधुः कृष्णसुतो बलो ॥२३॥

धानुष्को विरथं चक्र इन्द्रनीलं शिलीमुखैः ॥
सेनां समागतां तस्य युयुधानोऽर्जुनप्रियः ॥२४॥
शरैर्विव्याध समरे मैत्रीं दुर्वचनैरिव ॥
ततश्च यादवैर्मुक्तो नृपो माहिष्मतीं ययौ ॥२५॥
गत्वा पुर्यां च दुःखार्तः सस्मार स्वपतिं शिवम् ॥
अथ तस्मै शिवः साक्षाद्दत्वा दर्शनमुत्तमम् ॥२६॥
पप्रच्छ सर्ववृत्तांतं श्रुत्वा स तु न्यवेदयत् ॥
इत्थं निशम्य वचनं प्रत्याह प्रमथेश्वरः ॥२७॥
शिव उवाच -
शोकं मा कुरु राजेंद्र मद्वरोऽपि मृषा न हि ॥
दैवदैत्यनराः सर्वे त्वा विजेतुं न च क्षमाः ॥२८॥
एते कृष्णसुता राजञ्छ्रीकृष्णस्यांशसंभवाः ॥
न देवा ये महाराज न दैत्या न च मानुषाः ॥२९॥
एतैर्विनिर्जितस्त्वं तु दुर्मना भव मा नृप ॥
अपराधं तु कृष्णस्य कर्तुं नार्हसि भूपते ॥३०॥
समागतेभ्य एतेभ्यस्तस्मात्त्वं विधिना नृप ॥
शीघ्रं प्रयच्छ भद्रं ते हयमेधतुरंगमम् ॥३१॥
इत्युक्त्वांतर्दधे रुद्रो नृपो ज्ञात्वा जगत्पतेः ॥
माहात्म्यं च मुदा युक्तो गृहीत्वा क्रतुवाहनम् ॥३२॥
नीलध्वजेन सहितो रत्नान्यादाय भूरिशः ॥
स्वर्णभारशतं चैव मतंगजसहस्रकम् ॥३३॥
नियुतं घोटकानां च हयादाय स्यंदनायुतम् ॥
यत्रानिरुद्धः प्रययौ नमस्कर्तुं जनैर्वृतः ॥३४॥
अनिरुद्धस्य निकटे गत्वा राजा विधानतः ॥
सर्वं निवेदयामास नत्वा वचनमब्रवीत् ॥३५॥
इन्द्रनील उवाच -
नमः कृष्णाय रामाय प्रद्युम्नाय महात्मने ॥
नमो नमोऽनिरुद्धाय सात्वतां प्रवराय च ॥३६॥

आदेशो दीयतां मह्यं किं करोम्यसुरार्दन ॥
अनिरुद्धस्तु तं प्राह मया सह नृपोत्तम ॥३७॥
शत्रुभ्यश्च मित्रहयं पालय त्वं हि मामकम् ॥
गर्ग उवाच -
इति तस्य वचः श्रुत्वा तथेत्युक्त्वा नृपो नृप ॥३८॥
नीलध्वजाय राज्यं तु दत्वा गंतुं मनो दधे ॥३९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे अनिरुद्धविजयवर्णनं नाम पंचदशोऽध्यायः ॥१५॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १६

चम्पावतीपुरविजयम् -

गर्ग उवाच -

अथ मुक्तस्तु तुरगो देशान्सर्वान्विलोकयन् ॥

उशीनरे च विषये प्राप्तश्चंपावतीं पुरीम् ॥१॥

राज्ञा हेमांगदेनापि पालितां दुर्गमंडिताम् ॥

चातुर्वर्ण्यजनाकीर्णां प्रासादैः परिवेष्टिताम् ॥२॥

यत्र हेमांगदो राजा पुत्रेण हंसकेतुना ॥

राज्यं करोति सुकृतिर्महाशूरजनैर्वृतः ॥३॥

गृहीतस्तेन तुरगोऽनिरुद्धस्य महात्मनः ॥

स्वपुर्यां लीलया राजन् यादवानगणय्य च ॥४॥

बद्ध्वा हेमांगदो राजा स्वर्णदाम्ना च वाजिनम् ॥

द्वारेषु च कपाटादीन्दत्त्वा क्रोधेन पूरितः ॥५॥

यादवानां विनाशाय दुर्गभित्तिषु मानद ॥

शतघ्न्यश्च द्विलक्षाणि धृत्वा युद्धाय वै मनः ॥६॥

ततः प्राप्तोऽनिरुद्धस्तु ससैन्योऽश्वं विलोकयन् ॥

चंपावत्या ह्युपवने शिबिरोऽभूच्च तस्य वै ॥७॥

अथ प्रद्युम्नतनयस्तत्रादृष्ट्वा तुरंगमम् ॥

उद्धवं कृष्णचन्द्रस्य सखायमिदमब्रवीत् ॥८॥

अनिरुद्ध उवाच -

कस्येयं नगरी मन्त्रीन्केन नीतो हयो मम ॥

त्वं जानासि महाबुद्धे कथयस्व विचार्य च ॥९॥

इत्थं निशम्य तद्वाक्यमुद्धवो बुद्धिसत्तमः ॥

ज्ञात्वा वार्तां च शत्रूणामिदं वचनमब्रवीत् ॥१०॥

उद्धव उवाच -

इयं चंपावती नाम्ना नगरी द्वारकेश्वर ॥

हंसध्वजेन पुत्रेण यत्र हेमांगदो नृपः ॥११॥

करोति राज्यं तेनापि गृहीतस्तुरगस्तव ॥

एष राजा महाशूरो यज्ञस्याश्वं न दास्यति ॥१२॥
पुर्यां स्थित्वा भुशुण्डीभिर्बहु युद्धं करिष्यति ॥
न निर्गमिष्यति बहिर्युद्धाय स नृपः पुरात् ॥१३॥
तस्मात्तवेच्छा नृपते यथा भूयात्तथा कुरु ॥
इति तद्वचनं श्रुत्वा स उवाच रुषान्वितः ॥१४॥
अनिरुद्ध उवाच -
अहं सर्वान्हनिष्यामि दुर्गयुक्तान्बहून्द्विषः ॥
लौहशक्तिसमैर्बाणैः प्रहारार्द्धेन सत्तम ॥१५॥
इत्थं तद्वाक्यमाकर्ण्य यादवः क्रोधपूरितः ॥
पुरीं हंतुं ययौ शीघ्रं मुमोचेषूंश्च कोटिशः ॥१६॥
अंधकानां च बाणौघैः पुर्यां कोलाहलोऽप्यभूत् ॥
शत्रवः शंकिताः सर्वे वीरा हंसध्वजादयः ॥१७॥
ततो नृपस्य वचनाद्वीरास्ते साहसेन वै ॥
दुर्गभित्तिष्वथारुह्य यादवान्ददृशुर्बहिः ॥१८॥
दृष्ट्वा ते च भयं प्रापुः सन्नद्धान् यदुपुंगवान् ॥
शस्त्रवर्षं प्रकुर्वन्तः सर्वतः परिमंडितान् ॥१९॥
तेभ्यः शतघ्नीर्व्यसृजंश्चतुर्दिक्षु च वह्निना ॥
सर्वानेव हनिष्यामो न दास्यामो हयं वयम् ॥२०॥
अथानिरुद्धसेनायां हाहाकारो महानभूत् ॥
विह्वला वृष्णयः सर्वे शतघ्नीभिः प्रताडिताः ॥२१॥
संछिन्नभिन्नसर्वांगाः केचिद्युद्धात्पलायिताः ॥
केचिन्मूर्छां गता राजन्केचिद्वै निधनं गताः ॥२२॥
केचित्प्रज्वलिता युद्धे भस्मीभूतास्तथापरे ॥
केचिद्वै पादहीनाश्च करहीना विबाहवः ॥२३॥
निःशस्त्राः पतिताश्चैव केचिज्ज्वलितकंचुकाः ॥
हाहेति वादिनः केचिद्रामकृष्णेति वादिनः ॥२४॥
शतघ्नीभिर्विशीर्णाङ्गा गजाः केचिन्मृधाङ्गणे ॥
दुद्रुवन्तश्च पतिता मूर्छिता निधनं गताः ॥२५॥

उत्पतन्तो दुद्रुवंतश्छिन्नदेहास्तुरङ्गमाः ॥
मृधे मृत्युं गताः केचिद्विशीर्णाः पतिता रथाः ॥२६॥
अग्निना पूरितं सर्वं यदुसैन्यं भयानकम् ॥
दृष्ट्वानिरुद्धः सङ्ग्रामे शुशोच संस्मरन्हरिम् ॥२७॥
ततः कृष्णस्य कृपया बुद्धिं प्राप्त उषापतिः ॥
प्रतिशार्ङ्गं गृहीत्वा वै निषङ्गाच्छरमेव च ॥२८॥
नीत्वा निधाय कोदण्डे पर्जन्यास्त्रं समादधे ॥२९॥
बाणे प्रमुक्ते सति वै बलाहकः
    समागतो वै यदुसैन्यमण्डले ॥
जलं ववर्षाथ यदून्प्रपालय-
    न्कृपीटयोनिं किल शांतयन्नृप ॥३०॥
ततस्तेऽग्निभयान्मुक्ता शीतलाङ्गाश्च वृष्णयः ॥
श्लाघां कृत्वानिरुद्धस्य युद्धं कर्तुं समुत्थिताः ॥३१॥
तान्प्रत्याहानिरुद्धस्तु ह्यहं यास्ये पुरीं प्रति ॥
अर्वेण पक्षयुक्तेनैको विजेतुं द्विषां पतिम् ॥३२॥
गर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा वचस्तस्य सांबाद्याः कृष्णनन्दनाः ॥
प्रोचुः सर्वे च तं राजन्नष्टादश महारथाः ॥३३॥
हरिपुत्रा उचुः
गंतुं नार्हसि त्वं राजञ्शत्रूणां नगरीं प्रति ॥
प्रयास्यामो वयं सर्वे विजेतुं चाततायिनम् ॥३४॥
इत्युक्त्वा कुपिताः सर्वे सहसाऽऽरुह्य घोटकान् ॥
सपक्षान्धन्विनो वीरा दंशिता युद्धकोविदाः ॥३५॥
उल्लंघयित्वा प्राकारं पुर्यां प्राप्ता हरेः सुताः ॥
गत्वा जघ्नुर्द्विषः सर्वान्बाणैरुरगसन्निभैः ॥३६॥
ते शत्रवस्तु सहसा नृपस्य वचनान्नृप ॥
युद्धार्थे धन्विनः क्रुद्धा आगता एककोटयः ॥३७॥
तानागतान्बहून्वीरान्कुपितानुद्यतायुधान् ॥

सांबो मधुर्बृहद्बाहुश्चित्रभानुर्वृकोऽरुणः ॥३८॥

सङ्ग्रामजित्सुमित्रश्च दीप्तिमान्भानुरेव च ॥

वेदबाहुः पुषकरश्च श्रुतदेवः सुनंदनः ॥३९॥

विरूपश्चित्रबाहुश्च न्यग्रोधश्च कविस्तथा ॥

एते कृष्णसुताः सर्वे जघ्नुर्बाणैर्निरीक्ष्य च ॥४०॥

ततः पुर्यां च वीराणां रुधिरेण भयंकरा ॥

नदी बभूव राजेंद्र पुरद्वाराद्विनिःसृता॥४१॥

तामागतां नदीं घोरामनिरुद्धस्तु शंकितः ॥

प्रत्युवाच रुषा राजन्मुखेन परिशुष्यता ॥४२॥

मत्पितृभ्रातरः सर्वे रणे किं निहता अहो ॥

तस्मादस्मान्प्लावयितुं नदी घोरा समागता ॥४३॥

एतामग्निमयैर्बाणैः शोषयिष्ये न संशयः ॥

पातयिष्यामि नगरीमहं गिरिसमैर्गजैः ॥४४॥

ततोऽनिरुद्धवचनाद्धस्तिपैर्लक्षहस्तिनः ॥

महोच्चाश्च मदोन्मत्ताः कज्जलाद्रिसमप्रभाः ॥४५॥

करैर्गुल्मान्समुत्पाट्य क्षेपयंतश्च तत्पुरे ॥

कंपयंतो भुवं पादैः पुरोपरि समागताः ॥४६॥

गत्वा ते कुंजराः सर्वे हेमाङ्गदपुरीं रुषा ॥

सर्वतः पातयामासुः शीघ्रं कुम्भस्थलैर्नृप ॥४७॥

कपाटाः पतिताः सर्वे द्वाराणां दृढशृङ्खलाः ॥

दुर्गस्य पातिताः पुर्या गजैः पाषाणभित्तयः ॥४८॥

पातयित्वा कपाटादीन्दुर्गं चैव हरेर्गजाः ॥

पुर्यां प्राप्ता नृपश्रेष्ठ रिपुगेहान्न्यपातयन् ॥४९॥

हाहाकारो महानासीच्चंपावत्यां तदैव हि ॥

भयभीता जनाः सर्वे नृपाद्या विस्मयं गताः ॥५०॥

तदा तु धर्षितो राजा स्रजा बद्ध्वा करद्वयम् ॥

सम्मुखे हरिपुत्राणामाययौ पाहि मां ब्रुवन् ॥५१॥

तमागतं नृपं वीक्ष्य रणे सांबस्तु धर्मवित् ॥

भ्रातॄन्निवारयामास दीनहन्तॄंश्च हस्तिपान् ॥५२॥

निवारयित्वा सर्वान्स राजानमिदमब्रवीत् ॥

सांब उवाच -

आगच्छ राजन्भद्रं ते नीत्वा मम तुरङ्गमम् ॥५३॥

गच्छानिरुद्धनिकटे ततः श्रेयो भविष्यति ॥

इति श्रुत्वा स तद्वाक्यं नीत्वा यज्ञतुरङ्गमम् ॥

हरिपुत्रैर्युतो राजा निश्चक्राम पुराद्बहिः ॥५४॥

गत्वानिरुद्धनिकटे साकं पुत्रेण भूपतिः ॥

हयं निवेदयामास स्वर्णकोटिं च मानदः ॥५५॥

अनिरुद्धस्तु रजेन्द्र नीतिविद्दीनवत्सलः ॥

तत्करौ मालया बद्धौ मोचयित्वेदमब्रवीत् ॥५६॥

मया सह नृपश्रेष्ठ पालयैनं तुरङ्गमम् ॥

राजन्येभ्यश्च शत्रुभ्यः कृष्णस्य प्रीतिहेतवे ॥५७॥

श्रुत्वानिरुद्धस्य वचो महात्मा
    हेमाङ्गदो बुद्धिमतां वरिष्ठः ॥
दत्वा च राज्यं स्वसुताय प्रीत्या
    गंतुं मनस्तत्र चकार तेन ॥५८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे चंपावतीविजयवर्णनं नाम षोडशोऽध्यायः ॥१६॥ </poem>

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १७

अश्वमेधखण्डः - सप्तदशोऽध्यायः

स्त्रीराज्यविजयम् -

गर्ग उवाच -

अथानिरुद्धस्य हयो विमुक्तो

यदुप्रवीरैश्च महोज्ज्वलांगः ॥

उशीनराद्वीरवरान्प्रपश्य-

न्विनिर्गतः सोऽपि शनैः शनैश्च ॥१॥

एवं स विचरन् राजन् राष्ट्रे राष्ट्रे हयोत्तमः ॥

नृपैश्च बहुभी राजन्गृहीतश्च विमोचितः ॥२॥

इंद्रनीलं जितं श्रुत्वा तथा हेमांगदं नृपम् ॥

नृपाश्चान्ये मण्डलेशाः प्राप्तं न जगृहुर्हयम् ॥३॥

वीरहीनान्बहून्देशान्विलोक्य तुरगोत्तमः ॥

यदृच्छया नृपश्रेष्ठ स्त्रीराज्यं तु जगाम ह ॥४॥

राजन्यकन्या काचिद्वै सुरूपा नाम सुन्दरी ॥

राज्यं सा कुरुते स्वैरं राजा तत्र न जीवति ॥५॥

तत्र देशे स्त्रियं प्राप्य यस्तां भजति कामतः ॥

ऊर्ध्वं संवत्सराद्राजन्न कदापि स जीवति ॥६॥

तत्पुरे तुरगो गत्वा ह्युद्याने पुष्पसंकुले ॥

लवंगलतिकवृन्दे स्वेलागंधसमाकुले ॥७॥

पक्षिभिर्मधुपैर्घुष्टे स्थितोऽभूच्चिंचिणीतले ॥

ददृशुः स्त्रीजनाः सर्वे श्यामकर्णं मनोहरम् ॥८॥

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा द्रष्टुं समागताः ॥

हयं दृष्ट्वा स्त्रियो गत्वा स्वामिनीमवदन्नृप ॥९॥

श्रुत्वा राज्ञी रथे स्थित्वा छत्रचामरवीजिता ॥

नारीकोटिसमायुक्ता हयं द्रष्टुं समाययौ ॥१०॥

अश्वं दृष्ट्वा च तत्पत्रं वाचयित्वा रुषान्विता ॥

पुनः पुरे हयं बद्ध्वा युद्धं कर्तुं मनो दधे ॥११॥
काश्चिन्नार्यो गजारूढा रथारूढाः समाययुः ॥
हयारूढास्तथा काश्चिद्दंशिताः शस्त्रसंयुताः ॥१२॥
ताः सर्वा कुपिता वीक्ष्य शस्त्रवर्षं प्रकुर्वतीः ॥
आगतो ह्यनिरुद्धस्तु हेमांगदमुवाच ह ॥१३॥
अनिरुद्ध उवाच -
राजन्नेताश्च का नार्यो युद्धं कर्तुं समागताः ॥
विस्तरेणापि कथय येन मे स्याच्छिवं त्विह ॥१४॥
हेमांगद उवाच -
अत्र देशे च कुरुते राज्ञी राज्यं नृपेश्वर ॥
न जीवति नृपो राज्ये तस्मात्स्त्रीभिः समन्विता ॥१५॥
हयं गृहीत्वा ते सा च संग्रामं कर्तुमागता ॥
इति श्रुत्वानिरुद्धस्तु राजानमिदमब्रवीत् ॥१६॥
अनिरुद्ध उवाच -
कस्मात्स्त्री कुरुते राज्यं राजा कस्मान्न जीवति ॥
एतां विस्तरतो वार्तां यत्त्वं जानासि तद्वद ॥१७॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य राजा हेमांगदोऽब्रवीत् ॥
संस्मरन् याज्ञवल्क्यस्य स्वगुरोश्च पदांबुजम् ॥१८॥
यादवेंद्र पुरावृत्तं याज्ञवल्क्यमुखाच्छ्रुतम् ॥
चंपकायां मया पूर्वं कथयिष्यामि तच्छृणु ॥१९॥
पुरा कृतयुगे राजन्नत्र देशे बभूव ह ॥
नारीपाल इति ख्यातो राजा तु मंडलेश्वरः ॥ ॥२०॥
तस्यासीन्मोहिनी भार्या सिंहलद्वीपसंभवा ॥
पद्मिनी हंसगमना पूर्णचंद्रनिभानना ॥२१॥
तस्याः सौंदर्यजलधौ मग्नो भूत्वा महीपतिः ॥
अहर्निशमविज्ञाय रेमे तां शतवत्सरैः ॥२२॥
न चाकार प्रजानां वै न्यायं कामेन मोहितः ॥
तदा सर्वाः प्रजा राजन्बभूवुर्दुःखपीडिताः ॥२३॥

प्रजानां कदनं वीक्ष्य मोहिनी नृपवल्लभा ॥
न्यायं चकार सर्वासां स्वशक्त्या यादवेश्वर ॥२४॥
एकदा तं नृपं द्रष्टुमष्टावक्रो महामुनिः ॥
आजगाम नृपस्यापि प्राप्तश्चांतःपुरे किल ॥२५॥
तमागतं मुनिं दृष्ट्वा नृपः स्त्रीलग्नमानसः ॥
विजहास कुरुपोऽयं कस्मात्प्राप्त इति ब्रुवन् ॥२६॥
ततो रुषा मुनिः प्राह शृणु मूढ नपुंसक ॥
मुनीनां स्त्रीजितो भूत्वापमानं किं करिष्यसि ॥२७॥
त्वद्देशे च सदा राज्यं नार्यः कुर्वन्तु नित्यशः ॥
न जीवति नृपो राज्ये तस्माद्गच्छ त्वमालयात् ॥२८॥
अत्र देशे स्त्रियं प्राप्य यस्तां भजति नित्यशः ॥
स तु संवत्सरांते वै न जीवति न संशयः ॥२९॥
गर्ग उवाच -
इत्युक्त्वा स्वाश्रमं सोऽपि प्रययौ मुनिसत्तमः ॥
गते मुनौ नृपस्तत्र क्लीबोऽभूत्तस्य शापतः ॥३०॥
सर्वं मुनिकृतं ज्ञात्वा गर्हयामास भूपतिः ॥
आत्मानमात्मना चैव स दीनो दुःखदुःखितः ॥३१॥
नारीपाल उवाच -
किं कृतं मंदभाग्येन स्त्रीजितेन मया ह्यहो ॥
मुनीनां पूजनं त्यक्त्वा तथा निरययायिनम् ॥३२॥
अद्य मां पापिनं दुष्टं यमदूतैर्विलोकितम् ॥
दृष्ट्वा वैतरणीयोग्यं कः प्रतापात्प्रमोक्ष्यति ॥३३॥
इत्युक्त्वा स गृहं त्यक्त्वा विचचार वने वने ॥
भजन्विमुक्तिदं विष्णुं लेभे चांते हरेः पदम् ॥३४॥
अत्र देशे च राजानो राज्यं शापभयान्विताः ॥
न करिष्यंति नार्य्यश्च करिष्यंति न संशयः ॥३५॥
श्रीगर्ग उवाच -
एवं तयोः कथतोर्नार्यः क्रुद्धाः समागताः ॥

व्यमुंचन्धनुषैर्बाणान्पुंश्चल्यः क्रोधपूरिताः ॥३६॥
ताः स्त्रीर्वीक्ष्यानिरुद्धस्तु विस्मितोऽभूद्भयान्वितः ॥
कथं करिष्ये युद्धं वै स्त्रीभिः सार्द्धमिति ब्रुवन् ॥३७॥
तदैव तस्य निकटे सुरूपा मंडलेश्वरी ॥
स्त्रीभिः प्राप्ता चानिरुद्धं दृष्ट्वा वचनमब्रवीत् ॥३८॥
राज्ञ्युवाच
तिष्ठ तिष्ठ रणे वीर कुरु युद्धं मया सह ॥
सेनायुक्तस्तथापि त्वं किं शोचसि वृथा रणे ॥३९॥
अहं त्वां मानिनं जित्वा प्रधने वृष्णिभिर्युतम् ॥
क्रीडामृगं करिष्यामि मदनज्वरपीडिता ॥४०॥
इति तस्या वचः श्रुत्वानिरुद्धो भयविह्वलः ॥
प्रत्याह दीनया वाचा सर्वविन्मंडलेश्वरीम् ॥४१॥
तुरगं कृष्णचंद्रस्य सर्वदेवदेवेश्वरस्य च ॥
मह्यं प्रयच्छ हे राज्ञि क्रतोरर्थे तु स्वेच्छया ॥४२॥
नाहं करिष्ये युद्धं वै त्वया सार्द्धं वरानने ॥
गच्छ द्वारावतीं तस्माद्दर्शनार्थं हरेश्च वै ॥४३॥
यन्नामस्मरणाद्भद्रे नरो याति कृतार्थताम् ॥
तस्य वै दर्शनस्यापि फलं किं कथयामि ते ॥४४॥
इति सा चानिरुद्धेन बोधिता निपुणेन वै ॥
पूर्ववार्तां स्मरन्त्याह ब्रह्माणं मोहिनी यथा ॥४५॥
सुरूपोवाच
अहं पुराभवं देव स्वर्वेश्या पूर्वजन्मनि ॥
मोहिनी नाम विख्याता कंजांगा कंजलोचना ॥४६॥
एकदा हंसयानेन व्रजंतं पद्मसंभवम् ॥
दृष्ट्वा तन्निकटे गत्वा भज मामित्युवाच ह ॥४७॥
यदा न जगृहे ब्रह्मा शापं दत्वा तदा ह्यहम् ॥
गत्वा ककुद्मतीतीरे चकार दुष्करं तपः ॥४८॥
तपसा तोषितो ब्रह्मा तपोऽन्ते च समागतः ॥

तपस्विनीं प्रसन्नात्मा वरं ब्रूहीत्युवाच ह ॥४९॥

तच्छ्रुत्वा मोहिनी प्राह देवदेव नमोऽस्तु ते ॥

वरं वरय लोकेश दीनां मां तपसि स्थिताम् ॥५०॥

यदि मां त्वं न गृह्णासि दुःखितां शरणागताम् ॥

तदा रोषेण त्यक्ष्यामि तपसा च कृशां तनुम् ॥५१॥

इति श्रुत्वा विधिः प्राह शोकं मा कुरु भामिनि ॥

अन्यजन्मनि ते भद्रे भविष्यति मनोरथः ॥ ५२॥

अहं पौत्रो भविष्यामि द्वारकायां हरेश्च वै ॥

सुवर्णश्चानिरुद्धाख्यः स्त्रीराज्ये त्वं भविष्यसि ॥५३॥

ततो गृह्णामि त्वां भद्रे नानृतं वचनं मम ॥

इति श्रुत्वा च तद्वाक्यं जाताहं पृथिवीतले ॥५४॥

ब्रह्मा त्वं यादवश्रेष्ठ मदर्थे च समागतः ॥

गर्ग उवाच -

वाक्यं तस्याः समाकर्ण्य यादवा विस्मयं ययुः ॥५५॥

अनिरुद्धस्तु धर्मात्मा प्रत्याह विमलं वचः ॥

अनिरुद्ध उवाच -

गच्छ श्रीद्वारकां भद्रे तत्र गृह्णामि त्वां प्रियाम् ॥

अद्य यास्यामि तुरगं राजन्येभ्यश्च पालयन् ॥५६॥

ततः सा तस्य वाक्येन प्रमिलां मंत्रिणीं वराम् ॥

राज्ये कृत्वा तुरंगं च दत्त्वा द्वारावतीं ययौ ॥५७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे

स्त्रीराज्यविजयो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १८

अश्वमेधखण्डः - अष्टादशोऽध्यायः

अनिरुद्धविजये विमानागमनम् -

गर्ग उवाच -
अथ मुक्तोऽनिरुद्धेन क्रतोर्वाजी पयःप्रभः ॥
सिंहलद्वीपनिकटे विचचार यदृच्छया ॥१॥
तृषार्तस्तुरगस्तत्र दृष्ट्वा वापीं जलान्विताम् ॥
वृक्षैश्च बहुभिर्गुप्तां दृष्ट्वा तोयं पपौ स्वयम् ॥२॥
वाप्यामश्वं विलोक्याथ भीषणो नाम राक्षसः ॥
वाचयित्वा च तत्पत्रं जग्राह तुरगं मुदा ॥३॥
तदैव यादवाः सर्वे तं पश्यन्तः समागताः ॥
राक्षसेन गृहीतं वै ददृशुः क्रतुवाजिनम् ॥४॥
ततस्ते कौणपं प्राहुर्यादवा युद्धशालिनः ॥
यादवा ऊचुः -
कस्त्वं श्रीयादवेंद्रस्य ह्युग्रसेनस्य भूपतेः ॥५॥
सिंहस्य वस्तु क्रोष्टेव हयं नीत्वा क्व यास्यसि ॥
तिष्ठ तिष्ठ रणं धूर्त अस्माभिः कुरु धैर्यतः ॥६॥
तुरगं मोचयिष्यामो वधिष्यामो रणे च त्वाम् ॥
शकुनिर्भ्रातृसहितो नरको बाण एव च ॥७॥
कलंकश्चैव राजान एतेऽस्माभिर्विनाशिताः ॥
तस्मान्न गणयिष्यामो युद्धे त्वां च तृणोपमम् ॥८॥
गच्छ गच्छ हयं दत्त्वा घातयामो न चेत्खलु ॥
तेषां भाषितमाकर्ण्य भीषणः सुरभीषणः ॥९॥
शूली गदाधरः खड्गी तान्प्रत्याह रुषान्वितः ॥
भीषण उवाच -
के यूयं प्रतियोद्धारो मम भक्ष्या नराः स्मृताः ॥१०॥
संमुखे राक्षसानां ते किं करिष्यंति पौरुषम् ॥
यदा विश्वजितं यज्ञं यादवेन कृतं पुरा ॥११॥
तदाहं कौणपान्नेतुं लङ्कायां च गतः किल ॥
यदाहं राक्षासान्नीत्वा स्वपुर्यां च समागतः ॥१२॥
तदाऽशृणोन्नारदाद्वै यज्ञं पूर्णं बभूव ह ॥
पुनर्वै हयमेधस्य प्रयासं च वृथा कृतम् ॥१३॥

युष्मत्सु मद्गृहीतं च तुरगं मोचयंति के ॥
तस्माद्धयाशां त्यक्त्वा तु यूयं गच्छत गच्छत ॥१४॥
न चेत्सर्वान्प्रभक्ष्यंति चतुर्लक्षा ममानुगाः ॥
अत्र स्थानात्समुद्रे तु पुरी द्वादशयोजने ॥१५॥
उपलंका च नाम्ना वै वर्त्तते मम निर्मिता ॥
निशाचरगणैर्युक्ता सर्पैर्भोगवती यथा ॥१६॥
इत्युक्त्वा स हयं नीत्वा सहसा स्वपुरीं ययौ ॥
आकाशमार्गेण नृप शोकं चक्रुश्च यादवाः ॥१७॥
अनिरुद्धस्ततः प्राह भोजराजतुरंगमम् ॥
निशाचरेण नीतं वै मोचयामो वयं कथम् ॥१८॥
इति श्रुत्वा च सांबाद्याः प्रत्याहुर्नयकोविदाः ॥
शोकं मा कुरु ते राजन्स्थितेष्वस्मासु किं भयम् ॥१९॥
हयाः सपक्षास्त्वत्सैन्ये विमानानि शरास्तथा ॥
शूराः संति महावीरा लोकद्वयजिगीषवः ॥२०॥
अश्वैर्वयं गमिष्यामः सेतुं कृत्वाथवा शरैः ॥
विष्णुदत्तेन वा राजञ्छत्रूणां नगरीं प्रति ॥२१॥
सर्वेषां वचनं श्रुत्वानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
उद्धवं मंत्रिणां श्रेष्ठं समाहूयेदमब्रवीत् ॥२२॥
अनिरुद्ध उवाच -
किं करिष्याम्यहं मंत्रिञ्छ्यामकर्णे गते सति ॥
त्वच्छासने भगवतः प्रेरितोऽहं वदस्व तत् ॥२३॥
मत्पितृभ्रातरः सर्वे उपायं प्रवदंति हि ॥
यदि दास्यसि त्वं चाज्ञां तदा सर्वं करोम्यहम् ॥२४॥
उद्धवस्तद्वचः श्रुत्वा प्रत्युवाच विलज्जितः ॥
अहं कृष्णस्य पुत्राणां पौत्राणां च विशेषतः ॥२५॥
सदा दासोऽस्मि नितरामाज्ञावर्ती वदामि किम् ॥
यदिच्छा तव चैतेषां कुरु सा च भविष्यति ॥२६॥
ततः प्राहानिरद्धस्तु यास्येऽहं दैत्यपत्तनम् ॥
अक्षौहिणीदशयुतो विष्णुदत्तेन यादवाः ॥२७॥
सारणः कृतवर्मा च युयुधानश्च सात्यकिः ॥
अक्रूरसहिता एते सेनां रक्षंतु चात्र हि ॥२८॥
इत्युक्त्वा स विमानं त्वारुरोह सह सेनया ॥
अष्टादशैर्हरेः पुत्रैरुद्धवेन गदेन च ॥२९॥

रेजे ततो भास्करबिंबतुल्यं
धनेशयानं स्वबलेन नीतम् ॥
श्रीकृष्णपौत्रेण यदुप्रवीरै-
र्यथा च रामेण पुरा कपीन्द्रैः ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
विमानारोहणं नामाष्टादशोऽध्यायः ॥१८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः १९

https://sa.wikisource.org/s/wg1

अश्वमेधखण्डः - एकोनविंशोऽध्यायः

अनिरुद्धसमीपे बकासुरागमनम् -

श्रीगर्ग उवाच -

अथ रुक्मावती पुत्रो महत्या सेनया वृतः ॥
उपलंकां विमानेन प्रययौ धनदो यथा ॥१॥
यदुभिस्तत्र गत्वा स शरैराशीविषोपमैः ॥
बभंज नगरीं राजन्वनान्युपवनानि च ॥२॥
क्रीडास्थानानि द्वाराणि सदनाट्टालतोलिकाः ॥
गोपुराणि विमानाग्रान्निपेतुः शस्त्रवृष्टयः ॥३॥
मुसलाः शक्तयश्चैव परिघाश्च शराः शिलाः ॥
चण्डवायुरभूद्राजन् रजसाऽऽच्छादिता दिशः ॥४॥
इत्यर्द्यमाना यदुभिर्भीषणस्य पुरी भृशम् ॥
नाभ्यपद्यत कल्याणं यथा शाल्वैश्च द्वारिका ॥५॥
हाहाकारस्तदैवासीन्नगर्यां नृपसत्तम ॥
असुरा भीषणाद्याश्च बभूवुर्भयविह्वलाः ॥६॥
बाध्यमानां च नगरीं दृष्ट्वा राक्षसपुंगवः ॥
माभैष्टेत्यभयं दत्त्वा राक्षसैः सह निर्ययौ ॥७॥
ततः प्रववृते युद्धं यादवानां निशाचरैः ॥
तत्पुर्यां चैव लंकायां कपिभी रक्षसां यथा ॥८॥
वृष्णीनां चैव बाणौघै राक्षसाश्छिन्नकंधराः ॥
निपेतुस्तु समुद्रे वै वृक्षा वातहता इव ॥९॥
केचित्पृथिव्यां पतिताः केचित्पुर्य्यमधोमुखाः ॥
केचिदूर्ध्वमुखा राजन्केचिद्वै पंचतां गताः ॥१०॥
तत्र तेषां शोणितेन दुर्नदीच भयंकरा ॥
बभूव सा च दुष्पारा महावैतरणि यथा ॥११॥
तत्र तेषां बलं वीक्ष्य भीषणो विस्मयं गतः ॥
तिरश्चीनेन नेत्रेण दृष्ट्वा प्राह यदूनिदम् ॥१२॥
भवद्भिश्च कृतं युद्धमाकाशान्निर्बलैरिव ॥
अश्लाघनीयं च वृथा यूयं मानं करिष्यथ ॥१३॥
युष्माकं यदि देहेषु शक्तिश्चेद्विद्यते शृणु ॥
महीतले तदागत्य मया कुरुत वै रणम् ॥१४॥

इत्याकर्ण्य वचः सोऽपि कार्ष्णिजः करुणामयः ॥
विमानं भूतले कृत्वा प्रत्युवाच महासुरम् ॥१५॥
अनिरुद्ध उवाच -
सहसा त्वं मया सार्द्धं रणं कुरु महारणे ॥
किं विचारेण भवति भयं त्यक्त्वा महासुर ॥१६॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य भीषणो भीमविक्रमः ॥
धनुषा पंच नाराचांस्तस्योपरि मुमोच ह ॥१७॥
अनिरुद्धो निरीक्ष्याथ स्वबाणैस्तान्द्विधाकरोत् ॥
चिच्छेद च धनुस्तस्य शरेणैकेन लीलया ॥१८॥
सोऽप्यन्यं धनुरादाय सज्जं कृत्वा निशाचरः ॥
सर्पाकारैः शतशरैर्जघान कार्ष्णिनंदनम् ॥१९॥
रथस्तु तस्य भग्नोऽभूत्सारथी पंचतां गतः ॥
हया मृत्युं गताः सर्वे प्राद्युम्निर्मूर्च्छितोऽभवत् ॥२०॥
तदैव वृष्णयः सर्वे स्फुरिताधरपल्लवाः ॥
स्वनाथं पतितं दृष्ट्वेषून् मुञ्चन्तः समागताः ॥२१॥
तानागतान्बहून्दृष्ट्वा चापं धृत्वासुरो रुषा ॥
गदया पोथयामास दंष्ट्रयेव मृगान्हरिः ॥२२॥
गदाप्रहारव्यथिता यादवाः पतिता भुवि ॥
संभिन्नच्छिन्नसर्वाङ्गाः केचिन्निपतिता रणे ॥२३॥
ततो गृहीत्वा स्वगदां गदः संकर्षणानुजः ॥
ताडयामास समरे भीषणस्य च मूर्द्धनि ॥ २४॥
गदाप्रहारव्यथितः स पपात महीतले ॥
चालयन् वसुधां राजन् यथा वज्रहतो गिरः ॥२५॥
भीषणं पतितं दृष्ट्वा मूर्च्छितं भग्नशीर्षकम् ॥
असुरास्ते गदं हंतुं प्राप्ताः शस्त्रधराः किल ॥२६॥
तान्सर्वान्पोथयामास गदया वज्रकल्पया ॥
रामानुजो यथा राजन्नृसिंहो दंष्ट्रया गजान् ॥२७॥
अथोत्थितोऽनिरुद्धस्तु ब्रुवन्धन्वी क्षणेन वै ॥
भीषणो मम शत्रुर्वै क्व गतः स महा खलः ॥२८॥
उत्थितं च हरेः पौत्रं दृष्ट्वा यादवपुंगवाः ॥
चक्रुर्जयजयारावं देवाः सर्वे च हर्षिताः ॥२९॥
ततो नारदवाक्याद्वै बको नाम निशाचरः ॥
भीषणस्य पितारण्यात्क्रुद्धस्तत्राजगाम ह ॥३०॥

कज्जलाद्रिसमो राजन्तालवृक्षदशोत्थितः ॥
ललजिह्वश्च दुर्नेत्रस्त्रिशूली च गदाधरः ॥३१॥
हस्तिनं वामहस्तेन गृहीत्वा च मुखेन वै ॥
प्रभक्षन् रुधिराक्रांतः पिशाचसदृशो महान् ॥३२॥
पद्भ्यां तालप्रमाणाभ्यां कंपयन्पृथिवीतलम् ॥
भयप्रदश्च देवानां जनकालो व्यदृश्यत ॥३३॥
तमायांतं विलोक्याथ शंकितास्तत्र यादवाः ॥
प्रोचुः परस्परं सर्वे स्मृत्वा कृष्णपदांबुजम् ॥३४॥
यादवा ऊचुः -
कोऽयं मित्राणि गदत निकटे च समागतः ॥
महाबीभत्सरूपी वै कृतांत इव निर्भयः ॥३५॥
इति ब्रुवत्सु सर्वेषु आसीत्कोलाहलो महान् ॥
प्रसन्नस्तं निरीक्ष्याथ बभूवुस्ते निशाचराः ॥३६॥
भीषणं मूर्च्छितं दृष्ट्वा बको राक्षसपुंगवः ॥
शुशोच राजन्संग्रामे हा दैवेति मुहुर्वदन् ॥३७॥
ततो मूर्च्छां मुहूर्तेन विहाय भीषणो नृप ॥
उत्थितस्तु ब्रुवन्वाक्यं गदः कुत्र गतो भयात् ॥३८॥
स्वपुत्रमुत्थितं दृष्ट्वा पुरुषादस्तु हर्षितः ॥
आलिंग्याश्वासयामास सुवाक्यैर्वाक्यकोविदः ॥३९ ॥
भीषणः पितरं दृष्ट्वा सहायार्थं समागतम् ॥
नमश्चक्रे महाराज भूत्वा स च प्रसन्नधीः ॥४०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
बकागमनं नामैकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २०

https://sa.wikisource.org/s/wf8

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - विंशोऽध्यायः

उपलङ्काविजयम् -

गर्ग उवाच -

अथासुराणां मध्ये वै स्थित्वा राजन् रुषान्वितः ॥
आभिप्रायं भीषणं च बकः पप्रच्छ राक्षसः ॥१॥
किमर्थं यादवैः सार्द्धं युद्धमासीत्तृणोपमैः ॥
त्वं च यत्र गतो मूर्च्छां राक्षसा निहता अहो ॥२॥
इत्युक्तः स बकेनापि भूत्वा राजन्नवाङ्मुखः ॥
हयमेधतुरंगस्य वार्तां सर्वामवर्णयत् ॥३॥
श्रुत्वा पुत्रस्य वचनं गृहीत्वा स्वगदां बकः ॥
विवेश यदुसैन्ये वै ज्वलनस्तु यथा वने ॥४॥
पद्भ्यां ममर्द पाणिभ्यां यादवान्संमुखे गतान् ॥
भुजाभ्यां गदयो सिंहो प्रसुप्ताँश्च मृगान्यथा ॥५॥
हयाँश्चिक्षेप गगने गजाँश्चैव रथाँस्तथा ॥
नराँश्च भक्षयन् युद्धे शब्दं चक्रे बको बली ॥६॥
ननाद तेन लोकैश्च विश्वं शब्देन यादव ॥
जाता च बधिरीभूता पृथिव्यां जनमण्डली ॥७॥
अथ तस्यापि युद्धेन विपरीतेन यादवाः ॥
हाहेतिवादिनः सर्वे बभूवुः खिन्नमानसाः ॥८॥
बाध्यमानां च स्वां सेनां राक्षसेन दुरात्मना ॥
भृशं निरीक्ष्य तप्तोऽभूत्सांबो जांबवतीसुतः ॥९॥
गृहीत्वा पंच नाराचान्कोदंडे चण्डविक्रमः ॥
निधायाशु मुमोचाथ बकस्योपरि मानद ॥१०॥
ते बाणास्तच्छरीरं वै भित्वा राजन्महीतलम् ॥
विविशुस्ते तु गत्वा वै पपुर्भोगवतीजलम् ॥११॥
स हतस्तु शरै राजन्पपात चालयन्महीम् ॥
पुनरुत्थाय च बको ननाद जलदस्वनः ॥१२॥
पुनर्जांबवतीपुत्रो जघ्ने तं पंचभिः शरैः ॥
तैर्बाणैर्विभ्रमन्सोऽपि लंकायां निपपात ह ॥१३॥
आगत्य त्रिशिखं रक्षस्त्रिशूलं ज्वलनप्रभम् ॥
राजन्सांबाय चिक्षेप प्रसूनमिव हस्तिने ॥१४॥

त्रिशूलमागतं दृष्ट्वा सांबो बाणेन लीलया ॥
चिच्छेद प्रधने शीघ्रं नागं नागांतको यथा ॥१५॥
ततो नीत्वा गदां गुर्वीं बकस्तु रणदुर्मदः ॥
सांबस्य तुरगान् राजञ्जघान सारथिं तथा ॥१६॥
रथं चैव पताकां च हत्वा सांबमुवाच ह ॥
रथमन्यं समारुह्य युद्धं कुरु मया सह ॥१७॥
विरथं त्वामधर्मेण न हनिष्याम्यहं रणे ॥
इतीरितोऽसौ दैत्येन हसन्किंचिद्रुषान्वितः ॥१८॥
शीघ्रं जघान गदया हृत्कपाटे बकस्य च ॥
गदाहतो बको युद्धे किंचिद्व्याकुलमानसः ॥१९॥
अगणय्य ततः सांबं यदुसैन्ये विवेश ह ॥
स गत्वा तत्र गदया गजवाजिरथान्नरान् ॥२०॥
कौणपः पोथयामस मृगेंद्रस्तु यथा मृगान् ॥
हाहाकारस्तदैवासीद्यदुसैन्ये नृपेश्वर ॥२१॥
ततो विलोक्य रोषेण राजन् रुक्मवतीसुतः ॥
तत्रागतोऽभयं कुर्वन् रथेनाक्षौहिणीयुतः ॥२२॥
अनिरुद्ध उवाच -
किं करिष्यसि हे मूढ त्यक्त्वा वीरस्य संमुखम् ॥
भीतानां मारणे श्लाघा न भविष्यति तेऽसुर ॥२३॥
यदि शक्तिश्च त्वद्देहे विद्यते शृणु मद्वचः ॥
मत्संमुखे समागत्य कुरु युद्धं प्रयत्नतः ॥२४॥
इति श्रुत्वानिरुद्धस्य वाक्यं राजन्बकासुरः ॥
रुषा स्फुरत्सर्प इव युद्धार्थं शीघ्रमाययौ ॥२५॥
आगतं तं विलोक्याथानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
नाराचैर्दशभी राजञ्जघान प्रधने रुषा ॥२६॥
ते शरास्तच्छरीरं वै शीघ्रं भित्वा बहिर्गताः ॥
पुनस्ते भीषणं भित्वा विविशुर्वै महीतलम् ॥२७॥
ततः पपात स बको भीषणेन समन्वितः ॥
पृथिव्यां मूर्च्छितो भूत्वा यथा वज्रहतो गिरिः ॥२८॥
तदा जयजयरावो यदुसैन्ये बभूव ह ॥
नेदुर्दुंदुभयश्चैव भेर्य्यः शंखाश्च गोमुखाः ॥२९॥
ततश्च राक्षसाः सर्वे क्रोधपूरितमानसाः ॥
स्वनाथौ पतितौ दृष्ट्वा यदून्हंतुं समाययुः ॥३०॥

ततः समभवद्युद्धमुभयोः सेनयोर्मृधे ॥
बाणैः खड्गैर्गदाभिश्च शक्तिभिर्भिंदिपालकैः ॥३१॥
राक्षसानां बलं तीव्रं दृष्ट्वा राजन्हरेः सुताः ॥
अष्टादश च सांबाद्या निजघ्नुर्निशितैः शरैः ॥३२॥
तत्र तेषां च बाणौघैः कौणपाः पतिता मृधे ॥
केचिन्मृत्युं गताः केचिद्दुद्रुवुर्जीवितैषिणः ॥३३॥
अथोत्थितो मुहूर्तेन बको राजन्भयंकरः ॥
त्वरं जगाम शत्रोश्चानिरुद्धस्य तु संमुखे ॥३४॥
तत्र गत्वा गदां गुर्वीं चिक्षेप तच्छिरोपरि ॥
बाहुना च बको राजन्हतोऽसीति ब्रुवन् वचः ॥३५॥
तामागतां विलोक्याथ यमदंडेन माधवः ॥
चिच्छेद सहसा राजन्कुवाक्येनेव मित्रताम् ॥३६॥
ततः क्रुद्धो बको युद्धे प्रसार्य मुखमण्डलम् ॥
दुद्राव तं भक्षयितुं राहुश्चन्द्रमिव क्वचित् ॥३७॥
आगतं तं निरीक्ष्याथानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
यमदंडं पुनर्नीत्वा ताडयामास तेन तम् ॥३८॥
ततो भग्नशिरा भूत्वा ह्युद्वमन्रुधिरं मुखात् ॥
चालयन्वसुधां राजन्पतितो मूर्च्छितोऽभवत् ॥३९॥
ततश्च भीषणो रोषात्पितरं वीक्ष्य मूर्च्छितम् ॥
परिघेण रणे राजन्निजघान तु यादवान् ॥४०॥
ततोऽनिरुद्धो बलवान्नागपाशेन रोषतः ॥
चकर्ष भीषणं बद्ध्वा नागं विष्णुरथो यथा ॥४१॥
तं बद्धं पाशिनः पाशैर्भग्नमानमधोमुखम् ॥
विनिर्जितं हीनबलं सांबो वचनमब्रवीत् ॥४२॥
असुरेन्द्रानिरुद्धस्य हयमेधतुरंगमम् ॥
शीघ्रं प्रयच्छ भद्रं ते पुरीं गत्वा विधानतः ॥४३॥
अनिरुद्धं हरेः पौत्रं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥
नृणां प्रदर्शयन् रूपं विचरंतं मिषेण च ॥४४॥
यं नमंति समागत्य देवदैत्यनराः सुराः ॥
तं विद्धि कृष्णसदृशं नृणां पापप्रणाशनम् ॥४५॥
तेन त्वं निर्जितो युद्धे दुःखं मा कुरु राक्षस ॥
अस्माभिः सहितो गच्छ कर्तुं कृष्णस्य दर्शनम् ॥४६॥
गर्ग उवाच -

बोधितः सोऽपि सांबेन मुक्तः पाशैश्च वारुणैः ॥
पुरीं गत्वा ददौ तस्मै द्रव्ययुक्तं तुरंगमम् ॥४७॥
ततःसोऽप्यनिरुद्धेन तुरंगस्य तु पालने ॥
प्रार्थितो भीषणो राजन्प्रत्युवाच विचार्य तम् ॥४८॥
भीषण उवाच -
यदा भवति चैतन्यो मत्पिता सुरपालक ॥
तदाहं तस्य वचनादागमिष्ये न संशयः ॥४९॥
इतीरितोऽसौ किल भीषणेन
प्रद्युम्नपुत्रः क्रतुवाहनं च ॥
कृत्वा विमाने यदुसेनया वै
स्वयं समारुह्य जगाम खं हि ॥५०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
उपलंकाविजयो नाम विंशोऽध्यायः ॥२०॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २१

https://sa.wikisource.org/s/wg9

अश्वमेधखण्डः - एकविंशोऽध्यायः

भद्रावतीविजयम् -

गर्ग उवाच -
ततः प्राप्तः स्वसेनायां विमानस्थ उषापतिः ॥
शीघ्रं चाकाशमार्गेण नादयञ्जयदुन्दुभीन् ॥१॥
दृष्ट्वा तानागतान्सर्वे ह्यक्रूराद्याश्च यादवाः ॥
मिलित्वा कुशलं सर्वं पप्रच्छुस्ते न्यवेदयन् ॥२॥
ततस्त्यक्त्वा विमूर्च्छां वै बकस्तु सहसोत्थितः ॥
अदृष्ट्वा यादवांस्तत्र पुत्रं पप्रच्छ रोषतः ॥३॥
ततः पित्रे भीषणो वै वार्तां सर्वामवर्णयत् ॥
श्रुत्वा वचः प्राह बको रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥४॥
अहं जानामि यदवो विमानेन कुशस्थलीम् ॥
मद्भयाच्च गताः पुत्र यथा सिंहभयान्मृगाः ॥५॥
तस्मादयादवीं पृथ्वीं करिष्येऽहं न संशयः ॥
हनिष्यामि यदून्सर्वान्गत्वा कृष्णस्य द्वारकाम् ॥६॥
भीषण उवाच -
मन्युं नियच्छ भो राजन्नस्माकं समयो न हि ॥
प्रसीदति यदा देवो तदा जेष्याम यादवान् ॥७॥
गर्ग उवाच -
बोधितः सोऽपि पुत्रेण तूष्णीं भूत्वा बकासुरः ॥
विचचार वने राजन् वनजंतून्प्रभक्षयन् ॥८॥
ततस्तुरंगं विधिनाभिषिच्य
दानानि दत्त्वा द्विजपुंगवेभ्यः ॥
विमोचयामास पुनर्जयाय
प्रद्युम्नपुत्रो विजयो नृपेन्द्र ॥९॥
हयस्तु मुक्तः किल कार्ष्णिजेन
स्वरं प्रकुर्वन्नृप धैवतं च ॥
पश्यन्स देशान्बहुवीरयुक्ता-
न्भद्रावतीं नाम पुरीं जगाम ॥१०॥
तत्र भद्रावतीमश्वो नानाचोपवनैर्वृताम् ॥
गिरिदुर्गेण राजेंद्र तथा रजतमंदिरैः ॥११॥

महावीरजनैर्युक्तां यौवनाश्वेन पालिताम् ॥
दृढां लौहकपाटैश्च नृपस्याग्रे स्थितोऽभवत् ॥१२॥
तं गृहीत्वा तु तस्यापि वार्तां ज्ञात्वा नृपेश्वरः ॥
युद्धं कर्तुं च कुपितः ससैन्यो निर्ययौ पुरात् ॥१३॥
ससैन्यमागतं दृष्ट्वा यौवनाश्वं महाबलम् ॥
आहूय मंत्रिणं प्राह कृष्णभक्तं हि कार्ष्णिजः ॥१४॥
अनिरुद्ध उवाच -
कोऽयं समागतो मंत्रिन्संमुखे सह सेनया ॥
हयहर्त्ता शत्रुमुख्यो तत्सर्वं कथयस्व च ॥१५॥
उद्धव उवाच -
नृपोऽयं यौवनाश्वाख्यो मरुधन्वपतेः सुतः ॥
अत्र राज्यं च कुरुते मृते पितरि सत्तम ॥१६॥
अयं षोडशवर्षीयो कुमंत्रिवचनाद्रणम् ॥
करिष्यति महाराज मारणीयः स न त्वया ॥१७॥
इति श्रुत्वा तथेत्युक्त्वा यौवनाश्वेन कार्ष्णिजः ॥
युद्धं चकार प्रधने यथा नागेन नागहा ॥१८॥
तं तु ते विरथं चक्रे हत्वा चाक्षौहिणीत्रयम् ॥
प्रत्याह विमलं वाक्यं यौवनाश्वमुषापतिः ॥१९॥
अनिरुद्ध उवाच -
राजन्प्रयच्छ तुरगं युद्धं कुरु न चेन्मया ॥
वाक्यं श्रुत्वा हरेः पौत्रं ज्ञात्वा राजा भयान्वितः ॥२०॥
अर्पयामास विधिना तस्मै यज्ञतुरंगमम् ॥
भूत्वा कृतांजली राजा प्रार्थितस्तेन चाब्रवीत् ॥२१॥
यौवनाश्व उवाच -
द्वारकायां यदा यज्ञो भविष्यति नृपेश्वर ॥
तदाहं चागमिष्यामि कृष्णस्यांघ्री विलोकितुम् ॥२२॥
ततश्च कृत्वा तं राज्ये वंदितस्तेन कार्ष्णिजः ॥
मुमुचे वाजिनं श्रेष्ठं विजयी विजयाय च ॥२३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
भद्रावतीविजयो नामैकविंशोऽध्यायः ॥२१॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २२

https://sa.wikisource.org/s/wft
< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - द्वाविंशोऽध्यायः

यादवसैन्यस्य अवन्तिकागमनम् -

गर्ग उवाच -
यदुप्रवीरस्य तुरंगमो वै
    विलोकयन् राजपुरं जगाम ॥
निरिक्ष्य मार्गे सफरां नदीं च
    ह्यवंतिकाया विपिने स्थितोऽभूत् ॥१॥
तदैव तत्रागतवान्महात्मा
    सान्दीपनिः कृष्णगुरुर्द्विजेन्द्रः ॥
स्नातुं गृहाच्छ्रीतुलसीस्रजाढ्यः
    सधौतवस्त्रः प्रजपन्हि कृष्णम् ॥२॥
ददर्श तत्रापि जलं पिबंतं
    तुरंगमं वै धवलं सपत्रम् ॥
वाक्यं ब्रुवन्नेष क्रतोश्च वाजी
    विमोचितः केन नृपेश्वरेण ॥३॥
तत्र स्नानं प्रकुर्वंतं दृष्ट्वा बिंन्दु नृपात्मजम् ॥
हयस्यार्थे मुनिर्गत्वा नोदयामास तं नृप ॥४॥
ततः सवीरैर्बहुभिश्च राजन्
    राजाधिदेवीतनयश्च शूरः ॥
जग्राह वाहं सहसा निरीक्ष्य
    नत्वा गुरुं तद्वचसा प्रसन्नः ॥५॥
हयं गृहीत्वा गुरवे दर्शयामास हर्षितः ॥
स पत्रं वाचयित्वाऽऽह नृपं सांदीपनिर्मुदा ॥६॥
सांदीपनिरुवाच -
उग्रसेनस्य तुरगं विद्धि प्राद्युम्निपालितम् ॥
यदृच्छयाऽऽगतं राजन्कार्ष्णिजोऽत्रागमिष्यति ॥७॥
आगमिष्यंति बहवो यादवा युद्धशालिनः ॥
मित्रविंदात्मजाश्चैव पश्यंतस्ते तुरंगमम् ॥८॥
पूजनीयास्त्वया सर्वे कृष्णचन्द्रस्य नन्दनाः ॥
मद्वाक्याद्युद्धबुद्धिं त्वं त्यक्त्वा देहि तुरंगमम् ॥९॥
इति श्रुत्वा गुरोर्वाक्यं धन्वी शूरो नृपात्मजः ॥

हयं नेतुं मनो यस्य तत्र तूष्णीं बभूव ह ॥१०॥
तदैव यदुसेनायाः शब्दोऽभूल्लोकमानहा ॥
महानादं दुंदुभीनां टंकारं धनुषां तथा ॥११॥
चीत्कारं दंतिनां चैव हयानां हेषणं तथा ॥
झणत्कारं रथानां च वीराणां गर्जनं तथा ॥१२॥
शतघ्नीनां महाशब्दं लोकानां भयदायकम् ॥
श्रुत्वा राजकुमारस्तु विस्मयं परमं गतः ॥१३॥
ततः समागताः सर्वे रथिभिश्च गजैर्हयैः ॥
भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः ॥१४॥
रजोभिश्च नभो व्याप्तं कुर्वतश्चलितां महीम् ॥
केन नीतः कुत्र गतो हयः सर्वेऽब्रुवन्वचः ॥१५॥
ततश्च ददृशुः सर्वे घोटकं बद्धचामरम् ॥
महाद्भुते चोपवने पुष्पितद्रुमसंकुले ॥१६॥
गृहीतं लीलया तत्र नृपपुत्रेण बिंदुना ॥
दृष्ट्वानिरुद्धं निकटे गत्वा सर्वे ह्यवर्णयन् ॥१७॥
इति श्रुत्वाऽनिरुद्धस्तु विस्मितः प्रहसन्नृप ॥
उद्धवं प्रेषयामास बिन्दोः पार्श्वे च धर्मवित् ॥१८॥
ततः पुर्यां महाराज चासीत्कोलाहलो महान् ॥
भयभीता जनाः सर्वे सेनां वीक्ष्य भयंकराम् ॥१९॥
अथ वै भ्रातरं द्रष्टुं ह्यनुबिंदुर्भयान्वितः ॥
कोटिवीरगणैः सार्द्धं स्वपुर्या निर्ययौ बहिः ॥२०॥
दृष्ट्वा यज्ञहयं तत्र सपत्रं च पयःप्रभम् ॥
भ्रात्रा गृहीतं च भयान्निषेधं स चकार ह ॥२१॥
अनुबिंदुरुवाच -
यदूनां कृष्णदेवानां भ्रातर्मोचय घोटकम् ॥
सम्बन्धस्य मिषेणापि कुलकौशलहेतवे ॥२२॥
यादवानां बलं पश्य देवदैत्यनरासुराः ॥
पुरा यज्ञे राजसूये सर्वे भ्रातर्न्विनिर्जिताः ॥२३॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य बिन्दुर्ज्येष्ठोऽवधर्षितः ॥
आगतं ह्युद्धवं दृष्ट्वा हयस्थं प्रत्युवाच ह ॥२४॥
बिंदुरुवाच -
मया गृहीतस्तुरगो मित्राणां मिलनाय च ॥
तस्मान्निमंत्रिताः सर्वे स्थितिं कुरुत चात्र वै ॥२५॥

इति श्रुत्वोद्धवो राजन्बिंदुं संश्लाघ्य हर्षितः ॥
अनिरुद्धस्य निकटे गत्वा सर्वमुवाच ह ॥२६॥
श्रुत्वानिरुद्धस्तद्वाक्यं भूत्वा राजन् प्रसन्नधीः ॥
सेनयावंतिकायां च नदीतीरेऽवसत्किल ॥२७॥
अनेके शिबिरा राजंस्तत्र वै दशयोजने ॥
नानावर्णाः सकलशा ह्यभूवन्नद्भुताः शुभाः ॥२८॥
भक्ष्यं भोज्यं च लेह्यं च चोष्यमेतैश्च भोजनैः ॥
आगतेभ्यश्च सर्वेभ्यो बिंदुरर्हणमाहरत् ॥२९॥
तथा चैव तृणान्नादीन्पशुभ्यो दत्तवान्नृपः ॥
ईदृग्विधं च सत्कारं वृष्णीनां स चकार ह ॥३०॥
नृपो राजाधिदेवी च द्वौ तथा नृपनंदनौ ॥
भृशं मुमुदिरे सर्वे वीक्ष्य सर्वान्हरेः सुतान् ॥३१॥
ततो निशायां किल कार्ष्णिपुत्रो
विद्यागुरं च स्वपितामहस्य ॥
आहूय नत्वाऽऽसनमेव दत्त्वा
प्रत्याह कृत्वा वरपूजनं च ॥३२॥
भगवन्द्वारकायां च कृष्णवाक्यात्क्रतूत्तमम् ॥
करोति हयमेधाख्यं चक्रवर्ती यदूत्तमः ॥३३॥
तस्मिन्क्रतुवरे ब्रह्मन्कृपां कृत्वा ममोपरि ॥
त्वं तु गच्छ मुनिश्रेष्ठ पुत्रेण च समन्वितः ॥३४॥
अनिरुद्धस्य वचनं श्रुत्वा सांदीपनिर्मुनिः ॥
कृष्णदर्शनकांक्षी च चलितुं स मनो दधे ॥३५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
अवंतिकागमनं नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥२२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २३

https://sa.wikisource.org/s/wgn

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - त्रयोविंशोऽध्यायः

सान्दीपनिकृतं अनिरुद्धसमीपे वैराग्यवर्णनम् -

गर्ग उवाच -
अथ सांदीपनिं तत्र कृष्णपौत्रोऽब्रवीद्वचः ॥
स्मृत्वा तु किंचित्संदेहं गुरुं वृद्धश्रवा इव ॥१॥
अनिरुद्ध उवाच -
भगवन्ब्रूहि मे सारं येनानंदे रमाम्यहम् ॥
विहाय चास्य जगतः सुखान्स्वप्नोपमान्मुने ॥२॥
इतीरितोऽनिरुद्धेन राजन्सांदीपनिर्मुनिः ॥
प्रत्याह प्रहसन्प्रीत्या कुमारः पृथुना यथा ॥३॥
सांदीपनिरुवाच
आदिदेवस्त्वमेवासीच्छ्रीहरेर्नाभिपंकजात् ॥
तस्मात्तवाग्रे लोकेश कथयिष्यामि किं त्वहम् ॥४॥
तथापि वर्णयिष्यामि राजंस्त्वद्वाक्यगौरवात् ॥
कल्याणार्थं नराणां च सर्वेषां दीनचेतसाम् ॥५॥
त्वया दृष्टं च यद्राजँस्तच्छृणुष्व मुखान्मम ॥
कृष्णचंद्रस्य पदयोः सारमस्ति हि सेवनम् ॥६॥
ययोः पूजनमात्रेण ध्रुवो ध्रुवपदं ययौ ॥
प्रह्लादश्चांबरीषश्च गयश्चैव यदुस्तथा ॥७॥
तस्मात्त्वमपि राजेंन्द्र श्रीकृष्णस्य च सेवनम् ॥
सर्वेषां साररूपं यन्मनसा कुरु यत्नतः ॥८॥
यूयं लोके भूरिभागाः श्रीकृष्णस्य च वंशजाः ॥
ज्ञातिसंबंधिनश्चैव जीवन्मुक्ता हरिप्रियाः ॥९॥
केचिज्जानंति श्रीकृष्णं तनयं केऽपि भ्रातरम् ॥
पितरं केऽपि मित्रं च किं कर्तव्यं परं च तैः ॥१०॥
अनिरुद्ध उवाच -
कः कर्ता चास्य जगत आदिरूपः सनातनः ॥
यस्मादासीत्पूर्वमिदं तन्मे वर्णय विस्तरात् ॥११॥
केन केनापि रूपेण भगवाञ्जगदीश्वरः ॥
युगे युगे मुने धर्मं करोतीति वदस्व नः ॥१२॥
सांदीपनिरुवाच

उत्त्पतिश्च निरोधश्च यस्मादासीद्यदूद्वह ॥
स ईश्वरः परब्रह्म भगवानेक एव च ॥१३॥
युगे युगे भवंत्येते दक्षाद्या नृपसत्तम ॥
पुनश्चैव निरुद्ध्यंते विद्वाँस्तत्र न मुह्यति ॥१४॥
राजन्कृष्णः परं ब्रह्म यतः सर्वमिदं जगत् ॥
जगच्चयो यत्र चेदं यस्मिँश्च लयमेष्यति ॥१५॥
तद्ब्रह्म परमं धाम सदसत्परमं पदम् ॥
यस्य सर्वमभेदेन जगदेतच्चराचरम् ॥१६॥
स एव मूलप्रकृतिर्व्यक्तरूपी जगच्च सः ॥
तस्मिन्नेव लयं सर्वं याति तत्रैव तिष्ठति ॥१७॥
यतः प्रधानपुरुषौ यतश्चैतच्चराचरम् ॥
कारणं सकलस्यास्य स मे कृष्णः प्रसीदतु ॥१८॥
चतुर्युगेऽप्यसौ विष्णुः स्थितिव्यापारलक्षणः ॥
युगव्यवस्थां कुरुते यथा राजेन्द्र तच्छृणु ॥१९॥
कृते युगे परं ज्ञानं कपिलादिस्वरूपधृक् ॥
ददाति सर्वभूतात्मा सर्वभूतहिते रतः ॥२०॥
चक्रवर्तिस्वरूपेण त्रेतायामपि स प्रभुः ॥
दुष्टानां निग्रहं कुर्वन्परिपाति जगत्त्रयम् ॥२१॥
वेदमेकं चतुर्भेदं कृत्वा स शतधा विभुः ॥
करोति बहुलं भूयो वेदव्यासस्वरूपधृक् ॥२२॥
वेदांश्च द्वापरे न्यस्य कलेरंते पुनर्हरिः ॥
कल्किस्वरूपी दुर्वृत्तान्मार्गे स्थापयति प्रभुः ॥२३॥
एवं कृष्णो जगत्सर्वं जगत्पाति करोति च ॥
हंति चांतेष्वनंतात्मा नान्यस्माद्व्यतिरेकतः ॥२४॥
नमोऽस्तु हरये तस्मै यस्माद्भिन्नमिदं जगत् ॥
ध्येयः स जगतामाद्यः स प्रसीदतु मेऽव्ययः ॥२५॥
तस्मान्नृपेंद्र हरिपौत्र मनोमयं च
सर्वं विहाय जगतश्च सुखं च दुःखम् ॥
मोक्षप्रदं सुरवरं किल सर्वदं त्वं
द्वारावतीनरपतिं भज कृष्णचंद्रम् ॥२६॥
इति कृष्णस्य हरेश्च वृत्तसारं
कथयति याश्च शृणोति भक्तियुक्तः ॥
स विमलमतिरेति नात्ममोहं

भवति च संस्मरणेषु भक्तियोग्यः ॥२७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
वैराग्यकथनं नाम त्रयोविंशोऽध्यायः ॥२३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २४

https://sa.wikisource.org/s/wg2

अनिरुद्धस्य राजपुरविजयम् -

गर्ग उवाच -

इतीदं वचनं श्रुत्वानिरुद्धस्तु मुदान्वितः ॥

निवेश्य कृष्णपदयोः स्वमनः प्राह तं मुनिम् ॥१॥

गतः शत्रुश्च मे मोहस्त्वद्वाक्येनासिना विभो ॥

अद्य त्वं गच्छ कृष्णस्य पुरीं पुत्रेण संयुतः ॥२॥

तस्य वाक्यं समाकर्ण्य मुदा सांदीपनिर्मुनिः ॥

कृष्णदत्तेन पुत्रेण रथस्थो द्वारकां ययौ ॥३॥

स पुर्यां रामकृष्णाभ्यामादरेण निवासितः ॥

पूजितो यादवैः सर्वैर्भोजेंद्रेण विधानतः ॥४॥

अथ प्रद्युम्नतनयः श्यामकर्णं महोज्ज्वलम् ॥

स्वर्णशृङ्खलया बद्धे मुमोच विजयाय च ॥५॥

हयश्च शीघ्रं प्रव्रजन्नृपेन्द्र

यशो ब्रुवान् राजपुरे गतः सः ॥

यत्रानुशाल्वो नृपतिश्च राज्यं

शाल्वस्य भ्राता कुरुते च नित्यम् ॥६॥

तत्र वै तुरगं प्राप्तमनुशाल्वो यदृच्छया ॥

गृहीत्वा वाचयामास तत्पत्रं च प्रहर्षितः ॥७॥

आभिप्रायं निरीक्ष्यैव तिरश्चीनेन चक्षुषा ॥

स्वसैनिकान्प्रत्युवाच रुषा प्रस्फुरिताधरः ॥८॥

दिष्ट्या दिष्ट्या शत्रवो मे सर्वे चात्र समागताः ॥

घातयिष्यामि तान्सर्वान्यैर्मे भ्राता च मारितः ॥९॥

इत्युक्त्वा सेनया युक्तो निश्चक्राम पुराद्बहिः ॥

अक्षौहिणीभिर्दशभिस्तृणीकृत्य तु यादवान् ॥१०॥

तदैव वृष्णयः सर्वे दृष्ट्वा सेनां समागताम् ॥

बाणवर्षां प्रमुंचंतीं मुमुचुस्ते शरांश्च वै ॥११॥

उभयोः सेनयोर्युद्धं ततः समभवन्मृधे ॥
खड्गैर्बाणैर्गदाभिश्च शक्तिभिर्भिंदिपालकैः ॥१२॥
पलायमानां स्वां सेनामनुशाल्वो महाबलः ॥
वारयित्वा नदन् युद्धे चाजगाम रथेन वै ॥१३॥
तमागतं विलोक्याथ दीप्तिमान्कृष्णनन्दनः ॥
तेन सार्द्धं रणं कर्त्तुं तदैव संमुखोऽभवत् ॥१४॥
दीप्तिमंतं रणे वीक्ष्य धनुषा दशभिः शरैः ॥
तताडामर्षितः सोऽपि द्विपं द्वीपी नखैरिव ॥१५॥
ताडितस्तैः शरौघैस्तु रुधिरोक्षितबाहुना ॥
नीत्वा शरासनं सद्यो बाणाञ्जग्राह रोषतः ॥१६॥
निधाय किल कोदंडे दश बाणान्मुमोच ह ॥
ते शरास्तच्छरीरं वै भित्वा राजन्बहिर्गताः ॥१७॥
यथा तृणगृहं राजन्सहसा पन्नगाशनाः ॥
तैर्बाणैर्निहतो युद्धेऽनुशाल्वो मूर्च्छितोऽभवत् ॥१८॥
तत्रागत्य हरेः पुत्रो भानुः सर्वान् रिपूञ्छरैः ॥
नीहाराभ्रान्भानुरिव छिन्नभिन्नांश्चकार ह ॥२०॥
ततश्च दुद्रुवुः सर्वेऽनुशाल्वस्य तु सैनिकाः ॥
तदैव तस्य मंत्री वै प्रचण्डो ताम रोषतः ॥२१॥
शक्त्या जघान समरे सत्यभामात्मजं नृप ॥
भानोश्च हृदयं भित्त्वा सा विवेश महीतले ॥२२॥
स चापि मूर्च्छितो भूत्वा निपपात रथाद्रणे ॥
स एवं कौतुकं वीक्ष्य सांबस्तत्र रुषा ज्वलन् ॥२३॥
शीघ्रं गृहीत्वा कोदंडमाजगाम रथेन वै ॥
प्रचण्डस्य रथं सांबः सतुरंगं ससारथिम् ॥२४॥
सध्वजं शतबाणैश्च सर्वं चूर्णीचकार ह ॥
रथे भग्ने गदां नीत्वा प्रचण्डो रणदुर्मदः ॥२५॥
आजगाम रिपुं हंतुं पतंग इव पावकम् ॥
आगतं तं विलोक्याथ चन्द्रार्काकारवर्चसा ॥२६॥

शरेणैकेन सांबस्तु जहार तच्छिरो मृधे ॥
हाहाकारस्तदैवासीत्तत्सेनयां नृपेश्वर ॥२७॥
अथोत्थितोऽनुशाल्वस्तु मूर्च्छां त्यक्त्वा मुहूर्ततः ॥
ददर्श मंत्रिणं तत्र सांबेन निहतं मृधे ॥२८॥
निरीक्ष्य रथमारुह्य धन्वी खड्गी च दंशितः ॥
शिलीमुखैश्चतुर्भिश्च सांबस्य चतुरो हयान् ॥२९॥
द्वाभ्यां केतुं त्रिभिः सूतं पंचभिश्च शरासनम् ॥
त्रिंशद्भिश्च शरैर्यानं जघान समरे नृपः ॥३०॥
स छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ॥
रथं चान्यं समारुह्य रेजे जांबवतीसुतः ॥३१॥
ततो गृहीत्वा कोदंडं शतबाणैरमर्षितः ॥
तताड स रिपुं युद्धे सर्पं पक्षैर्यथा विराट् ॥३२॥
यानस्तस्यापि भग्नोऽभूत्तुरंगाः पंचतां गताः ॥
सूतो मृत्युं गतो युद्धेऽनुशाल्वो मूर्च्छितोऽभवत् ॥३३॥
ततस्तत्सैनिकाः सर्वे गृध्रपक्षैः स्फुरत्प्रभैः ॥
आशीविषसमैर्बाणैः सांबं जघ्नू रुषान्विताः ॥३४॥
सांबमेकं रणे वीक्ष्य मधुः कृष्णसुतो रुषा ॥
पारावतसमेनापि हयेनागतवान्मृधे ॥३५॥
साकं सांबेन तान्सर्वान्निस्त्रिंशेन रिपून्खलान् ॥
प्रहरार्द्धेन राजेन्द्र मारयन्विचचार ह ॥३६॥
ततोऽनुशाल्व उत्थाय दृष्ट्वा स्वस्य पराजयम् ॥
सलिलेन शुचिर्भूत्वा हंतुं सर्वान्मनो दधे ॥३७॥
ब्रह्मास्त्रं संदधे रोषान्मयदैत्येन शिक्षितम् ॥
अजानंस्तस्य नाशं च संप्राप्ते प्राणसंकटे ॥३८॥
तस्यापि दारुणं तेजो त्रींल्लोकान्प्रदहन्महत् ॥
चचार ह्यंतरिक्षे च द्वादशादित्यसन्निभम् ॥३९॥
तत्तेजसा दुर्विषहेण सर्वे
संदह्यमाना यदवश्च भीताः ॥

प्राद्युम्निपार्श्वं प्रययुर्ब्रुवन्तो

रक्षस्व दुःखान्नृहरे महात्मन् ॥४०॥

ततः कृत्वाभयं राजन् वीरो रुक्मावतीसुतः ॥

ब्रह्मास्त्रेण तु ब्रह्मस्त्रं जहार प्रधने रुषा ॥४१॥

वह्न्यस्त्रं सोऽपि चिक्षेप वह्निना पूरितं नभः ॥

दह्यमाना च भूस्तत्र ज्वालाभिरिव खांडवम् ॥४२॥

ततोऽनिरुद्धो बलवान् वारुणास्त्रं पुनर्दधे ॥

प्रचंडमेघधाराभिर्वह्निः शीतलतां गतः ॥४३॥

मण्डूकाः कोकिलाश्चैव मयूराः सारसादयः ॥

प्रत्यनंदन्महामेघैर्वर्षां ज्ञात्वा पुनः पुनः ॥४४॥

ततोऽनुशाल्वो मायावी पवनास्त्रं समादधे ॥

दृष्ट्वानिरुद्धो युयुधे पर्वतास्त्रेण सर्वतः ॥४५॥

ततो भारसहस्राढ्यं नीत्वा सोऽपि गदां मृधे ॥

अनिरुद्धं शूरमणीं क्रुद्धो वचनमब्रवीत् ॥४६॥

त्वत्सैन्ये नास्ति राजेंद्र गदायुद्धविशारदाः ॥

यदि चास्ति तर्हि मह्यं तं तु शीघ्रं प्रदर्शय ॥४७॥

इति तद्वाक्यमाकर्ण्य गदाधारी गदो महान् ॥

उवाच चाग्रतो भूत्वानिरुद्धस्य प्रपश्यतः ॥४८॥

अत्र वै बहवः संति सर्वशस्त्रविशारदाः ॥

मानं मा कुरु दैत्येंद्र त्वमेकाकी रणेऽसि हि ॥४९॥

न मन्यसे त्वं मद्वाक्यं मया साकं रणेऽसुर ॥

कुरु पूर्वं गदायुद्धं ततोऽन्यान्द्रष्टुमर्हसि ॥५०॥

इत्युक्त्वा स गदां नीत्वा लक्षभारमयीं दृढाम् ॥

तथानुशाल्वं जघ्ने तु मूर्ध्नि वक्षस्थले नृप ॥५१॥

अनुशाल्वस्तु गदया जघान समरे गदम् ॥

ततोऽन्योन्यं गदाभ्यां च जघ्नतुः क्रोधमूर्च्छितौ ॥५२॥

ततो गदः समुत्थाप्यानुशाल्वं गगनेऽक्षिपत् ॥

भ्रामयित्वा शतगुणं निपपात महीतले ॥५३॥

ततोऽनुशाल्व उत्थाय गृहीत्वा रोहिणीसुतम् ॥
भूमौ ममर्द राजेंद्र तदद्भुतमिवाभवत् ॥५४॥
गदो गजं गृहीत्वैकमनुशाल्वोपरि चाक्षिपत् ॥
तमायांतं गजं नीत्वा चिक्षेप स बलानुजे ॥५५॥
जानुभिर्मुष्टिभिर्घोरैः प्रहारैस्तौ च जघ्नतुः ॥
मर्दितौ तावुभौ मह्यां पतितौ मूर्च्छनां गतौ ॥५६॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे राजपुरविजयो नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २५

अश्वमेधखण्डः - पञ्चविंशोऽध्यायः

बल्वलकृतं अश्वमेधस्य अश्वापहरणम् -

गर्ग उवाच -

एवं दृष्ट्वा तयोर्युद्धं यादवाः परसैनिकाः ॥

ऊचुः परस्परं धन्योऽनुशाल्वस्तु गदो महान् ॥१॥

इति ब्रुवत्सु सर्वेषु गदस्तत्रैव चोत्थितः ॥

क्व गतः क्व गतः शत्रुर्हत्वा मां च ब्रुवन् रणात् ॥२॥

ततोऽनुशाल्वं हस्तेन गृहीत्वाऽऽकृष्य रोषतः ॥

अनिरुद्धस्य निकटे पातयामास वेगतः ॥३॥

पतितं मूर्च्छितं दृष्ट्वा ह्यनिरुद्धस्त्वधोमुखम् ॥

कारयामस चैतन्यं व्यजनैः सलिलेन च ॥४॥

तदैव स प्रबुद्धोऽभूदनुशाल्वोऽसुरेश्वरः ॥

दृष्ट्वाग्रे सुन्दरं सोऽपि कृष्णपौत्रं घनप्रभम् ॥५॥

नत्वा प्रत्याह वचनं त्वं तु मे प्राणरक्षकः ॥

अनिरुद्ध हरेः पौत्र अपराधं क्षमस्व मे ॥६॥

ॐ नमो वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ॥

प्रद्युम्नाय नमस्तुभ्यमनिरुद्धाय ते नमः ॥७॥

गृहाण वै तुरङ्गं तमहं यास्यामि पालयन् ॥

इत्युक्त्वा स्वपुरं गत्वा ददौ तस्मै तुरंगमम् ॥८॥

अयुतं हस्तिनां चैव हयानां नियुतं तथा ॥

अर्द्धलक्षं रथानां च शिबिकानां सहस्रकम् ॥९॥

उष्ट्राणां हि सहस्रं च गवयानां सहस्रकम् ॥

पंजरे संस्थितानां च सिंहानां द्विसहस्रकम् ॥१०॥

मृगयासारमेयाणां सहस्रं नृपसत्तम ॥

शिबिराणां सहस्रं च शिञ्जिनां नियुतं तथा ॥११॥

जवनिकानामयुतं धेनूनां लक्षमेव च ॥

सहस्रभारं स्वर्णानां रजतानां चतुर्गुणम् ॥१२॥

मुक्तानां भारमेकं चानिरुद्धाय ददौ नृपः ॥
अनिरुद्धस्ततस्तस्मै मणिहारं ददौ मुदा ॥१३॥
अनुशाल्वः स्वराज्ये तु कृत्वा वै सचिवं वरम् ॥
यादवैः सहितः सोऽपि देशानन्याञ्जगाम ह ॥१४॥
ततो विमुक्तस्तुरगो मणिकांचनभूषितः ॥
देशानन्यान् वीरयुक्तान्पश्यन्बभ्राम भूपते ॥१५॥
अनुशाल्वं जितं श्रुत्वा यौवनाश्चं च भीषणम् ॥
राजानोऽन्ये मंडलेशाः प्राप्तं न जगृहुर्हयम् ॥१६॥
इत्येवं भ्रमतस्तस्य तुरगस्य विशां पते ॥
मासाश्च प्रगताः षड्वै तादृशाश्चावशेषिताः ॥१७॥
हयो मणिपुरेशेन गृहीतश्च विमोचितः ॥
तथा रत्नपुरेशेन हयनिरुद्धभयान्नृप ॥१८॥
राष्ट्रान्सर्वानशूरांश्च विहाय तुरगोत्तमः ॥
ययौ प्राचीं दिशं राजन्बल्वलो यत्र दैत्यराट् ॥१९॥
सोऽपि दैत्यो हयस्यापि वार्तां श्रुत्वा च नारदात् ॥
यज्ञं शीघ्रं नाशयित्वा नैमिषाच्चाजगाम ह ॥२०॥
स्थितं त्रिवेण्यां सलिलं पिबंतं
प्रयागतीर्थे क्रतुवाहनं च ॥
विलोक्य राजन्किल बल्वलाख्यो
जग्राह शीघ्रं हयगणय्य कृष्णम् ॥२१॥
तदैव वृष्णयः सर्वे दंडकं च व्यलोकयन् ॥
चार्मण्वतीं समुत्तीर्य चित्रकूटं समाययुः ॥२२॥
रामक्षेत्रे च दानानि कृत्वाश्वं चावलोकयन् ॥
तस्यापि पृष्ठतो लग्ना आजग्मुस्तीर्थवासवम् ॥२३॥
ददृशुस्तत्र तुरगं सपत्रं यदुसत्तमाः ॥
गृहीतं स्वबलाद्राजन्नसुरेण दुरात्मना ॥२४॥
ततस्ते बल्वलं दृष्ट्वा नीलांजनचयोपमम् ॥
योजनद्वयमुच्चांगमुग्रमंगारलोचनम् ॥२५॥

तप्तताम्रशिखाश्मश्रुदंष्ट्रोग्रभ्रुकुटीमुखम् ॥
ब्रह्मद्रुहं ललज्जिह्वं गजायुतसमं बलम् ॥२६॥
तमूचुर्यादवा रोषात्स्फुरिताधरपल्लवाः ॥
कस्त्वं यज्ञपशुं नीत्वा ह्यस्माकं च क्व यास्यसि ॥२७॥
तस्मान्मोचय तं शीघ्रं न चेद्धन्मो रणे च त्वाम् ॥
इति श्रुत्वासुरश्चाह वचः शृणुत मे नराः ॥२८॥
बल्वल उवाच -
अहं तु बल्वलो दैत्यो देवानां दुःखदायकः ॥
यस्याग्रे मानुषाः सर्वे भवंति भयविह्वलाः ॥२९॥
इति श्रुत्वा च यदवो जघ्नुर्बाणैश्च बल्वलम् ॥
स हतस्तैश्च सहसा सहयोऽन्तर्दधे नृप ॥३०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
बल्वलेन तुरगहरणं नाम पंचविशोऽध्यायः ॥२५॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २६

https://sa.wikisource.org/s/wg3

अश्वमेधखण्डः - षड्विंशोऽध्यायः

अश्वान्वेषणे यादवसैन्यस्य उपद्वीपगमनम् -

गर्ग उवाच -

अथ सर्वे यदुगणा गते क्रतुपशौ नृप ॥

शोकं चक्रुः क्व गच्छामः करिष्यामश्च किं भुवि ॥१॥

न तत्प्रतिविधिं सर्वेऽनिरुद्धाद्या विदुस्ततः ॥

तदा नारदरूपी वै भगवानागमन्नृप ॥२॥

तमागतं मुनिं दृष्ट्वाऽनिरुद्धो यादवैर्वृतः ॥

पूजयित्वासने स्थाप्य प्रीतः प्राह मुनीश्वरम् ॥३॥

अनिरुद्ध उवाच -

भगवन् यज्ञतुरगो बल्वलेन दुरत्मना ॥

नीतः कुत्र गतः सर्वं वद मे वदतां वर ॥४॥

त्वं पर्यटन्नर्क इव त्रिलोकीं दिव्यदर्शनः ॥

अन्तश्चरो वायुरिव ह्यात्मसाक्षी च सर्ववित् ॥

तस्मात्कथय सर्वं मे श्रुत्वा सोऽप्याह माधवम् ॥५॥

नारद उवाच -

राजंस्तव तुरंगो वै बल्वलेन निवेशितः ॥६॥

उपद्वीपे पांचजन्ये सिंधुमध्ये नृपेश्वर ॥

मृते मित्रे च शकुनौ यादवानां वधाय च ॥७॥

सुतलाच्च समाहूय दैत्यवृन्दान्महासुरः ॥

राज्यं करोति तत्रापि शिवस्य वरदर्पितः ॥८॥

इति श्रुत्वानिरुद्धस्तु वचः प्रोवाच शंकितः ॥

अनिरुद्ध उवाच -

तस्मै चन्द्रललामेन किं दत्तं प्रवरं वरम् ॥९॥

तन्ममाख्याहि देवर्षे कस्मात्संतोषितोऽभवत् ॥

ततो बभाषे स मुनिः शृणु राजन् वचो मम ॥१०॥

कैलासे चैकदा दैत्यो ह्येकपादेन संस्थितः ॥

वर्षद्वादशपर्यंतं तपश्चक्रे सुदारुणम् ॥११॥
ततश्च तोषितो देवो वरं ब्रूहीत्युवाच ह ॥
तच्छ्रुत्वा स उवाचाथ सदाशिव नमोऽस्तु ते ॥१२॥
महामृधे च मां देव पालयस्व कृपानिधे ॥
तथास्तु चोक्त्वा देवस्तु तत्रैवांतर्दधे नृप ॥१३॥
स दैत्यो पांचजन्यो वै राज्यं चक्रे बलात्ततः ॥
स्वतस्तुभ्यं न तुरगं विना युद्धेन दास्यति ॥१४॥
अनिरुद्धस्तु प्रोवाच हत्वा दुष्टं च बल्वलम् ॥
ससैन्यं च मुनिश्रेष्ठ मोचयिष्ये तुरंगमम् ॥१५॥
स शिवस्य वरेणापि यदि युद्धं करिष्यति ॥
न पालयिष्यति मृधे शिवः कृष्णद्विषं खलम् ॥१६॥
इत्युक्त्वा चानिरुद्धो वै प्रयाणार्थे जयाय च ॥
यादवेभ्यश्च सर्वेभ्यः सहसाऽऽज्ञां चकार ह ॥१७॥
ततोऽनुज्ञाप्य देवर्षिः युद्धकौतुकसंयुतः ॥
ययौ चाकाशमार्गेण तत्र स्थानं नृपेश्वर ॥१८॥
तदैव यादवाः सर्वे सज्जीभूता रुषान्विताः ॥
स्नात्वा कृत्वा च दानानि तीर्थराजे विधानतः ॥१९॥
उपद्वीपं ययू राजन् रथिभिश्च गजैर्हयैः ॥
द्विलक्षा मार्गकाराश्च मार्गं चक्रुर्दिने दिने ॥२०॥
भिंदिपालैश्च सर्वत्र सेनायाः पूर्वमेव हि ॥
सुखेन यत्र गच्छंति गजवाजितुरंगमाः ॥२१॥
पदातयश्च राजेंद्र मार्गे निष्कण्टके त्वरम् ॥
इत्थं तु यदुसेनायाः शेषो भारेण पीडितः ॥
इति होवाच मनसि किं बभूव धरातले ॥२२॥
अनिरुद्धोऽग्रतो भूत्वालक्षितः प्रययौ नृप ॥२३॥
हयरक्षापदेशाद्वै नाशयन्निव पापिनः ॥
यत्र यत्र गतो राजन्हयस्यार्थे च कार्ष्णिजः ॥२४॥
तत्र तत्रोपशृण्वानः श्रीकृष्णस्य यशोऽखिलम् ॥

श्लाघां ये वै करिष्यंति गोविंदबलदेवयोः ॥२५॥

ददौ तेभ्यश्च रत्नानि वस्त्राण्याभरणानि च ॥

यत्किंचित्तस्य सैन्येषु वसुमात्रमनुत्तमम् ॥२६॥

तत्सर्वमददात्प्रीतः कृष्णगाथाहृताशयः ॥

इत्थं शृण्वन्हरेर्गाथां काशीं पश्यन्गयां तथा ॥२७॥

कुर्वन्दानानि राजेन्द्र काष्ठां प्राचीं जगाम सः ॥

इत्थं भयंकरीं सेनां यादवानां विलोक्य च ॥२८॥

गिरिव्रजपुराधीशः सहदेवस्तु शंकितः ॥

भूत्वा कृतांजलिर्नीत्वा रत्नानि विविधानि च ॥२९॥

अनिरुद्धस्य पदयोः पपात भयविह्वलः ॥

अनिरुद्धस्ततस्तस्मै रत्नमालां ददौ मुदा ॥३०॥

राज्ये कृत्वा च तं शीघ्रं शरणागतवत्सलः ॥

समन्वितो वृष्णिवरैर्जगाम कपिलाश्रमम् ॥३१॥

स्नात्वा च तत्रैव यदुप्रवीरो
  भागीरथीसागरसंगमे च ॥
विलोक्य सिद्धं कपिलं मुनीद्रं
  ससेनया सोऽपि नमश्चकार ॥३२॥

तत्रस्थानाद्दक्षिणस्यां सिंधुतीरे च तस्य वै ॥

बभूवुः शिबिरा राजन्नुच्चाः प्रासादसन्निभाः ॥३३॥

शिबिरेष्वनिरुद्धाद्या यादवास्तत्र सानुगाः ॥

चक्रुर्निवासं राजेन्द्र शूराः सर्वे जयैषिणः ॥३४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
तुरगार्थमुपद्वीपगमनं नाम षड्विशोऽध्यायः ॥२६॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २७


< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - सप्तविंशोऽध्यायः

यादवगणकृतं सेतुबन्धनम् -

गर्ग उवाच -

अथानिरुद्धो यदुराट् प्रातःकाले विशां पते ॥

उद्धवं तु समाहूय प्राह गंभीरया गिरा ॥१॥

कति दूरं पांचजन्यं तन्ममाख्याहि सत्तम ॥

यस्मिन्मदीयो तुरगो नीतो दैत्येन वर्त्तते ॥२॥

इत्युदाहृतमाकर्ण्य मंत्री कृष्णसुहृत्सखः ॥

मनसा कृष्णपादाब्जं स्मृत्वा प्रोवाच माधवम् ॥३॥

प्रभो सर्वज्ञ भगवन्नहं त्वद्वाक्यगौरवात् ॥

कथयिष्यामि लोकेश यथा मार्गे श्रुतं तथा ॥४॥

त्रिंशद्योजनविस्तीर्णात्सागरात्पारमेव च॥

उपद्वीपं पांचजन्यं दक्षिणेऽस्ति नृपेश्वर ॥५॥

उद्धवस्य वचः श्रुत्वानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥

बली धैर्यधरः क्रुद्धो प्राहेदं यदुपुंगवान् ॥६॥

अनिरुद्ध उवाच -

अहं यास्यामि पारं वै तस्माद्यादवसत्तमाः ॥

सेतुं कुरुत शीघ्रं तु सागरस्य शरैरपि ॥७॥

इति तद्वचनं श्रुत्वा यादवा युद्धकोविदाः ॥

सागरे मुमुचुर्बाणान्प्रहसंतः परस्परम् ॥८॥

ततः सर्वे जलचरास्तीक्ष्णबाणैः प्रताडिताः ॥

कोलाहलं प्रकुर्वंतो दुद्रुवुस्ते चतुर्दिशम् ॥९॥

न केषां प्रगता बाणाः पारं वै सागरस्य च ॥

इति वै कथितं वाक्यं खस्थेन च सुरर्षिणा ॥१०॥

तदाक्रूरो हृदीकश्च सात्यकिश्चोद्धवो बली ॥

कृतवर्मा सारणश्च युयुधानादयो नृप ॥११॥

हेमांगद इंद्रनीलोऽनुशाल्वाद्याश्च भूपते ॥

गतमाना बभूवुर्वै नारदोक्तं निशम्य च ॥१२॥
ततोऽनिरुद्धो बलवान्स्मरन्कृष्णपदांबुजम् ॥
प्रतिशार्ङ्गं गृहीत्वा वै दिव्यान्बाणान्मुमोच ह ॥१३॥
ततो दृष्ट्वा ऋषिः प्राह हयनिरुद्धशिलीमुखाः ॥
पारं गत्वा समुद्रस्य विविशुस्ते च तत्तटम् ॥१४॥
इति श्रुत्वा ऋषेर्वाक्यं सांबादीप्तिमदादयः ॥
मुमुचुस्ते शरान् राजंस्तेषां पारं गताः शराः ॥१५॥
शरेषु च शरा राजन्कोटिशः कोटिशः किल ॥
विविशुर्वीक्ष्य सर्वेऽपि धन्विनो विस्मयं गताः ॥१६॥
चक्रुः सेतुं च ते सर्वे त्रिंशद्योजनलंबितम् ॥
दृढं जलाच्चांतरिक्षमेकयोजनविस्तृतम् ॥१७॥
बद्ध्वा ततश्च ते सेतुं चतुर्भिः प्रहरैरपि ॥
अनिरुद्धादयो रात्रौ सुषुपुः शिबिरेषु वै ॥१८॥
तस्माद्वै पुत्रपौत्राणां कृष्णस्य परमात्मनः ॥
शूराणां कृष्णबिंबानां किं बलं कथयाम्यहम् ॥१९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
सेतुबंधनं नाम सप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २८

अश्वमेधखण्डः - अष्टाविंशोऽध्यायः

दैत्यगणानां अनिरुद्धेन सह युद्धमन्त्रणा -

गर्ग उवाच -

कृत्वा तु शौचादिकमेव कर्म

प्रभातकाले यदुनन्दनश्च ॥

जगाम पारं यदुभिश्च सिंधो

रामो यथा वै कपिभिर्नृपेन्द्र ॥१॥

ददृशुस्तत्र ते गत्वानिरुद्धाद्याश्च यादवाः ॥

उपद्वीपं पांचजन्यं शतयोजनविस्तृतम् ॥२॥

राजते तत्र राजेन्द्र नाम्ना वै चासुरी पुरी ॥

विंशद्योजनविस्तीर्णा दैत्यवृन्दसमाकुला ॥३॥

पुन्नागैर्नागचंपैश्च तिलकैर्देवदारुभिः ॥

अशोकैः पाटलैराम्रैर्मंदारैः कोविदारकैः ॥४॥

निंबुजंबूकदंबैश्च प्रियालपनसैस्तथा ॥

सालैस्तालैस्तमालैश्च मल्लिकाजातियूथिकैः ॥५॥

नीपैः कदंबैर्बकुलैश्चंपकैर्मदनाभिधैः ॥

शोभिता नगरी रम्या रत्नप्रासादसंयुता ॥६॥

यदून्समागताञ्छ्रुत्वा मयं मायाविनं खलः ॥

प्रेषयामास गणितुं यादवानां महात्मनाम् ॥७॥

स चापि शुकरुपेण गत्वा दृष्ट्वा यदूत्तमान् ॥

आगत्य स्वपुरीमध्ये बल्वलं विस्मितोऽब्रवीत् ॥८॥

मय उवाच -

कः करिष्यति संख्यां वै वृष्णीनां बलिनां नृप ॥

नियुतानां च नियुतकोटिनाऽऽस्ते स कार्ष्णिजः ॥९॥

सेतुं कृत्वा शरैः सिन्धोः प्राप्ताः सर्वे तवोपरि ॥

तेषां पश्य बलं राजन्देवविस्मयकारकम् ॥१०॥

सागरस्य शरैः सेतुं न दृष्टं न श्रुतं कृतम् ॥

वृद्धेन च मया राजंस्त्वदग्रेऽद्य विलोकितम् ॥११॥
राघवेण पुरा सेतुं पाषाणैर्द्रुमवेष्टितम् ॥
स्वनाम्नश्च प्रतापेन लंकाया निकटे कृतम् ॥१२॥
तत्सर्वं च मया दृष्टमद्य दृष्टं हि चाद्भुतम् ॥
श्रीकृष्णेन पुरा राजन्कंसाद्याः शकुनादयः ॥१३॥
मारिताः संगरे दैत्या नृपाः सर्वे विनिर्जिताः ॥
कृष्णस्तु भगवान्साक्षाद्ब्रह्मणा प्रार्थितः पुरा ॥१४॥
गोलोकादागतो भूमौ भक्तानां रक्षणाय च ॥
अकृतानां च नाशाय कुशस्थल्यां विराजते ॥१५॥
तस्माद्यदूत्तमाः सर्वेऽनिरुद्धाद्या महाबलाः ॥
भीषणं च बकं जित्वा ह्यन्याञ्जित्वात्र चागताः ॥१६॥
पुत्राः पौत्राश्च कृष्णस्य ज्ञातयश्च यदूत्तमाः ॥
आकाशं जेतुमिच्छंति का वार्ता भूतलस्य च ॥१७॥
अनिरुद्धाय तस्माद्वै तुरगं देहि बल्वल ॥
दैत्यानां हतशेषाणां कुलकौशल्यहेतवे ॥१८॥
ततोऽनिरुद्धाय हयं च दत्वा-
सुरद्विषां वै सुखहेतवे च ॥
श्रीकृष्णचंद्रं प्रभजंश्च भुंक्ष्व
राज्यं स्वकीयं तपसा नु लब्धम् ॥१९॥
एवं शुभैश्च वचनैर्बोध्यमानोऽपि बल्वलः ॥
निःश्वस्योवाच रोषेण मयं कृष्णपराङ्मुखः ॥२०॥
बल्वल उवाच -
विना युद्धेन त्वं दैत्य कथं भीतो भविष्यसि ॥
वदिष्यसि ममाग्रे त्वं शूरहास्यकरं वचः ॥२१॥
त्वं बुद्धिबलहीनश्च वृद्धत्वाच्छठतां गतः ॥
तस्मात्त्वदीयं वचनं नाहं गृह्णामि सांप्रतम् ॥२२॥
यदि कृष्णो हरिः साक्षादेते कृष्णस्य वंशजाः ॥
ममाग्रे शिवभक्तस्य किं करिष्यंति पौरुषम् ॥ २३॥

भयं मा कुरु तस्मात्वं मायाः कुत्र गतास्तव ॥
अहं तवाश्रयेणापि युद्धं कर्तुं व्रजामि वै ॥२४॥
अनिरुद्धो महाशूरः शूराः किं न वयं स्मृताः ॥
स्थिते मयि महीमध्ये कोऽयं गर्वोऽभवन्महत् ॥२५॥
फलं गर्वस्य प्राप्नोतु मम निर्मुक्तसायकैः ॥
अद्य मे निशिता बाणा अनिरुद्धं च मानिनम् ॥२६॥
प्रकुर्वंति रणे दैत्य रक्तांगं छिन्नकंचुकम् ॥
यथा किंशुकवृक्षं वै वसंतदिवसाः किल ॥२७॥
दारयंतु कपोलानि नाराचा मम हस्तिनाम् ॥
हयान्पश्यंतु शतशो रुधिरौघपरिप्लुतान् ॥२८॥
पिबंतु योगिनीवृंदा रुधिराणि नृमस्तकैः ॥
काली भवतु संतुष्टा मद्वैरिक्रव्यभक्षणैः ॥ २९॥
मम बाहुबलं सर्वे पश्यंतु सुभटाः किल ॥
महाकोदंडनिर्मुक्तभल्लकोटीर्विमुंचतः ॥३०॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य मयो मायी महामतिः ॥
जानन्कृष्णस्य माहात्म्यं मदांधं चेदमब्रवीत् ॥३१॥
मय उवाच -
यदा विजेष्यसि रणे कृष्णपुत्रांश्च यादवान् ॥
आगमिष्यति श्रीकृष्णो जेतुं त्वां वा बलश्च वै ॥३२॥
इति श्रुत्वा महादैत्यः सत्यं हितकरं वचः ॥
कालपाशेन संबद्धो न जग्राह रुषा ज्वलन् ॥३३॥
बल्वल उवाच -
ममारी रामकृष्णौ च शत्रवो वृष्णयश्च मे ॥
तान्सर्वान्मारयिष्यामि यैर्मे मित्राश्च मारिताः ॥ ३४॥
हत्वा च यादवानत्र पश्चाद्यज्ञं करोम्यहम् ॥
तस्य दिग्विजयेनापि विजेष्यामि हरेः पुरीम् ॥३५॥
मय उवाच -
मानं मा कुरु दैत्येन्द्र कालरूपसस्तुरंगमः ॥

प्राप्तस्तव पुरे हंतुं हतशेषान्महासुरान् ॥३६॥

अनिरुद्धशराः सर्वे सद्यस्तव पुरीं नृप ॥

छिन्नां भिन्नां शूरहीनां करिष्यंति न संशयः ॥३७॥

हिरण्याक्षादयो दैत्या रावणाद्या निशाचराः ॥

मारिता येन सः कृष्णो जातो यदुकुले श्रुतम् ॥३८॥

किंचिद्राज्यस्य मानेन त्वं न जानासि बल्वल ॥

प्रयच्छ तुरगं तस्मै न युद्धसमयोऽस्ति हि ॥३९॥

बल्वल उवाच -

अहं जानामि त्वद्वार्तां युद्धं तैर्न करिष्यसि ॥

अनिरुद्धं गच्छ तस्मात्त्वं विभीषणवत्किल ॥४०॥

गर्ग उवाच -

बल्वलस्य वचः श्रुत्वा मयो मायाविदां वरः ॥

प्रतिव्योढुं तत्र दुखमिदमेवान्वपद्यत ॥४१॥

वैरभावेन पूर्वं वै वैकुण्ठं बहवो गताः ॥

निशाचराश्च दैत्याश्च तं भावं यः करोति हि ॥४२॥

इत्थं विचार्य सहसा स उवाच महासुरम् ॥

मय उवाच -

अद्य त्वां च महावीरं न निषेधं करोम्यहम् ॥४३॥

युद्धं कुरु रणे गत्वा यदून्मारय सायकैः ॥

अहमेव करिष्यामि युद्धं त्वद्वाक्यतो मृधे ॥

इत्युक्त्वा वचनं सोऽपि विरराम प्रहर्षयन् ॥४४॥

ऊर्ध्वकेशो नदः सिंहः कुशाम्बाद्याश्च मंत्रिणः ॥

ऊचुः प्रकुपिताः सर्वे चत्वारो बल्वलं नृप ॥४५॥

मंत्रिण ऊचुः

पूर्वं वयं गमिष्यामो हंतुं सर्वान् यदूत्तमान् ॥

बहुभिर्दिवसै राजन्संग्रामं न कृतं यतः ॥४६॥

चिन्तां मा कुरु राजेन्द्र मयदैत्येन संयुतः ॥

क्षणेन मारयिष्यामो कोटिशः कोटिशो नरान् ॥४७॥

गर्ग उवाच -

तेषां भाषितमाकर्ण्य बल्वलस्तु मुदान्वितः ॥
चकाराज्ञां नृपश्रेष्ठ रणार्थे रणकोविदः ॥४८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
दैत्यमन्त्रवर्णनं नामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥२८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः २९

https://sa.wikisource.org/s/wff

अश्वमेधखण्डः - एकोनत्रिंशोऽध्यायः

यादवानां असुरगणैः सह युद्धम् -

श्रीगर्ग उवाच -

अथ युद्धाय राजेंद्र चत्वारः किल मंत्रिणः ॥
दैत्यकोटिसमायुक्ता निर्जग्मुर्दंशिताः पुरात् ॥१॥
सर्वे हि धन्विनः शूरा विद्याधरसमाः किल ॥
खड्गैः शूलैर्गदाभिश्च परिघैर्मुद्गरैर्नृप ॥२॥
एकघ्नीभिर्दशघ्नीभिः शतघ्नीभिर्भुशुण्डिभिः ॥
कुंतैश्च भिंदिपालैश्च चक्रसायकशक्तिभिः ॥३॥
संयुताः सर्वशस्त्रैश्च लौहकंचुकमंडिताः ॥
रथैर्गजैस्तुरंगैश्च गवयैर्महिषैर्मृगैः ॥४॥
उष्ट्रैः खरैः सूकरैश्च वृकैः सिंहैश्च क्रोष्टुभिः ॥
महागृध्रैः शंखचिल्लैर्मकरैश्च तिमिंगिलैः ॥५॥
एतैश्च वाहनै राजन्संयुक्ता रणकर्कशाः ॥
शंखदुंदुभिनादेन वीराणां गर्जनेन च ॥६॥
शतघ्नीनां च शब्देन चचाल वसुधा भृशम् ॥
इत्थं भयंकरीं सेनामसुराणां विलोक्य च ॥७॥
भयं प्रापुः सुराः सर्वे महेन्द्रधनदादयः ॥
यादवास्तेऽपि बलिनो निर्जिता यैश्च भूः पुरा ॥८॥
विषण्णमनसोऽभूवन्दैत्यसेनां निरीक्ष्य च ॥
प्रद्युम्नेन राजसूये चंद्रावत्यां पुरा नृप ॥९॥
यादवेभ्यः प्रकथितं यन्नीतिर्धैर्यवर्द्धनम् ॥
तत्सर्वं कथयामास यदुभ्यः कार्ष्णिजः पुनः ॥१०॥
गर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा च यदवः शस्त्राणि जगृहुस्त्वरम् ॥
मृत्युं वरं मन्यमाना विजयाच्च पलायनात् ॥११॥
ततः समभवद्युद्धं दैत्यानां यदुभिः सह ॥

पांचजन्ये च लंकायां रक्षसां कपिभिर्यथा ॥१२॥
रथिनो रथिभिस्तत्र पत्तिभिः पत्तयो मृधे ॥
हया हयैरिभाश्चेभैर्युयुधुस्ते परस्परम् ॥१३॥
केचिद्वै दंतिनो मत्ताः शुण्डादण्डैरितस्ततः ॥
जघ्नू रथांस्तुरंगांश्च वीरान्राजन्महामृधे ॥१४॥
शुण्डादण्डैः संगृहीत्वा रथान्साश्वान्ससारथीन् ॥
निपात्य भूमावुत्थाप्य गगने चिक्षिपुर्बलात् ॥१५॥
कांश्चिन्ममर्दुः पादाभ्यां संविदार्य करैर्दृढैः ॥
साक्षताश्च गजा राजन्प्रधावंतो रणांगणात् ॥१६॥
तुरगास्तत्र धावंतः सवीरास्ते नृपेश्वर ॥
उल्लंघयंतश्च रथान्प्रोत्पतंतो गजान्प्रति ॥१७॥
अंबष्ठं गजिनं युद्धे मर्द्दयंतश्च सिंहवत् ॥
उत्पतंतश्च तुरगा गजवृंदं महाबलाः ॥१८॥
असिप्रहारं कुर्वंतो विदार्य च रिपून्बहून् ॥
वाजिपृष्ठे न दृश्यंते ते दृश्यंते नटा इव ॥१९॥
केचिद्वीरास्तु खड्गैश्च द्विधाकुर्वंस्तुरंगमान् ॥
केचिद्दंतान्संगृहीत्वा कुम्भेषु करिणां गताः ॥२०॥
तुरगस्थाः केऽपि बलं संविदार्य विनिर्गताः ॥
खड्गवेगैः कंजवनं लीलाभिर्वायवो यथा ॥२१॥
बभूव तुमुलं युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥
बाणैर्गदाभिः परिघैः खड्गैः शूलैश्च शक्तिभिः ॥२२॥
युद्धे गजाश्च गर्जंति हर्षंति तुरगा भृशम् ॥
हाहा वीराः प्रकुर्वंति नदंति रथनेमयः ॥२३॥
सैन्यपादरजोवृन्दैरंधीभूतं नभोऽभवत् ॥
तत्र स्वीयो न पारक्यो दृश्यते च मृधांगणे ॥२४॥
परस्परं च बाणौघैः केचिद्वीरा द्विधा कृताः ॥
तिर्यग्भूता रथा युद्धे निपेतुः पादपा इव ॥
वीरोपरि गता वीरा हयोपरि हयाश्च वै ॥२५॥

उत्पेतुस्तत्र शूराणां कबंधाश्च भयंकराः ॥
पातयंतो खड्गहस्ता हयान् वीरान्महारणे ॥२६॥
हस्तिनां भिन्नकुंभानां मौक्तिका निपतन्ति खात् ॥
शस्त्रांधकारे प्रधने रात्रौ तारागणा इव ॥२७॥
ततश्च सेनयोर्मध्ये रुधिराणां नदी ह्यभूत् ॥
वेतालाः शिवमालार्थं जगृहुस्ते शिरांसि च ॥२८॥
मृगेंद्रस्था महाकाली डाकिनीभिः समागता ॥
कपालेनापि रुधिरं पिबंती दृश्यते मृधे ॥२९॥
डाकिन्यो रुधिरं तप्तं पाययंत्यः सुतान्मृधे ॥
मारोदीरिति वादिन्यो नेत्राण्यपि तदा मृजन् ॥३०॥
विद्याधर्यस्त्वंबरस्था गंधर्व्योऽप्सरसस्तथा ॥
क्षत्रधर्मस्थिताञ्छूरान्वव्रिरे देवरूपिणः ॥३१॥
परस्परं कलिरभूत्तासां पत्यर्थमंबरे ॥
ममानुरूपो नायं व इति विह्वलचेतसाम् ॥३२॥
केऽपि शूरा धर्मपरा रणाद्राजन्न चालिताः ॥
जग्मुस्ते वैष्णवं लोकं भित्वा तपनमंडलम् ॥३३॥
केचिद्वीरा महायुद्धं दृष्ट्वा युद्धात्पलायिताः ॥
तप्तबालुकमार्गेण जग्मुस्ते निरयं नृप ॥३४॥
एवं दैत्यान्महावीराञ्जघ्नुः सर्वे यदुत्तमाः ॥
तथा यदून्महायुद्धे नानाशस्त्रैश्च दानवाः ॥ ३५॥
रणे मृत्युं गताः सर्वे राजन्दैत्याश्च कोटिशः ॥
तथा मृत्युं गता युद्धे यादवाश्च सहस्रशः ॥३६॥
बाणांधकारे संजातेऽनिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
ऊर्ध्वकेशेन युयुधे यथा वृत्रेण वासवः ॥३७॥
नंदेन च गदो राजन्सिंहेन वृक एव च ॥
कुशांबेन च सांबो वै युयुधे रणमण्डले ॥३८॥
एवं परस्परं युद्धं बभूव तुमुलं महत् ॥
ऊर्ध्वकेशस्तदा राजन्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥३९॥

कार्ष्णिजं ताडयामास नाराचैर्दशभिर्मृधे ॥
तान्प्रचिच्छेद भगवान्धन्वी रुक्मावतीसुतः ॥४०॥
ऊर्ध्वकेशः पुनस्तस्य कवचे सायकान्दश ॥
निचखान स्वर्णपुंखान्भित्वा वर्म तनौ गतान् ॥४१॥
चतुर्भिश्च शरैस्तस्य जघान चतुरो हयान् ॥
चिच्छेद बाणैर्विंशद्भिः कोदंडं सगुणं परम् ॥४२॥
अनिरुद्धस्य राजेंद्र बल्वलस्यानुगो बली ॥
अनिरुद्धस्तु तं त्यक्त्वा रथं चान्यं समारुहत् ॥४३॥
शक्रदत्तं नृपश्रेष्ठ प्रतिशार्ङ्गधरो महान् ॥
कृष्णदत्ते च कोदंडे शरमेकं निधाय च ॥४४॥
तद्रथे निचखानाथ रुषाढ्यो हस्तलाघवात् ॥
सायकस्तद्रथं नीत्वा भ्रामयित्वा घटीद्वयम् ॥४५॥
गगनात्पातयामास काचपात्रं यथार्भकः ॥
अंगारवद्रथस्तस्य विशीर्णोऽभूद्धयाश्च वै ॥४६॥
ससूताश्च नृपश्रेष्ठ पंचतां प्रापुरग्रतः ॥
ऊर्ध्वकेशस्तु पतनान्मूर्च्छितोऽभूद्रणांगणे ॥४७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
यादवासुरसंग्रामवर्णनं नामैकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥२९॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३०


< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - त्रिंशोऽध्यायः

ऊर्ध्वकेश-नदासुरवधम् -

गर्ग उवाच -

तदोत्थितश्चोर्ध्वकेशो रथं चान्यं समाश्रितः ॥

अनिरुद्धस्य संग्रामे यावदायाति संमुखम् ॥१॥

तावद्बभञ्ज निशितैर्नाराचैस्तद्रथं पुनः ॥

स भग्नं स्यंदनं दृष्ट्वा पुनरन्यं समाश्रितः ॥२॥

सोऽपि भग्नः शरैराशु कार्ष्णिजेन रणे नृप ॥

एवं नव रथा भग्ना ऊर्ध्वकेशस्य वै रणे ॥३॥

ततः क्रुद्धो रणे दैत्यः शक्तिं चिक्षेप सत्वरम् ॥

दृष्ट्वा तामागतां वीरो नाराचैर्दशधाच्छिनत् ॥४॥

ऊर्ध्वकेशस्तदा संख्ये स्थित्वा रुक्ममये रथे ॥

आजगाम स वेगेनानिरुद्धं प्रतियोधितुम् ॥५॥

कार्ष्णिजं पंचभिर्बाणैस्ताडयामास हर्षितः ॥

शरैस्तैर्निहतः सोऽपि कश्मलं परमं गतः ॥६॥

संक्रुद्धो धनुरुद्यम्य चित्रवाजाञ्छरान्दश ॥

मुमोच हृदये तस्य सहसा हस्तलाघवात् ॥७॥

शरास्ते पपुरेतस्य रुधिरं बहुदारुणाः ॥

पीत्वा पेतुर्यथा भूमौ कूटसाक्ष्यस्य पूर्वजाः ॥८॥

ऊर्ध्वकेशः पुनः क्रुद्धः तिष्ठ तिष्ठेति च ब्रुवन् ॥

बाणैस्तु दशसंख्यैश्च तताड तस्य मूर्धनि ॥९॥

सायकास्तेऽनिरुद्धस्य ह्युष्णीषे परिनिष्ठिताः ॥

विराजन्ते स्म राजेन्द्र दशशाखास्तरोरिव ॥१०॥

न विव्यथे स तैर्बाणैर्युद्धे रुक्मवतीसुतः ॥

यथा पुष्पैश्च प्रहतो द्विरदो नृपसत्तम ॥११॥

बाणाञ्छतं स्वधनुषि निधायाकृष्य माधवः ॥

चित्रवाजान्स्वर्णपुंखान्मुमोच बहुरोषतः ॥१२॥

ते बाणास्तस्य सर्वांगं भित्त्वा शीघ्रमधोगतः ॥
रुधिराक्ता यथा राजन्कृष्णभक्तिपराङ्मुखाः ॥१३॥
शरसंघैश्च स हतो पंचतां प्रधने गतः ॥
हाहाकारश्च तत्सैन्ये बभूव नृपसत्तम ॥१४॥
तदा जयजयारावो यादवानां बभूव ह ॥
अनिरुद्धोपरि सुराः पुष्पवर्षां प्रचक्रिरे ॥१५॥
ऊर्ध्वकेशस्तु प्रधनाद्दिव्यदेहेन यादव ॥
ययौ विमानमारुह्य स्वर्गं सुकृतिनां पदम् ॥१६॥
भ्रातारं निहतं दृष्ट्वा नदः शोकेन पूरितः ॥
कुञ्जरस्थो गदं बाणैः कुञ्जरस्थं जघान ह ॥१७॥
आगतान्सायकान्दृष्ट्वा धनुर्धारी गदो महान् ॥
तान्प्रचिच्छेद बाणेनानिरुद्धस्य प्रपश्यतः ॥१८॥
नदस्तदैव संक्रुद्धो भ्रातृशोकपरिप्लुतः ॥
अकरोद्विगजं बाणैः संग्रामे रोहिणीसुतम् ॥१९॥
गजस्तु शतबाणैश्च भिन्नांगः पंचतां गतः ॥
निपपात गदो भूमौ तदद्भुतमिवाभवत् ॥२०॥
ततः क्रुद्धो गदां नीत्वा हंतुं शत्रुं रणे गदः ॥
आजगाम ज्वलच्छीघ्रं सिंहः सिहं वने यथा ॥२१॥
आगतं तं गृहीत्वा तु शुण्डादंडेन तद्गजः ॥
चिक्षेप स गदं राजन्नाकाशे शतयोजनम् ॥२२॥
पतितः खात्समुत्थाय शुण्डदंडं प्रगृह्य सः ॥
पातयामास भूपृष्ठे भ्रामयित्वा गजं गदः ॥२३॥
गजो मृत्युं गतो युद्धे विस्मितोऽभून्महासुरः ॥
जग्राह स्वगदां गुर्वीं श्लाघां कृत्वा गदस्य च ॥२४॥
शीघ्रं तमाह्वयामास गदं वीरं गदाधरम् ॥
तथा सोऽपि नदं दैत्यं संग्रामार्थे विशां पते ॥२५॥
नदः प्रत्याह वचनं त्वं मनुष्योऽसि यादव ॥
तस्माल्लज्जां करिष्यामि कथं युद्धं करिष्यसि ॥२६॥

पूर्वं प्रहारं कुरु मे पश्चात्त्वं तु न जीवसि ॥
इति श्रुत्वा गदः प्राह यथा वृत्रं पुरंदरः ॥२७॥
गद उवाच -
न किंचित्ते प्रकुर्वंति ये वदन्ति मुखैन वै ॥
न वदंति रणे शूरा दर्शयंति पराक्रमम् ॥२८॥
इति श्रुत्वा नदः क्रुद्धो गदस्य हृदये नदन् ॥
ताडयामास राजेन्द्र गरिष्ठां महतीं गदाम् ॥२९॥
गदया ताडितो वीरो न चचाल मृधे गदः ॥
मदोन्मत्तो यथा हस्ती बालेन मालया हतः ॥३०॥
कथयामास वीराग्र्यो दानवं वीक्ष्य लज्जितम् ॥
सहस्वैकं प्रहारं मे यदि वीरः परंतप ॥३१॥
इत्युक्त्वा निजघानाथ ललाटे गदया भृशम् ॥
स चापि तं रुषा स्कंधे ताडयामास धर्मवित् ॥३२॥
एवं भृशं प्रकुर्वंतौ गदायुद्धविशारदौ ॥
गदायुद्धं प्रकुर्वाणौ परस्परवधैषिणौ ॥३३॥
अन्योन्यघातविमतौ क्रोधयुक्तौ जयोद्यतौ ॥
न कौ वै तत्र जीयते न प्रहीयते कोऽपि तु ॥३४॥
भाले स्कंधे तथा मूर्ध्नि हृदि गात्रेषु सर्वतः ॥
रुधिरौघप्लुतौ क्लिन्नौ किंशुकाविव पुष्पितौ ॥३५॥
तयोरासीन्महायुद्धं गदाभ्यामेव संयुगे ॥
विस्फुलिंगान्क्षरंत्यौ द्वे गदे चूर्णीबभूवतुः ॥३६॥
तयोर्युद्धमभूद्घोरं बाहुभ्यां गददैत्ययोः ॥
तदा रामानुजः क्रुद्धो भुजाभ्यामुपगृह्य तम् ॥३७॥
पातयामास भूपृष्ठे महिषं हरिराड्यथा ॥
तदा दैत्यस्तु तस्यापि हृदि जघ्ने प्रमुष्टिना ॥३८॥
तदा सोऽपि शिरस्येकं मुष्टिं बद्ध्वा जघान ह ॥
मुष्टिभिर्जानुभिः पादैस्तालस्फोटैश्च बाहुभिः ॥३९॥
परस्परं जघ्नतुस्तौ संदष्टाधरपल्लवौ ॥

ततः क्रुद्धो रणे दैत्यो गदस्य चरणं बलात् ॥४०॥
गृहीत्वा भ्रामयित्वा च पातयामास भूतले ॥
तदा गदः समुत्थाय गृहीत्वा चरणं रिपोः ॥४१॥
भ्रामयित्वा गजोपस्थे निजघान रुषा ज्वलन् ॥
पुनर्दैत्यं समुत्थाय गृहीत्वा रोहिणीसुतम् ॥४२॥
चिक्षेप चौजसा राजन्गगने शतयोजनम् ॥
पतितोऽपि स वज्रांगः किंचिद्व्याकुलमानसः ॥४३॥
चिक्षेप गगने दैत्यं योजनानां सहस्रकम् ॥
पतिऽतोपि समुत्थाय पुनर्युद्धं चकार सः ॥४४॥
गदो नदं नदो गदं निजघ्नतुः परस्परम् ॥
प्रमुष्टिभिश्च दारुणैर्महद्रणे नृपेश्वर ॥४५॥
दंडादंडि मुष्टामुष्टि केशाकेशि नखानखि ॥
दंतादंत्युभयोर्युद्धं घोरमेव बभूव ह ॥४६॥
इत्थं नियुद्धमानौ तौ प्रकुर्वंतौ रणं पुनः ॥
पादे पादं हृदि हृदं करे करं मुखे मुखम् ४७॥
अन्योन्यमित्थं संलग्नौ परस्परवधैषिणौ ॥
बलाक्रांतावुभौ तौ द्वौ पतितौ च मुमूर्च्छतुः ॥४८॥
इत्थं दृष्ट्वा तयोर्युद्धं यादवाश्चैव दानवाः ॥
गदो धन्यो नदो धन्यः प्रोचुर्वाक्यमिदं नृप ॥४९॥
गदं निपतितं दृष्ट्वाऽनिरुद्धः शोकपूरितः ॥
चैतन्यं कारयामास जलेन व्यजनेन च ॥५०॥
तदैव सोऽपि राजेन्द्र उत्थितः क्षणमात्रतः ॥
क्व नदः क्व नदो यातो त्यक्त्वा युद्धं भयान्मम ॥५१॥
निरीक्ष्य दानवं तत्र मूर्छितं पंचतां गतम् ॥
चक्रुर्जयजयारावं यादवाश्चैव देवताः ॥५२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे

ऊर्ध्वकेशनददैत्यवधो नाम त्रिंशोऽध्यायः ॥३०॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३१

https://sa.wikisource.org/s/wfg

अश्वमेधखण्डः - एकत्रिंशोऽध्यायः

सिंह-कुशाश्ववधम् -

गर्ग उवाच -

स्वस्याः पराजयं दृष्ट्वा सिंहो दैत्यो रुषान्वितः ॥
निजघान वृकं बाणै रथस्थं खरवाहनः ॥१॥
दृष्ट्वा समागतान्बाणन्वृको वै कृष्णनन्दनः ॥
चिच्छेद तान्स्वबाणैश्च लीलया प्रधने नृप ॥२॥
पुनश्चिक्षेप बाणान्वै तांश्च चिच्छेद कृष्णजः ॥
ततः क्रुद्धो रणे राजन्सिंहनामासुरेश्वरः ॥३॥
शरासने समाधत्त वसुसंख्याञ्छिलीमुखान् ॥
चतुर्भिस्तुरगान्वीरो वृकस्य ह्यनयत्क्षयम् ॥४॥
एकेन ध्वजमत्युग्रं चिच्छेद तरसा हसन् ॥
एकेन सारथेः कायाच्छिरो भूमावपातयत् ॥५॥
एकेन सगुणं चापमच्छिनत्प्रधने रुषा ॥
एकेन हृदि विव्याध वृकस्य वेगवान्नृप ॥६॥
तस्य कर्माद्भुतं दृष्ट्वा वीरा विस्मयमागताः ॥
वृकस्तदैव सहसा दैत्यं शक्त्या जघान ह ॥७॥
सा शक्तिस्तत्तनुं भित्त्वा खरं भित्त्वा विनिर्गता ॥
विवेश भूतले राजन्विवरं पन्नगो यथा ॥८॥
खरो मृत्युं गतस्तत्र दैत्यः शीघ्रं पपात ह ॥
जगर्ज पुनरुत्थाय सिंहः सिंह इव स्फुटम् ॥९॥
गृहीत्वा विशिखं शूलं चिक्षेप स वृकोपरि ॥
तमापतंतं जग्राह वृको वामकरेण वै ॥१०॥
तेनैव शत्रुं निजघान राज-
न्कृष्णस्य पुत्रो बहुरोषयुक्तः ॥
निर्भिन्नदेहो निपपात भूमौ
हाहा प्रकुर्वन्स जगाम मृत्युम् ॥११॥

हाहाकारस्तदैवासीद्दानवानां रणांगणे ॥
पुष्पवर्षं सुराश्चक्रुः जयारावं यदूत्तमाः ॥१२॥
तदा कुशांबः संक्रुद्धो सांबादीन् यादवान्मृधे ॥
रथस्थः शीघ्रमागत्य सर्वान्विव्याध सायकैः ॥१३॥
तस्य बाणैश्च बहवः पेतुश्छिन्ना महागजाः ॥
तिर्यग्भूता रथा युद्धे तुरगाश्छिन्नकंधराः ॥१४॥
तथा पदातयस्तत्र शिरोहीना विबाहवः ॥
इत्थं स मारयन्राजन्ननेकान्विचचार ह ॥१५॥
एवं पराक्रमं दृष्ट्वा सांबो जांबवतीसुतः ॥
कुशांबं चाह्वयामास युद्धार्थे युद्धकोविदः ॥१६॥
सांब उवाच -
आगच्छ वीर सहसा मया सह रणं कुरु ॥
किमन्यैस्त्रासितैर्दीनैर्निहतैः कोटिभिर्नरैः ॥१७॥
इत्युक्तवन्तमालोक्य कुशांबः प्रहसन्बली ॥
जघान हृदये तस्य वसुसंख्याञ्छिलीमुखान् ॥१८॥
तदमृष्यन्हरेः पुत्रः स्वकोदंडे दधञ्छरान् ॥
तताड सप्तभिः शत्रुं दानवं वक्षसोऽन्तरे ॥१९॥
उभौ समरसंरब्धावुभावपि जयैषिणौ ॥
रेजाते तौ हि संग्रामे यथा षण्मुखतारकौ ॥२०॥
सांबः कुशांबं प्रधने कुशांबः सांबमेव च ॥
अन्योन्यं सर्पसदृशैर्बाणैरपि ववर्षतुः ॥२१॥
बाणान्धनुषि संधाय शतसंख्यान्स्फुरत्प्रभान् ॥
अकरोद्विरथं तैश्च सांबं छिन्नशरासनम् ॥२२॥
स छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ॥
आरुरोह रथं चान्यं कुपितश्चापसंयुतः ॥२३॥
सांब उवाच -
कुत्र यास्यसि त्वं दैत्य कृत्वा दीर्घं पराक्रमम् ॥
क्षणमात्रं रणे स्थित्वा पश्य मे विक्रमं परम् ॥२४॥

इत्युक्त्वा सायकं चोग्रं स्वकोदंडे निधाय च ॥
मंत्रयित्वा च मंत्रेण तद्रथे निचखान ह ॥२५॥
अलातचक्रवद्भूमौ तेन बाणेन तद्रथः ॥
बभ्राम योजने शीघ्रं ससूतः सतुरंगमः ॥२६॥
भ्रमंतं सरथं दैत्यं दृष्ट्वा प्राह हसन्मुखः ॥
सांबो जांबवतीपुत्रो बाणं कृत्वा शरासने ॥२७॥
सांब उवाच -
त्वादृशाश्च महावीराः स्वर्गयोग्या भवंति हि ॥
न राजंते महीमध्ये शक्रतुल्यपराक्रमाः ॥२८॥
तस्माच्च मम बाणेन द्वितीयेन दिवं व्रज ॥
सरथस्त्वं सदेहश्च मत्कृपातोऽसुरेश्वर ॥२९॥
गगनप्रापकं चास्त्रमित्युक्त्वा विमुमोच सः ॥
शरेण तेन सरथो विभ्रमन्भूतलान्नृप ॥३०॥
लोकान्बहूनतिक्रम्य जगाम रविमंडलम् ॥
सहयः सूतसहितस्तत्र सूर्यस्य ज्वालया ॥३१॥
दग्धोऽभूत्तद्रथः सद्यो दैत्यो दग्धकलेवरः ॥
पपात भूतले पुर्यां बल्वलस्य च सन्निधौ ॥३२॥
तस्मिन्निपतिते पापे गते मृत्युं च दानवे ॥
हाहाकारं ततश्चक्रुर्दैत्याः सर्वे भयान्विताः ॥३३॥
यादवानां ततः सैन्ये नेदुर्दुंदुभयो मुहुः ॥
पुष्पवर्षं मुदा चक्रुः सांबस्योपरि निर्जराः ॥३४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
सिंहकुशांबोवधो नामैकत्रिंशोऽध्यायः ॥३१॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३२

https://sa.wikisource.org/s/wfz

बल्वलकृतं सेनापतीपुत्रवधम् -

गर्ग उवाच -

अथ वै बल्वलं दैत्यं शोचंतं कांचनासने ॥
मयः प्रत्याह वचनं ज्येष्ठं कुंभश्रुतिर्यथा ॥१॥
अद्य दृष्टं त्वया राजन् यदूनां बलमेव हि ॥
दैत्यवृन्दैश्च निहताश्चत्वारो मंत्रिणस्तव ॥२॥
अवशेषस्त्वमेवासि ह्यथवाहं च त्वत्पुरे ॥
तस्मात्तवेच्छा दैत्येंद्र यथा भूयात्तथा कुरु ॥३॥
बल्वलः प्राह वचनमद्य यास्याम्यहं रणे ॥
शीघ्रं हंतुं यदून्सर्वांस्त्वं गुप्तो भव मन्दिरे ॥४॥
हरिः कृष्णस्तु नंदस्य पुरा पुत्रः प्रकीर्तितः ॥
वसुदेवो मन्यते तं मत्पुत्रोऽयं गतत्रपः ॥५॥
हैयंगवीनदुग्धाज्यदधितक्रादिकं तु सः ॥
चोरयामास गोपीनां रसिको रासमण्डले ॥६॥
जरासुतभयात्सोऽपि समुद्रं शरणं गतः ॥
मारितो मातुलो येन किं करिष्यति पौरुषम् ॥७॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य मयः प्रकुपितोऽब्रवीत् ॥

मय उवाच -

यस्माद्बिभेति ब्रह्मा च शिवो माया पुरंदरः ॥८॥
भयदं निर्भयं कृष्णं तं विनिंदसि निंदक ॥
कृष्णं निंदति यो मूढो ह्यज्ञानाच्च कुसंगतः ॥९॥
कुम्भीपाके स पतति यावद्वै ब्रह्मणो वयः ॥१०॥
चण्डपालशिशुपालमण्डली-
भञ्जनं दनुजदर्पखण्डनम् ॥
माधवं मदनमोहनं परं त्वं
भजस्व कुलकौशलाय च ॥११॥

मयस्य वचनं श्रुत्वा ज्ञानं प्राप्तोऽपि बल्वलः ॥
क्षणं विचार्य राजेन्द्र प्रोवाच प्रहसन्निव ॥१२॥

बल्वल उवाच -

जानाम्यहं विश्वपतिं च कृष्णं
शेषं बलं वै मदनं च कार्ष्णिम् ॥
अत्रागतं पद्मभवं हि चैषां
वध्या वयं तेन हयो हृतोऽयम् ॥१३॥

एषां बाणैश्च निहतो यदाहं निधनं गतः ॥
तदा सुखेन यास्यामि शीघ्रं विष्णोः परं पदम् ॥१४॥
पुरा च वैरभावेन वैकुण्ठं बहवो गताः ॥
दानवा राक्षसाश्चैव तं च भावं करोम्यहम् ॥१५॥
इत्युक्त्वा दंशितो भूत्वा दानवानां शिरोमणिः ॥
स्वसैन्यपालकं तूर्णं समाहूयेदमब्रवीत् ॥१६॥
पटहेन ममाज्ञां त्वं पुर्यां देहि प्रयत्नतः ॥
अनिरुद्धेन युद्धाय वीरेषु सैन्यपालक ॥१७॥
ये ममाज्ञां न मन्यन्ते ते वधार्हा रणं विना ॥
आत्मजा वा भ्रातरो वा ह्यन्येषां चैव का कथा ॥१८॥
इति श्रुत्वा स तद्वाक्यं रथ्यां रथ्यां गृहे गृहे ॥
पटहेनापि तस्याज्ञां घोषयामास वेगतः ॥१९॥
श्रुत्वा पटहनिर्घोषं दैत्याः शीघ्रं भयातुराः ॥
गृहीत्वा सर्वशस्त्राणि ह्याजग्मुस्ते सभातलम् ॥२०॥
सैन्यपालस्ततः पूर्वं लक्षदैत्यैः समावृतः ॥
रथेन कवची धन्वी निर्जगाम पुराद्बहिः ॥२१॥
दुर्नेत्रो दुर्मुखश्चैव दुःखभावश्च दुर्मदः ॥
एते वै मंत्रिणां पुत्राश्चत्वारस्ते विनिर्ययुः ॥२२॥
मतंगजैर्महामत्तैश्चंचलांगैस्तुरंगमैः ॥
रथैश्च देवधिष्ण्याभैर्विद्याधरसमैर्नरैः ॥२३॥
सद्यः कामगयानेन मयदत्तेन बल्बलः ॥

स्वयं जगाम युद्धार्थे चतुर्लक्षैर्महासुरैः ॥२४॥
सैन्यपालस्य पुत्रस्तु भोजनं कुरुते गृहे ॥
बुभिक्षितश्च युद्धाय शीघ्रं सोऽपि न निर्गतः ॥२५॥
नागतं तं विलोक्याथ सैन्ये बल्वलसैनिकाः ॥
नृपाय कथयामासुस्तस्य वार्तां च शंकिताः ॥२६॥
ततस्तद्वचनाद्वीरा बद्ध्वा तं दामभी रुषा ॥
नृपाग्रे चानयामासुः प्रफुल्लवदनेक्षणाः ॥२७॥
तं दृष्ट्वा भर्त्सयित्वा च बल्वलश्चण्डशासनः ॥
भुशुण्डीं वदने चापि मारयामास वेगतः ॥२८॥
दैत्याः सर्वे भयं प्रापुर्वधं तस्य निरीक्ष्य च ॥
सैन्यपालस्तु संग्रामे मृतं पुत्रं निशम्य च ॥२९॥
रथात्पपात दुःखार्तस्ताडयन्मस्तकं करैः ॥
विललाप भृशं सोऽपि पुत्रदुःखेन दुःखितः ॥३०॥
हा पुत्र वीर पितरं त्यक्त्वा मां जरठं रणे ॥
गतः शतघ्नीमार्गेण स्वर्गे मामविलोक्य च ॥३१॥
विना युद्धेन हे पुत्र क्व गतो नृपशासनात् ॥
इत्येवं विलपंस्तत्र रुरोद रणमण्डले ॥३२॥
ततश्च मंत्रिणां पुत्राः शोचंतं प्रोचुरग्रतः ॥
मंत्रिपुत्रा ऊचुः -
रोदनं मा कुरु रणे शूरोऽसि त्वं तु पालक ॥३३॥
दुःखे कृते च त्वत्पार्श्वे नागमिष्यति वै मृतः ॥
आजन्मतश्च जंतूनां मृत्युर्भवति सांप्रतम् ॥३४॥
धीरास्तत्र न शोचंति मूर्खाः शोचंति नित्यशः ॥
गर्भेऽपि च मृताः केचित्केचिद्वै जन्ममात्रतः ॥३५॥
बालत्वे यौवनत्वे च वृद्धत्वे केचिदेव हि ॥
केचिच्छस्त्रेण रोगेण दुःखेन पतनेन च ॥३६॥
सर्वे मृत्युं गमिष्यंति दैवात्कर्मवशा नराः ॥
को वा कस्य पिता पुत्रः को वा कस्य प्रिया प्रसूः ॥३७॥

संयुनक्ति विधाता वै वियुनक्ति च कर्मणा ॥
संयोगे परमानन्दो वियोगे प्राणसंकटम् ॥३८॥
शश्वद्भवति मूढस्य नात्मारामस्य निश्चितम् ॥
आत्मघाती यदा भूत्वा प्राणांस्त्यजसि दुःखितः ॥३९॥
पुनर्जन्म च निरयं व्रजिष्यसि न संशयः ॥
तस्माद्यदूत्तमैः सार्द्धं युद्धं कुरु महारणे ॥४०॥
क्षत्रियस्य परं श्रेयो धर्मयुद्धान्न विद्यते ॥
धर्मयुद्धेन संग्रामे ये हताः शत्रुसंमुखे ॥४१॥
व्रजंति ते विष्णुपदं लोकान्सर्वान्विहाय च ॥
गर्ग उवाच -
एवं संबोधितो दैत्यैः शोकं सर्वं विहाय च ॥४२॥
सर्वान्वीरानागतांश्च ददर्श रोषपूरितः ॥
दृष्ट्वा सर्वान्स संग्रामे शीघ्रं प्राह रुषा ज्वलन् ॥४३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
सैन्यपालसुतवधो नाम द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥३२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३३

https://sa.wikisource.org/s/wfp

अश्वमेधखण्डः - त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः

मृतस्य बल्वलपुत्रस्य यौवनप्राप्तिः -

सैन्यपाल उवाच -

अत्रागताश्च सर्वेऽपि धन्विनो युद्धदुर्मदाः ॥
युवराजो नृपसुतो रणे चात्र न दृश्यते ॥१॥
स किं करिष्यति गृहे मारयित्वा च मत्सुतम् ॥
स भुशुण्डीमुखेनापि तन्मार्गं किं न यास्यति ॥२॥
इत्युक्त्वा रोषताम्राक्षो ग्रहीतुं नृपनन्दनम् ॥
जगाम नगरीं शीघ्रं सैन्यपालः प्रहर्षितः ॥३॥
स राजपुत्रो मदिरां पीत्वा वै भोजनांतरे ॥
चकार शयनं रात्रौ विस्मृतो मदविह्वलः ॥४॥
तत्पत्नी बोधयामास भर्तारं नृपनन्दनम् ॥
श्रुत्वा पटहनिर्घोषं रुदती भयविह्वला ॥५॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ हे वीर प्रातःकालो बभूव ह ॥
त्वत्पितुः शासनं पुर्य्यां भेरीघोषेण श्रूयते ॥६॥
ये न यास्यंति युद्धार्थं ते वधार्हाः सुतादयः ॥
तस्मात्प्रयाहि शीघ्रं त्वं गत्वा तात विलोकय ॥७॥
प्रियया बोधितः सोऽपि चैतन्यो न बभूव ह ॥
पुनः सा बोधयामास ससैन्ये बल्वले गते ॥८॥
ततः स निद्रां च विहाय चोत्थितः
सद्यो गृहीत्वा सशरं धनुः किल ॥
शिवं गणेशं मनसा च संस्मर-
ञ्जगाम युद्धाय रथेन भूपजः ॥९॥
तमागतं वीक्ष्य नृपस्य नन्दन-
मुवाच रोषेण तु सैन्यपालकः ॥
कथं त्वया दैत्यवरस्य शासनं
विलोपितं केन बलेन मां वद ॥१०॥

मत्सुतस्त्वादृशो भूत्वा शीघ्रं नागतवान्मृधे ॥
स मारितो बल्वलेन शतघ्नीप्रमुखेन च ॥११॥
तस्माद्गच्छ पितुः पार्श्वं सत्यवादी पिता तव ॥
मारयिष्यति शीघ्रं वै नेतुं त्वां प्रेषितोऽस्म्यहम् ॥१२॥
वचस्तीक्ष्णं समाकर्ण्य भयाच्छुष्कमुखस्तु सः ॥
पितुः सकाशात्स ययौ सुधन्वा दुःखितो यथा ॥१३॥
ददर्श पितरं गत्वा दैत्यवृंदैः समावृतम् ॥
रथस्थं कुपितं तत्र हयनिरुद्धजयोत्सुकम् ॥१४॥
दृष्ट्वा तातं नमस्कृत्य व्रीडितो भयविह्वलः ॥
अधोमुखः स्थितो भूमौ दानवेंद्रस्य पश्यतः ॥१५॥
बल्वलः कुपितः प्राह दंतान्दंतैर्विनिष्पिषन् ॥
आज्ञाभंगस्त्वया केन कृतः स्वात्मविघातने ॥१६॥
तस्माद्विभीतं किल युद्धमण्डलाद्-
गृहे गतं प्राणपरीप्सया सुतम् ॥
कुनन्दनं शत्रुसमं मलीमसं
हित्वा शतघ्नीवदनेन हन्म्यहम् ॥१७॥
इत्युक्त्वा स्वसुतं वीरो दुःखादश्रुपरिप्लुतः ॥
खिन्नः प्रत्याह मनसि प्रतिज्ञा किं कृता मया ॥१८॥
अहो विनापराधेन सैन्यपालसुतो हतः ॥
तेन पापेन मत्पुत्रो मरिष्यति न संशयः ॥१९॥
मोचयिष्ये यदि सुतं वीरं मृत्युमुखाद्बलात् ॥
तदा मत्सैनिकाः सर्वे मां शपंति हसंति च ॥२०॥
शोचंतमित्थं नृपतिं च दुःखितं
स्वपुत्रशोकेन तु खिन्नमानसम् ॥
विलोक्य रोषेण हसन्नमर्षितो
ह्युवाच वाक्यं किल सैन्यपालकः ॥२१॥
सैन्यपाल उवाच -
एनं मारय शीघ्रं त्वं स्वपुत्रं च कुनन्दनम् ॥

पश्चाद्भवति संग्रामो यादवानां च दानवैः ॥२२॥
त्वं सत्यवादी दैत्येंद्र इदं कर्म च दारुणम् ॥
न करिष्यसि दुःखेन निरयस्ते भविष्यति ॥२३॥
सत्याद्रामसमं पुत्रं तत्याज कोसलेश्वरः ॥
हरिश्चंद्रः प्रियां पुत्रं स्वात्मानं चैव भूपते ॥२४॥
बलिश्चैव महीं सर्वां जीवनं च विरोचनः ॥
स्वकीर्तिं च शिबिश्चैव दधीचिः स्वतनुं तथा ॥२५॥
पृषध्रं तु गुरुश्चैव रंतिदेवश्च भोजनम् ॥
आज्ञाभंगकरं पुत्रं तथा मारय त्वं नृप ॥२६॥
त्वया पूर्वं च यत्प्रोक्तं स्वपुत्रमपि भ्रातरम् ॥
आज्ञाभंगकरं हन्मि शीघ्रमन्यस्य का कथा ॥२७॥
तस्मिन्देशे च वस्तव्यं यस्मिन्भूपश्च सत्यवाक् ॥
तस्मिन्देशे न वस्तव्यं यस्मिन्भूपो ह्यसत्यवाक् ॥२८॥
गर्ग उवाच -
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य बल्वलः खिन्नमानसः ॥
मारणार्थं तु तस्यापि तस्मै चाज्ञां चकार ह ॥२९॥
ततो जगाम दुःखाढ्यो यदूनां संमुखे तु सः ॥
सैन्यपालस्तु तस्याज्ञां तत्पुत्राग्रे न्यवेदयत् ॥३०॥
श्रुत्वा प्रत्याह वचनं शीघ्रं तस्मै कुनंदनः ॥
राजपुत्र उवाच -
कर्तव्या च नृपस्याज्ञा त्वया परवशेन वै ॥३१॥
रामेण तु हृतं शीर्षं स्वमातुः पितुराज्ञया ॥
सैन्यपाल प्रतीतोऽहं कृताधर्मक्रिया मया ॥३२॥
मरणान्न भयं मह्यं शतघ्न्यां च निवेशय ॥
इत्युक्त्वा राजपुत्रस्तु स्वकिरीटं तथांगदम् ॥३३॥
मुक्ताहारं स्वर्णहारं कुण्डले कटकानि च ॥
ब्राह्मणेभ्यो ददौ सर्वं ते दुःखादाशिषं ददुः ॥३४॥
ततः स्नात्वा स तीर्थस्य लेपयित्वा च मृत्तिकाम् ॥

तुलसीपल्लवं मालां मुखे कण्ठे निधाय च ॥३५॥
ब्रुवञ्छ्रीकृष्ण रामेति चकार स्मरणं हरेः ॥
सैन्यपालस्तु तं शीघ्रं गृहीत्वा भुजयोर्बलात् ॥३६॥
कारयामास राजेंद्र शतघ्नीवदने रुषा ॥
हाहाकारस्तदैवासीत्सैनिका रुरुदुर्भृशम् ॥३७॥
रुरोद बल्वलस्तत्र रुरुदुस्ते द्विजातयः ॥
दृष्ट्वा शतघ्नीं तत्रापि प्रतप्तां मदपूरिताम् ॥३८॥
ताम्रगोलकसंयुक्तामग्नियुक्तां भयंकराम् ॥
स राजपुत्रः श्रीकृष्णं सर्वव्यापिनमीश्वरम् ॥३९॥
अश्रुपूर्णमुखो भूत्वा प्रत्याह विमलं वचः ॥४०॥
कृष्णं मुकुन्दमरविंददलायताक्षं
शंखेन्दुकुंददशनं नरनाथवेषम् ॥
इंद्रादिदेवगणवंदितपादपद्मं
प्राणप्रयाणसमये च हरिं स्मरामि ॥४१॥
श्रीकृष्ण गोविंद हरे मुरारे
श्रीकृष्ण गोविंद कुशस्थलीश ॥
श्रीकृष्ण गोविंद व्रजेश भूप
श्रीकृष्ण गोविंद भयात्प्रपाहि ॥४२॥
स्मरणात्तव गोविन्द ग्राहान्मुक्तो मतंगजः ॥
स्वायंभुवश्च प्रह्लादो ह्यंबरीषो ध्रुवस्तथा ॥४३॥
आनर्तश्चैव कक्षीवान्मृगेंद्राद्बहुला तथा ॥
रैवतश्चंद्रहासश्च तथाहं शरणं गतः ॥४४॥
पूर्वं भवति मे मृत्युः संग्रामं च विना ह्यहो ॥
न तोषितश्च प्रधनेऽनिरुद्धो विशिखैर्मया ॥४५॥
न तोषिता यादवाश्च न दृष्टाः कृष्णनंदनाः ॥
शार्ङ्गमुक्तैश्च विशिखैर्न देहः शकलीकृतः ॥४६॥
कुनन्दनस्य शूरस्य स्तेनस्येवाभवद्गतिः ॥
त्वद्भक्तं मां च पापिष्ठास्तस्मात्सर्वे हसंति हि ॥४७॥

यं वीक्ष्य भूमौ च पलायते वै
    यमो मरिष्यंति विनायकाश्च ॥
निरंकुशं कृष्णजनं च पूज्यं
    कथं शतघ्नी किल मां हनिष्यति ॥४८॥

गर्ग उवाच -

इत्थं वदति शूरे वै सैन्यपालस्य चाज्ञया ॥
शतघ्नीं मुमुचे कश्चिद्धाहाशब्दस्तदाभवत् ॥४९॥
स्मरणात्कृष्णचंद्रस्य चित्रमेकं बभूव ह ॥
शतघ्नी शीतला जाता ज्वाला शांतिं गता नृप ॥५०॥
दृष्ट्वाऽऽश्चर्यं च तत्रापि जनाः सर्वे नृपादयः ॥
विसिष्मू राजशार्दूल सैन्यपालस्तदाब्रवीत् ॥५१॥
शतघ्न्यां शुष्कमदिरा गोलकेन समन्विता ॥
न विद्यते त्वसौ तस्मान्न मृतो रणमण्डले ॥५२॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा प्रोचुर्वीरा रुषान्विताः ॥
अयं निष्किल्बिषः शूरः कृष्णभक्तो महामतिः ॥५३॥
रक्षितस्तेन दुःखाद्वै पुनर्हंतुं च नार्हसि ॥
तेषां वाक्यं समाकर्ण्य सैन्यपालो रुषान्वितः ॥५४॥
ददर्श राजपुत्रं वै शतघ्नीवदने स्थितम् ॥
जपंतं कृष्ण कृष्णेति स्रजा मीलितलोचनम् ॥ ५५॥
दृष्ट्वा तं च पुनर्हंतुं शतघ्नीं मुमुचे खलः ॥
सा शतघ्नी तदा भिन्ना शब्दो वज्रनिपातवत् ॥५६॥
बभूव सैन्यपालस्तु गोलकेन मृतोऽभवत् ॥
तथा तदनुगास्तस्य ज्वालया ज्वलिताः किल ॥५७॥
हाहाशब्दं प्रकुर्वंतो दुद्रुवुः केचिदेव हि ॥
केचिद्वै बधिरीभूताः केचिद्धूमेन विह्वलाः ॥५८॥
ततश्च ददृशुः सर्वे नृपपुत्रं च निर्भयम् ॥
चक्रुर्जयजयारावं बल्वलाद्या नृपेश्वर ॥५९॥

दैत्या ऊचुः

यं च रक्षति श्रीकृष्णस्तं को भक्षति मानवः ॥
भक्तं हंतुं चागतो यः स विनश्यति दैवतः ॥६०॥
तस्मात्कृष्णसमो नास्ति येनायं रक्षितो भयात् ॥
सर्वे वयं नमस्यामस्तं कृष्णं भक्तवत्सलम् ॥६१॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
राजपुत्रजीवनं नाम त्रयत्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३४

अश्वमेधखण्डः - चतुस्त्रिंशोऽध्यायः

दैत्य-यादव-युद्धवर्णनम् -

गर्ग उवाच -

अथ वै बल्वलः पुत्रं रोहयित्वा रथे मुदा ॥

तेन सार्द्धं ससैन्यस्तु युद्धार्थं प्रययौ त्वरम् ॥१॥

नानाशस्त्रधराः सर्वे नानावाहनसंस्थिताः ॥

नाना कञ्चुकसंयुक्ता नानारुपा भयंकराः ॥२॥

गजेंद्रसदृशाः पुष्टा मृगेंद्रसमविक्रमाः ॥

कंपयतश्च पृथिवीं वृष्णीनां संमुखे ययुः ॥३॥

तानागतान्बहून्दैत्याननिरुद्धस्तु शंकितः ॥

रक्षणार्थं च सर्वेषां चक्रव्यूहमकल्पयत् ॥४॥

सर्वतो यादवाः शूराः सर्वशस्त्रधराः किल ॥

गजै रथैस्तुरंगैश्च बभूवुः परिमंडिताः ॥५॥

तेषां मध्ये स्थिता राजन्निंद्रनीलादयो नृपाः ॥

अक्रूरकृतवर्माद्यास्तेषां मध्ये स्थिताः शुभाः ॥६॥

तेषां मध्ये च राजेंद्र गदाद्याः कृष्णभ्रातरः ॥

तेषां मध्ये महावीराः सांबादीप्तिमदादयः ॥७॥

चक्रव्यूहं विनिर्माय चेदृशं तत्र भूपते ॥

तन्मध्ये कार्ष्णिपुत्रस्तु दंशितः संस्थितोऽभवत् ॥८॥

बभूव तुमुलं युद्धं तत्र सिंधुतटे नृप ॥

यदुभिर्दानवानां च ह्यब्धीनामब्धिभिर्यथा ॥९॥

रथिनो रथिभिस्तत्र गजवाहा गजैः सह ॥

अश्ववाहैरश्ववाहा वीरा वीरैः परस्परम् ॥१०॥

युयुधुस्तीक्ष्णबाणैश्च खड्गचर्मगदर्ष्टिभिः ॥

पाशैः परश्वधै राजञ्छतघ्नीभिर्भुशुण्डिभिः ॥११॥

हन्यमानाश्च यदुभिर्बल्वलस्य च सैनिकाः ॥

सर्वे स्वं स्वं रणं त्यक्त्वा दुद्रुवुस्ते भयान्विताः ॥१२॥

रुरोध गगनं सूर्यं सैन्यपादरजो भृशम् ॥
अंधकारे महादैत्या रणात्सर्वे पराङ्मुखाः ॥१३॥
केचिन्निपतिताः कूपे केचिद्गर्ते ह्यधोमुखाः ॥
केचित्तडागे वाप्यां वै यदूनां सायकैर्हताः ॥१४॥
ततो दृष्ट्वा बलं भग्नं बल्वलो रोषपूरितः ॥
चतुर्भिर्मंत्रिणां पुत्रैः स्वपुत्रेणाजगाम ह ॥१५॥
अनिरुद्धो बल्वलेन तत्रायुद्ध्यन्महामृधे ॥
दुर्नेत्रेण बृहद्बाहुर्दुर्मुखेनारुणो बली ॥१६॥
न्यग्रोधो दुःस्वभावेन दुर्मदेन कविस्तथा ॥
कुनन्दनेन संग्रामे कृष्णपुत्रः सुनंदनः ॥१७॥
एवं बभूव संग्रामो देवविस्मयकारकः ॥
प्रगतास्तत्र राजेंद्र सर्वे कार्तिकवासराः ॥१८॥
बल्वलः कुपितो राजन्धनुष्टंकारयन्मुहुः ॥
इंद्रनीलं त्रिभिर्बाणैः षड्भिर्हेमांगदं मृधे ॥१९॥
अनुशाल्वं च दशभिरक्रूरं दशभिस्तथा ॥
गदं द्वादशभिर्बाणैर्युयुधानं च पंचभिः ॥२०॥
पंचभिः कृतवर्माणमुद्धवं दशभिः शरैः ॥
कार्ष्णिजं शतबाणैश्च विव्याध समरेऽसुरः ॥२१॥
तच्छरैः सरथाः सर्वे बभ्रमुर्घटिकाद्वयम् ॥
तुरगाः पंचतां प्राप्ताश्चूर्णीभूता रथा रणे ॥२२॥
तद्धस्तलाघवं दृष्ट्वा यादवा विस्मयं गताः ॥
रथानारुरुहुः सर्वेऽनिरुद्धाद्याश्च मानद ॥२३॥
बल्वलोऽपि ययौ राजन्नन्यान्वीरान्विलोकितुम् ॥
अनिरुद्धस्ततः प्राह क्रोधादरुणलोचनः ॥२४॥
तिष्ठ तिष्ठ ममाग्रेऽद्य दर्शयित्वा पराक्रमम् ॥
कुत्र यास्यसि हे दैत्य पश्य मन्निशिताञ्छरान् ॥२५॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा युवराजः कुनन्दनः ॥
उवाच वचनं शीघ्रं बल्वलस्य च पश्यतः ॥२६॥

राजपुत्र उवाच -

दैत्येंद्रं च रणे द्रष्टुं त्वं च नार्हसि कार्ष्णिज ॥

तस्मान्मदीयं च बलं पूर्वं पश्य मृधांगणे ॥२७॥

अनिरुद्ध उवाच -

त्वं बालोऽसि दैत्यपुत्र युद्धं कर्तुं च नार्हसि ॥

तस्माच्च स्वगृहं गत्वा क्रीडनं कुरु कृत्रिमैः ॥२८॥

राजपुत्र उवाच -

अत्र पश्य महावीरैर्बालस्य मम क्रीडनम् ॥

गृहे यदि करिष्यामि तत्र कोऽपि न पश्यति ॥२९॥

इत्युक्त्वा चण्डकोदण्डे दधार शतसायकान् ॥

तताड कार्ष्णीजं तैश्च रथस्थं दर्शयन्बलम् ॥३०॥

तैर्बाणैः सरथः सोऽपि ससूतः सतुरंगमः ॥

विभ्रमन्नभमार्गेण पपात कपिलाश्रमे ॥३१॥

हाहाकारस्तदैवासीदनिरुद्धे गते सति ॥

ततः क्रुद्धाश्च तं हंतुं सांबाद्या आययुर्मृधे ॥३२॥

आगतांस्तान्बहून्दृष्ट्वा युवराजः प्रहर्षितः ॥

सांबं च दशभिर्बाणैः पंचभिश्च मधुं तथा ॥३३॥

बृहद्बाहुं त्रिभिर्बाणैश्चित्रभानुं च पंचभिः ॥

वृकं च दशभिर्युद्धे सप्तभिश्चारुणं शरैः ॥३४॥

पंचभिः संग्रामजितं सुमित्रं च त्रिभिः शरैः ॥

दीप्तिमंतं त्रिभिर्बाणैर्भानुं च दशभिर्मृधे ॥३५॥

वेदबाहुं पंचभिश्च पुष्करं सप्तभिः शरैः ॥

अष्टभिः श्रुतदेवं च संमुखस्थं सुनन्दनम् ॥३६॥

विंशत्या सायकैस्तीक्ष्णैर्विरूपं दशभिस्तथा ॥

चित्रबाहुं च नवभिर्न्यग्रोधं दशभिः शरैः ॥३७॥

कविं च नवभिर्बाणैस्तताड प्रधने बली ॥

शंखं दध्मौ मुदायुक्तो नन्दमानी कुनन्दनः ॥३८॥

तद्बाणैर्विभ्रमंतश्च सरथाः सतुरंगमाः ॥

पेतुः केचिद्योजने च पंचक्रोशे द्वियोजने ॥३९॥
हाहाकारे तदा याते सेनायां नृपसत्तम ॥
रुरुदुर्यादवाः सर्वे रामकृष्णेति वादिनः ॥४०॥
तदा गदादयः सर्वे मुंचंतो निशिताञ्छरान् ॥
इन्द्रनीलादयश्चैव ह्याजग्मुः क्रोधपूरिताः ॥४१॥
दृष्ट्वा समागतान् वीरान्राजपुत्रो महाबलः ॥
विव्याध सायकैः सर्वे ह्यभूवन्मूर्च्छिता रणे ॥४२॥
तत्पश्चाद्यादवाञ्छूरान्बाणौघैर्बल्वलात्मजः ॥
तताड तच्छरै राजन्बहवः पंचतां गताः ॥४३॥
संग्रामे तस्य बाणौघै रुधिराणां नदी ह्यभूत् ॥
हस्तिनो यत्र मग्नाश्च सजीवास्ते म्रियंति च ॥४४॥
हाहाकारस्तदैवासीत्सेनायां च नभस्तले ॥
महेन्द्रवरुणाद्याश्च भयं प्रापुश्च विस्मिताः ॥४५॥
जयं दृष्ट्वासुरा सर्वे बभूवुर्मुदिताननाः ॥
गर्ग उवाच -
अथ वै मूर्च्छितं दृष्ट्वानिरुद्धं कपिलो मुनिः ॥४६॥
हतयानं निपतितं शरनिर्भिन्नवक्षसम् ॥
चकार तं तु चैतन्यं हस्तेन तपसा मुनिः ॥४७॥
ततः सोऽपि समुत्थाय सिद्धं नत्वा यदूत्तमः ॥
सेतुमार्गेणाजगाम यदून्सर्वान्प्रहर्षयन् ॥४८॥
अथान्यं रथमारुह्य प्रतिशार्ङ्गधरो बली ॥
निचखान शरं चैकं राजपुत्ररथे रुषा ॥४९॥
स शरस्तद्रथं नीत्वा ससूतं सतुरंगमम् ॥
चतुर्मुहूर्तपर्यंतं भ्रामयामास चाम्बरे ॥५०॥
ततश्च ददृशुः सर्वे दानवाश्चैव वृष्णयः ॥
गगने विभ्रमंतं वै सरथं च कुनंदनम् ॥५१॥
अथ सांबादयो वीरा रथानारुह्य वेगतः ॥
अनुशाल्वादयश्चैवाजग्मुः सर्वे धनुर्धराः ॥५२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
दैत्ययादवयुद्धवर्णनं नाम चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३५

अश्वमेधखण्डः - पञ्चत्रिंशोऽध्यायः

दानवैः सह युद्धे यादवानां जयम् -

गर्ग उवाच -

अथ वै तत्र संग्रामेऽनुशाल्वो दुर्मुखेन च ॥

युयुधे चेन्द्रनीलस्तु दुर्नेत्रेण दुरात्मना ॥१॥

हेमांगदो दुर्मदेन दुःस्वभावेन सारणः ॥

एवं परस्परं युद्धं बभूव रणमण्डले ॥२॥

सारणो गदया दैत्यं मारयामास वेगतः ॥

हेमांगदस्त्रिभिर्बाणैस्तताड दुर्मदं मृधे ॥३॥

स स्वबाणैर्मृधे तं तु सोऽपि शक्त्या जघान तम् ॥

इन्द्रनीलश्च दुर्नेत्रं जघान लीलया शैरैः ॥४॥

दुर्मुखं चानुशाल्वो वै चकार विरथं शरैः ॥

स चान्यं रथामारुह्य चक्रे तं विरथं शरैः ॥५॥

परिघेणानुशाल्वस्तु जघान दुर्मुखं मृधे ॥

दुर्नेत्रे दुःस्वभावे च दुर्मुखे दुर्मदे हते ॥६॥

अवशेषा दुद्रुवुर्वै दैत्याः प्राणपरीप्सया ॥

ततः पपात चाकाशाद्राजपुत्रश्च विभ्रमन् ॥७॥

मूर्च्छितोऽभूद्रणे राजन्नुद्वमन् रुधिरं मुखात् ॥

रथश्चांगारवत्तस्य भग्नोऽभूत्तुरगा हताः ॥८॥

ततश्च बल्वलः क्रुद्धः पुत्रं दृष्ट्वा च मूर्च्छितम् ॥

मुमोच धनुषा बाणाननिरुद्धाय वेगतः ॥९॥

तानागतान्दश शरान्दृष्ट्वा रुक्मवतीसुतः ॥

स्वबाणैस्तीक्ष्णधारैश्च चिच्छेद स्वर्णभूषितैः ॥ १०॥

ततो दैत्यो रुषाविष्टश्चापे धृत्वा पुनः शरम् ॥

उवाच माधवं युद्धे प्रद्युम्नं शकुनिर्यथा ॥११॥

बल्वल उवाच -

अनेन बाणेन यदुप्रवीर

धनुर्धरं त्वां रणमानिनं च ॥
मृधे हनिष्ये न वदाम्यसत्यं
रक्षस्व प्राणान्यदि जीवितेच्छा ॥१२॥
सोऽपि श्रुत्वा स्वकोदंडे शरमेकं निधाय च ॥
प्रत्याह प्रहसन्वाक्यं प्रद्युम्नः शकुनिं यथा ॥१३॥
अनिरुद्ध उवाच -
कः केन हन्यते जंतुस्तथा कः केन रक्ष्यते ॥
हनिष्यति सदा कालस्तथा रक्षति दुःखतः ॥१४॥
अहं करोमि कर्ताहं हर्ताहं पालकोऽप्यहम् ॥
यो वदेच्चेदृशं वाक्यं स विनश्यति कालतः ॥१५॥
नाहं त्वां तु विजेष्यामि न विजेष्यसि त्वं तु माम् ॥
त्वां मां जेष्यति विश्वात्मा कालोरूपो जगत्पतिः ॥१६॥
न जाने कस्य कुरुते जयं वा च पराजयम् ॥
कालस्तं मनसा वंदे विजयार्थे च दानव ॥१७॥
तस्मादेव हि मनसा कालं हि बलिनां वरम् ॥
मद्वाक्याच्च महाऽज्ञानं विहाय त्वं रणं कुरु ॥१८॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा बल्वलो विस्मयान्वितः ॥
तमाह तोषितः प्रीतो यथा त्वाष्ट्रो मरुत्पतिम् ॥१९॥
बल्वल उवाच -
कर्म प्रधानं भूमध्ये कर्मैव गुरुरीश्वरः ॥
उच्चावचत्वं भवति कर्मणा वै यदूत्तम ॥२०॥
सहस्रेषु गवां वत्सः यथा विंदति मातरम् ॥
तथा शुभाशुभं येन कृतं तिष्ठत्सु पश्यति ॥२१॥
ततो जेष्यामि संग्रामे भवंतं दृढकर्मणा ॥
मया कृतश्च शपथः प्रतीकारं कुरु त्वरम् ॥२२॥
अनिरुद्ध उवाच -
प्रधानं मन्यसे कर्म विना कालेन तत्फलम् ॥
न विद्यते यथा पाके कृते स्याद्विघ्नता क्वचित् ॥२३॥

पाकप्रकारे पाकश्च विना कर्त्रा न जायते ॥
तस्माद्वदंति कर्तारं कर्मकालात्परं वरम् ॥२४॥
स कर्ता कृष्णचंद्रस्तु गोलोकेशः परात्परः ॥
येन वै निर्मिताः सर्वे ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥२५॥
बल्वल उवाच -
श्रीकृष्णपौत्र धन्यस्त्वमृषीन् वाक्यैर्विडंबयन् ॥
त्रिभिर्गुणैः पृथग्भूतः स्वभावो दुस्त्यजो नृणाम् ॥२६॥
सावधानतया चाद्य पश्य प्राणहरं शरम् ॥
संप्राप्तं यादवश्रेष्ठ कृत्वा युद्धे मनः स्वकम् ॥२७॥
इत्युक्त्वा व्यसृजन्मायां स्वबाणेन मयस्य च ॥
तदाभवत्तमस्तीव्रं तत्र कोऽपि न लक्ष्यते ॥२८॥
न च स्वीयो न पारक्यो विदामास जनान्बहून् ॥
शिलाः पर्वततुंगाभाः पतंति सुभटोपरि ॥२९॥
वार्भिर्हताश्च सर्वेऽपि व्याकुलाश्च समंततः ॥
विद्युतो विलसंत्यत्र गर्जन्ति वारिदा भृशम् ॥३०॥
वर्षंति रुधिरं चोष्णं मुंचंति सशकृञ्जलम् ॥
गगनात्पतमानानि कबंधानि शिरांसि च ॥३१॥
तदा व्याकुलिताः सर्वे परस्परभयातुराः ॥
पलायनपरा जाताः संग्रामे च यदूत्तमाः ॥३२॥
तदानिरुद्धः प्रधने स्मृत्वा कृष्णपदद्वयम् ॥
मायां तां स विधूयाथ मोहनास्त्रेण लीलया ॥३३॥
तदा दिशः प्रसेदुस्ताः सूर्यस्त्वपरिवेषवान् ॥
मेघा यथागतं याताश्चपलाः शांतिमागताः ॥३४॥
तदा दैत्यश्च पुरतो दृश्यते दानवैर्युतः ॥
नानायुधधरो राजन्मायावी चण्डविक्रमः ॥३५॥
ब्रह्मास्त्रं संदधे क्रुद्धो यादवानां वधाय च ॥
ब्रह्मास्त्रेण तु ब्रह्मास्त्रं जहार माधवः पुनः ॥३६॥
ततश्च बल्वलः क्रुद्धो गांधर्वीं मोहिनीं पराम् ॥

विजयार्थे च संग्रामे मायां सोऽपि चकार ह ॥३७॥
गंधर्वनगरं यत्र दृश्यते नृपसत्तम ॥
न दृश्यते च संग्रामः स्वर्णसौधानि कोटिशः ॥३८॥
बभूवुस्तत्र गंधर्व्यो नृत्यंत्यो गानतत्पराः ॥
वीणातालमृदंगैश्च कलकंठैश्च कंदुकैः ॥३९॥
हावभावकटाक्षैश्च कटिवेणीनिदर्शनैः ॥
तोषयन्त्यो जनान्सर्वान्सुन्दर्यः कञ्जलोचनाः ॥४०॥
तासां दृष्ट्वा च सौंदर्यं यादवाः स्मरविह्वलाः ॥
ऊचुः परस्परं सर्वे धृत्वा शस्त्राणि भूतले ॥४१॥
वयं कुत्रागताः सर्वे स्वर्लोके किं तु दैवतः ॥
यत्र नृत्यंति सुन्दर्यः कलकण्ठ्यो मनोहराः ॥४२॥
आसां लावण्यजलधौ वयं मग्नाः स्मरातुराः ॥
कथं भविष्यति जयो रणं चात्र न दृश्यते ॥४३॥
इति ब्रुवत्सु सर्वेषु बल्वलः क्रोधपूरितः ॥
शीघ्रं निस्त्रिंशमादय हंतुं सर्वान्समाययौ ॥४४॥
आगत्य खड्गेन यदुप्रवीरा-
न्विमोहितान्सोऽपि सहस्रशश्च ॥
जघान युद्धे यदि ते निपेतु-
र्दृष्ट्वानिरुद्धस्तु रुषा तमूचे ॥४५॥
किं करिष्यसि संग्रामेऽधर्मं सद्भिर्विगर्हितम् ॥
मोहितानां मारणे च न श्लाघा ते भविष्यति ॥४६॥
यदि शक्तिः शरीरेऽस्ति मया सार्धं रणं कुरु ॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य बल्वलो बलदर्पितः ॥
आजगाम पदातिर्वै खड्गचर्मधरो नदन् ॥४७॥
तमापतंतं स निरीक्ष्य रोषाद्-
रथादवप्लुत्य मनोजपुत्रः ॥
कृतांतदण्डेन जघान दैत्यं
यथा महेन्द्रो भिदुरेण शैलम् ॥४८॥

निर्भिन्नहृदयो दैत्यः पपात चालयन्महीम् ॥
चतुर्वासरपर्यन्तं मूर्च्छितोऽभूद्रणांगणे ॥४९॥
तदा निपतिते दैत्ये माया शांतिं गता स्वतः ॥
युद्धं प्रदृश्यते तत्र यादवा विस्मयं गताः ॥५०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
ऽनिरुद्धजयो नाम पंचत्रिंशोऽध्यायः ॥३५॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३६

https://sa.wikisource.org/s/wg7

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - षट्त्रिंशोऽध्यायः

बल्वलपुत्रस्य कुनन्दनस्य वधम् -

गर्ग उवाच -

कुनन्दनोऽपि संमूर्च्छां त्यक्त्वागाद्रणमण्डले ॥

रथस्थः क्रोधसंयुक्तः प्रवर्षन्धनुषा शरान् ॥१॥

दृष्ट्वा तमागतं वीरोऽनिरुद्धः परवीरहा ॥

पप्रच्छ सेवकांस्तस्य वार्तां रोषेण दीपितः ॥२॥

सेवकास्ते ततः प्रोचुरेष बल्वलनन्दनः ॥

त्वया सार्द्धं महाराज युद्धं कर्तुं समागतः ॥३॥

श्रुत्वानिरुद्धः प्रोवाच हनिष्येऽहं कुनन्दनम् ॥

तदैव तमुवाचाथ कृष्णपुत्रः सुनन्दनः ॥४॥

सुनन्दन उवाच -

राजन्कोऽयं दैत्यपुत्रः क्वेदं परिमितं बलम् ॥

जेष्येऽहं त्वत्प्रतापेन तस्माद्गच्छाम्यहं प्रभो ॥५॥

राजञ्छृणु प्रतिज्ञां मे तवानंदप्रदायिनीम् ॥

न चेत्कुनन्दनं जेष्ये बहुसंग्रामकोविदम् ॥६॥

कृष्णस्य चरणांभोजमध्वास्वादवियोगिनम् ॥

यत्पापञ्च भवेत्तन्मे न जये यदि दानवं ॥७॥

यो गुरुं भवहर्तारं पितरं च न सेवते ॥

यदघं तु भवेत्तस्य तन्मे भूयाञ्जयेन वै ॥८॥

इति प्रतिज्ञामाकर्ण्यानिरुद्धस्तस्य भूपते ॥

जहर्ष चित्ते तं वीरं निर्द्दिदेश रणं प्रति ॥९॥

इत्याज्ञप्तोऽनिरुद्धेन चैकाकी कृष्णनन्दनः ॥

जगाम दंशितस्तत्र यत्रास्ते बल्वलात्मजः ॥१०॥

कुनन्दनस्तमाज्ञाय त्वागतं प्रधने रुषा ॥

प्रत्युज्जगाम वीराग्र्यो रथी शूरशिरोमणिः ॥११॥

अन्योन्यं तौ सम्मिलितौ रथस्थौ चापधारिणौ ॥

रेजाते राजशार्दूल यथा दमनपुष्कलौ ॥१२॥
उभौ सायकभिन्नंगावुभौ रुधिरविप्लुतौ ॥
मुञ्चंतौ शरकोटीश्च संधंतौ तरसा शरान् ॥ १३॥
आदानेनैव सन्धानं मोचनं च न भूपते ॥
दृश्यते तौ महाशूरौ कुण्डलीकृतकार्मुकौ ॥१४॥
तद्रथं राजपुत्रस्तु भ्रामकास्त्रेण शोभिना ॥
भूतले भ्रामयामास कुंभकारस्य चक्रवत् ॥१५॥
भ्रांत्वा मुहूर्तमात्रं तु तद्रथो वाजिसंयुतः ॥
स्थितिं लेभे ततः कार्ष्णिर्जघान तद्रथे शरम् ॥१६॥
सयानस्तेन बाणेन खे बभ्राम मतंगवत् ॥
पपात कौ विशीर्णोऽभूद्यथा वै काचभाजनम् ॥१७॥
उत्थितः सोऽपि विरथो हताश्वो हतसारथिः ॥
अन्यं रथं समारुह्य यावदायाति संमुखम् ॥१८॥
बभंज तावद्बाणैश्च तद्रथं कृष्णनन्दनः ॥
एवं सप्त रथा भग्ना दैत्यपुत्रस्य वै रणे ॥१९॥
तदा कुनन्दनः संख्ये स्थित्वा याने विचित्रिते ॥
आययौ नृप वेगेन कृष्णपुत्रं नियोधितुम् ॥२०॥
आगत्य दशभिर्बाणैस्ताडयामास तं मृधे ॥
शरैस्तैः सोऽपि निहतः परं कश्मलतां गतः ॥
ततः स धनुरुद्यम्य गृहीत्वा दश सायकान् ॥
मुमोच तस्य हृदये क्रुद्धः कृष्णात्मजो बली ॥२२॥
ते शरा रुधिरं पीत्वा निपेतुर्वै महीतले ॥
यथा हि पितरो राजन्नरके कूटसाक्षिणः ॥ २३॥
कुनंदनः सुनन्दनं सुनन्दनः कुनन्दनम् ॥
महद्रणे महच्छरैर्निजघ्नतुः परस्परम् ॥२४॥
एवं हि तौ द्वौ शरभिन्नगात्रौ
रक्ताप्लुतौ चापधरौ रुषाढ्यौ ॥
प्रचक्रतुर्युद्धवरं शरैश्च

कुशांबसांबाविव संयुगे वै ॥२५॥
ततः कृष्णात्मजो वीरः कोदंडे स्वर्णनिर्मिते ॥
मृगांकार्द्धमुखं बाणं धृत्वा शीघ्रं तमब्रवीत् ॥२६॥
सुनन्दन उवाच -
शृणु मद्वचनं वीर बाणेनानेन त्वच्छिरः ॥
सद्यश्छिन्नं करिष्येऽहं शिरो रक्ष बली यदि ॥२७॥
यदि मद्वचनं सत्यं प्रधने त्वं न मन्यसे ॥
तदा शृणु प्रतिज्ञां मे तव मृत्युविषूचिकाम् ॥२८॥
सतीं च गुरुपत्नीं च यो दूषयति कामतः ॥
स याति यातनां यां वै यमराजस्य सन्निधौ ॥२९॥
सा यातना च मे भूयात्सत्यं मम प्रतिश्रुतम् ॥
यः समर्थश्च स्वगुरुं पितरं च न पालयेत् ॥३०॥
तस्य पापं ममैवास्तु न हनिष्ये च त्वां रणे ॥
इति श्रुत्वा च तद्वाक्यं दैत्य आह रुषा ज्वलन् ॥३१॥
राजपुत्र उवाच -
बिभेमि नाहं रणात्संग्रामे शत्रुसम्मुखे ॥
प्राणिनां चैव सर्वेषां मृत्युर्भवति सांप्रतम् ॥३२॥
यदि मुंचसि संग्रामे मद्वधार्थे महाशरम् ॥
तदाहं स्वशरेणापि शीघ्रं छेद्मि न संशयः ॥३३॥
एकादश्यां च ये मानादन्नं भुंजंति भूतले ॥
मातरं भ्रातृपत्नीं च भगिनीं च सुतां तथा ॥
पापं तेषां ममैवास्तु न छेद्मि यदि त्वच्छरम् ॥३४॥
इति तस्य वचः स्पष्टं श्रुत्वा शंकितमानसः ॥
प्रत्युवाच पुनर्वाक्यं श्रीकृष्णं सोऽपि संस्मरन् ॥३५॥
सुनन्दन उवाच -
मया कृष्णांघ्रियुगलं सेवितं मनसा यदि ॥
कपटेन विना तर्हि सत्यं भूयाद्वचो मम ॥३६॥
स्वपत्नीं च विना वीर नान्यां पश्यामि कामतः ॥

तेन सत्येन संग्रामे वाक्यं भूयादृतं मम ॥३७॥
इत्युक्त्वा सायकं तीक्ष्णं विमुमोच सुनन्दनः ॥
मंत्रयित्वा च मंत्रेण महाकालानलोपमम् ॥३८॥
प्रमुक्तं वीक्ष्य विशिखं स्वबाणेन नृपात्मजः ॥
सद्यश्चिच्छेद हि यथा सर्पं पक्षेण पक्षिराट् ॥३९॥
छिन्ने तस्मिञ्छरे राजन्हाहाकारस्तदाभवत् ॥
चचाल पृथिवी लोकैर्देवास्ते विस्मयं गताः ॥४०॥
परार्द्धः पतितो बाणः पूर्वार्द्धः फलसंयुतः ॥
शिरश्चिच्छेद दैत्यस्य तरोः स्कंधं यथा गजः ॥४१॥
किरीटकुण्डलैर्युक्तं पतितं तस्य मस्तकम् ॥
निरीक्ष्य हाहाशब्दं वै चक्रुर्दैत्याश्च दुःखिताः ॥४२॥
कुनन्दनकबंधस्तु शीघ्रमुत्थाय संयुगे ॥
खड्गेन मुष्टिभिः पादैर्बहूञ्छत्रूञ्जघान ह ॥४३॥
ततश्च यदुसेनायां नेदुर्दुंदुभयो मुहुः ॥
सुनंदनोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥४४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
दैत्यपुत्रवधवर्णनं नाम षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३७

https://sa.wikisource.org/s/wgi

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - सप्तत्रिंशोऽध्यायः

दैत्यसहायार्थं समागतः भैरवमोहनः -

वज्रनाभिरुवाच -

कुनंदने हते ब्रह्मन्बल्वले मूर्च्छिते रणे ॥

न कृतं तु सहायं वै रुद्रेण करुणात्मना ॥१॥

कस्मान्न चागतो रुद्रो यज्ञः पूर्णः कथं भवेत् ॥

कथं विमुक्तस्तुरगस्तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥२॥

सौतिरुवाच -

इति तस्य वचः श्रुत्वा गर्गो ज्ञानवतां वरः ॥

स्मृत्वा सर्वां कथां ब्रह्मन्नुवाच यदुसत्तम् ॥३॥

गर्ग उवाच -

बल्वले मूर्च्छिते राजन्हते शूरे कुनन्दने ॥

महाकोपं शिवश्चक्रे प्रेरितस्तु सुरर्षिणा ॥४॥

आरुह्य नंदिनं क्रुद्धो भक्तरक्षाकरः शिवः ॥

चन्द्ररेखां वहन्मूर्ध्नि जटाजूटांतरे नृप ॥५॥

सर्पहारैर्मुण्डहारैर्भस्मलिप्तो भयंकरः ॥

दशबाहुः पञ्चमुखो नेत्रैः पञ्चदशैर्वृतः ॥६॥

सिंहचर्मांबरधरो मदमत्तो भयंकरः ॥

त्रिशूलपट्टिशधरो धनुर्बाणधरः परः ॥७॥

कुठारपाशपरिघभिंदिपालैर्विभूषितः ॥

सहस्ररविसंकाशः सर्वभूतगणावृतः ॥८॥

हंतुं सर्वान्वृष्णिवरान्कार्ष्णिजप्रमुखान्मृधे ॥

कैलसादाययौ शीघ्रं चालयन्पृथिवीतलम् ॥९॥

कोलाहलो महानासीदाकाशे भूतले नृप ॥

देवदैत्यनराः सर्वे भयं प्रापुश्च विस्मिताः ॥१०॥

सगणं सपरीवारमागतं वीक्ष्य शंकरम् ॥

क्रुद्धं प्रलयकर्तारं भयं प्रापुर्यदूत्तमाः ॥११॥

अनिरुद्धस्य च मुखं निस्तेजस्कमभूद्भयात् ॥
चकंपे हृदयं तस्य दुःखितस्य रणांगणे ॥१२॥
ततः प्रत्याह वचनं निष्ठुरं सर्वयादवान् ॥
शूलं गृहीत्वा हस्तेन गिरीशः क्रोधपूरितः ॥१३॥
शंकर उवाच -
अनिरुद्धः कुत्र गतो गतः कुत्र सुनन्दनः ॥
सांबादयः कुत्र गता भक्तं हत्वा कुनन्दनम् ॥१४॥
बल्वलं मूर्च्छितं कृत्वा मद्भक्तं दैत्यसत्तमम् ॥
तस्यानुगान्मृधे हत्वा कुत्र यास्यंति वृष्णयः ॥१५॥
तस्मात्सर्वान्हनिष्यामि मद्भक्तानां रिपून्मृधे ॥
अहं विष्णुर्विधिश्चैते भक्तं रक्षंति दुःखतः ॥१६॥
गर्ग उवाच -
इत्युदीर्य्यानिरुद्धं स प्रेषयामास भैरवम् ॥
त्वं हि योद्धुं गच्छ शूर कार्ष्णिजं जयिनं मृधे ॥१७॥
सुनंदनं नंदिनं च प्रेषयामास रोषतः ॥
गदं च वीरभद्रं वै सांबं च शिखिवाहनम् ॥१८॥
भानुञ्च भृंगिणं युद्धे विरूपाक्षः समादिशत् ॥
यदूंश्च प्रेषयामास भूतप्रेतांस्ततः शिवः ॥१९॥
ततस्ते रुद्रवचनाद्भूतप्रेतविनायकाः ॥
भैरवाः प्रमथाश्चैव वेताला ब्रह्मराक्षसाः ॥२०॥
उन्मादाश्चैव कूष्माण्डा आजग्मुः कोटिशो मृधे ॥
भूतानि जघ्नुश्चांगारैर्यादवाश्च विनायकाः ॥२१॥
पट्टिशैर्भैरवाः शूलैः खट्वांगैः प्रमथाः किल ॥
जनानश्वान्गृहीत्वा तु भक्ष्यंति ब्रह्मराक्षसाः ॥२२॥
यातुधानाश्चर्वयन्तो मनुष्याणां शिरांसि च ॥
कपालैस्तत्र वेतालाः पिबंतो रुधिरं रणे ॥२३॥
पिशाचास्तत्र नृत्यन्ति प्रेता गायंति एव हि ॥
शिरांसि कंदुकानीव क्षेपयंतो मुहुर्मुहुः ॥२४॥

अट्टहासं प्रकुर्वन्तः प्रधावंत इतस्ततः ॥
गजान्रथांश्चर्वयन्तो दृश्यन्ते रणमंडले ॥२५॥
रक्तं पिशाच्यो डाकिन्यः पाययंत्यः सुतान्मृधे ॥
मारोदीरिति वादिन्य अक्षीणि च तदाऽमृजन् ॥२६॥
उन्मादाश्चैव कूष्मांडा निर्माय मुण्डकैः स्रजः ॥
संयच्छंति महेशाय शूराणां स्वर्गगामिनाम् ॥२७॥
हाहाकारस्तदैवासीद्यदुसैन्ये नृपेश्वर ॥
दुद्रुवंतो भयादश्वा धावंतस्तत्र दंतिनः ॥२८॥
वीराः प्रपतिता युद्धे गता मृत्युं सहस्रशः ॥
दृष्ट्वा चेत्थं गणबलं दीप्तिमान्माधवात्मजः ॥२९॥
चापे निधाय विशिखान्मुमुचे परमाद्भुतम् ॥
ते शरा विविशुस्तिग्मा भूतप्रेतविनायकान् ॥३०॥
कोटिशः कोटिशो राजन्यथारण्यं शिखण्डिनः ॥
ततश्च दुद्रुवुर्भिन्नाः सर्वे भूतगणाः शरैः ॥३१॥
केचिन्निपतिता युद्धे केचिद्वै निधनं गताः ॥
न हताश्च शरैः केऽपि पतिताः पूर्वमेव च ॥३२॥
पलायिते प्रेतगणे भैरवः क्रोधपूरितः ॥
त्रिशूली सारमेयस्थ आजगाम कृतांतवत् ॥३३॥
तं दृष्ट्वा कालरूपं च भैरवं तु भयंकरम् ॥
न कोऽपि युयुधे तेनानिरुद्धो युयुधे नृप ॥३४॥
अनिरुद्धः पंचशरैस्तताड भैरवं मृधे ॥
स चापि परिघेणापि बभञ्ज तद्रथं वरम् ॥३५॥
सोऽप्यन्यं रथमारुह्य सज्जं कृत्वा धनुर्दृढम् ॥
तताड दशभिर्बाणै रौद्रं मायाविनं मृधे ॥३६॥
तैर्बाणैर्निहतः सोऽपि किंचित्कश्मलतां गतः ॥
त्रिशूलं त्रिशिखं तस्मै चिक्षेप ज्वलनप्रभम् ॥३७॥
शूलं समागतं दृष्ट्वा बाणैश्चिच्छेद कार्ष्णिजः ॥
छिन्नं स्वीयं त्रिशूलं वै दृष्ट्वा रुद्रसुतो बली ॥३८॥

ससृजे मायया तत्र मुखादनलमेव च ॥
तेनाग्निना जज्वलुश्च मही वृक्षा दिशो दश ॥३९॥
पदातीनां रथानां च हयानां दंतिनां तथा ॥
जज्वलुश्च शरीराणि मुञ्जपुष्पप्रतूलवत् ॥४०॥
केचित्प्रज्वलिता वीराः केचिद्वै भस्मतां गताः ॥
अग्निना पूरितं सैन्यं कृष्णं केचित्स्मरंति हि ॥४१॥
सेनां भयातुरां दृष्ट्वानिरुद्धो धन्विनां वरः ॥
दधार विशिखं चापे ज्ञात्वा मायां विनिर्मिताम् ॥४२॥
मंत्रयित्वा च मंत्रेण पर्जन्यास्त्रेण सायकम् ॥
मुमोच गगने शीघ्रं स्मरन्कृष्णपदांबुजम् ॥४३॥
शरे मुक्ते समागत्य मेघाः प्रववृषुर्जलम् ॥
अग्निः शांतिं गतो राजन्यथा प्रावृट् तथा बभौ ॥४४॥
शिखंडिनः कोकिलाश्च चातकाः सारसादयः ॥
मण्डूकाद्याश्च प्रजगुरिंद्रगोपा विरेजिरे ॥४५॥
पुरंदरस्य चापेन सौदामिन्या बभौ नभः ॥
प्रयासं निष्फलं दृष्ट्वा भैरवो भैरवं रवम् ॥४६॥
चकार स्वमुखेनापि सर्वेषां त्रासयन्मनः ॥
ननाद तेन ब्रह्मांडं सप्तलोकैर्बिलैः सह ॥४७॥
विचेलुर्दिग्गजास्तारा राजद्भूखण्डमण्डलम् ॥
तदैव बधिरीभूता बभूवुः पतिता नराः ॥४८॥
पुनश्च भैरवः क्रुद्धो हस्तं हस्तेन पीडयन् ॥
निष्पिषन्नधरं दंतैर्लेलिहानः स्वजिह्वया ॥४९॥
नेत्राभ्यां रक्तवर्णाभ्यां पश्यन्सर्पैर्विभूषितः ॥
जग्राह परशुं तीक्ष्णं तृणीकृत्य यदूत्तमम् ॥५०॥
तदैव जृंभणास्त्रेणानिरुद्धो रणकोविदः ॥
भैरवं मोहयामास श्रीकृष्ण इव शंकरम् ॥५१॥
तेनास्त्रेण रणे राजन्ननिरुद्धस्य पश्यतः ॥
पपात भूतले रौद्रो जृंभितो निद्रितोऽभवत् ॥५२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
भैरवमोहनं नाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥३७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३८

https://sa.wikisource.org/s/wgy

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - अष्टत्रिंशोऽध्यायः

अनिरुद्ध-सहायार्थं कृष्णागमनम् -

गर्ग उवाच -

तदा मृत्युंजयः क्रुद्धो भैरवं वीक्ष्य निद्रितम् ॥

वृषभं प्रेरयामास कार्ष्णिजं शूरमानिनम् ॥१॥

तदैव वृषभः कोपाच्छृंगाभ्यां मारयन्यदून् ॥

दंतैः पश्चिमपादाभ्यां सेनायां विचचार ह ॥२॥

त्वरं जघान शृङ्गेण संमुखस्थं सुनन्दनम् ॥

शृङ्गेण भिन्नहृदयः पपात पंचतां गतः ॥३॥

तदाऽऽजगाम संक्रुद्धोऽनिरुद्धो गजसंस्थितः ॥

धनुर्धरो दंशितश्च माभैर्माभैरिति ब्रुवन् ॥४॥

दृष्ट्वा तत्र हतं वीरं कृष्णपुत्रं सुनन्दनम् ॥

प्राप्तो दुःखं मृधेऽत्यंतं कंपितः शोकपूरितः ॥५॥

हते तस्मिन्महावीरे शोचंतं तं शिवोऽब्रवीत् ॥

मा कृथास्त्वं रणे शोकमनिरुद्ध महाबल ॥६॥

रणमध्ये पातनं च शूराणां कीर्तये स्मृतम् ॥

तस्मात्त्वमपि संग्रामे मया युद्ध्यस्व यत्नतः ॥७॥

प्रयातान् रक्षस्व प्राणान्ममाग्रे युद्धकांक्षया ॥

गर्ग उवाच -

इति तस्य वचः श्रुत्वा शोकं त्यक्त्वा यदूत्तमः ॥८॥

निचखान पंच बाणान् शिवस्य मस्तके नृप ॥

नाराचास्ते महेशस्य जटाजूटेषु निष्ठिताः ॥९॥

दृश्यंते गृध्रपक्षाढ्याः शाखा इव वनस्पतेः ॥

ततो रुद्रः स्वकोदंडे बाणमेकं निधाय च ॥१०॥

चिच्छेद तेन सहसा तस्य चापस्य शिंजिनीम् ॥

अनिरुद्धः पुनः शीघ्रं सज्यं कृत्वा धनुर्दृढम् ॥११॥

उग्रचापस्य चिच्छेद शिंजिनीं सायकेन च ॥

ततः श्रुत्वा तयोर्युद्धमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥१२॥
विमानस्थाश्च शक्राद्या आजग्मुः कौतुकान्विताः ॥
ऊचुः परस्परं खस्था निरीक्ष्य भयविह्वलाः ॥१३॥
देवा ऊचुः
अमू लोकत्रयस्यापि ह्युत्पत्तिलयकारकौ ॥
एतयोश्च रणं तस्माद्विफलं रणमण्डले ॥१४॥
को विजेष्यति संग्रामं प्राप्स्यते कः पराजयम् ॥
गर्ग उवाच -
ततस्त्रिदिनपर्यंतं युद्धमासीत्तयोर्भृशम् ॥१५॥
पुनः शरासनं रुद्रः सज्जं कृत्वा रुषान्वितः ॥
ब्रह्मास्त्रं संदधे तत्र लोकप्रलयकारकम् ॥१६॥
ब्रह्मास्त्रेण तु ब्रह्मास्त्रं भिदुरास्त्रेण पार्वतम् ॥
पर्जन्यास्त्रेण चाग्नेयमनिरुद्धो जहार ह ॥१७॥
तदा प्रकुपितोऽत्यंतं पिनाकी प्रज्वलन्निव ॥
त्रिशिखेन त्रिशूलेन जघान कार्ष्णिनन्दनम् ॥१८॥
स त्रिशूलश्च तं भित्त्वा गजं भित्त्वा विनिर्गतः ॥
स्थितोऽभूच्च तयोर्मध्ये ऊर्ध्वपुंख अधोमुखः ॥१९॥
गजो मृत्युं गतो युद्धेऽनिरुद्धो मूर्च्छितोऽभवत् ॥
पेततुस्तौ च संलग्नौ भिन्नवक्षस्थलौ मृधे ॥२०॥
हाहाकारस्तदैवासीद्रुरुदुः सर्वयादवाः ॥
रुद्रस्याग्रे यथा भीता यमस्याग्रे च पापिनः ॥२१॥
अनिरुद्धं निपतितं मृत्युतुल्यं विमूर्च्छितम् ॥
श्रुत्वा ययौ शंकितश्च सांबः स्कंदं विहाय च ॥२२॥
मूर्च्छितं यदुवीरं तु वीक्ष्य क्रोधपरिप्लुतः ॥
अश्रुपूर्णमुखः सांबः शर्वं प्राह धनुर्धरः ॥२३॥
कस्मात्करिष्यसे रुद्र दानवानां हि पालनम् ॥
हत्वानिरुद्धं संग्रामे वीरं चैव सुनन्दनम् ॥२४॥
वेदे भागवते शास्त्रे पुरा विप्रैः श्रुतं मया ॥

श्रीकृष्णाख्यं परं नित्यं शिवं सेविति वैष्णवः ॥२५॥
मृषा जातं हि तत्सर्वं कार्ष्णिजे पतिते सति ॥
सुनन्दनः कृष्णसुतः सोऽपि युद्धे त्वया हतः ॥२६॥
वृथा करिष्यसे युद्धं धिक्त्वां तस्मान्महेश्वर ॥
अहं त्वां पातयिष्यामि रणे कृष्णपराङ्मुखम् ॥२७॥
क्षुरप्रैः सायकैः शीघ्रं तिष्ठ तिष्ठ रणे शिव ॥
एतद्वचः समाकर्ण्य प्रसन्नः शंकरोऽब्रवीत् ॥२८॥
शिव उवाच -
धन्यस्त्वं यादवश्रेष्ठ सत्यं वदति नो भवान् ॥
मन्नाथः कृष्णचन्द्रोऽयं देवदानववंदितः ॥२९॥
कुनंदने च निहते बल्वले मूर्च्छिते रणे ॥
सहायार्थमहं वीर भक्तरक्षार्थमागतः ॥३०॥
सत्यं कर्तुं स्ववचनं किंचित्कोपेन पूरितः ॥
करोमि प्रधने युद्धं भक्तप्रियचिकीर्षया ॥३१॥
इत्थं वदति भूतेशे सांबो रोषप्रपूरितः ॥
तताड शीघ्रं चापेन क्षुरप्रैः सायकैर्मृडम् ॥३२॥
तैर्बाणैर्निहतो रुद्रो न किंचित्कश्मलं गतः ॥
यथा मतंगजः पुष्पैर्जग्राह स्वधनुः शिवः ॥३३॥
तताड निशितैर्बाणैर्युद्धे जांबवतीसुतम् ॥
सांबः शिवं शिवः सांबं जघ्नतुस्तौ परस्परम् ॥३४॥
दृष्ट्वा युद्धं तयोर्लोकसंहारं मेनिरेऽस्मराः ॥
भूतले गगने राजन्महान्कोलाहलोऽभवत् ॥३५॥
भीताश्च वृष्णयस्तत्र नाथं कृष्णं स्मरंति हि ॥३६॥
तदा हरिः श्रीयदुपालकश्च
ज्ञात्वा यदूनां च महाविपत्तिम् ॥
रथेन तत्रागतवान् रिपुघ्नो
युक्तेन वै सूततुरंगमैश्च ॥३७॥
श्यामः किरीटी नवकंजनेत्रो

नवार्ककोटिद्युतिमादधानः ॥
कौमोदकीशंखरथांगपद्म-
कोदंडबाणैर्नियुतोऽसिधारी ॥३८॥
श्रीवत्सचिह्नेन तु कौस्तुभेन
पीताम्बरणेपि च मालयाऽऽढ्यः ॥
नीलालकैः कुण्डलकङ्कणद्यै-
र्विभूषितः कोटिमनोजतुल्यः ॥३९॥
समुद्गलद्भिः सितफेनशीकरा-
न्मुक्ताफलानीव च राजहंसकैः ॥
सुग्रीवमुख्यैरतिवेगवत्तरै-
र्हयैर्युतः सुन्दरसामगायनैः ॥४०॥
दृष्ट्वा स्वनाथं यदवः स्वागतं हर्षविह्वलाः ॥
बभूवुः सुखिनः सर्वे शीतभीता रविं यथा ॥४१॥
तदा जयजयारावो यदुसैन्ये बभूव ह ॥
प्रचक्रिरे पुष्पवर्षं गगनस्थाश्च देवताः ॥४२॥
दृष्ट्वा सांबस्तु श्रीकृष्णं सहायार्थं समागतम् ॥
पपात पादयोस्तस्य चापं त्यक्त्वा प्रहर्षतः ॥४३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
श्रीकृष्णागमनं नामाष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥३८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ३९

असुरैः सह युद्धे अनिरुद्धविजयम् -

गर्ग उवाच -

कृष्णं दृष्ट्वा हरस्तत्र भीतः शंकितमानसः ॥

त्यक्त्वा चापत्रिशूलादीन्भक्त्या श्रीनाथमब्रवीत् ॥१॥

शंकर उवाच -

ॐ अविनयमपनय विष्णो दमय मनः शमय विषयमृगतृष्णाम् ॥

भूतदयां विस्तारय तारय संसारसागरतः ॥२॥

दिव्यधुनीमकरंदे परिमलपरिभोगसच्चिदानंदे ॥

श्रीपतिपदारविंदे भवभयखेदच्छिदे वंदे ॥३॥

सत्यपि भेदापगमे नाथ तवाहं न मामकीनस्त्वम् ॥

सामुद्रो हि तरंगः क्वचन समुद्रो न तारंगः ॥४॥

उद्धृतनग नगभिदनुज दनुजकुलामित्र मित्रशशिदृष्टे ॥

दृष्टे भवति प्रभवति न भवति किं भवतिरस्कारः ॥५॥

मत्स्यादिभिरवतारैरवतारवताऽवता वसुधाम् ॥

परमेश्वर परिपाल्यो भवता भवतापभीतोऽहम् ॥६॥

दामोदर गुणमंदिर सुन्दरवदनारविंद गोविन्द ॥

भवजलधिमथनमंदर परमं दरमपनय त्वं मे ॥७॥

नारायण करुणामय शरणं करवाणि तावकौ चरणौ ॥

इति षट्पदी मदीये वदनसरोजे सदा वसतु ॥८॥

इति स्तुतः शंकरेण प्रीतः संकर्षणानुजः ॥

पप्रच्छ सर्वाभिप्रायं नमन्तं चन्द्रशेखरम् ॥९॥

श्रीकृष्ण उवाच -

किं कृतस्तेऽपराधो वै मत्पुत्रेण कुबुद्धिना ॥

यतस्त्वया हतः संख्येऽनिरुद्धो मूर्च्छितः कृतः ॥१०॥

हतं यदुबलं कस्मात्कस्मात्त्वं चागतो रणे ॥

कस्माद्युद्धं च कृतवांस्तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥११॥

इत्थं श्रीकृष्णवचनं निशम्य प्रमथेश्वरः ॥
उवाच लज्जितो भूत्वा विचार्य मधुसूदनम् ॥१२॥
शंकर उवाच -
देवदेव जगन्नाथ राधिकेश जगन्मय ॥
पाहि पाहि कृपाकारिन्निस्त्रपं मां कृतागसम् ॥१३॥
त्वं न जानासि किं देव कथयिष्यामि किं त्वहम् ॥
भक्तस्य पालनं कर्तुं मायया तव मोहितः ॥१४॥
अहमागतवान्देव त्वं सर्वं क्षंतुमर्हसि ॥
शास्ताहं सर्वलोकस्य मानादिति मया हरे ॥१५॥
मारिताः संगरे शूरा वृष्णयः कृष्णदेवताः ॥
तस्मात्संतः स्वयं त्यक्त्वा परमैश्वर्यमीप्सितम् ॥१६॥
ध्यायंते सततं कृष्णपादाब्जं ते निरापदम् ॥
सुखं दुःखं नृणां तावद्यावत्कृष्णे न मानसम् ॥१७॥
कृष्णे मनसि सञ्जाते भेत्ति खड्गो दुरत्ययः ॥
नराणां कर्मवृक्षाणां मूलच्छेदं करोति यः ॥१८॥
मद्भक्तिबलदर्पिष्ठा मत्प्रभुं त्वां यदूत्तमम् ॥
न मन्यंते च ते सर्वे यास्यंति निरयं ध्रुवम् ॥१९॥
इत्युक्त्वा शंकरस्तूष्णीं भूत्वा कृष्णस्य पादयोः ॥
पपात दंडवद्भक्त्या ह्यश्रुपूर्णाकुलेक्षणः ॥२०॥
उत्थाप्याश्वास्य तं रुद्रं पार्श्वतस्तत्प्रदर्शनात् ॥
मिलित्वा भगवान्कृष्ण आलुलोक सुधार्द्रदृक् ॥२१॥
आह कृष्णः सुराः सर्वे कुर्वंति भक्तपालनम् ॥
त्वया जुगुप्सितं कर्म किं कृतं भक्तपालने ॥२२॥
ममासि हृदये त्वं तु भवतो हृदये ह्यहम् ॥
आवयोरंतरं नास्ति मूढाः पश्यंति दुर्धियः ॥२३॥
त्वां नमंति च मद्भक्तास्त्वद्भक्ता मां सदाशिव ॥
ये न मन्यंति मद्वाक्यं यास्यंति नरकं च ते ॥२४॥
इत्युक्त्वा भगवान्कृष्णो हतं पुत्रं सुनन्दनम् ॥

दृष्ट्या पीयूषवर्षिण्या जीवयामास संयुगे ॥२५॥
तत्पश्चादनिरुद्धस्य हृदयाच्छूलमेव च ॥
शनैः शनैः समाकृष्य जीवयामास तं हरिः ॥२६॥
तत्पश्चाद्यादवान्सर्वान्निहतान्संयुगे भृशम् ॥
अजीवयत्सुधादृष्ट्या कृष्णस्तु प्रभुरीश्वरः ॥२७॥
तावत्सदुंदुभिरवं पुष्पवृष्टिं दिवौकसः ॥
उत्साहलक्षणां चक्रुः प्रसाद्य गरुडध्वजम् ॥२८॥
प्रभुं त्रैलोक्यनेतारं कृष्णं दृष्ट्वा यदूत्तमाः ॥
उत्थाय संभ्रमाच्चक्रुर्जयारावं मुदान्विताः ॥२९॥
अथोत्थितो बल्वलस्तु महादेवन रक्षितः ॥
क्व गतश्चानिरुद्धो वै ब्रुवन्वाक्यं रुषान्वितः ॥३०॥
ततः शर्वेण दैत्यस्तु बोधितो वचनैः शुभैः ॥
ज्ञात्वा कृष्णस्य माहात्म्यं मुदितोऽभून्महामनाः ॥३१॥
ततः प्रणम्य गोविंदं स्तुत्वा दैत्यस्तु बल्वलः ॥
तुरगं प्रददौ राजन्बहुद्रव्येण संयुतम् ॥३२॥
ततो यज्ञहयं नीत्वा पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥
सेतुमार्गेण कृष्णस्तु प्रययौ पश्चिमां दिशम् ॥३३॥
कृष्णे गते भगवति राज्ये संस्थाप्य बल्वलम् ॥
कैलासं प्रययौ रुद्रः सगणस्तु सभैरवः ॥३४॥
एतत्कृष्णचरित्रं तु ये शृण्वन्ति गृहे जनाः ॥
तेषां सहायं भगवान्करिष्यति सदा हरिः ॥३५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
ऽनिरुद्धविजयवर्णनं नामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥३९॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४०

अश्वमेधखण्डः - चत्वारिंशोऽध्यायः

कृष्णेन सह यादवसैन्यस्य व्रजप्रवेशम् -

गर्ग उवाच -

मुक्तस्तुरंगः कृष्णेन पत्रचामरभूषितः ॥

प्रययौ स बहून्देशान्नेत्राभ्यां च विलोकयन् ॥१॥

बल्वलं निर्जितं श्रुत्वा नानादेशाधिपा नृपाः ॥

हयं न जगृहुः प्राप्तं श्रीकृष्णस्य भयान्नृप ॥२॥

इत्थं व्रजन्भारते वै यदुवीरतुरंगमः ॥

एकमासेन राजेंद्र प्राप्तोऽभूद्व्रजमण्डले ॥३॥

ततः कृष्णां समुत्तीर्य दृष्ट्वा वृन्दावनं वनम् ॥

तमालस्य तले राजन्स्थितोऽभूद्धयसत्तमः ॥४॥

दूर्वां चरंतं तुरगं विलोक्य

विहाय गास्ते किल गोपबालाः ॥

समाययुस्ते नृप कौतुकेन

हयस्य पार्श्वे करताडनैश्च ॥५॥

इति पश्यत्सु सर्वेषु श्रीदामा गोपनायकः ॥

जग्राह लीलया राजञ्चरंतं चंचलं हयम् ॥६॥

गोपाशेन हयं बद्ध्वा गले गोपैः समन्वितः ॥

केनोत्सृष्टो वदन्वाक्यं नन्दस्य निकटं ययौ ॥७॥

आगतं वाजिनं दृष्ट्वा नन्दोऽपि हर्षपूरितः ॥

तत्पत्रं वाचयित्वाऽऽह सर्वान्गद्गदया गिरा ॥८॥

उग्रसेनहयश्चैष पुरे मम समागतः ॥

पालितो ह्यनिरुद्धेन मत्पौत्रेण सर्वतः ॥९॥

गृह्णामि यज्ञतुरगं मित्राणां मिलनाय च ॥

ततः प्रपौत्रं पश्यामि कृष्णाकारं प्रियंकरम् ॥१०॥

इत्युक्त्वा नन्दराजस्तु द्र्ष्टुं गोपैः समन्वितः ॥

कथयित्वा यशोदाग्रेऽभिप्रायं निर्ययौ पुरात् ॥११॥

तदैव यादवाः सर्वे भोजवृष्ण्यंधकादयः ॥
हयस्य पृष्ठतो लग्नास्तत्राजग्मुर्नृपेश्वर ॥१२॥
विलोकयंतो नयपालतीर्थे
तथा च मार्गे मिथिलामयोध्याम् ॥
बर्हिष्मतीं चैव हि कान्यकुब्जं
सांकर्षणं गोकुलमेव राजन् ॥१३॥
मार्तंडकन्यां मथुरां पुरीं च
विराजते यत्र तु केशवश्च ॥
वृंदावने नन्दपुरे नृपेंद्र
समागताः कृष्णयुताश्च सर्वे ॥१४॥
नन्दग्रामं तत्र दृष्ट्वा रथस्थो नन्दनंदनः ॥
सर्वेषामग्रतो भूत्वा ह्याययौ यादवैर्वृतः ॥१५॥
ददर्श तत्र पुरतो गोपालैः पितरं हरिः ॥
संस्थितं तु पुरस्कृत्य वारणेन्द्रमलंकृतम् ॥१६॥
वादित्रैः शंखशब्दैश्च जयशब्दैर्नृपेश्वर ॥
पुष्पालंकारकलशलाजाद्यैः परिभूषितम् ॥१७॥
ततश्च यादवाः सर्वे नेमुर्नंदं निरीक्ष्य च ॥
हर्षाश्रुविप्लुता राजन्नुद्धवाद्याश्च तत्र वै ॥१८॥
तदैव नन्दराजस्य दक्षिणांगमथास्फुरत् ॥
उवाच दृष्ट्वा मनसि ह्युत्तमं शकुनं नृप ॥१९॥
अद्य पश्यामि नेत्राभ्यां कृष्णं किं प्रियवादिनम् ॥
यस्मान्ममाक्षिः स्फुरति दक्षिणश्च प्रियंकरः ॥ २०॥
मन्नेत्रगोचरः कृष्णो यदा भूयात्तदा ह्यहयम् ॥
गवां लक्षं प्रदास्यामि ब्राह्मणेभ्यो ह्यलंकृतम् ॥२१॥
इत्युक्त्वा वचनं नंदो विरराम यदा नृप ॥
तदाशृणोत्स्वपुत्रस्यागमनं व्रजवासिभिः ॥२२॥
श्रीकृष्णागमनं श्रुत्वा नन्दो विरहविप्लुतः ॥
पश्यन्हरिं च सर्वेषां विचचार रुदन्निव ॥२३॥

वदन्कृष्णेति कृष्णेति गिरा गद्‌गदया भृशम् ॥
हे कृष्णचन्द्र क्व गतो दुःखितं मां न पश्यसि ॥२४॥
ततो निरीक्ष्य पितरं श्रीकृष्णः पितृवत्सलः ॥
अवप्लुत्य रथात्तूर्णं पपात चरणौ पितुः ॥२५॥
श्रीनन्दराजस्तनयं समुत्थाप्य चिरागतम् ॥
स्नापयामास सलिलैः कृत्वा वक्षसि नेत्रयोः ॥२६॥
अक्षिभ्यां कृष्णचन्द्रस्तु मुमोचाश्रु घृणातुरः ॥
श्रीदामादीन्सखीन्दृष्ट्वा पश्चात्प्रेमपरिप्लुतः ॥२७॥
पृथक्पृथक्परिरेभे कृष्णप्रेमपरिप्लुप्तः ॥
भक्तानां कोऽस्ति माहात्म्यमहो वक्तुं धरातले ॥२८॥
नन्दाद्या रुरुदुर्गोपाः श्रीकृष्णाद्याश्च यादवाः ॥
प्रवक्तुं न समर्थास्ते सर्वे विरहविक्लवाः ॥२९॥
अश्रुपूर्णमुखः कृष्णो गोपान्गद्‌गदया गिरा ॥
सर्वानाश्वासयामास प्रेमानंदसमाकुलान् ॥३०॥
परिपूर्णतमं साक्षाच्छ्रीकृष्णं जगदीश्वरम् ॥
तादृशं ददृशुः सर्वे यादृशो मथुरां गतः ॥३१॥
नवीननीरदश्यामं किशोरवयसं शिशुम् ॥
शरत्प्रभातकमलकांतिमोचनलोचनम् ॥३२॥
शरत्पूर्णेन्दुशोभाढ्यं शोभास्वाच्छादनाननम् ॥
कोटिमन्मथलावण्यं लीलानंदितसुन्दरम् ॥३३॥
सस्मितं मुरलीहस्तं द्विभुजं ह्यतिसुन्दरम् ॥
तडिद्वस्त्रधरं देवं मत्स्यकुण्डलिनं हरिम् ॥३४॥
चन्दनोक्षितसर्वांगम् कौस्तुभेन विराजितम् ॥
आजानुमालतीमालावनमालाविभूषितम् ॥३५॥
मयूरपिच्छचूडं च सद्रत्नमुकुटोज्ज्वलम् ॥
पक्वबिंबाधरोष्ठं च नासिकोन्नतशोभनम् ॥३६॥
एवं कृष्णस्य राजेन्द्र रूपं नैत्रैर्व्रजौकसः ॥
पपुरानन्दसंमग्नाः पीयूषं मानवा इव ॥३७॥

अनिरुद्धं ततो नन्दः सांबादींश्चैव यादवान् ॥
आशिषं प्रददौ राजन्प्रीतः प्रेमपरिप्लुतः ॥३८॥
ततः सर्वैश्च यदुभिः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥
विवेश स्वपुरं नन्दो गतदुःखो महामतिः ॥३९॥
अवप्लुत्य रथात्कृष्णः सांबाद्यैः परिभूषितः ॥
त्वरं स्वमातुर्भवनमानंदं प्रददन्ययौ ॥४०॥
दृष्ट्वा स्वमातरं कृष्णो गृहद्वारे समागताम् ॥
रुदतीं बाष्पकण्ठी तां ननाम प्ररुदन्हरिः ॥४१॥
यशोदा तस्य जननी स्वप्राणेभ्यः प्रियं सुतम् ॥
उपगूह्य ददौ तस्मै गिरा गद्गदयाऽऽशिषः ॥४२॥
नन्दस्तथोपनंदश्च तथा षड्वृषभानवः ॥
वृषभानुवरश्चैव ह्येते द्रष्टुं समाययुः ॥४३॥
तत्रागतानां गोपानां श्रीकृष्णो यादवैर्वृतः ॥
यथाविध्युपसंगम्य सर्वेषां मानमादधे ॥४४॥
ते तु कृष्णस्य कुशलं पप्रच्छुर्मुदिताननाः ॥
तेषां कृष्णस्तु भगवान्पप्रच्छ कुशलं परम् ॥४५॥
ततश्च यमुनातीरे वृंदारण्ये नृपेश्वर ॥
बभूवुः शिबिराः सर्वेऽनिरुद्धस्य महात्मनः ॥४६॥
शिबिरेष्वनिरुद्धाद्या सांबाद्याश्चोद्धवादयः ॥
निवासं चक्रिरे कृष्णः स्थितोऽभून्नंदपत्तने ॥४७॥
आगतेभ्यश्च सर्वेभ्यो नंदः कृष्णेन संयुतः ॥
भोजनं प्रददौ राजन्पशुभ्यश्च तृणानि च ॥४८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
व्रजप्रवेशो नाम चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४०॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४१

अश्वमेधखण्डः - एकचत्वारिंशोऽध्यायः

राधाकृष्णमिलनम् -

श्रीगर्ग उवाच -

आहूतो राधया कृष्णः सन्ध्यायां नन्दनंदनः ॥

जगाम शश्वदेकान्ते शीतलं कदलीवनम् ॥१॥

रंभादलैश्चंदनस्य पंकयुक्तं मनोहरम् ॥

स्फारास्फुरन्नभ्रगेहं यमुनावायुशीकरम् ॥२॥

एतादृशं राधिकायाः सुन्दरं मेघमंदिरम् ॥

सर्वं दुःखाग्निना नित्यं भस्मीभूतं बभूव ह ॥३॥

श्रीदामशापेन नृप दुःखेन वृषभानुजा ॥

तनुं रक्षति तत्रापि कृष्णागमनहेतवे ॥४॥

निशम्य कृष्णं स्ववने समागतं

सखीमुखाच्छ्रीवृषभानुनंदिनी ॥

आनेतुमुत्थाय वरासनात्त्वरं

द्वारे सखीभिर्नृप सा जगाम ह ॥५॥

ददौ ह्यासनपाद्याद्यानुपचारान्व्रजेश्वरी ॥

वदंती कुशलं वाक्यं कृष्णा कृष्णं व्रजेश्वरम् ॥६॥

परिपूर्णतमं दृष्ट्वा परिपूर्णतमा नृप ॥

जहौ विरहजं दुःखं संयोगे हर्षपूरिता ॥७॥

चकार स्वस्याः शृङ्गारं वस्त्रालंकारचंदनैः ॥

कुशस्थल्यां गते नाथे शृङ्गारो न कृतस्तया ॥८॥

पुरा तया न भुक्तं च तांबूलं मिष्टभोजनम् ॥

कृतं न शय्याशयनं क्वचिद्धास्यं न वा कृतम् ॥९॥

सिंहासने स्थितं राधा देवं मदनमोहनम् ॥

हर्षाश्रूणि प्रमुंचंती जगौ गद्गदया गिरा ॥१०॥

राधोवाच -

गोकुलं मथुरां त्यक्त्वा गतः कस्मात्कुशस्थलीम् ॥

वद तन्मे हृषीकेश त्वं साक्षाद्गोकुलेश्वरः ॥११॥
क्षणं युगसमं नाथ जानामि त्वद्वियोगतः ॥
घटीं मन्वंतरसमां द्विपरार्द्धसमं दिनम् ॥१२॥
कस्मिन्कुकाले विरहो मे बभूव च दुःखदः ॥
येन त्वच्चरणौ देव न पश्यामि सुखप्रदौ ॥१३॥
यथा रामं तु सीतेव मानसं वरटेव च ॥
तथा रासेश्वरं त्वां तु मानदं हि समुत्सहे ॥१४॥
सर्वं जानासि सर्वज्ञ किं दुःखं कथयाम्यहम् ॥
शतवर्षं गतं नाथ वियोगो न गतो मम ॥१५॥
इत्युक्त्वा वचनं राजन्स्वामिनी स्वामिनं परम् ॥
वियोगखिन्ना दुःखानि स्मरंती सा रुरोद ह ॥१६॥
दृष्ट्वा प्रियां रुदंतीं तां प्रियः प्राह प्रियं वचः ॥
तस्माश्च शमयन्वाक्यैः कृष्णः कश्मलमेव च ॥१७॥
श्रीकृष्ण उवाच -
न कर्तव्यस्त्वया राधे शोकश्च तनुशोषकः ॥
तेजश्चैकं द्विधाभूतभावयोः ऋषयो विदुः ॥१८॥
यत्राहं त्वं सदा तत्र यत्र त्वं ह्यहमेव च ॥
वियोग आवयोर्नास्ति मायापुरुषयोर्यथा ॥१९॥
भेदं हि चावयोर्मध्ये ये पश्यंति नराधमाः ॥
देहांते नरकान्राधे ते प्रयांति स्वदोषतः ॥२०॥
अथातस्त्वं तु मां राधे नित्यं द्रक्ष्यसि चांतिके ॥
प्रभाते चक्रवाकीव चक्रवाकं प्रियंकरम् ॥२१॥
किंचित्कालेन दयिते गोपगोपीभिरेव च ॥
साकं त्वयाक्षरं ब्रह्म श्रीगोलोकं व्रजाम्यहम् ॥२२॥
गर्ग उवाच -
माधवस्य वचः श्रुत्वा गोपीभिः सह राधिका ॥
प्रसन्ना पूजयामास रमेशं च रमा यथा ॥२३॥
श्रीराधया पुनः कृष्णो रासार्थं प्रार्थितो नृप ॥

प्रस्नन्नो वृंदकारण्ये रासं कर्तुं मनो दधे ॥२४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
राधाकृष्णमेलनं नामैकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४१॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४२

अश्वमेधखण्डः - द्विचत्वारिंशोऽध्यायः

रासक्रीडा -

श्रीगर्ग उवाच -

हेमंते मासि पूर्वस्मिन्राकायां राधिकेश्वरः ॥
वंशीं वशकरीं दध्मौ यथा वृन्दावने पुरा ॥१॥
ध्वनिर्बभूव तस्याश्च सर्वेषामाहरन्मनः ॥
निशम्य गोप्यः संखिन्नाः कामखेदेन तत्रसुः ॥२॥
रुंधन्नंबुभृतश्चमत्कृतिपरं
कुर्वन्मुहुस्त्वंबरं
ध्यानाद्धंतनयन्सनंदनमुखा-
न्विस्मेरयन्वेधसम् ॥
औत्सुक्याद्बलिभिर्बलिं चटुलय-
न्भोगेंद्रमाघूर्णयन्-
भिंदन्नंडकटाहभित्तिमभितो
बभ्राम वंशीध्वनिः ॥३॥
अथोदगाच्चंद्रमास्तु चर्षणीनां शुचो मृजन् ॥
यथा प्रियाया राजेंद्र विदेशादागतः प्रियः ॥४॥
तदैव यमुना राजंस्तनुं दिव्यं दधार ह ॥
वृन्दावनं गिरींद्रञ्च व्रजभूमिञ्च मानद ॥५॥
कृष्णा नदी जयति यत्र मणींद्रमुक्ता-
माणिक्यशुभ्रहरिता करतोलिकाभिः ॥
वैदूर्यनीलकहरिद्धरिवज्रपीत-
सोपानमण्डपयुताभिरतिस्फुरन्ती ॥६॥
स्वच्छंदसूत्पतितमत्स्यगणैर्वहंती
सच्छ्यामलेन वपुषाघगणं हरंती ॥
उत्तुंगलोललहरी कमलैर्लसंती
कृष्णा नदी जयति कृष्णगृहे लुठंती ॥७॥

गोवर्धनं भज गिरीं शतचंद्रयुक्तं
   मंदारचन्दनलतावृतकल्पवृक्षम् ॥
श्रीरासमण्डलयुतं मणिमंडपाढ्यं
   कोटीरमंजुलनिकुंजकुटीरकोटिम् ॥८॥
वृन्दावनं च यमुनातटनीरतीर-
   संपृक्तमंदगमनैरतिगंधवातैः ॥
तत्कंपितं च सुरभीकृतसर्वदेशं
   श्रीखंडकुंकुममृदागुरुचर्चितं तम् ॥९॥
जुष्टं वसन्तनवपल्लवपुष्परंगै-
   र्मंदारचन्दनसुचम्पकनीपनिंबैः ॥
आम्रातकाम्रपनसागुरुनागरंगैः
   श्रीतालपिप्पलवटैर्नवनारिकेलैः ॥१०॥
खर्जूरश्रीफललवंगविराजमान-
   मंजीरशालकतमालकदंबयुक्तम् ॥
सन्तानकुंदबदरीकदलीसिताढ्यं
   श्रीशाल्मलीबकुलकेतकिसच्छिरीषम् ॥११॥
सन्मोदिनीजलजवृन्दमनोहराभं
   वृन्दारकं वरवनं तुलसीलताढ्याम् ॥
श्रीमल्लिकामृतलतामधुमाधवीभिः
   संराजितं स्मर नृपेंद्र व्रजस्य मध्ये ॥१२॥
वंशीवटं च कलकंठविहंगमैश्च
   कृष्णातटे च पुलिनं किल बालुकाढ्याम् ॥
श्रीपाटलैर्मधुककिंशुकसत्प्रियालै-
   रौदुंबरैः क्रमुकद्राक्षकपित्थयुक्तम् ॥१३॥
श्रीकोविदारपिचुमंदलतार्जुनैश्च
   प्लक्षैरशोकसरलैः सुरदारुभिश्च ॥
जंबूसुवेत्रनलकुब्जकस्वर्णयूथी-
   पुन्नागनागकुटजैः कुरबैर्वृतं च ॥१४॥

चक्राह्वसारसशुकैः सितराजहंसैः
   कारंडवैश्च जलकुक्कुटकूजितं च ॥१५॥
दात्यूहकोकिलकपोतकनीलकण्ठै-
   र्नृत्यन्मयूरकलरावभृतं स्मर त्वम् ॥१६॥
श्यामाचकोरकलखंजनसारिकाभिः
   पारावतैर्भ्रमरतित्तिरतित्तिरीभिः ॥
श्रीकांचनीमधुलतामधुयूथिकाभिः
   संवेष्टितं हरिणमर्कटमर्कटीभिः ॥१७॥
श्रीपद्मरागशिखरं च निकुंजगेहं
   श्रीकौस्तुभेंद्रमणिराजिविराजमानम् ॥
कोटींदुमंडलवितानगणैश्च हैमैः
   श्रीपट्टसूत्ररचितैर्मणितोरणाढ्यम् ॥१८॥
मुक्तावृतैः कनकपीतपतत्पताकैः
   पारावतैः सितपतत्रिभिरावृतञ्च ॥
मंदारकुन्दकरवीरकयूथिकानां
   मालाविचित्ररचितं नवचंपकानाम् ॥१९॥
नागेशपद्महरिचंदनपल्लवानां
   श्रीमालतीकुरबकांचनयूथिकानाम् ॥
मालाभिरावृतमनंगहरं गृहं त-
   त्सद्रत्नदर्पणवृतं सितचामरैश्च ॥२०॥
सिंहासनैश्च नवपल्लवपुष्पयुक्तैः
   शय्यासनैः कनकविद्रुमपादवृन्दैः ॥
श्रीचंदनागुरुजलैर्मकरंदसंघैः
   कस्तूरिकामुदितकुंकुमचर्चितं तत् ॥२१॥
एजद्वसंततरुपल्लवमेव वातैः
   शीतैर्गजेंद्रगमनैः सुरभीकृतांगम् ॥
एतादृशं हरिनिकुंजगृहं स्मर त्वं
   सन्नम्रशाखतरुयुक्तमतीव पुष्पैः ॥२२॥

श्रीवेणुगीतं बहुकामवर्द्धनं
निशम्य सर्वा व्रजयोषितो नृप ॥
श्रीकृष्णकांतेन गृहीतमानसा
विसृज्य कर्माणि समाययुर्वने ॥२३॥
रुद्धा याः पतिभी राजन्कृष्णेन हृतमानसाः ॥
स्थूलं शरीरं तास्त्यक्त्वा त्वरं कृष्णांतिकं ययुः ॥२४॥
सिंहासने हेमदुकूलसंयुते
मध्ये स्थितं सुन्दरनन्दनन्दनम् ॥
श्रीसुन्दरी राधिकया समं परं
गले दधानं मधुमालतीस्रजम् ॥२५॥
श्यामं प्रभातार्ककिरीटिनं हरिं
स्फुरत्प्रभं श्रीमुरलीमनोहरम् ॥
पीतांबरं मन्मथराशिमोहनं
व्रजस्त्रियस्तं ददृशुः समागताः ॥२६॥
दृष्ट्वा प्रियाः प्रियतमं मत्स्यकुण्डलिनं हरिम् ॥
गोप्यो मूर्च्छां गताः सद्यो भूप चालक्षितोद्यमाः ॥२७॥
सांत्वयामास ताः कृष्णो मिष्टवाक्यैः सुधासमैः ॥
तदा गोप्यो वनोद्देशे सर्वाश्चैतन्यतां गताः ॥२८॥
कृष्णं गद्गदया वाचा स्तुत्वा भीताः स्त्रियो वराः ॥
त्यक्त्वा विरहजं दुःखं गोविंदं ददृशुः प्रियम् ॥२९॥
वृन्दावने भ्राजमाने मालतीवनसंकुले ॥
दिव्यद्रुमलताजाले मधुपध्वनिनादिते ॥३०॥
विचचार हरिः साक्षाद्देवो मदनमोहनः ॥
पद्माभं पद्महस्तेन गृहीत्वा राधिकाकरम् ॥३१॥
प्रहसन्भगवान्साक्षादाययौ यमुनातटम् ॥
कृष्णातीरे निकुंजे वै श्रीकृष्णो निषसाद ह ॥३२॥
तस्मिन्गृहे मधुपतेः शृणु गोपिकानां
श्रीकृष्णचन्द्रचरणस्मरणावृतानाम् ॥

झंकारनूपुरझणत्करकंकणानां
मंजीररत्नविचलत्कटिकिंकिणीनाम् ॥३३॥
स्मेरद्युतिस्फुटचमत्कृतगंडदेशैः
श्रीदंतपंक्तिविलसत्तडितालिलेशैः ॥
कोटीरहारहरितांगदभूषितानां
बालार्कमंडलविकुंडलमंडितानाम् ॥३४॥
तासां तु कापि युवती कथिता च मुग्धा
मध्यापि कापि तरुणी रुचिरा प्रगल्भा ॥
काचित्तरुं विनयती मधुरं हसंती
काचित्सखी मदयुता सुवने व्रजंती ॥३५॥
संताड्य तामपि करेण तु काप्यधाव-
त्संगृह्य कापि भुवने कमलैर्जघान ॥
काचिच्छलथत्कनकहारमुपाजहार
काचित्प्रमुक्तकबरी तु विहारमत्ता ॥३६॥
श्रीजाह्नवी च यमुना मधु माधवी च
शीला रमा शशिमुखी विरजा सुशीला ॥
चन्द्रानना च ललिता त्वचला विशाखा
मायाऽल्प एव कथिता भवने त्वसंख्याः ॥३७॥
लीलातपत्रमतिमौक्तिकदामजालं
नीत्वा चलंति मणिभूमिषु तत्र काश्चित् ॥
श्रीचामरव्यजनदंडधरा वयस्याः
काश्चिद्व्रजंति धृतपीतपतत्पताकाः ॥३८॥
नृत्यंति तत्र हरिवेषधरास्तु काश्चि-
द्वीणाकरा मधुरतालमृदंगहस्ताः ॥
वंशीधराश्च वृषभानुसुताः सुवेषाः
केयूरकुण्डलयुता मणिवेत्रहस्ताः ॥३९॥
सद्भावभावरसतालयुतस्मिताक्तै-
र्झंकारनूपुरयुतैर्विशदैः कटाक्षैः ॥

संगीतनृत्यविदितैर्भ्रुकुटीविभंगै
राधां हरिं च सततं परितोषयंत्यः ॥४०॥
तस्मिन्निकुञ्जभवने यमुनातटेऽपि
वंशीवटे वनधरानिकटे हरिं तम् ॥
श्रीराधया च गिरिराजतटं व्रजंतं
नंदात्मजं च नटवेषधरं स्मर त्वम् ॥४१॥
श्रीपद्मरागनखदीप्तिपदारविन्दं
झंकारनूपुरधरं स्फुरदंगदेशम् ॥
कुर्वंतमेव तु पदारुणभूमिदेशं
श्रीमत्परागसुरुचालमितस्ततस्तु ॥४२॥
लक्ष्मीकराब्जपरिलालितजानुदेशं
रंभोरु पीतवसनं तु कृशोदराभम् ॥
रोमावलिभ्रमरनाभिसरस्त्रिरेखं
कांचीधरं भृगुपदं मणीकौस्तुभाढ्यम् ॥४३॥
श्रीवत्सहाररुचिरं नवमेघनीलं
पीतांबरं करिकरस्फुटबाहुदण्डम् ॥
रत्नांगदं च मणीकंकणपद्महस्तं
श्रीराजहंसवरकंधरशोभमानम् ॥४४॥
श्रीकम्बुकण्ठललितं विलसत्कपोलं
मध्यं तु निम्नचिबुकं किल कुन्ददंतम् ॥
बिंबाधरं स्मितलसच्छुकचंचुनासं
पीयूषकल्पवचनं प्रचलत्कटाक्षम् ॥४५॥
श्रीपुण्डरीकदलनेत्रमनंगलीलं
भ्रूमण्डलस्मितगुणावृतकामचापम् ॥
विद्युच्छटोच्छलितरत्नकिरीटकोटिं
मार्तंडमंडलविकुण्डमंडिताभम् ॥४६॥
वंशीधरं त्वहिविलोलगुडालकाढ्यं
राधापतिं सजलपद्ममुखं चलंतम् ॥

कंदर्पकोटिघनमानहरं कृशांगं
वंशीवटे नटवरं भज सर्वथा त्वम् ॥४७॥
आरक्तरक्तनखचन्द्रपदाब्जशोभां
मञ्जीरनूपुररणत्कटिकिंकिणीकाम् ॥
श्रीघंटिकाकनककंकणशब्दमुक्तां
राधां दधामि तरुपुञ्जनिकुञ्जमध्ये ॥४८॥
नीलांबरैः कनकरश्मितटस्फुरद्भिः
श्रीभानुजातटमरुद्गतिचंचलांगैः ॥
सूक्ष्मस्वरूपललितैरतिगौरवर्णां
रासेश्वरीं भज मनोहरमंदहासाम् ॥४९॥
बालार्कमंडलमहांगदरत्नहारां
ताटंकतोरणमणींद्रमनोहराभाम् ॥
श्रीकण्ठभालसुमनोनवपंचदाम्नीं
रत्नांगुलीयललितां व्रजराजपत्नीम् ॥५०॥
चूडामणिद्युतिलसत्स्फुरदर्द्धचंद्रां
ग्रैवेयकालपनपत्रविचित्ररूपाम् ॥
श्रीपट्टसूत्रमणीपट्टचलद्द्विदाम्नीं
स्फूर्ज्जत्सहस्रदलपद्मधरां भजस्व ॥५१॥
श्रीबाहुकंकणलसत्कुचरत्नदीप्तिं
श्रीनासिकाभरणभूषितगण्डदेशाम् ॥
सद्यौवनालसगतिं कलसर्पवेणीं
मध्येंदुकोटिवदनां स्फुटचंपकाभाम् ॥५२॥
सद्भावभावसहितां नवपद्मनेत्रां
स्फूर्ज्जत्स्मितद्युतिकलां प्रचलत्कटाक्षाम् ॥
कृष्णप्रियां ललितकुन्तलपुंजलाभां
मंदारहारमधुरभ्रमरीरवाढ्याम् ॥५३॥
श्रीखंडकुंकुममृदागुरुवारिसिक्तां
श्रीबिंदुकीरुचिरपत्रविचित्रचित्राम् ॥

संतानपत्ररुचिरामलमंजनाभां
रासेश्वरीं गजगतिं भज पद्मिनीं ताम् ॥५४॥
एतादृशीं रतिवरां तु समेत्य कृष्णो
गच्छन्निकुञ्जवनजालविलोकानाय ॥
धावंति तत्र मणिछत्रधराश्च गोप्यो
नीत्वा तथा चमरचारुपतत्पताकाः ॥५५॥
षड्रागमेव वरधैवतमध्यमाद्यै-
र्गायंतमादिपुरुषं भज नन्दपुत्रम् ॥
षट्त्रिंशतस्तदनुवर्त्तितरागिणीनां
वंशीवरेण ललितेन वरं व्रजंतम् ॥५६॥
शृङ्गारवीरकरुणाद्भुतहास्यरौद्र-
बीभत्सशांतकभयानकनित्ययुक्तम् ॥
भक्तप्रियं व्रजवधूमुखपद्मभृंगं
योगीन्द्रहृत्कमलविस्फुरदंघ्रियुग्मम् ॥५७॥
क्षेत्रज्ञमादिपुरुषं स्वधियज्ञरूपं
सर्वेश्वरं सकलकारणकारणेशम् ॥
कृष्णं हरिं प्रकृतिपूरषयोः पुमांसं
सर्वं निरस्तकपटं निजतेजसेह ॥५८॥
यं वै स्तुवंति शिवधर्मसुरेशशेष-
लोकेशसिद्धिदगणेशसुरादयोऽपि ॥
राधारमाप्रकृतिभूविरजास्वराद्या
वेदा भजंति सततं तमहं भजामि ॥५९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
रासक्रीडायां द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४३

अश्वमेधखण्डः - त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः

रासक्रीडा -

गर्ग उवाच -

वृंदावने वृक्षलतालिसंकुले

मंदानिले वीजति शीतले नृप ॥

रंध्राणि वेणोः किल पूरयन्हरि-

र्मुहुर्हरत्येव दिवौकसां मनः ॥१॥

वेणुगीतं ततः श्रुत्वा श्रीराधा कीर्तिनंदिनी ॥

भुजाभ्यां नन्दसूनुं वै जग्राहानंगविह्वला ॥२॥

गोकुलस्य चकोरीं तां कृष्णो गोकुलचन्द्रमाः ॥

दृष्ट्वा कुसुमपर्यंके तया रेमे हरन्मनः ॥३॥

श्रीकृष्णस्य विहारेण ब्रह्मानन्देन स्वामिनी ॥

मुदं लेभे महात्यंतं तथा स्वामी वशीकृतः ॥४॥

रमणीयं रतिकरं रासे रामा रमेश्वरम् ॥

जगृहुः सर्वतो राजञ्छतयूथाश्च योषितः ॥५॥

ताभिः सार्द्धं हरी रम्यो रेमे वै रासमण्डले ॥

तावद्रूपधरो राजन् यावत्यो व्रजयोषितः ॥६॥

विरहिण्यश्च ताः सर्वा विरहेण विहारिणः ॥

ब्रह्मानंदेन सन्मर्त्या आनन्दं लेभिरे यथा ॥७॥

श्रीकराभ्यां श्रीकराभ्यां श्रीशः श्रीश्यामसुन्दरः ॥

दधार हृदये सर्वास्ताभिर्भक्त्या वशीकृतः ॥८॥

स्वेदयुक्तान्याननानि तासां प्रीत्या व्रजेश्वरः ॥

प्रामृजत्पीतवस्त्रेण किं वदामि तपःफलम् ॥९॥

विना सांख्येन योगेन तपसा श्रवणेन च ॥

विना तीर्थेन दानेन प्राप्ताः कामेन ता हरिम् ॥१०॥

ततो गोपीजनाः सर्वा मानवत्यः परस्परम् ॥

कुवाक्यं कथयामासुः कृष्णं तृप्ता विहारतः ॥११॥

अस्माँस्त्यक्त्वा पुरा कृष्णो गतः श्रीमथुरां पुरीम् ॥
विलोकितुं रूपिणीश्च सुन्दरीः स्त्रीश्च सुन्दरः ॥१२॥
न दृष्टास्तेन सुंदर्यो जगाम द्वारकां पुनः ॥
न दृष्टास्तेन तास्तत्र विवाहं कृतवान्पुनः ॥१३॥
रुक्मिणीं भीष्मकसुतां न मत्वा तां तु रूपिणीम् ॥
पुनर्विवाहान्कृतवान्सहस्राणी च षोडश ॥१४॥
न मत्वा रूपिणीस्ताश्च शोकं कुर्वन्पुनः पुनः ॥
व्रजमागतवान्सख्यः श्रीकृष्णोऽस्मान्विलोकितुम् ॥१५॥
दृष्ट्वा रूपाणि चास्माकं सर्वद्रष्टा रमेश्वरः ॥
प्रसन्नोऽभूत्तथा सख्यो यथा रासे हरिः पुरा ॥१६॥
तस्माद्वयं च सर्वासां सुन्दरीणां वराः स्मृताः ॥
सुनेत्राश्चंद्रवदनाः शश्वत्सुस्थिरयौवनाः ॥
अस्मत्तुल्याश्च रूपिण्यो नैव देवांगनाश्च खे ॥
याभिः शीघ्रं कटाक्षैश्च कृष्णः कामी वशीकृतः ॥१८॥
अहो वै येन हंसेन मुक्ताः पूर्वं प्रभक्षिताः ॥
स एवान्यत्कथं वस्तु भक्षयिष्यति दुःखतः ॥१९॥
न संति मुक्ताः सर्वत्र संति मानसरोवरे ॥
तथा वरस्त्रियो भूमौ न संति संति चात्र हि ॥२०॥
गर्ग उवाच -
इति मानवतीनां च स्वात्मारामो जगत्पतिः ॥
वचः शृण्वन्राधया च तत्रैवांतरधीयत ॥२१॥
निर्द्धनोऽपि धनं लब्ध्वा मानं प्रकुरुते नृप ॥
यस्य नारायणः प्राप्तो तस्य किं कथयाम्यहम् ॥२२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे

रासक्रीडायां त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४४

https://sa.wikisource.org/s/wh2
< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

श्रीगर्गसंहिता

अश्वमेधखण्डः - चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः

रासक्रीडा -

वज्रनाभिरुवाच -

अद्‌भुतं कृष्णचरितं मया त्वन्मुखतः श्रुतम् ॥
किं चक्रुर्गोपिकास्तासां स कथं दर्शनं ददौ ॥१॥
तत्सर्वं मुनिशार्दूल मह्यं श्रद्धालवे वद ॥
धन्यास्ते ये हि शृण्वंति कर्णे कृष्णकथां सदा ॥२॥
मुखेन कृष्णचन्द्रस्य नामानि प्रजपंति हि ॥
हस्तैः श्रीकृष्णसेवां वै ये प्रकुर्वंति नित्यशः ॥३॥
नित्यं कुर्वंति कृष्णस्य ध्यानं दर्शनमेव च ॥
पादोदकं प्रसादं च ये प्रभुञ्जंति नित्यशः ॥४॥
इतीदृशेन भावेन श्रमेण जगदीश्वरम् ॥
ये भजंति मुनिश्रेष्ठ ते प्रयांति हरेः पदम् ॥५॥
संसारे ये प्रभुञ्जंति भोगान्नानाविधान्मुने ॥
श्रवणादीन्न कुर्वंति देहसौख्येन दुर्मदाः ॥६॥
ते चांते यमदूतैश्च गृहीताश्च भयानकैः ॥
पतिताः कालसूत्रे वै यावद्रविनिशाकरौ ॥७॥

सूत उवाच -

इत्युक्तवंतं राजानं प्रत्युवाच मुनिश्वरः ॥
गद्‌गदस्वरया वाण्या प्रशंस्य चरितं हरेः ॥८॥

गर्ग उवाच -

कृष्णे चांतर्हिते राजंस्त्वरं सर्वाश्च गोपिकाः ॥
आचक्षाणाश्च तं तप्ताः हरिण्यो हरिणं यथा ॥९॥
अन्तर्हितं हरिं ज्ञात्वा गोप्यः सर्वाश्च पूर्ववत् ॥
यूथीभूता विचिक्युर्वै सर्वतस्तं वने वने ॥१०॥
पप्रच्छुर्भूरुहान्सर्वान्मिलित्वा तु परस्परम् ॥
हत्वा ह्यस्मान्कटाक्षेण क्व गतो नंदनदनः ॥११॥

तदस्माकं च वदत यूयं सर्वे वनेश्वराः ॥
मार्तंडकन्ये त्वजिरे गोपालो गाश्च चारयन् ॥१२॥
नित्यं चकार लीलां तु स गतः कुत्र नो वद ॥
शतशृङ्गगिरींद्रस्त्वं श्रीनाथेन धृतः पुरा ॥१३॥
वामहस्ते रक्षणार्थं वासवाद्व्रजवासिनाम् ॥
न जहाति हरिस्त्वां तु स्वपुत्रं हृदयोद्भवम् ॥१४॥
स गतो वद कुत्रास्ते विहाय विपिने च नः ॥
हे मयूराश्च हरिणा हे गावो हे मृगाः खगाः ॥१५॥
किरीटी हयलकी कृष्णो युष्माभिः किं विलोकितः ॥
वदन्त सोऽपि कुत्रास्ते वने कस्मिन्मनोहरः ॥१६॥
एतैस्तु वाक्यैः संतुष्टाः कठिनास्तीर्थवासिनः ॥
उत्तरं नैव दास्यंति सर्वे ते मोहिताः किल ॥१७॥
गर्ग उवाच -
एवं सर्वा हि पृच्छन्त्यः कृष्णचन्द्रं वने वने ॥
वदंत्यः कृष्ण कृष्णेति बभूवुस्तन्मयास्ततः ॥१८॥
चक्रुः कृष्णचरित्राणि तत्र कृष्णमयाः स्त्रियः ॥
यमुनावालुकायां च पदानि ददृशुर्हरेः ॥१९॥
वज्रध्वजांकुशाद्यैश्च चिह्नितानि महात्मनः ॥
तत्पदान्यनुसारेण पश्यन्त्यः प्रययुः स्वरम् ॥२०॥
कृष्णांघ्रिरेणवो नीत्वा मूर्ध्नि धृत्वा व्रजस्त्रियः ॥
पदान्यन्यानि ददृशुश्चान्यचिह्नयुतानि हि ॥२१॥
निरीक्ष्याहुः प्रियासार्द्धं गतः प्रियतमो ह्यसौ ॥
एवं वदंत्यः पश्यन्त्यो गोप्यस्तालवनं गताः ॥२२॥
व्रजन्नग्रे व्रजेंद्रस्तु व्रजेश्वर्या व्रजे नृप ॥
कोलाहलं च गोपीनां श्रुत्वा प्रत्याह स्वमिनीम् ॥ २३॥
शीघ्रं गच्छ प्रिये त्वं तु कोटिचन्द्रसमप्रभे ॥
आगता व्रजनार्यो हि नेतुं त्वां मां च सर्वतः ॥२४॥
ततः प्रिया हरेः पूर्वं शृङ्गारं कुसुमैर्नृप ॥

चकार सुंदरं दिव्यं वृन्दारण्ये च पूर्ववत् ॥२५॥
नंदसूनुः प्रियायाश्च दिव्यं श्रृंगारमेव च ॥
चकार बहुभिः पुष्पैर्भांडीरे च यथा पुरा ॥२६॥
केशप्रसाधनाद्यैश्च स्रक्तांबूलानुलेपनैः ॥
सुंदरी सुंदरेणापि बभूवात्यंतसुन्दरी ॥२७॥
ततः कृष्णस्तु मुदितः पुष्पवृक्षतले नृप ॥
शय्यां पुष्पमयीं कृत्वा तया रेमे रमेश्वरः ॥२८॥
वृन्दावने गोवर्धने कृष्णायाः पुलिने तथा ॥
नंदीश्वरे बृहत्सानौ तथा रोहितपर्वते ॥२९॥
अरण्येषु द्वादशसु सर्वत्र व्रजमंडले ॥
कांतया विचरन्कांतो वंशीवटतले स्थितः ॥३०॥
तत्र शुश्राव गोपीनां वदन्तीनां रवं परम् ॥
स्वामिन्या सह राजेंद्र श्रीगोपीजनवल्लभः ॥३१॥
पुनः प्राह प्रियां प्रेम्णा गच्छ गच्छ प्रिये त्वरम् ॥
कृष्णवाक्यं ततः श्रुत्वा प्राह भूत्वा च मानिनी ॥३२॥
राधोवाच -
न समर्था प्रचलितुं क्वचिद्गेहान्न निर्गता ॥
नय मां ते मनो यत्र दुर्बलां दीनवत्सल ॥३३॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य रामां रामानुजस्ततः ॥
स्वेन पीतांबरेणापि वीजयामास स्वेदतः ॥३४॥
प्रगृह्य पाणिना प्राह सर्प राज्ञि यथासुखम् ॥
इति सा हरिणा प्रोक्ता मत्वात्मानं वरं परम् ॥३५॥
हित्वासौ स्त्रीजनान् रात्रौ भजते मां रहःस्थले ॥
इति मत्वा तु हरये भूत्वा तूष्णीं व्रजेश्वरी ॥३६॥
वस्त्रेणाननमाच्छाद्य पृष्ठं दत्वा स्थिताभवत् ॥
पुनराह हरिस्तां तु प्रिये गच्छ मया सह ॥३७॥
भजामि त्वामहं भद्रे वियोगार्तां तु शापतः ॥
विहाय गोपीः सर्वाश्च लग्नास्त्वां तु भजाम्यहम् ॥३८॥

त्वं तु मे स्कंधमारुह्य सुखं व्रज रहःस्थले ॥
इत्युक्त्वा मानिनीं मानी स्कंधयानमभीप्सतीम् ॥३९॥
त्यक्त्वा ह्यन्तदर्धे राजन्स्वात्मारामः स्वलीलया ॥
अन्तर्हिते भगवति सहसा सा वधूर्नृप ॥४०॥
अन्वतप्यत दुःखार्त्ता गतमाना रुरोद ह ॥
ततस्तद्रोदनं श्रुत्वा वंशीवटतटे त्वरम् ॥४१॥
आजग्मुर्गोपिकाः सर्वा ददृशुस्तां च दुःखिताम् ॥
चक्रुः स्त्रियस्तदंगेषु वायुं व्यजनचामरैः ॥४२॥
स्नापयित्वा तु तां प्रेम्णा काश्मीरसलिलेन च ॥
सिषिचुर्मकरंदैस्तां चन्दनद्रवशीकरैः ॥४३॥
पुनर्वाक्यैः समाश्वास्य गोप्यः कर्मसु कोविदाः ॥
निशम्य तन्मुखाद्यानं गोविंदस्य च मानतः ॥४४॥
मानिन्यो गोपिकाः सर्वा विस्मयं परमं ययुः ॥
विहाय मानं ताः सर्वा आगत्य पुलिनं नृप ॥
स्वरैर्जगुः कृष्णगुणाँस्तदागमनहेतवे ॥४५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
रासक्रीडायां चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४४॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४५

अश्वमेधखण्डः - पञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः

रासक्रीडा -

गोप्य ऊचुः

अधरबिम्बविडंबितविद्रुमं मधुरवेणुनिनादविनोदितम् ॥

कमलकोमलनीलमुखांबुजं तमपि गोपकुमारमुपास्महे ॥१॥

श्यामलं विपिनकेलिलम्पटं कोमलं कमलपत्रलोचनम् ॥

कामदं व्रजविलासिनीदृशां शीतलं मतिहरं भजामहे ॥२॥

तं विसंचलितलोचनांचलं सामिकुड्मलितकोमलाधरम् ॥

वंशवल्गितकरांगुलीमुखं वेणुनादरसिकं भजामहे ॥३॥

ईषदंकुरितदंतकुंडलं भूषणं भुवनमंगलश्रियम् ॥

घोषसौरभमनोहरं हरेर्वेषमेव मृगयामहे वयम् ॥४॥

अस्तुः नित्यमरविंदलोचनः श्रेयसे हि तु सुरार्चिताकृतिः ॥

यस्य पादसरसीरुहामृतं सेव्यमानमनिशं मुनीश्वरैः ॥५॥

गोपकै रचितमल्लसंगरं संगरे जितविदग्धयौवनम् ॥

चिंतयामि मनसा सदैवतं दैवतं निखिलयोगिनामपि ॥६॥

उल्लसन्नवपयोदमेव तं फूल्लतामरसलोचनांचलम् ॥

बल्लवीहृदयपश्यतोहरं पल्लवाधरमुपास्महे वयम् ॥७॥

यद्धनंजयरथस्य मण्डनं खंडनं तदपि सञ्चितैनसाम् ॥

जीवनं श्रुतिगिरां सदामलं श्यामलं मनसि मेऽस्तु तन्महः ॥८॥

गोपिकास्तनविलोललोचनप्रांतलोचनपरंपरावृतम् ॥

बालकेलिरसलालसं भ्रमं माधवं तमनिशं विभावये ॥९॥

नीलकण्ठकृतपिच्छशेखरं नीलमेघतुलितांगवैभवम् ॥

नीलपंकजपलाशलोचनं नीलकुंतलधरं भजामहे ॥१०॥

घोषयोषिदनुगीतवैभवं कोमलस्वरितवेणुनिःस्वनम् ॥

सारभूतमभिरामसंपदां धाम तामरसलोचनं भजे ॥११॥

मोहनं मनसि शार्ङ्गिणं परं निर्गतं किल विहाय मानिनीः ॥

नारदादिमुनिभिश्च सेवितं नंदगोपतनयं भजामहे ॥१२॥

श्रीहरिस्तु रमणीभिरावृतो यस्तु वै जयति रासमण्डले ॥
राधया सह वने च दुःखितास्तं प्रियं हि मृगयामहे वयम् ॥ १३॥
देवदेव व्रजराजनन्दन देहि दर्शनमलं च नो हरे ॥
सर्वदुःखहरणं च पूर्ववत्संनिरीक्ष्य तव शुल्कदासिकाः ॥१४॥
क्षितितलोद्धरणाय दधार यः सकलयज्ञवराहवपुः परम् ॥
दितिसुतं विददार च दंष्ट्रया स तु सदोद्धरणाय क्षमोऽस्तु नः ॥१५॥
मनुमताद्रुचिजो दिविजैः सह वसु दुदोह धरामपि यः पृथुः ॥
श्रुतिमपाद्धृतमत्स्यवपुः परं स शरणं किल नोऽस्त्वशुभक्षणे ॥१६॥
अवहदब्धिमहो गिरिमूर्जितं कमठरूपधरः परमस्तु यः ॥
असुहरं नृहरिः तमदंडयत्स च हरिः परमं शरणं च नः ॥१७॥
नृप बलिं छलयन्दलयन्नरीन्मुनिजनाननुगृह्य चचार यः ॥
कुरुपुरं च हलेन विकर्षयन्यदुवरः स गतिर्मम सर्वथा ॥१८॥
व्रजपशून्गिरिराजमथोद्धरन्व्रजपगोपजनं च जुगोप यः ॥
द्रुपदराजसुतां कुरुकश्मलाद्भवतु तच्चरणाब्जरतिश्च नः ॥१९॥
विषमहाग्निमहास्त्रविपद्गणात्सकलपांडुसुताः परिरक्षिताः ॥
यदुवरेण परेण च येन वै भवतु तच्चरणः शरणं च नः ॥२०॥
मालां बर्हिमनोज्ञकुन्तलभरां वन्यप्रसूनोषितां
शैलेयागुरुक्लृप्तचित्रतिलकां शश्वन्मनोहारिणीम् ॥
लीलावेणुरवामृतैकरसिकां लावण्यलक्ष्मीमयीं
बालां बालतमालनीलवपुषं वंदामहे देवताम् ॥२१॥
गर्ग उवाच -
इति स्त्रीभी रुदंतीभी रेवतीरमणानुजः ॥
आविर्बभूव चाहूतस्तासां मध्ये च भक्तितः ॥२२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे

रासक्रीडायां पञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४५॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४६

अश्वमेधखण्डः - षट्चत्वारिंशोऽध्यायः

रासक्रीडा समाप्तिः -

गर्ग उवाच -

कृष्णं समागतं दृष्ट्वा ताः समुत्थाय हर्षिताः ॥

चक्रुर्जयजयारावं गोप्यो दुःखं विसृज्य च ॥१॥

दृष्ट्वा संमूर्च्छितां राधां गोपिभिः प्रार्थितो हरिः ॥

चैतन्यार्थे व्रजे तत्र चकार मुरलीरवम् ॥२॥

नोत्थितां राधिकां दृष्ट्वा श्रीराधावल्लभो हरिः ॥

तस्यै संश्रावयामास वेणुगीतं पुनः पुनः ॥३॥

ततः समुत्थिता राधा स्मृत्वा दुःखं वियोगजम् ॥

बभूव मूर्च्छिता राजन्माधवस्य प्रपश्यतः ॥४॥

ततः कृष्णस्य वचनात्सद्यश्चन्द्रानना सखी ॥

चन्द्रावलीं प्रत्युवाच प्रसन्ना कृष्णवेणुना ॥५॥

चन्द्राननोवाच -

कृष्णचन्द्रः पुरा निर्गतो मानतो ह्यागतः सोऽपि राधे युगांते पुनः ॥

नाशयन्सर्वदुःखानि ते सन्निधौ संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥६॥

छुंगछुंगे निनादं मृदंगे कलं वाद्यमाने सुरस्त्रीजनैः सेवितः ॥

रासरम्याङ्गणे नृत्यकृन्माधवः संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥७॥

चारुचामीकराभासिवासा विभुर्वैजयंतीभराभासितोरस्थलः ॥

नंदवृन्दावने गोपिकामध्यगः संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥८॥

चारुचंद्रावलीलोचनाचुंबितो गोपगोवृन्दगोपिकावल्लभः ॥

कंसवंशाटवीदाहदावानलः संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥९॥

बालिकातालिकाताललीलालयासङ्गसंदर्शितभ्रूलताविभ्रमः ॥

गोपिकागीतदत्तावधानः स्वयं संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥१०॥

मौलिमालांगदैः किंकिणीकुण्डलैर्भूषितो नंदनो नंदराजस्य च ॥

प्रीतिकृत्सुन्दरो देवि प्रीत्या तव संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥११॥

पारिजातं समुद्धृत्य राधावरो रोपयामास भामाभयादंगणे ॥

वल्लवीवृन्दवृन्दारिकाकामुकः संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥१२॥

ऋक्षराजं विनिर्जित्य नीत्वा मणिं संददौ भीतवद्भूमिनाथाय च ॥

सोऽपि रासे समागत्य रासेश्वरो संजगौ वेणुना देवकीनंदनः ॥१३॥

गर्ग उवाच -

इति श्रुत्वा राधिका तु महिमां वेणूवादिनः ॥

प्रसन्ना हि समुत्थाय परिरेभे प्रियं प्रिया ॥१४॥

वृन्दावनेशो गोविंदो रेमे वृन्दावने वने ॥

वृन्दावननिवासिन्या पश्यन्वृन्दावनद्रुमान् ॥१५॥

ततः कृष्णं च जगृहुः सर्वतो व्रजयोषितः ॥

वर्षाकाले नृपश्रेष्ठ सौदामिन्यो यथा घनम् ॥१६॥

यावतीस्तत्र गोप्यश्च तावद्रूपधरो हरिः ॥

यमुनापुलिनं राजँस्ताभिः साकं समाययौ ॥१७॥

बभूवुर्मुदिता नार्यो यथा च श्रुतयः पुरा ॥

स्ववस्त्रैः कृष्णचन्द्राय ह्यासनं ता अचीक्लृपन् ॥१८॥

श्रीराधारमणस्तस्मिन्नासने सह राधया ॥

निषसाद ह्यहो राजंस्ताभिर्भक्त्या वशीकृतः ॥ १९॥

गोलोके यादृशं रूपं दर्शयामास तादृशम् ॥

गोपीनां राधया सार्द्धं कृष्णं त्रैलोक्यमोहनम् ॥२०॥

दृष्ट्वा गोकुलचन्द्रस्य सुरूपं परमाद्भुतम् ॥

स्वात्मानं नाविदन्गोप्यो ब्रह्मानन्देन निर्वृताः ॥२१॥

स्थले कृत्वा विहारं तु विवेश यमुनाजलम् ॥

ताभीर्भक्त्या वशीभूतो गोपीभिः सह राधया ॥२२॥

वारां विहारं भगवान्स्त्रीभिः सार्द्धं चकार ह ॥

मन्दाकिन्यां यथा शक्रो ह्यप्सरोभिर्वृतो दिवि ॥२३॥

माधवो माधवीं राजन् माधवी माधवं जले ॥

अन्योन्यं तौ सिषिचतुः सलिले सलिलैस्त्वरम् ॥२४॥

कबरीकेशपाशाभ्यां प्रच्युतैः कुसुमैर्बभौ ॥

यमुनाचित्रवर्णैश्च यथोष्णिङ्मुद्रिता नृप ॥२५॥ रा

विद्याधर्यो देवपत्न्यः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥
प्रश्लथद्वस्त्रनीव्यस्ता मोहं प्राप्ताः स्मरातुराः ॥२६॥
अथ कृष्णो वारिलीलां कृत्वा वै लीलया युतः ॥
जलान्निष्क्रम्य राजेंद्र गिरिं गोवर्धनं ययौ ॥२७॥
अनुजग्मुर्गोपिकास्तं सहचर्यो नृपेश्वर ॥
काश्चिद्व्यजनहस्ताश्च काश्चिच्चामरवाहकाः ॥२८॥
काश्चित्तांबूलहस्ताश्च काश्चिद्दर्पणवाहकाः ॥
काश्चिद्भूषणहस्ताश्च काश्चित्कुसुमवाहकाः ॥२९॥
काश्चिच्चंदनहस्ताश्च काश्चिद्भाजनवाहकाः ॥
काश्चिद्यावकहस्ताश्च काश्चिदंबरवाहकाः ॥३०॥
काश्चिन्मृदंगहस्ताश्च काश्चित्कांस्यधराश्च वै ॥
मुरयष्टिधराः काश्चित्काश्चिद्वीणाधराः पराः ॥३१॥
करतालकराः काश्चित्काश्चिद्गानपरायणाः ॥
षट्त्रिंशद्रागरागिण्यो व्रजस्त्रीरूपधारकाः ॥३२॥
गोलोकाद्भारते पूर्वमागता राधया सह ॥
जगुस्ता ननृतुस्तत्र श्रीराधेश्वरसन्निधौ ॥३३॥
ननर्त मध्ये तासां च कृष्णो मदनमोहनः ॥
प्रगायन्वेणुना गीतं त्रिलोकीं मोहयन्हरिः ॥३४॥
वादित्रैः किंकिणीभिश्च वलयनूपुरकंकणैः ॥
गीतैर्मिश्रितशब्दोऽभूत्तुमुलो रासमंडले ॥३५॥
देवाश्च देवपत्न्यश्च रासं दृष्ट्वा हरेरपि ॥
बभूवर्मूर्च्छिता राजन्गगने स्मरपीडिताः ॥३६॥
चंद्रिकायां तु चन्द्रस्य चतुरश्चंचलश्चलन् ॥
चंद्रावल्या बभौ चैव घनश्चंचल एव च ॥३७॥
राधायास्तत्र शृङ्गारं स्रग्भिर्यावककज्जलैः ॥
चक्रे कमलपत्राद्यैर्गिरौ गिरिधरो महान् ॥३८॥
कुंकुमागुरुकस्तूरीचन्दनाद्यैश्च राधिका ॥
चक्रे कमलपत्रं वै श्रीकृष्णस्यानने वरम् ॥३९॥

ततश्च सस्मिता राधा सस्मितं भगवन्मुखम् ॥
पश्यन्ती नागवल्ल्याश्च बीटकं प्रददौ मुदा ॥४०॥
प्रियाप्रदत्तं तांबूलं बुभुजे नंदनंदनः ॥
कृष्णदत्तं च तांबूलं चखाद रधिका मुदा ॥४१॥
कृष्णचर्विततांबूलं नीत्वा राधा बलात्पुनः ॥
जघास भक्त्या सा शीघ्रं सती पतिपरायणा ॥४२॥
प्रियाचर्विततांबूलं ययाचे भगवान्हरिः ॥
राधा ददौ न तं भीता पपात तत्पदांबुजे ॥४३॥
पद्मा पद्मावती नंदी आनन्दी सुखदायिनी ॥
चंद्रावली चंद्रकला वंद्या ह्येता हरिप्रियाः ॥४४॥
वृन्दावने हरिस्ताभिर्वसंतर्तुप्रपूरिते ॥
नानाप्रकारं शृङ्गारं स चकार मनोजवत् ॥४५॥
काश्चित्पिबंति गोप्यस्तु श्रीकृष्णस्याधरामृतम् ॥
काश्चिद्वालिंगनं चक्रुः कृष्णस्य परमात्मनः ॥४६॥
ततः कृष्णस्तु भगवान्गोपीनां कुचकुंकुमैः ॥
सुवर्णवर्णो भूत्वा वै रेजे मदनमोहनः ॥४७॥
पुनर्गोपीजनैः सार्द्धं श्रीगोपीजनवल्लभः ॥
रासं चकार राजेंद्र सुन्दरे कदलीवने ॥४८॥
एवं हेमन्तरजनी गोपीनां रासमण्डले ॥
व्यतीता क्षणवद्राजन्नित्यानंदेन तत्र वै ॥४९॥
अथ नंदस्य सदनं रासं कृत्वा ययौ हरिः ॥
वृषभानुपुरं राधा तथा गोप्यो गृहान्ययुः ॥५०॥
न जानंति व्रजे गोपा रासवार्तां हरेरपि ॥
स्वान्स्वान्दारान्स्वपार्श्वस्थान्मन्यमाना नृपेश्वर ॥५१॥
इदं शृङ्गारचरितं राधामाधवयोः परम् ॥
ये पठंति च शृण्वन्ति ते व्रजिष्यंति चाक्षरम् ॥५२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
रासक्रीडासंपूर्तिर्नाम षट्चत्वारिशोऽध्यायः ॥४६॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४७


< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः

यादवगणानां व्रजपुरात् यात्रा -

गर्ग उवाच -

इदं कृष्णस्य चरितं गुप्तं शास्त्रेषु वर्णितम् ॥

मया तवाग्रे राजेंद्र अथान्यच्छृणु विस्तरात् ॥१॥

एवं स्थित्वा दिनान्यष्टौ श्रीकृष्णो नंदपत्तने ॥

आनंदं प्रददन्नृणां पुनर्गन्तुं मनो दधे ॥२॥

यशोमती कृष्णमाता प्राणेभ्योऽपि प्रियं सुतम् ॥

गन्तुमभ्युदितं दृष्ट्वा रुरोदोच्चैर्यथा पुरा ॥३॥

रुरुदुस्तत्र गोप्यश्च बाष्पपर्याकुलेक्षणाः ॥

स्मरंत्यः पूर्वदुःखानि गेहे गेहे नृपेश्वर ॥४॥

यावत्यो व्रजनार्यश्च तावद्रूपधरो हरिः ॥

पृथगाश्वासयामास तथा राधां स कोविदः ॥५॥

मातरं प्राह भगवान्मातः शोकं तु मा कुरु ॥

शीघ्रमत्रागमिष्यामि कारयित्वा क्रतूत्तमम् ॥६॥

त्वं न मन्यसे चेन्मातर्नित्यं द्रक्षसि चांतिके ॥

पुत्ररूपं च मां भक्त्या कृतांतभयभञ्जनम् ॥७॥

एवं तां तु समाश्वास्य निष्क्रम्य सदनाद्धरिः ॥

गोपैर्युक्तोऽश्रुपूर्णाक्षः पौत्रसेनां जगाम ह ॥८॥

गत्वानिरुद्धसेनायां यादवान्हयमोचने ॥

ददावाज्ञां नृपश्रेष्ठ साक्षान्नारायणो हरिः ॥९॥

नोदितः कृष्णचन्द्रेण हयं संपूज्य यत्नतः ॥

पुनुर्मुमोच तत्पौत्रो विजयार्थे हि पूर्ववत् ॥१०॥

यादवाश्चानिरुद्धाद्या नंदं नत्वाश्रुपूरिताः ॥

गंतुमारुरुहुः सर्वे वाहनानि च कृच्छ्रतः ॥११॥

कृष्णाकारान्कृष्णपुत्रान्कृष्णपौत्राँश्च सुन्दरान् ॥

गंतुमभ्युदितान्सर्वान्कृष्णेन सहितान्यदून् ॥१२॥

दृष्ट्वा ते रुरुदुर्गोपा गोविंदविरहातुराः ॥
स्मरंतः पूर्वदुःखानि शुष्ककंठौष्ठतालुकाः ॥१३॥
रुरोद नंदराजोऽपि बाष्पव्याकुललोचनः ॥
न किंचिदूचे दुःखार्तो मुखेन परिशुष्यता ॥१४॥
सर्वानाश्वासयामास कृष्णोऽप्यश्रुपरिप्लुतः ॥
आयास्य इति वाक्यैश्च मिलित्वा तु पृथक्पृथक् ॥१५॥
चैत्रमासे यदा यज्ञो द्वारकायां भविष्यति ॥
आह्वयिष्यामि गोपाला युष्मान्सर्वान्न संशयः ॥१६॥
गोपाला गोकुले नित्यं गोपालं मां हि द्रक्ष्यथ ॥
तस्मान्निवासं कुरुत अत्रैव व्रजमण्डले ॥१७॥
एवमाश्वास्य तैर्दत्तं पारिबर्हं प्रगृह्य च ॥
नंदं नत्वा रथे स्थित्वा प्रायाद्वृष्णिवरैर्हरिः ॥१८॥
नन्दाद्या दुःखिता गोपाः कृष्णस्य चरणांबुजे ॥
क्षिप्तं मनः पुनर्हर्तुमनीशा गोकुलं ययुः ॥१९॥
गोपा गोप्याश्च श्रीकृष्णं प्रेममग्नाश्च नित्यशः ॥
समीपे नृप पश्यंति योगिनामपि दुर्लभम् ॥२०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
व्रजादन्यत्र गमनं नाम सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४८

अश्वमेधखण्डः - अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः

कौरवगणकृतं अश्वग्रहणम् -

श्रीगर्ग उवाच -

कृष्णां समुत्तीर्य ततः प्रपश्य-

ञ्जगाम वाजी कुरुपत्तनञ्च ॥

करोति राज्यं नृपचक्रवर्ती

वैचित्रवीर्यो बलवान्हि यत्र ॥१॥

ततो ददर्श तुरगः कौरवाणां पुरं वरम् ॥

तं नानोपवनैर्युक्तं तडागैश्च सरोवरैः ॥२॥

दुर्गेण गंगया युक्तं तथा परिखया नृप ॥

सुवर्णरौप्यसदनैर्महाशूरजनैर्वृतम् ॥३॥

सुयोधनस्य पुराद्विनिर्गतो

हंतुं मृगान्वै वनगोचरान्नृप ॥

ददर्श यज्ञस्य हयं सपत्रकं

रथस्थितो वीरजनैर्विभूषितः ॥४॥

दृष्ट्वा तुरंगमं प्रीतः स्वरथादवतीर्य च ॥

मानी दुर्योधनो राजंस्त्वरं जग्राह लीलया ॥५॥

कर्णभीष्मकृपद्रोणभूरिदुःशासनादिभिः ॥

युक्तस्तद्भालपत्रं च वाचयामास हर्षितः ॥६॥

चंद्रवंशे यदुकुल उग्रसेनो विराजते ॥

इन्द्रादयः सुरगणा यस्यादेशानुवर्तिनः ॥७॥

सहायो यस्य भगवाञ्छ्रीकृष्णो भक्तपालकः ॥

अस्ति वै द्वारकापुर्यां तद्भक्त्या निवसन्हरिः ॥८॥

तद्वाक्याद्धयमेधं स उग्रसेनो नृपेश्वरः ॥

चक्रवर्ती हठाद्यज्ञं स्वयशोऽर्थे करोति हि ॥९॥

मोचितस्तेन तुरगो हयानां प्रवरः शुभः ॥

तद्रक्षकः कृष्णपौत्रोऽनिरुद्धो वृकदैत्यहा ॥१०॥

गजाश्वरथवीराणां सेनासंघसमन्वितः ॥
राजानो ये करिष्यंति राज्यं कौ शूरमानिनः ॥११॥
ते गृह्णंतु यज्ञहयं स्वबलात्पत्रशोभितम् ॥
तं मोचयति धर्मात्मा गृहीतं च हयं नृपैः ॥१२॥
स्वबाहुबलवीर्येणानिरुद्धो लीलया हठात् ॥
तस्यान्यथा च पादयोः पतित्वा यांतु धन्विनः ॥१३॥
गर्ग उवाच -
तत्पत्रं वाचयित्वैवं कौरवास्ते तु शत्रवः ॥
ऊचुः परस्परं क्रुद्धा मानिनो रक्तलोचनाः ॥१४॥
कौरवा ऊचुः
अहो किं लिखितं धृष्टैर्भालपत्रे हयस्य च ॥
न संति किं हि राजानो यादवानां च संमुखे ॥१५॥
राजसूये पुरास्माभिर्यादवा ये विनिर्जिताः ॥
हयमेधं करिष्यंति पुनस्ते गतबुद्धयः ॥१६॥
तस्मात्सर्वान्विजेष्यामो न दास्यामस्तुरंगमम् ॥
पश्चाद्वयं करिष्यामो हयमेधं क्रतूत्तमम् ॥१७॥
क उग्रसेनः कः कृष्णो हयरक्षाकरस्तु कः ॥
यादवैः सहिता ह्येते किं करिष्यंति पौरुषम् ॥१८॥
कृष्णाद्या यादवाः सर्वे विहाय मथुरां पुरीम् ॥
गताः समुद्रं शरणं युद्धं त्यक्त्वा भयाच्च नः ॥१९॥
राज्यं दत्तं पुरा ह्येषामस्माभिश्च कृपान्वितैः ॥
कृतघ्नास्ते च मन्यंते स्वात्मानं चक्रवर्तिनम् ॥२०॥
पांडवानां च सम्मानाद्यादवा न हि मारिताः ॥
निष्कासिताश्च तेऽस्माभिः पांडवाः शत्रवः किल ॥२१॥
यदूनद्य विनिर्जित्य संग्रामे च पलायितान् ॥
दर्शयामश्चाहुकाय सहसा चक्रवर्तिताम् ॥२२॥
एवं श्रीकृष्णविमुखा वाचः सर्वे वदंति हि ॥
तृप्तास्ते कौरवा राजञ्छ्रिया राजविभूतिभिः ॥२३॥

ततश्च जगृहुः सर्वे नानाशस्त्राणि वेगतः ॥
हयं प्रवेशयामासुः पुरे तत्र तु संस्थिताः ॥२४॥
गते च तुरगे दूरं सांबः कृष्णेन नोदितः ॥
त्वरं कृष्णां समुत्तीर्य गंभीरां मार्गदायिनीम् ॥२५॥
अक्षौहिणीभिर्दशभिः पृष्ठतो दंशितो रुषा ॥
हस्तिनापुरमक्रूरयुयुधानादिभिर्ययौ ॥२६॥
एवं ते यादवाः सर्वे हस्तिनापुरसन्निधौ ॥
आयाता हयहर्तॄंश्च कौरवान्ददृशुः स्थितान् ॥२७॥
ऊचुस्ते वीक्ष्य बलिनो लोकद्वयजिगीषवः ॥
तान्सर्वांश्च तृणीकृत्य यादवाः कृष्णदेवताः ॥२८॥
अहो बबंध कश्चाश्वं कस्य हृष्टः कृतांतराट् ॥
प्राप्स्यते कस्तु संग्रामे नाराचैः परमां व्यथाम् ॥२९॥
अहो वै किं न जानंति वृष्णीन्द्रं चक्रवर्तिनम् ॥
उग्रसेनं राजराजं देवदानववंदितम् ॥३०॥
राजसूयस्य कर्त्तारमद्वितीयं नृपेश्वरम् ॥
नृपाः स्वात्मविनाशाय गृह्णंति तुरगं ततः ॥३१॥
हेमांगदश्चेंद्रनीलो बको भीषण एव च ॥
बल्वलश्च नृपाः सर्वे रणेऽस्माभिर्विनिर्जिताः ॥३२॥
इति श्रुत्वा कौरवास्ते क्रोधप्रस्फुरिताधराः ॥
प्रत्यूचुस्तान्हि पश्यंतस्तिरश्चीनैश्च चक्षुभिः ॥३३॥
कौरवानुगा ऊचुः -
गृहीतस्तुरगोऽस्माभिर्यूयं किं नु करिष्यथ ॥
युष्मान्सर्वान्नयिष्यामः सायकैर्यमसादनम् ॥३४॥
उग्रसेनः कतिदिनै राज्यं लब्ध्वा तु कृष्णतः ॥
मानं करोति तं बद्ध्वा राज्यं कुर्मो वयं किल ॥३५॥
अनिरुद्धस्तु कुत्रास्ते हयस्माकं च भयाद्गतः ॥
वदतैनं शरैर्युद्धे पूजयामो न संशयः ॥३६॥
गर्ग उवाच -

इति तेषां वचः श्रुत्वा यादवाः क्रोधमूर्च्छिताः ॥
चिक्षिपुः सायकांश्चापैः कौरवाणां मुखेषु च ॥ ३७॥
केचिद्बभूवुर्बाणैश्च छिन्नजिह्वाश्च कौरवाः ॥
भग्नदंताश्छिन्नमुखा वमंतो रुधिरं बहु ॥३८॥
दुर्योधनं छिन्नमुखा निहतास्ते ययुर्द्रुतम् ॥
पृष्टास्ते कथयामासुर्यादवैः प्रकृतं च तत् ॥ ३९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
कौरवैः श्यामकर्णग्रहणं नामाष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ४९

https://sa.wikisource.org/s/wg4

अश्वमेधखण्डः - एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः

यादव-कौरव युद्धम् -

दुर्योधनः स्ववीराणां भीष्मद्रोणकृपादिभिः ॥
दृष्ट्वा मुखानि भग्नानि कोपं कृत्वेदमब्रवीत् ॥१॥
अहो वै यादवास्तुच्छा आगता मृत्युसंमुखे ॥
किं न जानंति ते मूढा धृतराष्ट्रबलं महत् ॥२॥
इत्युक्त्वा प्रेषयामासुः स्वां सेनां चतुरंगिणीम् ॥
गजाश्वरथवीरैश्च युक्तां युद्धे च यादवान् ॥३॥
सा चचाल महासेना कंपयंती महीतलम् ॥
अक्षौहिणीभिर्दशभिस्त्रासयंती बलाद्रिपून् ॥४॥
आयांतीं तां ततो दृष्ट्वा सांबो जांबवतीसुतः ॥
स्वां सेनां नोदयामास हर्षाद्वीरैर्विभूषितः ॥५॥
ततश्च कौरवाः सर्वे रक्षणार्थं तु स्वात्मनः ॥
क्रौंचव्यूहं विनिर्माय तत्र सर्वे हि संस्थिताः ॥६॥
आसीत्तस्य मुखे भीष्मो ग्रीवायां द्रोण एव च ॥
पक्षयोः कर्णशकुनी तस्य पुच्छे सुयोधनः ॥७॥
मध्ये तस्य महासेना चतुरंगबलैर्युता ॥
कृतं हि ददृशुर्व्यूहं क्रौञ्चं वै शत्रुदुर्जयम् ॥८॥
क्रौंचव्यूहं तत्र दृष्ट्वा यदवो युद्धशंकिताः ॥
ऊचुर्हे सांब त्वमपि कुरु व्यूहं प्रयत्नतः ॥९॥
इति तेषां वचः श्रुत्वा सांबः संग्रामकोविदः ॥
न चकार रणे व्यूहं कौरवानगणय्य च ॥ १०॥
युद्धं कर्तुं प्रचलिते ते द्वे सेने यदा नृप ॥
तदा मुहूर्तपर्यंतं चकंपे वसुधा भृशम् ॥११॥
जघ्नुर्भेर्य्यश्च शंखाश्च ह्युभयोः सेनयोस्तदा ॥
टंकाराश्चैव चापानां श्रूयंते तत्र तत्र ह ॥१२॥
गर्जन्ति दन्तिनस्तत्र हया हेषंति तत्र ह ॥

शब्दं शूराः प्रकुर्वंति नंदंति रथनेमयः ॥१३॥
सैन्यपादरजोभिश्च ह्यंधकारोऽभवद्रणे ॥
मलिनं गगनं भूत्वा सूर्यस्तत्र न दृश्यते ॥१४॥
उभयोः सेनयोर्युद्धं ततः समभवद्भृशम् ॥
बाणैर्गदाभिः परिघैः शतघ्नीभिश्च शक्तिभिः ॥१५॥
परस्परं ते युयुधुराहवे निशितैः शरैः ॥
गजा गजै रथा रथैर्हया हयैर्नरा नरैः ॥१६॥
शरांधकारे संजाते सांबो बाणैर्धनुर्द्धरः ॥
रणे भीष्मेण युयुधेऽक्रूरः कर्णेन तत्र च ॥ १७॥
युयुधानः शकुनिना द्रोणाचार्येण सारणः ॥
दुर्योधनेन संग्रामे सात्यकिः शीघ्रमेव च ॥१८॥
बली दुःशासनेनापि कृतवर्मा तु भूरिणा ॥
एवं परस्परं ह्यासीत्संग्रामो भयकारकः ॥१९॥
ततः सांबस्तु संक्रुद्धः सज्जं कृत्वा धनुर्दृढम् ॥
टंकारयामास तदा शूराणां कम्पयन्हृदि ॥२०॥
श्रीकृष्णं प्रथमं नत्वा मुमुचे सायकान्दश ॥
तानागताञ्छरान्भीष्मश्चिच्छेद स्वशरैरपि ॥२१॥
रणे सांबः पुनस्तस्य कवचे सायकान्दश ॥
निचखान स्वर्णमयान्नादं कृत्वा तु सिंहवत् ॥२२॥
चतुर्भिः सायकैस्तस्य निजघ्ने चतुरो हयान् ॥
चिच्छेद बाणैर्दशभिस्तत्कोदंडं गुणान्वितम् ॥२३॥
स छिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः ॥
उत्थाय भीष्मः सहसा गदां जग्राह रोषतः ॥ २४॥
सांबः प्राह त्वया सार्द्धं कथं युद्धं करोम्यहम् ॥
पदातिना रथं चान्यं तुभ्यं दास्यामि संयुगे ॥२५॥
सशस्त्रं स्यंदनं युद्धे त्वं गृहाण कुरूद्वह ॥
जय मां निस्त्रपं मूढं वृद्धस्त्वं पुज्य एव च ॥२६॥
स उवाच ततः साम्बं क्रोधात्प्रस्फुरिताधरः ॥

दंतान्दतैर्लिहन्नोष्ठं जिह्वया रक्तलोचनः ॥२७॥।

त्वद्दत्ते स्यंदने स्थित्वा यदा युद्धं करोम्यहम् ॥

तदा भवति मेऽकिर्तिः पापं निरयमेव च ॥२८॥

प्रतिग्रहपरा विप्रा दातारश्च वयं स्मृताः ॥

दत्तं राज्यं यदुभ्यश्च पुरास्माभिः कृपालुभिः ॥२९॥

श्रुत्वा तद्वचनं सांबः प्रत्युवाच रुषान्वितः ॥

भयाद्राज्यं प्रदास्यंति राजानो मंडलेश्वराः ॥३०॥

निरीक्ष्य भूमौ शास्तारं संस्थितं चक्रवर्तिनम् ॥

इत्येवं वाक्यमाकर्ण्य भीष्मः शूरशिरोमणिः ॥ ३१॥

जघान गदया गुर्व्या सांबवक्षस्थले नृप ॥

गदाप्रहारव्यथितः सांबः संमूर्च्छितोऽभवत् ॥३२॥

सारथिस्तं रथे कृत्वापोवाह शंकितो रणात् ॥

कोलाहलस्तदैवासीद्यदुसैन्ये नृपेश्वर ॥ ३३॥

भीष्मोऽन्यं रथमारुह्य दंशितः सशरासनः ॥

ययौ सुयोधनं शीघ्रं यादवान्मारयन्पथि ॥३४॥

संग्रामे तत्र राजेन्द्र सात्यकिश्च सुयोधनम् ॥

चक्रे बाणैश्च विरथं गृधपक्षैः स्फुरत्प्रभैः ॥३५॥

विरथोऽपि रथं चान्यं स समारुह्य वेगतः ॥

तं शत्रुं विरथं चक्रे शरैराशीविषोपमैः ॥३६॥

स चान्यं रथमारुह्य सात्यकिः शीघ्रविक्रमः ॥

बाणेनैकेन तद्यानं चिक्षेप नृप योजनम् ॥३७॥

रथः पपात भूमध्ये ससूतः सतुरंगमः ॥

अंगारवद्विशीर्णोऽभून्मूर्च्छितोऽभूत्सुयोधनः ॥३८॥

तदा द्रोणस्तु संक्रुद्धो बाणेनाग्निमयेन च ॥

जघान सात्यकिं युद्धे स्वशत्रुं तु विहाय वै ॥३९॥

रथस्तु तस्य दग्धोऽभूत्सतुरंगः ससारथिः ॥

अभवन्मूर्च्छितः सोऽपि दग्धांगो बाणज्वालया ॥४०॥

कृतवर्मा ततः क्रुद्धो भूरिं जित्वा रणांगणे ॥

आजगाम नदन् राजन्द्रोणोपरि रुषान्वितः ॥४१॥
स गत्वा प्रधने रोषाद्द्रोणाचार्यं शरैरपि ॥
चक्रे पदातिनं वीरो निःशस्त्रं छिन्नकंचुकम् ॥४२॥
ततः कर्णस्तु संक्रुद्धस्त्यक्त्वाक्रूरं रणांगणे ॥
तताड कृतवर्माणं शक्त्या शक्तीव तारकम् ॥४३॥
सा शक्तिस्तत्तनुं भित्वा विवेश धरणीतले ॥
निर्भिन्नहृदयो भूत्वा कृतवर्मा पपात ह ॥४४॥
युयुधानस्ततः कोपान्निर्जित्य शकुनिं मृधे ॥
कर्णस्योपरि राजेन्द्र ह्याजगाम रथेन च ॥४५॥
गत्वा शरासनेनापि मुमुचे सायकान्दश ॥
वीक्ष्य तानागतान्कर्णो निजघान स्वसायकैः ॥४६॥
संघृष्टास्तत्र संग्रामे तयोर्बाणाः परस्परम् ॥
विस्फुलिंगान्क्षरंतस्ते भ्रमन्तेऽलातचक्रवत् ॥४७॥
युयुधानस्ततः कोपात्कर्णस्य जगतीपते ॥
जघान कवचे बाणान्काकपक्षयुताञ्छितान् ॥४८॥
ते शराः कर्णकवचे न लग्नाः पतिता भुवि ॥
राजन्पापस्य कर्तारो न स्वर्गे निरये यथा ॥४९॥
ततः प्रहस्य कर्णस्तु युयुधानं च विस्मितम् ॥
चकार विरथं युद्धे शरैर्नानास्त्रयोजितैः ॥५०॥
दुःशासनं बलिं चैव कृत्वा युद्धे विमूर्च्छितम् ॥
आययौ संयुगे कर्णं रथेनानलवर्चसा ॥५१॥
आगतं बलिनं दृष्ट्वा कर्णो भास्करनंदनः ॥
पवनास्त्रेण बाणेन तं चिक्षेप सवाहनम् ॥५२॥
पपात योजने सोऽपि सांबस्तत्रागमत्पुनः ॥
अंधकारं शरैः कुर्वन्कौरवान्मारयन् रुषा ॥५३॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे

यदुकुरुसंग्रामवर्णनं नामैकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥४९॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५०

अश्वमेधखण्डः - पञ्चाशत्तमोऽध्यायः

यादवगणकृतं हस्तिनापुरविजयम् -

गर्ग उवाच -

तदैव वृष्णयः सर्वे भोजवृष्ण्यंधकादयः ॥

माथुरा शूरसेनाद्याः समुत्तीर्य यमस्वसाम् ॥१॥

रजोभिश्च नभो व्याप्तं कुर्वंतश्च महीतलम् ॥

चालयंतश्च बलिनो महासंग्रामकर्कशाः ॥२॥

विलोकयंतस्तुरगं सर्वतस्ते महाबलाः ॥

आजग्मुश्चानिरुद्धाद्याः श्रीकृष्णाद्या नृपेश्वर ॥३॥

वृष्णयस्तत्र युद्धस्य महाघोषं भयंकरम् ॥

शरासनानां टंकारं शतघ्नीनां रवं तथा ॥४॥

शूराणां गर्जनं चैव शस्त्राणां चट्चटं तथा ॥

कोलाहलं च हाकारं श्रुत्वा ते विस्मयं ययुः ॥५॥

मत्वा ते युद्धमासीद्वै यादवानां च कौरवैः ॥

शंकिता अनिरुद्धाद्याः कृष्णाद्या आययुर्द्रुतम् ॥६॥

श्रीकृष्णमागतं दृष्ट्वानिरुद्धाद्यैः समन्वितम् ॥

ससैन्यं च सहायार्थं नेमुः सांबादयो नृप ॥७॥

कृष्णे समागते नेदुर्भेर्य्यः शंखाश्च गोमुखाः ॥

पुष्पवर्षं जयारावं देवाश्चक्रुश्च यादवाः ॥८॥

दृष्ट्वानिरुद्धं प्रधने समागतं

ह्यक्षौहिणीभिः शतभिः समन्वितम् ॥

प्रचालयंतं वसुधां महाबलं

विदुद्रुवुस्ते तु भयाच्च कौरवाः ॥९॥

प्रलयाब्धिसमं सैन्यमंधकानां विलोक्य च ॥

भीताश्च दुद्रुवुर्वैश्या गेहे गेहे कृतार्गलाः ॥१०॥

ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्या वृषलाः स्त्रीजनास्तथा ॥

दुर्योधनं शपंतश्च रुरुदुर्निर्गता गृहात् ॥११॥

ततो विहाय मूर्च्छां वै मृधे दुःशासनाग्रजः ॥
सद्यः सुप्त इवोत्तस्थौ यदुसैन्यं ददर्श ह ॥१२॥
दृष्ट्वा भयंकरां सेनां यादवानां सुयोधनः ॥
स्वपुरं शंकितो भूत्वा पद्भ्यां भीतस्त्वरं ययौ ॥१३॥
कर्णभीष्मकृपद्रोणभूरिदुर्योधनादयः ॥
सभायां धृतराष्ट्रं वै नत्वा सर्वमवर्णयन् ॥१४॥
स्वानां पराजयं श्रुत्वा यादवानां जयं तथा ॥
कृष्णस्यागमनं चैव नृपो विदुरमब्रवीत् ॥१५॥
धृतराष्ट्र उवाच -
अक्षौहिणीशतयुते वासुदेवे समागते ॥
कुपितेऽद्य वयं वीर करिष्यामश्च किं वद ॥१६॥
नृपस्य वचनं श्रुत्वा प्रहस्य विदुरोऽब्रवीत् ॥
विदुर उवाच -
पुरा रामेण चैकेन कुपितेन गजाह्वयम् ॥१७॥
विकर्षितं च गंगायां तस्य भ्राता हि चागतः ॥
हृत्कंजकोशाद्देवक्यां जातो यः स हरिर्नृप ॥१८॥
येन वै संयुगे राजन्कंसाद्याः शकुनादयः ॥
मारिता बहवो दैत्या निर्जिताश्च नृपाः सुराः ॥१९॥
तस्माद्युद्धस्य समयो नास्ति राजन्विलोकय ॥
कौरवे श्यामकर्णं तु कृष्णाय दातुमर्हसि ॥२०॥
माभूत्कुरूणां वृष्णीनां कलहो नाशकारकः ॥
एवं राजा बोधितस्तु विदुरेणानुजेन वै ॥२१॥
उवाच कौरवान्प्राज्ञो देशकालोचितं वचः ॥
धृतराष्ट्र उवाच -
गत्वा कृष्णस्य निकटे तुरगं दातुमर्हथ ॥२२॥
संमुखे देवदेवस्य युद्धं कर्तुं च नार्हथ ॥
यादवानां सहायार्थमागतं कुपितं हरिम् ॥२३॥
यूयं प्रसन्नं कुरुत गत्वा तन्निकटं शनैः ॥

कौरवेंद्रस्य वचनं कौरवास्ते निशम्य च ॥२४॥
विविधानुपचारांश्च गंधाक्षतयुतान्किल ॥
गृहीत्वा दिव्यवस्त्राणि रत्नानि विविधानि च ॥२५॥
वदंतः पुण्यनामानि रामकेशवयोर्मुदा ॥
पद्भिर्विनिर्ययुः सर्वे कृष्णं द्रष्टुं भयान्विताः ॥२६॥
आगतान्कौरवान्दृष्ट्वा यादवाः क्रोधपूरिताः ॥
नानाशस्त्राणि जगृहुस्तत्र युद्धाय वेगतः ॥२७॥
ऊचुस्तान्कौरवाः सर्वे वयं युद्धाय नागताः ॥
करिष्यामश्च कृष्णस्य दर्शनं दुःखनाशनम् ॥२८॥
इति तेषां वचः श्रुत्वा यादवा विस्मयं गताः ॥
कृष्णाय कथयामासुः कौरवाणां विचेष्टितम् ॥२९॥
ततः कृष्णस्य वचसा कौरवान्यदुसत्तमाः ॥
आह्वयामासुस्ते प्रीता निःशस्त्रानागतान्नृप ॥३०॥
आहूतास्ते तु हरिणा गत्वा श्रीकृष्णसन्निधौ ॥
लज्जयावाङ्मुखाः सर्वे प्रणम्योचुः पृथक्पृथक् ॥३१॥
पूर्वं द्रोण उवाचाथ कृष्णभद्र जगत्पते ॥
रक्ष मां कौरवान् रक्ष मायया तव मोहितान् ॥३२॥
कृपाचार्य उवाच -

मज्जन्मनः फलमिदं मधुकैटभारे
मत्प्रार्थनीयमदनुग्रह एष एव ॥
त्वद्भृत्यभृत्यपरिचारकभृत्यभृत्य
भृत्यस्य भृत्य इति मां स्मर लोकनाथ ॥३३॥

कर्ण उवाच -

भक्तस्यार्थे धनं क्षीणं स्वदारगतयौवनम् ॥
स्वामिकार्ये गताः प्राणा अंते तिष्ठंतु माधव ॥३४॥

भूरिरुवाच -

याचामहे वरद किंचिदनन्यलभ्यं
नाथ प्रसीद सुमुखी यदि दिव्यदृष्टिः ॥

अस्माभिरंजलिरयं विवशैर्निबद्ध
एषैव मे भवतु देव भवांतरेऽपि ॥३५॥
दुर्योधन उवाच -
जानामि धर्मं न च मे प्रवृत्ति-
र्जानामि पापं न च मे निवृत्तिः ॥
केनापि देवेन हृदि स्थितेन
यथा नियुक्तोऽस्मि तथा करोमि ॥३६॥
यंत्रस्य गुणदोषेण क्षम्यतां मधुसूदन ॥
अहं यन्त्रो भवान्यंत्री मम दोषो न दीयताम् ॥३७॥
भीष्म उवाच -
रागांधगोपीजनचुंबिताभ्यां
योगीन्द्रभोगींद्रनिवेशिताभ्याम् ॥
आताम्रपंकेरुहकोमलाभ्यां
चाभ्यां पदाभ्यामयञ्जलिर्मे ॥३८॥
विदुर उवाच -
आस्तेति विक्रयकृतां सुकृतानि तानि
ये ब्रह्मबालमिव तत्परिपालयंति ॥
यद्दैत्यदेवमुनिभिर्मनसाप्यगम्यं
यन्नेति नेति च वदन्न हि वेद वेदः ॥३९॥
श्रीगर्ग उवाच -
एवं संप्रार्थितः कृष्णः कौरवैः शरणागतैः ॥
प्रीतः प्रत्याह तान् राजन्मेघनिर्ह्रादया गिरा ॥४०॥
श्रीकृष्ण उवाच -
आर्या शृणुत मद्वाक्यमहमागतवान् यतः ॥
युद्धं वारयितुं चात्र नारदेन प्रणोदितः ॥४१॥
न मन्यन्ते ममाज्ञां वै मत्पुत्राश्च निरंकुशाः ॥
दीर्घाणां च प्रकुर्वंति ह्यपराधं च दूषणम् ॥४२॥
यूयं धन्याश्च मान्याश्च मिलनार्थं समागताः ॥

मत्पुत्रैश्च कृतं यद्वै तत्सर्वं क्षन्तुमर्हथ ॥४३॥
उग्रसेनहयं वीराः कृपया च विमुच्यताम् ॥
पालनार्थं तु तस्यापि यूयं गच्छत गच्छत ॥४४॥
यादवाः कौरवा मित्राः कलहं तु परस्परम् ॥
प्रकर्तुं नैव चार्हन्ति पूर्वप्रेम विलोक्य च ॥४५॥
एवं ते कृष्णदेवेन मिष्टवाक्यैश्च तोषिताः ॥
तुरगं च ददुः प्रीताः पारिबर्हेण संयुतम् ॥४६॥
दत्वा तुरंगमं सर्वे कौरवाः खिन्नमानसाः ॥
स्वपुरं विविशू राजन्भीष्मो गन्तुं मनो दधे ॥४७॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
हस्तिनापुरविजयो नाम पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५०॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५१

अश्वमेधखण्डः - एकपंचाशत्तमोऽध्यायः

यादवगणानां कौन्तलपुरगमनम् -

गर्ग उवाच -
अथ कृष्णस्तु भगवान्यादवानां च पालनम् ॥
कृत्वा मिलित्वा प्रययौ रथेनापि कुशस्थलीम् ॥१॥
कृष्णे गतेऽनिरुद्धस्तु हयं संपूज्य यत्नतः ॥
बंधनान्मोचयामास विजयार्थे नृपेश्वर ॥२॥
मुक्तस्तुरंगः प्रययौ देशान्देशान्विलोकयन् ॥
पृष्ठतस्तस्य राजेंद्र त्वरं जग्मुश्च वृष्णयः ॥३॥
दुर्योधनं जितं श्रुत्वा भूपास्तु तं तुरंगमम् ॥
प्राप्तं न जगृहू राष्ट्रे कृष्णस्य बलिनो भयात् ॥४॥
अथाव्रजत्तुरंगोऽयं शृण्वन्पश्यन्नितस्ततः ॥
संप्राप्तोऽभूद्द्वैतवने यत्र राजा युधिष्ठिरः ॥५॥
भ्रातृभिर्भार्यया सार्द्धं वनवासं करोति हि ॥
तस्मिन्वने भीमसेनो वनद्वीपगणैः सह ॥६॥
नित्यं करोति क्रीडां वै बालः क्रीडनकैरिव ॥
ददर्श तुरगं तत्र तं वनं गह्वरं महत् ॥७॥
न्यग्रोधाश्वत्थबिल्वैश्च खर्जूरपनसैस्तथा ॥
बकुलैः सप्तपर्णैश्च तिंदुकैस्तिलकैरपि ॥८॥
शालैस्तालैस्तमालैश्च बदरीलोध्रपाटलैः ॥
बब्बूरशाल्मलीवेणूपलाशादिभीरन्वितम् ॥९॥
आगतं घोटकं दृष्ट्वा दुर्जरे निर्जने वने ॥
वराहमृगशार्दूलवृकसर्पगणैर्युते ॥१०॥
झिल्लीझंकारसंयुक्ते गृध्रचिल्लादिभिर्युते ॥
वृते तथा भुजंगैश्च वल्मीकादर्द्धनिःसृतैः ॥११॥
शृगालमर्कमहिषगवयादिभिरन्विते ॥
नीलगोगजभल्लूकमार्जारैर्वनमानुषैः ॥ १२॥
युक्ते भयंकरे राजन्भीमो भीमपराक्रमः ॥
अश्वं जग्राह केशेषु सपत्रं नृप लीलया ॥१३॥
केनोत्सृष्टं वदन्वाक्यं स्वाश्रमं प्रययौ शनैः ॥
तदैव चानिरुद्धाद्या आजग्मुः सर्वयादवाः ॥१४॥
पश्यंतो यज्ञगन्धर्वमरण्ये नृप कृच्छ्रतः ॥
दृष्ट्वा गृहीतं तुरगमूचुस्ते तु परस्परम् ॥१५॥
अहो वनचरो ह्येष दृश्यते भीमसेनवत् ॥
बृहद्बाहुर्महापुष्टो महोच्चो रक्तलोचनः ॥१६॥
महागौरः कृच्छ्रधरो धूलिलिप्तो गदाधरः ॥

इत्थं ब्रुवंतस्ते सर्वे पुनरूचुश्च तं जनम् ॥१७॥
कस्त्वं श्रीराजराजन्यहयं नीत्वा क्व यास्यसि ॥
तस्मान्मोचय शीघ्रं त्वां न चेद्धन्मो शिलीमुखैः ॥१८॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य हयं बद्ध्वा च गह्वरे ॥
जगाम स्वगदां गुर्वीं भारायुतसमन्विताम् ॥१९॥
तया जघान संग्रामे यादवान्भीमविक्रमः ॥
निपेतुर्वृष्णयस्तत्र भीमेन निहताश्च ये ॥२०॥
अनिरुद्धस्ततः क्रुद्धो दृष्ट्वा तस्य पराक्रमम् ॥
सहस्रवारणान्मत्तान्नोदयामास शत्रवे ॥२१॥
ततः सदिग्गजैः सोऽपि भूभृच्छिखरसन्निभैः ॥
पातितो धरणीपृष्ठे विषाणैरवपीड्यते ॥२२॥
ततो भीमः समुत्थाय क्रोधत्प्रस्फुरिताधरः ॥
मत्तान्गजाञ्जघानाथ गदया वज्रकल्पया ॥२३॥
कांश्चिच्चिक्षेप गगने काँश्चिद्भूमौ व्यपोथयत् ॥
काँश्चिन्ममर्द पादाभ्यां गजान्काँश्चिद्गजेषु च ॥२४॥
ततश्च दुद्रुवुः सर्वे वारणा भयविह्वलाः ॥
तदाऽऽजगाम संक्रुद्धो गदस्तत्र गदाधरः ॥२५॥
गत्वा तत्सन्निधौ सोऽपि ज्ञात्वा भीमं तु शंकितः ॥
उवाच नत्वा हे वीर कस्त्वं वद ममाग्रतः ॥२६॥
सोऽब्रवीद्भीमसेनोऽहं जित्वा द्यूतेन हे गद ॥
दुर्योधनेन रिपुणा पुरान्निष्कासिता वयम् ॥२७॥
अत्रस्थानाद्योजने तु भ्रातृभिश्च युधिष्ठिरः ॥
करोति वनवासं वै ह्यहो दैवस्य मायया ॥२८॥
वने वर्षा गताश्चाष्टौ चत्वारस्त्ववशेषिताः ॥
वर्षमात्रं करिष्यामोऽज्ञातवासं वयं पुनः ॥२९॥
अर्जुनस्तु गतः स्वर्गमाहूतो वासवेन च ॥
अहं न जाने तु कदाऽऽगमिष्यति महीतले ॥३०॥
गद त्वं तु यदूनां च कुशलं कथयस्व नः ॥
तुरगः कस्य भूपस्य किमर्थं यूयमागताः ॥३१॥
इत्युक्त्वा मीमसेनस्तु रुरोदाश्रुपरिप्लुतः ॥
दुर्योधनकृतान्क्लेशान्संस्मरन्दुःखपूरितः ॥३२॥
इति श्रुत्वा स तद्वाक्यं तं समाश्वास्य दुःखितः ॥
भीमाय कथयामास वार्तां सर्वां च विस्तरात् ॥३३॥
श्रुत्वा भीमस्तु मुदितोऽनिरुद्धाद्यैर्यदूत्तमैः ॥
समन्वितस्तु प्रययौ धर्मपुत्रस्य सन्निधौ ॥३४॥
आगतान्यादवाञ्छ्रुत्वाजातशत्रुः प्रहर्षितः ॥
आनेतुं निर्ययौ राजन्नकुलाद्यैः समन्वितः ॥३५॥
नेमुस्तं यादवाः सर्वे सोऽपि दत्वा वराशिषम् ॥

निवासयामास मुदा सर्वान्द्वैतवने नृप ॥३६॥
आगतेभ्यश्च सर्वेभ्यो यथायोग्यं यथारुचि ॥
प्रददौ भोजनं राजा स्थाल्या भास्करदत्तया ॥३७॥
उषित्वा रजनीमेकां प्रभाते कार्ष्णिनंदनः ॥
क्रतोर्निमंत्रणं दत्त्वा पाडवेभ्यः परंतप ॥३८॥
यादवैः सहितः शीघ्रं मोचयित्वा तुरंगमम् ॥
ययौ सारस्वतान्देशान् तुरगस्य च पृष्ठतः ॥३९॥
अशूराँश्च बहून्देशांस्त्यक्त्वा तुरगराट् ततः ॥
स्वेच्छया विचरन् राजन् ययौ कौंतलकं पुरम् ॥४०॥
तस्मिन्पुरे महाराज चन्द्रहासश्च वैष्णवः ॥
पालितो यः कुलिन्देन केरलाधिपतेः सुतः ॥४१॥
कृष्णदेवप्रसादेन राज्यं तत्र करोति हि ॥
कथास्तस्यापि भक्तस्य राजञ्जैमिनिभारते ॥४२॥
अर्जुनाग्रे विस्तराद्वै नारदेन तु वर्णिताः ॥
तस्मिन्पुरे नराः सर्वे कृष्णभक्ता वसंति हि ॥४३॥
ब्रह्मण्याः पुण्यकर्त्तारः परदारपराङ्मुखाः ॥
स्वदारनिरताः सर्वे कृष्णपूजनतत्पराः ॥४४॥
गोविंदगाथां शृण्वंति पुराणानि तथैव च ॥
जपंति तत्र नामानि राधामाधवयोर्मुदा ॥४५॥
तुलसीमालिकाभिश्च ह्यूर्ध्वपुंड्रधरा द्विजाः ॥
गोपीचन्दनकाश्मीरैर्हरिमंदिरचर्चिताः ॥ ४६॥
श्यामबिंदुधराः सर्वे श्रीधराः केचिदेव हि ॥
तिलकैर्द्वादशैर्युक्ताश्चाष्टमुद्राधराः पराः ॥४७॥
गृहस्थाः शीतलां मुद्रां गोपीचन्दसंयुताम् ॥
नित्यं विप्रादयो वर्णाः प्रभाते धारयन्ति हि ॥४८॥
अग्निसंस्कारणार्थं तु विरक्ताः केचिदेव हि ॥
तप्तमुद्रां धारयंति केचित्संन्यासिनस्तथा ॥४९॥
तस्मिन्पुरे हयः पश्यन्प्राप्तोऽभूद्राजमंदिरे ॥
यत्र राजति राजा तु चन्द्रहासश्च चन्द्रवत् ॥५०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
कौंतलपुरगमनं नामैकपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५१॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५२

https://sa.wikisource.org/s/wfx

अश्वमेधखण्डः - द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः

चन्द्रहास-अनिरुद्ध मिलनम् -

गर्ग उवाच -
समागतं यज्ञहयं विलोक्य
श्रीचन्द्रहासो व्रजचन्द्रदासः ॥
सद्यो गृहीत्वा किल तस्य पत्रं
स वाचयामास तदैव हृष्टः ॥१॥
तत्पत्रं वाचयित्वाऽऽह महाभागवतो नृप ॥
अहो पश्यामि नेत्राभ्यां पौत्रं श्रीपरमात्मनः ॥२॥
केन पुण्येन पूर्वेण कृष्णतुल्यं यदूत्तमम् ॥
मया न दृष्टः श्रीकृष्णो मायामानुषविग्रहः ॥३॥
सहितः कार्ष्णिजेनाहं तस्माद्गच्छामि द्वारकाम् ॥
तत्र पश्यामि श्रीकृष्णं बलं प्रद्युम्नमेव च ॥४॥
उग्रसेनं महाराजं श्रीकृष्णेनापि पूजितम् ॥
इत्युक्त्वा निर्ययौ राजा हयनिरुद्धं विलोकितुम् ॥५॥
गृहीत्वा चोपचाराँश्च गंधपुष्पाक्षतादिकान् ॥
दिव्यवस्त्राणि रत्नानि गृहीत्वा तुरगं च सः ॥६॥
सवः पुरजनैः सार्द्धं मालातिलकशोभितैः ॥
गीतवादित्रघोषैश्च पद्भ्यां राजा जगाम ह ॥७॥
आगतं तं नृपं दृष्ट्वा नागरैः सहितं नृप ॥
अनिरुद्धो मुदायुक्तो मंत्रिणं चेदमब्रवीत् ॥८॥
अनिरुद्ध उवाच -
कोऽयं राजा महामंत्रिन्सर्वैः पुरजनैः सह ॥
आगतो मिलनार्थं वा तस्य वार्तां वदस्व नः ॥९॥
उद्धव उवाच -
नृपोऽयं चंद्रहासाख्यो केरलाधिपतेः सुतः ॥
मृतयोर्मातृपित्रोश्च कुलिंदेनानुपालितः ॥१०॥
आबाल्यात्कृष्णचन्द्रस्य भक्तस्तेनापि रक्षितः ॥
दुष्टबुद्धेः प्रधानस्य सुतां यः परिणीतवान् ॥११॥
यस्मै कुन्तलको राजा राज्यं दत्वा वनं ययौ ॥
तस्याख्यानं द्वारकायां मया कृष्णमुखाच्छ्रुतम् ॥१२॥
यस्मै स्वदर्शनं दातुं श्रीकृष्णोऽत्रागमिष्यति ॥
उद्धवस्य वचः श्रुत्वा विस्मितोऽभूद्यदूत्तमः ॥१३॥
गत्वानिरुद्धनिकटे चन्द्रहासो जनैर्वृतः ॥
श्यामकर्णं ददौ प्रीतो धनानि बहुशस्तथा ॥१४॥
गजानामर्द्धलक्षं च रथानां लक्षमेव च ॥

तुरगाणामेककोटिं मुद्राणां हि सहस्रकम् ॥१५॥
गवयानां सहस्रं च शिबिकानां सहस्रकम् ॥
धेनूनां दशलक्षं च शिञ्जानामयुतं तथा ॥१६॥
एककोटिं सुवर्णानां रौप्याणां च चतुर्गुणम् ॥
लक्षमाभरणानां च माधवाय ददौ नृपः ॥१७॥
चन्द्रहास उवाच -
नमोऽनिरुद्धाय सुरोत्तमाय श्रीकृष्णपौत्राय जनेश्वराय ॥
प्रद्युम्नपुत्राय यदूत्तमाय देवाय पूर्णाय नमः पराय ॥१८॥
इति भक्तवचः श्रुत्वा प्रसन्नो मदनात्मजः ॥
संश्लाघ्य प्रददौ तस्मै प्रदीप्तां रत्नमालिकाम् ॥ १९॥
चन्द्रहासस्तु राजेन्द्र राज्ये कृत्वा तु मंत्रिणम् ॥
स्वपुराद्यादवैः सार्द्धं गंतुं चालं मनोऽकरोत् ॥२०॥
उषित्वा तत्पुरे सर्वे ह्येकरात्रं यदूत्तमाः ॥
प्रातःकाले ययू राजंश्चन्द्रहासेन संयुताः ॥२१॥
जगाम ह्यग्रतस्तेभ्यो तुरगः पत्रशोभितः ॥
ततः सप्तवतीं दृष्ट्वा ह्यावर्त्तशतसंकुलाम् ॥२२॥
तटं तरंगैर्निघ्नंतीं दीर्घवेगां दुरत्ययाम् ॥
नौकाभिः संयुतां दृष्ट्वा वीरः प्रद्युम्ननन्दनः ॥२३॥
अक्षौहिणीशतयुतः पारं गंतुं मनो दधे ॥
स पूर्वं गजमारुह्य सांबाद्यैः परिवेष्टितः ॥२४॥
नावं त्यक्त्वा नृपश्रेष्ठ प्रविवेश नदीजले ॥
प्रथमं सलिलं तस्यां समलं च बभूव ह ॥२५॥
ततः पंकद्रवा भूमिश्चित्रमेतद्बभूव ह ॥
हसंतो यादवाः सर्वे विस्मयं परमं ययुः ॥२६॥
अथ व्रजंस्तुरंगस्तु स जगाम शनैः शनैः ॥
नारायणसरो यत्र मध्ये सिंधुसमुद्रयोः ॥२७॥
पपौ तिर्थजलं तत्र तुरगश्च तृषातुरः ॥
ततस्तत्राययुः सर्वेऽनिरुद्धाद्या यदूत्तमाः ॥२८॥
धर्मद्वेषकरान्नीचान्म्लेच्छाञ्जित्वा मृधांगणे ॥
दृष्ट्वा तुरंगमं तत्र स्नानं चक्रुः सरोवरे ॥२९॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
नारायणसरोगमनं नाम द्विपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५२॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५३

अश्वमेधखण्डः - त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः

यादवगणानां द्वारकाप्रत्यागमनं तथा उग्रसेनसभायां उद्धवप्रेरणा -

गर्ग उवाच -
पश्यन्नृपान्महावीरानुग्रसेनतुरंगमः ॥
विचरन्भारते वर्षे देशानन्यान्जगाम ह ॥१॥
एवं विचरतस्तस्य हयस्य च विशां पते ॥
आगतः फाल्गुनो मासः सर्वेषां गृहदर्शिकः ॥२॥
आगतं फाल्गुनं दृष्ट्वा चानिरुद्धस्तु शंकितः ॥
उवाच मंत्रिप्रवरमुद्धवं बुद्धिसत्तमम् ॥३॥
अनिरुद्ध उवाच -
चैत्रे श्रीयादवेंद्रस्तु मंत्रिन् यज्ञं करिष्यति ॥
वयं तु किं करिष्यामो दिवसा बहवो न हि ॥४॥
भूमौ तुरंगहर्त्तारो नृपाः के केऽवशेषिताः ॥
तेषां च वद नामानि मह्यं शुश्रूषवे त्वरम् ॥५॥
उद्धव उवाच -
न संति भूतले शूरा गगने संति वा हरे ॥
तस्माद्यदुपुरीं गच्छ स्वर्णद्वारां च द्वारकाम् ॥६॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा ह्यनिरुद्धः प्रहर्षितः ॥
तस्यापि वचनं राजन्नश्वाग्रे पुनरब्रवीत् ॥७॥
एवं तद्वाक्यमाकर्ण्य सर्वज्ञाता तुरंगमः ॥
प्रययौ द्वारकां शीघ्रं किष्किंधां हनुमानिव ॥८॥
तस्यापि पृष्ठतः शूरा दुद्रुवुस्ते तुरंगमैः ॥
वायुवेगैर्मनोवेगैर्भानुसांबादयो नृप ॥९॥
गृहीत्वा तुरगं सर्वे बद्ध्वा तं स्वर्णदामभिः ॥
सेनायामन्तरे कृत्वा शंकिताः स्वपुरीं ययुः ॥१०॥
गीतवादित्रघोषैश्च नादयंतश्च दुंदुभीन् ॥
चालयंतश्च पृथिवीं त्रासयन्तः खलान् रिपून् ॥११॥
व्रजंतं यादवैः सार्द्धं तुरगं वीक्ष्य नारदः ॥
दूतवत्कलहार्थाय प्रययौ शक्रसन्निधिम् ॥१२॥
तस्याग्रे कथयामास वाजिवार्तां स विस्तरात् ॥
श्रुत्वा शक्रस्तु राजेंद्र हयं हर्तुं मनो दधे ॥१३॥
आययौ भूतले शीघ्रं द्रष्टुं भूत्वा तिरोहितः ॥
अहो विष्णोर्मायया च सर्वे मुह्यंति देवताः ॥१४॥
कुबेरब्रह्मशक्राद्या भूजनानां तु का कथा ॥
स गत्वा तत्र वृष्णीनां सेनां सर्वां ददर्श ह ॥१५॥
प्रलयाब्धिसमां रौद्रां वृतां शूरैश्च कोटिभिः ॥

यादवानां महासेनामुद्भटां वीक्ष्य शंकितः ॥१६॥
ययौ कृष्णभयाद्राजञ्छीघ्रं शक्रोऽमरावतीम् ॥
कृष्णदेवस्य कृपया युद्धस्याशां विसृज्य च ॥१७॥
अथ व्रजंती चतुरंगिणीभिः
सेनानिरुद्धस्य महात्मनश्च ॥
गजै रथैर्वै तुरगैर्नरैश्च
रेजे मघोनः पृतनेव स्वर्गे ॥१८॥
गजाः सर्वे पृथग्भूताः पृथग्भूता रथास्तथा ॥
पृथग्भूतास्तुरंगाश्च पृथग्भूता पदातयः ॥१९॥
अनुजग्मुर्द्वारकां ते हर्षिताः कृष्णपोतकाः ॥
जंबूद्वीपस्य जेतारो लोकद्वयजिगिषवः ॥२०॥
अग्ने वाहं पुरस्कृत्य वादित्रैर्विविधैरपि ॥
गीतनृत्यादिभी राजन्संयुक्तास्ते यदूत्तमाः ॥२१॥
अनिरुद्धस्तु सांबाद्यैरिंद्रनीलादिभिर्नृप ॥
चन्द्रहासादिभिर्भूपैः सहस्रैरभिभूषितः ॥२२॥
सांबस्यानुमतेनापि चानर्ते संप्रविश्य च ॥
उद्धवं प्रेषयामास द्वारकां योजनद्वयात् ॥२३॥
एवं प्रणोदितः सोऽपि नत्वा रुक्मवतीसुतम् ॥
शिबिकां शीघ्रमारुह्य हर्षितः प्रययौ पुरीम् ॥२४॥
यत्रास्ते ह्युग्रसेनस्तु मुनिभिः परिवारितः ॥
श्रेष्ठे पिंडारकक्षेत्रे सभामंडपभूषिते ॥२५॥
वसुदेवादयो यत्र रामकृष्णादयो नृप ॥
प्रद्युम्नाद्याश्च बलिनो यज्ञं रक्षन्ति नित्यशः ॥२६॥
गत्वा नृपसभां तत्र यादवेंद्रं प्रणम्य च ॥
वसुदेवं बलं कृष्णं प्रद्युम्नादीन् यदूत्तमान् ॥२७॥
सर्वान्नत्वा यथायोग्यं तेषामग्रे स संस्थितः ॥
कथयामास वृत्तांतं पृष्टस्तैर्हृष्टमानसैः ॥२८॥
उद्धव उवाच -
आगतस्तव राजेंद्र निर्विघ्नेन तुरंगमः ॥
आगताश्चानिरुद्धाद्याः कुशलेन यदूत्तमाः ॥२९॥
गोविंदस्यापि कृपया चेद्रनीलः समागतः ॥
हेमांगदः सुरूपा च ह्यागता मण्डलेश्वरी ॥३०॥
निर्जितस्तु बको युद्धे भीषणेन समन्वितः ॥
बिन्दुश्चैवानुशाल्वश्च स्वपुराद्द्वौ समागतौ ॥३१॥
उपद्वीपे पांचजन्ये बल्वलो निर्जितोऽसुरैः ॥
तस्मिन्युद्धे महेशेन ह्यनिरुद्धसुनन्दनौ ॥३२॥
निहतौ च रुषाढ्येन यादवाश्चैव मारिताः ॥
तत्र गत्वा त्वसौ कृष्णो जीवयामास यादवान् ॥३३॥

तस्मात्कृष्णस्य कृपया वयं सर्वे समागताः ॥
निर्जिताः कौरवाः सर्वे भीष्मो ह्यत्र समागतः ॥३४॥
दृष्ट्वा द्वैतवनेऽस्माभिः पांडवा दुःखकर्शिताः ॥
व्रजे गोपगणाश्चैव कृष्णविक्षेपविह्वलाः ॥३५॥
आबाल्यात्कृष्णभक्तस्तु चंद्रहासः समागतः ॥
भीताश्च बहवो भूपा आगतास्ते भयात्तव ॥३६॥
गर्ग उवाच -
इति कृष्णगुणाञ्छ्रुत्वा ह्युद्धवाद्यादवेश्वरः ॥
न किंचिदूचे प्रेम्णा तु मग्नश्चानन्दसागरे ॥३७॥
मणिहारं ददौ तस्मै रत्नानि चांबराणी च ॥
शिबिकावारणरथहयादीनुद्धवाय सः ॥ ३८॥
ततः कृष्णस्तु भगवाञ्छीघ्रमुत्थाय हर्षितः ॥
सख्या सार्द्धं सभायां च चकार परिरंभणम् ॥३९॥
उग्रसेन उवाचाथ गोविन्दं हर्षपूरितः ॥
आनेतं चानिरुद्धं वै गच्छ श्रीकृष्ण यादवैः ॥४०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
उद्धवागमनं नाम त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५३॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५४

अश्वमेधखण्डः - चतुष्पंचाशत्तमोऽध्यायः

द्वारकायां यज्ञाश्वस्य उपस्थितिः -

गर्ग उवाच -
अथोग्रसेनवचनाद्वसुदेवादयो नृप ॥
नेतुं विनिर्ययुः सर्वे हयनिरुद्धं समागतम् ॥१॥
गजै रथैस्तुरंगैश्च शिबिकाभिर्यदूत्तमाः ॥
श्रीकृष्णबलदेवाद्याः प्रद्युम्नाद्या नृपेश्वर ॥२॥
उद्धवाद्या गजस्थाश्च हयं द्रष्टुं विनिर्गताः ॥
देवकीप्रमुखा नार्यो मातरः कृष्णरामयोः ॥३॥
शिबिकाभिर्विचित्राभिर्निर्ययुर्नृपसत्तम ॥
रुक्मिणीसत्यभामाद्या नार्यः कृष्णस्य एव हि ॥४॥
शिबिकाभिर्ययुः सर्वाः सहस्राणि च षोडश ॥
लाजानां मौक्तिकानां च कुसुमानां नृपेश्वर ॥
वर्षां कर्तुं ययुः शीघ्रं गजस्थाश्च कुमारिकाः ॥५॥
कलशैर्जलहारिण्यो निर्ययुर्जलपूरितैः ॥
सौभाग्यवत्यो ब्राह्मण्यो गंधपुष्पाक्षतांकुरैः ॥६॥
वारांगनाश्च रूपिण्यो नृत्यं कर्तुं विनिर्ययुः ॥
शोभिताः सर्वशृङ्गारैर्गायंत्यश्च गुणान्हरेः ॥७॥
शंखदुंदुभिनादेन ब्रह्मघोषेण यादवाः ॥
वारणेंद्रं पुरस्कृत्य गर्गाद्यैर्मुनिभिर्युताः ॥८॥
विलोकयंतः स्वपुरीं पताकाभिश्च मंडिताम् ॥
सिक्तमार्गां गंधजलै रंभातोरणशोभिताम् ॥९॥
प्रदीप्तां मणिदीपैश्च वितानैर्विविधैरपि ॥
दिव्यनारीनरैर्युक्तां सुवर्णसवनैर्वृताम् ॥१०॥
पक्षिणां कलशब्देन धूम्रेणागुरुगंधिना ॥
शोभितां कृष्णनगरीं शक्रस्येवामरावतीम् ॥११॥
इत्थं विलोकयंतस्ते प्राप्ताः शीघ्रं च यादवाः ॥
यत्रानिरुद्धः सहयो वर्त्तते सेनयाऽऽवृतः ॥१२॥
तान्दृष्ट्वा चानिरुद्धस्तु स्वरथादवतीर्य च ॥
पुरस्कृत्य हयं चाग्रे नृपैः सार्द्धं समाययौ ॥१३॥
पूर्वं नत्वा कुलाचार्यं वसुदेवं बलं तथा ॥
श्रीकृष्णं पितरं चैव तेभ्यश्चाश्वं ददौ पुनः ॥१४॥
शुभाशिषो ददुस्ते तु प्रीताः प्रेमपरिप्लुताः ॥
त्वया साधु कृतं वत्स सर्वाञ्जित्वा रिपून्नृपान् ॥१५॥
आनयामास तुरगं मध्ये संवत्सरस्य च ॥
इति तद्वचनं श्रुत्वानिरुद्धः प्राह मां पुनः ॥१६॥

कृपया तव विप्रेंद्र मार्गे मार्गे मृधे मृधे ॥
बहुभिः शत्रुभिश्चाश्वो गृहीतोऽपि विमोचितः ॥१७॥
गुरोरनुग्रहेणैव सुखी भवति मानवः ॥
तस्माद्गुरुं च विधिना यथाशक्त्या प्रपूजयेत् ॥१८॥
भूपास्ततः समागत्य समीपे रामकृष्णयोः ॥
नेमुः पृथक्पृथक्सर्वे प्रीताः प्रेमपरिप्लुताः ॥१९॥
सर्वान्दृष्ट्वा नतान्भूपाञ्छ्रीकृष्णो बलसंयुतः ॥
चंद्रहासं च गांगेयं बिन्दुं चैवानुशाल्वकम् ॥२०॥
हेमांगदं चेद्रनीलं परिरेभे हरिर्मुदा ॥
कृष्णभक्तात्परः कोऽपि तस्माद्भूमौ न विद्यते ॥२१॥
ततोऽनिरुद्धं जयिनं समागतं
गजे समारोप्य कुशस्थलीं ययौ ॥
शौरिः प्रसन्नः किल सर्वयादवैः
पुत्रैश्च पौत्रैर्मुदितैर्नृपेश्वर ॥२२॥
पुष्पाणां मकरंदानां वर्षां चक्रुः सुरस्त्रियः ॥
लाजानां मौक्तिकानां च कुञ्जरस्थाः कुमारिकाः ॥२३॥
नृत्यवादित्रगीतेन ब्रह्मघोषेण शोभिताः ॥
पश्यंतः सिक्तमार्गां तां पुरीम्पिण्डारकं ययुः ॥२४॥
नृपाः सर्वे यदूनां च वैभवं देवदुर्लभम् ॥
विलोक्य वैभवं स्वं स्वं गर्हयंति च विस्मिताः ॥२५॥
यज्ञस्थलं ते ददृशुर्धूम्रेण धृतगंधिना ॥
व्याप्तं ब्राह्मणघोषेण हयसिपत्रव्रतेन च ॥२६॥
निरिक्ष्य तत्र भूपालमुग्रसेनं यदूत्तमम् ॥
पुरंदरसमं दांतं पुष्टं गौरं स्फुरत्प्रभम् ॥२७॥
कुशासनस्थं सुभगं नियमे न्यस्तभूषणम् ॥
संयुक्तं मृगशृङ्गेण मृगचर्मणि भार्यया ॥२८॥
कुर्वन्तं पूजनं चाग्नेर्घृतगंधाक्षतादिभिः ॥
मण्डपे मुनिभिर्युक्तं धूम्रेणारुणलोचनम् ॥२९॥
तं सर्वे चानिरुद्धाद्याः कृत्वाग्रे यज्ञघोटकम् ॥
वाहनेभ्यः समुत्तीर्य नेमुः प्रीताः पृथक्पृथक् ॥३०॥
ततः श्रीयदुराजस्तु सर्वान्दृष्ट्वा नृपान्यदून् ॥
सर्वेषामादधे मानं यथायोग्यं यथाबलम् ॥३१॥
अनिरुद्धस्ततो नत्वा शीघ्रं भूत्वा कृतांजलिः ॥
सर्वेषां शृण्वतां प्राह जंबूद्वीपपतिं नृपम् ॥३२॥
अनिरुद्ध उवाच -
एनं पश्य महाराज इन्द्रनीलं नृपोत्तमम् ॥
पादयोः पतितं प्रेम्णा समुत्थापय देववत् ॥३३॥
हेमांगदं चानुशाल्वं बिन्दुं श्रीचन्द्रहासकम् ॥

एनं देवव्रतं पश्य चागतं तव सन्निधौ ॥३४॥
मम रक्षाकरं पश्य सांबं जांबवतीसुतम् ॥
रुद्रेण निहतं मां च पश्य कृष्णेन जीवितम् ॥३५॥
तथा रुद्रहतं पश्य जीवितं च सुनन्दनम् ॥
अन्यान्पश्य यदून्सर्वान्कृष्णस्य कृपयाऽऽगतान् ॥३६॥
गृहाण यज्ञतुरगं निर्विघ्नेन समागतम् ॥
दत्तं युद्धाय निस्त्रिंशं तं गृहाण नमोऽस्तु ते ॥३७॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य यदुराजः प्रहर्षितः ॥
संश्लाघ्य तं नृपांश्चैव यथायोग्याशिषं ददौ ॥३८॥
पूजयित्वा नृपान्सर्वांस्ततो भीष्ममुवाच ह ॥
एहि भीष्म मया सार्द्धं कुरु त्वं परिरंभणम् ॥३९॥
इत्युक्त्वा तं समुत्थाय परिरेभे यदूत्तमः ॥
ततस्ते दानमानाभ्यां पूजिता यदवो नृपाः ॥४०॥
निवासं चक्रिरे प्रीता द्वारकायां गृहे गृहे ॥
ततो दृष्ट्वानिरुद्धं वै प्राप्तं सांबादिभिर्नृप ॥४१॥
देवकी रोहणी चैव रुक्मिण्याद्याः स्त्रियो वराः ॥
अन्याश्च रुक्मवत्याद्याः परिष्वज्य मुदं ययुः ॥४२॥
सुरूपा रोचना ह्यूषा राजन्नेता मुदं गताः ॥
सांबश्लाघां ततः श्रुत्वा सुयोधनसुता भृशम् ॥४३॥
मुदं ययौ स्वनेत्राभ्यां मुंचंती हर्षजं जलम् ॥
बभूव मंगलं राजन्द्वारकायां गृहे गृहे ॥
ससैन्ये नृपशार्दूल ह्यनिरुद्धे समागते ॥४४॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
तुरगागमनं नाम चतुष्पंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५४॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५५

https://sa.wikisource.org/s/wf6

अश्वमेधखण्डः - पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः

यज्ञार्थं गोमतीजलानयनं नारदद्वारा गोपीगणमध्ये
कलहप्रवर्तनस्य चेष्टाः, भगवतः स्वरूपदर्शनम् -

गर्ग उवाच -
अथ वै मण्डपे रम्ये द्वारैरष्टभिरन्विते ॥
पतत्पताके कुण्डाढ्ये याज्ञिकैरष्टकैर्युते ॥१॥
पलाशजैर्बिल्वजैश्च तथा श्लेष्मातकैर्नृप ॥
वेदिकाभिस्तथा यूपैश्चषालैरपि भूषिते ॥२॥
स्रुक्चर्मकुशमुसलोलूखलाद्यैर्विशांपते ॥
अन्यैः संभृतसंभारैर्नानावस्तुभिरन्विते ॥३॥
उग्रसेनस्तु राजर्षिर्ऋषिभिर्वेदपारगैः ॥
यादवैश्चामरावत्यां रेजे शक्र इवामरैः ॥४॥
आहूताः कृष्णचन्द्रेण गोपा नन्दादयस्ततः ॥
वृषभानुवराद्यांश्च श्रीदामाद्याः समाययुः ॥५॥
यशोमती राधिका च ह्यन्याः सर्वा व्रजस्त्रियः ॥
द्वारकामाययुः प्रीताः शिबिकाभी रथैरपि ॥६॥
आहूतो धृतराष्ट्रस्तु कौरवैश्च सुतैर्युतः ॥
आजगाम कुशस्थल्यां नृपाश्चान्ये समागताः ॥७॥
युधिष्ठिरो भीमसेनश्चार्जुनो नकुलस्तथा ॥
सहदेवो वनादेते ह्याजग्मुर्भार्यया सह ॥८॥
श्रीकृष्णेन समाहूताः प्रेषयित्वा च नारदम् ॥
शक्रादयोऽष्टौ दिक्पाला वसवो रवयस्तथा ॥९॥
यज्ञे सनत्कुमाराद्या रुद्राश्चैकादशापि हि ॥
मरुद्गणाश्च वेताला गंधर्वाः किन्नरास्तथा ॥१०॥
विश्वेदेवाश्च साध्याश्च सर्वे विद्याधरास्तथा ॥
देवाश्च देवपत्न्यश्च गन्धर्व्योऽप्सरसस्तथा ॥११॥
आजग्मुर्द्वारकां राजन्कृष्णदर्शनकांक्षया ॥
कैलासश्च समाहूतः सर्वमंगलया शिवः ॥१२॥
सुतलाद्दैत्यवृन्दैश्च प्रह्लादो बलिरेव च ॥
विभीषणो भीषणश्च मयो बल्वल एव च ॥१३॥
जांबवान्दंष्ट्रिभिः सार्द्धं हनूमान्वानरैर्युतः ॥
पक्षिभिः पक्षिराट् तत्र तथा सर्पैश्च वासुकिः ॥१४॥
धेनुभिः सहिता राजन्धेनुरूपधरा धरा ॥
मेरुः शैलैर्हिमगिरिर्वटः साक्षाद्द्रुमैर्वृतः ॥१५॥
रत्नाकरा रत्नयुता नदीभिः स्वर्धुनी तथा ॥
तीर्थैः सर्वैश्च राजेंद्र तीर्थराजश्च पुष्करः ॥१६॥

एते सर्वे समाहूता आजग्मुर्मुदिताः क्रतौ ॥
ततः कृष्णेन चाहूता व्रजभूमिः समागता ॥१७॥
कृष्णयज्ञोत्सवं द्रष्टुं यमुना शमनस्वसा ॥
सर्वान्दृष्ट्वाऽऽगतान्प्रीतो वासयामास चाहुकः ॥१८॥
शिबिरेषु मंदिरेषु विमानेषु वनेषु च ॥
अथाचार्यः कृतो व्यासो बकदाल्भ्यो विधिर्मया ॥१९॥
ऋत्विजश्च कृता दिव्या ये वै पूर्वं निमंत्रिताः ॥
अथ यज्ञेऽनिरुद्धस्तु श्रीकृष्णस्येच्छया नृप ॥२०॥
विधेर्विधोश्च स्वस्यापि कृत्वा रूपत्रयं बभौ ॥
दृष्ट्वा लीलां कार्ष्णिजस्य देवाश्च यदवो नृपाः ॥२१॥
विस्मिताः कथयामासुः कर्णे कर्णे परस्परम् ॥
व्यासः प्रत्याह राजानं शृणु यादवसत्तम ॥२२॥
उपविष्टा नृपा विप्रा यथास्थाने विभागशः ॥
चतुष्षष्टिर्दम्पतीनां यांतु वै गोमतीतटे ॥२३॥
आहर्तुं सलिलं तस्या मयाऽऽदिष्टं यथोचितम् ॥
अदित्याः कश्यपश्चैव वसिष्ठोऽरुंधतीयुतः ॥२४॥
द्रोणाचार्यस्तु कृप्या च ह्यत्रिश्चैवानसूयया ॥
रुक्मिण्या कृष्णचन्द्रस्तु रेवत्या राम एव च ॥२५॥
मायावत्या च प्रद्युम्न उषया कार्ष्णिजस्तथा ॥
सुभद्रयार्जुनश्चैव सांबो लक्ष्मणया तथा ॥२६॥
तथा हेमांगदाद्याश्च यांतु वै स्वस्वभार्यया ॥
श्रीगर्ग उवाच -
एवं ते व्यासवचनात्सपत्नीका द्विजा नृपाः ॥२७॥
आनेतुं गोमतीतोयं प्रययुर्बद्धपल्लवाः ॥
देवकीं रोहिणीं कुन्तीं गांधारीं च यशोमतीम् ॥२८॥
पुरस्कृत्य तु जग्राह कुंभो भैष्म्या युतो हरिः ॥
तथा रामस्तु रेवत्या सस्त्रीका येऽपि भूमिपाः ॥२९॥
सुवर्णरौप्यकलशैः सपुष्पैश्च सपल्लवैः ॥
रुक्मिण्या सहितं यांतं कृष्णं दृष्ट्वा समागमे ॥३०॥
नारदः कलहं कर्तुं सत्यभामागृहं ययौ ॥
दृष्ट्वा चैकां हरेर्भार्यां संपृष्टः स तयाब्रवीत् ॥३१॥
नारद उवाच -
आदरं सदने नास्ति सत्राजितसुते तव ॥
गतः कृष्णस्तु रुक्मिण्या चाहर्तुं गोमतीजलम् ॥३२॥
बहुभिर्याचिता त्वं तु पारिजातकहारिणी ॥
कृष्णसंकल्पकरणी मणियुक्ता च मानिनी ॥३३॥
ईदृशीं त्वां वरारोहां गरुडोपरि गामिनीम् ॥
विहाय भैष्म्या श्रीकृष्णः शोभां द्रष्टुं जगाम ह ॥३४॥

यस्याः पुत्रश्च प्रद्युम्नो यस्याः पौत्रोऽनिरुद्धकः ॥
सा दर्शयति भो मातर्वार्तां मानं च गौरवम् ॥३५॥
गर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा प्राणनाथं रुक्मिण्या सहितं गतम् ॥३६॥
रुरोद दुःखिता राजन्सत्यभामा रुषान्विता ॥
तदैव कृष्णो भगवाञ्ज्ञात्वा नारदचेष्टितम् ॥३७॥
सत्यभामागृहं शीघ्रं रुपेणैकेन चागतम् ॥
गत्वा प्रत्याह वचनं सर्वज्ञाता रमेश्वरः ॥३८॥
न गतोऽहं समाजे वै रुक्मिण्या सहितः प्रिये ॥
आगतो भोजनं कर्तुं गतो रामश्च भार्यया ॥३९॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य सत्यभामा मुदं गता ॥
भीतो नारद उत्थाय गेहं चान्यं जगाम ह ॥४०॥
गत्वा जांबवतीगेहं तस्याग्रे सर्वमब्रवीत् ॥
श्रुत्वा हसंती सा प्राह मृषा मा वद हे मुने ॥४१॥
करोति शयनं गेहे श्रीनाथो भोजनांतरे ॥
इति श्रुत्वा शंकितस्तु त्वरं निर्गत्य नारदः ॥४२॥
मित्रविंदागृहे गत्वा प्रत्युवाच विलोकयन् ॥
नारद उवाच -
न गतासि नृपस्थानं मातर्गेहे स्थितासि किम् ॥४३॥
आहर्तुं गोमतीतोयं प्रयाति यत्र माधवः ॥
भैष्मीं सत्यां जांबवतीं सह नेष्यति तत्र वै ॥४४॥
मित्रविंदोवाच -
केशवस्य प्रियाः सर्वा गंतासौ यां विहाय च ॥
सा न जीवति कृष्णस्तु पौत्रं लालयति गृहे ॥४५॥
ततो मुनिः समुत्थाय सर्वाणि मंदिराणि च ॥
बभ्राम कृष्णभार्याणां सकृष्णानीत्यमन्यत ॥४६॥
पुनर्विचार्य देवर्षिर्गोपीनां मंदिराणि च ॥
प्रययौ कथितुं वार्तां राधिकायै च मानद ॥४७॥
तत्र दीव्यंतमक्षैश्च राधया नंदनन्दनम् ॥
गोपीभिः सहितं वीक्ष्य ऋषिर्गंतुं मनो दधे ॥४८॥
तदैव कृष्ण उत्थाय गृहीत्वा पाणिना मुनिम् ॥
तत्रैव स्थापयामास पूजयित्वा यथाविधि ॥४९॥
श्रीकृष्ण उवाच -
किं करिष्यसि विप्रेंद्र वृथा भ्रमसि मोहितः ॥
गेहे गेहे स्वपत्नीनां मया त्वं तु विलोकितः ॥५०॥
मया धृतानि रूपाणि त्वद्भयादृषिसत्तम ॥
नाहं दास्ये दमं तुभ्यं विप्रत्वात्प्रार्थयाम्यहम् ॥५१॥
सर्वेषां चैव देवोऽहं मम देवाश्च ब्राह्मणाः ॥

ये द्रुह्यन्ति द्विजान्मूढाः संति ते मम शत्रवः ॥५२॥
ये पूजयंति विप्रांश्च मम भावेन भूजनाः ॥
ते भुञ्जंति सुखं चात्र ह्यन्ते यास्यंति तत्पदम् ॥५३॥
मायया मम पुर्यां त्वं मोहितश्चापि मा खिदः ॥
सर्वे मुह्यंति देवर्षे ब्रह्मरुद्रादयः सुराः ॥५४॥
इति तद्वाक्यमाकर्ण्य संस्तुतः स महामुनिः ॥
आययौ मण्डपे तूष्णीं भूत्वा ऋत्विग्जनैर्वृते ॥५५॥
अथ ते गोमतीतीरं जग्मुः कृष्णादयो नृपाः ॥
रुक्मिण्याद्याः स्त्रियश्चैव वादित्रैर्विविधैरपि ॥५६॥
नारीणां चैव वृन्देन गायंतीनां् हरेर्यशः ॥
वलयानां नूपुराणां शब्दोऽभून्मधुरध्वनिः ॥५७॥
पूजयित्वा जलसुरान्व्यासः सार्द्धं मया मुनिः ॥
कलशं तोयसंयुक्तमनसूयाकरे ददौ ॥५८॥
ततश्च जगृहुः कुम्भान् रेवत्याद्याश्च योषितः ॥
नोत्थिताः कलशाः सर्वे कोमलैश्च करैरपि ॥५९॥
धारयंति कथं कुम्भं पुष्पभारेण पीडिताः ॥
ततश्च जहसू राज्ञो नृपाणां च परस्परम् ॥६०॥
कथं यामो यज्ञवाटमित्यूचुः कलशैर्विना ॥
रुक्मिण्याद्याः स्त्रियः सर्वास्ता ऊचुर्मनसा हरिम् ॥६१॥
हे श्रीकृष्ण जगन्नाथ भक्तकष्टविनाशन ॥
सबलस्त्वं चक्रधारी ह्यस्मान्पालय संकटे ॥६२॥
एवं ब्रुवंत्यो जगृहुः सकलान्भारवर्जितान् ॥
स्वे स्वे शिरसि संधाय संयुक्तैर्मणिमौक्तिकैः ॥६३॥
यज्ञवाटं समाजग्मुर्नार्य्यः शीघ्रं सभर्तृकाः ॥
यत्र भेर्यश्च शंखाद्या वाद्यंते पणवादयः ॥६४॥
आनीय गोमतीतोयं प्रापितास्तत्र ते नृप ॥
श्यामकर्णेन सहिता यत्र वै यादवेश्वरः ॥६५॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
गोमतीजलानयनं नाम पंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५५॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५६

https://sa.wikisource.org/s/wgk

< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

गर्ग उवाच ।।
उग्रसेनस्य यज्ञे वै हयमेधे महात्मनः ।।
तस्यासन्परिचर्यायां बांधवा प्रेमबंधनाः ।। १ ।।
ततश्चकार यदुराण् ना- नाकर्मसुबांधवान् ।।
भीमं महानसाध्यक्षं धर्मं धर्मस्य पालने ।। २ ।।
शुश्रूषणे सतां जिष्णुं नकुलं द्रव्यसाधने ।।
पूजने सहदेवं च धनाध्यक्षं सुयोधनम् ।। ३ ।।
दाने च दानिनं कर्णं द्रौपदीं परिवेषणे ।।
रक्षायां कृष्णपुत्रान्वै ह्यष्टादशमहारथान् ।।४।।
युयुधानं विकर्णं च हृदीकं विदुरं तथा ।।
अक्रूरमुद्धवं चैव नानाकर्मसु भूपतिः ।। ५
कृत्वा प्रत्याह श्रीकृष्णं देव्त्वं किं करिष्यसि ।।
श्रुत्वा कृष्ण उवाचाथ बाह्मणानां करोम्यहम् ।। ६ ।।
पादप्रक्षालनं राजन्निंद्रप्रस्थे कृतं मया ।।
इति श्रुत्वा च ब्रह्माद्या जहसुर्भूजनास्तथा ।। ७ ।।
गर्ग उवाच ।।
इत्युक्त्वा भगवान्साक्षादृषीणां च तपस्विनाम् ।।
पादप्रक्षालनं कृत्वा स्थापयामास तान्नृप ।।८।।
आसनेषूपविष्टास्ते वासांसि परिधाय च ।।
तिलकैर्द्वादशैर्युक्ता दिव्याभरणभूषिताः।।९।।
नानामतानां मालाभिर्युक्ताः कर्पूरवीटकान् ।।
भुक्त्वा ते रेजिरे यज्ञे देवा इव महीसुराः।।10.56.१०।।
ततोर्थिनो भिक्षवश्च विरक्ताश्च बुभुक्षिताः।।
कुर्वंति याचनां सर्वे दूरदेशात्समागताः ।। ११ ।।
ददस्वान्नं ददस्वान्नं ददस्वान्नं नरेश्वर ।।
उपानहश्च पात्राणि वस्त्राणि कंबलानि च।।१२।।
उग्रसेनस्य यज्ञे वै मुनि- वृंदैर्नृपैर्वृते ।।
तेषां तां करुणां वाचं निशम्य यदुसत्तमः ।। १३ ।।
सुवर्णं रजतं चैव वस्त्राणि भाजनानि च ।।
गजाश्वरथगोछत्र शिबिकादीनि हर्षितः ।।१४।।
येषांयेषां प्रियं यद्वै तेभ्यस्तेभ्यो ददौ नृपः ।।
उग्रसेनः कृतस्नानः क्रतुकर्मणि दीक्षितः ।।१५।।
असिपत्रव्रतधरो रुचिमत्या बभौ ततः ।।

विप्रा विंशतिसाहस्रा वेदशास्त्रविशारदाः ।। १६ ।।
व्यासगर्गादयश्चैव कारयंति क्रतूत्तमम् ।।
हस्तिशुण्डासमाधारा ह्यग्निकुंडे पपात ह ।।१७।।
घृतस्य च नृपश्रेष्ठ मुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः।।
तद्यज्ञे कृष्णकृपया ह्यनलो जीर्णतां ययौ।।१८।।
ततः प्रोवाच वह्निस्तु सर्वेषां शृण्वतां नृपम् ।।
प्रसन्नोहं प्रसन्नोहं पशुं मम प्र- यच्छ वै ।। १९ ।।
निशम्य चाग्नेर्वचनं सभायां श्रीयादवेन्द्रो मुनिभिः समं च ।।
बद्धं तुरंगं तपनीय यूपे हिरण्यदाम्ना च तमाह भूपः ।। 10.56.२० ।।
उग्रसेन उवाच ।।
अग्नेर्वाक्यं शृणु हय शुद्धं त्वां च पशुं क्रतोः ।।
भक्षयिष्यति वह्निस्तु घृतैस्तृप्तोपि चाध्वरे ।। २१ ।।
नृपस्य वचनं श्रुत्वा श्याम- कर्णस्तुरंगमः ।।
कृष्णं विलोकयन्प्रीतो कंपयामास स्वाननम् ।।२२।।
ततो हयमतं ज्ञात्वा वेदव्यासः समं मया ।।
मण्डपे मुनिभिर्युक्ते श्रीकृष्णाद्यैर्नृ- पैर्वृते ।। २३ ।।
ब्राह्मणैः क्षत्रियै वैश्यैः शूद्रैर्यज्ञदिदृक्षुभिः ।।
स्त्रीभिर्युते प्रलंबघ्नं प्राह द्वैपायनो मुनिः ।। २४ ।।
व्यास उवाच ।।
उत्तिष्ट बलभद्र त्वं करवालं प्रगृह्य च ।।
छिंधिकं वाजिनश्चाग्नेः प्रीतये ह्यधुना त्वरम् ।।२५।।
निहते तुरगे राम हवने च कृते सति ।।
यज्ञावतारः कृष्णस्तु प्रसन्नो भवति क्रतौ ।। २६ ।।
गर्ग उवाच ।।
एवं व्यासवचः श्रुत्वा बलः खड्गेन सत्वरम् ।।
शिरो हयस्य चिच्छेद तच्छिरो गगनं ययौ ।। २७ ।।
गत्वार्द्धं नृपशार्दूल लीनं तद्रविमंडले ।।
देव दैत्य नराः सर्वे तद्दृष्ट्वा विस्मयं गताः।।२८।।
हयस्य हृदये शूलं निजघान हसन्हरिः ।।
मकरंदसमाधारा राजँस्तत्र विनिर्गता ।।२९।।
ततश्च निर्गता ज्योतिस्तुरगस्य कलेवरात् ।।
पश्यतां चैव सर्वेषां विवेश मधुसूदने ।।10.56.३० ।।
पश्चाद्भूत्वा च कर्पूर शरीरं पतितं पशोः ।।

गात्रा च्युतायथा राजन्विभूतिः शंकरस्य च ।। ३१ ।।
दृष्ट्वा च कर्पूरसमूहमद्भुतं सभां सुगंधेन वृतां च द्वारकाम् ।।
व्यासादयस्ते मुनयः प्रहर्षिता ऊचुर्नृपं वै क्रतुकर्मणिस्थितम् ।।३२।।
दिष्ट्या ते नृपशार्दूल सफलोभूत्क्रतूत्तमः ।।
कर्पूरेणापि हवनं करिष्यामश्च त्वं कुरु। ।। ३३ ।।
इत्युक्त्वा ऋत्विजः सर्वे यज्ञकुंडे च तत्क्षणात् ।।
घनसारं हि जुहुवुः पूर्वं यज्ञेश्वराय च ।। ३४ ।।
यत्र यज्ञेश्वरः कृष्णश्चतुर्व्यूहधरः परः ।।
रेजे पुत्रैश्च पौत्रैश्च तत्र किं दुर्लभं नृप ।। ३५ ।।
तस्मिन्यज्ञे महेन्द्राय वचः प्रकथितं मया ।।
गृहाण शक्र यज्ञेस्मिन्कर्पूरस्याहुतिं विभो ।।३६ ।।
एहि राज्ञार्पितां चैनां कलावग्रे हि दुर्लभाम् ।।
इति श्रुत्वा च वचनं शक्रः प्रोवाच सस्मितम्।।३७।।
पुनर्गृह्णामि मुनयो धर्मराजक्रतूत्तमे ।।
कुलक्षये गजपुरे प्रदत्तामाहुतिं द्विजैः ।। ३८ ।।
इति श्रुत्वा हरेर्वाक्यं सत्यं मत्वा मुनीश्वराः।।
सर्वान्देवान्नृपश्रेष्ठ ह्यध्वरे चाहुतिं ददुः।।३९।।
अग्नये स्वाहेति मन्त्रैश्च सर्वानेवाहुतीर्ददुः ।।10.56.४०।।
कर्पूरहवनेनापि प्रीतं विश्वं चराचरम्।।
उग्रसेनस्तु राजा वै निर्ऋणोभून्महाध्वरे।।४१।।
उग्रसेनो द्विजोत्तमैः ।।
कृष्णाद्यैर्यादवैर्भूपैस्तीर्थे पिण्डारके करोत् ।।४२।।
भार्यया सहितः स्नात्वा वेदोक्तविधिना नृपः।।
धृत्वा क्षौमांबरं रेजे यज्ञो दक्षिणया यथा ।। ४३ ।।
देवदुंदुभयो नेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ।।
उग्रसेनोपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ।।४४।।
कारयित्वा स्वधापानं प्रा- शयित्वा यथाक्रमम् ।।
सर्वेभ्यश्च पुरोडाशं दत्त्वा शेषमथासृजत् ।। ४५ ।।
उग्रसेनं च वादित्रैस्तुष्टुवुर्वंदिनो मुदा ।।
ततो नीराजनं चकुर्देवक्या- द्याश्च योषितः ।। ४६ ।।
अलंकाराश्च रत्नानि वस्त्राणि विविधानि च ।।

नीराजनांते प्रददौ ताभ्यः प्रीतो नृपेश्वरः ।। ४७ ।।

इति श्रीमद्गर्गसंहितायामश्वमेधखण्डे यज्ञपूर्तौ नृपस्याभिषेकोनाम षदपंचाशत्तमोऽध्यायः ।। ५६ ।।

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५७

अश्वमेधखण्डः - सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः

यज्ञदक्षिणा प्रदानम् -

गर्ग उवाच -
ततः कृष्णेन भीमेन प्रार्थयित्वा द्विजान्नृपान् ॥
भोजयामास यदुराड्भोजनैर्विविधैरपि ॥१॥
सच्छष्कुलीपायसतण्डुलाभैः संयावकापूपसुसूपकाद्यैः ॥
सत्फेणिकाद्यैस्तु निमन्त्र्य विप्रान्संभोजयामास विशेषमन्नम् ॥२॥
शिखरिणीघृतपूरसुशक्तिकाः सुपटिनीदधिपूपकलप्सिकाः ॥
सुवृतसुंदरचन्द्रसुहालिका बटकमोदकपर्पटकैरदात् ॥३॥
केचित्फलाशनास्तत्र शुष्कपर्णाशनास्तथा ॥
केचिज्जलाशना विप्राः केचिद्दूर्वारसाशनाः ॥४॥
केचिद्वाताशना राजञ्जन्मतश्च तपस्विनः ॥
भोजनानां च नामानि ते न जानंति विस्मिताः ॥५॥
भक्तं च मेनिरे केचिन्मालत्याः कुसुमानि च ॥
मोदकाँश्च द्विजाः केचिदुदुंबरफलानि च ॥६॥
पायसं फेणिकां दृष्ट्वा चन्द्रबिंबं च मेनिरे ॥
पर्पटान्फेणिका दृष्ट्वा पत्राणि किंशुकस्य वै ॥७॥
मेनिरेऽर्कफलानीति दृष्ट्वा च मधुशीर्षकान् ॥
प्रलेहिकां लप्सिकां च ऋषयश्चंदनद्रवम् ॥८॥
दृष्ट्वा ते मिष्टचूर्णं वै बालुकां मुनिसत्तमाः ॥
इति मत्वा द्विजाः सर्वे बुभुजुर्भोजनानि च ॥९॥
केचित्पिबंति दुग्धं तु केचिद्द्राक्षारसं तथा ॥
केचिदाम्ररसं विप्राः प्रहसंति लुठंति वै ॥१०॥
ततः कृष्णस्तु भगवान्भीमेन प्रहसन्मुदा ॥
चकार हास्यं विप्राणां संस्थितानां तपस्विनाम् ॥११॥
भोजनानां च नामानि मुनयो वदत त्वरम् ॥
तान्प्रयच्छामि युष्मभ्यं भीमेन सहितोऽप्यहम् ॥१२॥
श्रीकृष्णभीमयोर्वाक्यं निशम्य मुनिसत्तमाः ॥
न किंचिदूचुर्मुदिताः प्रपश्यन्तः परस्परम् ॥१३॥
तैलंगकर्णाटकगुर्ज्जराद्या-
    नन्यान्द्विजान्गौडसनाढ्यकादीन् ॥
संपूज्य हेमांबररत्नवृन्दै-
    र्नृपेश्वरो विप्रवरान्ननाम ह ॥१४॥
एकलक्षं हयानां च गजानां च सहस्रकम् ॥
द्विसहस्रं रथानां च गवां लक्षं विधानतः ॥१५॥
शतभारं सुवर्णानामीदृशीं दक्षिणां नृप ॥

उग्रसेनस्तु यज्ञांते पूर्वं मह्यं ददौ किल ॥१६॥
मदर्द्धं बकदाल्भ्याय ददौ व्यासाय वै तथा ॥
तुरगाणां सहस्रं च गजानां शतमेव च ॥१७॥
द्विशतं स्यंदनानां च धेनूनां च सहस्रकम् ॥
विंशद्भारं सुवर्णानामीदृशं दक्षिणां पुनः ॥१८॥
निमंत्रितेभ्यो विप्रेभ्य उग्रसेनो ददौ मुदा ॥
गजमेकं रथं गां च स्वर्णभारं च घोटकम् ॥१९॥
द्विभारं रजतं चैव यादवेंद्रः प्रहर्षितः ॥
ईदृशीं दक्षिणां राजन्ब्राह्मणे ब्राह्मणे ददौ ॥२०॥
महाध्वरे कृष्णपुरी तदा बभौ
   महीतले खे ह्यमरावती यथा ॥
तदाऽऽगता मागधसूतकादयो
   वन्दीजना गायकवारयोषितः ॥२१॥
तदा नृपद्वारि महोत्सवोऽभू-
   न्मृदंगवीणामुरयष्टिवेणुभिः ॥
सुतालशंखानकदुंदुभिस्वनैः
   संगीतनृत्त्यादिकवाद्यगीतकैः ॥२२॥
जगुः सुकण्ठैर्ननृतुः सुतालैः
   संगीतगीताक्षरसामगीतैः ॥
कौसुंभवस्त्राणि विचालयन्त्यः
   संगीतनृत्येन परिस्फुरंत्यः ॥२३॥
वन्दीजना मागधगायकाश्च
   ये चागतास्तेभ्य उपागतेभ्यः ॥
प्रादाद्धिरण्यं बहुरत्नवृन्दं
   तथाऽऽगता ह्यप्सरसश्च ताभ्यः ॥२४॥
सूतेभ्यो मागधेभ्यश्च सर्वेभ्यो बहुलं धनम् ॥
ववर्ष घनवद्राजा हयमेधप्रहर्षितः ॥२५॥
तत्पश्चाद्यादवेंद्रस्तु ह्युग्रसेनो महीश्वरः ॥
नियुतं तुरगाणां च सहस्रं हस्तिनां तथा ॥२६॥
शिबिकानां शतं चैव कुण्डले कटकानि च ॥ त
त्रिंशद्भारं सुवर्णानां भूपे भूपे ददौ मुदा ॥२७॥
द्विगुणेन यदून्सर्वान्नंदादींश्चैव भूपतिः ॥
यशोदाद्याश्च गोप्यश्च देवक्याद्या यदुस्त्रियः ॥२८॥
रुक्मिण्याद्या राधिकाद्याः पट्टराज्ञो हरेरपि ॥
दिव्यांबरैरलंकारै राज्ञा सर्वाश्च तोषिताः ॥२९॥
पुनर्ददौ च गर्गाय राजा ग्रामशतं मुदा ॥
स सर्गो ब्राह्मणेभ्यश्च प्रददौ हि क्रमादृषिः ॥३०॥
ततः संपूजयामास कृष्णं संकर्षणान्वितम् ॥

वस्त्रालंकारतिलकैः स्रग्भिर्नीराजनादिभिः ॥३१॥
उवाच कृष्णः प्रहसन्मह्यं राजन्महाध्वरे ॥
समर्थेन त्वया ह्यत्र न दत्तं किंचिदेव हि ॥३२॥
इति श्रुत्वा नृपः प्राह रामेण सह माधवः ॥
यथोक्तां दक्षिणां शीघ्रं गृहाण जगदीश्वर ॥३३॥
इत्युक्त्वा प्रददौ राजा हर्षितः प्रेमविह्वलः ॥
फलं सर्वं कृष्णकरे राजसूयाश्वमेधयोः ॥३४॥
तदा जयजयारावो द्वारकायां बभूव ह ॥
सद्यः सुराश्च संतुष्टाः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ॥३५॥
सर्वाश्च देवतास्तुष्टाः प्राप्तभागा दिवंगताः ॥
रक्षोदैत्या दंष्ट्रिणश्च खगा मर्का बिलेशयाः ॥३६॥
शैला गावो वृक्षसंघा नद्यस्तीर्थानि सिन्धवः ॥
संतुष्टाः प्राप्तभागा ये सर्वे स्वं स्वं गृहं गताः ॥३७॥
पूजिता दानमानाभ्यां राजानो ये समागताः ॥
जग्मुः स्वं स्वं गृहं सैन्यैः कंपयन्तो महीतलम् ॥३८॥
सर्वे गोपाश्च नन्दाद्या यशोदाद्या व्रजस्त्रियः ॥
कृष्णेन पूजिता राजन्विरहार्ता व्रजं ययुः ॥३९॥
एवं राजा यादवेंद्रो मनोरथमहार्णवम् ॥
दुस्तरं च समुत्तीर्य हरीणाऽऽसीद्गतव्यथः ॥४०॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
विश्वभोज्यदक्षिणावर्णनं नाम सप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५७॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५८

https://sa.wikisource.org/s/wfr

अश्वमेधखण्डः - अष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः

कृष्णाह्वाने मृतानां कंसादि भ्रातृगणानां वैकुण्ठात्
उग्रसेनसभागमनं तथा कंसाय तेषां उपदेशः -

श्रीगर्ग उवाच -
ततः सर्वे समाहूताः श्रीकृष्णेन महात्मना ॥
वैकुण्ठादाययुः शीघ्रं कंसाद्या नव भ्रातरः ॥१॥
दृष्ट्वा तानागतान्सर्वे विस्मयं परमं ययुः ॥
ते समागत्य श्रीकृष्णं बलं प्रद्युम्नमेव च ॥२॥
अनिरुद्धं च कंसाद्या नेमुः सर्वे पृथक्पृथक् ॥
ददर्श चोग्रसेनस्तु सुधर्मायां सुतान्नृप ॥३॥
शक्रसिंहासनस्थो वै रुचिमत्या समन्वितः ॥
कंसादीन्स्वसुतान्प्रीतः कृष्णाकारांश्चतुर्भुजान् ॥४॥
शंखचक्रगदापद्मैर्भूषितान्पीतवाससः ॥
कृष्णपाश्वे स्थितान्पुत्रानाह्वयामास भूपतिः ॥५॥
ततः कृष्णस्तु भगवान्कंसादीन्प्राह सस्मितः ॥
पश्य स्वमातापितरौ युष्माकं दर्शनोत्सुकौ ॥६॥
गत्वा समीपे हे वीरा यूयं नमत भक्तितः ॥
इति कृष्णस्य वचनं कृष्णभृत्या निशम्य च ॥७॥
ऊचुः प्रहर्षिताः सर्वे कंकन्यग्रोधकादयः ॥
कंसाद्या ऊचुः -
ईदृशाः पितरोऽस्माकमीदृश्यो मातरश्च वै ॥८॥
बहवश्चाभवन्नाथ भ्रमतां तव मायया ॥
हरिः पिता तु जीवस्य श्रुतिरेषा सनातनी ॥९॥
तस्माच्चान्यं न पश्यामो वयं त्वन्निकटे स्थिताः ॥
पुरा विलोकितस्त्वं वै संग्रामे बलसंयुतः ॥१०॥
पश्चाज्जातौ द्वारकायां न दृष्टौ कार्ष्णिकार्ष्णिजौ ॥
तस्माद्द्रष्टुं चतुर्व्यूहं वयमत्र समागताः ॥११॥
श्रीकृष्णो बलभद्रश्च श्रीप्रद्युम्न उषापतिः ॥
परिपूर्णतमा एते ह्यहोऽस्माभिर्विलोकिताः ॥१२॥
केन पूर्वेण पुण्येन दृष्टो यो दुर्लभः सताम् ॥
परिपूर्णश्चचतुर्व्यूहो न जानीमो वयं किल ॥१३॥
हे संकर्षण हे कृष्ण हे प्रद्युम्न उषापते ॥
मूढानां नः कुबुद्धीनामपराधं क्षमस्व च ॥१४॥
गच्छ गोविंद वैकुण्ठं शून्यं ते धाम सुन्दरम् ॥
धन्या त्वया द्वारका तु वैकुण्ठाच्च कृताधिका ॥१५॥
यदर्चितं ब्रह्मशचीशवह्निभि-

रादित्यगौरीशमरुद्यमादिभिः ॥
पौलस्त्यतारेशजलेशपूजितं
पादारविंदं सततं भजामहे ॥१६॥
मुनींद्रलक्ष्मीसुरभक्तसात्वतैः
सुपूजितं चंदनगंधधूपकैः ॥
लाजाक्षतैश्चांकुरपूगचर्चितं
पादारविंदं सततं भजामहे ॥१७॥
गर्ग उवाच -
इत्युक्त्वा ते च कंसाद्या वैकुण्ठं प्रययुर्नृप ॥
सर्वेषां पश्यतां राजा विस्मितोऽभूत्सभार्यया ॥१८॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे
कंसादिदर्शनं नामाष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥५८॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ५९

अश्वमेधखण्डः - एकोनषष्टितमोऽध्यायः

श्रीकृष्णसहस्रनाम -

गर्ग उवाच -
अथोग्रसेनो नृपतिः पुत्रस्याशां विरज्य च ।
व्यासं पप्रच्छ सन्देहं ज्ञात्वा विश्वं मनोमयम् ॥ १ ॥
उग्रसेन उवाच -
ब्रह्मन्केन प्रकारेण हित्वा च जगतः सुखम् ।
भजेत्कृष्णं परंब्रह्म तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥ २ ॥
व्यास उवाच -
त्वदग्रे कथयिष्यामि सत्यं हितकरं वचः ।
उग्रसेन महाराज शृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ ३ ॥
सेवनं कुरु राजेन्द्र राधाश्रीकृष्णयोः परम् ।
नित्यं सहस्रनामभ्यामुभयोर्भक्तितः किल ॥ ४ ॥
सहस्रनाम राधाया विधिर्जानाति भूपते ।
शङ्करो नारदश्चैव केचिद्वै चास्मदादयः ॥ ५ ॥
उग्रसेन उवाच -
राधिका नामसाहस्रं नारदाच्च पुरा श्रुतम् ।
एकान्ते दिव्यशिबिरे कुरुक्षेत्रे रविग्रहे ॥ ६ ॥
न श्रुतं नामसाहस्रं कृष्णस्याक्लिष्टकर्मणः ।
वद तन्मे च कृपया येन श्रेयोऽहमाप्नुयाम् ॥ ७ ॥
गर्ग उवाच -
श्रुत्वोग्रसेनवचनं वेदव्यासो महामुनिः ।
प्रशस्य तं प्रीतमना प्राह कृष्णं विलोकयन् ॥ ८ ॥
व्यास उवाच -
शृणु राजन्प्रवक्ष्यामि सहस्रं नाम सुन्दरम् ।
पुरा स्वधाम्नि राधायै कृष्णेनानेन निर्मितम् ॥ ९ ॥
श्रीभगवानुवाच -
इदं रहस्यं किल गोपनीयं
दत्ते च हानिः सततं भवेद्धि ।
मोक्षप्रदं सर्वसुखप्रदं शं
परं परार्थं पुरुषार्थदं च ॥ १० ॥
रूपं च मे कृष्णसहस्रनाम
पठेत्तु मद्रूप इव प्रसिद्धः ।
दातव्यमेवं न शठाय कुत्र
न दाम्भिकायोपदिशेत्कदापि ॥ ११ ॥
दातव्यमेवं करुणावृताय

गुर्वंघ्रिभक्तिप्रपरायणाय ।
श्रीकृष्णभक्ताय सतां पराय
तथा मदक्रोधविवर्जिताय ॥ १२ ॥
ॐ अस्य श्रीकृष्णसहस्रनामस्तोत्रमंत्रस्य नारायणऋषिः ।
भुजङ्गप्रयातं छन्दः । श्रीकृष्णचन्द्रो देवता ।
वासुदेवो बीजं । श्रीराधा शक्तिः । मन्मथः कीलकं ।
श्रीपूर्णब्रह्मकृष्णचन्द्रभक्तिजन्मफलप्राप्तये जपे विनियोगः ॥ ॥

छंदः - श्रीभुजङ्गप्रयात
अथ ध्यानम् -
शिखिमुकुटविशेषं नीलपद्माङ्गदेशं
विधुमुखकृतकेशं कौस्तुभापीतवेशम् ।
मधुररवकलेशं शं भजे भ्रातृशेषं
व्रजजनवनितेशं माधवं राधिकेशम् ॥ १३ ॥
इति ध्यानम्
हरिर्देवकीनन्दनः कंसहंता
परात्मा च पीताम्बरः पूर्णदेवः ।
रमेशस्तु कृष्णः परेशः पुराणः
सुरेशोऽच्युतो वासुदेवश्च देवः ॥ १४ ॥
धराभारहर्ता कृती राधिकेशः
परो भूवरो दिव्यगोलोकनाथः ।
सुदाम्नस्तथा राधिकाशापहेतु-
र्घृणी मानिनी मानदो दिव्यलोकः ॥ १५ ॥
लसद्गोपवेषो ह्यजो राधिकात्मा
चलत्कुण्डलः कुन्तली कुन्तलस्रक् ।
रथस्थः कदा राधया दिव्यरत्नः
सुधासौधभूचारणो दिव्यवासाः ॥ १६ ॥
कदा वृन्दकारण्यचारी स्वलोके
महारत्नसिंहासनस्थः प्रशान्तः ।
महाहंसभैश्चामरैर्वीज्यमान-
श्चलच्छत्रमुक्तावलीशोभमानः ॥ १७ ॥
सुखी कोटिकन्दर्पलीलाभिरामः
क्वणन्नूपुरालङ्कृतांघ्रिः शुभांघ्रिः ।
सुजानुश्च रंभाशुभोरुः कृशाङ्गः
प्रतापी भुशुण्डासुदोर्दण्डखण्डः ॥ १८ ॥
जपापुष्पहस्तश्च शातोदरश्री-
र्महापद्मवक्षस्थलश्चन्द्रहासः ।
लसत्कुन्ददन्तश्च बिम्बाधरश्रीः
शरत्पद्मनेत्रः किरीटोज्ज्वलाभः ॥ १९ ॥

सखीकोटिभिर्वर्तमानो निकुञ्जे
   प्रियाराधया राससक्तो नवाङ्गः ।
धराब्रह्मरुद्रादिभिः प्रार्थितः सद्-
   धराभारदूरीकृतोऽर्थं प्रजातः ॥ २० ॥
यदुर्देवकीसौख्यदो बन्धनच्छित्-
   सशेषो विभुर्योगमायी च विष्णुः ।
व्रजे नन्दपुत्रो यशोदासुताख्यो
   महासौख्यदो बालरूपः शुभाङ्गः ॥ २१ ॥
तथा पूतना मोक्षदः श्यामरूपो
   दयालुस्त्वनोभञ्जनः पल्लवांघ्रिः ।
तृणावर्त्तसंहारकारी च गोपो
   यशोदायशो विश्वरूपप्रदर्शी ॥ २२ ॥
तथा गर्गदिष्टश्च भाग्योदयश्री-
   र्लसद्बालकेलिः सरामः सुवाचः ।
क्वणन्नूपुरैः शब्दयुग्रिङ्गमाण-
   स्तथा जानुहस्तैर्व्रजेशाङ्गणे वा ॥ २३ ॥
दधिस्पृक्च हैयङ्गवीदुग्धभोक्ता
   दधिस्तेयकृद्दुग्धभुग्भाण्डभेत्ता ।
मृदं भुक्तवान्गोपजो विश्वरूपः
   प्रचण्डांशुचण्डप्रभामण्डिताङ्गः ॥ २४ ॥
यशोदाकरैर्बंधनं प्राप्त आद्यो
   मणिग्रीवमुक्तिप्रदो दामबद्धः ।
कदा नृत्यमानो व्रजे गोपिकाभिः
   कदा नन्दसन्नन्दकैर्लाल्यमानः ॥ २५ ॥
कदा गोपनन्दांकगोपालरूपी
   कलिन्दाङ्गजाकूलगो वर्त्तमानः ।
घनैर्मारुतैश्च्छिन्नभाण्डीरदेशे
   गृहीतो वरो राधया नन्दहस्तात् ॥ २६ ॥
निकुञ्जे च गोलोकलोकागतेऽपि
   महारत्नसङ्घैः कदम्बावृतेऽपि ।
तदा ब्रह्मणा राधिकासद्विवाहे
   प्रतिष्ठां गतः पूजितः साममंत्रैः ॥ २७ ॥
रसी रासयुङ्मालतीनां वनेऽपि
   प्रियाराधया राधितार्थं रमेशः ।
धरानाथ आनन्ददः श्रीनिकेतो
   वनेशो धनी सुन्दरो गोपिकेशः ॥ २८ ॥
कदा राधया प्रापितो नन्दगेहे
   यशोदाकरैर्लालितो मन्दहासः ।

भयी क्वापि वृन्दारकारण्यवासी
महामन्दिरे वासकृद्देवपूज्यः ॥ २९ ॥
वने वत्सचारी महावत्सहारी
बकारिः सुरैः पूजितोऽघारिनामा ।
वने वत्सकृद्गोपकृद्गोपवेषः
कदा ब्रह्मणा संस्तुतः पद्मनाभः ॥ ३० ॥
विहारी तथा तालभुग्धेनुकारी
सदा रक्षको गोविषार्त्तिप्रणाशी ।
कलिन्दाङ्गजाकूलगः कालियस्य
दमी नृत्यकारी फणेष्वप्रसिद्धः ॥ ३१ ॥
सलीलः शमीज्ञानदः कामपूर-
स्तथा गोपयुग्गोप आनन्दकारी ।
स्थिरी ह्यग्निभुक्पालको बाललीलः
सुरागश्च वंशीधरः पुष्पशीलः ॥ ३२ ॥
प्रलम्बप्रभानाशको गौरवर्णो
बलो रोहिणीजश्च रामश्च शेषः ।
बली पद्मनेत्रश्च कृष्णाग्रजश्च
धरेशः फणीशस्तु नीलाम्बराभः ॥ ३३ ॥
महासौख्यदो ह्यग्निहारव्रजेशः
शरद्ग्रीष्मवर्षाकरः कृष्णवर्णः ।
व्रजे गोपिकापूजितश्चीरहर्ता
कदम्बे स्थितश्चीरदः सुन्दरीशः ॥ ३४ ॥
क्षुधानाशकृद्यज्ञपत्नीमनस्पृक्-
कृपाकारकः केलिकर्तावनीशः ।
व्रजे शक्रयागप्रणाशी मिताशी
शुनासीरमोहप्रदो बालरूपी ॥ ३५ ॥
गिरेःपूजको नन्दपुत्रो ह्यगध्रः
कृपाकृच्च गोवर्धनोद्धारिनामा ।
तथा वातवर्षाहरो रक्षकश्च
व्रजाधीशगोपाङ्गनाशङ्कितः सन् ॥ ३६ ॥
अगेन्द्रोपरि शक्रपूज्यः स्तुतः प्राङ्
मृषाशिक्षको देव गोविन्दनामा ।
व्रजाधीशरक्षाकरः पाशिपूज्यो-
ऽनुजैर्गोपजैर्दिव्यवैकुण्ठदर्शी ॥ ३७ ॥
चलच्चारुवंशीक्वणः कामिनीशो
व्रजे कामीनीमोहदः कामरूपः ।
रसाक्तो रसी रासकृद्राधिकेशो
महामोहदो मानिनीमानहारी ॥ ३८ ॥

विहारी वरो मानहृद्राधिकाङ्गो
धराद्वीपगः खण्डचारी वनस्थः ।
प्रियो ह्यष्टवक्रर्षिद्रष्टा सराधो
महामोक्षदः पद्महारी प्रियार्थः ॥ ३९ ॥
वटस्थः सुरश्चन्दनाक्तः प्रसक्तो
व्रजं ह्यागतो राधया मोहिनीषु ।
महामोहकृद्गोपिकागीतकीर्ती
रथस्थः पटी दुःखिताकामिनीशः ॥ ४० ॥
वने गोपिकात्यागकृत्पादचिह्न-
प्रदर्शी कलाकारः काममोही ।
वशी गोपिकामध्यगः पेशवाचः
प्रियाप्रीतिकृद्रासरक्तः कलेशः ॥ ४१ ॥
रसारक्तचित्तो ह्यनन्तस्वरूपः
स्रजा संवृतो बल्लवीमध्यसंस्थः ।
सुबाहुः सुपादः सुवेशः सुकेशो
व्रजेशः सखा वल्लभेशः सुदेशः ॥ ४२ ॥
क्वणत्किङ्किणीजालभृन्नूपुराढ्यो
लसत्कङ्कणो ह्यङ्गदी हारभारः ।
किरीटी चलत्कुण्डलश्चाङ्गुलीय-
स्फुरत्कौस्तुभो मालतीमण्डिताङ्गः ॥ ४३ ॥
महानृत्यकृद्रासरङ्गः कलाढ्य-
श्चलद्धारभो भामिनीनृत्ययुक्तः ।
कलिन्दाङ्गजाकेलिकृत्कुंकुमश्रीः
सुरैर्नायिकानायकैर्गीयमानः ॥ ४४ ॥
सुखाढ्यस्तु राधापतिः पूर्णबोधः
कटाक्षस्मिती वल्गितभ्रूविलासः ।
सुरम्योऽलिभिः कुन्तलालोलकेशः
स्फुरद्बर्हकुन्दस्रजा चारुवेषः ॥ ४५ ॥
महासर्पतो नन्दरक्षापरांघ्रिः
सदा मोक्षदः शङ्खचूडप्रणाशी ।
प्रजारक्षको गोपिकागीयमानः
ककुद्मिप्रणाशप्रयासः सुरेज्यः ॥ ४६ ॥
कलिः क्रोधकृत्कंसमंत्रोपदेष्टा
तथाक्रूरमंत्रोपदेशी सुरार्थः ।
बली केशिहा पुष्पवर्षोऽमलश्री-
स्तथा नारदाद्दर्शितो व्योमहन्ता ॥ ४७ ॥
तथाक्रूरसेवापरः सर्वदर्शी
व्रजे गोपिकामोहदः कूलवर्ती ।

सती राधिकाबोधदः स्वप्नकर्ता
विलासी महामोहनाशी स्वबोधः ॥ ४८ ॥
व्रजे शापतस्त्यक्तराधासकाशो
महामोहदावाग्निदग्धः पतिश्च ।
सखीबन्धनान्मोहिताक्रूर आरात्-
सखीकङ्कणैस्ताडिताक्रूररक्षी ॥ ४९ ॥
रथस्थो व्रजे राधया कृष्णचन्द्रः
सुगुप्तो गमी गोपकैश्चारुलीलः ।
जलेऽक्रूरसन्दर्शितो दिव्यरूपो
दिदृक्षुः पुरीमोहिनीचित्तमोही ॥ ५० ॥
तथा रङ्गकारप्रणाशी सुवस्त्रः
स्रजी वायकप्रीतिकृन्मालिपूज्यः ।
महाकीर्तिदश्चापि कुब्जाविनोदी
स्फुरच्चण्डकोदण्डरुग्णप्रचण्डः ॥ ५१ ॥
भटार्तिप्रदः कंसदुःस्वप्नकारी
महामल्लवेषः करीन्द्रप्रहारी ।
महामात्यहा रङ्गभूमिप्रवेशी
रसाढ्यो यशःस्पृग्बली वाक्पटुश्रीः ॥ ५२ ॥
महामल्लहा युद्धकृत्स्त्रीवचोऽर्थी
धरानायकः कंसहन्ता यदुः प्राक् ।
सदा पूजितो ह्युग्रसेनप्रसिद्धो
धराराज्यदो यादवैर्मण्डिताङ्गः ॥ ५३ ॥
गुरोः पुत्रदो ब्रह्मविद्ब्रह्मपाठी
महाशङ्खहा दण्डधृक्पूज्य एव ।
व्रजे ह्युद्धवप्रेषितो गोपमोही
यशोदाघृणी गोपिकाज्ञानदेशी ॥ ५४ ॥
सदा स्नेहकृत्कुब्जया पूजिताङ्ग-
स्तथाक्रूरगेहंगमी मंत्रवेत्ता ।
तथा पाण्डवप्रेषिताऽक्रूर एव
सुखी सर्वदर्शी नृपानन्दकारी ॥ ५५ ॥
महाक्षौहिणीहा जरासन्धमानी
नृपो द्वारकाकारको मोक्षकर्ता ।
रणी सार्वभौमस्तुतो ज्ञानदाता
जरासन्धसङ्कल्पकृद्धावदंघ्रिः ॥ ५६ ॥
नगादुत्पतद्द्वारिकामध्यवर्ती
तथा रेवतीभूषणस्तालचिह्नः ।
यदू रुक्मिणीहारकश्चैद्यवेद्य-
स्तथा रुक्मिरूपप्रणाशी सुखाशी ॥ ५७ ॥

अनन्तश्च मारश्च कार्ष्णिश्च कामो
मनोजस्तथा शम्बरारी रतीशः ।
रथी मन्मथो मीनकेतुः शरी च
स्मरो दर्पको मानहा पञ्चबाणः ॥ ५८ ॥
प्रियः सत्यभामापतिर्यादवेशो-
ऽथ सत्राजितप्रेमपूरः प्रहासः ।
महारत्नदो जाम्बवद्युद्धकारी
महाचक्रधृक्खड्गधृग्रामसंधिः ॥ ५९ ॥
विहारस्थितः पाण्डवप्रेमकारी
कलिन्दाङ्गजामोहनः खाण्डवार्थी ।
सखा फाल्गुनप्रीतिकृन्नग्रकर्ता
तथा मित्रविन्दापतिः क्रीडनार्थी ॥ ६० ॥
नृपप्रेमकृद्गोजितः सप्तरूपो-
ऽथ सत्यापतिः पारिबर्ही यथेष्टः ।
नृपैः संवृतश्चापि भद्रापतिस्तु
विलासी मधोर्मानिनीशो जनेशः ॥ ६१ ॥
शुनासीरमोहावृतः सत्सभार्यः
सताक्ष्यों मुरारिः पुरीसङ्घभेत्ता ।
सुवीरःशिरःखण्डनो दैत्यनाशी
शरी भौमहा चण्डवेगः प्रवीरः ॥ ६२ ॥
धरासंस्तुतः कुण्डलच्छत्रहर्ता
महारत्नयुग्राजकन्याभिरामः ।
शचीपूजितः शक्रजिन्मानहर्ता
तथा पारिजातापहारी रमेशः ॥ ६३ ॥
गृही चामरैः शोभितो भीष्मकन्या-
पतिर्हास्यकृन्मानिनीमानकारी ।
तथा रुक्मिणीवाक्पटुः प्रेमगेहः
सतीमोहनः कामदेवापरश्रीः ॥ ६४ ॥
सुदेष्णः सुचारुस्तथा चारुदेष्णो-
ऽपरश्चारुदेहो बली चारुगुप्तः ।
सुती भद्रचारुस्तथा चारुचन्द्रो
विचारुश्च चारू रथी पुत्ररूपः ॥ ६५ ॥
सुभानुः प्रभानुस्तथा चन्द्रभानु-
र्बृहद्भानुरेवाष्टभानुश्च साम्बः ।
सुमित्रः क्रतुश्चित्रकेतुस्तु वीरो-
ऽश्वसेनो वृषश्चित्रगुश्चन्द्रबिम्बः ॥ ६६ ॥
विशङ्कुर्वसुश्च श्रुतो भद्र एकः
सुबाहुर्वृषः पूर्णमासस्तु सोमः ।

वरः शान्तिरेव प्रघोषोऽथ सिंहो
बलो ह्यूर्ध्वगोवर्धनोन्नाद एव ॥ ६७ ॥
महाशो वृकः पावनो वह्निमित्रः
क्षुधिर्हर्षकश्चानिलोऽमित्रजिच्च ।
सुभद्रो जयः सत्यको वाम आयु-
र्यदुः कोटिशः पुत्रपौत्रप्रसिद्धः ॥ ६८ ॥
हली दण्डधृग्रुक्मिहा चानिरुद्ध-
स्तथा राजभिर्हास्यगो द्यूतकर्ता ।
मधुर्ब्रह्मसूर्बाणपुत्रीपतिश्च
महासुन्दरः कामपुत्रो बलीशः ॥ ६९ ॥
महादैत्यसंग्रामकृद्यादवेशः
पुरीभञ्जनो भूतसंत्रासकारी ।
मृधी रुद्रजिद्रुद्रमोही मृधार्थी
तथा स्कन्दजित्कूपकर्णप्रहारी ॥ ७० ॥
धनुर्भञ्जनो बाणमानप्रहारी
ज्वरोत्पत्तिकृत्संस्तुतस्तु ज्वरेण ।
भुजाछेदकृद्बाणसंत्रासकर्ता
मृडप्रस्तुतो युद्धकृद्भूमिभर्ता ॥ ७१ ॥
नृगं मुक्तिदो ज्ञानदो यादवानां
रथस्थो व्रजप्रेमपो गोपमुख्यः ।
महासुन्दरीक्रीडितः पुष्पमाली
कलिन्दाङ्गजाभेदनः सीरपाणिः ॥ ७२ ॥
महादंभिहा पौण्ड्रमानप्रहारी
शिरश्छेदकः काशिराजप्रणाशी ।
महाक्षौहिणीध्वंसकृच्चक्रहस्तः
पुरीदीपको राक्षसीनाशकर्ता ॥ ७३ ॥
अनन्तो महीध्रः फणी वानरारिः
स्फुरद्गौरवर्णो महापद्मनेत्रः ।
कुरुग्रामतिर्य्यग्गतो गौरवार्थः
स्तुतः कौरवैः पारिबर्ही ससाम्बः ॥ ७४ ॥
महावैभवो द्वारकेशो ह्यनेक-
श्चलन्नारदः श्रीप्रभादर्शकस्तु ।
महर्षिस्तुतो ब्रह्मदेवः पुराणः
सदा षोडशस्त्रीसहस्रस्थितश्च ॥ ७५ ॥ ॥
गृही लोकरक्षापरो लोकरीतिः
प्रभुर्ह्युग्रसेनावृतो दुर्गयुक्तः ।
तथा राजदूतस्ततो बन्धभेत्ता
स्थितो नारदप्रस्तुतः पाण्डवार्थी ॥ ७६ ॥

नृपैर्मन्त्रकृद्ह्युद्धवप्रीतिपूर्णो
वृतः पुत्रपौत्रैः कुरुग्रामगन्ता ।
घृणी धर्मराजस्तुतो भीमयुक्तः
परानन्ददो मंत्रकृद्धर्मजेन ॥ ७७ ॥
दिशाजिद्बली राजसूयार्थकारी
जरासन्धहा भीमसेनस्वरूपः ।
तथा विप्ररूपो गदायुद्धकर्ता
कृपालुर्महाबन्धनच्छेदकारी ॥ ७८ ॥
नृपैः संस्तुतो ह्यागतो धर्मगेहं
द्विजैः संवृतो यज्ञसंभारकर्ता ।
जनैः पूजितश्चैद्यदुर्वाक्क्षमश्च
महामोहदोऽरेः शिरश्च्छेदकारी ॥ ७९ ॥
महायज्ञशोभाकरश्चक्रवर्ती
नृपानन्दकारी विहारी सुरारी ।
सभासंवृतो मानहृत्कौरवस्य
तथा शाल्वसंहारको यानहन्ता ॥ ८० ॥
सभोजश्च वृष्णिर्मधुः शूरसेनो
दशार्हो यदुर्ह्यंधको लोकजिच्च ।
द्युमन्मानहा वर्मधृग्दिव्यशस्त्री
स्वबोधः सदा रक्षको दैत्यहन्ता ॥ ८१ ॥
तथा दन्तवक्त्रप्रणाशी गदा धृग्-
जगत्तीर्थयात्राकरः पद्महारः ।
कुशी सूतहन्ता कृपाकृत्स्मृतीशो-
ऽमलो बल्वलाङ्गप्रभाखण्डकारी ॥ ८२ ॥
तथा भीमदुर्योधनज्ञानदाता-
परो रोहिणीसौख्यदो रेवतीशः ।
महादानकृद्विप्रदारिद्र्यहा च
सदा प्रेमयुक्श्रीसुदाम्नः सहायः ॥ ८३ ॥
तथा भार्गवक्षेत्रगन्ता सरामो-
ऽथ सूर्योपरागश्रुतः सर्वदर्शी ।
महासेनया चास्थितः स्नानयुक्तो
महादानकृन्मित्रसम्मेलनार्थी ॥ ८४ ॥
तथा पाण्डवप्रीतिदः कुन्तिजार्थी
विशालाक्षमोहप्रदः शान्तिदश्च ।
वटे राधिकाराधनो गोपिकाभिः
सखीकोटिभी राधिकाप्राणनाथः ॥ ८५ ॥
सखीमोहदावाग्निहा वैभवेशः
स्फुरत्कोटिकन्दर्पलीलाविशेषः ।

सखीराधिकादुःखनाशी विलासी
सखीमध्यगः शापहा माधवीशः ॥ ८६ ॥
शतं वर्षविक्षेपहृन्नन्दपुत्र-
स्तथा नन्दवक्षोगतः शीतलाङ्गः ।
यशोदाशुचः स्नानकृद्दुःखहन्ता
सदागोपिकानेत्रलग्नो व्रजेशः ॥ ८७ ॥
स्तुतो देवकीरोहिणीभ्यां सुरेन्द्रो
रहो गोपिकाज्ञानदो मानदश्च ।
तथा संस्तुतः पट्टराज्ञीभिराराद्-
धनी लक्ष्मणाप्राणनाथः सदा हि ॥ ८८ ॥
त्रिभिः षोडशस्त्रीसहस्रस्तुताङ्गः
शुको व्यासदेवः सुमन्तुः सितश्च ।
भरद्वाजको गौतमो ह्यासुरिः सद्-
वसिष्ठः शतानन्द आद्यः सरामः ॥ ८९ ॥
मुनिः पर्वतो नारदो धौम्य इन्द्रो-
ऽसितोऽत्रिर्विभाण्डः प्रचेताः कृपश्च ।
कुमारः सनन्दस्तथा याज्ञवल्क्यो
ऋभुर्ह्यङ्गिरा देवलः श्रीमृकण्डः ॥ ९० ॥
मरीची क्रतुश्चौर्वको लोमशश्च
पुलस्त्यो भृगुर्ब्रह्मरातो वसिष्ठः ।
नरश्चापि नारायणो दत्त एव
तथा पाणिनिः पिङ्गलो भाष्यकारः ॥ ९१ ॥
सकात्यायनो विप्रपातञ्जलिश्चा-
थ गर्गो गुरुर्गीष्पतिर्गौतमीशः ।
मुनिर्जाजलिः कश्यपो गालवश्च
द्विजः सौभरिश्चर्ष्यशृङ्गश्च कण्वः ॥ ९२ ॥
द्वितश्चैकतश्चापि जातूद्भवश्च
घनः कर्दमस्यात्मजः कर्दमश्च ।
तथा भार्गवः कौत्सकश्चारुणस्तु
शुचिः पिप्पलादो मृकण्डस्य पुत्रः ॥ ९३ ॥
सपैलःस्तथा जैमिनिः सत्सुमन्तु-
र्वरो गाङ्गलः स्फोटगेहः फलादः ।
सदा पूजितो ब्राह्मणः सर्वरूपी
मुनीशो महामोहनाशोऽमरः प्राक् ॥ ९४ ॥
मुनीशस्तुतः शौरिविज्ञानदाता
महायज्ञकृच्चाभृतस्नानपूज्यः ।
सदा दक्षिणादो नृपैः पारिबर्ही
व्रजानन्ददो द्वारिकागेहदर्शी ॥ ९५ ॥

महाज्ञानदो देवकीपुत्रदश्चा-
सुरैः पूजितोऽहीन्द्रसेनादृतश्च ।
सदा फाल्गुनप्रीतिकृत्सत्सुभद्रा-
विवाहे द्विपाश्वप्रदो मानयानः ॥ ९६ ॥
भुवं दर्शको मैथिलेन प्रयुक्तो
द्विजेनाशु राज्ञा स्थितो ब्राह्मणैश्च ।
कृती मैथिले लोकवेदोपदेशी
सदावेदवाक्यैः स्तुतः शेषशायी ॥ ९७ ॥
परीक्षावृतो ब्राह्मणैश्चामरेषु
भृगुप्रार्थितो दैत्यहा चेशरक्षी ।
सखा चार्जुनस्यापि मानप्रहारी
तथा विप्रपुत्रप्रदो धामगन्ता ॥ ९८ ॥
विहारस्थितो माधवीभिः कलाङ्गो
महामोहदावाग्निदग्धाभिरामः ।
यदुर्ह्युग्रसेनो नृपोऽक्रूर एव
तथा चोद्धवः शूरसेनश्च शूरः ॥ ९९ ॥
हृदीकश्च सत्राजितश्चाप्रमेयो
गदः सारणः सात्यकिर्देवभागः ।
तथा मानसः सञ्जयः श्यामकश्च
वृको वत्सको देवको भद्रसेनः ॥ १०० ॥
नृपोऽजातशत्रुर्जयो माद्रिपुत्रो-
ऽथ भीष्मः कृपो बुद्धिचक्षुश्च पाण्डुः ।
तथा शन्तनुर्देवबाह्लीक एवा-
थ भूरिश्रवाश्चित्रवीर्यो विचित्रः ॥ १०१ ॥
शलश्चापि दुर्योधनः कर्ण एव
सुभद्रासुतो विष्णुरातः प्रसिद्धः ।
स जन्मेजयः पाण्डवः कौरवश्च
तथा सर्वतेजा हरिः सर्वरूपी ॥ १०२ ॥
व्रजं ह्यागतो राधया पूर्णदेवो
वरो रासलीलापरो दिव्यरूपी ।
रथस्थो नवद्वीपखण्डप्रदर्शी
महामानदो गोपजो विश्वरूपः ॥ १०३ ॥
सनन्दश्च नन्दो वृषो वल्लभेशः
सुदामार्जुनः सौबलस्तोक एव ।
स कृष्णोंऽशुकः सद्विशालर्षभाख्यः
सुतेजस्विकः कृष्णमित्रो वरूथः ॥ १०४ ॥
कुशेशो वनेशस्तु वृन्दावनेश-
स्तथा माथुरेशाधिपो गोकुलेशः ।

सदागोगणो गोपतिर्गोपिकेशो-
ऽथ गोवर्धनो गोपतिः कन्यकेशः ॥ १०५ ॥
अनादिस्तु चात्मा हरिः पूरुषश्च
परो निर्गुणो ज्योतिरूपो निरीहः ।
सदा निर्विकारः प्रपञ्चात्परश्च
स सत्यस्तु पूर्णः परेशस्तु सूक्ष्मः ॥ १०६ ॥
द्वारकायां तथा चाश्वमेधस्य कर्ता
नृपेणापि पौत्रेण भूभारहर्ता ।
पुनः श्रीव्रजे रासरङ्गस्य कर्ता
हरीराधया गोपिकानां च भर्ता ॥ १०७ ॥
सदैकस्त्वनेकः प्रभापूरिताङ्ग-
स्तथा योगमायाकरः कालजिच्च ।
सुदृष्टिर्महत्तत्त्वरूपः प्रजातः
सकूटस्थ आद्याङ्कुरो वृक्षरूपः ॥ १०८ ॥
विकारस्थितश्च ह्यहङ्कार एव
स वै कारकस्तैजसस्तामसश्च ।
नमो दिक्समीरस्तु सूर्यः प्रचेतो-
ऽश्विवह्निश्च शक्रो ह्युपेन्द्रस्तु मित्रः ॥ १०९ ॥
श्रुतिस्त्वक्च दृग्घ्राणजिह्वागिरश्च
भुजामेढ्रकः पायुरङ्घ्रिः सचेष्टः ।
धराव्योमवार्मारुतश्चैव तेजो-
ऽथ रूपं रसो गन्धशब्दस्पृशश्च ॥ ११० ॥
सचित्तश्च बुद्धिर्विराट् कालरूप-
स्तथा वासुदेवो जगत्कृद्धताङ्गः ।
तथाण्डे शयानः सशेषः सहस्र-
स्वरूपो रमानाथ आद्योऽवतारः ॥ १११ ॥
सदा सर्गकृत्पद्मजः कर्मकर्ता
तथा नाभिपद्मोद्भवो दिव्यवर्णः ।
कविर्लोककृत्कालकृत्सूर्यरूपो
निमेषो भवो वत्सरान्तो महीयान् ॥ ११२ ॥
तिथिर्वारनक्षत्रयोगाश्च लग्नो-
ऽथ मासो घटी च क्षणः काष्ठिका च ।
मुहूर्तस्तु यामो ग्रहा यामिनी च
दिनं चर्क्षमालागतो देवपुत्रः ॥ ११३ ॥
कृतो द्वापरस्तु त्रितस्तत्कलिस्तु
सहस्रं युगस्तत्र मन्वन्तरश्च ।
लयः पालनं सत्कृतिस्तत्परार्धं
सदोत्पत्तिकृद्व्यक्षरो ब्रह्मरूपः ॥ ११४ ॥

तथा रुद्रसर्गस्तु कौमारसर्गो
मुनेः सर्गकृद्देवकृत्प्राकृतस्तु ।
श्रुतिस्तु स्मृतिः स्तोत्रमेवं पुराणं
धनुर्वेद इज्याथ गान्धर्ववेदः ॥ ११५ ॥
विधाता च नारायणः सत्कुमारो
वराहस्तथा नारदो धर्मपुत्रः ।
मुनिः कर्दमस्यात्मजो दत्त एव
स यज्ञोऽमरो नाभिजः श्रीपृथुश्च ॥ ११६ ॥
सुमत्स्यश्च कूर्मश्च धन्वन्तरिश्च
तथा मोहिनी नारसिंहः प्रतापी ।
द्विजो वामनो रेणुकापुत्ररूपो
मुनिर्व्यासदेवः श्रुतिस्तोत्रकर्ता ॥ ११७ ॥
धनुर्वेदभाग्रामचन्द्रावतारः
ससीतापतिर्भारहृद्रावणारिः ।
नृपः सेतुकृद्वानरेन्द्रप्रहारी
महायज्ञकृद्राघवेन्द्रः प्रचण्डः ॥ ११८ ॥
बलः कृष्णचन्द्रस्तु कल्किः कलेश-
स्तु बुद्धः प्रसिद्धस्तु हंसस्तथाश्वः ।
ऋषीन्द्रोऽजितो देववैकुण्ठनाथो
हयमूर्तिश्च मन्वन्तरस्यावतारः ॥ ११९ ॥
गजोद्धारणः श्रीमनुर्ब्रह्मपुत्रो
नृपेन्द्रस्तु दुष्यन्तजो दानशीलः ।
सदृष्टः श्रुतो भूत एवं भविष्यद्-
भवत्स्थावरो जङ्गमोऽल्पं महच्च ॥ १२० ॥
इति श्रीभुजङ्गप्रयातेन चोक्तं
हरे राधिकेशस्य नाम्नां सहस्रम् ।
पठेद्भक्तियुक्तो द्विजः सर्वदा हि
कृतार्थो भवेत्कृष्णचन्द्रस्वरूपः ॥ १२१ ॥
महापापराशिं भिनत्ति श्रुतं य-
त्सदा वैष्णवानां प्रियं मङ्गलं च ।
इदं रासराकादिने चाश्विनस्य
तथा कृष्णजन्माष्टमीमध्य एव ॥ १२२ ॥
तथा चैत्रमासस्य राकादिने वा-
थ भाद्रे च राधाष्टमीसद्दिने वा ।
पठेद्भक्तियुक्तस्त्विदं पूजयित्वा
चतुर्धा सुमुक्तिं तनोति प्रशस्तः ॥ १२३ ॥
पठेत्कृष्णपुर्यां च वृन्दावने वा
व्रजे गोकुले वापि वंशीवटे वा ।

वटे वा क्षये वा तटे सूर्यपुत्र्याः
 स भक्तोऽथ गोलोकधाम प्रयाति ॥ १२४ ॥
भजेद्भक्तिभावाच्च सर्वत्र भूमौ
 हरिं कुत्र चानेन गेहे वने वा ।
जहाति क्षणं नो हरिस्तं च भक्तं
 सुवश्यो भवेन्माधवः कृष्णचन्द्रः ॥ १२५ ॥
सदा गोपनीयं सदा गोपनीयं
 सदा गोपनीयं प्रयत्नेन भक्तैः ।
प्रकाश्यं न नाम्नां सहस्रं हरेश्च
 न दातव्यमेवं कदा लम्पटाय ॥ १२६ ॥
इदं पुस्तकं यत्र गेहेऽपि तिष्ठेद्-
 वसेद्राधिकानाथ आद्यस्तु तत्र ।
तथा षड्गुणाः सिद्धयो द्वादशापि
 गुणैस्त्रिंशतैर्लक्षणैस्तु प्रयान्ति ॥ १२७ ॥

इति श्रीमद्गर्गसंहितायामश्वमेधखण्डे
श्रीकृष्णसहस्रनामवर्णनं नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ६०

https://sa.wikisource.org/s/wg5

अश्वमेधखण्डः - षष्टितमोऽध्यायः

राधा कृष्णस्य गोलोकारोहण -

श्रीगर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा व्यासमुखात्कृष्णनाम्नां सहस्रकम् ।
संपूज्य तं यादवेन्द्रो भक्त्या कृष्णे मनो दधे ॥ १ ॥
ततः स मिथिलायां च बहुलाश्वश्रुतदेवयोः ।
दत्त्वा स्वदर्शनं कृष्ण आययौ द्वारकां पुरीम् ॥ २ ॥
ततश्च पांडवाः सर्वे द्रौपद्या सह भार्यया ।
द्वारकाया विनिर्गत्य विचेरुस्ते वने वने ॥ ३ ॥
भुक्त्वा च वनवासं तेऽज्ञातवासं तथैव च ।
विराटनगरे सर्वे ससैन्यास्तेऽभवन्नृप ॥ ४ ॥
ततश्च कौरवाः सर्वे श्रीकृष्णेनापि प्रार्थिताः ।
न तेषां प्रददू राज्यमर्धार्धं च तदर्धकम् ॥ ५ ॥
पांडवानां कौरवाणां ज्ञात्वा युद्धं जनार्दनः ।
निरायुधोऽभूद्यात्रायां बलोऽहन्सूतबल्वलौ ॥ ६ ॥
ततः सर्वे कुरुक्षेत्रे धर्मक्षेत्रे प्रविश्य च ।
कौरवाः पांडवाश्चैव युद्धं चक्रुः परस्परम् ॥ ७ ॥
जयः कृष्णस्य कृपया पांडवानां बभूव ह ।
भारते च मृताः सर्वे कौरवाः कृतकिल्बिषाः ॥ ८ ॥
ततश्च नव वर्षाणि धर्मो राज्यं चकार ह ।
हयमेधत्रयं चक्रे तेन शुद्धोऽभवन्नृपः ॥ ९ ॥
ततः कृष्णेच्छया राजन्द्वारकायां किलैकदा ।
यादवेभ्यश्च सर्वेभ्यो विप्रशापोऽभवन्महान् ॥ १० ॥
ततः कृष्णस्तु भगवान्प्रपन्नायोद्धवाय च ।
अश्वत्थे कथयामास श्रीमद्भागवतं परम् ॥ ११ ॥
ततो बभूव संग्रामो यादवानां परस्परम् ।
निहतास्ते प्रभासे वै शस्त्रैर्नानाविधैरपि ॥ १२ ॥
बलः शरीरं मानुष्यं त्यक्त्वा धाम जगाम ह ।
देवाँस्तत्रागतान्दृष्ट्वा हरिरंतरधीयत ॥ १३ ॥
व्रजे गत्वा हरिर्नंदं यशोदां राधिकां तथा ।
गोपान्गोपीर्मिलित्वाऽऽह प्रेम्णा प्रेमी प्रियान्स्वकान् ॥ १४ ॥
श्रीकृष्ण उवाच -
गच्छ नंद यशोदे त्वं पुत्रबुद्धिं विहाय च ।
गोलोकं परमं धाम सार्धं गोकुलवासिभिः ॥ १५ ॥
अग्रे कलियुगो घोरश्चागमिष्यति दुःखदः ।
यस्मिन्वै पापिनो मर्त्या भविष्यंति न संशयः ॥ १६ ॥

स्त्रीपुंसोर्नियमो नास्ति वर्णानां च तथैव च ।
तस्माद्गच्छाशु मद्धाम जरामृत्युहरं परम् ॥ १७ ॥
इति ब्रुवति श्रीकृष्णे रथं च परमाद्भुतम् ।
पञ्चयोजनविस्तीर्णं पञ्चयोजनमूर्ध्वगम् ॥ १८ ॥
वज्रनिर्मलसंकाशं मुक्तारत्नविभूषितम् ।
मन्दिरैर्नवलक्षैश्च दीपैर्मणिमयैर्युतम् ॥ १९ ॥
सहस्रद्वयचक्रं च सहस्रद्वयघोटकम् ।
सूक्ष्मवस्त्राच्छादितं च सखीकोटिभिरावृतम् ॥ २० ॥
गोलोकादागतं गोपा ददृशुस्ते मुदान्विताः ।
एतस्मिन्नंतरे तत्र कृष्णदेहाद्विनिर्गतः ॥ २१ ॥
देवश्चतुर्भुजो राजन्कोटिमन्मथसन्निभः ।
शंखचक्रधरः श्रीमाँल्लक्ष्म्या सार्धं जगत्पतिः ॥ २२ ॥
क्षीरोदं प्रययौ शीघ्रं रथमारुह्य सुंदरम् ।
तथा च विष्णुरूपेण श्रीकृष्णो भगवान् हरिः ॥ २३ ॥
लक्ष्म्या गरुडमारुह्य वैकुण्ठं प्रययौ नृप ।
ततो भूत्वा हरिः कृष्णो नरनारायणावृषी ॥ २४ ॥
कल्याणार्थं नराणां च प्रययौ बद्रिकाश्रमम् ।
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो राधया युतः ॥ २५ ॥
गोलोकादागतं यानमारुरोह जगत्पतिः ।
सर्वे गोपाश्च नन्दाद्या यशोदाद्या व्रजस्त्रियः ॥ २६ ॥
त्यक्त्वा तत्र शरीराणि दिव्यदेहाश्च तेऽभवन् ।
स्थापयित्वा रथे दिव्ये नंदादीन्भगवान्हरिः ॥ २७ ॥
गोलोकं प्रययौ शीघ्रं गोपालो गोकुलान्वितः ।
ब्रह्मांडेभ्यो बहिर्गत्वा ददर्श विरजां नदीम् ॥ २८ ॥
शेषोत्संगे महालोकं सुखदं दुःखनाशनम् ।
दृष्ट्वा रथात्समुत्तीर्य सार्धं गोकुलवासिभिः ॥ २९ ॥
विवेश राधया कृष्णः पश्यन्न्यग्रोधमक्षयम् ।
शतशृङ्गं गिरिवरं तथा श्रीरासमण्डलम् ॥ ३० ॥
ततो ययौ कियद्दूरं श्रीमद्वृन्दावनं वनम् ।
वनैर्द्वादशभिर्युक्तं द्रुमैः कामदुघैर्वृतम् ॥ ३१ ॥
नद्या यमुनया युक्तं वसंतानिलमंडितम् ।
पुष्पकुञ्जनिकुञ्जं च गोपीगोपजनैर्वृतम् ॥ ३२ ॥
तदा जयजयारावः श्रीगोलोके बभूव ह ।
शून्यीभूते पुरा धाम्नि श्रीकृष्णे च समागते ॥ ३३ ॥
ततश्च यदुपत्न्यश्च चितामारुह्य दुःखतः ।
पतिलोकं ययुः सर्वा देवक्याद्याश्च योषितः ॥ ३४ ॥
बंधूनां नष्टगोत्राणां चकार सांपरायिकम् ।
गीताज्ञानेन स्वात्मानं शांतयित्वा स दुःखतः ॥ ३५ ॥

अर्जुनः स्वपुरं गत्वा तमुवाच युधिष्ठिरम् ।
स राजा भ्रातृभिः सार्धं ययौ स्वर्गं च भार्यया ॥ ३६ ॥
प्लावयद्द्वारकां सिन्धू रैवतेन समन्विताम् ।
विहाय नृपशार्दूल गेहं श्रीरुक्मणीपतेः ॥ ३७ ॥
अद्यापि श्रूयते घोषो द्वार्वत्यामर्णवे हरेः ।
अविद्यो वा सविद्यो वा ब्राह्मणो मामकी तनुः ॥ ३८ ॥
विष्णुस्वामी रवेरंशः कलेरादौ महार्णवे ।
गत्वा नीत्वा हरेरर्चां द्वार्वत्यां स्थापयिष्यति ॥ ३९ ॥
तं द्वारकेशं पश्यंति मनुजा ये कलौ युगे ।
सर्वे कृतार्थतां यांति तत्र गत्वा नृपेश्वरः ॥ ४० ॥
यः शृणोति चरित्रं वै गोलोकारोहणं हरेः ।
मुक्तिं यदूनां गोपानां सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ४१ ॥

इति श्रीमद्गर्गसंहितायामश्वमेधखण्डे
राधाकृष्णयोर्गोलोकारोहणं नाम षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ६१

https://sa.wikisource.org/s/wh1
< गर्गसंहिता | खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)

अश्वमेधखण्डः - एकषष्टितमोऽध्यायः

एकादशीमाहात्म्यम् -

वज्रनाभिरुवाच -
ब्रह्मन्नारायणो कृष्णो भगवान्प्रकृतेः परः ।
तस्य रूपं कथं श्यामं तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥ १ ॥
त्वादृशा मुनयो बह्मञ्जानंति चरितं हरेः ।
तथा कृष्णस्य देवस्य न वयं कर्ममोहिताः ॥ २ ॥
सूत उवाच -
इत्याकर्ण्य वचस्तेन संस्तुतः स मुनिर्मुने ।
तत्त्वज्ञानाय तत्त्वज्ञः करुणः प्रत्यभाषत ॥ ३ ॥
गर्ग उवाच -
श्यामं तु शृङ्गाररसस्य रूपं
श्रीकृष्णदेवं कथितं मुनींद्रैः ।
लावण्यसंघाच्च तथोज्ज्वलत्वा-
च्छ्यामं सुरूपं हि तथा हरेश्च ॥ ४ ॥
यथा दूरतो दृश्यते श्यामरूपं
घटायास्तथेदं नदस्यापि गर्ते ।
यथाऽऽकाशरूपं महच्छ्यामलं वा
जलं चाम्बरं चोज्ज्वलं नापि कृष्णम् ॥ ५ ॥
यथा धौतवस्त्रे परे श्यामला हि
छविर्दृश्यते चैव भावैः परस्य ।
तथा कोटिकंदर्पलीलाशयत्वा-
द्धरेः श्यामरूपं तु संतो वदंति ॥ ६ ॥
वज्रनाभिरुवाच -
तव वाक्यान्मुनिश्रेष्ठ संदेहश्च गतो मम ।
अग्रे ब्रह्मन्कलिर्घोर आगमिष्यति भूतले ॥ ७ ॥
तस्मिन्मर्त्याः कीदृशाश्च भविष्यन्ति मुने वद ।
त्वं जानासि भविष्यं च तस्मात्त्वां प्रणमाम्यहम् ॥ ८ ॥
कलेर्दशसहस्राणि जगन्नाथस्तु तिष्ठति ।
तदर्द्धं जाह्नवीतोयं तदर्द्धं ग्रामदेवताः ॥ ९ ॥
ततः सर्वे भविष्यन्ति पापिनः कलिमोहिताः ।
नरकांस्ते प्रयास्यन्ति सर्वे चाल्पायुषो नराः ॥ १० ॥
विप्राः स्वकन्यां दास्यन्ति ब्राह्मणाय च मौल्यतः ।
क्षत्रियाश्चैव पुत्रीं स्वां मारयिष्यन्ति लोलुपाः ॥ ११ ॥
मृषा कुर्वन्ति वाणिज्यं वैश्या ब्रह्मस्वतत्पराः ।
शूद्राश्च म्लेच्छसंगेन दूषयिष्यन्ति ब्राह्मणान् ॥ १२ ॥

ब्राह्मणा शास्त्रहीनाश्च राज्यहीनाश्च क्षत्रियाः ।
वैश्याश्च द्रव्यहीना वै शूद्रा नाथस्य दुःखदाः ॥ १३ ॥
दिने व्यवायनिरता विरता धर्मकर्मणि ।
स्त्रियः स्वच्छन्दगामिन्यः पुरुषा योनिलम्पटाः ॥ १४ ॥
पितॄणामर्चनं चैव वेदानामृत्विजां तथा ।
विष्णोश्च वैष्णवानां च तुलस्याश्च गवां तथा ॥ १५ ॥
न प्रायेण करिष्यन्ति मानवाः कलिमोहिताः ।
गणिकासु परस्त्रीषु परवित्तेषु मोहिताः ॥ १६ ॥
एकवर्णा भविष्यन्ति महाशूद्रसमाः किल ।
सस्यहीना भवेत्पृथ्वी शिलावृष्ट्या निरंतरम् ॥ १७ ॥
फलहीनोऽपि वृक्षश्च जलहीना सरित्तथा ।
प्रजाभिस्ताडितो भूपो भूपेन ताडिताः प्रजाः ॥ १८ ॥
राजोवाच -
केनोपायेन जीवानां कलौ मुक्तिर्भविष्यति ।
तन्ममाख्याहि विप्रेन्द्र त्वं परावरवित्तमः ॥ १९ ॥
गर्ग उवाच -
युधिष्ठिरो विक्रमश्च तथा वै शालिवाहनः ।
विजयाभिनन्दनश्चैव तथा नागार्जुनो नृपः ॥ २० ॥
तथा कल्किश्च भगवानेते वै शकबंधिनः ।
करिष्यन्ति कलौ भूपा धर्मस्थापनमेव च ॥ २१ ॥
अभूद्युधिष्ठिरो राजा भविष्यन्ति नृपाश्च ते ।
अधर्मं नाशयिष्यन्ति भूत्वा वै चक्रवर्तिनः ॥ २२ ॥
वामनश्च विधिः शेषः सनको विष्णुवाक्यतः ।
धर्मार्थहेतवे चैते भविष्यन्ति द्विजाः कलौ ॥ २३ ॥
विष्णुस्वामी वामनांशस्तथा माध्वस्तु ब्रह्मणः ।
रामानुजस्तु शेषांशो निंबार्कः सनकस्य च ॥ २४ ॥
एते कलौ युगे भाव्याः संप्रदायप्रवर्तकाः ।
संवत्सरे विक्रमस्य चत्वारः क्षितिपावनाः ॥ २५ ॥
संप्रदायविहीना ये मन्त्रास्ते निष्फलाः स्मृताः ।
तस्माच्च गमनं ह्यस्ति संप्रदाय नरैरपि ॥ २६ ॥
पापक्षयकरी यत्र श्रीकृष्णस्य कथा भवेत् ।
वैष्णवैर्विप्रमुख्यैश्च नारायणपरायणैः ॥ २७ ॥
कृते तु लिप्यते देशस्त्रेतायां ग्राम एव च ।
द्वापरे च कुलं प्रोक्तं कलौ कर्तैव लिप्यते ॥ २८ ॥
ध्यायन्कृते यजन् यज्ञैस्त्रेतायां द्वापरेऽर्चयन् ।
यदाप्नोति तदाप्नोति कलौ संकीर्त्य केशवम् ॥ २९ ॥
कृते यद्दशभिर्वर्षैस्त्रेतायां हायनेन च ।
द्वापरे चैकमासेन ह्यहोरात्रेण तत्कलौ ॥ ३० ॥

घोरे कलियुगे प्राप्ते सर्वधर्मविवर्जिते ।
वासुदेवपरा मर्त्यास्ते कृतार्था न संशयः ॥ ३१ ॥
ते सभाग्या मनुष्येषु कृतार्था नृप निश्चितम् ।
स्मरन्ति स्मारयन्ते ये हरेर्नामानि वै कलौ ॥ ३२ ॥
कृषिश्च सर्ववचनो णकारश्चात्मवाचकः ।
सर्वात्मा च परं ब्रह्म तेन कृष्णः प्रकीर्तितः ॥ ३३ ॥
संजप्य ब्रह्म परमं वेदसारं परात्परम् ।
परं नास्तीति नास्तीति कृष्ण इत्यक्षरद्वयम् ॥ ३४ ॥
तावद्गर्भे वसेत्कामी तावती यमयातना ।
तावद्गृही च भोगार्थी यावत्कृष्णं न सेवते ॥ ३५ ॥
नश्वरो विषमः सत्यं भोगश्च बन्धवो भुवि ।
स्वयं त्यक्ताः सुखायैव दुःखाय त्याजिताः परैः ॥ ३६ ॥
श्रुत्वा दैवान्महन्निंदां श्रीकृष्णस्मरणाद्बुधः ।
मुच्यते सर्वपापेभ्यो नान्यथा रौरवं व्रजेत् ॥ ३७ ॥
न काष्ठे विद्यते देवो न शिलायां न कांचने ।
यत्र भावस्तत्र हरिस्तस्माद्भावं हि कारयेत् ॥ ३८ ॥
सकृदुच्चरितं येन कृष्ण इत्यक्षरद्वयम् ।
बद्धः परिकरस्तेन मोक्षाय गमनं प्रति ॥ ३९ ॥
सरोगता साधुजनेषु वैरं
परोपतापो द्विजवेदनिंदा ।
अत्यन्तकोपः कटुका च वाणी
नरस्य चिह्नं नरके गतस्य ॥ ४० ॥
स्वर्गागतानामिह जीवलोके
चत्वारि चिह्नानि सदा वसन्ति ।
दानप्रसंगो मधुरा च वाणी
देवार्चनं ब्राह्मणपूजनं च ॥ ४१ ॥
राजोवाच -
व्रतेषु किं वरं ब्रह्मन्सत्सु तीर्थेषु किं महत् ।
देवेषु पूजनीयेषु को मुख्यः कथयस्व नः ॥ ४२ ॥
गर्ग उवाच -
एकादशी वरा ह्यस्ति व्रतेषु यदुनन्दन ।
भागीरथी च तीर्थेषु देवभक्तेषु वैष्णवः ॥ ४३ ॥
सुरेषु विष्णुर्भगवान्पूजनीयेषु श्रीगुरुः ।
इमां वार्तां न मन्यन्ते कुंभिपाके पतन्ति ते ॥ ४४ ॥
राजोवाच -
एकादश्यास्तु महात्म्यमन्येषां चैव मे मुने ।
कथयस्व प्रसादेन गुरुदेव नमोऽस्तु ते ॥ ४५ ॥
गर्ग उवाच -

कथयिष्याम्यहं सर्वं शृणुष्व यदुनन्दन ।
एकादश्यां न भोक्तव्यमन्नं चैव फलं तथा ॥ ४६ ॥
यथोक्तविधिना कुर्य्यादेकादशीं मुदा नरः ।
तदा सा तस्य फलदा भवेत नृपसत्तम ॥ ४७ ॥
व्रजनाभिरुवाच -
फलाहारं च कुर्वन्ति ये नरा हरिवासरे ।
तेषां गतिः का भवति तन्नो वर्णय विस्तरात् ॥ ४८ ॥
ऋषिरुवाच -
समस्तं चोपवासेन यथोक्तं लभते फलम् ।
फलाहारेण चार्द्धं स्यात्किंचिन्न्यूनं जलेन च ॥ ४९ ॥
अन्नान्सर्वान्वर्जयित्वा गोधूमाद्यान्नृपेश्वर ।
एकादश्यां प्रकुर्वीत फलाहारं मुदा नरः ॥ ५० ॥
अन्नं भुनक्ति यो राजन्नेकादश्यां नराधमः ।
इह लोके स चांडालो मृतः प्राप्नोति दुर्गतिम् ॥ ५१ ॥
दधि दुग्धं तथा मिष्टं कूटं कर्कटिकां तथा ।
वास्तूकं पद्ममूलं च रसालं जानकीफलम् ॥ ५२ ॥
गंगाफलं पत्रनिंबून्दाडिमञ्च विशेषतः ।
शृङ्गाटकं नागरंगं सैंधवं कदलीफलम् ॥ ५३ ॥
आम्रातकमार्द्रकं च तूलं च बदरीफलम् ।
जंबूफलमामलकं पटोलं त्रिकुशं तथा ॥ ५४ ॥
रतालूं शर्कराकंदमिक्षुदंडं तथैव च ।
द्राक्षादीनि हि चान्यानि पवित्रं च फलं तथा ॥ ५५ ॥
एकवारं च राजेन्द्र भोक्तव्यं हरिवासरे ।
तृतीये प्रहरेऽतीते प्रस्थस्य च पलस्य च ॥ ५६ ॥
द्विजाय चार्द्धदातव्य-मर्द्धमात्मनि भोजनम् ।
द्विवारं जलमश्नीयादेकवारं फलं तथा ॥ ५७ ॥
समाचरेज्जागरणं पूजयित्वा जनार्दनम् ।
द्विवारं वा त्रिवारं वा यो नरो हरिवासरे ॥ ५८ ॥
करोति च फलाहारं तस्य किंचित्फलं न हि ।
अन्नभुक्तेन यत्पापं जातं पंचदशैर्दिनैः ॥ ५९ ॥
एकादश्युपवासेन तत्सर्वं विलयं भवेत् ।
भोजनं ब्राह्मणे दत्त्वा ह्युपवासं समाचरेत् ॥ ६० ॥
श्रुत्वा तस्याश्च माहात्म्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
द्रव्यार्थी लभते द्रव्यं सुतार्थी लभते सुतम् ।
मोक्षार्थी लभते मोक्षमेकादश्या व्रतेन वै ॥ ६१ ॥

इति श्रीमद्गर्गसंहितायामश्वमेधखण्डे
एकादशीमाहात्म्यं नामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

# गर्गसंहिता/खण्डः १० (अश्वमेधखण्डः)/अध्यायः ६२

अश्वमेधखण्डः - द्विषष्टितमोऽध्यायः

सुमेरुसंपूर्ति -

गर्ग उवाच -
तपः कृतं पुरा येन दुर्ज्जरं पूर्वजन्मनि ।
इह लोके च तस्याशु गुरोर्भक्तिर्हि जायते ॥ १ ॥
गुरोः सेवां न कुरुते स्वगुरुं यो न मन्यते ।
यः समर्थश्च पतति कुंभीपाके च सर्वदा ॥ २ ॥
गुरोरभक्तं प्रगतं दृष्ट्वा गोघ्नो भवेन्नरः ।
स्नात्वा गंगां च यमुनां तदा भवति निर्मलः ॥ ३ ॥
द्रव्यलाभस्तु शिष्यस्य भवेद्वै यत्र यत्र च ।
दशांशं च गुरोस्तस्मिन्गृहद्रव्ये तथा हि नः ॥ ४ ॥
तं भुंजति बलाच्छिष्यो न दास्यति गुरुं पृथक् ।
स महारौरवं याति हीनः सर्वसुखैरिह ॥ ५ ॥
हरौ कुर्वन्ति ये नित्यं भक्तिं च नवलक्षणम् ।
संसारसागरं राजंस्ते तरंति सुखेन वै ॥ ६ ॥
ज्ञातिं विद्यां महत्त्वं च रूपं यौवनमेव च ।
यत्नेन परिवर्जेत पंचैते भक्तिकंटकाः ॥ ७ ॥
भक्त्या कृष्णस्य राजेन्द्र प्रसादं चरणोदकम् ।
ये गृह्णन्ति भवेयुर्भूपावना नात्र संशयः ॥ ८ ॥
गंगा पापं शशी तापं दैन्यं कल्पतरुर्हरेत् ।
पापं तापं तथा दैन्यं सद्यः साधुसमागमः ॥ ९ ॥
तावद्भ्रमन्ति संसारे पितरः पिंडतत्पराः ।
यावद्वंशे सुतः कृष्णभक्तियुक्तो न जायते ॥ १० ॥
स किं गुरुः स किं तातः स किं पुत्र स किं सखा ।
स किं राजा स किं बंधुर्न दद्याद्यो हरौ मतिम् ॥ ११ ॥
विद्याधनागारकलाभिमानिनो
रूपादिदारासुतनित्यबुद्धयः ।
दृष्ट्वान्यदेवान्फलकामिनश्च
जीवन्मृतास्ते न भजन्ति केशवम् ॥ १२ ॥
हयमेधचरित्रस्य सुमेरुः कथितो मया ।
व्यासः कृष्णचरित्रैश्च तवाग्रे नृपसत्तम ॥ १३ ॥
यस्य श्रवणमात्रेण कृष्णभक्तिर्भविष्यति ।
नराणां नृपशार्दूल शोकमोहभयापहा ॥ १४ ॥
अनेन चरितेनापि लभते वांछितं फलम् ।
धनं धान्यं सुतं भक्तिं तथा शत्रुक्षयं नरः ॥ १५ ॥
तस्माद्भजाशु राजेन्द्र श्रीकृष्णं जगदीश्वरम् ।

भक्त्या गृहे वा विपिने ज्ञात्वा विश्वं मनोमयम् ॥ १६ ॥
आयुस्ते नरवीर वर्धतु सदा हेमंतरात्रिर्यथा
लोकानां प्रियदर्शनो भव सदा हेमंतसूर्यो यथा ।
शत्रूणामतिदुःसहो भव सदा हेमंततोयं यथा
नाशं यांतु तवारयोऽपि सततं हेमंतपद्मं यथा ॥ १७ ॥
सूत उवाच -
इति श्रुत्वा वज्रनाभिर्हर्षितः प्रेमविह्वलः ।
स्मरन्कृष्णस्य माहात्म्यं नत्वा गुरुमथाब्रवीत् ॥ १८ ॥
धन्योऽहं च कृतार्थोऽहं भवता करुणात्मना ।
श्रुत्वा कृष्णस्य माहात्म्यं लग्नं कृष्णे च नो मनः ॥ १९ ॥
सूत उवाच -
इत्युक्त्वा पूजयामास गर्गाचार्यं नृपोत्तमः ।
गन्धाक्षतैः पुष्पहारैस्तथा जालकमालया ॥ २० ॥
गजै रथैस्तुरंगैश्च शिबिकाभिश्च मंदिरैः ।
रौप्याणां चैव भारैश्च स्वर्णभारैश्च शौनक ॥ २१ ॥
तथा रत्नैश्च ग्रामैश्च ह्यात्मना हर्षपूरितः ।
प्रदक्षिणाप्रणामैश्च तथा नीराजनादिभिः ॥ २२ ॥
ततश्च गर्ग उत्थाय दत्त्वा वज्राय चाशिषम् ।
भूपेन वंदितः सोऽपि ययौ दक्षिणया युतः ॥ २३ ॥
स गत्वा यमुनातीरे तीर्थे विश्रांतिसंज्ञके ।
माथुरेभ्यश्च विप्रेभ्यो मुनिः सर्वं धनं ददौ ॥ २४ ॥
गर्गवाक्यात्ततो वज्रो मथुरायां मुनीश्वरैः ।
चकार हयमेधं वै यथा नागपुरेश्वरः ॥ २५ ॥
ततः स मथुरायां च दीर्घविष्णुं च केशवम् ।
वृन्दावने च गोविंदं हरिदेवं गिरीश्वरे ॥ २६ ॥
गोकुले गोकुलेशं च गोकुलाद्योजने बलम् ।
स्थापयामास वज्रस्तु हरेश्च प्रतिमाश्च षट् ॥ २७ ॥
बलस्य प्रतिमाश्चान्याः पञ्च वै व्रजमण्डले ।
नृणां शुभाय वज्रस्तु स्थापयामास हर्षितः ॥ २८ ॥
अब्दाश्चतुःसहस्राणि कलौ पञ्च शतानि च ।
गते गिरिवरे हि श्रीनाथः प्रादुर्भविष्यति ॥ २९ ॥
तं पूजयिष्यति व्रजे विष्णुस्वामी रवेस्तनुः ।
वल्लभाद्याश्च तच्छिष्याश्चान्ये गोकुलस्वामिनः ॥ ३० ॥
श्रीमद्भागवतान्मुक्तिं दृष्ट्वा वज्रः परीक्षितः ।
वैराग्येणापि मुनयो राज्यं त्यक्तुं मनो दधे ॥ ३१ ॥
तदाययौ चौपगविर्नरनारायणाश्रमात् ।
पादुकां मस्तके बिभ्रत्कृष्णचन्द्रस्य वैष्णवः ॥ ३२ ॥
भूपेन वंदितः सोऽपि प्रत्युत्थानासनादिभिः ।

कथयामास वज्राग्रे श्रीमद्भागवतं मुदा ॥ ३३ ॥
श्रुत्वोद्धवाद्भागवतं वज्रः प्रोवाच हर्षितः ।
श्रुता मया पुरा तात सुसभायां परीक्षितः ॥ ३४ ॥
समाधिभाषा व्यासस्य शुकदेवेन वर्णिता ।
पुनस्त्वयापि कथिता कृतार्थोऽहं बभूव ह ॥ ३५ ॥
इत्युक्त्वा वज्रनाभिस्तु स्वराज्यं प्रतिबाहवे ।
दत्त्वा जगाम गोलोकं विमानेनापि चोद्धवः ॥ ३६ ॥
चकार राज्यं धर्मेण मथुरायां च दक्षिणे ।
प्रतिबाहुः सुतस्तस्य चोत्तरे जनमेजयः ॥ ३७ ॥
अग्रे कलियुगो ब्रह्मन्नागमिष्यति दारुणः ।
परंतु चैकं निर्वाहं दृश्यते पापनाशनम् ॥ ३८ ॥
यावद्भागवतं शास्त्रं यावद्गोकुलस्वामिनः ।
यावद्गोवर्धनो गंगा तावत्कलियुगं न हि ॥ ३९ ॥
भारतानां च खण्डानां जंबूद्वीपे यथा मुने ।
मध्ये संराजते मेरुः सौवर्णः पद्मपुष्पवत् ॥ ४० ॥
तथा गोलोकखण्डानां संहितायां महामुने ।
हयमेधचरित्रस्य मध्ये मेरुर्विराजते ॥ ४१ ॥
अस्य श्रवणमात्रेण विप्रहा गुरुतल्पगः ।
स्त्रीराजपितृगोहन्ता मुच्यते सर्वपातकैः ॥ ४२ ॥
विप्रस्तु लभते विद्यां राज्यं राजन्य एव च ।
श्रवणाच्च धनं वैश्यो धर्मं शूद्रस्तथैव च ॥ ४३ ॥
नदीषु च यथा गंगा देवेषु भगवान्यथा ।
तीर्थेषु वै रीर्थराज इयं वै संहितासु च ॥ ४४ ॥
अस्याः श्रवणमात्रेण तृप्तिं याति नरोतमः ।
न सज्जेतान्यशास्त्रेषु यथा भागवतान्मुने ॥ ४५ ॥
तस्माद्भजत पादाब्जं श्रीकृष्णस्य महात्मनः ।
कल्याणार्थं च मुनयो भक्तदुःखहरस्य च ॥ ४६ ॥
श्रीगर्ग उवाच -
इति श्रुत्वा शौनकाद्या मुनयश्चरितं हरेः ।
श्लाघां वै सूतपुत्रस्य चक्रुर्हर्षितमानसाः ॥ ४७ ॥
संसारसागरे मग्नं दीनं मां करुणानिधे ।
कालग्रहगृहीतांगं त्राहि विष्णो नमोऽस्तु ते ॥ ४८ ॥
अनुगृहणीष्व नः साधो त्वं ह्यनाथस्य वल्लभः ।
त्रैलोक्यस्याभयं दद्याद्यथा स्वामी तथा कुरु ॥ ४९ ॥
श्रीगुरोः कृपया हि श्रीमदनमोहनसेवया ।
बभूव वाङ्मम हरेस्तस्या चरितमीरितम् ॥ ५० ॥
वाल्मीक्याद्याश्च व्यासाद्या लघूक्तां कवितां मम ।
पश्यन्तु दृष्ट्वा यूयं चापराधं क्षंतुमर्हथ ॥ ५१ ॥

श्रीमाधवं व्रजपतिं नवमेघगात्रं
    राधापतिं सुरपतिं मुरलीधरञ्च ।
भक्तार्तिहञ्च परमार्थमनन्तदेवं
    कृष्णं नमामि शिरसा मनसा च भक्त्या ॥ ५२ ॥
षड्विंशच्च शता रामा त्रिसप्ताशीतिसुप्रियाः ।
श्लोकाश्चरित्रमेरोर्वै श्रीकृष्णस्य महात्मनः ॥ ५३ ॥

इति श्रीमद्गर्गसंहितायामश्वमेधखण्डेसुमेरुसंपूर्तिर्नाम द्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥
अश्वमेधखण्डः समाप्तः
समाप्तोऽयं ग्रंथः

हरिः ॐ तत्सत् श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥